

HISTORIA
ECCLESIASTICA
ISLANDIAE

III

TOMUS III

H. V. M. R.

THE UNIVERSITY OF

EDINBURGH

1845

Jónsson, Finnur, 1704-1789.

FINNI JOHANNÆI

THEOL. DOCT. ET EPISCOPI DIOECESEOS SKALHOLTINÆ
IN ISLANDIA,

HISTORIA ECCLESIASTICA ISLANDIÆ,

EX

HISTORIIS, ANNALIBUS, LEGIBUS ECCLESIASTICIS, ALIISQVE RERUM
SEPTENTRIONALIU MONUMENTIS CONGESTA, ET CONSTITUTIONIBUS
REGUM, BULLIS PONTIFICUM ROMANORUM, STATUTIS CONCILIORUM
NATIONALIU ET SYNODORUM PROVINCIALIU, NEC NON
ARCHIEPISCOPORUM ET EPISCOPORUM EPISTOLIS, EDICTIS ET DECRETIS
MAGISTRATUUM, MULTISQVE PRIVATORUM LITTERIS ET INSTRUMENTIS,
MAXIMAM PARTEM HACTENUS INEDITIS, ILLUSTRATA.

T O M U S III.

H A V N I Æ,

TYPIS ORPHANOTROPHII REGII

EXCUDIT GERHARDUS GIESE SALICATH,
MDCCLXXV.



All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise without the prior permission of Gregg International Publishers Limited

DL
338
J7
1970
v.3

Complete set - S.B.N. - 0.576.78589.3

This volume - S.B.N. - 0.576.78970.4

Republished in 1970 by Gregg International Publishers Limited
Westmead, Farnborough, Hants., England

Printed in offset by Anton Hain KG, Meisenheim/Glan
Western Germany

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ ISLANDIÆ

PERIODUS V.

A Reformatione Religionis, usque ad annum 1630.

SECTIO I.

De Regibus & eorum Satrapis.

CAP. I.

De Friderico Secundo.

§. I.

Optimo patri Christiano Tertio successit haud degener filius Fridericus Secundus, natus 1 Julii 1534, qvi, cum ei Dania parentis nutu & auspiciis anno 1541, Scania & Jutia 1542, sed Norvegia 1547 homagium præstitisset; anno 1559, qvo Islandi in ejus verba jurarunt, thronum paternum ascendit; moxqve eodem anno a Nicolao Palladio d. 20 Augusti solenniter coronatus fuit. Anno 1559 Dithmarsos subjugavit, cum Svecis varia fortuna septennale bellum gessit, qvod gloriosa pace anno 1570. Stetini facta, finitum est. Anno 1562 arcis Fridericoburgensis, sed 1574 Coronæburgensis prima jecit fundamenta, & sequentibus annis paulatim exstruxit. Anno 1572. d. 20 Julii cum Sophia Mekleburgensi nuptias celebravit, cui postridie coronam imponi curavit. Anno 1580

TOM. III. A post

post patrum Johannis senioris Ducis Holsatiæ mortem, hæreditate accepit Haderslebiæ, Rensburgum, aliaque Holsatiæ loca. Anno 1581 Ordinem Periscelidis, seu ejusdem insignia, accepit, quibus eum magna cum pompa Elizabetha Angliæ Regina indui curavit. Anno 1569 Hafniæ fundavit Communitatem, vulgo *Closter* dictam, in qua 120 Studiosi gratis sustentarentur sed anno 1586 scholam Soröensem, in qua 60 discipuli gratis alerentur & informarentur, fundavit; Scholæ autem Haderslebiensi 6000 imperiales legavit. Religionis Lutheraniæ scrupulosus fuit defensor, unde *Formulam Concordiæ*, quibusdam, eam aliquid suspecti continere, aut saltem Ecclesiæ paci non esse conducibilem, causantibus, rejecit, & Nicolaum Hemingium, ut Calvinianismi suspectum, ab Academia removit. Literarum & literatorum amantissimus fuit, unde etiam eoque ad clavum sedente regna eruditæ, & omni artium & literarum genere, florebant. Islandis multa magnaque præstitit beneficia, nam Sacram Scripturam per Gudbrandum Episcopum Holensem in sermonem Islandicum translata magnis impensis imprimi curavit. Pauperibus Islandiæ Pastoribus 300 imperialium stipendium ordinavit. Scholæ Skalholtensi decimas ex Toparchiis Rangarvallensi & Bardastrandensi solvendas, Holensi vero Skagfiordensis & Ejaifiordensis Toparchiarum decimas restituit; Ut alia hic taceam, suo ordine alibi narranda, quibus idcirco hic immorari necesse non est. Obiit optimus Rex in arce Antvorskovensi d. 4. Aprilis, anno 1588, ætatis 54, regiminis 29, sepultus Roskildæ, die 5 Junii.

§. 2.

Constitutiones & Rescripta hujus Regis, quæ ad res ecclesiasticas Islandiæ pertinent, sunt sequentes: 1) De homagio Regi solvendo. 5 Martii 1559. 2) Confirmatio donationis Christiani Tertii, qua decimæ ex Toparchiis Eyafiordensi & Skagafiordensi in usum scholæ Holaniæ conceduntur. 29 Martii 1560 (a). 3) Mandatum de lege contra delicta carnis conscribenda. 29 Martii 1560 (b). 4) Ut templa cœnobialia quæ ruinam minantur,

(a) Vid. ad finem Capituli Litr. A.

(b) Vid. ibid. Litr. B. Ab hac lege conscribenda Episcopi Islandiæ se excusabant, & negotium Professoribus Universitatis Havniensis committendum rogabant, quare & Rex Universitati hac de re d. 15 Januarii 1561 scripsit.

minantur, minus capacia exstruere liceat; & ne quis hæreditatem in damnum cohæredum invadat 29 Martii 1560. 5) De Thorbiorni Sigfusis filii famulo Haldano Thorarini filio, qui aggratiationem Christiani Terti, ob commissum præsentem hero homicidium, nactus fuerat, quam agnoscere clerici recusaverant, eo quod in literis aggratiationis non commemoraretur interfectum fuisse presbyterum. 7 Octobr. 1561. 6) De templo cathedrali Skalholtensi reædificando, ne ejus prædia in hunc usum vendantur. 20 Martii 1563. 7) De prædiis templi Skalholtensis in Toparchia Gullbringenfi sitis, cum aliis ad coronam pertinentibus, permutandis. 20 Martii 1563. 8) De delictis carnis, & ut Ordinatio Ecclesiastica legis instar observetur. 20 Martii 1563 (a). 9) Præbendæ ecclesiasticæ ex præscripto Ordinationis conferantur 27 Martii 1563 (b). 10) Instructio Paulo Stigoti data. 13 Aprilis 1565 (c). 11) Confirmatio constitutionis de delictis carnis, vulgo *Stóra-dóm*. 13 Aprilis 1565 (d). 12) Concessio decimarum de Toparchiis Rangarvallenfi & Birdastrandenfi in usum scholæ Skalholtinæ. 13 Aprilis 1565 (e). 13) Instructio data Christophoro Walkendorph. 29 Aprilis 1569 (f). 14) Ut Episcopi Walkendorphio prædiorum omnium ad propriam & sacerdotum sustentationem collatorum indicem tradant. 29 Aprilis 1569. 15) Ut villæ templi cathedralis ab Episcopo Olao Hialltri filio abalienatæ retractentur. 28 April. 1571. 16) De sustentatione presbyterorum in diocesi Holana 28 Aprilis 1571 (g). 17) Aliud ejusdem

A 2

ejusdem

(a) Vid. ad finem Capitis Litr. C.

(b) Vid. ibid. Litr. D.

(c) Vid. ibid. Litr. E.

(d) Hæc ad finem Versionis Islandicæ Codicis Legum *Jonsbogen* Havn. 1765 impressa exstat.

(e) Vid. ad calcem hujusce Capitis Litr. F.

(f) Hujus Instructionis unicus hicc Articulus res ecclesiasticas tangit: " Efftherthū skolemeſterne for nordenn beklager ſeg med ſinn wnnderholdinngre icke ath kun-
 " de thiilkomme och ther fore icke lenngre ath wille bliffue ther paa landitt. Tha
 " paa thett ath ſcolenn maa bliffue wed macht holdit, och wngdomenn ſom wdi
 " lerdóm och gudfrúchtighed ſkulle optuchtis, icke ſkall bliffue forſönnit, Tha
 " haſſue wii befallit forſcreffinne ſcolemeſters beſöllinge ath forbedre, och thermed
 " beſtille ſoin ligeligt och rett kannad werre. "

(g) Vid. loc. ſupra cit. Litr. G.

eiusdem argumenti; 20 Martii 1573 (a). 18) Ut viri clerici ordinis, docti & eruditi, Præpositi constituentur in diœcesi Holana; 20 Martii 1573 (b). 19) Aliud eiusdem argumenti quoad diœcesin Skalholtinam. 31 Januarii 1574. 20) Ne Studiosi aut alii honesta ambientes a peregre abeundo prohibeantur; 20 Martii 1573 (c). 21) De distributione stipendii Regii sacerdotibus in diœcesi Holsenſi concessi. 21 Martii 1575 (d). 22) De stipendio sacerdotibus diœceſeos Skalholtinæ concessio; 19 Maji 1576 (e). 23) Delictorum gravissimorum rei, in templis cathedralibus absolvuntur. 19 Aprilis 1576 (f). 24) Adulterii rei a Præposito absolvuntur. 15 Maji, 1578 (g). 25) Privilegium Episcopo Gudbrando datum Biblia sacra in linguam Islandicam translata edendi, & ut quodvis templum unum Joachimicum in hoc opus conferat. 19 Aprilis 1579 (h). 26) Aliud similis argumenti, quo Patroni templorum singulis templis unum horum Bibliorum exemplar coëmere jubentur. 22 April. 1579. 27) Ne prædia templi cathedralis abalienentur. 22 April. 1579. 28) Ut constitutio conscribatur, quæ certa posthac norma sit, secundum quam stipendium illud Regium inter sacerdotes distribuatur. 12 Maji 1579 (i). 29) Ut Buckholtius sacerdotibus stipendium hoc absque tergiversatione numeret. 28 Febr. 1582 (k). 30) Literæ, quibus Buckholtius & uterque Episcopus Havniam evocantur, ut varia gravamina, de stipendio imprimis sacerdotum, elevari possint. 7 Maji 1582 (l). 31) De Psalmis in sacris publicis canendis; 29 Aprilis 1585

(a) Vid. loc. cit. Litr. H.

(b) Vid. ibid. Litr. I.

(c) Vid. ibid. Litr. K.

(d) Loc. cit. Litr. L.

(e) Vid. ibid. Litr. M.

(f) Vid. ibid. Litr. N.

(g) Vid. loc. cit. Litr. O.

(h) Hoc Privilegium, unacum edicto sequenti impressum exstat ad caput Bibliorum Editionis Gudbrandianæ.

(i) Vid. ad calcem hujus Capituli Litr. P.

(k) Vid. ibid. Litr. Q.

(l) Harum literarum compendium *indices Cancellaria Danica* tale habent: " Kongl. Majsts brefve till the thvende Biskopper paa Island lydendis att effterthi hauss Majst.

1585 (a). 32) De delictis carnis; 29 Aprilis 1585 (b). 33) Ut tertio & quarto gradu cognatis conjugium contrahere permittatur; 29 Aprilis 1585. (c). 34) Literæ, quibus Islandi *Articulos de Conjugio* legis instar observare jubentur; 2 Junii 1587. 35) Privilegium collectionem Psalmorum typis mandandi Episcopo Gudbrando concessum. 2 Junii 1587. 36) Antiquatio juris alyli templorum; 2 Junii 1587 (d).

§. 3.

Primus a Friderico Secundo Islandiæ Satrapa datus fuit *Paulus Stigoti*, vir patruo Ottone Stigoti (e) multo melior, qui ab anno 1554 Præ-
A 3 fecti

” Majst. haffver naadigst att talle med thenom om the penche som hans Majst. haff-
” ver naadigst bevillgett till fattige prestemend ther paa landit, att ther om engang
” for alle motte blifve giort en god skick ther paa, hvor megett thill hver preft
” och hans efftekkommere skulie forordnis; thisligest om hver anden urichtiged
” som ther kand vere, hvor udi prouister, prester eller andre giestlige personer ther
” paa landit kunde med rette haffve thenum att beklage, kunde engang for alle aff-
” skaffis; tha beder Kongl. Majst. thenum att the aldels retter thenum effter att be-
” giffve thenum med Johan Bockholt eller med the første skibe som ther løber fra
” landit, tagendis med thenum forseiglede copier aff hvis breffve som the haffve paa
” hvis penche, garder och jorder som aff Kongl. Majst. ere presterne tillagde,
” Sammeledis beder Kongl. Majst. thenum att the och thage hid med thenum en
” clar jordbog och register paa alt domkirchens godtz som liggendis er till kirckens
” bygning och ophold; thisligeste paa hvis godtz som liggendis er til superintenden-
” tens underholdning och besoldning; och i ligemaade paa hvis gotz som liggendis
” er till hvis beneficia som ther findis udi stigtet, och ther hofs theris naffn hvem
” the ere forlehnte, saa att Kongl. Majst ther aff nocksom kand forfare leyligheden,
” och att the tage her aldels ingen forfömmelse fore, saa att the jo kommer hid med
” the første skibe ther segler fra landitt. Udi thend gamble biscopis breff
” for synden maa indföris om saa er att hand er sielff saa skröbeligen att hand icke
” kand komme, tha maa hand fremfende en aff prouisterne i siit sted med fuld-
” magtt. ”

(a) Vid. ad finem hujus Cap. Lit. R.

(b) Vid. ibid. Litr. S.

(c) Vid. ibid. Litr. T.

(d) Vid. loc. cit. Litr. U.

(e) De hoc vid. supra Tom. 2. pag. 286. 289 sed cognationem ejus & Pauli evincit diploma de 5 Febr. 1565, quo Rex cessionem fevdi Nordfiord, ab Ottone in favorem Pauli factam, confirmat.

fecti Vicarius Villæ Regiæ, & Toparchiæ Kialarnesensi præfuerat, sed cum a Canuto Steinonis codicillos officii (a) accepisset, totius Islandiæ Præfectum semet ipsum vocat in apochis Magno Jonæ & Eggerto Johannis 29. Junii & 2. Julii datis. Vir qvavis laude dignus, & a qvibusdam non immerito *Præsul Politicus* appellatus. Reformationem & rem Ecclesiasticam non scriptis tantum promovere sategit, sed præsens etiam propriis oculis res perlustravit, ut qvæcunqve a bono & recto deflectere animadverteret, ea corrigere, & in viam reducere posset. Primum itaqve anno 1561 iter per tractum borealem & diœcesin Holensem instituit, in qvo Munkathveraaæ diversans, d. 21 Julii abrogatorum festorum celebrationem. luminum coram simulacris accensionem, & alia ejusmodi severe prohibuit, decimas vero templis & Pastoribus accurate solvi jussit. Alterum iter hoc eodem anno per qvartam Occidentalem faciens, Midgardis in Stadarfveit die 10. Septembr., cum easdem ibidem deprehenderet prævaricationes, idem mandatum renovavit. Tertium ejus edictum datum est Bessastadis 21 Julii 1565, qvo omnes monet jubetqve, ut templa diebus festis frequentent, & verbum Dei sedulo audiant, discantqve, ni contumacium pœnam expectare & experiri velint. Ne quis longitudinem viarum aut tale quid causari posset, una cum Præsule aliisque delegatis Bessastadis 1563 die 27 Septembr limites parœciarum per universum Toparchiam Snæfellsnesensem ordinavit. Eodem anno in foro Generali unacum Episcopis constitutionem de Pastorum emeritorum sustentatione condidit. Cum anno 1563 jussisset, ut incestuosi capite plecterentur, sed certam pœnam cuivis hujus criminis gradui non adscriberet, ut omnem hac de re tolleret hæsitationem, constitutionem, vulgo *Store-dómr*, in qua talium delictorum pœnæ accurate determinantur, condi curavit, utqve eadem in posterum rata esset, ipse anno 1564 Hafniam petiit. ejusque confirmationem a Rege impetravit. Talem se rerum Ecclesiasticarum Inspectorem & Episcoporum collegam Paulus gessit, cui parem in Politicis fidem, justitiam, & vigilantiam ostendit; nam 1564 rem navalem in universo tractu Sudurnesensi ordinavit, qvæ constitutio hodiedum legis vim habet. Priores Satrapæ præturas cœnobîa, & redempturas, qvam carissime elocare certaverant, prout licitatores promittere voluerunt, qvo multi & semet & rem familiarem perdiderunt,

Regio-

(a) De 28 die Martii 1560.

Regioque ærario, cum præstando non essent, magnum subinde damnum attulerunt. Cui ille, certam cuiusvis redempturæ constituendo mercedem, utque licitator vadem sisteret, postulando, prudenter obviam ivit, quæ redempturarum taxatio magna ex parte adhuc valet. Anno 1562 d. 27. Sept. commutationem fecit prædiorum cum Gislao Episcopo, quæ cathedræ Skálholtinæ opima & lucrosissima prædia Sudurnefensia abstulit, quod iussu Regis fecit, aut fecisse videri voluit. Anno 1563 mortuo Davide Gudmundi ejus bona fisco Regio adjudicare voluit, sed acceptis 500 Joachimicis ab incepto destitit. Plura quidem, sed minoris notæ, Pauli gesta enumerari possunt, eaque omnia, aut saltem pleraque, pietatem, prudentiam, & justitiam redolentia (a). Obiit optimus Satrapa Bessastadis 3 Maji 1566, sepultus in templo ante altare, ubi ingenti marmoreo cippo, cui parem Islandia nondum habet, insculptum est sequens distichon:

*Paulus Stigottus, Danorum ex sanguine clarus,
Justus, castus, amans Religionis, erat.*

§. 4.

Stigotto successit *Henricus Krag*, qui tam a Biörno de Skardfaa ad annum 1566, quam ab Ormo Sturlæo Nomophylace in judicio Bessastadensi 1569, expresse vocatur frater Pauli, quod si ita est, oportet fuisse ejus fratrem uterinum. Sed quicquid de eo verum sit, certe mortuo Paulo ejus vices capessivit, & Satrapæ munus gessit in foro Generali anno 1566, quo exacto, Hafniam transnavigavit, totiusque Islandiæ Præfectus a Friderico Secundo constitutus, anno 1567 reversus est; eique Rex 500 imperiales ab hæredibus Davidis accipere, hisque perfectam & omnibus numeris absolutam suo suorumque successorum nomine, apocham impertiri, mandavit (b); quod an Kragius perfecit, dubitari potest (c).
Anno

(a) Conf. Sect. 2. cap. 1. §. 7. ut & Sect. 3. cap. 3. §. 7. 9. 15. 20. &c.

(b) Literæ datæ sunt 20 April. 1567, eodem die ac codicilli officii Kragio demandati.

(c) Statim anno sequenti de Kragio exauctorando, & alio ei sufficiendo, primo quidem Matthia Scheel, qui paulo post Præfecturam Bergenfem nactus est, post de Canuto Magni, consilia agitabantur. Ita enim Rex in Literis ad Petrum Oxe & Johannem Friis die 24 Martii, anno

Anno 1568 in Comitibus universalibus præsentem fuisse, ex *Annalibus Biörni Skardsaaënsis* colligi potest (a).

§. 5.

Henrico Krag substituitur *Christophorus Walckendorffius*, vir primariæ nobilitatis & magnæ auctoritatis, qui sub Christiano Tertio Aulicus aut Cubicularius, sub Friderico Secundo Præfectus Gullandiæ, & postea Civitatis ac Arcis Bergensis in Norvegia, ubi mercatorum Lubecenſium factum coërcuit; Exinde Senator Regni, deinceps unus quatuor virorum, qui, dum Christianus Quartus minorennis fuit, Regimini præfuerunt, tandemque sub Christiano IV Aulæ Magister exstitit. Hic in Islandiam ad expediendum varia negotia, quæ a morte Stigoti inciderant, anno 1569 missus, omnia brevi ex voto perfecit. Nam ejus auspiciis 1) Ormus Sturlæus Nomophylacis officium, Eggerto Johannis ablatum, recuperavit. 2) Falsam inter Jonam Sigismundi, & Biörgam Thorvaldi filiam, Gotſkalkum Episcopum obtendiſſe cognationem, ideoque Jonæ multa prædia & alia bona expreſſiſſe Gudbrandus Thorlaci, Jonæ nepos, evicit, prædiaque retractavit. 3) Controversia Pauli Jonæ & Jonæ Martini de prædio Mödruvallensi, aliisque possessionibus, quas Paulus uxori deberi contendit, ita diſcernebatur, ut Jonas quidem causa caderet, sed non eodem modo ac Paulus intenderat. 4) Similiter etiam controversiam de prædio Stadarhol contra hæredes Davidis Gudmundini Paulus obtinuit. 5) Sententiam inter Thorbiörgam Ormi Sturlæi Nomophylacis uxorem & ejus cohæredes a Senatu Regni pronuntiatam promulgavit. 6) Ipsius Walckendorffii accusatio, Regis nomine (ut videri volebat) contra Davidis hæredes, postliminio mota, quæ omnes Davidis possessiones Regio fisco adjudicare

anno 1568 datis: " Om Knud Mogennſen fiönniſs ofs ſom förr gott were at hannd " bruges til Iſlannd for enn fogit, och att thett ſtrax i aar motte ſkee, thi thennd " ther er, thienn ther icke till. " Conf. Ejusd. ad eosdem Literæ die 21 Martii eodem anno ſcriptæ.

- (a) Plura de nostro vid. infra Cap. ſequenti. Videtur hicce Henricus Krag, frater Stigotti fuiſſe idem ille Prætor Toparchiæ Snæfellsneſenſis, qui duas ſententias judiciales Midgardis promulgavit, 1565 d. 7 Maji, & 1566 d. 1 Maji; eodem enim titulo (*Ærlig og Velbyrdig*), quo Nobiles eo tempore condecorati fuerunt, inſignitur.

adjudicare postulavit, ipsius Regis judicio & decisioni permiffa fuit, qui anno fequenti eandem ita decedit, ut hæredes Regi 500 Joachimicos penderent, reliqua retinerent. Eggertum quoque Johannis Toparchiæ Ifafiordenfis Prætozem constituit, aut verius ejus constitutionem renovavit, nam Eggertus certe antea & dudum Toparcha Ifafiordenfis factus est; Quæ constitutio fingulare & fibi proprium habet, quod Walkendorffius ei etiam Præpositi officium intra toparchiæ limites demandat. iubetque ut causas matrimoniales adhibitis sex judicibus, tribus clericis, & totidem laicis, discernat; Quibus peractis, & Olao Bagge Præfecti vicario constituto, abiit; Quæ posthac gessit celeberrimus vir, quædam, ut persecutio Magni Heinſonii & celeberrimi Tychonis Brahe, vituperio non carent, quædam vero, ut fundatio Collegii Walkendorffiani magnam laudem merentur. Obiit nobilissimus vir anno 1601 2. Februarii.

§. 6.

Anno 1570 *Johannes Bucholt* Satrapæ titulo in provinciam venit, uti patet ex accusatione Petro Sartori intentata d. 2 Maji 1571; insinuat enim eum, quod mortis causa adolescenti exstiterit, quem cum eo præterita hyeme Skalholtum miserit, quodque nocte nativitatæ Domini, se in lecto cubantem male seriatus invaserit. Eodem anno Indridastadis in Skoradal die 22 Februarii de facinore Cathariæ Magni filiæ jus dixit, unde manifestum est errare Skardſaënsem *Annalium* scriptorem, cum ejus adventum in Islandiam ad annum 1571 detrudat (a). Hoc vero anno Havniam petens Benedictum Petri suum vicarium reliquit. Anno 1574 in Comitiis universalibus adfuit, sed 1575 Hafniam profectus esse videtur, nam 1577 die 3. Aprilis, Hafniæ scripta est Syngrapha Erici Annæ, qua se intra proximum festum Michaëlis 300 Joachimicos Bucholtzio ob sua delicta

(a) Codicilli officii ejusdem scripti sunt die 5 Maji 1570, qui dictorum veritatem satis evincunt. Videtur hic idem Johannes Bucholtius esse, cui Rex die 14 Maji 1569 249 imperiales ex proprio suo arario numerari jussit, quibus fidem liberaret Suedis, qui eum ex captivitate sub hujus æris solvendi conditione dimiserant.

delicta numeraturum obligat (a). Anno 1577 in foro Generali Benedicto Petri jam mortuo litem movit, qvod ex suis possessionibus decimas non solvisset, & qvod duas simul uxores habuisset, sed 1578. Jacobus Majeri literas Walkendorffii adtulit, qvibus relicta Benedicti bona Hafniam transportare jubebatur, de qva causa judicum sententia fuit, tantum bonorum in Islandia reservari debere, quantum ad solvendum omnia Benedicti nomina sufficeret, reliquam autem ex Regis sententia retineret, & pro simultaneæ bigamiæ crimine satisfaceret. Anno 1581 in Comitibus universilibus præfens fuit, ut & ejus Vicarius Jacobus Johannis, similiter etiam 1584; eodem enim anno, unacum utroque Nomophylace, Pedariis Toparchiæ Mulensis 6 Imperiales salarii loco attribuit, sed 3 Joachimicorum multam, si comitia non adirent, indicit. Anno 1587 in Jonam Enari cœnobium Skridense contulit, idque ejus factum, in priori officio ultimum fuisse videtur. Acta ejus ad rem Ecclesiasticam pertinentia, præcipua sunt: 1) Anno 1572 cum utroque Episcopo Gislao & Gudbrando, de mediis Sacræ Cœnæ, seu panis & vini penuria in templis pauperioribus, constitutionem fecit. 2) Confirmatio constitutionum a Paulo Stigoto factarum data. 1576. 3) Epistola monitoria Pastoribus Quartæ Orientalis scripta, ut Episcopo obedientiam præstent, ejusdemque decimas colligant. 4) Alia ad Pastores, qvi opimas habent præbendas, ne omnia per Vicarios faciant, ipsi autem desidîa se tradant, decere magis ut pueros & adolescentes domi suæ informant, qvi suo tempore muneri Ecclesiastico præfici possent. data 1577. 5) Emancipatio prædiorum, qvæ Rex pauperimis Sacerdotibus concefferat 1580. 6) Venia Gislao Episcopo

(a) Hanc summam Buchholtius restituere diplomate Regio jussus est, qvod cum de persona ecclesiastica agat, & pravaricationum Buchholtii specimen exhibeat, hic inserere alienum non putamus: " Friderich thend andenn &c. Vor gunst tillforn. Viid " effter som en ved nassin Erich Arnfen paa Island nogen thiid siden paa vore vegne " haffver optingitt till thig och mott udgiffve ccc daler for en prest hand haffde feng- " slit och ilde medfaret, beklagendis seg imod Islands long udi samme sag aff thig " att vere uforrit; tha bede vii thig och ville att thu legger samme penche fran thig " hand for thend sag haffver udgiffvit, och siden foretager effter Islands long ha- " nom for forneffte sag att thilthalle och forfølge saa wiidt thu med long och rett " giore kand, thagendis eridelig dom ther paa och ther effter vider theg att forholde " paa ther hand seg med billighed icke skall haffve att beklage. Actum Fredrichs- " borg, thend xiiij dag Maji Anno Domini 1582.

po data, ut ad ædificationem prædiorum cathedralium sylvis Beneficio-
rum seu Præbendarum uti liceret 1581. Cum Gislao Episcopo amicitiam
constanter coluit, sed inter eum & Gudbrandum perpetuæ fere fuerunt
inimicitiae & simultates, quarum præcipua causa fuit partim Episcopi sæpius
repetita querela de pensione pauperum Pastorum in diocesi Holana, quam
Bucholtius solvere tergiversabatur, ut ex Regiis Rescriptis abunde pa-
tet (a); partim Bucholtzii cum Jona Nomophylace intima amicitia, quem
inter & Episcopum vatinianum semper fuit odium, ut alibi clarius dicen-
dum veniet (b).

B 2

§. 7.

(a) Vid. ad finem Cap. Litr. H. P. Q. & supra pag. 4. 5.

(b) Varium nostri genium monstrare videntur tot mutationes conditionum, quibus Præ-
fecturam Islandicam obtinuit; nam præter primos codicillos officii supra a nobis pag.
9. memoratos, secundos die 30 Martii 1574 accepit, quibus 2500 imperiales merce-
dis nomine ærario Regio inferre tenebatur. Tertios die 24 April. 1576 nactus est,
ubi merces quingentis imperialibus est aucta. Quarti scripti sunt die 7 Maji 1582,
quibus omnium reddituum rationem reddere jubetur, sed salarium ei condicatur triens
omnium mulstarum, trecenti imperiales, & vestimenta trium hominum, præterea ei
Rex Diplomate postridie edito pensionem ducentorum imperialium quotannis expen-
dendam gratiosissime concessit. His codicillis retractatio bonorum ecclesiasticorum
abalienatorum ei injungitur, & ne quem a peregre abeundo prohibeat, cavetur.
Quintum Diploma die 31 Januarii 1586 nactus est, quo annuam 3600 imperialium
mercedem ærario Regio, & stipendium præterea Regium pauperibus & Pastoribus
concessum erogare tenetur. Cumque in his literis officii Præfecto Regio inspectionem
rerum ecclesiasticarum conceptis verbis demandatam primum deprehendamus, articu-
lum illum, subnectere lubet: " Forskreffne Johan Buchholtz schall i tilkommendis
" nar were plichtigh att forschaffue ind vdi wortt Rentecammer en clar jordbog paa
" ald landtzens wisse indkompft, saa paa thett giestlige godtz, som paa thett anditt,
" inthett vnderthagitt. Schal hand och vdi lige maade haffue tillfion till presterne
" att the forholde thennom schickeligen och well bode i lerdom och lessnit epher
" Ordinantzen. Och ther som ther tha findis en eller flere som lessuer wischickeli-
" gen, tha schall forskreffne Johan Bockholtz mett Superintendenten hoes huilcken
" thett findis straffue ther offuer som wedbör. Hand schall och lade haffue god
" tillfion till kierckerne ther paa landitt, att the byggis forbedris och holdis wed
" machtt. Och huilke her vdi findis wuillig, the tha tallis till mett lougen och staa
" ther fore till rette. " Plura de Buchholtio Cap. seqv. & infra Sect. 4. cap. 2.
adfereimus.

§. 7.

Ultimis Friderici Secundi temporibus, in eo erat Rex prudentissimus, partim ut redeunturas minores abrogaret, partim ut redituum omnium rationes ærario, adinodiatione antiquata, redderentur, Hinc anno 1587 die 30 Maji Rex Buchholtio *Petrum Thomæum* successorem in Islandiam misit, cui inventarium & instrumenta, Olao Bagge & Nomophylace Islandiæ australis præsentibus, tradere Bucholtius altero edicto postridie scripto iussus est Quo & die Islandis mandatum datum est, ut Thomæum pro competenti Præfecto agnoscant. Hoc quoque titulo anno 1588 a Gudbrando Episcopo in literis ad clerum Skalholtinum de electione Episcopi, & Aina Gislai filio in testimonio anno 1601 edito, salutatur. Sed, quod nobis constat, in officio Thomæus hicce nihil memorabile gessit.

Litr. A.

Kongl. Majst. bræff omm Skolenns fore Nordenn paa Island vnderholdingg, Actum Aarhwst thend xxix dag Martii Aar &c. Mdlix (*rectius Lx*).

Vii Frederich thennd anndenn &c. Giöre alle witterliigtt att effter thii wii forfare att Stormegtige hogbornne förste oc Herre, Her Christians thennd tredie, Danmarckis, Norgis. Wenndis oc Gottis Konningg &c. wor kiere Herre Fader hoglosslige ihugkommelse nogenn tyd sydenn foreledenn hagde vdlagd kronnenns partt aff Tienndenn aff Oyesfiord oc Skagesfiord slysseler tiill skolenns vphold fore Nordenn paa wortt lannd Islandd liggerndis Tha haffwe wii aff wor synnderliig gunnst oc naade, saa oc att skolenn thest ydermere kannnd bliffue wed magtt, oc thee vnge personner somm ther ganngge tiill skole kunde thest bedre sanngge theris vnnderholdingg, oc optucktes vdi Gwdtzs frycktt, Religionnenn tiill bystannd, vnnde oc tilladett, oc nu mett thette wortt obnne bræff vnnde oc tillade att forskreffne wor oc Kronens partt aff tienndenr aff forskreffne slyssler mue oc skulle were oc bliffue hofst forskreffne schoie fore Nordenn tiill saa lunge wii annderledis ther omm tiilligerndis worder, dog saa att oif Elskelige Hederlig manndth Her Olwst Hialtenfenn Superintendent ther sammestædtz skall aarligen vppebere

bere samme 'tiennde, oc thennd sydenn att forwennde tiill scholenns oc the fattige peblinngers nytte oc vnderholding oc tiill inngtett anddett. Giffuit &c.

Regia Majestas manu propria.

Litr. B.

Kongl. Majst Missua tiill Her Oluff Hjaltesenn oc Her Gilbertt Jonsenn Superintendenten paa Islandd. Actum Aarhvss thennd xxix Martii 1560.

Frederich thennd anddenn &c. Wor fyinnerliig Gunnst tiilfornn, Wiider att wii forfare att ther skall brugis mögenn stoer vskickelighett vnnder wore vnderfotte ther paa wortt landd Islandd mett Horerii oc anddenn vhriftelige oc vhörliche giernninger, Tha paa thett att fyndd oc vndfskab maa afleggis, oc folck saa mögett thess mere mue föraarsages att holde thennom aff Gudtzs fortörnelse, bede wii etther oc wille ati mett thett förfte etther foresamle, oc giöre ther paa enn skik oc Ordinantz, huad straff thee ther fore skulle lyde, somn saadan-ne vhörliche giernninger bedrifuue, oc thett schriffteligenn foresatter, oc sydenn skicker oss thett tiill hennde, att wii thett vdi wortt nasson oc vnnder wortt segell kunnde lade vdga, oc forskressne wore vnderfotte thennom ther effther kunnde wyde att rette, Ther mett skier wor wilge, oc forelade oss ther wiiseligenn tiill.

Litr. C.

Kongl. Majsts breff som vdgick om atskillige laster ketterii, hoer, oc andre, at skulle straffis efter Recessen, som efftherfølger:

Vii Frederich thennd anden &c. Gör alle witterligt, at wii ere komen vdi forfaringe at ther vndertiden forekommer atskillige sager, paa wort land Island, som Islands loug aldels inthet omformelder, oc ther offuer bedrifuus mange grossue laster, med ketterii oc andet, som ikke bliffuer straffet, som thet seg burde; Sammeledis at thennd geisslige ordiantzs, som om Religionen er udgangit vdi mange stycker, ther paa landit, icke skal wed macht holdis: Thy wille wii at ther om her eff-

ther saa holdis skal, at huilcke aff wore vnderfotte paa forskreffne wort land Island ther bliffuer befundet effther thende dag vdi obenbare ketterii, skulle were vdfleger oc misse liffuit, oc theris gotzs were forbrot til ofs oc kronen, oc therfom nogen anden merckelige sager forekommer, enthen om hoersager eller andet som straffis bör, eller i andre maa-de, oc Islandzs loug ther om inthet melder eller forclares, tha skal ther om rettis oc dömmis effther Recessen som her udi Rigit vdgangit er: Wille wii oc at Superintendenterne ther paa landet skulle met siid ther offuer holde, at thend geislige ordinans bliffuer wed magt holdet effther som thend vduiffer och indholder. Bedindis oc biudendis ther fore wore Lensmand paa forskreffne wort land Island, thend som nu er eller her effther komendis worder, sammeledis laugmend oc laugrettis ther sammesteds, atti haffue flittig indseende met, att thette wort breff alde-lis bliffuer wed magt holdet, oc ther emod icke giöris, vnder thend straff som wedbör. Dat. Frederichsborg, thend xx dag Martii aar &c. MDLxiii.

Litr. D.

Kongl. Majsts breff som vdgick at Sognepreftene paa Island skulle annamme Collatzs paa theris sogne aff Lensmanden effther ordinantzen som efftherfølger:

Vii Frederich thend anden &c. Giöre witterligt at wii ere komne vdi forfaringe at nar nogen Sognepreft paa wort land Island tilfkickis til nogit fogen, tha fkeer thet icke efftherfom thend geislige ordinantz ther om formelder, saa skal ther oc were nogen synderlige geislige be-neficier som prefterne til theris vnderholdinge ere met forförgit, huil-cke Superintendenterne her til alene thenom forlent haffuer, oc wor lensmand ther sammesteds effther som tilbörligt er icke bliffuer ther om befögt, oc er befröctindis at ther icke saa retteligen methandlis skal som thet seg bör: Thy wille wii at her effther saa holdis skal, at nar nogen preft til nogit fogen tilfkickis, tha skal ther met i alle maa-de effther for-fkreffne ordinantze handlis, oc same preft at anname paa hars fogen breff oc collatzs aff wor lensmand efftherfom forskreffne ordinantz ther om widere formelder. Datum Kiöbnehaffn thend xxvii Martii aar &c. MDLxiii.

Litr.

Litr. E.

Erinde oc bestillinge, som wii Frederich thend anden met Gudz naade &c. haffue befalit off elskelige Pouell Stiffen, wor mand thiener oc embitzmand paa wortt land Island, paa wore wegne ther samestedz att wdrette.

Först efftherthi wii forfare att ther findis hofs Closterne paa forskreffne wort land Island, allehande ornamenten, som intett brugis, men till vnötte borttuendis oc forderffuis, Tha haffue wii befalit forskreffne Pouell Stiffen alle saadane ornamenten at skulle besicte, oc saa mögit som ther aff till kirckethienisten behoff göris, skall hand lade bliffue hofs kircken, huad offuer er, skall hand mue anname til wor oc kronens gaard, oc ther aff hielpe andre fattige kircker, som bröft haffuer for ornamenten oc thett siiden före till clart oc gott Regenskaff.

Sameledis forfare wii, att hofs en part Closterne ther samestedz findis store Inuentaria huor aff wii ingen fordeell eller gaffu haffue, oc same Clostre well met mindre kunde behielpis, tha haffue wii befalit forskreffne Pouell Stiffen, sig att skulle begiffue till alle forskreffne Clostre, oc ther offuer see huad for Inuentarium ther er hofs huert besynderligt, oc huor ther findis mere end behoff göris, skall hand thett paa wore wegne till sig anname, oc ofs till beste forunde, oc thet siiden mett clare register före till gott regenskaff.

Thesligeste er ofs till widindis wordet, att Superintendenterne paa wort land Island, for landzens leilighedz skyld icke kunde visiteren alle kircker huer vdi sitt stiftt, vdi itt aar, men vdi somme fierding icke komme vden huer tredie eller huer fierde aar, Tha paa thett att ther maa haffues slitig tilsiun mett, saa att Guds hellige aar rent oc vforfalt predickis oc leris oc i alle maade maa haffue framgang oc kirckethienisten maa effther ordinantzen wed macht holdis, haffue wii beuilgett att Superintendenterne mett wor lensmand ther samestedz mue tilskicke oc forordinere en prouest eller officiall vdi huert fierdinge som vdi Superintendenternes franwerelste vdi alle kirckerne i same fierding skall haffue slitig opseende, att altingift holdis vdi en retskaffen christelig oc god skick effther som forskreffne thend geislige ordinantz indholder oc vduiser,

vduiser, oc efftherthi ofs er beret, att Superintendenten met wor lensmandz raad, ther samestedz, alrede haffuer tilskicket. her Jon Loptzon att skulle were officiall vdi Westfiorden oc till hans bolig oc wereliser skall mæc haffue ett domkirckens beneficium, wed nassin Waadzfiord, mett sin tilliggelse, Tha haffue wii thet saa naadigst beuilgett, oc skall thend prest forskreffne Wadzfiord nu besidder, thett wiige efftherthi hand icke er god for same befallinge att forestaae, oc wor lensmand hannom ett andet beneficium egien att forlene.

Sameledis formercke wii ocfaa att Dade Bunde Gudmundssons gotz aff wore fogittther ther paa Island skall were arresterit, for nogen sager hannom war tillagt, oc same Dade Bunde Gudmundsson, nu er död oc affgangen, Tha er wii tillfredz, att samme arrest egien maa lossigfluis, oc wor lensmand forskreffne Pouell Stiffen paa wore wegne, att maa mett hans arffinge same sager afftinge, for en skiellig pendinge oc skall forskreffne Pouell Stiffen, i the oc andre maade wiide oc ramme wort gaffin oc beste, som wii hannom tiltroer, Dat. Lund thend xiii dag Aprilis anno &c. Mdlxv.

Litr. F.

Skolen for synden paa Island fick Kongl. Majst Breff paa nogen tiinde, saa liudendis.

Giöre alle wittherligt, att wii aff wor synderlig Gunst oc naade, saa oc paa thet Skolen for synden paa wort land Island, saa möget theist bedre maa wed macht holdis, oc haffue sin ophold, oc unge personer ther samestedz kunde leris oc optuchtis vdi Gudz fryckt, oc bogelige konster, haffue wndt oc tilladt, oc nu mett thette wort obne breff wnde oc tillade, att wore oc kronens tiender, aff Rangerwalde oc Bardestrande Sysleler, maa her effter were oc bliffue till same skole oc opberis till Skolens ophold oc icke till andet, till saa lange wii anderledis ther om tilsigendis worder, Cum Inhibitione solita. Dat. Lund 13 Aprilis Anno 1565.

Litr.

Litr. G.

Vi Friderich thend anden &c. Helse Ether Oss Elskelige Johan Buchholdt vor mand, tiener oc befallingsmand paa vort Land Island, oc Hederlig Mand Hr. Gudbrand Thorlakfen Superintendent udi Hole Stigt der samme Stæds, med Gud oc vor Naade; Wiider at wii ere komne udi forfaring hvorledis Sognepræsterne udi fornesnte Hole Stigte meget skulle være forarmede oc hverken ere med bekvemmelige Boliger eller nodtorftige Underholdninge forförgede. Thi bede wii ether oc befale, at I med thet allerførste forfare hvorleedis oc i hvad maade fornesnte Sogneprester i Hole Stigt best kunde blive ved werelser oc woninger forförget, for dennem der nu ere, oc theres Epterkommere. Sammeledes hafve wii bevilget, at fornesnte Sogneprester hvilke som fattige oc nodtorftige ere til hielp til theris Underholdning aarligen at mue bekomme af Mödrevall Closter i Hørgardal et Hundrede Daller, hvilke I samtlig paa wore weigne skulle skipte oc uddeele imellom fornesnte fattige oc nodtorftige Sognepræster, oc naar I saa om theres Boeliger oc verelse, saa oc fornesnte penninge uddeelt oc skift haffver oc alting der med Ordentlig gjort oc bestilt, at I da det under Eders samtlig Segel, Skriftlig forfatter, oc ofs tilfkicker. Siden wiile wi ther paa lade udgaa vort breff, saa thet altid therepter maa oc skal blifve holdet. Thermed gior I vor willige oc befaling, thi tager ther ingen forfømmelse fore. Giffvet paa vort Slott Frederichsborg thend 28. Aprilis Anno 1571.

Under vort Signet.

FRIDERICH.

Litr. H.

Tiill Johon Bochholt och Her Gudbrand Torlachfen Superintendent udi Hole stiigt paa Islandt ut Sequitur.

Wiider at eftther som vii forgangen 71 Aar lod tiill ether udgange vort obne breff om the prester udi Hole stiigt som hverken med bolige eller underholdning er forförgett, att i ther om med thett allerførste skulle forfare hvorledis oc udi hvad maade samme Sogneprester best kunde blifve med bekvemme voninger oc bolige forförgitt, sammeledis bevilgitt vi udi samme vort breff, att fornesnte Sognepreste hvilche

TOM, III.

C

OC

oc vedtörfsvendis er thiill hielp tiill theris underholdinge aarligen mue bekomme aff Mödervalde Closters affgiiffitt itt hundrett daler, hvilcke i samptligen emellum forschreffne fattige och nöttörfstige prester skulle dele och schiiffte; Oc naar i saa om theris bolige oc verrelste haffver offverveygett, saa oc forn. penche uddeltt oc alting derom ordentlig giortt oc bestillett; schulle i thett samptligen under ethers segell udi schriiffte lade forfatte oc thiill ofs lade forschicke, saa wille wi ther paa giiffve wortt breff att ther saa althiid ther effther holdis schulle som samme vort breff viider formelder; Tha forfare vii att endnu aff vor befalning inthet er udrett, giiffvis oc tiillkiende att thu Johan Buchholt thig haffver ladett fornemme att forn. fattige Prester intett skulle haffve aff forn. itt hundredte Daler aff Mödernevelde Closter, men att vi ther om anderledis skulle vere tiill findtz saa wiide wii ofs icke att besinde att wi ther paa haffver giortt nogen forordning, ey helder tiig befallert ther anderledis att bestille; wiille therfor att forn wor forordning schall gaa for siig; bedendis ether endnu samptligen oc wiille att i alting med forn. fogneprester effther forskreffne vortt breffs liudellse forhandier oc forn. penche uddeler, oc thett effther som ör er rortt udi schriiffte under ethers seygell forfatter oc tiill ofs forschicker, saa wiille vii ther om lade vort breff udgaa, att thett her effther saa maa och schall bliffve holdet, ther med &c. Actum Skanderborg 20 Martii Anno 1573.

Litr. I.

Her Gudbrand Torlaksen Superintendent vdi Hole stigt paa Island, fick breff om lerte mend tiil provester at sette vt sequitur:

Wii Frederich &c. Giöer alle witterliggt att efftherthi wii ere kommen vdi forfaringe att paa wort land Island vdi Holestigt skall findis stor vskiickelighed med prouester saa att ther med inthett holdis effther ordinantzen, men Syflemendene, som aldelis ulerde ere nu bruges tiill thennd befalninge. Tha paa thett alting med religionen saa meget thes flittigere bedre oc skickeligere maa tiill gange oc inthett ther offuer skulle bliffue forsomitt. Wille wii att Superintendenten ther vdi stigtett ofs elikelig, hederlig mand Her Gudbrand Torlaksenn, strax maa oc skall tiilfskiicke vdi (huert) syffell oc saa mange stedtz behoff giö-

ris vdi hans stigt, aff prestmendene, the lerne oc skickelige ere till prouester, oc the skulle were hans medhielpere med kirckerne at visiter, oc vdi andre maade effther ordinantzens lydelse, oc naar nogen aff forskreffne prouester dör oc affgaar tha skall Superintendenten som nu er oc hans efftherkommere strax igenn tiillskiicke vdi hans sted en andenn lerdt oc forstandig mand, som samme befalning kand forrestaa. Oc skall samme prouester aarlighenn for theris vmage haffue huad som ordinantzen ther om formelder oc thennom tiilholder, huilckett wii wille att altid her effther saa ther med holdis skall. Thy forbiude wii alle ehue the helst er eller were kunde serdelis wor fogeder paa Island, laugmend, fyslemend. ther samestediz oc alle andre forskreffne Her Gudbrandt Torlaksen eller hans efftherkommere Superintendenter ther samestedtz, her emoed, effther som forskreffuit staar, att hindre &c. Actum Skanderborg thennd 20 Martii Aar &c. 1573.

Litr. K.

Breff att vnderfottene paa Island mue friit vbehindrede vddrage aff landit naar thennom löfter at studere eller oc anderledis at forsöge oc handel oc wandell att bruge saa liudendis.

Wii Frederich &c. Giörre alle witterliggt, att wii ere komne vdi forfaringe, att naar nogen aff wore vnderfotte paa wort land Island wiille thennom ther aff landet begiffue hiid ind i Riiget eller andenstedtz thennom att forsöge, oc end the ther löst haffue att studere oc thennom vdi bogelige konster at öffue oc forfremme, forbiudes thett thennom att the aff landet icke mue passere, vdenn the tiillfornn f ulle giffue theris forskriffninge oc stercke forplictelse fra thennom, paa fast vliidelige Artickler, tha efftherthy wii befinde saadant vrett att were, oc paa thett wore vnderfotte icke vdi saa maade skulle opholdes men vdi fremmede lande maa tiilstedis att reysse, nogett gott ther att see forfare oc lere, som thennom kunde komme tiill gaffu oc forbedring, oc forskreffne wortt land Island tiill beste oc bistand, saa oc the som lere oc studere wiille oc thennom vdi gode konster forfremme. thett icke helder f ulle thennom fornenis, att landet end med tiden aff theris indfödde med lerne mend maae bliffue forförgett, maa oc skal thett

were frit fore vbehindrett att vddrage aff landett naar thennum löster, enthen att studere eller vdi andre maade thennom att forsöge oc theris handel oc wandel att bruge, oc skulle ther offuer icke besueris eller trengis nogen forskriffninge eller forplicktelße ther for i nogen maade att vdgiffue. Thy förbiude wii alle, chuo the helst ere eller werre kunde ferdelis wore fogeder paa Island, laugmend, syllemend, ther samrestedt oc alle andre her emod, nogen wore vnderfötte som thennom ther aff landet begiffue wille effther som forskreffuit staar, att hindre &c. Actum Skanderborg 20 Martii Anno 1573.

Litr. L.

En ordning oc Skick huorledis holdis skal med Prestenis vnderholning paa Islandt, saa lydendis.

Wii Fredrich thend andenn med Gudtz naade &c. Giöre alle witterligt, Effther som mange fattige prestmendt vdi holestigtt paa wort land Islandt, haffue thennum beklagett icke med tiillbörlig rente oc Indkompst att were försörgede eller att haffue bolige eller preste gorde att boe paa, huorfore wy nogen tiid siiden forleden haffue tiillschreffuit oss Elskelig Johan Buckholtt wor befalningsmand ther paa landett oc hederlig mand her Gudbrand Thorlacsen Superintendent vdi forskrefne hollestigtt att the samptligen skulle betrackte oc offuerueyge huad rente oc bolige samme prestmend som ere brösthouden kunde vdleggis, Saa the tiillborligen kunde bliffue försörgede; Tha haffue the nu hafft for oss paa Islandtz Tungemaal ett obett beseyglett breff om same schick the med andett forstandigtt folck ther paa landett giortt haffuer, fast vdi thende Indhold paa Danske som her efftherfölger.

Först att alle the prestegorde som tiillforn haffuer werit prestebolige men nu vdi lang tiid haffue werret brugett aff bonderne skulle eghen komme tiill presterne saa frampt ther findis preste som wille tage wiid thennum; Schulle oc saa prestene nyde hues told oc thiende the haffue hafft aff Arreltdztid oc thennum bor effther Ordinantzen som er höethold liussethold, ther presten tager att giöre Kirckens liuss aff, Item huad ther giffuis till Kircken for liggraffuelse, thett oc att schulle foruendis thiid heden som thett gaffs tiillforn. Disligiste schall huer prest
haffue

haffue thiende aff alle the bönder oc gorde som ligge vdi hans sognn, ehuem som helst samme gorde tiillhöre, huad heller thet er kronens Domkierckens, Closters eller prestethiennere, men aff Closterne selff schall presterne ingen thiende haffue oc ey heller aff thett queg som Closterne tiillkommer, men aff alle andre gorde, oc boell schulle the haffue thiende ligesom the tiill forn haffue hafft aff Domkirkens gorde oc bolige. Ther schall oc vdi huertt Closter holdis en sogne prest oc en Degen, ther fore schall presten haffue CCC till aarlig rente aff Closterne oc ther foruden sin thold oc thiende aff bönderne, men om presterne ere giffte som ere paa Closterne, schulle the haffue ett aff Closternis bolige att boe paa, som beleyligt er for sogne folckett, for saadan leye som ther pleyer aff att gaee oc rett kand were, oc Degnen schall haffue klæde oc föde aff Clostret. Item Oxnehols kirke schall ödeleggis oc Sogne folckitt at söge tiill mörckaa med ald thold oc thiende for prestens oc kirkens fattighedtz skyld. Thend anden prestegord som ligger vden for landett i thend lille öö som kaldis Grimsöe, oc her tiill haffuer weret leyett prest tiill for wiß löen schall her effther were en fri prestegord oc ther tiill schall presten haffue Aarligen C. aff wor almesse oc C. aff munckiswraa Closter, oc C. aff mödrewele Closter effther gamell skick, med huad andett fisk huall fugell oc eg ther vdi öen som hand haffuer hafft aff Arrelldtz tid; Sammeledis effter ty ther vdi hollestigt mange- stædtz, icke er prestegorde, vdi kirkefognerne, tha schulle thisse effther schreffne Domkirkens gorde oc bolige, were oc bliffue altiid her effther fry prestegorde som presterne schulle boe oc residere vdi. Först Oyerdalsau med 6 kiör, mörckau med 6 kiör, Audkulle med 6 kiör, Ripur med 6 kiör, Item thend prest som haffuer Hoffitader oc Fluemyre kircker, hand skall haffue en aff Domkirkens gorde att boe paa som haffuer weret giffuit aff till affgiiffitt CC. med 6 kiör. Thend prest som haffuer Hoff oc Micklebye schall haffue en anden Domkirkens gord tiill frybolig haffuer werett giffuit aff aarligen CC. ther tiill med 6 kiör, vdi ligemaade schulle thisse effther schreffne Clostergorde vdleggis tiill preste gorde, först Hoff paa Skagestran, med en liiden bolig som hiider Stryn- nestad oc thend prest ther boer schall haffue ther tiill CCLX. aff wor almesse. Item Thyngöre Closters gord kaldis Hyallttebacke schall were en fry prestegord, oc ther tiill C. aff almessen; Item her for wden schall giffuis aff wor almesse DCCLX vdi huert Syffell tiill fattige prester, som her eff-

ther schreffuit stander, presten paa Gord C presten wiid Nyuatten CCLX. presten paa Ness i Adell Röcke dall CC prestenn paa Stad i kym C presten paa Oierdallfaa C, presten paa Glessebye lid oc Sualbardt CC. presten paa Stadaaskogi C. presten paa Hollumdall oc Michelegord CC. presten paa Grund oc Mödruwelle CLX. presten paa Huame i Laxardall C. presten paa Fagrenes CCC. oc ther tiill C. fran Domkircken for samme prestes fattigdoms skyld presten paa Ryp C. presten paa Micklebye vdi Oxlandtzlid CLX. Siöe Torlachssen C tiill hans wiilkor kand bliffue bedre, presten paa Stad vdi Ruttefiord LX. presten paa Blandedalshole LX. presten paa Thiörn i Wadznes oc Huame C. presten som nu boer paa Nup CC. faa lenge hand ther boer, men effther hannum schall Staderbacke sogn oc forschreffne Nups kirke komme tiillfamen, presten paa Quiebeck schall haffue tiill same sogn, ett andett sogn kaldis Seglenes oc ther tiill C. aff Domkircken aarligen. En om nogen prestmand tiillföyes synderlig nöd oc trang for mangfoldig börn oc anden fattigdoms skyld hannum tiillflaer, Tha schall thend almesse tages fra thenum som mindst haffuer thett i behoff oc med Bispens oc herretz fogedens Samtöcke vddelis ebant the wedtörffige, Dog med faa skeep att samme rente icke schall bort uendis fra thend hun er tagen fra. Men Egen come nor thend fattige död er eller hand anderledis bliffuer forförgitt. Huilcket forskreffne breff Schick oc ordning, wii aff wor synderlig Gunst oc Naade haffuer fuldbyrdtt, Samtyctt oc stadfest, wiid sin fulle mackt att schulle bliffue. vdi alle ord puncter oc Artickler, Effther som thett vduiffier oc indeholder vdi alle maade, Giffuit paa Fredrichsborg xxi Martii Aar. &c. Mdxxv.

Litr. M.

Tiill Johan Buchholdt oc Her Gisle Jonfen Superintendent vdi Skalholdt stigt om Presternis underholning, ut seqvitur.

Fridrich &c. Viider att wii komme udi forfaringe hvorledis presterne udi Skalholdt stigt ther paa vortt land Islandt skulle meget vere brosthouden baade for underholdinge oc beqvemme bolige; oc efftersom nogen tiid forleden er giortt en forordning med Hole stigt med Presternis underholdning som thennom udi nogre maade efter leyliheden

heden er bleffven forbedritt, oc vii oc icke heller ere utiillnöyett att komme thenum med nogett tiill hielp udi Skalholdt ftiggt, nor vii ther om kunde fange klar beskeed; tha bede vii ether oc ville att i med thett förste forfarer hvilke oc hvor mange prester ther udi faa maade haffver behoff att hielpis udi forskreffne ftigt; oc siden der paa giorer en schiick hvorledis the best kunde hielpis, oc alt beskeed der om skriffeligenn ofs tillkiende giffver, faa vii therefter altingift kunde viide ofs att rette. Ther med &c. Actum Fredrichsborg thend, 9 dag Maji Aar M.DLXXVI.

Litr. N.

Kongl. Majsts breff att huem som paa Islandt schall for nogre groffue fynder staa obenbare skriff, skall tage afflöfning vdi Domkirckerne oc icke vdi Landtkirckerne, faa liudendis:

Vii Friderich &c. giöre alle witterliggt, at wy ere komen udi forfaringe att thett haffuer werritt En gamell seduane oc brug paa wortt land Islandt, att nor nogen er bleffuen befunden vdi obenbare groffue Synder oc laster, som er hoer, mord, blodskam, oc andre saadane Gudtz forthörneliser, ta haffuer slige offuenbare syndere werrett tiillholden att tage offuenbare skriff oc afflöfning udi almindelige forsamlige vdi Domkirckerne oc icke vdi Landtzkirckerne huor the haffue werritt boendis, for nu paa end stackitt tiid, nogre wore Syffelmend haffuer holditt offuer thend schiick her holdis nedre vdi Danmarck, oc thend Artickell vdi Ordinantzen findis, att huer vdi hans sognekircke schulle afflöfis, oc Efftherthy Ordinantzen formelder ther höff att ther med schulle holdis som seduanliggt haffuer werrett, oc thend skiick icke haffuer werrett holden paa Island men her nöre oc wy formercke att ther icke er nogen fynderlige forsamlige vdi Landtzkirckerne, att ofte nor slige afflöfninger skeer, er icke offuer iiii eller v, personer tiillstede, huor offuer folckitt vdi synd oc onskab forherdis, att the icke meer ackte ther om, tha paa thett ther med icke schall giffuis orsage tiill meere synd wille wy thenne efftherskreffne skick, som oc faa tiill forn haffuer werrett aluorligen oc strengeligen holditt haffue offuer aldt wortt landt Islandt, vdi faa maade att nor nogenn sig forseer vdi the maade att hand bör att tage obenbare afflöfning tha schall hand tage afflöfning vdi Domkircken vdi thett ftiggt hand er boendis oc icke vdi nogen Sognekircke, faa att the vdi Holestiggt boendis schulle

tage

tage afflöffning vdi Holledomkircke, oc the vdi Schallholtt vdi Schallholttz domkircke; Ty bede wy oc ftengeligen biude wore befalningsmand ther paa landitt fom nu er eller komendis worder, faa oc Syffellmend, foeter, oc alle andre att the aluorligen holder forfkreffne Schick; faa ther med forhandlis effter fom forfkreffuitt ftaar vnder wort hyllift oc naade. Actum Frederichsborg xix Aprilis Aar &c. Mdlxxvi.

Litr. O.

Kongl. Majfts breff vdgangit at huilchen perfon paa Islandt fom fig forfeer vdi Echteskaff fchall tage offuenbarre afflöffning aff fin herritz prouift, oc icke aff Superintendenten vt fequitur.

Wii Frederich &c giöre alle witterliggt, Effterfom thett nu en tiid lang paa wort land Islandt haffuer werritt seduanliggt, oc aff off vdi lige maade famptöcktt att huilcken mandtzperfon eller qvindfolck fom fig forfeer vdi Eckthefcab fculle ftaa offenliig fkrifft for Superintendentere ther paa landitt oc vdi domkirckerne oc icke anderftedt oc vy nu forfare att faadan indfchickelfe icke fchall were gaffnlig for landtzens leylighedt fkyld effter tend orfage landett er fast ftortt oc faadanne Synderre vndertiiden haffue vdi the hundrede miile att reysfe fran theris oc tiill Superintendenten, Saa att mange hendoe med befuerede Samuittiheder oc Confcientzer for ett affkyende for faadanne reygffer. Tha haffue wy nu therfore for gott anfeett, att huem fom fig effther thenne dag vdi hoer fag forfeer tha fchall thend therfore ftande fchriifft hoft fin herritz prouift vdi huer tt Syffell, oc icke tiillholdes att fergis for flige fager tiill Superintendenten fom her tiill fcheet er. Bedendis oc biudendis leensmanden paa wort landt Island att hand thette wort breff oc ordning lader forkynde vdi alle Syfflene att huer fig ther effter kand haffue att rette. Actum Kroneborg 15 Maji Anno &c. 1578.

Litr. P.

Kongl. Majft. obne breff till Johan Bucholt oc Superintendenterne paa Island udganget ut Seqvitur.

Vii Fridrich thend anden &c. helse ether ofs elfkelig Johan Bocholt vor mand thiener oc befallingsmand paa vort land Island, faa oc begge
Super-

Superintendenten sammesteds kerrlignen med Gud oc vor naade, viider att efter vii naadigst haffve forordnitt att vor Befallingsmand ther paa landit som nu er eller her effter kommandis vorder; aarligen skall uddelle til presterne ther paa landet som ere brösthouden thre hundrede Daler, tha paa det samme vor naadigst bevilling icke skall udi nogen maade misbrugis eller uddelis til the som icke ere vedtörffte oc tilforn noksom ere försörgit, bede vii ether oc befalle att i presterne leylighed ther paa landet hver udi synderlighed offverveyer, oc effther som hver theris nödtörfft fordrer, thillegger thenom noget till underholdninge aff forneffnde CCC. Dale, oc ther paa lader giöre et klart Register, oc thet siden thill ofs forskicke; siden ville vii ther paa lade giffve thenom vort obne breff att thet altid her effther saa holdis schall, haffvendis herudinden flittig indseende att samme forneffnde CCC. Dalers underholdninge bliffver thil the fattigste oc ringeste sogner saa rettferdelig oc christelig forordnet oc uddelt som i ville andtsvare for Gud oc udi frembthiden vere bekiendt for ofs. Ther med skeer vor vilge oc befallinge; thi lader thet ingenlunde. Actum Frederichsborg thend 12 dag Maji aar 1579.

Litr. Q.

Johan Buckholt fick breff att skulle fornöige presterne paa Island hvis Kongl. Majist. till theris underholdning haffver funderit. ut sequitur.

Vor Gunst till forn viid att epther at nogle the fattige prester paa vort land Island haffve ladet giffve ofs tillkiende att thenum skulle forholdis hvis almeßer vii thenum haffve tillagt oc tilforordnit aff vor oc Cronens indkompst ther paa landitt att skulle giffvis, oc nu forfare thett aff then aarsage att vere skeett att thett haffver verit udi thuiffvell hvad heller samme udgift skulle tagis aff thin affgift, eller thu thett offver affgiften skulle fornöige; tha haffve vii naadigst bevilgett thet att mue giffves aff thend affgift oc indkompst som ofs tillkommer; thi bede vii thig oc ville att thu betaller oc fornöiger foren. prester paa Island hvis thenum tillstaar oc refter aff then sum vii hver thenum haffve tillagt, epther then forordning oc fundatz vii ther paa giffvit haffve, saa the

T o m. III.

D

thenum

thenum icke skulle haffve att beklage ther emod att schee forfang.
 Ther med &c. Actum Kiöbenhaffn thend 28 Februarii aar M.D.lxxxii.

Litr. R.

Her Gisle Jonssenn Superintendent udi Skalholt stigt oc Hr. Guldbrand Thorlacksen Superintendent udi Holle stigt fick hver breff Psalmer som siungis i kircken paa Island anrörendis. ut fequitur.

Vor Gunst tillforn; viider att vii komme udi forfaring att sig mögenn uskickelighed thildrager udi kirkerne ther paa vort land Island med Psalmer som siungis, hvilke ere paa adschillige maade udsatte oc verterett paa Islandtz maall, saa at naar nogen kommer udi en anden kirke, kand hand inthet siunge med thenum; thi bede vii ether oc ville att i med oss elskelig hederlig mand N. Superintendent udi N. stigt ther paa landt ther med thett förste forsamblar oc med hannom ther om offverveyer ald leylighedenn oc forfatter en vis fkick oc version besönderlig paa the Psalme som siungis udi kirkerne, effther hvilket sig alle kunde haffve att rette paa thett altingest maatte gaa thess ordentlicher till. Ther med skeer vor villige, thi thager ther ingenn försömmelse fore. Actum Fredrichsborg thend 29 Aprilis aar M.Dlxxxv.

Litr. S.

Kongl Majsts. Breff vdgangitt huorledis mett horerii oc anden Blodskamm som paa Island sig tildrager forholdis schall. vt sequitur.

Wii Frederich &c. Giöre alle witterliggt, att eptherthii wi komme wdi forfaringe hvorledis sig mögen wskickelighedtt mett horerii oc anden Blodskam tildrager paa wort land Island. Saa att vndertiiden skeer oc hender att en beligger thuende söstre oc andre theris ner flecktt, oc foruandte emod Gudtz loug Ordinantzen oc ald christelig fkick oc höuskhedt oc att saadan grossue synd oc laster somme tiider for peniche oc straff paa godtz eptherladis, Somme thider oc saa for gunst oc wensckaff skyld eendeell offuersches oc ingen tilbörig straff thennom ther fore scheer eller wedersaris, Ther offuer sig mögen Gudtz heffn oc wredis

dis straff kunde foraarlågis, Tha paa thett att flig wchristelige oc wtilbör-
lige Blodskamm maa affskaffis, oc icke saa tiill ont exempell forfölgis
eller wtraffuit bedriffuis, Wille wii her mett haffue buditt, befallitt oc
paalagtt wore Embitzmand Syfflemend oc Fougithter paa forskreffne
wort land Island som nu ere eller her epther komendis worder att the
epther thenne dag icke thage pennche for saadanne fager oc forseelser
som forskreffvit staar. Men att the lader straffe epther lougen om no-
gens bröft ther wdinden findis, paa thett att andre ther weed kunde
sehe thennom wdi Speigell oc wide thennom flig Gudtz forthörnelse
oc meniskens forargelse att wndholde saa framtt nogen som haffuer
Befalinge oc machtt ther paa landitt ther offuer paa wore wegne att
straffe, seer her mett egiennom fynge, tha schall hand straffis ther fore
som wedbor oc affsettis med sin Bestillinge oc Embede. Her epther sig
huer wiill wiide att rette oc forholde, wnder wor hyldiste oc naade. Ac-
tum Fredrichsborg thend 29 Aprilis, Aar &c. Mdlxxxv.

Litr. T.

Kongl. Majsts breff udgangitt att thett maa fryt tilladis att huilcke
som hörer huer andre till vdi thredie oc fierde leed paa Island
maa komme tilsammen vdi Echteskaff. vt sequitur.

Wii Frederich &c. Giöre alle witterligtt att efftherthi wii kom-
me vdi forfaringe att ther giöris betenckende paa att tilstede no-
gen att komme vdi Echteschab tilsammen paa wortt land Island som höre
huer andre till oc aff slechtt oc byrd ere foruandt wdi thredie oc fierde
leed, enddog thet icke er emod Gudtz loug, icke heller emod wor
Ordinantz som wdi wore Riiger oc lande giortt oc forordnit er. Tha
haffue wii nu mett thette wortt obnne breff wor endelig naadigst wilge
oc mening ther om wore Befalingsmend, Superintendenterne oc prester
oc andre wore wnderfotter ther paa landitt wild naadigst wiide lade att
thett her epther schall wore wnderfotther ther sammestedt saawelsom
vdi andre wore Riiger oc lande maa samtöckis tilladis oc were friitt fore
vdi thredie oc fierde leed huer andre foruandt, huilcke thett loughigen,
Christeligen oc Retteligen epther landtzens Skick oc Christelige seduane
begynde söge oc begiere, att maa tilsammen komme vdi thett hellige

Echteskaffitand. Oc wille dog her hoes alffuorligen forbudett haffue nogre nermere huerandre flechtitt oc foruant end vdi thridie oc fierde leed, som forfkreffuitt ftaar, att ftedis till famenn wdi Echteschab, som thett oc vdi Ordinantzen vdröckelig forment oc forboden er, Her epther wor Lenssmänd saa oc Superintendenten, prouister, prefter oc andre paa forfkreffne wortt land Island, thennom vdi alle maade mue oc skulle haffue att rette oc forholde. Actum Frederichsborg 29 Aprilis aar &c. Mdlxxxv.

Litr. U.

Kongl. Majst. Breff vdgangitt huorledis paa Island mett Kierckefred holdis skall, ut sequitur.

Wii Friderich &c. giöre alle witterliggt, at epther som wy komme udi forfaringe att paa wortt land Island findis stor wfkickelighedt mett kierckefredt ther holdis. Vdi saa maade att naar nogen Blodfkiendere eller andre misddedere haffue bedreffuit theris groffue laster oc missgierning, ther fore the billigen burde att straffis paa liffuit, söge the strax till Domkiercken, Saa ingen maa thennom ther röre eller paagribe. Oc er Superintendent paalagdt, att hand emod hans wilge skall saadanne modtuillige skalcke oc wdedsche mennischer handthaffue oc opholde, oc midlertiid the thennom ther forholde söge the aarsage oc leylichedt, huorledis the vden straff kunde komme ther aff landitt. Tha paa thett att flig groffue oc wtilbörlig synder oc laster mue andre tiill Exempell oc affi kye bliffue billigen straffede, oc kirken som er Gudtz huff icke schulle were Blodfkiendere, Skalke, oc misddedere till beschyttelse, Gud almechtigste till fortörnelse, oc andre till lige synd, skam oc laster att begange till forargelse. Wille wii saadanne wchristelig kiercke fred vdi Domkierckerne saa well som andre kiercker ther paa landitt aldelis haffue affi kaffett, saa saadanne tillfluckt till kierckerne icke schall komme nogen modtuillig till bedste eller Beschyttelse vdi nogre maade, dog her mett vnderthaggitt, om nogen wforseendes aff wode eller nöduerge kom for skade oc drebthe oc ihielslog en anden, Tha schall hannom maa tilstedis kierckefredt till saa lenge hand känd före sin sag wdt mett Loug oc Dom, huilckett skall dog skee wden Domkierckernis oc Superintendents besueringe oc omkostninge.

omkostninge. Oc schulle Laugmendene huer vdi sitt Laugmandtzdømme were plichtige mett andre Dannemend ther tillkallede fagen att forhøre till rette mett thett förste, oc endeligen inthett lenger end till neste eptherfolgendis althing ther mett att forhale. Her epther sig huer will haffue att forholde. Actum Kroneborg thend 2 dag Junii aar &c. Mdlxxxvii.

CAP. II.

De Christiano Quarto.

§. I.

De tanto Rege, etsi prorsus tacere, quam pauca dicere, præstat, pro instituti tamen ratione, ea tantum hic tangenda videntur, quæ ad nostram rem & scopum maxime pertinent. Fridericoburgi in Siællandia die 12 Aprilis 1577 hanc lucem primum vidit, sexennis vero homagium a Danis & Norvegis accepit anno 1583, sed undecennis anno 1588 post mortem parentis thronum ascendit, quatuor autem primarii Senatores ad annum usque 1596 Regno præfuerunt, eo enim anno, die 29 Aug. coronatus fuit. Anno 1597 cum Anna Catharina, Principe Brandenburgensi, nuptias Haderslebiæ celebravit, cui 1598 festo Trinitatis coronam imponi curavit. Anno 1599 totam Norvegiam ad fines usque Moscoviæ circumnavigavit, Norvegiam fere quovotannis, ut & alias Regni provincias visitavit. Affinem suum Jacobum Angliæ Regem bis, annis nempe 1606 & 1614, invisit, qui apud Christianum Regem anno 1590 Hafniæ fuerat. Sorores elocavit. Annam Jacobo, post modum totius Britannicæ Monarchæ, Elizabetham Henrico Julio, Duci Brunsvicensi, Augustam Johanni Adolpho, Duci Holsatiæ & Archiepiscopo Bremensi. Novas urbes Christianshaviam in Dania, Christianiam in Norvegia, Christianstadum in Scania, Tychoopolim in Stormaria, nec non Castellum Dansburgum in Asia fundavit & exstruxit, veteres multas ornavit & refecit. Hafniæ pomeria dilatavit. Templum in quavis nova hac civitate ædificavit, Havniæ autem Sanctæ Trinitatis templum cum turre Astronomica; Turres templorum Virginis & Nicolai. Arces Fridericoburgum perfecit, sed Rosæburgum exstruxit. Collegium Regium & utrumque Auditorium, Academiam Soranam

Soranam fundavit, & quis omnia enumerabit, quod nec nostrarum virium, nec instituti est. Bella tria gessit, primum cum Carolo Nono & Gustavo Adolpho, quod anno 1613 gloriosa pace finivit. Alterum cum Ferdinando Secundo; & tertium cum Christina Sveciæ Regina, cum quibus pacem magis necessariam quam lucrosam iniit. Ex Regina Anna Catharina quæ anno 1612 obiit, tres suscepit filios, qui ad maturitatem pervenerunt; sed ex Christina Munk, quam post Reginæ obitum impari matrimonio sibi junxit, decem procreavit liberos, tandem vero cum ea ob suspiciones quasdam, divortium fecit; ex aliis etiam quosdam habuit liberos naturales. Literas & artes amavit, quæ ideo sub ejus regimine floruerunt, pacis & belli artium callentissimus fuit, Heros animi invictissimi, qui quo magis adversa fortuna premebatur, eo erectior fuit. Plurima Rescripta & edicta, quorum ultra 250 exiguum nostrum charophylacium servat, Islandis dedit, eorumque supplicationes gratiose semper exaudivit. In sacræ scripturæ novam editionem 200 Joachimicos impendit, & Typographo prædium Nupufell gratis inhabitandum concessit. Quantos in Islandorum ab Algeriensium piratis captorum liberationem sumtus fecerit, nobis non constat, bis autem hunc in finem pecuniam frustra eum erogasse, ipsi, in literis ad Senatum Havniensem anno 1635 scriptis, fatentur, & tertia tandem vice 37 eorum, illius opera redemptos esse, certum est. Satur tandem dierum anno 1648 d. 28 Febr. cum vixisset annos 71, regnasset 60, terrestrem coronam cum cælesti permutavit.

§. 2.

Cum Christiani Quarti filius primogenitus Christianus absente parente Regnis præfuerit, & Islandis quædam Rescripta miserit, nec non beneficia præstiterit, non abs re videtur, ut ejus hic etiam, quasi Regentis & Ecclesiæ Capitis, mentio injiciatur. Natus est in Arce Havniensi anno 1603 d. 20 Aprilis, sed anno 1610 d. 14 Martii homagium ab Ordinibus Regni accepit. Anno 1625 in absentia patris, usque in annum 1628, Regnis præfuit. Anno 1625 ad restitutionem templi Holensis, magnam asserum trabiumque vim, & 6 picis cados donavit (a). Anno 1636

d. 5

(a) Ex descriptione *BIÖRNI de Skardsaa*: " 18 Tylfter Gullandsbord, 6 Tylfter Biálka, og " 6 Tunnur Biks. "

d. 5 Octobris, Sybillam Johannis Georgii, Electoris Saxoniae, filiam, uxorem duxit. Anno 1647 d. 2 Junii in arce aut palatio Corbitz non procul a Dresda, in Saxonia, iter ad fontes Egerenses in Bohemia, intendens moritur annos natus 44, sepultus Havniae in Templo D. Virginis: d. 8. Novembris. Ab Historicis hiece Princeps ob certam successionis spem, licet patri non supervixerit, communiter vocatur *Christianus Quintus*. Islandis sequentia ab eo data sunt Rescripta: 1) De poena mulierum, quae patrem suae prolis manifestare nolunt, ut in ergastulum Havniense transmittantur; d. 16 Dec. 1625. 2) Liberatio a sustentatione militum ex Islandia in Germaniam mittendorum; d. 7 Novembr. 1625. 3) De Arngrimo Jonæ Coadjutore Episcopi Gudbrandi constituendo; 8 Novembr. 1625. & 31 Martii 1626 (a). Cætera ad nostrum non pertinent institutum.

§. 3.

Edicta & rescripta ad personas aut res ecclesiasticas pertinentia, quæ Islandis dedit Rex Christianus Quartus, & ad nostram notitiam venerunt, sunt: 1) Tertio & quarto gradu cognationis conjunctis conjugium contrahere licitum esto; 1588 (b). 2) Adulteri a proprio paræco absolvuntur; 1591. 3) De variis fraudibus templis diœcefeos Holanæ factis; 8 Maji, 1591 (c). 4) Clerici a controversiis & aliis prævaricationibus abstineant; 9 Maji, 1593 (d). 5) De absolutione adulterorum, ut a proprio cujusvis paracho petatur, & de decimis sacerdotum in toparchia Borgarfiordensi; 25 April. 1594 (e). 6) De collatione præbendarum ecclesiasticarum; 4 Martii, 1595 (f). 7) De tribus

(a) Vid. ad finem hujus Cap. Litr. Y. & Z.

(b) Vid. ad finem Cap. Litr. A. Præterea & ad Episcopum alia litteræ ejusdem argumenti existunt.

(c) Vid. loc. cit. Litr. B.

(d) Hic sextus erat Articulus libelli Islandorum, quem Nomophylax Jonas Jonæ Regi detulit, quibus & Rex rescripsit, & quod ad hoc punctum attinet, Præfecto præterea & utrique Episcopo de isto articulo scripsit. Nos, cum omnia tria rescripta concordent, solum illud quod Episcopis scriptum est, infra ad finem Cap. sub Litr. C. exhibebimus.

(e) Vid. loc. cit. Litr. D.

(f) Vid. ibid. Litr. E. Sed cum Rescriptum simul missum variâ notatâ dignâ contineat, illud sub Litr. F. subjungemus.

bus diebus supplicationum; 8 Maji. 1595. 8) De monumentis antiquis in usus D. Nicolai Cragii commodandis; 17 Aprilis, 1596 (a). 9) De nova ordinatione ecclesiastica conscribenda; 24 April. 1598 (b). 10) Mandatum de ædificiis mercatorum Germanorum diruendis, & ut materia eorundem lignea templis cedat. 24 April. 1608. 11) Ne mortui exhumentur; 25 Febr. 1609 (c). 12) De tempore exercitiorum scholasticorum; 30 Aprilis, 1614 (d). 13) De symbola templorum, in reparationem ædis sacræ, quæ Beffastadi est, conferenda; 19 Aprilis, 1616 (e). 14) De collatione præbendarum; 6 Maji 1617 (f). 15) De campanis in arce Coronæburgenfi fundendis; 1617. 16) Adjurationes, runarum abusus, & res magicæ prohibentur; 12 Octobr. 1617. 17) De retractatione bonorum ad scholas & templa pertinentium, tempore exercitiorum scholasticorum, & decimis; 1 Apr. 1618 (g). 18) De decimis; 20 April. 1619 (h). 19) Qui in tertio cognationis gradu se invicem contingentes conjugium contraxerunt, ne separentur; 20 Apr. 1619. 20) De templorum cathedralium proventibus; 20 Apr. 1619 (i). 21) Eorundem prædiorum index Satrapæ transmittatur; 20 Apr. 1619. 22) De bonis cathedralæ Holanæ abalienatis; 21 Apr. 1619 (k). 23) De illiterato scholæ Rectore; 21 April. 1619 (l). 24) De prædiis in pios usus collatis; 21 April. 1619 (m). 25) De libro famoso typis edito; 7 April. 1621 & 2 Maji

(a) Vid. loc. cit. Litr. G. Rex & Arngrimo Jonæ alio Rescripto mandavit, ut nulli curæ in his monumentis comparandis & transferendis parceret.

(b) Vid. ad finem hujusce Cap. Litr. H.

(c) Vid. ibid. Litr. I.

(d) Vid. loc. cit. Litr. K.

(e) Cum hoc Rescriptum specialia quædam contineat, quæ Historiæ lucem affundunt, illud huic Capiti sub Litr. L. subjungemus.

(f) Vid. ibid. Litr. M.

(g) Loc. cit. Litr. N.

(h) Vid. ibid. Litr. O.

(i) Vid. ibid. Litr. P.

(k) Ibid. Litr. Q.

(l) Vid. loc. cit. Litr. R.

(m) Vid. ibid. Litr. S.

Maji 1622 (a). 26) De ætate ministerio sacro matura; 16 Febr. 1621. 27) Absolutio facinorosorum ob negligentiam brachii secularis ne differatur; 1621. 28) De sacerdotum ad ministerium ecclesiasticum vocatione & vita; 29 Novembr. 1622 (b). 29) De variis juramentis & profanatione sabbathi; 20 Nov. 1623. 30) De abusu Sacræ cœnæ, & scandalis vitandis; 1628. 31) Privilegium Episcopo Thorlaco Skulonio de typographia retinenda concessum; 12 Maji, 1628 (c). 32) Ut templum cathedrale, sumtus in peregrinationem Episcopi ordinandi erogandos refundat; 9 Maji, 1628 (d). 33) De quotidianis supplicationibus domesticis; 28 Jan. 1630. 34) Ut Præpositi sub Episcopi Ottonis Enarii præsidio Coadjutorem ei eligant, & hujus salarium determinent; 12 Febr. 1630 & 15 Febr. 1630 (e). 35) De prævaricationibus Olai Petri; 31 Januar. 1633 (f). 36) De privilegiis Attestatorum; 1 Martii 1633 (g). 37) Ut mariti & uxores captivorum ab Algerensibus detentorum ex rigore legum non puniantur, ne tamen conjugium interea contrahere iis permittatur; 22 Octobr 1633. 38) Absolutio ob delicta graviora ne differatur, quamvis brachio seculari satisfactio nondum sit præstita; 8 Jan. 1635 (h). 39) De institutione juventutis catechetica; 22 April 1635 (i). 40) Ut quodlibet templum in novam Bibliorum editionem unum Joachimicum conferat, & prædii Gnupufell typothetæ facta concessio; 22 April. 1635 (k). 41) Donatio 200 imperialium ad eandem bibliorum editionem sublevandam;

(a) Loc. cit. Litr. T. & U.

(b) Vid. ad finem Cap. Litr. X.

(c) Vid. ad finem Capit. Litr. AA.

(d) Vid. ibid. Litr. BB.

(e) Priores literæ Satrapæ Regio, posteriores ipsi Episcopo scriptæ sunt.

(f) Vid. ad finem Cap. Litr. CC.

(g) Vid. ibid. Litr. DD.

(h) Vid. loc. cit. Litr. EE.

(i) Hanc constitutionem, quæ Islandice ter typis evulgata est, ex *Indicibus Cancellaria Danicæ* ad finem Capit. sub Litr. FF. exhibebimus.

(k) Vid. ad caput Editionis Bibliorum Skulonianæ.

levandam; 22 April. 1635 (a). 42) Ne servitutes & emolumenta ad templa pertinentia in desuetudinem veniendo abalienentur; 12 Dec. 1636 (b). 43) De dissoluta sacerdotum vita; 1636, 44) De captivis Algerensibus redimendis: 4 Martii 1630 & 22 Decembr. 1636 (c). 45) De tribus diebus supplicationum; 1636, & 36 Nov. 1638. 46) Gravis Episcopo & clero facta admonitio, ut sobrie vivant & officio incumbant; 1638, 47) Varia de campanis, bonis & prædiis in pios usus collatis, mandata; 28 April. 1638. (d). 48) De antiquo & inutili templorum suppellectili; 1645. 49) De presbyteris adulterii vel scortationis reis, ne ab alio quam Rege restituantur; 10 Decembr. 1646 (e). Hæc fere sunt gloriosissimi Regis ad rem Ecclesiasticam edicta pertinentia quæ nobis videre contigit; Quæ enim vel res civiles, vel casus singulares tangunt, quorum magnus est numerus, in hunc censum non veniunt.

§. 4.

Satrapæ, quos hicce Rex Islandiæ præposuit, sunt: *Laurentius Kruse Thygesen de Svenstrup*, nobilis Danus, qui diu Friderico Secundo inservierat, ejusque gratia floruerat. Primo præfecturam Wardhusensem die 6 Aprilis 1580 nactus est, post anno 1588 Islandicam, quo anno die 2 Septembris tabula ejus officii data est, qua illi universus Islandiæ annuus proventus, Regi solvendus, 3200 imperialium mercede his locatur conditionibus: "Sacerdotibus pauperibus, & quibusvis aliis, suas bona fide solveret pensiones, mulctarum accuratam redderet rationem, quarum tertiam partem mercedis loco retineret, Sacerdotum vitæ ac doctrinæ, templorumque ædificationisInspectorem ageret, mercaturam nec ipse, nec per suos clientes aut famulos exerceret, accuratum omnium, quorumcunque tandem essent, prædiorum indicem conscriberet, & incolas secundum antiquas Islandiæ leges & constitutiones judicaret."

Sub

() Vid. ad finem Capit. Litr. GG.

(b) Vid. ibid. Litr. HH.

(c) Vid. loc. cit. Litr. II. KK.

(d) Vid. ibid. Litr. LL.

(e) Vid. ibid. Litr. MM.

Sub ipsa Comitia in Islandiam venit, iisque exactis in diœcesin Holanam iter instituit, sed quid ibi notatu dignum peregerit, non liquet. Anno autem 1590 in foro generali inter Gudbrandum Episcopum & Jonam Nomophylacem concordiam ea conditione aliquatenus resarsit, ut Jonas omni juri in prædium Bard renunciaret, Præfectique sententiæ committeret, ad quemnam id posthac pertinere deberet; quo iudice aut arbitro Præsul causam obtinuisse videtur. Ibidem etiam cum utroque Nomophylace constitutionem de tributo *Manntalsfiskar* fecit, qua cuicumque extraneo piscatori, qui triginta capit pisces, duos Toparchæ Gullbringensi quotannis solvere iungitur, qui vero id recusat, quatuor marcis mulctandus censetur. Hic etiam Episcopus & universa Cleri Synodus ejus arbitrio permisit, quomodo plectendi forent Sacerdotes, qui adulterium committerent, de quibus constituit, ut officio & præbenda eatenus privarentur, ut munus sacerdotale post 2 aut 3 annos, & alia aliqua, si tum vacaret, præbenda, sed nunquam eadem, illis concedi possent; Quam sententiam valere iussit, donec ipse Rex aliter statueret. Oddo Episcopo de signo aut nota pecuaria, qua a primis usque temporibus usi fuerant Episcopi & Cathedra Skalholtensis, litem movit, causans nimis similem esse ei, qua Regis armenta & pecudes signari solent, in quo ei Præsul cessit; Sed Ormo Narfi filio partem prædii Reikiavik, summa, ut videtur injuria expressit, nolens enim & plorans inde cedere coactus est. His per biennium, quo hic mansit, gestis, præfectura abiit, & Præfectus Bergensis factus est die 8 Julii 1596.

§. 5.

Henricus Krag de *Tronderup*, altera vice (a) Islandiæ Præfecturam d. 28 Febr. 1591 iisdem ac antecessor conditionibus adeptus est. Primum quod in officio fecit, fuit constitutio in hujus anni foro Generali

E 2

facta

(a) Vid. supra pag. 7. 8. In *concione funebri* quam Mag. *TISTORPHIUS* in obitum Ottonis Kragii habuit (Havniæ 1666), dicitur ejus aviæ pater fuisse *Ericus Krag* de *Volberg* Satrapa Islandiæ; Sed in *concione funebri in obitum Nicolai Krag*, dicti Ottonis patris, idem *Ericus* eodem quidem titulo, sed hujus Nicolai abavus paternus, majori similitudine veri, salutatur. Oportet ergo dictum *Ericum Krag* Satrapam Islandiæ sub Rege Johanne egisse, sub cujus regiminis tempore de omnibus Præfectis Islandiæ nondum liquido constat.

facta de otiosis erronibus & fanis mendicis, quibus competentem minatur pœnam; Anno 1592 in Islandia hyemasse videtur. In Comitibus autem universalibus 1593 unacum 24 delegatis iudicibus, de schedis & codicillis, quos in opprobrium avi sui Gudbrandus Episcopus confictos esse contendit, decisivam dixit sententiam, quia falsa & ficta esse hæc documenta pronuntiatum fuit. Eodem etiam anno Rege iubente controversias Gudbrandi Episcopi & Jonæ Nomophylacis, quæ anno 1590 confanuisse videbantur, sed denuo recruduerunt, ita tandem sedavit, ut in aperta odia postea non erumpèrent. Cumque ipse Havniam repetere cogitaret, ut suæ dispensationis & bene administratæ provinciæ aliquod adferret testimonium (a), sequentes publice proposuit quæstiones: 1) Num quædam ad Regem aut Coronam Danicam pertinentia, prædia abalienata essent 2) Num ullum constituisset Prætozem, qui inutilis aut officio impar esset. 3) Si apud quendam Regia Edicta aut Rescripta laticarent, quæ publico utilitatem adferre possent, ut secum ad exscribendum communicarentur, postulavit, talia enim Bessastadis, ut omnibus usui esse possent, proflare debere. 4) Nomophylacibus, ut habilem eligerent Dicographum, injunxit (b). 5) Materiam, quam Rex templo Skalholtensi, aliisque destinata habere (c), venalem proscrispsit. 6) Si quis Regi de quâdam re publice aut privatim necessaria, supplicare vellet, suum obtulit officium & commendationem. Tandem vero exactis Comitibus Oddum Episcopum monuit, ut Sacerdotes quosdam, qui laicis & colonis eorum prædia elicerent, aut exprimerent, compesceret. quo facto, Erasmo Michaelis, suo, dum abesset, constituto vicario, ad externos abiit. Anno 1594 in Islandiam reversus, varia expedit negotia: 1) Nomophylacum postulavit sententiam de 64 vaccarum æquamento, aliæque cœnobii Munkathveraaënsis suppellectile, quæ hæredes Nicolai Thorstenidæ non solvissent, aut solvendo non essent. 2) Prædia Grund in Svarfadardal & Liofavatn quæ Axel Juul & Christophorus Trundson Thorunæ Episcopi Jonæ Aræsonii filix, ad dies vitæ concesserant,

(a) Hæc & plura, Kragium delatores veritum fuisse innuunt, nec id immerito, ut docent literæ Regiæ de 10 Martii 1595 Kragio scriptæ, paulo antequam hic officio cederet; quas vid. ad finem Cap. Litr. NN. conf. supra pag. 7. not. c.

(b) Vi Resolutionis & Constitutionis de 9 Maji 1593.

(c) Vi Rescripti de 2 April. 1592.

ferant, cum jam mortua esset, ut restituerentur, postulavit, quod facile obtinuit. 3) Rege iubente cum utroque Episcopo, Nomophylacibusque & 24 ad id delegatis, deliberationem iniit, de Sacerdotum qverela, quod ex templorum bonis, parum vel nihil salarii loco acciperent, fecus quam Rex anno 1542 mandaverat; qua de re, licet hac vice nihil certi statui posset, viam tamen stravit conclusioni, quæ anno demum 1629 secuta est. 4) Proprietariis & templorum curatoribus, in dioecesi Holana, qui edicto Regio dato 5 Martii. 1591 debitum non præstiterant obsequium, graves scripsit literas monitorias, ne mandata perficere ultra tergiversarentur, quod autem si fecerint, Prætoribus injunxit, ut iis dicam scriberent, eosque pro meritis multarent; iisdem literis propositam ab Episcopo conditionem confirmavit, ut in Toparchia Skaga-fiordensi, parvæ quædam parœciæ adunarentur, quo sæpius & majori fructu verbum Dei auditoribus instillari posset. 5) Utrique Episcopo Gudbrando & Oddo, cum Rex illis, prout anno 1593 ipsi petiverant, novam Ordinationem Ecclesiasticam conscribendi facultatem permisisset, ut hoc anno intra proximum comitiorum tempus eandem perficerent, injunxit, quam deinde Regi & Regni Senatoribus sistere, ut quam primum confirmationem adipisci posset, promisit. Tandem omnes, ne piscatores Anglos circa aut prope Islandiam piscari sinerent, sed eosdem capere, & si refragarentur, punire, Prætoribus auxilio essent, severe monuit. His gestis abiit, cum Præfecturam quadriennio, non omnino vituperandus, gessisset.

§. 6.

Brostrop Giedde de Tommerup (a), Nobilis Danus, anno 1595 Islandiæ Satrapa, in foro generali publicæ decisioni subjecit, ad quem navis illa Anglorum, quæ præterito anno in Stödvarfiordo irreparabile acceperat damnum, pertinere deberet. Eodem etiam anno longam illam inter Gudbrandum Episcopum & Jonam Olai, de prædiis Hol & Bællastadis controversiam dissecuit, ita, ut Jonas tandem prædia obtineret. Eodem etiam loco & anno, de esocum captura & Nicolai profundo (Nikuláfsarkiere) in fluvio Norduraa, controversiam discidit, quo facto in Daniæm

E 3

abiit;

(a) Hujus literæ officii scriptæ sunt d. 23 April. 1595.

abiit; sed redux, anno 1596 de prædio Grænavatn a Nomophylacibus sententiam postulavit, ipse autem Gudmundo Helgonis ter jam adultærii reo vitam & securitatem concessit, quod ejus factum Rex eodem anno confirmavit, eadem etiam ætate hæc scripsit constitutiones: 1) Ne laici alias causas contra Sacerdotes, aut emerent, aut ullo modo acquirerent, ut illos iisdem infestarent, nec Præpositis idem in clericos aut laicos tentare liceret. 2) Ut Sacerdotes jubente Episcopo, Præpositi officium detrectantes, si ad id gerendum idonei essent, præbendam amitterent. 3) Ne Nomophylaces, Prætoresve, controversias de limitibus prædiorum Regis aut templorum, nisi præsentem Satrapam aut Episcopum, dirimerent. 4) Ut Beneficarii, qui ædes aut alia ad præbendas pertinentia, non curarent, aut aliquo modo perderent, si ter ab Episcopo moniti non resisterent, præbenda privarentur, & damnum restituant. His peractis denuo in Daniam abiit, relicto Vicario Erasmo Nicolai, qui hoc anno supplicatione incolarum Toparchiæ Isafiordensis excitus Vatnsfiordi die 6 Augusti frequentem habuit conventum, ubi de prævaricationibus Pauli de Stadarhole, tum temporis Isafiordensium Toparchæ, quæstionem habuit, quæ tamen omnia intercedente Oddo Episcopo ibidem præsentem, & Paulo emendationem promittente, sedata sunt. Brostrupius cetera Arcis Laugholmenfis Præfectus in Scania habitavit, & bis tantum in Islandiam venit; Deinde autem Satrapa Gullandiæ factus in arce Wisbyensi anno 1614 obiit.

§. 7.

Anno 1597 die 10 Maji *Johannes Buckholt* præfecturam Islandiæ ex novo (a) adeptus est, sed ad nomen nondum solutorum admonitum, anno 1601 die 9 Junii Regium emanavit diploma, quo successorem ei mittendum esse indicatur. Bucholtius autem non diu supervixit, nam anno 1602 die 12 Maji *defunctus* compellatur in literis Regiis, quibus ejus quondam vicarius *Johannes Södeche* ad rationes heri reddendas Havniam evocatur.

§. 8.

(o) Vid. supra pag. 9. fqq.

§. 8.

Envoldus Kruse, de *Wingegaard*, Islandiæ Præfecturam adeptus est die 15 April. anno 1602, qvo anno Comitii præfuit, & insulam Papey, quæ proximo triennio decimas non solverat, fisco adjudicari curavit. Anno 1603 in foro generali præfens, Nomophylaces discernere jussit, ad quem maris ejectamenta pertinere deberent, quæ vulgo *Vogrek* appellantur, & talia, quæ signum aliquod habent, quod a quodam possessa fuerint; qui, ut videtur, nihil certum statuere auri Regiæ clementiæ causam subjecerunt. Anno 1604 in Islandiam venit, tunc autem Pastores Borgfiordenses pariter ac alios a decimarum Regi solvendarum pensione liberos esse debere, unanimiter a Nomophylacibus & aliis jurisperitis conclusum fuit, de quo diu mullitaverant Sacerdotes, jam vero necessitate adacti, aperte querebantur, tanta enim ingruebat annonæ gravitas, quæ ab anno 1602 ad 1605 duravit, ut uno triennio plusquam 9000 hominum fame periisse, certum sit. Societas præterea mercatorum Danica, civibus Hafniensibus, Helsingorensibus, & Malmogienfibus constans, quæ tres civitates Islandiæ mercaturam per 14 annos 330 imperialium annua mercede a Rege conduxerant, incolas variis injuriis misere vexabant, & parum illud idonearum ac utilium mercium, quod advexerant, percare vendiderunt. Accessit denique hoc anno epidemica dysentericiæ lues, quæ multos mortales sustulit. Hæc omnia optimates ad Regem perscripserunt, supplicibusque hunc implorarunt literis, vellet tantæ miseriæ, ne omnes una perirent, auxiliatrices porrigere manus; Satrapam autem, cui communem calamitatem graphice depinxerant, enixe rogaverunt, ut suam, quantum in eo esset, supplicationem Regi commendare & adjuvare vellet; sed quid præstiterit, a nemine notatum invenimus. Anno 1605 Comitii ipse præfuit, & sententiam Nomophylacum postulavit, cujus damno, Regis, suo, an Toparchæ, decimæ Pastorum Borgfiordensium stare deberent, qui responderunt, cum injuste primo illis impositæ fuerint, sperandum esse Regem, eis tantum annuam mercedis remissurum, quod etiam Rex benigne exaudivit. Abitum parans Vicarium sibi constituit Envoldum Christiani, ipse autem, Legifer Jutiæ Septentrionalis postea factus, diu supervixit.

§. 9.

Anno 1606 novus in Islandiam venit Præfectus *Herluff Daa de Snödinge* (a), cujus officii cartha scripta 3 Maji, ut Islandos secundum antiquas eorum leges & constitutiones judicaret ac gubernaret, graviter facis eum monuit & obligavit; Mox ubi advenerat, Jonam Nomophylacem accersivit, ut hic, rerum quippe Islandicarum apprime peritus, ipsi a consiliis esset, qui sine mora Bessastadas properans a Præfecto gratanter & opiparo convivio excipitur, quo in multam protracto noctem Nomophylax in tentorium dormitum se contulit, sed crastina luce in lecto mortuus deprehensus est. Quid præterea hoc anno hic gesserit Præfectus, nihil invenio. Anno 1607, mox ubi appulerat, Holas ad Gudbrandum Episcopum, & inde Skalholtum tetendit, indeque comitia adiit, ibique aliquot Regia publicavit edicta, quorum præcipuum fuit, ne quis Satrapa sui decessoris acta rescinderet, sed semel officia nacti, eadem retinerent. Anno 1609 ab exteris revertens sequentia attulit edicta: 1) Mortui ne exhumentur. 2) Nomophylacibus honor habeatur. 3) Vestmannorum insulæ proprium habeant Prætorem. 4) Inutilis Cœnobiorum suppellex vendatur. Abiens Petrum Brennerum suum constituit Vicarium. Anno 1612 denuo in provinciâ præfens, edictum attulit de prostibulis, quæ patres suorum fœtum indicare nolunt, ut post tres admonitiones a Prætore, præfente Præposito & 6 probatissimis viris, torqueantur. Abscedens Georgium Danielis vicarium constituit. Anno 1613 & 14 Gislaum Theodori filium Nomophylacem variæ prævaricationis insinulavit, præsertim quod peregrinis quibusdam in Toparchia Snæfellsensi falconum capturam permisisset, quod Gislaus pecunia redemit & senio connectus, officio abiit. Anno 1616 Regium publicari curavit edictum, quo omnibus Islandiæ templis imponebatur, ut ruinosum Bessastadense templum exædificarent, quam pensionem Prætores, Præfecti jussu, collegerunt. Circa hæc tempora inimicitia inter eum & Oddum Episcopum erumpere cœpit, cujus causa multæ fuerunt calumniæ & suspiciones, inter quas numerant, venenum Episcopo, cum aliquando a Præfecto hospitio exciperetur, propinatum, quam relationem nos suo loco

(a) Hic Thalassiarachus dudum factus, anno 1601 die 5 Aprilis Cœnobii Osloënsis reditus ducentorum Imperialium annua mercede sibi concessos, accepit.

loco relinqvimus. Anno 1617 Georgium Danielis, qvi suas vices ageret, in Islandiam misit. Hic, ex materia, qvam advexerat, templum Bessastadense magnæ capacitatis & altitudinis, sed sine transtris aut trabibus erigi curavit, glorians tale ædificium nullo turbine aut procella everti posse, qvam ejus vaniloquentiam anno 1619 procella ulta est, qvæ fallacem ædificationem funditus dejecit. Hoc anno Præfecti & Episcopi simultates in apertum erupere odium, ita ut Præfectus Præsulem apud Regem valde diffamaret. Hic autem filium suum Arnam, qvi non tantum objecta dilueret, sed varia de Præfecto dedecora referret, ad externos misit, qvorum præcipua fuerunt, qvod Præfectus personis quibusdam, tertio consanguinitatis gradu conjunctis, Episcopo dissuadente, conjugium contrahere permiserat, & qvod Regi de tributis quibusdam, qvæ suffuratus esset, falsa retulerat, & ejusmodi plura, qvæ eum negligentæ & injustitiæ arguerent; qvæ cum, nisi utraqve parte præsentē, ut & idoneis adhibitis testibus, dijudicari non posse viderentur, Rex utrumqve in Islandiam redire, ibiqve coram delegatis judicibus, Fridrico Friis & Georgio Wind, causam disceptare jussit; qvod eo factum est eventu, ut Præfectus malæ administratæ provinciæ convictus, officio privaretur, Præsul autem ægre, aut non sine rubore, evaderet.

§. 10.

His inter Satrapam & Episcopum turbis, aliorumqve de magistratuum avaritia, oscitantia & variis prævaricationibus, subditorum qverelis excitus Rex gloriosissimus, *Fridericum Friis* & *Georgium Wind* ampla instructos auctoritate, ut Commissarios Regios, qvi ipsius & Regni Senatus nomine omnia coram inspicerent, & causas dijudicarent, in Islandiam misit. Hi primo vere Regia advecli trireme, ut omnes & singuli, qvi aliquam haberent qverimoniam, in foro Generali comparerent edixerunt (a), ubi plerumqve soli judicio præfuerunt, & sententias dixerunt,

(a) " At lade publicere og forkynde offver det ganske land Island. Kongl. Majts tilforord-
 " nede Commissarier og Fuldmegtige ere hid till landet ankommen udi thend-acht
 " og meening, at enddog thette land er hans Majst. langt fra hande liggende, dog
 " ligevell,

xerunt, quarum nobis sequentes videre contigit, quæ omnes eodem modo (a) incipiunt: 1) Est de Thordisæ Halthori filiæ perjurio & incestu cum sororio suo Toma Halli, quos capite plectendos judicarunt. 2) De Jona Sigurdi filio Nomophylace, cui ob adulterii crimen altera vice commissum, officium abrogarunt, sed Gudmundo Enari filio, Jonæ sororio, Pastori Stadaftadensi, qui criminis conscius adulteram absolverat, præbendam abjudicarunt. 3) De Jona Gai Anglo, ut secundum Islandicas leges adulterii pænas lueret. 4) & 5) agunt de retractu prædii cujusdam, & de finibus prædiorum. 6) Fuit incestus Thorarini Jonæ filii & Gudbiargæ Jonæ filiæ, quibus vitam abjudicarunt, & ibidem capite plecti curarunt, non obstante Thorarini pernegatione, cum duodecimvirali juramento, purgare se non posset. 7) In causa desertionis jusserunt, ut uxor marito cohabitaret, non obstante ejus ad debita conjugalia inhabilitate, cum testatum esset, quod ante initum cum ea conjugium fat potens & generando habilis fuerit. Reliquæ sententiæ, ab eis pronuntiata non magni sunt momenti; Has autem ideo annotavi, quod *BIORNUS* de *Skardsaa*,
&

” ligevell, som een christen Potentat og Öffrhighed er hans kiære Undersaatter med
 ” ald Kongel. gunst og naade bevogen, og gierne vill og seer, at hans Undersaat-
 ” ter vederfahres, hvis loug skiell og rett er og imod vold og overløst at defendere
 ” og beschytte. Hvorfor tilbiudes eder alle og enhver, som bygge og boe offver
 ” allt Island, som haver nogen klage enthen Höffvidsmanden Herloff Daæ offver de
 ” geistlige eller verdslige Stender, eller Undersaatterne kunde hæffe enthen offver
 ” forskreffne deris Höffvidsmand, Bisperne, Præsterne, Lauginenderne, Kiöbmen-
 ” dene, Fougderne, saa og alle andre sager, det vere sig i hvad det vere kand, da
 ” skalt de nu till förstkommande Alting möde tilstæde, og hvis urett, vold eller andet,
 ” som kand vere dennem med urett frataset, skal det dennem igien gifves og nöy-
 ” achtigt derfore tillfridstillis, og vederfahris ald loug og rett. Derfoim almuen hæff-
 ” ver sig offver nogen at beklage, som forskreffvet staaer, og det nu formedelst deres
 ” forföimrælse og usigtsomhed icke tilkiende giffver, da at vere deres egen skyld,
 ” i det de icke veed at söge deres og landets nytte og gaffin. Hvor effter alle og een-
 ” hver sig kand vide at rette. Adum Kongsgaard then 20 Maji Anno 1618. ”

Friderich Friis, egen hand. *Jörgen Vind*, egen hand.

- (a) Titulus omnium quas in foro generali pronuntiarunt sententiarum talis fuit: ” Stor-
 ” megtige Hoigborne Furste og Herre Herr Christian denn fierde medt Guds naade
 ” &c. Tit. Tit. Voris naadigste Herris og Koningis tillfororduede Fulldnægttige
 ” att sidde Retterthing her paa Islandt, wii efterschreffne Friderich Friis thill N. og
 ” Jörgen Winnd thill Grundett, Kongl. Majsts Secreterer. Giöre alle vitterligt at aar
 ” 1618 denn 30 Junii paa Öxeraathing ” &c.

& alii ex eo, quotqvot aliquid hac de re scripserunt, asserant, multos tum qvestos esse, causas non secundum leges Islandicas judicatas fuisse, qvod aliter se habere res ipsa docet, cum pleræqve eorum sententiæ ad normam legum Islandicarum quadrare videantur.

§. II.

Exauctorato Herluffio Daa successit *Fridericus Priis de Hesselager*, Johannis Frisii, Regii qvondam Cancellarii, nepos, vir magni nominis, & Regia gratia florens, qvi amplissima instructus auctoritate, ut enormia qvæqve corrigeret, vetera, qvæ minus placebant, abrogaret, & nova introduceret; nec minoribus beatus privilegiis, (nam ei præter alia, qvæ nulli Prædecessorum permissa fuerant, 12 farinæ lastas, ut vocant, advehere, & libere distrahere, concessum fuit) in itinere ægrotare incipiens, a Gudmundo Enari, anno præterito, ut supra diximus, exauctorato, sed jam in navi præfente, restitutione, qvam inscio Gudmundo a Rege impetraverat, ipsi nuntiata, absolutionem & sacram cœnam, ut confestim expiraturus, accepit, qvod triduo, postqvam in Islandiam appulit, accidit; Sepultus primo Besslæstadis, sed anno seqvente exhumatus, & ut patrio inferretur sepulcro, Havniam transvectus fuit; qvod qvoniam Rege inscio factum fuerat, 1000 imperialium multa expiari debuit. Anteqvam animam efflavit, Andreæ Johannis, usqvè dum ipse Rex aliter disponeret, Præfecti vices agere jussit; qvi eodem anno 16 Regia edicta publicavit. Sed tot tantarumqve rerum executionem mors Frisii aut distulit, aut penitus sustulit, nisi qvod 4 primarii Prætores, de mercimorum taxatione cum mercatoribus Danis acturi enavigabant.

§. 12.

Frisio præmatura morte extincto subrogatus fuit *Oligerus Rosenkrantz de Frölinge*, qvi anno 1620 omnes Prætores indictum antea jurandum præstare adegit, inqve Gudbrandum Episcopum actionem de injurioso libello intentavit, cujus argumentum 24 judices delegati, calumniam esse judicarunt, sed de officio viri, an id retinere deberet, Regiæ submiserunt sententiæ; qvo facto & Jacobo Petri suo constituto vicario, hac vice abiit; Sed anno 1621 reversus, Regium publicavit Rescrip-

tum. qvo Gudbrando Episcopo, ad Regium tribunal appellare, aut multa pecuniaria crimen expiare, optio dabatur, qvi hoc anno prope octogenarius comitia adiit, posterioremqve elegit conditionem, qvam anno sequenti 1000 imperialium solvendo implevit. Anno 1624 cum Gudbrandus hemiplexia captus, officium administrare non posset, Rosenkrantzius Arngrimum Jonæ ipsi Vicarium constituit, qvi Ecclesias templaqve visiteret, scholæ Inspectorem ageret, omnesqve causas Ecclesiasticas dijudicaret, Chartophylacium templi Holensis rite disponeret, & qvicquid agendum, esset, agi curaret, salva tamen ipsius Præfulis auctoritate, si qvid, dum superesset, aut vellet, aut posset agere. Hoc anno Arius Magni filius, Episcopi gener, antiquam litem de prædiis Hol & Besfæstadis recoqvens, causa ita cecidit, ut ei aliisque Gudbrandi hæredibus via eam renovandi omnino obstrueretur. Annis 1625 & 26 Rosenkrantzius in Islandiam venit, sed his annis ab eo gesta nulla vidimus. Anno autem 1627 cum piratæ Algerienses sinum Seilam ingredi & Besfæstadas adoriri vellent, ibidem præsens fuit, audito enim eos d. 12 Junii Grindavikam depopulatos esse, naves mercatorias, qvæ in portubus Hafnarfiord & Kieblavik stabant, ut ad Seilam se ad suam triremem conferrent, mandavit; cumqve piratæ sinus angustias intrassent, alteraqve eorum navis fyrti inhæreret, illi vero in transportandis inter naves captivis occupati essent, eos, qvod tamen Islandi qvidam, qvorum haud pauci ibidem id temporis confluxerant, svadebant, aggredi noluit, sed ex aggere, qvem congesserant, qvædam tormenta explolit, qvod etiam illi fecerunt, qvo eis, cum navis levationi biduum impendissent, elabendi ansam dedit. Ipse autem in omnem eventum, eqvum ad fugam, si in terram piratæ ascendissent, capiendum, paratum habuit, qvod illi haud pauci vitio verterunt. Anno 1628 ejus vices egit Gislavus Haconis australis quartæ Nomophylax, qvi ejus jussu Haldoro Nomophylaci ob impedita nomina Præturam Skagafiordensem & Cœnobium Munkathveraaënse abrogavit, qvorum utrumqve ipse Rosenkrantzius anno 1629, cum Haldorus nomina expedivisset, restituit. Anno 1630 cum Rege in classe contra Hamburgeres agens Islandiam non invisit, sed 1631 læfæ navis in Norvegia refectione tardatus, post exacta demum comitia advenit, ubi ejus vices, ut alias sæpe, Olaus Petri egerat; tum enim demum post 38 annos, incolæ, qvod Rex 1593 jusserat, Scribam fori generalis eligendo perfecerunt. Anno 1632 itidem exactis comitiis huc venit, sed anno 1633 ultima vice
in

in Islandia adfuit, inque foro generali de incantationibus; quibus Sacerdos Illugus Jonæ infimulabatur, sententiam dixit, ut Pastor se jure jurando purgaret, quo facto, exactis in præura Islandica 14 annis, eam cum Gullandica mutavit. Ultimis officii annis Vicarium habuit Olauum Petri, qui multas in Islandia opes & prædia vario modo comparaverat (a), præfecturæque inhians, non tantum incolas, sed Præfectos etiam, multis magnisque coram Rege oneravit calumniis, quæ omnia, si præfectura sibi concederetur, se brevi reformaturum promisit; Sed cum nihil relatorum probare posset, in Sveciam aufugit, ubi pauper & contemptus periit.

§. 13.

Rosenkrantzio ad Præfecturam Gullandicam translato, *Pros Mundt de Birkiswold*, nobilis Norvegus, Islandicam adeptus est, qui anno 1634 in provinciam veniens, duas de causis, Baugstadenſi inter Arnæ Nomophylacem & Vigfusum Gislai, & Svignaskardenſi inter Haldorum Nomophylacem ac Henricum Erlendi, pronuntiavit sententias, relictoque Jano Severini, suum gerente Vicariatum, hac vice abiit, sed 1635 reversus, de hæreditate Gudbrandi Episcopi, sc. quantum nepotes avi bonorum, duabus adhuc existentibus Gudbrandi filiabus, accipere deberent, sententiam dixit. Cumque reliqui abitum pararent, publice proclamavit, forum Generale durare debere, donec omnes causæ dijudicatæ forent, suumque obtulit ministerium, si quis quicquam suæ decisioni subjicere vellet, sed reliqui annonæ gravitatem causantes, ibidem tamdiu manere impossibile judicarunt. Anno 1636 denuo præsens sequentes quaestiones & monita publice proposuit. 1) Quem codicem juris Nomophylaces, alique pro norma haberent? qui antiquum illum, *Fónsbók* vocatum, responderunt. 2) Qua itidem Ordinatione Ecclesiastica pro cynofura uterentur Episcopi? interroganti responsum fuit: Christiani IV Ordinatione Ecclesiastica, Norvegis primum data, nunc vero etiam in Islandiam introducta. 3) Episcopos interrogavit, quomodo pauperum prædia administrarent? 4) A Cænobiorum locatoribus rationem exegit,

F 3

quomodo

(a) Hinc originem ducit editum Regium datum 1635, quo Præfectis interdicitur prædia in Islandia emere aut dono accipere.

quomodo antiquam eorundem suppellestem tractassent. 5) Quot inutiles campanæ ad templa existerent? 6) A Prætoribus Catalogum omnium prædiorum, quæ fisco Regio adjudicata fuissent, quanti condicerentur, quantumque illi multarum nomine acciperent, & hujusmodi plura, postulavit. 7) Severe omnibus injunxit, ut Dicographo generali suum salarium accurate solverent; Quæ omnia erant reliquæ aut effectus calumniarum, quas Olaus Petri de Islandis evomuerat. Cumque omnes causæ in foro generali perfecte dijudicari non possent, aliud extra ordinem Kopavogi habendum constituit, ubi inter alia finem imposuit controversiis Arnæ Nomophylacis & Vigfusi Gislai. Alium etiam conventum in diœcesi Holana hoc anno instituit, ubi ipso præsentem multum de muliere quadam, quæ ex marito exule conceperat, disceptatum fuit, quam sine dubio occidissent, ni Thorlacus Episcopus, scripta *Apologia* intercessisset, quo facto, Præfectus domum reversus, ingentem domum, variis distinctam cœnaculis, Bestastadis erexit, in qua sequentem hyemem transegit. Anno 1637 Regia proposuit mandata: 1) Ut Jonæ Gudmundi causa denuo ventilaretur, & ex legum Islandicarum præscripto discerneretur, quod ut fieret, utrique Episcopo, cum 10 sacri, & utriusque Nomophylaci cum 10 Politici, ordinis viris, hujus mandati executionem injunxit, qui unanimiter Jonam exilii pœna multandum statuerunt. 2) Gudmundi Jonæi Pastoris tum temporis Hvalsnesensis, dicti Jonæ filii, causam, quam itidem Rex, ut de novo ventilaretur, jusserrat, iisdem iudicibus commisit, qui non omnino concordēs, Pastorem majorem ex parte absolverunt. Satrapa vero antequam discederet universale de officii administratione expetivit testimonium, quod ex ejus voto fluxit. Anno 1638 una cum uxore, Regia advectus triremi, (jam se non *de Birkiswold*, sed *de Grevensvinge* scribens) causam Enari Gudmundini Pastoris Stadenſis 24 virorum iudicio submisit, quorum sententia Pastor non tantum causâ cecidit, sed etiam penitus exauctoratus fuit. Anno 1639 Magnum Biörni Nomophylacem eligi curavit, Regiumque mandatum de novo tributo aut symbola ab omnibus incolis colligenda proposuit, quod licet ob arctam incolarum conditionem humillime deprecaretur, nihilo minus ipse per tractum Sudurnesensem eandem severe exegit, & ut Prætores alibi idem facerent, mandavit. Aliud autem de augenda cujusvis Præfecturæ, Cœnobii aut Redempturæ mercede Regium publicavit edictum, sed cum Redemptores id enixissime deprecarentur, anno sequente

seque remissum fuit. Cetera hoc anno, antequam discessit, publice monuit: 1) Episcopos, Præpositos & Pastores, ut officium decenter agerent, omniumque sibi concreditorum templorum, possessionum, & utensilium accuratum indicem consignarent, quorum quod necessarium esset, retinerent, superfluum autem æqua adhibita æstimatione, venderent & magis utilia ejus loco acquirerent; Si quid etiam injuste abalienatum esset, id sibi significarent, ut id jure retractare posset. Præbendarum ædes & utensilia facta tecta conservarent, si quas antiquas aut inutiles haberent campanas. Hafniæ refici curarent; Episcopis specialiter injunxit, ut indicem prædiorum, quæ pauperum sustentationi destinata essent, cum omnibus eo spectantibus foundationibus, & documentis confici curarent, tandemque sibi quotannis proventuum cujusvis cathedræ Episcopalis accuratam redderent rationem. 2) Nomophylaces, omnesque judices monuit, ne ullam causam aut controversiam de prædiis, aut ejusmodi emerent, aut quovis pacto suam facerent, sed in omnibus rebus regia mandata pro unica haberent cynosura. 3) Omnibus Cœnobiarchis, ut accuratum Cœnobiorum adornarent indicem, perinde fere ac §. 1. Sacerdotibus injunxerat, mandavit; omniumque talium documentorum bina confici jussit exemplaria, quorum alterum in templis servaretur, alterum vero vicario suo Jano Severini ante proximum festum Michaëlis traderetur. 4) Ut omnia pauperum prædia (Christfiærjarder) & LX hundredæ, quæ jam Cœnobio Thingörensi adhærerent, pro ut Rex jussisset, Vidöensi Nosocomio adjicerentur, mandavit. 5) Ut omnes Prætores, Cœnobiarchæ & Redempturarum conductores, Scribæ fori generalis suum solverent salarium, expresse jubebat, isti scilicet sesqui imperialem, illi unum, hi autem semis tantum, quam ejus constitutionem Rex anno sequente confirmavit. Tandem, ut alias solebat, publice testatus est, paratum se esse, cuicumque, id petenti, jus & causarum decisiones reddere. Ab anno 1640 usque ad 1643 inclusive, in quovis foro generali præsens fuit, eademque semper repetivit; ultimis inprimis annis graviter questus est, præsertim de Episcoporum tergiversatione, qui prædiorum Cathedralium indicem nondum tradiderant, quos denuo monuit, ut jam sine mora imperata facerent, simulque causam aut excusationem, quare tamdiu id distulissent, indicarent, sed quantum nobis innotuit, nihil profecit, neque hanc rem ultra urgere concessum fuit, nam annus 1644 ipsi fatalis fuit; in pugna enim navali cum Svecorum Batavorumque classe, prope insulam

insulam Femeram memorabili antea edito, fortitudinis, constantiæ, & animositatis exemplo, cum universa fere, cui præfuit, classe, periit. Fuit vir statura mediocri minor, ingenio magnus, & animo semper invictus, inter melioris notæ & utilissimos, quos Islandia unquam habuit, Satrapas, non immerito numerandus.

§. 14.

Post Mundtium nullus in Islandiam a Christiano Quarto Satrapa missus fuit, sed *Jano Severini*, qui 8. aut 7. annos Mundtii Vicarius fuerat, ut eodem titulo provinciæ, usquedum novus Præfectus mitteretur, præesset, mandatum fuit. Officii ejus literæ datæ sunt 15 Januarii 1645, sub conditione, ut omnium Regiorum proventuum accuratam redderet rationem, omniaque Præfecti munia obiret, solo tantum nomine & salario Satrapa minor, nam 150 imperialium mercede beatus fuit; quod officium, auctoritate & incolarum observantia nemini secundus (a), quadriennio administravit, eo autem deposito, Consul Christianshavniensis factus, obiit 1659.

Litr. A.

Kongl. Majsts. obne breff echteschab anrörendis liudendis ut sequitur.

Vii Christian &c. Giöre alle vitterligt att effter som thenne breffvisser Davitt Biornsen vor underfotte paa vort land Island haffver underdagnigt ladett giffve oss tillkiende hvorledis att hand forledenne aar haffde æckrett att giffve sig udi eckteskaff med en dannemandts datter samstedts ved nassin Solvii Gunnersdatter oc effther att the skulle vere blods forvandt thil hverandre udi thredie oc fierde liedt, skulle ther udi vere forhindring forekommen aff nogen theris bethenckende, att thet icke skulle kunde holdis for loughlig eckteskab oc ville thiuffle om the börn som afflis aff thennom udi thredie oc fierde leed ere forvandt maa
arffve

(a) In *Epistolis Wormianis* ejus mentio sæpius fit, in Epist. 132 data 1648 *THORLACUS* Episcopus eum vocat Præfectum Insulæ, ipse autem *WORMIUS* non magni æstimasse videtur; conf. Epist. 582. Sed honorificentius de eo loquitur *SVENONIUS*; vid. ibid. Epist. 978.

arffve theris goodtz elder icke, menendes thett att skulle vere emod theris gamble Islandiske lough, uansehendis att thend Recefs som then stormeektigste høyborne forste oc Herre Hr. Fridrich thend andenn Danm. &c. vor kiere Her fader salig oc höglofflig ihukommelse haffver nogle aar siden forleden ladet udgaa hvorledis ther paa landitt saa vell som offver all theris Rige Danmark &c. udi eckteskab sager skulle forholdis, udtröckeligen formeldis att thenom som er udi thredie oc fierde leed skall tilstedis att komme sammen udi eckteskab, hvorföre forneffnde David Biornsen haffver underdanigst veritt begerendis, att vi naadigst ville gifve hannom vort breff att hand maa tage fornd. Solvig Gunnerdatter till ekte synderlig paa thett att hand ther med emod thend argwanlig mehnig om börens arffrettighed ther som Gud thenom medt nogen velsignedt, kunde vere forsickeritt, oc effther the att thett udi Guds ord icke er forboditt att the som ere udi thredie oc fierde leed jo maa steddis tillsammen udi eckteskab, oc hvis forbud som ther imod er giort haffver sin begyndelse aff thend Papistiske fund allene til deris gerighed tienlig, att the kunde haffve hvor udi the penche kunde dispensere, oc thet ther som udi fornd. Recefs oc ordinantz om eckteskablager er tilladt thennom som ere udi thredie oc fierde leed att maa komme tillsammans udi eckteskab; tha ther som forneffnde David Biornsen oc Solvii Gutters daater icke ere hver andre nermere forvandt end udi thredie oc fierde leed, ville vi thenom her med haffve tilladt att maa effther Gudz forsiun oc theris egen oc slegt oc venners vilge oc sambytte tillsammanskome udi eckteskab, oc siden efter loughlig oc christelig sedtvanlig thillsammenvidelse att skulle for ecktesfolk holdis, oc theris börn om Gud thennom nogen föyer som andre erlig ecktesfolks börn att skulle niude ald arff oc anden ektebörns rettighedt, oc ther fore ville strengeligen oc alvorligen forbudt haffve alle oc hver ferdelis vore fougither Embidtzmend, Superintendent, laugmend oc alle andre fornd. David Biornsen oc fornd. Solvie Gutters datter elder theris rette liffsarffvinge emod att hindre elder forfang att giöre, sameledis bedendis oc biudendis vor embitzmand ther paa landitt, saa oc Superintendent laugmand oc alle andre att the aldelis rette thenom udi thenne oc andre sager som eckteskab anrörer effther then Ordinantz ther om er udgangen oc begge Superintendenterne ther paa landitt er thilskickitt aldelis intett ther emod giöre, enthen nogen udi tilladne grader oc leeder tillsammans kome

att hindre elder udi forbodne grader att indulgere oc offversehe, saa fremt the icke ville stande ofs therfore till rette. Actum Hassinæ Mensis Novembri Anno Domini 1586.

Litr. B.

Breff till Hendrich Krag om thenn jordt oc eigendom som er tagen fra de kirker paa Islandt.

Wii Christiam &c. Giöre alle witterlig att efftersom wii komme vdi forfaring att wore vnderfotter for nordenn paa wort landt Islandt vdi Hollestigtt haffue vdi gammell tiidt, oc fremfarne aar saa wel som oc nu paa thenne dag werrett Bisperne ther sammestedt mögitt modtuillige oc vlydige forre vdi thett the icke wille betalle kirckerne theris thiender, icke wille the heller tillhielp att indkressue vdi huer tt fogenn huadt kirckerne medt rette tillkommer baade paa rentte oc indkompst, huor vdoeffuer kirckerne een partt nederfalder, oc een partt staar mögitt byggfellige. Samledes komme wii i forfaringe att en deel bonder ther paa landett skulle thennom kiöbe tilforhandle oc ellers tilforholder thennom nogen kircejorder oc eyendomme som vdi gammell tiidt er soltt oc bytt fran kirckernne thennom till stoer skade oc forderssuelste oc till intet gaffn eller nytte, vdi ligemaade skall ther findis een partt som haffue quitantzer, thennom er giffuen for theris tiender enddog the ingen fylliste haffuer giortt kirckerne som thett sig ellers medt rette burde. Tha haffue wii nu naadigst thend leylichedt ansett befallit oc fuldmagtt giffuitt, oc nu medt thette wortt obne breff befalle oc fuldmagtt giffue oss elskelige Hendrich Krag, wor mandt thiennner oc embidtzmandt paa forskressne wortt landt Islandt, oc oss elskelige hederlig oc höglerdt mandt Her Gudbrand Thorlackssenn Superintendent vdi Hollestigtt att indkressue, oc indkressue lade, huis restantzer Jordteyendöm oc anditt som fran kirckerne ere medt vrette kommitt saa wiidt the medt loug oc rett giöre kunde oc thett egien till kierckernnis nytte oc forbedring annuende, saa framtt nogen heremodt, eller hereptter findis modtuillig oc besuerger sig saadant till kircken att vdgiffue, som hand ellers medt rette plicktig er, tha skall the fuldmagtt haffue, hannom therforre att deelle, tiltalle oc straffe effter som retten medtgiffuer, oc som enn modtuillig

modtuillig ther wor befalling forackte will, her eptter sig alle oc huer kunde haffue oc wiide att rette, ladendis &c. Haffniæ 8 Maji anno 1591.

Litr. C.

Superintendenterne paa Islandt finge breff thend geistlige stand ther paa landit anrörendis ut seqvitur.

Christianus IV &c. Vor synderlig gunst tillforn; viider effter att menige vore underfotter oc indbyggere paa vort landt Islandt ved theris fuldmechtige off elskelig Jon Jonsen laugmand for norden oc vesten paa forskreffne vort land Island haffue underdanigst till off supplicerit oc ladit tilkiende giffve om mange store tretter oc uaffladelige deellemaall som nu nogen tiid skulle haffve verit foraarsagit oc oppekommen aff Superintendenterne, prester, oc thend geistlige standt ther paa landit, ithet att hverken Superintendenter eller oc en part aff presterne ville lade sig nöye med thend deel thennom till theris riigelig underholdning aff fremfarne Konger und oc bevilgit er, meden for theris girighedt skyldt kiöber sig tretter till oc klage oc platze the fattige bönder theris gaarde oc nering udaff; item att Superintendenterne besverger thend fattige allmue medt the affgamle kirckens regensker udi alle maade som the gamble Bisper giort haffue udi Pavedömet, thend fattige almue sit godtz oc neringe ther med affrenge oc udi saa maade skulle lade sig bruge bode udi thend geistlige oc verdtzlige bestilling emodt ordinantzen, underdanigst begierendis att therudinden motte haffvis tilbörliig indseende oc giöris ther paa en god forandring, saa att thend geistlige stand motte tage vare paa theris kald oc embede foruden ald verdtzlige bestillinger klammer oc trette paa thet landit motte vere oc bliffve udi rolighedt, oc vii for offverlöb motte vere forschonede, effter som samme theris supplicatz ther om ydermere formelder oc udviisser; tha bede vii ether oc viile att i ther om forfarer ald leilighedt oc viide ether self herudinden tilbörliigen att rette, oc hvis udi saa maade tilbörliigen oc emod ordinantzen findis kand, att i ther affkaffer oc ether ther fran undholder, saa oc haffver alvorlig oc grandgiffvelig indseende med alle presterne offver ald ethers stigt att the sig aldelis entslaaer oc entholder fran verdtzlige bestilling oc forskreffne trette oc deelemaal, oc

allene thage vare paa theris kald oc embede thennom befallet oc paalagd er, oc thet troligen oc vel forestaar, som rettsindige prestmend oc Gudtz ordtz thienere eigner oc bör att giöre, oc att i eller oc presterne ther ingen fremmede säger skulle anthage att forfölge undthagen hvis ether oc thenom sielff for ether oc theris personer vedkommer, oc ether oc thennom udi saa maade bör med rette att forsvare; saa framt nogen her emodt gör hand tha therfore icke vill stande tilböriligen till rette ther med &c. Actum Haffniæ 9 Maji Anno 1393.

Litr. D.

Hendrick Krag fik breff the Ifflandiske theris ukyscked oc aflöffning anrørendis. ut seqvitur.

Christianus 4. Vor Gunst thillforn; viid effther att vii forfare naar nogen paa vort land Islandt forsee siig udi hoersag oc skiörleffnit oc egien ville rette oc bedre siig oc thage aflöffning, tha skall ingen aff thennom maa thage aflöffning aff nogen aff presterne paa landit, undtagen aff Superintendenterne aldene hver udi sit stigt, tha effterdi ingen udi saa maade med billigheden maa holdis fran sacramentet som hierteligen ville fortryde siine synder oc thage obenbarlig skrifftemaall, uden hver thennom som siig udi saa maade forsee oc aff hiertet begierer aflöffning, hver hoes sin egen sogneprest, Bede thiig ther fore oc ville, att naar nogen siig udi saadanne synder forsee oc billigen ther fore icke bör att straffis paa lifvit, meden begierer att maa thagis thill naade oc loffver oc thillsiiger att ville rette oc bedre siig, oc maa for samme siine synder oc offverthredelse fange aflöffning, thu tha forordner att hand bekommer oc söger hans aflöffning hoes hans egen sogneprest udi hans egen sogn, undthagen att gierningen udi siig sielff er saa grov oc stoer att sognepresten tha kunde beraade siig med hans Superintendent, hvorledis med thend synderis aflöffning kand best anstillis. Sammeledis epther att presterne udi Borrigfiör udi Skalholtstigt ther paa vort land Island underdanigst giffve thillkiende att paa en part steder udi samme stigt skall eskis thiende aff thennom formenendis thet att skulle vere emodt vor kiere Her faderfaders, sallig oc höylöfflig ihukommelse, forordning nogen aar forleden paa forneffinde vort land Islandt udgiffven; tha
bede

bede vii thiig oc ville attu her om forfarer ald leilighed udi hvis maade oc udaff hvad aarsage ther eskis thiende aff presterne ther sammesteds, oc for hvis aarsage skyldt the (ther) fore frij att ville vere med ald anden omstendighed ther hoes findis, oc thet med thet allerførste giffver ofs underdanigst till kiende att vii kunde viide ofs ther effther att rette oc att giffve thennom thillbörlig beskeedt naar the viidere ther om hoes ofs ladet giore anfordring. Ther med &c. Actum Hafniæ 25 Aprilis Anno 1594.

Litr. E.

Forordning om prestekalld paa Islandt ut seqvitur.

Wii Christiann &c. Giøre alle witterliggt efftersom wii komme vdi forfaring thend storre vskickelighed oc vricktighed som begiffuer sig paa wortt land Island att nar nogenn persson er loughigenn kalditt, ordineritt oc confirmeritt till nogett prestekalld, paa forskreffne wortt land Island, tha vnderstaar sig andre med wrang vnderuissning, at forhuerffue worre breffue oc tilladelße att the samme kald mue bekomme som andre dog tillforn erre kallede oc forordnede till, oc med samme worre breffue trenge the andre fran theris loughige kald, en partt oc nar the erre loughigen kalldett oc indsedtt vdi nogett prestekald, oc ther paa hassue becommitt worre befallingsmendtz breffue oc collatz som paa samme tidtt hassue hassit forskreffne wort land Island vdi befalling oc ther aff off bliffuer tilforordnitt en andenn embitzmand ther sammesteds, tha sekall hand sig vnderstaa, att rygge, cassere oc till inttet giøre hans formandtz collatzbreff, oc efftter sin egen willie indsette andre perssonner vdi samme kald oc bestilling, huoraff fororsagis stor vricktighedt, saa att en partt perssoner som erre wellerde, dycktige oc duelige till nogen kald vdi saa maade forttrengis fran theris loughige kald oc andre som vducktige vduelige oc vlerde erre igien vdi theris sted indsettes oc forordnis. Tha paa thet saadan vricktighed maa egienn bliffue affikassitt, oc thet hereffter maa gange, ricktigen christeligen oc well till paa forskreffne wortt land Island, hassue wii thend sags leylighed grandgiffueligen offuerveyet betengtt oc for raadeliggt oc gott annseet, ther med her effter saaleedis att skulle forholdis, att nar nogen persson enthen allereede er

eller oc her efftter kunde loughligen bliffue kalditt ordineritt oc aff wor embitzmend ther sammestedtzt, som enthen nu er eller her efftter komendis worder confirmeritt till nogitt prestekald, tha skall hannd samme kald, niude bruge oc beholde vdi hans lifftiid, oc saa lenge hand sig thervdinden vdi leffnitt oc lerdom christeligenn, tilböriligen oc wel efftter ordinantzen skickendis oc forholdendis worder, eller oc formedelst anden leylighed therfran loughligen kaldis oc affiättis. Oc ther som nogen siden formedelst wrang vnderuiffning kunde forhuerffue wor naadigste beuilling oc breff paa samme kald tha skall dog thend som först ther till er kalditt oc forordnitt ther med icke fortryckis eller forschuudis frann forskreffne hans loughlige kald. Icke sckall heller wor Embitzmand thend enne efftter thend anden haffue macktt att cassere eller mackttlös görre, huis collatzbreff eller forordning hans formand, vdi saa maade paa worre wegne for hannom vdgiffuitt giortt oc forordnitt haffuer, vndthagen thett schier formedelst billige aarsager, oc vdi sagenn tillforn er gangen loughlig domb, bedendis oc biudendis alle worre vnderfotter paa forskreffne wortt land Island, ehuor the hellst erre eller werre kunde, ferdellis worre fougitter, embitzmend, superintendenten, prouister, prester oc alle andre att the sig vdi alle maade efftter forskreffne skick oc forordning aldels wiide att rette oc inttet ther emod görre vdi nogre maade. Saa fremt nogen befindis heremod att görre, tha skall hand ther forre tilthallis oc straffis som en vlydige oc thennd ther worre breffue oc mandater icke ackte holde eller efftterkomme wille. Actum Haffniæ 4 Martii Anno 1595.

Litr. F.

Hendrich Krag oc begge Superintendenterne paa Islandt finge breffve samptligen nogle forordninger anrörrendis ut sequitur.

Christianus IV &c. Vor synderlig gunst tillforn! Viider efftersom vii forfare then store uskickelighed oc uricktighed som sig ther paa vort land Islandt tildrager, saa att nar nogen person er loughlig kaldet, ordineret, oc confirmeritt till noget prestekaldt ther sammestedtzt, tha skulle andre thennom understaa med wrang underviffning att forhverffue vore breffve oc tilladelse att the samme kaldt mue bekomme uanseett att the andre

andre dog tillforn ther till ere kaldede oc forordnede, oc medt samme vort breff threngte the andre fra theris loughlige kaldt, enn partt att nar the ere loughligen kaldit oc indfett i nogett preste kald, oc ther paa haffve vor befallingsmand ther sammestedt hans collatz breff, skall then anden som efftter hannom aff off bliffver kaldit tilbetrodt oc befallit, sig att underftaa att rygge det forrige lensmands collatzbreff oc efftter sin egen vilge indfette andre personer udi samme kaldt, tha paa thet flig ufkiikelighed maa forekommis haffve vii ther om ladet udgaa vore obne breffve hvorledis vii ther med her efftter ville haffve forhollet efftter som i aff hoesliggende breff ydermere haffver att forftaa thes leilighedt oc indhold, bedendis etter oc ville att i strax forneffnde vort obne breff ther udi etters ftigt (ther paa offver alt landit) lader leffe oc forkynde, oc siden alffvorligen holder ther offver faa ther emod aldelis her efftter inttet skeer eller foretagis, faa frempt i med nogen seer igiennem fingre, i icke tha therfore ville stande off till rette, oc att i udi good forvaring holder forskreffne vort breff oc forordning hoes ftigtet tilftede, faa thet icke bortkommer oc forröckis, att etters efftterkommere kunde samme breff medt andre flere faadanne forordninger efftter thig bekomme, oc udi lige maade kunde haffve sig ther efftter att rette. Ther med &c. Actum Haffniæ 4 Martii Anno 1595.

Litr. G.

Kongl. Majsts. obett breff thill menige almue paa Island nogre Documenter, som kunde thiene D. Niels Kragh thill hans forrethagenne arbeidtt, med the Danske Hystorier att beskrieffue ahnlangendis. ut fequitur.

Wii Christian &c. Giöre alle witterliggt att effther som ofs Elfskelig höglérdt mand D. Niels Krag Professor wdi vniversitetet wdi wor kiöpstædt Kiöpnehaffn wnderdanigst haffuer beuulgitt, oc sig paathagitt att wille schriffue worre Danske hystorier, oc fremfarne koningers bedriftt att wii faa well som andre Nationer kunde haffue en ordenlige historie oc Crönicke, oc effther att forskreffne D. Niels Krage thill forskreffne arbeit mange oc adskillige Documenter oc Antiquiteter behöffuer hvor aff wii formode att nogen flige schulle findis hos worre kierre thro wnderstøtter

derffotter paa wortt land Ifflannð, Tha bede wii oc naadigft begierre aff alle worre wnderffotter paa forfkreffne wortt land Iffland, ehvad ftande eller Condition the ere eller werre kunde, att nar os Elfkelige hederlig oc wellerdt mand Her Arngrim Jonffenn ether med thette wortt obne breff beföger, atti tha os thill naadigft behaug oc wilge wille goduilligenn wnde oc meddelle hannom wdſchriſtter Copier oc wis beſchied aff alle huis Documenter oc anthiquiteter huos nogre aff ether kunde findis, oc thill forſchreffne hiſtorifche arbeid kunde werre thienlige, ſaa hand thennom efftherſom wii hannom therom haſſue thilſchreffuitt oc befallitt, paa danſche kand wdſſette, oc forfkreffne D. Niels Krage frémðellis thilſkicke, oc atti wdi alle maade her udinden erre hannom thill thett beſte beforderlig ſaa hannd hos ether maa bekomme nogenn richthig beſcheed, ahnſeendis att ſaadantt arbeid kand komme wortt federne Rige'oc lande oc thes Indbygger thill ſtor loff oc ære oc etthers efftherkommere, thill ſtorrt gauffn oc gode, thii lader thett ingennlunde. Actum Haſſniæ 17 Aprilis Anno 1596.

Litr. H.

Thill Johan Buckholt, Biſperne oc laugmendene paa Ifland nogen leylighedt om ordinantzen anrörendis.

Chriftianus 4. Vor ſynderlig Gunſt til forn; vidt at ſom ofs aff thend geiftlige ſtandt paa vort landt Islandt, er underdanigft andragit oc tilkiende giſſvit hvorledis ther paa landitt bode medt kirckerne oc elſers i andre maade ſkall begiffve ſig nogen urichtighedt effter att vor ordinantz, ſom om Religionen er udgangitt, ikke udi alle ſine puncter oc articler kand hollis oc effterkommis ſom thet ſig burde for landſens uleilighedt ſkyld, tha bede vii ether oc ville, atti thager thill ether nogen aff de beſte oc vildſte mend ther paa landitt, oc medt thenom, lader optegne oc forfatte hvis puncter oc articler ſom kunde findis den geiftlige ſtandt att vere anrörendis oc de kunde verre medt beſvergitt, giorendis en forordning hvorledis ther udinden beſt oc lideligſt kunde forholdis, hvilken forordning ſiden ofs thilſkickis, att vii thendt kandt lade offverſee, oc ther udinden att forordne oc forandre hviſs ofs oc vore underſotte ther paa landitt kandt vere gauffnligt oc thienlickt; Actum Kiöbenhaffn 24 April. Anno 1598.

Litr.

Litr. I.

Forordning paa Island publicerit forbiudendis döde mennisker att oppgraffue, eller derpaa i nogen maade att thyrannifere ey heller med vtillbörlig ord eller gierning deris Laugmand at tiltale eller i nogen maade forhaane.

Christianus Quartus. Giöre alle witterliggt, effterfom wii komme vdi forfatinng huorledis sig stuor vschickelighed der paa wort lannd Ifsland tiit oc offte schulle tildrage, idett enn partt lettferdige folck sig schulle vnnderftaa aff daarlige oc gandske vtillbörlig aarfager tillbenegtt, de döde menniskes begraffuede legemer aff graffuene att vdtage oc deris hoffuitt att affhugge oc forbrennde eller oc paa andenn maade forkomme. Tha paa det faadann vgudelig bedriff maa bliffue affschaffitt, wille wii her med strengeligen oc alffuorligenn alle oc huer ferdelis haffue forbudett feg vti faadann lettferdige vgudelige gierninger at lade finndes, faa fremt de icke derfor aff woris Lennsmenn der paa landett, denn som nu er eller hereffter kommendis wordet, wille straffis som de der denne woris vdgangen Mandat icke haffuer willet ackte eller annse. Effter som wii oc vti ligemaade formercke att en part modtuillige folck der paa landett dennom schulle tilfordriste med vtillbörlige oc fkenndtzord att offuerfalde oc tiltale wore laugmenn naar de paa deris tilbetrode bestillings wegne der paa lanndett omreyffe oc sidde rett. Tha paa det att faadann vschickelighed i tide mue bliffue forkommitt oc bemelte Laugmand for flig vrett tilbörligenn kunde bliffue hanndthessuitt oc forfuarett. Wille wii hermet alle oc huer alffuorligen haffue paamint att de sig hereffter aldelis schulle entholle bemelte Laugmann med vtillbörlige ord eller gierning i nogenn maade att vforrette. Saa frembt nogen befindes heremod at göre, de da icke derforre effter lougenn wille tiltalles forfölgis oc straffis som det sig bör, hereffter sig huer oc enn kannd haffue att rette oc for skade att tage ware ladendis det ingenlunde. Hadedersleffhuiff denn 25 Februarii Anno 1609.

Litr. K.

Herluff Daa fik breff lauginanden oc skolerne paa Island ann-rörendis.

Christianus Qvartus. Vor gunst tilforn. Viid att vii sende digh Gisle Thordfönn laugmand der paa vort land Island hans breff udi hvilket hand forloffver en Engelsk ved naffn Hendrich Buchson att fange falke der paa landit, oc effterdi saadan er imod vores hoyhedt, oc vore underfotter det hverken selff maa giore, ey heller andre det at forloffve, bede vii dig oc ville attu hannom derfore med retten thiltaler offver hannom holder domb oc siden effter dommens indhold hannom samme sin forschelse lader afftinge, oc hvis hand udi saa maade derfore afftingendis vorder attu det siden lader före ofs til regnskab. Iligemaade efftersom vii komme udi forfaringh att med scholerne der paa landit skall gaa mögitt urichteligen till, idett att udi scholerne fra Paaske oc till S. Mortens dagh fast aldels ingen scholeborn holdis. oc Bisperne dog alligevell beholde den aarlige rente oc indkomst som der till er lagd, bede vii digh oc ville att thu med siid lader forfare hvor mange scholeborn udi sist forleden aar emellom fornd. Paaske oc S. Mortens dagh udi fornd Skoler ehre bleffven holdne, oc henholder Bisperne att de for fornd. aars rente oc indkomst som till scholerne er lagt hvor den er bleffven ahnwendt oc ahnlagd, görer rigtig rede oc regenschab, oc siden dett ofs lader thilstille, paa dett vii der aff ald leiligheden kunde forfare oc lade giore forordningh hvorledis der med her effter skall forholdis oc tilgaa, &c. Haffniæ 30 Aprilis Anno 1614.

Litr. L.

Beuilning att kirkerne paa Island skall giffue hielp till Bessstedt kirckis opbygning.

Christianus 4. Giöre alle witterliggt att ephtersom wii komme udi forfaring att Bessstedt kircke paa wortt land Island skall wære megitt gammell oc bygsfeldig saa den behöffuer paa ny att opbyggiff oc kircken aldels ingen indkomst att haffue huor mett den kunde bliffue hiulpitt oc opbygd. Daa paa dett forskreffne Bessstedt kircke kand
igienn

bliffue bygdtt oc forbedrett oc kircken eller sognemendene icke ere weed denn effne oc formuffue att de dett kunde giöre, oc wor Lensmand der sammesteds derfore paa kirckens wegne vnderdanigst haffuer weritt hielp begierendis, haffue wii for gott anseett oc naadigst beuilgett, at alle kirckerne hele oc halfue med annexer oc smaa kircker der paa forschreffne wortt land Ifland, saa mange som icke sielff ere widtörfftige, oc haffue naagen forraadt skulle komme forschreffne kircke till hielp till bygning, huer med itt halff hundrett werd mere oc mindre efftter kirckens rentte oc indkompst, efftter som forschreffne wor Lensmand med begge Bisperne, oc Lougmendene, samptt nogle aff de forstandigste præster der paa landett kirckerne taxere. Thi bede wii oc biude kirckeuergerne till alle kirckerne der paa wortt land Ifland atti retter eder efftter paa forschreffne Bessetad kirckiss fulmecktige eder med dette wortt breff besögendiss worder, da huer aff sin kircke att giffue oc fornöye udi dette aar oc icke lenger till hielp till forschreffne Bessetad kirckis bygning, efftter som kircken udaff wor Lensmand Bisperne oc Lougmendene samptt de forstandigste Præster taxerendis worder efftter som forschreffuitt staar, oc dett till samme kirckiss fulmecktige offuerandt-uorder oc skulle kirckeuergene till forskreffne Bessetad kircke derfore giöre gode rede oc regenskab, huorlediss samme penninge til forschreffne kirckiss bygning anuentt bliffuer. Her effter i alle oc huer kunde wiide eder att rette. Ladendiss dett ingenlunde, saa frembt naagen her udinden findis forlömmelig eller mottuillig i daa icke derfore wille lide tillthale oc schade. Datum Haffniæ 19 Aprilis Anno 1616.

Litr. M.

Herloff Daa fick breff Weller gaardt paa Islandt igen med loug oc rätt thill Domkircken att forschaffue, saa oc presterne dieris kald anrörendis.

Christianus Quartus. Vor gunst thillforn. Viid att vii naadigst ere kommen udi forfaring huorledis der skall vere en gaard paa vort land Ifland veed naffn Veller som thillforn haffver liggett thill Hole dombkircke der sammesteedt oc der fraa kommen formedelst enn voris lensmands confirmatz som hand derpaa skall haffue udgiffvet, hvilket icke

uden voris naadigst bevillingh kunde schee, oc er der til med directe imod voris kiere Her faders Kong Frederich høiloufflig ihukommelse missive, thi bede vii dig oc ville att du enneligen med dett allerförste veed loug oc rett forneffnde Veller gaard igien deeler oc forschaffver till forneffnde dombkiercke, saa frembt du icke derfor ville stande till rette; oc efftersom oss oc underdanigst berettis hvorledis der schall vere nogle sogner der paa landit mitt udi herrederne som till prouisterne skall vere aff Arrilds tid udlagt, tha bede vii dig udi ligemaade, oc ville att naar nogen aff de prouister bortdöer som altid sedvanligen udi ett vist kald residerit haffver. att da aff de fornembste oc schickeligste prester der omkring nogle lader sig höre oc siden thagis en til prouist igien aff dem, dog saa att bönderne paa deris rettighedt att kalde sig en sogneprest effter ordinantzen intet affgaar, oc som vii erfarer att vore lensmend som vii forneffnde vort landt naadigst haffve medforlendt, haffve taget dennom udi brug att udgiffve Expectantz breffve thill unge karle som sognerne effter de forrige presters död oc affgang skulle niude oc bekomme, hvilket er boede imod Ordinantzen; thaa ville vii her medt saaledis haffve forholditt, att du dig alleniste der med saavell som medt de personer som thill skolerne skall brugis, effter Ordinantzen oc skoele foundation forholder. Der medt &c. Befalendis. Datum Cronneborrig thennd 6 Maji Anno 1617.

Litr. N.

Herloff Daa fick breff nogle bestillinger paa Island anrörendis.

Christianus Quartus &c. Vör gunst tilforn; Viid att vii naadigst kommer udi forfaring att adschilligtt gods oc eyendom skal vere skoele-
ne oc kirkerne der paa vortt land Island fraheffvett; da bede vii dig oc ville att du om den leilighed flitteligen lader forfare hos Bisperne der paa landett, oc forneffnde eyendom ved lov oc rett igien uden ald undskyldning lader indtale. Sammeledis ville vii attu skulle tilholde forneffnde Bisper att de aarligen hid till universitetet udaff hver skole der paa landet lader fremsende en dycktig person i dett ringeste som sig udi bogelige konster kunde öffe oc udi fremtiden der paa landett bliffve brugtt; Oc effter som der oss oc saa underdanigst forberettis att skoe-
len

len icke kand det gandske aar igiennem opholde börnene der sammeds freqventerer; Tha ere vii naadigst tilfreds att the paa en trei eller fire maaneders tid mue om høsten bliffve hiemme hos deris forældre, dog att der ellers dett meste mueligst er haffver flittige indseende mett denom. Effterfom oc Bispen for synden der paa forneffnde vortt land Island underdanigst beklager sig att der icke tiendes i hans stift som i dett stift for norden, ville vii udi lige maade att du dig derom skall flitteligen erkyndige, oc dig siden imod off erklerer om saadantt kand schee off uden skade oc den fattige almue. Haffniæ 1 Aprilis Anno 1618.

Litr. O.

Obett breff om tiender paa Island.

Christianus Quartus &c. Giøre witterligst effterfom nogle wore vnderfatter paa wortt land Island boendis, vnderdanigst haffuer weritt begierendis att wide huortledis mett tienderne som aff bondergaarde der paa landett vdgiffuis, skulle forholdis, om den som gaarden vdi fette haffuer, eller den som gaarden eyer same tiende schal vdgiffue, Tha effterthi wii naadigst forfarer hiindintill att haffue weritt sedwanligst, att den som gaarden eyer same tiender vdgiffuer, wille wii her effter saa frambtt icke befindis dett att were imod Islands lou oc gammel sedvan der paa landitt ligesom tilforne aff Arrilds tid scheed er forholdett haffue. Giffuett Haffniæ 20 Aprilis Anno 1619.

Litr. P.

Bispen for norden paa Island fick breff recher ahnrörendis.

Christianus Quartus. Vor gunst tilforn. Viider effter som vii naadigst forfarer der for vort land Island skal hende sig recher att ankomme, hvilke i eder til domkirckens forbygning schal tilholde; tha bede vii eder oc ville att i aarligen paa forneffnde recher holder rigtig fortegnelse oc register hvor megitt de sig belöbber, saa oc hvad der aff til domkirckens fornödenhed bekaastis; disligeste att i en rigtig fortegnelse paa forneffnde domkirckes aarlige visse oc uvisse indkompst lader forfatte, hvilke fortegnelser oc regenskabes i hvert aar til oss elskelige

H 3

Friderich

Friderich Friis til Hesselager vor mand tiener oc befallingsmand paa vort land Island skulle leffuere. Der mett skeer vor vilge. Kiöbenhaffn 21 Aprilis Anno 1619.

Litr. Q.

Friderich Friis fick missive att tiltale Bispen paa Islandt.

Christianus Qvartus &c. Vor gunst tilforn; Viid effter som vii naadigst forfarer att Bispen for norden der paa vort land Islandt endnu hofs sig skall beholde nogen aff domkirkens jorde, uansett vii tilfaarne mett vortt breff oc mandat haffver befalitt saadan jorder Domkircken ved loughen igien att indfries, hvorföre du hannom ved loughen skal lade tiltale som den vores breffve oc forordninger icke haffver villett acgte eller effterkomme. Der mett &c. Kiöbenhaffn 21 Aprilis Anno 1619.

Litr. R.

Friderich Friis fick breff om Bispen paa Island.

Christianus Qvartus &c. Vor gunst tilforn; Viid effter som vii naadigst er vorden videndis hvorledis Bispen for norden paa vortt land Island skal imod fundatzens inhold holde en ulerd oc udyctig person som ungdommen der sammesteds skal informere oc undervise oc selff de reditus oc indkompst som til hans underholding ere lagt beholde; disligeste skall hand ocfaa haffve tröckt en bog udi hvilken hand nogle personer som ved döden ere affgangene skall haffve defamerit oc forurettet; tha bede vii dig oc ville att du des leilighed med siid forfarer, oc hannom dersom hans bröst udi saa maader findis ved lov oc rett der faare tiltale lader. Kiöbenhaffn 21 Aprilis Anno 1619.

Litr. S.

Friderich Friis fick breff nogle jorder kaldis Christfahne jorder ahnrörendis.

Christianus Qvartus. Vor gunst tilforn; viid effter som vii naadigst forfarer paa vort land Island att vere nogle jorder de fattige tilhörendis

dis skal kaldis christfahne jorder som bispen for synden skal sig tilholde, oc efftersom hannom best siunis bortfeste; tha bede vii dig oc ville att du der med haffver tilborig oc flittig indseende att de fattige, paa hvis de saaleedis ere tilberettigett icke i nogen maader skeer for kort, men vederfares hvis christeliggt oc rett er saa frambt du icke selfver der faare vill stande til rette. Der mett &c. Kiöbenhaffn 21 April Anno 1619.

Litr. T.

Holger Rosenkrantz Börgesen fick missive Superintendenten paa Islandt anrørende.

Christianus Quartus. Vor gunst thilforn. Viidt att effter som oss Elskelig hederlig oc vellerdt mand Her Guldbrandt Tolacksen Superintendent paa Hollum paa vort landt Islandt for naagen tidt siden aff 24 mend der paa landet skal vere dömbt udi vor naade oc unaade for adtskillige sine begangne gierninger, da haffve vii naadigst undt oc bevilgett hannom att maa samme sin forseelse paa vore vegne hos dig afftinge; thi bede vii dig oc ville att du derfore med hannom paa vore vegne oc effter hans formue afftinge, formedelst att fornessnde 2 bönder haffver dömbt offver hannom, eller hvis andet hand kand forrevende. Daa ere vii naadigst thilfredts att hand sagen igien paa nye maa hidt neder steffne tor oss oc vor Elskelig Raadt, eller hvem vii der til thilforordtne vill hans sager igien att foretage. oc siden kiende der paa hvis rett kandt vere, men der som handt godtvilligen vill afftinge, der for uden skal du oc lade komme igien thil en kirke der paa landet hvis jordt oc andet dennom aff ham er fravendt oc bort mageschiffst (vii tilfkicke dig her hos hans supplicatz des indtholdt du viidere der aff kandt forfare), ahnseendis det billigt oc rett att vere. Der medt &c. Haffnia 7 Aprilis 1621.

Litr. U.

Missive Holger Rosenkrantz paa Islandt oc Superintendenten der sammesteds anlangende.

Christianus Quartus. Vor gunst tilforn. Viidt att efftersom vii naadigst fortarer att oss Elskelig Gulbrandt Torlagten Superintendent
for

for norden paa vort land Islandt skall for naagen forseelse hand haffver begangitt vere forlagt att udgiffve tusinde Richsdaller in specie, Daa bede vii dig oc ville att du thilholder Superintendenten samme summa pen-dinge til dig paa vore vegne att erlegge oc ofs dennom faaledis til regen-skab att före. Der medtt &c. Haffniæ 11 Maji. 1622.

Litr. X.

Forordning. Christianus Quartus &c.

Gjöre alle vitterligt, att efterfom vi naadigst kommer udi forfaring hvorledis adtschillige uschickeligheder sig schulle begiffve der paa vort landt Islandt medt presterne oc deris kaldt i dett att mange aff dennom naar de fornemmer nogen prestemandt som bedre fogner kunde haffve endt de, endten ved döden affgaaer, ellers formedelst allerdomb eller sygdom vorder, bönderne serdeles en effter anden thillocke kaldts oc udkahrelse breffve som de emodt ordinantzen selffver dicket oc schreffvet haffve, att underthegne, saa att underthiden ther thre eller flere personer paa et kaldt saadanne forhverffvede breffve haffver, hvor aff stoer trette oc uricktigheder letteligen foraarfages; desligeste oc hvorledes mange aff presterne der störste part aff sommeren thill bröllupper, giestebudt oc thinge medt hestekiøb oc anden verslig bedrift oc handell bortdriffver, oc der offver kircketienisten oc andett deris kaldt oc embede thilhörende bestilninger udi deres sogne paa mange sögne oc höytigsdage forfömmen, oc kirckernis bygning saa vel som præstegaardernis lader forfaldis oc förödis medt andre uschickelige uordtninger som der medt fölger, hvilket mest aff den aarsage kommer bisperne der paa landett, den myndighedt dennom schulle vere giffven prædicanter thil de smerste sogner att forordtne, misbruger, i dett att de uden naagen betenkende oc omsorg som de vell burde att haffve for den dennom betroede meenighedt thit oc offte thill prester orderede personer som aldeles udycktige ehre saadanne kaldt att forestaae, oc denne enda thilsteder deres kaldt oc sogner thil thie eller tolff gange, saa oc idett att de thil prester orderede som aldelis ingen enten prestekaldt eller capellan haffver eller vide att bekomme, hvorvedt dennom giffves icke ringe aarsage oc anledning vedt forbeneffnte ulovlige middel fogner oc kaldtsbreffve

breffve att forhverffve. Daa paa det att faadanne skadelige uschickelighe-
der udi thide kunde forekommes oc nest Gudts hielp medt alle affichaffis
menigheden der paa landet til opbyggelse oc forfremmelse, ville vi naa-
digst herom saaledes forordnett haffve att hereffter schall der paa landet
ingen prestemandt mue vies uden handt thilforn effter ordinantzen er
loulig kaldet thil noget vist capelanie eller prestekaldt att forestaa, ey hel-
ler schall naagen maa kaldis thil naagen sogn eller kaldt, emedenn oc
all den stund den rette sogneprest thil samme kaldt leffver, oc dett rett-
sinndeligen oc thilböriligen vill oc kandt forestaa. I lige maade schall oc
icke naagen maa schriffve sig sielff kaldts eller udkaahrelse breff oc der
medt andrage bönderne en effter anden att lade undertegne, som för er
rördt, men hvilken som schall vies thil prest, schall thilforn effter voris
derom udgiffven ordinandt kaldis thil prest eller capelan att tiene medt
mindre presten som sig saaledis intrenger, samme kaldt ville haffve for-
brudt, oc bispen dersöre thilböriligen ville stande ofs thil rette. Sam-
meledes ville vi oc, att presterne alle oc hver, schulle vere forplickt att
holde ordinarie oc sedtvahnlike predicken kircketieniste oc andet, som
ordinandtzen paa deris embidtz vegne dennem thilholder udi deris kir-
ker oc sognir att giore, oc dett icke for naagen verslig hantering schyldt
forsömme, oc dersom de for naagle nödtvendige aarsager skyldt aff bispen
eller provisten forloffvis paa naagen kort thidt, daa schall udi deres stedt
aff bispen eller provisten en anden prestemandt thilordtnis som udi den
forreitende hans fravehrelse nocksom kand fuldgiöre tienisten oc embe-
det, oc ville vi naadigst att alle der paa landet geistlige oc verslige udi
religionen oc kirkesager her effter schulle rette oc forholde sig effter den
kirke ordinandt, som vi naadigst haffve medtdelett oc giffvet woris
kircker oc undersaatter udi vort rige Norge. I lige maade ville vi oc
strengeligen forbudet haffve att her effter ingen som thil naagen preste-
kaldt lovligen er kaldet oc forordinerett schall thilstedes dette att for-
vexele eller omskifte medt mindre att samme kaldt saa ringe ehre, att
handt icke der aff effter landtsens leilighedt kunde haffve sin nöttorfftig
underholdtning. Dog ville vi her vedt icke haffve forbudet, att dersom
naagen for sin lerdom skyldt oc schickelighedt thil naaget bedre kaldt
lovligen oc effter forbemelte ordinandtze kunde kaldis, at de io der thil
maae forfremmis. Thi bede vi oc strengeligen befahle vore Fogeder,
Embidtzmendt, Bisper, Prouster oc alle andre nu verende eller effter-

kommende, som paa vor vegne paa forneffnte Islandt kandt haffve att biude oc befahle, atti haffver oc haffve lader flittige indseende, att denne voris naadigst mandatt oc forordtning udi alle sine ordt oc puncter holdis oc effterkommis som I for Guds oc oss underdanigst ville andtfvare, saa frembt I derfore icke thilböriligen vilde staa oss thil rette. Giffvet Haffniæ 29 Novembr. 1622.

Litr. Y.

Holger Rosenkrantz paa Island fick breff den gammell Bisps oc anden bestilling anrörendis.

Christianus Quintus. Vor gunst tilforn. Viider att efftersom vii naadigst aff eders underdanigste angiffvende komme udi forfaring den gamble Bisp for norden paa Island ved naffn Her Gudbrand Thorlachsen at verre fast skrobelig oc nesten maarlös, da vilde vii naadigst att i Hr. Arngrim befaller at hand paa forneffnde Bips vegne som hans coadjutor indseende haffver, oc dennom emellom accorderer at forneffnde Her Arngrim for samme sin besvering, et hundred eller hundred oc fyretyffve Dlr. aarligen giffvis, oc efftersom vii oc naadigst komme udi forfaring om de bondergaarde der paa landet som begieres at mageskiffes, da bede vii eder oc naadigst ville att i eder emod oss om forskreffne gaarde udforligen erklerer, oc samme eders erklering udi Kongelig Majestæts Cantzelie indschicher. Der med &c. Andtvordschouff den 8 November 1625.

Litr. Z.

Holger Rosenkrantz fik breff om Bispen paa Islandt.

Christianus Quintus. Vor gunst tilforn. Viider att effter som oss underdanigst forberettis den ene Biscop paa Island nemlig Her Guidbrand saa schröbelig att vere att hand icke sitt kald vell kandt forestaa uden hielp, da haffve vii naadigst bevilgett att en prest der paa landet nemlig Her Arngrim maa her effter som hand thilforn er forordnet att vere hans medtiener udi hans schröbelighed, presterne der udi stiftet visiterer oc naar naagen skall indsettis ordinere, oc att i berammer att

att hannem aff fornëffinde Her Gulbrandt en lidelige lön for samme hans besværing giffvis effter som fornëffinde Her Gulbrandt dett kand udftaa. Disligeste effter som vii naadigst forfære en søffilmåndt for vesten under fornëffinde Island ved naffn Arne Magnussen sig schall understaa sig naagen myndighed att thiltage paa forskreffne Her Gulbrandts Bispegaard oc offver domkirckens jorder oc indkomst, da bede vii eder oc ville att i hannom faadant aldelis forbyde oc befaler att hand sig intet mett kircken eller Bispens goodts hans tienere eller naagit som hannem vedkommer skall besatte saa lenge Bispfen lever, mett mindre hand derfor vill straffis. Haffniæ 31 Martii 1626.

Litr. AA.

H. Thorlak Schulefon fick breff att maa beholde thryckeriet paa Islandt som ligger thil Domkircken.

Christianus Qvartus &c. Giøre alle vitterligt att vii naadigst haffver bevilgett oc thilladt oc nu medt dette vort aabne breff bevilger oc thillader att oss elskelig Her Thorlak Schulefon Superintendent for norden paa vort land Island maa thil sig annamme det thryckerie som findis hoes Domkircken der sammesteds oc aff hans formandt affgangne Her Guldbrand Thorlakson thil Domkircken testamenterit, oc dett att bruge lige som fornëffinte hans formandt hidindthill giort haffver, forbydendis alle oc enhver heremod effter som forskreffvet staar &c. Haffniæ 12 Maji 1628.

Litr. BB.

Holger Rosenkrantz paa Island fick breff om Biscopen der paa landitt.

Christianus Qvartus &c. Vor gunst tilforn; Effter som oss elskelig Hr. Thorlach Schulefon haffver sig begiffvit fra vort land Island hid neder til Danmarch att lade sig indvie til Biscop oc vii naadigst erfare alt id att haffve veritt brugeligt att naar naagen som ville ordineris til Biscop haffver begiffvet sig hid neder, da domkircken der paa landet att schulle udftaa hans kost oc thering, da bede vii dig oc ville att du det saaledis

forordner att forneffnte Hr. Thorlach Schuleson bekommer hans kost oc thering efter som Domkircken kand thaale oc de kand erachte billigt at vere. Datum Haffnæ den 9 Maji 1628.

Litr. CC.

Holger Rosenkrantz paa Island fick breff hans Fogett Olle Pederfen anrörendis.

Christianus Quartus &c. Vor gunst tilforn. Viid att underdanigst för os er andragett hvorledis en Fogett paa vortt land Island ved naffn Oluff Pederfen sig skall haffve understaatt os elskelig hederlig oc vellerdt Her Hallgrimer Jonfen fra Haschutstادت kald liggendis for norden paa forneffnte Island, som effter sin faders död er kalditt till oc paa halffanditt aars thid skall haffve ustraffeligen betientt att affiette oc der igien insatt oc bönderne paatrengtt mod deres villie eller loughlig kald os elskelig Her Magnus Fussesonn, formedelst vores naadigste tilladelse breff forneffnte Her Magnus nogen tid tillforn erlangitt haffver att motte befordris til kald hvor hand loughligen kunde bliffve kallit, hvor med dog icke ment att hand nogensteds mod ordinantzen oc forordningen skulle indtrengis. Samme Fogitt skal sig en oc haffve understaatt nogle Capellaner att udstede fra de steder som de haffde veritt forordnede oc andre igen indsett, undertiden endoch mod sognefolkens samtyke, sampt der os elskelig hederlig oc vellert mand Her Gytte Odsen till biskop er bleffven udvalt skall Fougden haffve udgiffvitt collasbreff paa hans beneficium till en anden oc hans egen loughlige kallede Capellan som hannom thet aar tient haffde, forbigaaett, hvilken aff Fougden sambychte Prestmand mod Bispens villie paa samme gaard oc segn skal vere inflött oc omsider der giff sig oc Biskopen tilhollitt bleffven hannom paa usedvanlige thider att maatte sognett oc gaarden levere, hvilket allt os icke ringe befrens dett at Fougden sig tör understaa at giöre; thi bede vii dig oc ville att du dig udförligen om alt forskreffne mod oss underdanigst erklerer, oc effter som os elskelig hederlig oc vellerdt Her Jon Grimfen som lenge skall haffve tient begge scholerne paa landitt, haffver voris naadigste tilladelse paa dett förste vaccerende beneficium som hannom kan vere gaffnligt, da haffver du att achte att hand effter samme breff befordris saa vitt loughligen schie kand.

Belan-

Belangende irring oc trette som vii naadigst forfare att indfalle om Skaulholt domkirches reche paa Schiede, bede vii dig oc ville att du des leilighed flitteligen forfarer oc fiden derudinden thill rette oc endelighed forhielper som louligtt oc forfvarligtt kand vere, haffvendis flittig indseende att intett med urette kommer fra domkircken som der underliggett haffver oc den med rette bör at følge. Hafniæ den 31 Januarii Anno 1633.

Litr. DD.

Obit breff om Prestekald paa Island.

Christianus Quartus &c. Giörer alle vitterligtt at efterfom vi naadigst forfare med Gud den allermechtigtis saliggjörende ords tieneris kald paa vort land Island ikke saa ordentligen at omgaais som ved burde, i det at endeel perfohner som ringe ere forfremmede udi deris lerdöm oc ftuderung offte foredragis dennom som her paa vort universitet studerit oc veli funderede ere, da haffve vi naadigst saadan uordning at forekomme for got anseet at befalle saa oc her med alvorligen befaller, at saa lenge nogen der paa landet befindis som haffver tagit deris attestation herfra vor universitet, oc ellers udi lifff oc leffnit schickeligen sig forholde, da sculle de forfremmis for alle andre till kald der paa landit oc saa lenge nogen saadan befindis, da schall ingen anden till de kald ledig vorder fordris, om de som attestation haffver oc it schickeligt leffnit fört, sig till samme ledige kald ville bruge lade, oc schall ellers alle oc hver geistlige oc verslige som i saadanne sager bör indseende haffve tilsee at ellers i alle maader med kaldene efter ordinantzen schickelig tilgaar, oc at lerde oc schickelige personer foredragis dennom som ulerde ere, oc at Gud den allerhöyftes ære, oc meenighedens opbyggelse udi alt haffvis i tilbörlig acht, hvor efter alle oc hver sig haffver at rette. Hafniæ 11 Martii 1633.

Litr. EE.

Forordning om uloufflig lejemaall oc anden lösagtighed, item ulovlig kiøb oc gaffve paa Island.

Christianus Quartus &c. Giöre alle vitterligt att efterfom os underdanigst berettes, hvorledis paa vort landt Island nar nogen fattig underfatte.

derfatte, enten med losagrighed, eller andet saadant, nogen forseele begaait, de da lunge opholdes fra Sacramentet, dett hellige vor Herris nadvere, fordi de icke formue haffve. sagen att afftinge; da effterdi enhver sin rettighed, oc sagesalld effter lands loven sögis kand, oc ingen med rette kan kirckens disciplin till sin fordell att bruge, ey heller billigt någens sieles salighed, aff saadan aarsag att hindres, ville vi naadigst, saa oc her med allvorligen befale, att ingen som tilstedis att söge kircker schal for nogen saadan sag som forbemelt er holdis fra alterett naar den tilbörliq skriffter giord haffve oc der till verdige kiendes. Iligemaa-de som vi forfare en deel Fogder paa vort land Island att schall sig underftaae jorder oc oedell att kiöbe, desligeste bönderne paa foreneffte Island att giffve oc forære Lensmanden oc Fogdene gaarder paa dett de dennom hielpe schulle deris sager att vinde oc udføre, da ville vi her med alle dislige oc uloufflige kiøb oc gaffve alvorligen forbudett oc affskaffit haffve under straff som vedbör. Her effter alle oc hver vedkommer sig haffver at rette oc forholde. Giffvit Coldinghus den 8 Januarii Anno 1635.

Litr. FF.

Meining Geistligheden paa Island.

Christianus Quartus &c. Giöre alle vitterligt att efftersom vi naadigst kommer udi forfaring hvorledis ungdommen der paa vort land Island megit ilde schall försömmis de icke institueris udi deris bornelærdom oc Guds sande kundschab som dett sig bör, da vill vi naadigst her med, Bisper, Prouster, Prester, oc alle Kirketienere paa forneffte vort land Island advaritt haffve att de samme bornelærdom idelig oc flittig driffver, oc effter hver prediken evangelii lerdomb oplese oc forklare, saa oc börnene for sig lade komme, dennom offverhöre oc lere uden ad deres bornelærdomb i Lutheri Catechismo, saa oc lere dennom at före samme deris bornelærdom till en christelig oc gudelig brug udi deris daglig böen oc gudelig ovelse, saa oc udi liff oc levnet oc omgengelse; de börn som saa sinae ere schulle de udi foreldenis huse besöge oc undervise, saa frembt presterne det försömmes da schulle de förste oc anden gang giffve till de fattige effter deris formue, tredie gang deris kald haff-

ve forbrudt, oc schulle Prousterne iligemaade staa till rette om de försommer Presterne at advare oc med dennom indseende at haffve; biudendis derfor oc befallendis voris Lensinand, saa oc Bisperne som nu er eller her effter komendis vorder att de her med haffve indseende saa frembt de icke der till ville svare oc staa ofs til rette som de der sig icke udi deris bestilling saa flittig oc omhyggelig forholder som deris plicht oc eed dennom tilholder. Giffvit Haffniæ den 22 April Anno 1635.

Litr. GG.

Pros Mund sich breff Ungdommen paa Island oc andett anrörendis.

Christianus Quartus. Vor gunst tilforn. Vii tilschicke dig her hoes vores obne breff anlangendis ungdommens opdragelse udi deres börnerdom oc Guds sande frycht, der paa vort land Island, bedendis dig oc ville att du samme voris obne breff lader lese oc forkynde oc siden der offer flitteligen holde som du viilt anttsvare. Iligemaade ville vii naadigst att du Her Torlach Superintendent for norden skall tillstille 200 Specie Dlr. till en ny Isländske Bibell att lade trycke, hvilkett du dig faaledis haffver att lade føre till regenschab. sameledis haffve vii naadigst, bevilgett den jord Nupufeld bogtröcher med att underholde oc aff hver kierkies indkompst der paa landett en Rixdlr. in specie som du forneffnde bogtröcher schall forschaffe, dig iligemaade thill regenschab føre. Haffniæ den 22 Aprilis Anno 1635.

Litr. HH.

Pros Mund sich breff kircherne paa Island anlangendis.

Christianus Quartus. Vor gunst tilforn; Viid at vii naadigst komme udi forfaring hvorledis nogen richtighed kirkerne paa vort land Island tilhorende skal aff adtschillig verflig personer effter religionens omschiffelse inod Pavelige decreter fravindis under den pretext di schall vere kirckernis Patroner thi bede vii dig oc naadigt ville attu grandgiffvelig forfører, paa hvad steder, saadan underfleff begaæes, oc du siden effter des forfaring der paa lader tale med retten oc endelig dom forhverffver, anseet vii ingenlunde vill tilstede at kircherne nogen rettighed skulle miste

ste som dem i gammel tid haffver veret tillagt med mindre det kircherne lauligen kand vere frakommet. Andtvorſchouff 12 Decembr. 1636.

Litr. II.

Holger Roſenkrantz paa Island fick bref Fanger udi Turckieth anrörendis.

Chriftianus Qvartus &c. Vor gunſt tilforn; Eſterſom wi forfare Tyrken at haffue werit der under wort land Island, oc borttagitt med ſig derfra nogle af indwonerne der ſamneſtedtz, da bede wi dig oc wille attu med geiftligheden oc de fornembſte der paa landit betenker middell huorledis ſamme Fanger wed de beſte formuffuendis hielp kunde löſis at de icke ſkulle ladis under Tyrkens tyranie oc der offuer negte Chriſtum. Hafniæ 4 Martii, 1630. (*)

Litr. KK.

Obne breff belangende hielp til Fangernes randtzoning udi Törchieth aff kirkerne paa Island.

Chriftianus Qvartus &c. Giöre alle vitterligt eſterſom vi naadigſt komme udi forſaring den allerede beloffne hielp aff underſaatterne paa vort land Island eſter voris forrige der om udgangne ahnordning icke til di endnu anholdne Islandske fangers randtzon udi Törckieth nochſom att kand forſlaa med mindre nogen videre middell der til endnu vorder forordnit; Da haffve vi naadigſt for gott anſehett at hvis löſegods kirkerne paa forneffnde Island tilkommer (deris fornöden ornamenter undtagen) maa fordeligen i rede penge anvendis aff deris forſtandere, oc ſiden til Biſpen ſamneſteds ofs elſkelig hederlig oc höylerd mand Thorlak Sturleſon affleveris. Iligemaade ſchulle alle de ſom nogle kirkejorder haffve leſſvere 3 aar indkomme der aff til forneffnte Fangers rantzon, aff andre kirkejorders indkomſt ſchall leſſveris itt eller to aars indkomſt eſter ſom kirkerne kand miſte till att ſiden fordeligen der eſter ved den anden

(*) Similis argumenti Literæ eodem die ſcriptæ ſunt Przæſidis Norvegiæ & Helſingerano, ut & Qvæſtori Færöenſi.

anden forbemelte beloffuede hielp der til indsamlet oc tillagt forneffnte fattige Fanger kand aff deris haarde fengsell udbefries. Forbiudendis &c. Andtvordichouff den 22 Decembr. 1636. (*)

Litr. LL.

Resolution som wi Christian den Fierde Danmarkis, Norgis Vendis, oc Gottis Koning &c. giffvit haffver paa adschillige foregiffveller belangende vort land Island.

1) **L**ensmanden schal lade giore rigtig inventarium paa alle steder hvor noget er som schal inventeris paa Island oc os oc Cronen tilhör, vere sig paa vore garde, clostre, eller andre steder. Iligemaade schall Lensmanden oc Bispen haffve indseende at hoes alle domkircker, kirker, oc andre geistlige steder hvor inventarium holdis, gioris ricktige inventarier; Oc schall foruden det inventarium som paa hver sted in originali forbliffver, giöris tvende general inventarii ricktige gienparter paa geistlige saa vel som verslige inventarier, aff hvilcke dett ene schall indleggis paa Kongens gard Bessetad Lensmanden oc hans efterkommere til underrettning, det andet forschickis til voris renteri.

2) Efterfom underdanigst for os angiffvis at vere adschilligt ubrugeligt som i inventario haffvis som henligger uden noget brug oc aar efter andet forderffvis, da schall Lensmanden, saa wit wort inventarium belanger, giore en serdelis fortegnelse paa samme ubrugelige inventarium oc des verd, oc siden fordre voris videre naadigste anordning der paa. Belangende det geistlige ubrugelige inventarium schall Bisperne med Lensmandens raad mue affhende, oc hvis derfore becommis anvende kirckerne till beste nøtturfft oc fordeell.

3) De brudne oc ubrugelige klocker der paa landit schulle til Kiöbenhavn nedsendis oc der omstöbis oc siden der fra igien affordris, oc kirckerne igien til deris nøtturfft tilstillis.

4) Schal

(*) Præter has literas aliæ ad utrumqve Episcopum eodem die scriptæ sunt, & adhuc aliæ ad laicos monitoriæ, ut plura in hanc rem conferant.

4) Schall Lensmanden med Bispen flittig indseende haffve at ingen geistlige jorder eller ejendommer selgis eller affhendis, saa fremt oc nogle jorder, grunde, oc rettigheder med urette kand befindis at vere komne fra nogen geistlig stand eller sted, da schall Lensmanden der paa tale oc det ved loug oc domb igien indele oc tilbage forschaffve.

5) Prefterne schulle holde deris gaarde oc kircker ved god heffd oc lige, saa wit mueligt ehr oc sche kand.

6) Lensmanden schall lade giøre rigtige Jordebøger offver det gandske land paa alle grunder, jorder, oc ejendommer, deres dyrhed, leyeqveller oc landschylde oc der udi lade indføre ald woris oc cronens rettighed oc indkomme, saa oc det som hidindtil haffver veret forbigaaet, saavel som oc hvis jorder under cronen forbrut ere oc vorder oc som os ellers schencket oc giffven ere eller vorder; Oc schall alle Closterholdere oc andre som enten geistlig eller verslig jorder paa voris eller geistlig vegne haffver vere forpligt sig strax at rette effter hvis Lensmanden her udi befaler. Iligemaade schall Lensmanden oc Bispen oc lade giøre rigtige jordebøger paa alle geistlige jorder som Bisper, Prefter, scholer eller hospitaler eller andre geistlige tilhører.

7) Bisperne schulle hvert aar leffvere til voris Lensmand regenschab oc fortegnelser paa domkirckernis, scholernis, oc hospitalernis beholdning oc indkomme, saa oc hvorledis den det aar anvendt er.

8) Alle Christfare jorder, jordeparter, oc de LX hundrede som Thingøre Clostre sig tilholder (saa frembt det de fattige tilkommer, hvorom Lensmanden strax uden videre rettergang schall lade forfare; oc andre ejendommer som fattige forærit ehre eller vorder, schall ligge til Viddoe Hospitall, oc de fleste fattige mueligt er derforre underholdis; saa frembt oc noget giffvit er til visse personers underholdning, eller oc nogen haffver rettighed nogle visse personer udi hospitalet at indlegge, schall det vere dennom uforment oc forholdis effter Fundatzerne imod hvilke intet er her med ment at schulle paabydis; dog schall oc udi alt dette höris Bispernis betenkende.

9) Lensmanden schal lade giøre den anordning at ald rettighed, landgylde, oc dislige som vi eller nogen anden haffver at indkomme der
paa

paa landit, vere sig smör, törfisk, eller deslige som veies kand, ved en rigtig vect annammis, paa det Bunden icke schal forurettis.

10) Effter som befindis at sysselmend, closterholder, oc alle andre som nogen voris indkomme nyder der paa landit for affgift opberger for hvert hundrede uvist paa voris vegne thue daler, oc for hver hundrede aff det viste som de sielff paa affgift haffver fire daler, Da schall Lensmanden holde dennom fore, at de den fierde daler (som de videre paa deris egne vegne end paa voris vegne opberger oc uden tvil i deris affgift icke er anslagen) schulle føre os til regenschab oc affgiftis forhøyelse.

11) Schall Lensmanden lade forfatte alle breffve som findis der paa landit oc nogen voris jorder, ejendomb oc rettighed vedkommer, oc dennom vidimere lade aff laugmændene, oc med sit oc deris segel igiennemdraget paa altinget, oc ingen bogstaf udi samme breffve forandre lade, meden at de paa Islandiske udschriffvis ord fra ord i samme bog, dog med goede leslige danske bogstaffer oc paa got papier; Oc schall tvende gienparter giöris, den ene leggis ved Ballestad, den anden i voris cantzellie indschickis. Iligemaade schall Lensmanden oc Bispen oc i en bog lade forfatte alle fundatzer oc breffve som gielder paa domkircken, kirckerne der paa landit, oc hospitaler, saa oc paa deris eje oc rettigheder, oc der med forfare lade med genparten gemmendraget oc schriff som forbemelt er.

12) Effter som vi naadigst for dette haffver befalet en Lanstingschriffver der paa landit at beschickis oc om hans lön hidindtil intet vist er fuldbyrdet, da schall hannem her effter giffvis til lön aff hver Sysselman halffanden rixdaler, aff hver Closterholder en rixdaler, oc aff hver Ombudsholder en halff rixdaler; oc hand derimod holde en rigtig altingsbog med landsens indsegl igiennemdraget oc numereret, oc der indføre alt hvis paa altinget bliffver forhandlet som i tingbogen bör at indföris, oc icke andet der indschriffve end voris udgiffne breffve oc mandater, saa oc domme som paa altinget dömmis, oc for retten forrettis, saa oc hvis som ellers bliffver aff Lensmanden paa voris vegne befalet; oc schall hand forschaffe Sysselmændene oc Closterholdere rettighed aff thingbogen udschreffven hvis de bör at haffve som de udi deris syssel schulle lade forkynde for almuen. Giffvit Kolding den 28 April 1638.

Litr. MM.

Bisperne paa Island finge breff præsternis uschichelighed der paa landet anlangendis.

Christianus Quartus &c. Vor gunst tilforn; Effter som vii naadigst kommer udi forfaring paa vort land Island sig icke ringe uschichelighed oc forargelse at begiffve aff præsterne som sig med horeri oc schørleffnett forseer, da paa det saadant saa vel der som andensteds her udi vore riger oc lande her effter maa forekommis oc de som sig her udi inden forfett andre till affschye oc exempel tilbørligen derfor kand bliffve straffit, ville vii det naadigst her effter alvorligen haffve paabudet oc befalet, at alle præster som sig saaledis med horeri eller schørleffnet forseer den menige mand til forargelse, som de billigen med skichelig leffnet oc lerdom burde at opbygge, straxen effter foregaaende domb schall afflettis oc sit kald der med haffve forbrutt, ey heller til nogen anden kald igien tilstedis, førend de derpaa voris naadigst bevilning haffer erlangett oc til veiebragt, hvor effter i eder haffer at rette. Fredrichsborg, den 10 Decembr. 1646.

Litr. NN.

Hendrich Krag fik Breff Peder Povelsenn Islender anrørendis ut feqvitur.

Christianus Quartus. Vor gunst tillforn, viidt att thenne breffviffer Peder Povelsen Islender haffver underdanigst till ofs supplicerit oc sig udi atskillige maade høiligen beklagitt, underdanigst begerendis therudi inden tilbørlig att maa forhielpis thill rette effther som du aff thenne oc atskillige hoesliggende hans Supplicatzer ydermere haffver att forfare, oc eptherdi du som førneffinde vort landt Islandt paa vore vegne udi befalling haffver, oc der for billig burde oc skulle forhielpe vore underfotter udi theris ahnliggende sager thill rette, oc tilholde laugmændene oc andre Dommere ther paa landit att the effther theris edt oc pligt udi samme sager tilbørlig oc med flidt skulle kiende oc domme hvis christelig oc rett var førend the ther om skulle besøge ofs oc giøre ther paa saa stoer omkostning oc besvering then lange farlige reise: thi
bede

bede vii thig, ville oc her med alffvorlig biude oc befalle, att naar thu her med beføgis, thu tha alvorlig grandgiffvelig oc med fiidt forfarer all forneffnde sages faa vell som oc hvis andre ther paa forneffnde vort landt Island sig udi nogen maade burdte haffve att beklage oc besverge theris grundlige oc omstendige leilighedt oc vilkor, oc siiden uden ald forfømmelse forordner att dommerne saadan theris sager medt fiidt oc alffvorlighedt offverveier oc betrachter att thennom siden therudinden med dom oc rett, faa oc uden all langvarig forhalling en partt partherne thill skade forfømmelse oc langvarlig besverlige reisse, oc udi andre maade, mue vederfares hvifs epther landsens loug christeligt oc rett vere kandt faa the sig udi faa maade oc förendt ther er gangen loulig domb udi sagerne ther paa landit icke skulle haffve sig medt billig- hedt emodt ols att beklage. Ther med &c. Actum Hassniæ 10 Martii Anno 1595.



SECTIO II.

De statu Ecclesiæ & Religionis, item de re
literaria & literatis.

CAP. I.

De statu Ecclesiæ & Religionis.

§. I.

Externus Ecclesiæ status hac tempestate satis commodus & pacatus fuit, nam bella quæ Fridericus Secundus cum Dithmaris & Svecis (a), quæque Christianus Quartus cum Carolo Nono, & Gustavo Adolpho, gesserunt, non nisi fama ad Islandos pertigerunt; Ex Germanico autem Christiani IV. bello cum Ferdinando Cæsare id tantum senserunt incommodi, ut milites & pecunia imperarentur; Sed cum nihil haberent, nihil dare potuerunt. Timor autem belli Svecici anno 1639 tributum quoddam illis expressit; Sed ad ultimum cum Svecis bellum, ut aliquod con-

-
- (a) Svecos quidem invasionem molitos fuisse, aut etiam tentasse, sequentes literæ Regiæ Henrico Krag Islandiæ Præfesto scriptæ indicare videntur: " Frederick &c. Wor gunst
" tilfornn. Wiid att wii ere kommen vti forfaring huorledis nogne Engelske Fry.
" bytther som haffue bestilling aff Kongenn aff Suerig, skulle haffue tilrustidt no-
" gen skibe med huilcke the skulle vnderstaa thennom att giøre Indfald vti wortt
" land Island, oc andre omliggendis öer, oc wore Vnderfotthe ther sammestedt
" skade tilföie, Tha paa thett sligt maa forekommiß, bede wii theg oc wille, att
" thu med altingest oc vti alle haffuerne ther for landitt, lader haffue godtt opseen-
" de, oc ther som nogen wille vnnderstaa thennom att giøre ther nogitt Indfald,
" att thennom motthe tha skee modstand oc affbreck, thett meste mugligtt er, saa
" the icke skulle tilföie wore Vnnderfotthe skade, Sammeledis bede wii theg oc wille,
" att thu bestiller thet saa att wore skibe som wii thid till Landitt haffue forskickidtt,
" med thett förste mue bekomme theris lad, oc siden bliffue afferdigitt paa hiem.
" reissen egienn, Ther med skeer wor wilge, Datum Kiöbnehaffn thend xxx dag
" Aprilis Aar 1568.

conferrent, nunquam mandatum fuit; a piratis & latronibus magnum subinde senferunt damnum. Anno enim 1579 Angli quidam prædones, ex Flissinga Batavorum excurrentes, Eggertum Johannis, qui antea Præfectus Infulæ & Nomophylax fuerat, hostiliter invaserunt, ejusque villam & bona omnia, quæ auferri potuerunt, quorum summa, teste ipso Eggerto, 8000 marcas Lybecenses æqvabat, diripuerunt, ipsum vero integrum mensem, usquedum magno, partim soluto, partim promisso, redemptionis pretio, jurejurando, ne Regi illatam injuriam deferret, aut quereretur, promississet, captivum detinuerunt (a), spoliatis præterea nonnullis templis, quibusdam etiam incolarum aut interfectis aut male mulctatis, stupratis & illis honestis mulieribus, direptis duabus navibus mercatoriis, multisque aliis patris sceleribus, præda onusti abierunt. Eggertus autem eosdem infecutus, Regi rem omnem detulit, cujus auctoritate & intercessione (b) prædones Flissingæ Batavorum capti

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 293 sq. ubi sphalmata a JOH THORCHILLIO commissa indicavimus, dictorum autem veritatem ipsius Eggerti libellus ad Regem supplex abunde probat, quem ad finem hujus Capituli Lit. A. Lectori sistemus.

(b) Literarum, quas Rex Senatoribus Stadenfisibus hac de re scripsit, tenor talis est: " Vi
 " Friderich den anden &c. I kand af dette lakte (indsluttede) brev skiønne oc for-
 " merke, hvad vor underfaat fra Island Eggert Hansen fra Bæ ved Raudestrand haver
 " for os andraget, at nemlig næstafvigte sommer, have nogle Røvere faldet der ind
 " i Landet, og røvet fra denne Supplicand ald hans gods, penninge oc sølv, foruden
 " det som de have plyndret oc røvet fra kirker oc andre particuliere. Desforuden
 " have de tvunget denne Supplicand til at skaffe Borgensmand for sig for 300 Ricks-
 " daler en Skipper fra Stade ved navn Henrich Gever, hvilke 300 Ricksdaler denne
 " Skipper lovede at betale til Røver-Captainen Villiam Smidt til Fleßing, oc efter-
 " di vi endelig vil ahnde dette ubillige Røverie, som er saa uforskyldt udøvet paa vor
 " troe underfaat, men kunde icke for vor egen person, lade denne Skipper fra eders
 " Stad uførtænkt, efterfom disse Røvere vilde antage ham for fuld borgen, oc hand
 " lovede at betale disse penge til Fleßingen, hand derforuden tilførte disse Røvere,
 " baade den gang oc tilforn sølv oc aldslags godts, som det oc blev skicket af den-
 " ne Supplicants goede venner ham til befrielse. Derfor have vi ladet eder dette
 " vide, oc ønske naadig, att I ville paa vores vegne tilholde bemældte Skipper, at
 " hand icke udlægger de 300 Ricksdaler som han har stillet sig borgen for, men
 " dem indeholder; Thi endskiøndt denne Skipper enten for syns skyld, eller i
 " sandhed betaler disse penge, eller har betalt til Røver-Captainen eller hands fuld-
 " mægtig til Fleßing, eller andensteds, da skal dog vor fornevnte underfaat, eller
 " nogen

capti & in crucem acti fuerunt. Hac occasione, ut videtur, excitatus Fridericus II cuivis in Islandia Toparchiæ 6 bombardas, & 8 hastas, ad propellendas hostiles exterorum incursiones, dono dedit.

§. 2.

Alteram annis 1613 — 14 — 15 — 16, irruptionem in Toparchias Strandensem & Isafiordensem fecerunt prædones quidam Gvascones, aut Gallicæ nationis, quorum 48 Arius Magni filius Toparchiarum Prætor, cum quosdam incolarum aut fauciasent, aut occidissent, omnia autem rapinis terrore & trepidatione implevisent, occidit, reliquos vero fugavit. Imprimis vero anno 1614 Piratæ Angli, duce Johanne quodam, qui *Gentelmannus* vulgo salutatur, in insulas Vestmannejas incursionem fecerunt, quas unacum templo Landensi, nemine tamen occiso, cum incolis aliquamdiu illussissent & vario modo eos vexassent, spoliarunt. Domum vero reduces, in jus vocati, pænam meritis convenientem luerunt, ingens autem campana, quam templo eripuerant, prodente furtum inscriptione, tribus post annis, jussu Jacobi Angliæ Regis, restituta fuit. Hæc irruptio occasionem dedit (a) Rescripto Regio, edito

1615

" nogen anden hans vegne, icke være pligtig at betale dem igien til Skipperen. Der-
 " næst er vor ville oc begjæring, at I endelig tilholder denne Skipper, oc nøye over-
 " hører om hand kiender disse Røvere, hvad de tage sig for, oc hvor de kand treffes,
 " med meere, som til denne sag kunde være nödvændigt at vide. Men hvis nogen
 " mistanke kunde findes om denne Skipper, da er vor villie oc begjæring, at I hol-
 " der hannem til rette, oc lader os det vide, det første skee kand, at vi fremdeles
 " handler der ved, som det sig bör, oc nödvændigheden udkræver. Saa oc om
 " disse Røvere have folgt eller afhændiget til nogen af eders folk, noget af det rö-
 " vede gods, at I lader det til denne Supplicant igien udleveres, efter som vi for-
 " merke, at hand reyser nu til eder for denne sags skyld. Oc saa bede vi eder
 " denne Supplicant oc hans erende hos eder paa beste maade at forfremme oc eder
 " saaledes i alting mod ham forholde oc begegne, som I gierne vilde ønske at eders
 " underfaatter i vore Lande oc Riger igien skulde vederfares, her paa ville vi os naa-
 " digst forlade oc forblive eders velvillige &c. Datum Schaumborg d. 12 Decem-
 " bris 1579. "

- (a) " Christian den Fierde &c. Gjöre witterligt, at efter som wii komme vdi forfaring
 " huorledis att sist forleden sommer schulle haffue weritt Bischaier oc andre paa wore
 " oc cronens strömmen vnder wortt land Islandt hualle att fange som wore Vnder-

" faatter

1615 die 30 Aprilis, quo permittitur, ut Gvascones & alii exteri, qui Islandiam animo nocendi & depopulandi invaderent, quocunque modo aut medio comprehendi possent, caperentur & graviter punirentur.

§. 3.

Omnes autem nos feritate & truculentia longe superarunt prædones Ferzenses & Algerienses, qui anno 1627 Islandiæ oras depopularunt, quorum una piratica navis d. 12. Junii ad Grindavikam appulsa, ibidem duas mercatorias Danicæ Societatis naves, Grindavicensem & Patrifjordensem ceperunt, incolarum 12 captivos duxerunt, reliquos vero, qui fuga elabi non potuerunt, fauciatos & semimortuos, omnibus bonis spoliatos reliquerunt; Unde discedentes portum Seilam, ubi Regia triremis & binæ mercatorum naves ad anchoras stabant, ingredi, & Regiam villam Bestastadas aggredi constituerant; sed cum in faucibus sinus altera eorum navis fyrti inhæreret, illique in ejusdem levatione, & transportandis inter naves captivis biduum impedirentur, primusque hoc modo impetus tardaretur, explosis tantum aliquot tormentis, quibus Regius Præfectus, tam ex munimento, quam triremi Regia, responderi curavit, re infecta abierunt, nam licet Islandi, qui ibidem congregati fuerunt, illos his difficultatibus distentos adoriri vellent, id tamen Satrapæ non placuit, qui equum in promptu habens fugæ quam prælio paratior fuit. Diversæ autem ab his Algeriensium piratarum binæ naves
portum

” saatter der paa landett schall haffue plöndrett, dennom aff deris huse foriaget oc
 ” stor schade oc offuerlast giort oc tillföigett. Oc paa dett att sandan offuerlast
 ” oc röffuerie kunde hindris oc affuergis; Tha haffue wii naadigst wor Lensmand
 ” paa forskreffne wortt land Island, saa well som wore Undersaatter, Borgere, som
 ” samme wortt land befeigle, beuilget oc tillatt, att maae slige modtwillige Compæ-
 ” ner, som wore Undersaatter paa wore oc cronens strömmen, saa wel som oc paa
 ” forskreffne wortt land Island, offuerfalde, plöndre oc spoliere efftertragte, oc at
 ” de dennom kunde offuermegtige, deris schibe indtage oc dennom nedlegge, wed
 ” huad middel oc maade det best schie kand. Her effter forskreffne wor Lensmand
 ” paa forskreffne wortt land Island saa oc forskreffne wore Undersaatter, som samme
 ” wortt land befeigle, kunde haffue dennom att rette oc forholde. Datum Frede-
 ” ricksborg 30 Aprilis Anno 1615.

portum Diupavogensē intrarunt, ibique primo navem mercatoriam cum nautis & vectura ceperunt, deinde per circumjacentem provinciam discursantes, templa Hallensē, Berusfordensē, & Eidalensē spoliarunt, Pastorem Hallensē Jonam Thorvardi, & 110 alios captivos abduxerunt, novem autem occiderunt, quæ habere voluerunt, asportarunt, reliqua, ne cuidam usui forent, perdiderunt. Hinc ad Vestmannejas cursum direxerunt, in quarum vicinia Anglorum piscatoriam naviculam ceperunt, & in ea Thorsteinem quendam Islandum, qui eis aditum ad insulas monstravit. Hic 300 armati, qui exsensionem fecerunt, incolas omnes in unum locum coactos, delectu habito, quosdam varie primum illusos & excruciatos interfecerunt, quosdam loris adstrictos in naves transportarunt, quorum numerus 242 fuisse putatur, inter quos alter Insularum sacerdos Olaus Egilli filius fuit, cum utriusque sacerdotis conjugibus & liberis; mortui post eorum discessum 34 inventi sunt; quot autem una cum mercatorum tabernis, combusserint, sciri non potuit. Alterum autem Sacerdotem Jonam Thorsteinis cum uxore & familia in specu quadam inventum Thorsteinn ille Islandus scoptice primo interrogavit, quare jam non in templo esset, cui Pastor cum regessisset, se mane hujus diei ibidem fuisse, ille iterum respondit: *at cras ibi non eris*, inflictisque tribus capiti ictibus, animam in manus Domini commendantem, occidit. Templum Landensē, ut & omnia, quæ vilia videbantur, aut avehere non potuerunt, subjectis flammis in cineres redegerunt, aut alio modo perdiderunt; cum hoc modo integrum biduum ibidem grassati fuerunt, abierunt (a).

§. 4.

Captivi in Africam transvecti partim Mahumetanam religionem amplexi sunt, partim variis paulatim miseriis, morbis & labore consumti sunt, solus Olaus Egilli sacerdos Vestmannejenfis anno 1629 in patriam libertate donatus, reversus est; qui anno 1636 superstites fuerunt, numero 37, Regia liberalitate libertatem nacti sunt, quorum 13 in patriam

(a) Circa eadem tempora in captivitatem etiam Turcicam abducti sunt quidam incolarum Bergensium, Færøensium & Helsingoratorum. Conf. supra pag. 72.

patriam redierunt (a); Cui ansam dedisse videtur eorum ad Senatum Regni Daniæ anno 1635 scripta epistola, prolixa valde & stylo cothurnato atque allegoriis pleno concinnata, ex lingua Lusitanica voces & phrasas non paucas aspergens, quibus primo multas imprecationes in *Frendores*, ut vocant, effundunt, qui in causa essent, quod eorum captivitas tam diu duraret, quique bis Algeriam venerint, pecuniam autem liberationi captivorum destinatam mercationi & lucro impenderint, cum negaverint se ullam pecuniam ne ad unum quidem hominem redimendum habere, velle autem se nomine Clementis illorum Regis libertatem populi sollicitare, sed re infecta vela ventis dederint, coria unus, alter cistas saccharo plenas secum deportantes, aurea tantum verba, quibus se lactaverint, reliquerint. Unde Regiam Majestatem rogant, ut in illos inquisitionem instituat, cum enim duo secum perfide egerint, quid tertius faciat, incertum esse; Queruntur etiam literas suas omnes, quas quotannis, & interdum sæpius per annum, scripserint, nunquam relatas, exceptis solum iis, quas Dominus *Petrus Christiani* & *M. Antonius Possedore de Laschines* viri fideles receperint; Nec se de ulla re certiores fieri in nonum usque annum, præter quam quod relationem acceperint, quotannis tributa & vectigalia ad eorum liberationem ab omnibus Regiæ Majestatis regnis & provinciis solvi, nec vero causam esse illorum, qui literas mittant, sed mercatorum; tandemque rogant ut e cathedris publice pro iis supplicationes fiant (b).

§. 5.

Occiso Jona Aresonio ejusque filiis, interna ecclesiæ & provinciæ pax restituta est, Regem enim unicum in terris exinde agnoscebat Ecclesiæ caput, cujus nutu, partim per Episcopos, partim vero per Satrapas

L 2

omnia

(a) In literis Regiis ad Christophorum Urne Norvegiæ Pro-Regem scriptis d. 20 Junii 1639, quosdam Islandos in captivitate Turcica adhuc detineri innuitur.

(b) His captivorum literas ad finem Capitis Litr. B. exhibebimus. Sed de Vestmanneyarum depopulatione & captivitate Algeriana scriptum aut schediasma reliquit *OLAUS EGILLI*, Pastor Vestmanneyensis, Danice sæpius editum. Melius tamen de piratarum illorum ibidem & alibi patratis maleficiis scripsit *CLAUDIUS EYOLFI*, vir non indiligens, ut & *BIÛRNUS de Skardsu*, quæ hic ulterius prolequi ratio instituti vetat.

omnia gerebantur; nam coarctata, per Reformationem, Episcoporum auctoritate & jurisdictione, constituti fuerunt viri quidam politici ordinis, dicti *Lensmænd*, qui non tantum antiquis Præfectis in omnibus, quæ eorum munus, sed Episcopis etiam in omnibus, quæ res civiles & politicas attingebant, successerunt; in hos magna, quam sibi sumserant Episcopi, jurisdictionis pars translata fuit, ita tamen ut episcopis primo Collegæ potius a latere positi viderentur, quam quod in eos ullam haberent potestatem. Sed viam & media, ut superiores evaderent, brevi invenerunt; nam relicto Episcopis non tantum pristino labore, cura & officii molestia, sed nova, ut imponerentur onera & sollicitudines, proventus vero & pecunia rerum gerendarum nervus imminueretur (a), efficiendo, eosque sæpius deferendo, facile enervarunt, & exinaniverunt, suas autem vires, auctoritatem & divitias, ita adauxerunt, ut Regiam fere potestatem sibi sumerent; perparum autem plerique, si Paulum Stigoti & paucos alios exceperis, quod Ecclesiæ & Reipublicæ esset emolumento, peregerunt, in id contra plerique verbo intenti, nequid ærarium Regium, revera autem ipsorum crumena & æstimatio detrimenti caperent (b). Quid autem generatim (nam de specialibus, quæ uni aut alteri mandata fuerunt, hic non loquimur) in mandatis habuerunt, ex

Christiani

(a) Illorum enim susurrus imputabatur, quod piissimus & ab avaritiæ crimine alienissimus Christianus Tertius, per Hvítfeldium anno 1542, templis sua ornamenta & utensilia, quæ alicujus pretii videbantur, quali superflua & luxuriosa ideoque Islandiæ paupertati minime convenientia, aveli jussit, vid. supra Tom. 2. pag. 299. Otto Stigoti in causa fuit, quod Rex Rescriptum de Monasteriis Vidöenti & Helgafellensi, in scholas mutandis, revocaverit, vid. loc. cit. pag. 298. Paulo Hvítfeldio reliquorum Monasteriorum reductio, & scholarum ad sedes Episcopales translatio, earundemque impensis sustentandorum institutio, Canuto Stenonis damnosa illa Episcopis prædiorum permutatio, facta 1556, 1562 & alia ejusmodi aliis; quæ omnia eo spectabant, ut Episcopos in pulverem detruderent.

(b) Hoc non solum heic loci ita, sed in reliquis provinciis non longe aliter obtinuit, nam anno 1558 d. 15 Martii Rex omnibus Norvegiæ Capitulis de pecunia eroganda scripsit, sed Capitulum Nidrosiense eodem anno die 26 Octobr. literis respondit, se excusans, paupertatem & pensiones pridem solutas commemorans, acerbè præterea querens Ottonem Stigoti (qui & ipse Islandiæ Satrapa fuerat) omnia spoliassè, ita ut nomina quoque ad illum placandum contraxisse oportuerit, ne majus, quam fecerat incendium, damnum illis inferret. Vid. *SCHIÖNNING Tronhiem Domkirkes Beskrivelse* pag. 283.

Christiani Tertii Ordinatione Ecclesiastica (a), ut & ex *Instructione* cuius eorum data (b), qvodam modo concludi potest.

§. 6.

Archiepiscopi nomen, dignitas & potestas, simul cum Papatu interiiit (c), suprema qvidem Ecclesiæ Islandicæ, aut verius forte Religionis Evangelicæ in Islandiam introducendæ, inspectio Episcopo Siællandiæ D. Petro Palladio a Christiano III. commissâ fuit, ut ipse in suis ad Islandos literis sæpius fatetur Palladius, an autem ideo eorum Archiepiscopus recte nominari potuerit, valde dubito (d); qvod etiam de eius in

L 3

officio

(a) Qvæ fol. 82. 83. ita habet: " Vore Lensmend oc Raadet udi Kiöbstæderne, giffve vi den befaling, at de denne vor ordinantz skulle holde ved magt, oc være kirke-tienere oc skoletienere til det beste, naar de der offver bliffve af Superintendenten eller Prousten tilfagde, at dem ikke giffves det dem bör at haffve, eller de oc uredeligen offverfaldes af noget ont menniske. Ja lvi skulle oc vore Lensmend oc Raad ikke bevise Guds Tienere der samme vilie, som de den mindste Bonde ere pligtige at bevise, uden de ville fortörne baade Gud oc os. " Conf. fol. 78 & *Christiani IV. Ordin. Eccles.* fol. 28 & 33.

(b) Eodem fere modo ac supra pag. II. not. tetulimus.

(c) Licet Palladius Islandiæ Archiepiscopus nunquam fuerit, nihilo minus ampla satis aut præditum fuisse aut usum esse potestate, ejus restantur literæ ad Clerum Islandiæ datæ Dominica Jucunditatis 1551. Nam Holenses Curie Sacerdotes diris plane devovet, & ab officio removet, dicens: " Men alle eder, som udi dette klare evangelii lins ville heller vandre i mørket end lufset, forkynder jeg paa mit embedts vegne, satans kropper at veere oc forbiuder eder eders presteembede, indtil saa længe at i rette oc oc bedre eder &c. " Sed in literis ad Skalholtensës ita loquitur: " Epter den befaling, som jeg uverdlig haver af hans Kongel. Majst. vor allerkiæreste oc naadigste Konge om tilhøn in religionem paa Island. &c. " Et paulo post: " Eder vil jeg paa mit embedets vegne have forbydet eders presteligt embede, at i aldrig skal eller maae hverken messe eller prædike, förend i omvender eder &c. "

(d) Hinc ab Eggerto Johannis, Islandiæ qvondam Præfesto & Nomophylace, ut & Jona Lopti Officiali Toparchiæ Thorskaafjordensis, in literis monitoriis ad Clerum Vestfiördenssem, datis 27 Martii 1566 vocatur *jam in Domino dormiens Archiepiscopus Siællandiæ Doctor Petrus Palladius*. De Joh. Albertio nihil est, præter mox adferenda, qvod dicam; sed ut Paulum Matthiæ pro gratiæ magnitudine, qva apud Fridericum II. floruit, Islandis, præsertim autem Gudbrando Episcopo, multa acquisivisse non potest negari, ita qvod in Episcopos & Ecclesiam Islandicam aliquam habuerit potestatem, nullis idoneis probari potest argumentis, licet qvidam Archiepiscopum vocarint.

officio successoribus dictum esse volumus; nam licet quidam eorum aliquid rerum Ecclesiasticarum Islandiæ sibi sumserint, aut Episcopos Islandiæ consilio, verbis & factis, adjuverint, aut iisdem ex speciali Regum mandato aliquid suggererint (a), non statim ideo Archiepiscopi vocandi sunt, Archiepiscopalem enim in Ecclesiam Islandicam aut ejus Episcopos potestatem, nec unquam habuerunt, nec exercuerunt. Siquidem autem in Palladii mentionem hic denuo incidimus, dignum putamus, ut summa vitæ ejus capita hic inferamus. Natus est magnus hicce vir Ripis Cimbrorum 1503, patre prorsus illiterato, Wittenbergæ Musis operam dedit, ubi svasu Melanchthonis gentilitium nomen *Plade*, boni ominis causa, cum *Palladii*, quod verus Palladis alumnus esset, commutavit. Anno 1535 a Christiano III. in patriam, ut Reformationem Religionis juvaret, revocatus, non multo post professionem Theologicam in Academia Havniensi obtinuit. Sed anno 1537 Episcopus Siællandiæ proclamatur. A Christiano III. Ecclesiæ Islandicæ Inspector constitutus, utilem ejus Reformationi operam præstitit. Anno 1545 ob negotiorum multitudinem Professione Theologica se abdicavit, licet porro Academiciæ membrum esset, & in negotiis gravioribus eidem auxiliaretur. Anno 1555 in ambone sacro, cum orationem ad populum sub ipsa Comitibus haberet, totius lateris sinistri correptus est paralyti, nec unquam ab illo tempore

-
- (a) Huc referimus Inspectionem scholarum Islandiæ Palladio demandatam, vid. supra Tom. 2. pag. 310, quam ejus successorem etiam continuasse indicant ejusdem literæ patentes Gudbrando Thorlacio, postmodum Episcopo Holensi, datæ, quorum exemplar originale nostris usibus benignissime concessit Vir Summe Venerabilis & de Historia Ecclesiastica Islandiæ meritisissimus LUDOVICUS HARBOE. Literæ ita sonant:
- " Jeg Hans Albrittsen Doctor oc Superintendent offuer Siellands stigt, kendis oc
 " witterligt gjør for alle mett dette mitt obne breff, att denne breffuiffen her Gud-
 " brand Thorlachzen fød paa Island, er aff meg loughlig kallitt oc sambytycktt, att
 " werre en schollemester paa forschreffne Island vdi Hollen scholle. Thi er min
 " wenlige bön till alle, huosomhelst hannom hender fore att komme, att the for
 " Gudz skyld oc for denne min kerlige bön, wille well giöre, oc forschreffne her
 " Gudbrand beskötte, forsuare oc vdi alle maade mett hues hannom kand paa sin
 " reiffe behoff giöris, behielpe, oc till dett beste forde oc fremme, saa att Gudz æris
 " forfremmelse wed hannom icke skulle nogenlunde forsinmmis. Dett forskylder jeg
 " i lige eller oc nogen anden maade altid gierne. Till ydermere vidniffsbyrd trycker
 " jeg mitt wonlig indsejel neden for dette mitt obne breff. Dat. Kiöbnehaffu den
 " 22 Aprilis Aar &c. MDLXIX. (L. S.)

tempore satis prospera gavifus est valetudine, adeo ut Joh. Albertium in munere Episcopali adsciscere Coadjutorem necessum haberet, usquedum anno 1560 d. 3 Januarii vitam cum morte commutavit. Scripta ejus in Islandicum sermonem versa & edita sunt: *Catechismus in gratiam Norvegorum scriptus*, a *Thorvardo Einari filio* Islandice verti cæptus, sed non absolutus, Holis prodiit 1575. Exstant ejus ad Islandos Epistolæ: 1) Ad Petrum Enari & Ormum Sturlæum 1546. 2) Commendatio Martino Episcopo data 1549. 3) Ad Jonam Episcopum Holensem 1550. 4) Ad Clerum diœceseos Holanæ 1551. 5) Ad Clerum diœceseos Skalholtinæ 1551 (a).

§. 7.

Ut sub Papatu *poteslas Episcopum eligendi* penes Ecclesiam & Archiepiscopum fuit, ita etiam ad annum usque 1667 eandem retinuit; nam Gissurus, Martinus, Gislaus Jonæ, Oddus, Gislaus Oddi, & Brynjolfus, Skalholtenses Episcopi, ut & Thorlacus & Gislaus Holenses, omnes in Islandia electi, a Regibus confirmationem acceperunt; sed Olaus Hialti & Gudbrandus, Holanæ uterque diœceseos Episcopi, a Rege tantum (Olaus utpote a Palladio, sed Gudbrandus a Paulo Matthiæ commendati) vocati, & confirmati fuerunt, quod Palladius fecit, ut supremus Ecclesiæ Islandicæ Inspector, sed Paulus Matthiæ ut Gudbrandi singularis fautor, ut & proximus Episcopus, a quo examinandus & inaugurandus fuit. Examina enim Candidatorum Episcopatus usque ad mutationem formæ Regiminis, seu Monarchiam, in usu fuit. *Munia Episcopi* & Superintendentis, ut jam vocabantur, *Ordinatio Ecclesiastica* fol. 82. 83. in compendio exhibet his verbis: Ut sub se habeat omnes Præpositos, Pastores, & verbi ministros, quod alibi per singularia eundo prolixius facit, incumbit enim Episcopo synodum generalem totius diœceseos convocare, eiqve præesse, omnes causas ecclesiasticas dijudicare, casus conscientiae solvere, verbum Dei, sicubi opus erit, aut quoviscunque

(a) Qui plura de eo scire desiderat, videat *MOLLERI Cimbr. Liter.* Tom. I. *PONTOPPIDAN Annal. Eccles. Dan.* Tom. 3. *HARBOE Afhandling om Reformationen i Island*, qui & omnes Palladii jam laudatas epistolas (excepta prima) ibidem exhibuit, & præterea in *Dänische Bibliothek* multa de Palladio ejusque scriptis memorabilia in medium protulit.

cunque placet, publice prædicare, Candidatorum Ministerii vitam & doctrinam examinare, eosdem sacris initiare, & codicillis officii præmunire ad Præpositos remittere, ut ab illis curialibus publice commendentur; Præpositos & Rectores scholarum constituere, paræcias & scholas toties quovis anno invisere, ut uno triennio omnes diœceseos cœtus visitare absolverint, templorum, scholarum, & nosocomiorum rationes censere, pauperum & orphanorum curam gerere, causas matrimoniales discernere, aliaque ejusmodi, quæ cum considerasset *Ordinatio Ecclesiastica*, ita exclamat: Mirandum est, si unus homo hæc omnia facere potest! Imo, quis ad id idoneus est?

S. 8.

Jurisdictio itaque *Episcoporum* reformationis non expers fuit. Quam late antea patuit, supra memoravimus (a); jam vero ad solas causas Ecclesiasticas, id est personas, res, loca, & alia sacris usibus destinata (b) adstricta fuit, latior tamen apud nos quam alios; nam apud nos nulla plane res fuit ad sacra pertinens, & ne limites quidem prædiorum, quæ ad personas aut res Ecclesiasticas pertinebant, quin eorum jurisdictionem aliquo modo tangrent; Sed distinguebantur causæ ab illis dijudicandæ in *mixtas*, id est, quæ ex parte tantum quadam Ecclesiasticæ videbantur, ex quadam autem civiles, & *puras* seu mere Ecclesiasticas. Has soli cum duodecim aut sex Sacerdotibus, tam in generali totius diœceseos Synodo, quam in provincialibus, vel ipsi, vel per Officiales, dijudicabant, priores vero unacum magistratu civili, ita ut judicum pars altera ordinis Ecclesiastici, altera vero Politici esset, quæ judicia communiter vocabantur *Helmingadómar*, seu judicia dimidiata, præsidente plerumque utrisque, Præfecto Regio aut ejus Vicario, & Episcopo, si præsto esset. Norma autem, ad cujus ductum & præscriptum judicabant, qua formam procedendi, fuit usitatus legum *codex*, *Jónæus* dictus, qua vero ipsas causas, si mere Ecclesiasticæ essent, primo *Ordinatio Christiani III.* & *Articuli Ripenses*, deinde autem *Christiani IV. Ordinatio Ecclesiastica* & varia *Regum Rescripta*, quæ jam quotannis

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 10. 376. & Tom. 1. pag. 550.

(b) *Ordinat. Eccles.* fol. 72. " de skulle ikke holde sig til at dømme udi nogle verd. " flige &c. "

annis de variis emanabant casibus; In rebus autem mixtis & ad Oeconomiam Ecclesiasticam pertinentibus, quæ secundum leges recentiores discerni non potuerunt, antiquas Constitutiones & *jus Ecclesiasticum Arænanum*, quatenus reformatæ doctrinæ non refragabatur, pro cynosura habuerunt (a).

§. 9.

Præpositorum officium ante Reformationem non tam constitit in Religionis propagatione, & verbi Divini annunciatione, quam in quæsturæ cujusdam exercitio, ut decimas Episcopo debitas, multas ob delicta & prævaricationes contra Jus Ecclesiasticum ac Episcoporum Constitutiones, nec non denarium Petri conquirerent & exigere. quod officium quo acerbius administrarunt, & miseram plebem ob minima quævis delicta gravius vexabant, eo lucrosius fuit, nam omnes minores multæ salarii nomine ipsis cedebant sed majorum tantum Episcopo ratio reddenda fuit; Plebs autem, ut in minoribus conniverent, pactum cum illis iniit, ut sive aliquid, sive nihil talium committeret, annuum tributum, vocatum *Giaftoll* vel *Prófasts Giaftoll* (Præposito datum tributum) placamenti loco penderet. Hoc officium licet primitus Sacerdotibus tantum, vel etiam Episcoporum pedisequis concederetur, valdeque esset odiosum, cum tempore tamen ob annexum lucrum a Prætoribus & Nomophylacibus expetebatur, usquedum Christianus Tertius anno 1556 non tantum decimas, sed etiam omnes multas suis inferri ærario jussit, simulque ab Episcopis in Laicos omnem in civilibus jurisdictionem transtulit, a quo tempore Episcopi talibus Præpositis & Procuratoribus opus non habuerunt; nihilo minus cum *Ordinatio Ecclesiastica*, præter cælestis doctrinæ scientiam, a Præpositis peritiam juris civilis requireret, quales tum temporis perpauci reperiebantur, Personis politici ordinis, ut Nomophylacibus & Toparchis, optimas præbendas, ea conditione concesserunt

(a) Omnia hæc multis probari possunt exemplis, omnia autem hic adducere, ut supervacaneo labori, superledemus, quantum hæc jurisdictio, tam quæ modum, quam ipsas res ab ea differat, quam supra Tom. 1. pag. 550 sqq. Tom. 2. pag. 376 delineavimus, conferenti facile patebit.

ferunt Episcopi, ut easdem eorumque omnia, fartas conservarent, & juvenem quendam, qui sacris operaretur, sustentarent, simulque Præpositi officio intra certos limites fungerentur, quod lubenter fecerunt, præsertim cum Præpositis tributum *Giaftollr* nondum ablatum esset. Hæc autem officiorum commixtio duravit, usque ad annum 1574, quo Fridericus Secundus eam penitus prohibuit (a).

§. IO.

Ab anno 1573 in Holana, sed 1574 in Skalholtina diœcesi, Præpositi officium tam quæ personas, quam quæ administrationem, novam quasi formam & faciem adeptum est; post hac enim nunquam a personis politici ordinis, præsertim cum circa annum 1579 pensionem *Giaftoll*, Præpositorum unicum salarium, ad se traxissent, aut desideratum aut gestum fuit; cumque jam non in collectione tributorum & pensionum, sed salutaris doctrinæ propagatione, aliisque magni momenti negotiorum ecclesiasticorum exercitiis consisteret, primariis tantum Sacerdotibus, qui eruditione, vitæ innocentia & auctoritate aliis præstabant, injectum fuit; Episcopo enim & Ecclesiæ, ut huic officio, præsertim in locis ab illo diffitis, ubi raro ipse res præsens inspicere potuit, idonea persona præponeretur, magni interfuit. Hinc Episcopi, præsertim dum penes ipsos jus vocandi fuit, optimis in longe remotis locis præbendis viros doctrina & virtute præstantes præposuerunt, illisque præposituræ, aut, ut vocabant *Officialis* munus demandarunt; Sed cum in una aut altera provincia nulla talis vacaret præbenda, nemo sæpe, qui arduum munus nullo aut perexiguo beatum salario, (b) suscipere vellet, inveniebatur, usquedum Brostrup Gedde anno 1596 severum illud proposuit edictum, ut

(a) Vid. supra pag. 4. 18.

(b) Promittit quidem *Ordinatio Christiani Tertii*, fol. 70. Præpositis sufficiens salarium, sed perexiguum assignat: "Der som præsterne haffve icke nock i sognene, som de " have, da ville vi legge dem rundelige meere til, saa at de samme, som aff andre " have umage, ey maa selff lide nogen armod, men, naar som Provsterne aff nød- " tørfstighed, besøge nogen kirke, da skal kirken give dem en mark, oc tage dem " fri udaff herberg, dog skal hand icke maa komme sterkere end en vogen. " Valuit una marca ejus temporis, nostræ ætatis duas. Quod *Christiani Quarti Ord- inatio Ecclesiastica* fol. 27 in unum thalerum, seu Joachimicum, commutavit.

ut quicumque Pastor, iubente Episcopo, Præpositi officium gerere abnu-
eret, modo sufficientibus ad id instructus esset donis & viribus, præben-
dam amitteret.

§. II.

Varie autem magnique momenti res ad *Præpositi officium* perti-
nebant; Pastore enim quodam mortuo, aut remoto, unacum Curie Se-
nioribus, qui universam tribum repræsentabant, successorem eligere,
electumque superioribus, Satrapæ scilicet & Episcopo, sistere, & deni-
que sacris ab Episcopo initiatum, universo cœtui publice commendare
tenebatur. Proximo deinde habitationum mutandarum tempore, (*far-
daga* vocamus), templum & Præbendam aut habitaculum sacerdotale,
ab antecessoris hæredibus recepta, cum omnibus, quæ ad ea pertinebant,
succedenti tradere, deinceps ne quid Pastoris incuria aut oscitantia detri-
menti caperent, providere, nisi ipse damnum, si quid accideret, publico
restituere vellet; illi enim curæ esse debebat, ut omnes res sacris usibus in-
tra ejus ditionis limites destinatæ, nullo modo, aut abalienarentur, aut
inutiles redderentur, quem in finem quotannis templa visitare, eorum
ædificationem, rationes, utensilia & ornamenta inspicere debebat, tem-
pli que curatorem de quovis defectu, ne ulterius damnum adferret,
fideliter monere. Pari modo inquirendum ei fuit, num tribules Pastori-
bus, annuas pensiones bona fide solverent, quod si non fiebat, eos-
dem officii admonere, & si denuo tergiversarentur, Satrapæ & Episcopo
eorum nomina deferre. In annua quoque cœtuum visitatione, de Sacer-
dotum vita, eruditione, docendi modo, industria, idque non in una
tantum, sed in omnibus officii partibus, quæstionem habere debuit, simi-
liter etiam de auditorum vita, præsertim vero juniorum profectu inqui-
rendum fuit; Casus conscientiæ, si quos ipse solvere non posset, Epi-
scopo referre debuit. Primis etiam temporibus mœchos & enormiores
scortatores absolvere, & causas matrimoniales discernere tenebatur ut
& quotannis provincialem Sacerdotum suæ jurisdictioni subjectorum Sy-
nodum habere, in eadem publicas & privatas Ecclesiæ necessitates, quan-
tum ad ejus curiam pertinebat, cum iisdem conferre, officii eos admo-
nere, Regia Rescripta, Episcopi & Synodi generalis constitutiones, illis
promulgare. Tandem Johannis Bucholtzii mandato decimas Episcopo

a Rege concessas colligere, earumque rationem reddere, injunctum fuit, quod tamen ad eorum officium proprie non pertinebat. Et, ut verbo dicam, omnium rerum, quibus Episcopus per universam diocesim, providere debuit intra suam ditionem curam gerere, eique luculenter significare, Præpositorum erat, ut si quid ipsi emendare & enucleare non possent, id Episcopus sua auctoritate corrigeret & discuteret, sed omnia hæc vili valde mercede facienda fuerunt, ut supra innuimus. Tandem anno 1617 optimæ cujusvis tractus præbendæ Præpositis Edicto Regio addictæ fuisse videntur (a). Nam nulla alia unquam aut usquam existerunt prædia, de quibus intelligi & explicari potest.

§. 12.

Ante Reformationem *jus vocandi ministros Ecclesiæ* penes Episcopos fuit, nisi quod in Oddensem, Breidabolstadensem & Hytardalensem in Skalholtina, sed Greniadarstadensem in Holana diocesi Archiepiscopi & Canonici Nidarosensis jus sibi sumserant. Idem jus vocandi Episcopis competens primis post Reformationem temporibus integrum mansit, nisi quod subinde ab Episcopo vocati, Satrapæ Regii Confirmationem petiverunt. Jusserat quidem *Ordinatio Ecclesiastica* fol. 37. ut aliquot primarii curiales cum Præposito Curionem eligerent, nisi jus patronatus certæ cuidam personæ competeret, sed tanta erat primis Reformatæ æræ 50 annis doctorum penuria, ut tali electioni nullus locus esset, & si fuisset, neminem, nisi sibi similem, c: Catholicæ Religioni addictum, antiqui rustici eligissent; in tali ergo Ecclesiæ statu, ad Episcopi curam & vigilantiam necessario confugiendum erat, ut is orbæ sacerdote parœciæ idoneum verbi præconem præficeret; & hoc modo vocatus, & ab Episcopo sacris initiatus, tandemque ejus jussu a Præposito curialibus publice commendatus, legitimus curiæ Pastor habebatur. Hæc vocandi methodus usque ad annum 1563 cum Fridericus Secundus eam abrogatum ivit (b), intacta duravit, sed aut ob mox memoratam necessitatem, aut quod Episcopi quorundam templorum jure patronatus gaudebant, penitus abrogari non potuit, priusquam literæ ita florere cœperunt, ut diocesis

(a) Vid. supra pag. 32. 59.

(b) Vid. supra pag. 3. 14.

celis studiosæ juventutis penuria non laboraret. Ast ablata Episcopis, & ad Regios Satrapas, translata, Curiatorum vocationes confirmandi potestate, aliud irrepsit cacoëthes, quod Rex proposito edicto prohibuit, nempe. 1) Neqvis Satraparum ullam personam, ad officium sacerdotale legitime vocatam, & a se aut alio confirmandi potestatem habente confirmatam, eadem præbenda, ullo sub prætextu privaret, quamdiu in officio præstanda præstaret. 2) Si quis ipsius Regis literas aut codicillos officii prava usus relatione, aut commendatione emendicare posset, ut hac vel illa frueretur præbenda, quæ alii a Præfecto concessa esset, priorem posteriori præferendam esse; & denique. 3) Ne quis Satrapa antecessoris sui confirmationem sine legitima causa mutaret (a).

§. 13.

Diaconi officium in Ecclesia Catholica magni fuit honoris & auctoritatis, nam omnia, quæ sunt Presbyteri, Diaconi peragere potuerunt, excepta consecratione corporis Domini, ordinatione Clericorum, & aliis muniis, quæ ordinis potestatem requirunt. Horum vero officium cum Reformatione abolitum fuit, sed successerunt alii. 1) Qui curam pauperum gerent, de quibus vide *Ordin. Eccles.* Fol. 66 — 77. 2) Qui rudiores in doctrina Catechetica erudirent Fol. 65. Priorum officium in Islandia gesserunt cujusvis tribus præstantissimi Coloni, *Quinque-viri*, vel etiam *Reppagogi* ideo vocati. Posteriores autem fuerunt Studiosi, rude scholastica donati; hos primum ad quodvis Beneficium & præbendam ditiores ali & doceri iussit Olaus Bagge, Bucholtzii Satrapæ Vicarius anno 1569, ita ut ubi unus Pastor oneri non par videretur, duo Beneficiati operas jungerent, ut unus talis Diaconus sustentari posset; qui Episcopo, cui hæc exsequenda committebantur, refragaretur, ei præbendæ privatio indicebatur, quod ipse Bucholtzius anno 1571 confirmavit (b).

M 3

Sed

(a) Vid. supra pag. 31. 53. fqq.

(b) Si quid sapio, per juvenes, qui hic *Diaconi* vocantur, intelligendi sunt adolescentuli, quos Beneficiati præparare jubentur: legere & scribere doceant, ut aptiores fiant, qui ulterius in scholis informantur; conf. ejusdem Bucholtzii mandatum, de eadem re datum 1577 in quo magnopere mandat Freysteinum Grimi, Pastorem Stafholtensem, ante 9 annos mortuum, quod tales informandos semper domi suæ habuerit.

Sed hoc unquam exsecutum fuisse, valde dubitamus. Anno autem 1575 d. 21 Martii ipse Fridericus Secundus iussit, ut Diaconi ad quodvis Monasterium gratis sustentarentur, quod in Holana, non vero Skalholtina diœcesi receptum fuit.

§. 14.

Templis & eorum privilegiis Religionis Reformatio haud parum mutationis, inprimis damni & penuriæ, attulisse videtur, nam non tantum jura asyli, quibus antea gaudebant, penitus amiserunt (a), sed etiam, quamvis plurima valde essent egena nihilque superfluum aut ad luxum referendum haberent, & Reges sæpius ne eorum bona & possessiones interirent, vel minuerentur, caverent, eorumque prædia abalienarentur, severe prohiberunt (b); nihilo minus pleraque eorum ornamenta & utensilia quæ alicujus pretii videbantur, ut superflua, illis ablata fuerunt (c). Tandemque abrogatio missarum & vigiliarum, eorum, non secus ac Sacerdotum annuis proventibus, magnam adtulit imminutionem, ab eo enim tempore pensiones in candelas, mercedem sepulturæ (d), & quar-tam decimarum partem tantum retinebant; Proprietarii autem mercedes prædiorum suis inferebant loculis, ut & dimidium fœnoris, ex vaccis & agnis ad ea pertinentibus, reliqua vero pars cum tempore Sacerdotibus cessit; Quædam præterea, ut minus necessaria, penitus diruta, aut alio transvecta fuerunt (e). Taceo speciales casus, qui quibusdam magnam intule-

(a) Vid. supra pag. 28.

(b) Conf. Rescripta data 1556 — 1579 — 1619 — 1636 supra pag. 4, 62, 71 & Tom. 2. pag. 335 allata.

(c) Conf. supra Tom. 2. pag. 285. ut & infra Sect. 3. cap. 1. §. 22 ubi aureos templorum calices & 1100 lothones argenti, templis Islandicis ablata, Regium ditasse ærarium legimus, ut & multa de inutilibus campanis & templorum inventariis Regio fisco inferendis Rescripta.

(d) De mercede sepulturæ probe notandum, duplicem eandem fuisse, aliam sacerdoti, quæ tantum 6 ulnas, seu 24 obolos valebat, aliam autem templo, quæ duplo maius, seu 48 obolos, pendi debuisse. De posteriore hic sermo est.

(e) Vid. infra Sect. 3. cap. 3. §. 14.

intulerunt perniciem (a), ut & onus templa illa exstruendi & reficiendi, quæ in Regiis fundis sita sunt, quod hoc temporis spatio, vel etiam pauperimis, quæ semet ipsa sustentare vix valuerunt, imponi cæptum est (b). Legata autem & donationes, quæ antea crebro illis obtigerunt, jam cessabant (c).

§. 15.

Nec minorem fatorum vicissitudinem experta sunt *facella*, cujus prima causa fuisse videtur Papisticæ Religioni adhærentium præpostera pietas, nam cum publice in templis missas, inferias, & vigiliis celebrare non liceret, in facellis easdem peragere putabantur, ut ex Christiani III. anno 1555 edicto clare patet, qui quid Sacellis faciendum esset, optimates deliberare iussit (d). Hi autem eodem anno Bessastadis congregati, ea, quæ non viderentur necessaria, destrui, vaccarum vero æqvamenta, & quæ possiderent pecora, partim Sacerdotibus & Nosocomiis, partim autem Proprietariis attribui, ornamenta pauperibus templis, fundos vero & immobilia prædiorum possessoribus cedere debere censuerunt. Quam sententiam Regi non placuisse indicat Rescriptum datum 16 Aprilis 1556, quo expresse prohibet, ne verbi divini prædicatio, nec ulla sacri officii munia in facellis postea peragantur, sed nihilo minus Sacerdotibus ex eorum bonis consuetum solvatur salarium (e); unde & ipsa desolari cœpisse, & Sacerdotum salaria desivevisse videntur. Id autem non semel & simul

-
- (a) Tales fuerunt ruina templi Cathedralis Holensis 1625, & Bessastadensis 1619, quæ tempestates dejecerunt. Incendium templi Veltmannejenfis quod piratæ anno 1627 combusserunt, ut & direptio templorum Halsensis, Heidalensis, Grindavikenfis, aliorumque ab iisdem piratis facta, conf. supra pag. 81. sqq.
- (b) Vide Christiani Quarti Edictum 1616 d. 19 Aprilis, supra pag. 58 sq.
- (c) Legata & donationes ad pios usus hac temporis periodo perpaucæ & pæne nullæ occurrunt, nisi forte in eorum testamentis qui sub papismo vixerunt, quorum præcipuus fuit David Gudmundi, qui templis, quorum ipse Patronus fuerat, quædam legavit. Sed nescio an huc spectet Principis Christiani Quinti donatio, ad refectorem templi Holensis 1626, vid. supra pag. 30. talium autem plura hac vice non occurrunt.
- (d) Vid. supra Tom. 2. pag. 329.
- (e) Vid. ibid. pag. 333.

simul sed paulatim factum fuisse, ex actis Gislai Episcopi, præsertim vero generali templorum in diœcesi Skalholtina circa annum 1575 conscripto indice, ubi permulta, eorumque possessiones recensentur, abunde patet. Sed anno 1589, aperte qvestus est Oddus Episcopus qvædam desolata esse, & qvorundam inventaria & possessiones abalienatas; Pastores vero sua mercede privari, qvibus Synodi Vallanesensis constitutione facta 12 Augusti obviam ire intendit, tandemque anno 1598 in generali Dicasterio, communi Præfecti Regii, utriusque Episcopi, Nomophylacum, aliorumque ibidem constitutorum magnatum, consensu conclusum fuit, ut sacella, cum omnibus, qvæ iis tribuunt antiqui indices, sive juribus, sive possessionibus, facta tecta manerent, utque Sacerdotes in illis diebus profectis, qvoties necessitas postularet, & illorum ferret commoditas, verbum Dei prædicarent, & Sacramenta ministrarent, Proprietarii vero instrumenta & ornamenta, sacro officio peragendo necessaria, sacerdotique salarium, & sustentationem, dum operi incumberet, subministrarent, qvod cum nemini displiceret, ad nostra usque tempora duravit (a).

§. 16.

Cænobia tempore Reformationis in diœcesi Skalholtina exstiterunt quinque, qvorum antiquissimum fuit *Thyckvabæense* ad Regulam Sancti Augustini institutum 1168, qvod, qvantum scimus, 19 habuerat Abbates, & multis viris doctis floruerat annis circiter 390. Alterum *Helgafellense*, Sanctæ Mariæ, Ordinis Canonicorum Regularium Sancti Augustini, primo in Flateya 1172 fundatum, sed 1184 Helgafellum translatum, qvod opibus & 25 Abbatibus, annis 370 floruerat. Tertium *Videyense* Sanctæ Mariæ Ordinis Canonicorum Regularium Sancti Augustini, conditum 1226, qvod sub 16 tantum Abbatibus annis 316, omnium Islandiæ monasteriorum ditissimum evaserat. Quartum *Kirkiubajense* Monialium Sancti Benedicti Regulam observantium, conditum 1186, qvod varia expertum fata videtur, cujus Abbatissarum nomina 12 tantum ad nostram notitiam pervenerunt, duravit annos 365. Quintum *Skridense*, consecratum Sancto Sangvini 1493, qvod Priores 58 annorum spatio 4 habuit.

(a) Conf. infra Sest. 3. cap. 3. §. 14. & cap. 4. §. 9 & 10. ubi plura huc spectantia occurrunt.

habuit. In Holana vero diœcesi quatuor fuerunt monasteria, *Thingeyrense*, cujus membra Sancti Benedicti Regulam profitebantur, fundatum circa annum 1110, sub 23 Abbatibus annis 440 magnas opes congestit, & haud paucos viros doctos produxit. Alterum fuit *Munkathveraaense*, fundatum 1155, cujus alumnos Benedicti itidem regulæ nomen dare oportuit. Floruit hocce monasterium sub 24 Abbatibus, annis 396. Tertium fuit *Mödruvallense*, constitutum 1298, cujus Abbas ipse Episcopus Holensis Priorem Monachis ordinis Sancti Augustini Canonicorum Regularium præfecit, quorum octo tantum nomina nobis innotuerunt, duravit annis 265. Quartum *Reineftadense* Monachium Regulæ Sancti Benedicti, quorum Abbatem Holanus Episcopus ipse egit, fundatum 1295, 10 habuit, 265, quo floruit, annorum spatio Abbatissas. Licet primo Rex Gloriosissimus Christianus Tertius Islandiæ paupertatis misertus, & Gissuri Episcopi intercessione inductus, omnia hæc, saltim Skalholtinæ diœceseos, monasteria in scholas commutare constituisset; edictaque pridie Præsentationis Mariæ 1542 dedisset, quibus Abbati Monasterii Helgafellensis & conventui Videyensi, ut ludum literarium, in quo juventuti linguæ latinæ & artium elementa instillarentur, mandabatur; Reliquis autem Thyckvabajensis scilicet. Skridenlis & Kyrkebajensis Antistitibus, ut Pædagogium, in quo juniores legere & scribere docerentur, instituerent; Aliorum tamen interventu & suggestionibus, non minore Religionis & literarum damno, quam Reformationis odio, quasi ditescendi tantum causa suscepta fuisset, ut mustitabant Catholici, Regis animus mutari cœpit, paucis enim interjectis septimanis, edictum de Videyensi cœnobio revocavit, caussans suis Præfectis hocce monasterium, ad villicationem ibidem instituendam tam aptum esse, ut eo carere nequirent, cum aliam ubi habitare possent, non haberent, quod falso ei Otto Stigori, aut alius quisquam retulerat (a), sed Helgafellense 1543 aut 1544 a Regiis occupatum fuit; Reliqua autem procedente tempore, seu circa annum 1551 aut 1552 eadem subierunt fata, ut ab eo tempore Redempturæ nomine certo pretio conductæ fuerint, mercesque Regio Ærario inferri juberetur.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 298.

§. 17.

Habitacula Sacerdotum, dicta alias *Præbende* aut *Beneficia*, eadem fuerunt, iisdemque gaudebant iuribus ac privilegiis quæ a priscis abhinc temporibus habuerant, scilicet ut iis eorumque possessionum cujuscunque tandem nominis fuerunt, fœnore & usufructu Sacerdotes libere potirentur, & ad sui suorumque sustentationem uterentur, unica adjecta conditione, ut omnia facta tecta conservarent, quæ & decimarum onere, quantum domesticum aut principalem fundum attinet, libera fuerunt, perinde etiam ipsi Sacerdotes, ab omnibus, quæ Laici & coloni magistratui Politico solvere solent, oneribus immunes manserunt. Sed cum quidam immunitatem a decimarum pensione etiam ad omnes Præbendarum villas extendere vellent: id multis licet sæpius in diœcesi Skalholtina repetitis constitutionibus conclusum fuerit, sed expresse a Regibus Holanæ diœceseos incolis præscriptum, nunquam tamen ab omnibus in Skalholtina usu receptum fuit. Cum vero in Skalholtina diœcesi permultæ, & in Holana quædam, exstarent Parœciæ, quarum Curiones nullum intra tribum certum haberent habitaculum, Regia Mæjestas illis anno 1580 intercedente Gislao Jonæ Episcopo Skalholtino 32 eo nomine concessit villas, his autem intercedente Gudbrando Holensi Episcopo 100 imperialium annuum stipendium (a). Residuis vero Pastoribus, qui nullum habuerunt domicilium, ipsi Præsules, ex Prædiorum cathedralium numero, idonea adjecerunt habitacula, quæ de re alibi uberius differendum veniet, quo lectorem remittimus (b).

§. 18.

Cum prædiorum sustentationi pauperum destinatorum, quæ communiter *Christfiârjarder* dicuntur, sæpius injiciatur mentio, de illis, ut etiam pauca differamus, non abs re esse videtur. *Christfe* apud nos communiter dicitur quod pauperibus legatum est, *Christfiârjörd* itaque notat prædium Christo, & vere Christianis pauperibus datum; Talia in diœcesi Skalholtina aliquot exstant, sed variis personis & variis conditionibus

(a) Vid. supra pag. 17. 20 sqq.

(b) Vide infra Sect. 3. cap. 3. §. 12. & Sect. 4. cap. 2. §. 5.

bus legata, quædam enim data & attributa sunt ea lege, ut vidua quædam duos vel tres habens orphanos, eadem inhabitet, & eorum usu-fructu fruatur, usquedum natu minimus ephebis excefferit, siue annum agat ætatis 16; Alia, ut unus orphanus ad maturam usque ætatem ex eorum locario alatur, quædam ut annosus aliquis pius & egenus, eorum fœnore sustentetur, & alia aliis adjectis conditionibus, Episcopo autem incumbit, ut provideat, ne indigni hac eleemosyna fruantur, nec prædia & eorum inventaria, quantum fieri potest, quicquam detrimenti capiant, quod autem non rite semper hanc rem administraverint, aut, quod verius forte dici potest, quod hujus rei malæ administratæ accusati fuerint, præsertim Oddus Episcopus, quasi pauperibus prædiorum mercedes subtraxisset, & suis loculis inferri curasset, ex tot de ea re Regiis Rescriptis & edictis, patet (a). Quæ calumnia tandem eo venit, ut Christianus Quartus eorum mercedes Nosocomio Videyensi attribuire cogitaverit, remque optimatum deliberationi commiserit, sed cum hæc propositio nemini arrideret (purabant forte natam esse ex eorum fusturris, qui his prædiis ipsi inhabant), omnia in pristino statu manserunt, hodieque manent.

§. 19.

De Noscomiis in gratiam leproforum aut scorbuto maligno infectorum statim post Reformationem cogitatum fuisse ostendit *Conventio Bessastadensis*, Regiæ Majestatis jussu facta anno 1555, ubi quatuor prædia huic usui commodissima denominantur, *Gufudalur* in tractu Occidentali, *Kaldadarnes* in australi, *Biarnanes* in Orientali, & *Glaumber* in diœcesi Holana, quibus dimidiam partem bonorum mobilium & pecudum (*kúgillde*) quæ ad facella pertinebant, de quorum reductione tum agebatur, addi placuit. Sed in Regio Rescripto, dato 1556, quo constitutio Bessastadensis, partim confirmatur, partim aboletur, dicitur bonum videri, ut nulla erigantur in Islandia Nosocomia, sed pauperes per regionem circularentur (b). Anno 1593 denuo hæc quæstio moveri cœpit, nam inter ea quæ Islandi Jonæ Nomophylaci in mandatis dede-

N 2

runt

(a) Conf. infra Sect. 3. cap. 4. §. 18. & supra pag. 62.

(b) Vid. supra pag. 334.

runt, hoc etiam fuit, ut Regiæ Majestati proponeret, huicque, ut concederentur usui prædicta prædia, cui gratiosissime respondit Regia Majestas; Hac vice de re tam magni momenti transigi non posse, sed gratiose se responsurum, quam primum Senatus Regni convenerit.

§. 20.

Nec *decimæ* omnino intactæ effugerunt, diximus supra decimas Islandorum in quatuor dividi partes, quarum una templis, altera Episcopis, tertia Sacerdotibus. quarta pauperibus cessit. Sed Reformatoribus Religionis necessarium esse videbatur ut hæc etiam res Reformationis non expers esset. Prima itaque hujus rei mentio fit in Instructione, quam Rex Canuto Steini dedit, anno 1555, ut cum optimatibus Islandorum deliberaret, dicitque suam esse voluntatem, quo templa melius facta tecta conserventur, ut ex omnibus suæ Majestatis, Cathedrarum & Cœnobiorum prædiis decimæ solvantur, quarum una pars Episcopo, altera Sacerdoti, tertia templo, quarta pauperibus solvatur, severeque Præfectis Regiis mandatur, ut provideant, ne pauperibus minima pars cedat (a). De qua re, optimatum Islandiæ, Bessustadis eodem anno congregatorum sententia fuit, quod ex omnibus prædiis decimæ pendendæ essent, exceptis Cathedrarum, Templorum, & Cœnobiorum propriis fundis (*Heimaland*) ut & pecudibus, seu vaccarum æqvamentis, quæ ibidem aluntur, cum earundem annua mercede Sacerdotes & pauperes sustentati fuerint. Sed anno sequente 16 Apr. quorundam aulicorum instinctu, mutata sententia edixit Rex, ut quarta pars decimarum, quæ huc usque Episcopis cesserat, suo abhinc ærario inferatur (b). Melius autem de Regionis paupertate informatus, anno 1558 Præfuli Skalholtensi decimas ex quatuor Toparchiis restituit (c), quibus ejus filius & successor Fridericus Secundus anno 1565 duas adjecit, qui etiam 1560 duarum Toparchiarum decimas Holensi scholæ concessit (d). Cum vero Episcopi, Sacerdotes,

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 329 sq.

(b) Vid. loc. cit. pag. 334.

(c) Vid. ibid. pag. 336 sq.

(d) Vid. supra pag. 12. 15.

dotes, Cœnobiorum & Redemturarum conductores conventionem Besfastadensem, quatenus a Rege non fuit exauctorata, & ejus verba, quæ de proprio fundo agunt, ad omnes Templorum, Cœnobiorum & Redemturarum villas extendere vellent, id suo Rescripto de salario Sacerdotum in diœcesi Holana, data 1575, Regia Majestas abrogavit, jubens, ut ibidem ex quocunque fundo, cujuscunque tandem esset, decimæ solverentur (a). Quod etiam Christianus Quartus anno 1591 confirmavit, quatenus decimæ ad templa pertinent.

§. 21.

Ante Reformationem *Sacerdotum salaria* sat lauta fuerunt, nam ex missis, inferiis, vigiliis, testamentis, variis oblationibus, aliisque hujusmodi ingens sæpe lucrum faciebant, quod tamen, prout fors tulit, nunc majus, nunc minus fuit, ideoque inter incerta hæc numerabantur, certa autem & statuta fuerunt, aut *Prellskjöld i Heimalande* (b), id est tantum ex templi proventibus, quantum Sacerdoti sustentando suffecit, aut ejus loco, ubi Pastor plura habuit templa & parœcias, quibus inferviret, tres, quatuor, aut plures marcæ; Ex curialibus vero quartam decimarum partem, unius agni pasturam (c), & pensionem pro mortuorum sepultura. Præterea, qui ditioribus fruebantur præbendis, earum etiam proventum plerumque omnem habebant, sed sublati & prohibiti anno 1542 missis, vigiliis, & inferiis, tantum acceperunt damnum, ut vitam ægre sustentarent, licet enim tam in *Ordinatione Ecclesiastica*, quam a Gissuro Episcopo Regis nomine promissa fuerat ablatorum compensatio (d), eventus tamen

N 3

promissis

(a) Vid. ibid. pag. 20 sq.

(b) De *Prellskjöld i Heimalande*, vide infra Sect. 4. cap. I. §. II.

(c) Agni Pastura, alias *heyttollr*, est perantiqua pensio, 16 obolos non excedens, Sacerdotibus eo nomine solvenda, ut ipse semper equum alat, & in promptu habeat, quocunque a curialibus officii peragendi causa vocatur; Extant de hac pensione tam antiquæ, quam recens concinnatæ constitutiones.

(d) Id stipulatus est Gissurus Episcopus, tam in Synodo Thingvallensi, quam Middalensi, cum illis *Ordinationem Ecclesiasticam* recipiendam proponeret. Id idem ipse Rex in Rescripto dat. 1542 die Repræsentationis Mariæ, conf. supra Tom. 2. pag. 275. ut & in ipsa *Ordinatione Ecclesiastica* fol. 61. promissit: " Skulle Præster oc Degne " nyde

promissis non respondit, nam eo nomine ne hilum quidem illis attributum fuit, nisi quod ex *Articulorum Ripensium* præscripto unum diem pauperrimi, qui nihil pendere potuerunt, illis inservire debebant, priusquam anno 1629, cum tandem dimidiatas vaccarum, quas templa possidebant, annuas mercedes acciperent, quod non solam Pastoris sustentationem (Preft Skyld), multo minus omnia, quæ illis ablata fuerunt, cempensavit, & quod anno 1572 Regia munificentia & Episcopi commiseratione illis, qui nullum habuerunt domicilium, villæ, quas habitarent, concessæ fuerunt.

§. 22.

Marsupium, seu *tabula*, an quovis festo die ad quærendum stipem in usum templi & pauperum, dum concio habebatur, in templo circumlata fuerit. non dicam, licet id negare non audeam. Idem mihi iudicium est de binis in templo *gazophylaceis*, altero ad templum pertinente non procul ab altari, altero autem paulo intra fores templi pauperibus proprio. Pariter etiam segnis sum ad credendum omnes aut *testamenti* nomine, aut *pro anima* (a), templo, sacerdoti, diacono, aut pauperibus, licet id jam non secus ac sub Papatu exigeretur, aliquid legalæ. Nec dissimilis mihi est sententia de *oblationibus* duobus summis festis Sacerdoti ferendis. Sed pro baptismo infantum, conjugum copulatione, & puerpe-

" nyde samme Privilegier, som de hæfde i Bispernis tid, oc ikke ydermeere besvæ-
 " res dermed af os, end de tilforn vare besværede af Bisperne, dog ville vii hæfve en
 " christelig tilsiun, at de blive forskaanede epter leyligheden."

- (a) Omnia hæc a plebe postulat *OLAUS* Episcopus in *Instrukione Visitationis*; de oblationibus ita loquitur §. 12: " Tvar hátíðir offur, heidurs offur, sem er nær börn skír-
 " ast, brúðir vígíast, oc konur gánga í kyrkio fyrir utan liós oc vígt vatn, þvíad
 " hún heyrir gudi til með sinum líis ávesti." Id est: *Duobus festis* (Natalitiorum
 " scilicet & Paschæ) *offerendum est. Honorifica oblatio est, cum infantes baptizantur,*
sponsæ consecrantur, & puerperæ templum intrant sine lamine & aqua consecrata. Dei
enim est cum fructu ventris sui. Ejusdem libri §. 17 & 18 de stipis collectione
 agunt, quos hic adscribere superfedemus, sed §. 20 de testamentis agens, ita se
 habet: " Aller menn eru skyldugir ad gefa fátugiafir oc testament sem þeir for-
 " mega, fyrst til sóknarkyrkiunnar, síðan til prestsins oc diáknans oc til fátækra
 " í lóknenne." Id est: *Omnes debent pro modo facultatum, templo, sacerdoti, dia-*
cono & pauperibus aliquid legare, & pro anima sua dare.

puerperarum introductione aliquid a ditioribus datum fuisse non nego, plurima autem horum inter pia desideria semper mansisse, facile adducor ut credam, nam munificentia in templa & sacerdotes cum religionis reformatione, si non penitus, certe magna ex parte cessavit.

§. 23.

Præter insigne illud damnum & *redituum diminutionem*, quæ ex vigiliarum, inferiarum & missarum abrogatione ad templa, eorumque ministros, Presbyteros scilicet & Diaconos redundavit, plurima etiam alia ipsis sub Papatu pendi solita, cum Reformatione amiserunt, qualia fuerunt: *Ostollr*, *Skædatollr*, *Lambatollr*, *Fiskatollr*, aliaque sub nomine *Iskyllda*, comprehensa, quorum ratio talis fuit, quod cum templa aut sacella fundarentur, dominus aut possessor fundi, aliis suo exemplo præiens, vaccas, oves, equos, vel etiam partem fundi, templo ad sui conservationem & Ministrorum verbi sustentationem donavit, cujus reliqui curiales vestigiis insistentes, non tantum pro se, sed etiam suis successoribus sancte promittebant, & sanciverunt, ut ex quavis curiæ villa, templo aut sacerdoti, portio (plerumque 10 pondo) casei, calceamenta, agnus anniculus, & tale quid aut ejus æquivalens (a), quotannis pendetur.

-
- (a) Hujus rei testes luculentissimi sunt templorum quorundam indices, quos hic enumerare tam longum foret quam tædiosum; Sed exempli tantum gratia nominare licet, templa Cathedralia; Skalhøtensi enim tributum casearium pendendum fuit a quovis tributario colono in tota quarta australi; Sed Høleni in tractu Skagafjord; Videyensi per Toparchiam Kjalarnesensem a Botusa ad Hafnarfjord; Templo Eyrensi in tractu Bitru debebatur pastus agni, tributum casearium, unius viri calcei & (*málsniólk*) tantum lactis, quantum ejusvis coloni pecus lactarium una vice dat, & hæc omnia per universum tractum Bitrensem. Omnia autem longe superavit templum Oddense, cui non tantum a quovis Colono intra Toparchiam Rangarvallensem tributum casearium debebatur, sed etiam sub nomine *Iskyllda*, ex variis villis, tam intra, quam extra paræciam, per totam fere Toparchiam, pendendum fuit circiter 70 Joachimicorum æquamentum; quæ tributa haud improbabiler imposita fuerunt ab antiquis Oddensibus (Oddverium), Sæmundo scilicet Polyhistori ejusque majoribus & posteris, qui Oddæ supra 200 annos sedem habuerunt, & fere totius provinciæ domini fuerunt. Omnia hæc tributa in usu fuisse tempore Vilchini Episcopi, sive circa annum 1400, testantur *indices templorum* ab eo conscripti, sed pleraque tempore Gíslai Episcopi, cum is tales *indices* denuo consignaret, circa annum 1575 obsoluisse testimonio est, quod eorum nullam aut perarum mentionem facit.

tur. Quandoque etiam Episcopi, & imperiosi prædiorum domini plebi, ut talia promitteret & penderet, aut injunxerunt, aut pervaserunt; Quandoque etiam id quod proprie sub *Iskylldu* vocabulo continetur, duos vel tres coronatos æquabat (a). Quæ omnia cum Reformatione primo obfoluerunt, cum Catholicæ Religionis rustici Lutheranæ Religioni additis Sacerdotibus talia pendere tergiversarentur, & cum tempore penitus abolita sunt, nam ad Magistratum politicum, qui ea tempestate clerum exinanire quam maxime satagebat, in talibus appellare parum juvabat. Cui aliud mox accessit detrimentum, cum Nomophylaces Theodorus Gudmundi & Jonas Jonæ cum omnibus publici dicafterii assessoribus, anno 1574, quo Jonas primo id officium capeffivit, sancirent, ut tres partes exanimatarum rerum, quoad rationem decimas solvendi, posthac pro una æstimarentur, quo triens tantum decimarum ex rerum inanimatarum pretio, templis, Sacerdotibus, reliquisque decimarum possessoribus remansit.

§. 24.

Qualis hoc tempore plurimorum, qui sacro officio fungebantur, *eruditio* fuerit, ex rei literariæ tenuitate facili conjectura concludi potest, cui accedit, quod multi antiquorum Parochorum, qui pro modo seculi literati vocabantur, licet primo promissione largioris salarii, aut quod omnia illa quæ sub Papatu habuerant jura & proventus illis facta testata conservarentur, si novam ordinationem reciperent, & Lutheranæ religioni nomen darent, cum maximam, quam tum habuerunt, proventuum partem, per inferiarum, missarum, vigiliarum, pluriumque ejusmodi neniarum abrogationem amitterent, promissaque remuneratio, ex templorum bonis, aut aliò quodam fundo non præstaretur; officium aut deposuerunt, aut dicis tantum causa retinuerunt; Sed perpauci, qui filios & clientes literis imbui voluerunt, inveniebantur, nulla præterea in tota Islandia publica erat schola, ubi juvenes erudiri possent, & perpauci illi, qui aliquid docere valebant, Lutheranæ Religionis emolumento id invidabant. Præterea hoc malum insignis librorum penuria adauxit, nam ad annum usque 1570 libri Islandici præter *Manuale* quod Jonas Aræsonius &

(a) Confer quæ de decimis & decimandi modo scripsimus supra Tom. I. pag. 120 sqq.

& deinde Martinus imprimi curaverat, *Novum Testamentum, Corvini Expositiones Evangeliorum Dominicalium, Catechismus Lutheri minorem, Margaritam Theologicam, Historiam Passionis Christi, Caput 53 Esaie cum succincta explanatione, Historiam desolationis Hierosolymarum, & Psalterium* quoddam, nulli exstiterunt impressi. Latinae lingvæ perpauci, Germanicæ vero nonnulli intelligentes fuerunt, sed plerumque seniores, qui alios erudire dedignabantur, quo factum est, ut Episcopi meliores præbendas Laicis ea conditione conferrent, ut templum, omniaque ejus bona facta tecta conservarent, & juvenem quendam, qui Sacramenta administrare, & Corvini Expositiones concioni prælegere posset, sustentarent (a). In horum numero fuerunt Oddus Gotskalki Nomophylax, qui hac conditione Reykhollto triennium præfuit, simulque Præpositum provinciæ Borgfiordensis egit, cui in his officiis successit Thordus Gudmundi itidem Nomophylax, & Prætor ejusdem Toparchiæ, qui etiam Melensem præbendam habuit. David Gudmundi sub Gissuro hoc modo præfuit præbendæ Hvammenfi in Hvammsveit, & Præpositum egit Toparchiæ Strandenfis, cui successit Biörnus Johannis, sed Jonas Grimi ea conditione præfuit Hvammo in Nordurardal, & sic multo plures. Pauperiores autem præbendas, quæ unum vix sustentare sacerdotem valuerunt, in antiquos Colonos, qui legere didicerant, aut in exauctoratos Pediaros conferebant, quibus, ut sacris initiarentur, persuadere potuerunt, quales fuerunt, Thordus Pastor Steinsholtenfis, Thorlacus Pastor Myrdalensis, Gudmundus Arnarbailensis, & alii, quos omnes nominatim recensere superfedemus. Tandem etiam addi potest talium paucitas, nam plerique Pastores tres aut quatuor parœcias suæ curæ commendatas habebant.

§. 25.

Indoctorum juvenum & colonorum, primis a Reformatione annis, quales fuerint conciones publicæ, jam tetigimus, sed procedente tempore,

(a) Talia in Islandia fuisse Religionis Lutheranae initia non mirabitur, qui non multo meliora in Dania fuisse observaverit, quid enim aliud, quam idoneorum verbi ministrorum penuriam innuit *Ordinatio Ecclesiastica* fol. 70 ubi Episcoporum mediastini & equifones, ut sancti Ministerii, & in templis, & in scholis, Candidati proponuntur?

pore, & aucta per typographiam Holensem suppellectile libraria, ut & literis paulatim florere incipientibus, hoc etiam studiorum & publici cultus divini genus profectum fecisse non dubitamus (a). *Corvino* autem in cancellis apud quosdam concionatores, successerunt *Viti Theodori Expositiones Evangeliorum*, editæ Holis 1603, pluresque erant, qui sine cortice (ut ita dicam) ante 1640 non natabant, quod tamen ad omnes haud extendere licet. Cumque injectum esset, ut *doctrina Catechetica*, aut Catechismi recitatio & expositio cuius concioni publicæ subnecteretur (b). certum est, quod textum recitaverint, expositio autem indocorum & libris huic operi inservientibus plane destitutorum, qualis fuerit, facile est conjectare, tales enim nullos, aut ut puto, perpaucos, ante annum 1575 in Islandicam translatos linguam habuerunt libros, nam *Catechismi Palladiani* versio Islandica, quam Theodorus Enari Hafniæ adornare cœperat, ob præmaturam ejus mortem, ad umbilicum perducere non potuit (c). Hinc etiam, seu ob librorum penuriam, quidam tale exercitium plane omittebant, aut ut supervacaneum parvi fecisse videntur, usquedum Augustissimus Rex Christianus Quartus anno 1635 sub minitatione ab officio depositionis idem pastoribus severissime injunxit (d), tandemque anno 1638, ut etiam in scholis traderetur, mandavit,

-
- (a) Quam jejuna plurimorum Pastorum conciones tempore Gissuri Episcopi fuerint, ex ejus ad eos de *Corvini Postilla* acquisitione, quasi absolute necessaria, anno 1547 scripta epistola colligi potest; Simile quid etiam haud raro in præfationibus Gudbrandi Episcopi legere licet. Confer etiam Gisslai Ottonis ad Joh. Magni Epistolam, infra Period. 6. Sect. 3. cap. 1.
- (b) De concionibus Cateheticis *Ordin Eccles.* fol. 24. ita loquitur: " Hver Söndag skulle " Landspræsterne forklare en Article af nogen part udi Bönnelærdom, oc al den stund " de duellie udi en part, da skulle de ocslaa (som förre er sagd om Kiöbstæderne) all- " tid fortellie den heele part, som naar de ere i Budordene, oc haffve it at forklare, " da skulle de alligevel oplæse alle de andre end oc der saa til forklaring ikke flere " udlegges end det ene, oc lige sammeledis i Troens Artickler oc Pater Noster. " Conf. Christiani III. Rescriptum de missis & vigiliis, quibus ut Catechetica doctrina succedat, jubet; Episcoporum hac de re monita occurrunt infra Sect. 3. cap. 1. §. 13. cap. 4. §. 6 & 7. Period. seqv. cap. 1. §. 2.
- (c) Vide Epistolam Palladii ad Petrum Enari & Ormum Sturlæum, ubi hujus Theodori Einaridæ Studiosi Islandi mentionem facit, dicitque eum anno 1545 huic versioni immortuum fuisse.
- (d) Vid. supra pag. 70. sq.

vit, ab eo enim tempore & acrius urgeri, & decentius proponi cœpisse verisimile videtur.

§. 26.

Licet publica hæc in templis institutio utilis sit, & plane necessaria, non tamen rem ita conficere, ut assidua non opus sit iteratione & ad quotidianum usum applicatione, nemo nescit, nisi qui talium rerum est nescius, cumque hæc exercitatio parentum & patrum-familias curæ maxime incumbat, (sed quantum illis subinde in re tam magni momenti credendum sit, non opus est ut multis exprimatur) *Visitatio domestica* a providis Ecclesiæ inspectoribus instituta fuit, quæ etsi Pastoribus in *Ordinatione Ecclesiastica* (a) aperte non fuerit mandata, ab Episcopis tamen nostratibus, omnibus injunctam fuisse, ex eorum constitutionibus, quæ id, nunc expressis verbis, nunc per bonam consequentiam, secum ferunt, manifestum est. Tandemque ne quis negligentia aut tantum negotium subdole agendi locus relinqueretur, publicum in templo examen instituerunt, ubi juvenus coram universo cætu rationem redderet spei, quæ in illa esset, antequam prima vice ad sacram synaxin accessus concederetur, quæ actio juventutis in gratia baptismali *confirmatio* communiter vocari solet (b), sed dolendum est, quod utilis-

O 2

fimi

-
- (a) *Ordin. Eccles.* fol. 65. Diaconis injungit catechisationem semel quavis hebdomade instituendam. De ægrotis & pauperibus sæpius visitandis agitur fol. 45 & seq. Sed fol. 35. cavetur, ne indigni & idiotæ ad sacram cœnam admittantur. Conf. Rescriptum Regium datum 1542 dicens: " Og der hos dagligen fremmes og ideligen lære " dem den Catechisim og Börnelærdom, som gode Sognepræster og Hyrder bør " at giøre deres rette Faar og Sognemænd. " Unde per bonam consequentiam elici quidem potest argumentatio de *Visitatione domestica*, licet non expresse mandetur. Nostrates autem Episcopi Gisslaus Jonæ 1569, Oddus 1593, Gisslaus Oddi 1632, eandem nominatim mandarunt, & ne negligeretur, graviter caverunt.
- (b) De Confirmatione Catechumenorum, ejusque antiquitate, vero usu & necessitate, scripserunt viri doctissimi WEGNERUS, ARNKIELIUS, PFAFFIUS, WORMIUS, HERSLEBIUS, aliique. Utilissimū hujus instituti usum & necessitatem pernotscens Holanæ Ecclesiæ vigilantissimus & utilissimus Episcopus Gudbrandus Thorlaci filius, eandem in suam diœcesim introduxit, libellumque de ejus vero usu & necessitate anno 1596 edidit. Cujus exemplum pii quidam Curiones in Ecclesia Skalholtina, in suis parœciis,

fimi instituti introductio Supremi imperantis auctoritate non confirmata fuerit, unde nec ab omnibus recepta fuit, nec ætatem tulit.

§. 27.

Hæc omnia qui recte pensitat, tantam scilicet docentium ignorantiam, paucitatem librorum, & subsidiorum penuriam, negotiorum multitudinem & varias distractiones, tandemque in ipsorum animis altissimis defixas radices Catholicæ Religionis reliquias; Sed in altera lance auditorum contumaciam, Catholicæ Religionis, in qua innutriti erant, amorem & venerationem, Lutheranae vero odium, & talium verbi ministrorum contemptum, qui contradicentibus ora obturare, & rudiores informare, nec doctrina, nec auctoritate, valebant, de plurimorum *fide*, ejusque fructibus, verisimilem conjecturam facere haud difficulter poterit, quibus ne ulla fiat injuria, in quatuor classes dividendi videntur, ut *prima* sit eorum, qui vanitatem papisticarum caeremoniarum, externæ idololatriæ enormitatem, propriæ virtutis & bonorum operum imperfectionem, Sanctorum intercessionis & meritorum vanitatem, Sacramenti mutilationis absurditatem, & plures eorum gravissimos errores & agnoverunt, & abominabantur, sed de fundamentalibus veræ Religionis Articulis licet aliquatenus, vix tamen sufficienter, informati fuerint, quod in talibus tenebris non videtur sperandum, firma tamen fide Christi meritum, ut unicum salutis medium apprehenderunt; talem fuisse optimorum classem, aut non multum ab his discrepasse, putamus, rudes quidem hi & infirmi fuerunt, non vero impii. *Alteram* fuisse imaginamur, qui ex utraque religione pharmacum quoddam fecerunt, meritum Christi salutis unicum medium agnoscentes, ipsi tamen a latere posuerunt Sanctos, eorumque intercessionem, si non ut absolute necessaria, tamen haudquaquam contemnenda putantes, hinc enim vota illis facta, luminaria coram illis accensa, eorum officia quotidie lecta, purgatorii timor,

&

paræciis, non contradicente, nec (ut puto) jubente Episcopo, secuti sunt, sed cum, magno sane Ecclesiæ damno, publica auctoritate optima intentio non fulciretur, & multos præterea haberet hostes & invidos, ubique recepta non fuit. Plura hæc de re in elegantissimo Summe Vener. *HARBOE* Tractatu de Confirmatione Islandorum, qui Ephemeridibus *Dänische Bibliothek* inseruntur, legere licet.

& plura ejusmodi. *Tertia* denique classis fuit mere Catholicorum, qui in externa quidem Ecclesiæ Lutheranæ communione vivebant, & Sacramentum sub utraqve specie accipiebant, interim nihil minus quam Lutherani erant, imo Lutheranos, quæ Religionem spectabat, cane pejus & angve oderunt. Hinc in privatis ædibus cruces & simulacra, & habebant, & venerantur, cum publice id non facere auderent, vota que non modo Mariæ & Apostolis, sed Divo Olao, Thorlaco & Gudmundo nuncupabant, illisque morientes animas suas commendabant. *Quarta* denique classis eorum fuit, qui totum Pontificiæ Religionis figmentum ita penitus decoxerant, & everrerant, ut plusquam Lutherani videri vellent, unde illis imagines & Pontificiæ Religionis reliquiæ aut utensilia tantæ fuerunt abominationi, ut Judæo porci, utque perfectum religionis zelum ostenderent, Sanctorum nomina canibus indiderunt, sed cruces & simulacra quovis modo demoliri, coinquinare, atque ludibrio exponere laudi duxerunt, quo infirmiores non parum offendeabant; Talis (ut puto) fuit non tantum Lutheranæ Religionis in Islandia prima infantia, sed etiam, ut ita dicam, pueritia, nam diu, certe primis 30. 40. aut 50. annis, Episcopis, & paucis illis, quos eo tempore habuit vinea Domini, strenuis & sapientibus operariis, cum talibus luctandum fuit, & sine dubio multo diutius durassent, imo forte nunquam dispulsæ fuissent, crassæ hæ incredulitatis tenebræ, nisi Optimi Numinis providentia de typographia apud nos erigenda, tam mature prospexisset.

§. 28.

Si vero vitam & praxin *Neophytorum Lutheranorum* inspiciamus, eandem non multum a theoria abludere inveniemus, quantum enim Sacerdotes attinet, licet non concessum modo, sed imperatum fere esset, ut conjugium inirent, ne carnis fragilitate victi, vagis indulgerent libidinibus, nihilo minus nimium crebra hujus peccati exempla occurrunt, cujus causa fuisse videtur, non tam mera impietas, quam cacoëthes hæreditate a majoribus acceptum, quod ut sub Papatu vix pro peccato habebatur, ita nec primis Lutheranismi temporibus; quod ex personarum qualitate & circumstantiis, nec non pænarum lenitate condisci potest, nam primum stuprum a Sacerdote commissum trium dierum dominicarum suspensione ab officio puniebatur, alterum 6. & sic consequenter,

ter, sed anno 1590 hæc pæna duplicata fuit, & mœchis tantum plena ab officio suspensio inflicta, ita tamen, ut post triennium restitui possent, quod tum temporis ab Episcopis facile impetrarunt, ut patet ex Gislai Oddæi exemplo, qui uno, quo diœcesi præfuit, sexennio, quinque ex iis, quos exauctoraverat, Sacerdotibus officium ipse restituit, reliqui autem Gislao mortuo illud forsân impetrarunt. Quæ licentia usque ad annum 1646, quo tales restitutiones Christianus Quartus severe prohibuit (a), duravit; Quod certe non mirabitur, qui ipsos Episcopos, etiam quosdam nothos habuisse animadvertit, nam Martino tales tres, Oddo duo, Gislao Oddi unus, Gudbrando unus fuit, neque id a quoquam illis vitio vertebatur; Gissurus non longe absuit, quin mœcham, quæ ipsi fidem conjugalem fregerat, in thorum reciperet; sed Gislæus Jonæ incestuosam uxorem duxit. Quæ, ut sæpius innuimus, nec illis, nec cuiquam alii tunc temporis vitio vertebantur (b). Incestus autem inter Sacerdotes rarior fuit, licet aliquando acciderit, præter quæ crimina, aliorum etiam haud levium, ut avaritiæ, rixarum & controversiarum infimula-

(a) Vid. supra pag. 76.

(b) Hæc Doctiss. ARNGRIMUS contra *Bleskenium, Munsterum, Frisum*, aliosque Islando-Mastyges, qui non ut historici, aut veritatis prodendæ officio adacti, sed admixtis multis falsis & scurrilibus solo gentis vituperandi pruritu inflammati, quasi hæc gens omnibus aliis impurior ac deterior esset, talia ei objecerunt, in *Anatome Bleskeniana & Comment. de Island.* recte & ingenue fatetur simul ac excusat, dicens fol. 91: *Est autem fœdissime turpitudinis etiam in nostra Republica non prorsus inusitata sint, tamen cum omnibus constet in aliis quoque nationibus, longe etiam frequentiores esse, cum ibi quoque populi frequentia major, immerito & maligne hoc nomine magis Islandos, quam populos & gentes reliquas, quarum, ut dixi, nomen plus nostratibus, hoc crimine male audit, notavit. Et licet ex animo optarem longe minus ad scelera & turpitudines conniveri, quam passim hic fieri videmus, &c.* Pro peccato eatenus habebantur, ut in legibus prohiberentur & patrantibus pæna diceretur, sed cum ad talia passim conniveretur, ut fatetur vir Doctiss. & nemini ad obeunda officia publica, etiam honoratissima, obstarent, manifestum est pro enormi scelere non habita fuisse; Simile quid apud alias etiam gentes ex. gr. Lacedæmonios, ut alia recentium taceam exempla, civitatem optime constitutam, deprehenditur. Furtum ut scelus in legibus apud illos prohibitum fuit & furantes plecebantur, interim tamen non pro enormi scelere habebatur, nam quicquid quis, præsertim pueri, auferre potuerunt, impune retinebant, ut ex variis autoribus probat N. CRAGIUS de *Republ. Lacedæm.* Lib. 3. infit. 12. Ista autem, quantum nostram attinet gentem, sæculi, sed non nationis, genio adscribenda esse alibi monstrabimus, vide §. 43. sqq.

infirmulabantur, ut ex Regiis quibusdam edictis, talia prohibentibus, clare patet, quorum plurima, nostro iudicio, plus calumniæ quam veritatis habent.

§. 29.

Procedente tempore, & accensa clariore Evangelii luce, tales tenebræ, etiam ita dispulsæ sunt, ut facile mihi persuadere possim, toties repetita Christiani Quarti Rescripta de *libidinibus* & adulteriis *Sacerdotum* Islandorum non omnino, certe magna ex parte, superflua fuisse, aut quod forte verius est, ita Regi a calumniatoribus & hostibus ordinis Ecclesiastici relatum fuisse. Quo etiam quædam spectant, in Rescripto de male moratis Sacerdotibus, dato 29 Novembris 1622 (a), in quo Rex profitetur sibi relatum esse, quod quidam, cum præbenda quædam vacet, ipsi literas vocationis scribere non vereantur, curialesque, ut subscribant, blanditiis, minis aut vafra mentis adducant; Quod & quidam legitime vocati officium facere negligant, & denique Episcopi minimis præbendis Pastores præficiendi jus sibi sumentes, indoctos plane & inhabiles illis præficient, interdum etiam tales, qui nullam habeant vocationem, & nulli cœtui destinati sint, inaugurent, tandemque etiam crebras & non necessarias præbendarum & parœciarum mutationes concedant, ut ex ipso Rescripto clarius conspici potest. Equorum autem mutationes, otiosorum Pastorum, nullo certo addictorum cœtui vagationes, nuptiarum & conventiculorum immodicas frequentationes, decies aut duodecies factas parœciarum mutationes, quæ illis hic obijciuntur, meras putamus fuisse calumnias, nam talia vitia in Islandia, nec unquam inoluerunt. nec locum habere possunt, nisi aliquando exauctoratus quis nauci homo exstiterit, qui talia exercuerit. Majori veritate aut verisimilitudine calumniatores Episcoporum quorundam, qui antiquos quosdam Sacerdotes sedibus expulerunt, hanc eorum imperiositatem, tanquam legibus de vocatione repugnantem, deferre potuissent. Vide infra Sect. 3. Cap. 3. §. 19. Cap. 4. §. 19.

§. 30.

(a) Vid. supra pag. 64. sqq.

§. 30.

Inter *Laicos* autem & plebem infandi plane grassabantur incestus, adulteria, & *libidines*; Notum enim est Davidem Gudmundi, viva uxore, Euphemiam quendam uxoris loci domi suæ habuisse, & ex Ingvilla Helgonis, sibi secundo ac tertio gradu juncta, quinque suscepisse adulterinos; nec non Eggertum Johannis filium Nomophylacem ex concubina, quam postea uxorem duxit, duos aut plures viva legitima uxore procreasse liberos adulterinos. Jonas Sigurdi Nomophylax ob secundum tandem adulterium officium amisit, reliquorum autem optimatum, vix quisquam fuit, qui tales non haberet concubinas. Thorlacus Arngrimi fratrem bis imprægnavit; Gudbiorga Sveini filia quinqvies adulterium commiserat, Hialtus Magni ex Anna, Pauli Nomophylacis forore, 8 suscepit spurios, priusquam cum ea matrimonium iniit. Benedictus Petri Joh Bucholtzii Vicarius duas simul habuit uxores, & longum non minus quam abominabile foret omnia hujusmodi crimina enumerare, nec hæc ideo recensuimus, ut manes & fama cujusquam lædantur, sed tantum, ut mores seculi detegamus, quod nostri esse officii putamus, qui autem plura hac de re cognoscere cupit, aut de nostra fide ambigit, adeat, ut alia taceamus, Gislai Episcopi judicium de conjugii tantum abusibus agens, ut & Friderici 2 Rescripta supra exhibita, & de rei veritate dubitare cessabit. His autem, præsertim matrimonii abusibus, primus mox nominato judicio obviam ire paravit Gislus Jonæ Episcopus Skalholtensis, penitus autem tollere voluit Rex Fridericus 2 edicto dato, anno 1563, quod anam dedit constitutioni, vulgo *Storedomr* appellatæ, quam idem Rex anno 1565 confirmavit, quæ & hodie vim legis habet (a). Et cum eidem Regi anno 1585 denuo aliquid de Islandorum incestibus relatū fuisset, novum hic hoc anno edictum opposuit, (b).

§. 31.

Præter hæc etiam objiciebatur *superstitio*, aut antiqui moris & persuasionum nimia tenacitas, diu enim antiqui Parochi priscum illum missæ

(a) Vide infra Sect. 3. cap. 3. §. 7. & supra pag. 13. sq.

(b) Vid. supra pag. 26.

missæ canonem, processiones, & alia ejusdem generis retinuerunt. novas autem cæremonias fastidiebant, qvo Episcopis non leve facessiverunt negotium, vulgus etiam haud facile ab antiquis persvasionibus dimoveri potuit (a). Hinc ad *Crucem Kaldadarnesensem*, quam Gissurus Episcopus dimoverat, crebræ peregrinationes, & votorum nuncupationes, cum enim Gissurus statim post crucis dimotionem in lethalem, qvi eum sustulit, morbum incideret, id non parum vulgi opinione hujus sanctitatem auxit, qvasi sibi illatam injuriam ipsa tam manifeste ulta fuisset, unde hæc ignominia, maximi honoris & sanctitatis opinionis occasio fuit, usqvedum Gislaus Jonæ Skalholtinæ diœcesos Episcopus eandem disse-
cuit, & in favillas redegit, pari modo eum tractasse *Crucem Jörfensem*, & simulacra, qvæ in cænobiis Thykkvabaj & Kirkiubaj colebantur, verisimile est, nam ad ea loca non minor confluxus fuit (b). Huic non absimilis fuit *Hofstada-Maria* in diœcesi Holensi, id est simulacrum Mariæ, Hofstadis in tractu Skagafjord situm, qvo ad qvovis Mariæ festum ingens mortalium multitudo votis & donis turgida confluit. qvod Olaus Hialti filius Holensium Episcopus eodem modo sustulit & combussit, ut et *Crucem Bardensem*, *Stadensem* in Hrutafjord, aliaque qvæ multa gaudebant celebritate. sed abusus penitus tolli non potuit, nam cum passim intra privatos parietes & in templis fere qvibusvis aliquid talium existeret, qvibus superstitionibus dediti, supplicare & honorem habere, festaque Sanctorum, per Reformationem abrogata celebrare non cessabant. Usqve dum Paulus Stigoti severum monitum 1561, & Oddus Episcopus 1592, gravibus annexis pœnis, talibus opposuerunt.

§. 32.

(a) Receptarum (c: in *Ordin. Ecclesiastica* de 1539) cæremoniarum neglectum in Islandia Christianus Tertius inter maxima peccata enumerat, qvod trium dierum supplicatione expiari jubet in Rescripto dato 1551. De eodem etiam qveritur Fridericus II. in edicto dato 1563. Vid. supra pag. 13.

(b) Plura de cruce Kaldadarnesensi, ut & Maria Hofstadeni, vide supra Tom. 2. pag. 364 sq. & infra Sect. 3. cap. 1. §. 24. Reliqua autem qvæ hic nominavimus, ut maxima offencicula enumerat Episcopus *OLAUS HIALTI* filius in libello *de Visitat. Ecclesiastica*, de qvo plura infra Sect. 4. cap. 1. §. 6.

§. 32.

Disciplina Ecclesiastica cum Reformatione Religionis in eo insignem quidem passā est mutationem, quod carinæ proprie sic dictæ, id est, torturæ, flagellationes, longa jejunia, & talia, aut abrogata, aut mitigata fuerunt, multæ etiam pecuniariæ tam graves, ut antea, prævaricantibus non imponebantur; Reliquiæ tamen Papismi in his & aliis subinde, præsertim sub primis Episcopis, manifeste conspiciebantur, nam Gissurus Episcopus, in duabus Davidi Gudmundino datis apochis, fatetur se ei præter multas pecuniarias præscripsisse ob quintum adulterii peccatum tolerabiles pœnitentias, idem etiam suum vicarium Biörnnum Oßuri filium in causa Ingvildæ Helgonis facere jubet, perinde & anno 1546 Biörno Johannis, tolerabilem, uti ipse dicit, pœnitentiam sed Thorlaco Arngrimi ob duplicem cum fratria incestum, cum pauper esset, & quod daret, non haberet, pœnas prorsus Catholicorum more injunxit (a). Nec minus Martinus Episcopus fatetur Davidem Gudmundi, sufficienter satisfacisse sibi & templo Skalholtensi, pro omnibus ictibus, verberibus & punctionibus, quibus sepulcretum & templum Saudafellenfē pollui potuerit, cum ibidem Jonam Aræsonium caperet. Singulare autem adfert exemplum *BIÖRNUS* de *Skardsaa* ad annum 1553 de Biarnio quodam, qui imprudens uxorem suam occiderat, cui talem scriptam fuisse pœnitentiam dicit, ut, præter alia, nudipes, canens aut legens, totam peragraret Islandiam, & ad quodvis templum pœnitentiam ageret, quod cum ter fecisset, in lingula Skaga lares fixisse & vitam finisse tradit (b). Tales autem

(a) Vid. infra Sect. 3. cap. 1. §. 19. & cap. 2. §. 8.

(b) Si hoc ad annum 1553 referendum est, ut facit *Biörnus*, Martinum Episcopum hæc pœnitentiæ præscriptio auctorem habet, siquidem cæsus in orientali quarta accidit, qui auctore *BIÖRNO* talis fuit: Uxor Biarni, mulier, ut videtur, insipiens & intemperantis lingvæ, filiis immorigeris minitari solebat, se eorum pudenda abscissuram, nisi parerent. Aliquando autem, parente utroque absente, filius natu maximus, cum minorem ludentem his minis, quas a matre multoties audiverat, sedare non posset, rem ipso opere effecit, quo facto mulier superveniens, & quod actum esset, videns, eo furoris processit, ut puerum superstitem fuste ad necem verberaret. Tandem vero accedens pater, cum utrumque puerum necatum videret, causamque necis cognosceret, mulierem itidem fuste occidit. Hanc causam *BIÖRNUS* hujus pœnitentiæ adfert, refertque de eodem Biarno, quod filium ex altera conjuge susceptum,

autem poenitentias (cum postquam Rex multas omnes suo iussit ærario inferri, non inveniantur) circa aut ante annum 1560 cessasse putamus, ab eo enim tempore peccantes, partim præter præscriptam multam pro peccati gravitate, virgis cædebantur, partim exilio aut capite plectebantur, absolutionem autem ob enormia peccata ab Episcopo, ob adulterium a Præposito, sed ob minora delicta a proprio Curione accipiebant, donec Christianus Quartus anno 1594 ut quisquis a suo proprio absolveretur Pastore, iussit.

§. 33.

Abrogatis Pontificiorum superfluis festis, & vanis cæremoniis, quæ Pauli Stigoti Constitutio edita 156 penitus demum eliminasse videtur, eadem fere *tempora sacra*, & similes, si non prorsus eadem *cæremoniæ* in Ecclesia Islandica ac Danica observabantur. Tempora autem sacra fuerunt ordinaria, dies Dominica & festa alia, quæ hodieum observantur. Extraordinaria autem dies precum ab Episcopis pro lubitu instituti, quorum in cujusvis Præfulis Historia personali mentio injicietur, ut & a Regibus indictæ supplicationes, quales fuerunt tres a Christiano III. mandatæ 1552, & a Christiano Quarto, de tribus supplicationibus publice instituendis 1595 & 1638, ut & de privatis precibus mane & vespere in quavis domo aut familia peragendis, datum 1630. Cæremoniæ autem publicæ, licet similes, non tamen eadem ubique fuerunt, aliis enim hymnis in dioecesi Skalholtina, aliis in Holana, utebantur. ut patet ex Gudbrandi Episcopi Holani ad Skalholtenses scripta Epistola 1588; imo in eadem dioecesi non omnes eandem observabant regulam, quidam enim, licet indocti essent, tanti fecerunt antiquum morem, ut Latine potius aliquid boare, quam Islandice canere vellent, quidam & diversis utebantur Psalmis, & aliis cæremoniis, de quo conqueritur Paulus Stigoti in allegato mox scripto, quo hanc diversitatem tollere, & uniformem canonem Ecclesiis præscribere aggrediebatur. Idem etiam intendit Rex ipse

P 2

in

ab aliis, ut fama tulerit, occisum viderit, quod ipsi tandem mortis causa exstiterit; Quæ omnia si vera sunt, certe infortunatus & pater, & maritus, fuit hicce Biarnus, Historiam autem hic attulimus poenitentiae tantum causa, quam ei præscriptam fuisse auctor narrat, nam ea aliquid ad nostram rem facit, sed reliqua non item.

in Rescripto ad utrumque Episcopum, Gisleum Jonæ & Gudbrandum, dato 1185 (a), quod ob senium & brevi subsequenter Gislai mortem ad annum 1594. quo primum Psalterium seu *Graduale* Islandico Latinum, sed maxima ex parte Islandicum, cum Oddi Episcopi erudita præfatione editum est, dilatum fuisse videtur. Hanc normam cum uterque Episcopus subdito Clero commendasset, diversitas quidem, sed non cantus Latinus, cessavit.

§. 34.

Ritus & *Cæremoniæ Ecclesiasticæ* in cœtibus sacris adhibendæ, quæ Paulus Stigoti ex Gislai Episcopi consilio anno 1563 præscripserunt, tales fuerunt: 1) Ut quicumque, tam pater quam mater-familias, quocumque die festo cum universa familia decenti ordine, viri scilicet cum filiis & virili sexu separatim, mulieres cum filiabus & famulis sui sexus, templum ineant. 2) Ut templum ingressi sunt, statim quisque, viri ad dexterum, mulieres vero ad sinistrum templi latus, abrogato antiquo templum & cœmeterium circumeundi, ut & ad fores templi adorandi, more, suam occupent sedem, omnesque ante tertium campanæ sonum in templo adsint, ibique sine murmure, colloquiis & susurris permaneant. 3) Curione ad audiendas confessiones parato, confessori, primo viri, deinde mulieres, unus post alterum, non vero turmatim, ut pecora ad præsepe ruentia, modeste procedant. Ad Curionem accedentes in genua procumbant, eumque his verbis salutent: *Dilecte pater in Christo*. Quibus ille respondeat; *An tibi cum quoquam quædam controversia? An in quoquam peccato aut scandalo perseveras?* Quæ cum absolvendus negaverit, respondit curio: *Bene; recita Catechismum*; Quo ad normam in *Psalterio Gislai* Episcopi (b) præscriptam perlecto, & accepta absolutione, ad sedem suam

(a) Vid. supra pag. 26.

(b) Capita Catechismi hoc ordine recensentur: Decalogus, Articuli fidei, Institutio Baptismi, de potestate clavium, verba Institutionis Sacræ Cænæ, oratio Dominica & deinde Confessio, quæ exstant in laudato *Psalterio*. Per hunc libellum sine dubio intelligi debent *Hymni* a Gislao Episcopo anno 1557 Hafniæ editi, qui præter hymnos in publicis cœtibus sacris canendos, continuisse videtur breve quoddam Rituale & præcati.

suam redeat, ubi concedi potest, ut in genua procumbens, brevem proferat orationem & gratiarum actionem. 4) Caveant Pastores, ne nimis multi una vice ad sacram coenam admittantur, admittendis autem & absolutis permittitur, ut antiquo more ab illis, quibus cum eis aliquid intercedit, remissionem aut reconciliationem petant, dum vero sacra peraguntur, ab initio ad finem omnes quieti maneant, & se ab omni, quod impedimento esse potest, taciti contineant, nisi quod unus quisque tam viri, quam mulieres, sive sit senex, sive juvenis, sive interius sive exterius sedeat, quam decentissime canere, laudare, gratias agere, orare, audire, discere, & ut moris est, *Amen* accinere, tenetur. 5) Concessum est, ut ante Evangelium campana pulsetur, quod dum decantatur, omnes stent erecti, sed ante concionem omnes una cum sacerdote procumbant, sed absoluto sermone, cum Curio ad aram reversus intonat: *Oremus*, dum verba institutionis perleguntur, & solennis benedictio cœtui impertitur, universa concio in genua procumbat, sed iterum se erigat, dum mysta, *da pacem* cum propria cantiuncula & oratione pronunciat, expectent omnes usquedum *O Domine Deus da nobis pacem in terra nostra*, decantatum fuerit, ad quod omnes respondeant: *Fortuna & salus cuiusvis statui adsit*, quo facto quisque cum sua familia domum se conferat.

§. 35.

Conjugium sub Papatu propius quam in quarto & quinto gradu contrahi non debuit, sed *Ordinatio Ecclesiastica* fol. 36. in tertio, tam affinitatis, quam cognationis, gradu junctos a conjugio invicem contrahendo arcet, reliquis vero conjugium invicem permittit. Cæremoniæ ac ritualia eadem fere tum temporis adhibita fuerunt, quæ hodie apud nos usurpantur, nisi quod bina candelabra & duo cerei conjugibus præferantur

P 3

bantur

precatiunculas, quarum quædam hic indigentantur. Ultima Antiphona cum suo responsorio sermone Islandico ita sonat: *O! Herra Gud gef oss frid í voru Lande!* Resp. *Lucka og Heill með hverju Embætti fíande*, cujus loco Gudbrandus & Oddus Episcopi substituerunt notissimum illud melos: *Frid veit þú voru Lande*, ab universa concione decantandum.

bantur (a). Copulatio aut benedictio sacerdotalis, curione intra, sed copulandis extra templi fores adstantibus, fieri debuit, quæ absoluta, maritus jubente sacerdote novam nuptam osculari debuit (b). Inauguratio thori conjugalis abrogata fuit, aut potius in benedictionem conjugum in thalamo constitutorum conversa, quæ hodieum a quibusdam antiqui moris tenacibus observantur. Causæ matrimoniales ex præscripto *Ordinationis* ad Episcopi jurisdictionem non spectabant. Sed cum in Islandia nulli alii docti invenirentur, quam Episcopi & Clerus, tales causæ, cujuscunque tandem modi essent, sive adulterium, desertio, impotentia, sive aliud quodcunque, Præfecto Regio & Episcopo dijudicandæ sistebantur.

§. 36.

Varios *Ritus* ab hoc vel illo statu exerceri solitos, quales fuerunt cæremoniæ in nuptiis, præsertim ditiorum, adhiberi solitos, ut hic describamus necessum non ducimus, cum illa potius ad historiam politicam quam ecclesiasticam pertinere videantur. An vero *calenta* (c) seu menstruales

- (a) Cerei ut conjugibus copulandis præferantur, & si recte intelligo, toto nuptiarum die, fæltim quamdiu cæremoniæ nuptiales peraguntur, valde necessum & utile ducit *OLAUS* Episcopus Hialti filius, in libello *de visitatione Ecclesiastica* conscripto, prolixusque est in hoc mysterio aut typo explicando, & applicando.
- (b) Cum adolescens aliquando apud Rusticum quendam tempestate detentus hospitarer, & temporis fallendi causa, paucos, quos habuit, libros inspicerem, incidi in perantiqum *Manuale Pastorum*, in quo inter ritualia, quæ Pastori observanda præscribebantur, jubebatur viro dicere: "Kyftu madr konu þína" Id est: *Osculum marite infige uxori tuæ*, quod ille statim facere tenebatur. Perantiqvus hicce libellus fuit, sed a quo, Jona Aræfonio, an Martino? editus, jam aut memoria excidit, aut forte non observavi, cum istuc ætatis talium non essem curiosus. Sed postquam hæc scripta sunt, Illustriss. & sapissime in hac Historia a nobis laudandus, Dominus *LUDOVICUS HARBOE*, qui ipse rarissimum hunc librum possidet, certiozem me fecit illum fuisse *Manuale* a Martino editum.
- (c) Occasionem calentarum mentionem faciendi nobis præbuerunt verba *OLAI HIALTI-DÆ*, Episcopi, in libro sapius laudato de *Visitatione Ecclesiastica*, ubi in hunc modum verba facit: "Ydar Sóknarprestur oc Sóknardiákn skulu lækia til *Calans* her í Hier. " adenu með öðrum Prestum so ad þeir mege alljafnt vita hvað þeir skulu samþicki. " lega

struales conventus, quibusvis calendis vel etiam rarius, ut semestri, vel anno quovis, instituendi, in communi usu fuerint valde dubito, nisi pro calentis intellexeris illos sacerdotum conventus de quibus aliquid diximus §. 11. Pariter etiam, utrum commiffationes hac occasione instituerint, incertum est.

§. 37.

Hactenus, prout in nobis fuit, personas, res, & ritus Ecclesiasticos descripsimus, restare autem videtur, ut etiam ipsam methodum, media & causas Reformationem maxime, non modo promoventes, sed etiam impediētes, paucis attingamus. *Methodus* duplici modo considerari debet, scilicet *quali ipse Rex usus fuit*, & *qualem ejus emissarii aut Missionarii, adhibuerunt*, quarum prior talis fuit: Ascenso throno pater-

no

” lega lara oc kenna ydur oc hegda fier efter K. Ordinantz í allan máta sem þeir ” kanna ad vita, oc retta sig epter þeirre *Calentubók* sem eg hese skrifad þeim til ” góða. ” Id est: *Parochus vester & Diaconus* calendas *hujus provincie unacum aliis sacerdotibus frequentando, ut omnes simul pernoscant, quomodo vos docere, & ex præscripto Regie* Ordinationis *se in omnibus gerere debeant, quod ex libro* Calendarum, *quem ego in illorum usus conscripsi, percipere poterunt.* Eorum initia quidam referunt ad tempora Innocentii 3, quod quidem de Germania, Belgio, Gallia &c. verum esse potest, sed in Dania, Norvegia & Islandia longe sunt antiquiora, & non improbabilius primam originem debent Ethnicorum *Haustbod, Midsvetrarblót* &c. pariter ac schypli, in Odini, Thori, Bragi, Freyi &c. memoriam exhauriendi, post receptum Christianismum in schyphos Sanctæ Trinitatis, Mariæ, Sancti Olai, Sancti Laurentii, Sancti Martini, & aliorum transferunt, vide *SNORR STURLÆUM* in *Vita Haconis Adalsteini Alumni*, & ex eo *TORFÆUM Hist. Norv.* Parte 2. Lib. 5. ubi Rex Odino a Comite sacratum poculum, antequam bibit, cruce signavit, quod factum circa annum 950. Conf. *Vit. Olai Tryggonis* Part. 2. cap. 18, ubi eum Martinus Episcopus Turonensis per quietem monuisse dicitur, ut pocula antehac in memoriam Numinum ethnicorum exhauriri solita, in suam & reliquorum Divorum memoriam postea ebibenda curaret; quod anno 996 factum esse videtur. Calentæ nomen a Calendis habebant, quia Calendis potissimum instituebatur hic conventus & commiffatio. Varias leges congilldarum, ita enim hæ societates in Dania nominabantur, exhibet Celeberr. *PONTOPPIDANUS Annal. Eccl. Tom. 2. pag. 232, 348, 499, 695*, quæ ob varias res, quas continent, lectu dignæ sunt. Utrum *OLAUS HIALTI* similes leges Præpositis & Pastoribus præscripserit, incertum; Plebi autem in hocce libello leges, quomodo se in conviviis gerat, luculentas & simplices præscribit.

no Christianus Tertius, animum statim ad Reformationem Religionis applicuit, cujus gratia doctissimis, quos habebat, viris anno 1537 Hafniæ congregatis, ut novam conscriberent *Ordinationem Ecclesiasticam*, mandavit, quam Luthero primo corrigendam transmissit, deindeque anno 1539 coacto Othoniæ in Fionia a Senatu Regni, Episcopis & Professoribus Academiæ aliisque Canoniciis probari curavit, eandemque diplomate Regio, pietatis pleno, præmunitam ad omnes Regni Episcopos misit, & ut vim legis haberet, severe iussit. Quæ anno 1539 in Islandiam primo transmissa, & per Claudium Mervitz, ac ejus vicarium Dietericum Myndensem, hominum sceleratissimos, Islandis verius obtrusa quam oblata fuit, sed communi consensu rejecta, nisi quod Ogmundus Episcopus oblique aut ambigue de ea Regi scripsit, se ea recepturum, quæ verbo Dei, antiquis constitutionibus & legibus Sancti Olai consentanea essent (a). Anno autem 1540 per Gissurum Episcopum, qui Religioni puriori nomen dederat, iterum in scenam producta, a Skalholtinæ diœceseos incolis, per quartas orientalem & australem accepta & approbata fuit, sed a Jona Aræfonio & reliquis penitus rejecta. Tandem vero anno 1541 a Hvítfeldio in diœcesin Skalholtinam penitus introducta & recepta, ita ut omnes, qui in foro generali aderant, in ejus verba jurarent. In Hólenfi autem diœcesi non priusquam anno 1551, communi omnium consensu & jurejurando recepta ac approbata, vim legis adepta est. Sed hic tantum monendum putamus, quod egregius alias liber, dogmatica nulla contineat, nisi quod Cap. 1. articulos quosdam fidei a Præconibus verbi explicandos enumeret. Deinde etiam libri ad religionem Evangelicam perdiscendam necessarii nec in Islandia prostabant, nec multi Islandorum eos intelligebant, licet venum expositi fuissent, aut illos habuissent, cum latina plerique lingua conscripti essent; vix enim decimus quisque Sacerdotum Islandiæ tum temporis Latinam linguam calluit. Hanc *Ordinationem* paucis post annis secuti sunt 26 *Articuli Ripenses*, eadem fere continentes, sed quædam melius explicantes, quædam etiam nova addentes, qui etiam in leges relati fuerunt. Præter hæc alia etiam Rescripta & Edicta ad externi Ecclesiæ status Reformationem pertinentia, Clementissimus Rex in Islandiam misit (b); adeo ut nihil in se desiderari passus sit,

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 545 sqq. 566.

(b) Vide ibid. pag. 274 sqq. 296 sqq.

fit, quod ad religionis & purioris doctrinæ promotionem aliquid conferre posset.

§. 38.

Methodus quam in reformanda Ecclesia Missi & vicarii Regii adhibuerunt, pro diverso eorum statu diversa fuit, eorum alii fuerunt *Ordinis Politici*, qui Regis nomine multa antiqua abrogarunt, sed pleraque contra optimi & piissimi Regis intentionem miscuere. Anno 1537 Rex Christianus Tertius Claudium de Mervitz, Islandiæ Præfectum constituit, eumque monasterii Videyensis proventibus beasse refertur. *Qui* in provinciam veniens, dure & impotenter dominari & injustis exactiōibus grassari cœpit, tandemque per Myndensem monasterium Videyense ipso Pentecostes festo anno 1539 ex improviso invasit, domesticosque, direptis & avectis monasterii facultatibus, verbis & verberibus male mulctavit (a), quod in Islandia primum Reformationis initium fuit; Unde Religio Lutherana, multis antea, præsertim autem, quorum intererat, Episcopis & Clero odiosa; ut & nova illa *Ordinatio Ecclesiastica*, quæ paulo post publice oblata fuit, statim ab initio summopere sordescere cœpit, quasi hæc ex ejus principiis, utpote, quæ bona opera necessaria non esse doceret, agerentur. Nec multo meliorem viam anno 1541 ingressus est Hvítfeldius, qui post ablatam templis & Clero pecuniæ summam, pro illorum facultatibus, ingentem, & omnibus Ogmundi Episcopi bonis, sine juris præsidio, partim fisco Regio adscriptis, partim vero, (ut fama fert) in proprios loculos redactis, eo quod Religionem mutare & *Ordinationem Ecclesiasticam* accipere noluerat, & infontem prorsus scæminam Asdisam fallis promissis, opibus suis, quin etiam ornatu muliebri, magno omnium scandalo defraudavit (b). Quanto ardore Otto Stigoti Ecclesiæ Reformationem discupiverit, & optimam reformandi methodum elegerit, ejus acta demonstrant, præsertim quod optimum & piissimum Regis de monasteriis in scholas permutandis propositum impudentibus mendaciis pervertere, & mandata Regis a talibus alienissimi se vendidisse,

(a) Vid. ibid. pag. 280 sqq. 541 sqq.

(b) Vid. loc. cit. pag. 285. 547 sq.

vendidisse, chirographo relicto testari non erubuerit (a). Et certe horum politici ordinis virorum reformatio intra monasteriorum reductionem, cæremoniarum abrogationem, disciplinæ ecclesiasticæ labefactionem, & fastus cleri Romano-Catholici depressionem subsistebat, quæ methodus, ultimo tantum excepto, plus obfuit, quam profuit, cum a frenis plebi laxandis exorsa esset, quæ externis hisce vinculis soluta fed officiorum ignara, religionem, superstitionem quamvis, licentia & impietate mutavit.

§. 39.

Clericorum in Religione reformatanda methodus, quamvis non perfecta, prædicta tamen multo melior censenda est. Quoad *externa* Episcopi omnem moverunt lapidem, ut cæremoniæ & cultus Dei externus, in quo magna ex parte religio populi huc usque constiterat, ad normam *Ordinationis Ecclesiasticæ* conformaretur, & superstitio, ex. gr. vigiliæ, missæ, peregrinationes religiosæ, & similia, eradicarentur, quod cum soli Episcopi nequaquam efficere potuerint, & animi antiqui moris & rituum tenaces de mutationis hujus necessitate, uno quasi momento convinci non possent, proprio, tam laicos, quam clericos, emolumento, in partes suas trahere aggressi sunt, illos quidem indulgentia & disciplinæ Ecclesiasticæ relaxatione, atque optimis, quibus illos bevere præbendis, hos autem pollicitatione ejusdem, si non melioris conditionis, & in specie ut abrogatis vigiliis & missis, solis fere in terra egena vivendi Clero subsidiis, nihil illis reddituum detrimento fore; quæ tamen pollicitationes postea in fumum abiire. Quod *interna* concernit, nec illorum reformationem Episcopi neglexerunt, de cujus methodo tantummodo inuimus illos, tam mediate, quam immediate, veram religionem inculcasse, ut patet exemplo Gissuri & Olai Episcoporum, quorum prior de conjugio & iconolatria, posterior de quibusdam maximi momenti rebus in visitatione Ecclesiarum uberius demonstrandis epistolas pastorales concinnare; exstant quoque Gissuri Episcopi literæ, quæ monstrant illius consilio & commendationi deberi quorundam ab Oddo Gotfalki filio librorum editorum divulgationem, nec ullam facile occasionem præterlabi patiebantur,

(a) Vide infra Sect. 3. cap. I. §. 14. & supra Tom. 2. pag. 286. 298.

patiebantur, qvæ Ecclesiæ vulnera sanari possent, qvamvis in delectu mediorum qvandoqve cespitarint.

§. 40.

Prima & principalis causa, qvæ Religionis in Islandia Reformationem maxime promovebat, fuit æterni optimiqve Numinis immensa bonitas, qvæ nostri miserta, Regis christianissimi (ut ita dicam) Christiani Tertii pium & Deo dicatum cor eo movit, ut puriorem Evangelii lucem in extremo hocce septentrionis angulo, perinde ac in aliis ejus dominio subiectis provinciis, accendi curaret, qvod Deo gratissimum, & Ecclesiæ Islandicæ saluberrimum opus, ut cum fructu aliquo ordiri posset, benigna Dei providentia non tantum apta qvædam *instrumenta* præparaverat. & in promptu habuit, qvorum præcipua fuerunt, *Gissurus Einar* primus dioceseos Skalholtinæ Episcopus, *Oddus Gotfalki* laïcus qvidem, sed vir pius, & pro modo seculi doctus, aliiqve nonnulli, qvorum non sine debita laude subinde mentio injicietur, sed etiam providerat, ut operis optimi & maxime necessarii exordium eo temporis articulo initium haberet, cum non modo ipsæ res, sed & præcipuæ personæ & incolæ a religionis negotio revera, animo aut prorsus alieno, aut eam parum curantes, reformationem aut mutationem qvandam & expeterent, & prompte acciperent. Eo enim jam processerat Episcoporum & Catholici Cleri fastus, polypragmosyne, imperiositas, avaritia, crudelitas, & politici ordinis contentus, ut magistratui politico & plebi (a) plane intolerabiles facti essent, qvapropter impotentis dominationis pertæsi, Reformationem Religionis magnopere optarunt, & se offerentem ambabus ulnis exceperunt, non qvod ipsa illis tam curæ & cordi esset, qvam id, qvod certo securum facile prævidebant tyrannidis scilicet Papisticæ & Episcoporum plusquam despoticæ dominationis finis & destructio, & si paulo longius prospicias; Qvin eam mutationem lubenter acciperent, qvæ ipsis, sub qvo tam diu gemuerant, imperium spondebatur? Nostro itaqve judicio falluntur, qvi Cleri subjectioni aut votis, tam Thingval-
Q 2
lis

(a) Vide præter alia huc spectantia, qvæ continet conventio laïcorum facta Leidarholmi supra Tom. 2. pag. 509 sqq. exhibita, ubi Episcoporum & Cleri fastum, avaritiam & tyrannidem, graphice depictam invenies.

lis 1540 & 1541, quam Middali 1542, & alibi factis, quibus novæ *ordinationi Ecclesiasticæ* nomen dederunt, multum tribuunt, nam quam dubii & vacillantes plurimi eorum fuerint, eventus docuit, cum post Gissuri fata, triumphante sub Jona Aræsonio catholica factione, palinodiam canerent. & postea cum imminutis per missarum & vigiliarum abrogationem annuis proventibus quidam officium deponerent, quidam in utrumque pedem claudicantes retinerent quidem, sed filios & propinquos ut bonis literis operam darent, quibus se officio in posterum pares facerent, impedirent. Similiter etiam falluntur, qui indoctorum adolescentulorum & libris destitutorum operæ aliquid tribuunt. Nec minus, ut putamus, qui soli Politicorum pietati & religionis amor, eorum conversionem & Reformationis promotionem adscribunt; aliud enim ipsorum acta & vita svadent, quod per singula capita eundo demonstratu facillimum foret, nemini enim ignota sunt nomina Davidis Gudmundini, Petri Enaræi, Ormi Sturlæi, Erlandi Thorvardini, Eggerti Johannis, aliorumque optimatum, quorum in historia Reformationis percrebra & celebris mentio injicitur: Sed quo intuitu & fine id fecerint, eorum vitæ descriptio optime indicat, nempe quod Gissurus Episcopus, vir prudens, quantaque apud populum pollerent auctoritate, probe cognoscens, ideoque iis aliquid potius dandum, eorumque opera & ministerio utendum, imo præbendarum & decimarum concessione emendum, quam iusta auctoritate & disciplina, ut meruerunt, refrenandos esse, censuit, ne ad apertos Religionis hostes reversi, contrariam factionem ipsi inexpugnabilem facerent. Hoc modo Deo talibus viris, nihil minus quam quod egerunt, curantibus, ut instrumentis; & causis haud bonis, scilicet Catholicorum fastu & horum avaritia, ad optimum opus, si non perficiendum, saltem sublevandum, uti placuit, ipsius enim sapientia & potentia, actiones & intentiones in se malas ad bonum finem dirigere & ex illis optimum fructum elicere, & solet & potest (a).

§. 41.

Talibus instrumentis, politicis scilicet viris, politicis inductis rationibus, politicisque utentibus armis, auctoritate, minis & timore, non

(a) Hoc modo quidam aliud agentes, voluntatem & negotium Dei promovent, non prorsus absimiles illis, de quibus Paulus loquitur *Phil. I, v. 18.* conf. *Marc. 9, v. 40.*

non minus quam perſuaſione, & orali informatione, noſtrates Epifcopi per 30 aut 40 circiter annos externas Pontificiorum cœremonias impugnant. Si enim ipſos exceperis Epifcopos, vix quifquam erat, qui unum fidei articulum perfecte & funditus explicare poſſet, & quantum antiqui Parochi, mediocriter docti, in religione & cœcitate Pontificia educati, & plerumque in utrumque pedem claudicantes; vel etiam indocti juvenes omnibus neceſſariis ſubſidiis deſtituti, ad veram regenerationem & cordis renovationem fecerint, aut facere potuerint, in propatulo eſſe videtur. Sed 44 a primo Reformationis initio exactis annis, erectaque & inſtituta per incomparabilem virum Gudbrandum Thorlaci Epifcopum Holenſem *officina Typographica*, aptiſſimum Religionis propagandæ medium, clarior lux oriri cœpit, is enim, ut ſucceſſor Jonæ Matthiæ filii, natione Sveci, Paſtoris Breidabolſtadenſis, artis Typographicæ periti, parvam ejus officinam naſtus, mox ubi Epifcopus Holanus factus eſt, eandem locupletavit & inſtauravit, Jonæ autem, Jonæ Mathiadæ filio. qui aliqua apud patrem artis rudimenta poſuerat, ut eandem excoleret, & ad maturitatem aspiraret, perſuaſit, quod cum ei feliciter cederet, Præſul circa annum 1574 perfectam & omnibus abſolutam numeris officinam typographicam Holis inſtituit, Jonæque opera optimæ notæ libros theologicos, catecheticos, didaſticos, exegeticos, homileticos, theoreticos & præticos, edere cœpit, quorum hic tantum catecheticos & qui ad rudimenta Religionis pertinere videntur, nominabimus, quorum præcipui fuerunt: *Lutheri Cathechiſmus* plus ſimplici vice editus. *Palladii* anno 1576. *N. Hemingii via vitæ* 1575. *Biblia Laicorum* 1599. *Informatio de ſacra Cœna Joh. Galli* 1598. *Enchiridion ſeu Compendium Articulorum fidei ex Chytræi & Chemnitii Scriptis contractum* 1600. *Pauli Matthiæ Expoſitio Orationis Dominicæ* 1606. *Biblia parva* 1621. *Catechiſmus major*, aliique permulti Eccleſiæ utiliſſimi. Sed anno 1584 d. 4 Junii abſoluta fuit nitidiſſima totius *Sacro-Sanctæ Scripturæ* Editio, quam ex Lutheri verſione Germanica in ſermonem Iſlandicum aut ipſe tranſtulerat, aut quosdam libros ab aliis tranſlatos, cum Lutheri verſione accurate contulerat & correxerat; Cujus unum exemplar, ut a quovis templo emeretur, & ibidem conſervaretur, Auguſtiſſimus Rex Fridericus II. edito 22 Aprilis 1579 edicto mandavit. Hæc ut a vulgi manibus teri cœperunt, verbis vix exprimi poteſt, qualem quantumque apud permultos fecerint fructum, nam ut in ſterilibus &

aridis indoctorum hominum concionibus, quas ad hæc usque tempora, non quovis die festo, sed quoties fors tulit, uti Parochos, quorum multi plures habuerunt parœcias, in eorum curia officium facientes, audire licuit, nubes plerumque sine aqua habuerunt. Ita jam domi suæ quotidie verbum Dei ipsi legere, discere, & meditari potuerunt, & ex ipso fonte arida cordis arva humectare & locupletare concessum fuit; Ut itaque externa rituum ab anno 1540 & apud quosdam cordis reformatio incepit, ita vera & realis Religionis in hominum corde & conscientia, jam si non prima habuisse initia, firmas tamen radices fixisse, & non apud paucos, sed multos ita nobilem fructum ferre videbatur, ut inde firmiter concludi possit, sacram scripturam lingua vernacula editam, cum aliis bonis libris, præsertim vero catecheticis, typographiæ beneficio divulgatis, una cum fidelium sacerdotum monitis & concionibus, optimum & efficacissimum Reformationis medium fuisse quod si prius adhibitum fuisset, Religionis Reformatio certe multo facilius, ocius & melius processisset.

§. 42.

Vidimus methodum, instrumenta & media, restant autem obstacula & *impedimenta*, quæ fuerunt, partim externa, partim interna; *Externa* vocamus, quæ non ex nationis genio aut indole profluxere ideoque illi adscribenda non sunt, cum autem veræ Religionis aut Reformationis introductionem magnopere tardarent, & difficilem redderent, ideo etiam primum locum possunt. Horum primum & in oculis maxime incurrens fuit persecutio a Jona Aræsonio Holensium Episcopo contra Lutheranos & Reformationis negotium excitata, quæ vel ut ingens procella magno impetu surgens, magnum quidem timorem & trepidationem excitavit, sed cito sedata, minus detrimenti quam sequentia lenta & serpentina mala, causæ principali attulit; imo tantillum, ut vix inter majoris momenti impedimenta numeranda sit. Alterum autem impedimentum, quod nostratibus antiquæ Religionis amorem abicere dissuavit, eorumque perseverentiam maxime confirmavit; fuit certe non optima, imo tantum non perversa, reformandi methodus; Reformatores enim nulla prævia informatione, errorum demonstratione, conscientiarum de veritate persuasionem, imo nec ipsius veritatis cognitione aut catechisatione, iuste-

runt

runt tantum, ut priorem persuasionem & ritus ejurarent, novam autem acciperent, idemque crederent, quod Lutherus, Regi Daniæ, aliisque magni nominis viris, ut crederent, persuaserat. Quod si legitima, ne dicam optima, reformandi methodo uti voluissent, primo demonstrandum fuisset, scripturam sacram esse unicam credendorum & faciendorum infallibilem normam, quæ de Pontificis Romani primatu ne unum verbum contineret, illum itaque non esse caput Ecclesiæ, nec ejus constitutiones & placita esse infallibilia, sed erronea, quod ipsi ex eorum cum scriptura collatione optime cognoscere possent, simulque illis ipsam scripturam legendam dare, ut simul ipsi & testes, & judices esse possent; Sed horum nil fiebat plurimi enim nostratium, & ne sacerdotes quidem scripturam sacram nunquam viderant, nec quicquid ejus in lingua vernacula, nisi pauca quædam N. Testamenti exempla prostabant, quæ paucissimi tanto cum fructu brevi temporis spatio legere & intelligere potuerunt, ut inde de omnibus Pontificiorum erroribus, quos ejurare jubebantur, conscientiæ plane convincerentur, præsertim cum nullus in tota Islandia præter duos, aut tres viros esset, qui illos veram divini libri legendi methodum docere posset, aut eum recte intelligeret. Omnium denique impedimentorum efficacissimum & perniciosissimum fuit, reformatorum avaritia, qui a temporum ornamentis, quæ in Islandia nunquam (ut verisimile sit) superflua aut ad luxum composita fuerunt; Et monasteriorum abrogatione, eorumque possessionum reductione, reformationem ordiebantur; quasi reformata religio in Islandiam introduci, Respublica stare, Rex regnare, ipsique eidem decenter inservire non possent, priusquam hæc egenæ gentis spolia in Regis ærario, ut obtendebant, aut ipsorum crumenis, essent. Taceo modum, quo hæc & alia perfecerrunt, nota enim est Myndensis expeditio Videyensis, qua hostili aut piratarum modo domesticis male multatis monasterium invasit, & diripuit, unde magnum necessario emanabat scandalum, acsi hæc ex Religionis Lutheranæ principiis agerentur, quæ bona opera non necessaria esse doceret. Hinc etiam *Ordinationem Ecclesiasticam* anno 1540 in universali Dicasterio, datis ad Regem literis, si non plane rejecerunt, certe satis audacter deprecari sunt. Huc etiam spectant Myndensis in Augmundum Episcopum injuriosa verba & facta, ac nota omnibus Mervitzii scelera, calumniæ, & rapinæ, quæ ut in Magistratu nunquam sunt sine scandalo, ita in Reformatoribus Religionis omnium acerrime reprehendi merentur, quibus

quibus accedunt Hvítfeldii falsæ pollicitationes, primo Augmundo Episcopo factæ, quem cum rebellionis aut criminis læsæ Majestatis justo jure reum agere non posset, ut hoc modo bonis omnibus exueret, liberationis spe fallaciter promissæ id effecit, & mox pari plane modo mœstæ mulieri Asdisæ Ogmundi Episcopi sorori pro fratre intercedenti, ut eam inundo muliebri & aliis, quæ habebat, emungeret. Hæc certe & plura alia, quæ enumerare superfedemus, convertendis magno fuerunt offendiculo, cum Reformatores, non tam se & suam salutem, ut obtendebant, quam, quæ sua erant, quærere viderent. Monasteriorum reductio & monachorum ejectio haudquaquam taxatur, sed quod modo & tempore alieno & intempestivo facta fuit, laudem non meretur, & quanta non laude digna fuisset, si aut in ludos literarios, ut primo instituerat Rex gloriosissimus, conversa fuissent, aut saltem eorum decennalis proventus, quorundam bonæ indolis juvenum Islandorum in Academia Hafnienfi, bonis literis & Theologiæ studentium, usibus impensus fuisset, qui post paucos annos bene informati, & bonis instructi libris patriæ magno usui & honori esse potuissent. Nec tacenda est diminutio salarii Clericorum, contra Regis, aut ejus nomine, publice factam stipulationem, nam Clerus Skaiholtenfis diœceseos, tam Thingvallis 1541, quam Middali 1542, congregatus, ea sub conditione nova sacra recepit, ut suis honor, antiquique proventus ac privilegia facta tecta conservarentur, quæ promissa cum susque deque, quamvis præter optimi Regis intentionem, haberentur, non potuit non ardor defraudatorum defervere & ministerii honor eo usque vilescere, ut honesto loco constitutus quivis, liberos suos ab illo, tanquam infima conditione, arceret.

§. 43.

Interna, & quasi ex genio nationis (ut quidam autumant) propululantia vitia & *impedimenta*, quæ non tam ipsi Reformationi, quam Religionis per eam inproductæ progressui & fructibus impedimento fuisse volunt, fuerunt literarum ignorantia, variæ superstitiones aut incredulitas, libidines, aliæque ejusmodi, quæ non quidem omnia præfractæ negamus, sed proprias suas causas habuisse, & proprias admittere excusationes asserimus, de quibus notandum venit, vitia unius aut alterius personæ, non toti nationi, nec hujus vel illius seculi, aut etiam multo brevioris

brevioris temporis vitia aut naves, ut nationis indolem, & toti genti connatum ac perseverans cacoëtes, adscribenda esse; notum enim est mortalium mores & inclinationes non secus ac morbos suos habere paroxysmos, ita ut nunc totum corpus, nunc hoc vel illud membrum invadant, nunc etiam penitus remittant, sed studiorum & eruditionis defectus aut contemptus, superstitiones, libidines, & alia ejusdem farinae, quæ sæpius memorantur. & quibus Reges severa sæpius edicta opposuerunt, nec toti nationi communia fuerunt, nec perpetuo durarunt. Accedit, quod Regibus quandoque falsa relata fuerunt, quæ vera esse crediderunt, ideoque ea prohibuerunt, aut ne talia fierent, cavere voluerunt. Non diffitemur nostrates plerosque hoc tempore indoctos fuisse, nec quod superstitionibus valde luerint dediti, & tandem quod horrendæ libidines sæpius auditæ fuerint, quæ alio tempore non existerunt; horum tamen quodvis proprias suas habuit causas.

§. 44.

Literarum ignorantia & ruditas hæreditate a majoribus accepta nemini ante Reformationem vitio dabatur, cuius enim Sacerdoti, si legere, scribere, & canere sciret, sufficere videbatur, sed sublati cum Reformatione per missarum & vigiliarum abrogationem, optimis salariis, pleræque sacerdotales præbendæ indignæ videbantur, ut ad eas adipiscendum studiis aliquid impenderetur, Politicis autem præter jurisprudentiam, nulla prorsus eruditione opus esse videbatur. Cumque indocitissimus quique pariter ac si doctus esset, optimas præbendas, Præturas, & Redemturas nancisci posset, eruditionem, quæ in nullo erat pretio, care emere, stultitia videbatur. Accessit quod nulla tum publica existeret schola, & perpauca, qui aliquid docere possent, invenirentur, unde literis operam dare volentibus, ad peregrinos abeundum erat. Sed hæc cum tempore paullatim in melius mutabantur, ut suo loco dicitur. *Superstitiones* similiter Papatus fuerunt progenies & reliquiæ, quas subita & quasi momentanea Reformatio in cordibus hominum intactas reliquerat, & ut plerumque inscitiam consequuntur, ita nec nisi renascentibus bonis literis eradicari potuerunt; Quorum utrumque Reformationis ineptæ methodo merito imputari debet, si enim Sacerdotibus, aut sua mansissent salaria, aut loco ablatorum aliquid, ut promissum fuit, attri-

butum fuisset, & si quædam cœnobîa in Gymnasium mutata fuissent, quorundam vero annuus proventus Studiosis quibusdam in Academia Hafniensi literis vacantibus præmiû aut stipendii loco assignatus fuisset, certe res literaria multo citius ad frugem pervenisset, quod invincibili comprobari potest argumento, nam quam primum Regia Majestas Islandicæ juventuti, gratuitam in Communitate Regia assignavit quadram, & reducibus in patriam, si modo examen Attestationis sustinuisent, & bonis Professorum testimoniis præmuniti essent, in optimas præbendas promotiones promiserat, juvenus Islandica, quamvis res angusta domi multis & sæpe optimis ingeniis obstaret, frequens se ad Academiam contulit, reduxque optimam patriæ operam navavit. Infandæ autem *libidines*, quæ circa Reformationis tempora grassabantur, itidem Papismi reliquæ erant, nam sub eo nunquam vita aut capite steterunt, sed ab Episcopis, dum penes eos talia puniendi potestas erat, carinis & multis pecuniariis plectebantur, sed cum ad Politicos transiisset, illis plerumque connivebatur, nam constitutione (vulgo *Stóradsöm* a Rege confirmata, & in leges relata, peccantes tantum ob delicta, quæ post ejus confirmationem commiserunt, ut prima vice commissa, puniebant, reliqua vero & antea commissa impune transmiserunt, quod exemplis sat probari potest; Sublata itaque pœna, non mirum, si peccata increbuerint.

§. 45.

Limitata per reformationem Episcoporum potestate, laxata est etiam *Disciplina Ecclesiastica*, nam ab anno 1550 ad annum 1720 nullus in Islandia Episcopus eo processit, ut quenquam facinorosum aut refractarium majore excommunicatione ferire auderet. Cumque magistratus politicus, ad quem Episcoporum potestas & jurisdictio maxima ex parte translata erat, oscitanter non raro officium faceret, peccandi impudentiam se quandoque exseruisse, nemo mirari debet, nam libertas Christiana, ut vocari solet, facile in licentiam peccandi mutari potest. Quamdiu autem Episcopi Nomophylaces & Prætores præbendis & decimarum redempturis beare potestatem habuerunt, tamdiu etiam in impugnandis & eradicandis Catholicorum cæremoniis, superficialiis officiis occultam mentem regentes, fidelem navarunt operam; sed quam primum Episcopis omnis fere jurisdictio simul cum potestate quicquam sine eorum consensu

senſu ſtatuendi ablata, & illis concedita fuit, his in omnibus fere obnitebantur. Taceo Satraparum perpetuos fere Episcopos deprimentiſſi conatus, unde inter utroſque continua fere diſſidia, ut notum eſt ex Buchholtzii & Jonæ Nomophylacis cum Gudbrando Episcopo, Herſuffii Daa cum Oddo Episcopo primo ſimulatibus, & deinde pluſquam vatiniſis odiis; Alia enim minoris momenti & recentiora, tangere nolo, quæ tamen Eccleſiæ emolumento ſemper obfuerunt.

§. 46.

Qualis autem externus Eccleſiæ ſtatus fuerit, & *quomodo Magiſtratus politicus eam exercuerit diſciplinam*, quæ ejus fuit officii, ex monitoriis Gislavi Episcopi literis ad eos anno 1636 datis abunde patet (a); Ubi dolos & fraudes, contumaciam ſubditorum, violentiam, avaritiam, calumniam, defectum diſciplinæ domeſticæ, altercationes, odia, licentiæ effrænem, libidines, tolerantiam malefactorum & ſyclophantarum, & id genus alia vitia, tunc increbeſcentia, magiſtratus politici ſupinæ negligentia & indulgentia imputat. Nec ſatis eſſe animadverſionem inſceleratos inſuper habuiſſe, ſed leviſſima quævis, ut colaphum operario ab hero juſtam ob cauſam inſiſtum, gravi multa puniſſe, tanquam conniventia ſclerum ſola non ſufficeret, niſi etiam in illorum vindices animadverſio fieret, forte quod patreſfamilias multæ magiſtratui debita ſolvendæ pares putaverint, non vero circumforaneos. Eidem etiam maleſanæ conniventia & incuria adſcribit verbi divini, Sacramentorum & miniſterii Eccleſiaſtici contemptum, profanationem Sabbathi, neglectum & ignorantiam doctrinæ Catechetica, detrectationem curialium in paſtore ſuſtentando, malefactorum diſciplinam Eccleſiaſticam fugientium receptationem, & crimen repetundarum bonorum ad templa pertinentium &c. Certe vix credibile eſt, quantum hoc, tam Eccleſiæ, quam Reipublicæ malum attulerit, nec etiam credibile hæc mala in tantum invaluiſſe, niſi tales literæ publice conſcriptæ ac evulgatæ exiſterent, tantum enim abſuit, ut contra illas quivſquam cœtaneorum hiſcere auſus fuerit, ut ipſe autor illas novem menſium ſpatio interjecto repetierit, & iterum promulgari curaverit.

(a) Vid. ad finem Capituli Litr. C.

§. 47.

Cum Prætores se in officio concredito tales præstiterint, non mirum *Tribuum Inspectores*, utpote eorum vicarios, illorum vestigia legisse. Sed in regione, ubi parochiæ pluribus extensæ sunt milliaribus, nullam habentes scholam, nullum Diaconum & Substitutum, munus sacerdotale minus reddi fructuosum, cum pauperum Curatores, sive tribuum Inspectores, non solum auxiliatricem manum admovere detrectant, sed & contrariam sectantur partem, ac parentes incuriosos, maleferiatos, ac contumaces, tuentur, & eleemosyna publica beant. Quæ illis haud obscure objicit mox laudatus Præfui in literis ad illos datis, utpote socordiam, discordiam mutuam, licentiam, injustam & incuriosam eleemosynæ publicæ administrationem, nimiam in mendicos & male feriatos indulgentiam, supinam educationis & disciplinæ domesticæ negligentiam &c. Quid? Qvod eos etiam provocat, ut referant, si possent, quot impiorum, nebulonum, & contumacium circumforaneorum per solidos triginta annos, exceptis saltem trifuribus & atrocis delicti reis, castigavissent, vel unica vice dolore affecissent, multo minus ad judicem detulissent (a).

§. 48.

Ex quibus pii prudentisque Episcopi scriptis & monitis in publicum emissis, quibus non tantum sui temporis (b), sed etiam præteritorum mores depingit & perstringit, collatis cum illis, quæ nos supra attulimus, unicuique sine præjudicio rem omnem consideranti clarum fiet, quot, quantisque cum difficultatibus Episcopis, aliisque fidelibus in vinea Domini operariis, luctandum fuerit, qui, quantum in illis erat, nil reliqui fecerunt, quod eorum officii fuit, ut ex eorum scriptis & gestis patet, eo enim processerunt, ut externis illis & ordinariis Sacerdotum officiis & muniis in templo rite peragendis contenti non essent, sed efficacissima quævis in Ecclesiis optime institutis usurpata media, qualia sunt

(a) Vid. infra loc. cit. Litr. D.

(b) Scriptæ quidem sunt illæ literæ anno 1636, sed de triginta annis proxime præterlapsis, expressis verbis loquuntur, quare & ad hanc Periodum merito referuntur.

sunt assidua catechisatio, fidelis domestica visitatio, publica juniorum fidei confessio, & in gratia baptismali confirmatio, etiam adhibuerint, quibus id tandem lucrati sunt, ut Ecclesia Islandica extrinsecus pauperrima & contempta, intrinsecus tamen, quod sine omni assentatione & vere dici potest, nulli secunda tandem evaderet.

Litr. A.

(a) Stórmektugaste Kóngur; nádugaste Herra. ydar Kongl. Majefts. allatima reidubúin mín undergefne oc plichtskyllidug þienusta. Jeg fátækur madur er med allre undergefne fyrer ydar Majeft. klagande med hvörium hætte á þessu nærverande áre 1579 á Petursmessu oc Páls, snemma morguns nær um þridiu stund, hafa til míns gards komed 60 fót-gángande menn, sem sig fyrer Engelska útgáfu oc ec meina þá vered hafa, hvörier strax med ofbelldi hafa gardsins dyr uppbroted, oc med skotum oc flögum foddan upphlaup giört ad ec meina þad Tyrkiar skylldu ei hafa kunnad þad verr ad giöra, í hvörium órum þeir hafa einn af minum þenurum í gegnum brióftid oc handlegginn skotid, af hveriu skoti hann hafde nær daudan bedid. Epter þad hafa þeir mig fátækan mann til fanga tekid oc öllum mínum bestu eignum rænt, sem virtdar voru til 500 richsdala í gulle oc sylfre, oc þar ad auke tveimur sylfur-dólkum, sem oc allt mitt gótz annad, sem þar var samankomid, einn-in mitt heima fólk smánad, oc ec hefe ecke so miklu epter haldid sem ec kynne under mitt höfud ad leggja; Eirnen hafa þeir kirkiuna þar upp

R 3

brotid

(a) Rex potentissime, Domine gratiosissime! Regiæ Vestræ Majestati subjectio mea & officia debita semper in proutu sunt! Ego missellus coram Vestra Majestate subjectissime defero, quod anni præsentis 1579 festo Petri & Pauli, mane diei, hora circiter tertia, sexaginta viri pedites, qui se Anglos, & ut ego opinor, vere, profitebantur, ad villam meam pervenerunt, fores confestim violenter effregerunt, & ictibus ac explosionibus (sclopetorum) tantum tumultum excitarunt, ut ego a Turcis majorem vix speraverim, quo in tumultu unum famulorum meorum per pectus & lacertum, ita ut mortem vix effugerit, trajecerunt. Postea me miserum captivum deduxerunt, quæ in bonis pretiosissima habui, aurum siquidem & argentum ad quingentorum imperialium pretium, ut & duos pugiones argento ornatos, & omnes meas facultates ibidem reperiundas, diripuerunt, præterea & meos domesticos contumelia affecerunt, nec mihi supererat tantum, quantum capiti in læsto sustinendo sufficeret. Templum quoque

brotid oc því öllu rænt sem þeir kunnu með sier færa, síðan mig klædflett oc nöktum uppá einn klárheft kaftad, oc færdu mig so með sier 6 mílur vegs til þeirra skips oc þar í fángelse settu; Síðan sigldu þeir til Vatnseyrar sem er ein höfn á Vatnsfyrde oc hafa þar 14 daga halldit mier í fángelse oc af mier kúgad góð naut, saude, fisk, oc nockut sylfur, som míner góder viner meintu mig með ad fridkaupa, hvad þó í það sinn ecke feckst, þar ad auke hafa þeir frá mier rænt nockrum kost oc öðrum naudsynlegum hlutum, sem ec effter ydar Majests. befallingu oc gömlum síðvana, ydar undersátum þar með ad hiálpa, hafde keypt í Hamborg, oc mig þar í fyrsta kaupe 2000 mark lybsk kostudu, hvörs vegna ydar Majests. undersátar hafa þess ecke notid, oc þar af stóra neyd oc skort lidid. A þeirre sömu höfn hafa þeir nockra menn til fanga tekid, oc þvingad þá til ad kaupa sig út með meira giallde enn þeir formáttu, oc einn minn góðan vin, sem til þeirra kom oc um mína hage ransaka vilde, hafa þeir með elde kvalarlega brent oc pínt, oc hvörn Jag hafa þeir mier stórlega hótað, so ec var ecke eina stund um mitt líf ugglaus. Þesse Reifara Capitain, sem sig nefnde William Smidt, hafde á skipenu 70 manns, oc 60 af þeim hlupu þar um alla nálæga stade 20 mílur um kríng, rænande allt hvad þeir náðu, oc allt hvad þeim þenade ecke hafa

þeir

quoque effregerunt, ex quo omnia quæ auferre potuerunt, diripiebant, me exinde vestibus spoliatum, nudum caballò imposuerunt, & per sex millia ad navem eorum devesum, carceri incluserunt. Postea Vatneyram, qui portus est in sinu Patriford, devesi, per quatuordecim dies me in carcere ibidem detinuerunt, mihiqve boves præstantiores, verveces, pisces, & aliquantum argenti, quo amici mei me redimere, sed incassum, tentabant, extorserunt. Præter hæc comineatum & plures res necessarias, quas ex Regiæ Majestatis jussu & more antiquo, Hamburgi, pretio bis mille marcarum Lubecensium, ut Vestrorum subditorum necessitatibus subvenirem, comparaveram, mihi vi abstulerunt, quare in Vestræ Majestatis subditos, horum usu privatos, magna penuria & calamitas redundavit. In eodem portu quosdam viros captivos duxerunt, & majori argento, quam quo erogando pares fuerunt, libertatem sibi redimere cogerunt. Amicum quendam meum, qui, quomodo haberem, seiscitaturus erat, igne misere cruciarunt & combusserunt, & quotidie minas mihi intentabant, ut nec per horulæ spatium de vita securus fuerim. Hicce centurio pirata, qui se Vilhelmum Smidt appellabat, septuaginta viros secum in navi habuit, quorum sexaginta per omnem viciniam usque ad viginti millia, omnia, quæ affe-
qui potuerunt, diripientes, cætera quæ suis usibus non inservire putabant, disperden-

tes,

þeir forðiarfæd, oc þar ad auke allra handa ótukt oc illan lifnæd med konum oc stúlkum naudugum adhæft. Enn þegar þeir 14 dagar voru úte, oc þeir höfdu alla þessa vondsku adhæft, oc sáu ad ec kunne ecke þeim leingur gjalld edur peninga gefa, hétudu þeir ad flytia mig so langt í burt, ad ec skyldi alldrei hvörke í Island nie þýskaland til kunnugra manna aptur komast, ef ec vilde ecke enn nú gefa þeim 2000 Rixdali, oc sigldu so á Isafiörd inn á eina höfn sem heiter Skutulsfiördur, oc hielldu mer þar um 14 daga í fängelse, oc allan þennan tíma umgengust þeir eins oc vid Vatnseyre oc enn verr med ráne oc skammarlegum lifnæde med konum oc stúlkum móte þeirra eigin vilia. Einnen hafa þeir þar eina kyrkiu uppbrotid oc rænt, oc þar nálægt í Sogundarfirde 4 menn ydar Kongl. Majefts underfáta myrðt oc drepid, oc mátte ec aumur madur á hvörre stundu míns dauda væntandi vera; So ad um síder fyrer mína oc míns dótturmanns audmiúka oc alúðlega bón oc tilleitne hafa góder menn feinged einn Skipherra frá Stade í Holsten, ad nafne Henrich Gevers, oc sendu hann til þessa reisfara Capitains William Smidtz, hvör Skipherra med sier færde það sem iníner góder viner oc náungar höfdu samantekid oc sendt til ad frelsa mig med, sem ad var 13 pund sylfur, 35 Rixdaler, 5 uxar, 20 saudir, hvad allt þesse Skipherra færde Captainenum oc villde mig þar med lausan kaupa, oc enn þó þesse Captain

tes, circumqvaque cursitabant, præterea & libidines & maleficia in virgines & maritas invitas exercuerunt. Prædicto autem quatuordecim dierum spatio exacto, & sceleribus istis perpetratis, cum de argento vel lytro a me ulterius erogando desperarent, me in tam dissita loca archere minabantur, ut nec in Islandiam, nec Germaniam, ad homines mihi notos, reverti unquam integrum mihi foret, nisi illis bis mille imperiales adhuc persolverem, & tunc in portum quendam Isafiordensis provinciae, dictum Skutulsfiörd, devehebantur, ubi me per quatuordecim dies captivum detinuerunt, quo solido tempore æque ac in Vatnseyra, vel & impudentius, rapinas & nefanda in maritas & virgines stupra violenta exercuerunt. Hoc etiam in loco templum quoddam effregerunt & spoliarunt, nec longe abhinc in Sugandafordo quatuor viros, Vestrae Regiae Majestatis subditos, interfecerunt, mihi autem misero mors quavis hora imminebat. Tandem meis, generique mei, precibus humillimis & obsecratione intercedentibus, viri probi nauclerum quendam de Stada Hofatorum, nomine Henricum Gevers, ad dictum Centurionem piratam Vilhelmum Smidt ablegarunt, qui nauclerus, ea, quæ amici mei & consanguinei ad me redimendum convulserant & miserant, tredecim videlicet libras argenti, triginta quinque joachimicos, quinque boves & viginti verveces, Centurioni, ut his me redimeret, attulit. Quamvis au-

tem

Capitain hefde mig áður rænt öllu mínu góts, gialde oc sylfre, þá liet hann sier þetta þá ecke nægia, helldur úrheimte enn nú fyrer mig 300 Rixdale til laufnar gialds. Enn eftter því mier var ómögulegt þessum 300 Rixdölum til vegar ad koma, hefi ec þennan ádurnefndan Skipherra Henrich Gever þar til feingid ad hann geinge í borgun fyrer mig vid Capitainen, það liet hann sier líka, oc tillagde Skipherranum þessa summu giallds betala sínum edur þeirra fullmegtugum til Flessingen í Hollande, hvar uppá ec vard Skipherranum mína handskrift gefa, ad þegar ec sæe bevísing ad þetta gialld være útlagt, skylda ec það í Hamborg honum aptur betala, oc so vard ec laus úr mínu fángelse oc aumkunarlegu halde. Enn áður enn ec fór burt, hótade mier Capitainen oc hans Lieutenant, ad ef ec klagade þetta fyrer yðar Majst. skyldu þeir annad ár aptur koma oc off miklu verr enn nú plága oc útleika. Ofan á allt þetta hafa þesser reifarar plundrad 2 skip á yðar Majsts fríum straumum, oc af öðru því skipe 3 menn so med elde pínt, ad einn af þeim hefur dáid. Oc ad allt þetta, nádugaste Herra, sie so í fannleika, ad ec hiá þeim ræningjum oc mordurum hafi 4 vikur í fángelse fetid, oc af þeim öllu mínu gótze, gulle, oc silfre ræntur verid, hvørs summa ad reiknast 8000 mark lúbsk, fyrer utan kirknanna gótz oc allt annad sem þeir rænt hafa af yðar Majsts underlátum hvørs verd mier er ómögulegt ad vita, oc ofan á allt þessa

tem Centurio iste omni meo argento, nummis & facultatibus me antea spoliaverat, hoc illi non erat satis, sed trecentos adhuc imperiales lytri nomine postulavit. Cum autem trecentos illos imperiales sistere mihi fuerit impossibile, dictum nauclerum Henricum Gever induxi, ut pro me Centurioni suam fidem interponeret, quod & hic acceptavit; simulque nauclerum summam istam dominis navis aut eorum mandataris Flessingæ in Hollandia numerare iussit, ego autem nauclero dato chirographo spondere necessum habui, quam primum certior fierem argentum istud esse perolutum, me illud Hamburgi restitutum fore; quo pacto carcere & misera illa captivitate liberatus sum. Ast ante meum abitum Centurio ejusque Locumtenens minabantur, quod si ego Vestræ Majestati hæc deferrem, sequenti anno iterum advenientes multo majori nos malo mulctaturi forent. Præterea & prædones isti duas naves in Majestati Vestræ subiecto mari depopulati sunt, in quarum altera tres viros igne ita cruciarunt, ut unus eorum exspiraverit. Certe hæc omnia ita se habent, Domine gratiosissime! me ab his prædonibus & homicidiis per quatuor septimanas in carcere detentum, omni meo auro, argento, & bonis usque ad summam octo millium marcarum Lubecensium, spoliatum, præter hæc templorum bona & omnia illa alia a Vestræ Majestatis subditis, quorum bonorum pretium indicare mihi est impossibile, direpta fuisse,

Þessi handskrift ómaklega af mier kúgad. So er þá til ydar Majsts. mín undergefnust audmiúk bón, ad ydar Majst. vilde af Kongl. medfæddre nád, góðsemd oc milde, þessu mínu aumkunarfámlegu tilfelle oc stórum skada ráð oc bót á vinna, oc mier náðuglegaft ráð oc befalling gefa hvörnen ec skal mier um þessa af mier kúgada handskrift skicka oc hallda, því til ydar Majsts. hefe ec allt mitt tilflucht hier á jördu næft gudi almáttugum í þessare minne þreinging oc fátækt. Oc effter því ec so sem einn fátækur underfáte er ydar Majst. med eide plichtskylldugur oc undergefinn, oc mier byriar í ongvan máta ad þegia yfer þessara illvirkia ofbelde, ráne, oc mordum, þá er ec í allre undergefne bestu vonar ad ydar Kongl. Majst. mune þessa mína Supplicatiu náðarlega álíta, hvar um ec ydar Majst. í allre undergefne bidiande er; þad mun Gud Almáttugur ydar Majst. ríkuglega endurgiallda, oc ec ydar Majsts fátækur underfáte játa mig skylldugann ydar Majst. til þenustu líf oc blód í hættu seria.

Ydar Kóngl. Majsts. undergefinn, hlýdenn, oc plichtskylldugur fátækur underfáte.

Eggert Hannesfon
frá Bæ á Raudasande á Islande.

Litr.

fuisse, & (piratas illos) dictum insuper chirographum mihi injuste extorsisse. Subiectissime igitur & humillime Vestram Majestatem rogo, velit Vestra Majestas ex conata sua clementia, gratia & benignitate, misero huic casui & damno insigni medelam & consilia, mihiqve simul mandatum impertiri, quomodo ego me circa syngraphum istud gerere debeam, nam in hac mea afflictione & inopia solum meum in hoc mundo refugium, juxta Deum omnipotentem, est ad Vestram Majestatem. Sed cum ego subditus miser Vestræ Majestati religione juramenti obstrictus sum & subiectus, nec talia scelera, violentias, rapinas & homicidia tacere debeam, Regiam Vestram Majestatem hunc meum libellum supplicem gratiose recepturam subiectissime spero & obsecro, quod Deus T. O. M. Vestræ Majestati abunde remunerabit, ego autem Vestræ Majestatis inops subditus officia mea, vitam & sanguinem offero.

Vestræ Regiæ Majestati subiectus, obsequens & obstrictus subditus inops

Eggertus Johannis,
de Bæ in Raudasando Islandiæ.

Litr. B.

(b) Þeim heidarlegu herrum oc höfðingjum andlegar oc veralldegrar ftiettar í þeim konúnglega stad Kaupenhaffn vorum gunstugum herrum; Já öllum sem Jesum elsked oc bræðurnar annest, er bresid audiúmklega tilskrifad frá Algier 1635.

Gudhrædder herrar viner oc brædur í Gude.

Gud Fader, Sonur, oc H. Ande halde yður öllum vid frefse oc fríheit, lucku oc bleffan, lif oc lánggiæda daga, sem þetta bres síæed, heyræd oc lesed, oc láted yður þeirra hiartans neyd áhræra, oc aumkest yfer þeim sem herleidder eru; Gud vardveite yður á sálu oc lífe frá öllu vondu fyrer Jesum Christum, Amen.

Vier fangar Jesu Christi oc píslarvottar hans sára, herleidder í fangelsenu, oc fangader í herleidingunne, innsiglader í vorum ennum med signete þess mikla Guds, oc innelukter uppa þá sælu trú oc líffons von sem í náðinne openberast fyrer lambsins sakleysis blóð, sem í hædunum lifer oc koma mun til dómsens oc vitnesburdar á þeim almennelega mikla herradeige, oc mun þá einum oc sierhvörum efter sínum verkum endurgiallda, fá sem oc hvad í hylmíngu giört er, í líóssens auglýsing framleida.

(b) Dominis honorandis, & ordinis, tam clerici, quam secularis, primatibus in urbe Regia Havniensi, Dominis nostris gratiosis, ut & omnibus, qui Jesum amatis & fratrum curam geritis, hæ literæ humiliter scriptæ sunt de Algera 1635.

Pii Domini, amici, & in Deo fratres!

Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus vobis omnibus has literas visuris, auditis, lecturis, & captivorum cordis afflictione commovendis, libertatem, felicitatem, benedictionem, salutem & vitam longævam conservet. Deus vos, tam quoad animam, quam quoad corpus, per Jesum Christum ab omni malo liberet. Amen.

Nos Jesu Christi captivi, ejusque vulnerum martyres, captivi in carcere, & in captivitate incarcerati, frontes nostras sigillo magni Dei obsignati, in beatam illam fidem conclusi, & in spem vitæ quæ in gratia revelabitur per sanguinem agni innocentis, in excelsis viventis, & ad judicium ac testimonium in magno illo & universali comitiorum die venturi, & unicuique secundum ejus opera tum remuneraturi, & quod in occultis commissum fuit, in lucis revelationem coram omnibus suis sanctis

leida mun fyrer öllum sínum heilögum einglum oc útvöldum mönnum, því hann er sá sem hiörtun oc nýrun ransakar, í hvørs nafne vier köllum med sálum þeirra líflátnu (sem under Guds háfæte nú eru) oc hrópum hegningar yfer þeim sem off í fiötur oc fángelse fært hafa, med þeim sem vor hiörtu daglega hrella oc særa vora líkame, þjá oc þvinga, vorar sálar skielfa, oc yfer þeim sem vorum anda á jörðena lifande úthellt hafa; Já, enn nú úthella, oc yfer þeim sem þar til styrkia. Oc Gud fyrergefe þeim (ef þeir eru þess verduger ad þess sie bedid) sem það hindra ad vor endurlaun af valde gudlaftaranna oc offækiandanna, hans útvaldra hingat til vor koma meige, oc stefnum vier þeim fram fyrer lifanda Guds auglit, krefjande þá ad þeir svare vorum sálum oc úngbarnanna fráfalle oc trúarennar afneiting oc dauda þeirra þvingudu (í Gudí burtsofnadra) oc hrelling þeirra liföndu, sem enn nú epter erum stríðande vid daudan, færder á sálu oc líkama, oc hvörge óhullter á allar sídur, hvörrier *Frendores* ad eru óforfvaranleg orsök vorrar lángrvarande herleidingar plágu oc þvingunar oc þíningar bæde fyrer 12 dómstólum oc allre veraldarkringlunne, yfer hvörum himnar oc jörden eru vitne, oc sölen drottins, túngled oc stiörnur allar sem óáflátanlega velltaft med himnenum, yfer dádlausum hiörtum mannanna, samvitkuleyfe, hiadnan kiærleikans, foraktan fátækra brædra, oc yfer gleymfku þess síðasta domsdags þess riettlátá-herra.

S 2

Þeir

tis Angelis & hominibus electis promulgaturi; Ille enim est qui corda & renes scrutatur, in cujus nomine nos, una cum animabus mactatorum, qui jam sub throno Dei constituti sunt, vindictam clamamus & vociferamur super eos qui nos in carcerem & compedes conjecerunt, & illos, qui corda nostra quotidie discruciant & dolore afficiunt, corpora affigunt & premunt, & animas nostras percellunt; & super eos qui animas nostras vivas in terram, & hoc quidem adhucdum, effundunt, & super eos qui operam suam hanc in rem conferunt. Deus illis condonet, furore & hac intercessione digni sint, qui nostrum de blasphemorum & persecutorum manu lytrum ad nos pervenire posse impediunt, quibus ante Dei vivi conspectum diem dicimus, expostulantes, ut rationem reddantstrarum animarum, apostasie & denegationis fidei infantum, mortis excruciatorum, jam in Deo dormientium, & afflictionis nostrum superstitum, qui cum morte conficiunt, animæ & corporis sauci, undequaque securitate privati sumus, (isti autem *Frendores* per summum nefas diuturnæ nostræ captivitatis, afflictionis, & cruciatuum causa sunt) tam coram duodecim tribunalibus, quam toto terrarum orbe; contra quos testimonium dicent cæli & terra, & sol Domini, luna omnesque stellæ, quæ unacum cælo super abjecta hominum corda, defectum conscientiarum, torporem amoris, pauperum fratrum contemptum,

&

Þeir hráfnarar oc Nabals brædur, laxmenn Judasár oc hluttakendur Achitophels ættu ad hugsa, ad Abels blóð mune enn nú ecke kallt vera, sem þó fyrer mörgum hundrudum ára úthellt er, oc kemur enn lifande á jordu med fangaranna blóde, oc hiartans tárur upp í himinin; hvört er nú eingin miskun? Eingin kjarleike? Eingin samvitka sem vaknar? hvört er nú eingenn gudhræddur? Eda höfum vier ongván náðugan kóng? Erum vier án riettlátra herra oc forðvars manna? Ellegar án gudhræddra kennefedra? án forelldra, vina, oc brædra? ad það þeir láte fier ej til hiarta gánga vora daudlega neyd oc hiartans ángist oc klógumál? Já, það blóðuga Guds hrís á oss, oc yferhángande hefndar straff, oc ad vier þjáunst í örvæntinganna myrkrum under Tyrkians valde, Christendómsens eydeleggiurum í villuandanna daudans dyblifsum, fiatrader oc bundner þúngum straffs hleckium, Pharaonis járnvidium, under Capteina flagge, oc fönur þess mikla siókórónada dreka Mahomets, sem vier síáum yfer voru höfde floekta oc fljúga. Gud veit það, það er hvaðlara enn tvíeggjad sverd, oc meir biturt enn daudenn, já fárara enn blóðrennande áverkar ad vita til þeirra sem her hafa vered í tvær reisur í Algier med vort náðarfrelses gialld til verflunar, ábata, oc kaupskapar, oc hafa rænt oss so vorum líkamlegum fríheitum, því þeir hafa aldrei villad her medkienna það

& iusti illius Domini iudicii extremi oblivionem, perpetuo circumvolvuntur. Hypocritas illos, fratres Nabalis, sodales Judæ, & Achitophelis participes, perpendere oporteret, sanguinem Abelis nondum frigidum esse, quamvis ante multa retro secula effusum, adhuc tamen vivum de terra unacum sanguine & lacrymis captivorum cælos petere. An ergo nulla jam misericordia? Nullus amor? Nulla, quæ expegerat, conscientia? Nemo pius? An ergo nullum clementem Regem habemus? An iustis Dominis & tutoribus aut etiam piis doctoribus, parentibus, amicis & fratribus, qui mortifera nostra calamitate, cordis anxietate & querimoniis commoveantur, destituimur? Imo vero; cruenta Dei virga & imminens pœna vindex nos premit, attingimur enim tenebris desperationis sub potestate Turcæ, a desolatoribus christianismi, in infidelium mortali carcere gravibus pœnæ compedibus & Pharaonis ferreis vinculis constricti, sub vexillo centurionum & signis septupliciter coronati illius draconis Mahometi, quem super capitibus nostris volitantem videmus. Deus novit; anticipi gladio magis secatur, ipsam mortem amarore superat, quinimo majorem, quam sanguinem fundentia vulnera, dolorem affert, certo scivisse, quod quidam jam bina vice hic Algeriæ nostrum lytrum mercaturæ, & quæstui, adhibuerint, nos autem hoc modo corporis nostri libertate deprædati fuerint. Nunquam enim hic confiteri voluerunt,

það að þeir ættu nokkurn mann að leysa edur sig þar til komna að vera, enn sögduft í Guds nafne fyrir vorn náðuga Herra Kóng supplicera vilia effter frelse fyrir fólkid, oc fyllt so einfalda vesælinga með fögrum gyllene ordum oc fóru so sinn kooft, einn með húdarfkin, annar með sickurkistur, ei annad effterlátande enn reik oc svælu sinna forgylltu orða, oc fóru so hedan með vors loslega Herra Kóns nafn, en skildu epter Guds nafn hiá oft það sama sem oft vidhelldur oc vier vardveitum í vorum hiörtum með krossi oc effterbídingu ókominna hluta, treystande lifanda Guds giæfku, oc bidinge alvarlega vors loslegs oc ypparlegs Herra Kongl Majestats náð að hans *real claridad Neombransa mobil* effter sínun krýningar eide oc riettlætis velldes spíru í Guds nafne vilie oft náðarlega álíta oc láta ransaka þá sem vorn riett oc friheit forhindra oc hafa vilíad láta oft taka *pour facesa* vora herleiding með Rubens sonum í lande Gilead uppá það vier íkylltum so missa vora arfs tiltolu í fyrerheitesens lande Canaan, oc þessir eru (geymendur húmsins) oc þeir 7 sofendur vetursins sem trúá (málkie) með *Catullo Lesbiano: noctem esse perpetuam unam dormiendam*, oc að þeir mune alldrei eiga að standa reikningfkap sinnar ráðzmenfku ef þeir kunna vel að stela meðan ecke er uppvíft oc forfvara meðan ecke er epterleitad, því það er auglíóft að af tveimur hefur fólkid gæþað vered,

S 3

nú

voluerunt, esse sibi in mandatis, vel unum hominem redimere, nec se ideo huc advenisse, sed tamen in Dei nomine, per supplices ad Regem literas, libertatem populi istius rogaturos; & ita nos simplices & miseros pulchris & aureis verbis lactantes, suam quisque viam, coria unus, alter cistas saccharo plenas auferentes, capescebant, nihilque præter fumum & densam aureorum verborum caliginem relinquentes, Venerandi Domini Regis nomen hinc avexerunt, sed idem illud nomen Dei, nobis reliquerunt, quod nos conservat, quodque nos in cordibus nostris per crucem & futurorum expectationem, vivi Dei bonitate confisi, servamus; & Venerandi ac Serenissimi Domini nostri Regis gratiam serio rogantes, velit ejus *real claridad neombransa mobil*, secundum coronationis suæ juramentum, & justitiæ sceptrum, in nomine Dei nos gratiose respicere, & in illos quæstionem haberi curare, qui nostro juri & libertati obfuerunt, quique captivitatem nostram *pour facesa* cum filiis Ruben in terra Gilead promovere fatergerunt, ut ita jure hæreditatis in terra promissa Canaan decidere-mus; & hi sunt custodes tenebrarum, septemque hyemis dormientes, qui cum *Catullo Lesbiano* forsan credunt *noctem esse perpetuam unam dormiendam*, nec unquam factorum rationem reddendam fore, si turta iis succedant, & celari, ut & quamdiu quæstio non instituitur, defendi possunt; Nam in propatulo est, nobis a duobus impositum

nú er eptir þridie, eingenn maður veit hvað hann vill gjöra. Morarnir þeir Spönskú segja að það orð *Paracletos* sé Mahometh; En hvað gildir þá vort frelse giefed af vorum Gude oc Herra Kóngenum oc hans undersátum hafa þeir fyrr hier í Algier vered med kauphöndlan, þá höfum vier aumer fangarar þess þó ei notid sem auglýst er, vier höfum eptersetid, enn gíalldid í burtu farid, oc höfum mátt blása í lófana oc seigia med þeim Spanská Cardinale: *Eldinoro dios toth poærso del mundo y vesos pues mas sus & celo.* Þar að auk formerkium vier, að öll þau bref þessara foracktaðra fanga sem hiedan árlega oc optlega med áre skrifud oc send vered hafa muni aldrei til skila komid hafa, utan einúngis þau mörg brief sem fóru med þeim gudfrychtuga Herra Petre Christianssyne K. oc M. Antonio Possedore de Laskines, því þessir voru trúfastir menn, enn vier höfum hier hiarad oc hrakest hálftríunda ár án eins lítels briefs af voru módurlande elskulegu, án vissu edur vitundar af vorum vinum, kjarum bræðrum oc kunningium, allra síft um vort frelse annad enn það hvað þeir nýkomnu segja öff daglega að þar hafa árlega skattar oc tollar gefnir vered Guds vegna af öllum vors náduga Herra Kóns Majsts. stjórnar ríkium fyrir fátæka fangara hier í Algier oc annarstadar í Africa, vier vitum það er ecke skulld þeirra sem öff hingat skrifad hafa þó bresen hafa ecke frammgang haft eda til skila komed, heldur hinna sem snara þeim

positum esse, restat tertius, qui, quid faciat, adhuc est incertum. Mauri Hispani vocem *Paracletos* Mahometem denotare asserunt. Quanti igitur libertas a Deo nostro & Domino Rege ejusque subditis data valet? si priores isti hic Algeriæ mercaturam exercuerint, nos captivi miseri, ut in propatulo est, ejus usum non percepimus, argentum aufugit, nos relictí volas inflare neceffe habuimus, & cum Cardinale Hispano dicere: *Eldinoro dios toth poærso del mundo y vesos pues mas sus & celo.* Præterea & comperimus omnes horum contemptorum captivorum literas, quotannis, & interdum sæpe per annum, scriptas & hinc missas, nunquam perlatas fuisse, præter multas illas literas, quæ pio Domino Petro Christiani & M. Antonio Possedore de Laskines tradebantur, hi enim erant viri fideles, nos autem hic octo & dimidium annos sine minimâ quoque de dilecta nostra patria epistola, sine certo de amicis nostris, dilectis fratribus & sociis nuntio, & sine libertate vitam ducimus miseram & exagitatam; Tantummodo qui huc adveniunt, quotidie referunt, Dei causa ab omnibus Clementissimi Domini nostri Regis provinciis in usus miserorum captivorum, qui Algeriæ & in aliis Africæ locis sunt, erogationes expendi; Nos quidem certo scimus eos non esse in culpa, quod literæ non perferantur, qui illas scribunt, sed istos, qui, vel

þeim uppá póst, enn fumer af kaupmönnum, ef so langt koma, til Ligornam, oc þar í eldenn, komest þau enn leingra, þá hier í síöenn vid fiske ported, uppá það ad vesæler fangarar gete eingen skilríke feingid, hvar effter þeir mege sig retta, oc ná sínum frídóme, offt þar med foraktande, oc trúa ad fangarner sieu óverduger hundar ad taka einn lít-en nádar mola af þeirra frelse oc fríheitum, edur ad ná nockre huggan edur leidrettingar brefum vorra hiartans vina, brædra, oc elskulega módurlands, því þeir aller kaupmenn eru aller á eina bók lærder ad stýnga höfdunum saman. Þar fyrer erud þier margfaldlega sæler oc bleffader af Gude sem haldded ydar líkamlegu frelse oc andlegum fríheitum, Guds bleffada orde oc hans nádar Sacramenta, enn vier æfenlega aumer oc und-erokader, sem það mist höfum. Gud halde ydur vid það frelse, oc gefe offt það frelse, vier sem ei höfum vitad hvad fatur oc nádugur Gud hefur offt vered fyrrer enn hann hefur straffad offt, so vier skyldum hann óttaft elska oc þeckia ut David dixit, *bonum est mihi Domine &c. Regnum lucis via crucis.* Enn vier aumer fangarar Jesu Christi oc ydar brædur útlæger bidium fyrer Guds faker oc innbyrdis kiærleika ad þier ei á vond-an veg virded vora harmaklögun, helldur láted hana gánga ydur til hiarta oc kenned í brióft um vora ángist oc daudans baráttu, þar vier hliótum vor

vel eas cursoribus publicis committunt, vel mercatores, qui illas in Liguria (portu Liburno) simodo huc pervenerint, concremant, & si epistolæ longius perlatae fue-rint, illas in mare quod hic portam piscium alluit, conjiciunt, ne nos miseri captivi ullum percipiamus nuntium, quo de libertate nostra certiores fiamus; Illi his contemptum suum declarant, cum captivos indignorum canum loco habeant, qui non parvam micam gratiæ de sua libertate & liberatione, & ne minimam quidem consolationem vel literarum solamen de dilecta sua patria, carissimis amicis & fratribus, percipere mereantur, omnes enim illi mercatores colludunt & ex compacto rem agunt. O! igitur vos beatissimos & a Deo benedictos, qui libertate corporis & immunitati-bus animæ, pretiosissimo Dei verbo, ejusque gratiæ sacramentis, gaudetis; nos e contra in æternum miseros & afflictos, qui his destituimur. Deus vobis hanc liber-tatem conservet, nobis autem restituat, nobis, qui, quam dulcis & gratiosus Deus nobis fuerit, non perspeximus, priusquam ille nos, ut eum timeremus, amaremus & cognosceremus, castigavit, ut David dixit: *bonum est mihi Domine &c. Regnum lucis via crucis.* Nos autem miseri Jesu Christi captivi, fratres vestri exules, per Deum & intuitum nostrum amorem rogamus, ne vos hanc nostram querimoniam in sinistram accipiat is partem, sed ea potius commoti, nostræ afflictionis & agonis mortis, cum panem doloris lacrymis per genas defluentibus comedere cogamur, commi-

vor harma braud ad eta med rennande tárur, oc síæd til oc leitest við í Guds nafne ad oss mege hiálpad verda frá höndum ómildra, áðurenn vier verðum öldúngis fyrer daudann eydelagðer. So óskum vier ad þar mege fyrer oss beded verda af öllum samkundum, af öllum Guds helge öllturum oc náðar predikunar stólum í öllum vors náðugasta Herra Kongs Majts stiórnar rikium, ad náðugur Guds vilie styrkia oss ad yfervinna oc sigrenum hallda, oc gefa oss frelse oc friheit oc færa oss í Christed land í nafni Jesu Christi oc fyrer Jesum Christum Amen; hvörum vier befölum yður alla sem hann ástunded, kiærleikanum frammhallded, bræðurnar elsked oc þeim hiálpa vilied oc Guds ordum fylged í verke oc vilia, oc vor aumra fangara minnest, oc í kiærleikanum annest. Krafftur Guds fá hærre er öllum skilnínge vardveite yðar hiörtu oc skilninga í Jesu Christo til eyllífs. lífs, Amen

Yðar heidursamlegum verdugleik góðfúsu Herrar til fóta fallande fátæker hertekner Islender undersátar Algiers fangarar í Algier í Barbaria þann 21 Augusti. Anno 1635.

Litr. C.

- (c) Öllum veraldlegum yfervaldsmönnum í Skálholts stígti, dómendum, sýslumönnum oc lögsagnarmönnum óska ec Gisle Oddsson Superinten-

commiseratione capiamini, & prospiciatis ac in nomine Dei tentetis, quomodo nos de manibus crudelium, priusquam per mortem prorsus pereamus, liberari possimus. In votis etiam habemus, ut pro nobis supplicationes fiant in omnibus cætibus, de omnibus Dei sanctis altaribus & ejus gratiæ suggestis, per omnes Clementissimi Domini nostri Regis provincias, ut Deus T. O. M. nos perdurare, & victoria potiri concedat, nosque libertate donatos in christianam reducat terram, per Jesum Christum & in ejus nomine Amen. Huic vos omnes, qui illum colitis, amorem servatis, fratres diligitis, verbum Dei factó & voluntate sequimini, nostrum miserorum captivorum memores in amore curam geritis, commendamus. Virtus divina, quæ omnem intellectum superat, corda vestra & rationem in Jesu Christo ad vitam æternam conservet. Amen.

Ad Vestræ venerandæ dignitatis, Domini indulgentissimi, pedes procidentes miseri captivi Islandicæ gentis Algeriæ detenti. De Algeria Barbariæ, die 21 Augusti, 1635.

- (c) Omnibus Magistratum politicum intra diœcesin Skálholtinam gerentibus, judicibus, Toparchis, eorumque vicariis, opto ego Gisslaus Oddi filius Superintendens diœceseos Skálholtensis,

perintendens Skálholts stígtis náðar oc bléssunar af Gudi fyrer fridarbón oc forþenustu Jesu Christi, ásamt med ærutillbodum minnar embættes-skylldu, oc allre þenustufeme med tilbærelegu þaklæti fyrer margveitta velgiörninga Frómer oc góder viner! Jeg veit oc hefe reynt árlega um nochud lánga tíma, ad þar eru marger enn á medal yðar í þessu lande, sem ecke alleinasta lítels virða, heldur oc eirnin þar á móti forsmá oc lasta, oc halda öldúnges ónaudsynlegt það góða christilega oc loflega vísitatuverk, prestanna, prófastanna, oc biskupanna sierdeiles (sem þó hefur fastann grundvöll í guds orde, oc er stadfest med mörgum epter-dæmum, heilagra Spámanna, Herrans Christi siálfs oc hans Postula oc epterkomenda allra trúreindra oc gudhræddra sáluforgara, oc þar ad auke sô trúlega oc alvarlega, enn ecke forgefens befallad af voru náduga ædsta yfervallde í christilegre Ordinantiu, oc þó menn syne sig í því ad gjöra sitt hid besta þar til, ad yferheira hvad áfátt þyker, bæde hiá leikum oc lærdum, vanda um það oc leidretta opt med góðra manna ráde á sam-kundum, prestastefnum oc öðrum samkomum, þá fellur margt undan. (jeg sege fyrer minn veikleika) það sem annars være nóg naudfýn til ad umtala, oc þó sumt sie talad nógu berlega, þá vinnur það líted á hiá nochrum; þar fyrer neydift ec til med minu opnu brefe ad auglýsa vilia minnar embættes skylldu, oc samantaka nockra articula, þá sem mier þyk-
er

Skalholtenfis, gratiam & benedictionem a Deo per intercessionem & meritum Jesu Christi, una cum honorifica mei officii & operæ oblatione, ac debita pro multis beneficiis gratiarum actione. Pii & boni amici! Scio & quotannis per haud breve tempus expertus sum, multos vestrum in hac terra non solum parvi pendere, sed & contemnere, vituperare, & pro penitus inutili habere, Pastorum, Præpositorum & in specie Episcoporum, bonum, Christianum & laudabile visitandi officium, quod tamen firmiter in verbo Dei fundamento nititur, & Sanctorum Prophetarum, ipsius Christi, ejusque Apostolorum, & omnium fidelium & priorum in cura animarum successorum multis exemplis stabilitum est, & præterea tam fideliter & serio, non autem frustra, a summo nostro Christiano Magistratu in *Ordinatione Ecclesiastica* injunctum est, & quamvis illud pro posse promovere prætendatur defectus tam Laicorum, quam Clericorum, examinando, reprehendendo, & a bonorum concilio in Synodis emendando, multa tamen (meam hic infirmitatem fateor) alias memoratu necessaria omittuntur, & quamvis satis aperte admonitio fiat, parum tamen apud quosdam proficit, quare patentibus hisce literis muneris mei partibus satisfacere cogor; & quosdam recensere
articulos,

er hellst leidrettingar viðþurfa í ymsum stöðum því ei finnst þetta alls í einnre syfslu edur öllum (Gudi sieu þacker) helldur kiöre ec ad hvör oc einn take það eina upp oc ad sier, sem hann finnur oc reyner hellst hefer breft í hans umdæme, oc stunde til fyrer Guds náð ad það sama verde leidrett oc sem flestu illu tímanlega afftrad, so vier sieum ecki Tyrkium oc Heidíngium verre, í þessu góða rettchriřtna fridlande, oc yður bid ec huglátlega, þier sem setter erud í Guds stad, Fósturfedur í veraldlegum stiettum, oc brióřtmædur Guds safnadar, ad þier vorkynned mier þá þetta heyrid oc virded á besta veg, enn taked yður minn hreinan oc trúlegann tilgáang til hiarta, látid Guds verda dýrdena, fósfnudenum gagned, enn ychur sæmdena; Gud bid ec af öllu hiarta ad hialpa þar til kröřftuglega.

1) Í fyrřtu þá veit hvör maður ad klaga, eins oc uppi himenen, ad landed gáange af sier, fátæktinn vaxe, atburðerner mínke, hördu áren fiölge, landplágurnar aukist oc margfalldist, ein epter adra, fáheyrd ótíðende heyrest so vída, oc allrahanda ógner yfer oss stánde; oc þetta er alltsáman fatt, so það hlióta Guds börn med hiartans ángre oc þolenmæde ad lída, enn gudlaufer med sárre skelřingu samvitřkunnar ad vidurkenna, enn fáer giata ad þeirre rettu orřök til allrar flíkrar ólucku sem er þesse: ad þar er lítell eda eingenn Guds ótte hia mörgum, hærre oc lægre,

articulos, quorum emendatione multis in locis opus esse mihi videtur, non enim omnia hæc in una quavis Toparchia invenienda sunt, (grates Deo), sed rogo, velit quivis ad se applicare, quorum defectum in sua provincia potissimum sentit & experitur, eaque emendare per gratiam Dei studeat, ut quam plurima mala tempestive impedian- tur, ne Turcis & Ethnicis in bona & orthodoxa hac terra pacata deteriores inveniatur. Vos Politici ordinis viri qui pro Deo constituti estis ecclesiæ divinæ nutriticii, rogatos volo, me dum hæc audieritis, excusetis & bono vertatis, sed purus & fidelis meus scopus vobis curæ cordique sit, Dei gloriam, Ecclesiæ emolumentum, & vestrum honorem inde redundare facite, quod ut fiat, Deum ex toto corde efficacem cooperationem rogo.

Primo quivis queritur, celum veluti obtestans, quantum damni capiat patria, paupertas augeat, vires diminuantur, annonæ caritas frequentius eveniat, una calamitas publica alteram excipiat, & multiplicentur, inauditi eventus multis ex locis narrentur, & multifaria portenta undique immineant, atque hæc omnia vera sunt, quæ liberi Dei cordis tristitia & patientia perferre, impii autem cum ingenti conscientiæ pavore debent confiteri. Pauci vero justam horum malorum causam animadvertunt, multis scilicet parum vel nihil Dei timoris, tam magnis, quam parvis, tam junioribus,

lægge, ýngre oc elldre; hvörnen má þar þá vera nokkur tilheireleg elska Guds? Þar af kemur vanrækt Guds orða, óvirðing oc forögtun Sacramentanna, fyrerlitning prestanna, blót oc eidar, fals oc fvik, vanhælgun hvíldardaganna, óhlýdnir underfatar, ójöfnudur, yfergángur, oc öll skapilfska, illt saurlífe, baulvud ágyrne, baktal oc lester, oc umfíðer aull ólucha endalaus í helvíte ef ecke er adgjört í tíma, oc þessu veldur nochurn part vor eigen vanart, oc meðfædd ónáttúra, oc ad nokkru leite huglausar oc hirdulauser fálusorgarar: líka einninn ræktarlauser, ógiætner oc illa ráðner foreldrar, oc enn þá stíornarlauser hreppstíorar, oc ad síðustu agalauser yfervalldsmenn, sem allðrei straffa með einu orde prestana, foreldra oc slíka hreppstíora sem fyrr seger, enn síður nokkurn af almúganum sem klagader verða fyrer þeim ad ecke hlýde áminningum prestanna, slíker valdsmenn eru ótímanlega miskunfamer, oc verða slíkrar stíornunar ecke velbíkender fyrer þeim hæðsta dómara. Nochrer af fátæum förumönnum eiga ad vera so aumer, ad þeir gete ecke vered í kyrkiunne um embætted, oc ecke færer ad líða straff á líkamanum, eru þá ecke húfen til þar sem lesed er Guds ord á veturnar, oc þó eru þeir þar ecke, eða fara sumer í burtu þadann þegar lesa skal, ef þeir eru sláfráðer, er ecke loptsens híra á sumurenn við kyrkiurnar ad vera? Þó fara nokkrer sem flytia sig undann embættenu til nærsta bæar; mun þá Tyrkenn

T 2

enn

bus, quam senioribus restare. Quomodo igitur debitus Dei amor illis sit? Hinc verbi divini contemptus, negligentia & despectus Sacramentorum, contemptio Pastorum, execrationes & levia juramenta, doli & fraudes, profanatio sabbati, subditorum contumacia, iniustitia, vis, violentia, & omnis animi malitia, libidines, maledicta, avaritia, calumnia, vitia, & omnia tandem, si mature non occurratur, sine fine in inferno mala. Horum causa partim est corrupta nostra natura ac connata mala indoles, partim meticulosi & socordes Pastores, partim etiam pietate in liberos destituti, incuriosi & male consulti parentes, simulque tribuum Inspectores conniventes, & tandem magistratus indulgentes, qui ne uno quidem verbo Pastores, parentes & tribuum supradictos Inspectores, multo minus plebejos, illis coram, quod Pastorum admonitionibus morem gerere recusent, accusatos reprehendunt. Tales magistratus intempestive clementia utuntur, nec tale regimen coram summo iudice olim excusare poterunt. Quidam mendicorum tam miseri perhibentur, ut nec in templo, durante officio sacro, manere, nec penam corpore perferre possint, nonne ergo ædificia sunt, ubi tempore hyemali verbum Dei pertractatur? Quidam etiam, si non impediuntur, ad lectionem ejus ne adsint, discedunt. Nonne temperatus satis aer æstivo tempore, ut sacris in templo interesse liceat? Sunt tamen qui ad initium officii proximam

enn eda andskotinn um fíðer eche verða að straffa slíka Guds orðs förögtun? Því ecke tala ec um þá sem fyrer nógá naufsyn verða þess án að vera. Oc fyrst það er ecke nóg að vier prestarnar gíálfrum um þetta, þá er verallðlegre valdfstett ráðlegt oc mál komed að gíöra hier nochud víð, ef þeir vilia ecke láta Guds heilaga ord hataft öldúnges burt úr landenu epter Spámannanna ordum, einkum *Hoseam*, St. *Páls* í báðum þeim *Píftlum til Corinþios*; þar um eru eirnen openber Kongel. Majts mandat í *ordinantiunni* oc annars sier í lage. Ef þier eigned ecke að gánga epter þessu med þeim andlegu, þá veit ec ecke hvör?

2) Þar finnaft marger enn nú í þessu openberu oc kláru evangelií líóse, sem litla eda ongva skilmerkelega grein kunna að gíöra á sínum catechismo, eda á því sem þeir eiga að trúá, þó það sie so yduglega fyrer þeim tíád oc predíkad, ecke af því þeir muni það ecke, sem hvörn hegómánn annan geta vel numed, heldur af því þeir veniaft agaleyse framan epter öllu oc fáta ecke prestunum þó þeir amre víð þá med ordunum. Menn látaft nockurn vegen straffa saurlífnad oc þíófnad, enn þetta sem lángtum meira er verdt oc under er komenn vorrar sáluhíalpar velferd, það bíður óstraffad. Jeg víl ecke miked tala um blót oc eida, oc mörg önnur skemmeleg ord, sem slíker læra í stadin að tala svo nákvæmlega

ximam a templo petunt villam. Anne Turcam tandem & Diabolum talem verbí divini contemptum punitum ire necessum erit? Nec tamen de iis mihi sermo est, qui necessitate adacli verbo Dei privantur. Cumque non sufficiat nos Pastores de his latrasse, oportet, & tempus sane monet, magistratum Politicum suam adferre operam, nisi verbum Dei secundum effatum Prophetarum, *Hosea* praesertim & Sancti *Pauli* in utraque ad *Chorinþios Epistola*, ex terra penitus expelli malint. Sunt & manifesta Regiae Majestatis mandata, tam in *Ordinatione Ecclesiastica*, quam specialia hac de re. Siquē vos simul cum clericis hanc rem curare non debetis, nescio quis.

2) Sunt adhuc multi in manifesta hac & clara Evangelii luce, qui parvam & obscuram certe Catechismi, vel suae fidei, rationem reddere noverunt, quamvis affidue illis in sermonibus sacris inculcetur, non quod memoria destituantur, cum nugae quasvis caeteroquin exacte memoria teneant, sed quod per totam adolescentiam licentiae assuefacti sint, & crebras Pastorum admonitiones verbis prolatis ventis dare faterentur. Libido & furta aliquatenus puniuntur, haec autem, quae multo majoris sunt momenti, utpote in quibus salutis nostrae cardo vertitur, absque reprehensione transeunt. Nec plura loquar de execrationibus & juramentis & sermonibus abominabilibus, quos tales tam exacte, tamque ingeniose excogitados horum loco proferre

kvæmlega oc smásmuglega uppáfundenn, ad synd er ad heyra, oc skömm frá ad segia, Gud má vita hvört slíker opna nockurn tíma sinn munn til ad bidia sier Gud til hiálpar, því heldur ad bidia fyrer öðrum, fyrr enn þar er komed, so sem *Salomon* seger med *David*, í neydene kalla áminnelega oc sárgrætelega, þegar Gud vill ecke leingur bænheyra.

3) Til eru nockrer sem líted hyrda um helga daga, oc ei alleina forsóma Guds ord oc Sacramentinn, heldur oc eirnenn mótþróanlega fyrer oc effter oc jafnvel under embættes tímann, eins oc líf þeirra ligge á því ad vinna það allt á sunnudegenum edur helgum dögum, sem þeir hafa forsómad alla vikuna oc hina virku dagana, þar af kemur það ad margur vanræker sína fóknarkyrkiu opt oc leinge, oc missir Herrans Sacramente meir enn úr tíma, oc epter á þegar hann neyter þessi, verður það meir fyrer ordz skuld oc sidafaker enn fyrer sanna sálar naudsýn; Enn um allt þetta eru bæde gömul oc ný Kongl. Majts mandat yður alkunnug, oc trúverdar áminningar nochra höfudsmanna, oc biskupanna her í landenu, oc hæfer alltíð ad þeir veralldlegu yferbodarar, reyne til med straff oc riettar álögur, heldur enn kome til endelegrar bannfæringar í slíkum openberum hneixlunum oc syndum. Hier vid hänger sá ósidur ad nochrer þó þeir kome til kyrkiunnar oc kunne Psálmaföngin, vilia þó ecke lýngia. Sum-
er virdast echi til ad beigia sín knie til eirnrar drottinlegrar bænar; Flest-

T 3

er

ferre discunt, ut audire peccatum, referre pudor sit. Deus novit, num tales os aliquando ad auxilium a numine petendum, multo minus ad orandum pro aliis, apellant, priusquam eo res redierit, ut (vel ut Salomon cum Davide loquitur) in augore vehementer & obnixe clament, cum Deus diutius non vult exaudire.

3) Sunt quidam qui sabbata parvi pendunt, & non solum verbum Dei & Sacramenta negligunt, sed etiam tam post, quam ante, iuno & ipso officiorum tempore, tanquam vitæ referret, omnia quæ per totam septimanam & dies profestos omiserunt, die solis & aliis festis contumaciter operantur, unde fluit, ut multi sæpe & diu templum parochiale negligant, & Sacramento longe ultra tempus legitimum priventur, postea vero ubi illo utuntur, magis id faciant ad rumorem declinandum, & morem conservandum, quam suæ salutis causa, sed de omnibus his nova & vetera Regiæ Majestatis mandata, quæ probe nostis, existant, itemque fideles quorundam Præfectorum Regiorum & Episcoporum admonitiones, magisque semper ex re foret Magistratum Politicum pænis & iustis censuris emendationem prius tentavisse, quam talium scandalorum manifestorum & peccatorum plena fieret excommunicatio. Accidit etiam pravus ille mos, ut quamvis quidam templum frequentent, & hymnos memoria teneant, canere tamen nolunt. Quidam sub oratione Dominica genua flectere non

er kunna öngva hentuga bæn hvörke fyrer sier nie öðrum að bidia þá þeir koma, og þá þeir fara, og á meðann þeir eru þar í kyrkiunne. Enn Guð hefur þó fendið öff fjöllda bænabóka, hvar af vier mættum læra að bidia, og dagleg nauðsyn er degenum líófara um hvað vier þurfum að bidia.

4) Aullu þessu velldur (so sem áður er sagt) ecke síft agaleyse forelldranna, og hyrduleise um börnen, og það er eins að sía og marger hyrde eche þar um hvörnen börnen fara sálarennar vegna, sái þaug annars nochud fyrer munni og maga. Ec hefe það áður sagt og skrifad og kennest enn nú: Mig ugger að það hússens agaleyse, sem nú er orded, stofne under mikla óluchu og ófärer lífs og sálar, fyrer mörgum nema það verde leiddrett. Finnaft þar ecke nockrer fýslumenn og dömendur sem dæma sektir so sem á högginn og slögin fyrer hvörn snoppúngenn, eða keires og vandarhögged, sem húsfedur og húsmædur neydaft til að gefa óhlýdnu underfólke fyrer fullar saker? Item hvör hyrder um hvornenn þíonad er eckium og födurlausum börnum? Enn hvað forþena þeir hier með? Er nú ecke almúgen þeim sálsum þess óhlýdugre, sem elst upp við þetta agaleyse frá barndóme? Hvar er nú sú góða hlýdne sem vier erum yfervaldenu skylduger? Hvör gieldur með góðum villia það hönum ber? eða hvör bidur af hiarta vel fyrer valldstettenne? Hier er öff giarnara að ámæla þeim, ef vier formælum ecke þar ofann á, og leggja þeim allt lastlegt til; miked

non dignantur, & plurimi nullam aptam precationem pro se vel aliis, cum templum adeunt, vel inde abeunt, aut dum ibi manent, proferendam didicerunt. Deus tamen multos libros precum, unde facile peti possent precationes, nobis concessit, quæ autem rogasse nobis opus est, sole clarius patent.

4) Omnium horum, ut dictum est, causa est defectus disciplinæ, & circa liberorum negligentia, & videntur sane multi liberorum suorum salutem nihili pendere, si modo sit, quod gulæ satisfaciatur. Scripsi antea, & illud adhuc assero, suspicari me defectum educationis domesticæ increbrescentem, magnum malum & dispendium multorum, tam quoad corpus, quam quoad animam, nisi emendetur, parturire. Sunt ne iudices & Toparchæ, qui pro quavis plaga, verbera, colapho, scutica vel virgæ ictu, quæ patres & matresfamilias contumacibus domesticis iusta ex causa infligere coguntur, multam indicunt? Item quis curat quomodo viduis & orphanis operæ præstantur? Sed quid his promerentur? Nonne plebs, quæ istis a teneris ungribus affvesit, erga illos tanto est contumacior? Ubi est obedientia Magistratui debita? Qvis benevole, quod debet, solvit? Qvis ex animo Magistratui civili bona apprecatur? Hic quidem libentius de illis odiosa dicimus, si non præterea maledicimus, & omnia vitia illis attribuimus. Multa prius bona eos fecisse oportet, quam illa agnoscamus,

miked meiga þeir gott giöra áður enn vier þeckium það eda þöckum, oc líted verður þeim á áður enn því sie eche lýtalega oc lastlega á lopt hallded. Af þessu kann skie koma stundum illa vandader dómar, ósamþycke í þeim, eigenn vilie oc örviltar samviskur sumra þeirra sem ongva samvisku hafa, eda smíða sier hana öfuga, ödruvíse enn lög oc rettur tilstendur. Hier á það heima ad lidner eru heilbrigder letingar oc sannprófader strákar oc stelpur oc óhlýded sálfrædes fólk óreffst, oc so allt annad lagaleyse.

5) Þó ecke sie hier openbert stríd í landenu, (hvað vier kunn-um alldrei nóglega Gude ad þacka), þá er samt nóg annad clammarii, hat-ur, agg, reide, þratur, tvídrægne, misfættar, oc margföld ránginde, oc það sama nálægt endalaust, so ad marger fyrer það sama fá tilefne til ad standa fyrer utann Sacramentid oc Gudspíónustu vel í nochur ár, eins oc þar sie einginn lög oc rettur ad sætta menn oc frida hvörn vid annan: Stundum dragast foddann mál undann ár frá áre oc verda þess argare sem standa yfer leingur, enn prestunum á hálse leiged í því so vel sem öðru ef þeir leita þess sem fridsamlegt er, hvar af ad fylger hiá allmörgum hin hædsta forögtun kennedómsens oc ónáttúrlegur óvilie ad veita því upp- helde, oc það meira er, ad fáar ærlegar persónur, sem nockurs annars eiga úrkosta

agnoscamus, aut grates reddamus, & parum certe delinquent, si id non malitiose diffametur. Hinc forsitan originem trahunt sententiæ perversæ, in illis ferendis discordiæ, pertinaciæ & conscientia penitus erronea eorum, qui vel nullam habent, vel falsam contra jus & fas sibi formant. Huc pertinet, quod impune perferantur circumforanei, maleferiati, utriusque sexus plebs temeraria & contumax, ac quævis alia illegalitas.

5) Quamvis in hac terra bellum non sit apertum, quare condignas Deo grates nunquam referre possumus, sat tamen est pugnarum, odii, jurgiorum, rixarum, festarum, altercationis, velitationum & multifariarum injuriarum ferme continuarum, ita ut multi inde, per quorundam interdum annorum spatium, a re divina & sacramento se abstinendi occasionem desumant, tanquam nec jus, nec fas, ad amicitiam reconciliandam & pacem restituendam, existeret. Quandoque tales causæ per annos multos procrastinantur, & tanto evadunt deteriores, quanto magis differuntur; Pastoribus autem, ut reliqua omnia, vitio vertitur, quod partes reconciliare studeant, unde apud complures oritur summus ministerii despectus, idque sustentandi prodigiola noluntas, quid? quod paucæ admodum personæ honestæ, quæ melioris condi-

tionis

úrkofta hirta að gefa sig inni foddan upphelldeslaufann vanda, nálægt foragtað embætte; Hier á móte ættu valldsmennerner epter Guds orde audrum til fyrermyndar að virða mikels þetta Guds verk, oc láta það fannast med velgiörðum, svo sem nochrer giöra (Gude sieu þacher) oc hiálpa þeim til að útretta rielega þessa kallan oc embætte; Enn þar sem hitt geingur leinge, þá er uggande um að siálfum prestunum leideft þetta Guds verk, sem þeir eru tilfender, oc þar að auke þore ecke med einu orde að ángra þá stórherrana, þó þar sie þúsundsinnumþörf til, oc fara svo báder siáande í glötunena. Hier á mót finnaft eirnenn þeir preftar, sem giöra ofmiked að, oc vilia öllu ráða oc regulera epter sínu höfde oc sinne, hvörum það veraldlega valld má vel aptra oc segia til þeirra próföfum oc yfervalldsmonnum, vilie þeir eche adgiöra, so sem her um er sú heilagrar *kyrkiu ordinantia* oc nógar reglur adrar hiá off á millum handanna, oc ec er hræddur um að alldrei verde nein stöðug bleffan í landenu, so leinge sem þeir veraldlegu vilia eche hiálpa þeim andlegu, Guds natni til rettrar gudlegrar oc christilegrar stjórnar oc síðsemi utann kyrkiu oc innann. Hvar á móte þeir andlegu ættu altíð að vera reidubúner að styrkia rett málefne, oc trúlega vara við aullum skada, hafande gott eitt í sinne við sína valdsmenn, med tilbærelegum godum vilia oc þenustufemi.

6) Um

tionis optionem habent, tale periculum, sustentatione destitutum, & munus fere contemptum, dedignantur. E contra viri Politici Ordinis aliis in exemplum secundum verbum Dei opus hocce divinum magni æstimare, idque beneficiis, ut quidam (laus Deo) faciunt, ostendere, & ad officium & munus rite obeundum auxilium præbere deberent. Si vero istud diutius obtinuerit, vereor ne ipsos Pastores, divini huius operis, ad quod gerendum missi sunt, tædium capiat, & præterea ne uno verbo inagnatibus tristitia annunciare, quamvis multa urgeat necessitas, audeant, & ita utrique videntes, in suum ruant exitium. Sunt e contrario Pastores, qui nimium agunt, quique soli omnia ad suum nutum dirigere cupiunt, quos Magistratus Politicus retineat, sique obedire nolunt, indicent eorum Præpositis & Superioribus ex præscripto *Ordinationis Ecclesiasticae* & multarum aliarum, quæ in manibus sunt, regularum, & vereor sane, ut firma unquam in hac terra benedictio remaneat, usque quo Politici Clericis auxilium ad iura nominis divini & pium ac christianum regimen ac mores, tam intra quam extra templum promovendos, præbere velint. Clerici vice versa semper ad iustas causas adjuvandas, omne periculum consiliis overtendum parati esse, & Politicis semper bene cupere ac debitam benevolentiam ac officium præbere debent.

6) De

6) Um færlifnað, hórdóma oc blóðskammir hefe jeg eche margt að skrifa, með því það á að heita nochurn vegen straffað, nema það góðer valldsmenn láte sier vera umhugað að rett sie sagt til fadernes barnanna í ríettan tíma, so að voladar samviðkur leideft ecke í lífs oc fálar hættu þessvegna, einkum fyrir lángr úteftödur frá aflausn oc Sacramente, oc svo sem ecke á að líðast að lílíkar personur stríúke úr annare sökni í aðra sveit, ádur enn þær eru afleyftar, svo á þeim ecke heldur að líðast effter það að vera tilfámans á einum bæ í eirnre sökni edur sveit, oc jafnvel fiórdunge ef á svo háu rídur, til meire hneixlunar á móte reglum sem þar um eru skrifadar. En her í finnaft nokkrer valldsmenn offa mífkunsfamer oc líða eða leyfa vitanlega þeim samvifter, þángad til meire ólucka fkedur. Hier loder oc svo annað við, það er að landhlauparar kunnuger oc líka dæmder útlegdarmenn eru á móte lögum oc rette hyllter, hýfter oc inntekner í sökner sveiter oc fýfslur, einkum þá þeir hafa ecke peninga til að betala sig út, oc giöraft svo sem sannkallad landsens illvirkia grene, stráka stöðull, oc skálka skýla, einkum ef þeir sem brotleger eru kunna að fíckicka sier í ókiendum stöðumnockud chriftelega um stundar faker; Þar að auke hefur vered einhvörra nokkra fýfslumanna síðvani að fá af almúganum að borga út nokkrar af þessum höfudfektum; Enn hvörfu
mikel

6) De stupris, adulteriis, & incestu, non est quod multa loquar, cum quodantenus in speciem puniantur, nisi ut boni magistratus sibi curæ cordique esse velint, patres nothorum tempestive indicatum iri, ne conscientia contristata ideo in vitæ vel animæ periculum ob diutinam absolutionis præsertim & sacramenti privationem inducantur. Et ita ut tales personas ex una parochia in aliam tribum, priusquam absolvantur, transfugere non est tolerandum, ita etiam non perferendum, illas simul commorari in una eademque villa, parochia, tribu, vel etiam quadrante, si tanti est delictum, ne scandalum fiat, contra regulas de his præscriptas. Sed in his nimis conniventes inveniuntur Magistratus, qui talium cohabitationem, quo usque majus evenit malum, scientes, vel tolerant, vel permittunt. Plura his adhærent: manifesti scilicet malefieriati, & exules, etiam sententia definitiva declarati, præsertim cum comæatu peregre eundi destituantur, contra fas & jus in parochias, tribus, & Toparchias recipiuntur, domicilio beantur, & celentur, taliqve loca, maleficorum fovea, circumforaneorum receptaculum, & nequissimi cujusvis perugium sunt, præsertim si profugi isti aliquamdiu in locis istis ignotis Christianam vitam præ se ferre noverint; præterea mos fuit aliquibus Toparcharum, quod plebi talia delicta graviora, multa expiare pecuniaria permiserint, quantum autem peccatum

in

mikel synd þad sie finna menn hiá Spámönnunum í þeirra bókum. Sumer borge dæmdar fesechter, enn kennast aldrei brotenn nein; af þess háttar oc þvílíku stillest foddan vande uppá prestana, prófastana oc biskupana, eins oc af tilsettu ráde valldsmanna oc dómenda, ad þeir kunna ecke neitt ad útretta í-Guds embætti, so þeir verda nálega ad yfergefa sig í því ángre umförg oc vanda. Jeg tala hier um trúlynda oc gudhrædda sálusforgara. Finnast þeir sem ecke hyrda á hvöriu geingur, oc eru vel sálfer hluttakarar af þessum glæpum (þad náde Gud). Hier eiga þeir eirnenn heima sem illa eru riktader oc áminter vilia eche adgiöra. Hvar til eru þá yfervalldsmenn oc dómendur? Er þad ad fósttra söfnudenn? ad draga siödur yfer slíkt oc lída ad þad gänge svo óluckulega oc ónáttúrlega til.

7) Ad ræna oc stela leynt oc líóft hefur ecke haft neirn enda í nockur ár í sumum sýslum, miög sáker þess ad þar hefur ecke vered eptergeinged med straffenu so sem verdugt er, hvar um sión er sögu ríkarí. Slíkum hefur líka lided vered ad hlaupa um sveiternar bæde liúgande oc stelandi oc hafa færre tillagt enn vera skylde. Slíker setiast eirnenn upp þar sem þeir ætla sier, hvöríum manne ad þackarlausu, þar er eingenn age nie ótte yfer þeim, so sem plagídur ér, þar sem agaleyfed geingur þar er æruleyfed nóg. Jeg vænti mier tíae ecke ad skrifa hier
margt

in hoc committant, videre est ex libris Prophetarum. Quidam multas pecuniarias sententia iudicis infictas solvunt, delictum tamen non consentunt; His & multis talibus, tanquam ex deliberato magistratum & iudicum consilio, tanta paritur Pastoribus, Præpositis & Episcopis difficultas, ut nihil maiorum divinorum efficere queant, ita, ut ob trisittiam & periculum ferme desperare illis necessum sit. Loqvor hic de piis & fidelibus animarum Pastoribus, sunt enim, pro dolor! qui quocunqve modo res procedat, non curant, & ipsi quoque vel scelerum talium participes sunt. Huc etiam pertinent, qui fama sinistra aggravati admoniti se emendare nolunt. Qvem in usum ergo Magistratus & iudices? An hoc est Ecclesiam nutrire talibus connivere, & hæc tam periculosa & prodigiosa tolerare?

7) Per quosdam abhinc annos rapinæ & furta clandestina & manifesta sine intermissione increbuerunt, præsertim quod pœna condigna hæc facta non sit consecuta, de quibus experientia testis omni exceptione maior est. Tales maleficos etiam ex una tribu in alteram furta & mendacia exercentes, cursitare toleratum est, paucioribus, quam par est, illos reprehendentibus. Tales etiam, ubicunqve visum fuerit, cuiusque patrisfamilias ingratis, hospitium vi occupant, cum nullo timore nulla pœna retineantur, ita ut evenire solet, ubi parum disciplinæ, ibi multum infamiæ.

Timeo

márgt um þá sem vilja draga under sig kyrknanna eignir, oc þar ad auke hallda inne kyrkn: oc prestaskyldum oc tíundum, enn vilja ecke hialpa til ad kyrkiur oc kennemenn halde því sem þeim ber, ecke er von ad landenu vegne vel þegar Gud neydist til ad taka þessar tíunder burtu, med hördum árum, ýmislegum tilfellum oc dýrustu tíð, þó vilja so fáer verda til af veraldlegum valldsmönnum ad leidretta það, eins oc þeir vite ecke ad andlegt góts er eins oc arnarfiödur í dúne; oc jetur í kringum sig, þegar það er ránglega frá þeim haft sem hafa eiga, svo nú eru marger prestar oc kyrkiur so fátækar ordnar ad þeir hafa ecke það þeir life af oc klædest med, oc þær fá ecke nægelega inntekt fyrir vín oc bakstur alleina oc þó segest almúgen ecke hafa það til sem þeim verdi þenad med hvöruveggiu. Enn hvað segia Historiurnar her til? Þær vitna ad það hafe svo tilgeinged, þar sem kyrkium oc kennemönnum hefur ecke naufsynlega vered vid magt hallded, helldur frá þeim dreged, þar hefur Gud teked sitt heilaga ord í burtu, frá hvöriu Gud vardveite oft náðarsamlega! jeg vil þar ecke um þýngra skrifa.

8. Landlygurum, kvískiöftum, baktölurum oc rógsmönnum kannske einhvör sege ecke verde aptrad, því ecke? Vegna þess so fáer eru straffader fyrir sannreyndar lygar þá uppkoma. Eru hier ei þar ad auke

U 2

þeir

Timeo ne aqum cribro hauriam, qvamvis multa hic referam de iis, qvi templorum possessiones sibi clam vindicare student, & salaria præterea ac decimas templorum & Pastorum retinent, nec tamen suam conferre volunt operam templis & Pastoribus ad sua (aliunde) vindicanda. Non sperandus sane est huic terræ successus, si Deus has decimas variis casibus, sterilitate & maxima annonæ caritate auferre necessum habeat. Tam pauci tamen e Magistratu Politico hæc emendare cupiunt, tanquam ignorent bona Ecclesiastica esse instar pennæ agvilinæ in plumis mollissimis, quæ quicquid circumjacet, exedit, ita & ea quæ illis injuste detrahuntur, adeo ut multa nunc templa & Pastores ad tantam redacti sint paupertatem, ut non sit iis, unde escam vel vestes petant, illa vero soli vino & pani eucharistico acqviendo reditus non habeant sufficientes, vulgus tamen se utrisque necessaria non habere conferenda dicat. Sed quid historiæ hac de re testantur? Illæ perhibent semper obtinuisse, ut ubicunque templa & Sacerdotes necessariis caruerint, eorumque bona iis adempta fuerint, inde Deus sanctum suum verbum abstulerit, quod malum Deus clementer avertat! De his graviora scribere superledeo.

8) Dixerit forsân aliquis; falsi rumoris autores, sycophantæ, calumniatores & obtrectatores reprimi non possunt. Quid ni? Quia tam pauci propter mendacia, cum innotescunt, puniuntur. Sunt ne hic qvi alienarum epistolarum vinetia laxant,

&

þeir sem rýfa upp bref manna, oc þykiaft jafnærleger. Munu nú enn öngver hrófa síer af rúnum oc fiölkýnge, guðuk være valdsmönnum ad hafa ei slíka í mestum hávegum, oc leita ecke hæles nie ráda til þeirra, helldur spyriaft fyrer þeim, rannsaka þá oc reßla þeim, hvar sem þeir kunna ad finnaft, oc endelega verd ec ad segia epter Guds orde enn einu- sinne í vors herra Jesu nafne: Ef þier vilied framar ólíduga líkind oc ótímanlega miskunfeme hafa, vid openbera oc ydrunarlausfa oc hardhnack- ada illgiörðamenn, oc aptra þeim ecke, straffa þá ecke, nie hreinfa land- ed, þá vill Gud ecke vera yður miskunsamur, helldur straffa yður oc adra vægdarlausft í sínum rettlætes reide dóme einu sinne einhvörn tíma edur ad eylífu, utann her giörest nockur bót á fyrer hans nádar tilstillíng, oc fyrer trúhiartadar Guds orða áminningar, þá er Gude kunnugaft hvörfu fárt jeg er neyddur til slíkra orða, oc kvíde vid ecke síður enn Jonas ad kunngiöra þessum Nínivítum Islands innbyggjurum, bæde síálf- um mier oc öðrum, það óumrædelega yferhángande straff sem óbrigdan- lega munde epterfylgia. Enn ec veit oc vidurkenne so vel sem íame Jonás ad vor Gud er enn nú náduður oc líknsamur, miög bidlundargód- ur oc ómælanlega þolenmóður, íá sem hiartans giarnann vill ad aller menn verde hólpner, oc mun enn nú mörgum snúa til sín kröftuglega, so ad hann kunne eirnen ad snúast til þín aptur milldelega, med alla sína

& tamen æque honestos se reputant? Anne sunt adhuc, qui characteribus & magia gloriam aucupantur? Rem pulchram facerent magistratus, si tales non summo haberent loco, & ab iis præsidium & consilia non peterent sed multo magis eos exquirent, examinarent, & ubicunque eos offenderent, punirent. Et tandem ex verbo Dei in nomine Domini nostri Jesu Christi, adhuc una vice exclamare cogor: Si ahinc intolerabilem indulgentiam & intempestivam clementiam manifestis & impænitentibus ac contumacibus maleficiis præstiteritis, eosque nec reprimatis, nec puniatis, terramque purgetis, tum Deus non vult esse gratosus, sed vos & alios olim in tempore aut in æternum sine clementia ex justo suo judicio in ira puniet, nisi per gratiam ejus & fideles verbi divini admonitiones hæc aliquatenus corrigantur. Deus novit, quam acerba ad hæc dicenda me cogat necessitas, nec minus quam Jonas his Nínivitis Islandiæ incolis, tam ipsi mihi quam aliis ineffabilem imminentem pœnam, quæ certe subsequetur, annunciare metuo. Scio autem, ut idem Jonas, & agnosco, Deum nostrum esse gratiosum & clementem, admodum longanimum & ineffabiliter tolerantem, qui ardentissime vult omnium hominum salutem & adhuc multos ad se efficaciter convertet, ut iterum cum omni sua ineffabili gratia & benedictione, æter-

sína ófegjanlega náð oc bleffan eilífa fyrergefning oc endalaufa hiálp, bæde þessa heims oc annars, oc það allt fyrer vorn elskulega herrann Jesum Christum Guds eingeten son, hvörum ec befala off alla med allre vorre stett oc stíórnan umhyggiu oc áliggande naudsýnium, so trúlega oc innelega sem hans náðar ande gefur nú oc ad ey lifu amen.

Skrifad í Skálholte 26 Aprilis, Anno 1636. Oc nú endurnýad 13 dag December sama árs. Þad sem nú ofskrifad má vera, vil ec giarnan leidretta þá mier er tryggelega tilfagt.

Gisle Oddsøn.

Litr. D.

(d) Frómer oc góder viner hreppstíórar í Skálholts stigte einkum í sunn-
lendinga fiórdunge. Jeg vil þier vited tilefne þessa brefs hid stutt-
legasta. Vegna þess ec spyr oc reyne miked hyrduleyse þessara embætt-
ismanna í sumum sveitum sierdeiles, so þess hlýtur ad gialda margur
ómaklegur af ríkum oc fátækum, þar sumer hreppstíórar þýkiaft lítenn
vanda hafa fyrer lítel laun í veröldenne. 2) Adrer þýkiaft öllu meiga
ráða oc regera í sveitenne epter sínum vilia oc fárádlegu sveitar sam-
þycke, hvört það eru lög edur ecke. 3) Þýkiaft ei eiga med nema ad
U 3 fiá

na remissione & infinito auxilio, tam in hoc quam futuro seculo ad vos convertatur, & omnia hæc per dilectum Dominum Jesum Christum, filium Dei unigenitum, cui nos omnes cum omni nostro statu & gubernatione, cura, & omnibus quorum interest, tam fideliter & obnixè commendo, quam gratiæ ejus spiritus nunc & in æternum donat. Amen.

Scriptum Skálholtti die 26 Aprilis, Anno 1636, & jam repetitum d. 13 Decembris ejusdem anni, quod jam forsitan minus exacte scriptum fuerit, lubens emendabo, quando fideliter admonitus fuero.

Gislaus Oddi filius.

(d) Pii & boni amici, Inspectores tribuum dioceseos Skálholtingæ, & in specie quadrantis meridionalis. Sciatis, quæso, harum literarum occasione paucissimis, quod certior sim factus, & compertam habuerim magnam horum virorum, in quibusdam tribubus negligentiam, unde damnum ad multos, tam pauperes, quam divites, præter condignum redundat, cum quidam Inspectorum cum parvo, in hoc mundo salario parvam quoque se habere debere curam autument. 2) Alii omnia in tribu gubernare, & ex proprio nutu & vesano tribus consensu, sive secundum legem sit, sive contra, dirigere sibi licitum esse credunt. 3) Quidam sui non putant officii esse aliud quam decimas

fiá fyrer tíundum oc flutningum fátækra. 4) Finnaft þeir sem eckert samhellde hafa í nockre skickun, helldur rædur hvör epter sínu höfde annad hvört í sínum kíálcka ellegar skipar það annar aptur, sem annar skipar framm. 5) Þeir sem framfære eiga er ecke rudt til þess ad lögum, letingiunum er ecke reffad, nie til eins góða halded. helldur sumer á tíundum fústrader; sem eiga nockud fyrer sig ad leggja enn liggja þó uppá öðrum, sem valla eru málsfärer fyrer sig oc sína. Enn heimta þó allt med siálffskyldu, ógna mönnum sem adfinna, eda minsta koste gefa önnur ónytiu ord, oc jafnvel skammaryrde, þó ecke verde þaug vitnuð hvörn dag, edur setiaft upp ólöglega í ymsum stöðum vikum saman eda leingur. Sumer segiaft vera siúker, þó ecke satt reynest, adrer bíða þangad til þeir verda siúker af vesölld, þá eche verdur öllum tært nie gegnt epter þeirra villd, oc það þýngst er, soddann fólk elst eche upp nema í öllum óföma, bæde vid Gud oc menn, vill eche heira Guds ord nie standa þar sem það er lesed, aungvum áminningum sinna oc eche neitt gott láta sier segiaft, oc verdur af þessu soddann óbleffan í landenu ad af þessháttar fólke verda mester þiófár, illrædesmenn, ordhákar, blót-vargar, arger þriótar, oc í besta máta svikuler oc ódygduger þenarar, ef þeir ná vístum, von er á ad þar sie eche Gud nie luckann med, hafa nú eche

decimas & transportationem pauperum. 4) Sunt qui in nulla re consentiunt, sed quisque ex propria sententia præcipit, aut singuli seorsim intra circumscriptos terminos, aut alter id rescindit quod alter fieri jubet. 5) Qui legitimo sustentationis jure gaudent, illo non fruuntur, & maleferiati nec puniuntur, nec ad bonum quicquam applicantur, sed quidam eorum decimis aluntur, alii, qui ipsi habent, quo se sustentent, eos tamen exedunt, qui vix unius diei victum pro se suisque habent, illi nihilominus stipem tanquam debitum expostulant, reprehendentibus mala minantur, aut ad minimum inutilia verba, imo convitia regerunt, quamvis ad judicem quotidie non perferantur, aut contra fas & jus multis in locis per solidas septimanas, & diutius hospitium violenter occupant, quidam morbum simulant, qui fallus postmodum deprehenditur, alii commorantur usque quo miseria, dum quod omnibus detur non suppetit, oppressi ærotaverint, & quod maximum est malum, tales homines non instruantur, nisi omni dedecore, tam erga Deum, quam homines, verbum Dei non audire, nec ubi legitur commorari, nec admonitionibus morem gerere, nec ullo bono consilio uti volunt, inde tantus in hac terra benedictionis defectus, quod homines isti evadant pessimi fures, scelerati, convitiatores, maledici, contumaces, & qui minime mali sunt, perfidi & vitiosi operarii, si modo operam suam aliis locare possint.

eche prestarnir bored sig ad vanda um þetta, oc so tíðum fárlega, leynt oc líóft, ad himen oc jörd má bera þeim vitne (jeg tala um trúlynda Guds kennemenn). Býður sig ecke chriftelegt yfervalld til á hvöriu þínge, slíkt sem mögulegt er, alla óhlutvendne ad leidrietta med sverdenu edur straffenu? Enn hvad giöra hreppstíórar her til? Flester sofa þeir, eins oc það kome ecke þar við þá. Seged mier í þaug þríatíu ár sem ec kann ad minnast, hvörfu marger slíker sem áður eru talder (ad undanteknum stórþiófum oc illvirkiamönnum) hvörfu marger, sege ec, af gudlausum stráðum oc óhlýðnum stryttum hafa af hreppstíórunum einulinne áng-rader edur agader vered, auk helldur á þíng færder. O! þú óheilaga óhóffsama oc ótímanlega miskunfeme! illa muntu umfíder launa þeim sem þier so trúlega þíóna. Gud vill ecke hafa það svo, landslögen líða það eche so, vort náduga oc chriftelega yfervald munde ecke helldur líða það svo. Enn hvad á jeg einstæðingur hier til ad giöra? Jeg má eche þegia vegna Guds oc samvitskunnar, já eche heldur vegna míns eíds oc embættes sem *Ordinantian* ávísar yður, hvört ec vísa þeim sem meina ad ec hafe hier svo líted med. Ec hefe eirnenn nochra stund amrad um þvílíkt þar í sveitum sem ec hefe vered, oc líted áunnet, sem Gude er kunngast oc góðum mönnum sem satt vilia segia, oc get ec ecke enn kent

possint. Non est sperandum Deum & fortunam hic adesse. Nonne Pastores, & quidem sæpe, tam privatim, quam publice, adeo acriter, ut cælum & terram testes appellare possent, (de fidelibus Dei ministris mihi sermo est) hæc reprehendere conati sunt? Nonne Magistratus Christianus stato quovis judicii die, suam operam ad hæc scelera, quantum possibile, pœna & gladio vindicanda offert? Quid autem Inspectores tribuum tunc faciunt? Plurimi tanquam nihil ad eos pertineat, dormiunt. Respondete quæso; per solidos quorum memini triginta annos, quot talium supradictorum, exceptis saltem trifuribus, & gravium delictorum reis, quot quæso impiorum, nebulonum & contumacium muliercularum ab Inspectoribus tribuum castigati, vel unica vice repressi, multo minus ad judicem delati sunt? O profana, intemperans, & intempestiva clementia! Malam tandem tam fidelibus tuis servis retributionem reddes! Deus talia aspernatur, lex civilis non patitur, Clemens noster & Christianus Magistratus etiam pati nolle. Quid autem solus ego fecero? Dei & conscientie causa tacere non licet, imo & officii quoque & juramenti, quod *Ordinatio Ecclesiastica* vobis ostendit, quo & illos, qui hæc ad me non pertinere putant, ablego. Hæc quoque in tribubus, in quibus commoratus sum, usque ad tedium repetii, parum tamen profeci, ut Deus bonique & veraces homines optime noverunt. Nec Magistratibus potius quam Inspectoribus tribuum hæc imputare fas est, utpote officii sui negligentibus,

kent það yfervalldenu, helldur enn hreppstíórunum, sem illa hyrda um sitt embætte, oc ecke skeita prestanna fortölum. Þeir segia; hvad eigum vier med það? hvört það lærer catechismum (fræðenn) eda eche? Þeirra þingaprestur sáe þar fyrer: Item, hvört það kemur til kyrkiu edur ei. Enn ec sege: Segdu það Jesu Christo á þeim síðasta dege, hvört þú hafer átt ad forga meir fyrer líkamænum enn sálunne. Item hafer þú aled upp þann oc þann til alls æruleyses, enn ei annars, so hann skeite ei þar fyrer neinum yferbodara, þegar hann magnaft í sinne óhlýdne. Þeir segia: aungvann eigum vier ad aga medann þeirra forelldrar lifa hiá þeim, ábyrgest þeir það siálfer. Ec sege, age þier þá forelldrana sem eche vilia aga sín börn í ótta Guds, oc þeim gefed síður Guds ólmusu enn öðrum á medann þeir betrast ecke. Enn nú segia þeir: off ber ecke ad aga þá sem eru af ómaga alldre: Færed þá sýslumönnum á þing oc ad vited hvad bödullenn seger til vid þá. Þier seged: eingen vilie hlýða yður oc vera under yðar stíórnan oc lágre stíett; giöred fyrft nockra gudlega, chritelega oc loflega skipan, oc klaged þá síðan sem á móte mæla, siálfum yður oc fátækum til besta. Þier meiged segia: um tíunder, hýsingar oc tæringar sie nú ecke miked ad tala í víduftum stöðum epter þesse hardende. Enn ec sege: því sáud þier svo illa af því sem hreppenn vardade mest med opnum augum á medann þaug hardende yferstóðu,

tibus, & Pastorum admonitiones flocci pendentibus. Dicunt enim; Quid ad nos, sive vulgus Catechismum discat sive non. Num templum frequentent nec ne? Prospiciat Parochus. Ego vero dico: Dic ista Domino Jesu Christo, in die novissimo, utrum majorem curam requiserit anima an corpus? Item si tu hunc vel illum, ad omnem infamiam, nec aliud, educaveris, ita ut quando contumacia vires ceperit, nulli superiori morem gerat. Regerunt: Neminem, dum ejus parentes vivunt, castigare debemus, ipsi videant. Ego vero dico: Castigate ergo parentes, qui ipsi liberos ad timorem Dei castigare detestant, & iis usquedum resipuerint, minus quam aliis elemosynæ date. Adhuc regerunt: Majorem castigare non debemus. Deserte igitur illos ad Toparcham coram judicio, & experiamini, quid licet illis dicat. Dicitis: neminem vobis morem gerere, nec regimini vestro, & haud eminenti dignitati subesse velle. Imperate igitur aliquid pium, Christianum & laudabile, postea in proprium vestrum & pauperum usum contradicentes accusate. Dicitis forsan: Plebisque in locis, ex quo annonæ caritas fuit, non esse quod memoratu dignum sit de decimis, hospitibus pauperum & elemosynis. Ego vero dico: Quare ergo ea, quorum tribubus maximi referebat, durante adhuc annonæ caritate, apertis neglexistis oculis?

stóðu, enn vildud ecke síá, áminter þó á það sem nú er komed; oc þar er enn nú sem komed er, því vilie þier enn nú ei styrkia sveiternar, svo, ad leggja nockud fátækum barnamönnum sem fyrersitia oc vilia giarnann hialpa sier ærlega í Guds ótta, helldur enn ad skicka það litla tillag öðrum sumum kannske ærultlum oc jafnvel strákum oc strittum, helldur enn ad safna fleirum vísvitande útá hreppana, því þetta vill gilda umfíder yður oc yðar börn ef ecke er adgiört oc skule svo leingur framfara. Enn hvað skal mier hier mörg ord um hafa? Gudhrædder dánumenn skilia her af minn trúlyndan tilgáng, oc Gud veit hvörfu sárt jeg er mæddur til foddan áminningar ef hún má so heita. Þar fyrer hefe ec beded nockra gudhrædda menn, hvöria svo vel sem mig, sierlega ángrar hyrduleyse, stiórnarleyse oc ólucka sem af slíku fylger, ad underskrifa med mier þetta bref, því ec vil þess med öllu bíkendur vera bæde fyrer Gude oc mönnum, oc sie ecke adgiört, hlýt ec ad segia til því ædfta yfervalde í nafne drottens. Þar á móte er mitt trúlegt ráð ad hvorier sem á medal yðar hreppstióranna vilia síns embættes oc stiórnar verda bíkender fyrer vorum herra Jesu Christo þegar hann birtist, oc af hönum nockra góðra launa vøntande verda: 1) Ad þier med kenne-mönnunum í fyrstu alvarlega oc trúlega framfylged Guds orde svo sem yður

lis? Nec tamen de illis, quæ jam evenerunt; admoniti videre voluistis. Et res adhuc in vado est; si enim tribus ita succurrere velitis, ut pauperibus & multitudine liberorum oppressis colonis, qui domi manentes visum sibi in timore Dei honeste quæ-rere student, multo magis parum illud elemosynæ detis, quam aliis, quibusdam minus forte honestis, nebulonibus quoniam, & maleficientis, præstaret hoc, quam dedita opera plures mendicorum numero addidisset, quod si diutius obtineat, & his malis non occurratur, tandem vos, vestrosque liberos exedet. Quid autem de his multa? Viri pii fidelem meum scopum intelligent, & ipse Deus novit, quam dira ad has admonitiones, si modo ita hæc literæ appellentur, urgeat necessitas. Hinc etiam pios quosdam viros, qui de talibus fluentem socordiam, defectum regiminis & mala mecum dolent, has literas mecum simul subscribere rogavi, earum enim omni ex parte autorem coram Deo & hominibus me profitebor, siquæ nihil profecerit, in nomine Domini summo illud magistratui referre cogar. E contrario fidele meum est consilium, ut quicunque vestrum, tribuum Inspectores, qui munus & gubernationem suam coram Domino nostro Jesu Christo, cum apparebit, profiteri, in proposito habent, & ab illo aliqualem bonam sperant remunerationem 1) Unacum Pastoribus serio & fideliter verbum Dei, ut debetis, reprehensione, increpatione, & pena omni-

um

ydur ber með ávitun umvöndun oc straffe yfer öllum gudsforögturum, sem prestarnar ráða ecke vid med munnum. 2) Þar nærst ad þier hlífest ecke vid ad hallda foreldrunum til aga oc umvöndunar oc sialfer fylged þar ad, ad nockur chriftelegur age sie í hvöriu húse, saker æru oc velferdar þeirra sem í hlut eiga síðar meir. 3) Þar ad auk halded strákum oc strittum til erfides minsta kost um sumarid því nóg fellur til allstadar ef vel er adgád, oc spared því ecke hrífed í Guds nafne, þeim sem óráðvander vilia vera. 4) Síæd vel til ad gamallt oc lased gudhrædt fólk, einkum á veturnar, ad það mæte ecke hardendum miklum, það ad verður giört, so oc gudhræddar eckiur oc födurlaus börn. Þar vilia vissulega tilhiálpa góder menn jafnvel þó það sieu utanfveitarmenn sem leinge hafa heldur vered fveitarftod enn felling, því þar kemur: hier gilder eckert *fveit, fveit, þar á hann fveit*, því vier eigum aller fveit í himna- ríke fyrer Jesum Christum, oc skammsýne er það margra manna ad elska svo sína fveit ad fara heldur á hússgáng med börnum sínum þar heldur enn hiálpaft vel á annare. Gud hefur gefed oss öllum heiminn til íbúðar oc afnota, so ríkum sem fátækum, epter sínum skamte. Giöred gott hvöríum manni; item þá vísa lögen til sinnar fveitar þegar eirn er þrot eda þrottráða enn ecke fyrr; þar um er nóg skrifad oc daglega skrafad, af öðru

um Dei contemtorum, quos Pastores verbis reprimere non possunt, promoveatis. 2) Deinde parentes ad honestam liberorum educationem & castigationem adigere ne dubitetis, & ipsi quoque operam navate, ut *qvædam* christiana educatio, posterorum honoris & salutis causa, in quavis domo reperienda sit. 3) Præterea nebulones & circumforaneos utriusque sexus, ad minimum per ætatem, ad labores adigite, si enim probe curetur, ubique sat est negotiorum; quare per Deum in malefertiatis virgæ ne parcatis. 4) Bene curate ne imbecilles & pii senes, hyeme præsertim, quantum fieri potest, duriter habeantur, similiter & piæ viduæ ac orphanæ. Boni sane viri, ad hæc suam conferent auxilium, etiam erga eos, qui ex aliis tribubus advenierunt, qui longo tempore tribui potius suppetias tulere, quam detrimentum. Erit enim tempus, quo non juvabit ad *tribum*, *tribum* provocare, *illic ejus est tribus*, omnium enim nostrum tribus in cælis est propter Jesum Christum. Et imprudentiam sane quorundam arguit, tribum suam ita deperiisse, ut unacum liberis mendicitatem potius ibi eligant, quam in alia tribu bene habere. Deus nobis omnibus mundum ad habitationem & usum fructum, tam divitibus, quam pauperibus, pro cuiuscunque forte, dedit; Omnibus benefacite. Item leges quoque civiles, deficientem ad suam tribum, nec tamen prius permittunt. De his sat scribitur, & quotidie discseptatur;

öðru kefiast sveiternar meir enn utan sveitar fólkenu sem er af ósamþykke og stjórnarleyse. Hvar sem þesse mín fátróðleg, þó velmeint, undervísan fær stadar rett epter mier teken, þar vona ec betre guds bleffunar. Eingenn ölmusa Gude kiærare verður fátækum gefenn enn ögun oc umvöndun til Guds ótta oc ærunnar. Enn ec giöre valla ráð fyrer ad neirn mune svo öfugur hvörke af fátækum siálfum nie hinum sem þetta er tilskrifad, ad mier misunne fyrer sannmæle; þó ec vite þann málshátt ad besta ráð sie opt vest uppteked oc ec veit fyrer Gude oc hreirnre samvisku ad ec verd slíkt í líós ad leida hvað það gillder, oc hiartanlega bidia eyllífann Gud í nafne Jesu Christi ad hlutaft til siálfan med sinne eyllifre náð, heilags anda, ad ervide vort í drottne verde ecke til ónýtes, helldur ad sierhvör mætte leidaft frá róngum vege, sem fyrst á retta braut til himnaríkes. hiálpe oss Gud fyrer Jesum Christum amen. Hönum sie öll vor ráð oc ásetningur trúlega befaladur. Anno 1636.

Gisle Oddsøn.

CAP. II.

De scholis earumque Rectoribus.

§. I.

Rei scholasticæ & literarum statum ad quamvis superiorum Perjodorum, pro ratione instituti, ita tetigimus, ut inde patere possit, qvalia

X 2

disceptatur; Tribus ex aliis quam extraneis majus capiunt detrimentum, discordia scilicet & defectu gubernationis. Ubicunque indocta hæce mea, ast sincera, instructio, recte intellecta, recepta fuerit, ibi majorem Dei benedictionem spero. Nulla elemosyna in pauperes erogata Deo est gravior, quam educatio & animadversio ad timorem Dei & reprehensionem, vix autem mihi in mentem venit quendam pauperum ipsorum, aut cæterorum, ad quos hæc literæ scriptæ sunt, hæc a me vere dicta indignaturum, quamvis etiam adagium noverim, optimum sæpe consilium agerrime ferri, scio tamen coram Deo & intaminata mea conscientia, quodcunque evenerit, hæc palam monere me necessario coactum esse, & æternum Deum in nomine Jesu Christi toto ex corde rogo, velit ipse æterna Sancti sui Spiritus gratia, auxilium præbere, ne labor noster in Domino incassum eat, sed ut omnes, quam primum a perversa sua via, ad rectam regni cælorum semitam ducantur. Adjuva nos O Deus per Jesum Christum, Amen. Illi omnia nostra consilia, & proposita fideliter commendata sint. Anno 1636.

Gislaus Oddi filius.

qualia eorum quovis temporis intervallo fuerint fata, quæ ritè considerata non inepte cum hominis ætate comparari possunt, ita ut infantia ad annum usque 1056, quo Isleifus Episcopus ephoriam ecclesiæ Islandicæ suscepit, duraverit, nam si quod cognitionis literariæ eo tempore habuit patria nostra, infantum reptatui aut balbutiei non immerito assimilari potest, ab eo autem tempore ad annum 1100 adolescentiam vocare licebit; Isleifi enim ut & ejus filii, ac in officio successoris Gissuri Episcopi, auspiciis cura & labore factum est, ut tantillo tempore insigne fatis incrementum capere & ad maturitatem quandam pervenire potuerit. Virilis autem ætas incipit ab anno 1100, aut si mavis ab anno 1106, quo Jonas Ogmundi Holanam diœcesin moderari, coniunctisque viribus cum Gissuro eidem curæ invigilare cœpit, quorum vestigiis subsequentes Episcopi (inter Skalholtenses) Thorlacus, uterque, Klangus & Paulus fideliter institerunt, idemque de utroque Magno ejusdem diœceseos Præfulibus eorundem in aliis officii partibus, vigilantia credere solet. His enim ad clavum rei ecclesiasticæ sedentibus, viri apprimè docti, *Sæmundus & Arius*, uterque a suis discipulis *Polyhistoris* cognomine condecoratus, *Teitus Isleifi*, *Hallus* itidem *Teiti*, *Gissurus Halli*, *Paulus Sölvi*, *Gudmundus Brandi*, *Ejolfus & Loptus Sæmundæ*, *Brandus Jonæ*, *Jonas Lopti*, *Snorro Sturlæus*, *Kolskeggus & Styrmerus*, uterque *Polyhistor* cognominatus, *Olaus & Sturla Theodoride*, aliique permulti, quorum nomina duntaxat recensere nimis longum videtur. Virilem hancce literarum & bonarum artium ætatem usque ad medium circiter Seculi 14 durasse statuimus, & licet posthac lacertos aliquando movere videretur, pro signo id potius & reliquiis decrepantis pristini vigoris, quam novarum virium accessione habendum esse putamus, adeo ut seculum decimum quartum pro literarum apud nos senio ad interitum vergente æstimandum sit, subsequens autem decimum quintum decrepitæ plane ætati, quæ oneri & tædio magis est, quam usui ac delectationi, assimilari potest. Nam licet ingenia & animi dotes non desiderarentur, tanta tamen barbaries & superstitio eadem occupaverat, ut integrum hocce seculum vix unum (quod sciam) dignum lectu scriptum protulerit.

§. 2.

Sed centum circiter annis in densissimis exactis tenebris, sub initium seculi decimi sexti, quasi sub primum diluculum, ex gravissimo somno quorundam,

quorundam, licet paucorum valde, ingenia expergescere coeperunt, eo autem tum temporis redacta apud nos fuit res literaria, ut qui aliquid scitu dignum discere vellent, ad externos abire necessum habuerint, domi enim qui aliud, quam nenias papisticas & rabulismum forensem, docere possent, non exstiterunt, quorum primus, aut inter primos fuit *Stephanus Jonæ filius*, postea Episcopus Skalholtensis, cujus vestigia legerunt *Ogmundus Pauli*, *Gissurus Enari*, *Martinus Einari* & *Olaus Hialti*, qui omnes deinde Episcopi exstiterunt, ut & *Asbiornus* quidam, qui artium Baccalaureus evaluit, nec non *Jonas Enari* Pastor Oddensis, *Petrus Einari*, & qui primo nominandus fuit, *Oddus Gotskalki*. *Stephanus* itaque vir doctus & literarum amans, scholam per multa secula clausam primus aperuit, eiqve *Asbiørnum* illum artium Baccalaureum & sacerdotem Reinvalensem præposuit, quæ constitutio, quamdiu superfuit *Stephanus*, durasse, sed cum ipso exspirasse, videtur; Nam sub *Ogmundo*, ejus in officio successore, nulla ab historiæ aut annalium conditoribus scholæ mentio injicitur, fuitque vir ille rebus politicis & æconomicis ita deditus, & immerfus curis, ut literis operam dare, earumque progressum curare non vacaret.

§. 3.

Scholarum itaque & bonarum literarum restitutio unacum Religionis Reformatione coepit, aut, ut accuratius scribam, inter primos & præcipuos Reformationis fructus numeranda, & tantum non primarium ejus medium ac instrumentum fuit; Nam quam necessaria barbaries & incitia fuerunt, ad stabiliendum errores Papisticos & miseros mortales sub jugo Romano continendum, tam necessaria etiam fuit restitutio literarum ad Reformationem rite & cum fructu promovendam, quod Rex christianissimus Christianus Tertius probe cognoscens, de scholis in Islandia fundandis mature coepit cogitare, ideoque anno 1542 instinctu & consilio Gissuri Episcopi, qui tum Havnix fuit, pio huic usui monasteria destinavit, mandavitque Abbati Helgafellenfi & conventui Videyenfi ut ad utrumque hocce monasterium triviale scholam erigerent, in quo prima lingvæ latinæ rudimenta pueris instillari possent, quod ejus edictum datum est vigilia Repræsentationis Mariæ 1542 (a), sed optimi Regis

X 3

utilissima

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 274.

utilissima constitutio aliorum interventu brevi mutata & revocata fuit, nam eodem anno ipso die Salvatoris natali, Rex Gissuro Episcopo scripsit, mutatam sibi mentem esse de cœnobio Videyensi, quod suorum posthac in Islandia Præfectorum villicationi destinare necessum haberet, cum aliud non esset habitaculum, quo commode uti possent, priores itaque hac de re ipsi datas literas publico communicari non debere (a). Nec dissimilia fata habuit Helgafellense cœnobium; Anno enim proxime sequente a regiis occupatum fuit; annuique canones ad hanc usque diem regio ærario inferuntur. Mansit itaque in eodem statu abjecta res scholastica usque in annum 1552, quo idem Rex Paulo Hvitfeldio, suo tum temporis in Islandia supremo Præfecto, cum Episcopis agere mandavit (b), ut triviales scholæ ad utrumque templum cathedrale fundarentur, proventusque ad discipulos una cum Rectore & ejus Collega sustentandos ex cathedræ bonis erogarentur.

§. 4.

Regio mandato eatenus obtemperavit Hvitfeldius, ut in Islandiam translatus, Episcopos & Eggertum Johannis, qui Præfecti vices agebat, forte & alios optimates, convocaret, de tanta re deliberaturos, ut ex eorum sententia firmam fixamque scholarum foundationem adornare posset; Quibus, re probe ponderata, & numerus discipulorum & tempus ad scholam manendi, prout a Rege præscribebantur, nimium & ultra subsidiorum modum extendi videbatur; Unde 40 scholæ Skalholtinæ, & 34 Holanæ alumnos, ad 24 reducerunt. Ex eorum sententia constitutionem scholasticam fecit Hvitfeldius quæ a summo imperante nunquam fuit confirmata, & ab aliis tam parvi facta, ut ne unicum ejus exemplum, ne quidem in eo quod Bessastadis est, Regio, nec in hoc Skalholtino chartophylacio, nec usquam, nisi in codice quodam in Bibliotheca Doct. Pauli Matthiæ Episcopi Siællandiæ, anno 1589 (37 annis postquam sancita fuit) inveniri potuerit, Unde videtur eam nunquam, saltem post annum 1556, quo ultimum Regis hac de re Rescriptum ad Islandos datum fuit, pro legitima scholarum fundatione habitam fuisse; Nam hoc, quod apud nos circum-

(a) Vid. ibid. pag. 298.

(b) Vid. loc. cit. pag. 312.

circumfertur ejusdem exemplum, sine anno, die, loco, nomine & sigillo, debemus curiositati & diligentia Oddi Episcopi, qvi, illud ex codice quodam in Bibliotheca Pauli Matthia invento, anno 1589 exscripsit. Sed nihilo minus cum multis adhuc in ore sit, multumque faciat ad illustrandam historiam scholarum, clareque depingat sui seculi genium, hic ei locum concedimus (a).

§. 5.

(a) "Hvorlediff Skolerne schulle holdis paa Island epster som Höfviitsmanden Povel Hvit-
"feld befalede."

"Disse epsterschrefne Article schulle hver Biscop paa Island holde med deres
"scholer, hvilket jeg paa Kongl. Majts. vegne hafver tilfagt og befaleet dennem
"epster höybemelte Kongl. Majsts. vilge. Schal hver Biscop holde en god schole
"og der udi 24 schollepilter for Guds skyld, hvilke hannem med Scholemeefteren
"siunes best tilfaldne, og schulle ingen af disse 24 indtages udi samme scholer
"uden de som vilde love derved at blive og vill at lære og siden tiene Gud og kir-
"ken hvor de blifve tilkaldet. Item skal hver Biscop holde een Scholemeefter udi
"hver schole som skal lære forneffte pillter, og en Hörer, hvilken Skolemeesteren
"siunes best. Item skal hver Biscop give sin Skolemester i løn hvert aar 60 daler,
"udi smør, vadmøl, fiske, daler, eller Sölv eller andre vahre, hvad hand vill have,
"og skal det gieldes hannem udi god og beleilig tiid, og skal forneffte Skolemee-
"ster, have af Biskopen til sin kost hvert aar eet goedt nøed, 4 gamble faar, 6
"tönder malt, 3 tönder meel, 1 tönde salt, 1 tönde smør, 200 fiske og der till
"melch og schiör, naar hannem behoff giöres. Item skal forneffte Hörer, eller
"Locat som Skolemeesteren siunes hannem at kunde sit embede og kald vel forestaa,
"have till løn hvert aar 20 daler udi forneffte god vahre og god tilbörilig kost,
"saa hand kand vel hielpes. Item skal Biskopen holde forneffte Skolepilter med
"god mad og dricke paa landets viss, saa hver af de störste fanger paa fiskedage
"til hvert maal, en fierde part af en gild fisk, eller en halv medtel fisk, og der till
"smör, men om fisken er ikke saa meget till, da skal dennem gives kager og an-
"det i steden. Men de mindre skal gifves hver af dennem fierde part af en god
"fisk, dog hand er ikke gyllder, eller en halv fiskling, og smör, og der til melch
"og skiör, og naar kiöd spises, at de da faae saa meget, de kunde hielpes, og skal
"der legges soel, og andet paa landets viis paa bordet med, om de kunde have
"meere behov, endnu er sagt. Item schall dennem gives mad udi timelig og hæve-
"lig tiid, paa det, at de ikke forfömmen deres lectier, eller blifver utidig til lect-
"sene at höre, som er först til klokken er ti om formiddagen, og siden klokken er
"sex om aftenen udi det seeneeste. Item om saa kunde sche, at Gud lader nogen af
"dennem blifve siuge eller krancke, da schall dennem gives föden fisk eller blödt
"fisk, om hand kand faais, og nogen heed melch, saa meget hver dag, at hver af
"dennem faaer en mark melch till hvert maall i det mindste, eller meer, om det
"giöres

§. 5.

Ex hac constitutione clarum est, Rectori cujusvis scholæ annui salarii loco destinatos fuisse 60 Joachimicos ab Episcopis quotannis solvendos. Sed *JONAS EGILLI* in *Annalibus* expresse scribit, ei Therneyam & septem alia prædia in Sudurnefis sita, assignata fuisse, ut eorum proventus salarii loco haberet; Qvod *EGILLIUM* ex proprio cerebro finxisse non credo, præsertim cum Rerum Diploma (a) id expressis verbis mandet, & certum sit scholæ Holanæ Rectorem ex prædiorum quorundam canonibus, & olim percepisse, & hodieum suum percipere salarium. Sed quicquid fuerit, id saltem certum est, qvod non diu duraverit illa consuetudo; nam Paulus Stigoti Therneyam cum reliquis prædiis Sudurnefensibus Regio ærario adscripsit anno 1562, cathedræqve Skaltholtenfi eorum loco alia multo viliora assignavit. Quid autem ipsi Regiæ Majestati de Hvitefeldiana Constitutione mentis fuerit, ex edicto dato Neoburgi anno 1555 patet (b), qvod Hvitefeldianam Constitutionem partim mutat, partim explicat.

§. 6.

” giöres dennem behoff, og skal dette gives dennem hiemme paa staden eller bispops-
 ” gaarden, og ikke forsendes til staderbolen eller andenstæds fra deres lectier. Item
 ” skulle forneffnte Skolepilter have vadmals klæder, saa de kunde være ufrosne, saa
 ” at de störste (förste) faae 10 alen vadmel til klæder, og hver tho pilter reckevod at
 ” ligge udi, og skal hun gifves hvert andet aar. Og de mindre pilter hver 7 allen
 ” till klæder, saa og een reckevod at ligge udi, som för er sagt, og skal dette gives
 ” dennem i tilbörlig og hævelig tiid om Michelsmisse. Item skulle Bisperne holde
 ” forneffnte skolepilter böger og papir saa megit de kunde hielpes med, dem som
 ” fattige ere. Item skal dennem faaes lius udi skolen, saa meget de kunde hielpes
 ” med, i baade lectier, og siden naar de gaae af skolen, at de faae en lampe eller
 ” lius, at de kunde repetere deres lectier ved, og gange til deres seng med. Item
 ” schulle forneffnte Skolepilter ikke sendis bort eller forhindris fra skolen og deris
 ” lectier, enten med ferd, arbeyde, eller nogen anden töfvelse, men de skulle alle
 ” der blifve ved skolen vinter og sommer, og ikke der fra hindris udi nogen maade.”
*Hanc q̃ nullam aliam evidentiorẽ scholæ nostræ fundatõnem factam esse, adducor
 ut credam, quia nihil aliud literis mandatum exstat apud reverendiss. virum dominum
 Doctorem Paulum, ex cujus libello verbotenus descripta est ista Constitutio. Anno
 1589.*
 OTTO ENERUS.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 321.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 329. Litr. PP.

§. 6.

Hocce Regiæ Majestatis edictum Canutus Stenonides, Regius in Islandia tum temporis Præfectus, Primorum Regionis, scilicet utriusque Episcopi, amborum Nomophylacum, duorum ex quavis diœcesi Præpositorum, & totidem Prætorum, ventilationi subjecit, qui ab eo Bessastadas evocati, non tantum de hoc articulo (a), sed etiam aliis, quos continebat edictum, suam dixerunt sententiam, quam Canutum ad Regem detulisse probat Regium Rescriptum datum Hafniæ 16 April anno 1556, quo *Conventio Bessastadensis* partim augetur, partim immutatur; quidam tamen ne uno verbo tanguntur articuli, inter quos est, qui de scholis loquitur, quapropter sequens ætas hocce *Regis Edictum & Conventionem Bessastadensem*, quatenus de scholis agit, Hvitsfeldianam autem Constitutionem nunquam post annum 1556, pro lege habuit.

§. 7.

Hæc omnia, qui rite pensaverit, statim videbit errasse oculatissimum alias *ODDUM* Episcopum, scribentem adduci se, ut credat, hanc (scil. Pauli Hvitsfeldii) & nullam aliam evidentiorum scholarum fundationem factam esse (b). Nam si vim legis aut unquam habuisset, aut habere debuisset, certe a Rege ultimo hocce jam laudato Rescripto, aut ex parte, aut ex toto confirmata, & in *Conventione Bessastadensi* saltem nominata fuisset; Sed cum neutrum sit, nam *Conventio Bessastadensis* Regis tantum Rescriptum ut unicam scholarum fundationem allegat, manifestum est, eam pro evidenti lege aut scholarum fundatione tum temporis non fuisse

(a) Articulus Quartus *Conventionis Bessastadensis*, qui de scholis agit: " For det hiede om Skolenes vidligeholdelse siunes off at det bør holdis epter som det staar udi Eders Kongl. Majsts. forseglede brev og Eders Naades Ordinantz indholder. Men at give disciplerne dagligen øl til bords siuntes umueligt, formedelst landets fattigdom, og andre aarsagers skyld, thi disciplerne maae vel lade sig nøye med den sædvanlige drick, som her i landet gaar imellem got folk, efter det som de behøver. " Skrevet Mandagen næst efter Petersmesse &c.

(b) Vide supra pag. præced. not.

fuisse agnitam, non tamen prorsus negavero, ad ejus normam discipulorum numerum, victum, & vestitum, primo institutum fuisse. De periodo autem scholastica, quam præscribit annuam aut perpetuam, nulum putamus esse dubium, quod nunquam talis fuerit; a festo enim Michaëlis ad festum Crucis vernale, seu initium mensis Maji, antiquitus durasse perhibetur. Certe Episcopi Gudbrandus & Oddus anno 1614, cum Regi a quibusdam eorum hostibus persuasum & insusurratum esset, legibus scholasticis illos fraudem facere, quod discipulos tantum inter festum Martini & Pascha sustentarent, reliquum vero anni tempus, ut sumtibus parcerent, ab exercitiis scholasticis feriantur (a), Constitutionis Hvítfeldianæ evidentiam & auctoritatem non agnoverunt; nam ut relatio illa, nimis fuit hyperbolica & exaggerata, ita etiam defensio in promptu fuit, veram scilicet scholæ habendæ periodum, non extendi posse nec debere, per totum anni circulum, sed tantum a festo Michaëlis ad initium Maji mensis; in qua etiam Rex acquievit (b).

§. 8.

Anno 1552 cum Hvítfeldius eam, de qua egimus, foundationem condidisset, obstitit tantum, quin schola Skalholtina aperiretur, doctorum penuria, nemo enim in tota diœcesi inveniebatur, qui tali officio par fuit. Hvítfeldius itaque anno sequente ex Dania revertens *Olaum* quendam

(a) Vide supra pag. 58.

(b) Id ut credam, præter Regium Rescriptum supra pag. 60 seq. exhibitum, faciunt, α) Antiqua constansque traditio. β) Inscriptio *Libri Scholastici* ipsius *BRYNJOLFI SVENONII* Episcopi Skalholtensis, viri patriarum rerum peritissimi, & antiqui moris tenacissimi, propria manu exarata, quæ ita se habet: *Visitationis scholæ Skalholtinæ liber, cui exercitia styli cathedralis utrique classarii inscribant, ut specimen profectus cujusque ineunte & vertente scholastico quovis anno appareat, atque constet, possitque indidem censura ferri; factio initio ab anno 1642 inclinante ad festum Michaëlis, & promovente negotium anno 1643 ad festum Sanctæ Crucis adulto; Quæ nobis est anni scholastici periodus, Inspectore & Visitatore scholæ Mag. Brynjolfo Svenonio Episcopo Skalholtino, Rectore Domino Biornone Snæbiornonio, Collega Domino Petro Gissurio.*

qvendam natione Danum (a) advexit, eumque scholæ Skalholtinæ præposuit (b), qvem quidam volunt, eundem esse Olaum, qvi Christophoro Hvítfeldio anno 1541, cum Augmundum Episcopum aveheret, a pedibus fuit, cuique Præfectus, ut cæco Præsuli ministraret, & verbum Dei prælegeret, mandaverat. Hic cum biennium præfuisset, fluvium Bruaraa in vado Bemodstadenſi transire volens, & forte incautius eqvitans, vi aquarum abreptus periit, corpus vero paulo post inventum ad latus Gíffuri Episcopi in templo Skalholtino sepultum fuit. Sub hoc Olao Conrectoris officium gessit Jacobus quidam natione itidem Danus, qvi duodecennis cum Dieterico Myndenſi Skalholti fuerat, cum ibidem anno 1539 occideretur.

§. 9.

Qvi Olao surrogaretur, non facile inveniebatur; Ne autem discipuli media hyeme dispergerentur, assumptus fuit *Jonas Lopti* Sacerdos Mosfellenſis, vir majoris consilii & auctoritatis quam eruditionis, nam licet respectu cæterorum doctus vocari posset, tali tamen oneri digne & fructuose ferendo non par fuit, ideoque brevi tempore aut vix integrum semestri officio præfuit. Hicce Jonas Lopti primo fuit Mosfellenſis, deinde Gardenſis in peninsula Alftanesia, ultimo autem Vatnsfjordenſis sacerdos, & Gislai Episcopi, qvi Jonam Thorleifi Vatnsfjordo exegit, per Toparchiam Thorneſenſem, Vicarius, qvò Præsul ab ipso Rege publico diplomate ut confirmaretur, effecit. Hoc officio fungens anno 1566 circulares (ut vocant) ad incolas Toparchiæ misit literas, quibus

Y 2

unacum

(a) *JONAS EGILLI* primum scholæ Skalholtinæ Rectorem Danum quidem, sed *Hans* ei nomen fuisse scribit. Idem etiam asserit Præfectum Regium Therneyum & septem prædia in Toparchia Kjalarnesensi sita, quorum proventus Rectori assignatus fuerat, statim post mortem Olai (qvi ipſi est *Hans* seu *Johannes*) Regio ærario adſcripiſſe, id est 1555, sed utrumque ad lapſus memoriæ referendum eſſe, inde patet, qvò *ODDUS ENARI*, Episcopus Skalholtensis doctissimus, in *Catalogo Rectorum scholæ Skalholtinæ* ad annum 1625 continuato, scribit, primo Rectori nomen fuisse Olaus. Therneya autem expresse recensetur inter prædia, quæ Paulus Stigoti anno 1562 Skalholtensi cathedræ abstulit.

(b) Confer supra Tom. 2. pag. 310. 312 sq.

unacum illo subscripsit Eggertus Johannis ejusdem Toparchiæ Prætor. Senior factus in phrenesin quendam incidit, ita ut ad tertias transiens nuptias, ipse omnes cæremonias perageret, & benedictionem sacerdotalem sibi impertiretur, quapropter ab Oddo Episcopo Vatnsfiordensi præbenda privatur, indeque invitus discessit, quodque vitæ reliquum fuit, Thernuvikæ apud Paulum filium transegit.

§. IO.

Quis autem eidem successerit, non liquet, nisi hic locus debeat *Theodoro Martini* Episcopi filio notho, qui unacum patre anno 1548 Hafniam, iterumque cum ipso anno sequente Islandiam repetierat, eaque occasione Petro Palladio innotuerat, cui in epistola ad ipsum data anno 1550 pro collatis in se beneficiis gratias agit. Hunc aliquando scholæ Skalholtinæ Rectorem egisse, postea autem factum esse sacerdotem Hrunensem & deinde Breidabolstadsensem, quidam magnæ auctoritatis Historici scribunt (a). Quartus in hoc ordine est *Johannes*, natione Danus, cognomento *Lollich*, forte in Lollandia natus, indeque hoc cognomen adeptus, qui aut a Præfecto Regio, aut ab Episcopo Martino evocatus & scholæ præfectus eandem moderandam accepit anno 1551, officioque quadriennium præfuit, quo exacto ad externos abiit. Hic nostro judicio est idem ille *Hans* seu *Johannes*, quem *JONAS EGILLI* primum scholæ Skalholtinæ Rectorem fuisse putat, nam post ejus discessum Therneya, aliaque prædia Sudurnesensia Rectori destinata, a Paulo Stigoti occupata fuerunt.

§. II.

(.) Hujus relationis auctorem habeo Illustriss. Dominum *LUDOVICUM HARBOE* in *Hist. Reform. Relig. Island.* Part. 2. qui eandem se ex Arnæ Magnæ excerptis hausisse profiteretur. Nobis valde arridet hæc assertio, licet eandem alibi non invenerimus (nisi quod anonymus quidam, ex Bibliotheca Magnæana No. 236. in Quarto, nostro in Rectore biennium, in Hrunensi biennium, in Breidabolstadsensi præbenda biennium & semi attribuat), nam hoc modo, scil. si Jonæ Lopti pars anni, (Oddus enim Episcopus, aliique eum sequentes, ei non nisi unum & quidem vix integrum annum concedunt) alter autem & quod excedit Theodoro detur, biennii lacuna inter Olam & Johannem Lollich impletur.

§. II.

Anno 1561 successit Lollichio *Erasmus Willatzi* filius, natione non (ut plerique perperam scribunt) Germanus, sed revera Danus (a), vir doctus, gravis, & magnæ auctoritatis, Musicorumque suæ ætatis coryphæus, qui discantum, taliaque Islandiæ intulit; scholæ autem triennio tantum præfuit, abdicato enim Rectoris officio, Præbendam Gardas in Alftanes adeptus est, quam postea cum Oddensi, & hanc denique cum Breidabolstadenfi commutavit. Tantæ fuit famæ & æstimationis, ut mortuo Gislao Jonæ filio, haud pauci eum Episcopum expeterent; tantumque ab inimicis aut invidis objici potuit, quod peregrinus esset, diocesi tamen a morte Præfulis usque ad successoris introitum per integrum biennium præfuit. Uxores duas duxit, primum Helgam Gislai Episcopi filiam, ex qua numerosam suscepit prolem, quæ per totam Islandiam dispersa est. Alteram Thorunam Ejolfi filiam, ex qua unicam suscepit filiam.

§. 12.

Sextus in regimine scholæ Skalholtinæ est celeberrimus vir *Gudbrandus Thorlacii* filius, cui non sine propria laude & auditorum fructu triennium, ab anno scil. 1564 ad 1567, præfuit, quod hic memorasse fatis esse videtur, cum alibi de tanto viro plura dicendi occasionem & commodiorem locum dari posse prævideamus (b). Qui ut antecessorem habuit Erasmum Willatzi, ita successorem nactus est *Christianum Willatzi*, Erasmi fratrem, qui quadriennium in Rectoris officio transegit, & posthac mysta Helgafellenfis factus, studio medico-chirurgico tantopere fuit deditus, ut medicorum, qui in Islandia vixerunt, aut sum-

Y 3

mus,

(a) Quæ inspicere licuit Historiæ & Genealogiæ Conditores scribunt Erasmum fuisse Germanum, sed ejus ex filio nepos Paulus Ketilli filius, vir gravis & verax, dixit amico suo, patri meo, eum fuisse Danum in Jutia natum, quod etiam verisimilius est. Error autem ex librarii cujusdam incuria irrepsisse videtur, qui pro *Fuskur* scripsit *Diskur*. Hujus abnepos fuit celeberr. *A. MAGNÆUS* in Academia Hafniensi quondam Professor.

(b) Infra §. 23. & Sect. 4. cap. 2.

mus, aut inter summos numeretur, librumque lingua Islandica de re medica conscriptum reliquit, qui vulgo (Christiansbók) *Christiani liber* audit. Uxorem duxisse, & prolem reliquisse certum est. Senior factus Helgafello Biarnarhafnam migravit, ibidemque scorbuto maligno obrutus occubuit. Ei autem anno 1571 in lycæi moderamen successit *Matthias* quidam natione Danus, idque quinquennium retinuit, & antequam abiit, sacris initiari voluit. De quo nobis plura non innotuerunt, nisi quod ob humanitatem & mansuetudinem laudatur.

§. 13.

Matthiam excepit *Stephanus Gunnari*, qui postquam in Academia Hafniensi literis operam navaverat, tres annos scholæ huic præfuit, abdicato autem officio Dispensator Cathedralium bonorum factus, hoc officio quadraginta annos functus est. Illi autem in moderamine scholastico successit *Sigurdus Fonæ* ex boreali quarta oriundus, ab utero matris claudus, qui diu in Hafniensi & deinde in Rostochiensis Academia studiis incubuerat, primusque Hebræicæ lingvæ cognitionem in Islandiam intulit. In patriam redux primo scholæ Holanæ Hypodidascalus, deindeque ejus aliquamdiu Rector fuit, unde in Skalholtinam transit, eamque quadriennio moderavit. Hic primus Rectorum scholæ Skalholtinæ uxorem ibidem habuit, vir severus & plagosus, unde discipulis minus amatus, ideoque forte Skalholtensem Rectoratum cum Holano commutavit, quo etiam abdicato, diu privatus vixit, exstat enim de eo Regium ad Præfectum insulæ Laurentium Kruse Rescriptum datum 1589 d. 15 Martii, in quo tam Hafniæ, quam alibi, diu Musis vacasse, diuque Rectorem scholarum egisse dicitur, quapropter Præfecto mandatur, ut præbendam aliquam ei commodam prospiciat, cujus commendationis nullum fructum tulit, nam leprosus factus, in prædio suo Hole in tractu Kinn obiit. In ejus locum surrogatus fuit *Gislaus filius Gudbrandi* (& Gudrunæ illius, quam ex sorore Christina suscepit Gislaus Ejolfi filius) vir gravis, musicus, & pictor egregius, interque doctiores suæ ætatis numeratus. Hic biennio scholam moderavit, exinde autem præbendam Hvammo Hvammsveiteni beatus, ibidem anno 1621 vitam cum morte commutavit.

§. 14.

§. 14.

Duodecimus inter moderatores ludi litterarii Skaltholtenſis locus debetur *Jonæ Gudmundi filio*, ex antiqva & non ignobili familia oriundo, qvi poſtquam triennium Bremæ & qvinquennium Hafniæ Muſis ſtrenuan navaverat operam, per Doct. Theologiæ & Episcopi Siællandenſis Pauli Matthiæ commendationem Regium Diploma datum 1582, qvo poſt fata Lopti Narſi filii Præbenda Hytardalenſis ei addicebatur, adeptus eſt, pluribusqve Hafnienſis Academiæ Profeſſorum teſtimoniis ornatus, qvi ejus eruditionem de meliore nota commendarunt, anno 1583 in patriam redux, cum Loptus Narſi adhuc ſtrenue ageret, & nulla alia vacaret conditio, in famulitium Gislai Episcopi conceſſit, in qvo ad annum 1585 vixiſſe videtur; nam licet ephoria ſcholæſtica anno 1583 per diſceſſum Sigurdi Jonæ vacaret, Gislauſ tamen, neſcio qva de cauſa, illi prælatuſ fuit; ſed hoc ad ſacerdotium Hvammenſe promotuſ, Jonas Rectoris munere fungi cœpit, idqve proximo quadriennio tanta vigilantia & dexteritate geſſit, ut vacante ſede Episcopali anno 1588 haud pauci eum huic officio deſtinarent, ſed maxime ei obſtitit Gudbrandi Episcopi Holanæ auctoritas, qvi Oddum Enari filium tum temporis ſcholæ Holanæ Rectorem enixe commendabat, utqve animoſ popularium Gudmundino averteret, Calvinianiſmi ſuſpectum reddere ſategit, cujuſ ſuſpicionis veriſimilitudinem inde probare voluerunt æmuli, qvodo triennium Bremæ inter Reformatoſ vixerat, & literis operam dederat. Anno 1590 Loptuſ ſenio feſſuſ, præbendam Hytardalenſem ei ceſſit, moxqve ut videtur Eccleſiarum Borgfiordeniſum (qvæ hodie Mýrafýſla audiunt) Præpoſituſ conſtituitur, qvo officio ad annum 1625 functuſ eſt. Anno 1595 uxorem duxit Gudridam Gislavi Nomophylaciſ filiam, ex qva, licet elephantia laborare inciperet, ſex, qvi ad maturitatem pervenerunt, liberoſ ſuſcepit, qvi non minus conſpicuæ qvam numeroſæ progenerationiſ parenteſ exſtiterunt, præter qvoſ duoſ etiam habuit filioſ nothoſ, qvodo tum temporis non magno vertebatur vitio. In ſenectute cæcitate correptuſ apud filium & ſucceſſorem anno reſtitutæ ſalutiſ 1634, ætatiſ 76, miniſterii 44, exſpiravit.

§. 15.

Primuſ ſub Oddo Enari filio, quarto poſt Religioniſ Reformationem Skalholtiſ diœceſeoſ Episcopo, ſed in ordine Rectorum decimuſ tertiuſ

tertius est *Jonas; Einari*, Ericii, suæ ætatis juris peritissimi filius, qui anno 1589 hunc pulverem terere cœpit, sed exacto in hoc officio biennio, Holas se contulit, ibique uno tantum anno eidem præfuit officio, quod mox iterum cum Skalholtino commutavit, nec id nisi unum annum retinuit, sed conjugio cum Solvora Stephani filia, Gislai Episcopi nepte, inito, Alftartungam in tractu Myrensi se contulit, ibique paulo post supremum diem obiit. Unicum illum annum, quem ille Holis egit, Skalholtinæ scholæ præfuit ipsius affinis Oddus Stephani filius, de quo plura dicendi occasio dabitur (a). Sed post ultimum Jonæ Enaridæ discessum officio designatus fuit *Sigurdus Stephani* filius, Oddi frater, qui cum paucas hebdomades eidem præfuiſſet, Mosfello Skalholtum tendens in ripa fluvii Bruara, cum portator diutius cunctaretur, unacum affecla somno se dedit, quo oppressus in fluvium provolutus perhibetur. Hicce Sigurdus, teste ipso Episcopo, fuit vir doctus, poëta felicissimus, musicus & pictor egregius (b). Huic *Gislaus Einari* filius, Episcopi frater, officio quidem impar, sed urgente necessitate in meliorum defectu surrogatus fuit, quem cum Præsul, quod reliquum erat hyemis, suo auxilio sæpe sublevasset, vere appetente sacris eum iniciavit, Jonæque Loptidæ Sacerdoti Vatnsfiordensi successorem misit (c), qui nolens valde Vatnsfiordo excedens, successori pauca ibidem jucunda, aut ominatus aut imprecatus perhibetur, quod etiam evenisse quidam asserunt; nam Gislao cum re angusta domi aliisque adversis sæpius luctandum fuisse ferunt, quorum tædio, ut videtur, tandem victus, opimam hancce præbendam Jonæ Arii filio cessit, Standsenemque in lingula Reykianes priori multo vilioſiorem ejus loco accepit, ubi in decrepita senectute anno 1660 decessit.

§. 16.

(a) Vid. §. fq.

(b) Sigurdus hicce *Dissertationem de Saxicolis* (seu Semidiis) (álfaþólk) aut exercitii saltem gratia, aut ut grassantem tum temporis superstitionem ex animis superstitionis plebis eradicaret, scripsit, creditum itaque vulgo fuit, talem aliquem genium vindictam de illo sumsisse. Conf. supra Tom. 2. pag. 363 fq.

(c) Conferantur supra §. 9. ut & infra Sect. 3. cap. 4. §. 19.

§. 16.

Oddus filius Stephani sacerdotis Oddensis, sed Gislai Episcopi nepos, in juventute fidelem Hafniæ musis diu dederat operam (a). Sed redux in patriam Pastor cathedralis factus esse videtur, illoque officio fungens, Rectoris munus in casu necessitatis anno 1593 eidem adjunxisse videtur, cæteroquin enim Rectoris officium semel susceptum non facile deposuisset, quod anno 1596, cum nemo, cui id tuto committi posset, præsto esset, tradita alii cuidam templi & sacrorum cura, denuo resumit, idque ad annum 1600 aut 1601 magna dexteritatis & vigilantie laude gessit. Peracto autem in hac statione quadriennio, aut, ut quidam volunt, quin-
quennio, per cessionem Gudmundi Gislaidæ Mystæ Gaulveriabajensis eandem præbendam adeptus est, moxque Ecclesiarum in Toparchia Ar-
nesensi sitarum factus Præpositus utrique officio quadraginta circiter annos pari laude præfuit. A morte Oddi Episcopi ad successoris adventum per sesquiannum diceceles ephoriam gessit, cumque tum temporis moris esset ut Episcopi eligerentur, ipsi præter ingravescentem ætatem, quin Episcopus designaretur, nihil aut obstitit, aut excusationi fuit; sed ut literas, quibus Gislaus Oddi Regiæ Majestati, ut officio par commenda-
batur, & ut eidem præiceretur, expetebatur, quas alio, quam Romano idiomate proferre nefas habebatur, ut componeret, communi omnium voto ipsi injunctum fuit. Vegetam nactus senectam anno 1641 d. 3 De-
cembris vitam cum morte commutavit.

§. 17.

-
- (a) Inter mensæ septimæ alumnos Communitatis Regiæ nomen ejus legitur sub testimonio dato Arngrimo Jonæ anno 1589. Quod autem bis Rectoratum gessit, hæc causa fuisse videtur: Anno 1592 Arngrimus Jonæ, Rector scholæ Holensis, a Gudbrando Episcopo, ad expediendum magni momenti negotium Hafniam ablegatus fuit, qui cum nullum forte haberet, cui id officium ipso absente concederetur, ab amico suo Oddo Episcopo eundem expetivit, qui Jonæ Enari filio, ut id in se susceperet, persvasit, interea autem domesticum Rectoris munus Oddo Stephani, tum temporis Pastori Cathedrali, injunxit; Sed Arngrimo anno sequente reverso, Jonas Skalholtum ad pristinam stationem reversus est. Anno autem 1596, cum expertum esset Gillaum Episcopi fratrem Rectoris officio imparem esse, Præsul id in Oddum plene contulit, mandata alii cuidam templi & sacrorum cura.

§. 17.

Post Oddum Stephani *Olaus* quidam *Haldori filius* uno tantum anno Rectoris munere functus est, quem Mystam Stadensem in tractu Steingrimsfiord anno 1602 factum esse constat. Cui anno 1601 (ut puto) in moderatione juventutis scholasticæ successit *Olaus Enari filius*, Episcopi frater, eique per septennium præfuit, vir apprimè doctus, & poëta eximius, nec fratri in ullo eruditionis genere secundus, nisi forte in Astronomia. Anno 1608 Mysta Kyrkiubajensis in Toparchia Mulensi, & ejusdem Præpositus constitutus fuit, quibus officiis magna pietatis, probitatis, & eruditionis, gloria per quadraginta plus minus annos præfuit. Permulti egregii hymni ab eo Islandice compositi exstant, quos gravibus pressus tentationibus, quibus sæpe exercebatur, pepigit. Quanti hunc virum fecerit Mag. Brynjolfus Svenonius, Episcopus gravissimus, morumque & meritorum censor æquissimus, non tantum constat ex egregio, quod ei dedit testimonio, cum Præpositi officium abdicaret, sed etiam ex duabus Synodis quas Vallanesi 1641, & Egilstadis 1645, habuit, utrinque enim sibi eum a latere ponit, dicens clerum convocatum, & Synodum habitam esse ab Episcopo & Præposito. In Senectute oculis captus est, quod etiam quatuor ejus liberis accidit, ita ut id malum ejus familiæ hæreditarium a quibusdam putatum fuerit. Obiit anno 1651.

§. 18.

Post Olaum *Jonas Biarni* Episcopi sobrinus literis bene imbutus, etsi pedem patria non extulerat, biennium scholæ præfuit, ex quo ad sacerdotium Fellsmulense transiit. Hunc anno 1610 excepit *Jonas Sigurdi*, Præfultus ex germano fratre, Sigurdo Enari filio, Sacerdote Breidabolstadenfi, nepos, qui itidem scholæ hujus biennalis Rector fuit, idque venia & concessu Gislai Nomophylacis, qui filio suo Steindoro Regio diplomate idem acquisiverat. Deinde Jonas patri cooperarius datus, eidem tandem successit. Uxores tres duxit, & ad decrepitam pervenit ætatem.

§. 19.

Moras primo apud externos neſtente *Steindoro Gislai* filio, (aliquot enim annos, post absolutum studiorum Academicorum curriculum in Steenonis

Steenonis Brahe, Regni Senatoris, familia hæsit) reduceqve in patriam ad negotia politica se convertente, *Arnas Oddi* Episcopi filius natu maximus anno 1612, vigesimum agens annum, scholæ Skalholtinæ præficitur, qui unicum triennium Hafniæ studiis impenderat, altero autem in Recitoris officio transacto, uxorem duxit, & ad res politicas animum applicuit. Anno 1617 dissidiis, quæ inter supremum Islandiæ Præfectum Herlovium Daa & Arnæ patrem Oddum Episcopum, quasi ignis in cinere, latuerant, in apertum odium & incendium erumpentibus, Arnas, ut parentis causam, quantum posset, tueretur ac promoveret, in Daniam transit; cum autem utriusque causa testibus & testimoniis Islandicis niteretur, domum reverti, ibique iudicibus a Regia Majestate delegatis, semet sistere iussi sunt, quo cum ventum esset, Herlovius Daa causa cecidit. Circa annum 1620 Dispensationem opum Cathedralium Arnas accepit, quo tempore ei lis cum Thorlaco quodam Gunnari filio nata est, quam licet sua auctoritate in præsens sopiret Nomophylax Gislaus Hakonis, post ejus tamen & Oddi Episcopi fata, inter eorum filios Arnæ Oddi & Vigfusum Gislai una cum aliis dissidiis ita recrudit, ut non nisi post multas forenses velitationes anno demum 1636 penitus exstingui & sepeliri potuerit. Interea Arnas abdicato Dispensatoris munere, quod post annum 1626 factum esse constat, Reineftadensis Monasterii conductor exstitit, in qua statione constitutus, anno 1631 Islandiæ Meridionalis Nomophylax forte eligitur, quod officium per annos triginta duos summa gessit integritate. Ultima ei lis fuit cum Torfio Erlendi filio, Prætoris Toparchiæ Arnesensis, quem pro tribunali infamia notaverat, qua sine utriusque ignominia diremta, Arnas officio se abdicavit. Uxores duas habuit, quarum posterior ipsi superstes fuit, ex qua, sed nullos ex priore, liberòs reliquit. Ipse anno 1665 d. 10 Martii in thermis Leiraaënsibus (ad quas se solus, ut moris ipsi fuerat, ad fovendum corpus, contulerat) deliquium passus suaviter expiravit. Omnium iudicio vir pius, gravis, constans, patriæ amans, & in pauperes munificus, doctus quidem, sed majoris industriæ, quam ingenii (a).

Z 2

§. 20.

(a) Vitam Arnæ scripsit latine ejus pronepos *JONAS THORKILLI* filius, quæ in *Novis Lit. Havniens.* anni 1752 No. 25. circumfertur, in qua patrem meum plus simplici vice

§. 20.

Anno 1615 *Torfus Finni* spartam didascalicam ornare cœpit, qui integrum sexennium Muls Hafniensibus fideliter militaverat, & deinde biennium scholæ Skalholtensis Hypodidascalum egerat, sed postquam in Rectoris officio sexennium transegerat, præbendam Hvammensem post mortem Gislai Gudbrandini 1621 adeptus est, eamque ad mortem, quæ in annum 1638 incidit, retinuit, nunquam tamen induci potuit, ut communi patriæ more villicationem institueret, sed prædio certis conditionibus elocato, ipse cum uxore & liberis sibi soli vixit. Ejus informandi methodum magnopere laudat Brynjolfus Svenonius, Episcopus Skalholtensis doctissimus, quæ se per quadriennium insigni cum fructu usum fuisse scribit. Huic anno 1621 in officio successit, idque unum tantummodo gessit annum, *Gislaus Oddi* Episcopi *filius*, quod hic tetigisse sufficere videtur, cum plura de ipso scribendi occasio alibi se offerat (a). In causa autem, quod Gislaus tantulo tempore pædagogiam gessit, fuit ejus successior

vice auctorem laudat, quasi ex ejus *recensu Rectorum scholæ Skalholtinæ* sua hauserit, quod quidem non negamus, sed multa *THORKILLIDES* ex tuo addidit, quæ illi nunquam in mentem venerunt, quæ est illud, quod brachium cuiquam propolæ Arnas comminuerit, quippe qui mensura cubitali plebem pauperculam fallere consuevisset; quod Arnas in ipso augustissimo senatu & ipso Rege præsentem iteratis sæpius congressibus ad incitas hostem redegerit; quod uno tantum equo incredibili velocitate tantum viæ solus, per montana, per tesqva, per fluentia periculosissima, omnia sibi incognita absque comite quatuor diebus emensus sit, quantum alii vix quatuordecim absolunt. Hæc omnia aliæque multa bonus *Thorkillius* ex proprio finxit cerebro, nisi quod Arnas quatuor diebus id itineris absolverit, id enim plures scripserunt, quod nec diffiteor possibile esse, sed pluribus opus esse equis, ita ut recens festum semper absolvat, aut aptata eorum viribus & viæ longitudini mutatio sæpius fiat. De interdicto Herlovii nautis Danicis proposito, ne Arnam in Islandiam transfretare volentem reciperent, & de Batava celoce, omnes quotquot aliquid de hac re scripserunt, consentiunt, licet in rei circumstantiis referendis dissentiant, quod, ut credamus, haud adduci possumus. Quidni enim Arnas talibus pressus incommodis se ad Regem convertit, ad cujus, & senatus gratiam (satente ipso Thorkillio) viam sibi aperuerat? Aut si Rex non præsens fuit, quare Commissariorum Frisii & Windii, qui eodem anno vestri navi Regia in Islandiam transfretarunt, opem non imploravit, qui in tali casu ipsi non detuissent? Sed de his talibusque nulli litem movemus.

(a) Infra Period. 6. Sect. 3. cap. x.

cessor *Jonas Gissuri filius*, qui in boreali quarta natus, aliquamdiu scholæ Holanæ Hypodidascalum egerat, deindeque Hafnienſes ſalutavit Muſas, unde diploma quoddam, quo ei Skalholtſiſ ſcholæ Ephoria demandabatur, attulit, cujus vi & auctoritate Gislao omnino erat obtemperandum, Jonæque Rectoris munus cedendum, quod ad annum 1630 geſſit, quo in gratiam Vigfuſi Gislai filii, conſentiente utroque Epifcopo, id cum Holano commutavit, cui cum biennium præſuiſſet, Mulenſe ſacerdotium, & paulo poſt Præpoſiti in Toparchia Thingeyenſi officium nactus eſt, quibus, quoad vixit, præfuit.

§. 21.

Quæ hætenus recenſuimus, Skalholtinam maxima ex parte ſcholam concernunt. Reſtat autem, ut quantum ad Holanam attinet, aliquid etiam dicamus, quæ omnia ſi minutias quasdam exceperis, Skalholtinæ ſimilia fata experta eſt; Nam ut *Iſleifus* & *Giffurus* totam Islandiam, ſpeciatim autem Skalholtinam diœceſin, ita ad eorum exemplum *Jonas Ögmundi* Holanam ex longo inſcitiae lethargo excitare aggreſſus eſt, qui viri laborioſiſſimi conatus, haud ſecus ac illorum paulatim vires & incrementa cœpit, nam de hocce viro certum eſt, quod non tantum ipſe & literatus & literarum amans fuerit, ſed etiam, quod ſcholam & ſeminarium literarium Holis inſtituerit, ex qua plurimi viri doctrina pollentes exierunt, quorum præcipui fuerunt *Klangus Thorſteini*, *Biörnus Gilſi*, ille Skalholtſiſ, hic vero Holenſis poſtea Epifcopi, ut & *Vilmundus* Thingeyrenſis ac *Hreinus* Hytardalenſis cœnobiorum Abbates. Idem aut ſimile quid ut de ejus ſucceſſoribus *Ketillo Thorſteini*, *Biörno Gilſi* & *Brando Sæmundi* credamus, par eſt, licet eorum in hujus rei gratiam molimina hiftoriæ taceant; Nec *Gudmundo Arii* filio hujus rei incuria merito objici poteſt, literatus enim fuit, literasque amavit, & ſcholam Holis aliquamdiu inſtituit. De *Förundo Thorſteini* idem expreſſe docent Hiftoriæ. Unde etiam hoc temporis tractu Holana diœceſis ſat largum doctorum virorum proventum habuit, quorum nominatiores fuerant, *Aſgrimus*, *Carolus*, *Vermundus*, & *Biarnus* Abbates Monafterii Thingeyrenſis, *Nicolaus*, *Hallus* & *Ormus* Thveraæenſes Cœnobiarchæ, ut & *Oddus* ac *Gunnlogus* Thingeyrenſis Monafterii alumni digniſſimi. Quam apud Holanos virilem literarum ætatem, ſenectus, per quam ſeculum decimum quartum intelligi-

mus, subsecuta est, nam quicquid eruditionis eo incipiente in *Laurentio* & *Egillo* Episcopis, *Bergo Socki* filio, *Hastido Steini*, *Enaro Hastidi*, & paucis forte aliis exferere visum est, id reliquæ prioris ætatis fuerunt. Sed ineunte seculo decimo quinto Holanam diœcesin, in extremam incidisse barbariem & bonarum artium inscitiam, vel inde liquet, quod epidemica illa pestis communiter appellata *svarte daude* in eadem 6 tantum Sacerdotes, tres Diaconos, & unum Monachum reliquit, nec per integrum sesqui seculum ab anno scilicet 1400 ad 1450 doctum virum existisse scio, si *Enarum* Abbatem ejusque filium *Finnbogum* exceperis, quos literis plusquam alios eorum cœtaneos deditos fuisse ferunt.

§. 22.

Sub ipsum autem Reformationis initium quidam, sed perpauci ex diœcesi Holana literarum gratia ad exteros abierunt, quorum celeberrimi fuerunt *Olaus Hialti* & *Oddus Gotfalki*, neque ea laude privandus est *Jonas Arii* filius, quod ipse indoctus, virum tamen literatum *Jonam Matthiæ* filium ex Svecia in Islandiam vocavit, qui, ut verisimile est, Episcopi auspiciis apud quosdam discendi cupidos, prima Latinæ lingvæ fundamenta jecit. De scholis autem apud omnes Annalium conditores & Biographos altissimum est silentium, usque ad annum 1552, quo *Olaus* Episcopus Regio jussu Holanam scholam ad Hvitsfeldianæ foundationis modum aperuit, nisi quod, ut supra diximus, Rectoribus certa prædia assignata fuerunt, ex quorum canonibus salaria perciperent, quod Regiæ Majestati proprio confirmare Rescripto placuit (a).

§. 23.

De hujus scholæ Rectorum serie fatis & gestis, haud bene informati sumus, nam eorum recensio, quos nobiscum viri quidam inter nos doctissimi communicaverunt, valde sunt jejuni & lacunosi, ex quibus sequentem Catalogum adornavimus, qui licet sit hiulcus & valde imperfectus, aliquid tamen nihilo præstare putamus. Anno 1552 *Olaus Hialti* filius *Hafnia* revertens, adduxit *Laurentium*, natione Danum, qui primus

(a) Vid: supra Tom. 2. pag. 322.

mus Holanæ scholæ Rector exstitit, sed quamdiu, incertum est; nam nullius hujus scholæ moderatoris mentio se offert, priusquam in (ita dicto) *Registo Sigurdiano* scripto 1569, ubi *Martinus* Rector scholæ nominatur, quem Danum fuisse verisimile est (a); & si inter hos aliqui intermedii fuerunt, eos itidem Danos fuisse res ipsa loquitur, cum Islandia hoc tempore virorum huic officio parium copiam non haberet, præter solum *Gudbrandum Thorlaci* filium, qui eodem hoc anno 1569 Lycæi moderator factus est, nec id officium ultra unum annum gessit, nam 1570 a Rege evocatus ad capefcendum Episcopatum in Daniam transfretavit; Cui ipse Rex successorem misit *Johannem Gyllebrun*, qui quomodo & quamdiu scholam rexit, non liquet, sed anno 1573 *Sigurdus Jonæ* hanc spartam usque ad annum 1576 adornasse videtur, de quo plura vide supra §. 13.

§. 24.

Sigurdo anno 1576 successit *Biarnus Gamalielis* filius, quod ex doctissimi Arngrimi ætate colligi potest, qui octennis Holas venit Rectorem agente Biarnio, quod incidit in annum seculi 76. Hic postquam decennium in hoc officio transegerat, Sacerdotio cuidam præfectus fuisse videtur, sed Greniadarstadenſe 1595, & Præpositi officium in Præfectura Thingeyrenſi administrandum suscepit. Ipsi autem in ludi literarii magisterio successit anno 1586 *Oddus Enari* filius, eique biennio præfuit, de quo alibi plura dicendi locus erit (b).

§. 25.

Oddo, qui anno 1588 Hafniam tetendit, quis successerit, nobis non innotuit, sed anno 1589 hanc in se curam suscepit, vir post ipsum *Gudbrandum* omnium Holanæ scholæ Rectorum celeberrimus *Arngrimus Jonæ*, eique usque in annum 1598 incubuit, nisi quod *Jonas Enari* Rector scholæ Skalholtensis anno 1592 — 93, absente Arngrimo, eam in se suscepit,

(a) Quod & Instructio Walchendorphio data innuit; vid. supra pag. 3.

(b) Infra Sect. 3. cap. 4.

suscepit, de quo supra §. 14. De Arngrimo hac vice scribere plura superfedemus, cum mox commodiorem occasionem occurruram sciamus (a).

§. 26.

Arngrimo penitus discedenti successit *Olaus Jonæ* filius, postea factus Sacerdos Miklabajensis & Præpositus Thoparchiæ Hegransensis. Quem in officio excepit *Gudmundus Enari* Gudbrandi Episcopi consobrinus, qvi studiorum gratia anno 1592 Hafniam petiit, sed 1595 reversus, Rector scholæ præficitur, idqve officium usqve in annum 1603 gessit, tum vero Hafniam repetens opimam præbendam Stadaftadum obtinuit, posteaqve Præpositus Toparchiæ existit, usqve ad annum 1618, qvo ei Regii Commissarii Fridericus Friis & Georgius Wind, illicitæ simulationis aut neglecti officii in causa affinis sui Jonæ Nomophylacis, insimulato, officium abrogarunt, sed Hafniam eodem anno transiens, utrumqve Ecclesiam & Præbendam ejusdem (ut videtur) Frisii commendatione sublevatus recepit (b), vixit ad annum usqve 1648. Exstat ejus *de fanore* scriptum, ut & scriptum *contra Fiandafelu* c: Refutatio ineptiarum Jonæ Gudmundini *Docti* per ironiam vocati. Transtulit & in linguam Islandicam *Nicolai Hemmingii antidotum contra desperationem*. Huic surrogatus fuit *Paulus Gudbrandi* Episcopi filius, qvi triennium ab anno 1600 ad 1603 Hafniæ literis operam dederat, sed postquam unum tantummodo annum officio præfuerat, uxore ducta eodem abiit, tandemqve Toparcha Hunavatnensis, ut & conductor cœnobii Thingeyrensis ac Redemturæ Vatnsdalenensis factus, mortuus est anno 1622.

§. 27.

Paulo, qvis successerit, omnino incertum est; Id tantum liquet, qvod anno 1615 *Olaus Olai* filius, communiter, sed ironice vocatus *Lærde-karl* (Doctulus), Rectoris locum tenuerit. Sed cum omnino improbabile videatur, talem idiotam ab anno 1604 ad 1619 tali officio præfuisse, quidam sibi duos invenisse Olaus Olai filios videntur, quorum alterum

(a) Infra Sect. 4. cap. 3.

(b) Vid. supra pag. 43.

alterum scholæ Holensis ab anno 1604 usque ad annum 1615 Rectorem fuisse existimant, deindeque eum faciunt Sacerdotem Grimstungensem, & tandem ob adulterium & incestum ab officio remotum tradunt ei que surrogant Olaum Lærde karl; nam quod hic fuerit scholæ Holanæ Rector nullum est dubium. Hic a Gudbrando Episcopo educatus, ejusque auspiciis in scholam Holensem receptus & inde dimissus, ad Hafniensem Academiam ablegatus fuit, unde reducem, Thomæ Finkii tum temporis Rect. Magnif. testimonio. aliorumque præmunitum Præsul scholæ præfecit, cui etiam pro modulo ingenii (a) intersiit usque in annum 1619, quo Rex novo Islandiæ Præfecto Friderico Friis Rescripto dato 21 Aprilis (b) mandavit, ut inquireret, num quid veri haberet delatio, quod Gudbrandus Episcopus indoctum virum ludo literario præposuerit. suisque oculis Rectoris salarium intulerit? Cum vero Frius, uno tantum triduo in Islandia exacto, animam exhalaret, Petrus Johannis filius, quem ille moriens sibi substituerat, Episcopo dicam scripsit, ut in Dicastorio Generali hanc causam defenderet, seque si posset, purgaret. Cui Præsul obtemperans Olaum secum ad Comitia adduxit, qui ibidem sibi a Rectore Magnifico datum testimonium produxit, & si quisquam in arenam, de eruditionis prærogativa secum certaturus, descendere vellet, semet paratum esse publice proclamavit, qua animi fortitudine imminens procella incautum cecidit. Olaus posthac sacerdos factus, Confessionarium suum, Jonam Pauli, quod sibi sangvinem pro vino in sacra cænâ propinasset infimulavit, Jonas autem Olaum sangvinem in calicem inspuisse dixit, a quo Olaus se duodecimvirali juramento purgavit, tandem vero in adulterio & incestu deprehenso officium abrogatum fuit. Hoc plerique de Olao Lærde-karl fatentur, alii utriusque & adulterii & incestus infimulant. Nostra, utrum duo & diversi, an vero unus idemque fuerit Olaus, ad

-
- (a) Quam profunda viri fuerit doctrina, docet traditio ferens eum discipulos comparationem voculæ *parvus* docuisse: *parvior*, *parvissimus*, quod Thorlaco Skulonis tunc temporis Hypodidascalo hoc distichon elicit:

Parvior est parvo parvissimus ipse Magister,

Corpore perparvo, parvior ingenio.

Fuit enim Olaus nani instar pusillus.

- (b) Vid. supra pag. 62.

ad quem hæc referenda sint, parum refert, ideoque rem in medio relinquimus.

§. 28.

Olaſo Lærde-karl, ſucceſſit vir revera doctus *Thorlacus Skulonis*, qui Holani Lycæi moderatorem egit ab anno 1619 uſque in annum 1625, niſi quod Magnus Olai, dum anno 1621 in Dania abſens fuit, ejus vices geſſit, ſed num anno 1626 ex altera in Daniam peregrinatione, redux ad ſcholam redierit, non liquet, neque quis ab anno 1625 ad 28 hoc officium geſſerit. Sed cum alibi (a) de hoc viro plura ſcribendi occaſio in promptu ſit, illa eidem reſervabimus. *Magnus Olai*, qui Skulonii, dum in Dania fuit, vices geſſit, eſt is ipſe vir doctus, cum quo celeb. *WORMIO* annuum fuit commercium literarum, in epiſtolis Wormianis editum, autor *Lexici Runici* in Wormii gratiam conditi, quod hic poſtea edi curavit 1536, & *verſionis Eddæ*, quam *RESENIUS* edidit, *Poëmatumque* variorum, tam Latine quam Islandice ſcriptorum, quæ omnia ingenium & eruditionem ſpirant. Lauſaſenſi Præbendæ diu præfuit, ibidemque obiit 1636, æt. 63. Poſt Skulonium primus ſe offert *Vigfus Gislavi* filius, & ab eo proximus *Jonas Giſſurius*, de quibus inter Skaltholtenſes pluribus.

§. 29.

Hoc modo fundatæ & conſtitutæ fuerunt, quæ ad quodvis templum cathedrale in Islandia exſtiterunt, hodieque, florent ſcholæ publicæ. Quinam autem qualesque earum hoc temporis tractu fuerint Rectores, ex ſuccincto eorum, quem dedimus, recenſu, cognosci poteſt, unde etiam qualis earum fuerit ſtatus facile eſt divinari; Initia nempe valde fuerunt tenuia & infantia non abſimilia, præſertim dum extranei, quorum quidam nec bene docti, nec diſcentium lingvæ bene intelligentes fuerunt, Rectoris munere fungebantur; ſed paulatim ita maturuerunt, ut ex ipſis tandem tales prodierint, qui ad Academiam Hafnienſem ſe conferentes, aliarum ſcholarum alumni ſi non præferrentur, ſaltim non poſtponerentur, auctoque ibidem eruditionis penu, reverſi alios dextre ducere &

(a) Vid. infra Period. 6. Sect. 4. cap. I.

& docere possent. Sed quænam præcepta aut auctores prælegerint, licet non constet, eundem ac in aliis Daniæ scholis docendi modum observatum fuisse, præsertim dum in Dania nati ad clavum federant, Autoresque, quos præscribit *Ordinatio Ecclesiastica*, in inferiore scilicet classe *Donatum*, *Grammaticam*, *Moralia Catonis*, *Æsopi Fabulas*, *Mosellani Pædagogiam* & *Colloquia Erasmi*; in Superiore autem *Terentii Comædias*, *Virgilii Eclogas*, *Metamorphosin Ovidii*, *Ciceronis Officia*, & *Epistolas ad familiares*, ut & *Rhetoricam* & *Dialecticam Philippi* prælecta & explicata fuisse valde sit verisimile, non neglecto styli Latini & versificationis exercitio. Sed Græcæ lingvæ gustus, non priusquam circa annum 1600 aut sub finem hujus Periodi introductus fuit. Quæ qui rite pensitaverit, non inepte rei literariæ statum usque ad annum 1580, cum infantia, inde autem cum virente & indies maturescente adolescentia comparari posse judicabit.

CAP. III.

De aliis quibusdam viris, meritis & autoritate conspicuis, qui religionis negotium aut promoverunt, aut eidem obfuerunt.

Et si eruditos, qui literas & bonarum artium studium ante annum 1600 multum promoverunt, præter Episcopos, & paucos oppido scholarum Rectores, non facile invenire liceat; Exstabant tamen hoc tempore utriusque Ordinis magnæ autoritatis viri, qui Reformationis negotium opere & consilio, quantum in iis fuit, & foverunt, & promoverunt; Quales primo Reformationis tempore fuerunt:

§. I.

Sacri ordinis ministri qui Ordinationem Ecclesiasticam primo receperunt, inque ejus verba jurarunt, quod plus simplici vice publice factum fu-
isse

isse, supra innuimus. Celeberrimæ Synodi in quibus id factum est, fuerunt Thingvallensis anno 1541, præfente & homagium ab ordine Ecclesiastico exigente Christophoro Hvítfeldio; Et Middalenfis anno 1542, a Gíffuro Episcopo habita, ubi partim iidem denuo, partim etiam alii, qui prioris anni Synodo non interfuerunt, ei subscripserunt, plurimique eorum ore & opere eandem exinde profitebantur; Qui licet obstante eruditionis tenuitate, non multum ad Religionis profectum conferre potuerint, nullum tamen est dubium, quin hoc eorum factum subsequenti Reformationi viam straverit. Mereri itaque videntur, ut eorum nomina ad posteritatem perveniant, & licet alibi sparsim sint recitata, hic tamen præcipue ex pluribus Actorum Exemplaribus (a), quorum quædam plura, quædam vero pauciora adscripta habent nomina, in unum quasi fasciculum collecta, locum sibi vendicant (b).

§. 2.

- (a) Synodo Thingvallensi tantum subscripserunt No. 16 — 20. 23. 24. 30. 31. 33. 35 — 7. Middalenfi tantum No. 8. 14. 15. 21. 25. 28. 29. 32. No. 22 & 34. in neutra præfentes fuisse videntur, cum nomina illorum in Gíffuri Episcopi *libro Memoriali* non inveniantur, sed postea eos subscripsisse alia actorum Synodalia excerpta, quæ illorum nomina conservarunt, svadent.
- (b)
- | | |
|---|--|
| 1) <i>Alexius Pauli</i> filius Abbas Videyensis. | 20) <i>Gislaus Fona</i> , postea Selardalensis. |
| 2) <i>Brynjolfus Haldori</i> , Pastor Oddensis. | 21) <i>Jonas Enari</i> , postea Gardensis, ultimo Reykholtensis. |
| 3) <i>Martinus Einari</i> , Pastor Stadaftadensis. | 22) <i>Eirikus Ejolfi</i> , postea Pastor Cathedralis. |
| 4) <i>Bardus Ejolfi</i> , al. <i>Böðvar</i> , Reinevallensis. | 23) <i>Thorleifus Eirici</i> , Breidaboltstadensis. |
| 5) <i>Freystenus Grimi</i> , Stafholtensis. | 24) <i>Olaus Kolbeini</i> , Saurbajensis. |
| 6) <i>Eirikus Fonaus</i> , Reykholtensis. | 25) <i>Gudmundus Fona</i> . |
| 7) <i>Jonas Biarni</i> , Pastor Cathedralis. | 26) <i>Magnus Fona</i> . |
| 8) <i>Sveno Thorbjörn</i> , Hvammenfis in Nordurdardal. | 27) <i>Thumius Gudmundi</i> , al. <i>Gunnari</i> vel <i>Gudnii</i> . |
| 9) <i>Eirikus Grimi</i> , postea Gilsbackensis. | 28) <i>Jonas Fona</i> . |
| 10) <i>Biörnus Olai</i> , postea Runensis. | 29) <i>Thorodus Gisli</i> . |
| 11) <i>Jonas Thorleifi</i> , Hiardarholtensis. | 30) <i>Gislus Nicolai</i> . |
| 12) <i>Loptus Narfi</i> , Stadarhraunensis. | 31) <i>Olaus Fona</i> . |
| 13) <i>Arnas Arnori</i> , Hytardalensis. | 32) <i>Raudvar Ejolfi</i> . |
| 14) <i>Stephanus Hallkeli</i> , Laugardalensis. | 33) <i>Jonas Bardi</i> . |
| 15) <i>Asgeir Haconis</i> , Pastor Lundensis. | 34) <i>Arnas Fona</i> . |
| 16) <i>Oddus Haldori</i> , Gaulverjabajensis. | 35) <i>Arius Thorgrim</i> . |
| 17) <i>Magnus Ejolfi</i> , Selardalensis. | 36) <i>Halldorus Gisli</i> . |
| 18) <i>Einarrus Olai</i> , Gardensis in Alftanefia. | 37) <i>Thorodus Ejolfi</i> . |
| 19) <i>Snorro Hialmi</i> , Holtenfis ad Ejafioll. | |

§. 2.

Plurimi horum, ut mox diximus, in semel facta confessione constantes permanferunt; Quidam vero, qui anno 1541 in Synodo Thingvallensi in *Ordinationis* verba iuraverant, ut arcus dolofus reverfi funt, qvales fuerunt, *Thorleifus Eirici*, Sacerdos Breidabolftadensis, & *Olaus Kolbeini* Saurbajensis facrificulus, qui in Middalensi Synodo Reformationem aperte recufarunt. Thorleifus conciliabulo Thingvallensi anno 1550 a Jona Aræfonio coaëto, ut ab eo constitutus Officialis præfuit, omniaque ex ejus nutu contra Lutheranos concludi curavit a). Qvibus se affociarunt, *Sigurdus* Abbas Thyckvabajensis, *Jonas Hedini* Paftor Runensis, de qvibus alibi (b). *Bergus* aut *Bergthorus Jonæ*, nam differenter hoc nomen fcriptum reperitur, Reinevallensis facrificulus, & *Jonas Eirici* Paftor Vatnsfiordensis, vir magni nominis, & fui feculi Sacerdotum ditiffimus, qui diu cum Biörnno Godvini & ejus hæredibus de prædiis Vatnsfiord, Stad in Adalvik, aliisque acriorem controverfiæ ferram reciprocaverat, qvique Jonam Epifcopum 300 armatis ftipatum, cum Vatnsfiordum invadere & occupare instituerat, pari aut majori apparatu ita excepit, ut Præful re infecta rediret. Hi fenium, & nescio quid aliud frivolum cauffantes, *Ordinationem Ecclesiasticam*, & confeqventer omnem Religionis Reformationem recufarunt: Qvibus, præfertim prioribus illis, qui in manifesto perjurio deprehens fuerent, adnumerandum est nobile par fratrum, *Freysteinus Grimi* Paftor Stafholtensis, & *Ericus Grimi* Gilsbackensis, qui utrobique Thingvallis & Middali in novæ *Ordinationis* iuraverant verba; Sed quam primum Jonas Aræfonius figna contra Reformationem, & novæ *Ordinationis* afpectas movere cœpit, prioris sacramenti immemores, non ut alii nolentes, & coaëti, fed volentes, & fua fponte ejus figna fequebantur, & qvoad hic vixit, perfeveranter ei adhæferunt, nam in obfidiione Skalholtensi anno 1548 uterque ei militabat, fimiliter etiam anno 1550, cum Skalholtum tandem occuparet; Tandem

A a 3

qve

(a) Hic Thorleifus a qvibusdam ftatuitur fuiſſe Paftor Melensis, a qvibusdam vero Breidabolftadensis, qvæ hoc modo conciliari poſſunt, qvòd unus idemqve Thorleifus aut utranqve habuerit Præbendam, fed ſucceſſive, aut qvòd diverſæ perſonæ ejusdem nominis fuerint.

(b) Supra Tom. 2. pag. 671. & infra §. ſeqv.

que cum Saudafelli caperetur, ipsi quidem adfuerunt, sed inter eos, qui monente Davide cum ante prælium deferuerunt; Præterea etiam non fuerunt minima pars judiciorum & constitutionum, quas contra Religionem puriorem & Reformatos in diœcesi Skalholtina annis 1548 - 1550 fieri curavit, sed post ejus mortem ad meliorem frugem se receperunt, nam de Freysteino testatur Joh. Bucholtzius Præfectus Islandiæ in constitutione data 1577, quod aliquot semper juvenes domi suæ aluerit & informaverit. Obiit Freysteinus 1565, vir magni nominis & autoritatis, sed in Religionis negotio instabilis. Plures quidem ad Catholicorum castra reversi sunt & Jonam Aræsonium pro legitimo Skalholtinæ diœceseos Administratore acceperunt, sed coacti & metu persecutionis, quo remittente ad saniolem mentem plerique redierunt.

§. 3.

Nec minimi momenti hujus temporis historiæ partem faciunt famosum par Sacerdotum, Jonas Hedini & Jonas Biarni, uterque suo tempore cathedræ Oeconomus, ut & maximarum quæ actæ sunt tragediarum fax & tuba. *Jonas Hedini* fuit Parochus Hrunensis, & ultimis Augmundi Episcopi annis Cathedralium opum Dispensator, qui anno 1539 lanienam illam Skalholtensem contra Episcopi voluntatem instituit, in qua Dietericus Myndensis, vir quidem impius & nequam, talique fato dignus, sed Regii Præfecti vicem sustinens, sine omni juris processu & temerario ausu, cum decem affeclis misere mactatus, & post mortem barbarico plane more tractatus ac tumulatus fuit (a). Quod ejus factum, infanti Episcopo, qui Jonam a facto dehortatus fuerat, & Dietericum, ut sibi caveret, submonuerat, deindeque ab omni facinoris conscientia jure jurando se purgaverat, captivitatibus & opum confiscationis, aliorumque malorum causa exstitit. Illud autem Jonas perpetrasse videtur, non tantum ut illatas Præfuli injurias ulcisceretur, sed etiam ex zelo læsæ a Dieterico Religionis Catholicæ, (in eo enim jam erat, ut monasteria occuparet), hujus enim Hedinides valde tenax fuit, nam inter eos numeratur, qui anno 1542 novam illam Ordinationem Ecclesiasticam, & consequenter Reformationem Religionis recusarunt.

§. 4.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 282. sqq. 537.

§. 4.

Jonas Biarni primum fuit templi Skalholtensis primarius Sacerdos, statimque Lutheranam accepit Religionem, cui deinde constanter adhæsit. Deinde a Gissuro Episcopo optimæ parœciæ Breidabolstadenſi præfectus, & ipso moriente supremus cathedræ Oeconomus fuit, quod officium strenue & fideliter gessit, ut ex ejus actis, quæ subinde in historia personali Martini & Jonæ Aræsonii memorantur (a), satis constat. Præcipuum quod ei vitio vertitur, est Jonæ Aræsonii, ejusque filiorum intempestiva occisio, quam primum consuluisse fertur, quæ Christiano Scribæ & 13 asseclarum morte stetit, Martino autem & ipsi Jonæ peregrinationis & coram tribunali Regio apparitionis, tandemque perpetuæ criminationis causa exstitit. Senescens, si non mente captus, saltem raptibus spasmodicis affligi cœpit, quod ei in ultionem Aræsonianæ cædis accidisse superstitiosum vulgus putavit. Interim pro posse Lutheranam Religionem semper promovit, quo præcipue hic locum sibi vindicat; ut videtur, mortuus circa annum 1570.

§. 5.

Inter eruditos, qui solo veritatis amore inducti religionis negotium ore & opere promoverunt, primum locum meretur *Jonas Einari*, qui apud peregrinos literis operam dederat, gustumque Lutheranae religionis inbiberat, quem in patriam reversus, clam popularibus habuit, unde ob eruditionem a multis, præsertim Episcopis, magni æstimatus fuit, ideoque Ogmundus eum in Episcopum dioeceseos Holanae ingratis clero, qui electionis sibi vindicavit jura, imo per fas & nefas, promovere voluit, ipsum enim ut eligerent, priorem vero electionem qua Aræsonius officio designabatur, rescinderent, anno 1524 in generali dioeceseos Synodo primores cleri Holani adegit, Jonamque eodem anno in Norvegiam Capituli Thrundheimensis & Archiepiscopi approbationem acqvisiturum emisit, quod licet frustra fieret, & Jonas Aræsonius, qui Enaridæ rivalis fuit, causam obtineret, ab omnibus tamen tali officio dignus habebatur, nec hæc de episcopatu Holensi inter Aræsonium & Enaridem contentio amicitiam

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 671. sq. 683. 697. sqq. 718. & infra Sect. 3. cap. 2.

amicitiam dissolvit, aut efficere potuit, qvin Aræsonius illum semper maximi faceret (a). In patriam redux ab Ogmundo Episcopo templi Skalholtini primarius Myfsta constitutus, coram ipso universaqve concione festo Purificationis Mariæ Lutheranam doctrinam de impia & superstitiosa Sanctorum adoratione omnium primus in Islandia publice profiteri ausus est, qvod ante annum 1530 factum esse putamus, Ogmundus enim licet hunc virum amaret, doctrinam tamen exosus, eum circa annum 1530 Oddensi parœciæ præfecit, ubi Jonas deinceps & pacate vixit, & mortuus est (b).

§. 6.

Arnas Arnori filius primo inter satellites Ogmundi Episcopi numerabatur, qvi eum suis ad Archiepiscopum Legatis Gissuro Einari & Ejulfo Kolgrimi anno 1536 adjunxit, cum qvibus a Præfecto Arcis Bergensis captus & in carcerem detrusus fuit, sed Gebelii Petræi intercessionem liberatus (c), iterumqve ejusdem Præfulis ex sorore nepoti Sig-mundo Ejulfi filio sacerdoti Hytardalensi, cum anno 1538 episcopatum Skalholtensem aucupaturus Thrundheimum peteret, ut cautor & confiliorum moderator adjunctus fuit, sed Sig-mundo ibidem mortuo, statim ut videtur ab Archiepiscopo, sibi & capitulo jus patronatus & vocationis in hanc Præbendam vindicante, in ipsum collata fuit, de qua ei circa annum 1540 a qvodam controversia mota fuisse videtur (d). In hisce pereгри-

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 525 sq. 539. 651. sqq.

(b) Qvalis hic vir fuerit, & quantis præditus dotibus, vel inde constat: α) Qvod Jonam Aræsonium infestum sibi sciens, Ögmundum etiam veritatis confessione offendere non fuerit veritus, licet probe sciret Episcoporum inimicis in Islandia tum temporis nulli tutum esse habitaculum. β) Qvod licet utrumqve horum graviter offenderet, ab utroqve tamen amatus & magni æstimatus fuit.

(c) Vid. supra Tom. 2. pag. 536.

(d) Tale quid, ut & qvod præbenda Hytardalur ab Archiepiscopo, sed non ab Ögmundo, in illum collata fuerit, indigitare videtur Gissurus Episcopus ita scribens: *Ego Gissurus &c. Qvoniam proxima æstate a clero Skalholtino in universali foro conclusum fuit, ut collationes beneficiorum quæ ad Archiepiscopi ordinationem pertinent, firmæ manerent, nec a quoquam mutari deberent, cui tum temporis nemo contradixit, pluribus bonis viris notum*

peregrinationibus & ex diutina cum Giffuro Episcopo conversatione aliisque crypto-Lutheranis aliqualem reformatæ Religionis cognitionem acquisivisse videtur, nam inter primos novæ Ordinationi Ecclesiasticæ nomen dedit, eiqve semper & Episcopis Skalholtinis eandem promoventibus firmiter adhæsit, unde mortuo Giffuro Episcopo dioceseos ephoria illi ab electo Episcopo Martino Einari filio & Synodo Skalholtensi anno 1548 concedita fuit, quam, quantum in eo fuit, fideliter gessisse videtur, primusqve inter eos fuit, qui Jonæ Aræsonii, quem Sigurdus Abbas Thyckvabajensis a Catholicæ religionis affectis electus, dum inaugurationem petiturus abesset, sibi vicarium substituerat, omnia in hac diocesi eo nomine acta anno 1549 in Synodo Thingvallensi sufflaminarunt. Unde ut & quod cognato suo Davidi Gudmundino in omnibus faveret, & contra Aræsonium opitularetur, quod etiam beneficiis fecisse putabatur (a), tantum in illum Præsul concepit odium, ut eum unacum Martino Episcopo anno 1549 captivum Holas devehi curaret, quod circa medium Octobris eodem anno factum esse videtur, nam die Lunæ post festum quatuor temporum autumnale, ut Skalholtensis dioceseos Officialis, Hytdali documentum edidit & obsignavit, quo testatur Gudmundum Snorronis confessum fuisse templum Nordtungenſe ex sua cum Davide Gudmundi filio velitatione pollutum non fuisse. Per integrum trimestre ab Episcopo in foetido carcere male habitum uxor tandem fletu & precibus addito universo mundo muliebri, aliisque, quæ corradere potuit, pretiosis, cum antea se Episcopo nunquam obstiturum fore jurasset, liberavit, posthac quiete vitam transegit (b). Anno autem 1560 in emporio

notum est. Amice itaque omnes probos viros tam clericos quam laicos rogatum eo, ut id approbent, ne probo huic viro Arne Arnori idco aliquid incommodum creetur, sed ut omnia ejus q̃ præbendæ sarta tecta maneant, secus enim male quædam consequentiæ inde fluent, quod nos grate uni ac singulis remuneraturi sumus. In fidem 16 calend. Decembris Anno 1543.

(a) De talibus quædam ex ore vulgi refert Jonas Egilli, quod (nostra sententia) non vulgaris doctrinæ signum est, nam cæcum illum Seculum plerosqve, qui aliquod supra vulgum sapuerunt, beneficii infimulare solebat.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 689. 691 sq.

emporio Stapa constitutus, noctuque in tenebris incautius egrediens, in stagnantem rivum Stapalæk decedit, ibique vitam cum morte commutavit.

§. 7.

Circa annum 1540 in monasterio Helgafellensi floruit frater *Gunnlaugus*, ut ex excerptis Gissluri Episcopi in *libro* ejus *memoriali* notatis patet, qui anno 1544 alio (forte in diocesi Holanā) se contulisse videtur, tunc enim ex numero membrorum monasterii Helgafellensis expunctus est. Hic circa hæc tempora Lutheranæ Religioni nomen dedisse, eandemque in diocesi Holanā promovere satagisse videtur, eoque majori modo Jona n Aræsonium offendisse, cujus iram & persecutionem evitaturus anno 1549 aut 1550 ad exteros abiit; De eo enim Episcopi filii Biörnus & Arius anno 1550 Cancellario scribunt, quod inter aliquot infamia notatos ob maleficia, furta & blasphemiam aufugerit; sed inter tales ab Aræsonio & ejus filiis numerari & blasphemiam insinulari, certissimum Lutheranismi signum fuit (a). Hafniam autem delatus hicce Gunnlaugus Regi statum monasterii Helgafellensis retulisse & deplorassee videtur, quod jam sub politicorum imperio, duos tantum haberet male moratos monachos, præstare autem, ut schola ad juventutem ibidem informandam erigeretur, proposuisse, quod benigne Rex exaudivit, literasque ad Martinum Episcopum & Laurentium Mule anno 1550 edidit, quibus denuo mandavit, ut schola Helgafelli institueretur, ipsique ut ejusdem Ephori curam gererent, & proventus monasterii talibus impenderentur ulibus, Sed Gunnlaugus eodem anno in Islandiam reversus omnia vi & ferro agi, Martinumque in captivitatem redactum offendit, Laurentius autem, cum vita & illæsus ex Jonæ Episcopi manibus elabi magnam reputavit fortunam, unde omnia hæc molimina ob subsequentes turbas incassum exciderunt. Quænam autem Gunnlaugus posthac habuerit fata, nobis ignotum est. Hicce autem Gunnlaugus Arnæ filius, cum viro sui sæculi doctissimo Gunnlaugo monacho Thingeyrensi, qui 128 obiit, haudquaquam est confundendus.

§. 8.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 740.

§. 8.

Alter *Jonas Enari* filius, frater *Gissuri* Episcopi, primo fuit Pastor Cathedralis Ecclesiæ, deinde Mosfellenfis, & deinceps Gardensis, in lingua Akranes, sed tandem Reykholtensis Parœciæ Sacerdos & Præpositus Ecclesiarum Borgfiordensium, quam præbendam anno 1569 d. 31 Martii in eum contulit Gislau Jonæ Episcopus Skalholtinus, quod Bessastadis eodem anno d. 4 Julii Christophorus Walkendorffius, tum temporis Islandiæ Satrapa confirmavit (a). A quo anno usque in 54 præsentis Seculi, per annos 185 eadem mediocris plane præbenda, ut & ephoria Ecclesiarum Borgfiordensium, quasi hæreditate a patre ad filium transferunt, exceptis tantum 40 annis quibus Jonas Jonæ curio Melensis Præpositi officium gessit. Fuit Enarides hicce (teste Gislao Episcopo) vir pius & Ecclesiæ utilis, moriens anno 1591, ætatis 78, filium *Bödvarum* in utroque officio successorem reliquit, qui primo fuit Pastor Ecclesiæ Grunnavikensis in Toparchia Isafiordensi, unde in senescentis patris adjutorium evocatus, Reykholti sedem fixit, vir gravis & pro seculi modo doctus, poetæque haud ignobilis, ab Episcopis Gislao & Oddo maximi semper æstimatus, & magni Gudbrandi fidus semper amicus, ut ex mutuo eorum literarum commercio patet; Obiit octogenarius anno 1627 numerosam ex duabus uxoribus relinqvens progeniem. Hujus Einaridæ & Gissuri Præfulis germanus fuit *Haldorus Einari*, vir itidem bonæ frugis & Ecclesiæ utilis, qui Selardalensi parœciæ diu præfuit.

§. 9.

Enarus Arnæ filius ante annum 1541 sacrum officium suscepit, nam in Synodo Thingvallensi ejusdem anni, cum Gissurus Episcopus sacerdotibus

B b 2

-
- (a) Codicilli a Walkendorffio editi, a Præsule etiam obsignati sunt, sig illa autem ita impressa, ut cera inter extremum chartæ limbum paululum intortum, & ipsam chartam valde tenuiter illita, hodie post ducentos annos tam firma sit & illibata acsi heri impressa fuerit. Hicce Jonas Enari noster fuit atavus, Bödvarus abavus, Jonas ex Bödvari ultima conjuge proavus, Haldorus Jonæ avus, Johannes Haldori noster patruus, cui anno 1732 successimus, inde autem a Regia Majestate ad hanc, quam jam obtineamus, stationem anno seculi 54 evocati sumus.

dotibus severe ei mandaverat ut conjugium inirent (a), cum donum continentiae non haberent, hunc Enarum singulariter rei admonuit, iterumque in literis datis Kolfrejustad, idibus Augusti, eodem anno, ejusdem rei mentionem facit (b), eumque vocat virum honorabilem quod non mirum, cum eodem tempore factus fuerit Episcopi Officialis in toparchia Mülensi. Anno 1544 Hallormstadensem præbendam, quam huc usque tenebat, tradidit Oddo Arnæ filio, sed Vallanenses adeptus esse videtur anno 1572, villam Vidastadi Vallanenses parœciæ adjecit, concedendo ut sacellum Ketilstadis exstrueretur; præterea templo Vallanensi dedit egregias vestes sacras, baptisterium & novam tabulam. Anno 1554 monasterium Skridense 30 imperialibus, & Kirkiubæense 40 imperialibus annua mercede conduxit. Anno 1574 ut Officialis Thorlaco Ivari, qui sacrum officium ob commissum adulterium amiserat, restituit, cum emendationem promiserit, & mulctam pecuniariam promte solveret. Certe melioris notæ sacerdotibus adnumeratus fuisse videtur hicce Einar; in eo autem maxime notabilis, quod primus omnium Islandiæ sacerdotum conjugium inivisse videatur, postquam id 280 circiter annis exsulaverat, quod aliis bonum dedit exemplum.

§. IO.

Enarus Sigurði filius, natus in Boreali Islandiæ quarta, anno 1539; Postquam consuetæ ejus seculi eruditionis domi jecerat fundamenta, quæ intra

(a) " Svo og er þad mitt sierligt bod og bifaling ad Sira Einar Arnason fylgi frammi þeim " articula lögtekinnar kyrkiuordu af Ríkisins Råde Danmerkur og Noregs sem nú var samþykkt í ár af kennemönnum Skálholts Stjoktes í sumar á almennelegre prestastefnu, ad prestar aller binde sitt hiðskaparband og siu egengifter sem ecke hafa bindindesgáfu af Gude þeged, svo þeir kunne einsamler ad blífa, enn straffe og ávite þá alla er öðruvis giöra. " Id est: Ita & in specie jubeo & præcipio, ut Sacerdos Einar Arnæ filius, Ordinationis Ecclesiasticæ, quæ legis instar a regnorum Daniæ & Norvegiæ Senatu recepta est, & hoc anno a sacerdotibus diœceseos Skálholtine in synodo generali recepta, articulum illum urgeat, ut omnes sacerdotes conjugium contrahant & uxores ducant, si modo donum continentiae a Deo non sint nacti, ita ut in calibatu vivere queant, sed secus facientes reprehendant & castiget.

(b) Vide Summe Ven. HARBOE Afhandl. om Reform. i Island in Kiöbenh. Selsk. Skrifter Tom. 5. pag. 257 sqq.

intra peritiam legendi, scribendi, & canendi, consistebant, anno ætatis decimo quarto, seculi 53, primo, quo Holensis schola aperta fuit, in eandem ablegatus fuit, ibique quadriennio tam felicem operam literis impendit, ut 18 ætatis agens annum, rude scholastica donaretur, eodemque anno sacris initiatus, aliquantisper Myrtam parœciæ Mödruvallensis egit, quam postea cum Nesenfi in tractu Adalreykiadal commutavit, inde autem anno 1589 a filio suo Oddo ad Skalholtensem Episcopatum evecto, advocatus, anno 1590 Parœciæ Hvammenfi in Nordurdal, & mox anno 1591 Eidalensi in Toparchia Mulesi, præficitur, ejusdemque provinciæ Præpositus, aut (ut quidam volunt) honoris augendi causâ, Officialis a filio constituitur, quam spartam ad decrepitam usque senectutem egregie ornavit. Majorem ætatis partem sacra scribendo poemata contrivit, illum enim autorem agnoscunt. prior pars libri, qui a sacris, quos continet, Rhythmis nomen habens, communiter vocatur *Visnabók*, editi Holis 1612 & 1748, ut & multa alia, tam edita, quam inedita sacra poemata, quæ in hominum manibus non sine fructu versantur. Obiit anno 1625 d. 15 Julii ætatis 87 cum in sacro officio undeseptuaginta transegisset annos. Firmam ita & vegetam nactus est senectam, ut licet ultimis ministerii annis comministro uteretur, ultima tamen, qua vixit, die Dominica in templo sacra faceret, & ultimo vitæ die, ut alias consueverat, e domo egrederetur, templumque adiret, vesperscente autem die familiæ valedixit, faustamque omnibus precatus noctem, ad lectum, pro more suo in genua procumbens, precationem fudit, moxque, ubi se in lectum composuerat, suaviter exspiravit. Ex duabus, quas duxerat. uxoribus, relinquens 90 filios & nepotes, qui ante ipsius obitum hanc lucem viderunt.

§. II.

Jonas Thorsteini celebris Vestmanneyensis sacerdos poëta egregius, reliquit præter multa poemata inedita, *Paraphrasin metricam libri Genesis & Psalmorum Davidis*, quæ typis publicis divulgata sunt, illa quarta vice anno 1753, hæc vero 1662. & iterum anno 1746. Anno 1627 cum Algerani piratæ maritimam ad austrum se porrigentem Islandiæ oram depopularentur, & Vestmanneas misere desolarent, primo quidem se & familiam in antro aut spelunca quadam abdiderat, sed a Thorsteino quodam, natione Islando, qui antea in his insulis degerat, omnesque late-

bras probe novit, proditus, ut hostes adventare vidit, postquam familiæ, ut in Christiana fide & confessione perseveraret, mandaverat, intrepidus exiit, & a Thorsteino, quem scelerum in templo publice olim arguerat, scoptice interrogatus, quare jam non in templo esset? respondit: *Mane hujus diei ibidem fui*; ad quæ ille regeffit: *At cras ibi non eris*, simulque viro, qui Stephani verbis animam Salvatori commendavit, letiferas aliquot plagas inflixit, quæ ei mox mortem attulerunt (a). Sunt qui ipsis piratis facinus, cum ejus causam audirent, displicuisse, & Thorsteinum ideo ut impium occidisse produnt. Martyris titulo a nostratibus quibusdam insignitur, non (ut quidam volunt) quia a Turcis occisus fuit, sic enim multos haberemus Martyres, sed quod a scelerato nebulone in ultionem officii fideliter acti, & in firma fide coram infidelibus religionis Christianæ persecutoribus crudeliter occisus fuit. Reliquit optimæ frugis filios *Jonam & Thorsteinum*, hunc Holstens, illum vero Melenfis, Parœciarum Mystas; Uxor autem cum filia & filio natu minimo in Algerianam servitutem abducti fuerunt. Filia a divite quodam Hispano (ut fertur) redempta eidem nupsit, filius autem post varios exantlatos labores & cruciatus, ex servitute, nescio quomodo, elapsus, Hafniam tandem venit, ibique a multis ob virtutem militarem, variarumque rerum cognitionem magni æstimatus fuit, Centurionis titulo ornatus anno 1649 occubuit (b).

§. 12.

Huic subjungimus *Olaum Jonæ* filium Pastorem Ecclesiæ Sandensis in tractu Dîrafiord, virum doctum, & ingenio pollentem. Quando præbendam Sandensem nactus fuerit, non liqvet, sed factum id esse ante annum 1600 certum esse videtur, nec certius est quamdiu vixerit. Superasse eum annum 1621 inde colligitur, quod in quodam suo poemate dicit

(a) Vide supra pag. 82.

(b) Hic est Jonas ille Westmannus, de quo Epist. 133 ita scribit *WORMIUS* ad Thorlacum Episcopum: *Obiit nuper apud nos Jonas Westmannus, vir certe, cujus obitum multi admodum ægre ferunt, tam magnates quam alii. Causam tibi referent fusiore dictione alii.* Et Epist. 979. Ad Brynjolfum Svenonium: *Amisimus popularem vestrum Jonam Westmannum, virum certe ingenio variarumque rerum peritia insignem, cujus obitum magnopere dolco, quia fuit mihi familiarissimus.*

dicat iam undecim annos effluxisse ab anno, quo morbus, dictus *Bráda-sótt* & morbus repentinus, grassatus fuerat. quod anno 1611 accidit; Huius permulta & egregia exstant poemata sacra. vita & spiritu plena, quæ a piis & bonis omnibus, quibus eorum copia est, magni æstimantur; Sed dolendum magnopere est, quod publicam lucem non viderint, nec nisi manuscripta a perpaucis haberi possint; Ejus *hymnos pœnitentiales* Episcopus Svenonius maximi æstimavit, eosque morbo lethali decumbens sibi assidue prælegi voluit.

§. 13.

Nec silendus est *Oddus Oddi* filius, sacerdos Reinevallensis, *Oddi* Episcopi alumnus & discipulus, primo per annos quindecim Pastor fuit Ecclesiæ Stadenfis in Grindavik, sed anno 1618 Reinevallensi parœciæ præpositus cedente Ormo Thorvardi filio, qui repentino morbo usum loquelæ amiserat, remittente autem morbo eandem recuperavit; Vir inter suæ ætatis doctissimos numerandus; Hebraicæ lingvæ, cujus primum gustum ab Oddo Episcopo imbiberat, satis peritus evasit; Exstat enim ab eo *lib. r. Fibi*, ex lingua originali in vernaculam transpositus. Quidam etiam tribuunt ei talem *Psalmodum Davidis* translationem Medicorum etiam & Astrologorum inter suos princeps habebatur. Anno 1642 omnia sua armenta; pluvix ac nivis inundatione amisit, quæ forte ita commotus fuit, ut præbendæ & officio renunciaret, & posthac eleemosyna emeritis Sacerdotibus destinata vixit in annum usque 1649, quo vitam cum morte commutavit; Prædixisse fertur Sacerdotem Reinevallensem intra 60 annos in tali profluvio periturum fore, quod ejus ex filia nepoti Oddo Jonæ filio anno 1699 evenit. Floruerunt præterea hoc tempore alii multi egregii & antiquæ fidei ac virtutis viri, qui Ecclesiam ore & opere ornarunt, licet prolixis scriptis non innotuerint, quales fuerunt: *Svenus Simonis*, Sacerdos Holtenfis; *Torjus Thorsteini*, Gilsbackensis; *Einarus Martini*, Stadaftadenfis; *Sigurdus Snorronis*, Vatneyrensis; *Sigurdus Oddi*, Arnarbajlensis; *Stephanus Gisli*, Oddensis; *Arnas Gisli*, Holtenfis; *Gunnlaugus Jonæ*, Hrunensis; *Bergsvenus Enuri*, Utskalensis; *Jonas Kraki*, *Olaus Jonæ* uterque Gardensis Ecclesiæ Minister; *Jonas Bædvári*, Reykholtenfis; *Snæbiörnus Stephani* Oddensis; aliique permulti, quorum nomina tantum recensere nimis longum foret.

§. 14.

§. 14.

Quæ huc usque memoravimus studia, intra theologiæ & poëseos Islandicæ terminos steterunt; Aliæ autem artes ac scientiæ licet hoc temporis tractu floruisse dici non possint, non tamen earundem omnino expers hoc seculum fuit; Nam; Medicinæ strenuam operam dederunt *Christianus Willatzi*, qui librum *Cristiansbók* reliquit (a), *Arnas Gislai* Nomophylacis filius, & *Oddus Oddi* Mysta Reinevallenfis (b), quisquis suo tempore magnus salutatus Machaon. *Paulus Sveini* & *Magnus Gissleri* Hafniæ diu Chirurgiæ operam dederant, quorum prior ibidem decessit, posterior autem in patriam redux utilem multis navavit operam. Sed minoris notæ ungventarios & circumforaneos, quorum nunquam non magnus fuit numerus, consulto præterimus. Matheseos & Geometriæ gnari fuerunt *Oddus Einari* Episcopus, & sæpius a nobis non sine laude nominatus *Oddus Oddi* Reinevallenfis, & *Gudmundus Einari* Stadaftadenfis. Jurisprudentiæ permulti haud pœnitendam dederunt operam, quorum duntaxat nomina adferre nauseam creare posset; Quidam autem codicem legum Islandicarum, aut quendam earum partem commentationibus illustrarunt. quorum celeberrimi sunt *Magnus Jone* Bardastrandensis, ac *Thorsfeinnus Magni* Skaptafellenfis toparchiarum magni nominis prætores, ut & *Claudius Ejolfi* filius, aliiqve minoris notæ. Historiam e luto & tenebris primus protrahere conatus est *Oddus* Episcopus Skalholtinus, qui haud contemnendam antiqvorum codicum congeriem undequaque contraxerat, ipseque *Annales* scribere aggressus fuerat, quod viri doctissimi nobile inceptum intra conatum stetit, nam omnia in incendio ædium Skalholtensium anno 1630 perierunt, præter perpaucas schedulas & *Jonæ Egillidæ Annales*, cui Præsul, ut eos scriberet, autor fuerat.

§. 15.

Et siquidem jam in mentionem historiæ & historicorum incidimus Skalholtinorum, agmen claudant fratres *Jonas* & *Olaus Egillidæ*. Jonas fuit Pastor Hreppholensis, qui postquam periculoso casu crus comminu-

erat,

(a) Vide supra pag. 174.

(b) Vide §. præced.

erat, svasu Oddi Episcopi parœciam reliquit, Skalholtumque, a Præsule sustentandus, commigravit, quod ea intentione Episcopus fecisse videtur, ut Paulo Erasmi filio, qui optimam Præbendam Breidabolsfadensem, sive volens, sive secus, Sigurdo Episcopi fratri cesserat, Holenssem discessu Jonæ vacantem traderet; Jonas autem Skalholti ab Oeconomicis & officii curis liberatus instigante Episcopo *Annales rerum Ecclesiasticarum*, sive recensum Episcoporum Skalholtensium a Thorlaco Sancto, qui anno 1193 obiit, ad sua usque tempora concinnare instituit, cumque ibi ordiatur, ubi definit *Húngurvaka*, a multis ejus scriptum perperam vocatur *Húngurvaka* (a). Cum vero nullis aut paucis suffultus subsidiis fed memoriæ confidens scripsisse videatur, non mirum esti quandoque hallucinetur, quod tamen non efficit, quin ejus opus & conatus laude dignus

-
- (a) Cum hic ultima (ut videtur) vice, in libri *Húngurvaka* nomen & mentionem incidimus, non abs re esse putamus, ut nostram de illo aperiamus sententiam, quæ talis est: α) Nomen habet ab *húngre*, esurie, & *vöku*, vigilia, quod variis modis explicari & ad rem applicari potest. scilicet quod ipsa sit *jejuna lucubratio*, & nihil nisi lucubrationicula, vel quod apta sit, ut *vigiliis jejuniorum* legeretur; vocatur etiam a quibusdam *Biskupafogur* ο: Episcoporum Vitæ. β) Auctor secundarius, sive libri scriptor incertus est, sed primarius seu auctor relationum quas continet est Gissur Halli, sui temporis vir doctissimus, qui plusquam octogenarius obiit anno 1206. γ) Tempus scriptonis est intervallum annorum 1193 & 1200, nam post mortem Thorlaci Episcopi, quæ in 1193 incidit, sed antequam sanctitas Jonæ Ögmundini proderetur, quod anno 1200 factum est, scriptum esse, prodit in Vita Klangi, ubi expresse dicit neminem Islandorum in Sanctorum numerum receptum fuisse præter Thorlacum Episcopum. δ) Libri Chronologia eatenus vitiosa est, quod semper & ubique fere a vera annorum computatione discrepet, si cum annis æræ christianæ conferatur; Ex. gr. dicit Klangum mortuum esse 1169, cum revera 1176 occubuerit, Thorlacum Runolfi anno 1125 qui 1133 obiit, & sic de cæteris. Sed in computatione annorum cujusvis Episcopi, scilicet quot vixerit, quot officio præfuerit, &c. accuratus est. Error perantiquus est, nam in omnibus, quæ exstant exemplaribus occurrunt; Inde autem profluxisse videtur, quod exscriptor indoctus in determinatione annorum Illeifi Episcopi erraverit, septem annos anticipando, quem errorem deinde per totum opus continuavit, sed observato hoc errore, & adjectis ubique septem annis, omnia se bene habent. ε) Hujus libri nulla inveniuntur antiquiora exemplaria, quam apographa, quæ Thorlacus & Brynjulfus Episcopi priori seculo ex codicibus antiquis, qui jam perierunt, exscribi curaverant.

dignus censendus sit (a). *Olaus* autem *Egilli* filius, fuit *Vestmannejenfis* Parochus, qvem piratæ Algerienses una cum uxore & familia anno 1627 in Africam deportarunt; sed anno sequente libertate donatum in patriam miserunt, aptus enim visus, qvi popularibus, ut suos ex servitute redimerent, persvaderet; sed ad laborandum omnino inutilis (b). Hic de laniena *Vestmannejenfi* & barbarorum crudelitate ac moribus & itinere Algeriano scriptum quoddam edidit (c), qvod Autorem simplicem sed veritatis studiosum fuisse prodit.

§. 16.

Inter Politicos primum locum merito concedimus *Oddo Gotškalki* filio, viro nobili, ob diutinam in Norvegia mansionem, dicto *Norske*, qvi patrem habuit *Gotškalkum Nicolai* filium, Episcopum *Holensem*, (d) ex nobili in Norvegia familia oriundum, qvi (ut videtur) natus est circa aut post initium Seculi 16. Hunc pater ex ephebis egressum *Bergas Norvegorum* ad *Guttormum* fratrem suum, *Nomophylacem Gulatingensem* transmisit, cujus auspiciis albo scholasticorum *Bergensium* inscriptus, eandem aliquamdiu frequentavit scholam, forte sub viro non minus pio quam docto *Mag. Gebelio Petri* postea ejus civitatis ac dioceseos primo Episcopo *Lutherano*, qvi hac tempestate scholam *Bergensem* moderabatur. In hac civitate primum *Lutheranismi* gustum imbibit, forte ex conver-

(a) *BIORNUS* de *Skardsaa*, vir alias non indiligens, *JONÆ EGILLIDÆ Annales* nunquam inspexisse videtur, nec ullam ejus cognitionem habuisse, nam ipsum nunquam nominat, nisi forte ad annum 1442 de *Angmundi* Episcopi captivitate agens, autorem suæ relationis laudans *Oadum* Episcopum, de qvo ita loquitur: *Dominus Oddus Enari (beatæ memoriæ) hujusmodi historias ex ore Egilli cujusdam, viri veracis & sapientis calamo suscipi curasse fertur, qui sine dubio annosus fuit, cum hæc fierent &c.* Sed hic sine dubio sermo est de excerptis *Egilli* filii *Olai*, patris *Egillidarum*, de quibus jam sermo est; Quæ excerpta sine autoris nomine adhuc in *Bibliotheca Magnæana* existunt No. 215 in Fol. *Biörnus* præterea universam de *Ögmundo* & *Gisluro Jonæ* relationem ita invertit, ut ima summis misceat.

(b) Vide supra pag. 82.

(c) *Olaus Egilli* nunquam, ut puto, fingit, sed res, quas vidit & expertus est, ita refert, ut a figmento non multum absint; Vid. supra pag. 83.

(d) Vid. supra Tom. 2. pag. 616. 628.

conversazione Germanorum, qui ibidem, utpote Hanseatici fœderis celeberrima, frequentes versabantur. Cumque animum pium & veritatis indagandæ cupidum inter sacrum quasi & saxum in summa dubitatione nunc huc nunc illuc inclipantem, maxima affligeret anxietas, nec quisquam esset, cui aut persecutionis metu percussus auderet, aut ob talium cognitionis defectum animi sensa aperire posset, id tandem consilii cepit, ut præter assidua & quotidiana ad Deum missa suspiria, unam tantum interulam indutus e lecto intempesta nocte surgens in pavimento cubiculi pronus prostratusque ardentissimas ad Deum iunderet preces, vellet sibi cor, mentem & intellectus oculos aperire, aut aliquo modo indicare, cui tandem Religioni accederet, quod cum tribus continuis noctibus fecisset, omnia, ut ipse postea retulit, antiquæ religionis dogmata, quæ sibi antea in succum quasi & sanguinem verterat, ei fordescere & tam improbabilia videri cœperunt. ut ea jam penitus fastidiret. Lutheranæ autem sectæ placita, quæ obiter tantum, & primis, ut dicitur, labris gustaverat, & verbo Dei consona, & intellectu facillima, utpote multo probabiliora videbantur; abjecta itaque omni dubitatione huic nomen dedit, tantusque posthac illius impugnator, quantus hujus assertor & promotor existit.

§. 17.

Relicta Bergenſi civitate, quo se contulerit, non liquet, licet verosimile sit eum in Germaniam ad majorem in studiis maturitatem & ad recentem in negotio religionis persuasionem per doctorum virorum colloquia & oralem informationem stabilendum transmigrasse, inter quos a quibusdam ipse Lutherus & Melancthon numerantur, indeque tandem aut per Hamburgum Bergas, aut etiam directe Hamburgo Islandiam petiisse. Sed quicquid sit, id saltem certum est, quod in Islandiam venerit, & in Ogmundi Episcopi familiam accersitus fuerit, antequam Ogmundus oculorum usum amisit, quod anno 1535 accidisse putamus (a). Certe non multum a verisimilitudine abludit, quod ipse Ogmundus eum aut ex Norvegia aut Germania anno 1534 secum adduxerit, nam eodem anno Præsul utrobique fuit (b), sed in Islandiam redux Skalholti in fami-

C c 2

lia

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 540.

(b) Vid. ibid. pag. 527 sq.

lia Ogmundiana aliquot annos egit. Hic in Gislaum Jonæ tum temporis Pastorem Cathedralem, Gissurum Enari Præfulis famulum, & Oddum Eyolfi Oeconomum, omnes crypto-Lutheranos, incidit, qui in ædibus Oddi Oeconomi libris a Luthero scriptis legendis & mutuis colloquiis semet exædificando, noctu & interdiu, aut quotiescunque vacavit, tempus triverunt. Tandem autem Oddus Gotskalki frigus cauſans, in bovili sibi cellulam fieri curavit, ibidem *Novi Testamenti* ex Lutheri Versione Germanica in Islandicum sermonem translationem aggreditur, & Evangelii Matthæi expositionem absolvit, de quo dicere solitus fuit, ut ipsi Domino nostro in mundum venienti, nulla alia domus quam stabulum patuerit, ita sibi ipsius nativitatis historiam & vitam scribenti nusquam nisi in stabulo tutum locum concedi; Utque Episcopi familiares, quid ageret, non odorarentur, quasdam antiquas Episcoporum constitutiones ad manus habuit, quas quotiescunque aliquis eorum advenit, se exscribere simulavit, tandemque cartæ penuria laborans Præfulis auxilium imploravit, qui quid scriberet, interrogans, responsum accepit, se in antiquis constitutionibus exscribendis defudare, inque rei signum quasdam schedas nuper a se exscriptas protulit, quod ille laudans institutum, quantum opus haberet papyri promisit.

§. 18.

Hæc molienti in ædibus Lutheranae sectæ hostis acerrimi tutum non fore habitaculum prævidens, Reykis in Olveſo non ignobili prædio villicationem instituit, ibique sedem fixit, perfectoque opere anno 1539 Hafniam se conferens, Regi novam hanc, imo omnium primam *Novi Testamenti* in linguam Islandicam versionem obtulit, cujus impensis & auspiciis (ut quidam volunt) Roskilliæ impressa fuit 1540; quidam autem ipsi Oddo hanc editionem deberi autumant. Abhinc videtur Oddus Reykis mansisse, usque ad annum 1545, quo iterum ad peregrinos abiit, Rostochiique *Postillam Evangelicam Ant. Corvini* anno 1546 imprimi curavit. Exposuit etiam *Historiam Passionis Domini & Desolationis urbis Hierosolymitanæ*, & *Catechismum Lutheri*. Sunt & qui ei tribuunt expositionem *Concionum D. Justii Jonæ in librum Jonæ Prophetæ*, ut & *Esaiæ Cap. 53* cum commentario, quod alii aliis adscribunt; Sed quicquid sit de eo, id tamen certum est, Oddum de Islandica Ecclesia optime meritum

ritum esse, qui laicus & nullo beatus stipendio sua sponte & propriis sumptibus Evangelium & purum Dei verbum propria lingua primus ei propinavit. Qvamdü Reykis se continuerit, dicere non habemus, inde autem cedens Reykholtum se contulit, qvöd circa annum 1546 factum esse putamus. Hanc præbendam a Gissuro Episcopo sibi concessam, aliquot annis tenuit, juvenem qvendam more seculi sustentans, qui sacris initiatus, Sacerdotis titulum habuit, ut Sacramenta administrare & cæremonias Ecclesiasticas peragere posset, Oddo autem annui canones aliaque Sacerdoti debita cesserunt, qui qvamdü Reykholti mansit, Præpositi officium in provincia Borgfiordeni gessit. Sunt & qui eum etiam Melensem præbendam simul cum Reykholtensi habuisse volunt, sed qvönixi fundamento id asserant, nobis non constat. Petrus Palladius & Gissurus Episcopus, ut sacris initiaretur & sacerdotium susciperet, ei persuadere conati sunt (a), sed frustra.

§. 19.

Reykholto Reineftadum se contulit, aut, ut credo, Reykholtensem adhuc retinens præbendam monasterii Reineftadenfis Conductor anno 1553, & 1554 Borealis Islandiæ Nomophylax exstitit, in qvo officio, utpote paucorum tantum annorum, pauca memoratu digna gessit, præter qvam qvöd Conventui Bællastadenfi anno 1555 interfuit, & sententias quasdam pro tribunali dixit; Moris fuit tunc temporis, ut qui Toparchiis præfuerunt, aut redempturas aliquas a Rege aut Regiis habuerunt, circa festum Johannis Baptistæ Bællastadis ad solvendas Redempturarum mercedes comparerent, cujus causa Oddus anno 1556 eodem tendens, cum anteqvam domo abierat, clare fatis se non fore rediturum prædixerat, idem etiam Reykholti fecit, ubi aliquantis per substitit, antiqvisque amicis ultimum vale dixit (b), collem Reinevallensem transiens, ex qvo in vallem Kiosensem & fluvium Laxaaensem prospectus patet, audiensque fluvii strepitum, famulos

Cc 3

-
- (a) Vid. Summe Vener. *HARBOE Afhandl. om Reform. i Island*, in *Kiøbenhavnſke Selsk. Skrifter* Tom. 5. pag. 286.
- (b) De hoc Oddo multa paradoxa narrantur, scilicet qvöd futura multa præviderit, absentia & longe distita cognoverit, aliisque monstrare potuerit, corvorum voces intellexerit, & id genus alia, qvorum fides sit penes autores.

los ut alacrius adeqvitarent, monuit, horam enim, sed non hominem, adesse dixit; Hi itaqve fluvium ingredientem corona cinxerunt, ut ab eqvo in fluvium decidere non posset, usqvèdum ad ulteriorem ripam ventum esset, & eqvus anterioribus terram fere tangeret pedibus, Oddus ab eo in aqvam decedens, a famulis eodem momento extractus est exanimis, cum non totus unqvam sub aqvā fuisset, nec libri sacrarum meditationum & rationarium, qvos in sinu habuit, qvìcqvam detrimenti ceperant. Corpus Skalholtum devedctum fuit ibiqve sepultum. Thuridam qvandam dictā ob staturam corporis *Stóra* (a), qvæ primo fuit Theodori Enaridæ, & deinde Sigmundi Ejolfidæ sacerdotum Hytardalensium concubina, & ex utroqve mater facta, paulo anteqvam moreretur, legitimo sibi junxit conjugio, postqvam ex ea nothos qvosdam suscepit, qvod nemini ea ætate magno vertebatur vitio, nisi forte Sacerdotibus, si vagis libidinibus indulgerent. Petrus Oddi filius in Norvegiam transit, ibiqve familiam propagavit (b).

§. 20.

Erlendus Thorvardi Nomophylacis ex Stephani Episcopi sorore filius, vir non minus viciis qvam virtutibus clarus, nam mulierositatis & iracundiæ a qvibusdam infimulatur; Primum autem in cœnobio Vidöensi avunculi satellitem agens, sororium suum Ormum Thorolfi filium occidendo, homicidium, sed postea plura (ut expresse qvidam scribunt, licet non determinent, qvando & ubi) commisit. Nomophylacis officium in qvartis australi & orientali suscepit anno 1527, in qvo se prudenter semper gessit, nec ulli litigantium parti se adjunxit, unde Christianus Scriba de eo dixit, cum David Gudmundi eum rogaret ut Erlendum in suas traheret partes, scire hunc Nomophylacem, qvid ipsum facere deceret, nec se monitore opus habere, cumqve plurima ejus in hoc officio acta ad nostrum scopum non pertineant, ea hic prætermittimus, præter qvam qvod Religionis Reformationem attinet, ab ea enim nunqvam alienus fuit, sed primorum patriæ fere solus cum clientibus, & qvibusdam suæ juris-

(a) Vide supra Tom. 2. pag. 571.

(b) De Oddo Gottskalki filio relatio qvædam corvæ existit, qvæ cum dictis conferri meretur, qvam igitur nos ad finem Cap. Litr. A. exhibebimus.

jurisdictioni subiectis anno 1540 Gissurum Episcopum & Ordinationem Ecclesiasticam accepit, eiſque obedientiam promiſit (a), qvòd conſtanter obſervafſe & cum Giſſuro amicitiam ſæpius (b) coluiſſe videtur, nam hic ad illius opem & conſilium confugit anno 1541, cum ab Ogmundi & Jonæ Epifcopi inſidiis & invaſione, ſibi & religionis negotio timeret (c). Senefcens oculis captus anno 1554 Nomophylacis officium abdicavit, cum id in maximis, qvibus patria tum temporis affligebatur turbis, annis 27 geſſiſſet.

§. 21.

Huic ſubjungimus *Ormum Sturle* filium, virum indidem tempore Reformationis non obſcurum, ex antiqua & locuplete familia oriundum, qvi ſæpius (ut videtur) magis more ſæculi, qvam diſcendi cauſa, in Daniæ proteſtiones inſtituit, qvarum unam circa annum 1542 unacum Petro Enari ſuſcepit, ut ex Petri Palladii literis anno 1546 ad illos ſcriptis, patet, qvibus acceptis, Ormus Hafniæ petiſſe, & Thorleiſo Pauli, Petro Enari, ac Davidi Gudmundino, inſignem aliquam calumniam feciſſe videtur, de qvo in literis ad Laurentium Mule datis 1547, David conqueritur. Cum vero Thorleiſus hoc anno Nomophylacis officium in Davidem juxta conſtitutionem Chriſtophori Hvítfeldii factam anno 1541 transferre vellet, ille autem turbulentum reipublicæ ſtatum cauſans,

-
- (a) Ego Erlendus Thorvardi filius australis & orientalis Islandiæ quartæ Nomophylax, his meis patentibus literis notum bonis viris facio, qvòd Anno Chriſti MDXL in generali Dicasterio Oxaravæniſi, petiit Dominus Giſſurus Enari a me & aliis ibidem congregatis, ſententiam de codicillis, quos ibidem recitari curaverat; Primo Regio Ediſto, qvò diœceſeos Skalholtinæ Superintendens conſtituitur; Item ſpontaneis reſignationis literis Epifcopi Augmundi. Tertio, conſenſu clericorum & ſacerdotum diœceſeos Skalholteniſis. Promiſit autem nominatus Dominus Giſſurus, ſe ita Eccleſiaſticam jurisdictionem inter omnes, tam divites, qvam pauperes, tractaturum, uti coram Deo rectiſſimum & veriſſimum ſciret. Ad quæ unacum aliis omnibus ante nominatis nos Dominum Giſſurum per univerſam diœceſin Skalholtinam pro legitimo noſtro Antiſtite accepturos reſpondemus; In cujus fidem ſigillum meum huic ſchedulæ impreſſi. Scripta anno die & loco ut ſupra.
- (b) Qvòd conſulto addimus, nam Giſſurus eum calumniæ & hoſtilis in ſe animi, in ſcripta ad Erlendum epiſtola, aperte ſatis arguit.
- (c) Vid. ſupra Tom. 2. pag. 560 ſqq.

fans, accipere tergiversaretur, non absimile vero est Ormum iterum in Daniam transiisse, ut vacantem hancce stationem aucuparetur, fuit enim honorum, elegantiarum, & luxurie appetentissimus, quorum causa nulli pepercit sumtui, nulli labori, aut periculo; Hinc in Dania qua vestitum, famulitium, & insignia superbe & more nobilium semet gessit, eorumque conversationem in diversoriis, & quandocunque affulsit occasio, valde concupivit. Aliquando itaque accidit, ut honestum quoddam intrans diversorium, in talem incideret societatem, qui more ejus seculi priusquam consideret, ornamenta, ut baculum, aliaque ejusmodi, inter quæ etiam fuit tuba ex ingenti dente balenæ argento ornata & affabre cælata, ex clavo quodam in pariete suspendit. Cum vero abituri suum quisque reciperet, unus eorum oculis in Ormi tubam coniectis, eaque accuratius conspicata, interrogavit, cujus illa esset, cui Ormus suam quidem fuisse, illius autem nunc esse, si modo possidere non dedignaretur (a). Quo ignotus ille nobilis, qui revera fuit Princeps hæreditarius, postea Rex Fridericus Secundus, audito responso, tubam accepit, data permissione, ut a se peteret, quod vellet, una cum promissione se nunquam ei defuturum, modo honesta & decora peteret, aut quæ ei prodesse possent, quibus verbis a tali persona prolatis, nullum tubæ, ne decies quidem numeratum, pretium pretiosius esse potuit, cujus etiam Ormus, quamdiu vixit, ingentem fructum percepit.

§. 22.

Primum itaque quod Ormus accepit tubæ pretium videtur fuisse Toparchia Thornefensis, omnium in Islandia lucrosissima & populosissima præturæ, quam ab anno 1547 in annum seculi 51 aut diutius gessit. Alterum Nomophylacis in quartis occidentali & boreali officium fuit, id enim ab anno 1547 in annum 1554 gessit (b). Tertium vero cœnobium, Munkathve-

(a) De ingentibus balænarum dentibus vide supra Tom. 2. pag. 31. & de tubis. ex illis affabre factis ibid. pag. 525.

(b) Paulus Hvitfeldius nostrum anno 1553 ob nomina impedita & alias prævaricationes exautoravit, quas Rex Ormo penitus condonavit, officium restituit, & Toparchiam Hunavatnensem iis conditionibus contulit, ut omnes Regios redditus, mulctas & tributum

kathveraaense, quod quando in eum collatum fuerit, non liquet, sed anno tandem 1551 post mortem Jonæ Aræsonii id accepit; Quibus proventibus & præterea annuis ex suis, uxorisque, quæ fuit filia Thorleifi Grimidæ, viri suæ ætatis ditissimi, canonibus subsistere non potuit, quin multum alieni æris faceret; Cumque annuam mercedem cænobii Munkathveraaensis solvendo non par esset, ejusdem administratione a Canuto Steini anno 1554, ut & Nomophylacis officio depositus, quod Regi cum innotesceret, valde displicuisse fertur, factum tamen prævalente Præfecti gratia, cum Ormus absens esset, infectum fieri nequivit; Delituit itaque potiusquam vixit, nunc in uxoris prædiolo, nunc in ditiorum famulatio usque ad annum 1567, quo animum retumens, omnium expers, nudus fere ac pannosus in Daniam tetendit, cumque alio modo in Regis conspectum venire non posset, aliquando in via, per quam Regi transeundum erat, se ei objecit, qui mox ubi eum agnovit, ipsius statui conveniens vestitus, stipendiumque, ut ei daretur, mandavit, denuoque ei Nomophylacis officium concedidit & Toparchiæ Bardastrandensis omnes redditus, exceptis multis tredecim marcarum, & literas insuper protectorias concessit. Anno autem 1568 in patriam reversus, in tantam cum Eggerto Johannis qui ei cedere noluit, controversiam incidit, ut nihil ex ea dicasterii publici parte concludi aut peragi posset, quapropter Eggerum ad Regium citavit tribunal, causamque anno 1569 obtinuit, & literas protectorias iterum nactus est, quò eodem anno Rex inter illum & Jonam Martini intercessorem agens, dimidium famosæ illius hæreditatis Mödruvallensis ei procuravit, & edito edicto, Præfecto, ut monasterium Mödruvallense Ormo conferret, mandavit. Ab hoc tempore in annum usque 73 officium gessit, tunc autem tertia vice depositus anno 1574 Regis gratiam imploraturus Hafniam abiit, ubi anno 1575 vitam cum morte commutavit.

§. 23.

Ejus in officiis acta ad Reformationis negotium perpauca pertinent, præter judicia Hvammense & Snoksdalense in causis Jonæ Aræsonii &

buta quæ quinque marcas non excederent, si modo reliqua Regi nomina expediret, concessit (Literæ scriptæ sunt die Veneris post Galli, 1543), sed Ormum his clementissimis conditionibus non stetisse, evincit ejus anno mox sequenti iterata exactionatio.

& Davidis Gudmundini annis 1548 & 1550 facta, ut & dura sententia anno 1549 in Jonam Aræsonium pronuntiata, qva huic aqua & igne interdicebatur, tunc enim judicio præfeditur videtur, pariter ac Oddeyrensi, qvo ejus & filiorum bona fisco Regio adjudicata fuerunt (a). Id etiam ei laudis est, qvod unacum Petro Enari, Palladio ansam dederit, ut *Catechismi Expositionem*, latine a se scriptam & in Danicum sermonem versam in Islandiam transmitteret, ideoqve ejus hic mentionem fecimus, nam reliqua ejus acta, præsertim qvæ solus & sine collega fecit, non magni sunt momenti. Fuisse dicitur purus putus assentator. Hinc cuicunque suam causam referenti, solitus erat respondere, *bonam habes causam, eamque obtinebis*, tantæqve inconstantiae, ut uno fere die, plures, easqve contrarias, de eadem re paratus esset sententias dicere. Eaque propter, ut & qvod Regium qvoddam prædium aliquando ut suum vendiderat, & nomina alia Regi non expediret, Nomophylacis officio ter exauctoratus fuit, qvæ omnia ei Rex Clementissimus condonavit. Splendidum vero suum patrimonium, unacum sat speciosa uxoris dote, numerofo famulitio, gynæceo, unde tot nothos, qvot legitimos habuit liberos, luxui & peregrinationibus ita impendit, ut pauper tandem & ex gratuita quadra vivens moreretur.

§. 24.

Petrus Einari filius, Martini Episcopi frater, quam primum per ætatem licuit, more hujus seculi ad exteros, Danos scil. & Germanos, abiit, ibiqve multarum rerum notitiam, qvas sibi suo tempore aliquid profuturas putabat, ut & Lutheranae Religionis aliqualem cognitionem acquisivit, quam in patriam redux aperte profiteri non ausus, in Ogmundi Episcopi famulitium se dedit, cui mox se ita insinuare potuit, ut brevi eum non tam pro famulo, quam familiari haberet, ibiqve cum Gissuro Episcopo amicitiam junxit, cum qvo etiam anno 1539 Hafniam petiit, sed qvo se deinde contulerit, utrum cum Gissuro in patriam redierit, an vero statim se in peregrinorum famulatum dederit, non liquet. Verisimillimum videtur, qvod tum præturam Kiosensem acquisiverit, eandem enim gessit anno 1541, ut ex ejus sententia judiciali de villis

(a) Vide supra Tom. 2. pag. 679 sqq. 702. sqq. 712 sqq. 729.

villis Backa & Skrautholis constat; Distendensque ex Islandia Hvítfeldius illum Oeconomum Bessastadensem constituit. Cumque Ogmundus Episcopus, a Hvítfeldio eodem anno captus, liberationis autem promissione inductus, omnes suas villas & prædia Regi cessisset, deindeque Hvítfeldio omnia sua pretiosa & argenteam suppellectilem eadem conditione delusus tradidisset, nihilo minus in Daniam aveheretur, verisimile est Petrum unacum Gísluro Episcopo eundem funem traxisse, eoque sua direxisse consilia, ne libertate donaretur, indeque natam esse Ogmundi querelam, eos sibi infidissimos exstitisse, quibus maxime fuisset confisus, & summa præstitisset beneficia (a). Sed Petri offensio Ogmundo facta in occupatione monasteriorum consistere non potuit, ut plerique sentiunt, cum ea tandem anno 1543 post discessum & mortem Ogmundi instituta fuerit. Potest etiam fieri, quod Ogmundus ad mutationem Religionis a Petro anno 1540 in Dania factam respectum quendam habuerit; Tunc enim in Palladii familiaritatem venerat, cumque eo, in Islandiam reversus, literarum commercium habere cœpit, ut ex Palladii literis scriptis 1546 d. 10 Martii patet, in quibus se ejus & Ormi Sturlæi, ut & Abbatibus Petri Pauli filii rogatu impulsam Catechismum quem latine in gratiam Norvegorum sacerdotum scripserat, in Danicum vertisse sermonem, ipse fatetur Palladius (b), cujus illis quædam exempla unacum literis misit.

D d 2

§. 25.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 548.

(b) Hunc libellum ipse Palladius fatetur se ante quosdam annos latina lingua in gratiam sacerdotum Norvegiæ conscripisse, sed rogatu Petri Paulini, Abbatis Munkathveraaensis, aliorumque in Islandia amicorum, præcipue autem Ormi Sturlæi & Petri Einarræi, qui id præsentis a se desideraverint, per Islandum quendam Thorvardum Einari, bonarum in Academia Hafniensi literarum Studiofum in Islandicam linguam transferre inceperit, eo autem operi immortuo, Matthiæ Parvo ut librum in linguam Danicam in eorundem gratiam exponeret, mandasse, plures enim tunc temporis in Islandia linguam Danicam intelligere novit, qua translatione absoluta, librum extemplo, per Johannem Wingard, Hafniæ imprimi curavit, ut ex inscriptione seu titulo & subscriptione abunde patet; Inscriptio enim ita se habet: *En kort Catechismi Udlægelse schreffven paa Latin aff Doct. Petro Palladio for Norske Sognepræster, og nu ved Matthiam Parvom Rosfontanum udset paa Danske de Christne udi Island til gode. MDXLVI.* Sed subscriptio talis est: *Denne christelige og nyttige Bog, er Prentet i Kiöbenhavn aff Hans Wingard, den trettende Dag i Maji Maaned, Aar efter Guds Byrd*

§. 25.

Anno 1542 vocat se totius Islandiæ Præfectum Regium, ut ex ejus & utriusque Nomophylacis Erlendi Thorvardidæ & Thorleifi Paulini sententia de prædiis Horn & Biarnanes in generali foro anno 1542, in ipsa ut scribunt) commemoratione Pauli Apostoli facta, patet; sed si quid iudicio valemus, fuit Petrus tantum Hvítfeldii vicarius, sed ut majorem sibi honorem & auctoritatem conciliaret, Regium se vocat Præfectum, cum tantum ejus loco iudicio præsideret. Anno 1543 Otto Stigoti per eum Vidöense Monasterium Regio fisco subjecit, ejectis tandem penitus monachis, quos Petrus indigne tractasse fertur, & ut ostenderet cordis sinceritatem, quod revera reformatus esset, & Papismum odio haberet, non tantum totum Capitulum seu monachorum cellas, sed etiam templum recens & affabre ædificatum destruxit, loco autem capituli hypocaustum, culinam & latrinam extruxit, cujus sordes per cloacam in sepulcretum derivavit, ruderaque omnia dejectarum ædium in sepulcretum conjecit. Anno autem 1543 aut 44 Abbatem & Monachos ex cœnobio Helgafellenfi seminudos & male multatos, ipsique & successoribus infausta quævis imprecantes extruxit, monasterium vero cum omnibus ad id pertinentibus affini suo Davidi Gudmundino, cujus sororem Ingeridam Gudmundinam Petrus in matrimonio habuit, ut proventuum conductori tradidit, quæ omnia ut Præfecti vicarius gessisse videtur. Quamdiu in tali statu vixerit, non liquet, certe anno 1546 magna adhuc præditus fuit auctoritate & potestate, ut ex Palladii epistola patet, quod Petrum per eandem obsecrat, ut Religionis negotium promoveat; Et si conjicere licet, non est improbabile usque ad annum 1550, quo Jonas Arii Videyam occupavit, Danos inde ejecit, & omnia in priorem statum

Byrd MDXLVI. Unde apparet viros eruditissimos JOHANNEM MOLLERUM in *Cimbria literata* Tom. I. pag. 477. ut & PONTOPPIDANUM in *Annal. Eccles. Dan.* Tom. 3. pag. 94. aut nescivisse, aut oblitos fuisse: α) quod Palladius hunc libellum circa annum 1541 primo latine scripsit, &, ut puto, 1542 edidit. β) Quod in gratiam Islandorum in linguam Danicam a Matthia Parvo translatus fuit. γ) Quod ipso Palladio procurante, anno 1546 Hafniæ ab Hans Wingaard in gratiam Islandorum impressus fuit; nam eam tantum memorant editionem, quam Matthias Parvus, permittente Palladio, ut aliquid lucri ex translationis labore perciperet, Magdeburgi hoc eodem anno prodire curavit.

tum redigere conatus est, si non est Præfectus ille Regius, quem Jonas Videya expulit; hoc enim anno ad exteros abiit, forte questum injurias sibi ab Aræsonio illatas, perinde ac Brynjolfus Jonæ, quem Præful simili modo Biarnaneso ejecerat, hos enim ita conjungit, & se diffamatum in Daniam trajecisse in literis ad Cancellarium datis innuit (a); Anno 1551 cum Ottone Stigoti, cujus antea Vicarium egerat, in Islandiam revertens, ab eo ut & Christophoro Trundsonio & Axelio Julio discedentibus denuo Præfecti Vicarius constituitur (b), quid autem in eo officio gesserit, non liquet, nisi quod cœnobîa in diœcesi Holana occupavit, quod tamen, ita jubentibus Julio & Trundsonio majore moderatione, quam sub Hvitfeldio & Stigotio usus fuerat, perfecisse videtur, ipseque primus Reinestadenſis Conductor anno 1552 exstitit, 15 Joachimicos, & Abbatissæ sororumque sustentationem mercedis loco pendens. Id autem, anno 1553 ita jubente Rege, eo quod Petrus mercedem numerare detractavit, Oddo Gotskalki filio tradidit.

§. 26.

Florente rerum statu & favore Præfectorum utens Petrus nobile prædium Arnarstapa ad cœnobium Helgafellense pertinens, a Præfecto provinciæ Hvitfeldio, Stigotio aut Mulenio emerat, ubi superba satis evexerat ædificia, quo se Reinestado discedens contulit, ibique paucos annos quiete vixit, sed senescente paulatim fortuna summum tandem subsequens Præfectorum incurrit odium, quod eo processit, ut non tantum ex Arnarstapa eum extruderent, sed etiam sublestæ fidei rationum, & quod tam parvi emendo, aut inscio Rege tam nobile & lucrosam Regis prædium sibi vindicando, crimen læsæ Majestatis commiserit, accusarent, tandemque eo ultionis processum est, ut captivum eum in Daniam emittere constitutum esset, quem turbinem sua intercessione ejus affinis David Gudmundi aliique magnæ autoritatis amici & cognati ita sedarunt, ut loco Arnarstapæ, Ellidæjam, quæ itidem Helgafellensis monasterii fuerat peculium, obtineret, ubi aliquantisper delituit, nunquam vero a Præfectorum ira & odio tutus, priusquam Præbendam Hiardarholt in

D d 3

Laxardal

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 740.

(b) Vid. ibid. pag. 319.

Laxardal nactus, & eiusdem parœciæ curio factus est. Sed cum jam sexagenario officium ineunti oculi caligarent, & memoria hebesceret, quæque theologica junior didicerat, per totam vitam aliud agens. penitus dediticrat, perspicillis uti necessum habuit, ideoque inde a facietis quibusdam cognominatus fuit communiterque vocatus *Gleraugna Petur* (c: conspiciarius, aut Petrus conspiciillis utens). Uxorem duxit Ingeridam Davidis Gudmundini sororem, ex qua unicam suscepit filiam. Talem Religionis, Ecclesiæ, & præsertim monachismi Reformatorem in utroque statu, tam Ecclesiastico, quam Politico, Petrus se præstitit,

§. 27.

Thorleifus Pauli patrem habuit Paulum Jonæ, qui ab Erico Hattori Abbatis Helgafellenfis filio insidiosè occisus fuit, matrem vero Solveigam Biörni Thorleifssonii. Equitis & Islandiæ diu Satrapæ, filiam, vir opulentus & magnæ famæ, sed sedati ingenii, quem ideo contribules anno 1530 in locum Rafni Brandini Nomophylacem substituere voluerunt, sed factione Jonæ Aræsonii victi, ab incepto destiterunt, vixitque Thorleifus quietus & privatus, nisi quod aliquando cujusdam tractus Prætorem egit, usque in annum 1541, quo Arius Nomophylax sponte sua officium abdicavit, cumque nullus magnatum, qui eidem par haberetur, id appeteret, omnium vota in eum collinearunt, illo autem id constanter recusante, Senatusconsulto, accedente ipsius Satrapæ autoritate id eidem demandatum fuit, quod cum nondum accipere vellet. nisi ipsius tam sanguine quam vicinitate propinquus David Gudmundi sibi in arduis & majoris momenti rebus adiutor daretur, id ei itidem Senatusconsulto adnitante Satrapa concessum fuit, quo facto officium in se recepit, idque in annum 1547 non sine laude administravit. Sed licet omnem adhiberet curam & prudentiam, ne quemquam offenderet, æmulorum tamen insidias, & invidiam non effugere potuit, nam Ormus Sturlæ filius Nomophylacis officio imminens, malæ administratæ provinciæ eum clanculum apud Regios, & in aula graviter diffamavit, sed quin ab Aræsonii factione aperta vi in terribissimam captivitatem abductus fuisset, perparum absuit, sedecim enim armati, quos ad illum comprehendendum miserat, & prope in manibus habentes, conscientiæ stimulis viri innocentia & facinoris atrocitate territi, re infecta redire maluerunt, quam tanto se scelere inquinare

qvinare (a). Tales autem insidiæ & persecutiones virum sedati ingenii adegerunt ut anno 1547 die Saturni post festum corporis Christi officium abdicaret, & Davidi cederet (b). Quod tamen nihilo secius, sed nescio quâ interveniente causa, in proxime sequente Dicastrio gessisse perhibetur. Lutheranae religioni nunquam obstitit, nec inter eos fuit qui anno 1540 Ordinationem Ecclesiasticam rejecerunt. Hinc etiam cum Gissuro Episcopo amicitiam coluit, eiqve debitam præstitit obedientiam, quod non facit, ut illis consentire queam, qui eum persecutionem ob Religionem a Jona Aræsonio passum esse volunt, Nomophylacis enim officium & ingentes viri divitiæ, quibus inhiabant, Præsulem & Arium ejus filium in eum incitarunt, reliqua viri fata & gesta huc non pertinent, quare ea libenter prætermittimus; Huncce Nomophylacem quidam intelligunt, per integrum illum *Kotúngs son* de quo locutus est Jonas Aræsonius, dicens se jam totam sibi subjecisse Islandiam, præter sesqui Rusticum, aut Rustici filium, alii autem majore probabilitate putant eum indigitasse Petrum Enari, sed de semi illo nullum est dubium, quin Davidem intellexerit (c).

§. 28.

Et si hic nulla nova aut in præmissis omnino intacta, de *Davide Gudmundino* proferre possimus, postulat tamen operis forma & institutio ratio, ut inter hujus ætatis viros celebriores, qui ad Religionis in Islandia Reformationem aliquid contribuerunt, ipsi locus concedatur. Natus fuit circa initium seculi decimi sexti ex celebri fatis, sed non divite familia. Abavum habuit virum, suo tempore celebrem, cui etiam David nomen fuit, qui cum calvus esset, & in provincia, cui nomen Dalir, habitaret, communiter dictus fuit *Dalaskalli*, sive calvus ille Dalensis. Hujus filix, nostri Davidis avix, cui Thoruna nomen fuit, Arnas Olai filius, Episcopus Skalholtensis, utpote sibi consanguinitate junctæ, celebre prædium Snoksdal concessit, quod adhuc ejusdem familiæ est. Assumpta toga virili, David pecuniæ corradendæ omnem dedit operam, in
hoc

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 675.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 705.

(c) Vid. supra Tom. 2. pag. 699.

hoc enim per omnes vitæ dies intentus fuit & ad id obtinendum, officia, quæ gessit, optatissimam subministrarunt occasionem, varias enim a Regiis præturas, nunc Strandensem, nunc Dalensem, aut Bardastrandensem, nunc universam Thornesensem, vel etiam Borgfiordensem, Toparchias dirigendis nactus est. Primus etiam, ut quidam volunt, monasterii Helgafellensis proventus parva mercede redemit, quod iussu Ottonis Stigoti una cum Petro Enari, invasisse, & ex ingentibus ibidem congestis Abbatum divitiis non parum lucri cepisse perhibent, sed quicquid de eo verum sit; id saltem certum est, quod anno 1554 ab ipso Rege id ei concessum fuerit, ea conditione, ut mercedis loco quotannis solveret tres lastas induratum piscium, mystamque, qui verbum Dei doceat. sustentaret, quæ facile conciliari possunt si statuatur, Davidem primo beneficio Stigoti, monasterio ad tempus præfuisse, sed deinde per commendationem Hvítfeldii, ab ipso Rege id obtinuisse. Præterea anno 1553 reditus novem majoris notæ villarum gratis ad dies vitæ recipiendos a Rege nactus est. Præterea Ogmundi Episcopi & ejus successorum, Gísluri & Martini, nunc in hac, nunc in alia Toparchia Præpositus fuit. quod officium eo tempore cuius telonio feracius habebatur; Ab eorundem itaque partibus contra Jonam Aræsonium semper stetit.

§. 29.

Vatiniani, quo Jonas Episcopus Davidem persequeretur odii causæ præcipuæ fuerunt: 1) Arcta ejus cum Episcopis Skalhøtensibus amicitia, cum quibus Jonæ Episcopo sæpius aperta dissidia, nunquam vero fida fuit amicitia. 2) Prædium Hvammur in Hvammíveit, quod post mortem Teiti Thorleifssonii primo ab Ogmundo, & deinde Gísluro Episcopo, ut fidei commissum habuit; Jonas autem id suum esse contendebat. 3) Prædium Saudafell, quod David sibi ab Ormo Sturixo comparaverat, sed Arius Nomophylax sibi id ab Ormo promissum fuisse dixit, ideoque Davidem eo privare voluit. 4) Fuit Nomphylaxis officium, quod licet Arius sponte sua aut metu depositionis, a Hvítfeldio imminentis, anno 1541 abdicaverat, nemo tamen reperiebatur, qui id in se recipere vellet, metu persecutionis, quam ab Episcopo & Ario, quam primum ipsi metu solverentur, imminere prævidebant. Cumque omnium vota in Thorleifsum Pauli collinearent, ille autem præfractè negaret se id suscepturum, nisi

nisi cognatus & vicinus suus David Gudmundi, vir dives & strenuus, sibi coadjutor daretur, factum est Senatus conclusum, consentiente & confirmante Hvítfeldio, ut Thorleifus Nomophylacis officium gereret, sed David eum in arduis & adversis rebus adjuvaret, & poscente necessitate ejus vices ageret, tandemque ut Thorleifus deficienti succederet, quod Thorleifus tandem in conventu Asgardenfi anno 1647 Davidi officium penitus cedendo exsequi voluit, sed hoc valetudinem caussante, & in hujus anni comitiis non apparsente, Thorleifus in se officium recepit, & hujus anni munia exsecutus fuisse videtur, quod Arium officium denuo appetentem maxime contra Davidem incitavit, vidit enim Davide incolumi, nec Thorleifum superari, nec se officio potiri posse. 5) Et forte maxima odiorum causa fuerunt, ingentes Davidis divitiæ, quibus inhæbant. Quæ probe noscens, & imminens a Præfule turbinem dudum prævidens David, statim anno 1541 non tantum ipsius Hvítfeldii, sed & per eum anno 1542 peculiarem protectionem Regiam acquisiverat (a).

§. 30.

Ut hæc, ita & reliqua, quorum Præful Davidem accusavit, crimina, aut purum putum figmentum, aut speciosus tantum prætextus fuerunt, præter solam mulierositatem & impuram valde vitam, nam licet uxorem haberet, Gudrunam Einari filiam, Martini Episcopi sororem, sed Haldori cujusdam viduam, ea tamen non contentus plures habuit concubinas, inter quas famosissimæ fuerunt, Euphemia quam domi aluit, ex qua licet nullos haberet liberos, cum tandem nuberet, prædium Baj in Hrútafiord ei donavit, & Ingvellða Arnæ filia, quæ villicationi, quam Saudafelli instituerat, præfuit, ipsi tertio & secundo consanguinitatis gradu juncta, cum qua quinqvies puerperio manifestatum adulterium & incestum commiserat, sed eorum condonationem ab Episcopis Skálholtenfis obtinuerat, quorum erat talium peccatorum pœnitentias præscribere & multas pecuniarias determinare & accipere, quibus ita satisfecerat, ut plusquam contenti essent; Illorum enim apochas aut quit-tantiæ

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 300. 669. 672. sq.

tantiae (ut vocant) hodie dum exstant, quarum ultima a Giffuro Episcopo Thingvallis die Martis post Petri & Pauli 1545 scripta est, in qua Davidem & Ingvelldam, suo & omnium suorum successorum Skalholtinae dioceseos Episcoporum nomine, ab omni multa & poena, adulterii & incestibus promeritis, absolvit & liberat; Omnia etiam sua ut & Ogmundi Episcopi illis antea data chirographa & qvittantias penitus & perfecte confirmat; Sed utcumque haec fuerint, Jonæ tamen, Episcopo Holano, Davidis, civis dioceseos Skalholtinae peccata, in Skalholtina diocesi dudum commissa & expiata, ulcisci non competebat. Affinitas aut cognatio inter Davidem & ejus uxorem Gudrunam, quam crepabat Episcopus, nullius fuit momenti, praesertim postquam Christiani III. Ordinatio Ecclesiastica, quæ talia permittebat conjugia, in leges relata fuit. Quod ipse se in Præpositi officium intruserit, manifestum fuit mendacium, exstant enim adhuc officiorum codicilli, ipsi a Giffuro dati (a). Nomophylacis officium nunquam petiisse, sed quasi coactus eidem destinatus fuisse videtur, ut ex subjuncto patet documento (b). Tandem etiam non tanto fervebat David Religionis Lutheranae zelo, ut Catholicæ ab eo multum timendum esset; Res enim huic viro magis quam Religio curæ & cordi fuerunt, quod tota ejus vita satis comprobatur, novæque Religioni unacum Jona Episcopo & ejus affeclis anno 1540 manifeste adversatus fuerat, sed politicis, non minus quam alii, inter quos ipse Jonas, qui id anno 1542 per legatos fecerat, numerari potest, inductus rationibus eandem primo accepisse videtur. Sola itaque invidia, avaritia, & dominandi cupido, Præfulis odium, in Davidem inflammasse verisimillimum est. De ejus & Jonæ Episcopi controversiis & hujus in illum susceptis expeditionibus actum est supra; Nam Tom. 2. pag. 669. Earundem

(a) *Giffurus &c.* Notum facio quod in Davidem Bonda (Colonom) Gudmundi filium consuli Præpositi officium in suos subditos eo modo, ut ille ejusque subditi a meīs & Cathedralæ partibus sint, in omnibus sanctæ Ecclesiæ causis; decimas & Divi Petri denarium commodo tempore domum ad me vehat, mihiqve eorum rationem reddat. A quocunque Sacerdote ei placuerit & ipsum & ejus affeclas absolvi permittetur, mihi tamen omnium rationem reddat, quorum in fidem &c. Hic per Davidis subditos α) intelligendi videntur ejus Toparchiæ incolæ, cujus præturam tunc gessit, (sc. Strandenfis). β) Per affeclas, qui postea nominantur, quos cuivis sacerdoti absolvere permittitur, ejus domestici & stipatores, quorum opere in rebus gerendis utebatur.

(b) Vid. infra ad finem hujus Cap. Litr. B.

rundem origo & causæ quædam exponuntur; pag. 672 prima in Davidem molimina; pag. 676 expeditio in provinciam Dalensem, & iudicium Hvammense; pag. 677 Davidis defensio & iterata anno 1549 in eum expeditio; pag. 689 in eum & Martinum Episcopum instituta excursio; pag. 691 de ejus ab Episcopo ultima & maxime solenni excommunicatione agit; pag. 702 — 723 agitur de ultima Præfulis in Davidem expeditione, ejus morte, & quæ ex eadem fluxerunt turbis, quorum plurima, Davidem aliquo modo tangunt. Infra Sect. 3. §. 5 & 8, ut & alibi, sparsim ejus mentio injicietur, quo lectorem remittimus, hic enim eadem repetere superfluum videtur. De aliis hujus viri actis & controversiis, nobis nihil innotuit, præter unam, quam cum Snorrone Gudmundi, Colono Nordtungenfi, habuisse videtur, nam de ea exstat quæstio Arnæ Arnoris filii, habita Nordtunge anno 1549, numne templum Nordtungenfe tumultu ibidem inter Davidem & Snorrone orto pollui contigisset. Conf. & supra Tom. 2. pag. 328.

§. 31.

Ut Episcoporum Skalholtensium semper, ita etiam Islandiæ Sætarum amicitia diu usus est, quod ex ejus cum illis mutuo epistolarum commercio patet, & quod multo majus & honoratius fuit, ipsius etiam Regis non vulgari gratia floruisse, literæ a Rege scriptæ singulari gratia & gratiarum actione plenæ, testantur (a). Cum Ingveida post annum 1541 illicitam consuetudinem abominatum fuisse ex *Annalibus* de hac re silentio, & Gisluri Episcopi ad eum literis, datis 1544, colligi potest; quem David consuluisse, & consolationem expetivisse videtur, cum Episcopi responsum lectu dignissimum existat (b). Certe Ingveida nec Saudafelli, nec Hvammi, neque tandem Snoxdali fuit anno 1548, cum Præsul eadem occuparet, si enim ibidem adfuisset, certe eam ut notoriam peccatricem captivam Holas, ad promeritas peccatorum pœnitentias & durissimas carinas exantlandum, abduxisset. Sed mortuam fuisse ante Davidem, valde facit verisimile, quod nullam ejus in Testamento mentionem injiciat. Cum

E c 2

tamen

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 273, No. 14. 276, No. 23 sq. 29. 278, No. 45.

(b) Vid. S. Ven. HARBOE *Afhandling om Reformationen i Island*, in *Kjöbenhavnſke Selskabs Skrifter* Tom. 7. pag. 12.

tamen multis aliis, quorum numerus supra quinquaginta ascendit, nec parva legaverit (a), cui sententiæ nihil obstat, scoticum Episcopi carmen (b), factum ut videtur anno 1548, nam licet Ingvela tum temporis mortua fuerit, ipsa tamen, aut ejus peccata, ut expeditionis causa, per licentiam poëticam adferri potuit, si non ipse David per *geitahvönn* (seu Angelicam erraticam) intelligi potest; Aut etiam hic mera est allusio ad nomen villæ Snóksdal, cum quidam angelicam illam erraticam Islandice *snókla*, quidam *geitla* vel *geitahvönn*, appellent.

§. 32.

A morte Jonæ Episcopi quiete vixit usque in annum 1563, quo diutino & multorum annorum carcinomatis aut canceri in facie esu & putredine exspiravit, unum ex filia relinquens nepotem, ingentium opum unicum hæredem, nam reliqui ejus legitimi liberi aut in adolescentia, aut cælibes occubuere. Sed Paulus Stigoti Islandiæ Satrapa audita Davidis morte suum statim Vicarium Andream Hoffmann Snoksdalum misit, qui omnes a Davide relictas opes confiscaret, quod autoritate & interventu Eggerti Nomophylacis, pupilli patruī & tutoris, primo dilatum fuit, posteaque inter Satrapam & Eggertum convenit, ut tota hæc hæreditas quingentis Joachimicis Regio fisco solvendis liberaretur, qua oblatione Rex contentus anno sequenti jussit, ut Satrapa pecuniam acciperet, & hæredi suo nomine chirographum daret (c). Sed anno 1569 novus Satrapa Christophorus Walkendorff, fufurris Pauli Stadarholensis incitatus, hanc litem denuo movit, causamque Ormi Nomophylacis ac delegatorum

(a) Testamenti Davidis exemplum ad calcem hujus Capitis sub. Litr. C. exhibebimus.

(b) Hujus tenoris:

” Geitahvanhá grunn rót,
 ” galar hátt í Snóksdal,
 ” heyrduz hennar heimsk ord
 ” hörd allt í Eyafjörð,

” Þoldu ekki þegnar vel,
 ” þettað hrópeð dala glóp,
 ” fóru af stad með fiölda her,
 ” og fengu með sér margan dreng. ”

Id est: *Tenuis Angelicæ erraticæ radix magnopere Snoksdali clamat, cujus stulta verba Eyafjordum usque audiebantur, quem clamorem fatui illius Dglensis viri non perferre potuerit, sed magno collecto exercitu, illuc se contulerunt.*

(c) Vid. supra pag. 7. sq. 16. & Tom. 2. pag. 337.

delegatorum optimatum judicio subjecit, caussans, postquam Christianus Tertius thronum ascendit, nemini, & nequidem Episcopis tam gravia peccata remittere licuisse. Judices autem censuerunt, Episcopis id licuisse, usquedum Rex eos tali potestate privaverit, quod hoc ipso anno 1563, dudum postquam hæc peccata David commiserat, factum est, ejusque nepoti universam hæreditatem adjudicarunt. Ultimo afflictus morbo privus in domuncula habitavit, in quam nemo admittebatur præter uxorem, unum famulum, & Gislam Episcopum, si quando ea proficiscebatur, qui eum piis monitis & consiliis adjuvit & erexit; In hoc rerum suarum statu testamentum condidit, quo peccata confitetur & deplorat, animamque Deo, non vero ut quidam volunt, Sanctæ Mariæ commendat (a). Templis autem, cognatis, amicis, famulis, aliisque, quos permultos enumerat, circa 2000 Joachimicorum valorem legavit.

§. 33.

Jonas, per exochen communiter vocatus *Nomophylax*, natus anno 1536 Svalbardi intra dioccesin Holanam ad sinum Eyafjörd; patrem habuit Jonam Magni filium, virum divitem, & sua ætate celebrem, a quo notissima inter Islandos gens prognata est communiter dicta Svalbardsætt; Ad virilem provectus ætatem Vindheimis primo sedem fixit, unde se ipsum cognominavit *Vindheima Jon*, deinde anno 1569 Gunnarum Gislai filium affinem suum cœnobio Reineftadensi subdole privavit, quod cum novem annis tenuisset & aliquamdiu toparcha Skagfiordensis fuisset, pari astu Henrico Gerken cœnobium Thingörense abstulit, cui mox præturas Hunavatnensem & Snæfellsnensem, redempturas Stapensem, Vatnsdalensem, Midfiordensem, ac Strændensem, adjecit, tandemque anno 1574 Nomophylax constitutus est, ita ut brevi totius Islandiæ ditissimus & potentissimus evaderet. Famosæ ejus cum Gudbrando Episcopo controversiæ ac odia in hujus Episcopi Historia personali describentur, quorum causa Jonas anno 1592, licet verbo in publicum commodum id fieri prætenderet, Hafniam transfretavit, unde anno 1593 redux reportavit Regia Rescripta de Islandiæ proprio sigillo, & de generalis fori Dicographo; Reliqua autem de Episcoporum & cleri continuis contentionibus, de

E e 3

ipsum

(a) Vid. ad finem hujus Cap. Litr. C.

ipſius cum Gudbrando controverſiſ, minorem ei honorem conciliarunt, ſiniſtros enim de ſtatu Eccleſiaſtico rumores ab ipſo diſſeminatos ſapuerunt (a). Ejus in officio geſta, quæ huc pertinere videntur, ſunt præcipue conſtitutio quam anno officii primo una cum collega fecit, laicis & plebi proficua, ſed templis, clero, & pauperibus damnoſa, antiquum enim decimationis methodum immutavit, ita ut poſthac tres hundredæ rerum inanimatarum pro una æſtimarentur. Laudatur autem ob dignam officio autoritatem & ſeveram gravitatem in negotio Biörni de Oxl, communiter dicti Axlar-Biörn, nebuloniſ ſcleroſiſſimi præſtitam, hic enim ad viam publicam habitans, ſed longe ab aliis diſſitus, multos viatores, adjuvante uxore, inſidioſe & crudeliter vario modo occiderat, corporaque in ſœnili ſuo defoderat, hæc Nomophylax, qui etiam fuit Prætor Toparchiæ Snæfellsneſenſis, ſubolens, non prius deſtitit quam indagaverat, ita ut reus tandem dignam ſcleribus pœnam exantlaret, novem ſe innocentes viros occidiſſe ſaſſus eſt, ſed fere duplo plura inventa ſunt corpora, ut hoc inter maxime enormia, quæ habent annales noſtri, ſclera & maleſicia numeretur, illud etiam exquiſitiſſimis cruciatibus punitum fuiſſe fertur, quos reus obſtinato animo tuſiſſe, & ſine pœnitentia deceſſiſſe perhibetur.

§. 34.

Prima ejus uxor fuit Helga Gislai filia, ex qua nullos reliquit liberos; Mox itaque poſt ejus mortem duxit Gudrunam Einari Martinidæ filiam, Martini Episcopii neptim, virginem fui temporis ditiffimam, ex qua unam ſuſcepit filiam, quæ patri ſuperſtes fuit, ſed paulo poſt obiit, unde univerſa Nomophylaciſ hæreditas ad Gudrunam tranſiit, quæ ſecunda cum Steindoro Gislai filio vota iniit, qui omnes illius ſuasque opes brevi dilapidavit. *BIORNUS* de Skardſa dicit Jonam aliquando fuiſſe Satrapæ Vicarium, ſed quando, non determinat, verofiſſime ultimum Henrici Krufe annum, ideoque Beſſaſtadas ab ejus ſucceſſore Herluſſio Daa, ut rationem adminiſtratæ provinciæ redderet, evocatum fuiſſe, quamprimum in Islandiam venit 1606, ubi eum Satrapa magnifico epulo excepit. Quo finito Nomophylax vino madidus cubitum in tentorio iit, ſed proximo mane mortuus

(a) Vid. ſupra pag. 31. 51.

mortuus in lecto inventus est, unde quidam calumniati sunt venenum ei propinatum fuisse, alii autem quod in cervicali suffocatus fuerit, quorum utrumque fabulæ quam veritati propius esse videtur; egit tum annum ætatis septuagesimum, sed officii trigesimum secundum, multis quidem animi corporis & fortunæ dotibus clarus, si eas avaritia, & in clerum constans odium non fœdassent, quod rei ecclesiasticæ non raro obfuisse perhibetur, præsertim cum ejus collega Thordus Gudmundi ad ipsius lyram plerumque saltaret, qui etiam hoc anno, cum in eodem officio vixisset annos 36, id abdicavit,

§. 35.

Tandem etiam numerandus venit *Brynjolfus* quidam *Jonæ* filius, natus, ut videtur, in tractu Hornfiordensi intra Toparchiam Skastafellensem, vir strenuus & pecuniosus. Hafniam primo petiisse videtur anno 1541; Nam Gottorpii præfens fuisse videtur die Jovis post Dominicam Latrare 1542, cum Rex ei locaret prædia Biarnanes & Horn. Ex Palladii etiam epistola ad Petrum Einari & Ormum Sturlæ, data Hafniæ 1546, patet, quod ipsi non ignotus fuerit, nam illum inter amicos in Islandia numerat; Eisdem autem codicillos, quos a Rege acceperat, in hujus anni Diacasterio generali protulit, rogans a Petro Enari, qui se tunc vocat Regium totius Islandiæ Præfectum, & utroque Nomophylace, sententiam, numne sibi utrumque prædium ex tenore codicillorum occupare licitum esset? Sed cum Gissurus Episcopus ibidem etiam præfens judicibus probaret, hæc prædia nunquam Ogmundi Episcopi fuisse peculium, quare Rex eo titulo illa non possideret; sed esse ea templi cathedralis Skalholtini, cujus prædia Ogmundus his permutaverat, judices censuerunt, æquisimum videri, ut Episcopus hæc prædia teneret, usquedum ipse se Regi sisteret, & suam causam ad Regem, sicut jussus erat, actutum enavigaturus, coram eo peroraret; Quid autem Gissurus in hac causa obtinuerit, non liquet, sed anno 1545 ea tandem cecidit, Brynjolfus autem Biarnanesum ingratius utroque Episcopo tenuit, usquedum Jonas Episcopus eum inde vi expulit, quod plus simplici vice, annis nempe 1544, 1547, & 1550 factum esse videtur, hujus enim criminis incusatur a Christiano Scriba in accusatione Skalholti scripta anno 1550, & in judicio Oddeyrensi 1551. Biarnaneso expulsus anno 1550 Hafniam questum injurias commi-

grisse

grasse videtur, id enim non obscure innuunt Episcopi filii in literis ad Cancellarium hoc anno datis (a). Inter primos Islandiæ incolas Lutheranae Religioni nomen dedit, quod anno 1541 factum esse videtur, cui exinde constanter adhæsit, nam Palladius eum anno 1546 inter vere fideles numerat, quo solo nomine sibi hic locum promeruit, cum incertum sit, utrum ob mutatam religionem, an vero ob occupatum prædium Biarnanes & retentos ejusdem annuos canones, Jonæ Episcopi persecutiones sibi contraxerit.

§. 36.

Nec minorem clarorum virorum segetem hoc tempore produxit diœcesis Holana, quorum primum locum concedimus *Sigurdo*, Mystæ Grenjadarstadenfi, *Jonæ* Episcopi filio, qui anno 1535 Magno fratri proximo ante Sigurdum hujus ecclesiæ Pastori successit. A patre anno 1542 Hafniam missus ejus loco & proprio nomine Regi homagium solvit; Hinc in Islandiam reversus nunquam aperte Lutheranae Religioni adversabatur, nec patris signa in eam ejusque affectas moventis unquam secutus est, nisi quod expeditionis, quam Præsul anno 1547 versus orientem ad occupandum prædium Biarnanes suscepit, socius quidem fuit, alias autem se domi continuit, unde apud suos focors & deses audiebat. Cum ultima vice pater fatalem sibi in Toparchiam Dalensem irruptionem faceret, Sigurdus quidem triginta viris stipatus, magis, ut videtur, ad intercedendum, quam invadendum, paratus, subsequeretur, quare etiam quam primum patrem captum esse cognovit, neque liberationis ullam spem esse, domum pacate reversus est (b). Post patris mortem Holanae œconomiae præfuit,

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 530. 664 sqq. 683 sq. 691. 699 sq. 717. 731. sqq. 735. & infra Sect. 3. cap. 1. §. 24. De hoc Brynjolfo narrant rustici Hornfiordenses traditionem a majoribus acceptam, quod aliquando appropinquante, cum globo armatorum, Episcopo, de cujus adventu nil audierat, priusquam in conspectu villæ fuit, & nullum prorsus aufugiendi medium appareret, assumpto tetro, rustici habitu equum ascendit, inque occursum Præsulis tendens, cumque ab illis interrogaretur, num Brynjolfus domi esset? respondit: domi quidem fuit cum abirem, sed mature consulto opus est ne effugiat, quod illi simpliciter dictum credentes villam citato gradu avolarunt, ille autem interim hoc stratagemate liberatus, ut avis ex laqueo avolvit, nam de capite viri ægi putabatur.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 667 sq. 716.

præfuit, & a clero diœceſeos Holanæ unanimi voto ei ſucceſſor designatur, ſed odioſa patris facta, & ſuſpicio, qvoad Catholicam Religionem inclinaret, qvo minus voti compos fieret, obſtiterunt. Similiter etiam anno 1568 poſt mortem Olai Hialtidæ diœceſeos curatorem agens, a clero electus, ob eandem ſuſpicionem rejeſtus fuit. Fuit vir ſedati ingenii, & ſi non doctus, certe literas amans, nec plane illiteratus, nam juvenes qvodaſdam domui ſuæ inſtituiſſe fertur. Scripta ejus, qvantum ſcio, nulla exſtant, præter id qvoad Holis eſt, ſic dictum *Sigurdi Regeſtrum*, & libellum qvendaſdam de obſeſſis, ex Danica lingua tranſlatum. Qvam ſincere Religionem Lutheranam acceperit, & amaverit, ſaltem qvoad ulla ſpes catholicæ reſtituendæ ſuperfuit, ſeu qvamdiu concilio Tridentino finis non fuit impoſitus, qvoad ſub exitum anni 1553 factum, ſeqvens oſtendit documentum (a), ex qvo colligi poteſt, fuiſſe eum ad utrumqve æque paratum, aut ſaltem eum in finem hoc inſtrumentum exaratum & teſtimoniis firmatum fuiſſe, ut ſi catholica religio ruſus invaleſceret, probare poſſet, ſe invitum ad Lutheranam tranſiſſiſſe, ſi vero Lutherana dominaretur, idem ſibi prodeſſet, probaretqve ſe ſponte tandem Papiſticis cæremoniis valedixiſſe. Obiit anno 1595, cum Greiniadarſtado 60 annos præfuiſſet.

§. 37.

Biörnus Giſloi filius licet forte non ſit inter eruditos numerandus, literatum tamen & literarum amantem fuiſſe conſtat, hic enim Oddum Enari filium Episcopum poſtea Skalholtſem, & virum ſuæ ætatis doctiſſimum, puerum paupertate preſſum, ſuis impenſis literis primo imbui curavit, & ad ulteriorem in illis proſectum faciendum in ſcholaſ Holanam miſit, indeqve diſmiſſum ad Academiaſ Hafniſenſem ablegatum ſuo ære ſuſtentavit. Tantæ fuit æſtimationis & autoritatis, ut poſt mortem Jonæ Arii Holanæ Eccleſiæ ephoriam geſſerit, & mortuo Olao Hialti filio a qvibusdam ſucceſſor deſtinaretur. Poſt Jonam Fimbogi filium a Jona Episcopo monaſterio Mödruvalleni præpoſitus fuit, idqve poſt reformationem parvo pretio conduxit, tandem vero Sacerdos Saurbajenſis exſtitit. Nec ſilendus eſt *Jonas Matthiæ* filius, natione Svecus, profeſſione Theologus &

(a) Vid. ad finem Cap. Litr. D.

& Typographus, quem Jonas Arii filius, Episcopus Holanus, e Svecia vocatum, Sacerdotem Ecclesiæ Breidabolstadenſis constituit. Hic omnes Præſulis epistolas & codicillos, qui latine scribendi fuerunt, & dictavit & scripsit, librosque quosdam Præſulis impensis & auspiciis ex sua, quam primo Holis, & deinde Bridabolstadis, erexerat typographia, emisit, quorum præcipui fuerunt, *Breviarium Nidarosiense*, & ut quidam volunt, *Calendarium Latinum*. Breidabolstadis vero *Manuale Pastorum* & forte alia ex sua Typographia emisit. Obiit senex anno 1567, filium relinquens Jonam, & ex eo Brandum nepotem, quorum uterque typographiæ Gudbrandianæ præfuit.

§. 38.

Sub magno Gudbrando magna & multa ingenia efflorescebant, quorum celeberrima tantum nominare constituiamus, qualia fuerunt: 1) *Olaus Gudmundi* filius, Sacerdos Saudanefensis, Poëta egregius, cujus sunt permulti hymni, qui in publico Islandiæ pietatis exercitio canuntur. Præterea bona pars libri præstantissimos continentis hymnos vulgo & per exochen *Psalmbók* insigniti; Ut & haud contemnenda pars libri poemata sacra continentis, quæ communiter vocatur *Viðnabók*. 2) *Sigfus Gudmundi* Pastor Stadenſis in Kinn, cui similia aut pars eorundem librorum debentur, licet Olao habeatur paulo inferior, aut non in omni adæqvandus. 3) *Jonas Biarni* filius, myſta Preſtholenſis, qui *Paraphraſin* metricam in librum *Tobie* & *septem Salvatoris verba* reliquit, ut & versionem Islandicam *Ottonis Casmanni Incendii Caræ Pietatis*, & *Raræ Caritatis* impr. Holis 1622. 4) *Sigurdus Enari* Pastor Saurbajenſis, qui *Buntingsii Itinerarium Biblicum* in linguam Islandicam tranſtulit.

§. 39.

Præter jam nominatos, qui Theologiæ, Philologiæ, & Poëſi sacra vires & vitam præfertim impenderunt, protulit etiam hæc ætas alios haud paucos poëtas & juris consultos, quorum celeberrimi fuerunt: *Thorodus de Striuge*, *Hallus Magni*, *Biörnus Sturlæ* filius, & *Thomas Halli*. Reliquas artes & ſcientias hoc temporis tractu in diœceſi Holana, non ſecus quam Skalholtina, excultas fuiſſe non eſt quod dubitetur. Nam Matheos

feos apprime periti fuerunt Gudbrandus Episcopus, Arngrimus Jonæ & forte plures. Præterea jurisprudentiæ Islandicæ periti permulti exstiterunt, nam præter Nomophylaces Jonam Jonæ, & Jonam Sigurdi, legum apprime peritos, nonnulli etiam inferioris status viri scriptis in hunc vel illum juris Islandici titulum commentariis inclaruerunt, quos omnes ac singulos recensere nostri non est instituti.

Litr. A.

- (a) Frásaga Þormóðar Asmundarsonar í Brædratúngu um afgang Odds Lögmanns Gottskálksfönar, samanskrifud af Herra Odde Einarsýne epter Þormóðe, árid 1613, þá 74 ára gömlum, enn 17 vëtra gamall kom hann til Odds Lögmanns á sama áre oc hann drukknaðe.

Oddur Gottskálksfönar siglde úngur til Noregs oc ólst þar upp hiá födur frændum sínum, oc lærde þar vel í skóla, kom síðan út aptur hingað, oc var hiá födur sínum Gottskálf Biskupi á Hólum. Þar var hann saklaus stúngenn med þukki hiá vinstri auganu af Olafi í Dal, födur Markúsar, oc þar af lýtteft hann nokkud. Hann var hár maður oc þykkur epter hæd, fríður í andlite. Epter andlát födur síns siglde hann aptur, oc var þá nokkur ár utanlands, kom síðan aptur oc var Sveinn Ögmundar Biskups í Skálholte. Þar epter setteft hann í bú med Þuríde Einarsdóttur oc bió med hërine nokkur ár á Reykium í Olvese ógiptur, þangad

F f 2

til

- (a) Relatio Thormodi filii Asgrimi, de Brædratunga, de obitu Ottonis Gottskalkini, Legiferi, concepta a Domino Ottone Einatis filio, distante anno 1613 eodem Thormodo tunc septuaginta quatuor annos nato, qui septimo decimo suæ ætatis anno in familiam Ottonis Legiferi, eodem quo hic submersus obiit anno, transierat.

Otto Gottskalki filius puer in Norvegiam transfretavit, ubi apud agnatos educatus, per scholasticam institutionem multum profecit. Inde redux apud patrem suum Gottskalkum Episcopum Holensem egit, ubi ab Olao de Dalo, patre Marci, genam, prope oculum sinistrum, pugione ictus, nævum quendam retinuit. Vir erat statūra procerus, & pro proceritatis modo corpulentus, facie formosus. Patre defuncto iterum exteras terras inivit, & per aliquot annos peregre egit, exinde autem redux Ögmundo Episcopo Skálholtenfi operam suam collocavit. Postea cum Thurida filia Einaris villicationem instituit, & cales per quosdam annos Reykis Ölvesensium usque

til hann átte son med henne Petur ad nafne, síðan tók hann hana til egta. Þá flutte hann sig til Reykhollts, hvar hann var tvö ár, oc hells þar Kappellan, enn á seinna árenu vard hann Lögmáður fyrer nordan oc vestan, þá flutte hann sig nordur til Reinisftadar klausturs, oe var þar tvö ár. Á þridia áre lögmánnsdæmes hanns reid hann nordan, oc villde til alþínges; enn þá hann kom í Borgarfjörð, villde hann sigla þaðan til Bessftada med sitt gíalld á einu stóru íkípe er hann átte; Hönum gaf eigi, enn beid þó í hálfan mánuð; Reid svo landveg, oc á þeirre leid drukknaðe hann. Enn það bar svo til, ad hann reid epter öðrum fram í Laxá í Kiós, hefturenn datt under honum aptan, svo hann fell úr söðlinum, oc rak strax ad einne eyre; komft þá á fjórar fætur, enn kápunne sló um hanns höfud, oc rak svo ofan lengra ad nokkuru adkaste; þar náðu hanns menn honum lifande, oc tiöldudu yfer honum samftundes. Hanns fylgdarmenn voru: Síra Einar Hallgrímson hanns Kyrkiuprestur, er síðar var á Utskálum, Þorsteinn Einarson hanns búfveinn, Petur sonur hanns, oc hanns heftamenn. Um midnætte vaknaðe hann, oc sagdest allur lerkadur vera. Hanns menn sögðu það eigi kyniande vera, því hann hefde fallid í ána. Litlu þar epter talade hann aptur til þeirra, oc skikkade ad flytia sig í Skálhollt,

oc

usque quo illa ei filium, nomine Petrum, peperit, cum ea cohabitavit, eamque postea sibi matrimonio junxit. Posthac Reykholtum demigravit, ubi vicarium ad sacra peragenda sustentans, biennio mansit, cujus posteriore anno Legifer quadrantum terræ septentrionalis & occidentalis devenit, & boream versus ad cænobium Reinestadense demigravit, ubi & biennium permanfit. Tertio, quo officium Legiferi gesserat, anno, a septentrione comitia universalia adire constituerat, in tractum autem Borgarfjordensem decessus, magna, quæ illi erat, cymba, mercedem admodiationis Bessftadum transvehere, & ipse simul itinere maritimo proficisci sibi proposuerat, sed vento adverso per mensem dimidium detentus, iter tandem terrestre capeffivit, quo in itinere submersus obiit, quod sequenti modo obtigit: Alios secutus amnem Laxa in tractu Kiofsensi eqvo veftus transibat, eqvus autem, pedibus posterioribus stratus, cecidit, & sessorem dejecit, qui cursu fluminis in ripam quandam planam mox delatus, in genua & brachia se erigebat, sed toga caput obvolutus, ulterius vi fluminis actus, ad ripam cujusdam parvi vorticis vivus a comitibus extractus est, ubi illi tentorium confectum in ripa annis ad eum rescindendum erigebant. Ejus comites tunc erant: Dominus Einar Hallgrími filius, proprius ejus parochus, qui pastor Utskalensis exinde evasit, Thorsteinn filius Einaris villicus, Petrus filius, & eqvifones. Media nocte expergefactus se contusi instar esse querebatur, quod comites ejus, non mirum esse, dixerunt, cum in fluvium decidisset. Paulo post eos iterum allocutus, corpus suum

oc það sína menn að segja fyrir sig öllum sínum vinum góðar nætur, og andaðest þar eftir. Hann átte eigi börn eftir sig utan Petur Oddsson. Þuríður kvinna hans lifði eftir hann fimm ár. Enn á því sama ári sem hann andaðest, kom hínagð Kóngs bref að hann skyldi sigla. Hann var svo ydenn maður og ástundunarþamur, þá hann átte ekki öl, edur var hindradur af öðrum (*) mönnum, að hann tók sér ekkert annað fyrir hendur, enn að lesa, skrifa og útleggja bækur. Hann átte stóra kistu, sem taka munde tuttugu vætters smíðs, hún var full af skrifudum bókum, þær hafði hann margar sílfur skrifad og útlagt, og má með rettu telja hann með þeim sem þessu sínu móðurlandi hafa gagnsamaster verid. Petur son hans var eigi fulltrúi þá fader hans andaðest, því tók Þórdur Guðmundsson Lögmaður við öllu því umbode; Eftir það giptest Petur, og bió nokkur ár búe sínu, siglde síðan til Noregs með konu sína og andaðest utanlands.

Litr. B.

- (b) Vinsamleg og kjarleg heilsan í Christo Jesu tilsendest yður heidarlege mann og míns Herra Kóngsins Fóvite yfer Ísland, Lassi Mul, yður þakkar ec kjarlega fyrir hæverfklegt skrifelse sem þer sendud með Petre Bónða Einarsfyne í sumar eftir alþing; Svo og fyrir það dagsbref sem
- F f 3
- Þer

suum Skalholtum deportari iussit, suosque comites amicis omnibus salutem moribundi suo nomine dicere mandavit, & mox exspiravit. Nullos præter Petrum liberos reliquit. Vidua ejus Thurida quinquennio ei supervixit. Eodem, quo ille obiit, anno, literæ Regiæ, quæ iter ad externos ei imperabant, allatæ sunt. Erat vir studiosus & sedulus, ita ut quotiescunque convivio non interesset, aut aliis negotiis non distineretur, in libris exscribendis & transferendis semper versaretur. Arcam viginti circiter octogepondiorum butyri capacem, libris manuscriptis repletam, quorum permultos ipse scripserat & transtulerat, habuit, nec immerito inter patriæ suæ utilissimos numeratur. Filius ejus Petrus ad maturam non pervenerat ætatem cum pater ejus obiit, quare Thorodus Legifer filius Guðmundi omnia pupilli bona ad se recepit. Petrus uxore posthac ducta, per aliquot annos villicabatur, deinde unacum uxore in Norvegiam trajecit & apud externos obiit.

- (b) Amicam & blandam in Christo salutem Vobis, vir honorande meique Domini Regis in Islandia Quæstor, Laurenti Muhle, mitto, & amicas simul grates reddo pro concinna vestra, quam per Dominum Petrum Einari filium, hac ætate post comitia peracta

(*) Forþan önnum.

Þer mer útgefud vegna Þórdar Oddsfonar. Her med vil ec yður kunnigt giöra Lassi Múl, ad ec fende nú mín bref fyrer vorn nádugasta Herra Kóngenn. med Petre Bónða Einarsfyne, oc er það mín kjarleg bón til ydar, ad þer framfylged oc med gód oc ærlegheit tillegger svo, ad ec fáe fullkomlegt svar oc kvittaner uppa mín bref af mínum Herra Kónginum. Því ec trúe ad þer munud hafa vel fornumed oc understaded af nokkurum mönnum í Islande, ad það stóra órigtuga ámæle, sem mer er sagt ad þeir hafe til mín haft nú í sumar á alþíngi, sem er um míns Herra Kóngsins sakeyre oc peninga, ad ec hafe ekki svo löglega med þá fared sem vera skyllde, hvad ec villde med fannindum kynne þeir alldreí med æru til mín ad bevísa. Svo oc vil ec yður kunnugt giöra, ad ec fende útskrift af þeim dóm sem dæmdur var á alþíngi um Lögmanns kiör, þá Christophorus Hvítfeld var Hirdstjóre yfer Islande, oc ec trúe ad þann heidursmann mune vel minnast, oc nú med þeim dóm þá fende ec annud bref það sem Þorleifur Pálsfon Lögmann nordan oc vestan á Islande hefur mer útgefud med ráde oc samþykke þeirra góðra manna sem í þann tíð voru nærstadder þeim heidursmanne. Hvad kjaré Lassi Múl ad ec vil yður vel undervísa, ad ec kunne ei til alþínges ad koma þetta ár faker míns stírdleika, svo oc var ec ekki madur til svo vandrar stettar faker míns framaleyses oc fakunnande. Enn ec veit fannarlega, ad hver epter

Guds

acta misistis, epistola, ut & pro literis istis salvi conductus, quas in gratiam Thordi Ottonis filii mihi scripistis. Nunc autem vobis, Laurenti Mule, indicare volui, me per Dominum Petrum Einaris filium Regi nostro clementissimo literas scribere, quare vos amice rogo, velitis pro vestra integritate & candore intercedere, ut exactum responsum & apochas pro meorum documentorum tenore recipiam, credo enim vobis a quibusdam in Islandia viris diligenter inculcatam esse magnam & falsam illam de me calumniam, quam mihi hac æstate in comitiis universalibus intentatam fuisse audio, ac si Domini mei Regis multas & pecuniam legitime non traxissem, quod ut vere & honeste de me nunquam probare possint, opto. Ita & vobis indicare volui, me sententiæ, quæ in comitiis universalibus, anno quo Christophorus Hvítfeldius Præfectus Islandiæ erat, de electione Legiferi lata, exemplar mittere, cujus sententiæ virum illum honorandum adhuc meminisse opinor; Cum hac simul sententiæ alias literas a Thorleifo Pauli, Legifero quadrantum boreclis & occidentalis Islandiæ, ex consilio & consensu virorum integrorum, qui honorando illi viro tum aderant, editas mitto, quod Vobis, dilecte Laurenti Muhle, perbene notum facere volui, ut & quod hoc anno ob haud prosperam meam valetudinem comitia universalia adire non potuerim, nec enim ego ob defectum autoritatis & imperitiam tam arduo officio par sum aut unquam fui.

Certe

Guds vilja oc míns Herra Kóngsins forfiá skal nú Lögmadr i Íslande blífa, þá þarf sá ad vera bæde megtugur, vís oc hyggenn, sáker þess óhófs oc órettar sem nú framfer oc fared hefur i nokkur forlidenn ár i Íslande, hvad ec bid alsmeztugann Gud, ad hann láte þann verda, sem landenu oc almúganum er nyttsamlegastur, oc mínum Herra Kónginum hollur oc trúr, epter sinne skyldu. Þyker mer vel trúlegt ad yður mune nokkud kunnigt til vera um það stóra órykte sem Ormur Bónde Stullason skal haft hafa um Lögmann Þorleif Bónða Palsón, Petur Bónða Einarson, oc mig, hvad ec hópunst til, med Guds tilfiá, ad ekki mune med sannendum það reynast sem hann skal hafa svo stórt oc freklega þar um talad, sem Petur Bónde kann nú med sannlegheit vel ad affaka, ef hann oc vær náum vorum sannendum, sem þyke vel trúlegt. Kærlega bid ec yður ad minnast uppá það kvittunar bref, sem ec hefe yður áður beded vegna Þórdar Oddssonar, oc hvad þer viled minn vin, góde Lassi Múl, mer her úti til styrks edur vilja vera uppá mín bref oc erinde, skal ec oc vil ec yður það med Guds hiálp med fe oc vinskáp vel bítala, sem Petur Bónde Einarson kann yður vel ad undervísa. Hefi ec nú svo góða trú til yðar kære Lassi, ad þer munud mínum brefum oc erendum gott tilleggia, epter því sem yðar bref innehellt sem þer mer skrifudud. Epter þesse skrifud ord er ec yður almátt-

Certe autem scio, quod, quicumque ex voluntate divina & Domini mei Regis auspiciis officium Legiferi in Islandia nunc suscepit, illum, ob impotentiam & injustitiam, quæ in Islandia dominatur, & per aliquot retro annos dominata est, tam autoritate pollentem, quam sapientem & prudentem esse oporteat. Ego autem omnipotentem Deum rogo, donet nobis talem, qui insulæ & publico utilissimus, & Domino meo Regi pro suo debito fidelis sit. Notam vobis esse credo atrocem illam calumniam, quam Dominus Ormus Sturlæ filius de Domino Thorleifo Pauli filio Nomophylace, Domino Petro Einaris filio, & me dixisse fertur, quam Deo juvante veritatis tam atrocis & exaggeratæ, ac ille asseruit, convincendam non fore spero, quod Dominus Petrus nunc veritate exculpate poterit, si, ut credo, veritate frui illi & nobis concedatur. Apochæ, quam nomine Thordi Ottonis filii vos rogavi, meminisse obsecror, & quicquid mi dilecte amice, bone Laurenti Muhle, quod in mea documenta & negotia præsidii & benignitatis conferetis, ego juvante Deo, ære & amicitia ex asse rependam, quod Dominus Petrus Einaris filius diligenter enarrabit. Magnam certe in Vobis, dilecte Laurenti, fiduciam colloco, vos literas meas & negotia, ex promisso literarum ad me vestrarum, promoturos fore. Ad horum verborum jam scriptorum finem

almáttugum Gude bífalande. Skrifad í Snóksdal, þridiudagenn næsta fyrir Bartholomeus messu um fumarid, árum epter Guds burd MDXLVII.

Dade Gudmundsón.

Litr. C.

(c) **I**n nomine Domini, Amen! Saker þess at mannsins lífdagar eru með stöddum endimörkum oc ekkert er víssara enn dauðenn, svo oc kemur hann þá sízt varer; Því í Gudz nafne, Amen: giöre ec Dade Gudmundsón heill ad vite enn nokkud kránkur ad líkama svo fellda skipan oc testamentum fyrri mer í nafne Föðurs, Sonar oc Andá heilags, Amen. I fyrstu gef ec mig oc mína syndugu fál allsmektugum Gudi í valld (*), biðjande audmiúklega af öllu hiarta allsmektugann Gud, ad hann veite mer aumum oc syndugum sína náð oc miskunfeme fyrri mín óteljanleg afbrót oc misgiörder oc syndsamlegt framferde, sem ec æ hefe allt her til mínun líúfa laufnara oc skapara Föður oc Syni oc Heilögum Andá í móte broted, Amen. Her með kýs ec mínun mollandegum líkama legst ad í kyrkiunne eda ad kyrkiunne í Snóksdal, hver ed helgud er einum góðum Guds ástvin Sancte Stephano, ad hann hvíle þar svo lenge oc þar til allsmektugur Gud med sinne margfalldre náð oc miskunfeme lítgar hann í almennelegre upp-risu.

finem Vos Deo omnipotenti commendo. Scriptum Snoksdali, die Martis proximo ante festum Bartholomæi in æstate, anno post nativitatem Dei 1547.

David Gudmundi filius.

(c) **I**n nomine Domini amen! Quoniam vita humana præfinitos habet terminos, nihilque morte certius est, quæ improvisa sæpe venit, ideo in nomine Dei, amen; ego David Gudmundi, mente sanus, sed corpore parumper æger, talem constitutionem & testamentum condo, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, Amen: Primo me, meamque animam peccatricem Deo omnipotenti commendo, humillime & ex toto corde orans, misero mihi peccatori innumera mea delicta, peccata, & pravæ actiones, quibus jugiter & huc usque clementem meum redemptorem & creatorem, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum offendi, ex sua gratia & misericordia condonare velit. Amen. Simul & in templo, vel juxta templum Snoksdalense, præclaro Dei amico Sancto Stephano dicatum, sepulturæ locum corpori meo pulvereo exopto, ut hoc, usque quo omnipotens Deus ex multa sua gratia & misericordia illud in resur-

rectione

(*) *Ex quatuor, quæ ad manus sunt, apographis, unicum addit: oc hanns vellignaudu móður, id est: & benedictæ ejus matri.*

rifu. Skipa ec kyrkiunne í Snóksdal tíu kýr oc þríatíu ásaudar í sína inn-
 stædu. Medtók ec hennar vegna fimtán hundrud í kvikum peningum oc
 daudum, auke hennar ornamentum sem hún átte innan sig. Nú skipa
 ec henne tvö hundrud í gelldum saudum, oc önnur tvö í nautum; Hest
 fyrir hundrad. Vil ec þetta gialldest reidulega heim í Snóksdal ad næstum
 fardögum epter mig afgenginn. Eru þetta fimin hundrud í gelldum pen-
 ingum med einum heste oc fimtán málnytu kvígyllde. Sitt ornamentum
 vil ec hún hafe sem ec hefe medtekid, oc það framar sem ec hefe vidbætt,
 sem sýnaft má í hennar Registrum. Enn það lítid sem ec hefe látid giöra
 ad-kiurkiunne, ad hún er betre enn hún kom mer í hendur, það gef ec
 Gudi oc hinum helga Stephano, oc allt hvad ec hefe til hennar lagt í bólk-
 um, messuklædum oc kaleik. allt annad það henni má til prýdi, heidurs
 oc fæmdar vera. Enn húsbót á stadrum gef ec oc skil under minn rett-
 ann erfingia, hvern hellst ad Gud vill vera láta. A kyrkian hálfönd þríú:
 Hálfan Hörðabol, Gilsbakka oc Snóksdal, oc þar til á hún hálfar eyar
 fimm hundrud ad dýrleika. Gaf Biarne heitinn Eyólfsson henni, hvörs fál
 Gud gledie, nokkura peninga, sem er hálf jordin Vífilsdalur enn fremre.
 Hefi ec bref biskups Ogmundar heitins Pálsfonar, hvers Herramanns fál
 ad

rectione universali vivificaverit, ibidem quiescat. Templo Snoksdalensi loco suæ for-
 tis decem vaccas & triginta oves lactarias assigno. Dicitur templi vice, quindecim hun-
 dredas in rebus, tam animatis, quam inanimatis, ut & ornamenta quæ intra illud
 sunt, accepi. Jam duas hundredas vervecibus, duas itidem tauris castratis persol-
 vendas, & equum hundreda æstimandum, illi lego, quæ proximo post meum obitum
 domiciliorum permutandorum tempore Snoksdali exacte persolvenda jubeo. Hæc
 jam dicta quinque hundredas in non lactantibus, (præter unum equum) & quindecim
 in lactariis pecudibus constituunt. Ornamenta sua, quæ ego accepi, ut & quæ ego
 exinde addidi, ex Regesti ipsius præscripto illud habere jubeo. Quæ in reparationem
 hujus templi, ex quo in mea cura fuit, ut & libros, vestes sacras, calicem, & omnia
 alia quæ ei ornamento, splendori & decori inservire possunt, contuli, Deo & Sancto
 Stephano dono. Sed reparationem ædificiorum prædii legitimo meo hæredi, quemcun-
 que Deus mihi concesserit, rependendam jubeo. Templum, dimidium trium villa-
 rum, Hörðaboli scilicet, Gilsbakki, & Snoksdali, ut & dimidium insularum, quod
 quinque hundredis æstimatum est, possidet. Biarnius, jam defunctus, cujus animæ
 Deus propitius esto, Eyólf filius, bona quædam, dimidium scilicet villæ Vífilsdalæ ul-
 terioris, templo dono dedit, quam villam meam esse, literis Ogmundi Pauli filii,
 quondam Episcopi, cujus viri nobilis animam Deus omnipotens sua gratia beet,
 evinco,

ad allsmektugur Gud hafe til sinna náða, þegid fyrer henne; Því vil ec mínar erfingjar eignist hana. Kyrkiunne á Saudafelle skipa ec siögur mál-nytu kvígillde oc tuttugu í sína innstædu. Því ec medkenniast ad ec hefe uppibored af Ormi Bónða Sturlasýne tólf kvígillde kyrkiunnar vegna, enn ec hefe lofad ad svara öðrum tólf kvígilldum fyrir jördina Erpstade, sem bref þar um giört útvísar oc innehelldur. Hefur hann afhendt mer þriár jarder er svo heita: Hlídartún, Krofs oc Hamar, oc aunga peninga adra hefi ec med henne tekid, því þar er miög litid ornamentum innan kirkiu. Kyrkian á Eyri í Bicru á hía mer tíu kvígillde. Þar heima á hún litid ornamentum. Vegna kyrkiunnar í Síðumúla hefe ec medteked tíu kúgillde oc einn hundradshest, enn aunga dauda peninga, utan það litid ornamentum sem henni tilkemur, oc þar mun vel sýnaft. Villda ec giarnan ad allar fyrrskrifadar kyrkiur fengi sína peninga vel oc reidulega epter minn dag. Gudrúnu minne Einarsdóttur hefe ec gefed fiórdungsgjöf úr hundrade hundrada svo framt sem hún lifer mig; oc í hana vil ec hún fáe tuttugu oc siögura hundrada jörd, þá sem henne vel líkar, oc þar med sex kúgillde. Her med bid ec audmiúklega mína erfingja oc þeirra umbodsmenn, ad þeir giallde reiduliga allar mínar skullder oc vitafe, epter því sem andligt lögmál oc veralldligt giöra ráð fyrri. Her med bifala ec Gudrúnu minne Einarsdóttur til friásligrar medferdar jördina Snóksdal, ef hún lifer mig, í næstu

evinco, quare & illam a meis hæredibus retinendam volo. Templo Saudafellenfi pro ejus sorte viginti & quatuor vaccarum lactariarum æqvamenta assigno; fateor enim me a Domino Ormo Sturlæ filio templi nomine duodecim vaccarum æqvamentum accepisse, & totidem loco villæ Erpstadi, ex literarum hac de re scriptarum tenore & præscripto expendere promississe. Ille mihi tres villas, nomine Hlídartun, Krofs, & Hamar, sed nulla alia bona, cum perparum ornamentorum templum intra se possideat, hujus nomine tradidit. Templo Eyrenfi in Bitra decem vaccarum æqvamentum debeo, illud quoque parum ornamentorum ibidem possidet. Nominè templi Síðumulensis decem vaccarum æqvamentum, unum eqvum hundredæ æstimatum, sed nullas res inanimatas præter parum ornamentorum, quod templo competit, & in illo videri poterit, accepi. Ut omnia prædicta templa sua bona post meum obitum exacte & laute perfoluta recipiant, obnixè rogo. Gudrunæ meæ Einaris filiæ, si modo mihi supervixerit, quartam partem centenarii hundredarum donavi, quo nomine villam viginti quatuor hundredis æstimatam, quamecunqve illa elegerit, & sex vaccarum æqvamentum accipiat, volo. Ita & meos hæredes eorumque mandatarios, ut omnia mea nomina & debita legitima, ex Juris canonici & civilis præscripto exacte perfolvant, humiliter rogo. Ita & Gudrunæ meæ Einaris filiæ, si mihi superstes vixerit, prædium Snoksdalum

næstu þriú ár, með öllum þeim peningum kvikum oc daudum sem þar til heyra, oc ec giöre ekki ráð fyrir, sem er smiör oc hey, kýr oc ær, uxa oc gelldinga oc tuttugu kapla, oc þar til vil ec hún fáe alla kyrkiunnar innstædu, oc her með skal hún hafa með í Snóksdal þessár jarðer sem svo heita: fyrst Hamarendar, Skard, hálfur Vífilsdalur, oc tíu hundrud í Hóle, Hamar oc Bugduftader oc Horduból, oc þau kvígillde öll sem með fyrrskrifudum jörðum stænda oc jarðarpörtum; Her með gefec henni allan ábata á fyrrskrifudum peningum. Her til gef ec henni til fullrar eignar hálfst annat skip vid Hellna, oc alla hlute af þeim, sem mer tilkoma, oc þar til skal hún hafa alla hlute af áttæringnum í Dritvík, þá sem mer tilkoma, utan einn, oc skal Eya Jónsdóttir eignast hann. Sömu leides skal fyrrnefnd Guðrún mín eignast skip á Öndverðarnefe þad sem Gamle er fyrer, oc alla hlute af því, þá mer tilkoma, enn áttæringurinn forne sem gengur í Dritvík oc teinæringurinn stóri skulu fylgia Snóksdal. Hefi ec fengid henni áður kross oc linda oc nokkur spensl, edur hvad annat þad ec hefi henni fengid, oc hún vænist minni heimilld ad, skal hún friálslega eignast fram yfer þá peninga sem ec hefi ted oc gefid í þessari minni testamentisgerd. Her með á ec tíu hundrud í Saurbæarfjóru, oc þar gef ec önnur fimm hundrud Snóksdalskyrkiu, enn önnur Saudafells kirkíu.

G g 2

Biarna

dalum cum omnibus eo pertinentibus facultatibus animatis & inanimatis, quas ego specialiter non legavi, exempli causa, butyro, feno, vaccis, ovibus, tauris castratis, vervecibus, & viginti eqvis, per triennium libere utendum lego, ita &, ut totam templi fortam, & unacum Snoksdalo sequentes villas: Hamarendas, Skardum, dimidium Vífilsdali, decem hundredas de Holo, Hamarum, Bugduftados & Hordubolum, atque omnes pecudes lactarias quæ dictis villis & villarum portionibus adhærent, retineat volo; simul & omnium prædistorum bonorum proventum ei dono. Præterea & sesqui apud Hellnos navem, & omnes de iis, quæ ad me pertinent, capturarum portiones, in plenam possessionem dono, simul & omnes capturarum de navi octo remis instructa, & in Dritvika sita, quæ mihi competunt, portiones, unica, quæ Eya Jónæ filiæ cedito, excepta, retineto. Similiter & prædicta mea Guðruna in Öndverðarnefo navem, cujus gubernator est Gamaliel, & omnem de illa capturam quæ mihi competit, possideto, sed vetusta navis octo remis, quæ Dritvikæ est, & magna illa navis decem remis instructa, ad Snoksdalum pertineto. Guðrunæ meæ crucem (argenteam), zonam, & fibulas aliquot antea dedi, & quæ plura illi tradidi, & illa se a me dono accepisse asseruerit, hæc omnia supra bona illa quæ in hoc testamento ei assignavi & legavi, libere possideto. Decem hundredarum partem litorum Saurbæensium possideo, quarum quinque templo Snoksdalensi, reliquas templo Saudafellensi dono. Fra-

tri

Biarna bróður mínum Gudmunds fyne gef ec jörðena Hródnýarfstade í Laxárdal, oc þau kvígillde sem þar med eru. Svo oc gef ec hönum jörðena Dúnkurbakka í Snóksdals kyrkiufókn med sömu skilorde, oc þau kvígillde sem þar med eru. Oc her til gef ec hönum sex vætter smiors oc þriár vætter skreidar í Snóksdal, oc tvö naut gömul. Sömuledes gef ec hönum alla hlúte af skipi því sem Sigurdur Jónsson er fyrer, þá sem mer tilkoma. Her med skipa ec ad gefest fátækum heima í Snóksdal þriár vætter smiors oc þriár vætter fiska, uxahúð oc kýr, tvær voder vadmáls, oc þar til sex kaplar, oc þar skipa ec Gamaliel Einars fyne af einn, oc hann kvittann um það sem ec átte hiá hönum meira. Her med skipa ec ad gefest eitt hundrad á Saudafelle, oc annad í Höfnum, þridia í Sídumúla, fiórda á Eyre. Petur Sveinbiarnarson skal vera kvittur um það sem ec á hiá hönum, oc þar til skal hann eignast þann kapal sem ec hese led hönum. Olafur sem verid hefur á Mioabóle skal eignast kapal, oc móder hans þann sem hún hefur farid med. Gudrúnu Hálfðánardóttur, kvinnu Jacobs; þau skulu eignast þá kú oc ásaudar kvígillde sem hiá þeim er. Jón í Hlíðartúne skal vera kvittur um landskulldina, enn svara sex kvígilldum gilldum mínum erfingium. Jón á Hördubóli skal hafa kvitta sína landskulld. Nikulás á Bakka skal vera kvittur um þann kapal sem hann misti fyrer mer. Vermundur Jónsson skal vera kvittur um þær tólf ær sem hann miste fyrer mer.

tri meo Biarnio Gudmundi filio villam Hrodnyarfstados in Laxardalo, & pecudes ferreas eo pertinentes dono, ut & villam Dunkurbakkum intra parociam Snoksdalen-sem sitam, & pecudes ferreas lactarias eodem pertinentes simili conditione, & sex præterea octogepondia butyri, tria piscium arefactorum de Snoksdalo octogepondia, & duos tauros castratos annosos lego. Similiter & omnes quæ mihi competunt capture portiones de navi, quam Sigurdus Jonæ filius gubernat, ei dono. Jubeo quoque ut hic Snoksdali pauperibus distribuuntur tria butyri octogepondia, piscium arefactorum tantundem, corium tauri & vaccæ, panni inquilini ulnæ quadraginta octo, & sex eqvæ, quarum unam Gamalieli Einaris filio lego, illique simul sua mihi scripta nomina remitto. Ita & unam hundredam Saudafelli, alteram Höfnis, tertiam Sídumullis, quartam Eyra simili modo distribui jubeo. Petro Sveinbiörnisi filio nomina remitto, præterea & ille eqvam, quam ei commodavi, possideto. Olaus qui Mioaboli fuit, eqvam, & mater ejus alteram, qua usæ est, possideto. Gudruna filia Hálfðanis, ejusque maritus Jacob, vaccam & sex oves lactarias, quas usui habuerunt, possideto. Jonæ de Hlíðartuno locarium remitto, sed ille sex vaccarum æquamentum hæredibus meis plene persolvito. Jonæ de Hördubolo locarium remitto. Nicolao de Bakki eqvam meam, quam per incuriam suam amisit, remitto. Vermundo Jonæ filio

mer. Jón Oddsfon oc Gudrún Arnadóttir; þeim gef ec kú oc kapal. Oddi mínum Audunarsyni (*al* Bódvarsyni) gef ec kapal. Olafur í Selárdal skal vera kvittur um sína landfskyld. Þórdi á Hamri gef ec kvitta sína landfskyld. Jón Pálsfon á Mióabóli skal vera kvittur um sína landfskyld. Þorsteini Grímsyni á Skardi gef ec kvitta sína landfskyld. Petri á Gilialande gef ec upp sína landfskyld, oc þar til eitt kvígillde sem hann hefur til leigu. Olafi Arafyni gef ec upp sína landfskyld, oc eitt kvígillde af þeim sem hann hefur til leigu. Arnbirne frænda Narfasyne gaf ec þær fiórar (*al* þriár) ær sem hiá hönum eru, oc þar til kapal. Gudrúnu Christoforusdóttur á Hóle gef ec hundrads heft, oc þar til kú, nema hún vilie helldur áfauðar kúgillde. Hallgerde á Harrastöðum gef ec kvígillde sem hiá hennar manne er. Sveini Jóns syne heim í Snóksdal gef ec hundradsheft, oc konu hans Þuríde gef ec kú. Item tuttugu álner hvörre vinnukonu heima í Snóksdal. Gudmundi Jónsfyni sem geymer fe mitt í Snóksdal gef ec kvígu þá sem hiá hönum er. Sveini Magnúsfyni gef ec tvævetran kapal, oc annann tvævetrann Jóni Laugufyni; Olafi Einarfyni veturgamlann. Pál Þorgeirfson gef ec kvittann um sína landfskyld. Gudlaugu Bódvarsdóttur gef ec þrevetra kvígu. Her med gef ec stúlku Arna á Melum í Hrútafirdi er ber nafn Þórunnar minnar heitinnar tvö kvígillde hiá Arna

G g 3

Bónða

filio duodecim illas oves meas lactarias, quas sua culpa amisit, remitto. Jonæ Oddi filio & Gudrunæ Arnæ filia vaccam & eqvam lego: Ottoni meo filio Audunis (*al* Bódvaris) eqvam dono. Olao de Selardal locarium condono. Thordo de Hamaro locarium condono. Jonæ Pauli filio de Mioabolo locarium condono. Thorssteino Grimi filio de Skardo locarium condono. Petro de Gilialando locarium, & insuper unum vaccæ æqvamentum, quod illi utendum elocavi, condono. Olao filio Arii locarium remitto, & unum vaccæ æqvamentum, quod ei elocavi, dono. Cognato meo Arnbiørno filio Narfi qvatuor (*al* tres), quas habet, oves lactarias, & eqvam dono. Gudrunæ Christophori filia de Holo eqvum hundreda æstimandum, & vaccam insuper, nisi vaccæ æqvamentum ovibus lactariis persolvendum maluerit, dono. Hallgerdæ de Harraftadis vaccæ æqvamentum, quod maritus ejus tenet, dono. Svenoni Jonæ filio, qui Snoksdali est, eqvum hundreda æstimandum, & uxori ejus Thuridæ vaccam, dono. Item viginti ulnas (pretii) cuique, quæ Snoksdali est, operariæ. Gudmundo Jonæ filio meo opilioni Snoksdalenti juvencam, quam ipse tenet, dono. Svenoni Magui filio eqvam bimulam, & alteram bimulam Jonæ filio Laugæ, Olao quoque filio Einaris eqvam anniculam, dono. Paulo Thorgeiris filio locarium condono. Gudlaugæ Bódvaris filia juvencam trimulam dono. Puellæ Arnæ de Melis in traetu Hrútafjordenfi, quæ Thorunnæ meæ, jam in mortuis, nomen gerit, duarum

Bónða Gíslafyni, oc tvö kvígillde á Bákaftöðum, oc þriár ær fekk ec henni í vor ed var; þar til skipa ec henne þriár ær sem her eru (*al.* her í Snóksdal). Annari stúlkur, er heiter Þórunn, dóttur Guðrúnar Guðmundardóttur, gef ec fimm hundrud hiá Guðrúnu minne Einarisdóttur. Píllte Sveins á Kýrunnarstöðum er heitinn er epter Einari mínum gef ec tvö kvígillde af þeim átta sem hann hefur til leigu, oc þar til tvö gelldfiár hundrud; annad í faudum, annad í nautum, oc heft; eru þetta fimm hundrud. Stúlkur Brands Bónða Einarssonar, er heiter Þórunn, gef ec fiögur kvígillde er ec á í byggingu hiá Þorvalde Bónða Einarssonar, oc hid fimta á Oddastöðum hiá Asgrími. Píllte Arna Bónða Oddssonar, heiter Einar, gef ec fimm hundrud, oc skal hann taka í þau þriú málnytu kúgillde er ec á hiá Steindóri Bónða Finnsfyni, oc hid fiórda á Þverá hiá Ormi, oc hid fimta í Selvelle hiá Þórólfe. Biarna Bónða Sumarlíðafyni gef ec smiörtunnu í Síðumúla, oc kvittann um það kvígillde sem ec átte hiá hönum, oc þar til skipa ec hönum heft. Svein Jónsson á Birnustöðum gef ec kvittann um sína landfkyllid. Síra Freysteini Grímsfyni gef ec adra smiörtunnu í Síðumúla. Ormi Bónða Sturlafyni gef ec smiörtunnu í Höfn, oc kvinnu hanns Þorbiörgu gamallt naut, oc það vil ec gíalldist í Höfn. Onnu minne Biarnadóttur gef ec jördina Höfn í Hvammsíveit, oc jördina Kýrunnarstaðe

rum vaccarum æqvamentum apud Dominum Arnam Gíslai filium, & duarum Balkastadis, dono; Tres oves lactarias illi vere proxime præterlapso tradidi, & alias tres hic (Snoksdali) illi assigno. Alteri puellæ, filiæ Gudrunæ Guðmundidæ, cui nomen quoque Thorunna, quinque etiam hundredas, a Gudruna mea Einaris filia persolvendas, dono. Puero Sveinis de Kýrunnarstadis, de nomine Einaris mei denominato, duarum vaccarum æqvamentum ex octo illis, quas ei elocavi, & præterea duas hundredas in pecudibus non lactariis, alteram scilicet vervecibus, alteram tauris castratis expendendas, & equum, quinque videlicet hundredas, dono. Puellæ Domini Brandi Einaris filii, cui nomen Thorunna, quatuor vaccarum æqvamentum, quod Domino Thorvaldo Einaris filio elocavi, & quintæ apud Asgrimum de Oddastadis, assigno. Puero Domini Arnæ Oddi filii, cui nomen Einarus, quinque hundredas dono, ita ut trium vaccarum æqvamentum a Domino Steinthoro Finni filio, quartæ ab Ormo de Thvera, & quintæ vaccæ æqvamentum a Thorólfo de Selvöllo recipiat. Domino Biarnio Sumarlíði filio tonnam butyri de Síðumulo dono, vaccæ æqvamentum, quod mihi debet, ei remitto, & equum ei præterea lego. Svenoni Jonæ filio de Birnustadis locarium condono. Sacerdoti Grímo Freysteinis filio alteram de Síðumulo tonnam butyri dono. Domino Ormo Sturlæ filio tonnam butyri de Höfna, & uxori ejus Thorbiörgæ taurum annosum castratum ibidem expendendum dono. Annæ meæ Biarni filiæ prædium Höfnam in parœcia Hvammsí, & villas Kýrunnarstados viginti

arstade fiögur hundrud oc tuttugu, Teig tíu hundrud, Hollt sextán hundrud, fiögur kúgillde oc tuttugu þar til med fyrrskrifudum jörðum; Oc þar til átta hundrud í heftum oc fríðum peningum, oc önnur átta hundrud í daudum peningum þarflegum. Reiknaft þetta hundrad hundrada. Salbiörgu (*al.* Hallbiörgu) minne Biarnadóttur systur hennar gef ec annad hundrad hundrada. Attatíge hundrud í jörðum oc fiögur kvígillde oc tuttugu. Atta hundrud í heftum oc fríðum peningum, oc önnur átta hundrud í daudum peningum þarflegum. Skal hún eignast í fyrrskrifad hundrad hundrada jörðina Harraftade á Fellsströnd fiögur hundrud oc tuttugu í Stadarfellskyrkíufókn, oc jörðena Breidabólstað í sömu kyrkíufókn tuttugu oc fiögur hundrud, oc jörðena Hellu sextán hundrud, oc Hafftade sextán hundrud í sömu kirkiufókn, oc reiknaft þetta áttatíge hundrud í jörðum. Einari mínum Einarsfyni sem er í Höfn skipa ec í sín þíonuustulaun þríu málnytukúgillde. oc hundrad í fríðum peningum oc fríðvirdtum. Einn heft hefur hann úttekid. Gudrúnu minne Pálsdóttur skipa ec í sín þíonuustulaun fiögur (*al.* þríu) málnytu kúgillde med þeim átta ám edur tíu sem hún átte þá hún kom til mín frá Selárdal, oc þar til skipa ec henne gellðfiárhundrad. Gríme oc Þórbiörgu í Síðumúla skipa ec í sín þíonuustu laun þríu málnytukúgillde, gellðfiárhundrad, oc hundrad í daudum peningum þarflegum

& qvatuor hundredis, Teigum decem hundredis, ac Holltum sedecim hundredis æstímatas, & cum prædictis villis viginti & qvatuor vaccarum æqvamentum; præterea & octo hundredas eqvis & rebus animatis, & alias octo rebus inaninatis utilibus expendendas dono. Horum summa est centenarius hundredarum. Sorori ejus Salbiörgæ (*al.* Hallbiörgæ) meæ Biarni filix alterum hundredarum centenarium dono, octoginta scilicet hundredas villis, viginti qvatuor vaccarum æqvamentum pecudibus lætariis, octo hundredas eqvis & rebus animatis, & alteras octo rebus utilibus inaninatis expendendas. Ad prædictum hundredarum centenarium constituendum, villam Harraftados in tractu Fellsströndensi paræciæ Stadarfellenfis viginti qvatuor hundredis, Breidabólstaðum in eadem paræciæ viginti & qvatuor hundredis, Hellam sedecim hundredis, & Hafftados in eadem paræciæ sedecim hundredis, in summa villas octoginta hundredis, æstímatas accipito. Einaro meo Einari filio de Höfna pro mercede laborum trium vaccarum æqvamentum pecudibus lætariis, & hundredam rebus animatis vel his paribus expendenda assigno. Ille unum eqvum jam tum accepit. Gudrunæ meæ Pauli filix pro mercede laborum qvatuor (*al.* trium) vaccarum æqvamentum assigno, qvo & octo illæ vel decem oves lætariæ rependuntur, quas illa possidebat, cum Selárdalo in meam familiam transiit. Illi præterea unam hundredam pecudibus non lætariis persolvendam lego. Grímo & Thorbiörgæ de Síðumulo pro mercede laborum trium vaccarum æqvamentum, hundredam pecudibus non lætariis, & hundredam

þarflegum, svo oc skal það ecke til reikningskapar koma við þau sem ec hefe haft fyrir börnum þeirra. Þurídi Einarsdóttur gelld ec oc skipa í sín þíonuustulaun fiögur málnytu kvígillde oc eitt hundrad í góðum peníngum þarflegum þeim sem henne líkar vel. Höllu Jónsdóttur á Saudafelle vil ec útgreideft þau tvo áfauðarkvígillde oc tvær kýr sem hún á hiá mer, oc hestur fá sem úngur er oc vel reidt. Skúla fyni hennar gef ec fimm hundrud í góðum peníngum, með því sem hann erídi epter sinn födur. Nú gef ec hönum þar til önnur fimm hundrud, skulu þau vera í málnytu þríú, gelldfár hundrad, oc hestur, svo hann egi tíu. Stúlku á Saudafelle Sigríde Þorláksdóttur vil ec útgialldeft þau fimm hundrud sem hún á hiá mer. Þórði Halldórsfyni bróðurfyni mínum gef ec hálfa Túngu í Hördadal tólf hundrud ad dýrleika, oc þar með átta kvígillde oc jördina Vík í Trekyllisvík, tólf hundrud ad dýrleika, oc þar með þríú kvígillde oc þar til gef ec hönum tvö hundrud í búsgagne, sæng fyrer eitt hundrad, gellt naut fyrer eitt hundrad, oc kapal. Gudmundi Halldórsfyni bróður hennar gef ec jördina Nordtúngu í Þverar hlíd fimm oc tuttugu hundrud, oc þar með gef ec Sigríde Jónsdóttur Háfafell með sex kúgílldum. Ingebiörgu Jónsdóttur fyftur hennar gef ec jörðena Kallkak nordur á Bolum tólf hundrud ad dýrleika, oc þar með fimm kvígillde. Finne frænda Hálfdánarsyne

gef

dredam rebus utilibus inanimatis constantes lego, ita & sumtus, quos in liberos eorum impendi, rationibus meis expunguntor. Thuridæ Einari filiæ pro laborum mercede quatuor vaccarum æqvamentum, & unam hundredam rebus bonis & utilibus, quæ ei perplaceant, expendenda assigno. Hallæ Jonæ filiæ de Saudafello duodecim oves lactariæ & duæ vaccæ, quas illi debeo, & equus junior tolutarius, expenduntor. Skulio ejus filio quingve hundredas, suum scilicet patrimonium, rebus melioris notæ expendendas assigno. Alias præterea quingve hundredas, pecudibus scilicet lactariis constantes tres, non lactariis unam & equum illi lego, ita ut decem hundredas possideat. Puellæ de Saudafello, cui nomen Sigrída Thorlaci filiæ, quingve illæ hundredæ, quas ego illi debeo, persolvuntor. Thordo Halthori filio, meo ex fratre nepoti, dimidium villæ Tungæ in Hördadalo duodecim hundredis æstimatum, una cum octo vaccarum æqvamento, & villam Vikam in trahtu Trekyllisvík duodecim hundredis æstimatum, & cum illa trium vaccarum æqvamentum, supellestilem præterea duabus hundredis, lectum una, taurum castratum una hundreda æstimatos, & equum lego. Gudmundo Halthori filio ejus fratri villam Nordtungam in Thverarhlída viginti quingve hundredis æstimatam, & Sigrída Jonæ filiæ villam Hafafellum cum sex vaccarum æqvamento, dono. Sorori ejus Ingebiorgæ Jonæ filiæ villam Kallbakum in Bolis duodecim hundredis æstimatam & quingve vaccarum æqvamentum, dono.

gef ec Eyre í Bitru, oc þann forna áttæring sem þar er. A kirkian þar þriátiú álaudar oc þar med fimf kýr, enn allt annad sem þar er afgangs af fríðum peníngum oc af daudum, það vil ec ad allt færíft heim í Snóksdal. Jóni frænda Ólafsfyne gef ec jörðena Sólheima í Laxárdal, oc þar med sex kvígillde. Móður hans Ingegerdi systur minne gef ec Hornstadi, oc þar med sex kvígillde.

Litr. D.

(d) **E**g Sigurdur prestur Jónsfon giöre góðum mönnum kunnigt med þessu mínu brefe, aht ec medkennunfst, aht ec hefe lofad gude oc mínum Herra Kóngenum, hafa oc hallda heilaga kristelega postulega trú, oc þá kristelega síðu sem inneftanda í Hans *Ordinanciubók*, oc samhlióða eru heilagre skrift, eða þar utaf dregnar, það framast sem Gud fader fyrer sinn son Jesum Christum med Heilags Anda náð gefur mer ad skilia; Oc því á mille annara greina hefur hann mer bodid, aht ec skule í eginlegu móðurmále flytia oc handtera það heilaga sacramentum altaris sem ver köllum messuembætte. Oc því fyrer þá skynsemdargrein, aht ec hefe vitad síð oc lög her í lande svo vera, aht það heilaga sacramentum skírnarennar hefur verit optífnnes í naudsyn flutt í móðurmále, oc þau sömu börn sem svo

dono. Cognato meo Finno Halfdanis filio Eyram in tractu Bitrensi, & navem, quæ ibi est, vetustam octo remis instructam, lego. Templum, quod inibi est, triginta oves lactarias & quinque vaccas possidet. Reliquæ omnes res animatæ & inanimatæ ibidem residuæ Snoksdalum devehuntur. Cognato meo Jonæ Olai filio villam Solheimos in Laxardalo cum sex vaccarum æquamento dono. Matri ejus Ingegerdæ meæ sorori villam Hornstados unacum sex vaccarum æquamento lego.

(d) Ego Sigurdus Jonæ filius, sacerdos, bonis omnibus per has meas literas notum facio, me-profiteri, quod Deo & Domino meo Regi, sanctam, christianam apostolicam fidem & cæremonias christianas quæ libro ejus *Ordinationis* insunt, & sacræ scripturæ concordant, aut ex hac desumptæ sunt, me, quantum Deus Pater per Filium suum Jesum Christum gratia Spiritus Sancti intelligere concefferit, observaturum fore promiserim; ille autem me sanctum illud Sacramentum Altaris, quod nos officium missæ appellamus, propria mea vernacula proferre & administrare inter alia jussit. Illa igitur ratione huc inducor, quod legibus & usu in hac terra receptum, sanctum baptismi Sacramentum necessitate urgente vernacula persæpe administratum, liberos autem hoc modo

svo hafa skírd verid oc helgud endurgetenn Gude fyrer hans ord, vatn oc Heilagann Anda, hafa síðan í lánga tíma haldenn vered fyrer kristenn börn; Svo oc trúe ec einnin þat þó þetta sacramentum altaris se nú í móðurmále framslutt oc handterad sva sem sacramentum skírnærennar, þá mune oc hollid oc blóð Jesu Christi helgast med þeim sömu ordum, sem Jesus Christus talade siálfur á þeirre nátt sem hann forráðenn vard, oc hann tok brauded oc gaf sínum lærefveinum oc sagde: *Taked oc eted, þad er minn líkame, sem fyrer yður &c. Sömu leidis tók hann oc kaleikenn &c. Svo opt sem þer &c.* Oc í hvada eda hveriu túngumále sem þesse ord eru tölud tilheyrelega med trúnnu rettre, hvert þad er í Latínu eda Norrænu, Þýdversku eda Dönsku, ef þeir understanda rettelega oc med hæfelegum hætte, oc rettre trú oc meiningu handtera sem þetta brúka, mune þeim húngrudum sálum til endurnæringar oc híalpar verda, epter því sem Christur hefur ofs siálfur játad. Því í Guds traufte oc Heilags Anda náð tilkalladre, ad fyrrfögdum greinum oc mörgum öðrum fleirum (athuguduin), vil ec þetta sacramentum altaris, sem ver köllum *messu*, uppbyria nú á næsta epterfarande dag, sem ver köllum páskadag, í móðurmále rettelegu. Oc því lýse ec, ad ec giöre þetta til aungrar óhlýdne vid Heilaga Almennelega Kyrkiu, heilaga kristne, eda hennar yfermenn, helldur til hlýdne vid Gud oc hanns bod, oc hollustu vid minn Herra Kóngenn, Kóng Christian Frideriksøn, epter

modo baptizatos & sanctificatos ac a Deo per ejus verbum, aquam & Spiritum Sanctum regeneritos, a longo inde tempore pro christianis habitos fuisse noverim. Ita & credo, quod quamvis Sacramentum Altaris posthac veluti Sacramentum Baptismi huc usque, vernacula administretur, carnem & sanguinem Jesu Christi consecratum iri iisdem illis verbis, quæ ipse Jesus Christus protulit ea nocte quæ proditus est, cum panem accepit, & suis discipulis dedit, dicens: *Accipite & comedite, hoc corpus meum est, quod pro vobis &c.* Similiter & calicem accepit &c. *Quotiescumque &c.* Et in quali, aut qualicunque lingua hæc verba rite ex vera fide, sive lingua Latina, sive Norvegica, Germanica aut Danica, prolata fuerint, si modo recte & convenienter intelligatur, & utentes recta fide ac intentione administraverint, ex ipsius Christi promisso animabus esuriientibus refocillationi & saluti fore credo. Hinc in Deum fiducia, invocata Spiritus Sancti gratia, vi prædictorum & multorum aliorum articulorum, hoc Sacramentum altaris, quod nos *missam* appellamus, die proximo subsequenti, quem nos pascha appellamus, genuina mihi vernacula administrare incipiam; (simulque profiteor, me istud ex nulla contumacia in sanctam catholicam ecclesiam, sanctam religionem christianam, aut ejus antistites, sed ex obedientia in Deum ejusque mandata, & fidelitate in Dominum meum Regem, Regem Christianum Friderici filium, ex ejus

Ordina-

ep̃ter því sem hans *Ordinancia* innehelldur, oc þessu bíhallda oc framfylgia þar til sem önnur kristeleg skipan ágiðrest í almennelegu consilium, þá vil ec mig þar ep̃ter retta ep̃ter því sem hverium kristnum manne ber aht giðra, svo sem minn Herra Konúngurinn síalfur segist giðra vilia, sem í *Ordinanciu* í þeim Prologus sem þar er fyrerskrifadur, inneftendur. Oc til sannenda her um, set ec mitt innfigle fyrer þetta bref, hvört ed giðrt var med vitorde tveggia kennemanna, Síra Jóns Olafsónar oc Jóns Semingsónar, oc þeir settu oc svo sín innfigle med voru innfigle fyrer þetta bref, hvert er giðrt var oc skrifad ad Greniadarstöðum í Reykiadal, laugardagen næftann fyrer páska; Þá lided var frá hollðgan vors Herra Jesu Christi MDLIII ár.

Ordinationis præscripto facere) in quo & persistam usque quo alia christiana institutio in Concilio Generali sanciat, quam ego observabo, ita ut quivis homo christianus debet, & Dominus meus Rex ipse in præfixa suæ *Ordinationi* prologo se observaturum profiteatur. In quorum testimonium ego sigillum meum his literis apprimo, quæ consensu duobus sacerdotibus Jona Olai filio & Jona Semingi filio, qui sua etiam sigilla apposuerunt, scriptæ sunt Greniadarstædis in Reykiadalo, die Saturni proximo ante pascha, anno post nativitatem Domini nostri Jesu Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo & tertio.



SECTIO III.

De Episcopis Skalholtensibus.

CAP. I.

De Gissuro Enari filio.

§. I.

Gissurus Enari natus Bulandi in Toparchia Skaftafellensi, obscuro, ut quidam volunt genere, quidam autem Lopti Divitis (a), alii Einari Thorleifidæ (b), pronepotem fuisse asserunt. Patre amisso, qui ex Gunnhilda uxore sex, qui ad maturitatem pervenerunt, susceperat liberos, quorum Gissurus natus maximus fuit, cum ephebis vix egressus esset, ab Haldora Abbatissa Kirkiubajensi, quæ ejus fuit amita, educandus assumitur, quæ, quamprimum ejus ingenium, mite, docile, cujusvis artis capax, discendique avidum cognovit, primo ab Arna Abbate Thykkvabajensi, artibus, quæ ibidem docebantur, informari curavit, usquedum annum ageret 16 aut 18, deinde autem in Ogmundi Episcopi, ad cujus aures fama

(a) Olufa Lopti Divitis filia priusquam Biorno Torleifi filio nuberet (vid. supra Tom. 2. pag. 234.), ex vago concubitu duos edidit partus, quorum posterior fuit Sigvaldus, ab eximia corporis statura vocatus Långalíf. Hujus liberi fuerunt: Enarus Gísluri pater, Gudmundus, Gunnarus, Geíthrudís, Helga & Halldora ultima Cœnobii Kirkiubajensis Antistes, quæ Gíslurum educavit; Sed Enari liberi fuerunt, Gíslurus Episcopus, Thorlacus, Halldorus; qui tres fratres connubio sibi junxerunt totidem sorores Johannis Eggertini, sed Eggerti Johannidæ germanas, quorum uterque supremam Islandiæ Præfecturam gessit (vid. supra Tom. 2. pag. 255. 292). Halldorus hicce fuit Pastor Selardalensis, Jonas Enari Gísluri frater, Pastor Reykholtensis noster tritavus, Arnar & Oddnyar Halldora Abbatissa educavit, Oddnyaque inter ultimas ejusdem monasterii moniales numeratur; Hoc modo Gíslurus ejusque fratres fuerunt Lopti Divitis abnepotes, & Olufæ pronepotes.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 228. 230. Jonas Gíslurius Brynjulfi Svenonii frater uterinus, & Gísluri Episcopi ex fratre Thorlaco pronepos, scriptum reliquit, uxorem Sigvaldi Långalíf nomine Thuridam, fuisse filiam Einari Thorleifidæ notham.

fama de ejus præcoci ingenio volaverat, fatellitium venit, qvi egregiis adolescentis ingenii dotibus delectatus, humanioribus literis, qvantum tum temporis fieri potuit, eum imbuere curavit, in qvo studiorum genere brevi omnes condiscipulos longe superavit. Cernens itaqve Præfûl ingenium hocce multo majoris capax esse eruditionis, qvam in Islandia adipisci posset, suis impensis Gissurum in scholam Hamburgensem ablegavit, ibidemqve quadriennium (aut ut qvidam volunt sexennium) sustentavit. In qva Gissurus obediendo, discendo, & qvæcunqve aut vidit aut audit, annotando, singularem Rectôris scholæ favorem sibi conciliavit, qvi aliquando dixisse fertur, *aut se omnia fallere, aut hujus juvenis industriam magno ei commodo olim futuram*; Hic, ut videtur, Lutheri dogmatum gustum aliquem imbibit (a), qvapropter, ut qvidam volunt, e schola Hamburgensi dimissus, Wittebergam se contulit, ibiqve triennio ipsius Lutheri & Melanchtonis sedulum egit auditorem (b).

§. 2.

Ex hac peregrinatione in patriam reduci nusqvam janua patuit, omnes enim eum ob hæresin (ut vocabant) Lutheranam averfabantur, præcipue autem Episcopus & Abbatissa, ejus qvondam fautores, & Mæcenates maximi; expers itaqve consilii, paterna rura, matre rem familiarem dirigente, exercere cœpit; Ut coloni Islandici solent, hyemali tempore piscationi, per domesticum tali operi sœvetum, operam dedit, alii autem ipsum id laboris in se suscepisse innuunt. Qvicqvid eorum fuerit, in eo consentiunt, qvod ingentem aut tantam piscium multitudinem ceperit,

H h 3

ut

(a) Num ipsa schola Hamburgensis hac tempestate Lutheri dogmata publice receperit, non dicam, sed ejus doctrinam Hamburgensibus notam fuisse nullum est dubium, & certe circa hæc tempora Bugenhagius in Holsatia & Hamburgi puriorem doctrinam publice profitebatur.

(b) Ad annum 1540 scribit *BIÖRNUS de Skardsaa* Gissurum scholam Hamburgensem frequentasse, ibiqve Lutheri dogmata imbibisse; sed ad annum 1542, qvod Wittebergæ triennium studiis incubuerit, ibiqve Lutherum ac Melanchtonem audiverit; & *JONAS ARÆSONIUS* sacerdos Vatnsfjordenfis, vir doctus, in *Annalibus*, qvos reliquit, expresse scribit Gissurum postqvam scholam Hamburgensem reliquit, integram triennium Wittebergæ Musis operam dedisse, qvibus plures consentiunt, unde seqvi videtur, qvod sex annos aut septennium literis Hamburgi & Wittebergæ operam dederit, de qvo pluribus infra §. 3. agemus.

ut magnam æris alieni partem solvere, & familiam inde sustentare potuerit, quæ miseræ satis conditione cum ad unum aut duos annos vitam protraxisset, paullo melior ex improvise, & unde minime sperabatur, affulsit; Nam Sigurdus Abbas Thyckvabajensis, acerrimus tunc temporis Lutheranae doctrinæ osor, honestam intra monasterium sustentationis obtulit conditionem, modo is se suosque monachos lingvæ Latinæ rudimenta, & alia, quæ discere cupivit, edoceret, quam ille lubenter accepit, intergrumque biennium Religiosos istos erudiendo, maximum ipse eruditionis fecit profectum, ibidem enim librorum utilium copia erat, quorum rivis sua irrigare arva non neglexit, ut ipse postea ingenue confitebatur. Interea antiquus ejus herus & Evergeta Ogmundus Episcopus, qui diu luscus fuerat, jam cæcus factus, senioque paulatim ingravescente tali se opus habere Amanuensi sentiebat, qui fidei & vigilantie ingenii acumen conjunctum haberet, quique res suas & rationes, quæ ei cum multis tam indigenis, quam exoticis difficiles & intricatæ intercesserunt, expedire & extricare posset, cui negotio parem neminem cognovit, præter antiquum suum clientem & alumnum Gissurum Enari. Ipsi itaque ex Monasterio Thyckvabajensi evocato, non jam obstante hæreseos suspitione, hanc mandavit provinciam, ut sibi a rationibus esset, cui Gissurus per plures annos, tam aliorum, quam ipsius Præsulis tanta approbatione præfuit, ut intimorum amicorum albo adscriberetur, quo tempore Gissurum, divinam illam, de qua in corde & conscientia convictus fuit, veritatem detinuisse, non videtur dubitandum; Sed quicquid ejus sit, id tantum certum est, quod Præsul eum Lutheranae hæreseos virus, (ut ipse loquebatur) ejurasse, & genuinum Catholicæ Ecclesiæ membrum esse putavit. Alias enim nec sacris initiatum, suumque Diaconum fecisset, nec conciones publice habere, quibus ipse haud raro interfuit, permisisset (a); nec tandem hæreseos suspec-

-
- (a) Gissurus, qui de veritate Lutheranae Religionis convictus, in contubernio Abbatis & Monachorum Catholicæ Religionis summo opere additorum biennium ita transegit, ut ne minimam illis de sua religione & vero cordis sensu suspicionem daret, quique tres aut duos annos in familia Episcopi & Archiepiscopi, acerrimorum ejusdem religionis hostium, eodem modo vixit, imo, qui Episcopi Catholici proprius fuit Diaconus, eorumque eo sæpe est concionatus, & sacra papistica administravit, & qui tot annis in conspectu omnium publice versans, totius diæceseos Clero talem de se opinionem instillaverat, quod ipso nullus esset magis Catholicus, & dignior, qui Episcopo Catholico

suspectum virum ad ipsum Archiepiscopum Lutheranae doctrinae hostem & persecutorem insensissimum institutæ legationi præfecisset, quod tamen anno 1536 factum est, in qua peregrinatione Gissurus bis in magnum venit periculum, primo Nidarosiae in ipsius Archiepiscopi ædibus, apud quem hyemavit, in cuius etiam familiaritatem se ita insinuaverat, ut ei jam a libellis & lectionibus esset; Hic enim cum aliquando in cubiculo securus aliquod reformatorum scriptum legeret, ex improvise ei supervenit ipse Archiepiscopus, librumque postulavit, quem Gissurus negare non sustinens, ipsum quidem porrexit, sed ita, ut summa simul adhibita dexteritate, quædam volveret folia, aliumque sibi minus periculosum ei monstraret locum, quam revera legebat, quo ille inspecto sine ulteriori examine librum ei reddidit, fassus autem postea est Gissurus, magnum sibi tum impendisse periculum, si Archiepiscopo id, quod tum legebat, innotuisset; ideo, ne idem sibi sæpius eveniret, cistulam omnes suos suspectos & prohibitos libros continentem, defodit. Altera autem vice cum Nidarosia discedens per Bergas Islandiam peteret, indicatumque esset Præfecto arcis Bergensis Eskildio Bilde, legatos Ogmundi suspectas aut Regi Regnoque detrimentosas ab Archiepiscopo ad Præsulem Islandum ferre literas, statim cum navis Præfectis captus, & severissime examinatus fuit, ita, ut detractæ ipsi vestes ac calcei accurate etiam excuterentur, & licet nihil inveniretur, in carcerem tamen conjecti sunt, unde tandem intercessione Episcopi Bergensis Mag. Gebleri Petræi dimissi fuerunt; cuius beneficii & humanitatis Diacono suo præstitæ Ogmundus in literis ad Geblerum anno 1537 datis, adjecta gratiarum actione, meminit. Gissurus autem ex custodia dimissus, velis vento datis, in Islandiam transiit, & suspectas illas literas hero suo tradidit; qua eximia fidelitate, ejus de se conceptam opinionem multum confirmavit.

§. 3.

Exstincto in Norvegia Sigmundo Ejolfi filio, suo ex sorore nepote, quem sibi Ogmundus successorem destinaverat, Gissurum Enari subrogavit,

lico succederet, Lutheranaeque Religioni obstitet, eandemque reprimeret, quomodo ab omni hypocriseos crimine purus esse potuerit, non videmus; Sunt qui hoc piarum fraudum nomine excusare volunt. Nostra autem sententia est, simplicissimum & forte optimum esse, illicitam hic agnoscere simulationem, quæ necessitate quadam, & imminentis persecutionis periculo, non excusari, sed aliquo saltem modo mitigari aut palliari possit.

vit, eundemque anno 1539 generali Skaltholtenſi Synodo eligendum propoſuit, moxque, accepta Cleri electione, ſuas ad Regem ſcriptas Giſſuro dedit literas (a), & præterea alias patentes a ſe ſubſcriptas literas commendatitias, inter alia promittens, nomina, quæ neceſſario faceret, ſe una cum ipſo expediturum (b).

§. 4.

Giſſurus autem Hamburgum feliciter translatus, ibique aliquantisper apud ſibi quondam notos morans, de cæde Dieterici Myndenſis ejusque ſatellitum, Skaltholti poſt ſuum diſceſſum perpetrata, certior factus ſit, unde Hafniam adire & irato Regi cauſam cædis in Ogmundum conjicienti ſe ſiſtere timuit, conducto itaque tabellario, ad Regem literas ſcripſit (c),
quibus

- (a) Literæ datæ ſunt in foro generali feria tertia poſt feſtum Petri & Pauli, anno 1539, quo initio Ogmundus Regi gratias agit, pro datis admonitionibus de verbi divini vulgo prædicandi ſollicita cura & diligentia, quo Regis mandatum pro virili ſe exſecuturum promittit, inſimulque expetit, ut Monafterium Viðöenſe, ſibi, cum Cathedræ & Diœceſeos adminiſtrationem reſignare in animo habeat, in dies vitæ concedatur. Sed de negotio Giſſuriano ita ſcribit: " Gnedigheſter Konninck — Den ouerſt; gnedigheſter Konninck, dat alle Ordenunge vnd Religion wol erholden werdenn, bidden " wii ſzamptlichen beides ſtandes Jw. Kon. D. wil uns ene anderen vnſer ſprake vnd " nation thoſchicken, dar wii alle ſzamptlich vmmebiden, alſze gegenwordegegn " Her Giſſzer Enersſonne, ſo defuluige juwer Konninck D. anſteit vnd genoichſam " gefelt, confirmeren vnde inſetten tho enen ouerheren den geiſtlichen prelaten, de " inbeſunderlinx is en leeſſhebbber godtliches wordes, up dat gades wordt vnnnd dat " hijllige Ewangeliem by vns mochte upgenomen gehandthauet, dartho waſſen vnnnd " vormerenn. dennſaluigenn wil wii vthebevol jwer K. D. gehorſam vnd vnderda " nich ſyn. — Datum vp aldingek, denn dinnſtedach negeſt na Petri & Pauli, " Anno XVCXXXIX vnder des Stiſſtes ingeſezegel. altdit de gehorſamenn vnder " danenn

Ochgemunder Pawelſſonne

" Byſſchup tho Schalholt ſzampt denn geiſtlichen
" vnnnd weltlichenn ſtandes in Iſlandt vor ſudenn."

- (b) Vide Summe Ven. *HARBOE Afhandl. om Reform. i Iſland* in *Kiöbenh. Selſk. Skrifter* Tom. 5. pag. 236.
- (c) " Dorchluchtigheſte, Grothmechtigheſte Koningk, Hochgebaren forſte, genedigheſte Herr.
" Myne plichtighe gehorſame vnderdanige demodighe vnd gantz willige dienſte na
" allem vnd hogheſtem vormoghe tho uornn. Dorchluchtigheſte, grothmechtigheſte
" Koningk, gnedigheſte Herr. Dorch thoſelle, die ſich nha mynem aufſcheide yn
" Iſlandt

qvibus suum adventum ejusque causam significavit, veniam præterea Regem

" Islandt thogedragen hebben, bewagen, do ich ju. K. M. mith vnderdoniger bede
 " tho wetenn dath ich mith denn Hamburgerfchen fchepen vth Islandt vann ju. K. M.
 " vnderdanen, mynen landtzladen geitlykes vnd werltliches standes, fzo vort fzu-
 " den ihm Stifte Schalholte gefeten fzy affgeferdighet ahnn ju. K. M. thoreifende, vnd
 " der fulltigenn orbe fchripte tho vorreikende vnd antothogende, dath fzie fzaup-
 " lick alle, geistliches vnd werltliches standes yhnn allervnderdenigheit myth gantz
 " hoger vnd flytiger danckflegginge willich fynt, dem alfo wo ju. K. M. beneueft
 " vorreikeder Ordination vann der chrißliken rechten und warhafftigenn Religion
 " hefft laten bevelen nathokamende vnde darneueft orher underdanigen guden willen,
 " fzaup der vorerhinge, darmede fie j. K. M. bedacht hebben, thovormeldende.
 " Szo vele ith my ouerst belanger, bynn ick oich ftedes wen the nulier, up dat forder-
 " lichste, fzo balde ick myne anliggende vnd nodige handele hadde bestellth wider
 " ahn J. K. M. thoreifende, vnde dein bevel, denn ick entfangenn hadde natho-
 " kamende geneiget gewest; diwile ouerst ick hyrtholande vann den, die norde warth
 " yhm lande gewest, vnd um korth tho Hamborg gekamenn fynt vornamen hebbe,
 " dath sich, leyder, nha mynem auefcheide disse vnfall in Islandt moge thogedragenn
 " hebben, alze nemlich, dath sich ethliche yn Islandt ahn Diderick von Myndenn
 " vnd denn fzinenn J. K. M. vogedes bevelhebbere, dorch freuell vnd mannichfoldi-
 " genn hon vnd spoß fzo iegen denn olden, kranken vnd beddelagerighenn Bi-
 " fchupe und ock myt gewalt vnde vorwvndinge ethlyker der, de ynn des Bifchu-
 " pes hufze werenn, alse me fecht, vororfaket, schollen vorgrepen hebben. Wowol
 " nu disse handel my edder ander J. K. M. arme unfchuldige vnderfaten nictes be-
 " langenn, vnd oich ane twiffel by J. K. M. woll entfchuldiger fzinth: Szo hebbe
 " ick doch hyr ut ein thorugge denckent gekregen, vnd gefchuwet vor Ju. Kön.
 " Majft. thoer fchinende, ick hadde denne thovorne anthoginge, daruth J. K. M.
 " gnedige wolle iegen my michte vormercket werdenn. vnde bidde derhalven de-
 " modichlich vnde vnderdenichlich, J. K. M. wille myn genedigste herr fzin, vnd
 " my des wath alfo vann anderenn begangenn, ane myne fchuld, vnd ane myn
 " weten nicht laten enthgeldenn, fzundern genedichlich horenn, vnd forderenn
 " vnd oich myth genedighenn vnd fzierenn geleide ahn J. K. M. ahne jennige
 " befueringe vnde befaringe thokamende, by gegenwordigenn bodden vorfzorghenn.
 " Dattfzulfftighe wyll ick ftedes, nha allein vormoge, iegen Juver Dorchluchtigste
 " vnd grothmechtigste K. M. mith minem innigenn bedhe vnd vnderdenighen vn-
 " vordraten vnd willighen dienftenn yhnn allervnderdenicheit vorfchuldenn, fzo my
 " myn leuende fparth godth almechtich, de J. K. M. unfz armen underfaten tho
 " trofte vnd heill myth genadhenn friftenn vnd lange erholdenn wyll yhnn enem
 " langweigen luckfziligheyn vnd fredesamen regemente. Datum Hamborch Anno
 " &c. XXXIX ahn 29 Septembris.

" Juwer Konn. Mayth.

" vnderdanighe
 " Giffer 'Eneßfonne."

gem adeundi, & si ea concederetur, literas salvi conductus expetivit; Quibus acceptis, timore abjecto, destinatum iter ingreditur (a).

§. 5.

In Daniam delatus Regi semet sistebat, a quo gratiosissime acceptus fuit, dataque optione, ut aut latine, aut germanice cum Rege colloqueretur, linguam posteriorem elegit, qua tam ornate & expedite verba fecit, ut praesentes omnes admirarentur, Regina autem eum in Islandia natum credere noluit, priusquam in omnium praesentia cum Islando quodam puero, qui ejus rei causa accersitus fuerat, Islandico idiomate sermones miscuerat. Rex vero postquam ipsum multa super statu Ecclesiae, monte Hecla, aliisque ejus modi rogitaverat, accurataque ad quaecumque rogata acceperat responsa, Professoribus Hafnienfis Academiae mandavit, ut virum examinarent, qui paulo post mandatum exsecuti sunt, eique, quod esset vir doctus, moribusque honestis praeditus, cui Episcopi officium tuto concedi posset, testimonium dederunt, quo accepto, Rex codicillos officii iussit scribi (b). quibus ei injungebatur, ut Evangelium purum & intemeratum secundum Ordinationis Regiae ductum & praescriptum intra patriam doceri curaret, deindeque Dominica Jairi a Petro Palladio Siællandiae Episcopo in Skalholtensis Dioeceseos Superintendentem inauguratur (c).

§. 6.

Redux in Islandiam ab Ogmundo satis humaniter, sed verbo tantum, exceptus fuit, qui ei sedem Episcopalem cum suis bonis & pertinentiis, ut tum vocabant, haud bona fide tradidit, discedens enim quædam

- (a) Responsio praedictarum literarum. "Christiann van Gots gnadenn &c. Lieber ge-
" treuwer. Dein schreiben an vnns gethan habenn wir entfangenn, vnd eurs inn-
" halts wol vornamen. Vnnd schicken dir hyrmit-das gepettene geleith. " — —
Reliqua desunt: *Tertio Calendis Novembris kom mit bud fra Kongen. In die Leo-*
nardi Confessoris. IIX Idus Novembris begyndte jeg min Reesø fra Hamburg, Gud give
i god Tid. Kom jeg igien til Hamborg Tordags aften næst for Dominicam Palma-
rum. GISSUR ENARSON.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 274. not. c.

(c) Vid. Sum. Ven. HARBOE loc. cit. pag. 240.

dam Templi pretiosa secum abstulit, quasi indignum esset, ut ea Skalholti remanerent, ubi hæreticus sacris præesset, jam enim Gissurus Lutheri dogmata se sectari ac tueri, novamque illam *Ordinationem Ecclesiasticam* accepisse, & in ejus verba jurasse, palam profitebatur. Cum vero senex ille Præsul, Gissurum jam in aula & apud Procere gratia valentem, non omnino irritandum, nec Regis mandata aperte contemnenda censeret, scripto die 14 Calend. Junii edito declaravit, Gissuro Hafniæ ordinato & dioceseos Episcopo constituto, se diocesin cum minimo pariter ac maximo ad eam pertinentibus tradidisse (a).

§. 7.

Ad forum deinde generale ab utroque Episcoporum itum est, ibique coram clero, qui frequens eo confluerat, legi curavit Gissurus: α) Resignationis literas, quas Ogmundus proximo anno Regi miserat. β) Testimonium, quod Hafniæ examinatus fuerit. γ) Codicillos officii a Rege sibi impertitos. δ) Mox (ad §. 6.) memoratam Ogmundi abdicationis tabellam; quo facto, omnes eum ut suum Episcopum acceperunt, ei-que debitam observantiam & obsequium promiserunt (b); quod etiam fecit Erlendus Nomophylax, cum suæ jurisdictioni subiectis; Vicissim autem Gissurus se pium, justum & mitem Episcopum omnibus fore promissit (c). De *Ordinatione* vero *Ecclesiastica* convenire non potuit, nam Jonas Aarii filius, cum omnibus Borealis & Occidentalis Islandiæ incolis ei aperte contradixit, & eam plane rejecit, Ogmundus autem, quem reliqui seqvebantur, tempori serviens hac vice non aperte refragabatur, sed paulo post contumacibus se adjunxit (d).

I i 2

§. 8.

(a) Hæ literæ in idioma Danicum conversæ legi possunt in *HARBOE Afhandling* &c. loc. cit. pag. 242.

(b) Vid. infra ad finem hujus Cap. Litr. A.

(c) Vid. ibid. Litr. B.

(d) Vide quæ scripsimus supra Tom. 2. pag. 544 seqq. 555. 567. 659.

§. 8.

Post comitia Gissurus Episcopus primam per quartam orientalem, ut quidam volunt (a), orsus est Visitationem Ecclesiasticam, cum antea patentibus literis omnes præmonuisset, ne liberos suos sibi papistico more confirmandos sisterent. se enim episcopale officium non alio modo administraturum fore, quam quem libellus, qui vocaretur gratiosissimi Regis *Ordinatio Ecclesiastica*, ab universo Senatu Regni tam Ecclesiastici quam Politici status approbatus, præscriberet; cumque jus Ecclesiasticum juberet, ut templorum curatores Episcopum cum 12 famulis gratis exciperent, eiqve ad proximum usque templum 13 eqvos utendos darent (b), non immerito veritus est, ne quidam talia sibi denegarent hinc etiam omnes præmonuit, ut si quis se non recipere constituerit, de eo se tempestive certiore faceret, ut de alio sibi hospitio prospicere posset. Et siue quod quorundam fidem suspectam haberet, siue ut magnificentiam more prædecessorum ostenderet, ne cuiquam contemptui esset, duodecim (alii volunt quindecim armatis stipatus iter ingreditur (c) in quo nihil novi accidit, nisi quod novum jus jurandum a sacerdotibus exegit, cujus formular

-
- (a) Hæc aliorum vestigiis insistentes scribimus, inter quos fide & eruditione longe eminent Illustissimus Dominus *LUDOVICUS HARBOE* Siælandiæ Episcopus dignissimus in *Hist. Reform. Island.* part. I. Dissimulare tamen non possumus, nobis verisimilius videri, Gissurum hoc anno quartam orientalem non visitasse, nam id sequente mox anno fecisse omnino certum est; Unam itaque & eandem Visitationem, Quartæ Orientalis & hic, & §. 13, a nobis describi putamus; Rationes autem, quæ nos movent, Sunt: 1) temporis angustia & negotiorum multitudo, quæ illum hoc anno a tali instituto impedire potuerunt. 2) Jus Ecclesiasticum, quod tertio quovis anno quamvis quartam Episcopo Skalholti visitare permittit. 3) Epistola Ögmundo Episcopo mense Septembri scripta, (quam nobis videre non contigit) quæ si non in toparchia Mülensi data & inde Augmundo missa est, verosimile facit, eum hac ætate eo non venisse. Sin vero Skalholti aut in quarta australi scripta est, rem omnino conficit. Sed de re tantilli nullam litem movemus.
- (b) Confer *Jus Eccles.* cap. 9. ubi Episcopo officium negligenti decimas aliaque debita, denegare permittitur, quod ut in se torquerent telum, Gissurus, qui infantum confirmationem illis negabat, non sine causa suspicatus est, quod etiam evenit, ut infra monebitur.
- (c) Duodecim comitibus stipato licuit Episcopo ecclesias visitare, sed plures secum ducere non permissum, vid. *Jur. Eccles.* cap. 3. & Constit. Eccles. Pining supra Tom. 2. pag. 245. 490. 500.

formular tale fuit (a): *Ego N manum meam Sacro Codici imponens, Deum obtestor, quod velim Sanctæ Ecclesiæ Skalholtensi, ejusque Anræstti Domino Gissuro Einari, fidus & favorabilis esse, prout in mea inauguratione promiss. Tam vere me Deus in æternum juvet.*

§. 9.

Diximus supra Ogmundum Episcopum, licet in Dicafterio publico *Ordinationem Ecclesiasticam* accipere visus fuerit, idem tamen de ea sensit ac Jonam Aræsonium, ideoque cum eo clanculum egisse ut suo nomine Regi id rescriberet; Quod utrum in comitiis inter eos conclusum fuerit, an vero postea per epistolas & internuntios, non liquet, id tantum certum est quod vergente hyeme aut sub initium veris 1541 poenitentia ductus, quod Gissurum unquam & Ordinationem admiserit, clandestinis cum Jona Episcopo agere cœperit consiliis, ut in convocato Torfastadis. (quod est prædium sacerdotale, uno tantum milliari a Skalholto distans) Sacerdotum quorundam conciliabulo armatis (ut verisimile est) stipatus, apparere veilet, suæque autoritate efficere ut & Gissurus. & nova illa *Ordinatio Ecclesiastica* sufflaminarentur, quæ etsi non aperte scribat, de sensu tamen non potest dubitari (b). Quod subolens Gissurus & nactus epistolæ exemplar, id & rem omnem cum Erlendo Nomophylace communicavit. orans, ut ipse suis stipatus satellitibus Torfastadis etiam adesse, sibi que conjunctus, his moliminibus obviam ire aut obicem ponere vellet, non enim jam sui solius, sed Regis & Reipublicæ causam agi, quæ ex ejus literis ad Erlendum datis satis clare apparent; Sed detecta fraude, omnia intra consultationes steterunt (c).

§. 10.

Anno 1541 Christophorus Hvítfeldius Regius Præfectus in Islandiam venit, in mandatis habens, ut de Claudii Merwitzii sceleribus, quorum

113

rum

(a) Nec id proflus novum, plures enim id fecerunt Episcopi, primus autem hunc morem in Islandiam introduxit Audinus Ruffus, ut in ejus Vita legi potest, supra Tom. 2. pag. 156.

(b) Vid. supra loc. cit. pag. 544 sqq. 559.

(c) Vid. ibid. pag. 545. 560.

rum ab Islandis accusabatur, quæstionem haberet, qui Gissuro Episcopo Regis attulit mandatum, ut ipsi in omnibus quæ agenda essent, & opus haberet, manum porrigeret (a), quo accepto Præful Hvitfeldium statim adiit, in quo conventu de Ogmundi Episcopi captivitate deliberatum fuisse eventus docuit, extemplo enim missi fuerunt, qui eum comprehenderent (b). Gissurus autem statim Clero diœceseos Skalholtensis mandavit, ut frequens generalia comitia adiret, ad audiendum mandata quæ Regius hicce Legatus illis foret manifestaturus; Qui in foro generali magno stipatus satellitio præsens, omnes, qui aderant, Regi homagium præstare adegit, & de Merwitzio quæstionem instituit.

§. II.

Licet Augmundus anno 1539 templorum ornamenta & cimelia octo induratorum piscium lastis redemisset, nihilo minus Hvitfeldius hoc anno novam iis contributionem Regis nomine indixit (c). Contra quam Gissurus cum præsentem clero, ne hincere quidem ausi sunt, sed omnes in id consenserunt, (metune armati Hvitfeldii, an amore optimi Regis, non dixerò) ut Gissurus ex templi Skalholtensis ornamentis & cimeliis omnium nomine sexcentos argenti lothones erogaret, quam pecuniam, alia minoris notæ, quæ cimelia non habebant, & longius diffusa templa, quorum portiones tam cito haberi non potuerunt, aut eorum tutores illi postea rependerint, non est quod dubitemus, cum omnium nomine hæc erogatio fieret, utpote omnibus indicta. Quibus Præful, ut Regem singulari aliquo munificentie signo demereretur, sine Synodi consensu centum lothones & ingentem calicem aureum e templi bonis & sexaginta Joachimicos ex suo adjecit (d). Qui sine dubio fuit idem ille aureus calix, gemmis ornatus, quem Klangus Episcopus circa annum 1152 templo Skalholtino donavit, vulgo ab capacitate *Skribdr* vocatus (e).

§. 12.

(a) Vid. supra loc. cit. pag. 274. not. d.

(b) Vid. ibid. pag. 547 sq.

(c) Vid. ibid. pag. 297.

(d) Loc. cit. pag. 299.

(e) Calix, quem Magnus Einari ex schypho, quem ei Haraldus Norvegiæ dederat, confici curavit, argenteus fuisse putatur, sed quem Klangus templo donavit, aureus & gemmis

§. 12.

Utrique præterea Præfuli Hvítfeldius attulit mandatum, ut in hisce, quibus præfuit navibus, Hafniam se conferrent, ad deliberandum & informationem accipiendum de Christiana illa Reformatione, quam ex Senatus Regni & aliorum eruditorum consilio esset facturus (a). Cujus edicti, quædam exempla, quæ apud nos circumferuntur, habent datum 1542 quædam vero 1541, quod nos ut verisimilius sequimur. 1) Quia mentionem facit duarum Regis navium hoc anno in Islandia præsentium (*Et af disse Skibe*) quod optime quadrat in annum 1541, nam Hvítfeldius duas adduxit, sed non in annum 1542, quo una tantum, aut, ut expresse scribit Jonas Episcopus in literis ad Regem datis postridie festum Olai 1542, nulla Regia navis ea ætate ad Islandiam appulit. 2) Cum Reformatio illa, de qua loquitur Rex, primario constiterit in notissimis illis 26 Articulis, qui communiter vocantur *Articuli Ripenses*, eo quod Ripis in Cimbria conscripti & conclusi fuerint die Philippi & Jacobi anno 1542, non est verisimile mandatum, ut Episcopi Islandiæ eidem interessent, scriptum fuisse die Saturni post Dominicam Lætare eodem anno, tam arcto ante Concilii initium tempore, ut literæ Regiæ vix aut ne vix ad eos pervenire potuerint, multo minus illi eo, aut Hafniam proficisci. Scripta itaque est Epistola eo anno, quo una plures naves Regiæ in Islandia fuere, & tanto tempore ante Synodum Ripensem, ut Episcopi Islandiæ commode illuc se conferre possent, atqui neutrum horum quadrat in annum 1542. Ergo verisimilius videtur eam scriptam fuisse anno 1541. Sed quicquid sit, Gissurus, ut verisimile est, multitudinem negotiorum causans, & humillime Regi se excusans, hac vice pedem Islandia non extulit (b).

§. 13.

Cum jam Augmundi tricis & astu non amplius impediretur Præsul, opus Reformationis eo intentius urgere cœpit, denuo enim hujus anni Synodo

gemmis infitus fuit, *skriðd.* a capacitare vocatus; Sic enim ingentia vasa, ut & edaces quicunque vocari sole nt. Vid. supra Tom. I. pag. 278. 286.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 296.

(b) Quod satis probant ipsius hoc anno gesta. Vide proxime seq. §. sed quod Hafnia fuerit 1542 sequentes clare testantur.

Synodo publice significavit, a se sperandum non esse, ut aliter officio fungeretur, quam Regia *Ordinatio* mandaret, cui jam omnes nomen dederunt, omnes itaque, datis dextris ei obedientiam promiserunt, si modo sua illis manerent privilegia. Eodem tempore conclusum, ut, qui in peccatis præreticis viverent, ab usu sacræ cænæ arcerentur, publiceque tandem absolverentur; Statutum etiam fuit, ut quotquot commode adesse possent, saltem domestici, administrationi Baptismi interessent. Singulariter autem præcepit Præsul Sacerdoti cuidam Enaro Arnæ filio, ut uxorem duceret, cum castitatis donum non haberet, pauloque post in Ordinaria Visitatione Toparchiæ Mulensis de conjugio Sacerdotum circulares, (ut vocant) literas scripsit (a).

§. 14.

Anno 1542 audiens quosdam qui anno priore in *Ordinationis Ecclesiasticæ* verba in Dicafterio generali instante Hvitfeldio juraverant, aut facti pænitere, aut in semel facta confessione vacillare, ut eos in viam reduceret, reliquos vero confirmaret, frequentem Middali in Toparchia Arnesensi, die Mercurii ante Petri et Pauli, Synodum habuit, quo ex quarta meridionali & occidentali melioris notæ Sacerdotes ad deliberandum de rebus quibusdam magni momenti ad universam diœcesin pertinentibus convocavit, cumque 34 ibidem convenerant, Præsul illis denuo novam *Ordinationem* obtulit, & ut eidem subscriberent, mandavit, quod viginti octo sine mora fecerunt, si modo privilegiis sacerdotalibus salvis fruerentur, sex vero senium taliaque causantes semet excusarunt (b).

§. 15.

Num Rex hoc anno denuo & iteratis literis Episcopos evocaverit, non liquido constat, quod tamen verosimilius videtur (c). Gissurum autem

(a) Vid. supra pag. 196. & Summe Vener. *HARBOE Afhandl. om Reform. i Island*, in *Kiøbenhavnſke Selsk. Skrifter* Tom. 5. pag. 257.

(b) Vid. supra pag. 187. seqq. *HARBOE Afhandling* loc. cit. pag. 263. 264. 266.

(c) Cum certum sit Jonam Holensem Episcopum hoc anno a Rege invitatum fuisse, ut in Daniam transiret, ut ex ejus literis Regi scriptis postridie Festum Sancti Olai 1542 constat,

autem hoc anno statim a comitiis iter ingressum esse certum est; Ipse enim se ex Straumfiordo die Mercurii post Visitationem Mariæ solvisse, sed die Jacobi hora tertia Hafniam venisse, propria manu annotatum reliquit. Illuc delatus Regi se stitit, cui miserrimum Ecclesiæ Islandicæ statum accurate delineasse videtur, præcipue autem conquestus fuisse de Pastorum incitia & ruditate populique superstitione, qui in vigiliis, inferiis, missis, & talibus omnem fere salutis spem posuit, quibus optime mederi posse, si monasteria in scholas converterentur, vigiliarum vero & inferiarum abusus edicto Regio severe prohiberetur, Pastoribus autem, qui eapropter magnam proventuum & salarii partem amitterent, templorum superfluis divitiis damnum rependeretur, quæ statim approbata fuisse eventus docuit, nam paulo post die Repræsentationis Mariæ, qui est 21 Novembris, edita sunt edicta Regia, unum de monasteriis Videyensi & Helgafellensi, ut ibidem scholæ, in quibus lingua Latina doceretur, erigerentur (a). Alterum vero ut Thyckvabajense, Kirkiubajense & Skridense itidem in scholas mutarentur, in quibus juventuti legere, scribere, & Religionis fundamenta instillarentur (b). Eodem quoque die data sunt edicta, unum, quo vigilæ & inferiæ prohibentur & abrogantur (c), alterum vero, quo egenis Pastoribus tantum superfluarum templorum opum ac proventuum attribui jubetur, quantum ad eorum sustentationem sufficere videatur (d).

§. 16.

Sed tam pie cogitata, bene consultata, & utiliter constituta, diu haudquaquam durarunt, nec multum tulerunt fructum, interveniente enim

constat, ubi Regis literas se accepisse proficitur quibus jubeatur Regia navi in Daniam proficisci, quam in Islandiam nunquam venisse causatur. Vid. supra Tom. 2. pag. 661. Verosimile quoque est Gislurum tales etiam literas accepisse.

(a) Vid. in Sum. Vener. *HARBOE Afhandling om Reformat. i Island in Kiøbenh. Selskabs Skrifter* Tom. 5. pag. 273.

(b) Vid. ibid. pag. 271.

(c) Loc. cit. pag. 274.

(d) Vid. loc. cit. pag. 277. Conf. etiam supra Tom. 2. pag. 275.

enim Aulicorum quorundam, aut invidia aut avaritia, qui ex monasteriorum proventibus ditescere sperabant, edictum de monasteriis, si non statim revocatum, saltem mutatum fuit, cum Rex eodem anno d. 25 Decembr. literis ad Præfulem datis, quæ de Videyensi monasterio scripserit, publicari vetaret; Causans deesse sibi in Islandia villam, ubi suus Præfectus habitaret villicationemque instituere posset, quare destinatum sit, ut Videyense cœnobium huic usui mancipetur (a). Brevi etiam de reliquis sententia mutata est; Nam Helgafellenſe a Regiis occupatum & certa mercede locatum fuisse videtur anno 1543 aut 44, sed omnia tandem anno 1547 & 52. Regio peculio adscripta. Edictum autem de inferiorum, vigiliarum, reliquorumque abusu & superstitionum abrogatione aliqualem quidem fructum tulit, sed paulatim & post longum tempus; ea autem secum tulit incommoda, ut sublatis illis, cessarent etiam legata & oblationes, easdem sequi solitæ, quæ sacerdotum salarii maximam partem efficiebant, quod autem ex templorum proventibus tribueretur, non sufficiebat, & plerumque parum aut nihil fuit, simul enim templorum ex iisdem legatis proventus non parum imminuebantur. Nonnulla quidem villas possidebant, sed earum mercedes sacerdotibus cedere, eorum domini plane abnuebant, unde tanta in diœcesi Skalholtensi sacerdotum paucitas exstitit, ut unus verbi præco, isque plerumque indoctus, 3, 4, aut 5 parœciis præesset, antiqui enim Parochi novos ritus fastidiebant, causantes Præfulem promissis non stare, qui illis, cum *Ordinationi Ecclesiasticæ* subscripserunt, omnia sua jura, proventus & privilegia facta tecta mansura promiserit; ditiores vero tam tenuem conditionem magno cum labore & plurimorum odio aut contemptu conjunctam averfabantur. Infimæ ergo sortis juvenes & antiquos Colonos, si modo legere & scribere possent, imo Pedarios & Politici ordinis viros, quibus id persuaderi potuit, sacris initiare & Ecclesiis præficere necessum fuit. Quantum vero talium doctorum ministerium fructum tulerit, facile conjici potest. Quod vero Præsul, quantum potuit, his malis mederi non destiterit, quosdam scilicet pauperes juvenes suis sumptibus erudiendo, quosdam vero amicis commendando, ut & monasteriorum Antistites, quibus Rex talia mandaverat, de officio monendo, non videtur dubitandum, quod inter alia literæ commendatitiæ puero cuidam datæ ad Sigurdum Abbatem Thyckvabajensem scriptæ svadent (b).

§. 17.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 298.

(b) Vid. Illustriss. HARBOE *Afhandling* loc. cit. pag. 276.

§. 17.

Paucitati & ignorantiae docentium merito addi potest penuria librorum, transtulerat quidem Oddus Gotfalki filius *Novum Testamentum* in linguam Islandicam, quod 1540 imprimi curaverat, deinde etiam *Antonii Corvini Postillam Evangelicam* exposuerat, de qua, aliisque ab Oddo translatis libris, in Synodo Generali 1545 deliberatum conclusumque fuisse videtur, ut datis a Clero symbolis, Oddus ad externos abiret, librosque excudi curaret, quod ipse hoc anno perfecit; Nam *Corvini Expositionem Evangelicam Dominicalium* Rostochii anno 1546 impressam Oddus in Islandiam redux importavit, quod Præful in Synodo generali Clero significavit, eandemque rudiores Pastores, ut emerent, & populo prælegerent, iussit; Deinde idem literis ad suos Officiales & Pastores datis, graviter admonuit (a). Sed segniter rem processisse, ipsius Oddi querela innuere videtur (b), quod utrum a paupertate, an vero fastidio aut tergiversatione provenerit, incertum est. Circa hæc tempora impressus etiam fuit *Catechismus minor Lutheri*, ab Oddo itidem in Islandicum idioma transpositus, quem Præful illis etiam sæpenumero, ut auditoribus instillarent, commendavit (c).

§. 18.

Gravissimum ei cum iconolatriis intercessit certamen, nam non tantum in uno quoque templo & sacello, sed in quavis fere domo simulacrum aut crux extitit, quæ miseri homines devote adorarunt. Inter omnia autem excelluerunt Thorlaci scrinium quod Skalholti fuit, & crux Kaldarnesensis, ad ea enim festo Thorlaci, qui fuit 20 Julii, & festo exaltationis crucis 14 Septembris, homines undique gregatim confluebant, quam ut abrogaret consuetudinem, Thorlaci scrinium in angulum quendam templi, ubi adiri non potuit, detrussit, crucem vero propriis manibus dimovit. Et ut omnibus simul de hac idololatriæ specie concionaretur,

K k 2

tur,

(a) Vid. S. Ven. HARBOE *Afhandling om Reformationen i Island*, in *Kiöbenhavn'ske Sælskabs Skrifter* Tom. 5. pag. 284.

(b) Vid. *ibid.* pag. 282.

(c) *Loc. cit.* pag. 285.

tur, gravissimas scripsit literas, quibus adjunctæ fuerunt quæstiones hanc rem concernentes, ab illo fideliter discussæ (a).

§. 19.

Nec minoris momenti fuit articulus de sacerdotum conjugio, quibus ut uxores ducerent & a concubinato desisteretur, luculentas scripserat literas anno 1541 (b), sed cum illis parum proficeret, optimum ratus est, si iisdem suo exemplo præiret. Anno itaque 1542 (c) antequam patria excessit, sibi desponsaverat, Gudrunam Gotškalki Episcopi Holensis filiam, aut (ut quidam volunt) nuptias etiam cum ea celebraverat, quæ, dum abfuit Præful, a sacerdote quodam Eisteno Brandi filio stuprata fuit, exque eo tergeminos peperit, de quo exstat Præfulis joculare dictum; Pastor autem in patriam redux mox dicam scripsit, reumque egit, ut sibi 400 Joachimicorum valorem solveret, Gudrunæ autem crimen condonare, & illam, quasi nihil peccasset, retinere voluit, sed cum illa id respueret, & ipsius frater Episcopi intimus amicus Oddus Gotškalki filius, id ut rem mali exempli diffunderet, a proposito destitit. Anno itaque 1543 quartam occidentalem visitans, Catharinam Johannis Eggerti filii, Islandiæ quondam Præfecti, filiam, sed Eggerti Nomophylacis sororem hoc anno uxorem duxit, sperans, alios sacri ordinis viros, suo exemplo excitos idem facturos fore.

§. 20.

(a) Has vide in S. V. *HARBOE* Tractatu sæpius laudato pag. 293.

(b) Vid. ibid. pag. 257. supra pag. 196.

(c) Non audiendus est *JONAS EGILLI* Pastor Hreppholensis in suis *Annalibus* scribens, hoc factum esse 1539 cum Gissurus Hafniæ hyemaret, Ógmundus enim Præful Catholicus haud passus fuisset, ut proprius suus Diaconus conjugium contraheret; Neque talem, seu desponsatum, sibi successorem eligi curasset. Gissurus itidem parum prudenter fecisset, si in aliis multo majoris momenti rebus simulans, in hac solum defecisset, & mentem Lutheranæ Religioni addictam prodidisset. Refert idem autor, Gudrunam tam fastuosam fuisse, ut Episcopi thalamum spreverit, sed propius vero videtur, pudore suffusam se eo indignam judicasse. Innuit præterea patratum facinus fuisse confuto, & unice in contumeliam Episcopi intentatum, ideoque ejus fratres Thorlacum & Jonam Eistenum occidere voluisse, sed aliorum interventu, 13 vulneribus fauciatum, iis ereptum fuisse. Evidem non indignum notatu videtur, quod Olaus Hialti filius primus Holanæ dioceseos Episcopus Lutheranæ Religionis addictus parem conjugis perfidiam expertus sit, ut Sect. 4. cap. 1. notabimus.

§. 20.

Sacerdotalis conjugii ofores, cum suis machinationibus (ut quidam volunt) Præfulis cum Gudruna Gotfalki filia conjugium impedivissent, isque mox Catharinam Johannis filiam duxisset, libidinis maculam ei aspergere non erubuerunt, taleque conjugium pro scortatione habendum, utpote contra leges ecclesiasticas contractum, & liberos ex eo natos pro nothis habendos, mussitarunt, de aliorum clericorum conjugiiis similiter judicantes (a). Quo factum est, ut perpauci ejus sequerentur exemplum, quod ut amoveret obstaculum, cum Ottone Stigoti Islandiæ tum temporis Præfecto egit, ut Edictum Regium acquireret, quo Sacerdotibus conjugium non tantum concederetur, sed eorum quoque liberi parentum legitimi hæredes declararentur (b); Quod Præfecto perfacile fuisse putamus, licet capropter 30 Imperiales (ut ipse fatetur) a Præfule acciperet, aut exprimeret (c).

§. 21.

Quæ tum temporis a clericis & laicis committebantur adulteria, incestus, & scortationes, sæpius ei aliquid negotii facessiverunt, & magnam ut verisimile est) crearunt molestiam. Anno enim 1541 consentiente universo clero, in generali diœceseos synodo Sacerdotem quendam Sæmundum Jonæ, qui ter scortationes & semel adulterium commiserat, ab officio removit, Jonæ autem Egilli filio, qui itidem enormiter peccaverat, sed clanculum & sine magno scandalo, ni inimicorum technis manifestum fuisset, pepercit, similiter etiam de Gissuro Jonæ, ut ob bona, quæ alias habuit, testimonia, difficultatem viarum cum parœcia visitanda esset, & præcipue ob Sacerdotum paucitatem, ut tolerari posset, convenit. In eadem Synodo Enaro Arnæ filio, cum continentix donum non haberet, ut ex Regiæ *Ordinationis* præscripto uxorem duceret, severe mandavit, quod ille primo parum curasse videtur, sed eadem ætate quartam

K k 3

Orientalem

(a) Conf. *JONÆ EGILLI Annales*, ut & Epistolam Theodori Martinidæ ad Palladium datam 1550. Conf. supra Tom. 2. pag. 666.

(b) Vid. *HARBOE Afbandling* loc. cit. pag. 279.

(c) Vid. supra Tom. 2. pag. 286.

Orientelem visitans, id ut faceret, persuadere potuit, nam in Epistola pastorali edita Kolfreyustad Idibus Augusti 1541, dicit *Honorabilem virum Dominum Enarum Arnori consensum suum petiisse, ut sibi cum Arndise Snorronis contrahere matrimonium liceret, ut præscriptarum personarum filii & filiae hæredes efficerentur legitimi.* Unde patet Venerabilem huncce Enarum plures habuisse filios & filias, & quod non tam pudicitiae & conscientiae causa uxorem duxerit, quam quod liberi ab hæreditate non excluderentur. Eodem anno Skridæ in Toparchia Mulesi die Jovis post festum divi Olai posterius, Assessoribus Brando Priore Skridensi, & quinque aliis Sacerdotibus, de causa Gudnii cujusdam, qui Ingeborgam uxorem habens, sed Gudrunam, cum qua convenerat, & ex ea quosdam suscepit adulterinos, domique salva uxore aluit, ut scortum abigeret, sed cum uxore habitaret, decrevit, secus autem quamdiu superessent, cælebs viveret, quod vero ob duo ultima adulteria nullam præstiterit satisfactionem, Episcopi gratiæ judices commendarunt. Existit etiam Thorlacus quidam Arngrimi filius, qui fratrem bis imprægnaverat, cui ut & aliis tolerabiles scripsit pœnitentias, ut suo loco dicetur. Gunnarum autem Vestari suam abigere iussit concubinam, cum tertio & quarto gradu cognati essent (a). Anno 1543 Thorleifo Thoroddi, qui forori uxoris suæ stuprum intulerat, ut uxorem nihilo secius retineret, permisit; Et ad annum 1544 Biarnus Skeggi filius memoratur, qui matrem & filiam constupraverat, cui tolerabilem præscripsit pœnitentiam.

§. 22.

Quam seriam & indefessam in eradicandis vitiis & superstitionibus ostendit Præful industriam, tantam etiam in aliis officii partibus, ne quid, quantum

(a) Hæc abunde monstrant tam mores seculi, quam Gissuri lenitatem, quid autem bono viro mentis fuerit, cum Gunnarum Vestari suam potius abigere concubinam juberet, quam connubio sibi jungere, licet tertio & quarto gradu cognati essent, cum tale conjugium *Ordinationi Ecclesiastica* non adversaretur, non capio. Omnia enim circa conjugium huc usque, imo in annum 1547, quo tandem Regium de conjugio Sacerdotum Rescriptum datum 1545 accepit, ad ductum *Ordinationis* dispensavit. Interim tamen inveterata illa opinio de cognatorum in tertio & quarto gradu illicito conjugio, usque ad tempora Christiani Quarti duravit. Vid. supra pag. 48. sq. Dictus Enarus Arnæ sine dubio post (270 annorum) sacerdotalis conjugii ex Islandia prescriptionem illud autore Gissuro Episcopo primus in patriam reduxit. Vid. supra pag. 196.

quantum in eo fuit, Respublica detrimenti caperet, vigilantiam adhibuit, cumque illi ea inspectio incumberet, ne bona Ecclesiastica aliquid jacturæ facerent, audito Ogmundum Regi omnia sua bona emancipasse, litem movere cœpit, de Templi Skalholtensis sorte & possessionibus, quas nondum sibi, ut legitimo successori & cathedræ curatori tradidisset, eamque delegatis in Synodo judicibus 1541 secandam commisit, quorum conclusio fuit, Ogmundum sua, non vero aliena, quæ ei fuerunt concredita, donare potuisse, Templo itaque Skalholtensi ex ejus facultatibus compensationem deberi. Denuo etiam anno 1542, die Jovis in hebdomade Paschatis, Kyraugastadis, 12 delegatorum judicio eandem causam commisit, quibus superioris anni mox nominata Synodi conclusione, & rationario propria Ogmundi manu subscripto probavit, Ogmundum accepisse magnam auri, argenti, pannorum, aliusque pretiosæ supellectilis summam, quam non restituisset, pronuntiarunt itaque judices, talem sententiam; Gissuro tutum esse, omnia ea suæ potestati subicere, quæ cathedræ Skalholtensis unquam fuerint, & præterea Ogmundi mobilia & immobilia bona, usquedum Cathedra Skalholtensis plenam suarum possessionem accepit compensationem, sed num Gissurus his moliminibus aliquid profecerit, nos latet, interim verisimile est, villicationes Ogmundi, quas Réykis in Olvefo & Haukadali instituerat, non tenues & paupertinas fuisse, præsertim Haukadalensem, quo Augmundus sua, ut in proprium domicilium congesserat, quo etiam Gissurus statim post Ogmundi captivitatem se contulit, experturus forte, numne ejus pretiosa ibidem posset reperire. Tandem vero Regiæ Majestati causam retulit, ejusque decisionem expectiit, & impetravit (a).

§. 23.

Cum Præsul infantum confirmationes, templorum dedicationes, campanarum, altarium, suggestorum, taliumque consecrationem more majorum perficienda, aliaque ejusmodi, omitteret, plebs vicissim decimas debitas ei denegavit, *Antiqua enim lex Ecclesiastica* Cap. 9 expresse dicit: *Si Episcopus negligit ea facere, quæ ejus sunt officii, Coloni a decimarum solutione liberi sunt*, quod telum in eum retorquere plurimi cœperunt;
Anno

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 298.

Anno itaque 1545 hanc causam delegatorum judicum decisioni commisit, quam, cum ab aliis, quæ huc usque memoratæ sunt, in eo differat, quod illæ *jus Canonicum*, hæc vero *Scripturam Sacram*, ut primum fundamentum allegat, hic sibi locum vindicat (a).

§. 24.

Generalia comitia, ut moris est Episcopo Skalholtino, quotannis adire solebat, præterquam anno 1544, tunc enim negotiorum multitudinem causans, domi remansit, ut ex epistolio ad Magnates ibi congregatos scripto patet (b); & gravem aliquam obstitisse causam haudquaquam dubitandum putamus, nam præcedente anno promiserat Jonæ Episcopo in proximo foro generali se adfuturum, ut causa Biarnanesensis ibidem disceptaretur, & si fieri posset, ad optatum finem deduceretur; Sed non obstante ejus absentia causa sexvirali judicio submissa fuit, qui decisivam pronuntiare sententiam non audentes, Regiæ Majestati referendam censuerunt, Ejusque judicio partibus standum esse edixerunt, quo anno sequente sententiam pronunciante Jonas causam obtinuit (c), licet paulo post aut a Gissluro, aut, quod non est improbable, Brynjolfo Jonæ melius de ejus connectione & circumstantiis informatus, hanc sententiam Rex revocaret, & Biarnanesum perinde ac alia Ogmundi Episcopi bona fisco Regio adjudicaret (d).

§. 25.

Sub Papismo cognatione & affinitate, tam corporali, quam spirituali (ut loquebantur), intra quintum gradum junctis conjugium contrahere non licuit, quod multis magni sæpe fuit causa damni & infortunii, ut ex historiis patet. Has leges Gisslurus statim abrogatum ivit; Nam anno 1542 Jonæ Grimi filio & Thorunæ Helgonis filiæ, quarto affinitatis gradu junctis,

(a) Vid. ad finem Cap. Litr. C.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 663. 730.

(c) Vid. ibid. pag. 300.

(d) Vide hujus controversiæ luculentam relationem supra Tom. 2. pag. 530. 649. 656. 663. sqq. & infra cap. 3. §. 5.

junctis, conjugium inire promisit; Simile quid Thorsteino Arfidi & Vilborgæ Sigurdi filiæ 1546 concessit. In aliis decessorum morem tenuit, ut scortatores pecunia mulctaret, & competentes pœnitentias injungeret, quod ex pluribus ab eo editis apochis probari potest, præsertim vero ex literis, quibus Thorlaco Arngrimi filio, qui fratriam bis imprægnaverat, competentes scripsit pœnitentias (a). Nec minus Denarium Petri quam illi collegit, sed quam, & cui, ejus reddiderit rationem, non liquet.

§. 26.

(a) Ego Gissurus Einari Superintendens diœceseos Skalholtinæ per has patentes bonis hominibus notum facio, quod consilio & consensu probissimorum virorum Clericorum & Laicorum, prout judicium, cui hæc meæ literæ affixæ sunt, indicat, Thorlaco Arngrimi has sequentes præscripserim pœnitentias & admonitiones; Ne templum ingrediat, nec eqvo, nisi urgente necessitate, vehatur, sit in carina quovis die veneris, pane solum & aqua vescens, quolibet die lunæ cibum duntaxat durum & aridum, & ante singula Mariæ festa solam aquam gustet, legatque Psalterium, nec calceamenta nec arma gesser, ab omni concubitu caveat, domi se contineat, conventus aut computationes non adeat, nec cœnam Domini accipiat, priusquam ab Ecclesiæ antistitibus permissum fuerit, thermis & balneis, vestimentis linteis & plumeis, jurejurando & maledictione, abstineat, semper aliquid utile pro virili peragat, fidelitatem & obsequium illi, qui eum sustentat, exhibeat, & has admonitiones tamdiu server, quamdiu antistes Cathedralis Skalholtensis nullam fecerit mutationem. In cujus rei verum testimonium sigillum meum his literis affigo, scriptis Skalholti in festo Mariæ Magdalene, Anno 1545. Sat multæ tales ejus exstant apochæ, una data Davidi 1542, qua eum a quarto cum Ingvela Arnæ filia incestus & adulterii crimine absolvit, de qua præcipue notandum est, quod dicat: "I sva máta ef þesse kona er med barne" nūc hanc vauldum, þá skal þesse lausn þeim óbrigdanlega nægiast, og so kvittan." Id est: *Eodem modo si hæc mulier jam ex eo gravida est, hæc absolutio & apocha illis sufficit*; Quæ clauisula superflua & parum prudenter adjecta esse videtur. Aliam iidem personis impertivit absolutionem 1545; in qua dicit se ipsum Davidem absolvisse a quinto cum Ingvela adulterii peccato, & tolerabiles pœnitentias præscripsisse. Unde ut ex reliquis omnibus ejus a scortatione & adulterii peccatis absolutionibus eum satisfactionem operum, seu pœnas quasdam corporales, talibus injunxisse patet, quod quo sensu aut ratione fecerit, non liquet, verisimillimum videtur ea id intentione fecisse, ne Lutherani næphyti nimia ejus indulgentia scandalizarentur. Ultimam tandem & generalem Davidi dedit quittantiam, scriptam Middali anno 1547, qua omnes priores tam Ógmundi quam suas ei impertitas absolutiones & apochas denuo plenissime confirmat. Plures hujusmodi ab eo datæ exstant, ut Biórno Johannis filio, Thorleifo sacerdoti, aliisque, quas longum est enumerare.

§. 26.

Præter memorata ejus acta exstant in Cartophylacio Skalholtensi: 1) judicium sub ejus præsidio, de causa quam ipse Eyolfo Jonæ intentavit 1541, aliudque de eadem causa 1542; accusabat autem Eyolfum, quod vaccas cum prædio Reykis locatas aut non restituerit, aut earum mercedem non solverit. 2) Ejusdem permissio aut consensus, ut Sigurdus Oddi habeat villam Tinda, quæ fuit peculium templi Budardalensis, sed templum ejus loco certam partem fundi Budardalensis 1544. 3) Judicium & inquisitio, de decimis, quæ ex piscatura in Vestmanneyis pendissent, jussu Regiæ Majestatis instituta, num ad Pastores loci, an vero ærarium Regium, pertinerent, quam causam Pastores obtinuerunt, datum 1545. 4) Inquisitio forensis ab ipso mota & instituta, num ne sibi licitum esset, omnia illa prædia retrahere, quæ quondam aut aliquando cathedralis Skalholtensis fuerint, sed ab Episcopis concessa Sacerdotibus, qui in sua parœcia nullum certum haberent domicilium, aut prædium, quod habitarent; quod ipsi a iudicibus non modo permissum, sed fere injunctum fuit, nequid cathedralis opes detrimenti caperent. 5) Judicium sub ejus præsidio promulgatum, quo prædium Kroff in Landeyis cathedralis Skalholtensi adjudicatum fuit 1546. 6) Transactio cum Erlendo Nomophylace, qua ille Episcopo tradit & venditavit omnia illa jura, quæ haberet in prædia Arbai, Thorustad, & Forsnes in tractu Olvesensi, ut & oram maritimam prædii Hraun & maris in eam ejectamenta, cum statione navis piscatoriæ in ora maritima Biarnastadensi, 1546.

§. 27.

Ne legibus, quæ Episcopo injunxerunt tertio quovis anno diœceseos visitationem absolvere, ullam faceret fraudem, prima statim ætate 1540 visitationem cujusdam partis orsus est, sed ubinam, nobis non constat, quidam enim australem designant, quidam vero orientalem, quam annis 1541 & 44 illum visitasse certum est (a), & Vestfiordensem 1543, Snoxdali enim die Mercurii in autumnali quatuor temporum hebdomade scripto confessus est Davidem sibi bona fide reddidisse rationem omnium

(a) Vid. supra pag. 252.

um proventuum ejus Præposituræ, quam ei concediderat, & in regressu Helgafelli hospitans 19 Jan. 1544 generalem Davidi dedit apocham. Eandem quartam iterum invisit 1546, tunc enim Hagæ in Bardastrond constitutus effecit, ut sacerdos Magnus Eyolfi opimam præbendam Selardal affini suo Gislao Jonæ cederet; Sed annis 1545 & 1547 australem quartam visitasse, nullum esse dubium putamus, visitationes autem armatis cinctus obire, & antequam iter iniret, talem præmittere epistolam solitus est (a).

§. 28.

Gissuro ad clavum reipublicæ ecclesiasticæ in diœcesi Skalholtina sedente, 150 in ea numerabantur Sacerdotes; Abbates vero & Monachi fuerunt in cœnobio Videyensi; *frater* Petrus, *fr.* Thorleifus, *fr.* Jorundus, *Ædituus*. In Helgafellen; Abbas Halldorus, *fr.* Gunnlaugus, *fr.* Olaus, *fr.* Jonas Backi, *fr.* Gunnarus. In Thykvabajensi; Abbas Sigurdus, *fr.* Jonas Arnæ, *fr.* Jonas Oddi, *fr.* Magnus, *fr.* Jonas Grimi, *fr.* Sæmundus. In Skridensi; Prior Brandus, *fr.* Olaus, *fr.* Magnus, *fr.* Thorsteinus. In Kirkiubajensi; Abbatisa Halldora ipsius Episcopi amita, *soror* Gudruna, *soror* Oddnya Episcopi germana, *soror* Arnleifa, *soror* Afrida, *soror* Margreta, *soror* Valgerda. Antiquis Presbyteris & Parochis plerisque ob religionis ac rituum mutationem, eamque subsequenter salarii ac proventuum imminutionem, invisus, junioribus autem, qui ad talem dignitatem nunquam alias pervenissent, ut & piis ac bonis omnibus fatis acceptus & carus fuit. Cum Primoribus & melioris notæ Politici ordi-

L l 2

dinis

-
- (a) N. N. Vobis omnibus Clericis & Laicis, quartam orientalem inhabitantibus salutem in Deo amicam dico. Notum vobis faciens, quod ex bono & antiquo more Dei gregem intra dictos terminos mihi conceditum invisere constitui, & post proximum Thorlaci festum iter ingrediens, Skalholto; Skridufellum & inde per Spreingelaúd Mödrudalum tendere, singula ad officium meum, & jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentia bonorum virorum consilio, prout optime decet, ordinaturus. Si qui hospitio me excipere non valeant, mihi obviam eant, & me aut meum Architriclinum, ad hoc, ut tempestive præcognoscam, indicandum, conveniant. Præterea bonos homines monitos volo, ut expeditas & distinctas, prout par est, templorum rationes in promptu habeant. Jubeo & præcipio, ut singuli Beneficiati & Párochi, has meas Visitationis literas, ad suum quisque templum recitent, & deinde unus ad alterum transmittant, ut per prædictam quartam in tempore circumeant. In fidem &c. Skalholti 1544.

dinis viris concordiam & amicitiam coluit, & (ut quidam volunt) nimiam, ita, ut statui ecclesiastico detrimento esset; eam enim obstitisse putant, quominus Sacerdotes loco proventuum, quos ex vigiliis, inferiis &c. habebant, aliquid ex templorum redditibus acciperent, prout iusserat, ipsique injunxerat Regia Majestas cum inferias taliaque abrogaret; Sed ejus vera causa non fuit mera adulatio, aut intempestive iis præstita indulgentia, sed prudentiæ quædam species, clericis quidem damnosa, sed reformationis negotiis utilis, probe enim prævidit vir sagax, si potentes & divites Proprietarios, templorum Curatores, eorumque possessionum usurpatores, fundorum aut eorum vectigalium privatione irritaret, parum vel nihil se in Reformationis opere profecturum, nam ut illi, quos nimia Episcoporum & cleri potentia & avaritia injuste huc usque oppræsserat & exfluxerat, non parum lætabantur eos jam suis proventibus privari; ideoque forte plures eorum tam promte reformatam amplexi sunt religionem, ita non sine ratione putavit verendum esse, si jam templorum jura patronatus & vectigalia ab illis in clericos transferrentur, ne acerrimi prioris religionis hostes existerent. Hanc scyllam ut vitaret Præsul, Regii mandati executionem distulit, potius quam neglexit, putans brevi, cum Religio Lutherana altiores fixerit radices, se huic malo facilius mederi posse. Sed hac dilatione graviter in carybdin incidit, ut hodiedum (a) exiguum valde ex hac Regiæ Majestatis constitutione fructum Sacerdotes exceperint; Nam nec tempus vitæ ei ad propositum perficiendum sufficit, nec ejus successores de ea re solliciti fuerunt, quocirca Regium Edictum, cujus executio primum fuit intermissa, tandem ut lex obsoleta & antiquata æstimabatur.

§. 29.

Anno 1548, cum circa festum Purificationis Kaldadarnesi ingentem illam & publicæ adorationi prostitutam crucem dejecisset, aut ibidem statim, aut in regressu, lethali morbo correptus est, qui ei post quatuor aut quinque septimanas vitam eripuit, cum Episcopatum gessisset annos octo, vixisset autem paucos ultra 40. Corpus primo fuit sepultum intra templum Skalholtense, sed exacto biennio jussu Jonæ Aræsonii Holensis Episcopi

(a) Vide infra Cap. 4. §. II. & 12.

Episcopi exhumatum & indigne tractatum, in foveam quandam conjectum, unde paulo post jussu Regio sublatum, & in priori sepulchro honorifice conditum fuit; Statura fuit procerus, & viribus robustus, prout fuerant ejus majores. Nam avus ejus Sigvaldus a proceritate cognominatus fuit *Lángalif*, sed Einari patris ejus longitudo dicitur fuisse 4 ulnarum uno minus quartario; Ingenio præditus fuit acuto, docili, facili, læto & affabili, memoria tenaci, quicquid legit, egit aut promisit, cujus oblivisci noluit, codicillis statim inscribebat. Islandorum suæ ætatis doctissimus, in Islandicam linguam transtulit *Proverbia Salomonis* & *Librum Syracidis*, plures, si diutius vixisset, haud dubio expositurus, erat enim magnæ industriæ, ut semper aliquid legeret aut scriberet, aut etiam mechanicum quicquam fabrefaceret (a). Quantum ei debeat Ecclesia Islandica, præsertim in diœcesi Skalholtina, vel me tacente, res ab eo gestæ luculenter docent. Ex uxore duos suscepit liberos, qui recens nati obierunt, hæredes itaque habuit fratres, qui cum successore de templi & ædificiorum vitiis ita paciscebantur, ut illi duæ partes mobilium defuncti Episcopi cederent, hæredes vero tertiam duntaxat hæreditatis nomine retinerent. Taxant in eo inimici & invidi: 1) Quod Ogmundum nutritorem de se optime meritum male multaverit, quod Ogmundi protervia & machinationibus, ut & amore veræ Religionis, & fide in Regem facile excusatur, cum magis Deo quam hominibus obedire debeamus. Nostro judicio nihil in Ogmundum peccavit, nisi verum sit, quod refert *ŶONAS EGILLI* famam tulisse, Gissurum Ogmundo scripsisse, nihil illi a Hvítfeldio mali impendere, eumque hoc modo securum fecisse & prodidisse, quod haudquaquam laudandum censemus, præsertim cum ipse ejus captivitatem machinaretur, certe enim tum tacuisse præstabat (b). 2) Quod tot annos in cænobia Thyckvabajensi, in satellitio Ogmundi, & aula Archiepiscopi Nidarosiensis tam insignem egerit hypocritam, ut in mente de Lutheri dogmatum veritate convictus Catholicorum sacris semet dederit, iisdemque ut primarius Mysta operatus fuerit, quod quantum video, non nisi necessari-

(a) Libri, quos moriens reliquerat, lingua Latina vel Germanica scripti erant numero sexaginta; Islandici autem idiomatis: *Codices Legum, Fœnæus & Grágás, Speculum Regale, Annales, Proverbia Salomonis, Corvini Postilla, Novum Testamentum, Sermones sacri, Biblia Islandica, & Sermones de martyribus*, ut & alii de Sanctis.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 547. sq.

necessitate, & ea quidem haud inevitabili, aliquali modo palliari potest (a). 3) Ei objiciunt, quod ministris Ecclesiæ gravia onera imposuerit, sed de salario non prospexerit, & quod prædia, illis antiquitus ab Episcopis concessa, retractare conatus fuerit, quam maculam, quantum potuimus, §. 28. absterimus, sed quicquid sit, tanta ejus exstare merita, ut omnes hosce nævos facile superent & diluant, confidenter asserere audemus.

§. 30.

Cum apud Chronologos in computo annorum Gissuri Episcopi tantus sit dissensus, ut fere tot occurrant sententiæ, quot scriptores, nostri officii esse ducimus, ut eundem enucleare operam demus. Inter hos primo occurrunt duo Skalholtensis diœceseos Episcopi, Gissuri in officio successores dignissimi, Mag. *THEODORUS THORLACIUS* in *Dissert. de Island.* Sect. 2. Thes. 3. §. 4. & Mag. *JONAS ARNÆUS* in *Vita* focii sui *Einari Thorsteinidæ Episcopi diœceseos Holanæ* impr. Hafniæ. (Nam ipsa concio funebris autorem agnoscit Pastorem *JONAM GUNNLAUGIUM*, sed vita Episcopi *ARNÆUM*, tunc temporis scholæ Holanæ Rectorem.) Qui expresse dicendo Martinum Einari fuisse primum Reformatæ Religionis Episcopum Skalholtensis Curiae, Gissurum aut Catholicis adnumerare, aut ex catalogo Episcoporum expungere voluisse videntur, quod non ex livore aut invidia quadam, sed ignorantia aut lapsu memoriæ provenisse libenter concedimus, nam Mag. *THORLACIUS* rectiora edoctus in *Catalogo Episcoporum Skalholtensium* Schedis Arii Polyhistoris, impr. Skalholti 1688, suffixo, nomen viri eidem inferendo, errorem aliquatenus correxit, nimis tamen jejune ibidem de tanto viro loquitur, cujus in Ecclesiam Islandicam tot tantaque exstant merita, cum duntaxat de eo scribat, *eorum eum primum fuisse, qui celibatum Pastorum sustulerunt*, quasi alios in eo habuerit cooperarios, sed tantum primus opus aggressus fuerit, & nihil aliud memoratu dignum gesserit. Nostro judicio præstabat omnino tacuisse, quam tam nude, ne dicam contemtim, de tanto viro scripserit. Sed hos erroris convincunt, quotquot de Gissuro aliquid scripserunt. 2) Se offerunt, qui electionem ad annum 1540, sed confirmationem & inaugura-

(a) Vide supra pag. 246. sq.

augurationem ad annum 1541 referunt, eumque cum Hvitfeldio in Islandiam venisse, quorum magnus est numerus, potissimi autem Mag. *BRVN-TULFUS SVENONIUS* Episcopus Skalholtensis, *ARNGRIMUS JONÆ*, quiqve eum semper sequitur, Mag. *THEODORUS THORLACIUS*; *JONAS ARII* Pastor Vatnsfiordensis, aliiqve, quæ, quam erronea sint, ex allatis supra documentis satis patet. 3) *BIORNUS de Skardsaa* in eo primum cum illis facit, quod Gissurus anno 1541 Episcopus factus, in Islandiam venerit, mox autem ad annum 1542 id retractare videtur, innuendo ejus electionem 1541 factam fuisse, hoc autem anno, seu 1542, in Islandiam cum Hvitfeldio venisse, & plura ejusmodi, quæ piget recitare, nam totam Gissuri historiam ita invertit, ut se ipsum refutet. 4) *Skardsaaënsis & Vatnsfiordensis Annalium* scriptores volunt huncce Episcopum anno 1541 conjugium Pastorum introduxisse, quod equidem esset tolerabile, si doctrinam de conjugio & cælibatu Sacerdotum, quam Gissurus 1541 primo publice profitebatur, cum Edicto Regio dato 1545 non confunderent. 5) Quod autem *BIORNUS de Skardsaa* scribit Gissurum anno 1541 Ogmundo officium abrogasse, eoqve cæcum virum compulisse, ut ad sororem suam Asdisam confugerit, non tantum repugnat veritati, sed etiam Gissuro Episcopo nimium probrosum est. 6) *Skardsaaënsis & Vatnsfiordensis*, Episcopi nuptias ad annum 1544 referunt, quas Skalholti celebratas fuisse volunt, de quo illis gravem non movemus litem, licet putemus, eos nuptias Thorlaci Episcopi fratris & Gudrunæ, Catrinæ uxoris Episcopi sororis, pro ipsius Episcopi nuptiis venditare, illæ enim Skalholti celebratæ fuerunt 1544, ut ex pactis dotalibus, scriptis Skalholti hoc anno Dominica 4 post Pascha, satis constat. 7) Recte scribit *JONAS EGILLI* Pastor Hreppholensis Gissurum 1539 electum fuisse, & 1540 Cathedralam ascendisse, sed quod expresse dicit Myndensem eodem anno Skalholti occisum fuisse, ad lapsus memoriæ referendum est, pari modo etiam, quod innuit Gissurum eodem anno Gudrunam Gotskaki filiam uxorem duxisse; graviter autem errat, cum scribit eum anno 1544 Hafniam petisse, ibiqve a Rege impetrasse, ut cænobia Sacerdotibus attribuerentur, qui scholas ibidem instituerent, quæ Diplomata ab eo, cum Hamburgi domum tendens commoraretur, tabellarius Hafnia veniens, repoposcerit, rem enim publicam stare non posse, si proventus ex Islandorum monasteriis amitteret, cujus causam in Cancellarium Joh. Frisium non obscure conjicit, quæ cum superius exhibita documenta frivola esse demon-

demonstrent, digna non sunt, ut iis diu immoremur. 8) Emortualem ei faciunt *ARNGRIMUS*, *THORLACIUS*, *SKARDSAAENSIS*, *VATNS-FIORDENSIS*, aliiqve annum 1546, sed perperam, solus fere ex antiquioribus *JONAS EGILLI* filius recte scribit, eum tempore quadragesimali 1548 occubuisse.

§. 31.

Tandem oritur quæstio, quot annos vixerit? De qua inter Autores non convenit, cum quidam ei plusquam 40, quidam autem 33 annos tribuant; licet omnes iisdem fundamentis suam superstruant sententiam, qualia sunt; Einarum Gissuri patrem ex uxore Gunnhilla quatuordecim suscepisse liberos, quorum Gissurus fuit natu maximus, sed Enarum mortuum fuisse antequam Gissurus in Ogmundi Episcopi famulitium adscisceretur, ergo verisimile esse eum tunc ex pueris excessisse, quod etiam affirmat *JONAS EGILLI*, dicens eum fuisse (*vaxinn*) maturum, vocabulum autem *vaxinn* notat maturam ætatem & staturam, diciturque communiter de iis, qui sunt inter 16 & 20 annos; quidam etiam fatentur eum tunc fuisse annos natum sedecim. In schola Hamburgensi, quidam ei annos sex, alii septennium, quidam vero unicum tantum quadriennium, & in Wittebergenfi Academia triennium tribuunt; In eo autem omnes consentiunt, quod redux in patriam unum annum apud matrem, & duos in cœnobio Thyckvabajensi transegerit, antequam denuo in Ogmundi Episcopi famulitium adscitus fuerit. Cumque horum pleraque conjecturis nitantur, nobis etiam nostram in medium proferre fas erit, quæ talis est: 1) Gissurum 16 circiter annos natum in Ogmundi familiam adscitum fuisse, & in eadem biennium circiter transegisse, brevius enim tempus ad probandam hero tantam in famulando obedientiam & mansuetudinem, in discendo industriam & capacitatem, in rebus gerendis fidem & dexteritatem, ut dignum censeret, cuius studiis & diutinæ peregrinationi haud contemnenda pecuniæ vis impenderetur, & quod multo majus est, id efficere, ut post multos annos virum ob odiosam & teterrimam hæresin, sibi & bonis (scilicet Catholicis) omnibus exosum & invisissimum in gratiam reciperet, cui intima consilia ac res maximi momenti tuto concedere posset, unde sequi videtur Gissurum (quam minimum) 18 annos natum in Hamburgensem scholam transmissum fuisse. 2) In eadem sex annos aut septennium trivisse concedimus quidem, sed eatenus quod non integrum trien-

triennium Wittebergæ transegerit, nam omnino est incredibile, Ogmundum Episcopum, ex cuius gratia Gissurus apud exteros vixit, pecuniam ipsi suppeditasse, ut Wittebergæ eam sub institutione Lutheri & Philippi, ad imbibendam hæresin Lutheranam, expenderet. Si itaqve Gissurus unquam Wittebergæ fuit (quod evidem non penitus negamus) oportet id factum esse: α) Ogmundo in scio & curto tantum tempore; aut β) si quid illa assertio veri habet quod triennium Wittebergæ fuerit, verosimillimum videtur, semel quovis anno Wittebergam ad audiendum Lutherum & Philippum excurrisse, & mox Hamburgum repetisse, ne tales excursiones Ogmundo innotescerent. ibidem enim fuisse anno 1532 die 15 Mart. ex literis ad Ogmundum datis liquido constat (a); vel etiam γ), Ultimum tantum annum aut ejus maximam partem Wittebergæ transegisse, quod maxime arridet, sed anno 1533 in Islandiam reversum fuisse statuimus, unde talis emergit annorum computatio: Natus videtur anno 1508. Prima vice in Ogmundi domum adscitus est anno 1524, ætatis 16, ibidem permansit in annum seculi 27, ætatis 18. Eodem anno ad exteros abiit, absuitqve annis 7, ut reversus sit anno 1533, ætatis 25. Deinde unum annum domi apud matrem, & biennium in cœnobio Thyckvabajensi, transegit, ita ut anno 1536, ætatis 28, in Ogmundi domum altera vice intraverit. Eodem anno ad Archiepiscopum mittitur, & 1537 revertitur, ut ex Ogmundi literis ad Mag. Gebierum patet (b). Anno 1538 in Islandia permansens,

(a) Literæ Gissuri Enari ad Ogmundum Episcopum, datæ Hamburgi: *Venerande Domine. Noverit tua Celsitudo non excidisse mihi quare huc sin missus, nempe ut doctior & melior ad vos redeam, quam expectationem ne vos frustra de me habuisse videamini, ego sedulo daturus sum operam pro mea virili. Porro quod mihi non parce ministratis ea, quibus ad hanc rem opus est adolescentibus, ut mihi gratissimum est, ita facit me sollicitum, quantum possim, referam gratiam, etiamsi videam, nunquam fore, ut par sim tantis beneficiis. Quia hoc sciat Tua Celsitudo, me nactum esse bonum hospitem, ut qui præstiterit omnia, quæ pollicitus est, ad hæc nactus fideles præceptores, & dignos quos parentum loco semper observem & venerer. Quod ad studium meum attinet, ego possum Latinum sermonem utcumque intelligere; perfecte scribere, & loqui nondum licet. Sed spero me eam operam adhibiturum, ut nunquam peniteat Vos impensæ; Dominus servet nobis Tuam Celsitudinem diu sanam, amen. Hamburgi Anno 1532 Martii 15. Tue Celsitudinis deditissimus.*

(b) Datæ sunt hæc literæ Anno 1537. Quibus Augmundus Mag. Geblero magnas solvit gratias pro beneficiis Diacono suo Gissuro Enari filio præstitis, promittitqve se soluturum nomina, quæ Gissurus ei fecerat. Vid. supra Tom. 2. pag. 536.

nens, Mag. Gebleri literas accepit (a). Anno 1539 ut electus Episcopus in Daniam transit ad capeffendam confirmationem Regiam & ordinariam inaugurationem, qvam eodem anno Dominica Jairi (b), natus annos 31, accepit

- (a) Vide Summe Ven. *HARBOE Afbandl. om Reform. i Island in Kiöbenh. Seljk. Skrifter* Tom. 5. pag. 235. Ex utriusque epistolæ collatione colligi potest: α) Gissurum ex legatione ad Ögmundum reversum fuisse anno 1537. β) Geblero mentem suam de causa Religionis, quæ tum fervebat, aperuisse. γ) Oblitum fuisse anno 1537 Geblero scribere, & pro præstitis beneficiis gratias agere. Tandemque quod periculosum illud in Norvegiam iter incidit in annos 1536 —37, ex quo patet Gissurum secunda vice in Ögmundi familiam transisse anno 1536.
- (b) Ipsum Palladii testimonium Gissuro datum supra pag. 250. allegavimus, circa quod varia veniunt observanda, quæ ne ibidem prolixiori & mere critica digressionem historiam interrumperemus, ad finem Capitis reservavimus, quorum præcipua sunt: α) Gissurus in *Memoriali* propria manu scripto dicit se iter Hafniacum Hamburgo ingressum fuisse 8 idus Novembr. anno 1539; Sed Palladius testatur se cum solenniter inaugurasse Dominica Jairi, quod non facile fieri potuit Dominica Jairi anno 1539, decimo tertio die, a quo Hamburgum reliquit, nam Dominica Jairi hoc anno (qui fuit Cycli solaris 8, sed lunaris 1, habuitque lit. Dominicalem A) incidit in 19 Novembr. Quomodo enim tam longum iter tempore hyemali perfici, cum Rege colloquium absolvi, illius ad Professores Rescriptum expediri; examen absolvi, Regique Gissuri habilitas ab illis referibi; Juramentum fidelitatis præstari; Ipsius deinde Codicilli confirmationis expediri, nam eorum in testimonio mentionem facit Palladius, tandemque Gissurus se ad tam solennem actum decenter præparare. β) Codicilli confirmationis dati sunt Gottorpii die Lunæ post Judica, unde Gissurus recta Hamburgum tetendit, quod post triduum venit 3: die Jovis ante Dominicam Palmarum vide supra pag. 250. indeque mox in Islandiam transfretavit, ex qua pedem non extulit priusquam anno 1542. Hæc quomodo conciliari possint, non videmus, nisi Dominica Jairi, quæ est 24 post Trinitatis, hic pro alia quadam in Januario, Febuario, aut Martio incidente, ex lapsu memoriæ aut oscitantia quadam adscripta esse intelligatur. Si hic conjecturis uti liceret, aptissimum forte foret dicere pro Dominica Jairi substituendam esse Dominicam 3 post Epiphaniam. Cum utriusque Evangelici Textus, licet diversi sint, non tamen plene dissentiunt, alter enim agit de sanatione leprosi & servi Centurionis; alter autem de sanatione menstruolæ mulieris, & resurrectione filii Principis Synagogæ, qui fuit Jairus, uterque duplex continet miraculum, quæ prope & in urbe Capernaum facta sunt, quæ similitudo talis memoriæ lapsus causa facile fieri potuit. Sed sublata hac difficultate, superest alia haud levior, in eo consistens, quod Palladius expresse dicit, Gissurum ante ordinationem Juramentum fidelitatis Regi præstitisse, & ab eodem confirmatum fuisse, cum Codicilli confirmationis dati sint Gottorpii die lunæ post Judica, seu 4 circiter mensibus a Dominica Jairi, quomodo tolli possit non video, nisi statuatur Regem bis Gissuri vocationem confirmasse, primo scripto quodam ad Palladium

accepit, sed Confirmatio Regia data est Gottorpîi die Lunæ post Dominicam Palmarum 1540. Unde Hamburgum, & inde in Islandiam tetendit. Ephorum, ecclesiarum diœceseos Skalholtinæ anno seculi 1540, ætatis 32, agere cœpit, qvam spartam magna sui laude & earum emolumento ornavit usque in annum 1548, qvo (secundum nostrum calculum) quadragenarius in Domino placide obdormivit.

Litr. A.

- (a) Ollum mönnum þeim sem þetta brief síá edur heyra, senda Halldór med gudz nád Abóti á Helgafelli, Alexius med sömu nád Abóte Videy; Jón Hiedinson, Þorleyfur Eiryksfon, Marteinn Einarsfon, Arne Arnórson, officiales; Gudmundur Jónson, Ráðsmann; Jón Biarnarfon, Kyrkiuprestur; Snorri Híálmsfon, Freisteinn Grímsfon, Þórdur Olafson, Eyólfur Grímsfon, Gísle Jónson, Olafur Magnúson, Jón Þorleifsson, Þorleifur Eiríksfon, Eirekur Hansfon, Olafur Kolbeinson, Snorre Jónson, Loptur Narfason, Olafur Jónson, Magnus Eyólfsson, Biarne Jónson oc Gísle Nichuláson med öðrum fleyrum prestum oc kiennimönnum Skálholltz biskupsdæmiz kvediu gudz oc sína. Kunnugt giörande ad ab anno gratie MDXL mánuðagenn næstann fyrer Pieturzmessu oc Pálz á Þínguelli í almennilegri prestatæfnu vorum vier í dóm nesnder af verdugum herra í gudi Herra Augmund med gudz nád biskup í Skálhollte, sömu-
- M m 2
- leidis

Palladium & Professores, & deinde publico Diplomate dato Gottorpîi die lunæ post Judica. Nam quamvis laudatum Palladii testimonium sit de anno 1542, ut revera est, ordinatio tamen Gissuri ad hunc annum nullo modo deprimi potest.

- (a) Omnibus has legentibus vel audientibus, Halthorus Dei gratia Abbas Helgafellenfis, Alexius eadem gratia Abbas Videyenfis, Jonas Hedini, Thorleifus Eriçi, Martinus Einari, Arnas Arnori, Officiales; Gudmundus Jonæ, Qvæstor; Jonas Biarnii, Pastor Cathedralis; Snorro Híalmi, Freysteinus Grimi, Thordus Olai, Eyolfus Grimi, Gíslaus Jonæ, Olaus Magni, Jonas Thorleifi, Thorleifus Eriçi, Ericus Johannis, Olaus Kolbeini, Snorro Jonæ, Loptus Narfii, Olaus Jonæ, Magnus Eyolfi, Biarnius Jonæ & Gíslaus Nicolai, una cum pluribus diœcesis Skalholtinæ sacerdotibus & clericis, salutem suam & Dei dicunt, notum facientes quod anno gratiæ 1540 feria secunda proxime ante festum Petri & Pauli, Thingvallis in Synodo generali, denominati fuimus a Reverendo Domino in Deo, Domino Augmundo Episcopo Skalholtensi, similiterque
- ab

leides af heidarlegum manne Herra Gyssure Einarsfyne huor sig reiknadi Superintendens Skálholltz biskupzdæmiz, ad skoda oc rannsóka oc fullkomliga dóm á ad leggja þau bríf sem þar tiedust. In primis kom þar fram fyrir ofs bríf so hlióðande ad Herra Biskup Augmund hafdi giefid Kónginum til ad kenna sinn vanmátt sáker þýngiandi elli: Kynni hann ekki framarmeir Skálholltz biskupsdæmi ad regera sem til bære, oc þar med audmiúklega bedid í sama brífi Konúnglig Mayestat ad hanz megtugheit villde wtuelia oc skicka þennann fyrrnefnda mann Herra Gyssur Einarsfon fullmegtugan Biskup til Skálholltz stickez &c. I annare grein kom þar fram fyrir ofs bríf í hvörü vier fornámum ad hann hafdi verid af hinum bestu mönnum examineradur oc ordineradur efter Konúngsins bode oc skipan. I þridiu grein audfýnde hann ofs Herra Konúngsins bríf med hanz hángande innfigle, huad so innehielt, ad hann skickade oc skipade ádurgreindann Herra Gissur fullmegtugann Superintendentem yfer öllu Skálholltz biskupsdæme. Item í fiördü grein frammlagde hann fyrir ofs opit resignacionis bríf Herra Biskup Augmundar med hanz heila hánganda infigle, so látanda, ad hann velviliuglega resigneradi Herra Gyszuri í hand allt Skálholltz sticcte í minna hlut oc meira það dómkirkíunni tilkiæmi. Litust ofs öll þessi fyrrfogd bríf í allan máta myndug oc skíallig med öllum sínum greinum oc articulis. Beiddist fyrrnefndur Herra Gyssur anfuarz oc uilian-

ab honesto viro Domino Gissuro Einari filio, qui se Superintendentem diæceseos Skalholtinæ ferebat, ad considerandum, examinandum, & pacto confirmandum literas ibi producendas. Inprimis nobis proponebantur literæ ejus tenoris, quod Dominus Episcopus Augmundus Regi suam a senectute profectam infirmitatem notam fecerit, unde diæcesin Skalholtinam debito regere non valeret, simulque iisdem literis Regiam Majestatem submisisse rogaverit, vellet ejus potentia nominatum huncce virum Dominum Gissurum Enari filium plenipotentiarium diæceseos Skalholtinæ Episcopum eligere & constituere, ut &c. Secundo producebantur literæ, ex quibus comperimus illum Regis iussu & mandato ab optimis viris examinatum & ordinatum fuisse. Tercio nobis monstravit literas Domini Regis cum ejus sigillo pensili, quæ continebant se supramonitum Dominum Gissurum totius diæceseos Skalholtinæ Superintendentem plenipotentiarium deputare & constituere. Item quarto nobis coram produxit patentes Resignatorias Domini Augmundi literas, cum integro ejus pensili sigillo, ejus tenoris; quod sua sponte in manum Domini Gissuri resignaret totam diæcesin Skalholtinam in minimis æque ac maximis, quæ templum Cathedrale concernunt. Omnes prædictæ literæ nobis, quocunque respectu, in omnibus suis clausulis & articulis authenticæ & fide dignæ videbantur. Postulavit laudatus Dominus Gissurus respon-

viljanligrar samþýcktar kiennimanna Skálholtz biskupsdæmes vppá ádur-
 skrifud brief. Þú in nomine Domini, Amen. Efter þessum briefum oc
 skilríkium samþýckium vier aller med einnre rauft fyrrgreinder Klerkar oc
 Kiennimenn optnefndann Herra Gylfur Einarson ad vier vilium hann
 hylla oc yfer ofs taka fyrer fullmegtugann formann oc Superattendentem
 yfer ofs alla oc Skálholtz dómkirkiu oc stíckte, játandi honum vora trú
 hollustu oc hlýdni sem tilber oc ofs er möguligt, oc hann hafe jurisdic-
 tionem yfer ofs í sína tíð enn enginn annar, Hier í mót hefur hann lof-
 ad ad hallda ofs alla med lög oc rett epter góðu oc gaumlu kyrkiunnar
 laugmále oc hennar priuilegiis, oc aungva breytni þar uppá ad giora utan
 med kyrkiunnar ráde. Oc til sannenda hier vmm festum vier fyrr greind-
 er menn Skálholtz biskupsdæmez wor innfigle fyrer þetta samþýcktar brief,
 skrifad í sama stad deigi oc ári sem fyrr seiger.

Litr. B.

- (b) Ego Gylfur Einarson Superintendens Skálholtz stícktez giöri góðum
 mönnum kunnigt med þessu mínu opnu breifi ad ec hefi lofad oc
 thilsagt heidursamligum persónum, Klerkum oc Kiennimönnum Skál-
 holtz stícktez, ad ec vil hallda þá oc regera efter góðu oc gömlu heilagrar
 Kyrkiu laugmále, sierlega efter þú sem þær setningar oc statútur vatta er
 M m 3 lauglegar

sum & spontanem consensum sacerdotum diœceseos Skalholtinæ super dictis epistolis.
 Igitur in nomine Domini Amen. Secundum has literas & documenta omnes præ-
 dicti Clerici & Sacerdotes communi consensu sæpe dictum Dominum Gissurum Einari
 filium admittimus, & ei fidem spondemus, eumque omnibus nobis & diœcesi ac tem-
 plo Skalholtinis Antistitem ac Superintendentem plenipotentiarium præficimus, pro-
 fitentes ei fidem, fidelitatem & obsequium nostrum in omnibus, quæ debemus & pos-
 sumus, ut per dies vitæ, in nos jurisdictione gaudeat, & nemo alius. Ille autem
 invicem promisit, se secundum jus & fas ex bonis & antiquis Ecclesiæ legibus nos
 tractaturum, nullamque innovationem sine consilio Ecclesiæ tentaturum. In fidem
 nos antea nominati diœceseos Skalholtinæ incolæ huic pacto sigilla nostra appendimus,
 anno die & loco ut supra.

- (b) Ego Gissurus Enaris filius Superintendens diœceseos Skalholtinæ per has patentes omni-
 bus bonis viris notum facio me promississe & spondidisse honestis viris Clericis &
 Sacerdotibus diœceseos Skalholtinæ, quod ego illos tractabo & regam secundum bo-
 nas & antiquas sanctæ Ecclesiæ leges, præsertim juxta tenorem decretorum & statuto-
 rum,

lauglegar sýnaft oc naudsynlegar að ókreinktum þeirra kennimannligum fríheitum, sömuleiðiz eftir þúi sem kristinnrettur innhældur, oc ei er á móte sönnu gudz laugmále. Suð oc að ec uil veita þeim þann styrk oc forstöðu fyrir öllum oc sierhvörum, innlendskum oc wtlendskum, sem dómkirkiunnar formanne tilber. Hier á móti hafa þeir játað mier trúu hollustu oc skylda hlýdne sem tilber, oc þúi samþycker orðid að vera under minne jurisdictione enn einskiz annarz í mína lífstíð. Oc til sannenda &c. Skrifad á Þinguelli in festivitate Apostolorum Petri & Pauli, anno 1540.

Litr. C.

(c) Ollum mönnum sem þetta Bref síá edur heyra senda Brynjólfur Halldórsfon, Ráðzmann í Skálholte, Jón Einarsson Kyrkiuprestur í fama stad, Gudmundur Jónsson, Jón Biarnason, Simon Jónsson, Þorkiell Gudmundsson, Þórdur Olafsson, Höskulldur Kolgrímsfon, Jón Petursfon, prestar Skálholts Biskupsdæmes, Páll Vígfúsfon, Magnús Jónsson, annar Magnús Jónsson, svarner lögriettumenn, kvediu Guds oc sína, kunnugt giörande, að árum epter Guds burd 1545 midvikudagenn næstann epter þrettánda á nedre Reykium á Skeidum vorum vier í dóm nefndir af hr. Gíffure Einarssyne Superattendente Skálholts stífftes að skoda ranfaka

rum, quæ privilegiis illorum legitima & necessaria videntur; similiter & secundum contenta juris Ecclesiastici, quæ veræ Dei legi non repugnant, illis tale præsidium & tutelam contra unumquemque, sive peregrinum, sive inquilinum, præstabo, qualem præstare templi Cathedralis Antistitem oportet. Mihi invicem professi sunt fidelitatem & debitum obsequium, meæque jurisdictioni & nemini alterius, me vivente, se subiectos fore passi sunt. In fidem &c. Datum Thingvallis in festivitate Apostolorum Petri & Pauli Anno 1540.

(c) Omnibus hæc literas visuris vel audituris salutem suam & Dei dicunt, Brynjolfus Haldori Dispensator Cathedralis Skálholtensis, Jonas Einari sacerdos Cathedralis, Gudmundus Jonæ, Jonas Biarni, Simon Jonæ, Thorlacus Gudmundi, Thordus Olafi, Höskulldus Kollgrimi, Jonas Petri, Sacerdotes dioceseos Skálholtinæ, Paulus Vigfusi, Magnus Jonæ, & alter Magnus Jonæ, jurati Pedarii, notum facientes, quod anno salutis 1545 feria quarta proxima post Epiphanias, Reykis in Skeidis invitati, & ad sententiam ferendam denominati, fuimus a Domino Gíffuro Einari filio Superintendente dioceseos Skálholtinæ, ad considerandum, examinandum, & categoricam sententiam

ransaka og fullnadar dóms atkvæðe á að leggja um þær biskupsstúndir sem nockrir menn hefdu ecke gollidid í næstu forliden ár fökum þörfunur þess. Biskupslegs embættes sem veniulegt hefur vered að fremia af hans forverurum hinum gömlu Biskupum, enn ecke af hans hende nú síðan hann kom til Stólsins, hvört að greindur hr. Gissur være riettur eignarmadur sagðrar tíundar so hann mætte hennar skylliduglega krefia, edur ej. Ransökudum vier þetta mál invirduglega og fundum í fyrstu af siálfum Gude infett allvíða í hans lögmále að hvör madur skule Guds tíund giallda af allre sinne eign, föstu og lafsu, með foddan skifte og afgreidsflu, sem þar skilur, einkum í þessum stöðum *Ex. 22, Levit. 27, Num. 18.* Item hlióðar so andlegt og veraldlegt lögmál, að hvör madur skal tíunda fie allt lögtíund, og giallda tíund sína alla effter því lögskifte sem lögreked er og í *Christendómsbálke* stendur. Í þridiu grein skodudum vier h. Ritning og postulega Skrift 1 *Tim. 3, Tit. 1* af infetningu biskupslegs embætis, og fundum þar ecki vera settar nie skipadar fermingar, chrifma vígslur, nie aðra þá hluti sem ecke eru effter gamalle veniu framdar af hende hr. Gissurar. Í fiórdu grein saker þess optnefsíður hr. Gissur er til þesslarar Biskuplegrar stiettar og stigtis skickadur af Krúnunne og Ríkisins Rádi, og af andlegu vallde Ríkianna, ordineradur, enn á almennelegu Oxarárþinge í lögrettu af enum bestu mönnum þessa biskups stigtis, lærdum og leikum, fyrir

tentiam dicendum, de decimis Episcopalibus, quæ annis quibusdam præcedentibus retentæ sunt, ob defectum muniturum episcopatum, quæ ab ejus Prædecessoribus Episcopis obiri consueverunt, ille autem, ex quo Cathedram ascendit, ea non perfecit; num scil. laudatus Dominus Gissurus esset legitimus possessor dictarum decimarum episcopatum, ita ut illas iusto jure postulare illi licitum sit nec ne? Dictam causam examinavimus: 1) Ab ipso Deo ita constitutum esse in ejus lege passim, ut quilibet ex omnibus suis bonis mobilibus & immobilibus decimas solvat, tali partitione & solutione, ac ibidem præcipitur, his præsertim in locis: *Exod. Cap. 22. item Levit. Cap. 27. item Num. Cap. 18.* 2) Tam Ecclesiastica quam civilis lex jubet quæcumque ex omnibus suis bonis legitimis decimas pendere, & omnes suas decimas secundum legi receptam & jure Ecclesiastico determinatam partitionem solvere debere. 3) Sacram scripturam consideravimus, & scriptum Apostoli in *priori ad Timotheum Epistolâ* Cap. 3. Item *ad Titum* Cap. 1. de institutione officii Episcopalis, ubi nec confirmationes, nec consecrationem chrismatis, nec alias res a Domino Gissuro contra morem antiquum neglectas, injunctas invenimus. 4) Quia sæpe laudatus Dominus Gissurus huic muneri Episcopali & diæcesi a Corona & Senarû Regni præfectus est, & a Regnorum Magistratu Ecclesiastico consecratus, sed in comitiis generalibus Oxaraensibus ab optimatibus diæceos tam laicis quam clericis authenticis antistes, & Magistra-

fyrir fullmeztugan formann oc andlegan yfirbodara samþykktur eftir því sem brief med heilum ósköddum infiglum hier um giört útvísar. Því fyrir þess- ar greiner oc adrar sem hier ad hníga, ad H. Anda náð tilkalladre, ad so prófudu oc fyrir off komnu, dæmdum yier fyrrnefnder dömsmenn med fullu dömsatkvæde þráttnefndann hr. Gíffur fullmyndugan umbodsmann, medtökumann, oc eignarmann fyrrsagdra biskups tíunda, oc fulla sök oc sakir á þeim eiga hiá þeim sem þeim hafa óriettelega halldid um so langann tíma sem hann kann med logum bevísa án hans vilia. Samþyckte &c.

CAP. II.

De Martino Einari filio.

§. I.

Secundus Skalholtinæ diœceseos Episcopus, Reformatæ Religioni addic- tus, fuit *Martinus* filius *Enari* (a), nepos Snorronis, Pastoris Stadafta- denfis, & Sanctæ curiæ Skalholtensis inter Gilsfiörd & Botnsaa Officialis, suæ

tus Ecclesiasticus approbatus est, ut literæ cum integris & illæsis sigillis de his exarata testantur. Hinc ob prædictas & plures huc pertinentes causas, invocata Spiritus Sancti gratia, & causa ita examinata, plenam & categoricam sententiam nos supra memorati iudices dicimus, sæpe laudatum Dominum Gíffurum esse legitimum recep- torem & possessorem antedictarum decimarum episcopaliū, & justum titulum, ju- stamque & quatenus leges permittunt, strictissimi juris actionem, in eos competere, qui tamdiu ingratii ejus illas retinuerunt, si ille id legitime probare possit. Hanc nostram sententiam nobiscum approbavit sæpe laudatus Dominus Gíffurus, & ei suum sigillum, unacum nostrum ante nominatorum judicum sigillis apposuit Skalholti die 11 Januarii.

- (a) Non opus est, ut prolixè recitem, quomodo viri doctissimi *HOLBERG* in *Hist. Dan.* Tom. 2. pag. 382. ut & *PONTOPPIDAN* in *Annalibus Ecclesiast.* Tom. 3. pag. 215-299. similiter etiam in *Hist. Reform.* ad Annos 1540 & 1547 partim confun- dunt acta horum Episcoporum Gíffuri scil. & Martini, partim etiam depravant, & ad annos inconvenientes referunt, sufficere enim videtur dixisse viros eruditissimos, hic non tantum magnopere celsipasse, sed etiam imis summa miscuisse, ut cuicumque patebit, qui eorum scripta cum supra allatis contulerit.

suæ ætatis poetæ eximii (a). Matrem habuit Ingeridam Jonæ filiam, sororem Stephani Episcopi Skalholtensis; fratres germanos habuit quatuor, & tres uterinos, sorores germanas duas, Gudrunam Davidis Gudmundini uxorem, & Gudlaugam nuptam Roberto cuidam natione Anglo (b), cum quo Martinus novennis Angliam petiit, ibique lingvæ Latinæ & picturæ operam dedit (c). Decimum octavum agens annum in tractu australis Islandiæ Grindavik biennio divitum quorundam in Anglia loco mercaturam exercuit, quod patri adeo displicuit, ut misso nuntio eum inde avocaret; Ogmundi Episcopi satellitum albo deinde inscriptus fuit, qui eum sacris iniciavit, tandem vero patris opimam præbendam Stadaftad nactus, Officialis Curiae Skalholtensis existit, sed quando id officium susceperit, non liquet, certum autem est id factum fuisse anno 1538, vel etiam prius, hoc enim anno in judicio, quod de sacerdote quodam, cui nomen fuit Einarus Gamalielis, exercuit, vocat se Officialem Sacræ Curiae Skalholtensis, semperque abinde in omnibus, ubi occurrit, Actis primus post Abbates nominatur.

§. 2.

Eorum, si non primus, certe tamen inter primos fuit, qui Religionem Reformatam & Christiani Tertii *Ordinationem Ecclesiasticam* receperunt, ut ex Actis Synodi Thingvallensis 1540 & Middalensis 1542 clare patet. Interfuit etiam Synodo Skalholtensi 1548, in qua a Lutheranis Skalholtensis Episcopus electus, & nolens in Cathedrali sive Episcopi sella confidere a præsentē Clero adactus fuit, quod certissimum erat perfectæ electionis signum. Cum vero contrariæ partis alumni Sigurdum Thyckvabajensis monasterii Abbatem eligerent, qui suis consentientibus Jonam Holanæ

- (a) Testis est Jonas Episcopus ipse sui seculi poetarum princeps. Vid. supra Tom. 2. pag. 394 sq.
- (b) In celebri emporio dicto *Riftum* temporis fuerunt 9 Anglorum naves mercatoriæ, quarum quævis unum vini cadum symbolæ loco ad celebrandas Roberti nuptias addidit, quæ duas septimanas durarunt.
- (c) Martinum picturam calluisse testimonio fuerunt sic dictum Sanctum Sanctorum in templo Skalholtensi, templum Stadaftadense, & Alftanefense, quæ omnia egregie pinxit.

Holanæ diœceſeos Episcopum ſuum conſtituit vicarium, Martinus omnem ſibi moram inutilem & nocivam ducens, Arna Arnori filio, Hytdalenſi Paſtore, Officiali conſtituto, ſed Jona Biarni Paſtore Breidabolſtadenſi Cathedralium opum & œconomiæ Diſpenſatore, quibus Petrus Einari filius, Martini frater, & David Gudmundi, ejusdem ſororius, auxilio eſſent, ſtatim ad mare ſe contulit, & Hafniam enavigavit, conventoque Rege, ab eo Profeſſoribus Academiae Hafniensis, ut in religionis negotio informaretur, commendatus fuit, quod potiſſimum in ſe ſuſcepit D. Joh. Macchabæus, S. S. Theologiæ Doct̃or & Profeſſor, cujus ſub inſtitutione unius hyemis ſpatio tantum fecit profeſſum, ut exantlato examine, dignus judicatus fuerit, cui munus episcopale concederetur, quo facto, a Rege confirmationem & codicillos officii, cum ſe prius ad verbum divinum ex *Ordinationis Eccleſiaſticae*, in Islandiam a Regia Majeſtate tranſmiſſæ, præſcripto, promovendum & promulgandum obligaveſſet, & deinde a Doct̃. Petro Palladio conſecratus eſt. (a).

§. 3.

Episcopatum Skalholtensem cum adeptus eſſet Martinus Regiæ Majeſtati retulit & conqueſtus eſt, quantas in Islandia turbas excitaret Episcopus Holenſis Jonas Aræſonius, quantoque in periculo & ipſe & clerus, qui Jonæ non ſequeretur ſigna, verſaretur, cui malo mederi volens Rex, novo huicce Præſuli tradi curavit literas tutelares, quibus totum diœceſeos Skalholtinæ clerum, qui Jonæ Arii filio non contentiret, cum uxoribus, liberis, famulis, & omnibus ad eos pertinentibus, in ſingularem ſuam ſuſcepit tutelam, eosdem infeſtare, aut qvandam moleſtiam damnumve iis inferre, ſevere prohibet (b). Ipſum præterea Aræſonium, qui ſuperiore anno Hafniam ſe conferre, additis literis ſalvi conductus, juſſus fuerat, ſed non comparuerat, jam penitus proſcripſit, omnes eum ſequi eiſque opitulari ſevere interdicens. Quodque ſuarum partium fuit, non omiſit Petrus Palladius Siællandiæ Episcopus vigilantiffimus, qui mitiffimas huic refractario Præſuli ſcripſit literas, quibus monuit, ut dum temporis

(a) Martini promiſſum legi poteſt in Summe Vener. *HARBOE Afhandling om Reformat. i Island*, in *Kiøbenhavnſke Selfk. Skrifter* Tom. 7. pag. 14.

(b) Vide ſupra Tom. 2. pag. 275.

poris adhuc esset, resipisceret, & reverteretur (a). Ipsi præterea Martino testimonium de sua legitima vocatione & ordinatione dedit, adjuncta hortatione ut incolæ eum libenter acciperent, quibus eum magnopere commendavit (b).

§. 4.

His fretus subsidiis, rebusque ex voto gestis, in Islandiam remeavit, ubi omnia turbis & timore plena invenit, priore enim anno Jonas Episcopus post Martini abitum armata manu Skalholtum invaserat, & aliquot dies obsederat, quod cum frustra fecisset, dioecesin armatus peragraverat, conventus habuerat, judicia promulgaverat, omniaque munia episcopalia exercuerat, tandem etiam Davidem Gudmundi condemnaverat, & excommunicaverat, quibus, ut probabile, non parum irritatus Martinus, per frequentem Synodum, quam Thingvallis habuit, cum sibi a Regia Majestate communicatos officii codicillos & Doct. Palladii aliorumque Professorum de suo examine & ordinatione testimonia, Regisque literas tutelares clero datas manifestaverat, lata sententia, omnia Jonæ Aræsonii, cujuscunque nominis essent, acta, quæ se absente in dioecesi Skalholtina fecerat, sufflaminavit, & pro nihilo ac tanquam non actis habenda declaravit (c). Skalholtum inde se contulit, ubi quæ factu necessaria erant, cum constituisset, suisque officiariis mandata de rebus, dum abesset, gerendis dedisset, visitationi quartæ occidentalis se accinxit, quam cum absolvisset, & Stadaftadi securus ageret, circa initium hyemis a filiis Episcopi Jonæ, Biørno & Ario, centum armatis cinctis, hostiliter invaditur, bonisque, re familiari, ac utensilibus, quæ ibidem habebat, spoliatus, in carcerem conjiciendus, Holas deducitur (d), unacum carissimo amico Arna Pastore Arnoris filio, quem simul comprehenderunt, & in carcerem detruserunt.

N n 2

§. 5.

(a) Vid. Summe Venerab. *HARBOE Afhandling* loc. cit. pag. 18.

(b) Vid. *ibid.* pag. 19.

(c) Vid. *supra* Tom. 2. pag. 685.

(d) Vid. *ibid.* pag. 683. sqq.

§. 5.

Holas translatus observandus traditur cuidam mediastino, nomine Steino, cujus diligentiam, cum liberiore primo frueretur custodia, aufugiendo delusit, sed ab omnibus fugienti necessariis imparatus, tarde processit, inque deserto Vindadal errans, captus retrahitur, & arctiori mandatur custodiæ, in qua non raro irrisiones ac Episcopi de se pacta contumeliosa carmina audire & concoquere assuevit (a). Interea autem quid ei faciendum, & quomodo tanta victoria utendum esset, sedulo deliberabatur, aliis svadentibus, ut episcopatus ei solenniter abrogaretur, & præbenda quædam, ex qua vivere posset, in diocesi Holana concederetur, aliis autem, ut conventus Thingeyris die veneris ante Cathedram Petri institueretur, in quo intercessione optimatum Martinus, quibus placeret Jonæ Episcopo conditionibus, ex custodia liberatus, pristino honori restitueretur (b), sed neutrum horum factum est, Martinus autem, cum Jonas Episcopus ejus calamitatibus aliquantisper animum & oculos fatiaverat, Mödrufellum in tractu Eyafjord ad Arium Jonæ Episcopi filium translatus est, apud quem tolerabiliter habitus fuit, quam translocationem tanto ante festum natalitiorum tempore factam esse certum est, ut de ea jam tum nuntium acceperant David & Christianus Scriba, ut ipsorum mutæ svadent literæ, nec non cessio prædii Biarnanes, quam Martinus Mödrufelli Calend. Jan. 1550 scripsit (c).

§. 6.

Appropinquante Comitiorum tempore, Jonas Episcopus ejusque filii copias collegerunt, stipatique 400 armatis eadem adierunt, Martinum secum captivum & quasi in triumphum ducentes. Quo cum ventum

(a) Vide loc. cit. pag. 690. sq.

(b) Vid. Sum. Vener. *HARBOE Afhandling* &c. loc. cit. pag. 44.

(c) Non Mödruvall Kloster, id enim tum temporis habuit Biörnus Pastor Gissi filius, sed Mödrufelli, prædio Aarii Episcopi Jonæ filii; non 1551, sed 1550. Hanc cessionem Martinus invitus fecit, ut non est improbabile, quod volens libere, ac bona conscientia facere potuit, cum ei jam, ejusque successoribus Episcopis Skalholtensibus, Biarnanesum ab ipso Rege ante quingvennium abjudicatum esset. Vid. supra pag. 264. & Tom. 2. pag. 666.

tum esset, duodecimviri conciliabulo decerni curavit, ut præmii loco pro sumtibus quos fecerat, ad restaurandum in diœcesi Skalholtina verum Dei cultum, sibi fumeret & possideret eorum bona, qui nullo jure Curiam Skalholtensem & ejus bona administrare ausi fuerint, quo haud obscure designabatur Episcopus Martinus, quem, ut nec legitime vocatum, nec rite ordinatum spernebant, & adjudicando Jonæ Aræsonio totius diœceseos directionem Martino officium abrogarunt. Hinc cum abirent, Skalholtum tetenderunt, ubi perinde ac 1548 aditus omnes armatis obseptos, offenderunt, aptis enim locis collocaverat Jonas Biarni filius 300 circiter rusticos, qui cathedralem sedem defenderent, omnemque vim, si inferretur, propulsarent, quo cognito, Præsul misit, qui deditiorem postularent, & cum illa negaretur, alios iterum ablegavit, qui nuntiarent constitutum illi esse obsessos aggredi, & Martinum in prima acie collocare, ut globos & jacula suorum primus exciperet, quod cum itidem susque deque haberent obsessi & in sententia perstarent, Martinum mortis comminatione adegerunt Holani, ut suis deditiorem scripto mandaret, quod cum ille fecisset, obsessi defensione destiterunt, Holanumque Episcopum receperunt, qui ibidem templum lustravit, Gissuri corpus exhumavit & in foveam quandam extra cæmeterium coniecit, sacerdotes ordinavit, infantes confirmavit, conventus clericorum celebravit, & nulla non munia Episcopalia peregit, abiensque Martinum ibidem in libera custodia reliquit, in qua permansit usque ad Jonæ Aræsonii captivitatem, quæ eodem autumno eum tandem libertati plene restituit, cum integrum annum minus decem dies, in captivitate permansisset (a). Qui eum hac occasione Jonæ Aræsonio homagium præstitisse, ideoque ab eo diœceseos Officiale constitutum fuisse asserunt, magnopere fallunt & falluntur, nec suam assertionem probare possunt, quis enim crederet, Regem Martino, si tale perjurium commisisset, munus postea Episcopale concedidisse.

§. 7.

Capto & in carcerem compacto Jona Arii filio, Martinus, (ut videtur) jussu Christiani Scribæ libertatem adeptus, ejus ac Davidis nutu Snoxdalum se contulit, ubi ab Ormo Nomophylace & 12 Pedariis judicatum

N n 3

catum

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 697 lqq.

catum fuit, recte & ex mandato Regio comprehensum esse hunc Episcopum ejusque filios, inque custodia a Christiano Scriba adjuvante Martino Episcopo ad proxima usque comitia retinendos esse, qva de re, seu ubi, & qvomodo, custodirentur, ut accuratius deliberarent, Skalholtum captivos deduxerunt, ibique integrum septiduum de hoc negotio disceptatum fuit. Martinus licet sibi qvemquam eorum custodire magnopere diffideret, non tamen omnino Aarii curam in se suscipere abnuebat, sed cum Christianus Scriba, cui ut Regis, aut Præfæcti Regii, vicario hujus rei cura maxime incumberebat, cujusquam eorum curam & custodiam, utpote sibi impossibilem, prorsus abdicaret, Jonas Biarni tum temporis Cathedralæ Skalholtensis Dispensator, moræ pertæsus, sententiam primus dixit, ut securi ac terræ custodiendi mandarentur, quam sententiam Christianus, tanquam ex tripode dictam, statim apprehendit, suamque fecit, & magno impetu, ut exsequerentur, institit, cui Martinus etiam consensit. Quo factum est, ut tres nobilissimi viri, sine omni legitimo juris processu, & contra judicium ab Ormo Nomophylace nuper pronuntiatum, carnificis securi subjicerentur, quod factum Christiano eadem hyeme vita stetit, Martino autem & Jonæ Biarni multæ invidiæ, odii, & miseriarum causa exstitit, ut paulo inferius monendum erit. Hoc facinus, ut valde fuit temerarium, ita nihil minus humanum esse potuit, quam quod mortuorum corporibus sepultura vix, aut non nisi bonorum virorum intercessione, concederetur (a).

§. 8.

Primum quod post liberationem ex captivitate pro officio egit noster Præsul, fuit absolutio Davidis Gudmundini & ejus in prælio Saudafellenfi fociorum, quos omnes, aut Davidem omnium nomine, in templo Skalholtensi die Veneris ante festum omnium Sanctorum, ex consilio præsentis cleri, nominatim Jonæ Biarni, Arnæ Arnoris, Snorri Jonæi, Jonæ Halthoris, Lopti Narfi filii, & Petri Jonæi, absolvit ab omnibus causis, quæ in templo aut sepulcreto Saudafellenfi acciderunt, & illa ex præfcorum sententia, cum Jonas Episcopus & ejus filii ibidem caperentur, contaminare potuerunt, cumque David pro se suisque affæctis templo

cathe-

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 709 lqq.

cathedrali satisfecerit, ipsi, illisque omnibus, vulnera, ictus, punctiones, & quicquid contra Deum, Sanctam Ecclesiam ac homines, five magnum five parvum, commisissent, perfecte pro se & suis successoribus condonat (a). Alterum quod paulo post tanquam Episcopus peregit, fuit concessio præbendæ Hvamm in Hvammsveit, Biørno Hannæ filio facta, aut ut ipsius verba sonant; *Cum David Gudmundi filius sibi tradiderit præbendam Hvammum, quæ ei a duobus Skalholtinæ diœceseos Episcopis in dies vitæ concessa fuerit, ideo se eandem nobili viro Biørno Hannæ filio, quoad vixerit, promississe, tradidisse, & ad plenam possessionem dedisse, cum omnibus ad eam pertinentibus, five sint mobilia, five immobilia, præter portionem Ecclesiæ, modo templum ac omnes ejus possessiones sarta tecta conservet, ac Sacerdotem decenter sustentet* (b). Datum est hocce Documentum Skalholti pridie festum Magni 1550.

§. 9.

Anno 1551 Otto Stigoti cum 200 militibus, ut Martinum e carcere liberaret, aut, si mortuus esset, alium ejus loco Episcopum constitueret, incolasque Skalholtinæ diœceseos in Regis verba jurare adigeret, a Rege missus in Islandiam venit, quo audito Præful universæ diœceseos Skalholtinæ clerum Thingvallas convocavit, ubi die Mercurii post festum Petri & Pauli, Regi, ejusque filio Principi Friderico, solito more homagium præstitit. Cumque Stigotius Regis nomine severe mandaret, ut *Ordinatio Ecclesiastica* observaretur, Præful die Jovis post festum Matthæi, quinque primi Ordinis Officiales, Jonam Biarni, Snorronem Hialmi, Arnam

-
- (a) Hæc absolutio satis clare testatur Martinum priscam sententiam rejecisse, quod templa & sepulchra per se operibus ibidem patratis contaminari possint, ita ut eadem denuo lustrari oporteret. Interim aliquid Papisticum sapit, quod absentes homines absolvit, & nomine Cathedræ Skalholtensis satisfactionem accipit, quod tamen non inagnopere mirandum est, cum testa diu servet odorem, quo semel est imbuta, & præterea sit dulcis odor lucris ex re qualibet.
- (b) *Decenter Pastorem sustentet*, quo antiquissimam consuetudinem revocare videtur, oblitus præsentis Ecclesiæ status & necessitatis Sacerdotum, quibus jam concessum fuit, conjugium inire; Unde seqvebatur conjugem & liberos etiam alendos esse, quod autem dixit se Biørno præbendam Hvamm *ad plenam possessionem dedisse*, de proventibus tantum intelligendum est.

nam Arnori, Gislauum Jonæ, & Jonam Thorleifi, ut et Gudmundum Jonæ, Oddum Halthori, Gunnlaugum Arnæ, Jonam Einari, Stephanum Hallkeli, & Loptum Narfi, Sacerdotes, qui omnes Lutheranæ doctrinæ acerrimi fuerunt propugnatores, Skalholtum accersivit, horumque decisioni subjecit, quomodo plecterentur Sacerdotes, qui novæ *Ordinationi* obrogarent, aut eam omnino fastidirent, sed contra Regium mandatum antiquum missæ canonem sequerentur, & observarent; Quorum unanimis sententia & iudicium fuit, cum talis temeritas Christianæ Religioni summo esset impedimento, summamque contra supremum magistratum proderet contumaciam ac perjurium, tales non modo officio & præbendis privandos esse, sed excommunicandos, & a brachio seculari custodiæ & carceri includendos, ne populum falsis dogmatibus seducere possent. Martinum anno præterito Professoribus Havniensis Academiæ, calumniam, quæ eum Jonas Arii onerabat, quod nunquam rite ordinatus fuerit, literis notificasse, verisimile facit testimonium, hoc anno a Rectore & Professoribus ipsi sub Universitatis Hafniensis sigillo transmissum (a). Cum etiam vigilantissimus Islandicæ Ecclesiæ Inspector Doctor Petrus Palladius, quod suarum erat partium ac virium, eique emolumento esse credebatur, nihil non faceret, hoc anno Skalholtinæ dioceseos clero epistolium misit, in quo primum lætari se dicit, quod non omnes post mortem Gissuri Episcopi veram Religionem abnegaverint, deinde se eorum sortem dolere, qui adhuc veræ religioni & verbo Dei resistent, nec non eorum, qui post Gissuri obitum veritatem cognitam abnegaverint. Tertio eos graviter obijurat, qui in utrumque pedem claudicantes, nunc hanc, nunc illam religionem profiteantur. Quarto constantes in fide confortat, & consolatur (b).

§. IO.

Anno 1552 novus Præfectus Paulus Hvítfeldius Islandiam intravit, edicta quædam & mandata Regia secum ferens, quorum præcipuum fuit, ut de cæde Christiani Scribæ, ejusque famulorum & asseclarum gravem exerceret quæstionem, qui per Eggertum Johannis filium 24 iudicibus in foro generali causam commisit, ut decernerent, quomodo tractandi, & quanti

(a) Vid. Illustriss. & Sum. Vener. *HARBOE Afhandl.* loc. cit. pag. 55.

(b) Vid. loc. cit. pag. 99.

quanti supplicii rei essent, qui id facinus commiserant, quorum sententiam, cum de causa gravissima agat, ne omnino pereat, hic inferere libet (a). Davidi etiam Rex denuo scripsit, ei injungens, ut Præfecto in

-
- (a) *Omnibus has literas visuris seu auditoris, Biörnus Jona, Erlingus Einari, Philippus Runolfi, Jonas Biorni, Magnus Jona, Petrus Jona, Gislavus Sveni, Jonas Gudmundi, Thorerus Sveini, Thorsteinus Halbiarni, Hallus Olafi, Ingemundus Magni, suam & Dei salutem dicunt, notum facientes, quod anno salvatoris 1552, in comitiis universalibus Auxaraaënsibus, postridie Petri & Pauli, judices denominati fuimus ab honorato Domino Eggerto Johannis filio, Regia Majestatis per totam Islandiam Præfecto & Quæstore, ad considerandum, examinandum, & plenam sententiam dicendum, quanti stare debeat causa iis, quos Domini Regis homines, Christianum ejusque comites, occidisse aut læsisse præsumitur. Literæ Domini Regis nobis proponebantur, ejus tenoris, quod Regia Majestas omnes illos inexpiabilis delicti reos agit, qui ejus homines occiderint. Secundo Codicem juris civilis consideravimus, qui ita habet: Quicumque cædem intra 12 horas non promulgat, homicida clandestinus esto, & pace & bonis privator. Tertio loco ita legitur: Latrones sunt delicti inexpiabilis rei. Quarto loco Codex ita præcipit: Quicumque lucri causa homicidium patnaverit, tanti, ut antea est relatam, rei funto, nisi proferatur ratio legitimam excusationem continens, quod necessitas ad factum impulsisse videatur. Ita & (sententiam dicimus) de omnibus, qui istos viros ceciderunt, compunxerunt, iraxerant, verberarunt, vel retinuerunt, ita ut mortem ideo oppetierint. His etiam sententiam ferimus, quanti reos esse oporteat istos, qui postmodum venerunt, & argentum abstulerunt, nec tamen vulnera influxerunt. Codex juris civilis ita habet: Quicumque bona alterius diripit, decem marcas Regi, & tantum, quantum rapuit, ac pleni juris multam possessori solvito, cæteroquin exul esto. Præterea in quacunque Toparchia deprehenduntur, sex virorum juramento confirment, se non plus argenti habuisse, quam tum declarant, hocque juramentum coram Nomophylace & iudicibus tribuariis deponatur, ubicunque deprehensi forent. Ita & argumentum (eorum) & alia bona sub rectam rationem & calculum Quæstoris Regii fisco adjudicamus. Quicquid autem hospitio vel testio occisores hominum Domini Regis ab hoc tempore receperint, tanti sint rei, quanti Codex præcipit de receptoribus proscriptorum, postquam proscriptionem eorum promulgatam audierint. Simul etiam quemcumque judicem tribuarium dictos homines comprehendere teneri, & proximo judici tradere, & ita singulos ad sibi vicinum, adhibita arcta custodia, deferendos, usquedum in illam Toparchiam venerint, ubi delictum commiserunt. Hinc in nomine Dei Amen! Omnibus ita examinatis & nobis propositis, nos dicti judices plenam sententiam dicimus, omnia prædicta Codicis loca, quæ adtulimus, esse authentica & clara, ac antea memoratos homines tanti esse reos, ac jam dictum est; Quam nostram sententiam approbavit antea laudatus Præfectus Regius &c.*

in comprehendendis & puniendis hisce ficariis auxilio esset, ad quam rem quantum contulerit, nobis ignotum est (a).

§. II.

Habuit præterea in mandatis Hvítfeldius, ut cœnobîa omnia jam tandem occuparet, eorumque proventus certo pretio elocaret, quod Regio ærario quotannis inferri debebat, quo prior constitutio facta 1542, quod in scholas converterentur, omnino antiquata fuit, vicissim autem ex cathedrarum Episcopaliū proventibus, quantum ad Rectoris & Conrectoris victum & salarium, ut & 24 discipulorum sustentationem, sufficere videretur, destinaret, quod mandatum Hvítfeldius hac vice eatenus perfecit, ut constitutio de scholis fundandis literis consignaretur, licet tantum hoc anno Holensis, Skalholtensis autem non priusquam sequente anno perfecte aperiretur, cujus præcipua causa videretur fuisse defectus viri tam docti, ut Rectoris munere fungi posset, ad hunc tamen annum earum foundationem pertinere putamus, sequente autem anno Olaus quidam natione Danus in Islandiam missus fuit, qui Skalholtinæ scholæ usque ad annum 1555 præfuit (b).

§. 12.

Eodem anno duo in Islandiam Martino Episcopo Rex misit diplomata, quorum unum datum est die Galli Confessoris 1551, agens de conjugio sacerdotum (c); Alterum autem scriptum die Dionysii eodem anno, de tribus diebus poenitentiae ac publicis precibus destinandis (d), cui debitam præstitam fuisse obedientiam, non videtur dubitandum. Quid præterea hoc anno ad rem Ecclesiasticam pertinens gestum fuerit, nos latet,

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 311.

(b) Vid. supra pag. 166. sqq. & Tom. 2. pag. 310. 312.

(c) Cui ansam dedisse videtur Theodori Martini filii relatio de Jonæ Aræsonii in sacerdotes, qui uxores duxerant, tyrannide, in literis anno præterito ad Palladium datis. Vid. supra Tom. 2. pag. 666. Quas Theodori, ut & aliorum, querelas Palladium Regi retulisse, & renovationem Rescripti de eadem re 1545 editi acquisivisse videtur, nam hocce nihil aliud est, quam illius compendium & iteratio.

(d) Vid. supra Tom. 2. pag. 307.

latet, præter qvod Præful Qvartam Orientalem visitans, haud paucos invenit, qvi antiquis ritibus adhærentes, novos & *Ordinationem* Regiam fastidiebant, qvorum omnes, aut plurimi, se ab incepto destituros promiserunt, præter Biarnum Gudmundi præfracte sua insistentem sententia, cui itaqve Præful dicam scripsit, causamqve sex Sacerdotibus in cœnobio Skridensi die Veneris post festum Sancti Olai ventilandam & judicio secandam submisit, qvi Biarnum ex conclusi Skalholtensis præterito anno facti præscripto excommunicationem promeruisse censuerunt, cumqve jam admonitus contumaciter neget se alio modo officium facturum, qvam huc usqve solitus fuerit, sacra autem scriptura expresse dicat *Rom. 13, & 1. Pet. 2. Quicumqve Magistratui resistit, divinæ ordinationi resistit*; Ipseqve Rex in *Ordinatione Ecclesiastica* caveat, ne cuiqvam eandem contemnere impune liceat, judices Biarni bona, pari divisione inter fiscum Regium & Cathedralam Skalholtensem, publicanda decreverant.

§. 13.

Qvid anno 1553 gesserit, invenimus nihil, nisi qvod concludi potest eum hac ætate visitasse ecclesias in qvarta australi sitas, intra quas sunt Dalensis & Mulensis; Templorum ibidem constitutorum possessor aut tutor fuit Eyolfus Enari, Jonæ Episcopi gener, de his in fragmentis *Visitatorium*, quæ exstant, ita legitur, aut de ejus contumacia & contemptu ita qveritur Præful: *Templum Hyvindarmulense possidet tantum fundi, quantum unius Sacerdotis sustentationi sufficit, sed hic mihi nullum datur responsum.* Item: *Templo Dalensi Eyolfus Nomophylax* (hujus Eyolfi avus paternus) *qvondam dedit dimidium villarum Sydstu Mörk & Saudhúsfvöll, cum alteram partem antea possiderent, ita ut templum jam possideat utramqve villam, sed hic ab Eyolfo Episcopi genero mihi nihil respondetur.* Qvod documento est, qvam odiosus & contemptus hic Præful fuerit Jonæ Aræsonii familiæ.

§. 14.

Cum ultio necis Christiani Scribæ, qvam Rex tam severe mandaverat, tarde admodum procederet, nam pleriqve parricidarum ex ultricibus Regionum manibus aut in Angliam transfugiendo, aut data pecunia easdem deliniendo, elabebantur, Jonæ Aræsonii cognati & affines, qvi

Martinum & Jonam Biarni, ut Jonæ Episcopi & filiorum occisores, ~~cane~~ ^{pejus} & angve oderunt, per amicos & fautores Regi insusurrarunt, indignum esse hosce homines triviales tam acriter persequi, cum ipsa malorum causa Martinus Episcopus, ejusque Dispensator, qui Jonam ejusque filios contra jus & fas occiderant, aut Christianum ad necem eorum instigaverant, inulti essent, quod nihil aliud esset, quam vexare columbas censura, sed corvis veniam dare, poscere itaque ipsam Nemefin, ut in illorum acta severe inquireretur, quod ut sat speciosa fuit delatio, ita talem habuit effectum, ut Præsul & Jonas Biarni anno 1554 ad dicendam coram Regio tribunali causam evocarentur, qui extemplo enavigarunt, & Regi se stiterunt, dictaque coram Rege ac Senatoribus causa absoluti sunt, aut saltem non condemnati (a). Quid aliud hac peregrinatione lucratus fuerit Præsul, non liquet, nisi quod 1555 Hafniæ *Manuale Sacerdotum & Psalterium* quoddam, id est hymnos & cantica quædam Lutheri, quos in Islandicum sermonem verterat, excudi curavit.

§. 15.

Anno 1555 Canutus Steini, qui præterito anno post discessum Hvitfeldii Islandiæ Præfecturam acceperat, in foro generali jussu & nomine Regis sex magni momenti articulos utriusque status primoribus ventilandos proponere in mandatis habuit (b), sed cum res ibidem, nescio quas ob causas, confici non posset, spectabilem Magnatum conventum Bessastadis statim post comitia habendum indixit, cui interfuerunt uterque Episcopus Martinus & Olaus, ambo Nomophylaces Eggertus & Oddus Gottskalki, quatuor præterea Politici ordinis viri, Paulus Vigfusi & David Gudmundi pro quarta australi, Thormodus autem Arii, & Philippus Runolfi pro boreali quadrante. Hi ibidem congregati, de rebus propositis sententiam dixerunt, quæ communiter vocari solet *Bessastada samþykkt*, c; conventio Bessastadensis, quam hic adscribere non gravabimur (c).

§. 16.

(a) Conf. supra loc. cit. pag. 726.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 329.

(c) *Clementissimo Domino nostro & Principi Potentissimo Regi Christiano Friderici filio, Daniæ & Norvegiæ &c. Vobis omnes amicam & subiectam salutem dicimus cum Deo nostro Domino Jesu Christo.*

§. 16.

Anno 1556 Canutus in Islandiam reversus, Regium attulit diploma, qvo *Conventio Bessastadenfis* partim confirmabatur, partim antiquabatur,

O o 3

Princeps Serenissime, Rex potentissime & Domine Clementissime.

*Vestræ gratia potentia scire dignetur, quod nos infra scripti Vestræ Majestatis potentia devoti fideles servi & pauperes subditi, Martinus Einavi Superintendens diæce-
seos Skalholtinæ, Olaus Hialti Superintendens diæceos Holanæ, Egerhardus Johannis Nomophylax Quartæ septentrionalis & occidentalis, Biörnus Olai, Jonas Biarni, Pastores diæceos Skalholtinæ, Biörnus Gislai, Jonas Magni, Pastores diæceos Holen-
fis, Paulus Vigfus, David Gudmundi, Thormodus Arit, Philippus Runolfi, laici, se-
cundum Vestræ Gratie voluntatem & mandatum, quod Gratia Vestræ Potentia hic in
insulam ad Gratia Vestræ mandatarium Canutum Steini misit, de negotiis quibusdam,
quæ Gratia Vestræ Potentia gerenda præcipit, de quibusdam articulis, quos Gratia Ve-
stræ literæ continent; Nos igitur antedicti festo Sancti Johannis Baptista, unacum Regiæ
Vestræ Majestatis Mandatario Canuto Steini, Bessastadis Alftansensium convenimus, &
vidimus ac accurate perlegimus Vestræ Gratia literas, quæ insulæ bono utilissimæ nobis
videntur, primo sc. loco, ubi ecclesias annexus & oratoria, aliaque templa, quæ paro-
chialia esse non requiruntur, abrogata esse Regia Majestas tangit; Hinc nos supradicti ex
Regiæ Majestatis jussu & mandato dictum articulum approbamus, ut prædicta templa
sive oratoria, quæ necessaria non sunt, in totum abrogentur. Illorum autem pecora &
jumenta ex dimittenda parte nosocomiis & sustentationi Pastorum addicantur, quæ in usum
aptissima nobis prædia videntur Kaldadarnes in Quartæ meridionali, Gufudalur in occi-
dentali, Glaumbar Skagafjordensium in septentrionali, & Biarnanes Hornafjordensium
in Quartæ Orientali, si Regia Majestas ita voluerit & confirmaverit. Alteram autem
mobilium partem ad antedicta templa & oratoria pertinentem & omnia prædiola, servi-
tutes, sylvas, & jura littoris, quæ sui majores dictis templis donaverunt, possessores præ-
diorum ex amplissimi Regis (bonæ memoriæ) Domini Magni literis & edictis, antiquitus
in hanc insulam missis, retineant. Antedictorum autem templorum & oratoriorum in-
ventaria & vestes sacras Episcopi e consilio cleri & optimatum iis templis parochialibus,
quæ in illa toparchia, sive alia, maxime egent, distribuant. Secundo, de actione debiti
in secularibus Pastorum ergo instituenda, fiat coram Toparcha intra ejus jurisdictionis
limites, si autem ille judicio se sentiat imparem, actio coram Nomophylace instituantur.
Tertio, de decimis, quas ab omnibus tam templorum & diæceos, quam canobiorum
& Coronæ prædiis Regia Majestas solvi jubet, ac præcipit, quod nos tali conditione
approbavimus, ut omnia prædia decimentur, exceptis prædiis in quibus templa Cathedra-
lia, parochialia & canobia sita sunt, unacum eorum inventario & mobilibus. Idque ea
ex causa, quod illa olim & antiquitus parochis & pauperibus in sustentationem data sunt.
Item de bonis mobilibus & immobilibus templorum, ubi Proprietarii prædia possident, tunc
decime ex tanta prædii parte non solvantur, quanta ad templum pertinet in eodem præ-
dio,*

tur, quædam vero ejus puncta silentio transmittébantur, quædam immutabantur,

dio, ejusve inventario, cum omnibus ejus servitutibus & jure littoris, reliqua vero ejus prædia decimantur. De decimis autem Vestmanneyensibus nobis visum est, ut omnes qui Vestmanneyis habitant, ibique domicilium habent, ut & eo navibus venientes, solitas pendant decimas, sive navium possessores sint extranei ibi habitantes, sive incolæ; Solitæ autem istæ decimæ sunt decimus quisque in littore piscis, in quatuor partes dividendæ; Pars autem pauperum nosocomio in quarta mercedionali instituendo accedat. Decimis vero ex avibus, ovis, & ad egenos pertinentibus, pauperes ibidem in insulis reperiendi, & sustentationem lege præscriptam non habentes, fruuntur. Videtur etiam nobis nec majores, nec alias, ibi decimas introduci, vel prædiis Regiis imponi posse, quam ut incolæ ibidem sua mobilia ex more patriæ decimant. De navibus vero ex continente eo venientibus, & per tempus piscaturæ ibi manentibus, ex Regiæ Majestatis mandato, uti in quarta meridionali mos est, portorium pro statione in usum Pastorum Vestmanneyis habitantium ea conditione solvatur, ut pastores navium ex continente piscatoribus, domos & instrumenta pisci in usum vertendo requisita subministrant, ita ut utrique invicem redhostimentum reportent. Quarto loco & articulo de sustentatione scholarum nobis visum est, iis stare debere, quæ in antedictis Regiæ Vestræ Majestatis literis sigillo munitis & Vestræ Gratiæ Ordinatione præcipiuntur. Videtur autem nobis cerevisiam ad mensam discipulorum quotidianam ob patriæ paupertatem & alia impedimenta præberi non posse, discipuli enim potu hic bonis viris usitato secundum suam conditionem contenti esse possunt. Quinto loco & articulo de beneficiis & domiciliis sacerdotum, quæ a sacerdotibus secundum Regiæ Majestatis literas retineri debent, nisi quod nobis necessitatis causa visum est, cum adhuc dum e senioribus non tam profunde in Dei Evangelio docti viri præsto sint, qui recte prædicare queant, aut omnibus beneficiis præfici, præsertim cum personæ scholam frequentantes, nondum ad eam ætatem pervenerint, ut iis talia Pastorum prædia concedenda sint, ut & si morbus vel epidemica lues Pastoribus, qui concionari noverunt, inciderit. Hinc nobis visum est, bono cum Vestræ Regiæ Majestatis consilio & mandato, convenire, quamvis honesti, fide digni & pii laici, qui verbum Dei amant, beneficiorum, quibus docti sacerdotes nondum præfici possunt, curam gerant, templa, domos, & bona iis pertinentia conservent, ea conditione, ut laicus præbendæ præfectus, in ejus prædio juniorem verbi divini ministrum, ab Episcopo constitutum, sustentet, qui verbum Dei parochianis proferat, donec ordinarius concionator & persona habilis inveniatur. De præbendis vero Canonicorum in hac insula nullus potest esse sermo, nisi siquid tale sit in Gratiæ vestræ cænobiis, in quibus & boni verbi divini concionatores per curam Episcopalem, si opus sit, esse debent. Sexto Episcopum diœcesin suam visitantem cujusque Toparchie judex secundum Vestræ Regiæ Majestatis literas sigillo munitas, & Gratiæ Ordinationem comitari tenetur, ut verbum Dei eo rectius per diœcesin accipiat, ut impii secundum Regiæ Majestatis Vestræ Ordinationem plestantur & percellantur. Videtur autem nobis Episcopum ob fluxuos, transitu difficiles & resque ardua non posse iter facere paucioribus comitibus stipatum, quam ad minimum septem, Toparcham autem ad minimum quatuor; Honestum ii cum comitibus hospitium cum cibo & potu irreprehensibili

tabantur; quædam denique recens adjecta imperabantur (a). Satis itaque non mirari possumus, quod aperte dicunt, & in publico judicio anno 1598 declarant uterque Episcopus Gudbrandus & Oddus, uterque Nomophylax Thordus Gudmundi & Jonas Jonæ, unacum 24 consultissimis utriusque ordinis viris, nescire se ullam confirmationem *Conventionis Bessåstadenfis* a Regibus in Islandiam missam, quod de quibusdam ejus punctis fuit verum, cum aut mutata, aut penitus rejecta fuerint, de quibusdam autem minus accurate dictum, cum articuli de scholis & causis Sacerdotum pecuniariis, ut & decimis Vestmanneyensium, parvam aut nullam passi sint censuram, qua de re alibi forte commodior differendi occasio dabitur.

§. 17.

Anno 1556 Martinus Regis tandem nactus est consensum, quem supplicibus petierat literis, ut bona ejus venia Episcopatum resignare liceret (b), quo ipsius auspiciis in Synodo Generali publice lecto, officio se solenniter abdicavit, electoque mox Gislao Jonæ, Pastori Selardalensi, cathedram cum universis bonis eadem ætate tradidit. Causæ autem, quæ illum eo redegerunt, fuerunt variæ, præcipuè autem: 1) Ingenium viri simplex, & quietis amans, cui accessit valetudo minus prospera, quæ
eum

bili ubicunque fuerint, habento. Cum autem Toparchæ Episcopum in visitando comitari debeant, videtur nobis Regiæ Majestatis Præfectum & Quæstorem eligere in Toparchas debere viros fide dignos, integros, verbi divini amatores, justos, & in pauperem plebem misericordes, quod Deus omnipotens nobis largiatur. Huc Vestram Regiam Majestatem rogamus, ex Regia Vestra Gratia & clementia, nobis pauperibus Vestræ subditis omnium antecessorum articulorum, & punctorum, quos secundum potentissimæ Vestræ Gratiæ literas, & christianum mandatum concessimus & composuimus, emendationem & confirmationem velitis impertiri. Dilectissime, Clementissime Domine! Si acciderit, ut quis inquilinorum huic confirmationi, quam de prædictis locis & articulis Regia Vestra Majestas, nobis concedet, repugnare ausus fuerit, rogamus ut Regia Vestra Gratia & Clementia, poenam, quam Vestræ Regiæ Majestatis Gratiæ & Clementiæ justissimam & æquissimam coram Deo reputaverit, annectere velit. Simul Vestræ Regiæ Potentissimæ Majestatis animam & vitam, Status & Regimen, Deo omnipotenti nunc & in æternum commendantes. Scriptum in pauperi Vestra insula Islandia, die Lunæ proximo post Petri & Pauli.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 333.

(b) Vid. loc. cit. pag. 332.

eum ad mortem usque exercuit. 2) Persecutiones, odium, invidiæ, & contemptus, quæ a familia Aræsonii pluribusque Magnatibus perpessus erat, & quas adhuc imminere timebat. 3) Tremenda plurimorum Sacerdotum inscitia & auditorum contumacia, qui religionem puriorem, cuius præco ipse fuit, spernebant, antiquas vero nœnias, quas abrogatum ivit, tuebantur & laudabant. 4) Præcipua autem, & quasi caput rei, fuit timor & cautela, ne cathedra Skalholtensis se ad clavum sedente, aliquid detrimenti caperet, imminere autem prævidebat ingentem proventuum jacturam, cum Rex decimas omnes, omnesque multas, quæ Episcopi antea fuerant, suo jam inferri ærario juberet, præterea villas omnes Sudurnesenses, seu maritimas, quæ ob uberem piscationem lucrosissimæ cenfebantur, ærarii albo inscribi curaret, cathedræ autem alias multo viliores pretii loco assignaret, expensæ vero & tributa quotannis augebantur. Inciderat præterea 1552 hyems dirissima, quæ multum pecoris peremerat. Taceo navis mercatoriæ, quæ eo sedente periit, ut & prædii ac insignis sylvæ ad Cathedram Skalholtensem in Norvegia pertinentium, jacturam, quorum usum, amissa nave, perituro prævidit, erat enim Martinus œconomiæ peritus, eique non leviter deditus, gravius itaque antequam acciperet damnum, omni se onere & cura levare voluit; quantumque in œconomicis valuerit, ostendit ingens pecorum multitudo (a) quam in tali rerum statu successori, ut cathedræ perpetuum peculium, tradidit, quæ ad nostra usque tempora majori oneri, quam usui fuerunt.

§. 18.

Abdicato officio, & successori sede Episcopali cum omnibus ad eam pertinentibus tradita, Skalholto circa festum Michaelis Haukadalum petiit, ubi antea in omnes eventus villicationem instituerat, ibique hyemavit, proximo autem vere inde discedens, Alftanesum in Toparchia Myrensi se contulit, ibidemque lares posuit. Præbendam Stadaftad, quam habuerat, antequam ad episcopatum evectus fuit, semper retinuit, nec prius-

(a) Nempe boves castrati: quadrimi & seniores 28, trimi 71, bimi 117, anniculi 95. Boves aut vituli prædiorum (dicti communiter *landnaut*) perpetui 125, verveces bimi & seniores 363, anniculi 473; equi quadrimi & seniores 96, trimi 3, bimi 2, anniculi 4; equulei 5, equæ adultæ 46, trimæ 4, bimæ 8, anniculæ 8; equulæ 5. Taceo immensam suppellectilis & utensiliorum multitudinem.

priusquam in senectute filio suo Enaro eandem concessit, Alftanesum etiam alteri filio Haldoro paucis ante mortem annis tradidit, inque villam Midhus, quæ Alftaneso contigua est, secessit, ibique anno 1570 supremum diem obiit. Post abdicatum episcopatum Officialis munus inter fluvium Hvita & sinum Gilsfiord in tractu occidentali suscepit, semperque in publicis & privatis documentis, ubi nomen ejus occurrit, honoris ergo primus nominatur. Uxorem habuit nomine Ingebiorgam, nec genere nec genio spectabilem, ex qua tres suscepit liberos, præter quos tres etiam nothos habuit, ex quibus numerosa per universam Islandiam dispersa proles progata est.

CAP. III.

De Gislao Jonæ.

§. I.

Tertius Skalholtinæ diœceseos puriori religioni addictus antistes fuit *Gislaus Jonæ*, natus Hraungerdi anno 1513, avum habens Gislaum Jonæ, Pastorem Gaulveriabajensem, patrem vero Jonam Gislavi, qui patri tandem in parœcia Gaulveriabajensi successit. Thingvallis apud Alexiæ, postea Abbatem Videyensem, prima literarum rudimenta posuit, scilicet legere, scribere & canere didicit, deinde circa annum 1529 in Ogmundi Episcopi familiam adscitus, & paulo post sacris initiatus, brevi non tantum primarius Templi Cathedralis Pastor, sed etiam Episcopo carissimus exstitit, patri autem nunquam acceptus, quem ominatum fuisse & prædixisse ferunt, hunc puerum aliquando eorum futurum antesignanum, qui novam introducere, veterem vero abolere religionem satagerent, in quo non vanus vates fuit, nam Gislaus, ex conversatione Gissuri Einaridæ & Oddi Gotkalki filii, Lutheranæ religionis gustum primo imbibit, & cum tempore ejusdem in Islandia firmissima columna evasit, eam autem mentis mutationem clam Episcopo habere necesse fuit, qui Lutherum omnesque ejus sectatores cane pejus & angue exosus est, quod Gislaum aliquando in magnum conjecit periculum, legenti enim Lutheri versionem *Novi Testamenti Germanicam*, improvisus supervenit Præsul, rogansque quid legeret, librum poposcit, quem cum Pastor celare vellet, Episcopus ira

accensus, iussit scorti filium eundem mox promere, quo inspecto, indignatione plenus dixit esse hæresin Lutheri, & qvam longissime potuit, in plateam abiecit (a).

§. 2.

Qvamdium Skalholti manserit, & quo inde cesserit, non liquet, nam post annum 1539 Pastor Cathedralis non fuit, sed Jonas Biarni filius, ut ex Actis Synodalibus annorum 1540 & 1541 patet, nec præbendam Selardal ab Ogmundo-Episcopo, aut eo vivo, sed anno tandem 1546 pridie festum nativitatis beatæ Virginis, cedente eandem Magno Eyolfi, sed intercedente Gissuro Episcopo, nactus est; Nec Christinam Eyolfi filiam, Magni Eyolfi filii, Skalholtinæ diœceseos Episcopi, ex fratre nepos. Habuit hicce Eyolfus plures liberos, Magnum scilicet Pastorem Selardalensem & Gislaum, filiasque Christinam ac Thordisam, quas Gislaus compressit, ita ut utraqve soror ex eodem fratre germano mater fieret, quo crimine patefacto fuga vitæ consuluerunt, tandemque in templo Skalholtensi tanquam tutissimo talium asylo subsistentes, Ogmundi Episcopi gratiam & indulgentiam haud frustra implorarunt, ille enim imposita reis grandi multa pecuniaria; & competentibus præscriptis pœnitentiis, Gislaum sufficienti instructum viatico, ad externos ablegavit, ambas autem sorores belle sustentavit, quarum utraqve, Christina autem præsertim, & formosa & multis aliis dotibus ornata fuit, quibus Gislaus Jonæ, tum temporis Pastor Cathedralis, captus eandem adamare cœpit, utque ejus conjugio potiri posset, Regiam postmodum acquisivit dispensationem, qua Christinæ non solum vita & securitas, sed & honesta nubendi conditio concedebatur (b), quam ut adeptus est, in patriam redux, cum Christina conjugium iniisse videtur. Sunt, qui scribunt Gislaum iter navale facientem, in tanto constitutum periculo, ut nullum videret elabendi medium, voto se adstrinxisse, si Deus vitam suam conservaret, se vitam alterutrius fororum incestarum, quæ Skalholti se continerent, conjugium cum ea ineundo,

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 540.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 338.

do, fervaturum, creditum enim tum temporis fuisse, tales personas ab omni crimine & reatu ingenui viri conjugio prorsus liberari, hocque ejus factum, ut summum caritatis opus a speciali numinis directione proveniens deprædicant (a). Sed quicquid sit, & qualiscunque causa, five vulgaris amor, five votum ex singulari proximi caritate promanans, five tandem specialis Dei providentia & directio, ad hocce factum impulerit, id saltem certum est, illum cum incesta muliere conjugium contraxisse, quod licet sat feliciter cederet, mulier enim & formosa, prole felix, familiam regendi perita, & mariti amans fuit, ipsi tamen, postquam Episcopus factus est (b), magno sæpe fuit in rebus gerendis & obstaculo & opprobrio, præsertim apud peregrinos & Præfectos Regios, qui quam primum Præsul illis vel unum verbum obloqui audebat, non tantum conjugium cum muliere incestuosa contractum illi objecerunt, sed etiam quod Regiam petens dispensationem, statum & circumstantias causæ celavisset, scilicet, quod cum fratre duæ sorores incestum commisissent (c), quod si notum fuisset, Regem nunquam illis aut vitam aut securitatem concessurum fuisse, & multo minus illi, qui talibus se tam arcte alligasset, Episcopi officium concediturum; Ipsi itaque aut silendum & parendum, aut officio abeundum, uxoremque digno tradendam supplicio minitabantur.

§. 3.

Quam primum Gissurus Episcopus puriorem Evangelii doctrinam publice annuntiare cœpit, Gislaus eam amplexus est, & Episcopo fidum se parastatam semper præstitit, qui eum vicissim statim postquam Selardalensem

P p 2

-
- (a) Magnopere falluntur, qui Gislaum ob hocce conjugium a Jona Episcopo excommunicatum fuisse asserunt, nam in bulla excommunicationis, ne uno quidem verbo memoratur, quod documento est, Episcopum non ut scandalum aut vituperandum censuisse, sed ut voti pii ac liciti ex christiana caritate provenientis necessariam impletionem æstimasse; Vel, quod veritati similis, Gislaus conjugium nondum, & sine dubio ante annum 1551 non contraxerat. Conf. loc. cit. pag. 338. 371.
- (b) Conf. infra §. 7. ut & Friderici II. Rescriptum 1565, supra pag. 3. memoratum, in quo hunc casum tangere videtur, vetat enim ut incestus cum duabus fororibus commissus posthac pecunia redimatur, sed capite plectatur, relatum esse talia aliquando amicitia & pecuniæ gratia condonata fuisse.
- (c) Vid. not. proxime præced. & supra Tom. 2. pag. 338.

lensem præbendam acceperat, suum in Toparchia Bardastrandensi Officiale constituit, quod officium etiam sub Martino retinuit, ad cujus evectionem haud parum contulisse videtur, quod in templo Skalholtino, cum de novi Episcopi in locum Gissuri electione ageretur, publice obtestatus est, *se neminem electurum aut Episcopum passurum, qui lituo & mitra uti gestiret*, id est, qui papisticis ritibus & doctrinæ deditus esset, quod ut divinum quoddam effatum a reliquis ejusdem fidei consortibus acceptum fuit, ita ut citra omnes ambages Martinum eligerent, & nolentem in sella episcopali collocarent, quam electionem Rex anno sequente confirmavit, quod factum Jonæ Holensi Episcopo, qui diœcesi Skalholtensi inhabavit, tantopere displicuit, ut semet a contrasentientibus ejusdem diœceseos Visitatorem eligi curaret, eaqve fretus electione Skalholtum vi occupare conaretur, sed repulsam passus, nihilo minus alibi omnia Episcopi munia exercuit; Quæ Martinus anno sequente in patriam reverſus per Synodi Generalis conclusum irrita & nullius esse valoris pronuntiavit, cujus Synodi cum Gislaus non ultimus esset Affessor, sed magnum contrariæ partis augmentum, & præterea ab ipso Rege, qui Jonam anno 1549 ut & 1550 penitus exauctoraverat, ac proſcripserat, in ejus locum ut succederet, denominatus fuisset, hæc omnia Jonam Episcopum ita irritarunt, ut Gislaum anno 1550 excommunicaret, qui extemplo relicta uxore & liberis Hafniam qvestum injurias aufugit (a); Præſul autem paulo post filium suum Biørnum misit, qui, collecto Vatnsfiordi conciliabulo, Gislaio officium, præbendam, & quicquid habuit, abjudicari curavit, & paucis post

-
- (a) Hæc vice in domo Episcopi Palladii commoratus est, cujus Gislaio datum testimonium hic omnino legi meretur: *Petrus Palladius Doctor, Superintendens Selandiæ Pio Lectori s. p. d. Petivit a me Vir venerabilis Dominus Gilbertus Jonæ testimonium suæ vitæ & conversationis, qualis fuerit mecum, cum hic apud nos Hassniæ, & in hac Academia versatus est; id quod ei denegare non potui, propter ipsius pietatem, humanitatem, & virtutes alias quam plurimas. Protestor itaque coram Deo bona conscientia hunc Dominum Gilbertum Islandum ita se gessisse hic apud nos in doctrina, vitâ & moribus, ut decet fidelem verbi Dei ministrum in omnibus; ita ut nullam aliud testimonium ei dare possim, quam quod est optimum, & poterit habere liberum reditum ad nos & ad ædes meas, in quibus habitavit toto illo tempore quo hic erat, habens interim ex Regia beneficentia & liberalitate mensam hic in Arce Hassniensi, una cum optimo viro suo contreraneo Domino Olavo Hialteri; nec dubito quin ipsemet Dominus Gilbertus suis virtutibus facile sibi bonorum virorum animos sit conciliaturus. Sit ergo bonis & piis omnibus gratus & acceptus in Jesu Christo. Hassniæ Calendis Maji 1551. sub meo Sigillo.*

post diebus bona ejus publicavit (a). Uxor autem cum liberis domo ejecta, & omnium indiga, ad fratrem suum Magnum sacerdotem Eyolfi filium confugit, qui eam usque ad reditum mariti sustentavit.

§. 4.

Anno 1551 Gissurus cum Ottone Stigoti in Islandiam reversus, omnia pacata invenit, præstito itaque unacum aliis australis quartæ incolis homagio, præbendam Selardal repetiit, ibique pacate vixit ad annum 1556, quo pro more in comitiis præsens, cum Martinus officium permissu Regio deposuisset, unanimi omnium consensu Episcopus eligitur. Accepta deinde sede Episcopali, cum omnibus ad eam pertinentibus, advecta uxore & liberis, quod tempus navigationi aptum transiisset, Skalholti hyemare necessum habuit, sed anno 1557, Snorrone Hialmi filio Pastore Holtenfi, diœceseos officiali, dum abesset, constituto, Hafniam, confirmationem & ordinationem accepturus, properavit, ubi dum mansit, per Joh. Vingaard imprimi curavit *Historiam Passionis* ab Ottone Gotskalki transpositam, *Esaiæ Cap. 53* cum succinta expositione, quibus *Palladius* præcæm præmiserat, *Historiam desolationis Hierosolymæ*, *Margaritam Theologicam* & *Psalterium* seu Hymnos quosdam. Hic dum manebat, Regi significavit, quantum damnum cathedra Skalholtina passu fuerit, ablatione decimarum & mulctarum, quæ ad Reformationem usque Episcopo pendendi solebant, cum annuæ expensæ & sumtus Rectorum & scholæ sustentatione augerentur, quod Rex eatenus exaudivit, ut ipsi decimas ex quatuor Toparchiis restitueret, scil. Mulensi, Skaptafellenfi, Arnesensi & Isafjordenfi, unde impensæ in visitationes factæ restituerentur (b). Quo facto a Rege confirmationem nactus, & a Doct. Petro Palladio ordinatus, anno 1558 in patriam reversus est.

§. 5.

Diximus supra timorem aut augurium Martini Episcopi, ne cathedra Episcopalis insignem faceret jacturam, non minimam fuisse causam,
P p 3 qva-

(a) Hæc omnia clarius & uberius exposita vide supra Tom. 2. pag. 670. 693.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 336. sq.

quapropter officio abivit, quod non vanum fuisse eventus docuit, mox enim postquam officium abdicavit, iussu Præfecti Regii Canuti Steini, ejus successor, Skalholti die visitationis Mariæ, tabulæ commutationis subscripsit, quæ Præfectus cathedræ Skalholtensi octo optimæ notæ prædia in Toparchia Kialnesensi sita abstulit, quorum nomina sunt: *Nes*, *Skildinganes*, *Eyde*, *Lambastader*, *Eyvindarstader*, *Svidholt*, *Skógtiörn*, *Brecka*. Vicissim autem & pretii nomine eidem emancipavit alia multo viliora in tractu Hornafiord sita, quæ nuper Regio fisco adjudicata fuerant, quorum nomina sunt: *Biarnanes*, *Horn*, *Esfresfjörður*, *Nedresfjörður*, *Hafnararnes*, *Holt*, *Borg*, *Krofsbær*, *Kelldubholt*, *Hólmar*, *Dilknes*; & nequid justitiæ speciei deesse videretur, decem vaccas, aut eorum valorem addidit, quod opus Gislaus, ut diœceseos Episcopus, omnium primum, sed nolens ac dolens, & ne unum verbum contradicere audens, facere coactus est. Et paucis interjectis annis omnia quæ in tractu Kialnesensi possidebat cathedra, pleraque lucrosa valde & piscationi aptissima, prædia numero 19, pari modo Canuti successor Paulus Stigoti, Regis mandatum prætexens, & officii abrogationem, ni pareret, minitans, eidem expressit, quorum nomina sunt: *Hvalsnes*, *Lambastader*, *Gerde*, *Skeggjastader*, *Brecka*, *Varar*, *Holmur*, *Niardvík*, *Meidarstader*, *Ivarshús*, *Korbús*, *Gufuskáler*, dimidium *Hvassabraun*, *Ofridarstader*, *Audnukot*, *Helleskot*, *Helgafell*, *Þerney* & *Kópavogur*. Cathedra autem vilissimas & longe distitas monasterii Videyensis, & quæ Ogmundi Episcopi fuerunt, villulas in toparchia Borgarfjordeni sitas, recepit, quorum nomina sunt: *Uppsaler*, *Búrfell*, *Raudsgil*, *Ulfstader*, *Klepjans-Reyker*, *Hurðarbak* dimidium, *Litle Kroppur*, *Heggstader*, *Hvítárveller*, *Brautarunga*, *Hóll*, *Snartastader*, *Brecka*, *Hestur*, *Hálsar*, *Galltarholt* & *Hrísakot*. Quæ commutatio facta est Bessastadis 37 Septembr. 1562 (a).

§. 6.

-
- (a) Qui Svenonem Prudentem prophetico spiritu præditum fuisse statuunt, creditumque quod de ejus prophetiis refert *JONAS EGILLIDES*, quarum non ultima fuit, Cathedram Skalholtensem, ut magno honore ad summum fastigium fuerit erecta, ita ad infimas incitas redigendam fore (Vid. supra Tom. 2. pag. 488.), hac tempestate impleri cœpisse non sine ratione autumant, insigne enim damnum Cathedra hac commutatione passa est.

§. 6.

Ex ultima peregrinatione redux, ad restaurandum pro posse ruinosos Zionis muros animum applicuit, primum enim tam homicidiis & horrendis, quæ tum temporis exercebantur, (a) libidinibus, quam variis matrimonii abusibus, obviam ire, iis metam ponere, aut eradicare statuit. Hunc in finem conventum instituit pridie festum Divi Thorlaci, delegatisque iudicibus causam ventilandam commisit, quorum sententiam, cum mores seculi perspicue delineet, hic inferere non gravabimur (b).

§. 7.

Sed Fridericus Secundus, ubi thronum paternum ascenderat, auditoque impune fere in Islandia infandas grassari libidines, Episcopis, qui hucusque ex *Juris Ecclesiastici* præscripto & proprio lubitu tali modo peccantibus competentes dictaverant poenitentias, clementissimo mandato injunxit, ut ductum *sacrae scripturae* & *juris civilis* sequentes, novam conscriberent ordinationem, & certam poenam hisce peccatis determinarent, sibi que eandem confirmandam transmitterent (c). Qui suarum virium & ignorantiae id non esse ingenue fassi sunt, honorem itaque & onus humillime deprecantur, quod multo aptius Professoribus Academiae Hafnienensis committi posset (d). Quo Rex motus responso, anno 1563 die 20 Martii

(a) Hoc quidem confidenter asserit Perillustr. PONTOPPIDAN in *Annal. Eccles.* Tom. 4. pag. 216, sed quid in tali negotio præstiterit, nos latet.

(b) Vid. ad finem hujusce Cap. Litr. A.

(c) Vid. supra pag. 13.

(d) *Dilectissimo, Clementissimo, Serenissimo Principi nostro & Gratiissimo Regi Friderico Secundo Regi Norvegiae, Daniae, &c. Vobis, Vestri pauperes subditi, Superintendentes Islandiae, amicam & subiectam salutem dicimus cum Deo & Filio ejus dilecto Jesu Christo. Submissas Clementissimae Vestrae Potentiae gratias pro omni solatio & refectione, quam Clementissimae Vestrae Potentiae literae a Vestro Mandatario Paulo Stigoti acceptae, nobis attulerunt. Vestrae Gratiae Potentiae submissee notum facimus, quod Vestrae Gratiae literas in foro generali a Vestra Potentiae Mandatario Paulo Stigoti, acceperimus, quibus literis Vestra Gratia nobis mandavit, ut consideravimus & discernemus, quanti magnum dedecus & multa gravia ac nefanda delicta stare deberent, quae in pauperi nostra terra patrantur, & patrato fuerunt. Antiquas igitur, Domine Dilectissime, Cle-*
ment

Martii, rescripsit relatum sibi esse, in Islandia varias hæreses, adulteria, aliaque inmania scelera, impune committi & grassari, quibus ut obviam eatur, jubet, ut qui tales hæreses (ketterie committunt, capite plectantur (a); Sed cum incolis hanc legem ad omnes incestuosos extendere, nimis

mentissime, insulæ nostræ leges inspeximus & perlegimus, quæ nobis cum justis Dei legibus Veteris & Novi Testamenti maxime concordare videntur. Primo Codex juris Civilis præcipit, ut omnes flagitiosi, qui in templa confugerunt, consilio Nomophylacis impune in Norvegiam transvehantur, ut templum ibidem intrent, exceptis iis, quos templum juxta legum præscriptum protegere non debet. Item Antiquum Jus Canonicum, quod in hac terra observatum fuit, ita habet: Si quis matrem suam, filiam aut privignam, comprefferit, pace publica ambo destituantur, donec ab Episcopo acceperint absolutionem, & penitentias ab ipso præscriptas (susserint) & bona utriusque, inter Regem & Episcopum dividenda, publicentur. Item gratiosissime Domine, in insulæ nostræ legibus non reperimus, iis, qui remotioribus, quam prædicti homines, gradibus consanguinitatis, aut affinitatis conjuncti sunt, gratiam & pacem denegandam esse (). Cum autem, Dilectissime, Clementissime Domine! Vestras literas Potentia Vestra sigillo munitas, nobis prælectas audiverimus, quæ talis sunt tenoris, ut Islandicas leges & jura, retinere debeamus, hoc igitur ad Vestram gratiam & clementiam remittimus, quicquid Vestra Potentia præceperit, servaturi. Quod autem illud Potentie Vestra postulatam concernit, ut de horum pœna catheticum doremus responsum, propter nostram ignorantiam, indulgentiam a Vobis poscimus, per Deum Vestram Potentiam obtestantes, velit Regia Majestas jubere, ut Vestra Gratie sapientissimi & doctissimi, tam Ecclesiastici, quam Politici Ordinis Viri sublimes adeo articulos tractent, & de iis absolutam ferant sententiam, quam, cum in terram nostram immissa fuerit, observabimus.*

(*) Hic non omni ex parte vera referre videntur Episcopi, cum *Jus Eccl. Arn.* Cap. 20. personas, cum quibus incestus committitur, prolixè enumeret, dicens: *Incestum cum 17 personis esse delictum inexpressibile* (fellsr til óbóta) *exilii & omnium bonorum publicationis pœnam annuat;* Locum autem ex ejusdem *Jur. Eccles.* Cap. 34. desumptum, eatenus mutant, ut sororem excludant, & pro ea privignam substituant; Cujus prævaricationis causam, qui in matrimonio Episcopi Gislai Jonæ filii quæsierit, probabilitate ex temporibus illi tunc adversis desumpta, non destituitur. Fructus hujus epistolæ fuerunt Regiæ ad Professores Universitatis Havniensis hac de re literæ, sed quid illi consuluerint, nos latet.

(a) Vid. supra pag. 13. sq. In Rescripto notanda est vox *ketterie*, quæ hic non notat *hæresin theoreticam*, sed *practicam* seu incestum, quod inde patet: 1) Quia *hæreses* proprie sic dictæ hoc tempore nullæ in Islandia fuerunt, præter reliquias quasdam Papismi, quæ tanguntur his verbis: *Den geistlige Ordinantz om Religionen bliver ikke holden ved magt.* 2) Pœnæ, quibus hæc *ketterie* puniri jubetur, non competit hæresibus, sed incestui & gravissimis sceleribus. 3) Conjungitur hic *ketterie* cum adulteriis, ut ejusdem speciei peccatis. 4) Indigitatur hic tale *ketterie*, de quo Ordinatio Regia nihil

nimis severum videretur, Paulus Stigoti, ut de incestu, adulteriis, vagisque libidinibus, constitutionem conderent, Nomophylacibus Paulo Vigfusi & Eggerto Johannis mandavit, qui anno 1564 in Comitibus generalibus causam 24 prudentissimis & Juris Islandici peritissimis viris ventilandam & decernendam commiserunt, quorum decretum, communiter vocatum *Storé dómr* (a) (judicium magnum), Rex anno 1565 edicto confirmavit, inque leges posteris servandas referri iussit (b), quod denuo Christiani Sexti edicto, dato anno 1734, confirmatum est, hodieum valet, & ut lex irrefragabilis observatur. De sponsaliis autem & matrimoniis, causisque ea concernentibus, Rex gloriosissimus secundum *Articulos de conjugio* editos anno 1537 sententias ferri iussit.

§. 8.

Licet Pastores jam aperte missas, inferias, vigiliis, & talia celebrare non auderent, inveteratus tamen mos & superstitio non facile eradicari potuit, qualia fuerunt, simulacrorum adoratio, votorum crucibus & simulacris facta nuncupatio, luminum coram illis accensio, & plura ejusmodi, præsertim vero vigeat adhuc adoratio crucis Kaldarnesensis, quam Præsul dissecuit & combussit. Errantibus itaque partim viva voce, cum ecclesias visitaret, monendo & meliora docendo, veram salutis viam monstravit, partim etiam scripto informavit, quales fuerunt, dives quidam Colonus Jonas Magni in quarta orientali, & incolæ quartæ occidentalis, quibus ea de re Circulares (ut vocant) misit literas; Pastores quoque locorum maritimarum quartæ meridionalis officia monuit (c), nec non Ecclesias Ejsiallenses, quibus luculentas satis literas misit (d). Huc etiam referimus

nihil loquitur, quod multo melius quadrat in incestum quam hæresin, nam hæc de illo nihil, sed de hac multum loquitur. 5) Omnes juris consulti tum temporis ita hanc vocem intellexerunt.

- (a) Hæc Constitutio impressa est ad calcem versionis *legum Islandicarum* pag. 405 & seqv. edit. Hafniæ anno 1763.
 (b) Vide loc. cit.
 (c) Vide ad finem Cap. Litr. B.
 (d) Vid. ad finem Capitis Litr. C.

referimus antiquas Leges, domesticis Skaltholtenſibus ſcriptas, quas a fermento Papiſini repurgavit (a).

§. 9.

Antiquos ritus & canonem miſſæ abrogare, novas vero introducere cæremonias eccleſiaſticas, percaſe & magno labore ſtetit, & ut haud improbabiliſſe conſicitur, res multo tardius proceſſiſſet, ſi Paulus Stigoti, inſulæ ſupremus Præfeſtus, vir egregius, & ut quidam eum vocant, *Præſul Politicus*, Epiſcopis tam efficaciſſe auxiliatrices manus non porrexiſſet, qui tres ad univerſos Inſulæ incolas haud vulgarem redolentes pietatem, & Regiam fere præ ſe ferentes auctoritatem, literas ſcripſit; primæ datæ ſunt Munkathveræ 31 Julii 1561 & per Holanam præſertim diœceſin divulgatæ, iteratæ autem eodem anno die 10 Septembris Midgardis in Stadarſveit & per diœceſin Skalholtinam emiſſæ. In his Paſtores decimis privare, feſta Pontificiorum, ſc. quæ in Ordinatione Regia non imperantur, obſervare, & lumina coram crucibus & ſimulacris accendere prohibet, Epiſcopis autem mandat, ut tales cruces & ſimulacra removeri curent, ſi vero quidam ter moniti non pareant, eosdem excommunicandos, & pro quovis die, ſive ſex, ſive duodecim unciis, prout in legibus Canoniciſ æſtimatur, multandos eſſe cenſet. Alterum ejus ediſtum de cæremoniis Eccleſiaſticis datum eſt Thingvallis feſto Viſitationis Mariæ 1562, in quo ſe ipſum oculatum eſſe teſtem ait, quam indecenter & male plebei in templis, dum verbum Dei illis proponitur, & Sacramentum adminiſtratur, ſeſe gerant, ſevere itaque mandat ac præſcribit, quomodo ſe gerant intra templum, & ante, & poſt ſacrorum operationem, ſcil. ut quisquis ſuam ſedem & ſtationem intra templum immotus retineat, attente Deum laudet, oret, gratias agat, & verbum Dei audiat ac diſcat, caveat autem ex templo exire, aut circum templum ac cœmeterium vagari. Hocce ſuum mandatum rogat Epiſcopum, ut in omnibus parœciis manifeſtari curet. Tertium datum eſt Beſſaſtadis 21 Julii 1565, quo ſevere mandat, ut omnes, qui raro aut nunquam templa frequentant, vel etiam ſe ibidem indecenter gerunt, nec ter moniti reſipiſcant, a ſacra ſynaxi excludantur, Toparchis vero injungit, ut tales refractarios virgis cædant, quod ediſtum Joh. Buckholſt anno 1576 denuo confirmavit (b).

§. 10.

(a) Vide ibid. Litr. D.

(b) Vid. ſupra pag. 6.

§. 10.

Quantas exhaurire molestias, quantisque cum difficultatibus huic viro conflictandum fuerit, dici vix potest. Tanta erat doctorum inopia, ut plerique nihil præter linguam maternam intelligerent; librorum non major copia, quapropter necessum fuit parœcias, aut sine Pastore relinquere, aut indoctum aliquem illis Pastoris loco præponere, quod potius visum. Hinc juvenes, modo *Corvini expositiones Evangeliorum Dominicalium* decenter legere & sacramenta rite administrare scirent, sacris initiavit; Præbendas autem viris Politici Ordinis locavit, qui templa cum suis possessionibus fartatecta conservarent, quibus haud raro Præposituras etiam commisit. Qui autem aliquid præ aliis sapuerunt, & docti vocabantur, hos optimis præbendis in longe distitis locis beavit, iisque Officialis munus concredidit, quales fuerunt in quarta occidentali: Jonas Löpti Pastor Vatnsfjordensis, Sveno Simonis Pastor Holtensis, Jonas Thorleifi Pastor Gufudalensis, qui omnes, unus post alterum, in tractu aut toparchia Thofkafjordensi Officiales fuerunt; In Mulenfi autem seu quarta Orientali: Einarus Arnæ filius, & post eum Thorvardus Magni, uterque Pastor Vallanensis; in tractu Thornefensi, seu a fluvio Hvítæ ad sinum Gilsfiord: Martinus Einari, quondam Episcopus, & post eum Lopius Narsi filius; in Borgarfjordensi a Hvítæ ad Bornsaa: Jonas Einari Pastor Reykholtensis, & in aliis provinciis alii, quorum fidei res ecclesiasticas commisit. Quam anxiam autem Religionis & Ecclesiarum, præsertim longe ab eo distitarum, gesserit curam, inter alia patet ex Epistola ad Johannem Buckholhtzium scripta, in qua ei significat præbendam Grunnavikensem contulisse se in Dominum Bödvarum Jonæ (a); unice itaque orat & rogat, ut hanc suam vocationem confirmet, magni enim & sui & Ecclesiæ interesse, ut talem virum nanciscatur hæc Ecclesia, habebat autem tum temporis Episcopus jus vocandi, sed penes Præfectum Regium jus confirmandi fuit, quod in tali Ecclesiæ statu & circumstantiis, cum omne quidem vulgus rude, sed in extremis insulæ partibus, pagani fere esset, summe fuit necessarium. Cum au-

Qq 2

tem

(a) Jonas Einari Pastor Reykholtensis & Officialis Borgfiordensis, qui hic nominatur, fuit frater Gísluri Episcopi, sed Bödvarus Pastor primum Grunnavikensis & postmodum Reykholtensis, & Præpositus Borgfiordensis, fuit Jonæ Enaridæ filius, quorum alter noster fuit abavus, alter vero avus.

tem supra (a) adtulerimus specimen codicillorum officii, quibus Catholici Episcopi suos Officiales præmuniebant, non abs re videtur, ut hic etiam exemplar eorum, quibus Gislaus uti solebat, inferamus (b).

§. II.

Licet indoctos sacris initiare & ecclesiis præponere necessum haberet, minime tamen eorum malos mores aut desidiam toleravit, exstant enim literæ, quibus fatetur se Gunnarum quendam Thorgeiri filium, commendatum sibi ab Ario Magni filio, curiæ Trekillesvikensi præposuisse, quem acriter objurgat, graviterque monet, ne officium negligat, non tamen commisso simplici ac rudi gregi imperiose dominetur, sed salutari doctrina, & modesta vita, auditoribus præluceat, si secus fecerit, remotionem comminatur. Thorleifo Björnnonis Mystæ Reykholensi officium abrogavit, eo quod ejus concio auditoribus inutilis esset, præsertim ob nimiam ejus loqvacitatem. Pariter etiam Indridæ cuidam Pastori Kaldarnesensi, quem (ut ipse dicit) Paulus Jonæ, magnatum imperiosissimus, multum commendabat, officium abstulit, unde non parum turbatum inter Episcopum & Paulum ortum est. Hinc ut sacri ministerii Candidatis officii curam eo impensius imprimeret, eorumque conscientiam quam arctissime obligaret, novam illis proposuit jurandi formulam, sub Papatu enim tantum Episcopo & Ecclesiæ fidem & obedientiam jurejurando promiserant

(a) Tom. I. pag. 560.

(b) *Ego Gislaus Jone Superintendens diæceseos Skalholtinæ bonis hominibus per has patentes notum facio & confiteor, quod honestam personam Dominum Jonam Einari, elegi, designavi & constitui Officialem, atque verbi divini Sanctæque Religionis Inspectorem, quantum causas concernit ecclesiasticas, quas tractare & quodam modo decernere mearum est partium, præsertim ut verbum Dei & sanctum Evangelium pure prædicetur, & magis ac magis (crescat &) conservetur, cum alio divino ministerio, sanctisque sacramentis, tam intra quam extra templum. Et quicquid prædictus Dominus Jonas in his rebus peregerit, tanti esto valoris, ac si ipse fecerim, ille vero mihi rationem reddito. Quare omnes ac singulos laicos & clericos rogo, ut huic Domino Jone his in rebus pareant & obediant. Si qui autem illi in dicto officio morem non gerant, nihil ipsi cum iisdem esto. Hæc ejus inspectio a Bornsaa ad Hvitaa se extendito, & donec alia constitutio facta fuerit, durato. In fidem sigillum meum his literis apprimo, scriptis, Skalholti, die 6 Octobr. Anno 1562.*

rant (a), jam vero Deo in officio fidem & vigilantiam, in vita castitatem, & morum innocentiam, promittere adegit, ut ex adscripta forma patet (b).

§. 12.

Probe autem cum sciret, nec ultra posse quemquam obligari, nec esurientem, defatigatum & aliis intentum curis multum laboris in vinea Domini perferre posse, operarium vero dignum esse sua mercede, cujus inopia permulti Skalholtinæ diœceseos Sacerdotes ita premebantur, ut rusticorum & laboratorum instar opere manuario se suosque sustentare necessum esset, hinc ipse anno 1570 Regiæ Majestati rem retulit, subjunctissime orans, vellet tantæ necessitati aliquo modo subvenire, quo audito, Clementissimus Rex 300 Joachimicos quotannis Clero Islandico donavit, quorum diœcesi Skalholtinæ 200, Holensi vero 100 obtigerunt. Cum vero multi Skalholtinæ diœceseos Sacerdotes nullum certum intra parœciam haberent prædium, quo lares figere possent, Gislaus pro annuo 200 imperialium expenso, ut villæ, quæ tantundem annuum proventum darent, Pastoribus concederetur, exoravit, qua occasione illis sequentia cesserunt habitacula (c): 1) *Straumar* in Toparchia Mulensi. 2) *Steinar* in Hornafyrði. 3) *Foss* in tractu Sidenfi. 4) *Backe* in tractu Sidenfi. 5) *Afar*, in parœcia Skaptartungensi. 6) *Myrar* in Alftaveri. 7) *Gata* in Myrdal. 8) *Heide* in Myrdal. 9) *Eyðstre Skógar* in tractu Eyafjallensi. 10) *Midmörk* in parœcia Dalensi. 11) *Torfaðader* in Fliótslhld. 12) *Bol-*

Qq 3

holt

(a) Vid. supra Tom. I. pag. 562.

(b) *Ego N. N. sacris jam initiatus Deo & vobis confiteor, ac promitto, me in mea vocatione & sacerdotali officio, quoad vixero, fidum fore, simulque justo Norvegiæ Regi & legitimo diœceseos Skalholtinæ Episcopo, obedientem. Præterea promitto me omnimoda sollicitudine & industria, tam intra, quam extra templum, hocce officium sacerdotale ex legis divinæ præscripto administraturum, quamdiu vires suppetunt. Deinde etiam promitto, me pravos mores, scandala, libidines, & lasciviam depositurum & vitaturum fore, quantum per Dei gratiam mihi possibile erit. Quicquid autem in scitiæ aut carnis fragilitate negligi potuerit, id mihi Deus per filium suum Jesum Christum condonabit, sed ex malitia aut negligentia non prævaricabor. Ita me Deus sancto suo Evangelio juvet.*

(c) 1) Pastori Hiallstaðensi. 2) Past. Kalfafellensi in Hornafyrðe. 3) 4) Past. monasterii Kyrkiubajensi. 5) Past. Skaptartungensi. 6) Past. monasterii Thyckvabajensi. 7) Past. Dyrhølenfi. 8) Past. Reinenfi. 9) Past. Holmaðelenfi. 10) Dalensi. 11) Fliótslhldenfi.

bolt in tractu Rangarvallenfi. 13) *Steinkroff* in tractu Rangarvallenfi. 14) *Saurbær*. 15) *Stærreborg* in Grimsnesi. 16) *Hvoll* in Olvesi. 17) *Breid-bolt*. 18) *Hals* in Kios. 19) *Skrautholar*. 20) *Mogilsaa*. 21) *Mosfell* in parœcia Mosfellenfi. 22) *Haukagil*. 23) *Brúar-Reyker*. 24) *Little-kambur* in tribu Breidavikenfi. 25) *Thæfusteinn* in Neshrepp. 26) *Skoravík* in Fellströnd. 27) *Mule* in parœcia Saurbajensi. 28) *Fiardarhorn*. 29) *Gröf*. 30) *Ingunnarstader*. 31) *Midianes*. 32) *Svarfþóll*. Cum adhuc nonnulli restarent, qui nullum certum haberent habitaculum, ubi Cathedra Skalholtensis prædium aliquod intra parœciæ limites possidebat, illis attribuit, qualia fuerunt: 1) *Ufskálir* in parœcia Gardensi. 2) *Arn-arbæli* in Olvesi. 3) *Villingaholli* in Floa. 4) *Guttormshage* in Holttum. 5) *Fellsmúle* in parœcia Landensi. 6) *Hestur* in parœcia Andakylensi.

§. 13.

Skalholtensis diœceseos Episcopum Arnæ Helgonis circa annum 1308 Nosocomium Gaulveriabajense, ubi emeriti Sacerdotes sustentarentur, instituisse supra (a) retulimus, quæ utilis satis constitutio duravit quamdiu Sacerdotes cælibes vixerunt, ita ut Pastores Gaulveriabajenses quosdam sustentarent, sed cessante Sacerdotum cælibatu, necessario etiam hæc constitutio mutari debuit. Præterea usu receptum fuit, ut quicunque sacerdotali officio inauguraretur, unam argenti unciam Nosocomio aut Pastoribus emeritis daret, sed cum id nullo modo jam sufficeret, Pastoresque emeriti a conjugibus & liberis non facile segregari vellent, & Gaulveriabajensis Præbenda tantam multitudinem sustentando non esset, instituta anno 1563 ab utroque Episcopo deliberatione, consentiente Regio Præfecto Paulo Stigoti, conclusum fuit, ut optimæ & ditissimæ utriusque diœceseos præbendæ, ad certum tempus talem Pastorem sustentarent, quales intra diœcesin Skalholtensem fuerunt; in Quarta Orientali: *Hof* in Vopnafiord, *Kirkjubair*, *Valthiofstadur*, *Vallanes*, *Eidaler*, *Stafafell*,

hlidenfi. 12) Kelldenfi. 13) Skumstadenfi. 14) Parœciæ Holttensi in toparchia Rangarvallenfi. 15) 16) Grindavikenfi. 17) 18) Seltiarnarneseni. 19) Kialnarneseni. 20) 21) Past. in tractu Mosfellenfi. 22) 23) Husafellenfi. 24) Breidavikenfi. 25) Neshreppenfi. 26) Skardstrandensi. 27) Saurbajensi. 28) 29) Trekillisviceni. 30) Garpsdalenfi. 31) Ögurenfi.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 57 sq.

Stafafell; in quarta australi: *Holt*, *Breidebolstadir*, *Odde*, *Gaulverjabair*, *Hrune*, *Gardar* in *Alftanesö*, *Melar*, *Reykholtt*. In Occidentali: *Stafboltt*, *Hytardalur*, *Stadarstadir*, *Serberg*, *Selardalur*, *Holt* in *Onundarfiordo*, *Vainsfiordur*, *Stadir* in *Grunnavik*, & *Stadir* in *Steingrimsfiordo*. Quæ constitutio duravit usque ad annum 1647, cum propter varios, quæ irreperant, abusus, certi temporis sustentatio in certum pensum mutata fuit, sed anno 1689 in Quarta Orientali prioribus adjecta fuerunt: *Holmar* in *Reidarfiordo*, *Skorraustadir* & *Kolfreyustadir*, quarum omnium annua contributio facit 65½ imperiales.

§. 14.

Passim etiam in commodum plebis, quo facilius templa frequentare, & sacris sæpius interesse posset, limites parœciarum, prout loci natura, viarum longitudo & difficultas postulare videbatur, aut coarctavit, aut dilatavit; Quo spectat constitutio de utroque Lambhaga & Galltarholtt in Borgarfiordo, quæ quondam ad curiam Gardensem pertinebant, ille autem Leiraaënsi adjecit, ea tamen conditione, ut alterutro anno decimæ aliæque accidentia, templo Gardenfi penderentur, Lækiarbugum Krossholto ablatum Stadarhrauno adjecit; Pari modo limites curiarum Krossholtt & Akra constituit. Huc etiam pertinent Acta conventus Bestastadensis, in quo unacum Paulo Stigoti, adhibitis consiliariis Domino Martino Einari, Lopto Narfi, Olao Sveini, Jona Haltoris, Brando Einari, & Arna Oddi, limites & pomoeria parœciarum intra Toparchiam Snæfellsnesensem constituerunt, conclusumque fuit, ut Breidabolstadi in Skogaströnd novum templum exstrueretur, antiquitus enim universus Skogastrandensis tractus pertinebat at templum Narfeyrense, a quo quædam villæ 4 aut 5 miliaribus distabant, jam autem constitutum fuit, ut omnes hujus tractus villæ inter hæc templa dividerentur. Abrogatum tum etiam fuit templum Eyrense in Eyrafsveit, sed conclusum ut omnes illius tractus incolæ templum Setbergense posthac frequentarent; Sacellum Máfahlidense destrui jubebatur, Máfahlid autem, Holt & Tunga, templo Frodaaënsi adjiciebantur. Similia etiam expertum fata est templum Saxholense, quod desolandum judicabatur, Saxholl autem & Ondverdarnes Ingjaldsholo attribuebantur. Lonense vicissim sacellum in templum mutabatur, cui universa Beruvík & Holar adjecta sunt. Templum Laugarbreckenense, omnes,

qvi

qvi habitant extra amnem Sleggiubeinsa pro sua ordinaria curia agnoscant. Templum Haffiardarejense penitus desoletur, sed Hrofscholli aliud vicissim condatur, qvò templo Kolbeinstadenſi ita adjungatur, ut unus minister in utroqve sacra faciat, qvò non diu duravit, nam subsequente tempore hocce templum Raudamelum translatum fuit, & Miklahoiltensì conjunctum. Hæc omnia & plura ejusmodi in commodum plebis, hujus Præfulis ductu & consilio, constituta fuerunt. Quandoqve etiam in gratiam fenum & imbecillum nova facella ad villas longe a templis diffitas exstrui permisit, inqve illis ac aliis facellis longe a templis distantibus conciones haberi, & sacramenta administrari concessit. Tandem etiam, ut Pastores visitationes domesticas non negligere, anno 1569 graviter monuit.

§. 15.

Nec leve negotium aut curam schola Skalholtina ei facessivit, tanta enim erat literatorum penuria, ut ab exteris scholæ Rectores expetere necessum haberet, qvorum nec mores, nec doctrina semper apta & optiva fuerunt, præterea linguam Islandicam non callebant, qvibus ipse non magno potuit esse adminiculo, cum lingvæ Latinæ ignarus fere esset. Primis etiam officii annis cum insolentia & contumacia incolarum luctandum ei fuit, cum pleriqve Papicolarum odio Lutheranismi, literas & literatos spernerent, ideoqve liberos suos iisdem operam dare dedignati sunt, nec facile nisi pauperculi quidam scholam ingredi voluerunt, qvibus licet omnia, qvibus opus habuerunt, suppeditaret, nihilominus eorum etiam multi, cum opus esset, aut ille postularet, sacris initiari noluerunt. Omnia autem hæcce incommoda & obstacula viri patientia & vigilantia vicit; Procedente enim tempore paulatim sublata sunt, nam indigenæ quidam, qvi Hafniæ, Bremæ, aut etiam alibi, literis operam dederant, tantum profecerunt, ut huic officio merito præfici, idqve digne administrare possent. Refractarios autem, qvi sacris initiari noluerunt, ab ipso & Paulo Stigoti facta Constitutio coercuit, qvæ, ut factum in eorum studia sumtum, aut remunerarent, aut servitio, si pecunia non suppeditaret, rependerent, jubebat (a).

§. 16.

(a) *Nos Jonas Biarni, Björno Olai, Einarus Olai, Thordus Jonæ Dispensator, Thordus Gislaui, Jonas Jonæ, Bergus Magni, Jonus Jonæ sacerdotes, Gislaus Sveini, Magnus Jonæ,*

§. 16.

Anno 1572 cum patriam tam gravis affligeret annona, ut incolæ vitam ægre sustentare, multo minus pauperes de exteris quicquam emere possent, publica exstitit querela, ob vini defectum sacram synaxin passim administrari non posse, quæ motus necessitate, Bucholtzio tum temporis Regio Islandiæ Præfecto persuasit, ut convocato in foro generali Magnatum concilio, de re tanti momenti deliberatio institueretur, qui quæstionem, quid in tali necessitatis casu agendum esset, utriusque Episcopi, Gislai & Gudbrandi, Nomophylacum, Theodori Gudmundini & Ormi Sturlæi, præterea 24 utriusque ordinis Primorum decisioni subiecit, a quibus unanimiter (solum Gudbrando Episcopo excepto, qui se huic sententiæ subscripsisse postea negavit) conclusum fuit, ut omnes, omnium templorum, quæ duorum saltem imperialium annum haberent proventum, tutores prospicerent, ne necessaria ad sacram coenam administrandam panis & vini copia deesset. Ea autem, quorum annui redditus majores essent, pauperioribus de superfluo subvenirent; Utque semper aliquid vini alicubi existeret, quo egentes confugere possent, utrique Episcopo injunctum fuit, ut tantam vini copiam coëmerent, & apud templa Cathedralia deponerent, quantum pauperrimis cujusvis diœceseos templis sufficere posset, pretium vero unius sextarii esset ulna panni Islandici, quæ tres pisces (sex obolos) æqvaret.

§. 17.

Nec templa, eorum prædia, utensilia, pecora, aliæque res sacris usibus destinatæ, ejus curæ & diligentia expertia fuerunt, nam templum Skalholtense valde lacerum & nutans anno 1567 ipse refecit. In Insulis Vestman-

na, alter Magnus Jonæ, Jonas & Magnus Petri filii, Pedarii, his patentibus literis notum facimus, quod Skalbolti anno 1563 judicavimus & perfecte decrevimus, eos ludi literarii alumnos, qui viginti circiter annos habent, sed sacerdotale officium suscipere & Ecclesiæ in eo inservire nolunt, obligatos esse, ut templo Cathedrali rependant, quicquid in eos impendit, saltem suo servitio, si pecuniam non habeant. Quod nostrum decretum, ipse Satrapa Paulus Stigoti confirmavit, & cum Episcopo Gislao Jonæ ac nobis obsignavit.

Vestmannicis duo tum fuerunt templa, Kirkiubayense & Ofanleitenſe, utrumque autem tam arctæ fortis, ut conſiſtere nequirent, cui incommo-
modo medelam tulit, ſvadendo, ut utroque deſtructo, unum, ſed tantæ
capacitatis, ut omnes inſularum habitatores includere poſſet, exſtrueretur,
quod 573 effectui datum fuit (a). Conſcripſerant quidem, ut probabile eſt,
ejus prædeceſſores codicillos omnes diœceſeos templorum poſſeſſiones indicantes,
qui procul dubio Gislai ævo exſtiterunt, licet eorum nihil integrum præter *Indicem Vilchinianum* ad nos pervenerit, quorum
indicio, quid templorum quondam fuiſſet, probe cognosci potuit, cum
vero talium multa jam, tutorum incuria aut avaritia, eſſent abalienata,
timendumque, ne plura cum tempore pari modo amitterent, anno 1566
per Thordum Gudmundi, tum temporis Prætorem provinciæ Borghor-
denſis, ſed poſtea magni nominis & auctoritatis australis & orientalis quar-
tæ Nomophylacem, in foro Heggſtadenſi ex ſententia ſex judicum, duo-
rum nempe Sacerdotum & quatuor Pedariorum, conſtitutionem conſci-
curavit, qua Beneficiariis ſeu Sacerdotibus, qui templorum jure patrona-
tus beati erant, ut & Proprietariis qui eodem poſſeſſionis nomine gaude-
bant, ut omnia templis injuſto titulo abalienata bona, aut legitimo juris
proceſſu revocarent, aut ipſi penderent, graviter injunctum fuit, quam
denuo ejus inſtinctu anno ſeqvente Gislauſ Sveini filius Prætor provinciæ
Arneſenſis ex duodecimviri, ſex ſacerdotum & ſex Pedariorum ſententia
in foro Huſatoptenſi confirmavit, unde hæ conſtitutiones a locis ubi con-
cinnatæ fuerunt, nomen trahentes, hodie dum vocantur *Heggſtadenſis* &
Huſatoptenſis, quæ poſtea in leges relatæ fuerunt. Acciderat etiam ſæ-
pius, quod & hodie non raro evenit, ut Beneficarii & Proprietarii tanto
obruiti ære alieno decederent, ut hæredes ſolvendo non eſſent, quod tem-
plis, quæ talium curæ commiſſa erant, haud parum damni attulit, id ut
præcaveret, per filios, Stephanum Paſtorem curiæ Oddenſis, & Arnam
Sacer-

(a) Hocce templum (a loco, in quo conſtitutum fuit, ſic diſtinctum Landakyrkia) ad annum
uſque 1627, quo piratæ Algerenſes illud combuſſerunt, ſtetit, ſed quod anno pro-
ximo illius loco erigebatur, ad annum 1723 duravit. Anno 1606 die 11 Octobris,
ut ei præter conſuetam decimarum partem quævis navis piſcatoria, ex quavis piſcium
captura, maximum aſellum attribueret, concluſum fuit, qui contractus ab Andrea
Johannis filio, Regio tum temporis Inſularum Prætor, Sacerdotibus Olao Egilli &
Ormo Oſeigi, omnibusque aliis Inſularum incolis confirmatus eſt. Idem hocce tem-
plum hoc anno, 1774, ex Regia noſtri Auguſti munificentia lapideum exſtruitur.

Sacerdotem parœciæ Holtensis, quos anno 1585 suo nomine quartam Orientalem visitatum miserat, effecit, ut Biörnus Gunnari Toparcha tractus Mulensis, legitimo judicio sanciret, in tali casu primo solvendam esse uxoris, & deinde templi dotem, si vero bona relicta utrique non sufficerent. templorum Curatores, qui quod sui fuerat, muneris, neglexissent, reliquum illis penderent, quam sententiam natis & nascituris, intra Toparchiam Mulensem legis loco esse iudices iusserunt. Circa annum 1575 codicem adornavit, in quem indicem omnium diœceseos Skalholtensis templorum, eorumque possessionum, prædiorum, scilicet, ornamentorum, instrumentorum, pecorum, supellectilium, & quicquid tandem ad Religionem & cultum numinis ornandum, ejusque ministros honeste sustentandum, larga manu pia quondam contulerat antiquitas, inscribi curavit, qui ab autore denominatus vocatur *Gísli Biskups mál-dage*, 2: Gislai Episcopi index, hodiedum vigens, legisque vim habere a Gloriosissimo Monarcha Friderico V. speciali edicto anno 1749 edito, iussus, præsertim, quod prædia, agros, prata, pascua, navalia, oras maritimas, piscationes, & immobilia bona attinet, quicquid enim talium *Gislai Codex* Templis attribuit, licet in alienam transferit usurpationem, ut injuste abalienatum, retrahi & templis restitui debet.

§. 18.

Qualem se Gislus præstiterit Episcopum, & quam anxiam commissi regis curam gesserit, ex dictis abunde patet. Fuit præterea pacis & concordie amans, sæpiusque inter Magnates litigantes pacis sequestrum egit, cujus præcipuum anno 1560 specimen dedit, cum in foro generali inter Eggertum Johannis Nomophylacem, Biörni Godvinidæ nepotem, ut ejus familie caput, & Arnam Gislai filium, qui affinitatis vinculo junctus fuit familie Jonæ Ericidæ Sacerdotis Vatnsfjordensis, ad quem magna pars bonorum Biörni Thorlevidæ transierat, ideoque jura uxoris sibi prosequenda sumsit, quam controversiæ ferram, magna subinde violentia eorum majores per 80 annos reciprocaverant (a), unacum Regio Præfecto Paulo Stigoti, Olao Episcopo & Paulo Nomophylace concordiam conciliaret. Similiter anno 1569 inter Ormum Sturlæum Nomophylacem & Eggertum

R r 2

Eggertum

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 244. 257. 259 sqq. 331. præcipue autem pag. 495 sqq. 59.

Eggertum Johannis aliosque generos ac hæredes Thorlevi Grimidæ, qui diu de hæreditatis jure litigaverant, tunc enim etiam unacum aliis Magnatibus pacis seqvestrem egit Cumque hæc viri ingenium boni publici pacis ac concordie amans, fatis ostendant, plura ejusmodi enumerare superfedemus.

§. 19.

Nihilo minus in eo quidam, præter conjugium cum incesta muliere contractum, carpunt, nimiam, tam in personas, quam res sacras exercitam licentiam & imperiositatem, quam despoticam plane & Catholicis Episcopis usitatam in Sacerdotes quosdam exercuisse, inde probare volunt, quod multoties, & ut ipsi placuit, curias & habitacula mutare nonnullos eorum coëgit, quod cum quidam aut nollent, aut sine insigni rei familiaris damno facere non possent, graviter offendebatur, Bucholtziumque anno 1575 in suas partes trahere annixus est, qui causam majoris momenti esse dixit, quam ut altera tantum audita parte discerni, aut justa de ea fieri posset constitutio, ideoque eandem Thordo Nomophylaci, cum tribus primi ordinis Sacerdotibus, & totidem primæ classis juris peritis ventilandam commisit, quorum votum fuit, clericos quidem suo Episcopo ex præstiti juramenti tenore omnem licitam obedientiam debere, sed ut ex una parœcia, in alteram longe distantem & ipsis incognitam discederent, multas prægnantes causas impedire posse. Observandum præterea esse *Ordinationem Ecclesiasticam* a Rege subditis præscriptam, quæ curialibus Curionem eligere permittat, causas itaque obstacula & cujusvis personæ circumstantias, quæ prætenderent, hic observanda esse. Tandemque hocce suum votum plurium sapientissimorum utriusque ordinis Magnatum in foro generali congregatorum, ipsiusque Satrapæ Regii decisioni subjecerunt, quod ut audivit Præsul, ab incepto hac vice destitit.

§. 20.

Huc etiam referunt causam Krisevikensem, seu damnosam Pastori Selvogenfi constitutionem aut sententiam, quam Paulo Stigoti filio anno 1563 elicit. Krisevik enim cum annexa Curia Selvogenfi non ignobilis fuit Præbenda, qua tum temporis fruebatur Sacerdos nomine Biarnus, filiam

filiam habens forma & dotibus sat speciosam, quam Præsul affini cuidam suo uxorem frustra expetivit, sed repulsa offensus & Sacerdoti ultionem minitans, recta inde Bessåstadium tetendit, Paulo Stigotî, qvî nuper Præfuli & Cathedræ Skalholtensi lucrosissima prædia Sudurnesensia abstulerat, qverens, œconomiam Skalholtinam non stare, nec juventutem scholasticam debito modo ob piscium penuriam sustentari posse, cui incommodo nulla commodior medicina adferri posset, quam si Krisevika cum annexo prædiolo Herðifarvik Cathedræ adjicerentur, haud quaquam enim necessarium esse, ut Krisevika præbenda esset aut sedes sacerdotalis, posse Sacerdotem Vogsofis in tractu Selvog, imo debere ibidem in medio parochialium habitare, non vero in angulo Krisevikensi, tribus a maxima auditorum parte milliaribus distante, qva ejus absentia officium sæpius negligeretur, duo iraque incommoda parva hac ac una mutatione tolli, qvibus persuasionibus Satrapa, prudens alias justitiæqve amans, ita captus est, ut extemplo sine ulteriore deliberatione Præfulis votis annueret, & utrumque prædium Sacerdoti adjudicatum, Skalholtensi cathedræ attribueret. Krisevikense autem prædium, jam Skalholtinæ Cathedræ peculium factum, ne octo vaccæ lactariæ, aut earum æqvamentum, qvæ ad id pertinuerunt, ulterius gravarent, Strandenſi templo, ejusdem Proprietarii magno damno, adjudicatæ fuerunt. Conclufum hocce datum est Bessåstadis, die Lunæ ante festum Michaelis 1563, qvòd Præsul domum revertens, Sacerdoti ostendit, utqve Krisevika proximo habitationum mutatione destinato tempore abiret, jussit; qvòd ejus factum bono Episcopo plane indignum pleriqve judicant. Simili, sed non eodem modo, at citra Præfecti consensum, antiqvam Præbendam Hufafell, egregiæ sylvæ, qvæ id prædium ornat, cupidine superatus, Sacerdotibus loci abstractam Skalholtinæ Cathedræ subjecit, mortuo enim Lopto Gislai filio, loci sacerdoti, nullum subrogavit Pastorem, sed rustico cuidam primo prædium certa mercede locavit, vaccas verò & pecora ad templum pertinentia, suæ fecit possessionis, ejus autem in officio successores, Curionem qvidem restituerunt, sed ea conditione, ut prædii annuam mercedem Episcopo penderet, quam sibi illatam injuriam Parochi Hufafellenses, ad nostra usque tempora, nunc aperte qvesti sunt, nunc de illa missitarunt, quam primum autem Regia Majestas nos huic diœcesi præfecerat, rem in pristinum statum restituiamus.

§. 21.

Nec minore licentia in administratione bonorum cathedralium usus est, nam licet Rex Christianus III. prædia Cathedralium episcopalium quoque modo abalienare prohibuisset, ille nihilo minus anno 1572 prædium Eyre in Kios, ut & trientem efocum capturæ in fluvio Laxa, Olao cuidam emancipavit, confitens se æquivalens prædium ab eo recepisse, quam venditionem Bucholtius anno 1574 d. 23 Junii confirmavit, sed ut prædium quod se loco abalienati recepisse fatetur, nunquam nominatum fuit, ita nec in album prædiorum Cathedralium unquam relatum. Similiter villam Biörk in Floa, confcio Bucholtzio, bonis mobilibus vendidit, quæ an cathedra acceperit, incertum est, talis autem licentia & temeritas Friderici II. edicto anno 1579 edito, quod tales mutationes severe prohibet (a), ansam dedisse videtur. Sed quod Gislaus ipse fecit, id in aliis magnopere improbavit, ut luculentum dedit exemplum causa Hofftadenfis, cujus connexio talis est: Ogmundus Episcopus vendiderat villulam Hofftadas Thorleifo Erici filio, Pastori Melensi, pretii loco recipiens Varmalæk. Maulustadi, Heggftadi, Grimftadi, & Belgsholt. aut verius, Thorleifo omnia hæc prædia expresserat, sed dicis causa Hofftadas ei emancipaverat, ut permutatio potius, quam rapina aut expressio, vocari posset, nam Hofftadæ 12 tantum modo hundredis, seu 48 Joachimicis, prædia autem quæ accepit Præsul, 160 hundredis 3: 64 Joachimicis, æstimantur. Et ne Cathedra hac mutatione ullum caperet detrimentum, Ogmundus ejus prædiorum indici villas Fellsoxl, Hol, & Tungu loco solius Hofftadæ inscripsit. Nihilofecius Gislaus villam Hofftadas a Sigurdo Thorleifi filio, quasi illegitime vendita fuisset, retractare instituit, idque anno 1570 per sententiam ab Ormo Sturlæo Nomophylace dictam obtinuit, quæ annuente Satrapa Regio ab utroque Nomophylace Thordo Gudmundi & Jona Jonæ cum 24 Assessoribus anno 1575 antiquata fuit, quod Præsuli ita bilem movebat, ut infontem Sigurdum nunquam non persequi satageret. Quod pariter ac alia similia, certe vituperio digna, non tamen tanti sunt, quin Gislaus optimis & utilissimis Skalholtinæ dioceseos Episcopis adnumerari mereatur.

§. 20.

(a) Vid. supra pag. 4.

§. 22.

Anno 1587 Quartæ Australis tractum, qui vocatur Sudurnes, non quidem morbo quodam æger, sed senectutis debilitatibus, virium defectu & deliquiis subinde infestatus, visitavit, cumque Gardis apud Sacerdotem Jonam Kraki filium pernoctasset, die 30 Augusti primo mane comites expergefecit, ipseque statim surrexit, recitatoque, prout solebat, *Catechismo, salutatione Sancti Spiritus & Sanctæ Crucis*, octoque *Psalms Davidicis*, templum adiit, ubi primum Caput *Cantici Salomonis* & unam ex *Havermanni libro precum* orationem legit. Deinde per Sacerdotem Asmundum Thormodi, qui ei a manibus fuit, binas, Petro nimirum Thormæ filio tum temporis Islandiæ Præfeto, & Gudbrando Episcopo Høllensi, literas scripsit, quo facto se ei stitit facinorosus quidam, nuper ex ergastulo Bessastadensi dimissus, qui ejus colloquium & bona consilia expetivit, quem, ubi ejus testimonia perlegisset, graviter monuit, ut a peccando desisteret, unicuique salutis medium in Christi merito quæreret, & fide acceptum sibi applicaret, quam orationem, cum diutius, quam ejus vires perferre possent, produceret, tremere & pallescere cœpit, finita autem oratione coenaculum pransurus intravit, sed antequam quicquam appositorum gustasset, deliquium passus est, ex eo autem paululum refectus, a comitibus in lecto collocatur, ubi cum ardentè paulisper orasset, ad suos faciem vertens dixit: *Skalholtum sodales revertimini, meoque nomine uxorem, liberos & amicos amantissime salutate, Deum pro me orate, mihiqve condonate; & mox: Pater in manus tuas commendo spiritum meum*, quæ cum dixisset, suaviter animam exhalavit. Funus amici post biduum Skalholtum devexerunt, & in templo Cathedrali sepeliverunt.

§. 23.

Talem exitum habuit Gislaus Episcopus, cum vixisset annos 74, sed triginta & quatuor circiter menses in Episcopatu egisset, vir pius, sedulus, & modestus, qui omnes in id intendit nervos, ut superstitiones papisticæ elimarentur, sed vera Religio firmas figeret radices; Latinæ linguæ expertus fuit, sed Germanicam & Danicam apprime calluit, librosque Germanicos & Danicos a Lutheranis concinnatos, unacum Sacro Codice assidue legit. Ex Germanico in Islandicum transtulit sermonem, *Margaritam Theologicam* unacum *Hymnis* quibusdam, similiter etiam *Esaie 53* Cap.

Cap. cum brevi expositione & D. Palladii præloquio, cui annexa fuit Historia desolationis urbis Hierosolymæ, quæ omnia, ut & Historia Passionis Christi ab Oddo Gotkalki filio exposita, Hafniæ anno 1557, a Joh. Winngaard, sumtu (ut quidam volunt) Regio, impressa, lucem viderunt publicam. Postea autem plerosque, si non omnes Libros Propheticos ex Germanica in Islandicam linguam transtulit, cujus versionis schedulæ aut reliquæ quædam a posteris ejus diu, aut ad patrum nostrorum tempora, servabantur. Ipse præterea una cum doctioribus viris, poëtico spiritu afflatis, quos ea ætas produxit, Hymnos, qui publice in templis canuntur, reformari curavit. Doctrinam doctosque, quantum in eo erat, promovit & amavit. Conjugium bis inivit, primo cum Christina Eyulfi filia ex qua quinque liberos, qui ad maturitatem pervenerunt, suscepit, quorum numerosa progenies, quæ clarissimos utriusque sexus cives produxit, per universam patriam dispersa est. Ad secundas cum Thordisa Jonæ filia, vidua Oddi Haltoris filii Mystæ Gaulveriabajensis, nuptias descendit, ex qua nullos liberos suscepit. Ab ejus morte usque ad adventum Oddi Episcopi Erasmus Willadtzi, aut Wilhelmi, filius, Pastor Breidabolstadenfis, diœcesi præfuit, eamque ac ipsam cathedram ejusque bona, quorum etiam fuit curator, anno 1589 successori tradidit.

Litr. A.

(a) Ollum sem þetta bref síá edur heyra, sendir Biörn Olafsson, Einar Olafsson, Rádmenn, Gudmundur Olafsson, Þórdur Jónsson, Símon Jónsson, oc Oddur Halldórsfon, prestar Skálholts stiftis, Magnús Jónsson, annar Magnús Jónsson, Magnús Petursfon, Olafur Asbiarnarfon, Gísle Sveinsfon, oc Jón Gíslafon, ívarner lögriettumenn, kvediu Guds oc sína; Kunnugt giörande, þá lidid var frá Guds burdi 1559, laugardagenn næstan fyrer Þorláksmessu umm sumarid á Nedri Reykium á Skeidum, vorum

(a) Omnibus has literas visuris seu auditis, Biörnus Olai, Einarus Olai, Dispensatores, Gudmundus Olai, Thordus Jonæ, & Oddus Haldori diœceseos Skalholtinæ Sacerdotes, Magnus Jonæ, alius Magnus Jonæ, Magnus Petri, Olaus Asbiörn, Gíslaus Sveini, & Jonas Gíslavi, jurati Pedarii, Dei & suam salutem dicunt, notum facientes, quod anno a nativitate Domini 1559, feria septima proxime ante Divi Thorlaci festum

vorum vier til dóms oc skodunar nefndir af hr. Gísla Jónsýne biskupe Skálholts stíftes hverfu fara skyldu um þau margvísleg hionabönd sem um nockur forliden ár höfdu giorft oc enn gioraft í Skálholts stigte med margháttudum oc ýmisligum adferlum riett á móte Guds lögum oc góðra manna síð. Vißlum vier fyrir full fanninde ad í fyrstu hafa sumir tekid sier til hionabands þær konur sem áður höfdu þeir haft med legordi fram hiá sínum eigenkonum. 2) Hafa sumir giorft so sitt hionaband, ad þeir hafa keyfft þær ad morgni enn fastnad þær ad kvölde, enn sömu nótt þær epter med þeim leiged. 3) Vitum vier so skied hafa tídt oc opt ad þeir hafa gíft sig sem hafa vitad sig í fullum sökum, sumir ad skyldsemi, enn sumer ad mægd vid þær sem þeir hafa feingid. 4) Vitum vier það þráttfinnes íkied hafa, ad þeir hafa komid úr öðrum sveitum oc fiórdúngum, gíft sig strax, enn fundist epterá eigengíftir, med mörgum öðrum margháttudum brögdum röngum oc óriettum adferlum, hvad ej verdur tiad nie taled, oc það skied hefur, á sömu hionahands stiet, sem Gud innsette med vorum fyrstu foreldrum Adam oc Evu *Gen. 2.*, hvör oc pá var í fyrstu uppbyriud, oc sídan var hallden af forfedrunum, spámönnum oc öllum öðrum gudhræddum allt til Christum. Enn siálfur Jesus Christus það stadfestande í Cana Galileæ *Joh. 2.*, *Matth. 19.*, 1 *Theßal. 4* *Ebr. 13.*,
oc

in æstate, Nedre Reykis in Skeidis, a Domino Gissao Jonæ filio Episcopo diœceseos Skalholtinæ, iudices denominati fuimus, ad examinandum & sententiam ferendum, quid de variis conjugiiis tenendum, quæ per quosdam abhinc annos in diœcesi Skalholtina contracta sunt, & ad huc contra legem divinam & bonorum mores multifarie contrahuntur. Pro certo scimus: 1) Quosdam cum iis mulieribus conjugium iniisse, cum quibus, viva adhuc uxore, adulterium commiserant. 2) Quidam ita conjugium contraxerunt, ut mane sponsalia celebrarint, sed vesperi ejusdem diei nuptias contraxerint, & eadem nocte thorum conjugalem introierint. 3) Sæpiusculæ evenisse novimus, eos matrimonium contraxisse, qui sibi conscii erant delictorum gravium & affinitatis cum faminis quas duxerunt. 4) Sæpe accidisse scimus, peregrinos ex aliis tribubus & quadrantibus uxores duxisse, licet alibi conjuges haberent, præter multos & varios alios dolos & injustos modos, qui enumerari & recenseri nequeunt, adhibitos contra eundem conjugii statum, quem Deus inter primos nostros parentes Adamum & Evam instituit, *Gen. 2.* quique tum esse cæpit, & postea a Patriarchis, Prophetis, & omnibus bonis viris usque ad Christum duravit. Ipse autem Jesus Christus illum confirmavit Canæ Galilæorum *Joh. 2.*, *Matth. 19.*, 1 *Theß. 4.* *Ebr. 13.* & postea alibi
apparet

oc víðar annarstadar, bæði í gamla oc nýa Testamentenu, má líófliga finna hvörfu að vorer forfedur hafa viliad hið nabandid vanda oc vandliga halldid hafa; Item þá hardliga straffað sem því raskað hafa, sem siást má af þeirre hórdómskonu sem leidd var fyrer Christum *Joh. 8.* Item finnum vier so skrifad í upphafe vorrar *Lögbókar* að það varde miklu þá sem til erfða kalla að þeir siu í lögligum hiúskap getnir. Stendur oc so í texta vorrar *Lögbókar* í upphafe *Kvennagistinga* að faðir oc móðer eige að ráða giftingum dætra sinna edur frændur nánustu. Item í sama Cap. að ef maður eda mer gifting fyrer utan ráð föður síns eda móður, eda bróðurs, bafe fyrrengiört &c. Item hlióðar so vor gamle Christinrettur, hvor að í mörgum stöðum má nýtur finnast, þar hann talar um hiúskaparband, að menn skule síer kvenfángs leita með góðre forsiá við þá sem fyrer hennar ráði eiga að síá, fyrst að kaupa, að láta lýsa, oc síðan festa. Oc enn til meire stadfestu stendur so í vors náðuga Kóns Ordinantii það þeir skule öngvir gifting til samans hvörtveggja í skyldfeme, sem er í þridia lið, ej heldur gifting leyueliga til samans edur án hvörutveggja foreldra ráð, edur láta ei áður lýsa openberlega af Guds orðs þienara, þá feiger Hans Höymegtuheit það hið naband ej myndugt oc að öngvu halldanda sem öðravís giörist eftter því sem hlióðar vort gamallt lögmái andligt oc veraldligt oc vorir forfedur hafa halldid hier í lande. Því í Guds nafni að Jesu tilkölludum

OC

apparet quæm sancte & accurate majores nostri conjugium haberi voluerint, itemque ejus violatores stricte puniri, ut ex mæcha, quæ ad Christum adducta fuit, *Joh. 8.* patet; Item in principio *Codicis nostri legum Civilium* legimus id magni interesse, ut qui ad successionem ab intestato concurrunt, e legitimo nati esse debeant conjugio. In textu quoque *Codicis nostri legum Civilium*, in principio tituli de elocatione mulierum legitur *patrem & matrem vel proximos consanguineos habere jus filias elocandi*; Item eodem Capite; Si mulier vel virgo præter consilium patris, matris vel fratris nupserit, privator &c. Item jus nostrum *Ecclesiasticum antiquum*, quod multis in locis tuam habet utilitatem, ubi de matrimonio agit, ita præcipit: *Quivis uxorem prudenter ab iis, qui jus habent elocandi, petito, postea sponsalia celebrato, illa promulgari curato, & demum nuptias contrahito.* Et adhuc in ulteriorem confirmationem Clementissimi nostri Regis *Ordinatio* ita præcipit: *ut nulli matrimonium contrahant, qui (affinitate vel cognatione in tertio gradu conjunguntur, nec id clam faciant, vel sine utriusque parentis consensu, vel sine publica promulgatione sponsaliorum a verbi divini Ministro facta, tunc enim ejus Potentia tale conjugium irritum declarat & nihili habendum quod alio modo contrahitur, & quidem secundum præscriptum antiquæ nostræ legis Ecclesiasticæ & Civilis, & majorum nostrorum in hac terra morem.* Hinc in nomine Dei, invocato

oc þeim himneska H. Anda, traeterudum vier í fyrstu hvört þeirra hiónaband mætte takaft sem í hórdóme hafa fundist, ad fá edur sú sem hóraft hefde í sínu hiónabande, þeir med einhleypum konum, oc þær med einhleypum manne; leitst off þad í öngvan máta effter lögum vera ad þeir menn meige eignast þær konur sem þeir hafa áður haft fram hiá sínum eigenkvinnum. En þó so hafi skied ad maður hafi einu sinne tekid einhleypa konu, giört þar fyrer bót oc betran, tekid þar fyrer lausn oc skriffter oc so fie gollid, þá höfum vier vitad ad þad hefur lidist, enn med hverium rietti þad hefur verid, vicum vier ej, því setium vier þá grein í lögriettu under Höfudzmansins úrskurd, Lögmanna oc lögrettunnar, þar med allra lærdra oc leikra. Item 2) Dæmdum vier med fullu dómsadkvæde ad öll þau hiónabönd sem ödruvís bindast, helldur enn so sem Guds ord oc vors nádagasta Kóns *Ordinantia* helldur, oc effter þeim öllum máta sem vor gömul Isländsk lög hlióda, oc vorir forfedur halldid hafa, med öllu ónýt oc ad eingu halldande hedan í frá. Item oc þeir menn sem ókunnuger úr ödrum sveitum koma, dæmun vier med öllu ad þeir skyldu ej giffast fyrr enn þeir hefdu fanna vitnisburde med sier, so menn vissu giörla hvada menn þeir være. Item hvöriu þeir være feker, edur þær, sem ad villdu ej giöra, helldur samt foddan óriett hiónaband binda sem áður er tiád, kunnum vier ei um ad traetera í þessu sinne, helldur því

S s 2

vífande

invocato prius Jesu, & cælesti illo sancto Spiritu, primo tractavimus, num illorum, qui invicem adulterium commiserunt, ut maris vel feminae, qui durante matrimonio mæchati sunt cum cælibe, conjugium contrahi possit, id nobis ex præscripto legum esse neutiqvam videbatur, ut qui adulterium, uxore adhuc vivente, cum soluta commiserit, hanc postea ducere possit. Quamvis enim usu venerit, ut quis solutam mulierem semel violaverit, pænitentiam ea propter subierit, & absolutionem consecutus fuerit, ac multam pependit, & postea vitam reformaverit, novimus equidem hæc tolerata fuisse, quo autem jure, nescimus, qvare hunc casum sub Dicastrii generalis, Præfæcti Regii, Nomophylacum, Assessorum, & omnium Clericorum & Laicorum decisionem remittimus. 2) Omnia matrimonia, qvæ alio modo contrahuntur, qvam *verbum Dei*, Clementissimi nostri Regis *Ordinatio Ecclesiastica*, & *antiqua nostra Islandicæ leges* præcipiunt, & secundum *morem* nostrorum *majorum*, plena sententia decrevimus ab hoc tempore irrita & nihili habenda. Item sententiam ferimus, ignotos, ex alia tribu venientes, conjugium contrahere non posse, priusqvam vera producant testimonia, & qvales sint, apparent; Item quanti stare debeat mari vel feminae, qui huic sententiæ obedire noluerint, & tale illegitimum conjugium nihilominus contrahere præsumserint, hac vice tractare neqvimus, sed id ad summum terræ

Magistra-

vísande frá off oc under þá yppurftu landsens ftiórnendur. Samþykte þennan vorn dóm ádurnefndur hr. Gífle Jónsón, oc Páll Stígsón Hyrd-ftióri oc Höfudsmann yfer allt Island, med báðum Lögmönnum Pále Vigfúsýne oc Eggert Hannesýne, oc aller Lögregtumenn.

Litr. B.

(b) Eg Gífle Jónsón S. S. S. heilfa yður öllum Guds ords þienurum sem curam animarum hafa hier í weydistöðum út med siófidu, sem er Eyrarbacka, Þórlákshöfn, í Selvog, Herðisfarvík oc í Grindavík &c kjarliga med gud oc hanns son Christum. Wited ad mier er bæde sagtt oc svo er mier kunnigt orðid huerfu ad margháttad werfólk sæker eptter, fær oc tekur sína þiónustu af yður huer í sinne verstaudu, enn hittast misjafnt á sig heima í sínum sveitum; sumer rietter Pápistar oc sumer afgudadýrkarar, sumer frillulífesmenn med hóruskap oc opinberum fkiækiuskap oc med mörgum audrum óchristilegum vanefnum riett á móte guds orde oc góðra manna siðsemdum oc christinna manna háttum. Þuí fyrerbýd ec yður ollum saman míns embættis vegna ad þier þiónustid óngvann mann huorcke lausamenn nie lausakvinnur. utann þier fáed sannann vitnisburd med svoddann fólcke ad það sie í óngvum forarganligum

Magistratum remittimus. Hanc nostram sententiam approbavit supra laudatus Dominus Gislaus Jonæ filius & Paulus Stigoti Satrapa & Præfectus totius Islandiæ, unacum utroque Nomophylace Paulo Vigfusi filio & Eggerto Johannis filio, & toto Dicasterio generali.

(b) Ego Gislaus Jonæ filius Superintendens diæceseos Skalholtinæ, Vobis omnibus verbi divini ministri, qui in locis piscatoriis abhinc occidentem versus maritimis, Eyrarbakko scilicet, Thorlakshöfna, Selvogo, Herðisfarvika & Grindavika curam animarum geritis, amicam Dei per filium ejus Christum salutem dico. Scitote relatum mihi esse & me certe comperisse, quod variæ conditionis piscatores, in singulis istis locis piscatoriis sacram cœnam a vobis postulent, impetrent & accipiant, quamvis in propria sua parœcia vario modo se habere deprehendantur; quidam videlicet Papisticis dogmatibus palam addicti, quidam idololatræ, quidam libidinosi, adulteriis, fornicationi & multis aliis malis operibus christiano nomine indignis, e diametro verbo divino, bonorum consuetudinibus & christianorum moribus, oppositis, operam navantes. Hinc vobis omnibus, ulli homini, sive mari, sive fœminæ, certo habitaculo non gaudentibus, nisi tales personæ verum producant testimonium, quo appareat, illas nullam in sua parœcia vitam scandalosam degere, nullamque in magistratum, ecclesiasticum

vel

anligum lifnade hver í sinne sveit eda í nockre óhlýdne við sitt yfervallð bæde andligtt oc weralldigtt. Enn huad þier annars giöred hier úti þá ábyrgift siálfer hueria óþöck sem þier fá kunnid af gudi oc ydrum yferbodum. Oc til fanninda hier um þrycke ec mitt Innfigle á þetta bref skrifad í Skálholhti þann fiórda dag Jóla. Anno 1563.

Litr. C.

(c) **N**ád oc fridur af Gude Födur fyrer hans kiæra Son Jesúm Christum med H. Anda samverkan sie ydur allatíma send af mier med minne kiærre heilsan oc öllum öðrum dándismönnum undir Eyafjöllum Giarnan þacka ec ydur góða kynning med gódlátre ávarpan er þier sýndud mier síðast, hvad ec bid ydur ad forláta mier mína dyrfsku oc inargháttad ónýtt hial er ec ydur sýnda, enn hafe nockud neytt vered í því, þá stadfeste það Gud med ydur, hönum til lofs, ydur til náða, oc öllum ydur til velferdar, því Gud sie minn vottur, ad þar sem ec hese talad um Christelega trú, hvör í *Credo* er samfett, af Födur, Syne, oc H. Anda, þá villde ec betur hafa kunnad, hvad þar er þó eingin önnur trúa edur traust fyrer christna mann-eskiu, utan ad trúa á födur oc skapara allra hluta, eylifann Kóng oc ódaud-
S s 3 legann

vel civilem, contumaciam prodere, sacram cenam impertiri, pro meo officio prohibeo. Si quid aliud hac in re egeritis, vestro ipsorum erga Deum & vestros superiores periculo erit. In quorum testimonium ego sigillum meum his literis imprimo, scriptis Skálholti feria quarta natalitiorum Christi, anno 1563.

(c) Gratia & pax a Deo Patre per dilectum ejus Filium Jesum Christum cum cooperatione Spiritus Sancti, unacum amica salute Vobis ac omnibus viris honestis in tractu Eyafjallensi degentibus, semper a me optantur & dicuntur. Lubentes pro honesta conversatione & affabilitate vestra, ultima vice prestita, gratias ago, & ut parrhesiam meam & nugas (*) id temporis multifarie prolatas condonetis, rogo, quarum siquid utile fuit, id Deus in Vobis confirmet, in suam gloriam, Vobis in gratiam, & omnium vestrum salutem. Deus enim mihi testis esto, quod, quæ de religione Christiana in Symbolo Apostolico de Patre, Filio & Spiritu Sancto, comprehensa locutus sum, ego ipse melius scire ardeo. Cum homini Christiano nulla alia fides aut fiducia superlit, quam credidisse in Patrem ac omnium rerum Creatorem, Regem æternum & Domi-

(*) *Quomodo colloquium de Sancta Trinitate, & fide salvifica, nugæ aut inutilis sermo vocari possit, non video: applicanda itaque hæ voces, non sunt rebus, de quibus Præsul cum Eyafjallensibus loquebatur, sed ipsi, scil. quod non præmeditatum de tam gravi negotio ad eos habuerit orationem, quam ut boni consulant, orat.*

legann Herra, ríkiande um allar alldir án upphafs oc enda, síáanda eylífa naudpurfft sinnar skepnu. Þar næst ad trúa uppá hans eingetinn son Jesúm Christum, hvör med sínu bleßíudu banablóde, hardre pífl, oc sár-um dauda, med allsháttudum meinlætum, leyfste alla sína trúada frá eylífum dauda oc diöfle, frá öllum syndum oc eylífre fyrerdæmingu, trod-ande so diöfulen, daudan, oc alla illsku undir sínum himneskum fótum, skiliande so vid höfðingia myrkranna, ad hann batt hann ólofnanlegum iárböndum, þó glóande, spýande þar sínu banablóde um alldur oc æfe. Enn þesse Jesus apturbyrgiande so helvíte, ad í sinne dýrðarfullre upp-rífu upplúkande off himnaríke, afrekande off so föduren frídugan giör-ande, foddan umskiffte ad hann gaf off líf fyrer dauda, riettlæte fyrer ránglæte, náð fyrer naud, fríd fyrer ófríd, sákleyfste fyrer synder, eylífan dag fyrer eylífa nótt, eylífft himnaríke fyrir eylífft helvíte, í einu orde ad segia, eylífan Gud med öllum hans himneskum góða fyrer eylífan diöful med öllum hans helvítskum vöða, so vier eigum nú med öllu heima í himnaríke, enn fráskilder med öllu hinu heitafta helvíte, þetta alltsaman fyrer afrekan oc forþienan Jesú Christi Guds Sonar, enn fyrer öngvann annan hvörke á himne nie jördu, hvört hann má helldur nefnaft Eingill, mey edur mann. Þar fyrer er off skylldugt öngvum ad þacka vora lífgiöf oc saluhiálp utan þeim einum medalgángaranum hvör ad heiter Jesús Christus,

num immortalem, in secula seculorum, sine principio & fine, regnantem, æternam suæ creaturæ necessitatem pervidentem. Deinde in unigenitum ejus Filium Jesum Christum credere, qui benedicto suo cruore, gravi passione, & acerba morte, ac omnimodis vibicibus, omnes suos fideles a morte æterna & diabolo, ab omnibus peccatis, & æterna condemnatione liberavit, diabolum, mortem, & omne malum cælestibus suis pedibus supplantans, Principem tamen tenebrarum indissolubilibus ardentibus ferri vinculis constrictum, & cruorem suum in æternum vomentem, reliquit. Hic autem Jesus infernum ita clausit, ut gloriosa sua resurrectione cælum nobis recluserit, Patrem nobis pacatum reddens, & talem mutationem introducens, ut nobis dederit pro morte vitam, pro injustitia justitiam, pro cruciati gratiam, pro vexatione pacem, pro peccatis sanctitatem, pro æterna nocte æternam diem, pro æterno inferno æternum cælum, paucis: pro æterno diabolo cum omnibus ejus infernalibus periculis, æternum Deum cum omnibus ejus bonis cælestibus, ut nunc fixo in cælis domicilio gaudeamus, ab ardentissimo inferno penitus separati, & omnia hæc propter operam & meritum Jesu Christi filii Dei, nec per ullum alium, sive in cælis, sive in terra, sive Angelus saluteretur, sive Virgo, sive Homo. Hinc nos nulli alteri pro nostra salute & vitæ donatione gratias reportare debemus, quam soli illi mediatori, qui appellatur

Christus, fannur Guds Sonur, takande með þvílíkum hætte uppá vora manndómlega náttúru. Þar fyrer villast þeir miög úr máta, sem fyrer adrar hiálper vilia komast til himnaríkis, hvad þó alldrei kann ske, því ad so feger heilög Ritning, *ad það er það eyliða lífið oc þar innefólgið ad trúa uppá eingetinn Guds Son Jesúm Christum.* Oc það er sú sigrun, feger Johannes, *sem yfirvinnur* dauda diöful, oc helvíte, *sem er vor*, skær, stöðug, hreinferdug, oc ósteckud trúa, hvoria eingenn kann þó siálfkrafi ad hafa, það hlýtur ad vera gefið af Gudi með náð oc krafft, uppveking, helgan oc samverkan H. Anda, hvör ad hin þridia persóna er í Guddómenum, þó einn eyliður, ófundurskifftanlegur almáttugur, oc æfinlegur; því ad so sem Gud Fader skapade alla hlute, hans eingetenn Sonur endurleyfste alla hlute, svo lífgar oc helgar H. Ande alla hlute, þó verkande eirn Gud allt í öllum hlutum, því so feiger Hann í sínum eyliðum Guddóme fyrer *Esaiam* Spámann; *mina dýrd vil eg eingum öðrum gefa* feger Gud, það er það sem áhrærir vora sáluhiálp oc eyliðt riecttlæte til himnaríkis viistar, það vill Gud fier einum láta þacka, enn öngvum öðrum, því villast þeir æriliga oc eru blindadir, enn nockrir adrir veralldeger menn, sem meina sig fyrir nockurt annad medal edur máta mega koma til himnaríkes, hvad söddan hiátrú með annarlegu á alle verkar ecke annad enn eyliðan voda oc vanda, vid hvörre hiátrú Gud off forði, bidiandest ydur

appellatur Jesus Christus, verus Dei filius, hoc modo humanam nostram naturam assumens. Admodum igitur pererrant, qui aliis subsidiis regnum celorum afficiant, quod tamen nunquam succedet, sacra enim scriptura dicit, *hanc esse vitam æternam*, & in hoc consistere, *ut in unigenitum Dei filium Jesum Christum credamus*, & *hæc est victoria*, inquit Johannes, *quæ mortem, diabolum & infernum superat, quæ est nostra pura*, constans, casta & intaminata fides, quam tamen nemo sponte habere potest, dari illam nobis oportet a Deo per gratiam & virtutem, exfuscitationem, sanctificationem & cooperationem Spiritus Sancti, qui est tertia persona Deitatis, æternus tamen indivisibilis, omnipotens & sempiternus Deus. Ita enim, ut Deus Pater omnes res creavit, unigenitus ejus filius omnes res redemit, ita & Spiritus Sanctus omnes res vivificat, est tamen unus Deus, omnia in omnibus operans. Ita enim in æterna sua divinitate per *Esaiam* Prophetam loquitur: *gloriam meam alteri non dabo dicit Deus*, hoc est; quæ ad nostram salutem & æternam in cælo mansionis iustitiam pertinent, ea Deus sibi soli, & nulli alii, deberi vult. Dementer igitur errant, & plusquam reliqui homines mundani occæcati sunt, qui cælum se introituros putant per aliud quodcunque medium vel modum, talis enim superstitio cum invocatione aliena, non aliud quam æternum periculum & discrimen efficit, a qua superstitione Deus nos conservet.

yður þar fyrer að taka þessa mína áminning ecke yður til óvilía, því að fleira oc meira mætte her um skrifa ef þörf giörðist, enn vonandest þó að af þessu litlu kann Gud mikid að giöra. Bid ec yður uppá Guds vegna að þier hafed gudleg ráð yðvars bróðurs í því sem yður vardar mestu, sem áhrærir yðar fáluihálp oc rietta trú til Guds Födurs, hans Sonar, oc H. Anda. Gese almáttugur Gud yður á þann veg að snúa sem yður oc yðrum má til helstrar æru koma bæde fyrer fál oc líf, viliandis í mínum bænum þar vakinn fyrirleggja, biðandis yður oc alla yðra að taka til einkis óvilía þetta mitt fkrif, viliandis giarnan áauka í góðu í annann tíma, oc ætíð við yður oc alla yðra. Til vitnesburðar að so er í fannleika mín alvara, þrycke ec mitt signetum fyrer þetta bref fkrifad í Skálhollte næsta dag epter allra heilagra messu. Anno 1558.

Litr. D.

(d) *Peturs Orða í Skálhollte epter gamallre vísu.*

I Guds nafne Amen! Gott fólk sem hier er nú saman komid! yður er öllum vel kunnugtt að ec óverdugur foddann fæmdar oc miög lítt á mig kominn ólærdur hefe nú verid settur til Ráðsmanns yfer þessum góða garde oc því góða fólcke sem hier þíonar oc vill þíona epterkomanda árid

feruet. Oro Vos simul hanc meam admonitionem, ne sinistra interpretemini, plura enim & majora, si opus esset, de his scribi possent, sed spero Deum ex his parvis magna efficere posse. Dei causa, Vos rogo, fratris Vestri, in iis, quorum Vos maxime interest, consilia sequamini, in pertinentibus ad vestram salutem & rectam in Deum Patrem, ejus Filium & Spiritum Sanctum fidem. Deus omnipotens Vos in illam viam converti sinat, quæ Vobis & Vestris maximo erit honori, tam quoad animam quam corpus. Ego in meis precibus his invigilabo, Vos & Vestros omnes rogans, ne hanc meam epistolam indigne feratis, quam in Vestrum gratiam & omnium aliorum alias & semper lubens in melius adaugeam. In testimonium hæc mihi esse seria, sigillum his literis apprimo, scriptis Skálholti, postridie omnium Sanctorum. Anno 1558.

(d) *Consuetudines Petrinæ Skálholtenfes, ex more antiquo (*).*

In nomine Dei, Amen! Viri boni, qui huc convenistis! Notum certe omnibus vobis est, me tanto honore indignum, qualitatibus requisitis minus instructum, & indoctum, nobili huic prædio, bonis viris hic famulantibus & anno sequenti famu-

laturis,

(*) *Ex libro Gislai Episcopi Jónæ filii memoriali exscriptum.*

árid oc öðrum fleirum dómkirkjuunnar eignum, af þeim góða herra, herra M. E. sem kóngleg Majeftat hefur þar til skickad oc látid vígia. Því í Jesús nafne vil ec yður undirvísa ad med hans rádi oc annara kennimanna, dómkirkjuunnar rádi, oc kóngs valldfins samþycke, wil ec svoddan skickan hier á koma heima á gardinum. I fyrstu ad aller menn únger oc gamler gänge til kirckiu hvört laugarkvölld epter þat at hringt er non oc lese sín chriftilig fræðe í móðurmále sem er catechismum stuttliga aller í einu fyrir kirckiuþrefti. Enn ef nockur finnst svo stórligana ólærdur ad hann kann ecki, hvort þat er kona edur kall, þá lese þrifvar fyrir þeim þrefti sem kirckiuþreftur setur til þar til hann kann, oc svo þó fleire finnest, enn kirckiuþreftur eda wikuþreftur lese epterfaranda Sunnudags pistilinn fyrir þeim sem fræðinn kunna med góðri áminningu; svo þá megi hver fara aptur til idiu sinnar. Um heyanner á sumar, má þetta giöraft epter middegis máltíð á funnudaga. I annare grein ef nockur finnst hnuplandi, svo huer hvinske eda stele álnarvirðe, tveimr eda þrimr, af járne, tine, kopar, eyre, látúne, vadmále, lierepte, klæde, skófautum, eda odrum klædnadi

laturis, ut & reliquis cathedræ bonis a bono illo Domino, Domino M. E. (*), quem Regia Majestas (Episcopum) constituit & ordinari curavit, Dispensatorem constitutum esse. Hinc in nomine Jesu vobis declaro, ex ejus (Episcopi) ut & aliorum sacerdotum & templi cathedralis consiliariorum auspiciis, & magistratus Regii consensu, me talem constitutionem in hoc prædio introducturum esse, qualis sequitur: Primo omnes cujuscunque ætatis homines, quovis feriæ septinæ vespere, cum ad horam tertiam pomeridianam campana sonaverit, templum frequentanto, & elementarem suam doctrinam, catechismum scilicet, in lingua vernacula omnes simul coram Pastore Cathedrali recitanto. Quod si quis tam enormiter rudis deprehendatur, five mas fuerit, five femina, qui non calluerit, ille, vel si plures fuerint, illi, eandem coram Pastore, quem Pastor Cathedralis constituerit, ter, usque quo didicerint, recitanto; Pastor autem Cathedralis, aut Pastor illa septimana præficiens, sequentis Dominicæ textum epistolicum cum bona admonitione iis, qui catechismum calluerunt, prælegito, ut exinde quivis ad suos redire queat labores. Ætate, ne labores sænificiorum impediuntur, hæc die solis post prandium peragi poterant. Secundo si quis furacitatis deprehendatur, qui res ferreas, stanneas, aheneas, cupreas, oricalcas, pannos inquilinos vel exoticos, lintea, vestimenta, calceamenta, aut alia amictus genera vel res utiles;

(*) *Hinc concluditur, leges has ab Episcopo Magno Eyulfi filio (Vid. supra Tom. 2. pag. 488) dudum latas, jam ad præsentem rerum statum conformatas & repurgatas fuisse; Nisi Martinum Einari hic intelligere magis placeat.*

adi eda öðrum þarfendum sem kirkjunne, stadnum eda eiganda verður miðfer í, láte húð sína ok flenge skólapiillar sína stallbræður með skóla-meistarar tilfjá, ef þá kann þat henda, enn frænde þeirra leyse þá út ef þeir stela meiru. Enn Ráðsmadur oc Brite reffi sínum drengium þar til að Kóngsvallde kemur. Enn ef þat hender fullrofskna menn eda konur, þá hafi fyrirgiört tuð slík af kaupi sínu, enn reffing fare epter Umbodsmanns ráde. I þridiu grein ef nockur heimafastur edur handráðinn segir nei svarligre skipan Ráðsmanns eda Brita, hafe fyrirgiört tuttigu álnum af kaupi sínu svo opt sem þat fkieir, meira ef meira mále vardar. Enn ef Ráðsmadur eda Brite skipar þat nockut sem ecke er svarlegt, hafe brotit tvö slík, oc hiner hverfe úsfækter til aukkaupa. I fiórda máta ef nockur svífst með lausung edur frillulíse, greide I biórtunnu eda miadarhálfstunnu svo opt sem hann verður að þúi opinber. Enn ef madur legft með giptum konum eda útlægum, svare bónda rietti sínum, oc hafe forbrotid þriár tunnur biórs, mallz, eda tuær tunnur miadar, skal þetta öl leggiaft til óríkra heimamanna brúðkaupa sem sig vilia í ektaskap gefa oc ærliga lifa. Skulu Brytar, Fatabúrmadur, sueinar oc bestu vinnuinnenn gefa hier glauggvar giætur að, svo fá hafi brotid sem brýtur. I fimtu grein ef nockur finnst ei hollur

utiles, quarum ablatione templo, prædio cathedrali, vel possessori, damnum creatur, ad pretium ulnæ, unius, duarum vel trium, furatus fuerit vel furtim abstulerit, flagellator, ita ut discipuli suos commilitones, si hos deliquisse contigerit, sub auspiciis Rectoris cædant, si autem pluris res furto ablata steterit, cognati reorum hos redimunt; sed Dispensator & Promus condus suos mediastinos, usque quo Magistratus Regii opera requiratur, castiganto. Quodsi personas maturæ ætatis, utriusvis sexus fuerint, in hoc delinquere contigerit, pæna dupli ex mercede sua expendendi multanter, pæna autem corporalis ex Magistratus Regii nutu dependito. Tertio si quis domesticorum, qui stipulata manu suam operam condixit, legitimo Dispensatoris vel Promicondi iussu parere recusaverit, pro quavis vice viginti ulnis pretii, de mercede ejus demendis, sique res majoris momenti fuerit, pluris multator. Quod si Dispensator vel Promuscondus illegitimum quid iusserint, duplum talis multæ expendunt, isti autem multæ absoluti poculis indulgento. Quarto si quis libidinibus vel stupris operam dederit, unam tonnam cerevisiæ aut dimidiam tonnam mulsi, quotiescunque convictus fuerit, expendito. Si quis autem cum uxoribus alienis, aut mulieribus proscriptis, concubuerit, marito plenam pro ejus jure violato multam, & tres cerevisiæ aut hordei, vel mulsi duas tonnas expendito, qui potus in nuptias pauperum domesticorum, qui conjugium inire & honeste vivere præsumunt, confertor; Promi autem condi, Praefectus vasarii, & famuli ac operarii primi ordinis, ne reus multam cludat, probe curanto. Quinto si quis in suo officio, ita ut periculum vel damnum in Cathedram

hollur í sinne þíónustu, leynt eda líóft, svo þat horfe til skadrædis við Stadinn, eda skade framkome, edur ef svo illa er að horfe til svíkræda við sína yfermenn, þá dæme Brytar, Fatabúrsmaður, yppurstu sveinar oc bestu vinnumenn á mille þeirra oc Ráðsmanns. Enn ef þá ber á, þá skal biskupinn adskilia oc þeir ráða sem honum fylgia. Enn ef stærri mál kunna til að falla, sem Gud láte ecke skie, þá fare epter *Laugbókar* ordum eda rietum *Borgarriette* svo sem annarstadar er á góðum hofgördum, herramannastrum, flotum eda skipum, sem er önd fyrir önd, eda leyse hönd fyrir hönd, tönn fyrir tönn, auga fyrir auga, líf fyrir líf epter dóme oc atvikum. Í áttunda máta ef nockur hesur, kona edur kall, vendann munnsaufnud, blót eda bölf, eda vondar óchristiligar forbæner, með reide eda vargskap, fá eda sú fæge hespuna þar til þau verda glaud að lofa því at giöra ecki suo optar. Í níundu grein ef nockur hnuplar edur stelur mat af bordum í Storu stofu eda annarstadar úr húsum, sie settur í hespu þar til að hann eda hanns frændur leyse hann út epter málavegfti að fyrsta bragdi, verdi fá eda sú opinber að þúi í annað sinn, þá slýe víst sína, oc sie giördur ærulaus ef hann er fielaus, hinn leyse sig epter heimamannadóme, eda frændabode, nema svo miklu mále vardi að Kóngræffing þurfi

T t 2

Cathedram inde manare posse præsumatur, clam aut palam infidus deprehendatur, vel si majori adhuc facinore doli superioribus struantur, Promicondi, Præfectus vasarii, & famuli ac operarii primi ordinis inter reum & Dispensatorem sententiam decisivam terunto. Qvod si vota fuerint diversa, Episcopus decidito, ita ut eorum, in quorum partes ille iverit, sententia valeat. Qvod si majoris momenti causæ, qvod Deus avertat, acciderint, ex præscripto *Codici Legum*, vel iusto *Jure aulico*, in nobilibus prædiis, residentiis, arcibus vel navibus alibi locorum recepto, proceditor, anima scilicet pro anima, manus pro manu, dens pro dente, oculus pro oculo, & vita pro vita, pro circumstantiis ex sententia lata, rependitor (*). Octavo, si quis, mas vel fæmina, improbam dicacitatem, diras & execrationes, aut malas christiano nomine indignas imprecationes cum ira & furore exercuerit, ille, aut illa, numellam exerceto, usque qvo ab his in posterum absistere, promittere libuerit. Nono, si quis cibum de mensis cænaculi majoris, aut ex aliis ædibus, furtim arripuerit vel clepserit, numellam prima vice, usque qvo ejus cognati eum pecunia condigna redemerint, perpolit, qvod si idem vel eadem altera vice in his deprehendatur, contractu operæ collocanda & jure domicilii excidito, & si inops fuerit, infamis esto, ceteroqvlñ ex domesticorum sententia vel cognatorum oblatione (existimationem) redimito, nisi res tanti sit momenti, ut pæna a Regiis infligenda requiratur, tunc ex præscripto *Legis* proceditor. Decimo

(*) Videtur aliquid, unum forte folium, deesse.

þurfi til ad koma, þá fare epter laugmále. I tíunda máta ef nockur grípr eda tekur leyniliga Biskupsins, Stadarins heimamanna, presta, tilkomandi gesta, þeirra hesta, tvígillde heft ef ad verdur, oc svare fyrir grip ad lögum oc heimamannadóme, þó heiler oc óskemder kome aptur, ad minsta koste hálfre tunnu öls eda heille ef farartálme verdur ad, oc sie ecki langt ridid. Þier góder menn oc konur sem med þessum skilmála oc ásetninge vilia heima ráðast, mega her koma ad könnuðólnum oc handfaul vid mig hafa epter máltidenana, því ec hefe þá enn nockud fleira ad tala. Enn ec skilst nú svo vid ad sinne, ad þer sitied oc standid í Guds fride hier inne.

CAP. IV.

De Oddo Einari filio.

§. I.

Inter paternos *Oddi* avos numeratur Nicolaus Prior cœnobii Möðruvalensis, qvi ex paupercula, qvam educaverat alumna, cui nomen Thorunnæ, duos suscepit filios, Thorsteinum & Thorbiörnnum, qvos licet educaret, pro suis tamen metu legum non publice agnovit. Thorsteinus, ut quidam volunt, factus tandem est Pastor parœciæ Vallengis in tractu Svarf-adárdal, sed ejus filius Sigurdus primo fuit Vicarius, aut ut vocabant, Capellanus celeberrimi viri Sigurdi Jonæ Episcopi filii, Mystæ Grenjadarstadenfis, deinde Beneficiarius Stadi inn Kinn, tandemqve Pastor Grims-eyensis, qvo invitus ab Episcopo detrusus fuit. Hujus Sigurdi concubina fuit Gudruna filia Fimbogi Abbatis, Fimbogus vero fuit filius Einari Isleifidæ

Decimo si quis Episcopi, Cathedræ domesticorum, Sacerdotum aut hospitum advenarum eqvos arripuerit aut furtim abegerit, eqvum, si noxa emergat, duplo rependito, ex legum autem præscripto & domesticorum arbitrio, raptum, quamvis eqvus sine omni detrimento integer restituatur, ad minimum dimidia, vel si impedimentum itineris inde emergat, nec tamen raptor longe equitaverit, una tonna cerevisiæ expiato. Vos personæ utriusque sexus honoratæ, quæ sub his conditionibus accedite, mihiqve vestram collocare vultis, post cœnam trapezam hanc cantharorum acceptandis operam dextas date, tum quoque plura vobis dicenda habeo. Interim ego finem his facio; Vos hic Dei pace sedete & consistite.

Isleifidæ, Abbatis itidem Munkathveraaënsis, ex Gudruna filia Torfi Aræfonii, Eqvitis nobilissimi, susceptus. Enarus, Oddi pater, natus fuit Hrauni in Reykiadal anno 1539. Sed cum schola Holensis jussu Regio anno 1553 aperiretur, annum ætatis agens 14 inter primos ejus alumnos albo scholasticorum inscriptus fuit, ubi cum quadriennium literis operam dedisset, ab Olao Episcopo natus annos 18 sacris initiatus & Sacerdoti Biørno Gislai filio cœnobii Mödruvallensis admodiatori, qvi post Jonam Arii filium Holanæ diœceseos Officialis fuerat, in officio sacerdotali vicarius constitutus fuit, ubi statim uxorem duxit Margaretam Helgonis filiam, ex qua Oddum & Sigurdum suscepit; Deinde Einarus factus est Pastor parœciæ Myvatnensis & postea Nesensis.

§. 2.

His ortus parentibus Oddus in æstivis cœnobii Mödruvallensis, ubi mater condam egit, anno 1559 (a) primam hujus mundi lucem vidit, qvi qvamprimum adolescere cœpit, ingenii docilitatem haud vulgarem & literarum amorem prodidit, qvo tactus Biørnus Gislai eum Præfuli ita commendavit, ut ephebis vix egressum Holanæ scholæ alumnorum indici inscriberet, paucosqve post annos rude donatum scholastica, sufficienti instructum viatico, ad Academiam Hafniensem amandaret, ubi aliquot annis literis humanioribus & Theologiæ, deindeqve aliquamdiu Mathematicis in insula Hvena sub informatione celeberrimi Tychonis Brahe, qvi huic suo discipulo qvævis bona auguratus fuisse fertur, tam fidelem navavit operam, ut primo Baccalaureus artium (b), & deinde Præpositus, aut vicarius Præpositi in Communitate Regia evaderet, tandemqve anno 1586 patriæ restitutus scholæ Holanæ Rectoratum biennium gessit.

T t 3

§. 3.

-
- (a) Nimis audaſter *BIÖRNUS de Skardsſaa*, & ex eo alii multi, scripſerunt, Oddum Gotſkalki filium vidiffe Margaretam matrem Oddi Episcopi gravidam, & prædixiffe filium eam in utero geſtare, qvi ſui foret eponymus, magnusqve qvondam evaderet, qvod nullo modo conſistere poteſt, niſi forte qvod poſterior Oddus prioris fuerit eponymus, nam Oddus Gotſkalki filius anno 1556 mortuus eſt, ſed Einarides natus 1559.
- (b) Examen Theologicum, qvod vocatur *Atteſtatz*, non ſuſtinuit, utpote nondum inſtitutum, primus Iſlandorum, aut ut qvidam volunt, omnium primus ei ſe ſubmiſit anno 1629 Theodorus Jonæ, Paſtor poſtea Hytardalenſis; eodem enim anno inſtitutum fuit.

§. 3.

Post mortem Gislai Episcopi magna fuit inter clerum diœceseos Skalholtinæ consultatio & sollicitudo, qvem ex suis ei potissimum subrogarent, qvidam Erasmm Willadtzii, tum temporis diœceseos Officialem huic officio haud imparem esse censebant, sed obstare videbatur, qvò esset alienigena, qvi spretis indigenis, insulam peregrinis impleturus foret, alta præterea mente repositum mansit, qvam parum emolumenti, multum vero incommodi, peregrini Episcopi patriæ qvondam attulerunt. Alii autem in Jonam Gudmundi Rectorem scholæ Skalholtinæ, postea Pastorem Hytardalensem & Præpositum Toparhiæ Myrensis, prioniores fuerunt, cui qvidam Calvinianismi suspicionem objecerunt, Bremæ eum, postqvam ad Calvinianorum castra civitas transierat, Musis operam navasse, causantes. Sed ut omnis de re tam gravi dissensus tolleretur, Præfectum Regium, Petrum Thomæ filium, primores exorarunt, ut Gudbrandum Holensem Episcopum appellaret, qvi in comitiis præsens arbitrum ageret; Ille autem morbum causans, iisdem non interfuit, sed in literis ad clerum Skalholtinum Thingvallis congregatum, datis pridie festum Joh. Baptistæ 1688 (a), nullam qvidem certam denominavit personam, sed dum *incommoda quæ a peregrinis & (ut loquitur) Sacramentistis impendere videantur*, tangit, qvo tendat, qvidve intendat, non obscurum est; qva de re se luculentius Satrapæ scripsisse dicit, consulit autem monetqve, *ut virum doctum, pium, prudentem, qvi bona doctorum habeat testimonia, qvique renascentes literas promovere, verbum Dei docere, errantes in viam reducere, & contradicentes redarguere, potis sit, eligant*; Cum aliis multis, qvæ

-
- (a) Cum prolixa & valde verbosa sit hæc epistola, sed præter laudes Oddi aliæqve eo spectantia, nihil singulare contineat, hic eam adscribere superfedemus. Scripserat præterea laudatus Præsul, pluribus Skalholtinæ Curia proceribus, ejusdem argumenti literas, inter qvos non ultimus fuit vetus ipsius amicus, noster abavus, Bödvarus Jonæ Pastor Reykholtensis & Præpositus Toparchiæ Borgfiordensis, vir magnæ auctoritatis, qvem *magnopere orat, & per antiquam ejus amicitiam obtestatur, ne alium quendam suo suorumqve voto ad Episcopatum crebat, illius exemplum plurimos secuturos conjiciens*, qvò etiam evenit. Causa autem, propter quas Gudbrandus Oddum tantopere commendabat, non tantum fuit viri eruditio & magnæ multæqve virtutes, sed etiam, qvò fuit ipsius alumnus, & ab eo totus pendebat, qvem nihil contra suam voluntatem facturum scivit, maxime enim tunc ipsius cum Jona Nomophylace contraverfiæ fervebant.

quæ omnia eo spectant, quod hæc persona (Oddus sc. Einari filius) omnibus Islandis doctrina longe præstantior, huic officio, ut præficiatur longe sit dignissima. Quibus victi Sacerdotes primores, reliquos facile in suam traxerunt sententiam, Oddumque Einari filium scholæ Holensis Rectorem, tunc quidem præsentem, (eum enim ad expediendum negotia, & ut se huic Synodo ostenderet, Gudbrandus ad Comitata miserat) sed plurimis eligentium ne nomine quidem antea notum, annos habentem 29, unanimi voto Episcopum sibi expetiverunt, ac elegerunt, qui eadem ætate in Daniam transiit, nactusque Senatorum, Christiano IV adhuc minorennem ad clavum regiminis sedentium, confirmationem, a Doctore Paulo Matthiæ Siællandiæ Episcopo, festo annuntiationis Mariæ sacris initiatus fuit.

§. 4.

Anno 1589 sub ipsa Comitata Oddus Episcopus in Islandiam venit, quibus exactis, Cathedram Skalholtensem, cum omnibus ad eam pertinentibus accepit, moxque Stephano Gisli filio ejusdem Dispensatore constituto, primam, tesqva Kiölenfia & diöcesin Holensem transiens, per tractum orientalem orsus est visitationem, in quo itinere Holas veniens, ab antiquo patrono, jam vero collega carissimo, amantissime acceptus fuit, qui fædus de mutuo auxilio, & amicitia nunquam solvenda, firmum fecerunt, quod constantissime ad finem vitæ servarunt. Hic patrem suum obvium habens, cum eo Nesum usque profectus est, a quo antequam discederet, & inceptum visitationis iter persequeretur, tenera ejus conditione permotus, ut relicta præbenda Nesenli ad se Skalholtum veniret, invitavit, quod ille grato accipiens animo, eodem autumnum cum uxore, Episcopi noverca, & liberorum cohorte, eo se contulit, ibique hyemem transegit, proximo autem vere Præsul ei tradidit Præbendam Hvamm in Nordurardal, unde eum anno 1591 Eydalas in Toparchiam Mülensem transtulit, cujus eum Præpositum constituit, ubi ad mortem usque, quam anno 1626, ætatis 87, oppetiit, permansit.

§. 5.

Quam primum Oddus regimen rei ecclesiasticæ susceperat, Cleri mores, docendi modum, & disciplinam ecclesiasticam reformare aggressus est,

est, quem in finem anno 1590, in generali diœceseos Synodo Thingvallis habita, sequentes fecit constitutiones: 1) *Baptismus in templis administrari jubetur, ad præscriptum Manualis Doct. M. Lutheri, cui omnes domestici, tam discendi gratia, quam honoris ergo, adsint; Sacerdotibus licitum sit proprios suos liberos baptizare, propriasque uxores absolvere, iisque sacramentam porrigere; in casu necessitatis obstetricibus aliisque notæ fidei & virtutis, baptizare licet, qui ipsi deinde infantem Sacerdoti sistant, ut ab eo examinari possint, an recte baptizatus fuerit; obstetrices sint piæ & sapientes mulieres, quibus, ut & quam plurimis aliis, Pastores, huic officio adaptatas preces inculcare debent.* 2) *Cum multi Pastores non tanta pollerent eruditione, ut notorios peccatores tam decenter & efficaciter arguere, monere, & consolari possent, ut subinde opus esset, ideo omnes, qui ter aut sæpius scortati essent, aut qui gravius deliquissent, ad templum Cathedrale ab Episcopo aut ejus Vicario absolvendos, ablegarent, si autem viæ longitudo aut aliæ necessitates id vetarent, a Præposito absolverentur (a).* *Qui vero concubinis suis, legitimo conjungi vellent matrimonio, utrum ante nuptias publicam absolutionem sustinerent, an vero, in oratione nuptiali peccati admonerentur, ita tamen ne eorum conscientia nimium contristaretur, piorum Verbi Præconum libero arbitrio concessum fuit.* 3) *Notorii peccatores ante acceptam absolutionem templa sine Sacerdotis venia non ingrediuntur, idque non sine gravi monito, de peccato & æterna a facie Dei ejectione, cujus hæc a sacro catu typus sit.* 4) *Pastores qui Præpositis in negotiis officii non obedirent, ab officio removerentur, usquedum ipse Præsul eos restitueret.* 5) *De Sacerdotum scortationis pœna, inter ipsos Sacerdotes, hujus Synodi Assessores, non convenit, quidam enim ob primum peccatum, 3 dierum Dominicarum ab officio suspensionem, prout sub papatu mos fuerat, sufficere putabant, quidam vero ob primam scortationem per tres menses suspensionem, ob secundam sex, ob tertiam vero 12, prout adulterium sub papatu puniri solebat; Qui vero adulterium commiserit, tam præbenda, quam officio, privandus judicabatur, nisi superiori Magistratui aliud magis consentaneum esse videretur, quod Satrapæ Krusii arbitrio reliquerunt, cujus sententia fuit, Sacerdotem adulterum & præbenda, & honore, privandum esse, post triennium officium ei quidem restitui, & aliam*

(a) De facinororum in templo cathedrali absolutione vid. supra pag. 23. sq. 52.

quam præbendam, quæ tum vacaret, eum nancisci posse, sed nunquam eandem; in cujus sententiam, usquedum ipse Rex aliter constitueret, ab omnibus itum fuit (a).

§. 6.

Anno 1592 die 9 Maji frequentem Kyraugastadis conventum habuit, ubi cum 10 Sacerdotibus sequentes fecit constitutiones, quas deinde sæpius repetiit, & a pluribus confirmari & recipi curavit: 1) Agit de divisione parochiarum Holltensium, quæ curiæ, Hagensis, Marteinstungen-sis, & Arbajensis, uni assignantur Pastori, alteri vero Kalfholtensis, Asen-sis, & Hafensis. 2) Pastores emeriti, ab illis, qui optimas habent præben-das, sustententur, prout antea receptum fuit. 3) Viduæ Sacerdotum fruatur anno gratiæ, modo id velint, & vadem sistere queant; sin minus, hujus beneficii exsortes fiant. 4) Conjuges cohabitent, nec unquam sua sponte sepa-rentur, nisi summa urgeat necessitas, tales enim separationes sæpe scandalo-sas & magni mali causas existere posse. 5) Facinorosi, licet brachii secularis testimonio muniti sint, quod corporalem pœnam exantlaverint, non absolvan-tur, nec ad Sacram Cœnam admittantur, nisi veræ pœnitentiæ signa osten-dant. 6) Qui vero pœnitentiæ signa præferunt, licet Prætoris testimonium aut apocham non habeant, modo se ei stiterint, & debitam satisfactionem obtulerint; absolvendi censentur. 7) Qui runis, præstigiis, magicisque ar-tibus homines aut pecora sanare nituntur, deque aliis abstrusioribus scientiis gloriantur, ab absolutione & communione excludantur. 8) Sacerdotes eqvo-rum concertationes, vigilias, opilionum & infimæ plebis conventicula, tales-que Papisni aut Gentilisni reliquias, non modo graviter prohibeant, sed multo magis iisdem ipsi abstineant. 9) Tres dies quotannis in quavis par-cia precibus & jûniis dicentur, scilicet dies Mercurii proximus ante Exal-tationem Crucis, dies Conversionis Pauli, & dies Mercurii ante Inventionem Crucis, præterea Sacerdotes preces instituant, prout necessitas poscere videatur.

(a) Anno 1637 d. 5 Aprilis datum est Christiani IV Diploma, quo Sacerdotum scortatio præbendæ tantum amissione puniri jubetur, sed aliud datum 1646 d. 10 Decembr. tam scortatores, quam adulteros & officio & præbenda privandos esse, nec a quoquam nisi Rege solo restituendos jubet. Vid. supra pag. 176.

videatur. 10) *Qui statis & ordinariis temporibus, sive ipsi patresfamilias, sive alii, in templis absque casu necessitatis non apparent, si admoniti non resipiant, secundum Pauli Stigoti Constitutionem tractandi censentur.* 11) *Qui Catechismum aut discere nolunt, aut ejus obliti sunt, quique nihil eorum memoria retinent, quæ in concione proferuntur, adeo ut maxime necessarias de hominis salute agentes quæstiones solvere nequeant, a Sacra Cæna abstineant, caute tamen & leniter Pastores suos auditores, præsertim infirmos & pietatem præferentes, tractare jubentur.* 12) *Quisquis Parochus videat ac insiet, ut non tantum rudiores informetur & erudiantur, sed etiam ut pauperum debita cura geratur, in eum finem crebro moneat, de eorum pensionibus recte solvendis, decimarum accurata censione, aliisque quæ ipsis jure debentur, desides vero talium ne fiant participes, caveant.* 13) *Nunquam non moneant, præcipue autem in precatione autumnali, de elemosynis orphanis, egenis, & debilibus præstandis.* 14) *Quisquis parochus, certo & ad id destinato libro, inscribat omnium pauperum ad ejus curiam pertinentium, nomina, ne extranei se immerito intrudent, illisque quæ eorum sunt, præripiant.*

§. 7.

Anno 1593 in ordinaria visitatione tractus Sudurnefensis Mosfelli constitutus patentes emisit literas, quibus Sacerdotes denuo monet, ut Catechetica doctrinam gnariter urgeant, utque monita Pauli Stigoti, de cætuum sacrorum frequentatione & decentibus in illis gestibus semper observandis, auditores moneant, utque omnes Pastores Ordinationem Ecclesiasticam aliæque Regia Rescripta, de disciplina ecclesiastica, absolutione, conjugio, & talibus agentia, possideant, ut curiales Sacerdoti suas pensiones bona fide solvant, & sepulcreta, prout lex jubet, sartatecta conservent, & quominus horum obliviscantur, suadet, ut Sacerdotes haud raro congregentur, mutuisque colloquiis alter alterum monendo invicem semet exedificent, tandemque ut Præpositi semel ad minimum quotannis, omnes sue ditionis Sacerdotes in unum locum congregatos de cætuum statu examinent, omnia tandem Episcopo perscribant, ejusque consilia & mandata, si opus fuerit, expectant. Præter annuas illas precationes ab ipso institutas, quas supra memoravimus, alias tres anno 1597 constituit, tunc enim famosissimus mons Hekla, tanto impetu, fragore, & terræ motu, ignem & pumicem evomit, ut circumsitis tractibus interitum minari videretur, quod ut Deus

averrun-

averruncaret, tres per universam diœcesin publicas instituit supplicationes, quibus imminens Dei ira, quam tale prodigium (ut ipse loquitur) prænuntiet, deprecaretur, quod etiam in quavis concione, diebus inter-cis de passione Domini habenda, fieret, graviter mandavit.

§. 8.

Diffidium aut æmulationem, quæ a primis usque temporibus, Skalholtinæ cum Holanæ diœceseos clero intercesserat, licet ipse genere & nascendi sorte Holanæ, jam vero officii ratione præcipuus Skalholtinæ civis ac incola esset, haudquaquam tollere, aut voluisse, aut operam dedisse, videtur, nisi quod conjunctis viribus hymnos in cætibz sacris ab utraque diœcesi usurpandos anno 1594 ordinavit, quo publicus ille dissensus in cæremoniis sacris, qui a Reformationis initio duraverat, sublatus est, sed in reliquis non item, nam in Comitibus generalibus anni 1595 proposuit, & ut necessarium commendavit: 1) *Ut Pastores & Studiosi ex una diœcesi oriundi, ad sacra officia, Beneficia & Præbendas in altera non admitterentur, sed quisquis in sua diœcesi maneret, ibique promotionem quæreretur.* 2) *Discipuli in hac diœcesi nati, ejusdem scholam frequentarent, ibidemque infermarentur, sed ex unius diœceseos schola in alteram transitus omnino foret illicitus.* 3) *Optimum aut valde utile videri, ut Sacerdotum filii, si ætate & doctrina officio pares viderentur, parentibus succederent, eos enim & dignissimos, qui parentis bene institutis fruerentur, quique male gesta corrigerent & compensarent, sed horum nihil, ut communi consensu in leges referretur, efficere potuit.*

§. 9.

Cum probe sciret pecuniam esse nervum rerum gerendarum, nec ecclesiæ multum emolumenti ab egenis aut famelicis, sive aliorum beneficio viventibus ecclesiæ ministris sperandum esse, eo etiam curas vertit, ut ipse præbendas aliæque sibi concessa decenter administrarent, & pensiones illis debitæ bona fide solverentur, nam Vallanesi in Toparchia Mullenfi, anno 1589 d. 12 Augusti, Synodum provincialem habuit, a qua duæ factæ sunt constitutiones: Una de Sacerdotum proventibus & salariis ex bonis sacellorum solvendis, quæ (ut habet constitutio) *plebis conviventia*

& magistratus incuria plurima fuerant desolata, nihilo minus constituitur Pastorem loci tot hebdomades a prædii possessore sustentari debere, quot vaccas aut earum æquivalens pecus sacellum possideret, cui præterea salarium secundum antiquas constitutiones solveretur, ubi vero sacellum nullas possideret vaccas aut agnas lactarias, Pastori pro quavis missa seu officii celebratione 3 ulnæ, seu 12 oboli, solverentur. Altera eodem die & loco sancita constitutio de præbendis agebat: 1) Quod Episcopo Pastores egenos, qui nec quicquam ipsi possiderent, nec vadem sistere possent, a præbendarum usu & administratione remove licitum esset, nisi illis aliter prospiceret. 2) Si Pastor præbendæ bona aut sortem dilapidasset, id ejus hæredes rependerent, qui si solvendo non essent, Inspectores id repensarent. 3) Tempia aut præbendæ, sylvas aut loca maritima lignis excipiendis apta possidentes, illis quæ talia non haberent, succurrerent, sed par iterum ab illis in similibus reposcerent auxilium.

§. 10.

Hanc autem de facellis Vallanensi anno 1589 factam constitutionem non omnibus satisfecisse, inde concludi potest, quod 1598 jussu Satrapæ Regii Joh. Buchholtzii uterque Episcopus, Gudbrandus & Oddus, cum 12 Sacerdotibus, & uterque Nomophylax, Thordus Gudmundi & Jonas Jonæ, cum 12 Pedariis, causam denuo examinare & decidere aggressi sunt, quorum sententia & decisio talis fuit: *Cum nescirent ullam Regiam confirmationem conventionis Bessåstadenensis factæ 1555 (a) ad hunc usque diem hac transmissam fuisse, debere omnia sacella cum omnibus, quæ iis tribuunt antiquæ*

(a) Conf. supra pag. 293 sqq. præsertim vero Ediçti Regii §. 1. Tom. 2. pag. 333. quod huic constitutioni ex diametro repugnat, sed hæc licentia, aut lapsus memoriæ, aut bonæ intentioni, condonanda videtur, quæ fuit, ut debiles & ætate confecti, pii homines, qui longum iter ad templa facere non potuerunt, sed ardenti desiderio publicam verbi prædicationem audire, cætui sacro interesse, & sacra cæna in loco publico unacum aliis frui cupiebant, voti compotes fieri possent. Videntur etiam aut hujus Rescripti omnino obliti fuisse, expresse enim dicunt nescire se quandam confirmationem Regiam *Conventionis Bessåstadenensis* allatam esse, aut illud non recte, alioque, quam nos, modo interpretatos fuisse, tantumque in mente & manibus habuisse Rescripta data 1542 & 1549 quæ de Sacerdotum salariis agunt, non observantes sacella abrogari & desolari debere, sed nihilo minus ex eorum possessionibus, sacerdotibus salaria pendenda esse, pariter ac sub Papatu pendi solitum fuit.

antiquæ constitutiones, jurbus sarta tecta manere. In illis Pastores diebus profectis, quoties necessitas postulare, & illis commodum esset, verbum Dei prædicarent, & Sacramentum administrarent, Proprietarii autem illos sustentent, & consuetum salarium pendant. Præterea omnia sacra utensilia, ut & panem & vinum, quantum illis, illorumque domesticis sufficiat, præbeant, remunerationis autem loco decimas omnes, ut & tributa, quæ in candelarum usum templis pendi solent, quantum scilicet & ipsi & eorum domestici templo primario alias pendere debent, retineant, tandemque pro pabulo equi Sacerdotis, dum ibidem manet, tributum (dictum Heytoll) quod ab ipso alias Pastori solvendum fuit, retineant; si quæ autem sacella destructa sunt, ea aut reficiuntur, aut omnia hæc sacerdoti & templo primario penduntur; Si Proprietarius prædium in quo constituta sunt sacella tam pauperi locat, ut hæc præstare nequeat, ipse omnia solvat. Quo posito fundamento restare videbatur, ut certus sacellorum numerus in quavis Toparchia ab Episcopo aut ejus Vicario, & cujusvis Toparchiæ Prætor constitueretur, quod opus in provincia Borgfiordensi ab ipso Episcopo & Thordo Nomophylace, qui ibidem etiam Prætorem provincialem egit, initium sumfit, anno enim 1600 Saurbæ in Hvalfiardarströnda d. 16 Augusti unacum 6 Pastoribus & 6 Pedariis constituerunt & jusserunt, ut in universo tractu Borgfiordensi ex utroque fluvii Hvitaa latere 14 sacella, iisdem, quæ in proxima Constitutione memorantur conditionibus & privilegiis, manerent & conservarentur, quod Episcopi & Nomophylacis factum Præpositos & Prætores alibi imitatos esse, non videtur dubitandum.

§. II.

Diximus supra (a) Gloriosissimum Regem Christianum Tertium, missas, vigilias aliasque ejusmodi inanes cæremonias, quæ Pastoribus magno fuerant lucro, prohibuisse & penitus abrogasse, jussisse autem ut Episcopus & Præfectus Regius ex proventibus templorum hoc damnum illis compensarent; præterea ut omnia alia jura, ac pensiones, quas eorum prædecessores sub papatu habuerant, illis integra essent & bona fide solverentur, quod Gissurus multis obstaculis impeditus & morte præventus perficere non potuerat, ejus autem successores aut penitus neglexe-

U u 3

rant,

rant, aut de successu desperantes non tentaverant. Hæc Oddus Episcopus post longum tempus, quasi ex lethargo quodam expergefactus, illis vindicare & restituere aggressus est; Nam anno 1593, aut ipse eorum nomine Regiam Majestatem hac de re appellaverat, aut quosdam eorum subornaverat, ut de sua paupertate & arctis admodum conditionibus quererentur, quod nec pensiones, decimas, & alia sibi debita, a plebe obtinerent, nec quicquam levamenti acciperent ex templorum bonis, quæ sub Proprietariorum cura ac manu essent, contra ac antea fuerat, cum in cælibatu viventes non tantum sustentationem, sed etiam salaria ex templorum bonis habuissent, unde sibi, omissis studiis & cura officii, aut strenue laborandum, aut cum uxore & liberis misere esuriendum esse, quibus Rex motus, Kragio tum temporis Islandiæ Præfecto causam examinare, & siquid contra leges & constitutiones commissum esset, corrigere mandavit. Hic itaque anno 1594 utrique Nomophylaci injunxit, ut communicato cum optimatibus consilio, ex eorum sententia quid factu optimum & legibus maxime consentaneum esse sentirent, decernerent, qui rei veritatem negare non quidem potuerunt, sed ne se ipsos aliosque Proprietarios (eorum enim ferrum jam in igne fuit) sua sententia gravarent, *non unam esse omnium templorum rationem, sed valde diversam; universalem itaque hac de re constitutionem sancire omnino impossibile videri; Præstare igitur, ut Episcopi cum templa visitatum irent, unacum cujusvis tractus Toparcha, de quovis templo, quantum Sacerdoti de ejus proventibus Proprietarius cedere deberet, sententiam dicerent, quæ omnibus legis loco foret;* Hac sententia Episcopus contentus quidem fuit, liberam enim potestatem Pastoribus assignandi quantum æquum ac bonum esset, nactus esse videbatur; Sed experientia docuit, Nomophylaces ei fumum vendidisse, nam quidam Proprietariorum Sacerdotibus aliquid, quidam vero nihil, tribuere voluerunt, unde continuæ cleri querelæ ac assiduæ inter illum ac laicos lites diu viguerunt, in quibus Præsul semper partes cleri, quantum in eo fuit, & æquum censuit, promovit.

§. 12.

Cum vero hanc contentionis ferram annis plus 30 reciprocaissent, causa denuo in comitiis universalibus 1628 ventilata fuit, statutumque ut Sacerdotes ex quavis cujusvis templi vaccæ annuâ mercede 12 ulnas, seu

24 obolos acciperet, quod cum Proprietariis nimium videretur, tandem anno 1629 unanimi consensu conclusum & judicatum fuit, ut Sacerdotibus dimidium annuæ mercedis cujusvis vaccæ, quam templa possidebant, 5: 10 butyri pondo, posthac cederent; quæ constitutio, licet primo tantum in gratiam Parochi Mioafjordensis facta fuerit, statim tamen ut generalis regula ab omnibus Proprietariis recepta fuit, cumque hodieum in usu sit, & legis habeat valorem, hic eam inferere non gravabimur (a).

§. 13.

(a) Anno 1629 Calendis Julii in Dicafterio generali Oxaraænfi, sequentes Pastores diæceseos Skalholtina ad sententiam dicendam denominati sunt ab Episcopo Domino Oddo Einarri, Gislaus Oddi, Paulus Erasmi, Sigurdus Oddi, Jonas Jonæ, Vigfusius Illugi, & Ericus Ketilli Sacerdotes; Item ab utroque Nomophylace Domino Gislaø Haqvini & Domino Håltora Olai, bi Pedarii: Thorleifus Arnæ, Ericus Sigvaldi, Olaus Helgonis, Rafnus Bessi, Jonas Gissuri, & Magnus Jonæ, de causa quam Episcopus Dominus Oddus dijudicandam proposuit, spectantem ad pauperem Pastorem Dominum Jonam Ormum filium, quæque de Mioafordo vere proximo ad Dicafterium generale remittebatur. Hæc autem erat causa, quod ille nec victum, nec convenientem sustentationem de templo Mioafjordensi obtinuerit, quare discedere, cætum derelinquere, & ipse huc illuc factari, cogebatur. Declaratum nobis fuit Dominum Janum victum a Patrono Templi Thorsteino Einaris postulasse, qui in contrarium asseruerit, se, durante hac annona caritate, Pastori sustentando nequitiam parem esse, quare supra laudatus Dominus Janus ab Episcopo certior fieri exoptat, quid sibi tali in statu faciendum sit, & dictane impedimenta ab officio ad templum Mioafjordense se liberent, nec ne, si quis illic in posterum manere teneatur, quis ei de sustentatione prospicere debeat? Produxit Episcopus nobis coram Libro daticum templi Mioafjordensis, ejus tenoris, illud possidere quartam partem prædii in cujus fundo situm est, quartam lignorum ejectionum partem, pascua in Dalaland & 12 vaccæ æquivalentia, villam quoque sex hundredis æstimatam, & navale. Deinceps Episcopus Librum Daticum Vilchini produxit, præcipientem ibi Pastorem mansurum & quatuor marcas salarii loco habiturum. Tercio Episcopus declaravit hoc Mioafjordense templum bestem sustentationis Pastoris conferre debuisse, reliquum autem trientem templum Dvergasteinense. Sed propter itinerum difficultatem & longitudinem plura templa ad hunc Sacerdotem sustentandum concurrere non posse, & hunc in modum sepiissime obtinuisse, ex quo diæcesi præesse cæperit, usquequod nominatus bicce Thorsteinus Einaris per quosdam abhinc annos tergiversatus fuerit. Muratu quam citissime opus esse nobis videtur, ne siquid usu venerit, parochia Pastore diutius privetur. Edictum Regis Erici ita præcipit: Templa quæ laici dimidia aut majori ex parte possident, retineant, iisdem in Sacerdotes erogationibus, ac qui ab initio dederat, præcepit, nec plura eo nomine solvant. *Opus in Sacerdotes erogationes nos nunc intelligimus Pastoris sustentationem, quam antiqui Libri Datici ex cujusvis prescripto, nunc magni, nunc parvi, æstimant.* Cum vero pleræque leges Canonica quæ sub Papatu invaluerunt per Ordinationem.

§. 13.

Acriter hoc etiam tempore de decimarum solutione ex Regis & Templorum villis disceptatum fuit, cum enim *Antiqua lex Ecclesiastica*, promulgata anno 1123, villas, pecora, & alia sacris usibus, ut & publicis necessitatibus destinata (a), a decimarum solutione excipiat, templorum Patroni, tam Beneficarii, quam Proprietarii, excepta tantum portione, quæ pauperibus debebatur, illas pendere noluerunt. Eandem cordam pulsabant monasteriorum & prædiorum Regionum conductores, quæ hæc omnia ut bona publico addicta, a decimarum onere libera esse voluerunt, quod Sacerdotibus & Templis, in quorum paræciis multæ tales villæ sitæ fuerunt, magno fuit damno, qui *legem Ecclesiasticam recentiore* latam anno 1275, quæ allegatam mox clausulam non habet, *Constitutionem Piningianam*, concinnatam 1494, aliæque ejus modi, quæ omnibus, cuiuscunque sint tituli aut possessoris, decimarum pensionem imponunt (b), pro sua causa allegarunt. Gordius hicce ut solveretur nodus, Præsul Nomophylaces appellavit, qui eum universis Pedariis ex omnibus, tam Regis, quam Templorum, prædiorum proventibus Sacerdoti & templo decimas solvendas esse iudicarunt (c).

§. 14.

nem Ecclesiasticam & alias Regia Gratia literas & Constitutiones abrogatæ sint, tunc illas omni ex parte sequi non possumus, cum his temporibus omnia illarum loca applicari nequeant. Libros Daticos & edictum in unum redigimus, sive ad unum sensum referimus, & judicamus Domino Jano deberi sufficientem sustentationem de templo Mioasfordensi, ejusque bonis tam mobilibus quam immobilibus ex justa proportionem (solvendam), de quocunque scil. vaccæ æquamento 10 ulnas, & præterea tantum ad dictam sustentationem ex reliquis ejus possessionibus, quantum ad sufficientem, ut antea dictum est, sustentationem requiritur, si templum tot non possideat vaccarum æquamenta, quot sufficient. Secundo Episcopus sententiam rogavit, de quibusdam Pastoribus, qui in magna hacce, per quosdam annos annonæ caritate, tam omnium fere suorum pecorum, quam templi inventarium jacturam fecerunt, ut nihil solvendo supersit, num illa templis pereant, ita ut in generali annonæ caritate & jactura usu veniat, quod nobis ita obtinere necessarium videbatur, cum plene ex præscripto legis civilis probatum fuerit, hoc ita evenisse, nec quicquam animatum vel inanimatum in resarcitionem damni superesse, hac tamen sub conditione, ut nulla nullibi alias culpa deprehendatur, & salvis sententiis ac iustata patriæ lege, quæ de prædicto casu reperiri possit.

(a) Vid. supra Tom. I. pag. 121.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 271.

(c) Æquissima hæcce constitutio nunquam ab omnibus recepta fuit; Coloni namque ex suo decimas

§. 14.

A primis temporibus Sacerdotes Islandici pauperibus tantum eam decimarum partem, quæ illis debebatur, solvebant, præter Borgfiordenses, qui jam Regis etiam quartam pendere cogebantur, quem morem avaros quosdam Prætores citra Regis aut Satraparum voluntatem introduxisse verisimile est, de qua injuria Bödvarus Jonæ, quam primum hujus Toparchiæ Præpositus factus est, Satrapæ Henrico Krag anno 1593 qvestus est; Sed contradicente (ut probabile est) Thordo Gudmundi Nomophylace, qui tum temporis etiam fuit Prætor Toparchiæ Borgfiordensis, & hocce tributum a Sacerdotibus exegit, forte etiam primus introduxerat, Præpositus hac vice causam perfecte non obtinuit. Sed cum omnium Prætorum (a) in diœcesi Skalholtina, quæ Præfectus in foro generali exegit, testimonia ea collinearent, quod tales decimæ a nullis Islandiæ Pastoribus, solis exceptis Borgfiordensibus, solverentur, aut unquam solutæ fuerint, Satrapa Regi rem totam retulit, qui *ut ex legum Islandicarum præscripto causa judicaretur*, mandavit. Sed obstante Nomophylacis auctoritate ad optatum finem perducere non potuit, priusquam Oddus Episcopus anno 1604 Sacerdotum Borgfiordensium nomine postulavit, ut Nomophylaces cum universis Pedariis Regio mandato satisfacerent, qui, dicta tandem sententia, Sacerdotes ab hac pensione liberarunt; iterumque anno sequente, cum Præfectus Regius, qui omnes in Islandia Regis proventus & tributa certo pretio conduxerat, de hac mercedis Toparchiæ Borgfiordensis imminutione qvereretur, eandem sententiam confirmarunt, *sperantes* (ut ajunt) & *petentes Regem hanc imminutionem ei non imputaturum fore*, quod Rex benignissime exaudivit. Pari modo laudatus Præful anno 1602 Pastoribus Vestmanneyensibus subvenit, qui nullum, quo se continere possent,

decimas pendere recusabant, & ipse Episcopus, ut & Sacerdotes, aliique templorum patroni, annuos sibi debitos prædiorum canones earum causa imminui noluerunt, unde omnia qua hanc decimarum solutionem, in pristino manserunt statu, & hodie manent, licet multoties ea de re multa fuerint disputata, ut infra suis locis mouendum veniet.

- (a) Haqvinus quidem Arnæ filius in Toparchia Arnesensi tributum *Giafroll* a sacerdotibus postulare cœperat, sed sine insigni successu.

possent, domicilium habuerunt, illis enim a Rege duas villulas, quas hodiedum retinent, impetravit.

§. 15.

Ut in his, quantum in eo fuit, a Cleri partibus stetit, ita etiam ab iis tributa & pensiones, quæ imperabantur, avertere studuit, cujus præcipuum dedit specimen anno 1625, cum Rex juberet, ut universus Islandiæ Clerus ex suis facultatibus symbolum faceret, quæ subveniretur Pastoribus Lutheranis, qui in Germania a Catholicis ejecti, patria & sedibus extorres vagarentur; Tum enim Episcopus suplicibus literis, Cleri Islandici sortem, quæ vix aliud miserius reperiri liceret, tam graphice depinxit, ut Prorex Clementissimus, Princeps Christianus Quintus, qui absente patre regno præfuit, misericordia motus, anno sequente, prius mandatum revocaret. Similiter etiam eodem anno reliquis patriæ Primoribus se adsociavit, qui indictiones tam hominum, qui ex Islandia in Germaniam transportati, ibidem sub regio vexillo Lutheranam religionem contra Catholicos propriis sumptibus militando defenderent, quam pecuniæ aut tributi, quod in subsidium sacri hujus belli imponebatur, humillime deprecabantur, quod utrumque idem Princeps anno 1626 gratissimo Rescripto commiseratione tactus, itidem remisit.

§. 16.

Ut inter Episcopos Gudbrandum & Oddum tanta fuit amicitia, ut eosdem haberent amicos & inimicos, ita inter Gudbrandum & Jonam Nomophylacem continua fuit dissensio, quandoque etiam odium plusquam vatinianum, unde fieri non potuit, quin etiam inter Oddum & Jonam essent dissensiones, quæ maxime apparuerunt annis 1593 & 94, Jonas enim Reipublicæ causâ (ut obtendebatur) Hafniam petierat, ubi Regi Senatuique quædam de Episcopis Cleroque Islandico inhonestâ & ingrata retulerat, esse scilicet contentiosos & irrequietos, qui unam ordirentur controversiam, priusquam alia ad finem perducî posset. Incolis præterea valde graves, cum more Catholicorum Præfulum Proprietarios intolerandis & pervetustis rationibus vexarent, in eum unice finem, ut prædia ab illis exprimerent, suæque facerent. Quo factum est, ut Rex ad Oddum Episcopum literas scriberet, quæ ei talia objiciebant, utque in posterum decentius

centius se gereret, graviter monebant (a). Cumque ut impensas hujus itineris incolæ Nomophylaci compensarent, ipsi ejusque amicis æquum bonumque videretur, in comitiis universalibus anno 1592 conclusum fuit, ut quivis Colonus census, seu qui tantas haberet possessiones, ut Regi ordinarium tributum pendere deberet, Nomophylaci 5 ulnas (5: 20 obolos) hoc nomine solveret, quod Præsul (ut Nomophylacem ulcisceretur, causans eum hoc iter instituisse, proprii magis quam publici commodi causa, ut se aliosque diffamaret, & invidiam conflaret) non tantum approbare noluit, sed etiam omnes prædiorum Cathedralium habitatores hoc tributum, usquedum Primores, non modo Pedarii & Laici, qui a Nomophylacis parte starent, sed Clerici etiam, quorum res hic etiam ageretur, unanimi consensu Nomophylacem id promeruisse judicarent, pendere, edito scripto prohibuit, in se suscipiens quicquid damni ad eos inde redundare posset; Sed cum Thordus Nomophylax anno 1594 d. 9 Februarii in foro Osikholtensi duodecim virali judicio Jonæ Nomophylaci hancce pensionem adjudicasset, idque in foro generali approbationem nancisceretur, Præsul ab incepto desistere coactus est.

§. 17.

Anno 1606 novus Islandiæ impositus fuit Satrapa Herlowius Daa, qui primo cum Præsule amicitiam coluit, quæ procedente tempore in leves quasdam ex utraque parte suspiciones & offensiones, tandem vero in summum conversa est odium, cujus prima causa fuisse fertur Præfecti licentia, qui inter alia Jonæ Biörni filio, conductori monasterii Skridensis matrimonium cum muliere quadam ipsi in tertio gradu cognata ineundi veniam concesserat, quod Episcopo displicuit, Præfectus autem Præsuli objecit Regique retulit, Episcopum indoctis quibusdam, qui nunquam scholam frequentassent, sacerdotium concedere, quod ut refutaret Præsul, duos Pastores, quos sacris initiaverat, Latine nescientes, sed Germanicæ & Danicæ lingvæ apprime peritos, Sigurdum Oddi filium Sacerdotem Arnarbailensem, & Sigurdum Snorri filium Pastorem Rafneyrensem, Hafniam a Professoribus examinandos transmisit, qui album ab examinatore retulerunt calculum, quod cum aliis intercedentibus contro-

X x 2

versis

(a) Vide supra pag. 51.

versis Satrapam tam male habuit, ut ultionem quovis tandem modo obtinere concupisceret, cujus egregia occasio se obtulit, cum Præsul negotii cujusdam perficiendi causa, Bessitadas veniens a Præfecto lauto exciperetur convivio, in quo Satrapa epoto Regis schypho, ex alia lagena impletum Præsuli exhauriendum propinavit, qui, sive mutatione lagenarum motus (a), sive a pocillatore scelus abominante, ut caute biberet, monitus, cum ob meram suspicionem convivatorem insidiarum insimulare inhumanum, & Regis schyphum abnuere, tam rusticum, quam impium videretur, argentæ, quam iter faciens, in perula, ferre solebat. phialæ, parum quid ex schypho infudit, cumque Regi & potui benedixisset, adhibito, pro more seculi, signo crucis, additoque tandem Salvatoris effato: *Et si mortiferum quid biberint, non nocebit eis*, potiunculam ebibit, brevique tremere incipiens, in deliquium incidit, quo viso famuli, eum e triclinio in proprium tentorium deportarunt. Ubi adhibitis, quæ ad manum erant, mediis aut medicamentis, triduum decubuit, indeque reffectus est. Tandem autem eorum mutuæ calumniæ, odia, & discordiæ eo processerunt, ut Rex anno 1618 duos nobiles viros Fridericum Friis & Georgium Wind Regiorum Commissariorum titulo in Islandiam ablegaret, qui omnia coram inspicerent & examinarent, quorum sententia Satrapa causa cecidit, & a Rege exauctoratus fuit, Præsul vero ægre evasit.

§. 18.

Anno 1619 idem hicce Fridericus Friis multa habens Regia Edicta & Rescripta, admodum æger in Islandiam rediit, animamque post triduum efflavit, qui antequam exspiraret, Andream Johannis filium, suum constituerat vicarium; Hic in foro generali Regia quædam Edicta, Episcopis parum grata, publice proposuit, quorum unum Oddum Episcopum repetundarum accusari jubebat, quod mercedes prædiorum pauperum sustentationi destinatas sibi vendicaret & ex proprio lubitu ac commodo elocaret (b). Alterum utrique Episcoporum mandavit, ut Satrapæ Frisio,

(a) Hoc modo Scriptores historiam referunt, nos relata tantum referimus, fides autem sit tam penes auditores, quam autores, qui tale quid etiam in Jonam Nomophylacem apud eundem Satrapam anno 1606 convivantem eo successu tentatum fuisse, ut Jonas proxima nocte animam efflaret, mullitant.

(b) Vid. supra pag. 62. sq.

Frisio, quantum quotannis templorum Cathedralium reparationi & sustentationi impenderent, rationem redderent. Tertium ut quotannis omnium prædiorum Cathedralium eorumque tam certi, quam incerti annui proventus indicem Satrapæ traderent. Quæ hac vice ob præmaturam Friſii mortem dilata fuerunt, præterquam quod pauperes posthac non tam aperte & impudenter suis facultatibus privarentur. Cætera vero, licet postea quotannis fere repetita fuerint, ad finem optatum non pervenerunt, ut ex dicendis patebit.

§. 19.

Hoc tempore, non minus quam semper alias ubi discordia inter rei ecclesiasticæ Inspectores gliscit aut invaluit, vocatio Candidatorum ad Sanctum ministerium multis abusibus erat obnoxia, quos Episcopus edicto Regio de anno 1622 (a) sublatum iri speravit (b), sed spem eum

X x 3

læto

(a) Vid. supra pag. 64.

(b) Literæ Oddi Episcopi ad Præfektum Islandiæ Rosenkrantzius desiderata ejus circa rem ecclesiasticam continent, & dignæ sunt quæ hic inferantur: " 1) Först om prestene encker naar die hæffe mist deres mennd, daa ville die alle niude det privilegium " om det naadifs aar Annum Gratia som Ordinantien indholder. men disse encker " ere somme saa fattige adt die kunde huerken holde Sognepresten eller Capellanen " hofs sig aar och dag och icke halfft aar kanndſche paa sin kost eller aff kirkens " rente. icke hellder adt holde prestegaarden som det sig bör eller hufene adt forbedre. Thi her giörifs stor nöd och thrang for thienistefolk saa mannd kannd det " icke allesteds adt bekomme. som behoff giörifs hverken prester eller anddre ennd " mindre saaden fattige encker. Wij wide och icke rett vel hvad wij skulle holde " her i landet om den termin som ordinantien taler om folio 66 och 67 naar lannds- " presterne döe daa skulde deris efterleffendis encker &c. derfor bede wij eder " dette adt betencke och foreschrieffe os nogen wiſs regell der om huar efter alle och " sier hyer maa sig rette. 2) Det anddet er om denn vſkickeligheed som her begiffver sig mangesteds med presternis vdalning thil sognerne som langt er fraa adt " det skeer efter denn forordning som thilſchickedt er udi Kongl. Majts. ordnantien, " men det hæffer nu thill disse udi nogen forleden aar bleffvedt werre och werre, " men jeg forſtaar adt der om er nu vdgifven ny forordning och mandat aff vor " naadegste Herre och Konning saa wij maa tacke Gudt derfor och hans naade. " 3) Dett tredie er om die prester som icke forbedre deres prestegaarde enndog die " ere derom thyt och ofte paamint och die ere der plicktige thil efter deres collatz- " breffve, menn die ere somme fattige och icke formuffvendes adt kiöbe thimmer aff " Kiøb-

læto hoc augurio fefellisse, literæ ejus die 16 Decembr. 1630 ad collegam
Episcopum Thorlacum Skulonium scriptæ docent, in quibus multos ab-
usus

” Kiöbmendene och dett föres ecke heller saa mögedt thill lannedt som behoeff
” giöres, och dett er mangelsteds adt die fattige beneficia (och enddog die ere nogedt
” themmelige rig paa qveg) die haffver huerken reka eller skouffver, och der som
” nogen hyrkeskog haffver veredt thilforne da er hannd nu enntten forfallen af sig
” selliff eller aff frost och kulde eller aldeeles foreydd, befönderlige her for synden
” och paa den österfide thi huer mannd fordrifter sig thil adt bruge skouffverne der
” som hannd er nogen thill lige som det var enn allmenning som huer mannd maa
” bruge och hugge som sin egen. 4) Det fierde er om kirckernis lann och lan-
” demercke thill feldtz och fiere om eng och annat saadent som die gamble maalda-
” ger formelder inthet om; men wij haffver icke heller breff och documenter paa allt
” saaden och derfore haffver mand inthet ad forsuare kirckens eyedom med vden der-
” som mannd kannd sommefteds adt hielpe sig medt hvad vidnisbyrd mannd kannd
” bekomme hofs bönderne hvorleedifs der om haffver veredt holdet xx eller xxx aar
” eller lenger men sommefteds findis adt haffve vered lanngvarende thrætter eller
” tuiffvelsmaal om et och annat ock er derfore adt befryckte adt kirckerne misste det
” som dennom vrde adt følge medt rette om öffverigheden hielper der icke thill
” medt sin bistand och forfar. 5) Det femte er om Capellaner som vel giörifs
” behoff thil somme-riige beneficia der som store fogner ere och tho prester haffve
” thient i gammel dage. der om villde jeg bekomme hoffvidtzmanndens samtöcke oc
” befönderlige om Stadarstad for västen adt jeg maa skicke diid Capellan efter denn
” anden af skolens personer. thi prestenn staar der ellers emod och siger adt hannd
” vil ingen Capellan haffve. men naar nogenn sogneprest bliffver siug eller död; daa
” kunde saadan Capellaner adt giöre gaffin och vere der strax for hanndenn adt thene
” huor som det giöres behoeff, thi ellers er det mögedt besuerligt adt söge strax pre-
” ster eller presteffne lanne veye som er hiid thill. Skalholt. 6) Det siette er
” om en Christnar jord for östen vedt naffin Bulandznes som bisen i Skalholt haff-
” ver alltydt haft raad offver adt bygge vdi mands minde dog med Repptioresmends
” villgie och samtöcke och adt haffve thilsun derthill adt den fattige omage som der
” bör adt vere alltydt maa vere thillbörliken holden den ene efter den anden och
” adt jorden bliffver vell holden ved macht, men inig er saa forlaggt adt sere Hogne
” Jonsfon haffver forganngen aar bekommed der paa höffvidzmanndens breff adt
” hannd skulde haffve raad offver fornefinde jord, hvor om jeg er ecke vell thillfreds
” med sere Hogne. men jeg ved icke huorlegdes hannd haffver det vnderrettedt, kand-
” skie hand haffver vrangelige vnderrettet och beklagedt det som hannd haffde ingen
” riett aarsag thill. Och hannd haffver icke heller stoor fordeel der aff om hannd vill
” ellers icke aundet giöre ennd det som rett och billigt er. Jeg haffver icke heller
” nogen fordeel eller gaffin der aff som gaatt folk er vitterligt, men jeg vil icke thil-
” stede eller unde hannem adt haffve noget medt det som mig er befälledt, och jeg
” ved icke adt hannd haffver der nogen rettighed thill. hannd haffver noch adt giöre
” medt,

ufus & simoniam tunc temporis invalescentes graphice depingit, & graviter perstringit (a).

§. 20.

In eo præcipue taxabant æmuli & inimici: α) *Avaritiam*, quam exercuisse fertur in subtractione mercedis prædiorum, quæ ipso Inspectorem

- ” medt sitt egedi der som hann vill ellers thage vel och troligen være der paa som
 ” en goed prest och sfælsorger bör adt giöre. Thi beder jeg eders velb. adt
 ” fortænche mig icke lige som jeg vilde dette giære for min synnderlig abade
 ” eller avinning, mens heller adt det maa bliffve som det haffver allthyd veredt, och
 ” adt hannd skall icke vere achtet meer mindig end jeg thil adt haffve raadt och om-
 ” siun offer formelte Jorder. Skriffvedt 19 Junii i Skaalholt 1623. ”
- (a) ” Það er eitt sem mier þikir ofskickanlegast tilganga i þessu stiktte og eg fæ ongre leid-
 ” retting akomed, er vm veiting a beneficiis, því þeir vilia vera nockud marger sem
 ” þau yferrad vilia hafa, svo biskupenn skule ecke hafa þar neitt med, exempla eru
 ” dagleg ad strax þa eitthvad verdur laust, svo fara þeir sem stadena girnast til lög-
 ” mannz edur fyllumanz, edur til annara sinna vina og fa þeirra medalgongu vid
 ” umbodzmennena og komast svo yfer promiss eda veitingar bref uppa höfudzmannz
 ” god behag. Sumer vanaft promissionis brefum höfudzmannanna fyrer ij iij
 ” eda iij arum utgefnum uppa það sem þeimr er gagnlegt og þeir vilia hafa,
 ” hvar af ad koma imizlegar confusiones. en soknarfolked rædur litlu edur ongo.
 ” og það er svo heimsktt og oftdöngtt i sialfu sier, ad þo eirn kome i dag enn
 ” annar a morgun, og svo hvor eptter annann, þa gefur það ut sitt bref huorium,
 ” svo það er galed allidaman þuert a mote chriftelegre ordinantiu og Kong. Mayestatiz
 ” nadarbrefum og byfalningum svo sem aller skintamer og gudhrædder menn sia oc
 ” vita, það verdur ad vera gude byfalad huorsu lenge hann vill lyda þa forbönnudu
 ” Simoniam med allre annare vanskyckuin sem þar med fylger. ” Id est: *Præci-*
pium quod in hac diœcesi turpissime procedere mihi videtur, & quod nullo modo restitu-
ere valeo, est præbendarum collatio, cum iusto plures hanc auctoritatem ambiant, quo
Episcopus plane excludatur. Quotidiana enim sunt exempla, quod quam primum præben-
da quædam vacaverit, candidati Nomophylacem vel Prætozem, aut alium quenvquam suum
patronum sollicitant, cujus apud Satrapæ Vicarium intercessione literas promissi aut col-
lationis a Satrapa confirmandas eliciunt. Quidam literas promissi a Satrapa ante duos,
tres vel quatuor annos scriptas, opimas, & quæ maxime placent, præbendas concernentes
allegant, unde varia confusio emergit, curialibus autem nihil auctoritatis superest. Hi
etiam mirum quam sunt stulti & versatiles, nam quamvis unus hodie, cras alter, &
sic unus post alterum, sollicitet, singulis horum literas collationis scribunt, ita ut omnia
ista perversè & contra christianum ordinem & Regiæ Majestatis edicta ac constitutiones
gratiosissimas procedant, ut omnibus sapientibus & piis viris abunde patet. Penes Deum
est, quamdiu execrabilem hanc simoniam cum omnibus abusibus exinde fluentibus tole-
rare voluerit.

torem agente. pauperibus debebatur, quæ diffamia tandem ad Regias aures delata fuit; Et administratione stipendiorum, quæ juventuti scholasticæ attributa fuerunt, difficulter enim, nisi aut ipsi sanguine juncti, aut aliquo beneficio noti, aut tandem qui prædium aliquod aut villam possederunt, si modo id ipsi venderent, eleemosynariorum albo inscribebantur (a); β) *Nepotismum*, seu nimium suos promovendi studium, nam qualescunque fuerunt, optimis præbendis & optimis beneficiis, ut fruerentur, non indigni videbantur, licet alii pares aut digniores eadem expeterent, quæ iniquitas eo se etiam extendit, ut Pastorum emeritorum sæpissime mediocres habentibus præbendas, curam & sustentationem injungeret, suos autem, qui optimis, fruebantur Beneficiis, a tali onere liberos esse sivit; Quandoque etiam ut suos promoveret, antiquos Parochos a sedibus suis expulit, quibus aut viliores concessit, si tum vacarent, aut etiam ut tanquam emeriti ab aliis alerentur, mandavit (b).

§. 21.

Pauper Skalholtum venit, & ut primo statim autumnno, quo sedem Episcopalem accepit, totum fœnile octoginta vaccarum sustentationi sufficiens

(a) Quod non oblique tangit celebris hujus ætatis Poëta *BIARNE SKALDE*, de sui seculi moribus ita cavens:

" Liens fiennu ólúft á

Id est:

*Eleemosynis olim sustentabantur
pauperum filioli,*

" óríkra börnen smá,

" enn nú eru þau öll á róle,

*nunc autem hic atque illuc vagantur,
nec uni eorum schola conceditur.*

" einu fæst valla skóle;

" ef ódulen under þau bære,

*Si prædia hereditatis jure acciperent,
omnes scholam simul intrarent.*

" öll fenn í kennslu þau fære. "

(b) Cujus multa in promptu sunt exempla, quorum duo tantum adferam: Anno 1590, cum patrem suum Einarem aliqua Præbenda beare vellet, sed nulla exstantior vacaret, Salomonem Gudmundi, qui Hvammum in Nordurardal 30 annis Pastor tenuerat, inde expulit, eiqve Husafellum, (de quoque vide supra Cap. 3. §. 20) inhabitandum concessit, quo senex ille flens & nolens se conferre coactus est. Anno 1618 Ormo Thørvardi filio, qui ob loquelæ difficultatem, quæ ei; repente accidit, sed paulo post remisit, filium suum sibi Vicarium expetivit, Præbendam adjudicavit, ut suum quendam eidem præponeret, Ormum vero ut emeritum a beneficiariis Reykholtenfi & Melensi sustentari jussit. Simile exemplum dedit anno 1629 cum Ejolfum Arnori Pastorem Gardensfem Ormo succedere juberet, quamvis nullus emeritus Pastor ab Episcopi fratre & filio, quorum alter Breidabólstaðum, alter vero Holt, Præbendas ditissimas, tenebat, sustentaretur.

ficiens conflagravit, ita ultimo, quo ibidem vixit, die Cinerum, dum ipse concionem in templo haberet, omnes ædes episcopales 14 continentes atria & cameras cum universa Præfulis ac cathedræ Bibliotheca; aliisque magni pretii rebus in favillas redactæ sunt; Amisit præterea anno 1602 ingentem onerariam navim, cum universa vectura & 24 viris, quorum plerique ipsius fuerunt domestici; Taceo quod eo Skalholti sedente gravissima sæpius annona patriam afflixit, inciderunt enim multæ hyemes omnium durissimæ & frigidissimæ, præcipue autem anno 1602 & 1615, quæ Islandiam ita exinaniverunt, ut pristinas vires vix aut nunquam recuperare potuerit. Sed nihilo minus dives valde evasit, nam non facile ullam omisit occasionem, unde aliqua lucri spes affulgere videbatur. Hinc pauperum fortis haud bona fide administratæ infimulatus fuit (a). Hæc etiam causa fuit destructionis lapidei pontis, quem natura in iluvio Bruaraa percommode effecerat, scil. ut sublato ponte Sedes Episcopalis mendicorum confluxu liberaretur (b). Hinc etiam pensionis, quæ ex quovis Cathedræ prædio pauperibus solvi solebat, dictæ *Jardareyrer*, abolitio (c); tandem minus sincere administratæ eleemosynæ juventutis scholasticæ sustentationi destinatæ infamia, quasi eandem non nisi ditiores, qui Præfuli prædia aut villas venderent, adipiscerentur, fundorum enim & prædiorum valde appetens habebatur (d).

§. 22.

-
- (a) Confer quæ diximus supra §. 18. de prædiis, quæ vocantur *Christfiúrjardar*, quorum mercede pauperes spoliassè infimulabatur.
- (b) Pontem Bruaraaënsē, magno iter facientium incommodo, destrui curarunt Oddi Præfulis uxor & æconomix cathedralis Præfectus, infcio & factum magnopere improbante Episcopo, quem æconomus prædixissè ferunt, ipsum fluvium ex eo ultionem sumturum, quod paulo post evenit, cum in hoc fluvio submergeretur.
- (c) De pensiuicula pauperibus solvenda ex quovis Cathedræ prædio, vide supra Tom. 2. pag. 618.
- (d) Hinc ei cura quibusdam Magnatibus, etsi non odia, saltem æmulationes quædam natæ sunt, inter quos numerari potest Gíslaus Haconis Nomophylax, vir magnæ auctoritatis & heroici ingenii, qui, dum ipsi vixerunt, intervenientes similitates sopiverunt, quæ post eorum fata inter filios in aperta odia eruperunt.

§. 22.

Hæc, quæ aliorum vestigiis insistentes retulimus, ut magni viri imperfectiones & nævi potius quam vitia vocanda sunt, ita non efficiunt, quo minus Oddus inter optimos & utilissimos Skalholtinæ diœcefeos Episcopos numeretur, fuit enim omnium Islandorum suæ ætatis doctissimus, nam præter Theologiam & Philologiam, quas apprime calluit, Matheseos eiqve inservientium scientiarum indefessus cultor fuit, ingentem & pretiosam congeffit Bibliothecam, primusqve post Reformationem & cum hac renascentes literas, libros membranaceos colligere cœpit, quorum ingens numerus unacum reliqua ejus & Cathedræ suppellectile cartacea in incendio Skalholtensi periit (a). Cum domi esset, & negotia ad officium pertinentia non eum alio avocarent, aut aliquid legit, aut ex Germanico, Latino, vel Danico, in vernaculum transtulit sermonem, quæ omnia unacum *Annalibus Islandicis* ab ipso conscriptis in dicto perierunt incendio (b), exceptis tantum *Concionibus in passionem Domini, Havermanni* seu *Avenarii præcationibus*, & *Christiani Quarti Ordinatione Ecclesiastica*, quæ Holanis typis impressa, publicam lucem viderunt. Quam sedulam officii & rei ecclesiasticæ curam gesserit, ex supra allatis conspici potest; conciones sæpe habuit, præsertim quovis die Mercurii tempore quadragesimali, quem morem ab officii initio, ad finem vitæ retinuit, omnibus se humilem, svavem & affabilem præstitit, famulos & domesticos prævaricantes

-
- (a) Eadem hyeme ignis in prædio cathedrali ter sæviit, prima & secunda vice una tantum ædes conflagravit, tertium incendium octo ædes consumpsit, ut ipse Oddus Episcopus notatum reliquit.
- (b) Ipse Oddus Episcopus scriptum reliquit, igne tum consumpta fuisse *Novum Testamentum* Græcum, *Ordinationes* Danicam in 8vo & Norvegicam in 4to *Ecclesiasticas*, *Leges Norvegicas*, articulos quosdam *Theologie Pastoralis* Havniæ 1629 editos, *Commentarios in S. Johannis Apocalypsin* in 4to, *Hortum matronarum & virginum* in 8vo, omnia hæc Danicæ; & *Nigrini Commentarium in Apocalypsin S. Johannis* in 4to Germanicæ, scripta, quæ omnia ipse in linguam Islandicam transtulerit, sed versiones unacum libris originalibus periisse. Simul &, eodem annotante, conflagrarunt versic Islandicæ libri *D. Aslaci de electione æterna* ab Arna Ottonis adornata, *Codex Vilchini* membraneus, paucis tamen plagulis mutilatus, in quo indices templorum inde a Kirkiubæ usque ad Markarflotum desiderabantur, & magna alia supellex libraria, Diplomatum, membranarum & librorum cartaceis editis & ineditis constans, quæ sex abaci & tres cistæ erant referti.

cantes nunquam aut verberavit, aut acerbe objurgavit, sed gravi alloquio & moderatis verbis de delictis monuit, & facienda docuit; Futurorum præscientia & prophetiæ dono pollere multis creditus fuit (a). Poëta fuit felix, licet raro artem exerceret. Qvoad lineamenta corporis crine niger, statura omnium sui temporum altissimus (b), viribus robustus. & prospera semper utens valetudine. Tandem autem anno seculi trigesimo, 5 Calend. Januarii, ætatis 71 (c), officii 41, vitam cum morte commutavit, de qva notandum est, qvod nullus Skalholtensium Episcoporum tamdiu id officium gesserit.

§. 23.

Uxorem habuit hicce Præful *Helgam Jonæ filiam*, Jonæ Aræsonii famosissimi qvondam Holanæ diœceſeos Episcopi proneptim, tantæ nominis viraginem, ut in proverbium apud rusticos accolæ abierit, *Oddo parem aliquando forte Skaiholto præfuturum, sed Helgæ nunquam*, ex ea, qvi ad maturitatem pervenerunt, liberos sex suscepit: *Arnam*, qvi primo fuit Rector scholæ Skalholtensis, deinde Cathedralium opum Dispensator, & tandem quartarum Orientalis & Australis annos 33 Nomophylax (d); *Gislaum* suum in officio successorem, de qvo infra (e) plura monebimus;

Y y 2

Sigurdum

- (a) Permultæ, partim scriptæ, partim per manus qvasi posterorum traditæ, ad nos pervenerunt relationes de ejus tam futurorum prædictionibus, qvam absentium cognitione, qvas hic referre supersedemus, rei autem veritatem prorsus, nec affirmare, nec negare sustinentes, suo loco aliis discipandum relinqvimus.
- (b) Sepultus fuit in templo Skalholtino, ante fores chori, ut vocant, ubi anno ineunte 1754, cum sepeliendus esset noster antecessor Olaus Gislai filius, vespillones in integrum sandapilam longam paulo minus ulnas qvatuor inciderunt, qva aperta viderunt integrum sceleton longum ulnis qvatuor, uno minus quartario, qvod sine dubio fuit Oddi Episcopi.
- (c) Falluntur itaqve qvi illum 74 aut 78 annos vixisse scribunt, qvibus errandi occasionem præbuit fallæ opinio, qvod natus fuerit eodem, qvo mortuus est Oddus Gotskalki filius, anno, in qvo recte determinando hallucinantur.
- (d) Vid. supra pag. 179.
- (e) Vid. infra Per. 6. Sect. 3. cap. I.

Sigurdum Pastorem curiæ Stafholtenfis & Præpositum Provinciæ Myrenfis annis 52; *Sigurdum* alterum, qui in fluvio Olvisaa periit. *Ericum* & *Margaretam*; ex quorum primo, tertio & quarto numerosa prognata est prosapia, uti ex duabus filiabus nothis, quarum alteram Holis, dum ibi Rectoris munere fungeretur, alteram vero Skalholti, postquam Episcopus factus est, procreavit, tales enim prævaricationes tum temporis non magno vitio vertebantur. Post mortem Oddi ad successoris adventum Oddus Stephani Pastor Gaulveriabajensis & Præpositus Toparchiæ Arnesensis Officialis nomine & honore præditus, diœcesi præfuit (a).

(a) Vid. supra pag. 177.



SECTIO

SECTIO IV.

De Episcopis Holanis.

CAP. I.

De Olao Hialti filio.

§. I.

Primus Holensis diœceseos Episcopus puriorem amplectens religionem *Olaus*, patrem habuit Hialtum, virum plebejum, fabrum ferrarium, aut, ut alii volunt, ædituum templi Holani, quæ officia facile conjungi potuerunt, ita ut utroque functus fuerit; *Olaus* autem postquam aliqualia doctrinæ rudimenta Holis jecerat, in Norvegiam transiit, scholamque Bergensem aliquot annis frequentavit (a). Unde redux a Gottskalko Nicolai sacerdotio initiatus fuit, primoque parœciam Vesturhopsholensem nactus, paucos annos eidem præfuit; Sed circa annum 1522 Holas a Jona Aræsonio tum temporis diœceseos Officiali vocatus, cathedralis templi Pastor constituitur. In actis publicis primo ejus nomen occurrit inter Sacerdotes Holis anno 1522 in festo Augustini Anglorum, congregatos, qui clero Eyafjordensi, aliisque trans resqva Oxnadalensia habitantibus, literas miserunt de electione Jonæ Aræsonii; Iterum inter illos, qui eum Holis eodem anno, festo Simonis & Judæ, elegerunt, tandemque eodem anno inter delegatos Judices, in causa quam Electus Helgoni Thingörens Monasterii

Y y 3

(a) Sunt qui eum omnino indoctum fuisse scribunt, idque sequenti relatione confirmare volunt: quod anno 1552 Hafniæ constitutus, cum quidam Professorum publice disputaret, ad opponendum invitatus, hisce verbis se excusaverit: *Non possum loquere propter non usum.* Quod fabulæ ab invidio quodam, ut esset deridiculo, licet quam veritati similis esse videtur; Sed Illustriss. & S. Ven. HARBOE in *Historia Reformationis Islandiæ*, sæpissime a nobis laudata, asserit eum in schola Bergenti sexennium trivisse literatum. Et latinæ lingvæ intelligentem fuisse constat ex ejus scriptis, præsertim *ordinatione visitationis Sacerdotibus diœceseos Holanæ præscripta*, in qua sapius latinas phrasés & sententias sât apposite adhibet.

Monasterii Abbati intentavit Quod testimonio est, eum a Gotškalko Episcopo anno 1520, vel etiam antea, sacris initiatum fuisse.

§. 2.

Anno 1524 cum Aræfonio in Norvegiam transfretavit, & ut fama fert, ad quæstiones Archiepiscopi, illi latine propositas, respondit, cumque eo in patriam redux, anno 1526 Holis d. 4 Januarii, rationes, quas Petrus Pauli Episcopo administrationis opum cathedralium reddidit, unacum Thoma Erici putavit. Sed anno 1527 ab eodem Episcopo Præpositus territorii inter Vatnsdalsa, Vatnsfkard & Hraun in Skaga constitutus fuit. Postquam Præsul anno 1538 præbendam Laufasensem Jonæ Fimbogi filio abjudicaverat, eandem anno 1539 festo Marci Evangelistæ in Olaum Hialti contulit (a). Anno autem 1541 cum Præsul ad generale Dicasterium tendens Kalmanstungæ audiret, Ogmundum Episcopum a Hvítfeldio captum esse, ideoque ulterius progredi non auderet, Olaum Hialti filium cum literis ad Hvítfeldium misit, eique mandavit, ut quam optime posset, se excusaret. Cumque hoc anno a Rege Hafniam evocatus domi desideret, nec anno sequente iterato Regis mandato obtemperare vellet, Olaum ut fidelissimum clientem cum filio suo Sigurdo & genero Isleifo Hafniam misit, qui Regi suo nomine homagium solveret, aliasque suas vices ageret, quod etiam cum collegis fideliter præstitit, qua occasione non tantum Lutheranae Religioni nomen dedit, sed etiam Palladio, aliisque Professoribus & viris doctis innotuit, unde Palladius ejus in pluribus suis literis mentionem facit (b). Anno 1545 Præsul controversiam quæ Olao ut curatori templi Laufasensis cum Magno Brynjulfi de balenis in oram Laturensem ejectis, intercessit, ita discidit, ut uterque contentus videretur.

§. 3.

-
- (a) Vid. supra Tom. 2. pag. 657. sq. Hanc præbendam Olaus retinuit usque ad annum 1559, quo eam Jonæ Sigurdi filio tradidit.
- (b) In Epistola ad Ormum Sturlæum & Petrum Einari data 1546 d. 10 Martii, & in altera ad ipsum Jonam Episcopum data 1550 Dominica Latære, ubi ei iuvat, ut aut Olaum, aut filium suum Sigurduum, sibi eligat Vicarium, qui ejus vice templa & cœnobîa visitet & informet.

§. 3.

Cum integrum fere septennium gustum Lutheranae Religionis, quem in Dania hauserat, clam Episcopo aliisque habuisset, tandem circa annum 1549 Psalmos & hymnos a se in Islandicum sermonem transpositos (a) vulgo notos facere coepit, publiceque protestari, non in alio salutem quaerendam esse, quam in Christo, frustra autem esse Sanctos invocare, cum aliis eo spectantibus, quæ cito ad Præfulis aures perlata, magnam ei sollicitudinem & timorem incusserunt, quod talis vir, tantusque amicus, deterrimæ (ut ipse loquebatur) hæreseos crimine se polluisset. Nequid autem, quod sui esset officii, negligeret, Olao dicam scripsit, ut constituto die & loco coram Synodo Sacerdotum se ab objectis purgaret, quo eum venit, omnia, aut præfractæ negavit, aut tam speciosis palliavit excusationibus, productisque, quos prece aut pretio ad id induxerat, testibus, nemine a se ut antiquam defereret religionem sollicitatum fuisse, probavit, ut Præsul cum universa Synodo de ejus innocentia convictus, detracta capiti infula, Deo publice, quod talem virum a tanto crimine conservasset, gratias ageret, Olaumque absolutum ad suam dimitteret paræciam, qui paulo post poenitentia ductus, acrius quam antea Sanctorum adorationem impugnare coepit, quod ubi Episcopo innotuit, non jam ut antea sollicitudine, timore & commiseratione, sed ira & odio plenus, ad dictum Olao diem cum 12 Sacerdotibus Laufasum advolat, ubi eum non jam ut prius objectum crimen negantem, aut excusantem, sed libere confitentem, vera esse, quæ ei imputabantur, & coram Synodo, Sanctorum cultum, aliosque papisticos errores, condemnantem audivit, quapropter non tantum ei præbendam & officium solenniter abrogavit, sed

(a) Hymni ab eo transpositi hodiecum quidam in ecclesiis publice canuntur, quales esse feruntur: *Alleensle Gud i Himmerig &c. Nu bede vi den Hellig Aand. Vi troe allesammen paa en Gud.* & plures alii, qui ex Germanico aut Danico ad verbum sine ulla poetices observatione translati sunt; quidam vero subsequente tempore auspiciis Gudbrandi Episcopi reformati, itidem adhuc usurpantur, istos autem poetæ tantum causa reformare nil referre visum est, cum sine ullo offendiculo ab ecclesia recepti essent, & cum fructu sacris exercitiis inservirent. Sunt tamen, qui illos Martino Episcopo adscribunt, sed, ni fallor, minus recte, nam Martinus majore poetico spiritu afflatus fuit. Interim non negari potest, plurimos antiquorum piaculum duxisse a verbis Lutheri aliorumque Ecclesiæ Reformatorum vel in minimis abscedere, maluisseque in regulas poeticas peccare, quam eorum verba & loquendi modos deferere.

sed etiam ut teterrimo hæretico aqua & igne interdixit, Sanctorumque Patrum zelo & ira inflammatorum ope, tanto impetu & furore ex templo Laufasensi expulit, ut crure inter januam & postem tantopere collideretur, ut pristinam valetudinem nunquam postea recuperaret (a).

§. 4.

Extorris & omnium indigus, uno cum comite, se in tesqva, Vatnahiallum dicta, contulit, ibique delituit, usquedum in eum Thorleifus Grimi iter ad quartam australem faciens incidit, qui suo adjunctum comitatu, securum ad portum Straumensem deduxit, ubi navim, quæ hic hyemaverat, offendens, in eam se contulit, primusque captivitatem Martini Episcopi & Arnæ Arnori filii, aliaque Jonæ Episcopi facinora eodem detulit, quæ quanta sollicitudine optimum Regem affecerint, inde colligi potest, quod primo vere tres triremes cum totidem ducibus & 500 armatis ad liberandum Martinum Episcopum, & restituendum exules, Olaum nempe Hialti, Gislaum Jonæ, quem eadem ætate excommunicatum Præsul ejecerat; Sed ne quidquam præpropere fieret, aut Episcopi acta sine debita cautela rescinderentur, sententiam, quam de Ola pro-nuntiaverat Præsul, totius Regni Senatus censuræ submisit, qui eandem penitus sufflaminavit (b), & ut ei officium ac præbenda injuste ademta restituerentur, mandavit, quo factò, cum triremium Præfectis Islandiam repetens, Jonam Episcopum cum filiis proximo autumno captum & decollatum fuisse, ejusque loco a diœceseos clero unicum superstitem filium Sigurdum Mystam Grenjadarstadsensem electum esse comperit. Sed cum Regii Præfecti Sigurdum abominarentur, Olaum vacuæ imposuerunt cathedræ, ita tamen, ut priusquam munia officii capefferet, Hafniam Regis confirmationem & episcopalem inaugurationem accepturus, excurreret, quo cum illis reversus, negotia ex voto expedivit, sequentique ætate 1552 (c) reversus, Holensem diœcesin gubernare cœpit.

§. 5.

(a) Valetudinis jacturam hac occasione fecisse omnes consentiunt, sed de morbi genere discrepant, quidam autem ei crus ita contusum fuisse, ut nunquam convaluerit, quidam vero dysenteriam contraxisse, qua continue vexabatur, scribunt, cui alii aliam assignant causam.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 277.

(c) Mag. THEODORUS THORLACIUS in *Catalogo Episcoporum Holensium* ad calcem *Schedurum*

§. 5.

Redux in patriam anno 1552, cathedra & diœcesi cum omnibus ad eam pertinentibus ex more acceptis, veteres Catholicorum cæremonias abolere, sed Lutheranorum introducere ritus, ut & puram verbi prædicationem urgere cæpit, tot autem tantaque ei occurrerunt impedimenta, ut parum primo proficeret, qvi enim tum temporis latinam linguam in diœcesi Holana intelligerent, erant tantum Jonas Matthiæ, Fimbogus Einari, & Sigurdus Jonæ, forte etiam ejus non penitus ignari fuerunt Tomas Erici & Biörno Gisli, Germanicam & Danicam plures, sed pauci tantum Sacerdotes intellexerunt. Ipse autem non quidem illiteratus, sed nec ideo bene doctus. Islandici autem libri nulli exstiterunt, præter *Novum Testamentum*, *Catechismum Lutheri*, *Corvini Postillam*, *Manuale Sacerdotum*, *Margaritam Theologicam*, *Historiam Passionis Domini*, *Esajæ Cap 53*, & hymnos quosdam, quæ Hafniæ & Rostochiæ impressa fuerant, ipse autem *Catechismum cum expositione Justii Jonæ*, *Manuale Sacerdotum*, & *Psalterium* per Jonam Matthiæ anno 1562 imprimi curavit Psalmodiam, quæ hodie in usu est, in ecclesiis Holanis constituit, simulacra, quæ scandalo esse scivit, removit, & inter illa famosissimam Hofstada Mariam penitus perdidit, cruces etiam, quæ Bardi & Stadi in Hrustafordo percelebres exstiterunt, aliaque ejusmodi, sustulit.

§. 6.

Quam utilem Religioni & Ecclesiæ navarit operam, ostendit *Forma Visitationis Ecclesiasticæ*, seu libellus ab eo concinnatus, ac in ordinaria

darum Avii impresso, ex *ARNGRIMO*, ut videtur, quem nusquam non sequitur, perperam rejicit initia ephoriæ Olai in annum 1553, sed Doctiss. *JOH. OLAVIUS* in prolegom. *Syntagmatis de Baptismo* §. 10. in annum 1554, *SKARDSAENSIS* autem & *VATNSFIORDENSIS* ea recte ad annum 1552 referunt, eo enim anno eam capessivit, licet 1551 ut Electus destinaretur, unde etiam primas in Oddeyra hoc anno d. 20 Junii Regi homagium præstitit, hoc titulo insignitus: *Oluff Hjaltesen fuldmæchtig Bisp oc Superintendent udi Holle Strigt, efter min allernaadigste Høyborne Herr og Konges villie, oc med fuld ja oc samtycke all almugens paa Islandt, sua vel af lænd som ulænd.* Cujus electionis ut signum certissimum unum exemplar Bibliorum Danicorum Commissarii Regii illi tradiderunt, teste *BJÖRNO de Skardsjaa*.

ria visitatione populo prælectus, quinque partibus constans, prolixè factis & luculenter exornatus; cujus pars prima agit *de officiis Curialium in templo observandis*, & quidem in specie de precibus; de verbi divini auditu; De pio & frequenti sacræ synaxeos usu; ubi & de confessione & causis quæ Christianos a sacræ cænæ usu arcere non debent; De Psalmodia; & tandem de eleemosynis. Pars secunda agit *De Pastore & Diacono*; ubi in specie occurrunt: inquisitio de illorum vita & doctrina; officia tam illorum quam auditorum; admonitio ad pueros, ad puellas, ad parentes, ut liberos frequenter Diaconum convenire, & studiis lingvæ latinæ operam navare sinant; de decimis justè solvendis; de oblatione in introductione præstanda; de sponsaliis admonitio, de obstetricibus; de introductione puerperarum. Pars tertia *de Sabbato & festis; peregrinationibus ad loca sacra; de jejuniis sanctis & diebus Rogationum*. Pars quarta agit *de eleemosynis*; & Quinta tandem *de libris a patrono templi cõmendis; de excommunicatione; de magia; de causis matrimonialibus; de symposiis; de conventu parochiali; de calendis; de Præpositis*. Coronidis loco appensa est *rota Visitationis*, sive index objectorum in Visitatione ordinaria observandorum.

§. 7.

Huic similes libros scribit se adornasse, unum in grâtiâ Sacerdotum, quo illis in memoriam revocetur, quomodo se in vita & doctrina secundum Sacræ Scripturæ & Regiæ Ordinationis præscriptum gerere debeant. Alterum autem Præpositis, quem vocat *Prófastsbók* (a), ad cujus normam suam Visitationem instituere debeant. Qui libri, si huic similes fuerunt, ut omnino puto fuisset, certe valde utiles & ecclesiæ proficuos fuisset non dubito. In laudato enim mox libro, varias, quas sibi pertractandas sumsit, materias luculenter & sobrie explicat, & quomodo ad usum

(a) Ni nimium fallor, hæc Olai opera ex libro quodam Danico de hac aut cognata materia agente transfusus fuit, sæpe enim Danicis utitur, eaqve interdum adfert quæ ad Daniâ, sed non Islandiâ, pertinere videntur; taceo quod Palladium & nominet, & alleget. Si coniecere liceret, non procul absum ut diviner hunc librum aut ex *P. PALLADII* libro, qui inscribitur *forma Visitationis Provincialis Præpositorum*, edito Hainiæ 1555, aut alio ejusdem argumenti desumptum esse, sed cum ejusdem libri nobis non sit copia, hanc conjecturam pro certa vendere non audemus.

usum & in praxin deduci queant, ac debeant, sat commode indicat, magnam quidem quandoque ostendit simplicitatem, & durior sæpe in Papistarum episcopos ac monachos est, quod tempori quo vixit, & scopo quem sibi propositum habuit, condonandum est; omnia enim, quæ scribit, singularem pietatem & conatum ecclesiæ emolumentum promovendi spirant. Si solidiore præditus fuisset doctrina & judicio acriore, ac paulo limatius scripsisset, certe, quæ utebatur, vulgus informandi methodus haud contemnenda fuit, primo enim textum Catechismi intra aditum templi legi curavit, eumque, prout potuit, enucleavit, deinde hunc librum prælegit, & tandem finita Visitatione omnes denuo examinavit, tum quid eorum, quæ dixerat, memoriæ mandassent. Vituperant itaque, quod nesciunt, quotquot hunc Episcopum ut indoctum contemnunt, aut ut ecclesiæ parum utilem parvi faciunt, nam nostro judicio inter optimos & pro doctrinæ ac ingenii modulo utilissimos numerandus est. Sed dolendum quod tam pauca ejus scripta & acta ad nos pervenerint.

§. 8.

Multis, non tantum ob pauperiem & generis humilitatem, sed etiam ob innocuas quasdam qualitates personales, contemptui, maxime tamen ob mutationem Religionis plurimis odio fuit, quare haud pauci templis & Sacerdotibus ab eo constitutis consvetas pensiones solvere penitus detrectabant, quibus conclusum, a Synodo Videvallenfi factum 1566, opposuit, quo constitutum fuit, ut talis contumacia aut tergiversatio ex antiquarum legum præscripto puniretur; Sed omnium maxime illi varia facessivit negotia Thorunna Jonæ Episcopi filia, mulier tam fastuosa quam contumax, quæ non tantum ad mortem usque papisticis vanitatibus adhæsit, sed etiam debita Sacerdotibus pernegavit tributa, adeo ut Præful anno 1561 se nec prece nec mandato quicquid proficere conquestus esset (a). Cujus exemplum plures imitabantur, unde etiam post Olai Episcopi

Z z 2

fata

(a) Sub finem libelli, quem nuper recensuimus, ita de suorum contumacia & contemptu veritur: *Licet, secundum jus jurandum, quod feci, & misericordia divine doctrinæ leniter vobiscum conversari instituerim, & tam in vita quam doctrina inculpabile exemplum præbere, permulti tamen veterem invidiam premere nolunt, de vobis autem melius*

fata de ea, ejusque affectuum contumacia non raro querelæ audiebantur, quæ causam dederunt Friderici II & Christiani IV Rescriptis de decimis in diocesi Holana rite solvendis, & præterea quorundam Satraparum & Episcopi Gudbrandi monitis.

§. 9.

Eodem, quo Præsul in patriam remeavit anno, adfuit etiam Hvitefeldius, in mandatis habens, ut ludum literarium Holis perinde ac Skalholti, expensas tam in docentium salaria quam utrorumque sustentationem ex cathedræ proventibus determinando institueret, quod eadem ætate effectui datum esse videtur, nam Episcopus secum advexerat Danum quendam nomine Laurentium, qui Rectoris munere fungeretur. Constitutionem quam Hvitefeldius de schola Holana hac vice fecit, Rex anno 1553 d. Veneris post Dominicam oculi confirmavit (a), tolerabilis enim videbatur quamdiu Episcopi & multas omnes, & quartam decimarum partem, retinebant. Sed cum Rex 1556 hæc etiam Episcopis subduxisset, Præsul cum 12 primi ordinis dioceseos Sacerdotibus supplici libello proposuerunt, in tanta paupertate & annonæ caritate, quæ tunc temporis multos mortales frigore & esurie peremit, impossibile esse Præfule, Rectores & discipulos debito modo sustentare, ni aliquo modo subveniretur. idque decimarum restitutione commodissime fieri posse dixerunt, quod eatenus exauditum est ut Rex Præsuli Skagafjordensis & Eja-fjordensis Toparchiæ decimas restitueret, quod ejus successor Fridericus Secundus anno 1560 die 29 Martii clementissime confirmavit (b).

§. 10.

Cum malis de Islandorum moribus, quæ incestus & adulteria rumoribus motus Rex anno 1560 utrique Episcopo Olao Hialti & Gislao
Jonæ

lius spero, & ut omnia, quæ dixi, in meliorem partem accipiatis, confido, sed non in deteriore detorqueatis, quemadmodum quidam vestrum fecerunt, quod parum curamus, quisquis enim id deridere, subsannare, aut contemnere vult, is Deum contemnit, sed se ipsum condemnât, quare diaboli ignis in ejus domum venit, eumque comburet — —
Æquo animo feram omnia illa mendacia, quæ de hac mea Visitatione effutient, nam vitam & valetudinem pro vestra salute expono &c.

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 310. 322.

(b) Vid. supra pag. 12.

Jonæ mandaret, ut novam talibus oppositam conjunctis viribus conscriberent Ordinationem, quæ cum a Rege confirmata foret in leges referri posset, uterque tale onus, cui non pares essent, subiectissime deprecati sunt, quod potissima causa fuit constitutionis, vulgo dictæ *Stóre dómur*, quam anno 1564 a 24 viris Politici Ordinis concinnatam Rex 1565 confirmavit, & legis vim habere iussit. Anno 1555 conventui Bellåstadenfi Præful interfuit, de quo supra pluribus (a).

§. II.

In bonorum Cathedralium & templorum administratione pari licentia ac ejus antecessores, non obstante Christiani III Rescripto, ne Cathedralium aut Templorum prædia abalienarentur, usus est, nam a morte Jonæ Aræsonii ad Olai obitum viginti annorum spatio, 13 Cathedralia prædia sine ulla necessitate variis emancipata fuisse constat, quorum plurima Olaium bonis mobilibus, quandoque etiam crepundiis, & vilissimis rebus vendidisse ferunt, quorum pretium & annexarum vaccarum aut earum æqvamentorum 2300 imperiales superat (b), quæ ut Cathedralia restituerentur, Herluff Daa per Nomophylaces Thordum Gudmundi & Jonam Jonæ anno 1613, judicari curavit. Pari licentia in templorum bona usus est, nam in gratiam Vigfusii Thorsteini filii *Prestsþkyld i heimalande* c: tantam fundi domestici portionem, quæ 10 vaccas, & tantum vervecum ac boum castratorum, quantum 10 vaccarum pretium æqvabat c: 20 hundredis, quæ secundum antiquissimos indices templi erant, cum notabili templi ac Pastoris damno, Vigfusio mobilibus, aut talibus, quæ alias templo attribueri debebat, vendidit (c). Contra autem in Sacerdotes quosdam triparcus

Z z 3

fuisse

(a) Vid. supra pag. 13. 303 sq. 292 sqq.

(b) Prædiorum nomina & æstimatio sunt: *Mannskadabollt* 6 C. five sex hundredæ, *Ytravatr* 30 C. *Ytravallibollt* hálfst 20 C. *Þórisfader* 50 C. *Audunarstadir* 60 C. *Núpur* 60 C. *Havastadir* 40 C. *Einarstadir* 50 C. *Saurar* 10 C. *Tungufell* 40 C. *Stafis* hálfur, 10 C. *Stóredalur* 40 C. *Síða* 12 C. Summa 482 C. cum 100 circiter vaccarum æqvamento.

(c) Cum ob varias causas notabile sit hoc documentum: 1) Quod expresse dicat & doceat, quid sit *Prestsþkyld i heimalande*. 2) Quod tam acriter in Episcoporum Catholicorum avaritiam invehatur. 3) Ingenium Episcopi quodam modo ostendat; hic sibi locum poscit:

fuisse videtur, nam pauperibus, qui nullum habuerunt intra parœciam domicilium,

scit: Ego Olaus Hialti filius, sub divina tolerantia Episcopus Holensis, per patentes hasce nostrum literas bonis viris notum facio, quod Dominus Vigfusius Thorsteinii filius coram nobis comparuerit & assenserit, templum Asense possidere fundi domestici hundredas 20 secundum statuta & consulta Papæ & Episcopi, nec quicquam pecorum, quod Episcopo & Pastori hospitio excipiendis par sit, & iusta templi dos esse debeat, possidere. Sed cum in scriptis sacris legamus templa nunquam vel plantæ pedis extensionem, aut maiores divitias possedisse, quam quæ Episcopo & Sacerdoti sufficienter sustentando suppetant, per (mille) trecentos & quindecim ac quod excurrit, ab Apostolorum tempore annos. In hac vero terra domini ædes sacras cum simplici dote, quæ illas & Pastores sustentaret, ut nec deficeret, nec minueretur, constituta primitus edificari curabant, templa autem per suas sustentarentur decimas. Hæc autem in meram simoniam, avaritiam & ambitionem conversa sunt: (enn þad hefur snúest uppí retta Simoniam, ágyrnd, og metnad) in omnium Dei Christianorum corruptionem, eorumque progeniei æternam perditionem, cædem & necem, (öllum christnum til fordiörfunar, og þeirra afkvæme til eyllífrar fordiörfunar, dráps og dauda) una cum fame & mendicatione, (med húngre og húsgángsferdum) cum avita illorum prædia fisco suo adjudicarint, aut in pignus acceperint, contra Codicis legum verba, quibus se ipsos & templa Cathedralia incautis expressionibus ditarint (ad biskupar hafa láted dæina fallnar þeirra óðalsjarder, edur þær ad panta, ímóte lögðókarinnar ordum, og hafa þar med audgad sig og dómkirkjunnar med óheirelegre fiárglúpnar); Unde bona hæc elemosyna, a bonis viris cultui divino donata, in odium & inimicitias conversa est, (hefur iú góða áltgiöf góðra manna til gudsþiónustu, snúest uppí hatur og ákiefð) contra Regum Norvagiæ pacta & vulgi nostratis cum clero conventiones, ita præcipientes: " Ut quisque templum parochiale consensu Episcopi exstruens, illi convenientem quoque dotem assignaret, unius Pastoris alimentum (eins Prestfskyldu) decem vaccarum lactantium æquivalenta, & decem non lactantium, & quinque insuper, si Diacono alimentum constitueretur (x málhytu kúgylde og x giellðfiar kúgylde, og v þar til ef Diákna skyllða være). Duorum Pastorum alimentum esset 20 vaccarum æquivalentum, & 20 hundredæ in rebus & mercibus utilis, & præterea quinque hundredæ pro Diacono, ubi id expresse commemoretur (med ij Prestfskyldum xx kúgylde og xx í góðum þríflegum penningum, og þar til v fyrer Diákna þar sem þad være ámalgad) Quæ bona Pastorum & Episcoporum sustentationi continue asserventur, huic quidem ubi visitaturus aut alia necessaria Ecclesiæ negotia gesturus advenierit. Nec hæc bona deficere, nec minui, nec etatis damnum pati debeant, templum autem ipsum per decimas conservetur, nec eorum ulla alia rationes reddantur. Si vero templum corruat, tum non majoribus impensis restitueretur, quam ab initio fuit, tanta pecunia, quantam ex decimis proximi sanguinei aut hæredes acceperant, totidem quoque pecora, si pereant, ad quodcunque templum, ut antea dictum est, contribuantur." Cum hæc ita revera obtinuisse reperiantur, cum prædicto viro Domino Vigfusio Thorsteinis filio tale pactum, talemque mitigantem conventionem in eo, ut templo 20 hundredas in pecoribus solvat, ad id restaura-

rationem

cilium, Pastoribus prædia cathedralia locare noluit, nisi plenam quotannis solverent mercedem (a).

§. 12.

Dum adhuc Pastor Laufasensis fuit, Sigridam quendam Sigurdi filiam concubinam habuit, ex qua Hialtum Pastorem Fagranesensem, & ut quidam volunt, tres alios suscepit liberos, quam Episcopus factus legitimo matrimonio conjugem adscivit, illa autem in adulterii crimine cum Biarno Sturlæo deprehensa, causata est Episcopum debita conjugalia solvendi impotentem factum esse, cujus causam ei parum honorificam in vulgus spargi curavit (b), quod ei non tantum mærori, sed etiam apud invidos & natos deridiculo fuit. Cumque multos per totam vitam, quam 70 annis egisse videtur, exantlavisset labores & molestias, quantumque

rationem templi pro 12 hundredis acceptamus, cum ille chorum sub ea lem ac templum forma edificare pollicitus sit. Præterea templo calicem sextarii capacem pro 4 hundredis, missale novum cartaceum pro 3 hundredis, & insuper duos lychnuchos pensiles æneos pro una hundreda attribuit. His omnibus solutis & expensis, quod ipsi tunc acceperunt, & nos ipsi vidimus & accepimus, nos prædictum Dominum Vigfusum Thorsteini filium liberum & quitum facimus de omnibus rationibus prædicti templi novis & veteribus reddendis, utque libere sibi vindicare queat, fundi domestici viginti illas hundredas, quæ illegitime templo oppignorata fuerunt, (lem ógudlega og ólöglega hefur vered pantad og under kyrkiuna lert) contra Codicem legum, & omnium Norvegiæ Regum privilegia, præcipientia ne ullus in avitum suum prædium jus perdat. E contra Dominus Vigfusus nobis pollicitus est, se nobis nostrisque omnibus bono & adjumento & salutari-bus ac sinceris consiliis adfuturum, quo usque uterque vivemus, idemque & nos illi, & iis, qui ad eum pertinent, in contrarium promissimus. In cujus rei confirmationem sigillum nostrum apprimimus. Scriptum Asi in Kellduhverfo, feria tertia proxime post Ægidii. Anno Christi 1553.

- (a) Tale quid etiam Gissurus in diœcesi Skalholtina fecit: Vide supra pag. 266. Quod utriusque successores Gisslaus in Skalholtina, & Gudbrandus in Holana diœcesi emendarunt.
- (b) Vulgatum fuit, quod 1550, cum ex Islandia omnium indigus fugeret, in Norvegiam delatus, diviti viduæ conjugalem fidem dederit, illam autem, cum se delusam videret, Laponem quendam magiæ peritum, magno induxisse pretio, ut ignominie aliquam inureret notam, qui suis artibus dysenteriam, quæ magnopere diu affligebatur, ei immiserit, & hoc modo ad debita conjugalia uxori præstandum ineptum reddiderit, quod, ut nemo non videt, vulgare sapit commentum.

que in eo fuit, Ecclesiæ commodis inservire studuisset, sub finem anni 1568 solito magis ægrotare cœpit, quod indies augeſcebat, ita ut postquam tres primas anni 1569 septimanas lecto affixus fuisset, Dominica 2 post Epiphantias, cum 50 aut plures annos sacrum gessisset officium, sed 17 Holanæ diœcesi præfuiſſet, piam animam exhalaret. Videtur fuisse vir pius, nudi ac simplicioris ingenii, minorisqve autoritatis, quam tempus, in quod incidebat, & res, quæ peragendæ fuerunt, exigebant.

CAP. II.

De Gudbrando Thorlaci filio.

§. I.

Parentes magni nostri *Gudbrandi* fuerunt Thorlacus Hallgrimi filius, & Helga Jonæ Sigmundini filia. Thorlacus primo fuit Stadenſis in tractu Hrutatiord, deinde Stadarbackenſis, & ultimo Thingeyrenſis parœciæ Myſta. Quem licet Jonas Arii filius & ſegnem & ſocordem in rythmo, quem de eo pepigit (a), cum is ſedecim armatorum cohorte ſtipatus ad capiendum Thorleiſum Pauli miſſus, re infecta rediret, deridendum propinaret, ſatis tamen ſtrenuus & vigilans fuit, cum officii res peragendæ eſſent, nam cum Sacerdotem ageret Stadenſem, eiſqve parœcia adjuncta eſſet Eyra Bitrenſis, ſæpe brumali tempore primo mane Eyræ apparuit, cum pedes quinque aut ſex milliariorum iter perfeciſſet. Helga autem anteqvam Thorlaco nupſit, maritum habuerat Krakum Hallvardi filium, ex quo Jonam, Olaum, & Biörgam peperit. Quorum iſte primo fuit Paſtor parœciæ Raudaſandenſis, & deinde Gardenſis in lingula Alſſtanæs. Olaus poſt Gudbrandum obtinuit præbendam Breidabolſtadenſem in Veſturhopo, Sed eandem ſororio ſuo Erlendo Pauli ceſſit, cujus ſoboles in noſtra uſqve tempora eidem præſuit. Thorlaco Helga peperit Gudbrandum & Thordum qui prædium Mardarnup incoluit, ibiqve anno ætatis 95 occubuit.

§. 2.

(a) De Thorlaco vide ſupra Tom. 2. pag. 676. De Jona Sigmundi pag. 621. ſqq. De Sigmundo ejus patre pag. 595. ſq.

§. 2.

Gudbrandus natus est Stadarbacki, anno 1542, infantiamque ibidem & Thingeyris peregit; anno ætatis undecimo in scholam Holensem, recens fundatam, ablegatus fuit, ibique sex semestria literis impendit. Quod fuerit tardæ memoriæ, sed boni iudicii, ipse de se scriptum reliquit. Rude scholastica donatus anno 1560 scholæ Hypodidascalus constituitur, in quo officio cum biennium egisset, Hafniam studiorum gratia profectus est, cumque nondum fundata esset Communitas Regia, gratuita Professorum, maxime vero Nicolai Hemmingii, & Episcopi Pauli Mathiæ, quadra vixit, qui ubi eum recte cognoscere cœpit, mire ejus ingenio delectatus, per aliquot annos sustentavit, studiorumque dux & doctor existit. Anno 1564 in Islandiam reversus Skalholtinæ scholæ præficitur (a), quam stationem post triennium cum præbenda Breidabolstadenſi in tractu Vesturhop commutavit, sacra itaque ornatus stola, & in consortium acceptis parentibus, villicaticum more patrio ibidem instituit.

§. 3.

Hoc tempore Jonas Kraki filius, Gudbrandi frater uterinus, Curio tum temporis parœciæ Raudasandensis, a longo quasi somno aut lethargo (forte per Eggertum Johannis, qui tum temporis Bai in Raudasand inhabitavit) expergefactus, persecutionum Gotſkalki Episcopi, injustorumque ejus judiciorum, quibus avo suo materno Jonæ Sigmundi filio tria prædia & quatuor villas summa injuria expreſſerat, meminisse cœpit; Sed cum causâ jam alto sopita somno quinquaginta plus annis quievisset, sine Regio mandato aut venia eandem suscitare frustra futurum videbatur, quare Jonas in Daniam transiit, Regium imploraturus auxilium, qui extemplo insulæ Præfecto Paulo Stigoti mandavit, ut de causæ connectione inquireret, & ex legum præscripto decerneret. Præfectus autem probe prævidens quantæ consequentiæ hæc causâ esset, media via incedere voluit, ita ut Jonas aliquid obtineret & pecuniaria quâdam mitigatione

(a) Vide supra pag. 173.

tione contentus esset, quam conditionem Jonas quidem non plane respuit, sed priusquam res ad umbilicum duci potuit, Paulum mors abripuit, & pars contraria eandem occasionem arripiens tergiversari coepit, quod Jonæ etiam causæ ulterius persequendæ tædium injecit, ita ut ab ejus actione desisteret. Quod non ferens Gudbrandus, concessa uterino fratri Olao Kraki præbenda Breidabolstadenfi, parentumque cura ipsi commissa, Hafniam questum antiquas Gotškalki injurias & res ablatas repetitum contendit, quod ei ex voto cessit, mandavit enim Rex novo insulæ Præfecto Christophoro Walkendorfio, ut de causa legitimam diceret sententiam, quod ille quam primum in Islandiam venit perfecit, Besfastadas enim utroque Nomophylace Ormo Sturlæo & Eggerto Johannis, unacum aliis evocatis, causam proposuit judicandam, qui tandem unanimi sententia pro tribunali dixerunt, cognationem illam quam Gotškalkus Episcopus inter Jonam Sigmundi & uxorem ejus Biörgam Thorvaldi filiam evulgaverat, & quorundam testium jurejurando confirmari curaverat, falsam & fictam fuisse, omniaque Gotškalki de Jona & Biörga huic fundamento superstructas sententias, nullius pretii & illegitimas esse, prædique hoc sub prætextu illis ablata, eorum hæredibus restitui debere (a).

S. 4.

His successibus lætus, & in oculis & ore vulgi clarus, Gudbrandus Holas, regimen scholæ discessu Martini Rectoris vacuum suscepturus, proficiscitur, quod unico tantum anno administravit, nam dum Hafniæ moratus fuerat, Gudbrandus hoc ipso anno 1569 post Epiphaniæ festum Dominica secunda diœceseos Holanæ Præful Olaus Hialti filius piam efflaverat animam. Universus autem diœceseos clerus pro more seculi ad eligendum successorem convocatus, secessionem fecerat, ita ut viginti quatuor votis Sigurdus Pastor Greniadarstadenfis, Jonæ Episcopi filius, & hoc tempore ephoriam diœceseos gerens, Episcopus expeteretur. Reliqua autem in Biörnum Gislai, Sacerdotem Saurbajensem, collinearent, quæ ad Regem transmissa tacite rejecta fuerunt, Gudbrando autem mandatum, ut Hafniam se conferret, & nequid per ejus absentiam res scholastica detrimenti caperet, mittitur in Islandiam qui Rectoris munus capesceret

(a) Initia hujus controversiæ attulimus supra Tom. 2. pag. 622.

capesceret Johannes Gillebrun. Gudbrandus itaque, ut jussus fuit, Hafniam contendit, illucque delato suprema Holanæ diœceſeos ephoria committitur, infulaque episcopali ab Episcopo Siællandiæ Paulo Matthiæ, suo quondam, & quoad vixit, summo & constanti fautore ornatus, anno 1571 in patriam revertitur.

§. 5.

Quam primum cathedram episcopalem ascendit, multarumque animarum in se susceperat curam, de idoneis ad scopum sibi propositum perveniendi mediis cogitare cæpit, quorum primum & præcipuum esse idoneos verbi præcones, quorum unicum opus & scopus esset animarum cura. Sed quam difficulter tales exstituri forent, quamdiu illis cum extrema paupertate conflictandum, noctu interdiumque ad propriam sui suorumque sustentationem acqvirendum, laborandum esset, non ignoravit; hoc itaque ut removeretur obstaculum, supplicibus literis, anteqvam Hafniam reliquit anno 1571 Regiæ Majestatis oculis miseram Islandiæ Sacerdotum conditionem, & inde profluentia Ecclesiæ incommoda ac detrimenta graphice depicta subjecit, humillime rogans, ut ex connata pietate, & philanthropia, in gloriam Dei & animarum salutem, illarum enim rem hic agi, huic necessitati subvenire vellet. Quæ supplicatio intercedente & petitionem commendante Doct. Paulo Matthiæ, Gudbrandi constantissimo fautore, optatissimum tulit fructum, nam extemplo gratiosissime respondit Rex datis ad Bucholtium literis, quibus mandatur, ut ex cænobii Mödruvallensis proventibus centum quovis anno Joachimici, pauperum pastorum usibus infervirent, quos Præfectus unacum Præfule quotannis inter maxime egentes divideret. Præterea illis, qui nullum haberent habitaculum, id illis assignarent, omnibusque rite dispositis, ne unquam mutari possent, Regiæ confirmationi subjicerent (a).

§. 6.

Cum hoc modo de salarii augmento pauperrimis diœceſeos Sacerdotibus prospectum esset, restabat, ut ad tenorem Regii mandati justa

A a a 2

institu-

(a) Vide supra pag. 17.

institueretur distributio, & ut habitaculorum egentibus de illis provideretur, quæ partim ex templi cathedralis prædiis, modo aliqua intra paræciæ limites sita haberet, partim ex monasteriorum possessionibus, ab Episcopo & Præfecto denominanda erant, quæ de re inter illos convenire non potuit, priusquam anno 1574, cum tandem suam Regio arbitrio sententiam subjecerunt, qui eandem gratiosissime confirmavit (a).

§. 7.

Dum hæc gerebantur, de gregis suæ commissi curæ, non modo salubri animarum pabulo, sed etiam de modo & mediis, quibus id commodissime illi proponeretur, ita ut quam facillime, & maximo earundem emolumento, in succum quasi & sanguinem verteretur, cogitare & prospicere cœpit. Ex experientia & præcedentium Episcoporum exemplo, quam difficile esset, alte defixum & irradicatum Papismi fermentum ex mentibus mortalium, præsertim creduli, & inanes cæremonias ac exteriora, quæ oculis occurrunt, amantis vulgi, eradicare, & ejus loco novam, sed pluribus odiosam, licet salutiferam doctrinam instillare, probe didicerat. Neque quantillum indoctorum Sacerdotum fermocinationes, ad rem tanti momenti perficiendam contribuerent, ei ignotum fuit. Prævidit etiam vir perspicax unum bonum libellum, quem assidue legere & relegere possent, quam permultas tales conciones, multo majorem fructum facturum fore. Cumque rudimenta typographiæ apud hæredes, sui in parœcia Breidabolstaden si prædecessoris, Jonæ Matthiæ filii conspexisset, de tali, sed multo & perfectiore & ornatiore erigenda officina cogitare cœpit, commodeque incidit, ut Jonas Jonæ Matthiadæ filius, qui patri quondam in opere perficiendo minister & spectator adstiterat, aliquam artis cognitionem haberet, neque ab ejus exercitio abhorreret; Autor ei itaque fuit, ut ad externos abiret, perfectamque ejusdem peritiam sibi acquireret, ad quod perficiendum impensas libenter subministravit. Ipse interea magni sui fautoris & euergetæ Pauli Matthiæ Episcopi Siællandiæ ope (b) typos, aliæque tali instituto necessaria instrumenta, præparari curavit.

§. 8.

(a) Vid. supra pag. 20.

(b) Binæ literæ Gudbrandi Episcopi ad D. Paulum Matthiæ hac de re scriptæ, ut videtur,

§. 8.

Transacto, a quo Cathedram ingressus est, uno tantum triennio,
parata ad erigendam perfectam typographiam omnia habuit, eiqve Jonam
A a a 3 Jonæ

1573 & 1575, ex Gudbrandi Episcopi autographo in *epistolarum collectione* (Bibliothecæ Magnæ N. 241 in Quarto) tales sunt: *Quamquam clarissime Domine Doctor parum verecunde agere me non ignorem, quod Tibi omni eruditionis laude excellentissimo, & negotiis officii & vocationis occupatissimo toties obstrepere ausim meis literis tam barbaris & nullo elocutionis splendore exornatis, tamen cum animi Tui candor & humanitas fere nimia sint, non solum cum præsens, sed magis cum absens sum, optime perspecta, non possum non liberrime ad Tuam humanitatem scribere. Quare T. h. erit, etiam hac vice absentem, ut soles, humaniter audiendo tolerare. At primum ad literas in Junio mihi redditas, ago gratias, quod me tam humaniter consolaris, mones, doces, juves, nec quicquam mihi jucundius esse poterit, quam quod sentiam Tuum integrum erga me adhuc esse animum. Si quid a me neglectum fuerit, dabitur opera ut corrigatur, quod ad officium vel istos scolasticos attinet, at bene novit meas condiciones tui temporis bonus ille vir, neque eram tam parvus ut ille calumniatur, sed dedi illi tantum papiri, quantum habere potui a mercatoribus qui huc navigant, sed parce admodum has merces miserunt, quarvis sæpissime ea de re interpellentur; quapropter cum audiam nunc papyrum apud vos parari, vellem eam libenter isbinc habere. In superioribus literis (quas invito mihi fere extorsit quidam meus conterraneus miser sacerdos, qui Hassniam se navigaturum dixit, oravitque, ut in causa non levi commendatorem sui apud vos agerem) T. humanitatem oravi, ut mihi mittantur sequente anno duodecim fasciculi, tum in usum scholæ, tum etiam ad imprimendum aliquot libellos scholæ & ecclesiæ huic utiles, nam habeo officinam typographicam vetustate nonnihil corruptam, sed quæ resarciri potest; est etiam apud me qui artem imprimendi utcumque didicit, ita nihil restat nisi papyrus & atramentum, quod etiam oro mihi mittatur jussu paratum, en halffottung fort faffue, addantur etiam aliquot pelles, has vocant ballefkin. Hæc si miserit T. h. non dubito quin rem faciatis Deo gratam & nobis utilem. Verum quanti hæc omnia constant, volo mihi simul indicari, promitto bona fide me velle solvere & satisfacere. Sollicitavi aliquoties Hambugenses mercatores hac de re, sed frustra, quare jam ad vos confugio, nec quicquam aliud — peto mihi mitti. Porro propter Regis literas mihi missas, audio nostrum Præfectum, nescio quæ mihi comminatum, incitatus etiam ab aliis, qui hac omnia suo more in pejorem interpretantur partem; Sed Domino Deo committo eventum. Si gravis esse ceperit aut injuriosus, certe me ipsum sequenti anno apud vos, Deo adjuvante, videbitis. Jubet T. h. ut M. Nicolao scribam, & ipsi, ut æquum est, gratias agam pro tanta opera. Cui mandato libens obsequeretur, si non præceret literas solas sine ulla grati animi significatione mittere, quare T. h. oro, ut in hac re sim apud vos excusatus. Scripsi superioribus literis Ericum illum fecisse naufragium, jam audio nostram polentam periisse, libros autem valde corruptos esse. Similem fere fortunam altera navis*
Marci

Jonæ ab exteris reducem præposuit, cui, & ejus in officio successoribus, prædium Nupufell in perpetuum habitaculum impetravit, ibique aliquamdiu

Marci (*) experta est, ita quod neutra ad nos pervenerit. Non sibi multum lucri, nobis autem plurimum incommodi, creat Marcus; Nam & alii probibentur mercatores, ne ad nos veniant, ipsius autem naves ultrice quadam fortuna repelluntur, atque ita destituimur omnibus rebus necessariis, quæ hic importari ab exteris solent, præcipue vino, quod non tantum, quantum ad sacros usus sufficit, advehitur pro omnibus ecclesiis hujus diæceseos, atque hæc inopia hanc maxime partem insule affligit, & optarem Marcum istum a vobis admoneri, ut propter præsentissimum, quod instat, periculum, curet huc duas tonnas advehi, easque non aliis quam mihi diuendat, meum enim est subditis vinum procurare (**), & hoc præcipuum est. Gunnlogum conveni, sed is dicit se patri suo Ormero dedisse hos 5 daleros, ut is vobis solvat; attamen syngrapha apud me servabitur, donec certior a vobis fiam, an Wormerus satisfecerit nec ne.

Ad Doct. Paulum.

Plurimum lator illud tempus adesse tandem, quo superatis jam molestiis quorundam paululum mihi respirare liceat. Accepi enim T. b. literas unacum R. M. literis, quibus dici vix potest quantum sum recreatus, tum quod hanc rem ad utilitatem ecclesiæ & multorum salutem spectare videam, tum etiam quod æmuli & nostri ordinis osiores illa causa exciderint; Quæ in re quantum T. b. debeant nostræ ecclesiæ (ut in multis aliis), non possumus dicere; T. enim b. auxilio multis privilegiis & immunitatibus a clementissima R. M. sumus ornati (**). Deus illa omnia vobis in æterna vita recompensabit. Nunc igitur ad T. b. literas: Quod ad mitigationem illam attinet quam institui optas, fiet quantum necesse videtur; Nam verum est, miseras mulierculas nimis gravari, si ista disciplina (****) rigide observaretur. Contuli etiam hæc de re cum Johanne Bochofft, qui in mense Julio domi fuit meæ; Is omnem benevolentiam mihi in posterum pollicetur, & spero ipsum, quod probum virum decet, facturum, tum in hac re, tum aliis omnibus. A. Balthazaro missa accepi, sed atramentum illud & pelles fere remissem, nam superiori anno ne jota ea de re scripsi. Præterea pelles hic parari possunt, verum qua ratione ipsi satisfactum iri hac vice putem, non video. Nam Hamburgensibus mercatoribus remotis, ceteri, qui adsunt, mercatores nullos nobis daleros adferunt, neque sal, unde butyrum & carnes saliantur; quare siquid restat, oro ut in sequentem annum solutionem plenam expectet. Saxonem accepi, & ago gratias. Quod ad illum adolescentem Haquinum attinet, ago gratias T. b. quod mea ipsi commendatio profuerit, & optassem ipsum in numerum Studioforum receptum fuisse, nam

(*) Hic Marcus Hefs, Consul erat Havniensis, qui plurima de mercatura in Islandia exercenda privilegia a Regibus nactus fuerat.

(**) Vid. supra pag. 313.

(***) Vid. ibid. pag. 20. sq.

(****) Conf. loc. cit. pag. 23.

diu typographiam exercuit. Sed cum res tanti momenti ipsius præsentiam posceret, Holas eam transportari curavit, ipseque, quamdiu superfuit, omnium eo pertinentium supremum egit concinnatorem, nullisque pepercit impensis, ut opus quam elegantissime procederet, instrumenta enim typographica, aut ab exteris allata, aut ipsius manu fabricata, aptissima fuerunt, quicquid enim aut vidit, aut aliorum relatione percepit, propria manu extemplo affabre facere potuit, multa etiam, nullo prævio exemplo, ipse excogitavit & perfecit. Hinc factum est, ut typis semper uteretur elegantissimis, nam quotiescunque hebescere aut alio modo minus nitidi fieri videbantur, recentes statim restitui curavit. Cartam nunquam nisi nitidam & durabilem admisit, libros autem quos ecclesiæ emolumento utilissimos existimavit, aut ipse ex Danica, Germanica aut Latina Lingva in Islandicam transtulit, aut ab aliis translatos relegit & correxit, tantaque dexteritate opus utilissimum processit, ut paucos intra annos, quævis fere domus optimis libris abundaret.

§. 9.

in istis grammaticalibus novi ipsum pro sua ætate sic satis profecisse, quare, ut illud quam primum fiat, oro. Parentes illius spero ad vos literas missuros & alia. In illa navi, quæ Johannem Boecholt vexit, misi literas & 120 pisces, hac autem vice nullum gratitudinis signum mitto, nisi solummodo unam tonnam butyri absque sale, nam si quis vel viginti daleros pro una tonna vellet exponere, non erat venalis in tota hac diœcesi, quare oro, ut hæc nostræ conditiones me excusatum apud T. b. habeant. De melle non ero ultra molestus; Nostra nobis miseria & penuria ferenda est. Mittitur ana solummodo R. M. navis ad nos, ceteris mercatoribus expulsis, idque ea ratione, ut vel inviti cogantur omnes homines in hac diœcesi ad hanc unicam navem mercatum ire, quod quam sit impossibile & iniquum, Deus novit. Ad officinam typographicam quod attinet, pro qua restauranda nunc aliquot annos sumtus feci non contemnendos pro meæ fortunæ conditione, velim paucis, quomodo se res habeat, exponere: Curavi hoc anno aliquot libellos imprimi, sed antequam finem operi impressor fecisset, torcular (seu pressen) vetustate disruptum est, ita ut non possit ulla ratione apud nos reparari. Verum quoniam propter gloriam Dei propagandam hos sumtus fecerim, dolet mihi me tam cito incepto opere coactum esse a ceteris desistere, quare meum impressorem ad vos mitto, ut hoc solummodo anno apud aliquem typographum maneat; Interim ut vestro consilio & auxilio provideat, ut aliud torcular meo sumtu & mediocri pretio nobis comparet, secumque anno sequenti nobis adferat. Nicol. Bibl. amicus meus scripsit mihi & promisit, si puerum mitterem, velle se cum Academiâ typographo agere, ut ipsum in hac arte instruat, ipsumque typographum bona fide hoc ipsi promississe. Hac spe ductum commendo vobis hunc juvenem Jonam, quem statim ubi venerit ad vos, vellem ut ad prædictum Typographum Andream se conferat, & apud ipsum hac hycem maneat.

§. 9.

Dum ea, quæ ad magnum, quod animo volvebat, propositum, totius scilicet Sacri Codicis editionem; præparabantur, operi manus admovit, universaque *Biblia* in sermonem Islandicum tranferre aggressus est. Adornaverant quidam viri docti quorundam Sacri Codicis librorum versiones, quorum celeberrimi sunt, Gisslaus Episcopus, qui aut universos *Prophetas*, aut magnam eorum partem, exposuit; Gissurus Episcopus *Proverbia Salomonis & librum Syracidæ*, ut & alia quæ *Apocrypha* vocantur, & tandem Oddus Gotskalki universum *Novum Testamentum*, quorum laborem Gudbrandus parum æstimasse videtur; Scribit enim in alloquio ad lectorem ad calcem Codicis impresso, ut & alibi, *quod solus plerumque translatoris, correctoris & revisoris vices egerit*, quæ omnia tantillo tempore absolvisse herculeum fuisse laborem nemo negare potest, aliorum enim versionibus etsi adjutus fuerit, multum tamen & temporis & laboris dispendium poposcisse verisimile fit. Cumque tota *Biblia* eundem, & sibi semper similem, repræsentent genium & dictionem, quæ huic viro propria fuisse dici potest, ita ut de ejus assertione, quod solus omnia transfulerit, aut ita aliorum versiones correxerit, ut ab ipsius genuina dictione non discrepent, ne minimum dubitemus (a). Versio ex *Luthero* non modo accurate transfusa, sed & expressa esse videtur, nam si pauca exceperis loca, *Lutherus* se ipsum melius exprimere non potuisset, dictio præterea valde similis, pura scilicet, simplex, heroica, venusta quidem, sed sine ornatu, & verba rebus apprime aptata. Et ut nihil deesset quod opus ornare posset, figuras, arcam fæderis, tabernaculum, *Aaronis* habitum, templum *Salomonis*, & ejus instrumenta & utensilia, repræsentantes, ab *Hamburgensi* quodam cive commodo accepit; Literas autem initiales aliaque ejusmodi ipse & delineavit & exsculpsit,

(a) Cum *Gudbrando* Episcopo a quibusdam objiceretur, quod sibi soli omnia tribuendo aliis detraxisset, in Præfatione *Viti Theodori Summarie Veteris Testamenti* præfixa se ita excusat: *Sunt qui in me carpunt, quod aliorum Sacri codicis translationem mihi tribuere voluerim, quoniam aliquando mihi exciderit, quod solus sæpissime, relegere, corrigere, & explicare necessum habuerim; his autem verbis omnium Sacræ Scripturæ librorum versionem minime mihi arrogare cupiri; Constat enim Novum Testamentum, quosdamque alios Vet. Testamenti libros ab Oddo Gotskalki filio (beatæ memoriæ) expositos, quam versionem mihi minime attribuo; quamvis secundum Regiæ majestatis mihi quæ a Deo concessum judicium hos libros relegerim, variisque locis emendarim.*

sculpsit, tandemque ut involucrum & compactura reliquo operis apparatus responderet, 100 exempla Hamburgi compingi curavit, indeque bibliopegam evocavit, qui Islandos hoc artificium edoceret, hæc omnia uno tantum biennio per Jonam Typographum & septem socios perfecit, qui supremam manum anno 1584 d. 29 Junii operi admovit.

§. 10.

Ut ad aggrediendum magnum & utilissimum opus, animum ei au-
xerat privilegium Regium, datum 1579 d. 19 Aprilis, quo ipsi soli *Biblia Is-*
landica imprimendi potestas conceditur, & unicuique in Islandia templo,
ut ei statim unum expendat Joachimicum, & præterea ut impressi codi-
cis unum exemplum promte numerata pecunia sibi compareret, injungeba-
tur; Ita ad levandas impensas non parum fecit ipsius Regis munificentia,
qui ei haud contemnendam summam dono dedisse fertur (a), cumque
quodvis exemplar 10 constaret Joachimicis, impensæ brevi sunt remune-
ratæ (b). Et quoniam *Novum Testamentum* maxime desiderabatur, illud
figillatim edidit anno 1609, utrum autem plures libros Biblicos separatim,
excepto *libro Jonæ*, *Proverbiis*, & *libro Syracidæ*, ediderit, nobis non
liquet,

(a) Sunt qui Regem ei 500 Joachimicos numerasse autumant, sunt etiam qui 300, & qui minimum, 200 determinant. *HELVADERUS* autem 3000 imperiales a Rege hunc in usum datos esse asserit, (citante Summe Venerab. *HARBOE* in *Isländische Bibelgeschichte*).

(b) Exempla pauperrimis templis & personis vendidit 8 vel 9 Joachimicis. Ditiorebus autem 10 vel 12, ut medium proportionale videatur fuisse 10 imperiales. Quod autem tam operosi in hac Bibliorum editionis descriptione fuimus, præsertim cum Summe Vener. *HARBOE* Sælandiæ Episcopus meritissimus, elegantissimo suo & curatissimo tractatu *Isländische Bibelgeschichte*, in scripti periodici *Dänische Bibliothek* Tom. 8. inserto, magnum nobis hac in re otium fecisse merito censei queat, has habet causas: 1) Quia hæc versio sacri codicis in lingua Islandica omnium prima est. 2) Ab uno homine parvo temporis tractu facta. 3) Est omnium, quæ unquam a privata persona adornata fuit, nitidissima. 4) Omnibus ob dictionis puritatem semper acceptissima, ita ut hodieum aliis recentioribus præferatur. 5) Quod si novum in Historia Ecclesiastica non constituit periodum aut limitem, certe novam & clariorem, quam unquam antea fuit, lucem in Ecclesia Islandica accendit, unde eam ut opus omnium utilissimum prædicare non veremur.

liquet, *Summarias* certe binas vulgo pergratas emisit, aliaque permulta, quorum jam vix memoria superest.

§. II.

Ut autem fidem nostram liberemus, & re ipsa demonstremus, quantum curam magnus noster Gudbrandus evangelicæ doctrinæ propagationis gesserit; Catalogum quorundam librorum ab eo in lucem emissorum hic listi curabimus (a), quorum plerique ab ipso, aut per alios ipsius auspiciis in

(a) Nomina librorum hæc accepimus:

- 1) *Nic. Hemmingii Lífensvegur (via vitæ)*, Havnæ anno 1570 Danice conscriptus, sed rogatu Gunnaris Gíslai filii ab Episcopo Gudbrando translatus, & Gunnari dedicatus. Accedunt duæ conciones Dominica 13 & 18 post Trinitatis habitæ. in 8. — — 1575. 1599.
- 2) *Petr. Palladii Catechismus* a Gudbrando translatus. in 8. — — 1576.
- 3) *Job. Pfeffinger* um mannsins rettlætning fyrer gude og góðverkin (*de justificatione*) eod. interprete. in 8. — — 1576. 1615.
- 4) *Calendarium Islandicum*. — — — 1576. 1611.
- 5) *Avenarii Bænabók (liber precum)*. — — — 1576. 1621.
- 6) *Lögbók (codex Legum)* in 8. — Holis 1576 & Nupufelli 1578.
- 7) *Nic. Palladii* af christilegre mannsins afgangungu. b) af christilegum Riddaraskap. c) af Riddaraskap Pápastanna. d) af mannsins rettlætningu. e) um dómadag. interprete Episcopo Gudbrando. in 8. — 1577.
- 8) *Urbani Regii Lækning sálarennar (Antidotum animæ)* eod. interpr. in 8. 1578. 1591.
- 9) *Johan. Spangenberg* fimtán Líkpredikaner (*conciones funebres*) eod. interprete in 8. — — 1578. 1598.
- 10) *Huberinus* um Guds náð og reide. (*De ira & gratia divina*) interpr. Episcopo Olai Híalti filio — — — 1579.
- 11) *Salomonis* Orðskvider (*Proverbia*) in 8. — — — 1580.
- 12) *Bók Jesu Syrachis* in 8. — — — 1580.
- 13) *Dominicale*. in 8. — — — 1581. 1599. 1609. 1617.
- 14) *Biblia Sacra*. in fol. — — — — 1584.
- 15) *Psalmbókenn, (collectio hymnorum)* — — — — 1589.
- 16) *Viti Theodori Summaria Bibliorum* interpr. Episc. Gudbrando. in 4. 1589. 1591. 1602.
- 17) *Biblia Parva*, in Islandicum ex Latino sermone versa ab Aringrím Jonæ. in 8. — — — — 1590. 1622.
- 18) *Andræ Musculi Bænabók, (Liber precum)* interpr. Episcopo Gudbrando. in 12. — — — 1590. 1597. 1611. 1622.
- 19) *Hrædeleg* harmaklögung fordæmdra i helvíte — — — 1590.
- 20) *Arngrími Jónæ Commentarius de Islandia*, Latine. in 8. — — 1592.

21) Um

in lingvam Islandicam translati sunt, fed ab ipso magna cura revisi & correcti; De quibus observandum est: 1) Neque hunc catalogum ita perfectum

B b b 2

- 21) Um mordbrefabæklingenn, (f. Gudbrandi Episcopi *Apologia* pro Jona Sigmundino *prima*) in 8. — — — 1592.
- 22) Mölleri Eintal Sálarennar (*Soliloquium animæ*) interprete Arngrimo Jona. in 8. — — — 1593. 1599. 1611.
- 23) *Graduale cum manuali sacerdotum*, in 4. — — — 1594. 1607.
- 24) *Polyc. Lyferi* Um góðverkenn (*De bonis operibus*) in 8. — — 1594. 1615.
- 25) *Nicol. Palladii* Um dómsdag (*de die extremi judicii*) in 8. (Conf. supra Num. 7.) — — — 1594. 1611.
- 26) Amínning og Undervísun af þessum háskafamlegum eymdartíma. Accedit concio pœnitentialis autore *Petro Winsrupio*, in 8. — — 1594.
- 27) *Catechismus Minor*, (conf. No. 2.) — — — 1594. 1617.
- 28) *Confirmatio Catechumenorum*, ad tenorem Ordinationis Saxonicæ concinnavit Episcopus Gudbrandus. in 8. — — — 1594. 1596.
- 29) *Arngrimi Jonæ Conspicillum quotidianum*, Islandice — — — 1594.
- 30) *Gudbrandi Episcopi Apologia* pro Jona Sigmundino *secunda*, Islandice. in 8. — — — 1595.
- 31) Um það retta kirkjunnar straff og lykjavallded, per Episcopum Gudbrandum. in 8. — — — 1596.
- 32) Historia þínunnar og upprifunnar Drottins vors Jesu Christi, þar med einnin eyding og nidurbrot borgarinnar Jerusalem; per eundem in 8. — — 1596.
- 33) Alldingardur Sálarennar (*Hortus animæ*). — — — 1596.
- 34) Amínning til Presta; ex 1 Cor. 4 Cap. 1. 2 v. in 4. — — 1596.
- 35) *Nic. Hemmingii Antidotum*; interprete Gudmundo Einaris. in 8. — 1596. 1600.
- 36) Um Eida &c. (*de juramentis*) — — — 1596.
- 37) *Hieron. Savanarola* Spegell þess synduga (*Speculum peccatoris*); interprete Gudmundo Einaris. in 8. — — — 1597.
- 38) Davidspfaltare fá stutte; five flores quidam ab Arngrimo Jonæ ex Pfalterio Davidis collecti. in 8. — — — 1597.
- 39) Postilla in Evangelia & Epistolas, unacum antiqvís qvibusdam in Evangelia versibus memorialibus; per Episcopum Gudbrandum; Islandice. — — — 1597. 1609.
- 40) Þíningarhistoriann; Accedit: Um dóm yfer Christo og hanns krossgaungu. in 8. (Conf. supra Num. 32). — — — 1598.
- 41) Brunnur Lífiens (*Fons Vitæ*) interprete Episcopo Gudbrando. in 8. — — 1598.
- 42) *Job. Galli* Um Sacramented; interprete eodem. in 8. — — 1598.
- 43) Leikmanna-Biblia (*Biblia Laicorum*); Accedit Appendix de Sacra Cæna & exorcismo. in 8. — — — 1599.
- 44) *Thomæ Streiberi* Huggunarbæklingur. in 8. — — — 1600.
- 45) Passiupredikaner; interprete Gudmundo Einaris filio; in 8. — — 1600.

fectum esse, ut nulli hic desint ab eo editi libelli, nam contrarium ostendit series annorum, quibus nulli libri adscripti sunt. 2) Nec nos omnes hos

45)	<i>Enchiridion</i> de articulis fidei, ex libris <i>D. Chytræi</i> & <i>M. Chemnitii</i> excerptis & transtulit Episcopus Gudbrandus. in 8. — —	1600.
47)	Baklingur um ódaudleik fátarinnar, breinsunarelldinn, bænaákall til Heilagra, endir veralldarinnar, upprifu frammlidiinna, síðasta dóm, helvíte og um eilíft líf; Cui accedit <i>Marci Marii</i> de Novissimis. interprete Episcopo Gudbrando. in 8. — —	1601.
48)	Spurningakver út af trúarennar artikulum — — —	1601.
49)	Registur yfer Bibliuna; sive index S. Scripturæ secundum ordinem alphabeticum. — — —	1602.
50)	<i>M. Lutheri</i> Um andleg hervopn; ex <i>Ephes. 6. v. 10</i> sqq. in 4. — — sed in 8. —	1602. 1606.
51)	<i>Viti Theodori</i> Barnapredikaner (<i>Postilla</i>) interprete Episcopo Gudbrando. in 8. — — —	1603.
52)	<i>Nicol. Selnecceri</i> Utlegging yfer Esaja Cap. 53. eod. interpr. in 8. — —	1604. 1606.
53)	<i>Andrea Mariager</i> Utlegging yfer Fader vor. eod. interprete. in 8. — —	1606.
54)	Utlegging yfer ydranarpsálma Davids. in 8. — —	1606.
55)	<i>M. Lutheri</i> Sermones. Islandice — — —	1606.
56)	<i>Gudbrandi</i> Bænabók (<i>liber precum</i>) — — —	1607.
57)	<i>Möllerí</i> Forfedrabænaabók (<i>Meditationes Sanctorum Patrum</i>) in 8. — —	1607.
58)	<i>Pbil Nicolai</i> Spegill eylífs lífs (<i>Theoria Vitæ æternæ</i>) interpr. Gudbr. in 8. — —	1608.
59)	<i>Gudbrandi</i> pro Jona Sigmundino <i>Apologia tertia</i> ; Islandice. in 8. — —	1608.
60)	<i>Syndakedian</i> (<i>catena peccatorum</i>); ex Danico transtulit Gudbrandus Episcopus in 8. — — —	1609.
61)	Nýa Testamented; in 8. — — —	1609.
62)	<i>Lutheri Catechismus Major</i> . Islandice. in 8. — —	1610. 1619.
63)	<i>Andr. Pangratii</i> <i>Postilla</i> ; interprete Episcopo Gudbrando. in 8. — —	1610.
64)	<i>Nic. Arctandri</i> ydrunarspegell; eod. interprete. in 8. — —	1611.
65)	<i>Mollerí</i> <i>Manuale</i> , eod. interpr. in 8. — —	1611.
66)	Vísnaabók, partes duæ. in 4. — —	1612.
67)	<i>Arngrimi Jone</i> Anatome Blefkeniana. Latine. in 4. — —	1612.
68)	Haggunargreinir, og um góðverkinn. in 8. — —	1614.
69)	<i>Nicol. Selnecceri</i> in librum Jonæ & Ruth; interpr. Gudbr. Episc. in 8. — —	1614.
70)	<i>Mollerí</i> <i>Mysterium magnum</i> eod. interpr. in 8. — —	1615.
71)	<i>Lutheri Catechismus minor</i> cum explicatione erotematica Latina, unacum confessione scholastica. in 8. — —	1616.
72)	<i>Donatus</i> , <i>Grammatica</i> , & <i>Vogelmanni</i> elegantia. — — —	1616.
73)	Plalmur Davids 91. cum Commentario Arngrimi Jonæ. in 8. — —	1618.
74)	<i>Sigismundi Svevi</i> Vínafpegell (<i>Speculum amicitia</i>) transtulit Svenó Simonis. in 8. — — —	1618.
	75) Sancti — — —	1618.

hos libros, aut jam habere, aut unquam conspexisse, multa enim ejus viri opera ad nos non pervenerunt, quæ autem adferimus, aut doctorum virorum scriptis, aut amicorum relationibus, aut tandem autopsiæ tribuenda sunt. 3) *Quædam* ita affecta esse, licet exstent, ut annus adscribi non possit, cum capite & calce mutilata sint. 4) *Quædam* horum, quæ adferimus, bis aut ter edita esse.

§. 12.

Quemadmodum vigens & vivus in eo totus fuit, ut purum Dei verbum hujus typographiæ beneficio per patriam disseminaretur, ita etiam ut idem post sua fata continuaretur, sollicitam gessit curam. Hinc in suo testamento condito Holis d. 12 Septembris 1611 cavit, ut omnia ad Typographiam & artem Bibliopegarum pertinentia instrumenta & utensilia filio suo Paulo cederent, si viribus & voluntate usurpandi non careat, sin minus, ut facta testā Holis conservarentur, si forte quidam successorum aliquid imprimi velint, in laudem Dei, & bonorum emolumentum (a). Cum vero Paulus anno 1622, ante patrem, fatis cesserit, &

B b b 3

Præsul

-
- | | |
|--|---------------|
| 75) Sancti <i>Bernhardi</i> krosskvedjur. Versio metrica Arngrimi Jonæ. in 8. | 1618. |
| 76) <i>Hammeri</i> Krossgaungur, eod. interpr. in 8. | — 1618. |
| 77) Plálmabók, in 8. | — 1618. 1619. |
| 78) Passiu predikaner (<i>conciones in passionem Christi</i>) interprete Episcopo Ottone Einari. in 8. | — 1620. |
| 79) <i>Adami Frankii</i> Margarita Theologica in usum scholarum Islandiæ. Latine, in 12. | — 1620. |
| 80) Bænadagapredikaner (conf. Num. 78). | — 1620. |
| 81) <i>Ottonis Casmanni</i> Sönn gudrækne og chriftelegur kiærleike (<i>cara pietatis & rara caritatis incendium</i>) interprete Jona Biarni in 8. | — 1622. |
| 82) <i>Joach. a Beust</i> sermo de prædestinatione divina; transtulit Sigurdus Einari. in 8. | — 1624. |
| 83) <i>Jonæ Biarni filii</i> Samtal Guds við Evu og börn hennar. metricæ in 8. sine anno. | |
| 84) Siö ydranarplálmur Davids. in 8. sine anno. | |
| 85) Catonis <i>Moralia</i> Islandico-Latina. | |

- (a) Articulus ex Testamento Divi Gudbrandi defunctus & verbotenus translatus talis est: *Omnia ad Typographiam & artem Bibliopegarum pertinentia instrumenta Paulus retineat, volo; si viribus & voluntate ad iis utendum non destituitur, sin minus, facta testā heic conserventur, si forte successores aliquid imprimi carent in Dei laudem & bonorum emolumentum.* Dat. 12 Sept. 1611.

Præful integro, qvo ei superfuit quinqvennio, hoc testamentum non mutaret, & in fatalem tandem morbum incidens, ut omnia ad typographiam & artem Bibliopegarum pertinentia sedulo conquirentur, & certis inclusa loculis probe conservarentur, ipsa deniqve Typographiæ domicilia occluderentur, iusserit, pleriqve id ita acceperunt, ac si ille hæc universa Cathedræ & subsequētibz Episcopis testamento reliquerit, qvōd ex subnexis *ARNGRIMI* verbis clarius disci potest (a).

§. 13.

Hoc modo, qvasi ante oculos Sacerdotum pictis & in manus traditis, qvæ docerent, & rudioribus publice privatimqve instillarent, auctisque eorum salariis & conditionibus dilatatis, illorum commoda, quando & ubi potuit, promovere non intermisit, in eorum enim gratiam anno 1606 ad Holanæ dioceseos incolæ patentes misit literas, quibus monet, ut qvi decimas pastori ob paupertatem solvere non debent, illorum commodis unius diei labore inserviant (b). Pari modo illos ut sedulo officio incumberent, admonere non neglexit, & in everrendo fermento Papistico ejusqve reliqviis assiduus fuit; Nam licet ejus prædecessor Olaus Hialti filius ad hoc Augiæ stabulum purgandum omnes nervos intendisset, multa tamen huic viro relicta fuerunt, qvæ ut dimoverentur, omnem movit lapidem, qvæ etsi omnia enumerare subsidiis destituti non valeamus,

(a) Pag. 32. Verba Domini Arngrimi ita sonant: *Is* (scilicet Dominus Gudbrandus) *nihilominus hanc laborum & sumtuum typographicorum clausulam esse voluit, ut prælum cum universa suppellestili typographica, testamento ipsi Cathedræ legaret, qvōd dum metueretur, ne de hæredum albo quispiam ratum haberet, commodum interveniente Domino Thorlaco Schulonio, hæc Testamenti pars Reg. Diplomate rata & firma esse jubetur Anno 1628. Atque ita Domini Gudbrandi pia liberalitas, occasione istius metus etiam post fata extraneis innotuit. Et iterum pag. 33. Cum in morbum letalem incidens* (scil. Gudbrandus) *corpore non animo victus, panopliam deponere coactus est, prælum & officinam claudere, & sic arma typographica (quibus validissime pugnasset) eo qvo dixi, modo, in æde sacra, sacris usibus destinata, & Deo Opt. Max. devote consecrata suspendere voluit. Conf. supra pag. 67.*

(b) Sub finem harum literarum ita scribit: *Contumacibus autem & malevolis, qui his obtemperare nolunt, Sacerdos inservire non tenetur, neqve eorum familiæ, nam a reliquorum consortio excludendi sunt &c.* Qvōd ut nimis durum genio magni viri condonandum videtur.

valeamus, aliquale tamen ejus vigilantiae & industriae specimen ex Synodalibus, quæ nobis innotuerunt, proferemus.

§. 14.

Anno 1573 in Synodo diœceseos generali statui curavit: 1) Sacerdotes diebus Dominicis & festis in templis sacris operentur, sed non in facellis sine speciali permissione Episcopi; sed profestis diebus id facere permittitur. 2) Omnes Templorum Natales & Patronorum (a) (*Patronus dagar*) festa illiciti sunt, sed si quid sacerdotes de eodem festo plebi inculcandum habeant, id proximo sequente die dominica, finita concione, faciunt. 3) Parochi ter peccatores, qui Ecclesiæ scandalo sunt, admonent, primo privatim, altera vice adhibitis testibus, & tertio coram Ecclesia; si non pareant, indicent Episcopo aut Præposito. 4) Sedulo inculcent curialibus rectam baptizandi methodum, prout eam *Lex Ecclesiastica* præscribit, Laicis autem non nisi in casu necessitatis baptizare permittant. 5) Ad baptismationem infantum, administrationem Sacræ cænæ in gratiam valetudinariorum, & sepulturam mortuorum, omnes domestici convocantur, ut verbum Dei, quod profertur, audiant. 6) Curiones neminem tam rudem ad sacram synaxin admittant, ut ad minimum non teneat textum Catechismi totum, nisi sit valetudinarius & Sacramentum expetat; qui secus fecerit, tanta decimarum parte privatur, quanta jubet Episcopus, quæ multa pauperibus Curiae accedit. 7) Moneant Pastores populum ut curionem ad ægrotos in tempore accerscant, nec id in ultimam vitæ horam differant, ut vetus est cacoëthes. 8) Nemine ad sacram cænā accedente, Sacerdotes solitis induti vestibus sacerdotalibus, eam Missæ partem non decantent, quæ ante Sacramentum est, sed post concionem unum tantum hymnum cum collecta & benedictione.

§. 15.

Anno 1574 a Synodo generali edici curavit: 1) Nulli Sacerdoti liceat alterius curiales ad sacram cænā admittere sine ejus venia, nisi in casu

(a) Hic recte distinguitur inter *Patronusdag* & *Kirkiudag*, qui ut diversi erant, ita non semper coincidere solebant. *Kirkiudagr* namque fuit templi Encæniorum dies quotannis solenniter celebrandus, sed *Patronusdagr* fuit festum templi patrono sacratum, haud minori celebritate transigendum.

casu summæ necessitatis. 2) Juniores, nisi a curione examinati, ad sacram cœnam non admittuntur, adigantque Pastores eorum parentes aut heros, ut tales Episcopo visitanti parœciam fistant, ut ipse de eorum captu & informatione judicare queat, utrum admittendi sint, nec ne, nec ulli talium licet Sacerdoti Sacramentum conferre, nisi ab Episcopo, aut Præposito vices ejus gerente, examinati fuerint. 3) Cum multa accendant adulteria, aliæque ad conjugium pertinentes causæ, multæque de talibus nimis præcipites censuræ, quæ enormitatem secum sæpe trahunt; Sacerdotes monentur, ut caute in talibus procedant, Episcopoque causam cum omnibus suis circumstantiis, antequam judicio submittatur, perscribant; ut suam de ea sententiam ex verbi divini & Ordinationis Ecclesiasticæ præscripto pronuntiare queat. 4) Infantes, qui sine baptismo decedunt, in sepulchro quidem, sed sine cæremoniis, sepeliendi sunt, nullo tamen modo baptizantur priusquam perfecte ex utero materno exierunt, prout jubet *Ordatio Ecclesiastica*.

§. 16.

Anno 1575 constitutum fuit: 1) Si Sacerdos laicum prior, aut nulla actus necessitate, verberaverit, ab officio dimovetur, usquedum læso satisfecerit, si autem ille nullam admittere velit satisfactionem, officium retineat, usquedum causa ab Episcopo dijudicari potest. 2) Sacerdotes liberos suos ex libro legere omnino decet docere, & ad minimum memoriter recitare possint Catechismum, preces & benedictiones mentales. 3) Sacerdotes non habeant vestes rubras, flavas aut virides, nec stragulas sub penula (a), nec amplas aut breves braccas, aut alium leviculum laicorum vestitum. 4) Si quis Curio convictus fuerit, quod celebrat

(a) In Originali est: *Fellda under stacki og stuttvidar buxur*: Hæc me non percipere ingenue fateor; verba quidem intelligo, sed talem vestiendi morem imaginari non possum, nam stragulum sub penula, innuit interiorem vestem exteriore multo longiorem fuisse. *Felldur* est stragulum quadrangulum quo veteres utebantur, tam pro supremo lecti stragulo, quam toga, hinc de Thorgeiro Prætoris dicitur; *lectum petiit, & caput stragulo texit*; Sed Haraldus Secundus Norvegiæ Rex a stragulo cinerei coloris quod togæ instar induit, cognomen *Grúfelldur* nactus est. *Stackur* est penula brevis undique clausa. *Stuttvidar buxur* puto esse braccas valde amplas, sed ita breves, ut ultra genua

bret festa in *Ordinatione Ecclesiastica* prohibita, officio & præbenda privator, talis enim contumax Papismus nullo modo tolerandus est. 5) Omnes Sacerdotes debent suas præbendas cum omnibus ad eas pertinentibus intactas conservare, quod si non propriis viribus facere possint, vademstant, aut deponuntur, modo Episcopo & Sacerdotibus ita visum fuerit. Anno 1579: 1) Erlendo Pauli filio Pastori Breidaboistadensi, & Jonæ Felleni officium sacerdotale restituit, quod viri politici ordinis illis ademptum iverunt, huic ob rumorem adulterii nullo idoneo argumento probatum; illi ob actionem forensam fratris vice contra Paulum Jonæ de prædio Narfastadis susceptam. 2) Nemo sacerdotum peccata clandestina in baptismo infantum & sepultura eruere conator, ut officium ideo differatur. 3) Preces pro defunctis ex *Manuali* excluduntur.

§. 17.

Hæc licet vilia & minuta esse videantur, annotare tamen placuit, quia sunt prima fere magni viri acta Synodalia, & clare ostendunt, quale fuerit multiplex illud cacoëthes, quod Olaus Episcopus intactum reliquit, aut emendare non potuit (a), nempe multiplex Sacerdotum incuria, qui in ipsis templis publice sacra facere neglexerunt, licet in sacellis illis operarentur (b). Idiotas ad sacram cænam, & forte nullo prævio examine, admiserunt, quod, cum quovis anno repetatur, verisimile est, illud fuisse valde altis defixum radicibus. Cumque Præful repetitis toties monitis parum proficeret, publicum tandem catechumenorum examen & confirmatio-

genua non pertingentes ligula contractæ constringerentur. Si jam tempore Gudbrandi, anno scilicet 1575, Sacerdotes tali utebantur vestitu, qui hic prohibetur, manifestum est, longa illa nigra pallia nostris nondum in usu fuisse, ita ut nulla alia publice gestare licuerit.

- (a) Olai diligentiam & conatum laudat equidem *ARNGRIMUS* in *Athanasia Gudbrandiana* aliisque, sed ita, ut simul innere videantur parum illum profecisse; Nobis autem videtur Olavum omnia fecisse, quæ facere potuit, & permultum in extirpando Papismo profecisse, licet non inficias eamus largam illum Gudbrando talium messem reliquisse.
- (b) Hoc est quod Christianus Tertius duobus Edictis, datis 1555 & 56, tam severe prohibuit, iussitque, ut ideo omnia sacella abrogarentur. Vide supra Tom. 2. pag. 329. 333.

firmationem (a) per universam sibi concreditam diœcesin introduxit (b); quod eo processisse videtur, ut proprios etiam liberos informare intermiserant, & tandem quod festa prohibita celebraverint, & indecenti vestitu uterentur. In auditoribus maxime taxari videtur innata persuasio de opere operato, quod dummodo Sacramento uterentur, perinde esse, quomodo id fieret, sibi persuaderent, frequentia adulteria & libidines, quæ hoc tempore pro magno peccato non habebantur (c). Crebra hæc peccata & plurimorum Pastorum inscitia ac socordia adegerunt Præsulem nostrum ut Regi rem referret, unde nata sunt Rescripta de talium absolutione ab Episcopo vel Præposito perficienda (d).

§. 18.

Diximus (e) templa sub Papatu in tanta fuisse æstimatione, ut non modo ipsa & cœmeteria, sed & territoria circum circa 30 vel 40 passuum asyli jura habuerint, cujus superstitionis reliquiæ adhuc superfuerunt. Cum vero hæc ætas, si non homicidiorum, adulteriorum tamen, incestuum, aliorumque criminum feracissima esset, omnesque talium rei in templis, non asyla modo, sed stabula haberent, ita ut hæc, non Dei domus, aut Sancta ædes, sed spelunca latronum dici meruerint. Accidit præterea cum Gudbrandus Episcopus Holanæ præesset cathedræ, ut facinorosus quidam e carcere elapsus, fuga in templum Holanum, inscio Præsule perveniret, quem cum Magistratus posceret, ille ut eum in templo caperent & inde extraherent, si non iussit, certe tamen permisit, quod cum illi ut magnum piaculum committere nollent, facinorosus ille commodo expectato tempore & occasione denuo aufugit, commeritamque effugit pœnam, quod illi Præsulis conniventia, ille autem eorum supersti-

(a) De confirmatione illa & libro quem Episcopus de hac edidit, data opera scripsit de Historia Ecclesiastica meritissimus Siællandiæ Episcopus *HARBOE* in *Dänische Bibliothek* Tom. 7.

(b) Neglectus propriæ sobolis ex odio & contemptu Lutheranismi provenisse videtur.

(c) Ut supra sæpius innuimus.

(d) Vid. supra pag. 23. sq.

(e) Supra Tom. I. pag. 580.

perditioni, non sine bile & reciproca læsione, imputarunt, quod ne sæpius fieret præcauturus, Regi rem retulit, qui hæc jura antiquavit (a).

§. 19.

Quanta fuerit hoc tempore plurimorum Sacerdotum ruditas (b) ac infcitia, quanta etiam adulteriorum, & id genus prævaricationum, deformitas,

Ccc 2

(a) Vid. supra pag. 28.

(b) De hac Episcopus Gudbrandus multum queritur in prolixa illa ad D. Paulum Matthiæ epistola anno 1574 scripta, quæ cum intima Præsulis animi sensa prodatur, & statum ecclesiæ multis in rebus apprime illustret, illam hic lubentes inserimus: *Cogitanti de plurimis T. b. beneficiis & animo erga me vere paterno, illius in mentem venit:*

Ingrato homine terra nihil pejus habet; quod ideo hic a me dictum adducitur, ut me ipsum ad detestabile illud ingratitude vitium fugiendum exsuscitem. Agnosco autem libens T. b. beneficia in me quam plurima, pro quibus etiam si me ipsum expendero, profecto judico me T. b. adhuc plura debere. Proinde cum referre non possum, gratias saltem ago quam possum maximas, pro omnibus T. b. beneficiis, admonitionibus & consolationibus, & oro ut Deus pater Domini nostri Jesu Christi qui omnium bonorum operum remunerator est largissimus, ipse pro sua ineffabili misericordia sit T. b. retributor. Amen. Venerande Pater! ternas accepi literas a T. b. missas hac æstate, quibus hisce unis respondebo, quamvis minus, (ut soleo) familiariter & indocte. Priores illas attulit D. Jonas, cujus infortunium non minus Te doluisse intelligo, quam lapsus quondam Onesimi Divum illum Paulum, quem domino suo omnibus modis reconciliare studuit. Et quamvis vestro nomine vel quidvis facturus, non tamen visum est ipsi Domino Gislao & mihi ut tam cito in (officium) recipiatur, propter nimis frequentes hujusmodi lapsus. Nam etiam hac hyeme duo alii sacerdotes lapsi sunt, unus in crimen adulterii, idque secunda vice, alter autem incestum cum filii sui concubina, nescius tamen commisit. Suspendetur ergo Dominus Jonas hoc sollemniter anno, at sequenti anno restituetur in officium, cæteris in similia lapsis, omni spe restitutionis in posterum abscissa. Porro quantum ad J. B. attinet, conveni ipsum, qui prima fronte valde indignabundus propter literas illas Reg. Majest. est visus, qui etiam per suos choriphaeos toto hoc anno occasione contra me quæsit; sed Dominus me conservavit. Deinde cum intelligeret me velle in Daniam enavigare, si ulla vis aut injuria mihi irrogaretur, sensim illa indignatio deferbuit, ita ut in posterum mihi suam amicitiam & operam in quavis re honesta & utili promitteret. (Cicerone tamen subinde illud Opicarni dictum meo animo occinente: memento diffidere). At quantum ad Episcopatum illa bona quæ omnino non solum ille nobis invidet, sed quidam alii mei contreranei homines valde impii & invidiosi etiam omnem lapidem movent ut isti redditus diminuantur, quo tandem schola, ipsa etiam religio deficiat. Et jam tandem poposcit a me Bochart libellum reddituum episcopaliū, quem cum ad ma-

nus

formitas quodque plurimi occæcati præjudiciis, inveteratas libidines pro peccatis non habuerint, plus simplici vice indicavimus, qui ut melius informarentur,

nus haberem, dixi tamen me sequenti anno ipsi daturum. Et quia audio ipsum Boebolt omnes reditus hujus insule certa pecunie summa emisse, 2500 videlicet daleris, omnino mihi timeo, nisi dominus adjuverit. Adjungo his literis exemplum Regiarum literarum, quibus mihi hoc officium demandatur; ubi inter alia continetur: Meth den renthe som superintendenten der same stedtz er tillagt; At ille litteræ antecessori datæ, nescio quæ negligentia perierunt. Mitto autem vobis libellum reddituum & expensarum inspicendum, unde facile colligere potestis quid mihi reliquum sit, nisi invidia & labor, difficultas rei domesticæ & omnium necessariorum inopia. Poterit dominus Arngrimus istas nostras rationes explicare, nam in materno idiomate sunt conscriptæ. Præterea de meo stipendio, seu his redditibus de singulis annis pauperioribus & emeritis pastoribus circiter 100 daleris i leiger oc landgilder. Et quia timeo ipsum Boebolt, ubi hos amplos (ut ipse dicit) redditus sine ulla expensarum mentione apud Regiæ Majestatis Consiliarios mihi diminuturum, cogit me & impellit dura necessitas, ut ipsius conatus antevertam, hac ratione, si velit Tua humanitas pro innata & solita clementia a Regiæ Majestate hujusmodi literas impetrare: Att epterthi salig Kong Christian haffer Guds Ord oc Religionen til beste den Schole til Hole finderet met vils Rente for Scholen, oc der skulle ndi vere 24 Peblinge, at jeg motte da obehindrett foruden nogen Pension eller Afgift nyde, bruge oc beholde alle Leger oc Landgilder aff Domkirkens Jorder til Scholens, Gaardens oc Kirkens behoff, oc icke aff nogle ther skulle klagist, dømist enten Jorder eller anditt fra Domkirken, uden det skeer aff Kongl. Majeest. tilladelse. Item att jeg eller mine fattige Erffinge icke skulle besveris att ivare meere Inventarium end som jeg hafver annammit, oc det Registram utviser som mig var antvorditt aff min Forvræere. Magna hæc quidem res est, venerande Doctor, sed in tali casu præsens absens non habeo alium, a quo quicquam vel consilii vel auxilii audeam orare aut sperare, remotus, ignotus, pauper, & contemptus; Et hic si T. humanitas in hac re opem non ferat, certe vercor nobiscum actum; Neque vellem Boebolt quicquam de hac re scire, nam is præcepit & promisi me neque de religionis negotiis quicquam scripturum ad Vos, cujus ipse non etiam fieret certior, promittens interim suam operam; quapropter alias, quas ad T. b. do literas de quibusdam aliis rebus, poterit ille bene inspicere, & de iisdem fere ad ipsum scribo, de ipsius magnifico promissione periculum faciens. Porro quantum ad scholam meam attinet, manet hic Sigvardus, qui hoc anno non infelicitur pueros instituit, & magnam adhibuit in officio diligentiam, sed Arngrimum exspecto, neque consultum est ut diutius emaneat propter uxorem & liberos; Nec possum in animum inducere meum, illum quicquam, quod non decet pium virum & legitimum matrimonii capisro ligatum, conari; & eundem T. b. alio anno emittam juvenem, quem spero ingeniosum, sed minus mihi in ea re obstat scrupulus, scio quosdam qui a J. B. audierunt ipsum non velle ut sint Islandi ludi moderatores hic; mihi non dixit, sed domino Gislava, quod si sic est, certe hoc facit ut nobis ægrefaciat ea ratione. Non dico quod malit lites & discordias,

maerentur, & ut ipse rem exprimit, consolarentur, majore eruditione opus esse videbat, quam apud gregarios hujus tempestatis Sacerdotes invenie-

C c c 3

discordias, quam piam inter contreraneos concordiam. Et ipsius suasu existimo Matthiam ludi moderatorem Skaltholensem voluisse locum dare Stephano, quem tamen ex literis & superioris anni & hujus domino Gislavo missis intellexi T. b. libenter ad illam scholam adjuvisse; Et si miseri adollescentes, qui in summa paupertate non sine vita periculo & mille mortibus, (ut sic dicam) discendi grátia in alias terras se conferunt, suaque & miserorum parentum bona consumunt, nullam postea vocationem honestam nanciscuntur ubi redierunt, tum profecto etiam hac in re videre est quam inique sit apud nos comparatum, prob dolor, neque ego suaser illis miseris esse possum, si sic res agatur, sed scio hoc malum a T. b. sola averti posse. Cum autem domine Doctor sciam ipsum Stephanum esse honestum & pro illa schola satis doctum, etiam hac in re T. b. interpello pro ipso, ut peculiaribus literis velit T. b. ipsi scholam illam Skaltholensem commendare, nam alioquin dicit ille Matthias se non cessurum; Et si Arngrinum non expectassem, jam dudum mea schola ipsum Stephanum praefecissem, at mihi idem est, si ve Danum, si ve Islandum, velit T. b. mittere ad me, modo potero necessaria ab istis deperditis Marci mercatoribus mihi comparare; Sed quam inique res apud nos agatur, dici non potest, dominus qui misericors, ipse etiam ultor exsistit. Vini solummodo dimidium tonnam accepi, quod quantum sit pro omnibus hujus diæceseos pastoribus, novit Arngrinus, quod si non majori copia advehatur, omnino in multis ecclesiis a sacramento abstinendum erit, aut altera specie, ut in papatu, utendum. Tonnas illas polente a T. b. praeter expectationem jam missas accepi ab isto Ottone D. & etiam Graduale cum papyro, pro quibus omnibus gratias ago quam possum maximas, & cum non ignorem valde improbum esse nova prius efflagitare beneficia, quam pro veteribus satisfecisse, tamen humanitate Tua motus, & bonitate invitatus, audeo praeter illas Regia Majestatis literas etiam de novis sollicitare beneficiis; oro ergo ut mihi mittantur sequenti anno Chronicon Carionis Philippi, Sleidanus latine, & Josephus latine scriptor antiquitatum Judaicarum — lupuli, imprimis autem illa quæ pro arte typographica superiore anno petii. Quæ in psalmos penitenciales hisce duobus annis annotata sunt, spero cum domino Arngrino me accepturum; Etsi forte quæ nova a Domino Doctore H. edantur, vellem certe habere. Porro quantum ad sacerdotem illum quem Bocholt se iterum in officium restituisse faceret, attinet, nescio me tale quicquam fecisse, sine ipsius consensu, quare existimo de domino Gislavo dictum esse, nisi sit quidam nomine D. Gumlogus (Arngrinus ipsum bene novit) hunc ego cum consensu ipsius Bocholt, cum propter insignem ruditatem, tum lapsum quendam ab officio deposui, nam is ad quendam ægotantem vocatus, tertio tandem die venit, isto misero jam tum sine sacramento & aliqua consolatione exstincto. Quanta autem sit ignorantia quorundam pastorum, quos cogor ferre in perniciem certe animarum, ex hoc unico exemplo poterit T. b. colligere: Erat hoc anno quodam in loco infans a laico in necessitate (ut fieri solet) baptizatus, sed postea ad pastorem ejus loci allatus; ibi pastor puerum rebaptizavit, tantum ideo, quia ille alter ruculas

inveniebatur. Hanc itaque, utpote magni momenti, causam Regi retulit, qui anno 1576 mandavit (a), ut facinorosi omnes, qui summe enormia commiserant crimina, in templis cathedralibus, ab ipso Episcopo aut ejus vicario absolverentur (b), quod cum quibusdam, præsertim viris Politici

voculas duas transponendo hac forma usus est; Jeg döber dig, Hans &c. *cam dicere debuisset: Hans jeg döber dig &c.* Clamant me durum esse quod eum ob inficitiam deposuerim, consului Joh. Bocholt, sed ille omne istud onus in me rejicit, nam nihil hinc lucri sperandum est; Vix novit ille miser sacerdos ex postilla recitare enarrationem, ne dicam, quod vix sciat memoriter textum Catechismi. Si scirem mihi pro ipso non reddendam rationem suo tempore, libens ipsum ferrem, expecto autem Vestrum in hac re consilium, quod nisi accepero, non audeo curam animarum ipsi committere. De Præpositis meis coadjutoribus eorumque officio & sustentatione non nihil scribere, cum ut sciat T. h. nostras condiciones, tum ut consilium accipiam. De salario istorum & quid ad ipsum Bucholt de ea re scribam, in secundis illis T. videat humanitas, hoc solum jam dico, quod magnum odium ipsius Bucholt & præfectorum provincialium ea re incurri, nam omnino volunt nobis dominari & religioni. Erat unus ex meis æmulis, qui aperte dixit se esse Lehnsmann, cujus Ordinatio Regia multis in locis meminit, at ego solum Præfectum seu Lehnsmann agnosco, vere enim qui Regi Majestatis nomine totam aliquam provinciam administrat, qualis est ipse Bocholt; Ceteros autem, quos nos Syllumend vocamus, eos, ni fallor, Ordinatio præfectorum provinciales appellat. Causa hujus controversiæ hæc erat: cum Præpositorum & nomen & officium jam amiserint ipsi Syllumend, voluerunt iterum meo officio & religionis negotiis sese hoc Lehnsmann nomine immiscere; & facile concessit Bocholt, quia tum non ægre tulit etiam si quid mihi essent molesti. Quantum ad absolutiones attinet, de quibus superioribus annis scripsi, laterem, ut dicitur, lazo; Nam Præfecti non volunt permittere, etiam ipsi facinorosi obedientiam mihi ea in re præstare recusant. Præfecti optime illud Ovidii norunt; Est piger ad pœnas princeps, ad præmia velox. Cogor ergo palinodiam canere (ut dicitur), cum tamen sciam disciplinam hanc summe necessariam propter inordinatos mores nefarios libidinum quæ hic impune toties designantur; Vita hujusmodi scelestis concessa videtur contra Reg. Majest. tot serias de puniendis hujusmodi sceleratis admonitiones; Sed quod corrigi non potest, cum dolore & gemitu ferendum judico.

(a) Vid. supra pag. 23.

(b) Dignæ sunt, quæ hic leguntur, nostri ad Episcopum Paulum Matthiæ literæ, de hac re & aliis agentes, anno 1578 scriptæ: *Reverende Domine Doctor & pater in Christo amantissime! Intelligo ex Domino Arngrimo & ex literis in Aprili scriptis T. h. cum uxore & familia bene & feliciter valere, unde merito & ex animo gaudeo, gratias ago deo, oroque, ut meum hoc gaudium quam diutissime vigeat. Ego & uxor & potiores alique Dei beneficio conservamur: Soror nuper mihi obiit & parvi liberi sub-*
inde

Politici Ordinis, qui pleraque Gudbrandi facta carpebant, nimis durum
nimiique

inde ex hac misera vita erocantur; utinam in aeterna vita jungamur, amen. Reverende Pater, ea, quæ per schippber Niels a T. b. missa sunt, accepi omnia & ago T. b. gratias maximas, & ne omnino ingratus reperiar, per eundem nauclerum remitto 1 tonnam butyri, & per Skipber Engel antea miseram 120 pisces, matri mitto 1 tonnam och er der udi nogen rikling och sunnmag som vii kalder, si ultra quid huiusmodi mitti volueris, significet, & dimidiam tonnam mellis etiam rogo; remitto pecuniam 10 daleros, quæ omnia oro ut boni consulet T. b. Nicolao & Baltazaro etiam spero satisfactum iri. Jam ad T. b. epistolam ordine respondebo: idque solita elegantia, seu potius kramarlatina, quæ jam pridem satis T. b. constat. 1) Quod ad illas curias attinet, quas Walkendorph iniquum putat ex monasteriorum sumptibus conservari; Respond. ille bonus vir non recte intelligit quomodo se habeat cum his curiis; 100 daleri aliquot jam annis sunt inter pauperes sacerdotes distributi: qui omnes sacerdotes suas jam tandem habent curias alias, quamvis pauperes & sine ullis redditibus, men for disse 100 skulde de nu som jeg merker arligen tage landgilde aff nogle jorder som ligger her och der, och ingen aff presterne boer paa forneffinde jorder, icke kunde di heller vere fuldmectig oc rade for samme jorder: skulde nu klosterholderne rade for forneffinde garde och icke holde dem vid magt, svo bleffve de snart øde. Omnino ergo oro ut Pastores suos retineant daleros, potius quam ut cogantur suis miseris sumptibus prædictas curias conservare & reedificare. 2) De mercede Præpositorum: quam contra omne jus & æquitatem sibi attrahunt di Syllumend; Moneo ut a suspitione falsi me liberein; Hæc profecto res mihi dolet in re aperta me ab illis mendacii insimulari; novit ipse Bochoft, & norunt omnes alii qui verum volunt fateri, illam pensionem Syllumands gieff toll nunquam ad rationes Regias pertinuisse, multo minus pensionem Præpositorum quam cum officio & nomine Paulus Stigotus primus paulo ante obitum in laicos transtulit; si verum esset quod isti dicunt, profecto me ipsum maxima pœna dignum judico, qui falso & mendacio vellem imponere R. M. Deus me conservet ne etiam T. b. in tale periculum mecum traham. Jeg sender ether Pals Stigfens eget breff, ud aff hvilket opinbert er att presterne som enda vaare profaster effter papistilke viise stode allene regenskap aff tiender och sagefall, men icke aff giefftolle, ti der var deris lön; Saa sender jeg nu ether nogle frome mends vidnisburd som verit haffver syllumendt och profaster her for norden, och haffver de hverken giort regenskap aff syllumendz giefftoller, icke hellder aff profast giefftoller, oc en aff dem er endnu syllumandt, och er alle aff os vitterligt att hand haffver alldre begeret disse profast giefftoller, ne suam ledat conscientiam; men den Gullbringe sylfel &c. haffver fovederne hieff aff Arallds tiid hafft paa K. M. vegne som jeg kand tenke, men om andre sylfel eller herret er det anderleidis &c. Puto ergo me jam satis apud vos purgatum de hac re, si domino questori aut aliis non est satisfactum his testimoniis, bene est, det ma laa vere. Spero etsi accipiant mercedem hanc, suam tamen inique a domino habebunt: Si qui sunt fideles &c. kand der och icke beder verde formedelt ethers tilhielp; da lader de syllumend bruge och beholde disse

nimique plebis sumtus constare, aliud post biennium acquisiverunt Rescriptum

disse giefftolle. Non volo ulterius hac de re contendere, hoc solum addo, (si quis me lucri gratia hoc agere dicat) ad me ex hac pensione nihil omnino pertinere Deus novit, sed ideo hac superiore anno ad vos scripsi, quia Præpositi non volunt suum officium facere, cum iniquum sit illos laborare, alios illorum mercede gaudere. De absolutione audio Bucholt Regias literas hic attulisse, quas tamen nec audiui, nec transscriptum mihi voluit mittere; non volo ulterius de hac re pugnare, feci quod potui, & gaudeo mea conscientia, de pietatis studio nihil mihi vendico, nec ignoro quam impium sit hac in re gloriam aliquam querere, & sane non video quomodo illud in hac fieri potest; De lucro miror bonos viros vel cogitare velle, nedum mihi objicere; quam enim horrendum & indignum sit hoc facinus, aliquid hac in re lucrum querere, bene scio, neque novum est optime facta in pessimam detorqueri partem, est quoque sathana suum studium; jam etiam si studium lucri mihi objiciant, cur nostri Præfecti lucrum de sacramento & absolutione ipsi captant? si quis committit adulterium aut scortatur, statim accedit Syllumandinn, & ab eo emit sacramentum certa multa, quam si non potest solvere, aut non vult, tam diu a communione suspenditur, si autem satisfaciat Præfecto, statim mittitur ad vicinum Pastorem cum mandato ut ipsum communicet; Item si quis de aliquo suspectus habetur crimine, prohibet Præfectus ipsi dare sacramentum, nec expectat donec certis testimoniis reus convincatur (non dico de omnibus Præfectis, sunt enim inter ipsos & pii viri); de hoc lucro mei boni adversarii tacent: Quid est sacramentum, aut Christum in sacramento vendere, si hoc non est? Ita ut jam in proverbium abiit: minoris jam, quam olim, Christum venire, horreo dicere, sed habent pro se Ordinationem: Nullus homicidarum & &c. Num ergo vult Regia Majestas illa satisfactione a se & suis Præfectis emi sacramentum? Jam si reus non potest satisfacere læsæ parti, nonne pars læsa etiam potest reo prohibere ne absolva- tur? De utroque enim idem dicit Ordinatio, neque hoc volo ut ante reconciliationem admittantur, sed venditionem & gloriam & lucrum detestor, quasi illis commissæ sit cura clavium ligandi & solvendi pro pecunia & suis affectibus. Quoniam ergo possumus, quæso, nos uti clave ligante & solvente, quam illi re ipsa habent, nos nihil aliud quam illorum ministri, cogimur absolvere quos volunt, excommunicare quos jubent, illi domini sunt sacramenti, nos illorum servi; hic est cardo controversiæ inter me & ipsos, jam amiserunt tantum nomen Præpositorum, sed clave ecclesiæ volunt uti, mercedem miserorum Pastorum habent, sacramentum videntur vendere; hoc quoniam impugno, gloriam & lucrum dicor querere, vel autem ut nec prohibeant sacramentum, nec concedant, suam tamen accipiant multam, nostrum autem est & aliorum Pastorum videre ne indignis porrigatur sacramentum; Hinc jam T. b. indicet utri rectius lucri & inanis gloriæ necari possunt. De monasteriis elocandis intelligo Walkendorph judicare, att dett kand icke skicke sig att prester skulle for closterne rade; causa hæc est, apud meos homines talis est consuetudo, nar en haffver closter eller anden forleuning aff Lensmanden, strax kommer en anden oc biuder offer, oc giffver derfor uden skenk oc gaffver; denne skenk gaff mand icke om K. M. skickede klosterne til preste-

scriptum datum 15 Maji 1578, quo Præpositis hæc sparta mandabatur (a). Tandem vero Jonæ Nomophylacis (ut verisimile est), qui anno 1593 Havniæ fuerat, instinctu & operatione factum est, ut quisquis in sua parœcia absolvi juberetur, quod Rescriptum datum est 25 Aprilis 1594 (b), quo id tantum effecit, ut Gudbrandi pius conatus & intentio incassum caderet, Ecclesiæ autem, prout tum temporis ejus status fuit, non multum nocuit, rarius enim jam, quam prius, tam enormia audiebantur scandala, pluresque jam Sacerdotes, si quando acciderunt, tales peccatores pro merito arguere & informare potuerunt.

§. 20.

Quantam Papicolæ cautelam adhibuerint, ne cognati, aut affinitate propius quam quarto & quinto gradu juncti, conjugium contraherent,
ex

prestegorde &c. *Sed dubito R. M. aliter judicare, & de hac re & aliis om det bleff for hans nød berettet klarlegen. Quod autem ad literas Regiæ impetrandas attinet, quibus mihi navigandi potestas concedatur, non opus esse judico hoc anno eas impetrare, cum forte omnia, priusquam eo venero, sint contra me conclusa, præterea omnes miseros meos reditus in biblia excudenda necesse habeo consumere, quapropter, si maxime vellem, non possum tunc absolutum illud opus ad vos venire, derfor ma det ga som det kand om allt det nu er omskreffvet. Porro quod attinet ad Dominum Arngrium, non habeo quod scribam; de redintegrando conjugio inter mulierem & ipsum sum locutus, sed ejus rei nullam adhuc mihi spem fecit, intelligo & ipsum & mulierem separatim honeste velle vivere, quod si promiserint & fecerint, puto sine scandalo illud fieri posse, si recte intelligo quod Paulus 1 Cor. 7. uxor a viro non separatur, quod si separata fuerit, maneat innupta, aut viro reconcilietur, & vir uxorem non dimittat; si ergo reconcil. & consum. con. inter ipsos non persuaderi potest, expecto Tuum hac in re consilium, an non possint sine scandalo ita vivere separatim, an vero cogendi sunt ad cohabitandum, & quibus rationibus id fieri debeat. De schola solo hoc anno retinenda intelligo T. h. illi spem fecisse, sed libere illum diutius retinerem, modo ut hætenus, ita & in posterum, sit in officio diligens & sedulus. Dabo operam ut omnia, quantum fieri possunt, rite agantur. Iterum etiam ex mea schola mitto adolescentem, quem apud vos honestarum literarum gratia aliquamdiu manere vellem, oro, quoniam pauper est & pauperes habet parentes, expectantium albo quam primum ut inscribatur.*

(a) Vid. supra pag. 64.

(b) Vid. ibid. pag. 52.

ex eorum legibus notum est, quod non ob aliam causam fecisse videntur, quam ut hac tam iniqua, sed late patente lege, magnam mortalium multitudinem retis instar protensa illaquearent, ut pecunias ab iis exigendi eo plures haberent occasiones, nam dici vix potest quam facundum telonium conjugium & causæ ad id pertinentes Pontificiis fuerint. Hancce legem *Christiani III Ordinatio Ecclesiastica* refigit, vetans quidem ne confanguinei in tertio gradu convenirent, quod aut infringere, aut obscuritatis arguere quidam Politici, antiquamque Pontificiorum consuetudinem postliminio revocare sategerunt, quod non ferens Præsul, rem, ut ipsi moris fuit, Regi detulit, qverens antiquum illud jugum, quod parentes sui portare non potuerunt, denuo suis imponi cervicibus. Cui Rex gratiosissimo Rescripto dato 30 Aprilis 1585 obviam ivit (a), permittens, ut Islandi perinde ac alii sui subditi in tertio & quarto gradu conjuncti, conjugium inirent, modo aliæ non obstarent causæ, severe tamen prohibens, ne propius semet attingentes congregarentur.

§. 21.

Cum Magistratui politico nostratium quorundam peregrinationes, præsertim eorum qui questum injurias aut eorum acta accusaturi exierunt, summopere displiceret, nec sufficere videretur, quod solos æmulos aut cum quibus aperte controvertebatur, impedirent, cum periculum esset ne alii eorum causas acturi, sed alio nomine & prætextu idem tentarent, facta in foro generali constitutione, ne cuiquam, cujuscunque negotii causa, sine eorum permissione extra patriæ fines pedem efferre liceret, nisi se certis, ab ipsis præscriptis, sed duris admodum adstringerent conditionibus, quod permultis, qui aut studiorum, aut etiam rei familiaris conservandæ gratia peregre proficisci necessum habuerunt, maximo fuit impedimento, cum vix quisquam esset, cui aliqua suspicio obijci non potuit, quod ut intolerabile servitutis jugum Præsul aliique cordatiores patriæque amantes magnopere detestabantur, ad Regiam deferens Majestatem Gudbrandus rescripto dato 20 Martii 1573 (b) causam subministravit, quod non parum ad literarum in Islandia profectum contulisse videtur.

§. 22.

(a) Vid. supra pag. 27. 48.

(b) Vid. supra pag. 19.

§. 22.

Qvænam, aut publice in Synodis præter supra (a) allata, aut per literas patentes (qvas vocant *Circulares*) diœceſeos Sacerdotibus monita dederit, nos latet, nam injuria temporum perdita puto, paſſim autem in præloquiis librorum a ſe editorum, & hos, & alios, officii monet, librumqve qvendam anno 1596 edi curavit, cui titulus eſt: *Aminning til Andlegra*. Cumqve probe ſciret, qvanta eſſet qvorundam Sacerdotum, non tantum inſcitia & ruditas, ſed etiam librorum penuria, *Poſtillas*, ut vocant, ſeu Expositiones in annua Evangelia *Viti Theodori & Panchratii*, ut & *Conciones in Paſſionem* in ſermonem Islandicum transferri, & in publicum prodire curavit, in eorum (ut in præfatione proſitetur) gratiam, qvi templa adire impediuntur, forte etiam, ut inde rudiores Paſtores inde haurirent qvæ loqverentur, ſi aliud non haberent. Nec minorem curam juventutis egit, unde *Lutheri Cathechiſmum* ſæpius imprimi curavit, alioſqve libros, qvi rudiorum informationi inſervire poſſent, vixqve ulla exiſtitit Theologiæ, ſive Theoreticæ, ſive Moralis, pars aut ſpecies, qvam non aliquo libello popularibus inculcare operam dederit, ut ex Catalogo (b) librorum ab eo in vulgus emiſſorum patet, qvos omnes vulgo utili & ſtatui legentium adaptato præloquio ornavit.

§. 23.

Cæremonias ſacras in templis obſervandas eaſdem maxima ex parte retinuit & obſervari curavit, qvas Paulus Stigoti ſuis conſtitutionibus introduxerat, ſed diſcrepantiam qvæ a primo Reformationis exordio in publica liturgia, præfertim Pfalmodia, fuerat, qvadammenus ſuſtulit Friderici II. Reſcriptum 1585 ad utrumqve Epiſcopum miſſum (c), ſed penitus eradicavit prima *Gradualis Islandici* editio, qvæ communi Epiſcoporum, Gudbrandi & Oddi, conſenſu & opera adornata, ſed ab Oddo erudita præfatione vulgo commendata fuit. At in negotio *Ordinationis Eccleſiaſticæ*, qvod illis unacum Præſecto Bucholtio & utroqve Nomo-
D d d 2 phylace,

(a) Pag. 383 ſqq.

(b) Vid. ſupra pag. 373 ſqq.

(c) Vid. ibid. pag. 26.

phylace, datis ad omnes illos literis, Hafniæ 24 Aprilis 1598, mandatum fuit (a), ut conficerent, convenire non potuit, cum quisque suæ sententiæ adeo tenax esset, ut nemo alteri cedere vellet, resque ideo incassum abiret, quod in causa fuit, ut *Christiani IV. Norvegica Ordinatio* Islandis injungeretur, quam Oddus Episcopus paulo post in linguam Islandicam transtulit.

§. 24.

Varias cum variis lites exercuit, quarum famosissimæ fuerunt: Cum Bucholtio; Magna quidem primo huic Præfecto & Præsuli intercessit amicitia, ita ut Præsul ei spheram nostræ elevationi accommodatam, ac sua manu exstructam, ut singulari amico, aliquando obtulerit. Sed cum Bucholtius 100 Joachimicos, quos Rex pauperibus Holanæ dioceseos Sacerdotibus, assignaverat (b), solvere tergiversaretur, Præsul sibi necessitatem impositam rebatur, ut de eo apud Regem quereretur; Quod Bucholtius ex diffamandi pruritu provenisse putavit, unde eorum amicitia non tantum refrigescere cepit, sed etiam in odium conversa est. Alteram & majoris momenti controversiam cum Jona Nomophylace habuit, licet enim primo amici essent, varia tamen paulatim inciderunt discordiæ semina (c), quæ tandem in apertum eruperunt odiorum incendium. Nec levis fuit, quam cum hæredibus Gotskalki Episcopi habuit, controversia, præsertim de prædiis Holo & Bessastadis, de quibus mox plura dicendi locus erit. Tandem etiam templorum reditus a laicis, ut voluit, retenti & abalienatæ eorum villulæ, largam illi litigandi materiam suppeditarunt, unde primos, quos in Episcopatu vixit annos 20, aut plures, in continuis transegit controversiis & causarum actionibus, cumque sæpius illis caderet, nam quamdiu Bucholtius & Jonas Nomophylax una fuerunt, victoriam vix sperare potuit; istud acre ejus & elatum ingenium sæpius ita exasperavit, ut lingvæ vix temperare posset, unde in multorum offensas incurrit.

§. 25.

(a) Vide loc. cit. pag. 56.

(b) Vid. supra pag. 17.

(c) Quantas, & quam iniquas Episcopo molestias Jonas creare conatus fuerit, ex illorum mutuis epistolis liquet. Exemplum monstrabit epistola infra ad finem Cap. Litr. A.

§. 25.

Est in Toparchia Skagfiordensi non ignobile prædium, nomine *Bard in Fljótum* quod quondam ad laicos pertinuerat, ejusque postremi possessores fuerunt Brandus Nomophylax & ejus filii. Cum hoc Brando Olaus Rögvaldi Holensis Episcopus graves diu exercuit lites, illoque mortuo cum ejus filiis, quibus tandem prædium Bard expressit, & in præbendam Ecclesiæ Holanæ convertit, de quo ut injuste facto eorum hæredes frustra mustitabant, usquedum Jonas Jonæ filius, officiis, quæ gerebat, (fuit enim Nomophylax, Toparchiarum Hunavænensis & Snæfællensis Prætor, conductor præterea cænobii Thingeyrensis, & Redemturæ Stapensis sive cænobii Helgafællensis, id enim nomen jam fortitum fuit) divitiis, quas habuit, affluentissimus, & tandem gratia Regionum Præfectorum florentissimus, hocce prædium, sibi vindicare cæpit (a), postquam

D d d 3

uni

- (a) Qvo procedendi modo Jonas hac in causa usus fuerit, sequentes Episcopi Gudbrandi ad Præfeti vicarium literæ docent: " Venlig helsen medt Gudt ether alltyd forsendt. " Kiere Peder befønderlige gode ven och broder, jeg giffver ether tillkiende att Jon " logmandt haffver meg tiltalet om en halff jord pa Thingøre kløsters vegne, hand " mener att klostret medt riette skal tilhøre, men haffver nu vered obeklagett i alle " made under domkircken mer enn ett hundred ar, och haffver hann begerett att jeg " villdi komme och möde hannom i rette, nu pa dette althing om disse forschreffne " halff jord, men effterdi jeg er bleffven nogett lad och trett, att haffve den bekost- " ning och omag derhen pa dette klagemall att røde, jeg bekommer hverken x eller " xv C. for myn reisē som hand giør, derfor vil jeg giffve ether myn meningt ganske " venligen tillkiende, att effterdi Jon logmandt begierer att klage disse halffve " jord, da er jeg vell thilfrids att det kommer for dom och retth, med svoddan vil- " kaar udi ethers nerverelse, eller denn som hoffvitzmandt bliffver setth offver landit, " nu strax i sommer förendt Kongens skep sigler aff her udi Skagefiord, och att der " bliffver tillkalldet om att döme halffparten aff prestmendt her udi stigit och halff- " parten aff legmendt, de som jeg vedt att riettfærdige ville vere udi denne sag pa " baade syder, det andeth er jeg vill och begiere pa kirkens och kronens vegne, att " udi samme sted och tyd her i Skagefiord skal forschreffne Jon logmandt möde for " K. Maj. liensmandt offver landit och meg, om en prestegard och beneficium ved " naffn Bard, vorder so gott som for vi hundrede daler medt all sin tilliggelse, hvil- " ken beneficium handt haffver udi Johann Bucholtz tyd for gunst och effter hans " tilladelse imodt K. Maj. obet breff sig tillkiøpt itt fremmede klagemaal aff andre " folk, som hannem inted pa schlecht eller burd tilhör, och haffde samme gard verit " under kirken eitt fry beneficium mer en 80 ar, och haffver forneffte Jon logmandt " sielff der som handt var i samme tyd Kongens forleningsmandt, fogede och liens- " mandt

uni hæredum Brandi, Petro, tantum non invito, ut testimonia hac de re adhuc existentia testantur, jus retractus elicuerat; ad quod Episcopus, quamdiu eorum amicitia floruit, connivere visus fuerat, sed cum refrigerare inciperet, Præsul de prædio Bardenfi litem movere cœpit, cumque de eo diu controversiæ ferram, præsidente Buchholtio, frustra reciprocassent, tandem in ejus locum succedente Laurentio Kruse, qui hujus litis componendæ gratia anno 1589 in Holanam diœcesin iter suscepit, idque effecit, ut Nomophylax prædio controverso cum omnibus ad illud pertinentibus cederet, & anno 1590 in dicasterio generali accedente aliorum procerum intercessione in concordiam redirent, quæ vix unum duravit annum, ut ex dicendis patebit.

§. 26.

” mandt her i syflen, baade sielff anklagett och sig sielff tilldömt dette forneffnte kro-
 ” neps och kirkens beneficium, foruden all forfvar, genfvar aff nogen paa kronens
 ” och kirkens vegne, och halldet det som hans rette tilkiöber arf och egendom, vill
 ” nu forneffnte Jon lögmandt möde udi rette her i Skagefiord udi hoffvitzmanfis ner-
 ” verelfe som forneffnt staar, da er jeg dermet vel tilfreds att hoffvitzmanden medt
 ” andre frome forftändige mendt baade leg och lerdt kunde see och forhøre medt
 ” hvad lou och reth kronen och kirken haffver det forneffnte beneficium mist, och
 ” de arme fattige prefter deris hielp och underholldning som det burde att vere; Dette
 ” vill jeg ether ochsaa denn tillkommendis hoffvitzmandt venligen dog alvarlegen till-
 ” kiende giffve paa kirkens och fattige presters vegne, paa det jeg icke som en otru
 ” kirckens och kronens tiener skal inn till myn död och affgang til och samtycke
 ” udi slyg en oriئتferdig handell, udi hvilken sag jeg icke kandt andett en syge
 ” eder till eller liensmanden paa kirkens och kronens vegne, som ditte fattige and-
 ” lige godtz saa her i landit som anderstedtz haffver tagett under hans nadis forfvar
 ” och befchermelfe, och begierer jeg att jeg matte medt ethers schriffvelse vide hoff-
 ” vitzmandfis och ethers vilge udi denne forskreffne sag. Disligest kiære Peter eff-
 ” tersom jeg haffver fornummet och y matte forfta i fior sommer paa althing der er
 ” mange som meg giffver schyllid, att jeg skall haffve begerett denn ordinantz och
 ” articulos som der bleffe forganget somner oppleft och aff somme utklappet, saa
 ” haffver jeg nu befallet myn tiener Dade Jonsfon att handt skall medt eders gode
 ” raad och samtycke lese myn undschulldning for louretten, hvarom jeg beder att y
 ” tillhielper; Den evige Gud i himelen handt vere medt ether och hannom befaler jeg
 ” ether till liff och siell. Kiære Peder jeg vedt att y kommer i hau um den jord som
 ” myn prenter haffver y forlening, att y tager antens kvittens eller copi aff hanz
 ” breff for eders rekenkap schulld; Hollder mig dette y beste meninge.
 ” Aff Hole 20 Junii anno 1589.

Ether alltyd velvilligh
 Gudbrandur Thorlachsienn.

§. 26.

In Rescripto ad Bucholtium, dato 1571, Rex, ut Sacerdotibus diœceseos Holanæ, ex quovis prædio cujuscunqve tandem possessoris essent aut domini, exceptis tandum cænobiorum propriis fundis, & pecore quod in illis sustentatur, decimæ expenderent, jam vero quidam templis illas solvere, nescio quid causantes, tergiversabantur (a); præterea quidam

-
- (a) Hanc & plures tergiversationes Gudbrandus Bucholtio, anno, ut videtur, 1574 detulit, quæ epistola hic legi meretur: *Salutem per Dominum nostrum.* " Packar jeg ethers
 " fromhed kiære Joh. fyrer allt þad gott sem þier mier beviist haffver, hvad egh vil
 " i besta made effter myn fatækt giarna verdskulda; giffver jeg ether venlega tilkiende
 " att ethers umbodsmænd M. Hans var huofs mig um den ordning och skickan epter
 " K. M. nadelig bevilling om fattige presters opphold som j haffde hanom befallet,
 " og hvad ofs derom samannkom, det hober jeg M. H. haffver ether epter ethers
 " befaling tilskicket, endog jeg begierede att jeg maatte sielff lade for K. Maj. det
 " komme; Men effterdi jeg ved at nogle de som closteren haffver i forliening till-
 " skriffver ether herom, menendes att jeg haffver dermed veret dennom fornær, der
 " vii begerede och skickede att fattige prester skulde bekomme tiend aff alle kloster-
 " nes jorder ligeom der giillis aff domkirks och mange jorder, baade de som K.
 " Maj. och closterne tilkommer; Item att jeg II jorder lagde en aff hvort closter Tin-
 " geyri och Rönestedt att motte vere fri bustad ligesom de VI jorder som jeg haffver
 " med 30 kug. aff min rente och underholdninge lagt til forneffnte fattige presters
 " beste. Saa er nu min frome Johann dend min bön til ether oc ödmygeligen begie-
 " ring, atti for Guds skyld for den store nød och trang som fattige prester lider,
 " villde epter K. Maj. nadelig bevilling oc tvenne hans nad. bifalninger forhverfe en
 " K. M. stadfesting her uppaa, foruden ydermer forholning att den sag matte forme-
 " delst ethers hielp komme til en god ende. Dett skall sandeligen den evige Gud i
 " himmelen ether vel belöne. Jeg haffver til D. P. ochsaa medt andet skib sendt
 " copie aff denne skickun bedendes hanom att hand samptligen met ether villde for
 " Guds skulld huofs K. Maj. nade det beste her tillsee, eller om ether saa siunifs att
 " hand skall aff K. M. dend samtykt utvege, da haffver jeg hanom derom tilskriffeth.
 " Dernæst kiæri Johann beder jeg i vill mindedrages om di prouester som jeg haffver
 " tilskicket, att di for deres omag, tilsiun och umhyggelse aldelis inted bekommer,
 " och en aff dennom er sa fattig att jeg haffver aff K. Maj. almisse lagt hanom CCC;
 " I vide vel hvad K. Maj. i hans nades *Ord.* der om taler och forietter, hvad jeg
 " beder ether min frome Johann for Guds skyld att ville omhuxe och tiltreinke att
 " di prouster motte bekomme nogitt aff denn proustt gieftoll som deris lön haffver ve-
 " rit aff gamell tiid; Eller i anden mode huofs K. Maj. so skaffve att di matte haffve
 " for deris omag, ellers vill det medt religionen icke bliffve stadfast eller skickenlegt;
 " de ville och icke heller medt haffve, hvorki um egteskabs sager at döme eller andet,
 " derfor

quidam contra expressa Regum Christiani III. & Friderici II. mandata quædam templorum prædia & possessiones emerunt, ut taceam quod illis exprobrabatur, quod nunc, ut prius, suo Episcopo immorigeri & contumaces essent, quapropter Præfecto Regio, qui tum temporis fuit Henrich Krag de Tonderup, ut & Episcopo Gudbrando mandatur, ut hæc prædia jure retractionis templis restituerentur, & si quis contumaciter resisteret, in eum tanquam Regia mandata spernentam animadverti curarent. Ut nemini dubium fuit hanc procellam a Gudbrando Episcopo excitatam fuisse, ita Jonas Nomophylax, cum quo priore anno in gratiam Præsul redierat, se suosque amicos & clientes ejus ictui destinatos esse putavit, quod Rescriptum subsequens turbarum novum quasi classicum fuit (a).

§. 27.

Anno 1590 Arngrimus Jonæ, suo & cohæredum nomine, inter quos Præsul Gudbrandus primus & nobilissimus fuit, (ut nemini dubium esset, eum idem ac Arngrimum facere, eiqve ideo hanc litem imputarent) ad

” derfom de icke haffver uden umhyggelse, arbeide, och omage, end di andre haff-
 ” ver lön &c. Ellers om ether siunils att di matte haffve dett profastsdæmi som der
 ” haffver veritt aff gamall tiid dog med same skell och regenskab som nu haffver di
 ” legmendt, att di stande eder regenskab som tilhørelegt er; Hvad ether tyckis her-
 ” om, det setter jeg til ether, villendis med icke anditt framskriffve end det som jeg
 ” och liige ether för tilkiende giffver. Desligest och kiære Joh. beklager jeg for ether
 ” att almugen sommestedts er inig ganske ohlydig till at besøge kirckerne naar jeg
 ” umrider i mine visitatz, sa att om saa skall tilga, da verder jeg att begieffve denn
 ” visitatz; jeg haffver dette klægt for lögmend, for sylumend &c. men derfom
 ” icke er liofs lögmål om sk. da haffves det icke &c. Nu for det siiste kiære Joh.
 ” giffver jeg ether venligen tilkiende att jeg med nogle andre frome mend haffver
 ” beder jeg ether atti ville ansee vor trang och nød i Skagafjord och Hunavats sys-
 ” feler som den fattige almoe far aff M. H. handling att andre kiöbmend forbodit der
 ” ind att sigle, dog lader Marcus sitt skib icke did komme, hvorudaff almugen udar-
 ” mist och umsiider forderfils om saa skall lenge tillgaa. Og jeg fandeligen vedt att
 ” icke er K. Maj. vilge, derfor kiære Joh. beder jeg ether gierne atti hielper oss till
 ” gode so vii motte andit aar saa skib och nödsynlig tillföring i Skagafjord medt itt
 ” skiellige kiøb, och beder jeg ether gierne atti hielper mig huofs di kiöbmend som
 ” did komendis vorder att jeg matte bekomme tolf tyllst med bordvid til kirkens
 ” gardfins behoff. ”

(a) Vid. supra pag. 50.

ad Regem retulerat, fratres Storadälenses, Marcum Prætozem Skagfjördensem, & Jonam, Olai filios, villas Hol & Bessåstade, quas Gotfalkus Episcopus Jonæ Sigismundino, Præfulis avo, sed Arngrimi proavo, extorserat, injuste detinere, nec in jus vocatos ulla justî tituli documenta producere velle, qvem fucum judices pro legitima excusatione accipientes, causam dijudicare noluerint. Cui respondit Rex, dato ad Præfectum mandato, ut sine omni procrastinatione, sive documenta producerent retinentes, sive non, causam tamen examinaret, & ex juris præscripto discerneret. Cui eatenus paruit, ut anno 1592 24 delegaret judices, qvi causam judicarent, coram qvibus producta fuerunt qvatuor membranacea documenta, qvæ continebant, qvòd Jonas Sigismundi germanum suum fratrem Asgrimum occiderit, & duos proprios infantes, alterum in fluvio Gliufuraa, alterum vero, in lebetè jusculi pleno, suffocaverit, Biörgam vero ejus uxorem aliquando Holis fuisse, & magnam vim opum ad Cathedram pertinentium dilapidasse, ideoqve Jonam ut fratricidam & liberorum parricidam, Biörgam vero, utpote qvæ opes cathedræ decoxisset, his prædiis justas pænas ab Episcopo redemisse; Qvæ Præful falsa & adulterata esse liquido & ad oculum demonstravit, sed a judicibus aliud impetrare non potuit, qvam ut causam ad Regem & Senatum Regni remitterent, qvòd Præful, ut & omnes hæcè tricas ac ambages, omnesqve qvas jam coactus est exantlare adversitates & opprobria Jonæ Nomophylacis, ejusqve amicorum, potentix & in se suosqve odio adscripsit. Eoqve hoc anno mutua eorum odia & contentiones processerunt, ut ad Supremum Regis Regniqve tribunal, ibidem de omnibus rationem redditurum, indeqve promerita præmia relaturum, unus alterum mutuo citarent.

§. 28.

Cum itaqve (alea hoc modo jacta) aut vincendum, aut succumbendum esset, utraqve pars expeditioni sese parat, Nomophylax quidem propria causa adactus iter suscepit, sed ut majorem haberet auctoritatem, & propriis parceret impensis, Legati nomen & personam induit, quasi publico totius Islandix nomine ad accusandum Episcopos, aliasqve reipublicæ necessitates procurandum, missus sub Legati nomine propriam causam agere posset, qvòd ut a collega Thordo Nomophylace, aliisque eorum affectis, sibi mandaretur, facile impetravit. Negotia autem, qvæ

ut huic prætextui inservirent, excogitarunt, non magni fuerunt momenti (a), præter id solum, quod unicuique fuit legationis scopus, ut Episcopos & clerum diffamaret. Nec Præsul sui oblitus periculi, omnia enim quæ non tantum ipsius causæ aliquo modo prodesse potuerunt, præparavit, quæ in se satis bona & extra periculum posita fuit, si adscitiis ornamentis deformata non fuisset, sed etiam alia quæ adversario dedecori esse possent, excogitavit, quæ ipsi tandem magis obfuerunt quam illi nocuerunt, suumque fidissimum Achatem hujus controversiæ incentorem, & non minimam partem, tum temporis Holanæ scholæ Rectorem & Pastorem Cathedralem, Arngrium Jonæ, ut suam causam promoveret, & hostis conatus observaret, ac pro posse retunderet, Hafniam ablegavit.

§. 29.

Hafniam delati, suæ quispiam causæ pro posse velificavit. A Nomophylaxis partibus stetit antiquus Islandiæ Præfectus Johannes Bucholtzius, qui testimonium rogatus, publicas edidit literas, calumniarum plenas, quarum Episcopos & clerum Islandiæ reos agere voluit. Nomophylax audientiam nactus, audenter satis protulit: *Episcopos & clericos, non tantum esse autores omnium controversiarum & tumultuum, qui hoc tempore in Islandia exstarent, & exstiterint, nam avaritia ducti & excecati, deputato a prioribus Regibus salario haud contenti, sed contentionum materias, quando ipsi eas non haberent, ab aliis emerent* (b), *ut pauperem*

-
- (a) Causæ legationis fuerunt: 1) Ut comitia generalia octo saltem, aut plures duraret dies, ne nimia temporis angustia, qui longum eo haberent iter, excluderentur, quod a Rege, ut specialiter expeteretur, non fuit necesse, cum ipse *Codex legum* Titul. *Thingfar. B.* cap. 3. expresse dicat: "Alþing skal standa so leinge lögmadr vill. &c." 2) Ut Islandiæ sigillum proprium concederetur. 3) Ut generalis fori Dicographus constitueretur. 4) Ut bonus & pacificus Præfectus Islandiæ præficiatur, qui diutius provinciæ præsit. 5) Redenturarum mercedi justum pretium statuatur. 6) Ut mercatura Islandica cuicunque nationi libera sit. 7) De Episcoporum injuriis, quod valde sint injuriosi. 8) De quatuor Nosocomiis, in gratiam leproforum instituendis. Quæ omnia ita affecta sunt, ut per libellum supplicem aut Præfecti intercessionem proferri potuisse videantur, præter septimum articulum, qui nemini, præter Jonam Nomophylacem, concedi potuit.

- (b) Exemplum ipsius Jonæ supra pag. 397. sq. tetigimus.

perem plebem vexare, ejusque prædia & possessiones sua facere possent. Præterea more veterum sub Papisino Episcoporum, antiquis & improbis templorum rationibus Regis subditos enervare, & emungere, usquedum sua prædia parvo pretio vendere cogantur, planeque contra Ordinationem Ecclesiasticam politicis rebus se immiscere, quibus ut Regiæ autoritatis interventu obex poneretur, humillime oravit. Quid autem opposuerit Arngrimus, non liquet. Verisimillimum autem est, eum simpliciter omnia negasse, nam quantum nos, aut lectu, aut auditu percepimus, hæc aut omnino falsa, aut parum veritatis habere putamus. Responsum autem Nomophylaci fuit, scripturam fore Regiam Majestatem Episcopis, ut illi Clerusque se intra suos terminos contineant, nec se politicis causis posthac immisceant, nisi quatenus ipsorum personas tangant. Acta hæc sunt Hafniæ d. 9. Maji 1593. subscripsitque ipse Rex, & cum eo Senatores N. Kaas, Steen Brahe, Arild Huitfeldt; Sed Regis ad Episcopos Rescriptum supra exhibuimus (a).

§. 30.

Quomodo autem Arngrimus actionem in crimine falsi, seu literarum adulterinarum instituerit, non æque certum est, id saltem constare videtur, quod Præful Jonam Nomophylacem, si non directe, ut autorem falsi, certe conscientem & collusionis cum falsariis insinulasse, & præterea patrem ejus Jonam Magni, magnæ quondam autoritatis virum, sed dudum mortuum, necromantiæ insinulasse, ut ita par pari referret; Sed quomodocunque causa acta est, de exitu constat, qui talis fuit, ut Rex Senatusque mandarent Præfecto, ut aut inter eos amicitiam contrahere conaretur, aut 24 virorum judicio eorum lites discerneret (b).

E e e 2

§. 31.

(a) Pag. 51.

(b) Literæ patentes ita se habent: " Vii Christian &c. helse thiig ofs elskelig Henrich
 " Krag: thill Thremmerup (*rectius* Thronderup) vor mand thiener och embitzmand paa
 " vort land Island h. med Gud och vor naade. Viid efter att vii forfare hvorledes
 " ther skall haffve begiffvit sig en langvarendis och mögit besverlig klammer och
 " thrette emellom ofs elskelig hederlig och vellerd mand Her Gudbrandt Thorlakfen
 " Superintendent udi Holleittigt paa thend ene, saa och ofs elskelig Jon Jonsfen laug-
 " mand for norden och vesten paa forskreffne vort land Island paa thend anden siide,
 " som

§. 31.

In Islandiam redux Nomophylax, ad comitia generalia tendit, ibidemque Præful comparuit, licet Arngrimus nondum, sed exactis comitiis tandem, adveniret; Hic Præfectus, qui aliud etiam de adulterinis illis, de quibus convertebatur, codicillis, mandatum acceperat, ut sine omni mora aut diverticulis, de illis decisivam pro tribunali pronuntiaret sententiam, (probe enim Rex, Senatusque, tam judicium priori anno adhibitum fucum, qvam

” som icke endnu skal vere nederlaugd och fordragen, hvor aff sig och jo lenger jo
 ” mere haffver förögüt och thildragen stoer had och affvindt bode med dome som
 ” ther er gangen, och udi andre maade, och endeligen besverlige skeldtzord och thalle,
 ” och efter att thet kand thildrage att ther kand befindis skyldt att vere paa begge
 ” siider, och paa thet saadanne besverlige klammer och thrette och uehighed then-
 ” nom udi saa mange aar emellom haffver verit endeligen och udi thiide eangang for
 ” alle motte thennom enthen till myndelighed emellom forhandlis, eller och formid-
 ” delft domb och rett platt och aldellis dempis och nederleggis, thend och icke her
 ” effter skulle ydermere förögis och hoes theris arffvinge flegt och venner och efter-
 ” kommere skulle indarffvis, och tha saaviit kunde indgroe att thend icke lettelligen
 ” foruden stoer oprör och forderff paa begge siider kunde bliffve stillet och nederlagt;
 ” tha bede vii thiig, befalle och nu med thette vort obne breff fuldmacht giffve, att
 ” thu med thet allerförste ther paa forskreffne vort land Island thiltager thig fire och
 ” thiuffve gode forstandige och uvildige dannemend och aff the beste ther paa landet
 ” boendis ere, och med thennom thiig paa betelig thiid och sted forsamblar och
 ” fiden med thennom indsteffner forskreffne Superintendent och forskreffne Laug-
 ” mandt for ether udi rette, och grandgiffveligen forfarer om alle hvis irringe och
 ” thrette enthen med ord, gierning, breff och segell, fra thet förste och thil thet sid-
 ” ste, emellom thennom verit haffver, och thennom saavel som och alle theris flegt,
 ” venner och arffvinger, som sig samme sag och thrette kunde eller ville thiltage, ther-
 ” om enthen thil mindelighed formedelft sterke contracter och breffe, stedtze och al-
 ” thiid herepther uryggeligen att holde, emellom forhandler och fordrager, eller och
 ” endeligen kiender och dömmar thennom emellom hvis rett kand vere och hvis i
 ” thennom udi saa maade enthen till mindelighed emellom forhandlendis, eller och
 ” ved dom och rett kiendendes och affligendis vorder, att i thet klarligen under ethers
 ” signether giffver fran ether beskreffvit, som i ville ansvare for Gudt och vere bekiend
 ” for oss; thi bede vii och biude begge parterne forskreffne sag och langvarende
 ” klammer och thrette er ahrörendis, att i retter ether efter att möde forskreffne vor
 ” embitzmand, saa och forskreffne 24 dannemend udi rette; naar the ether therom
 ” lader tillfuge, med hvis breffve och ald anden bevisning i udi samme langvarendis
 ” besverlige och affvindtzsag och thrette emod hin anden haffve och tha att liide och
 ” undgielde hvis ther om loug och rett er, ladendis thet ingenlunde. Actum Haf-
 ” niæ 9 Maji Anno 1593. ”

quam Gudbrandi aduersariorum fraudes intellexerant) denuo viginti quatuor optimatibus causam tradidit examinandam, qui tandem unanimi sententia, consentiente etiam ipso Præfecto, productos præterito anno codillos falsos & adulteratos esse, pronuntiarunt, publiceque discissos, ne unquam Jonæ Sigismundini manibus, aut ejus posteris, opprobrio essent, Præsuli tradiderunt (a). Sed prædia Hol & Bessastade ne uno verbo

E e e 3

tetige-

- (a) Hujus sententiæ versionem Danicam talem in schedis nostris offendimus: " Anno 1593 then sidste Junii vare vii efterskrefne Thorder Gudmundson, Laugmand, Bemedst Halldorson &c. &c. (NB. 24 Mand) udnesvnte aff velbyrdig Herre Henrich Krag, efter Kongl. Majsts. allernaadigste befaling, at oversee och underlöge de gainle documenter, angaaende afg. Jon Sigmundson, som for os bleve fremlagde, om nogle aff dem blefve duelige och myndige. Syndtes os et aff dem vare udcoperet efter tvende mænds forseiglet vidnesbyrd, saa liudende, at Biscop Gotfkalk skulde hafve spörgt Jon Sigmundson, om *hand hafde quitteringer aff Holum Domkirke, eller hendes formænd*; Men Jon Sigmundson sagde: *hand hafde det ikke betalt*. Siuantes os at Jon Sigmundson hverken bejaet eller bekiendt hafve noget barnemord, efter som det bref liudede. Thi Her Gudbrandur fremvisede ochsaa mange Danneimænds vidnesbyrd, som aldrig hafde hört at Jon Sigmundson om alle hans dage hafde været berögtet aff barnemord, förend nu for 2 aar siden, saa och hafde Biscop Gotfkalk intet at bestille med börnerdrabs sag, thi siuantes os det bref intet due, och være umyndigt, med mindre nogle documenter kand fornermeste findes som dette bref bekræfte kind, och bevises at Jon Sigmundson har och arset det sit barn, som brefvet siger, at hand har dræbt i kiedelen. Dernæst blev andre 3 breve for dommen frembaarne. Det første som skrefvet er under Biscop Gotfkalks nafvn, at hand skal hafve gifvet Abbed Jon Thorvaldsen fuldmakt til at aflöse Jon Sigmundson for det hand hafde dræbt sin broder, men Her Gudbrandur beviser med mange documenter at Biscop Gotfkalk och Jon Sigmundson var den tiid begge döde. Thi dönte vi det samme bref at være gjort med fals och svig, och at være aldeeles udueligt, och maktesløst. Ligeledes siuantes os et signet och andet, som hængte ved dette bref, icke være de rette som hængte ved dette falsbref. Men de 2 breve som var af lige meening och indhold, och vidnesbyrden i det forrige falsbref dönte vi at være udelige, thi de omgaaes med fals och lögn. Saa dönte vi och Jon Jonson Laugmand at være uskyldig formedelst disse brefes medhandling. Dernæst bleve vii udnesvnte til at underlöge de domme som ere gangne om den halfve jord Osland, och dönte vi alle de tre laugmands domme ergangne om jorden Osland at være myndige och duelige. Men det kiöbbref som Her Petur Paalsen hafde gjort med Biscop Gotfkalk paa Thorolver Augmundsens vegne aldeeles umyndigt, formedelst: 1) At umyndige mændz gods blefv folgt, och dock icke længer end indtil hand blefv myndig. 2) At alt hvad formöcket er betalt skal gaae tilbage. 3) Kand icke sees at Thorolver har samtyckt dette
- " kiøb.

tetigerunt, quod Præfulem male habuit, occasionemque præbuit Ario Magni filio, Præfulis genero, ut post triginta annos Jonæ Olai filio de illis litem moveret, quæ tandem, anno 1624, ipsius Præfecti & viginti quatuor optimatum judicio cecidit.

§. 32.

His peractis, restabant Præfulis ac Nomophylacis propriæ controversiæ, quæ aut dijudicandæ aut sedandæ erant, & licet neuter alteri, ne latum quidem ungvem cedere vellet, id enim uterque maximum putavit esse dedecus; cum tamen uterque nimium arcum tetenderat, ita ut causam judicio submittere neutri expedire videretur, factum tandem est Præfecti svasu & monitis, ut & amicorum intercessione & precibus, ut in gratiam redirent, sed verbo tantum, ita, ut publice, quamdiu Jonas superfuit, a talibus desisterent hostilitatibus; animum vero utrique eundem fuisse, nemo, qui viros probe novit, vel minimum dubitavit. Videtur etiam bonus noster Præsul posthac magis a litigiis forensibus sibi temperasse, nam licet quandoque in comitiis generalibus privati aut publici aliqujus negotii causa appareret, nunquam tamen, ut puto, causis forensibus semet immiscuit; Nam præter valetudinem, quæ ei sæpe, præsertim senescenti, adversa fuit, non immerito cogitare potuit, nuper allatum Regium Rescriptum in se ut litigiosum collineare, & sua præsertim de causa scriptum fuisse. Felix certe, si calamo pariter pepercisset, quod viri ardens, acre, & injuriarum impatiens, ingenium permittere non potuit.

§. 33.

Anno 1592 cum ex comitiis generalibus corpore æger, mortemque præ foribus esse putans, ut ipse innuit, & animo non minus exulcerato, quæ

- ” kiøb. Skal derfor jorden Osland være Her Gudbranders eigendom ifölge hans kiøb
 ” af Petur Thorsteensson, Item om det bref, som hafvde været fremlagt, angaaende
 ” de Jon Magnussons, Jon lauginands faders troldom, dönte vi at være aldeles
 ” udueligt, och icke bör at höres. Her Gudbrande lofvede ochsaa de samme brefte at
 ” levere udi Jon Laugmands hænder det förste hand kand faae det ind i landet, saa
 ” som dermed følger ingen sandheds bevillighed. Hvilket aff samme domsmænd
 ” paa samme sted och dag blefv besluttet. ”

qvæ ibidem publice prælegi audiisset, Documenta cum adpenſis ſigillis, qvæ continebant ſcelera, qvorum ſuus jam dudum mortuus avus maternus Jonas Sigmundi filius inſimulabatur, ſcilicet qvod germanum ſuum fratrem Aſgrimum, qvi vitam pro Jona poſuit, ipſe interfecerit, qvodqve binam ſuam ſobolem, infantes paucorum annorum, trucidaveſſet, qvæ ipſi tunc audire tantum, ſed libellos inſpicere non fuit permiſſum, qvare id inde retulit, qvod ex propria lectione memoria retinere potuit. Cumqve ea, qvæ ibidem ex tempore ad refellendum tam exſecranda mendacia & ad avi excuſationem pertinentia protulit, ut actis infererentur, a iudicibus impetrare non poſſet, ut eadem acta legens, aliud non imaginari potuerit, quam qvod nihil habuerit, talibus aſſertionibus opponendum, tacitusqve, & qvaſi conſentiens ſe a tam ſcleratis parentibus prognatum, diſceſſerit; Itaqve ne avum debita excuſatione defraudaret, veritatemqve intrepidus teſtaretur, tandemqve ut ſe ipſum & optime de ſe meritos cognitos, his mendaciis & opprobriis animo conſternatos erigeret, pauca qvædam huc pertinentia in cartam coniecit, & beneficio typographiæ in vulgus emiſit. Et ſi ardentis animi vigor hic conſtituiſſet, optime ſibi conſuluiſſet, nam ut conatus parentes a mendaciis & opprobriis defendendi laudabilis eſt, omniumqve bonorum approbationem meretur, primaqve hæc deſenſio Jonæ Sigmundini, ut modèſta & neceſſaria, optime accepta fuit, qva etiam ipſe contentus eſſe debuit, præſertim poſt pronuntiatam anno 1593 ſententiam, qva Jonæ Sigmundi fama ſufficienter vindicata videri potuit; ita nimis ulciſcendi cupiditatis cenſuram vix effugere datur, nam omne nimium vertitur in vitium.

§. 34.

Cum anno 1593 ipſa hæc controverſa documenta accepuiſſet, & ex eorum lectione, aliisqve, qvæ ſecum ferebant criteriis, ſufficienter, tam de eorum interna conſtitutione, quam totius rei connectione informatus eſſet, prior *Apologia* ipſi ut jejuna & imperfecta fordeſcere cœpit, urebat etiam ulceratum animum, conditiones dare, ſed non accipere ſolitum, qvod prædia Holl & Beſſaſtadi, qvæ inſuſte ſibi ſuisqve cohæredibus abalienata eſſe ſcivit, inimicis cederent, qvos, cum prædiorum juſta retractione ulciſci non poſſet, æternam illis infamiæ notam acriori *Apologia* inurere inſtituit. Anno itaqve 1595 aliud adornavit ſcriptum, priori
multo

multo prolixius, & mordacius, quod eodem anno imprimi curavit, quo multis & irrefragabilibus argumentis ad oculum demonstrat, Jonam Sigismundi nec fratrem suum occidisse, nec liberos suffocasse; Deinde pari evidentia monstrat & probat horum documentorum falsitatem, primo ex chronologia quod Gotfkalkus & Jonas mortui fuerint antequam literæ illæ scriptæ fuerunt. Deinde producit multos testes, eodem collinantes, tandemque ipsa documenta, omni testimonio majora, quorum interna criteria perspicua adversariorum mendacia, fucos & fraudes manifestantia producit. Horum unum tantum exempli gratia hic adferemus; Membrana ipsa & prima sesquilinea nomina testium continens, antiqua fuit, sigilla etiam nominibus respondebant, præter Gotfkalki Episcopi, quod non exstabat, sed reliquæ literæ novæ erant, ductusque literarum & connectio magnam novitatem spirabat, non tamen carebat documentum nigredine, nam erasa & defricata antiqua scriptura, nova triviali atramento substituta fuerat, totumque tandem documentum fuligine superinductum, quæ omnia facile abstergi potuerunt, præter solam primam sesqui lineam, quæ antiqua & antiquo scripta fuit atramento. Productis his aliisque permultis falsitatis signis, Gotfkalkum Episcopum, ejus filiam Christinam, nepotem Gotfkalkum, Pastorem Glaumbajensem, & pro nepotem Jonam Gotfkalki, ab hoc crimine absolvit & penitus excusat; Jonam vero Olai filium ejusdem plus simplici vice incusat, eumque *infamem* (ærulaufann) declarat, ni hæc refutet, & se legitime purget. In confcios & consentientes sæpe acriter invenitur, nec judices mitius tractat, quibus, ut & cæteris suis adversariis, judicium Dei minatur. Tandemque ipse, ut & Arngrimus Jonæ, propria libro nomina subscripserunt.

§. 35.

Publicato hoc scripto nemo adversariorum se quicquam movere visus est, licet verisimile sit voluntate ulciscendi non destitutos fuisse, præsertim cum Bucholtzius, antiquus Jonæ Nomophylacis amicus, sed Gudbrandi hostis, anno 1597 denuo præfecturam Islandiæ nactus, ipsis non defuturus fuisset, si aliquid in Episcopum tentare voluissent. Sed tale quid aggressos fuisse non ad nos pervenit. Sed quicquid sit, ignis tamen in cinere latuit, qui sub Envoldii Krusii Præfectura, quæ ab anno 1602 ad 1605 duravit, fumare cœpisse videtur. Nam anno 1606 antequam Herluff

Iussu Daa, qui Krusio successit, in Islandiam venit, Præsul prolixam scripsit Apologiam, eamque amico cuidam concredidit, Præfecto venturo ab omni præjudicio & studio partium vacuo, quam primum appelleret, tradendam, ad eum enim singulariter directa fuit, in qua de invidia & iniquitate popularium queritur, præsertim quod sibi vitio vertant Edicta quædam Regia, quorum causa exstiterit; ideo enim quod templa noluerit speluncam latronum fieri, ut sanguinarius, quod conjugium in tertio & quarto gradu, ut contrahi permetteretur, autor fuerit, ut impudicus & verecundiam parum amans, traducatur, & talia plura, quæ jam nullius fuerunt periculi, præterea quod calumnias & injurias repellere necessum habuerit, factiosum se & turbulentum audire, hæc autem ut non credat, animumque a præjudiciis vacuum servet, neque æmulum susurris aures præbeat, magnopere rogat, quæ omnia ita comparata sunt, ut aliud gravius & majus momenti subsuisse, suspicari liceat, quod tamen ille certas ob causas expresse nominare noluit, augetque hanc suspicionem, quod quam primum Herluffius appulit, Jonam Nomophylacem accerciri curavit, quasi magni momenti res cum eo communicaturus, quod audiens Jonas, licet ætate & corpore ingravescente, Bessastadas lætus advolat. Sed quid cum eo Præfectus egerit, non liquet, nisi quod fertur exceptam esse a famulis Nomophylacis, cum bene potus cubitum iret hanc vocem: *Nú skal Gutti setja ofann* c. Jam Guttus caput deteget; Quod illi de Præsule dictum esse existimabant, cum illum per contemptum *Guttum* vocare soleret. Sed eadem nocte Jonas ipse animam posuit (a), qui casus controversias ad tempus sopivit.

§. 36.

Sed anno 1607 Præfectus, statim postquam in Islandiam appulit, Holas se contulit, ut de gravibus quibusdam, quæ in mandatis habuit, negotiis cum Præsule conferret, quæ plerique litigiorum, quæ ipsi cum Nomophylace intercesserant, reliquias aut fæces quasdam fuisse autumant, de quibus inter illos quodam modo convenisse videtur, nam in actis publicis, quæ nobis innotuerunt, nihil de illis legitur; Nec quamdiu Herluffius

(a) Vid. supra pag. 222 sq. 348.

luffius ad clavum fedit, Episcopus a quodam impetitus fuisse videtur, nisi quod tractatio cadaveris Lokiani (sive Arngrimi Jonæ, sive Thorkillis Gamalielis filii, auspiciis suscepta) ei non parvo stetit offendiculo. Fuit Lokius ille (qui vero nomine vocabatur Gudmundus, sed cognominatus Loki) omnibus invisus circulator, & parasitus in curia Holensi pauperum jus & gratuitam sustentationem sibi competere postulans, quod inter alios ei denegavit Thorchillus Gamalielis f. Episcopi sobrinus & cathedræ Oeconomus, cujus votum, ut primarii curiatorum, magni ponderis fuit; Illi itaque præ aliis offensus Lokius, se aut vivum, aut mortuum, illum aut illius quendam pro hac injuria ulturum fore minatus est. Quo anno 1598 mortuo, & ad templum Guddalense, quod ab Holis 8 aut 9 milliaribus distat, sepulto, accidit, ut Thorkilli filiola infveto morbo, forte vehementi spasmate aut raptu quodam, affligari inciperet, quod credulum & superstitiosum vulgus, & forte plures a talibus non alieni opinionibus, Lokii manibus adscripserunt; cumque ipse Arngrimus Jonæ filius, præsens adesset, cum puella tali paroxysmo graviter affligeretur, & diceret hoc Diabolorum genus precatione abigendum esse, ipseque canendo & precando totam noctem eidem adsedit, aut gremio tenuit, ita ut Lokius eam aggredi non auderet, sed postero die cum Arngrimus abitum pararet, equus ejus in platea Holensi magnum fecit lapsum, sessoremque prostravit, cui hoc casu narès sunt comminutæ, & alio modo male mulatus fuit, quod Lokio non tantum imputabatur, sed exstiterunt etiam, qui se oculatos testes esse profitebantur, quod larvam aut ipsum Lokium, equum & ipsum Arngrimum prosternere vidissent; Cumque jam nemo se ab impudente & temerario Lokio, qui talem virum aggredi ausus esset, tutum fore præsumeret, unanimi voto conclusum fuit, ut exhumatus combureretur, quod simul dictum factumque fuit. Sed malus hujus comburii (quod ut verisimile est, inscio Episcopo factum fuit) foetor post decem tandem annos, in Daniam etiam volavit, & speciali Rescripto ansam præbuit (a).

§. 37.

Crudescens circa annum 1617 Herluffii & Oddi Episcopi dissidium, aliaque, quæ nascuti quidam, de Islandorum tam ecclesiasticis quam politicis

(a) Vid. supra pag. 57.

liticis Magistratibus curiosi, Regis auribus infusurrarunt, ansam ei dederunt, ut anno 1618 Fridericum Friis & Georgium Wind, viros nobiles, & severis instructos mandatis, ut de Magistratuum Islandorum gestis & vita quæstiones exerceant, in Islandiam mitteret, quibus Præfulis hostes & æmuli, quos non paucos habuit, quicquid ei aut vitio verti, aut nocere potuit, detulerunt. Legati autem in Islandiam delati, patentibus literis omnes insulæ incolas invitarunt, ut si quis vel a Præfecto, Episcopis. Nomophylacibus, vel aliis Magistratibus injuria affectus esset, vel hos cujusdam prævaricationis convincere posset, sibi id patefacerent (a). Delatores itaque inter alia retulerunt, licet ipse Præful prædia cathedræ ab Olao Hialti filio abalienata jure retractionis ex mandato Regio, ab aliis posceret, nihilo minus ipse quædam alienasset, quædam vero sibi ipsi retineret, quod ansam dedit Regio Rescripto dato 21 Aprilis 1619 (b). Sed hæc procella unacum vita Frisii (qui, antequam ad Comitium eundem erat, animam posuit) si non penitus evanuit, certe mitiorem ictum fecit, quam fecisset, si Frisius ipse comitiis adfuisset, nam Præful de hac causa cum Petro Johannis filio, qui ibidem Præfecti vices gessit, ita transegit, ut culpam non prorsus negaret, sed confiteretur, se unam tantum villulam ab Olao Hialti filio abalienatam retractasse & iterum vendidisse, promitteretque quod vendiderat, restituendum. Exstat etiam aliud Christiani Quarti Rescriptum de prædio Wollum in Holme datum 1617 (c), quod abalienasse videtur, sed Regis jussu cathedræ adjiciendum fuit. Cum præcedentibus talia nemo Episcopis verterat vitio, ita præsentibus id sibi licere putabant: Sed alia jam fuerunt tempora & minor Episcoporum auctoritas, pristinaque licentia jam multo angustioribus terminis quam olim circumscripta fuit.

§. 38.

Pari modo quidam invidi nomen ejus detulerunt, quod indoctum haberet Rectorem scholæ, sed ejus salarium ipse retineret (d), quæ causa

Fff 2

in

(a) Vide loc. cit. pag. 41. sqq.

(b) Vide ibid. pag. 62.

(c) Loc. cit. pag. 59.

(d) Vid. supra pag. 62. 184. sq.

in Dicafterio publico anno 1619 ventilata fuit, hoc modo, Produxit Præful Rectorem, qvi saltim ab anno 1615 (si non diutius) pædotribam egerat, nomine Olaum Olai filium, qvi postquam aliquamdiu Professores audierat, reversus in patriam, satis luculentis testimoniis Professorum, præsertim Thomæ Finkii, ornatus, ab Episcopo Holano Lycæo præpositus fuerat; Olaus etiam in eodem Dicafterio præfens ipsa testimonia publice prælegi curavit, & si quis se pro idiota, aut inutilescholæ Rectore haberet, aut sibi inertiam quandam affricare auderet, eum ad disputandum provocavit, sese enim cum quocunque tandem, qvi secum congregari vellent, in certandi harenam descendere paratum esse dixit, & si nemo prodiret, sibi non imputandum, neque eapropter male audire debere. Quod autem salarium ab Episcopo detentum attinet, id pleno ore pernegavit, publiceque, quod plenum & bona fide numeratum accepisset, professus est; Quo audito, sententiæ secundum Præfulem dictæ sunt. Consultum tamen non ducebatur, ut *Doffus* ille vir (cognominatus enim fuit *Lerde Karl*) pædagogio diutius præesset.

§. 39.

Dilutis aliquatenus hisce, quorum accusatus fuerat, criminibus aut calumniis, unum restabat, quod eum gravissime pressit, famosus nempe libellus, quem post mortem Jonæ Nomophylacis scripserat & anno 1608 impressum evulgaverat, in quo nimis acerbe in mortuum Nomophylacem (a) invehitur, Marcum vero Olai, Prætorem olim Toparchiæ Skagfiordensis, ante duodecim aut plures annos defunctum (b);
pariter

(a) *Ille (Jonas Nomophylax) me in hac terra lædendo & deferendo non contentus, ad famosos illos libellos Regi sistendum peregre quoque profectus est, quas simultates & juris violationem magnis meis impensis queri necesse habui, & quidem huc usque sine satisfactione, tam ab iis qui literas de cadibus Regi & sui similibus stiterunt, quam ab earum fabricatoribus præstita; hoc nemini imputo, nisi defuncti jam Jonæ Nomophylacis injuriæ & acris odio, quod in me usque ad suum obitum gessit, quod monstrari & probari potest, si referret. Et sub finem: De simultatibus, odiis & hostili animo Jonæ Nomophylacis, ejusque injuria & violenta juris læsione, quæ ego, meique pauperes covere- des, tam in hac lite, quam sæpe alias, ab illo viro toleranda habuimus, nihil amplius scribam, nisi optare me, quod Deus illa isti condonaverit.*

(b) *Johannem Biörni filium, qui has villas, Hol & Bessastados, tunc retinebat, in jus voca- vis*

pariter ac ejus frarrem Jonam Olai, adhuc in vivis, ut primarios falsatores traducit, tandem etiam Biarnum Sigurdi filium, Marci privignum & alumnum, ut vitrico a manibus (a) quod eadem scripserit, oblique insinulavit, qui, ut fertur, duodecim virali juramento in dicasterio publico a tali se suspicione purgavit, reliqua licet vera forte fuerunt, probari tamen non potuerunt, ut bonus noster Episcopus, non tam mendacii aut calumniæ, quam nimis præcipitantis & ulciscendi cupiditatis reus fuerit, nos autem ea hic annotamus, non ut tanto viro stigma quod-

F f f 3

dam

vi; Marcus autem Olai filius de Storadalo hujus actionis forensis nulla habita ratione emit, & fama fert, illum suo periculo eas emisse, sive deinde retractatæ forent, sive non. Et quod hic literas de cadibus illis exarari fecerit, credo, ne nos de villis illis actionem instituere sustineremus — Cumque omnes infames illæ literæ, tam de cadibus, quam de villis Holo & Bessastadis, ex eodem loco & eadem manu, Jonæ scilicet Olaidæ, qui Holum jam sibi vindicat, emanaverint, omnes boni viri videbunt & palpares quasi poterunt, omnes has literas adulteratas esse, aut a Jona Olai filio, aut ab ejus fratre Marco, qui has villas Holum & Bessastados nostræ actioni ingratis scientes emerunt. — Omnes viros probos & ab invidia vacuos animo æquo & iusta censura perpendere rogo, numne prægnantes habuerim rationes ad tam impias, nomine christiano indignas, infames & execrabiles literarum adulterationes exponendum, quas fratres Storadalenses fecerunt, nos autem sine satisfactione tolerare necessum habuimus, nostrum insuper patrimonium & prædia avita, quæ ex jure divino & humano nobis competeant, amissimus, ob solas has literas maledictas, quas fratres Marcus Olai & Jona Olai exararunt, aut exarari curarunt, ut jam dictum est.

- (a) Si manus Biarni Sigurdini, dum Storadali apud vitricum suum Marcum commorabatur, literas illas non tetigerit, bene est. Et alibi de omnibus hujus causæ complicibus: Hic omnes probos viros, hæc visuros vel audituros, perpendere rogo, quomodo hi literarum auctores ab impuro mendaciorum spiritu obsessi fuerint, & nullam Dei timoris vel honestæ genii micam habuerint, dum, de quoquam viro christiano, sub fide Documentorum & sigillorum, talia mentiri sunt & effinxerunt. — Nec minus Jonæ Olaidæ audacia miranda est, qui tam inauditas execrabiles literas Magistratui politico sistere ausus est; Sed vix tamen mirandum, erat enim qui illum non retinuit, sed forte incitavit & instigavit; Et si talia Regi questus non fuisset, & Rex causam huc remisisset, Jona Nomophylax istis literis valorem certe nunquam abjudicasset. — Optans simul, ut Deus omnes bonos viros, eorumque existimationem a talibus maledictis literarum autoribus, quales hi sunt, vel fuerant, præservet. Tandem libellus hoc epiphonemate clauditur: Jona Olai filio, fratri ejus Marco Olai filio, & pluribus illis, quicunque tandem sunt, falsarum illarum de Jona Sigismundi filio, literarum machinatoribus, rasoribus, scriptoribus, sive in vivis sint, sive mortuis, in honorem, decus, ornamentum, & ab omnibus probis viris existimationem. Anno MDCVIII.

dam inuramus, sed ut veritas historica sibi constet, quod nostri ducimus officii esse.

§. 40.

Utrum Jonas Olai suo ac Marci filiorum nomine, ut & Jonæ Nophylacis fratres ac amici hanc injuriam integro decennio, ab anno sc. 1608, quo liber impressus fuit, in annum 1618 taciti pertulerint, an vero eandem Herluffio Daa, qui tum temporis Islandiæ Præfectus fuit, quæsti quidem, sed non auditi fuerint, non liquet, id autem constat, quod anno 1618 Jonas Olai filius Commissariis Regiis, Friderico Friis & Georgio Vind libellum hac de re agentem tradiderit (a), qui causam Regi detulerunt,

(a) Has literas ex originali exscriptas, Summe Ven. *HARBOE* diocesis Siællandiæ Episcopo dignissimo, grati debemus; illæ ita sonant:

" Joenn Olufflenns supplicatz den 24 Junii 1618 mod biskop Gudbrand Thorlaksen.
 " Jeg Joenn Olufflenn giffver eder thilkiende fromme velb. Herrer Fredrich Friis
 " och Jörgenn Vinnd, saa och Herloff Daahe, hvorledis att Her Gudbrand haffver
 " mig forfuldt i langfommelig thiid; först med steffninger, sidenn med mange vran-
 " gelige saker och klagemaall, ligesom de domme der ere gaungenn imellom oss for-
 " melder och udvisser, hvilket jeg haffver aldt maatte lide och omberre, och min rett
 " att opgiffve, fordi jeg fattige manndt kunde hanom icke nockfommeligen bestaae
 " udi rettergang; Saa bleff der enn contract och forlickelsemaal giortt mellomb oss
 " paa Althingitt anno 1596 aff denn velb. Herre Her Höffvidsmand Brostrup Gedde
 " och de andre fornembte mennd som denn thiid var paa Althingitt, ligesom ded ind-
 " seglede forlickelsmaalsbreff nockfommeligenn giffver thilkiende, saa liudendis, att
 " vii forlickttis om aldt thed som oss thillfornne var emellomb thill denne daug for
 " oss och vorre arffvinger for forskreffne sacker. Eptther denne contract haffver Her
 " Gudbrand laditt thrycke och udgaæ enn lidenn boeg anno 1608; hvilckenn for-
 " neffnte bog indholder at jeg *skulle haffve giortt falsche breff*, likelom den bog for-
 " melder, udi enn anden sted i bogenn da kalder hand *den bressgiore enn falschener*,
 " for det thredie enn *forbandede bressjineder*, for det fierde da tiliegger hand och de-
 " dicerer mig och min salig broder Marcus denne bog, paa spaatt och fexerery, och
 " siger at denne *skal verre oss thill ære for alle erlige menndt berepther*; jeg haffver
 " foerritt enn fætter eed for thisse falsche breffve som hand schylder mig fore udi
 " denne fornæffnte thryckte boeg. Derfor ehr jeg ydmygeligenn begierrendis aff
 " eders velbiurdigheder paa Guds veignne, och for long och rett skyld, saa att jeg
 " kunde faae long och rett offver fornæffnte Her Gudbrand fordi hand haffver denn
 " ufande bog och tryck om mig och min salig broder laditt udgaæ offver ded gand-
 " sche land, tiltroendis eders velbiurdigheed atti mig fattige mand her udi vil behiel-
 " pellig findis saavitt som long och rett kand medføre. Joenn Olufflenn. "

runt, ille autem Rescripto ad Frisium, jam Islandiæ Satrapam factum, dato 21 Aprilis 1619 mandavit, ut Præfulem eapropter in jus vocaret, quod quo minus Frisius perficere posset, præmatura mors impedivit, eaque tantum in causa fuit, quod mandati executio ejus in officio successori Holigero Rosenkrantzio usque in annum 1620 reservabatur (a).

§. 41.

Præful autem, quam primum hanc sibi imminere vidit procellam, cum Jona Olai filio & Marci posteris in gratiam rediit, putans hoc modo Regis iram leniri posse. Ille autem in eum delatorum calumniis ita exasperatus fuit, ut nihil jam præter jus & justitiam anhelaret, quapropter Rosenkrantzius anno 1620 ei Regis nomine dicam scripsit, cumque Præful senio & valetudine impeditus, in dicasterio apparere non posset, genero suo, Ario Magni filio junctum fuit, ut ejus causam procuraret, qui id quidem agere instituit, sed tam leniter aut perfunctorie, ut ipse tandem judicum sententiæ accederet, eandemque approbaret (b), libellum scil. de quo controvertebatur, enormes adeo continere calumnias, ut eo se Præful officio indignum reddiderit, nisi Regi aliud visum fuerit, cujus gratiofo arbitrio rem permiserunt.

§. 42.

Quæri solet an tam gravem condemnationem his scriptis promeruerit Præful, ut non tantum officio, sed & honore, opibus, & fere vita

(a) Vide supra pag. 62. sq.

(b) Hujus sententiæ apographum aliquando inter chartas nostras habuimus, sed jam non inveniri dolemus. Sub finem hæc in eo exstabant verba: " Samþykke med oss þennann ann dóm Are Magnússon " c: *hoc nostrum judicium approbavit Arius Magni filius*. Quod Arii simplicitatem stomachantes mirabamur, usquedum simile quid in aliis judiciis de causis gravioribus videremus, id tum temporis moris fuisse, ut partes, utrum in dicta sententiâ acquiescerent, nec ne, statim declararent. Ita in Arnæ Nomophylacis sententiâ Vatnsleysfensi, quæ Torfo Erlendi filio officium abrogavit, & eum infamia notavit, actoris, qui fuit Sigurdus Jonæ, postea Nomophylax, consensus expressis verbis memoratur: Sed ipsum Episcopum in hac sententiâ, quam Arius ejus nomine approbavit, non acquievissè, sequentia docent. Compendium quoddam dictæ sententiæ contra Episcopum latæ, quæ nos illud accepimus, ad finem Cap. sub Lit. B. adferemus.

vita periclitaretur (a). Qvod simpliciter & sine ambagibus negare non dubitamus, licet nimiam magni viri vehementiam, acerbis catachreses, & ulciscendi cupiditatem haudquaquam probemus, omnia enim quæ scripserat, aut probare, aut ad minimum verisimilia facere potuisse autumamus. Videlicet: 1) Fratres *Marcum & Jonam Olai filios* dixit *falsis usos documentis*, idem dixerunt iudices; Dixit *Jonam Olai infamem* (ærolauf-ann) *esse, ni suam apologiam refutaret, aut unde falsa hæc documenta habeat, probaret.* Quid, quæso, iustius esse potuit? is enim falsos hos codicillos sciens & prudens coram iudicibus produxit, ut sibi lucro & commodo essent, sed præfuli nocerent, & ejus familiæ æternam inurerent ignominie notam, cumque accusatores Episcopi in illum hoc telum torquebant (b) *ut infamia notaretur, si non probaret quæ dixit;* Quare illi in hofce Olaidas eodem jure uti non licuit? 2) Infimulatio falli quam Biarnio Sigurdi intendit, *optando, ne ejus manus falsos illos codicillos tetigisset*, cujus antea ipsum Jonam Olai oblique accusaverat, dicendo: *ejus literarum ductum similem esse;* haudquaquam tanti æstimanda fuit, ut ideo Regis iræ & ultioni traderetur. 3) Gravia illa in Jonam Nomophylacem, jam mortuum, conjecta crimina, vera fuisse videntur, licet jam post viginti annos probari non possent. Verbo; Veritas quidem a parte Præfulis stetisse videtur, quam ille intempestive, imprudentius & acerbius protulit, quam

(a) Qui perpendent quid sibi velit phrasis illa: *Under Kongens naade oc unaade*, non negabunt Præfulem in summo constitutum fuisse periculo; Certe Rex Christianus Quar-
tus hoc eodem anno dixit de Christophoro Dybvadio: "er sey von den Professoren in
" *des Königs gnade und ungnade verurtheilet*, daher könnte er ihm zwar nach billig-
" keit, und mit gutem fug am leben strafen lassen. " Vide Celeberr. SCHLEGEL
Christiani Quarti Vitam ad annum 1620. Qvin & de d. 9 Aprilis 1617 Rescriptum
exstat, quo Georgius Lunge Norvegum quendam, Andream Martini, qui in secunda
infantia ad penam pro gratia vel ira Regia (*paa Kongens naade och unaade*) exant-
landam condemnatus fuerat, capite plesti, sine mora curare jubetur.

(b) Iudices hic jus talionis in Episcopum torquent, decernunt enim ejus scriptum esse
calumniam; Sed *Codex Juris Island.* Manhelgi Cap. 26 dicit calumniatorem ejusdem
penæ reum fieri ac eum cui causam intentavit, si modo succubisset, "svari slíku
" *fyri er sá ætti er rægdur var ef hann væri þess sannur.* id est: *Eidem penæ obnoxius
esto, ac delatus, si modo hic convinci potuerit.* Unde probabile est eos Episcopi existi-
mationem tantum simplicem & consequenter officium, non vero vitam, sub Regis
naade & unaade (gratiam aut iram) judicare.

quam expedivit, & Episcopum decuit (a), quapropter non immerito a Rege multa pecuniaria affectus fuit.

§. 43.

Hac pressus calamitate, non animum plane abiecit, sed Deo & amicorum ope fretus, per quos Regis leniri posse iram sperabat, Thorlacum Skulonium, suum ex filia nepotem, tum temporis Holanæ scholæ Rectorem, sua procuraturum negotia, hoc ipso anno Hafniam ablegavit, qui, ut ibidem multos avo calumniatorum susurris infensos & averfos, ita quosdam commiseratione tactos, invenit, qui virum de Ecclesia optime meritum, in extrema senectute tam indigne tractari abominabantur. Horum itaque & Gudbrandi amicorum, qui aliquid in aula potuerunt, ope & intercessione factum, ut Regis ira paulatim deservescere inciperet, tandemque eo perducta res est, ut optionem ei Rex daret, utrum ulterius jure experiri, & causam, aut coram Supremo tribunali, aut aliis ad id a Rege delegatis iudicibus, dicere, an vero numerata pecunia culpam expiare vellet, quod si eligeret Præsul, Satrapæ mandabatur, ut de pecuniæ summa cum eo transigeret, caveretque ut templorum fundi & villæ, ab eo aliis emancipatæ aut alienatæ priori possessori restituerentur, unde patet causam de abalienatis templorum fundis non plane sepultam fuisse anno 1619. Quodque Præsul in eo diverticulum quoddam quæsierit, quod

(a) Hic omnino ignoscendum est acerrimo & injuriæ impatienti magni viri ingenio, dum irritato, & penetrantissimis calumniarum sicis sauciato, dandum & aliquid seculo quo vixit, id est proxime post Episcopos Catholicos, qui haudquaquam tantam injuriam & ignominiam, quanta Gudbrandus affectus fuit, impune tolerassent; Tandemque etiam considerari debent exempla Reformatorum quorundam Theologorum, imo ipsius Lutheri, quem imitari omnes sibi laudi duxerunt, quomodo autem ille suos adversarios, ipsos Pontifices Romanos, Reges Angliæ ac Galliæ, aliosque magni nominis viros tractavit, notius est quam repetere opus sit; Condonandum etiam aliquid venerandæ canitiei, quæ jam 50 annos magno Ecclesiæ emolumento nec minore patriæ decore dignissime Episcopi gesserat officium. Quæ, ut puto, Episcopum nostrum aliquvaliter excusant, & quicquid tandem sit, homines sumus, & in multis labimur omnes; Nec ob huncce nævum Gudbrandus noster magis cessat inter clarissima Ecclesiæ lumina ceneri, quam alii magni viri qui eadem fata experti sunt, ut *Bircherodius*, *Krogius*, aliique, quorum memoria vivit in benedictione.

quod non ex legum præscripto a Rege & Senatu, sed iussu Regio a 24 colonis iudicatus fuerit, quod forte ipsi non nihili fuisset, si causa in frequenti Senatu disceptata fuisset, cum plurimi Senatores, Regis absolutum dominium, aut aliquid præter aut contra leges factum, ferre non possent. Hinc forte Rex tam commiseratione tanti viri ductus, quam ne Senatoribus quibusdam, quorum forte non paucos a Præfulis parte staturos fore præcivit, sibi contranitendi ansum præberet, ei aut alios iudices, aut conditionem pecunia labem abstergendi, offerret (a).

§. 44.

Hæc ubi venerando seni innotuerunt, licet ætate proventus esset, & viribus ita debilis, ut itineris incommodis impar haberetur, unde, octogesimum enim jam egit annum, cum Satrapa tamen ipse colloqui voluit, nam illi Rex de re tota cum ipso transigendi potestatem concesserat, iter ad forum generale ingreditur, sed muliebri ephippio uti, & earum more eqvo insidere necessum habens; quo tandem delatus, licet quidam amicorum svaderent, ut fortunæ potius aleam jure in frequenti senatu experiundo, ubi multos haberet suæ causæ non averfos, tentaret, quam tantæ pecuniæ dispendium facere, eos audire noluit (b), sed omnibus

(a) Vid. supra pag. 63.

(b) Episcopus pecunia numerata multam solvere quidam, aut detrectavit, aut ob corruptam & iniquam tunc temporis commerciorum sortem non potuit, quam rem egregie illustrant duæ ejus epistolæ, ad Episcopum Siællandiæ & Islandiæ Præfatum, quas ex autographo exscriptas Illustr. & Sum. Ven. Siællandiæ Episcopo *HARBOE* grati debemus. Illæ ita sonant:

” Copie aff dett breff jeg skreff thill Hoffuidtsmanden Anno 1622.

” Kiære velbyrdige Juncher, gunstige Herr Hoffuidtsmand.

” Jeg beder denn naadige Gud schall vere Ethers V. h. løen for huiß gode vilge
 ” och vinag som E. V. haffuer lagtt vind paa min bedrøffuede sag att formilde hoefs
 ” min allernaadigste Herre Konning. Enndoe Hands Mayestat holder fast paa de
 ” 1000 daler, da ere de dog icke i min formue. Thi vdi forgangen aar laante jeg
 ” aff andre huiß jeg kom aff sted. Saa jeg sider endnu i samme giell. Beder der-
 ” faar E. V. vill paa min allernaadigste Herris vegne haffue fordrag medt min for-
 ” mögenhed. Sender jeg nu i dette breff Matz Hanndstenns Kiöbmannds paa Huiß-
 ” uig handskriff paa sex och foritiue Rixdalē in Specie, och beder de maatte komme
 ” i

omnibus controversiis simul & semel, siquidem jam optio daretur, finem pecuniæ interventu imponere statuit, convenitque inter eum & Præfectum, aut ut quidam volunt, Præfectus ei præscripsit, ut aut coram Rege & delegatis judicibus diceret causam, (Senatus enim jam, utpote Præsuli faventior, non nominabatur) aut mille penderet Joachimicos, quam conditionem pecunia abundans libenter accepit; Præfectus autem, qui tantum ei optionem proponere, & cum eo pacisci in mandatis habuit, rem, ut acta est, ad Regem retulit, & illo pacta approbante, sequenti anno 1622, ejus attulit mandatum, ut promissam acciperet pecuniam (a), cujus numeratio omnium magni viri controversiarum colophon fuit.

§. 45.

Licet tantis, tam publicis, quam privatis semper esset, si non obrutus, certe plerumque occupatus negotiis, nullatenus tamen rei familiaris oblitus fuit, probe enim novit pecuniam esse rerum gerendarum nervum, contemptum vero plerumque paupertatis comitem esse; Nihil autem Islandis, quo minus ex egestatis fordibus emergere queant, magis ob stare, quam quod omne ex indigenis mercibus, quod haberi posset lucrum, peregrinis

G g g 2

peregrinis

" i denn summe saam refterer hofs mig, meer haffuer jeg icke kunded att sende der
 " till denne gang. Gud i himmelen ved all den sag huor hun fider sammen. Dog
 " alligeuel skall jeg findes villig mens jeg sliider denne bedrøffuede thiid. Gud for-
 " lade mine vvenner saa den Jon Magnussen som de andre.

" Fromme Herr Doctor! Jeg sender Copie aff Hoffuidtsmandsins breff. I threi
 " samfulde aar haffver jeg icke bekommet hofs di Danske kiöbmend uden di 46 daler
 " som jeg nu sender kiöbmandens handskrift paa. Den summa pending er mig
 " unueligtt att betalle, skulde ded end koste liifed. Jeg fick paa dombkirkens rec-
 " ker i fior en hvaltann fire allen lang, hinde förde jeg till altinged och forskickede
 " den samme thann thill Kongl. Majestat med lensmanden Holger Rossenkrantz, i den
 " forhaabning att hans naade skulde vere thillfreds dermed; thi haffde jeg soltt den
 " hvaltann thil Hamborg, da haffde jeg vell kundet att bekomme 1000 daler for den
 " samme. Udi mitt breff ded Kong Fredrich haffver giffvet mig paa stiftet, begierer
 " hans naad flett intet aff hviff der kand reke hverken hvaler eller nogenn anden
 " deel; Och om i vilde ded berette for Cantzler, daa forhaabes jeg hans strenghed
 " hielper mig med ett gaatt ord hofs Kongl. Majestat ad min fattigdom bliffver no-
 " ged forskoned.

Gudbrand Thorlachsen m. e. h.
 " anno 1622 d. 24 Augusti."

(a) Vid. ibid. pag. 63. fq.

peregrinis cederet, illi autem non quibus indigerent, nec infucatas, sed triviales & ejectitias, quibus ipsi abundarent, merces adveherent, easque satis care divenderent. Cui malo, si Islandi more majorum propriis utentes navibus, ipsi mercaturam exercerent, optime obviam iri posse putavit, supplicibus itaque a Rege petiit literas, ut sibi liberam in Norvegia aliisque suæ Majestatis ditionibus mercaturam concedere vellet, quod etiam mox impetravit, ut ex Regio Rescripto dato 18 April. anno 1579 apparet (a).

§. 46.

(a) Ipse & succinctam quandam commerciorum Islandiæ historiam scripsit, quam nostris usibus Sum. Ven. *HARBOE* benignissime concessit, ut illa hic locum habere possit:

Historica instructio de navigatione & mercimoniorum commutatione cum Islandis veteri & nova consuetudine habita. (Ex autographo.)

Islandi primum Norvego nondum tributarii facti, propriis navigiis instructi exterarum nationes & terras invisabant, (ut Norvegiarum, Angliarum & Grönlandiarum) invisabanturque ab his vicissim, libere utrinque, & nullis obstantibus, commercia exercentes; atque hoc durante rerum statu optime cum Islandis agebant. Successu vero temporis & annorum, tributariis factis Islandis atque ad tenuiorem conditionem reductis, navigatio illa incolarum ad externos paulatim & tandem desit. Exteri igitur, utpote Angli, Hollandi, Germani; quibus de terræ hujus conditione innotuerat, navigationem in Islandiam exorsi sunt, eamque liberam & commercia libera frequentibus satis navibus usque ad annum Christi 1571 continuaverunt, portorii Regiæ Majestatis Præfectis annuatim solutis, unde etiam tum res gentis Islandicæ bene habebant, extraneis ligna, æs, ferrum & alias res utiles & necessarias tolerabili pretio suppeditantibus. Cæterum anno Christi 1571 hanc commerciorum libertatem atque inde proveniens commodum primus nobis incidit & eripuit mercator quidam Danus, Marcus Hess, qui, quæ apud regios valuit gratia, obtinuit, ut tres portus Islandiæ borealis ipsi soli permitterentur, aliis denegati, is igitur anno elapso unica navi portum, ex tribus unum & solum, visitari curavit, magno summum suorum cum compendio, incolarum autem summo cum damno & dispendio, dum illi qui duos reliquos portus navibus jam destitutos accolebant, insigni viarum & aliarum rerum plurimarum incommodo, cogerentur tertium illum portum adire, ubi aut nihil, aut minimam rerum necessariarum partem emere potuerunt, mercatoribus sævus suum argentibus, & rebus omnibus precium novum statuentibus; Quæ commutatio rerum incolis omnino nolentibus volentibus acceptanda erat; interim rerum necessariarum parte plusquam dimidia desiderata, quod unica navis toti diacepsi minime sufficeret. Non suspicabatur Rex clementissimus hanc mercatorum fraudem miseris incolis intentatam, quod tres portus distitissimi in unum contrahendi essent, sed tres portus tribus & peculiaribus navibus visitandos ratus fuerat; interim Hessi artem mercatores Germani meridionalis & occidentalis Islandiæ portus frequentantes mox imitati sunt, quod quamvis incolis satis incommodi importaret, ut ex dictis assequari potest, tamen adhuc tolerabilia fuerunt longo tempore

§. 46.

Quam primum Nomophylaces hoc ejus institutum suboluerunt, Prætores & omnes judicii civilis Assessores instimularunt, ut suo & totius Islandiæ

Ggg 3

tempore rerum precia & merces probata. Ceterum ab anno Christi 1602 novus mercatus in gente Islandica adollescere cæpit, non quidem ulla culpa Regis clementissimi, qui severe & serio edixerat ut vetus mercimoniorum æqualitas, tum quoque mercium probitas servaretur, nec non rerum necessariarum sufficiens copia advehatur; Sed mercatorum quorundam præsumptione, Regio edicto minus obsequentium, id factum est, & ex contemptu gentis nostræ & injusto lucrificandi studio, nam mercium suarum omnium precium augere, nostrarum vero imminuere, merces corruptas & improbas divendere, aut res maxime necessarias, utpote æs, ferrum, ligna, minus parce & sordide afferre, non est clementissimi Regis edicto & voluntati obsequium præstare. Et si forte reperiantur qui non veriti sint dicere edictum illud Regium ad paucos annos esse datum, Regiam voluntatem nunc esse mutatam, imo nunc permissum esse mercatoribus gentem Islandicam ad libitum tractare, quod quam alienissimum sit a clementissimi Regis nostri mente & voluntate omnes probi & boni facile agnoscant. De hac miseria & incommodo presentissimam inopiam & exitium incolis minitante, nec nisi regia auctoritate emendando hoc tempore ad Regem serenissimum pro Islandia boreali supplicationes fiunt, rogantes ut dignetur Regia Majestas si commerciorum & navigationem pristinam libertatem restituere noluerit, (quod tamen unice & maxime in votis habet tota Islandia, unde nimirum nihil incommodi ad Regem aut Regios derivatur, nostra vero inopia maxime sublevatur) jubeat tamen & clementissime permittat, ut pro portuum antiquo numero numerus etiam navium extranearum huc commeantium augeatur; Et ut mercium & rerum necessariarum tum copia, tum probitas, tum precii æqualitas, mercatoribus injungatur, nisi enim hac vel simili clementia Regis serenissimi subditi afflicti erigantur & sublevantur, de iisdem brevi & opinione citius actum erit, id quod Deus O. Max ac Regis nostri serenissimi clementia prohibere velit. Quum autem hoc tempore de boreali sortem Islandia agatur, tantum duarum navium adjectionem quotannis fieri expetimus in portum Husevik & portum Rbutford immittendarum, quæ petitio (si illud primum & præcipuum de commerciorum & navigandi libertate ortum non obtineatur) ut apud Regiam clementiam locum inveniat ac admittatur, magnopere & propter Deum rogamus.

” Saaledis linder Kong. Majsts pass:

” Först skulle vore forneffnte borgere være forpligtige ad forföрге forneffnte Is-
 ” land med goode uforsfalskede kiöbmandsvaare, leresit och andet som dennom kand
 ” være fornöden, saa adt almuen kand faar billigt och christelig værd bekomme hvad
 ” hver behöffver; dersom det icke skeer, daa skall den borger hofs hvileken sliige
 ” forseelfer findis stande ofs dersaare till rette. Dernæst skulle de icke före anden
 ” vaare till Island end guode kiöbmandsvaare, hvad som icke duer lade bliffve fra
 ” landet; ey heller skal de derisf være efter deres villie mue ophöve, men dennom
 ” sielge efterform gammelltt haffver været efter landens gammel visf och vaare.”

De

Islandiæ nominè, supplices in Comitiiis Generalibus anno 1576 ad Regem componerent literas (a), in quibus dicunt se audiisse quosdam contra antiquas

De commutatione rerum apud Islandos appendix.

Adeo vetus est rerum sive mercium aut mercimoniorum commutatio, ut ad certorum annorum initium asstringi in borealibus hisce terris vix possit; Hoc autem certum est, Islandos semper aut plerumque illa usos fuisse, utpote qui nec ipsi monetam ullam cuderent, nec extranea magnopere gauderent; Nostra itaque commercia tam invicem, quam cum exteris, etiam hodie mercium commutatione sunt: Ne autem quilibet ad libitum mercium & rerum suarum precium auget, legibus nostris antiquissimis mercium & rerum precia præscripta sunt, nec solum inter conterraneos servata, sed etiam in contractu & commutatione exterorum addibita & demandata est, hinc est solennis cujusque anni proclamatio kaupletning, & in portu quolibet intrantibus navibus sacra & non violanda mercimoniorum æquatio, ne quis aliter emat aut vendat, quam in proclamatione ista continetur. Intellexerunt hoc satis primum Norvegiæ, postea Daniæ, Reges serenissimi domini nostri clementissimi, ideoque consuetudini huic vel potius legi consuetudine confirmatæ suum, hoc est Regium, suffragium addiderunt, nec etiam hic excipiendus est Rex moderatus noster clementissimus, qui regio edicto patente & publico suos cives, sive mercatores Danos, ad veterem commerciorum sive commutationum consuetudinem & legem asstrinxit. Interim tamen est quod nos miseri & afflicti conqueramur, nempe non satisfieri edicto Regio, ut nec consuetudini antiquæ & usu plusquam inveterato receptæ, mercium quidem sit commutatio, sed talis, qualis antea nunquam; Res sic habet: precium extranearum mercium auctum est enormiter, quarundam duplo, quarundam triplo, quarundam paulo alia vel minore differentia, nostræ vero merces quæcunque in eadem manent taxi & æstimatione & nobiscum & in commutatione cum exteris. Istam autem vicissitudinem & differentiam extranearum & nostrarum mercium, & natura rerum ipsa, & sapientissimi Reges nostri improbaverunt, ut enim nostrarum rerum precium augere illicitum est, ita quoque extranearum; nam esto ut merces exotica vel extraneæ alias magni, alias parvi, consent, dum ibi veneunt, nostræ quoque vicissim nobis satis magni constant, & etiam in exteris transportatæ satis care veneunt, sed fatemur alias aliter. Interim in hac nostra commutatione non nisi eodem & descripto antiqua consuetudine precio hic venduntur; Hinc igitur constat quam extranei suarum rerum precia augeant & mutant quotannis, quæ & quanta nobis fiat injuria, ad idem semper nostrarum mercium precium asstrictis. De hac inæqualitate negotiationum minus conquerendum foret si commercia libera permitterentur; sed dum ad certum emporium certos & distinctos mercatores rerum precia ad libitum suum & contra præscriptum regium augentes alligamur, videat Deus quo tandem in statu res nostræ sint futuræ.

Gudbrandus Thorlacius.

f. b. f. m. pp. d. 24 Aug. anno 1613.

- (a) Ita plerique scribunt; Nos autem quereiam de mercimoniis ad Gudbrandum pertinere non credimus, (nisi mendum in anno statuatur, ut pro 1576 legi debeat 1579) sed tantummodo de prædiis ecclesiasticis, quare & illi hic locum mox concedemus.

antiquas leges, libertatem patriæ, publicum commodum & Magistratum ausos fuisse petere, ut propriis navigiis mercaturam exercere liceret, quod pauperi plebi non modo sit nocivum, & eidem manifestam minetur ruinam, sed etiam legibus & antiquæ consuetudini contrarium sit, cum non indigenæ, sed peregrini ad hæc usque tempora, mercaturæ semper præfuerint; Et in documentum rei quatuor nominant emporia peregrinis elocata, quibus male ab iis necessariis mercibus provideatur; Petunt præterea ut antiqua Constitutio, ne Magistratui politico de prædiis templorum jus dicere liceat, penitus aboleatur & res ecclesiasticæ in posterum suæ submittantur jurisdictioni, jure jurando enim semet adstrictos esse, ut de quacunque causa iuste judicent, quod præstare impossibile sit, quamdiu non liceat de omnibus causis judicare. Tandem submisisse rogant, ne Rex in servitutem avaro & injusto Magistratui se vendat, sed per probum illum Johannem Bucholtzium regere velit; Datum in Comitibus 1 Julii 1576; sed hocce petitum, aut verius, famosum scriptum, ut revera promerebatur, ne responso quidem a Rege & Senatu dignum habebatur, licet Bucholtzium, ut verisimile est, id summopere commendaret. Nam Episcopus ipsi ingratis voti compos factus est (a).

§. 47.

(a) Hujus petitionis iniquitas & autorum invidia, quorum Coryphæus fuit Nomophylax Jonas Jonæ, inde conspicitur, quod: 1) Dicunt id esse contra leges politicas & spectare publicum incommodum, ut quisquam indigenarum propriis navibus mercaturam exerceat, seu peregrinas merces advehat, & indigenas evehat. 2) Aperte mentiuntur, quod tale quid inusitatum & inauditum sit, cum certo certius sit, multos tales naves habuisse, inter quos fuerunt: Jonas Vilhelmi, Gotskalkus & Olaus, Episcopi Holani; Sed Skalholtini: Arnas Olai, Stephanus, Ögmundus, & tandem Martinus, ut & laici quidam, quos longum est enumerare. 3) Vocant Magistratum (: Gudbrandum Episcopum, de quo scribere videntur) avarum & crudelem, qui sola avaritia inductus hoc petat. 4) Constitutio de templorum bonis, quam annihilari volunt, est Edictum Christiani III. datum 1556, quo vetat, ne templorum bona abalienentur. Scilicet accusarunt Episcopos, quod templorum bona abalienarent, sed sibi eandem potestatem expetiverunt. Ad demonstrandum quantum apud politicos invidia, & odio laboraverit Episcopus, quantoque impudentiæ & temeritatis illi processerint, ipsam eorum supplicationem, qualis ad nos pervenit, hic subungi libet:

” Stormæktigste, Høybaarneste, Navnkundigste Første! Allernaadigste Herre!

” Eders Kongel. Majts Høyæktighed ville verdiges at vide det vii Eders Naa-

” des Tienere, Laugmænd, Syffelmænd, och eedfvarne Laugrettesmænd, paa heele

” Almuens och Lovens vegne nærværende paa Öxeræ landstinge, underdanigen gif-

” ve

S. 47.

Accepto mox memorato privilegio, Hamburgicam mercatoriam navem emit, & in consortium accersitis ditioribus quibusdam incolis Toparchiæ Skagafjordenfis, denuo Regem sollicitavit, ut sibi & sociis in dicta provincia peregrinas merces distrahere liceret, quod pariter ac prius concessum fuit, sed vetitum ne latius suam extenderet mercaturam, cautumque, ut perinde ac alii mercatores solita inde solveret tributa (a). Huic navi mercibus Islandicis onustæ ex portu Skagafjordenfis solventi & Hambur-

”ve tilkiende, som bestaar i den *store bedrøffelse*, som vi nu nyligen har hørt, och
 ”fornumet, at nogle her aff landet, formedelt *deres gierrighed och egennyttighed* har
 ”*sig understaaet vor frihed, lov, almindelig nyttighed, och øfverigbuden at skade* i det
 ”at handelen som ald til denne dag, formedelt Eders Majsts Naades Formands
 ”Kongerne i Norge och Danmark, och deres troe mands tilsiun, har været i frem-
 ”mede kiøbmænds och deres egen hænder, har vildet nyde och forpackte den *mange*
 ”*fattige almue och landsloven til ubodelig skade och endelig undergang*. Det och lige-
 ”leedes hvordan de aabne haffne, Haffnefiord, Stapet, Refet och Wopnafiördur, ere
 ”forpacktede til visse kiøbmænd hver haffn. Udi Refet har intet Skib endnu kom-
 ”met, saa den onliggende almue har mistet nödvændige vahres tilførel, och Haffne-
 ”fiörd med dislige kiøbmænd, vahre och handel beleglet, som landet umueligen
 ”kand taale eller bere, uanseet at Eders Naades bref allernaadigt mælder om goed
 ”vahre och gammel handel. Fremdeeles maa vi gifve tilkiende, at ofs mange gange
 ”forekommer at dømme om de sager, som angaae kirkens och cronens jorder. Men
 ”eet kongsbref forbyder at dømme dem fra kirkerne eller legge dem under lov och
 ”dom, hvorfor den fattige almue oft mister sin rett, och vii hafve gifvet vor eed at
 ”skaffe hver mand lov och rett, hvilket vi umueligen kand giøre, med mindre sam-
 ”me forbud bliver igienkaldet och afskaffet, hvilket vi forbringer Eders Kongl. mildte
 ”hierte at betenke hvad besværligt er for os at ombære, formedelt vores der paa
 ”aflagde eed, derfor er vor allunderdanigste bön och begiæring *for Guds och rettens*
 ”*skyld*, at Eders Kongl. Majst *ikke vil sælge os længer, til at tvinges saaledes af gier-*
 ”*rig och umild øfverighed* men selv holde handt öfver os ved den fromme johann
 ”Bucholt, saa længe hand holder os ved lands lov och rett, eller och anden christe-
 ”lig Befalingsmand, ligeleedes at lade haffnerne aabne och frii for tilførelsen aff goed
 ”vahre och gammel handel almuen til nytte, thi ellers hafve vi i dette fattige land
 ”intet i disse haarde tider aff at lefve, saa vilde de och forunde os at lov och rett saa-
 ”som sagt er maatte være ubehindret. Det samme forlade vii os fastligen til, at
 ”Eders Kongel. Majst ikke vil negte, hvilket och den øvige gode Gud, som alle
 ”gode giærninger anseer med himmerigs glæde vil Eders Kongl. Majst belønne &c.
 ”Under vores indseegel ved Öxeraa d. 1 Julii 1576. ”

(a) Datum est hoc Privilegium Coldingiæ die 15 Martii 1580.

Hamburgum petituræ præposuit Sacerdotem quendam Arngrimum Jonæ, virum frugi & bene literatum, qui non tantum mercium mutationes observaret, & commercia dirigeret, verum etiam alia Episcopi negotia expediret. Sed faventem non habuit Mercurium, nam navis cum universa vectura aut undis absorpta fuit, aut alio quodam modo periit, ut nunquam postea aut visa, aut quicquam de ea auditum sit, quæ iactura eum a tali alea ulterius tentanda deterruit (a).

§. 48.

Rei familiaris etsi ipse supremum ageret inspectorem, œconomiæ tamen, tam domesticæ, quam villaticæ, directores habuit viros prudentia & auctoritate pollentes, quorum nominatissimus fuit Thorkillus Gamalielis fil. ipsius consobrinus, qui ejusdem supra 30 annos fuit œconomus fidissimus, ac rei familiaris fulcrum singulare, per hunc, quæcunque ad rem domesticam aut œconomiam pertinebant, perfecit. Ædes sedis Episcopalis omnes aut refecit, aut ex novo suscitavit, quarum celeberrima est, quæ vocatur *Nya-Hús*, trabibus & lignis, tum rectis, tum transversis & obliquis quercinis constans, latere & cæmento spatia intervacua replentibus. Mensa quotidiana & frugalis fuit & liberalis, convictus lætus & affabilis, plurimum enim in mensa collationibus literariis & sacris, aut publico bono profuturis, gaudebat. Quotidiana conversatio gravis, sed humana & suavis. Sermones semper sale conditi; Dictio pura simplex & penetrans; &, si commotus esset, acerbior, quam quidam ferre possent. Cum per sanitatem liceret, semper aliquid legabat aut scribebat; sed subcissivas nactus horas aliquid fabrefecit, quod semper affabre factum aliis facile palmam præripuit; Animo præditus fuit excelso & constanti, ut a semel suscepto non facile desisteret. Ingenio perspicaci & acuto, sphæram nostræ elevationi accommodam sua manu

(a) Hoc naufragium & interitum Domini Arngrimi Jonæ, viri docti, *BIÖRNUS de Skardsaa* referre videtur ad annum 1576, sed memoria lapsus, in annorum computo hallucinatur, nam præter Arngrimi mentionem supra pag. 393. in epistola Gudbrandi ad Paulum Matthiæ anno 1578 scripta, factam, Arngrimus quoque eodem anno Regium nactus est Diploma, ut Sigurdo Jonæ, si superviveret, in Præbenda Grenjadarstaden succederet.

manu exstructam Johanni Bucholtzio viro nobili & literato obtulit. Globi terrestres fabricam etiam adornare coepit, ubi Islandiæ situm cosmographicum, quem in hydrographorum mappis erroneum animadverterat, emendatiorem daret, quod institutum morbi & molestiæ abruperunt. Tabula Geographica Islandiam exhibens, quæ in *Ortelii Theatro* occurrit, & alia quæ Grönländiam exprimit, in Regiæ Majestatis Bibliotheca asservata, hujus viri opus esse perhibentur. Inter fabros nunquam versatus, quævis tamen opera fabrilis, saltim visa, manum si admovisset, imitari & plerumque non visa excogitare & efficere potuit. Corporis staturam optimam nactus, viribus pollens, valetudine optima usus est usque ad annum ætatis 43, quo tempore paululum mutari coepit. Anno 1572, ætatis 30, uxorem duxit *Haldoram Arnæ filiam*, virginem forma, opibus & virtutibus florentem, quæ in puerperio anno 1585 obiit; cum ex ea tres liberos, qui ad maturam ætatem pervenerunt, *Paulum*, *Haldoram* & *Christinam*, suscepisset (a).

§. 49.

Statim post uxoris mortem anno 1585 ab adversa valetudine tentari coepit, quæ ipsum ad mortem usque secuta est, licet sua haberet intervalla & paroxysmos; Hæc ei circa annum 1596 necessitatem imposuit, ut Arngrium Jonæ sibi Coadjutorem constitui optaret; Anno autem 1624, feria III. Pentecostes, meliuscule habere visus, mane surgens & recentem haustus aërem ex domo exspatiatur, sed subita correptus hemiplexia, lecto illatus, sermonis usu privabatur, ita ut vix plus tribus verbis continue effari posset. Sinistra manus integra fuit, qua Biblia, ad lectum semper collocata, evolvit & digito monstravit, quid legi vellet. Eodem anno die 14 Novembris, Templum Cathedrale, domus antiqua & nutans, turbine prostrata est (b), & anno mox sequente Thorkillus Gamalielis

(a) Hæc pleraque ex *ARNGRIMI* Oratione funebri de Gudbrando habita impressa Hamburgi anno 1630 excerptimus, ad quam lectorem de magni viri, tam animi, quam corporis, dotibus plura cupientem, remittimus.

(b) Templum hocce ædificaverat Petrus Episcopus anno 1394, steteratque annis 230, illud autem, cui hocce successerat, itidem turbine dejectum fuerat die Johannis Evangelistæ anno

malielis filius, rei familiaris Gudbrandinæ fulcrum singulare, vitam cum morte commutavit, absente ex filia nepote Thorlaco Skulonio, qvi tum Rectoris & Pastoris Cathedralis officia simul gerebat, qvem hoc anno Haldora Gudbrandi filia, virilem habens animum virgo & virago, in Daniam ad comparandum parenti medicamenta, & templo exstruendo materiam ablegaverat; Quo anno 1626 reverso, & magnam materie vim templo Holano exstruendo aptam, ut & medicamina Præfuli a medicis Hafniensibus præscripta, adferente, ligneum illud templum exstrui qvidem potuit. Cui Princeps Christianus, qvi ipso Rege in Germania bellum gerente regni habenas tenuit, octodecim dodecades asserum Gothlandicorum, 6 dodecades ingentium trabium, & 6 cados picis, dono dederat. Sed carneum Præfulis tabernaculum, nullam admittebat medicinam (a) & refici non potuit, qvi re solius Dei arbitrio permiffa, in quartum annum decumbens, accedente tandem morbo epidemico (Islandis *Landfarfött*) seu ardenti febri, anno 1627, d. 20 Julii, ætatis 85, officii 56, dierum, honoris, divitiarum, tandemque utriusque fortunæ satur, temporalem vitam cum æterna commutavit heros ecclesiasticus, de quo diœcesis Holana non immerito dicere potest: *Nulla ferent talem secla futura virum.*

§. 50.

Talis in vita & morte fuit, celeberrimus noster *Gudbrandus Thorlaci* filius, Holensis diœceseos 56 annorum Episcopus vigilantissimus, qvo licet forte doctiorem unquam habuerit Islandia virum, neminem tamen in patria meritis superiore. Amicitiam & literarum commercium

H h h 2

um

anno 1393, qvod ædificaverat Jörundus Episcopus, nec multum supra 100 annos steterat, notariqve meretur, qvod ut templum Holense bis vento dejectum est, ita etiam Skalholtense bis igne ablumptum; anno scilicet 1309 & iterum anno 1526.

(a) *ARNGRIMUS* scribit Episcopum omnem medicinam respuisse; Sed *THORLACUS* ad *WORMIUM* (*Epist. Worm.* 109 data Holis 30 Augusti 1626) ita: *Reverendus Dominus Episcopus noster adhuc æger languidum trahit spiritum, nec medicamentorum ope a vobis & Clariss. Bernhardo Lange præscriptorum quicquam levatur, nec id quidem mirum videri debet, tum ob senectutis debilitatem, tum ob morbi inveterati diuturnitatem.* Quorum utriusque eo modo verum esse potest, qvod medicamenta aliquoties usurpata nullam opem, sed forte aliquid doloris adtulerint, ideoque ab ægroto non ulterius admiffa fuisse.

um habuit cum multis magnis viris, *Paulo Matthiæ* (a), *Winstrupio* (b) &

(a) Vid. supra pag. 373 lqq.

(b) Quasdam huius viri ad Episcopos Gudbrandum & Ottonem Einarí epistolas, Sum. Ven. Episcopus Siællandæ Dominus **LUDOVICUS HARBOE**, pro suo in nos favore & in omnes bonos conatus promovendos studio, concessit, quarum duas tantum hic, brevitati litantes, adferemus, quæ ex Winstrupii generi celeberr. Stephanii autographo ita sonant:

Domino Gudbrando Thorlacio Episcopo Holsenfi in Islandia. (Soceri nomine.)

Reverende vir, Frater in Christo dilecte! Redeuntes ad nos anni superioris autumnus, naves nostrates binas mihi abs te literas attulerunt, ad quas nunc, cum id hoc solum anni tempore facere queam, breviter, pro mole & varietate negotiorum, quibus distineor, respondebo. Priores igitur, non sine summo animi mei dolore legere potui, continentes scilicet præcipue tristissimas quærelas, de malis & miseriis, quibus tantopere affligitur, cum universa vestra patria, tum tua quoque familia: de quibus omnibus uti ipse recte & pie iudicas, ita ego etiam sentio & moneo, vobis cogitandum, non temere illa aut casu accidere, sed peccatorum pœnas esse, quas ut provocatus a nobis exigit Deus Opt. Max. pro iustissima sua ira; sic & invocatus pro summa clementia sua ac misericordia, solus, vel tollere vel mitigare potest. Atque id quidem ut dignetur, ardentibus precibus rogandus est, & nostra pœnitentia, vitæque emendatione, ad pœnitentiam de malo nobis intentato, flectentibus. Nec desperanda nobis est gratia ipsius & peccatorum venia, aut pœnarum mitigatio, si modo serium fuerit & sincerum precum nostrarum & pietatis studium. Hæc etiam cum non dubitem te ipsum assidue cogitare, quæ tua est eruditio & pietas singularis, in iis commemorandis non ero prolixior. Id saltem mihi valde videtur indignum, quemadmodum ad me ab aliis etiam perscriptum est, quod mercatores illi, qui hinc ad vos mittuntur, tam sese illic loci gerant insolenter, de qua re, uti antea, quoties commode fieri potuit, ita deinceps quoque, Magn. Dn. Cancellarium submonebo, ut ejus autoritate & procuracione, remedium aliquod isti tandem malo tempestive reperiat. Facis deinde mentionem Ordinationis pro vestris Ecclesiis concinnandæ, de qua cum aliquid certi statueritis, non putiar in me operam ullam aut operam, ad rem perficiendam, a vobis desiderari. Interea temporis missos ad me jam prius apborisimos, quod petis, necum reservabo. Postremo de iis agis, quæ tibi muneris loco a nobis sunt anno superiori transmissa. Ea vero grata fuisse, amplissima remuneratione satis superque testatum reliquisti. Gratia igitur tibi non solum ingentes a me habentur, sed & ut aliquo modo referantur, mitto adhuc ejusdem generis nonnulla, juxta consignationem schedulæ hisce literis inclusæ, quæ ut quidem æqui & boni consulas, quia scio te tua sponte facturum, operosius id non contendo. Et hæc quidem fuerunt in literis prioribus. Posteriores vero tua manu scriptæ, quibus in eandem sententiam erant adjunctæ literæ Dn. Angrimi nostri, continebant imprimis, mihiq; commendabant illam causam Gudmundi, partim astu circumventi, partim injuria rejecti. Quam causam Magn. Dn. Cancellario diligenter exposui. Et spero nos effecisse, ut omnia Gudmundo ex suo voto, & animi

& Resenio Episcopis Siællandiæ, Nicolao Hemmingio, Philippo Nicolai, Thychone
H h h 3

animi vestri sententia, succedant. De quo vos rediens ipse copiosius edocebit. Atque hæc sunt quæ tibi hæc quidem vice breviter respondere & volui & potui; Deo Opt. Max. salutem & incolomitatem, cum privatam vestram vestrorumque, tum totius gentis afflictissimam communem, precibus meis commendaturus. In Christo Jesu feliciter vale, beatæque vive & morere, venerande vir, salutatus cum uxore & liberis a me peramanter & officiose. Salutabis etiam meo nomine Dn. Arngrimum, cui nihil hoc tempore scribo, Hafniæ D. 24 Apr. Anno 1604.

Ad Dominum Ottobonem Einerum Episcopum Schallboltensem in Islandiæ.
(Soceri nomine.)

S. Reverende Vir, Amice plurimum honorande. Ad literas tuas, quas anno superiori accepi, ut hoc tempore, quo solent mercatores nostri, consuetæ negotiationis causa, ad vos redire, aliquid respondeam; ne silentio meo scrupulus tibi injiciatur, & occasio tum de nobis, cum rebus nostris, alieni quicquam suspicandi. Primum omnium te scire volo, gratam imprimis mihi fuisse tuam commemorationem de statu rerum apud vos nunc utcumque, Dei beneficio, in melius mutato. Et sane futurum speremus, ut Deus aliquando placatus, iram suam & iræ flagella a vobis partim & nobis ipsis clementer avertat. Sed interim non admodum jucunda mihi auditu fuit mutatio apud vos facta. Duumviratus tam subita & inopinata, quam tamen & ipsam, licet prima specie ominosam, in eum finem Deus Opt. Max. pro sua sapientia & bonitate est directurus, ut & gloriæ nominis ipsius, & vestræ saluti servire omnino cogatur. Annona apud vos caritatem sublevarit hand dubie ejusdem quæ est apud nos magna vilitas: cum interim rerum aliarum ad quotidianos usus necessariarum pretium non decre scat aut minuatur. De Domini Gudbrandi Episcopi Holensis afflicta nimium valetudine valde sum sollicitus, cum sciam quanta extent ipsius in universam gentem vestram merita; ut omnino sentiant vita longiore dignum esse, nisi Clementissimo Deo aliter visum fuerit. Quicquid fiet, Dominus Jesus Christus omnino providebit Ecclesiæ suæ, ubicunque illa terrarum peregrinetur, idonea gubernationis organa, donec ipse veniat, eamque ærumnis omnibus eripiet, liberatam hinc in regnum Paris transferat, & æterna gloria ac lætitia perfundat. Interea temporis nostrum unum quemque decet, quanta maxime fieri potest fide & diligentia suum munus obire. Quod scimus Venerandum senem Dominum Gudbrandum sæculo semper fecitasse, ut vel idcirco eam nominis etiam sui æternam memoriam posteritati sit omnino relicurus. Quod res tua privata ac domestica mediocri sui loco, est cur merito tibi valemcunque tuam felicitatem in communi velut infortunio, velim gratulari. Deus vos porro conservet, & tandem aliquando clementer respiciat vultu super vos illuminato. Qui mihi abs te commendantur ex gente studiosi, de iis promovendis tam ero sollicitus quam qui maxime, de quo cum sciam te non dubitare, nihil quicquam addo amplius, hoc saltem peto, ut quæ tibi a me remunerationis loco mittuntur, ea grata tibi & accepta esse patiaris. Bene & feliciter vale, cum omnibus tuis ex me diligenter salutatus. Hafniæ 24 April 1607.

P. W.

chone Brahe (a), & aliis permultis, quos longum erit enumerare, inter quos omnes maxime excelluit amor in eum Pauli Matthiæ filii, qui quamdiu superfuit, Gudbrandus omnia quæ a Friderico Secundo petiit, illo intercedente obtinuit. Elogia ejus colligere operæ non est pretium, cum tot illustria facta & monumenta ejus meritorum proflent (b). Oratione funebri Latina impressa Hamburgi 1630 eum celebravit *Arngrimus Jonæ*, sed epitaphio ipse ille *Arngrimus* & *Thorlacus Skuloni*, ejus in Episcopatu successor. Panegyrica poemata in

- (a) Hujus discipulum quidam eum fuisse scribunt, (conf. *Petri Bælei Diæt. Hist. Crit.* in Art. *Jonas Arngrimus*) sed ut puto perperam; Nam nec id patitur temporum ratio, cum Gudbrandus Academiam Hafniensem anno 1564 reliquerit, Thychone 18 ætatis annum agente, qui (vide *HOLBERG Histor. Dan.* Tom. 2. pag. 490-572) integro quadriennio postquam Gudbrandus Holensis Episcopus factus est, astronomiam in Dania docere cepit. Nec id in *Athanasia Gudbrandiana* tacuisset *ARNGRIMUS*, si verum fuisset; sed amicitiam & literarum commercium ei cum Thycone intercessisse, valde est probabile, unde forte nata est traditio, quod ejus fuerit discipulus.
- (b) Nobis tamen temperare non possumus, quin sequentia, quæ sæpissime, at nunquam a nobis nimis, laudato Domino Episcopo *HARBOE* debemus, elogia adferamus: D. *PHILIPPUS NICOLAI Synopsis de omnipræsentia Christi* (Opp. Lat. Tom. I. pag. 423 sqq.) Gudbrando nostro anno 1606 inscripsit, & inter alia hunc in modum verba facit:

Perfusus sum gaudio magno, reverendissime præsul, vir celeberrime, visis & perceptis literis tuis longe humanissimis, & de Islandicarum ecclesiarum statu florente contentantibus, cum illas non ab impuro duntaxat papatu, sed & ab aliis hæresibus hoc seculo regnum Christi depopulantibus, immunes & intactas persistere edocerer, simulque piam illam reverende paternitatis tuæ curam & excubias (quas pro cælestis doctrinæ veritate & puritate tuenda geris pientissimas) summa cum animi voluptate cognoscerem. — Jam senex, prout audio, nihil de paterna tua erga oviculas Christi tuæ fidei concreditas, sollicitudine, vigilantia, sudore & labore quicquam remittis, nec ad promovendum Immanuelis nostri regnum defatigaris. Non hoc dico auribus tuis, antistes clarissime, qui sum alienus ab adulatione, sed gratiam omnipotentis dei in te uberitum collatam & magnalia illa (quæ Jeshova in excelsis per te famulum suum electum operari dignatus est) gratus agnosco & deprædico; beasti enim Islandiam tuam, insularum omnium (quæ polo arctico subjacent & ejus circulo stringuntur) celeberrimam, illustri typographia Holis excitata; Transtulisti sacrosancta Biblia in linguam Islandicam, adhibito labore & studio ut optime cum versione Lutheri Germanica conveniret; Impendisti & ex facultatibus tuis sumtus maximos ut illa Prophetarum & Apostolorum scripta cum multis aliis jam pridem a Luthero, Justo Jona, Huberino, Urbano

in ipsius honorem lingua Islandica conscripta complura exstant, quorum celeberrima sunt *Einari Sigurdini & Björni Sturlæi*. Poëmata quoque

Urbano Rhegio (*) &c. promulgatis operibus in Islandicum sermonem transfusus, typorum officinæ tuæ elegantissimæ beneficio, lucem aspicerent publicam, & patria genti ad fovendam & promovendam animarum ejus salutem deservirent; Quin & ad evitendam sectariorum pestem (ne Calvinianæ hæreses & seductores Dipnosophista florentem regni Dei cursum in patria dilecta turbent vel impedian) confessionem Lutheri aliorumque piorum istis publicatam opposuisti. Et benedixit sanctissimis laboribus tuis Jehova Deus præpotens, eamque largitus est gratiam, ut sacrosancta illa veteris & novi fœderis monumenta, cum tot illustrium theologorum scriptis, sermone jam Islandico sonent, & in Immanuelis nostri suppolaribus ecclesiis innumerorum hominum manibus terantur & non sine magno cum fructu lætitentur; Adversitates vero & incommoda Tibi in episcopali munere per sathanam ejusque satellites haud semel objecta & intentata feliciter subveniente Christi servatoris auxilio & favore superasti, & patienter multa ferendo ad exemplum domini Jesu per afflictiones multas in regnum dei intrandum nobis esse non ignoras. — Vale decus & column Islandicarum ecclesiarum, vale populi christiani sub æræto circulo sydus eminentissimum, vale cum omnibus per totam insulam sanctis fidelibus, cumque omnibus in evangelii puritate divulganda & tuenda symmisticis constantibus fraterne & reverenter a me salutandis. Vale presidio & favori omnipotentis Jehovæ seriis a me votis & precibus in Christi commendatus. Perscriptum Hamburgi, jam ad finem decurrente anno servatoris Dei incarnati 1606.

Rev. Patern. tuæ amantissimus & studiosissimus
PHILIPPUS NICOLAI, D.

Episcopus Siællandiæ RESENIUS in Præfatione ad Versionem Danicam libri:
Phil. Nicolai Theoria Vitæ æternæ, Edit. 1631, ita scribit:

" Hvor meget den hiertens fromme mand (*D. Ph. Nicolai*) glædde sig naar
" hand hørde saadan reen lærdom haandhefvis, gaff hand nocksom tilkiende der han
" nem vare forekomne nogle unge personer aff Island, som stundede hid til universi-
" tetet, och hæffde berettit for hannem om deres gode Lutherske biskop Her Gudbrand
" Thorlachson til Holum der for norden; som icke alleneeste holdt fast och redelig
" ved saadan lærdom, men hæffde fait och oprettit hos et fult tryckerie til sligt
" med ald sin tilbehøring, hand selft stoed for, och saaleedis aar 1584 hæffde tryckt
" den

(*) Quin & Gudbrandus noster *URBANI RHEGII Dialogum s. Prophetias V. T. de Christo* in linguam Islandicam transferre instituerat. Is enim, (id nos momente S. Vener. *HARBOE*) huic libro (Edit. Francof. 1542 in Fol.) manu sua inscripserat:
" Þessi bók tók eg fyrst til út ad leggja, enn af þú mjer verdur ecki audir ad
" enda hana, þá gjöre adrer so vel, ad enda og útleggja það epter er. Er góð
" merkilig bók fyrer gudhrædda menn og góðfús hiö:tu, og mikid liós margra
" greina i þeirre heilögu Bibliu.
" anno 1589 in Martio. "

quoque Latina *Arngrimus* (a), *Magnus Olai*, & *Dedekennus* (b) etiam in Gudbrandi honorem scripserunt. Lapis sepulchralis hanc habet, ipso auctore, inscriptionem: *Exspecto Resurrectionem carnis, & vitam æternam; Gudbrandus Thorlaci fil. Jesu Christi peccator. Symbolum fuit: Gaudeo Triumphantis Ecclesiæ Hæreditatis Societate Infinita.* De ipsius autem hæreditate inter hæredes convenire non potuit, nam ejus gener Arius Magni filius, uxoris suæ Christinæ & Haldoræ Gudrandi filiarum nomine, filiis Pauli Gudbrandini de ea litem movit, volens illos exhæredare, sed eadem causa tandem cecidit.

Litr. A.

(c) *Til Jons Løgmanns.*

Nád oc miskun guds faudurs veitist yður fyrer Jesum Christum vorn drottinn oc upplýsi yðar hiarta til alls hins góða sem gudi líkar oc landi voru er naudsýnlegt oc aullum til nytsemdar oc christilegs samþykkis, svo vier epter ordum hins helga Páls Postula *gódann oc róligann lífnad lífa mættum í frídi oc bróðurligum kíerleika.* Amen. Þui næst eirne kíerlegri

” den hele hellige bibel, hvilken hand tilforne haaffde udsat paa deres rette gamble
 ” Gothiske och Normandiske maal, som de endnu kalde *á Norrænu*, efter den gode
 ” Luthers Tydsk paraphrasin och si fortaalekning som hand den lod efter sig fuld-
 ” kommelig aar 1544 &c. Foruden Psalmebogen och andre nyttige stycker baade
 ” for skolerne och kirckerne sig til en evig efterlagn och berømmelse. Efter som hand
 ” lod sig saa redelig bruge i sit fædreneland i saadan høy och vigtig bestilling i 56
 ” aar, förend hand hensof i Herren d. 10 Julii (v. d. 20 Julii) 1627 der hand haaffde
 ” levet saa her i naaden i 87 aar (v. 85). ”

(a) Ad finem Præfationis Gudbrandianæ in *PHIL. NICOLAI Theoriam vite æternæ*, in quo libro post elenchum Capitum etiam carmen Magni Olai legitur.

(b) In effigiem Gudbrandi, quæ in *Gudmundi Andræ Lexico Islandico* occurrere solet.

(c) *Ad Jonam Legiferum.*

Gratia & misericordia Dei Patris per Dominum nostrum Jesum Christum Vobis adsit, & cor Vestrum in omnem rem bonam illuminet, quæ Deo placeat & nostræ insulæ necessaria sit, ac omnibus in utilitatem & christianam concordiam vergat, ut nos secundum Sancti Apostoli Pauli verba, *bonam & pacatam vitam agere queamus, in pace & fraterna charitate.* Amen. Post blandam gratiarum actionem & pro condig-

kjárlegri þackargjörð oc vingiarnlegri kvediu tilheyriligrar skylldu míns embættis oc perlónu vegna, þá vitid ydar briet mier til handa kom med Síra Steingríme med mörgum ordum miúkrar málsnildar oc trúlegrar vidvörunar oc áminningar míns embættis oc ydar skylldu, er þier halldid; tek ec ydar ord oc áminningar ei annars enn til góða; oc þótt mig vanefne yður hier til eins oc sierhvörs giegnelegt andfvar ad giefra sem heyrir, sökum mælkuleysis oc ósorfarinheita míns ungdoms (hvað gud betre), þá bid ec yður ad þier umlýdit, oc þetta ófróðlegt oc nær óforþeinkt andfvar yður ei til misþóknunar takit edur neins óvilia: I fyrstu þar þier seigít at *Síra Gottskálf margra hluta vegna hafi á sier þeyra látid ad hann villdi uppá Melftad tala*, hvörri hans áklögun ec nú ad sinne ei giegna kann, enn villda hvörki nú nie feirna hann edur annan sínu firra, ef hann þad á, edur eiga má, med riettu; verdi sem gudi er þægilegaft, þad er mer ákefðarlaust, enn ey villda ec ad mín ágirne stædi neinum í veigi prest-anna, svo þeir þar fyrir eigi feingi sitt upphelldi, edur *um fleckinn af stadalesýnu blaupa þurfi* sem þier adkvedit. Enn ei hefði sá hlaupa þurft sem á Bardstáð mátti hafa verit, hefðu þier ei þad aptur klagad (bid ec þier ei mier reidist). Enn ec vænti mitt valld verdi veikt, so um Mel sem annad, þótt ec nockud hafi þar um huxat, þá fer þad
fo

no mei officii & personæ debito amicam salutem; Sciatis volo Vestras literas a sacerdote Steingrímio mihi allatas esse, concinne & lepide eloquentes, *fidelia monita & cautelas, de meo, Vestroque*, ut putatis officio, continentes; Vestra autem verba & monita nunquam nisi boni consulo, & quamvis ad singula distinge, ut par est, respondendum, ob faciendæ, & experiendæ, qva mea juvenilis, prohi dolor! ætas destituitur, defectum, non suppetat, rogo tamen ut me patienter feratis, & indoctum hoc & prope non præmeditatum responsum absque omni offensa & indignatione perlegatis. Primo dicitis *sacerdotem Gottskalkum professum esse, se jus suum ad præbendam Melftad multas ob causas persequi velle*, ad qvam ejus postulationem hac vice respondere nequeo, sed nec illum nunc aut olim, nec ullum alium, suo unquam privabo, si modo illud ei competat aut jure competere queat. Fiat voluntas Dei; rem istam haud impetuoſe aveo; & animitus opto, ut mea avaritia nulli unquam sacerdotum obſit, quominus suum habeant victum, vel ideo, *ob præbendarum defectum*, ut Vestra verba sonant, *ruguria pererrare cogantur*. Et certe is pererrandi opus non habuisset, cui præbenda Bard frui licuisset, si Vos illam non retractassetis (absque invidia dictum interpretemini, rogo). Meam autem, tam de præbenda Melensi, quam aliis rebus, auctoritatem parum profuturam fore auguror; & quamvis de illa re aliquid
meditatus

það so sem audnar, þeinkta ec oc ad næsta ár oc annad til mundi nú hlie á verda eiga um kirkiugótzins áklagendur. I annari grein skrifid þier um Síra Steingrím, ad þier villdud hann hafa, med því móti ad hann ráðstafadi fyrer sinne kvinnu, oc affeigist honum víst oc vero fyrer sína konu at fardögum, oc ef hann fær ecki fullt oc allt upphelldi af mier, þá skyldi hann Kóngsvallðfins leita oc &c. Gief ec yður hier slíkt svar til, at giarna sæe ec ad hann hefði gott upphelldi, oc þar um þóttunf ec huxa þá ec hann til yðar liet, vonande, einkum nú, ad af þeirre alvarlegri medaumkan er þier hafid med þeim fátækum prestum, þá munu þier svo tilfía ad ei hrekist fyrer hans kvinnu þetta ár, á medan ec hef hvörki stadi laufa nie helldur jardi í nánd vid þá stadarkirkju, oc þar fyrer hef ec honum lofat einu hundradi þetta ár, þángad til gud gefur hönum má betra ráð fíast ef gud lofar, því vona ec hann muni þar samt vera, oc ad þier munud því svo tilhaga, ad hans kvinna megi þar einhvörftadar ínánd vera meiga, oc þar um bid ec yður; Enn þar þier annars feigist hafa vilia þann prest sem þier fíalfes vilied kíöfa, ef á nockrum er völ, þá væri vel þó þier þessu riedud, ef yður betur líkar, enn það þier hafid nockurt jus patronatus yfer Stadarkirkju, það finn ec ei, oc ei vona ec þier munud med alvöru yður það tilleggia, enn giarna vil ec yðarn vilia giöra það mier mínkunar-

meditatus fuerim, eventui tamen successum committo; & hoc saltem anno ac sequenti actiones de bonis templorum cessaturas fore speraveram. Secundo loco de sacerdote Steingrimo scribitis, *quem quidem retinere vultis, si uxori mansionem alibi procuraverit, sustentationem autem & domicilium ejus uxori post proximum domicilia permutandi tempus denegatis, quod si tunc plenam & integram a me sustentationem non acquireret, Regis deferat &c.* Qua de re ita respondeo: Lautam illi sustentationem optabam, quam & ei procurare mihi videbar, & nunc praesertim videor, cum illum Vobis commendabam, & jam spero quod ex seria illa Vestra in pauperes sacerdotes misericordia, prospicere velitis, ne uxor ejus hoc anno, dum nec ulla praebenda, nec villa in templi parochialis vicinia vicat, pererrare cogatur, quare & ego sacerdoti pro hoc anno unam hundredam promisi, usque quo volente Deo melior illi conditio procurari queat; Spero igitur illum eodem in loco permansum, & Vos ita procuraturos fore, ut uxor ejus alicubi in vicinia mariti permanere queat, quam in rem meas preces addo. Quod ceteroquin Vos Pastorem pro Vestro lubitu & optione habituros fore asseritis, si optionis conditio esset, vellem hac in re Vestrae iustitiam iri voluntati, non quod aliquo jure patronatus templi Stadenfis gaudeatis, quod non invenio, hoc etiam Vos serio Vobis attribuere non credo, sed lubens Vestrae voluntati in omnibus, quae sine meo dedecore fieri possunt,

mínkunarlaust er. I þridia lagi undervíset þier mier, að þier ætli yður með guds hiálp, oc styrk hinna vísuðu manna, leikra oc lærðra, til skodunar koma láta um uppheldi fátækra kennimanna, kirknanna, diáknanna, oc skólans underholdning, oc þier seigist síá að ec láte þetta meir hiá mier sneida enn Ordinantian tilvísar; oc þier nauduger reist stofn við mig að deila, ef þier seud yður mótti framstyriast með öðru góðu móti, so þier getid halldid ydvarn eid oc lofan við gud oc Kónginn &c með audrum fleirum ordum er ecke kann yður til eins oc sierhvörs andsvör að gíefa, oc þar fyrer tilseigir þier mier að kalla mína presta saman í einn stad oc dag, enn þier Kónsins nefndarmenn við hafa þessi málaferli, með því öðru fleira sem religionen yðar viðþarf. 'Oc að þetta sie yðar fyllileg ulvara &c. Gíef ec yður nú að sinne þetta eitt andsvar til alls þessa, oc bið yður að þier ei til óvilia edur misþóknunar takid; I firstu um uppheldi fátækra kennimanna, kirkna, diákna, þá má ec vel síá þeir hefdu þeirra uppheldi, oc ei þykunst ec hafa það formínkat úr því verit hefur, þeir hafi sem mest hvað með gódfelldu verda má. Eigi villda ec með forsettu ráde á móti Ordinantziunne gíöra, það religionen edur mitt embætti áhrærir, sem ec oc lofad hefi fyrer Kónsins hnie, enn gleymka oc fákunninde mín veit ec margvísleg vera má, sem mier Gud fyrergíefi, oc vil ec þar aðgíöra þá ec sie þar ráð oc lempi til, enn so hefur mig skied sem annann fátækann Guds

lii 2

ords

sunt, obsecundare volo. Tertio loco submonetis, *esset Vobis in propositis, iuvante Deo, et sapientissimorum virorum, tam laicorum quam clericorum auxilio, pauperum sacerdotum victum, et templorum, diaconorum, et scholae sustentationem disquisitioni subjienda curare, cum, ut dicitis, videatis, me has res minus curare, quam Ordinatio jubet, sed quod nolentes lites mecum inchoare velitis, si modo aliud licitum et excusabile salvo Vestro promisso et juramento, quod Deo et Regi prestitistis, esset, &c.* pluribusque verbis, quibus singulis respondere non vacat, *quare me jubetis, ut meos sacerdotes certo die et loco convocem, Vos autem Assessores Regis his causis pluribusque discernendis, in quibus Religio Vestram operam requisiverit, interfuturos, convocare; et hac perfecte seriam Vobis mentem esse &c.* Hac vice ad omnia ista unicum illud regero, quod ne sinistre aut indignabunde accipiatis, rogo: Primo de sacerdotum egenorum, templorum & diaconorum sustentatione; hanc illis neutiquam invideo, nec illam diminuisse mihi videor, habeant, opto, quantumcunque ex æquo & bono fieri poterit. In iis quæ ad religionem & meum officium spectant, contra *Ordinationem* & meum ad genua Regis factum promissum consulto quidquam committere nolo, oblivionem autem & imperitiam meam, quam Deus mihi condonato, multifariam esse credo, cui data occasione medebor; Mihi autem æque ac aliis miseris verbi divini ministris accidit,

ords þienara, að ec hefi því síðst viðkomid, sem ec þá þeinkta hellst munde Gudi líka, veit ec at það heyrir mínu kalli að hálfu til að síá um prestanna underholldning, oc það Kóngenum til kenna að gíefa hvað hier þarf, enn hvort þetta er so hægt í raun sem ordi, þá reyni til annar, hef ec oc nockud adgiört, svo að Kongl. Maj. hefur að auk þeirrar ölmössu 100 dala befatat höfudsmanninum oc mier að umskygna um prestanna underholldning oc bújarder, hvar uppá fá fróme herra Johan oc ec bref giördum, sem hann vel veit; þar uppá sama efni fieck ec enn bref af Kongl. Maj. í sumar, líkadi mier þá ef hin fyrre skickan skyldi ei standa, að Höfudsmadurinn giæfi það umbod þeim hann villde, enn þar uppá hefe ec ei svar feingid; nú ef so er að þier hafid Höfudsmannsins umbod oc byfalning þar til um alla þessa hlute, það er mier vel líúft, oc bid ec að þier sendid mier að síá sama befalning infiglada, so vil ec giarna myna presta tilkalla; skal ec yður það bref ei forhalda, heldur uppá góða trú aptur senda, enn ef það er ei, þá þiker mier óskinsamlegt að nockur skickan giorist hier á að so komnu fyrer utan Kóns Umbodsmanns befalning, einkum fyrst það hún skal fyrer Kóngin aptur koma oc stadfestast af hönum, því ec skynia ei hvar af þier vilied allt þetta takið sem prestana vantar, hvört það skal vera af Hóla kirkiu eign, sem minn náduge herra hefur mier lient oc skólanum til upphelldis, oc fátaukum uppgefnum prestum (hvor-

accidit, ut quæ Deo maxime placere cogitabam, ea ad actum perducere minime poterim. Scio equidem mei officii ex dimidia parte esse de sacerdotum sustentatione prospicere, & quæ opus sunt, Regi indicare, sed num hoc actu tam facile sit, quam verbo, alius experiatur. Ego etiam aliquantum peregi, ita ut Regia Majestas præter centum illorum imperialium datam elemosynam, Præfæto & mihi mandaverit, ut de sacerdotum victu & villis dispiceremus, de qua re probus ille Dominus Johannes, & ego, ut ille bene novit, instrumentum confecimus. De eadem illa re adhuc alteras literas hac ætate (*) a Regia Majestate accepi, & contentus acquiescam, si priorem illam constitutionem persistere non concedetur, ut Præfæto & cuicunque illi placuerit, mandatum ad id peragendum scribat; Quod si Vos illud mandatum de omnibus his rebus a Præfæto habetis, perplacet, rogo saltem, ut illud sigillo munitum mihi mitatis, & tum ego meos sacerdotes lubens convocabo, literas etiam istas non retinebo, sed bona fide remittam. Quod si hoc non ita se habet, congruum mihi non videtur, ut sine Regii Præfæti mandato constitutio sanciat, præsertim cum illa Regi sistenda sit, ut ab illo confirmetur. Nec ego sapio unde omnia ista, quorum sacerdotes egent, defumenda sint; an de bonis ecclesiæ Holanæ, quæ gratus meus Dominus in meam,

scholæ,

(*) Hinc patet has literas scriptas esse anno 1574.

(hvöria ec hlýst nú ad forforða alleina) sem hans náðar brief mjer giefit hlióðar, á meðan það má við magt blífa, edur vilied þier þetta af Kónigs eignum edur klauftra takist sem leikmenn hallda, edur af bænda eignum, hvad ec þeinke hvörttveggja torfókt, edur ad giòra alla jafnarma, hvad ec þó þeinke ad allfáir mune þeir prestar er formikid hafa þá sierhvors inkomst uppreiknaft; því seige ec yður mína alvöru, ad mjer lýst þier ad so komnu eckert med hafa hier med epter Kónigsens briefe ockor Johann útgefno. Um diákna ad setia edur til ad síá ad á hverre kirkiu sic sá einhver sem með prestenum fýngur, þá er vel skickanlegt, oc því vil ec giarna samþyckur verða, oc yðar styrk þiggia, hvad ec vona ad ráð mune tilfíáft meiga med tídenne allvíða, einkum á beneficium oc klostronum; Enn um minn skóla edur hans underholldning, þá vitid ad ec læt mjer það K. Majst. bref, oc þær skólaskickaner af Höfudsmönnum giòrðar nægia, svo ec legg það hvorke til dóms nie skodunar, enn vilie nockur mig áklaga um eitt edur annad skólans vegna, þá skal ec vera þar forþeinktur fátæklegt oc fatt andfvar ad greida, þar sem mjer ber ad klagast med riettu. Neyd Sýra Hiallta oc biargleyse, þá klagi þier fyrer mjer; Ef hann mig finde edur um styrk bæde, þá munda ec nú, sem vant er, nockud tilgiöra oc honum vidhjálp, óhrófat, ei helldur þikiunf ec honum edur audrum

I i i 3

fátækum

scholæ, & sacerdotum egenorum ac emeritorum (quos jam solus sustentare cogor) sustentationem mihi concessit, velut Gratia ejus literæ sonant, quamdiu illæ suum valorem retinere permittuntur; an vero hæc de prædiis Regiis & Cænobiorum, quæ laici tenent, an vero de prædiis Proprietariorum, demere vultis? Utrumque, credo, difficile erit. Aut etiam omnes æque egenos reddere in animo est? Mea ex sententia perpauci sacerdotum nimium habent salarium, si singulorum redditus recensentur; Hinc seriam meam mentem Vobis aperio, in hoc rerum statu hæc nihil ad Vos pertinere, ex Regiis ad me & Johannem datis literis, concludo. Ut Diaconi constituantur, vel prospiciatur, ut ad quodvis templum aliquis sacerdoti concinat, congruum est, & huic rei meum calculum lubens addam, Vestrumque in illam auxilium acceptabo, cum tempore quoque plerisque in locis, in beneficiis præsertim & cænobiiis, subsidia ad id necessaria comparari posse spero. Quod ad scholam meam, ejusque sustentationem attinet, scitote me Regiis illis litæis & constitutionibus a Præfæctis sanctis, contentum esse, ita ut illas nec sententiæ decisivæ, nec disquisitioni subijciam; Quod si quis contra me scholæ nomine ob unam aut alteram causam actionem instituere velit, præmeditatus simplex & verum responsum regeram, in loco quo legitime contra me actio institui debet. Afflictionem & inopiam sacerdotis Hialltii mihi conquerimini; si ille ipse me convenerit, ego certe nunc, ut assolui, aliquantum præstitero, & præfiscine

fátækum prestum þann úlfsham sýnt hafa, að þeir meige eige mier opinbera neyd sína, enn ey veit ec mína skylldu edur efne að ec skule edur giete aullum þeim veitt sem þrotbiarga eru, einkum slíkum ómögum. Enn vel skynia ec hvað á botninum liggur; nú, gud er sá er aullu rædur; þótt þier ydar klaustur hefduð kvitt oc frý, þá skyllða ec með Guds hiálp það sied gietta án nockra öfundar útbrota, oc ei skyllða ec þau ord talad hafa leynt edur líóft fyrer ædra valldi at *ómögulegt væri þier skyllduð einn þessu aullu hallða* &c. forþeynkta ec mig þels til ydar í sumar &c. þessum Syra Hialta hefe ec feinged eitt hundrad af þeirre ölmössu, enn saukum hans nálægrar neydar, þá mun ec tilhætta að leggja honum annad frá einhverium þeim sem midur viðþarf, enn ec mun æfintýr standa verda hvörninn það verdur upptekir, sem fleira. Gódi vin Jón; giarna villða ec ydar góðar upptekter ei mótfalla, Enn svo margt huxast mier, að af ytsta puncti laganna bæði andlegra oc veraldlegra halli nu í landi voru, að ei mun það allt epter eins manns höfði oc forþeinkta hiarta svo hvatskeytlega til lækningar leidast meiga, að minne fáfróðu skynsemi, enn að kalla oc upptaka edur framhallda því sem þá kann skie ei meir af verdur, þá villða ec ydur giarna í góðri meiningu umhuxanar bidia, það ei virdist það svo sem best kann skie; Fyrer aullu takit ei mín ord til óvilja edur

þetta

fiscine dixerim, ei succurrero. Nec etiam, mea ex sententia, illi aut ulli alii pauperi sacerdoti tam terribilem me exhibui, ut statum suum miserum palam mihi enarrare non liceret. Sed nec istud meum debitum, nec facultates tantas agnosco, ut omnes egenos, tales praesertim misellos, sustentare, aut debeam, aut possim. Sed, quis in herba lateat angyis, pervideo; Deus omnia disponit: Quamvis Vos Vestrum monasterium sine omni onere & admodiationis pretio retineretis, Deo juvante illud absque ullis invidiosis vexationibus videre potuisssem, nec clam aut palam coram superioribus unquam talia verba protulisssem: *Absurdum esse Vos solum omnia hac retinere* &c. talia de Vobis hac aestate non augurabar. Dicto sacerdoti Hialltio eleemosynæ unam hundredam jam dedi, sed ob praesentem ejus miseriam, alteram, quam alicui minus egenti demam, ei dabo, magno autem meo periculo, nam incertum est quomodo id mihi, æque ac alia plura, imputabitur. Bone amice Jona! Bonis Vestris inceptis nunquam obniter; sed tot mihi videre videor a legum extremo puncto, clericorum & laicorum, in nostra insula aberrationes, ut omnes illas momento restituere, quantum indoctus ego perspicio, ex unius hominis captu & opinione non esse, sed ea postulare, inchoare & persequi, quæ impossibilia forsitan sunt, perpenfate, quod candide rogo, ut & omnia ad statum perfectissimum pertingere non posse. Ante omnia, verba mea, sive prolixam hanc & indoctam battologiam, boni consule, in epistolis

Þetta lángsamt oc ófróðlegt ordagiálfur, hvad ec hlýt það í brefum at fýna mína so fiölordu fíflku, ad í vidrædunne náe ec valla níunda orde hveriu &c Syra Hallur fann mig oc gaf mier upp vilianlega Hvammstæð handa Syra Jone Sygurdþyne, sem þier vel vitid, því ec gat ecki hans fýmæle leingur heirt, edur hönum týmdi landsskuldina til leingdar ad borga af Upsum: Þar þier segest vilia, sem nóg skrifat er til forna mig finna fyrer Páskana, þá feige ec yður gudvelkomna til þess fátæklegs sem til er oc yður má med æru veitast; Giarna vil ec góðu med yður býtaft til orða oc verka, kunne ec það ad fá, oc eina góða chríftiliga vidleitne vid yður hafa; Hier med yður oc allann yðvarn elskulegann varnad er ec gudi bífal-ande nú oc æfniliga. Amen; Skrád á Hólum, 18 dag Martii.

Litr. B.

(b) Dómsmenn; Jón Magnússon, Einar Háconarlón, Henrich Gíslason, Magnus Biörnsson, Ari Magnússon, Þorleifur Magnússon, Biörn Magnússon, Þorbergur oc Sigurdur Hrólfsþynir, Þorsteinn Magnússon, Jón Sigurðsson, Marteinn Halldórsson, Erlendur Asmundsson, Tómas Einarsson, Jón Hannesson, Illeifur Þorbergsson, Jón Einarsson, Ingialldur Illhugafon, Olafur Jónsson, Jón Sigurðsson, Steindór Finnsson, Jacob Hannesson, Biaurgólfur Asgeirsson, oc Tomas O son.

Efter

epistolis enim multiloquam meam stultitiam ideo exponendi necesse habeo, quod in colloquiis vix nonnum quodvis verbum proferre valeam &c. Sacerdos Hallus me convenit, & præbenda Hvammenfi in gratiam Jonæ sacerdotis Sigurdi filii, ut nostis, sponte cessit, ejus enim infinitas postulationes diutius audire & locarium prædii Upsar diutius expendere nolui. Cum de satis superque jam memoratis rebus me ante festum paschatos convenire velle scribatis, hospites eritis acceptissimi pro modicis facultatibus lubentissime, & honore, quo par est, a me recipiendi. Factis & verbis, si mihi id concedatur, omnia bona de Vobis mereri, & bonam ac christianam operam in id conferre aveo. Vos, omnemque Vestram dilectam familiam, nunc & semper Deo commendans. Amen. Scriptum Holis, die 18 Martii.

(b) Judges: Jonas Magni, Einar Haconis, Henricus Gissai, Magnus Biörnsson, Biörn Magni, Thorbergus & Sigurdus Hrolfi, Thorsteinn Magni, Jonas Sigurdi, Martinus Halthori, Erlendus Asmundi, Thomas Einaris, Jonas Johannis, Illeifus Thorbergi, Jonas Einaris, Ingialldus Illhugii, Olaus Jonæ, Jonas Sigurdi, Steinthor Finni, Jacobus Johannis, Biörgolfus Asgeiris, & Thomas O —

Ex

Effter Kónglegrar Maj. náðarbreffe, oc erlegur oc velburdugur Holger Rosenkrantz hans vegna dóms ábeiddist, hvöriu Hr. Gudbrandur skyllde sekur fyrir þann bækling að hann hafði prentað látid um dauða menn; í hvörju K. Maj. náðarbreffi so stóð. *Desligeste skall hand oc saa have tröcht en bog, udi hvilken hand nogle personer som ved døden ere afgangne skall have defameret oc uforrettet.* Höfum vier yferfokodad þennan bækling, oc finst so að ei sje til eins manns hneigt, heldur til fleire manna, um óærlega giörninga. Í hvörjum so stóð meðal annara orða; *hann liet sjer ecke negia að óforrietta mig oc afbera hier í lande, heldur siglde hann fram til þess að bera fram þaug skammar bref fyrir Kóng, hvort mótfall ec varð með stórum kostnadi fyrir Kóngi að klaga oc allt til þessa dags so húid að bafa, bædi af þeim þau mördbrief báru fram fyrir Konginn, oc lika hinum þau bafa smýdad, hvad ec öngvum manni kenne nema þeim burtdaуда Jóni I. manni hans rángleri oc heiffiar hatri.* Item stendur so í öðrum stad í sama bækling; *Oc ofan í þessa vora klögun keypte Marcús Olafs-son í Stóradal þessár jarðer, oc er hermt hann hafi lofad að standa sjer fyrir skulld oc skada hvort þær geinge af edur ei, oc hann held ec hafi láted giöra þessa mördbref, til þess vær skylltum ei þora að klaga þær jarðer.* Í þridia máta stendur so í sama bæklinge; *þá meiga aller frómer menn sjá oc þreifa á, að öll þessa bref eru falsklega giörd, annaðhvört af Jóni Olafs-*

Ex Regiæ Majestatis gratiosissimis literis, & honorati ac amplissimi Oligeri Rosenkrantzii postulato, quantam pœnam Dominus Gudbrandus promeruerit ob libellum quem de viris jam defunctis imprimi curaverat, (in dictis literis Regiis hoc occurrit: "Desligeste skall hand ochsaa haffue tröchts en bog udi hvilcken hand nogle personer som ved døden ere afgangne schall haffue defameret och uforrettet") dictum libellum percurreramus, & invenitur non unum tantum, sed plures homines factorum infamium insinulari. Inter alia enim verba ibi ita scribitur: *Ille me in hac terra lædendo & deferendo non contentus, ad famosos illos libellos Regi sistendum peregre quoque profectus est, quas simultates magnis meis impensis quæri necesse habui, & quidem huc usque sine satisfactione, tam ab iis qui literas de cadibus Regi stiterunt, quam ab earum exaratoribus prælitæ; Hoc nemini imputo, nisi defuncti jam Jone Nomophylacis injuslitie & acri odio.* Item alio in loco ejusdem libelli ita existit: *Nulla hujus actionis nostræ forensis habita ratione, Marcus Olai filius de Storadalo has villas emit, & fama fert, illum eas suo periculo emisse, sive deinde retractatæ forent, sive non; Et quod hic literas de cadibus illis exarari curaverit, credo, ne nos de villis istis actionem instituere suslineremus.* Tertio loco in eodem libello ita legitur: *Omnes viri boni videre & quasi palpare poterunt, omnes has literas falso exaratas esse,*

Olafssyni edur hans bróður Marcúsi, hvör Marcús dauður var þá þessi bæklingur var giordur. Í fjórða máta stendur so í sama bæklinge: *So bid ec alla fróma menn oc öfundarlausu ad yfervaga þetta med sannsynnum anda oc riettum dómi*, hvört ei sie nockur vorkun til, þó ec hafe í líöfe látid söddan ógudligar, óchristelegar oc bölvadar brefagiörder, sem þeir Stóradals brædur hafa giort, oc vier köfum ordid so búid ad hafa, oc þar ofan á ad missa vora födurleifd oc forfedra eign sem vær med guds riette oc manna eigum med riettu, ei nema vegna þessara bölvadra bríefa, sem þeir brædur Marcús oc Jón Olafs-son hafa giört oc giöra látid. Í fyðasta máta stendur so; *Jóni Olafssyni oc bróður hans Marcúsi Olafssyni oc fleirum*, hvörum helst þeir eru, smidum, sköfurum oc skrifurum þessara fölsku brefa uppá Jón Sigmunds-son. Var nú krafist oc bedist af öllum sem Hr. Gudbrandi mætti til varnar verda í þessu máli, sierdeilis af hans dótturmanni Ara Magnússyne, fyrst hann vegna elle sinnar oc veikleika gat ei efter bodi Höfudsmannsins hingad komid, hvör bod víst voru til biskupsins komin, Oc vegna þess ad Ari í líöfi liet hans bref med eigen insigle oc hende under- skrifadri, þad hann fullmektugur være í þessu mále Hr. Gudbrands ad andsvara, dæmdum vier þad umbod löglegt. Nú fyrer þá skulld ad framkom

esse, aut a Jona Olai filio, aut a fratre ejus Marco, qui Marcus tum defunctus erat, cum hicce libellus conscribebatur. Quarto loco in eodem libello hæc leguntur: Ita & omnes viros probos invidia carentes rogo, ut animo æquo & justa censura perpendant, numme rationes me excusantes habuerim ad tam impias, nomine christiano indignas, & execrabiles literarum adulterationes exponendum, quas fratres Storalenses peregerunt, nos autem sine satisfactione tolerare necessum habuimus, nostrum insuper patrimonium & avita prædia, quæ ex jure divino & humano justo titulo nobis competeabant, amissimus, ob sola hæc maledicta documenta, quæ fratres Marcus & Jona Olai filii exararunt, aut exarari curarunt. Ultimo loco ita existit: Jona Olai filio, ejusque fratri Marco Olai filio, & pluribus illis, quicunque fuerint, falsarum illarum de Jona Sigismundi filio literarum fabricatoribus, rasoribus & scriptoribus (). Omnes ea quæ Dominum Gudbrandum in hac causa excusare possent, inprimis autem a genero ejus Ario Magni filio, postularunt, cum ille ipse senectutis & adversæ valetudinis ergo ex Præfecti nuncio huc venire non potuerit, quod tamen nuncium ad Episcopum certe perlatum fuerat. Et cum Arius literas ejus proprio sigillo & manu subscriptas produxerit, (indicantes) se in hac causa Domini Gudbrandi vice comparandi mandatum habere, nos illud mandatum esse judicamus. Cum igitur Domini*

(*) *Conf. supra pag. 413.*

TOM. III.

K k k

kom af hende Hr. Gudbrands ad greind mordbref hefdu verid send fram fyrir Kóngl. Maj. enn ofs virdtist oc vorum skilninge til hollustu oc trúndadar vid Kónginn, enn öngvum manne til rógs, hvad þó umbodsmadur Hr. Gudbrands hieft efter meiningu biskups giört hans máli til trödkunar af fál. Jóni lögmanni, oc meinti þar med sína sögu oc prentverk ad sannprófa, af því sögd bref voru ári seinna á alþingi ónýt dæmd, hvar til vier gátum ei vorre samvitku komid, þessvegna ofs virdtist áburdur Hr. Gudbrands uppá Jón lögmann öllu fyllilegre, frekare oc hardari enn þær bevísingar kynnu ad stoda í þessu máli, oc því dæmdum vier þá grein rietta rösgrein uppá þann fáluga mann Jón lögmann, oc Hr. Gudbrand sekann sem fál. Jón verid, hefdi hann sannur ad sök reynst, so mikid sem sektinne vidvíkur. Enn af því ofs virdtist þetta sama ádurgreint efne med því öðru er í þeim prentada bæklinge stendur heldur þúngt uppá biskupsins sídu, oc ádurgreindur bæklingur í fyrrskrifudum greinum í Is-lendskum lögum oc rette uppá dauda menn giördur vered hafa, þar med virdtist ofs ongvu sídur þetta efne hníga ad Hr. Gudbrandi, efter því hann bevísar ei sagt bæklings prent satt oc rett vera med löglegum vottum efter landsins lögum, þá sláum vier greint mál oc ádurskrifudum bæklinge til vors allranádugasta Kóngsins nádar oc ónadar, hvad hans höynechtugheit

Domini Gudbrandi vice in eo insistatur, quod literæ de homicidiis Regiæ Majestati transmissæ fuerint, hoc nostra ex sententia ex fidelitate in Regem provenisse videtur, sed non ex calumniandi conatu, quod tamen Domini Gudbrandi mandataris, ex Episcopi sententia, a nunc in beatis Jona Nomophylace in Episcopi causæ detrimentum factum fuisse putavit, eaqve opinione suam assertionem & libellum typis editum stabilire sibi visus est, eo quod dictæ literæ anno sequente in Dicasterio generali nullius valoris esse judicatæ sunt; quod nostra conscientia approbare non potuit, nobis enim Domini Gudbrandi in Jonam Nomophylacem criminatio multo major, gravior & durior esse videtur, quam ut istæ probationes in hac causa sufficere queant, quare hunc articulum pro pura in virum illum beatum Jonam Nomophylacem calumnia habendum, & Dominum Gudbrandum tanti, quanti beatus Jonas fuisset, si causæ convictus succubisset, & hoc quoad poenam, reum esse, sententiam edicimus. Cum autem dictum jam & plures illos in libello impresso contentos articulos Episcopo magnopere graves, & dictum libellum in ante scriptis momentis contra leges & Jura Islandica de defunctis dudum viris conscriptum esse, ut & Dominum Gudbrandum causæ succumbere, cum dicti libelli contenta impressa vera esse legitimis testimoniis ex jure patrio non probet, nobis videatur; Remittimus igitur prædictam causam & ante memoratum libellum ad Regiam gratiam vel iram, in quantum ejus Potentia Dei gratia, & ob senectutem

heit villdu uppá guds vegna sökum alldurdóms oc veikleika þess gamla oc góða manns Hr. Gudbrands þessu mále vægia oc mýkia, oc so leggium vier aller lærder oc leiker vora audmiúka bön til med allre undergefne til vors nádugasta Hr. Kóngsins ad hanns högmechtugheit vilie uppá guds vegna álýta þennann gamla mann, hans ydne oc ástundæn er hann haft hefur hier í lande guds h. orde fram ad fylgia allt til elledaga oc þessarar stundar, það sama mun gud hans högmechtugheit ríkuglega umbuna &c.

CAP. III.

De Arngrimo Jonæ.

§. I.

Licet magnus ille vir *Arngrimus Jonæ*, de quo jam acturi sumus, nunquam fuerit ordinarius aut ordinatus Holanæ diœceseos Episcopus, cum autem ipsius Regis jussu, Episcopi Holani triginta fere annis Coadjutor fuerit, tandemque integrum quadriennium solus Episcopi munus gesserit, & diœcesi, Episcopali fere honore & autoritate, præfuerit, nec ulli eorum celebritate & eruditione secundus sit, ut hic ei locum concedamus, consentaneum videtur. Huic anno 1568 hanc lucem primo aspicere contigit, Anno 1576 in domum & familiam Gudbrandi adscitus, & albo scholastico inscriptus fuit, curam juventutis gerente Biarnio Gama-lielis, sub cujus moderamine octo annos se in hac palæstra excercuit. Sed septem decem natus annos, auspiciis & nutu Gudbrandi in Hafniensem Academiam transiit, ibique privatum nactus Præceptorem Magist. Johannem Haggæum, Logices Professore, quadriennium Musis fideliter militavit, quo exacto honestis ornatus testimoniis, anno 1589 domum rever-

K k k 2

fus,

seneſtutem ac aduerſam valetudinem boni illius ſenis Domini Gudbrandi, in hac cauſa parcere & remittere placuerit, ſimul & nos omnes, clerici & laici humillimas noſtras preces clementiſſimo noſtro Domino Regi ſubjeſtiſſime ſiſtimus, ut Potentia Ejus ſenem hunc, illius ſedulitatem & ſtudio, quæ ad ſeneſtutem & ad hoc uſque tempus in ſanctum Dei verbum in hac inſula promovendum contulit, Dei cauſa reſpicere velit, quod Deus Potentiæ Ejus æſtatim retribuet &c.

sus, Lyceo Holano præponitur, & paulo post sacris initiatus, Pastoris Cathedralis munus suscepisse videtur (a).

§. 2.

Rectoris officio, quod anno 1589 suscepit, in annum 1598 constanter functus est, nisi quod Jonas Enari filius anno 1593, dum peregre abiret, ejus vices gessit, sed anno 1590 sacris initiatus, officium Pastoris Cathedralis

- (a) De anno, quo id factum fuerit, inter autores, qui de hoc viro aliquid scripserunt, magna est dissensio; quidam enim id ad annum 1598 referunt, ipsius freti verbis in *Apothrice Culunnia* pag. 27. ita scribentis: *Sic in annum trigessimum, in ejusdem (o: Gudbrandi) familia dego.* Ut & pag. 28. *Trigenarius porro, Deo ita disponente, parochiis ecclesiasticis a Domino Superintendente præficior, usque in hunc annum ætatis 51 currentem.* Cui consentire videtur Gudbrandus Episcopus in Præfatione ad *Arngrimi Comment. de Islandia* 1592 d. 29 Aprilis, ubi vocat: *Arngrimum honestum Studiosum.* Alii autem id ad 1591 referunt. Nam in judiciis fori generalis 1591 ut & 1592 expresse vocatur "Sira Arngrimur" (o: *Sacerdos Arngrimus*) nam iste titulus non nisi Sacerdotibus apud nos attribuitur. Nos illum anno 1590 vel etiam 1589 sacris initiatum fuisse statuimus, eamque assertionem probamus Referipto Regio dato anno 1591 d. 8 Maji, in quo vocatur *Hr. Arngrim Jonsfon Præst paa Island*, unde sequi videtur, Arngrimum antequam supplices ad Regem misit literas anno 1590 sacris initiatum fuisse, & ut Sacerdotem Islandicum magna affectum injuria Regis auxilium implorasse; quæ sententia cum superioribus facile conciliari potest, si statuamus: 1) Quod 1590 ordinatus, eodem anno parochiam Melstadensem & Miklabajensem adeptus sit, sed nihilo minus Holis manserit, & Rectorem scholæ egerit. 2) Gudbrandus in scripto edito 1592 vocat eum *honestum studiosum*, habito respectu ad statum Arngrimi, cum ei autor esset, ut *Commentarium* scriberet, id est, ad annum 1589, antequam Arngrimus aut Rector aut Sacerdos factus est. 3) Arngrimum dixisse se in annum fere trigessimum in Gudbrandi familia degisse, id est, in annum ætatis trigessimum, qui in annum seculi 1598 incidit, tunc enim uxorem duxit, scholæque & Holis valdidixit, ut exinde in familia Gudbrandi non degeret. 4) Quod scribit, *trigenarius parochiis ecclesiasticis præficior usque in hunc annum ætatis 51 currentem*, ita intelligendum ac si dixerit, se jam in trigessimum annum ecclesiis præfici seu præesse o: ab anno ætatis 20 ad hunc quo hæc scripsit, qui fuit 51 currens, ut ipse fatetur. 5) Vocabula *trigenarius* non semper significat triginta annos natum, sed aliquid ad numerum trigessimum pertinens, ut ager trigenarius, vites tricenariæ, non sunt ager & vites triginta annos natæ, sed tantundem fructum ferentes. Sic etiam *trigenarius parochiis præficior in hunc usque annum* commode explicari potest, *jam triginta annis ecclesiis præfui.* Sed 6) si tricenarius seu triginta annos natus, scilicet 1598, sacris demum initiatus fuerit, quomodo potuit Episcopi Coadjutor constitui anno 1596? Quibus observatis omnia bene conveniunt.

Cathedralis huic adjunxisse videtur, quod eum hoc temporis tractu aliquamdiu gessisse certum est. Parochias autem Melstadensem & Miklabajensem anno 1591 vel etiam 1590 nactus esse videtur, quod de Melstadenfi certum facit (a) iudicium Gudbrandi & Jonæ Nomophylacis in lite, quam Jonæ Gislai anno 1597 Arngrimus intentavit, quod ex suis mobilibus in parochia Melstadenfi sexennales decimas non solvisset, quia causa Jonas cecidit, cum quadriennii tantum ad eum pertinuerint decimæ, ipsique iungitur, ut sexennalem decimarum rationem Arngrimo reddat, a tempore quo Melstadum acceperit, unde sequi videtur Arngrimum Melstadum accepisse 1590, secus enim ut templi Patronus anno 1597 a Jona sex annorum rationem exigere non potuisset. Miklabajensem autem Præbendam, quando nactus fuerit, nobis non liquet, licet verisimile sit, id eodem anno factum esse, de pluribus enim, quam una, loquitur in allegatis verbis, dicens: *Parochiis ecclesiasticis trigenarius præfior*; Nec certius, quamdiu eam tenuerit; Id tamen certum, quod eidem & præfuerit, & ibidem sedem habuerit anno 1627, nam illic ejus prior uxor mortua & sepulta est, ut ex ejus Epitaphio, quod in templo Miklabajensi hodieum conspicitur, manifestum est, sed Melstadensem usque ad mortem retinuit. Quamdiu autem Holis fuit, seu usque in annum 1598, per Vicarios earundem necessitatibus infervit, quorum supra nominatus Jonas Gislai unus fuisse videtur. Sed postquam Holis discessit, alteri ipse, alteri autem per Vicarium præfuit, quem levi mercede conduxisse videtur. Ab eo etiam tempore Hunavatnensis Toparchiæ Præpositus fuit.

§. 3.

Causas forenses sæpius egit, quarum notissima est lis de prædiis Holo & Bessätadis, de qua pluribus supra (b). Peregrinationes tres suscepit: Primam juvenis studiorum gratia, quam supra memoravimus. Alteram anno 1592; Dissidiis enim Gudbrandi Episcopi & Jonæ Nomophylacis in tantum erumpentibus odium & incendium, ut unus alterum ad supremum Regis Tribunal citaret, Præful Arngrimum, ut hostis conatus obfervaret.

K k k 3

(a) Spem succedendi in præbenda Melstadenfi a Rege literis ad Episcopum scriptis d. 17 Martii 1589. nactus est.

(b) Pag. 400 sqq.

fervaret, suamque causam, quantum in eo esset, promoveret, in Daniam misit, cum neminem, cui magis confideret, haberet; Cumque causa, quatenus villas Hol & Bessastadas, ut & famosos illos de Jonæ Sigmundini parricidio codicillos tetigit, utrique communis esset, cujus actionem ipse Arngrimus inceptorat, ejus non minus quam Episcopi interfuit, ut eadem fideliter ageretur; Et, si quid sapio, per *contentiosum* illum *Islandiæ Clerum*, qui *finita una controversia alteram statim inchoat* (a), de quo Jonas Nomophylax coram Rege conquestus est, Arngrimus potissimum, & forte unice intelligendus est, ille enim cognato & summo suo benefactori Gudbrando, ut fidus Achates semper adhæsit. Sed licet in hac causa Arngrimus hac vice parum proficeret, haud tamen hæc profectio illi infructuosa fuit, sed magno potius honori & emolumento. Hac enim occasione Hamburgum delatus, indeque per Holsatiam & interjacentes provincias, Hafniam tendens, in *Philippi Nicolai, Dedekemni, Chytræi, Frederi*, aliorumque virorum eruditorum & nobilium familiaritatem venit, quæ ei postea magnam nominis celebritatem procreavit. Tertiam denique ad externos, tam suorum, quam Episcopi negotiorum causa, profectionem anno 1602 suscepit, ut ex Philippi Nicolai anno 1603 ad eum scripta epistola patet.

§. 4.

Sunt qui scripserunt (b) Regem Daniæ post obitum Gudbrandi Episcopi ei Episcopatum obtulisse, sed Arngrimum, ne a studiis suis distraheretur, nec malevolorum invidiæ hoc modo exponeretur, eundem humillime deprecatum fuisse, quæ omnia gratis asseruntur. Tantum autem verum est, & inde forte nata est fabula, quod cum ipse Arngrimus post mortem Gudbrandi Clerum Holanum convocasset, ut pro more ejus seculi successorem, qui Regi sisteretur, designaret, omniumque primo vota in ipsum collinearent, senium causans, modeste semet excusare inciperet, omnes statim ei assentientes excusationem acceperunt, alteri-
que

(a) Conf. supra pag. 51.

(b) *La Peyrere Relation d' Islande* pag. 55. 56. & ex eo *Algemeines Hist. Lex.* in Art. *Arngrimus Jonas*; ut & *Petrus Badius* in Art. *Jonas Arngrimus*, qui eum dicit fuisse *doctum, candidum, & a doctis magnopere æstimatum.*

que suum dederunt calculum. Ut & quod libellum scripserat, cui titulum fecit, *Apotribe Calumniae*, quod Episcopatum Holensem vivo Gudbrando desiderasset. Quod uti verum esse, ita & prius sine omni fundamento asseri putamus. Sed Gudbrando Episcopo, qui ab anno 1585 cum adversa sæpe valetudine conflictabatur, bis datus fuit coadjutor, primo ab ipso Rege circa annum 1596, quod consentiente & volente Episcopo factum esse nullus dubito, mercedis loco habens parochiolam quandam, & præterea in vicinia Melstadii tenuissimam conditiunculam (a). Deinde anno 1624 a Præfecto non tantum coadjutor, (quod Princeps & Pro-Rex Christianus anno 1625 ratum habuit) sed cum ipse Episcopus hemiplexia correptus nihil agere posset, ut ipsius vices ageret; Et 1626 ab eodem ut etiam Sacrosancti Ministerii Candidatos inauguraret (b) iussus est; (id enim non nisi ab Episcopo perfici debere, creditum fuit) quorum quatuor sacris initiavit. Ad hoc officium se 50 Joachimicis conduci, & præterea ruscula pauca Ecclesiæ Holensis concessa esse fatetur (c).

§. 5.

Ab ipso Rege in mandatis habuit, ut antiquos membraneos codices conquireret, & ad Nicolaum Kragium Historiographum Regium transmitteret, cui negotio strenuam navavit operam, & eorum quosdam in linguam latinam transtulit, laboris mercedem accipiens annuos canones nobilis prædii Hallbiarnar-Eyre. Scripta ejus, quorum tituli ad nos pervenerunt, in margine enumerabimus (d). Præclaro præditus fuit ingenio,

(a) In Epistola ad *WORMIUM* scripta (ut videtur) 1629 ita se exprimit: *Ut id quod Regia Clementia olim obtinui (parochiolam) postea jubente Rege, ut Domini Gudbrandi coadjutorem agerem, partito cum Sacellario eodem subsidio; & hic in vicinia tenuissima conditiuncula concessa, nunc alterutrum deseri jubeant.*

(b) Vid. supra pag. 66. Litr. Y. & Z.

(c) In Epistol. 314 data 1626: *Agnosco Domini Cancellarii nutu factum — ut præsens noster Rosenkrantzius mecum convenire heredum Episcopi nomine iussus sit. Ut hic ventum est, ecce 50 Joachimicis conducor, nec enim apud Præfectum aliter obtinere potui.*

(d) 1) *Idea veri Magistratus*, Hafniæ — — — 1589.
 2) *Brevis Commentarius de Islandia*, ibid. — — — 1593.
 3) *Psalmsur i Davids Psaltara så XCI af Syra Arngrime Jónsfyne*. 8. — 1598.
 4) *Ana-*

nio, literisque indefessus incubuit, unde omnium Islandorum suæ ætatis doctissimus evasit; quod abunde testantur non tantum præclara ingenii & eruditionis ab eo relicta monumenta, sed etiam plurimi viri nobiles & eruditi, qui cum eo aut commercium literarium, aut ejus aliquam notitiam habuerunt, quorum encomiis & approbationibus assuetus, non facile cujusquam, minime vero popularium, contradictiones aut offensusculas ferre potuit, quorum plerosque præ se parvi fecit, erat enim natura elatioris ingenii & sententiæ semel initæ tenacissimi, unde a subditis, seu Clero Holano, magis æstimatus quam amatus fuit, quod præsertim anno 1627, cum magno Gudbrando successor denominandus esset, expertus est; Et hinc forte est, quod non una tantum vice de zolis & invidis quæritur.

Quod

-
- | | | | | | | | |
|-----|---|-------|--------|-------------|-------|----------------|-------|
| 4) | <i>Anatome Blefkeniana</i> , | — | — | Holis in 8. | 1612. | Hamburgi in 4. | 1613. |
| 5) | <i>Epistola pro patria defensoria</i> | — | — | — | — | — | 1618. |
| 6) | Krosskvædiur þess Heilaga Kennefaudurs Bernhards | vr | Latinu | vtlagt | | | |
| | in 8. | — | — | — | — | — | 1618. |
| 7) | <i>M. Hammeri</i> Passionale, kallaft krossgaungur. | | | | | | |
| 8) | <i>Apotribe calumniæ</i> | — | — | — | — | — | 1622. |
| 9) | <i>Biblia Parva</i> . | — | — | — | — | — | 1622. |
| 10) | <i>Crymogæa</i> , seu rerum Islandicarum libri tres; Hamburgi | 1609. | 1610. | 1620. | 1630. | | |
| 11) | <i>Athanasia Gudbrandiana</i> , sive Vita Gudbrandi Thorlacii; ibid. | — | — | — | 1630. | | |
| 12) | <i>Specimen Islandiæ Historicum</i> & magna ex parte Chorographicum; | | | | | | |
| | Amstelodami | — | — | — | — | — | 1643. |
| 13) | <i>Soliloquia M. Mölleri</i> Island. versa, multoties impressa. | | | | | | |
| 14) | Hymni quidam Islandici. | | | | | | |
| 15) | <i>Conspicillum animæ quotidianum</i> . Islandice. | | | | | | |
| 16) | Epistolæ ad viros Eruditos, <i>Stephanium</i> præprimis & <i>Wormium</i> , quarum ad hunc plurimæ in <i>Epistolis Wormianis</i> editæ sunt. | | | | | | |
| 17) | <i>Compendium Historiæ Norvegicæ</i> . | | | | | | |
| 18) | <i>Vita Hroaris Stulti</i> , in Latinum sermonem versa. | | | | | | |
| 19) | Judicium de divisione Vocalium. | | | | | | |
| 20) | Discursus de literis Runicis. | | | | | | |
| 21) | <i>Logogryphus</i> . | | | | | | |
| 22) | <i>Fömsvikinga Saga</i> in L. Latinam translata. | | | | | | |
| 23) | <i>Lilium</i> correctum & immutatum; Islandice. | | | | | | |
| 24) | Arnar Rimur. | | | | | | |
| 25) | Tractatus de successione ab intestato; Islandice. | | | | | | |
| 26) | <i>Grönlandia</i> , Latine quidem scripta, sed in sermonem Islandicum translata ab <i>Einaro Eyulfi</i> filio, edita Skalholti in 4. | — | — | — | — | — | 1688. |
| | — — & in Danicum sermonem a <i>Bussæo</i> conversa; Hafniæ in 8. | — | — | — | — | — | 1732. |

Quod veritatis tantum detegendæ causa tangimus, ad indicandum, quid potissimum obstitit, quin Holanus fieret Episcopus, minime autem ut magni viri pios manes & honorem læsum eamus, cujus merita & virtutes magna deosculamur veneratione.

§. 6.

Conjugium bis iniit, primum anno 1598 cum Solveiga Gunnari filia, cui anno 1627 demortuæ in templo Miklabajensi epitaphium posuit. Alterum sexagenarius cum Sigrida Biarni filia, quæ ei superstes fuit, ex qua 9, sed ex prioribus 4 suscepit liberos. Valetudine firma utebatur; Tandem autem scorbuto & spasmo affligi cœpit (a). Scripto itaque sibi ipsi epitaphio, evthanasiam unice anhelabat, quam tandem nactus est anno 1648, d. 27 Junii, cum vixisset annos octoginta (b).

(a) Conf. *Worm. Epist.* Tom. 1. Epist. 350. ut & 887.

(b) De quo ita scripsit Dominus Enarus Arnfinni in *Epist. Wormii* Tom. 2. Epist. 875. pag. 1069. *Decessit beatus Dom. Arngrimus, Simeonis insiar, in lecto sedens, suis convocatis concionatus, ad patientiam in fide exhortando, postremaque verba psalmo claudendo; Mox veluti dormiturus suaviter recubans, atque sic eodem mox momento animam Creatori reddidisse animadversus est. Crede mihi baud meritor, qui bene sic moritur.*



HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ ISLANDIÆ

PERIODUS VI.

Ab anno 1630 ad annum 1740.

SECTIO I.

De Regibus, eorumque Satrapis.

CAP. I.

De Friderico Tertio.

§. I.

Anno 1609 d. 18 Martii Haderslebiæ in Cimbria natus est *Fridericus* Daniæ olim Rex eo nomine *Tertius*, qui postquam in Academia Sorana sub doctissimorum virorum institutione omnigenæ eruditionis fundamenta fideliter jecerat, unacum fratre Uldarico, peregrinas invisurus regiones, Dania exiit, in visoque Belgio, Gallia & Germania, sanus sospesque domum rediit. Anno 1616 ephebus adhuc a patre Ducatum Slesvicensem, & insulam Femeren accepit. Anno 1623 Episcopus Werdensis eligitur, sed anno 1637 Bremensis Archiepiscopus renuntiatur. Anno 1643 uxorem duxit Sophiam Amaliam, Georgii Ducis Luneburgensis filiam, nuptiasque Tychopoli d. 1 Octobris celebravit. In bello Svecico annis 1645, 1646 a patris partibus stetit, ideoque a Svecis Bremensi Archiepiscopatu privatus fuit. Mortuo patre anno 1648, sed non sine difficultate & multis ambagibus, & duris admodum conditionibus

Rex

Rex eligitur; Varias deinde cum Anglia & Svecia habuit negotiationes, variisque Cornificii Ulfeldii technis appetitur. Anno 1657 d. 1 Junii Svecis bellum indicit, quod adeo infelicititer gessit, ut anno 1658 Roskildæ cum eis pacem faciens Scaniam, Hallandiam, tractum Vicensem, seu Bahusensem, & diocesin Trundheimensem in Norvegia, Borringiam, aliaque territoria ipsis cedere cogeretur. Sed cum rupta a Svecis pace anno 1659, totaque fere Dania occupata, & ipsa metropoli arctissime obsessâ, res Danorum ad ultimas redactæ viderentur incitas, fortuna repente ita est mutata, ut amisso in Fionia universo exercitu, fusa maritimo in Oresundia prælio classe, fracto, qui Hafniam obsidebat, exercitu, & amisso tandem ipso Rege, Sveci pacem offerrent, quæ Hafniæ conclusa, Danis diocesin Trundheimensem & Borringiam, unacum quibusdam, quæ Svecis antea conceSSerant, privilegiis, restituta sunt. Ad summum autem fastigium ascendit domus Regia, cum ei anno 1660 regna a subditis hæreditario jure concederentur, & imperium absolutum introductum fuit, a quo tempore Rex sapientissimus statum imperii & modum regnandi utrisque, tam imperanti, quam subditis commodissimum instituit. Bellum inter Anglos & Danos anno 1666 imminere visum intra declarationes & præparationes stetit. Fuit Rex Fridericus pius, justus, sapiens, patriæ & subditorum amans, omniumque, non tantum suæ ætatis, sed plurium seculorum Regum doctissimus, doctorumque fautor singularis, unde sub ejus imperio artes ac scientiæ magnopere floruerunt. Obiit optimus Rex Hafniæ anno 1670 d. 19 Februarii, cum vixisset annos 61, sed regnasset 23. Ejus ex Regina suscepti liberi fuerunt: 1) *Christianus V.* natus 1646. 2) *Anna Sophia*, nupta Joh. Georgio Duci Saxónico. 3) *Friderica Amalia*, nupta Christiano Alberto Duci Holstatiæ. 4) *Wilhelmina Ernesta*, Carolo Electori Palatino elocata. 5) *Fridericus*, infans obiit. 6) *Georgius*, duxit Annam Angliæ Reginam. 7) *Ulrica Eleonora*, Sveciæ Regina facta est. 8) *Dorothea Juliana*, in tenera ætate decessit. Naturalis ejus filius fuit *Fridericus Gyldenløve*, Prorex Norvegiæ, ex quo Comites Laurvicenses, & Lövendalenses prognati sunt.

§. 2.

Edicta & Rescripta ad rem ecclesiasticam & literariam publicam pertinentia, quæ Islandis misit, sequentia nobis videre contigit: 1) Re-

scriptum ad Præfectum Henricum Bielke de bonis ecclesiæ Holensis in Eyafiorde restituendis; 6 Martii 1649. 2) Donatio lignorum, in reparationem templorum cathedralium, ex Norvegia advehendorum, ad centum imperialium pretium; 4 April. 1649. 3) Mandatum ut scientiæ Mathematicæ in Islandia a Gislaio Einaris filio doceantur, & de ejus salario; 7 April. 1649 (a). 4) Ad Præfectum & Episcopos, ut media ad conditionem sacerdotum sublevandam apta excogitent & Regi perscribant; 3 Maji 1650. 5) Viduæ sacerdotum anno gratiæ perfruuntur; 3 Maji, 1650 (b). 6) Omnis generis ejectamenta maris, abietina, pinea & quercina, in litora templorum alluentia, his cedunto; 3 Maji, 1650 (c). 7) De contemtoribus disciplinæ ecclesiasticæ; 3 Maji, 1650 (d). 8) De superfluo templorum inventario ut vendatur; 3 Maji, 1650 (e). 9) Mandatum de nosocomiis in gratiam leproforum instituendis; 10 Maji, 1650. 10) Qui decimas persolvere detrectant, ex legis præscripto multantur; 3 Maji 1651. 11) Nequid templis vel clero absque prævia legitima procedendi forma adimatur; 10 Maji, 1651. 12) Rescriptum ad Præfectum de superfluo templorum inventario dividendo, & de quatuor villis in usus nosocomiorum extradendis &c. 10 April. 1651 (f). 13) Concessio mulctæ ab Erico Jonæo expendendæ in templi Bestastadensis reparationem; 21 April. 1652. 14) Mandatum ad Episcopos ut documenta & libros antiquos de Grönlandia agentes, quot haberi possunt, Henrico Möllero communicent; 3 Maji, 1652. 15 & 16) Bina de nosocomiis & prædiis in pauperum usus legatis rescripta, 12 Maji, 1652 (g). 17) De tribus diebus supplicationum, 5. 6. & 7 Octobris anni 1653 celebrandis; 20 Aprilis, 1653. 18) Mandatum de constitutione a Præfecto & Episcopis conscribenda, quantum cuilibet incolarum in usus nosocomiorum erogandum esset, Flenopoli, 9 Maji, 1655. 19) Donatio centum imperialium

(a) Vid. ad finem Capit. Litr. A.

(b) Vid. ibid. Litr. B.

(c) Vid. loc. cit. Litr. C.

(d) Ibid. Litr. D.

(e) Vid. ad finem Capit. Litr. E.

(f) Vid. loc. cit. Litr. F.

(g) Ibidem Litr. G. H.

rialium in reparationem templi Betlaftadensis, & mandatum, ut parochiales pro suis quisque facultatibus etiam in eam rem aliquantum conferant; Flenopoli, 12 Maji, 1655. 20) Rescriptum ad Episcopos de Thormodo Torfæo; 27 Maji, 1662 (a). 21) Concessio villæ Vindas sacerdoti Reynevallensi facta; 17 Maji, 1664 (b). 22) De publica ob pacem conciliatam in templis gratiarum actione celebranda; 15 Aug. 1667.

§. 3.

Eo regnante unicus (c) tantum Islandis fuit Satrapa *Henricus Bielke*, nobilis Norvegus, qui codicillis officii 1659 d. 31 Januarii datis munitus, eodem anno prima vice provinciam intravit, secum ducens Regium Secretarium *Gabrielem Acheleye*, qui incolas Islandiæ in Regis verba jurare adigerent, quod in foro generali magno splendore, & cæremoniarum pompa, quibus similes Islandi antea non viderant, fecerunt, ut ex ipsorum hac de re relatione, eodem anno impressa, notum est; Inde a Thorlako Episcopo invitatus, Holar tetendit, indeque secum abduxit scholæ Rectorem Runolfum Jonæ, qui deinde scholæ Christianstadenfis Rector factus est; & Episcopi filium Gislum, qui jam studiis operam daturus Hafniam petiit, postea vero patri in officio successit. In regressu Borgarfjordum transiens, petiit ab Audino Jonæ, parochio tractus Andakylensis, ut equum clitellarium sibi commodaret, quod ille pernegavit, sed emendum obtulit, quod cum ei magnopere displiceret, equum quidem, quo jam indigebat, emit, sed minabundus, si modo huc altera vice rediret, se majore in talibus instructum autoritate adfuturum, hinc anno sequente datum est Edictum de libero Præfectorum commeatu.

L 11 3

§. 4.

-
- (a) Rescripta hæc ad Brynjölfum Svenonium & Gislum Thorlacium conveniunt, nisi quod ad hunc nulla informationis mentio fiat. Nos Rescriptum ad Svenonium ad finem hujus Capituli sub Litra I. adferemus.
- (b) Vid. loc. cit. Litr. K.
- (c) A Rege Christiano Quarto Islandiæ destinatus Præfectus Oligerus Rosenkrantz, Præfectus antea Stafangrensis, in provinciam non venit, sed quod destinatus fuerit, docent Regiæ ad Haunibalem Scheftedum Norvegiæ Pro-Regem, literæ, de 10 Januarii 1648.

§. 4.

Anno 1650 iterum in Islandia & in comitiis præsens, Regia Rescripta hoc anno edita publice proposuit. Cœnobiarchis etiam & redemtorum conductoribus, quædam gravamina aut pensiones colonis imponere, quæ nova essent, aut antiquitus non fuissent, severe interdixit; Prætoribus vero, ut quovis anno in comitiis apparerent, mandavit, exactisque comitiis, Holas denuo se contulit, indeque per Skalholtum Benefactas rediit. Anno 1651 Regium ad se mandatum datum die 10 Maji promulgavit, quo inutiles templorum possessiones, de quibus antea scripsimus, sub hasta publica aut alio legitimo modo vendi, pretium vero egenis parœciis addi, jubebatur. Similiter etiam de soluta disciplina domestica questus, Nomophylaces sententiam rogavit, quomodo corrigi optime posset, videri enim omnem superiorum & patrumfamilias auctoritatem, ab inferioribus & subditis sperni & conculcari, quod magno reipublicæ damno quin esset, fieri non posset; Sed responsum fuit, debere bonos dominos & heros *subditos, manu, virgis, & ferula plectere*, quæ generalis medicina tanto malo parum profuisse videtur.

§. 5.

Anno 1652 denuo adfuit, & in Comitiis de Nosocomiorum fundatione eorumque sustentatione egit, publiceque Regia hac de re proposuit mandata (a), data 12 Maii ejusdem anni, quorum altero Rex quatuor prædia ab Episcopis eligenda assignavit, & ut Episcopus cum Nomophylace eorundem Inspectorem ageret; Alterum autem ut Satrapa percontaretur, quantum ex cœnobiorum utensilibus, ad Nosocomiorum usum transferri posset; 2) Ut pauperum prædia (dicta *Christfjærjarder*) talibus Nosocomiis adjungerentur, pariter ac eleemosynæ, quæ ab indigenis & advenis colligi possent. 3), Ut cognati ægrotorum, qui in ea reciperentur, de suo aliquid adderent. 4) Regem his usibus assignaturum quicquid pro venia conjugium in prohibitis gradibus contrahendi dari soleret, ut & multas quæ in causis ac arbitriis dijudicandis, ejus fisco adjudicaretur. Hæc ut perficerentur, præsertim ut quantum quisque

(a) Vid. ad finem hujus Cap. Litr. G. H.

quisque tribuere vellet, Svenonio Episcopo & Arnæ Nomophylaci, ut sciscitarentur, injunxit, idem etiam anno 1655 per literas repetiit, & se non penitus defuturum, quin etiam aliquid de suo tribueret, promissit.

§. 6.

Anno 1654 in Islandiam quidem venit, sed post comitia, quo in itinere ab Anglica trireme hostiliter impetitus est, ex quo tamen periculo illæsus tandem evasit. Ab eo tempore usque in annum 1662 huc non venit, dicto autem anno, exactis tamen comitiis, adfuit, & homagium Regi, tanquam Monarchæ hæreditario ab incolis præstandum exegit, quod Kopavogi d. 28 Julii perfecit, ibidem inter Arnam Oddi Nomophylacem & Torfium Erlendi transegit, & Islandis Regis nomine ac jussu persuadere conatus est, ut symbolum facerent ad conducendam navim bellicam, quæ insulam ab imminentium piratarum impetu defenderet, quod illi ob paupertatem sibi impossibile causantes, ejus patrocinium & excusationem 500 imperialium honorario redemerunt, a quo tempore in Islandiam non venit, sed simile quid ad emungendam pecuniam anno 1666 excogitatum fuit, cum Otto Bielke ipsius ex fratre filius, munitionem Belfastadensem a rusticis Alftanefensibus & Mosfellsviteinsibus extrui curavit, impensarum autem nomine 1500 imperiales ab incolis exegit; Quæ omnia vivo Friderico Tertio gesta sunt, eo autem mortuo potentia Bielkii cum ejus viribus & ætate consenescere cœpit.

§. 7.

Anno 1670 novo Rege imperium capeffente ad exigendum ab incolis homagium adfuit regiarum triremium Præfectus *Janus Rodſteen de Leerbeck*, Bielkius enim jam ætate ac corpore gravis, viribusque deficiens, tam longo itineri parem se non putavit, animum tamen Islandorum amantem non deposuit, unde etiam anno 1674, rogatu aut impulsu Mag. Svenonii effecit, ut Rex loco 1721 imperialium, a Bielkio acceptorum, quibus superfluum & inutile templorum inventarium redemptum fuerat, in egenorum Sacerdotum sustentationem emanciparet prædia quædam in provincia Mulensi sita, cujus fructum hodiedum percipiunt. Nec omnino silendum, quod anno 1675 prædia haud pauca in Islandia pro pecunia numerata, quam Regi ab incolis commodatam acceperat, eum in finem,

finem, ut ab Islandis redempta quasi jure retractus, ad priores possessores prædia illa redirent quod alias haudquaquam factum fuisset. Ingens autem & intolerabile illud tributum, quod anno 1679 impositum fuit, sine ejus consensu factum esse fertur (a), unde quam primum id rescivit, omnes nervos intendit, ut aut abrogaretur, aut saltem leniretur, quod tandem obtinuit.

§. 8.

Fuit Bielkius ex antiqua Norvegiæ nobilitate, eodem nempe stemmate, ac duo Gotfralki & Olaus Rögnvaldi Holani quondam Episcopi, oriundus (b). Antequam in Islandiam venit, Eqves ordinis Elephantini factus est. Anno 1644 Tribunus militum factus est. Anno 1643 & iterum 1645 Præfectus arcis Bahusensis (*Commendant*) constitutus, multa contra Svecos fortitudinis specimina edidit, & suis sumptibus quosdam militum Præfectos ex Hollandia adduxit. Finito hoc contra Svecos bello peregre profectus est (c). Ab anno 1643 ad 1648 Præfecturam Idensem & Markensem retinuit. Anno 1660 Redemptura Onsoënsis ei & uxori Ethelæ Ulfeldiæ in dies vitæ concessa fuit. Anno 1648 d. 31 Augusti 200 imperialium salarium quovis mense solvendum nactus est, ea tamen conditione, ut terra vel mari militarem suam operam Regi, quando opus esset, collocaret, quod tamen salarium ob adversa postmodum tempora anno 1650 die 12 Martii cessare jubebatur. Anno 1660 (forte paulo ante regiminis mutationem) Regni Senator & *Vice Admiral* vocatur, sed anno 1662 *Admiralis* Regni, id est supremus navium bellicarum Præfectus vocatur, quam dignitatem post mortem Ove Giedde adeptus esse videtur. Islandiæ semper fuit amantissimus, veterumque consvetudinum observans, sed novitatis non necessariæ osor, omnibus humanus, affabilis,

(a) Causa hujus tributi dicitur fuisse Martinus quidam, qui Bielkio quondam a manibus fuerat, ei que indicem quendam omnium Islandiæ prædiorum ac facultatum furripuerat, in quo hoc tributum fundatum perhibebatur; Bielkium autem, cum sciret, unde hæc venerant, Martinum diis devovisse, eumque paulo post tabe quadam aut morbo consumptum fuisse. Relata refero, vadem me non interponens, vera ne hæc an ficta sint, quorum itaque fides sit penes autorem.

(b) Vid. supra Tom. 2. pag. 616.

(c) Vid. ad finem Cap. Litr. L.

lis & beneficus, unde cum ut parentem amabant vivum, & desiderabant mortuum, avarus non fuit, licet oblata non recusaret, aut ad rem attentus haberetur, quod ejus vicariis ac famulis potius quam ipsi inputandum videtur; Communis fama est Islandiam nec ullum habuisse meliorem Satrapam, nec qui diutius ei præfuerit; Bielkius enim id officii gessit annos 33. Obiit 16 Martii 1683.

§. 9.

Ejus absentis vices agebant: 1) *Matthias Severini* ab anno 1649, usque dum *Besslæstads* obiret anno 1657 d. 19 Decembr. vir sedatus & justitiæ amans. 2) *Thomas Nicolai*, vir nequam & avarus, primo hoc officium capessivit 1653, sed dum *Hafniæ* abesset 1656 *Hacon Ormi* ejus vices gessit, & *Haconi* in hoc officio mortuo *Gregorius Michaëlis* successit. Ab anno 1657 *Thomas* hoc officium usque ad annum 1660 gessit, cum ei *Johannes Klein* succederet, usque in annum 1662 quo ei idem *Thomas* denuo successit, usque in annum 1665, cum in provinciam *Snæfellsensem* tendens, naufragio periret. 3) *Johannes Klein*, qui antea hoc officium per biennium gesserat, id iterum assumpsit 1665. Hic ut plurimum quavis ætate in Islandiam venit, *Hafniæ* autem hyemem transegit, nam viginti annorum spatio, quo tali officio præfuit, ter tantum in Islandia hyemavit, suos autem Subvicarios hic semper habuit, primo *Jacobum Benedicti*, deinde *Olaum Jani Klow*, & tandem *Laurentium Christiani Gottrup*. Dum huic officio præfuit Klein, adytum templi *Besslæstaden* condidit; sed postquam eo abiit, factus est *Assessor* in Collegio *Commerciorum*. Obiit anno 1689, vir haud malus, Islandisque nec odiosus, nec exosus.

Litr. A.

Gisløff Eivertson fick bestilling paa Island.

G. a. v. Efter som vi naadigst er kommen udi forfaring, ingen Matthesin hiid indtill at hæffe verrit lært paa vort land Island, oc vi nu naadigst erfare nærverende Gisløff Eivertsen ulastelige fundamenta at schall hæffe lagt der udi, da hæffuer vi hannem naadigst tilforordnet oc her med tilforordner ungdommen udi Skalholt schole oc andre paa forneste vort land Island, som det aff hannem begierende vorder, in fundamentis arithmetice,

TOM. III.

M m m

ticæ,

ticæ, Geometriæ, oc Astronomiæ at instituere oc oplære, for hvilcken hans umage, vi hannem naadigst haffver bevilget indtil vi anderledis hannem tilfigendis, oc saa lenge hand sig flittig i samme sin bestilling beviisendis vorder, efterfølgende tvege jorder a sidu i Sckafftafells Syffel, (hvor aff efter hans beretning vi oc kronen aarligen schall haffve sex oc tredieffue Rixdlr til indkombst) dog at saa frembt fornesnte jorder mer end bemelte 36 Rdlr. drage kand, det da at komme os oc cronen alle ne til beste, forbiudendis &c. Datum Haffn. dend 7 April. 1649.

Litr. B.

Obne breff om preste enkers naadsens aar paa Island

G. a. v. Att vi geistligheden paa vort land Island deris underdanigste anfögnig naadigst haffver for godt anseett, om preste enkernis naadsens aar sammesteds att giöre denne naadigste anordning, att med fornesnte naadsens aar her efter schall forholdes efter den Islandsche lou saa den schall forstaaes att begynde fra förste fardag, som berettis att indfalde sillefett in Mayo, efter presternis dodelig affgang, oc siden endis neste fardag derefter, dog schall fornesnte enker des i midler tid tilltenckt oc forpligt verre presten som i den affdödis sted igien kaldis tilbörligen des i midlertid att vnderholde, forbyd. &c. Hafniæ den 3 Maji 1650.

Litr. C.

Obne breff om vag som kommer driffuendis till Island, hvor der med schall forholdis.

G. a. v. Att vi paa geistligheden paa vort land Island deris underdanigste anfögnig oc begiering naadigst haffver bevilgett oc tilladt saa oc her med bevilger oc tillader, at huis vag af eeg, gran eller fyer der paa domkirkernis eller andre kirkers grunde sammesteds befindes att strande, oc indriffvis, maa efter lands louffuen aff bisperne i hvis stift dett scker dog med voris lensmands den som nu er eller her efter kommendis vorder hans videnschab oc samptöche Kierkerne efterlaedes oc till deris beste anvendis, naar ingen eyermand efter lofflig tids forlob der till kommer, eller sig angiffuer; forbydendis &c. Hafniæ den 3 May 1650.

Litr.

Litr. D.

Her Hendrik Bielke fick breff om dee haardnackede som ey ville lade dem aff præstine vndervise.

V. S. G. T. F. Efterfom vi komme vdi naadigst forfaring at een deel forherrede oc haardnackede mennisker paa vort land Island sig uforfvarligen skal underftaa, lidet eller inted at acfte om præsternis paamin-delse oc kirkens Disciplin, daa efterdi saadan foræct billigen høyt bör at straffis, bede vi eder oc naadigst ville at I syffelmendene sammefteds paa vore vegne allvorligen tilholder, at dee saadanne vgudelige mennisker som herudinden skyldige befindis andre til affky tilbørligen straffer, dat, Hafniæ 3 May 1650.

Litr. E.

Her Henrik Bielke oc Bisperne paa Iffland fick breff kirkernis inventarium derpaa landet anlangende.

V. S. G. T. Effterfom aff geistligheden paa vort land Island hos os underdanigst supplicando anholdis oc begieris at kirkernis inventari Qvæg aff kiör oc hester &c. maatte affschaffuis oc forvexlis udi penge, kirkerne till beste, daa erre vi naadigst dermed tilfredtz at forschreffune offuerflödig oc unötig inventarium maa affschaffis, oc siden haffuer I med dee fornembste aff geistligheden der paa landet os eders underdanigst betencken oc beretning att tilskicke, hvad det sig bedrage kand, oc hvorleedes I formeenet det best kirkerne til goede oc fremtarff at kunde brugis oc anvendis, derefter vi os effter des befundene beschaffenheed naadtigst videre ville vide at resolve. Hafniæ den 3 May 1650.

Litr. F.

Her Hendrich Bielche fick breff om adskilligt paa Island.

V. S. G. T. F. Efterfom I om adskillige poster, voris land Island oc des indbyggere angaaende, voris naadigste ville oc betenkende vnderdanigst at viide er begerendis, daa ere vi naadigst tilfretz, at der med
M m m 2 faaledis

saaledis som efterfølger bliffver forholdet, nemblig at I till fattige præsters vnderholdning oc des forbedring, ved bispen oc presterne i hver stift, maa lade selge oc for penge affhende, hvis offuerflødigt inventarii qvæg som baade hos Skalhøls Domkirke, oc andre Stigstens formuende kircker, som mere end til Kirckernis nødvendig vnderholdning kunde være i forraad, oc saa vit som efter bispens oc præsternis betenkende fra huer kirke uforbigengeligen mistis kunde, dog at I haffver tilbørlig indseende med, at bemelte Inventarium det dyreste, som det befindes kand at være værd, selgis, hvilcke penge I siden til eder haffuer at annamme, oc opberge, oc dennem siden hos visse folck her i vort rige Danmark paa tilbørlig rente at vdsætte, oc samme rente aarligen til bemelte ringe præstekalds forbedring efter enhuers beschaffenhed at uddeele lade. Till dee spedalske oc vanføre deris vnderholdning der paa landet, ere vi naadigst till fretz, at I fire vore oc Cronens gaarde, een udi hver fierding, maa vdlægge till Hospital, hvor saadanne vedtørfelige fattige spedalske oc vanføre kunde underholdis, hvorimod, I med bisperne oc de fornemste derpaa landet, haffuer at lade giøre en anordning, ved huad middell I erachter samme nødtørfelige udi bemelte Hospitaler best at kunde vnderholdis.

Mutvillige tienistefolckis straff anlangende, der om haffuer I iligemaader med dee fornemste der paa landet fornøden anordning at giøre, efter som beqvemmelig efter des beschaffenhed erachtes kand, hvor om I eder siden vnderdanigst oc udførligen imod os haffuer at erklære, oc om vores videre naadigste ratification derpaa at anholde.

Med veyene derpaa landet skal I oc saa efter Islandsche lov haffue tilbørlig indseende, at dee som det sig bör, bliffuer reparerede oc siden vedligeholden, men hvis vdørcken oc andre steder, som loven intet omformelder, er anlangendis, der om kand I med forckreffne dee fornemste der paa landet, paa voris naadigste ratification lade giøre saadan nødvendig Constitution som landets beschaffenhed best tilsteder. Dat. Hafniæ 10 Aprilis 1651.

Litr. G.

Her Henrich Bielcke fick breff Stenderne paa Island anlangende.
V. S. G. T. F. Efter som vi aff eders vnderdanigste erklæring naadigst erfarrer Stenderne paa vort land Island at haffve giordt adskillige forslag

forflag till Hospitalernis indkomstis forbedring sammestetz, nemlig först, at hvis offuerflödig inventaria ved Closterne findis, som der fra at kunde mistis, der till maatte tilligis, daa ville vi naadigst at I med fliid skall forfahre hvor meget aff forskreffne closters inventarier uden detz skade, derfra kand mistis, oc siden eders vnderdanigste erklering der om vdi voris Cantzelie indskicke, at vi os siden der paa videre kand viide at resolve, ville oc der hos naadigst at I eder med fliid skall erkyndige om adskillige jorder der paa landet, som udi forrige tider till dee fattige skall være giffuen, oc kaldis Christjorder, at der med siden kand vorde forholden efter forrige naadigst giordte anordning. Herforvden ere vi naadigst tillfretz, at huis allmisser oc foræringer aff ind oc udlendiske till forskreffne Hospital goedvilligen giffuis, der til maa indsamlis oc thill dee fattigis vnderholdning andvendis, saavel som hvis vdgaffvis der paa landet for egteskabs tilladelse vdi tredie leed, dog at altid her efter som til forn der paa sögis oc begeris först voris naadigste bevilgelse, oc tilladelse, dersom oc her efter neste venner, som efter lougen dennem paarörende, forarmede mennisker forforge böer, der for vdi penge noget uill vdgiffue, skall det dennem være tilladt oc dee der med som rette Hospitalslemmer ere, vdi Hospitalet indtages. Offuer dette ere vi oc naadigst till fretz, at huis Accidentia som for forligelsemahl oc andre saadanne sager, falde kand, till dee fattige maa forundes, dog os oc cronen voris rettighed efter lougen herudinden forbeholden, paa det oc der med desto rigtiger kand tillgaa, daa skall Sysfelmanden som forskreffuit i penge indkreffuer, for sin vmage der aff nyde 3 part, oc dee 2 öfrige parter komme Hospitalet oc dee fattige till beste. Dat. Hafnia den 12 May Anno 1652.

Litr. H.

Her Henrich Bielcke sich breff anlangende Hospitalet paa Island.
V. S. G. T. F. Efter som vi aff eders vnderdanigste erklering naadigst erfahrer en jord vdi huer firding till Hospitalet for dee spedalske oc vandføre mennisker der paa landet, efter voris forrige naadigste tilladelse aff geistlige saavelsom uerslige nemlig: vdi Ostfirding vdi Kircheboe closters sogn, Hörgisland paa sidu. Udi sudfirding paa Grimsnöffe Klosterhole, udi vesterfirding udi Setberges Kirche/sogn Eyre udi Eyraflueit,
 M m m 3 udi

udi Nordfierding udi Eyfiord Madrufeld, daa ere vi oc naadigst til fretz, at forskreffne jorder der till maa anvendis, ville oc der hos naadigst at her estir aff Bisperne oc laugmendene vdi huer Stigt paa uort land Island, en from oc skichelig mand skall forordnis, aff oc isettis naar behooff giöris, som med forskreffne Hospital oc des Indkomme kand haffue tilbörlig indseende, saa det ret anvendis till fattige oc vedtörfte mennickers vnderholdning, oc skall forskreffne forstandere aarligen for huis visse oc uvisse indkomst, indtegt oc udgift, tiltencht være at giöre forskreffne Bisper oc Laugmendene udi huer fierding Regnskab, oc maa hannem for forskreffne hans thieniste oc umage noget till lön aff dennem tilleggis, oc derforuden saa lenge hand forskreffne Hospital vell forestaaer, være fri for landgilds udgift. Dat. Hafniæ, dend 12 May Anno 1652.

Litr. I.

Brynold Bisp paa Island at verre Thormod Torffueson beforderlig till Antiqviteter oc andet, saa oc hannem der udi at informere sampt att hidschickis Exemplaria aff huifs der tröckis.

V. S. G. oc N. T. Voris naadigste villie oc befaling er, at I nerve-rende Thormod Torffuesen verer beforderlig enten for betaling, eller i andre maader, att bekomme huifs Antiqviteter, rariteter, oc curiositeter paa Island kand opspörgis, som hand till ofs igien schall leffvere, saa oc att I hannem i samme Antiqviteter, som enten kand bekommiss, eller hand allereede haffuer, grundeligen informerer, Iligemaade ville vi att I ofs tilskicher tuende ubundne Exemplaria aff alle de Böger som paa Ifslandsmaall oc udi Island erre tröchte, eller her efter tröcht vorder. Dat. Hafniæ den 27 May 1662.

Litr. K.

Obet bref at en jord kaldes Vindhaus udi Kios skall ligge til prestegaarden i Kiellernes tingsted.

G. a. v. Efterfom for ofs underdanigst berettis at den jord Reinevol-lum hvor prestens residentz udi Kiellernis ting tilforn har væren formedelst uformodentlig fielschred schall vere forderfvet, da haffve vi effter underdanigst ansögnung oc begierung naadigst bevilget oc forundt, saasom

saafom vi òc hermed bevilger oc forunder til forskreffne prestegaard en voris jord nemilg Vindlaus udi Kios som her effter indtil paa videre naadigste anordning fri uden affgift maa vere prester der sammesteds til besiddelse forundt. forbydendis. Hafniæ den 17 Maji 1664.

Litr. L.

Hannibal Sehestedt fih breff anlangende Hendrich Bielche.

V. f. g. t. Effterfom Vii aff eders underd. beretning paa os Elfskelig Hendrich Bielke &c. hans underd. begering naadigst erfarer at hand endnu nogen tidt skal haffve lyst sig at forsøge udi fremmede herrers tieniste, at giøre sig capabel till høyere charge med tiden at beteine, helst nu att disse riger, det gud vere æret, ere komne udi fred oc rolighed igien, oc derfor voris naad. samtyche der paa begerit, samt at hvis hand for hans hidindtill giorte tieniste udi vort rige Norge oc adskillig bekoftning paa officerer som hand til begge vore Riger Danmark oc Norgis tieniste haffer vervet oc med sig offverfört fra Holland, effter indleffverede regnskab oc offverflaug, med billighed kand haffve at præterdere, der udoffver med ham at maatte skee affregning til betaling, oc hvis ham videre her effter aarlig for hans Oberstis charge kand tilkomme udi forbemelte vort rige Norge, der om med ham at capitulere oc der paa at gifve bestalnung, med naad. forsikring at bemelte Oberste effter som hand gör sig meriterit oc capable oc vii daglig fornemmer hans gode comportement oc intention til forbemelte vore rigers tieniste, da for nogen fremmede at maatte befodris til videre avancement udi sit eget federnelandtz tieniste, da ehre vii effter saadan bemelte eders underd. beretning sampt hans egen underd. begering, med saadan forloffvelse, affregning, bestallung, oc avancement naad. tilfreds, at i med oss Elfskelig H. Corfits Ulfeld Rigens Hoffmeister &c. med forbemelte Oberste der offver maa handle oc forabschedige, dog saa at hand sig udi ingen anden herris, staters, eller reubliqvers tieniste begiffer end de som med oss oc vore riger ere allierede oc udi god continuerlig correspondentz, oc saa fremt, det gud forbyde, nogen misforstand skulle hende oc disse riger gerade udi nogen krig oc feide, da skull hand sig strax igien indstille til oss oc vore rigers tieniste, oc ellers udi midlertidt flittig advisere armeens tilstand hvor hand ehr, oc med forbemelte Rigens Hoffmeister der offver
conti-

continuerlig correspondere hvis hand oc naar affregnung med ham giort ehr med billighed kand tilkomme, dett ville vii naadigst at i ham effter haanden udaff de middele som til miliciens underholdning oc vort rige Norgis defension ehr deputeret schal betale. Hafniæ 23 April 1646.

CAP. II.

De Christiano Quinto, Ejusque Satrapis.

§. I.

Natus est Flenopoli in Cimbria d. 15 Aprilis 1646. Anno autem 1655 a Danis Hafniæ d. 12 Julii homagium suscepit, & a Norvegis anno 1656 21 Julii, sed anno 1660 d. 19 Octobris, ut Monarcha & hæreditarius imperans a Danis Hafniæ congregatis, homagium exegit, a Norvegis vero 1661 d. 24 Julii. Anno 1662 peregrinas nationes invisurus, Regnis exiit, factoque per Bataviam, Angliam, Galliam, Helvetiam & Germaniam itinere, anno 1662 d. 16 Augusti Hafniam rediit. Anno 1667 uxorem duxit Charlottam Amaliam, Hassiæ Landgraviam. Anno 1670 patri ut Monarcha absoluti dominii & Rex hæreditarius successit, sed anno 1671 d. 7 Junii, Rex Reginaque solenniter uncti & coronati fuerunt. Gesta ejus in *sagata* & *togata* commode distingvi possunt; *Sagatorum* celeberrima sunt, bellum cum Svecis varia quidem fortuna gestum, in quo tamen sæpius victor fuit; nam anno 1675 d. 13 Decembris Wisniam expugnavit. Anno 1676 d. 1 Maji Gothlandiam recepit, moxque d. 1 Junii Svecorum classẽ prope Oelandiam in fugam vertit, & paulo post d. 26 Junii Wenersburgum Svecis eripuit. Anno 1676 d. 4 Julii & iterum 1678 d. 27 Junii Helsingoburgum; & d. 3 Augusti Landscronam cepit, & mox d. 15 Augusti Christianstadum expugnavit. Anno 1677 d. 1 Junii ad Lanzelandiam navali pugna Svecos devicit, d. 1 Julii in sinu juxta Coagiam classẽ Svecorum debellavit; d. 23 Julii Marstrandiam recepit; d. 28 Augusti & d. 16 Septembris prælio ad Oddevaldum Svecos vicit, & Jemtiam recepit. Anno 1677 d. 7 Septembris, & anno 1678 d. 13 Septembris Rugiam recepit, quæ omnia, aut iterum amisit, aut Svecis in pacificatione Lundensi restituit. Anno

1691 d. 21 Augusti Ratzeburgum expugnavit. Anno 1697 d. 4 Junii munimentum Holmeriæ diruit. *Acta rogata sunt*: Anno 1683 *Juris Danici codex Christianeus*, ipso die Regis natali ab eodem subscriptus & confirmatus fuit; *Liber autem Ritualis Ecclesiarum* Danicarum 1685, & *Codex Juris Norvegici* anno 1687; Adjecti sine cæde & sanguine imperio Danico Ducatus Oldenburgicus & Delmenhorst; Dilatata pomæria urbis Hafniensis, ejusque munimenta resecta. Ordines equestres Elephantinus & Danebrogicus restaurati, Politia in officiis; moneta, & navigationis usus ac mercatura instituta & emendata. Templum Salvatori dicatum Christi-anshavnenſe erectum, aliaque, nam longum foret omnia hujus Regis insignia facta enumerare. Uxorem habuit *Charlottam Amaliam* Principem Hasslo-Cassellensem, ex qua *Fridericum Quartum* in Regno successorem, & *Carolum* Principem suscepit; aliaque mutui amoris pignora, quorum pleraque ante patrem decesserunt; Habuit etiam de Comite Samſøenſi de Moth, quosdam nothos, quorum nepotes vocantur *Danneſkiold* de *Samſøe*. Fuit Rex iste, ut in bello strenuus, ita in toga omnibus amabilis; vitam finivit anno 1699 ad d. 25 Augusti, cum vixisset annos 53, menses 9, dies 10, & regnasset annos 29.

§. 2.

Islandis Rescripta & Edicta plura quidem dedit, quorum sequentia huc pertinent: 1) De homagio ab Islandis persolvendo, d. 23 Apr. 1670. 2) De tribus diebus supplicationum; d. 11 Martii 1674. 3) Census tam personis ecclesiastici quam politici ordinis imperatus anno 1679, sed 1681 d. 17 April ex dimidia parte condonatus. 4) Aggratiatio Pauli Torſi filii, qua bona ejus fisco adjudicata remittuntur, dummodo pro facultatibus gravem multam in ædificationem templi Beſſåstadenſis conferat; d. 22 Junii, 1681. 5) Rescriptum ad Christophorum Heideman-num Islandiæ Quæstorem de scriptis historicis antiqvis conquirendis; d. 4 April. 1685 (a). 6) Privilegium Episcopo Thorlacio datum, de typographia Holenſi Skalholtum transferenda; d. 14 Febr. 1685 (b). 7) Edictum

(a) Vid. ad finem hujus Capitis Litr. A.

(b) Vid. ibid. Litr. B.

tum ne ullus libellus supplex circa scholas, templa & res sacras versans, aut a clericis scriptus, Regi mittatur, nisi testimonio Episcopi diœceseos præmunitus; d. 13 Martii, 1686. 8) Mandatum ut Episcopi omnium parœciarum, templorum, & personarum ecclesiasticarum nomina ad Cancellariam Danicam transmittant; d. 31 Martii 1688. 9) Ut Episcopi cum Præpositorum doctissimis leges Ecclesiasticas Islandicas ad ductum libri secundi Codicis Christianei Norvegici conscribant; d. 14 April. 1688. 10) Ut inutilia templorum bona sub hasta vendantur, & villæ illorum pretio emantur; d. 30 April. 1692 (a). 11) Privilegium monumenta historica antiqva typis edendi, Episcopo Theodoro Thorlacio concessum, & ut ad ejus hæredes officina typographica transeat; d. 7 Aprilis, 1688 (b). 12) Privilegium eidem concessum Biblia sacra typis edendi, & ut singula templa pro eorum facultatibus unum coronatum, unum vel sesqvi imperialem, in eam rem conferant, d. 14 Febr. 1691 (c). 13) Templum Ingialidsholense communibus reliqvorum templorum symbolis exstruatur; d. 16 Aprilis 1695. 14) Interdictum ne sylvæ templorum vastentur; 1670. 15) Ut locarium prædiorum quorundam in Toparchia Mulesi sitorum Pastoribus cedat, d. 3 April 1674 (d). 16) Campanæ læsæ reficiendæ Havniæ mittantur; 1684. 17) De solenni jejunio & supplicationibus quovis die Veneris quarto post Pascha observandis; 1686. 18) De anno gratiæ viduarum Episcoporum; 1686. 19) Qui Episcoporum & Præpositorum visitationis ordinariæ frequentationem negligi aut contemni a servitiis & liberis suis sinunt, mulctentur pariter ac qui diem sabbathi profanant; 1691. 20) De sponforibus in causis conjugii; 1695. 21) Sacerdotes a præbenda remoti sine Episcopi venia officium non administrent; 1696.

§. 3.

Sub eo Præfecturam Islandiæ gessit *Henricus Bielke*, usque ad annum 1683, illo autem mortuo antiqva Præfectura (vulgo *Leensmands Embede*)

(a) Vid. loc. cit. Litr. C.

(b) Loc. cit. Litr. D.

(c) Hæc Bibliorum editio nunquam prodiiit.

(d) Vid. ad finem Cap. Litr. E.

bede) cessavit; Nam eodem anno d. 5 Aprilis *Christophorus Heidemann* constitutus fuit Islandiæ Qvæstor, qvi etiam fuit Assessor in Collegio Con-
fistoriali. Hic omnia tributa & canones Regi debitos colligere, & eorum
rationem reddere, simulqve Præfecti vices agere debuit, perinde fere ac
Janus Severini sub Christiano Quarto ab anno 1645 ad 1649 peregerat.
Patrem habuit Johannem Heidemann, qvi primo Inspector fuit portus
Hafniensis, & deinde Færøensium Qvæstor, cum qvo Færøenses (qvorum
antesignanus fuit Mag. Lucas Debes, eorundem Præpositus, vir ab erudi-
tione & editis scriptis publico notus) graves habuerunt dissensiones, quæ
tandem Supremi tribunalis sententia talem habuerunt finem, ut Qvæstor
ab officio deponeretur, Præpositus autem, qvi tantam non obtinuit vic-
toriam, quantam speraverat, ex mærore in lethalem incideret morbum.
Uxorem autem habuit Christophorus Sophiam Amaliæ, Professoris Theo-
logiæ & Pastoris ad Divi Petri, qvòd Hafniæ est, templum, Doct. Pfeif-
feri filiam. Conjuncta officia gessit usqve in annum 1688, sæpiusqve in
Islandia hyemavit, nisi cum ad purgandum rationes Hafniæ transfretaret;
Qvæstoris autem munus usqve in annum 1693. Quæ in his officiis gesse-
rit, in historia personali Episcoporum Mag. Thorlacii, & Mag. Wigfusii
exponentur; Præditus fuit ingenio acri & heroico, unde a pluribus ma-
gni æstimatus fuit. Post discessum ex Islandia præfecturam qvandam in
diocesi Thrandheimensi nactus est, quæ ei multo difficilior cessit, quam
Islandica, nam ejus cum Norvegis dissensiones supremi tandem tribunalis
sententia eo eventu terminatæ sunt, ut ille causam quidem obtineret,
sed officio se mox abdicaret, mortuus Hafniæ anno 1703.

§. 4.

Heidemannum *Christianus Müller* de *Katterup* celeberrimi Henrici
Mülleri, sub Friderico Tertio Qvæstoris Regii filius, in Præfectura Islan-
diæ caractere: *Arntmann*, insignitus exceptit, cujus officiorum codicilli dati
sunt 1688. 21 Aprilis, qvo ipso anno Islandiam ingressus, officii admini-
strationem accepit. Quomodo se in causa Mag. Jonæ Wigfusii Episcopi
Holani, ut & in intricatissima causa Hytarnesensi gesserit, suo loco ex-
ponemus; reliqua autem ejus acta ad rem Ecclesiasticam pertinentia,
præterquam quæ in vitis cœvorum Episcoporum referuntur, non magni
sunt momenti; Fuit vir doctus quidem, sed tardioris & lenti ingenii;
N n n 2 quamdium

quamdiu itaque Heidemannus unacum ipso in Islandia fuit, ipsi ut plurimum tribuebatur, si quid a Præfecto commode agebatur, sed post ejus discessum, aliisque minoris sapientiæ, quam Heidemannus, apud eum valentibus, ipsius autoritas nutare cœpit. Ab anno 1707 in Islandiam non venit, sed permissu Regio officium per Vicarium gessit. Uxorem habuit Margaretam, celeberrimi Thomæ Bartholini filiam, quæ quandoque in Islandia cum marito hyemavit. Ad decrepitam ætatem pervenit, tandemque octogenario major & fere delirus decessit anno 1720.

§. 5.

Unica ejus (quantum scio) mentione digna exstat constitutio politica, quam instinctu Nomophylacum fecit, aut ab illis factam subscribendo ratam habuit anno 1695, cujus contenta sunt: 1) Prætores omnes, ut & alii causas quasdam habentes a Nomophylacibus discernendas, ad diem 29 Junii in foro generali sese sistant. 2) Primum quotidie signum ad comparandum in Dicasterio generali detur hora 6, alterum hora 8, & tertium circa nonam; Antemeridiana sessio duret ad horam primam postmeridianam, sessio autem postmeridiana ab hora 3 ad vespertinam usque. 3) Omnes Prætores & judices provinciales causas ita examinent & præparent, antequam eas ad Nomophylaces referunt, ut sententia decisiva ab iis sine ulla perendinatione dici possit. 4) Omnes graviores causas, ut & necessitates publicas, de quibus judicibus inferioribus sententiam dicere non licet, antequam ad Comitiatum, Nomophylacibus transmittant. 5) Dicographus in publica tabella proponat, causas in dicasterio tractandas, lituramque causæ tractatæ superinducat, ut proxime sequens semet sine omni mora sistere sciat. 6) Finitis judiciis, publice proclamantur literæ retractationis prædiorum, emtionum, venditionum, commutationum, codicilli, aliæque ejus modi publicentur. Quæ omnia ad ordinem & accuratorem in rebus ad forum generale pertinentibus servandum spectant, primoque sat diligenter observata fuerunt, licet jam in desuetudinem abierint.

Litr. A.

Christopher Heideman landsoget paa Island, anlangende Antiquitetz skriffter samme steds.

Vor N. T. Efterfom vi allernaadigst haver anbefalet voris Antiquarius, Osefkelig Thomas Bartholin at samle alle de fornemste Islandske Historiske

riske ſkrifter, ſom ere at bekomme; oc dennem til trökken at forfærdige, oc vi allernaadigſt komme udi erfarung, hvorledis een ſtoer deel Manuscripter fra vort land Island allereede ſkal vere udførte, hvilcke, fremmede i trökken tid efter anden lader udgaa. Da er voris allernaadigſte villie oc befaling, at du med ſlid erkyndiger dig der i landet om hvis Manuscripter der endnu monne være, oc dennem til voris tieniſte indſamler, oc med förſte leylighed hidſender, oc der ſom der iblant ſkulle være nogle rare Hiftorier eller andre deſlige ſkrifter ſom eyermændene nödig ville miſte, haver du dennem imod din Revers, alleene at laane, oc dennem tillige med, til bemelte Thomas Bartholin at hidſende, til dend ende, at naar hand, huis der udi til voris tieniſte kunde være fornöden at obſervere, haver ladet affkrive, hand dig da dennem med forderligſte tilbage ufkade ſkal lade tilſtille; I det öfrige haver du alvorligen at lade forbyde oc flittig tilſee, at aldeeles ingen ikrefne Hiftorier, eller andre deſlige Tractater om landet, vorder der fra til fremmede forhandlede eller udførte, Der med, &c. Hafn. d. 4de Aprilis 1685.

Litr. B.

Theodorus Thorlacius ob. br. anlangende it Tryckeries forflyttelſe oc niudelſe paa Island.

G. a. v. at vi efter os elſcheligg Mag. Theodorus Thorlacius Superintendent over Skalholt Stifft paa vort land Island, hans her om allerunderdanigſte giörde anfögning oc begiering allernaadigſt hafver bevilget oc tilladt, ſaa oc hermed bevilger oc tillader at hand oc hans medarvinger maa niude et Tryckeri med hvis der tilhörer ſom hans afgangne fader Hr. Thorlacus Schulonius forige Superintendent over Holle Stifft, oc hans Succellor i deris liſtid paa Holum brugt hafuer, oc af hans afgangne farmoders fader förſt oprettet, mens ſiden formedelſt det gamles u-brugelighed af hans fader oc broder paa egen bekofning paa nye reſtaureret, oc forneſnte Mag. Theodorus Thorlacius det fra ſine medarvinger imod billig betaling indlöſe oc der efter fra forneſnte Holum til Skalholt forflötte oc ſammeſteds holde, Dog med ſaadanne vilkor, at hand ei underſtaaer ſig nogen Materie at lade tröcke, ſom i nogen maade mod voris Chriſteligg Religion, eller allernaadigſte udgangne Lov oc Forordninger kand vere ſtridigg, ſaa oc at huis Materier ſom der tröcht vorder, förſt efter gammel

fædvane tilböriligen vorder igiennemføet, faa fremt hand denne voris bevilling agter at niude, oc icke derforuden vil ftande til rette fom vedbör; forbiudendes &c. Hafn. den 14 Februarij 1685.

Litr. C.

Chriftian Möller amtmænd paa Island om Kirkerne i Skalhølt Stift deris ubrugelige inventarium at lade giøre i penge, oc derfor kiøbe Jordegods.

V. n. t. Efterfom os elskelig Mag. Theodorus Thorlacius Superintendent over Skalhølt Stift, paa vort land Island, for os allerunderdanigst haver ladet andrage hvorleedes faavel ved Domkirken, fom ved andre kirker der i landet fkal findes noget Inventarium, fom icke allenifte fkal være overflödigt, men end oc gandske ubrugeligt; Da er voris allernaadigfte villie oc befaling, at du tillige med Landfogden, faavel fom en Proust oc trende Præfter i hver stift, retter eders leilighed efter forfkrævedne inventaria tilböriligen at vurdere oc til den höyftbydende imod reede penges betahling afhænde, hvorfor siden noget Jordegods enten til fattige Kirkers, eller Hospitalernis ophold fkal kiøbis. Dermed fkeer vor villie befalendis &c. Hafn. d. 30 April 1692.

Litr. D.

Mag. Theodorus Thorlacius Bisp paa Island at maa lade trycke Norfke oc Islandfke Historier oc Antiqviteter oc hans börn tryckeriet efter hannem niude.

G. a. v. at vi efter allerunderdanigste gjorde anfögning oc begiering allernaadigst haver bevilget oc tilladt, faa oc her med bevilger oc tillader, at os elskelig Mag. Theodorus Thorlac Superintendent ved Skalhølt paa vort land Island, maa ved det hannem der fammesteds allernaadigste forundte i brug havende tryckeri iblandt andre Theologifke oc geiftlige böger oc faa uden andris indpas der paa landet alleene lade trycke hvis Norfke oc Islandfke Historier oc Antiqviteter fom der i landet forefalde oc til trycken beforders kunde: oc have vi der foruden af fæ Kongelig Naade allernaadigst forundt oc bevilget at bemelte Mag. Theodorus Thorlacs börn maa oc fculle efter hans dödelige afgang ei alleene famme Antiqviteters

teters oc historiers tryckeri oc privilegium alleene beholde, mens oc tryckeriet oc prentehuufene som bemelte deris fader paa egen bekostning ved Skalholt skal have ladet bygge, oc ei der til forne var, til sig tage, oc saa fremt hand ei tilforn anden anordning der ved, for sin död, self giörendes vorder, sig da der efter saa nyttig giöre som de best kunde; forbydendes &c. Hafn. dend 7 April 1688.

Litr. E.

Vii Christian den Femfte af Guds naade Konge til Danmark oc Norge &c. Giöre alle vitterligt, at efter som os elschelig Her Henrich Bielke til Ellinggaard, Ridder, vores Geheime-Raad, Rigs-Admiral, Præsident udi Admiralitets Collegio, Assessor in Collegio Status oc Höyeste-Ret, oc Amtmand over vort landt Islandt, allerunderdanigst hafver andraget, at som Geistligheden paa vort landt Island, af vores salig Her Fader höyloflig ihukommelse allernaadigst hafver verit bevilget oc tilladt at selge af kirkernis der paa landet, des ubrugelige inventarium, som sig it tusind siuf hunder oc elfve Rixdalar belober, som forrige Islandsche Compagnie til sig hafvde annammet, oc siden ved Compagniets opheffelse, til bemelte Her Henrich Bielke lefveret. Oc som bemelte Her Henrich Bielke allerunderdanigst af hans hoes oss hafvende fordring nu hafver afstanden it tusind, siuf hunder tiufge oc en Rixdaler 2 mark. Da hafver vii allernaadigst til des restitution, oc de fattige Præsters underholdning udi Skalholtis Stifft, som ikke hafver saa mögen indkomst, hvor af de livs ophold kand hafve, udlagt, saasom vii oc nu hermed allernaadigst udlegger, fra oss, oc voris Kongel. Arf Successorer udi Regeringen oc til Skalholt Bispesstoel paa vort land Island, efterskrevne Jordegots liggendes paa vort land Island, under Schrede Clöster, *Fugredallur* lejeqviller toue, landskyld thi öre, dyrheden thi hunder. Udi *Jökulsdahl*, *Hvamman* lejeqviller toue, landskyld it hunder, dyrheden tiufge hunder. *Erichstadder* lejeqviller en, landskyld it hunder, dyrheden tiufge hunder. *Scheggestadder* lejeqviller halftredie, landskyld it hunder, dyrheden tiufge hunder. Udi *Faichrudsfiord Kulmulle*, lejeqviller en, landskyld it hunder, dyrheden tiufge hunder. Udi *Mioefiord Kroff*, lejeqviller fiire, landskyld it hunder, dyrheden tiufge hunder. Udi *Lodmunderfiord*, *Seliamyre*, lejeqviller trei, landskyld thi öre, dyrheden thi hunder. *Austdaller* lejeqviller

ler fiire, landfkyld it hunder, dyrheden tiufge hunder. *Brimnes* lejeqviller fiire, landfkyld it hunder, dyrheden tiufge hunder. *Kallfchaller* lejeqviller trei, landfkyld it hunder, dyrheden tiufge hunder. Udi Reedefiord *Kroffjanes* lejeqviller trei, landfkyld fiirefindstiufge alher, dyrheden trettien hunder förgetiufge ahlen. Udi Breiddahl, *Anafstader*, lejeqviller halftredie, landfkyld thi öre, dyrheden thi hunder, hvilche förnefte lejeqviller, landfkyld oc jorder med ald deffens landgilde, herlighed, rente oc rette tilliggelfe, viffe oc uville indkomft, udi jord, agger oc eng, fchouf, march, krathæde, kiere oc mofer, intet undertagendis i nogen maader, fom der nu tilligger, oc af alderftiid der tilligget hafver, oc bör der til at ligge med rette, fchal herefter forblifve, under Skalhols Bifpeftoel, oc indkomften deraf til fattige Prefters underholdnings brug udi fämme ftift, fom Bifpen der fämmefteds aarligen rigtigen fkal uddeele, oc de fig det faa nöttig giöre, fom de fielf beft vil, veed oc kand til evindeligh arf oc ejendomb. Dog ofl oc voris Kongelige Arf-Succefforer udi Regeringen, Souverainitet, Kongelige Regalier oc Höyheder af fornefte gots, ligefom af andet deslige uforkrencket, oc af ofl aldeeles forbeholden. Forbiudendis alle oc enhver herimod efterfom forfkrefvet ftaar, at hindre eller udi nogen maade forfang at giöre, under vor hyldeft oc naade. Gifvet paa voris Kongelige Refidentz udi Kiöbenhafn den 3 Aprilis Anno MDCLXXIV.

CAP. III.

De Friderico Quarto.

§. I.

Contigit gloriosissimo Regi hanc lucem videre anno 1671 d. 11 Octobris, fed anno 1692 celebriora Europæ Regna & provincias invifurus peregrinationem orfus eft, ex qva anno fequente cum Bataviam, Galliam, Italiam, Germaniam, luftret, magnoque a Regibus & Dynaftis honore exceptus fuiffet, fanus & fopes domum reverfus eft; Alteram autem in Italiam animi gratia instituit anno 1709. Anno 1699 patri in regnis hæreditariis ut Monarcha fuccellit, fed anno 1700 bellum Duci Holftiæ intulit, inter-

intervenientibus autem Svecis, Anglis, & quibusdam Germaniæ Principibus, pacem magis necessariam, quam lucrosam, inire adactus est; Anno 1709 bellum Svecis indixit, quod licet varia fortuna per integrum decennium gereretur, nam 1710 prope Helsingoburgum in Scania, & 1711 ad oppidum Gadebusch insigni clade affectus fuit, sæpius tamen hostes fudit, fugavit, & præclaras victorias reportavit. Classen enim Svecicam anno 1714 penitus fere delevit, alteramque 1715 fudit fugavitque; Pomeraniam fere universam & Rugiam cum sociis Regibus anno 1715 occupavit, urbesque Stralsundiam, Wismariam, Marstrandiam, aliasque cepit, quas, ut & alia in hoc bello capta castella, urbes & territoria, in pacificatione Fredensburgensi antiquis dominis restituit, præter Ducatus Bremensem & Werdensem, quos Regi Angliæ oppignoraverat. Nec silenda est incruenta, sed insignis victoria Tonningensis, qua Steenbuchium Generalem Svecorum Campi Marefchallum cum universo exercitu ad deditionem adegit, & in captivitatem abduxit, Tonningensia autem munimenta funditus diruit. Et quis omnes velitationes & minores victorias decennalis belli, magna utrinque alacritate gesti, numerabit, quod tandem Regi Sveciæ vita stetit? Pax tandem anno 1720 Fridericoburgi conclusa fuit, qua Dani universum Ducatum Slesvicensem, 600000 imperiales, ut & alia quædam commoda obtinuerunt. Humanitas & misericordia hujus Regis, hostibus etiam insensissimis, admirationi est, & ab iis summis effertur laudibus; nec tamen minor in pace fuit quam bello, togatis enim artibus & scientiis, quæ magnum Regem ornare debent, & probe imbutus fuit, & assidue sese exercuit. Hinc quam primum thronum ascendit, corruptum illud antiquum Calendarium correxit & ad genuinos terminos, quos tempore Concilii Nicæni habuerat, reduxit. Missionis, seu novam Evangelii annunciandi Societatem in India Orientali, Grönlandia & Lapponia, scholasque in Dania, in quibus rusticorum liberi informarentur, instituit, navigationis, commerciorum, operarum manualiarum, res & negotia quantum promoverit, paucis exponi nequit; pietatem coluit; justitiam exercuit, bonas & æquas leges dedit, literas amavit & promovit, subditis nunquam gravis; tanta animi magnitudine præditus fuit, ut in summis periculis & difficultatibus, peste, bello, maris inundationibus, urbium incendiis, talibusque, quæ ejus tempore acciderunt, regnumque magnopere affligerunt, semper fortis & constans esset, fortunæque iniquitatem consilio & prudentia vincere sciret. Islandis nunquam tributa aut

erogationes indixit, sed varia miseria, fame, annonaeque pressis, magna praestitit beneficia. Nam anno 1720 pauperibus viduis eorum, quos maris violentia eo anno absorberat, quorum numerus solito major fuit, 600 imperiales dedit. Anno 1702 Societati mercatoriae 6000 imperialium in quadriennium remisit, ut edulia, aliaeque ad vitae sustentationem & piscaturam necessaria eo minori pretio venderent; eodemque anno mercium exoticarum venalium pretium priori multo tolerabilius instituit, quod quantum Islandis commodi tum adtulerit, dici non potest, & plura certe in illos beneficia contulisset, si non gravissima impedimenta intervenissent, tandemque magna in eorum gratiam & emolumentum cogitantem, aut brevi facturum, mors abrupit. Conjugium bis iniiit, primo cum Landgravia Hassensi Lovisa, 1695, ex qua, cum decederet, duos reliquit liberos, filium Christianum, qui ei in regimine successit, & filiam Charlottam Amaliam. Altera vice anno 1720 cum Anna, Sophia magni Daniæ Cancellarii Comitis Reventlowii filia, ex qua nonnullos suscepit, sed nullos reliquit, liberos. Decessit optimus Rex Othinæ in Fionia anno 1730, ipso suo natali d. 11 Octobris, cum vixisset annos 59 sed regnasset 31.

§. 2.

Rescripta & Edicta quæ Islandis dedit & ad nostrum institutum pertinent, sunt: 1) Mandatum de homagio incolarum audiendo, ad Præfectum & Episcopos Islandiæ; 3 April. 1700. 2) Confirmatio omnium literarum officii, privilegiorum & aggratiationum a Rege Christiano Quinto Islandis concessarum, gratis donata; 6 April. 1700. 3) Edictum de Calendario reformato adhibendo; 10 April. 1700. 4) Confirmatio Edicti Regis Christiani Quinti de festo supplicationum die, quotannis, feria sexta hebdomadis quartæ post Pascha, celebrando; 1701. 5) Templum Holanum minus quam antea, & ad modum templi Skalholtensis, exstrui & reparari permittitur; 30 April. 1701. 6) Rescriptum ad Præfectum & Episcopum Skalholtensem, ut contumacia rusticorum in parœcia Ingialldsholensi, qui Episcopo templum visitante abfuerant, & sepimentum cœmiterii reædificare abnuerant, merito castigaretur; 22 Maji, 1702. 7) Constitutio de symbolis in usus Pastorum emeritorum ex præbendis erogandis; 14 Febr. 1705 (a). 8) De personis quibusdam scandalosis puniendis; 13 Maji

1707

(a) Binas hac de re constitutiones pro utraque in Islandia diœcesi, vid. ad finem hujusce Capituli Lit. A. B.

1707 (a). 9) Confirmatio Ediſti ſub No. 7 mox commemorati; 16 Maji 1707. 10) Privilegium de facello Grenevicenſi reſtroducendo; 13 April. 1708. 11) Parœcia Undenſellensis Thingeyrenſi annectitor, & prædium Undenſell Sacerdotis Thingeyrenſis uſibus inſervito; 11 Maji 1708. 12) Confirmatio conſtitutionis a Broſtrup Giedde anno 1596 ſancitæ; 11 Maji, 1708 (b). 13) Mandatum de lege ſcribenda, qva penſio viduis Epiſcoporum & Sacerdotum, earumqve annus gratiæ determinentur; 11 Junii, 1712. 14) Parœcia Thvottaæniſis ab Hofenſi iterum ſeparator; 23 Sept. 1712. 15) Intra Islandiam forum Synodi Generalis ultima inſtantia eſto; 18 Junii, 1717. 16) Reſcriptum ad Epiſcopos, ut conſilia de ſtatu & rei eccleſiaſticæ reformatione Gyldenlewio communicent; 2 Julii, 1717. 17) De feſto ſeculari in memoriam Reformationis Lutheranæ; 1717. 18) Mandatum de Legibus eccleſiaſticis & libro eccleſiæ rituali conſcribendis; 29 Maji, 1719. 19) Hujus mandati iteratio; 9 Junii, 1721. 20) Privilegium Codicem Bibliorum imprimendi, & mandatum ut eorum iſta verſio Islandica ad verſionem Danicam a Collegio Miſſionis nuper editam, accurate exprimatur; 27 Febr. 1723. 21) Privilegium ut in templo Hlidarenſi ſacra tertio quovis die feſto celebrari liceat; 15 April. 1724. 22) Privilegium de facello Raudaskridenſi exſtruendo; 15 Febr. 1726. 23) Epiſcopi quotannis indicem Sacerdotum illo anno demortuorum ad Cancellariam Danicam mittunto; 3 Maji, 1726 (c). 24) Iteratio mandati ſupra No. 18. 19. laudati; 12 Maji 1727. 25) Ejusdem facta iteratio; 23 April. 1728. 26) Privilegium Epiſcopo Stenoni Jonæ datum, ut quodvis in Islandia templum unum imperialem in novam Bibliorum editionem conferat; 16 April. 1728. 27) Extenſio & repetitio privilegii ſupra No. 21 laudati; 6 Maji, 1729. 28) Conſtitutio de inventario præbendæ Kalfafell in Sida; 13 Maji 1729. 29) Conſtitutio formam procedendi in mulctis, noſocomiis debitis, poſtulandis & exſequendis; 27 Martii, 1730.

O o o 2

§. 3.

(a) Quamvis hoc Reſcriptum caſus tantum ſpeciales tangat, cum tamen mores ſeculi & ſupinam, quæ tunc temporis bono eccleſiæ non parum obſuit, magiſtratus politici Islandici negligentiam oſtendat, illud loc. cit. Litr. C. adferemus.

(b) Vid. ibid. Litr. D.

(c) Loc. cit. Litr. E.

§. 3.

Ejus in Islandia Satrapæ fuerunt; *Christianus Ulricus Gullerlöwe*, (Christiani Qvinti filius naturalis) cujus tituli fuerunt: *Eqves Ordinis Elephantini, Comes Samsoënsis, liber Baro Marslieborgensis, General-Admiralis, Satrapa Islandiæ ac Ferejarum, ut & Supremus Inspector Tabularii Norvegici*, officium hocce die 26 Januarii 1684 suscepit, ejusque primo Heidemannus, & deinde Mullerus, usque ad annum 1704, vices egerunt (a); sed ab anno 1708 usque in annum 1718 ejus Vicarius fuit *Oddus Sigurdi*, de quo mox plura dicemus, & ab anno 1718 ad annum 1720 *Nicolaus Fuhrmannus*. Ut nobilissimus fuit omnium Islandiæ Satraparum qui unquam exstiterunt, ita etiam vir optimus, qui omnibus aliquid beneficii præstare gestiit; Sed cum nunquam in Islandiam veniret, & provinciæ statum ignoraret, respublica ejus bonitatis non magnum tulit fructum. Obiit circa finem anni 1719 viduus & improlis,

§. 4.

Qui Mullero anno 1708 successit, *Oddus Sigurdi filius*, ex nobilissimis Islandorum familiis oriundus erat; Oddum enim Episcopum Skalholltensem proavum paternum habuit, sed maternum Gislaum Haconis Nomophylacem numeravit. Hic postquam studia Academica absolverat, in Islandiam rediit, sed exacto ibidem biennio, anno 1706 Hafniam repetiit. Anno 1707 d. 12 Maji Nomophylacis Laurentii Gottrupii in officio successor constitutus fuit, & die 16 ejusdem mensis a Satrapa Guldenlöwio Actor Regius seu Fiscarius in causis quibusdam antiqvis, præsertim contra emeritum Nomophylacem Sigurdum Biorni filium, quæ Regio jussu a Commissariis Arna Magnæo & Paulo Widalino examinari & dijudicari debebant; quod quomodo cesserit, huc non pertinet; Sed anno 1708, cum Mullero senii & valetudinis causa a Rege indultum esset, ut constanter Hafniæ maneret, officium vero per procuratorem in Islandia ageret, Guldenlöwius Oddum loco Mulleri suum constituit Vicarium, Mullerus vero suas vices Regio Quæstori *Paulo Bejero* commisit; Hi inter se fanciebant (verbo, quæ utrique id commodius esset, revera ut Oddus solus

omnia

(a) Vid. supra pag. 467.

omnia dirigeret) ut Oddus utrumque officium in Quartis occidentali & boreali gereret, sedem enim habuit in quarta occidentali, Bejerus vero, qui Besslæstadis residebat, in quarta australi & orientali pari imperio gauderet, ita ut quicquid hic illius nomine faceret, tam validum esset, acsi alter ipse fecisset, unde illis nomen (" hinir fullmegtugu ") *Vicariorum*, inditum fuit; quæ conventio, aut verius confusio, vix aliud, quam sui simile producere potuit, confusionem scilicet, incommoda, damna & discordias; nam quod unus fecerat altero inscio, id hic annihilatum ivit, ex gr. Bejerus in Theodorum Theodori contulit præbendam Helgafell, Oddus vero in Jonam Pauli Pastorem Birenssem, quorum neuter eam tandem obtinuit: Præturam Hunavatnensem Bejerus Arnæ Thorsteini filio, Oddus Johanni Gottrupio; & sic de cæteris.

§. 5.

Anno 1712 Oddus comitia generalia non adiit, quapropter Bejerus vi conventionis se ad ejus vices in diœceseos Skalholtinæ Synodo Generali gerendas obtulit, quod Præsul Widalinus nullo modo admittere voluit, cum conventio illa ab ipso Satrapa, nondum confirmata esset, solusque cum præsentem clero sine ullo Satrapæ Vicario causas ecclesiasticas judicavit, cum vero quosdam sacerdotes ab officio tunc removerat, quibusdam vero graves imposeret multas pecuniarias, (de Fuldmægtige) Vicarii reis, ne tam illegitimo iudicio parerent, interdixerunt, unde inter Præfulem & illos, maxime vero Oddum, qui hujus præcipue causa putabatur, gravis discordia orta est; quæ anno 1713 in domo Oddi, cum Præfulem ecclesias visitantem hospitio exciperet, magna sumsit incrementa; præterita enim repetendo, res primo ad minas, tandemque ad manus venit, ita ut Episcopus media nocte aufugeret; hinc aperta odia, & continuæ actiones forenses; alter enim alterum in jus vocando, acerrime hanc controversiæ ferram magno suo malo, & aliorum, qui ipsorum tricis innodabantur, damno, sed nullo prorsus emolumento, usque ad mortem Episcopi reciprocarunt; cujus fructus inter alia fuit, quod in Synodo generali perraro unanimis diceretur sententia, cum hic illius votum elevare anniteretur, ita ut Tribunal Ecclesiasticum hoc tempore vere biceps vocari potuerit, multique sæpe dubii hærerent, cuinam sententiæ potius accederent aut obtemperarent.

O o o 3

§. 6.

§. 6.

Haud levior hisce *Vicariis*, Oddo præsertim, cui omnia imputabantur, cum Bejerus plerumque ab ipso penderet, cum Nomophylace Paulo Widalino intercessit discordia & controversiarum perlonga series; hunc enim ob varias ei a variis intentatas causas, & iniustorum iudiciorum accusatum anno 1713 ab officio deposuerunt, cui ad Supremum Regis tribunal appellanti, officium quidem restitutum fuit, sed gravi mulcta pecuniaria utrique irrogata, unde ab eo tempore in dicasterio generali raro aut nunquam concordēs dicebantur sententiæ, uterque enim Nomophylax fuit, qui usque ad annum 1720 communiter iudicaverunt, Oddus enim anno 1714 Gottrupio officium deponente ipsi in eodem successerat; cumque & Nomophylacis officium gereret, & Satrapæ Vicarius esset, tanta ejus auctoritas fuit, ut nemo contra eum hiscere auderet, sed ubi anno 1718 vicaria Satrapæ præfectura privatus fuit, auctoritas ejus paulatim minui, & ipse contemni cœpit, tandem autem anno 1723 ob injuriosa in Johannem Gottrupium dicta & facta, ab officio remotus & infamia notatus fuit; existimationi quidem simplici a Rege restitutus, sed officium nunquam recuperans, ita ut anno 1741 inglorius moreretur.

§. 7.

A Gûldenlôwio ad *Petrum Raben* Regiæ Classis Præfectum & Equitem Ordinis Dannebrogici Satrapia Islandiæ transiit, qui insignem victoriam navalem anno 1715 a Svecis reportaverat, hic statim anno 1720, ubi officium inierat, trireme Regia vectus in Islandiam tetendit, inque eadem in sinu Hafnarfiord sex septimanarum tempore, dum in Islandia fuit, plerumque lecto affixus hæsit, nam itinere nautico, scapha vectus, ad thermas Laugarnesenses instituto, inclementia Æoli ac Neptuni ita totus commaduit, ut podagricis pedibus abinde parum uti, aut insistere posset, quæ præcipue causa fuit, quo minus, ut constituerat, comitia adire posset, unde per literas & per Fuhrmannum fecit, quæ præsens in foro generali agere cogitaverat. Ita per literas cum Nomophylacibus & Prætoribus provinciarum egit, ut in commune consulere de rebus quibusdam magni momenti ad publicum pertinentibus commodum; quales fuerunt; disciplina domestica & publica, operarum & mediastinorum opera & salarii, aliæque ejus modi, quorum vi & auctoritate politicæ quædam constitutiones

stitutiones conscriptæ fuerunt, ipsique postea transmissæ aut traditæ, sed nunquam Regia auctoritate confirmatæ. In Dicafterio etiam publice proposuit monitum de abusibus quibusdam in foro generali invalenscentibus corrigendis & eliminandis, peractisque comitiis Nomophylaces & Prætores Hafnarfiordum ad se vocavit, ubi quantum scio, momentosum nihil peractum fuit; quo facto abiit. Sed anno 1723 ad eosdem scripsit de selemente in Islandia instituendo, de tabaci & vini adusti advectione prohibenda, aliisque ejusmodi, quæ omnia incassum ceciderunt. Scripserat etiam 1720 Episcopis pari modo ac politicis (sed inutatis mutandis,) de servitiorum contumacia, & testimoniis a sacerdotibus talibus non impertiendis, utque qui testimoniis destituti in aliam venirent parœciam, si admoniti intra certum tempus ea non adferrent, publice absolverentur, & id genus alia, quæ plurimi fusque deque habuerunt, unde factum est ut Islandia ejus præfecturæ exiguum fructum referret. Obiit anno 1727.

§. 8.

Hunc in officio anno 1728 excepit *Christianus Baro de Guldencrone*, idque per biennium gessit, nam anno 1730 post mortem *Friderici Quarti* eandem cum præfectura diœceseos *Wiburgensis* commutavit, nihilque memorabile in Præfectura Islandica peregit. Huic in officio successit *Henricus Oksen* Regiæ Majestatis Consiliarius Status, Justitiæ & Cancellariæ, qui præter executiones Regionum mandatorum, per se, aut proprio motu & instinctu, parum aut nihil memorabile gessit. Obiit 1750; ubi notandum venit, quod a Reformationis tempore, ad *Rabenii* usque mortem, Islandiæ Præfectura plerumque penes Præfectos Classis Regiæ fuerit, ab eo autem tempore viris togatis concredita fuit.

§. 9.

Mullero (a) in officio (*Amtmans Embede*) anno 1716 adjunctus fuit *Nicolaus Fuhrmann*, natus Bergis in Norvegia, qui anno 1718 in Islandiam venit; Sed anno 1720 mortuo Mullero pieno jure successit; hic, quoad *Rabenius* vixit, ejus fuit in Islandia Vicarius. Cum vero *Guldencrone* tandem sub finem mensis Junii anno 1728 Islandiæ, ut Satrapa, præficeretur,

(a) Vid. supra pag. 467 sq.

retur, Fuhrmannus, qui anno 1728 Hafniæ hyemaverat, antequam inde discessit, quæstionem proposuit, cuinam Satrapæ officium in Islandia agere competeret, usque dum in defuncti locum quidam substitueretur? Cui Rex respondit, is ipse id tamdiu ageret; ut constat ex Rescripto dato 13 Junii 1728; unde patet quam lubrico nixi sunt fundamento, qui disseminarunt. Præfectos non esse Satraparum Vicarios, quasi ab iis suam habeant potestatem, sed ab ipso Rege perpetuos constitutos esse Satraparum vicarios; quam sententiam majori sibi gloriæ, & honori esse autumarunt, quam si a Satrapa tantum id officii haberent; Cum vero omnes Islandiam eo anno petituræ naves ante Guldencronii promotionem Hafnia solvissent, una tantum excepta, quæ in supremo stabat procinctu, Guldencronii ad officium promotio nullo publico scripto hoc anno in Islandia nota fieri potuit, sed fando tantum divulgata fuit, ideoque Fuhrmannus hoc sibi a Rege demandatum officium in sequentem annum retinuit; nam 1729 a Guldencronio solitam vicariam Præfecturam accepit, eandemque quoad vixit retinuit.

§. 10.

Primum, quod in officio utile gessit, fuit abrogatio ebrietatis, jurgiorum & inutilium morarum ac procrastinationum in Comitibus generalibus, quæ licentia præteritorum temporum irrepsert; alterum quod abrogatum ivit, erant tricæ & ambages in jurisdictione & causarum actione, quæ introducta forma procedendi ad legum Norvegicarum tenorem accommodata, si non penitus sublata, saltem multum imminuta fuerunt, quod licet multis primo displiceret, & valde difficulter procederet, cum tempore tamen ad bonam frugem pervenit, qua hodie læti fruimur.

§. 11.

Pauper in Islandiam venit: sed brevi dives factus est, nam locuples quidam Proprietarius Gudmundus Thorleifssonius ejusque uxor, qui improles erant, & omnium Islandorum ditissimi putabantur, ipsi omnes suas facultates mobiles & immobiles testamento reliquerunt, unde ei cum Oddo Sigurdi tum temporis Nomophylace qui Gudmundo magnam pecuniæ vim debuit, gravis nata est controversia; eique hoc modo sedata, ut Oddus Fuhrmanno prædia quædam melioris notæ emanciparet, altera
successit,

successit, cujus causa fuit, quod Fuhrmannus eum ut infamiae notatum ab officio removerat, quæ tandem Supremi tribunalis sententia secundum Præfectum decisa fuit, ita ut ejus acta confirmarentur.

§. 12.

Alteram cum familia Svartzkopiana habuit, quæ ei minus feliciter cessit. Privatum quidem, sed manu & sigillo, Appolloniæ Svartzkopfiæ conjugii fidem dederat, postmodum vero fregerat, alteram ducturus nomine Catharinam Holmiam, quod non ferens Appollonia (ipsum enim vehementi deperibat amore,) in ius coram Consistorio vocavit, ubi ille causa cadens, ad Summum tribunal appellavit, sed eodem eventu, ita ut eandem aut ducere, aut honestè sustentare, quamdiu viveret aut innupta esset, adjudicaretur, quapropter eam eo magis est aversatus; Hæc vero impotente acta amore, eum paucos post annos in Islandiam profecta est, sed Catharina Holmia cum matre una superveniente, Svartzkopfiæ conditio tenuior fieri visa est, usquedum 1724 in lethalem incidens morbum, venenum sibi inditum fuisse suspicabatur, idque amicis sæpius dixit, præsertim Paulo cuidam Kink, cui id ad fratrem & amicos Hainiam referendum in mandatis dedit, quod cum ille fecisset, Commissarii a Rege constituti, examinata causâ, Fuhrmannum quidem ipsum, ut & ejus familiam, absolverunt, licet suspicio de matre Catharinæ nunquam ex animis hominum eradicari posset. Unus autem Commissariorum, Thorlesus Aræsonius Præpositus Toparchiæ Rangarvallis, Paulum Kink, Fuhrmanni instinctu infamia notavit, quasi is ex pura pura malitia supremum Magistratum denigrare voluisset; hinc utrinque denuo ad summum tribunal itum est, quod sua sententia Paulum absolvit, Præfectum vero & judicem gravi pecuniæ multa affecit.

§. 13.

Fuit Fuhrmannus acris ingenii, humanus, eloquens, hospitalis, amicis facilis & fidus, doctus ita ut Islandia nullum ante eum habuerit Præfectum doctiorem, invidiæ aut iræ non perseveranter indulgit, nec ultiones acerbæ exercuit, hinc ipso ad gubernacula sedente, nemo Prætorum aut politici ordinis ab ipso sine prægnanti causa remotus fuit; cum Episcopo Vidalino & Steinone Jonæo amicitiam coluit, sed cum Jona

Arnæfonio nunquam ei convenit; Paulo ante mortem Catharinam Holmiam hæredem scripsit, sed ita, ut fundi omnes facti tecti ad suos hæredes, non vero ejus, post illius mortem transirent. Obiit, cum pie se ad mortem præparaverat, Bessåstadis d. 19 Junii 1733, cum Præfecturam Islandiæ gessisset annis 15.

§. 14.

Fuhrmannum excepit *Joachimus Henrici Lafrentz* natione Danus, qui diu in Gallia alibique legationis Secretarium egerat, vir provectæ ætatis & valetudinarius, calculo enim & variis inde fluentibus symptomatibus laborabat; Hic anno 1734 provinciam iniit, in qua, utpote sedati ingenii, nihil memorabile gessit, nisi quod cum quibusdam Prætoribus controversias habuit, nec unquam inter eum & Episcopum Arnætonium bene convenit, quod tamen intra jurgia & querelas stetit; Obiit Bessåstadis anno 1744.

§. 15.

His, quod addamus, non habemus, nisi Quæstorum, qui hoc tempore Regi a rationibus fuerunt, subjungere liceat nomina, nam eorum officia nostrum scopum parum aut nihil attingunt; Sed cum *Bejeri* in præcedentibus crebro facta sit mentio, ejus etiam finem & successores nominare non abs re esse videtur. Hic ad purgandas rationes anno 1717 evocatus, in itinere exstinctus est; & licet non esset vir malus, vino tamen nimis deditus & negligentior fuit, quam ejus officio conveniebat; unde confusæ & incertæ ab eo relicte rationes, aut hæredum dolus, multis post ejus fata molestiam & damnum crearunt, cum nominum, quæ dudum solverant, denuo postularentur.

§. 16.

Bejerum *Cornelius Wulff* excepit, vir non malus, sed rigidi valde ingenii, qui accuratas quidem instituit rationes, sed ne minimam quidem solvendi dilationem patiebatur; Hic redempturarum mercedes, quantum potuit, arrogavit, quod multis incautius licitantibus damno fuit. Commissarius unacum quibusdam aliis constitutus de antiquo Cathedræ Skalholtensis

holtenfis inventario sententiam dixit ut eidem factum tectum maneret; Permissu Regio ea conditione officio abiit, ut successor ei trientem annui salarii cederet; Cumque hic decennium permanferat, nunquam reversurus anno 1727 ad exteros abiit, mortuus Hafniæ anno 1734.

§. 17.

Huic, ea qua mox diximus, conditione, successit *Christianus Luxdorph*, qui anno 1727 in Islandiam venit, & officium sequenti duodecennio moderate gessit. Eo intercedente Prætores nacti sunt privilegium omnes multas arbitrarias & incertas fisco Regio debitas (*Sagefald*) certo & modico pretio quotannis redimendi, quod illis tam lucrosum, quam Quæstori commodum fuit; Proprium vero Quæstoris annum salarium, ut 50 imperialibus, ob impensas itineris ad comitia generalia instituendi, augetur obtinuit. Permittente Rege officium eadem, qua id a Wulffio acceperat, conditione, *Christiano Drese* tradidit anno 1739, cum annos duodecim idem gesserat.

Litr. A.

Mag. Jon Thorkelsen Widalin, Biscop over Skalholtstift paa Island, anlangende anordning om tilleg for de fattige Præster i Island som nødes til formedelst alderdom oc svagheds skyld deres kald at afstaa med videre.

V. G. T. Saasom for os allerunderdanigst er bleven andraget, at det af gammel tid haver været sædvane, at de fattige Præster i vort land Island som vel oc flittig haver forestaaet deres kald oc embede, oc nødes til for alderdom oc svagheds skyld deres kald at afstaa. men kunde dog icke af samme kald, som de haver betient, formedelst deres fattigdom forførges, haver nydt noget af de beste kald til deres ophold; Saa haver vi, efter herom allerunderdanigst gjorde ansøgning oc forslag, allernaadigst for got befundet enhver af saadanne fattige Præster i sin landstings fierding udi det dig allernaadigst anbetroede stift noget til underholdning paa efterskievne maade allernaadigst at tillegge, nemiig:

I Öfter Fierdingen.

1. Af Hofe i Vopnefiord	90 alen, eller 3 Rixdaler	—	Mark in Specie.
2. Af Valtiofsstad	70 alen, eller 2 Rixdaler,	2	Mark.
3. Af Kirkebaj i Tunge	80 alen, eller 2 Rixdaler,	4	Mark.
4. Af Vallaneffe —	100 alen — 3	—	2
5. Af Eidelum —	100 alen — 4	—	—
6. Af Skorefted —	30 alen — 1	—	—
7. Af Holmested —	30 alen — 1	—	—
8. Af Kolfrinsted —	40 alen — 1	—	2
9. Af Stafefelle i Löne	40 alen — 1	—	2

I Synder Fierdingen.

1. Af Holte under Eiefföllum	80 alen, eller 2 Rixdaler,	4	Mark in Specie.
2. Af Breidebolstad —	150 alen, — 6	—	—
3. Af Odde —	100 alen, — 3	—	2
4. Af Gaulveriabæ —	60 alen, — 2	—	—
5. Af Hrime —	60 alen, — 2	—	—
6. Af Gördum paa Alftanefe	60 alen, — 2	—	—
7. Af Reichholte —	60 alen, — 2	—	—
8. Af Mellum —	40 alen, — 1	—	2

I Vester Fierdingen.

1. Af Stafholte —	60 alen, eller 2 Rixdaler,	—	Mark.
2. Af Hytardal —	100 alen, — 4	—	—
3. Af Stadarstad —	150 alen, — 6	—	—
4. Af Setberg —	80 alen, — 2	—	4
5. Af Stad i Steingrimsfiord	40 alen, — 1	—	2
6. Af Stad i Grunarvick	40 alen, — 1	—	2
7. Af Vatsfiord —	80 alen, — 2	—	4
8. Af Holte i Onundafiord	60 alen, — 2	—	—
9. Af Selardal —	60 alen, — 2	—	—

Summa Skalholt stift 65 Rixdaler, 2 mark.

Hvilket tillæg de fattige præster selv skal lade hente oc præsterne ved forberorte Beneficier velvilligen svare oc udrede i gode oc gavnlige landsøre; Thi haver du derom indtil viidere fornöden anordning at giöre, oc ifald nogen af de formuende præster skulle sidde saadan din anordning over-

overhørig, da skal herretz provsten, uden viidere proces optage faa meget af hans visse Indkomst som hand her er fat for, oc slikt den fattige præst som det er deputeret, tilsende. Oc som vores elskelig kiære Hr. Fader Sal oc høyloflig ihukommelse haver den 3 Aprilis anno 1674 fra Schrida Closter for østen paa bemelte vort land Island lagt tolf Jorder til fattige præsters ophold i Skalhøltz Stift, bedragende sig i penge *Tu* oc *Tredfindstyve Rixdaler*, oc nu for os allerunderdanigst er bleven andraget at Indkomsten af samme Jorder, som du lader oppebære, i kun uddeeles til nogle faa præster for østen, men for Synden hvor eendeel nødtørftige præster findes, nyder de slet intet deraf, hvorover eendeel fattige præster sammesteds, som sidder med kvinder oc mange born, oc i saa maader aldeeles gaaes forbi, sig ofte skal have beklaget, da er vores allernaadigste villie oc befaling, at du udsender aarligen en rigtig Specification med de fattige præsters egen hændige qvittering, til os elskelige vores Deputerede ved Financerne ikke alleene paa uddeelingen af oppebørselen af bemelte formuende Beneficier, men endog ligeleedes paa uddeelingen af forskrevne 62 Rixdalers oppebørsel, paa det vi kunde være forfickrede om, at de fattige præster nyder samme til deres ophold, allernaadigst deputeret indkomst. Der med &c. Hafn. den 14 Februarii 1705.

Litr. B.

Mag. Biörn Torleffen Biscop over Holum Stift paa Island, anlangende anordning om tilleg for de fattige præster som nødes til, formedelst alderdom oc Svagheds skyld, deres kald at afstaa med videre.

V. G. T. Saafom for os allerunderdanigst er bleven andraget, at det af gammel tid har været sædvane at de fattige præster i vort land Island som vel og flittig haver forestaaet deres kald oc embede, oc nødes til for alderdom oc svagheds skyld deres kald at afstaa, men kunde dog ikke af samme kald som de haver betient formedelst deres fattigdom, forførges, haver nydt noget af de beste kald til deres ophold; Saa have vi, elter her om allerunderdanigst gjorde ansøgning oc forslag, allernaadigst for got befundet, enhver af saadanne fattige præster i sin landstings fierding udi det dig allernaadigst anbetroede Stift noget til underholdning paa efterkrevne maade allernaadigst at tillegge, nemlig:

I den Nordre færding.

1. Af Melstad	90 alen, eller 3 Rixdaler, — Mark in Specie.
2. Af Bredebolstad	60 alen — 2 — —
3. Af Grimstunge	15 alen — — — 3
4. Af Stadarbacke	30 alen — 1 — —
5. Af Hoskilstad	30 alen — 1 — —
6. Af Mælefelle	15 alen, eller — Rixdaler, 3 Mark,
7. Af Miklebæ	20 alen — — — 4
8. Af Glimbæ	40 alen — 1 — 2
9. Af Wøllum	60 alen — 2 — —
10. Af Rafnegille	20 alen — — — 4
11. Af Surbæ	40 alen — 1 — 2
12. Af Laufas	60 alen — 2 — —
13. Af Mule	80 alen — 2 — 4
14. Af Grenjeder stad	100 alen — 4 — —
15. Af Saudanese	10 alen — — — 2

Summa Hola Stigt 23 Rdlr.

Hvilket tillæg de fattige præster selv skal lade hente, oc præsterne ved forberørte Beneficier velvilligen svare oc udreede i gode oc gavnlige landsøre; Thi er vores allernaadigste villie oc befaling at du derom, indtil videre, strax fornöden anordning gör, oc i fald nogen af de formuende præster skulle sidde saadan din anordning overhörig, da skal herretz provsten uden videre proces optage saa meget af hans visse Indkomst, som hand her er sat for, oc fligt den fattige præst som det er deputeret, tilsende; Dermed &c. Hafn. den 14 Februarii 1705.

Litr. C.

Hr. Ulrich Christian Guldenlew, at göre den anordning, at loven bliver efterlevet imod trende personer fra Island, navnlig Otti Ottosen, Hjalmer Arnesen oc Henning Gudmundsen.

V. S. G. oc B. T. Saafoem os elskelig Mag. Jon Torkelsen Widalin Biskop over Skalholtz stift paa vort land Island for os allerunderdanigst haver ladet andrage, at der skal være trende Delinqventer, nemlig den
eene

eeene ved navn Otto Ottesen, som for nogle aar siden er løben fra hans hustru der østen fra, oc har siden opholdt sig vesten paa landet udi Isefiords fyssel, oc der, som berettes, skicket sig meget ilde, baade med Tyverie, oc adskillige andre udyder, belynderligen med Guds ords oc det hellige Alterens Sacramentis foragt. Den anden navnlig Hjalmer Arnesen som oc for mange aar siden er løben fra hans hustru, oc derefter imens hun levede bedrevet hoer med et Qvindfolk i Arnerfiord i Bardestrands fyssel, oc enda siden paa nye avlet et barn med et andet Qvindfolk i Wallenes kirke sogn øster paa landet; oc den tredie Henning Gudmundsen, som i sytten aar har holdt sig fra det hellige Alterens Sacramente, saa oc i hans hustrues levende live bedrevet hoer med een ved navn Sidtzel Arngrimsdaatter udi Arnes fyssel, desligeste efter hans hustrues Død avlet barn med samme Qvindfolk, oc endnu det tredie med een ved navn Walgierd Ingemunds daatter, hvilke Delinqventer for saadanne deres grove laster oc forargelige levnet ustraffede hengaar, endog bemelte Mag. Jon Torkelsen Widalin der om skal have erindret; saa er vores allernaadigste villie oc befaling, at du strax saadan anordning gjør, at loven derudi af vedkommende forderligst vorder efterlevet. Der med &c. Hafn den 13 Maji anno 1707.

Litr. D.

Her Ulrich Christian Gùldenlew, at hand angaaende Her Olafver Erikssens besværing over præstegaarden i Bredeboelstad Sogn paa Island, dens forargelse ved Sognepræstens forfømmelse, gjør den anstalt, at den nye indrettede kirkelov, som paa Lænsmandens anordning af Anno 1596 er funderet, vorder observeret oc efterlevet, hvorved alting herefter, saavelsom denne passus kand have sin rigtighed.

V. S. G. oc B. T. Saa som Hr. Olafver Ericksen Sognepræst til Hjaltestad Meenighed paa vort land Island, som af os allernaadigst er confirmeret at succedere sognepæsten til Bredeboelstad i Hunevatne fyssel paa bemelte Island, for os allerunderdanigst haver ladet andrage hvorledes præstegaarden i bemelte Bredeboelstad sogn formedelst Sognepræstens forfømmelse i adskillige maader skal forarges, tvært imod vores lov oc mandater som der i landet ere givne, oc derfor allerunderdanigst er begjærendes

rendes at hand bemelte Bredebolstad præstegaard strax maatte tileræde, paa det hand den betimeligen kunde forbedre, hvorimod hand erbyder sig, til præsten at afstaa det som hand med skikkelighed kunde leve af; Oc vi af din til os herom allerunderdanigst indkommen erklæring allernaadigst haver fornummen, at af fordum Lænsmand der paa landet Brostrup Gedde, skal Anno 1596 være giørt saadan anordning for Biscoperne at de enten selv, eller ved deres fuldmægtiger ombudsmænd, som ere Herretz Provster skulle lovligen toe eller tre gange tilsige oc paaminde de præster som deres præstegaarde lader forderve, at de samme betids skulle hielpe oc forbedre, hvis ikke, da Bisperne dennem fra deres embeder at affette; Desligeste, at forrige Biscop over Skalholtz stift Mag. Theodorus Thorlacius (som efter vores elskelig kiere Hr. Faders, salig oc høylovlig ihukommelse allernaadigst givne befaling var beordret tillige med sine underhavende præster, at indrette den Islandfke Kirkelov, saaviidt skee kunde efter den Norske lov) hans tilligemed samme præsters allerunderdanigste betenkning om denne post, saaledes skal være forfattet, at præsterne, ei alleene ere skyldige at vedligeholde præstegaardens bygning med meere deraf dependerer ved god oc forsvarlig hæfd oc magt, mens endog bygge oc forbedre den det meeste mueligt er, oc hvis præsterne derudi findes forfømmelig, efter at de derom 2 a 3 gange af provsterne lovligen bliver advaret, skal de fra kaldet affettes, med mindre at de for alting kunde stille nöyagtig caution; Saa er vores allernaadigste villie oc befaling, at du den anordning giör, at bemelte ny indrettede kirkelov, som paa Lænsmandens anordning af Anno 1596 er funderet, vorder observeret oc efterlevet, hvorved alting herefter, saavelsom denne passus kunde have sin rigtighed. Der med &c. Hafn. den 11 Maji 1708.

Litr. E.

Hr. Joen Arnelsen Biscop over Skalholt stift for synden udí Island, anlangende at indberette, hvert aar naar skibe fra Island atgaar, hvad præstekald til den tiid der i stiftet kand være ledig, tillige med de afdöde præstes navne, samt at indsende een rigtig Specification paa alle prætekaldene.

V. G. T. Efterfom naar nogen præst paa vort land Island ved döden afgaer ikke alletiid derom til vores Danske Cancellie saa tilførladelige under-

underretninger som skee burde indkommer, at Os om saadanne præstekalds vacancer allerunderdanigst forestillinger med sikkerhed hand giøres, endskiøndt adskillige Supplicationer derom til os indløber, saa er her med vores allernaadigste villie oc befaling, at du ethvert aar, naar skibene derfra landet affeiler, indberetter til Os de præstekalds vacancer som da kand være udi det dig allernaadigst anbetroede stift, tilligemed præstens navn der hos, som ved døden er afgangen med forklaring hvilke af samme præster af Os ere kaldede oc hvilke ikke, oc ville Vi saa her hos allernaadigst, at du i det øvrige lader forfatte een rigtig fortegnelse paa alle kaldenes navne der i stiftet med deres annexer, saa oc præstens navne paa ethvert stæd, oc hvilke af dem af Os allernaadigst ere beskikkede, oc hvilke ikke, med forklaring derhos, af hvem de, som ikke af Os ere kaldede, ere bleven indfatte, desligeste oc hvilke kald der ere gode, oc hvilke der ere maadelige oc ringe, med hvis viidere som du kand finde fornøden der om allerunderdanigst at erindre oc referere, oc samme fortegnelse af dig selv verificeret til Vores Danske Cancellie det snarest mueligt skee kand indsende: oc vorder Os ellers strax med de først fra landet afgaaende skibe indberettet, at denne Vores allernaadigste ordre er dig til hænde kommen. Der med &c. Friderichsborg Slot den 3 May anno 1726,

Ligesaadan ordre blev samme dag expederet til Hr. Steen Joensen Biskop over Holle stift for norden paa Island.



SECTIO II.

De statu Ecclesiæ, Religionis, rei literariæ
& literatorum.

CAP. I.

De statu Ecclesiæ & Religionis.

§. I.

Primum, a quo augustissimi Daniæ & Norvegiæ Reges monarchicum adepti sunt imperium, Ecclesiæ Islandicæ felix faustumque fuit seculum, omnifaria enim, tam externa, quam interna felicitate fruita est, ad minimum quantum in clementissimorum Monarcharum manu & potestate situm fuit; Bella enim, quæ cum aliis gesserunt Regibus & principibus, Islandis, utpote longius distitis, etsi mala quandoque adtulerunt, minora tamen ea fuerunt, quam occasionum momenta sæpius minari videbantur, quod clementissimorum Regum vigilantia acceptum referendum est, qui ingruentibus prædonum ac piratarum incursionibus, aut mercatorum navibus, Islandiam petentibus, navem bellicam præsidii loco adjunxerunt, quæ gratia & plusquam paterna in Islandos affectio præcipue competit augustissimo Friderico Quarto (a); aut munimenta hostium invasiones averfura extrui iusserunt; aut tandem incolas monuerunt, ut naves, ad prædonum impetus avertendos sibi compararent (b). Tributa autem aut graves erogationes nullas egenæ genti imposuerunt, præter quam anno 1679 cum triens proventuum, ut erogaretur, mandatum fuit, sed quam primum optimo Regi per Satrapam Islandiæ subjectissime demonstratum fuit, hoc

(a) Quotannis enim ab anno 1712 usque in 1719 navem bellicam mercatorum navigiis adjunxit, idque absque omni incolarum gravamine, adeo ut anno 1718, cum talis navis bellica sub hyemem ad Islandiæ oram periisset, & nautæ ibidem hyemassent, eorum sustentationem præter omnium spem, ex proprio arario solvi juberet.

(b) Vid. supra pag. 455. & §. sq.

hoc majus esse, quam incolarum facultates tolerare possent, anno statim sequenti dimidia pars remissa fuit.

§. 2.

A piratarum incurfionibus hac tempestate patria nostra aut penitus libera fuit, aut pericula nunquam extra metum processerunt, nam anno 1666 ingruens ex bello Anglico periculum intra minas stetit, præsertim cum Rex gloriosissimus Christianus Quintus, eodem anno ad omne damnum avertendum navem bellicam emitteret; Præfecto, viro magni nominis, Otthone Bielke, in mandatis habente, ut munimentum quoddam ad villam Regiam Bessastad publicis incolarum impensis exstrueret. Qvod autem quidam de Turcarum in Islandiam excursionem facta anno 1687 referunt (a), non putamus veram esse, cum probatissimi autores coævi, quos nobis inspicere licuit, ne verbum quidem de tali re faciant.

§. 3.

Officia Ecclesiastica eadem fuerunt ac sub præterita Periodo, nisi quod jam nulla prorsus apud nos *Archiepiscopi* mentio; Celeberrimi enim Svaningii nomen ad nos pervenit, sed autoritas intra famam stetit, non tamen negamus Episcopos nostrates illum ab anno 1662 ad 1667 ut magni nominis & summæ auctoritatis virum consuluisse & veneratos fuisse; *Satrapam* non nisi unum & solum *Henricum Bielke* habuimus, ab anno 1649 per 33 annos, usque in annum 1682, qui Islandis magis ut pater quam imperiosus Præfectus imperitabat, magna enim qua apud Reges, præsertim

Q q q 2

tim

(a) Autores a nobis indigitati, sunt: α) Dominus *Benedictus Petrus*, Ecclesiastes paræciarum Baj & Hyanneyre, vir gravis & doctus, cujus *Annales* incipiunt anno 1665, sed desinunt 1717. β) *Oddus Erici* Oddi Episcopi nepos, vir credulus, qui omnia scripsit, quæ audivit, & hæc certe non exclusisset, si unquam audivisset. γ) Pater meus, *Johannes Halthorius*, vir literatissimus, & memoriæ felicissimæ, cujus quondam ductu *Oddi Annales* ab ipso correctos exscripsi, qui etiam anno 1687 egit annum ætatis 22. Hæc autem ut hic commemorem, occasionem suppeditat Celeberr. Dom. *PONTOPIDANUS* in *Annal. Eccles.* ad hunc annum scribens: " Durch Türkische See- räuber wurden einige Isländische Küsten itzo ausgeplündert, und viele arme Leute in die Barbarische Schavetey nach Algier abgeführt. Doch gieng ihre Grausamkeit und Gewalt dieses mahl nicht so weit als im Jahr 1627. " Qvod forte ex incerto quodam autore habuit, quem nobis videre non contigit.

tim Fridericum Tertium, polluit gratia & auctoritate, in Islandorum commodum usus est. Post eum autem Excellentissimus heros, vir itidem optimus, *Christianus Ulricus Gyldenlöwius* successit; cui iterum anno 1720 *Petrus Raben*, classis Regiæ Præfectus & Eqves ordinis Dannebrogici, ipsique anno 1728 usque in annum 1731 *Christianus Gyldenkrone* successit, quorum nullus unquam provinciam attigit, præter solum Rabenium, qui semel tantum in Islandiam venit, & ob adversam valetudinem non multum, nisi calamo, idque ex aliorum nutu efficere potuit; Reliqui autem omnes, ut & ipse, per Vicarios provinciam rexerunt, qui ut diversi fuerunt ingenii, ita diverse officium peregerunt, ut ex dictis & dicendis abunde patet (a).

§. 4.

Episcopi sub hac Perjodo perinde ac antea usque ad introductum imperium Monarchicum ab incolis per plurima vota designati aut electi, Regiæ Majestati sistebantur, quæ iisdem confirmationem impertiebat, sed mutata regiminis forma, primo per codicillos expectationis, ut vocant, a Regibus constituebantur, moxque res ad electionem aut ejus similitudinem quandam rediit, sed ita jubente Rege, nam 1631 Gislaus Oddi, & 1638 Brynjolfus Svenonius in diœcesi Skalholtina, sed anno 1627 Thorlacus Skulonius, & anno 1656 ejus filius Gislaus Thorlacius (b) in diœcesi Holana antiquo more electi fuerunt, & deinde a Regibus confirmati; Sed introducto regimine Monarchico Mæg. Theodorus Thorlacius anno 1669 in diœcesi Skalholtina, & 1674 Mæg. Jonas Wigfusius in Holana, vivorum adhuc Episcoporum successores constituebantur. Anno 1691 junctum fuit Præfecto & Episcopo Skalholtino, ut eligerent aut designarent, & Regiæ Majestati sisterent unum (aut plures) qui ut demortuo Episcopo Holano succederet, non indignus haberetur, quæ electionis

(a) Vid. supra pag. 466 sqq. 476 sqq.

(b) Duo, quæ hic notavimus exempla (filium scilicet patri in officio Episcopali successisse) satis clare docent falli eos, qui perhibent Sum. Ven. Fionia Episcopum Dominum Jacobum Rannum primum ac unicum tale exemplum esse; Et quod adhuc majus est, Thorlacus etiam Skulonius Episcopus Holanus avo suo Gudbrando in eodem officio surrogatus fuit, & ipse duos filios in Episcopatu synchronos, quorum alter ejus successor erat, habuit.

nis methodus, aut ejusdem analogum quid, ad nostra usque tempora duravit, ut ex Episcoporum historia personali patebit.

§. 5.

Jurisdictio Ecclesiastica & processuum forma, quatenus ea ad Episcopos & Præpositos spectat, statim cum Brynjolfi Svenonii ad episcopatum elevatione insignem tulit mutationem, quæ de re alibi (a) quantum ad ejus viri personalia, prudentiam nempe & auctoritatem spectat, uberior agemus.

§. 6.

Præfulis istud inceptum, licet Præfectum, qui tum temporis fuit vir magnæ auctoritatis, nec minoris consilii, Pros Mundt, aliosque politici ordinis viros haud bene haberet, a semel tamen suscepto proposito Præful dimoveri non potuit, nec unquam ab eo tempore mixta illa aut *dimidiata judicia* in Skalholtina diœcesi reperire potuimus, præsertim quamdiu ipse superfuit, nam Celeberrimus ille heros Henricus Bielke, nec ipse, nec per suos Vicarios, huic viro se unquam opposuit. Duravit ergo hæc Jurisdictionis forma usque ad annum 1688, quo Christianus Muller Islandiæ Præfecturam accepit, cum vero ille eodem anno *Codicem Christianæum* seu leges Norvegicas a Christiano Quinto Norvegis præscriptas, in Islandiam inferret, ab eo tempore reperio Mullerum ejusque successores, unacum Episcopo Synodo generali præsedisse, & hunc codicem ut normam sæpius allegatum esse, licet a Regibus ut lex Islandis non imperaretur, priusquam anno 1718, cum novus Præfectus Nicolaus Fuhrmannus Islandiæ præturam adiret, cui injunctum fuit. non tantum ut jurisdictionem in Islandia ad formam in Codice Norvegico præscriptam introduceret, sed & ipse dicasteria & Consistoria frequentaret, provisorus, ne hoc Regium mandatum ab ullo negligeretur, quod etiam subsequentes Præfecti tam diligenter inculcarunt, ut jam dudum ubique invaluerit.

§. 7.

Præpositorum eadem mansit auctoritas, honor ac conditio, ac sub priori Periodo, nisi quod vulgare illud *Officialis* nomen & munus inter eos

Qq q 3

plane

(a) Infra Sect. 3. cap. 2.

plane evanuit, præterquam in Episcoporum intervallo Mortuo enim Episcopo, is, sive Præpositus, sive alius, ex totius diœcesis Sacerdotum numero, qvi officio dignissimus habitus est, & id per locorum intervalla, aliaque impedimenta præstare potuit, a Satrapa aut ejus Vicario sub *Officialis* titulo, præpositus est, hic vero titulus ad certum qvendam locum, multo minus ad hujus vel illius Toparchiæ Præpositum, aut Pastorem Cathedralem, non alligatus est. Illius autem, cui hoc munus injungitur, est, omnia Episcopi munia peragere, usqvedum a Rege novus substituitur Episcopus; Isque qvi officio præfuit, ab eo tempore, licet Præpositus non sit, proximus ab Episcopo habetur; Reliqui autem Præpositi a Sacerdotibus eliguntur, sed ab Episcopo confirmantur, qvique eorum senio maximus, honore etiam primus est.

§. 8.

Præpositorum officium, tam qva auctoritatem, quam agendorum multitudinem eodem loco jam ac sub priore Periodo stetit, nisi qvòd soli ac sine æmulo adscitis tantum suæ ditionis sacerdotibus, de causis Ecclesiasticis sententiam dixerunt, ita tamen ut graviores & majoris momenti causas examinarent tantum ac præpararent, ut eo facilius a Synodo generali decidi possent, in minoribus tantum decisivam pronunciare licuit sententiam, quæ methodus duravit usque in annum 1718, qvo jurisdictionis forma ad *Codici Christianæi* præscriptum magna ex parte mutari cœpit. Cum vero lex ipsa in qvibusdam causis limitatam tantum illis judicandi potestatem concedere videretur, disceptatum sæpe de hac re fuit, dubiosque tenuit multos, qvovsque procedere tutum esset, usque dum Rex Augustissimus Christianus Sextus, anno 1741 jussit ut Præpositi in omnibus causis eorum jurisdictioni subiectis, decisivam pronuntiarent sententiam. Pari modo idem ille Monarcha alias in jurisdictione Ecclesiastica sustulit difficultates, quæ sæpe numero, tam partibus, quam judicibus, magnam creaverant molestiam, quales fuerunt: α) Assessorum multitudo, persvasum enim qvibusdam fuit, octo omnino sacerdotes requiri, perinde ac octo Pedarios, in actionibus civilibus, si modo causa qvædam examinanda & sententia a Præposito pronuntianda esset, quem scrupulum edictum datum 1736, eis exemit, concedens, ut adhibitis binis tantum Toparchiæ Sacerdotibus, Præposito liceret jus dicere & justitiam administrare. β)

Cum

Cum testium tergiversatio, qui in foro Ecclesiastico de causis, ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentibus, testimonia dicere detestabant, querentium se hoc modo a foro & iudice competenti abstrahi, haud raro magnum, & temporis, & sumtuum, dispendium adferret, anno 1737 edicto cautum fuit, ut testes coram Præposito intra parœciam testimonia dicerent. γ) Tandem etiam, cum nemo, in causis non ad unam aliquam personam, sed publicum aut universum cætum pertinentibus, actionem instituere vellet, Regis edicto constitutum fuit, ut in tali casu actio alicui Sacerdotum ab Episcopo aut Præposito injungeretur. Quæ omnia, ut jurisdictionem Ecclesiasticam a Politicorum traxis & impedimentis penitus eximunt, & separant, ita etiam perfacilem reddunt.

§. 9.

Et si circa annum 1563 ab Episcopis in Præfectos Regios *jus vocandi ministros Ecclesiæ* transferretur, nihilominus usque ad initium hujus seculi ex tenore & præscripto *Ordinationis Ecclesiasticæ* electio plerumque a septem præcipuis curiatis, consentiente Præposito, peracta, electusque Præfecto ab Episcopo, ut ejus vocationem confirmaret, & literas collationis ei impertiret, commendatus est. Quandoque etiam parœcias Cathedralæ Episcopali subjectas Episcopi jure patronatus consili conferebant, quæ consuetudines, quamdiu Henricus Bielke Islandiæ Præfecturam gessit, impune & nemine contradicente, invaluerunt; Emendicabantur etiam quandoque literæ Expectationis, & quidem tam impudenter ac contra manifestam legis literam, ut datæ cuidam tales literæ post biennium aut triennium aliis ejusdem tenoris alteri datis revocarentur. Accidit etiam non raro, ut quidam illas a Rege sibi expeterent præbendas, quas Præfecti ejus venia ac nomine aliis concesserant, unde non raro lites ac dissidia orta sunt, quæ omnia exemplis probare perfacile esset, nisi brevitati student, & ne cujusquam nomen & fama lædatur, talia omittere consultius videretur; Sed omnes hosce abusus, licet non omnino tolleret, multum tamen sedavit Friderici Quarti Rescriptum datum 3 Maji 1726 ex controversiis Præfecti Fuhrmanni & Præfulis Arnæsonii enatum (a).

§. 10.

(a) Vid. supra pag. 488.

§. IO.

Sedata inter Episcopum & Præfectum hoc modo lite, quæ cum Fuhrmanno, cujus mors in annum 1733 incidit, sepulta plane videbatur, repente & ex improvise statim cum Lafrentzii, Fuhrmanni successoris, in Islandiam introitu, ex cineribus male sopitis, haud levior surrexit controversia, cui occasionem dedit utriusque viri gravitas, aut morositas; Sed quicquid fuerit, uterque mox Regi aliquid hac de re scripsit, unde natæ sunt Regiæ Majestatis ad Satrapam Islandiæ Henricum Ocksen literæ (a).

§. II.

Audito hoc Regis mandato, Præsul, ut videtur a Satrapa animatus, *Specificationem* (ut communiter vocatur) Præbendarum in diocæsi Skalholtina sitarum perfici curavit, quæ nunc ad annum 1736, nunc autem ad 1737 refertur, rectius autem priori anno adscribenda est, ut ex authenticis documentis patet, quæ in Chartophylacio Skalholtinæ cathedræ asservantur; Sed quia de causa denovo mandata fuerit anno 1737, dicere non habemus, id autem factum esse ostendit novum Regiæ Majestatis Rescriptum (b), quod totum controversiæ statum egregie dilucidat, & quæ in modum Regi tum temporis eandem decidere placuerit.

§. 12.

-
- (a) " Christian den Siette &c. Vor Gunst tilforn! Saaom det befindes at Amtmanden paa
 " Vort Land Island ved forefaldende Vacancer af Præstekald der paa Landet, vocerer
 " og kalder Præster, som med Collation af ham forsynede derefter af Biskoperne der-
 " til blive ordinerede; Og Vi allernaadigst have funden for godt, at ville være under-
 " rettede om, til hvilke Præstekald paa Island Amtmanden kilder, om det er til alle
 " Kaldene i Almindelighed, eller til nogle vilde der paa Landet, saa vel som og, hvor
 " paa hand grunder sin formeenende Rettighed til at kalde Præster, naar Præstekald
 " paa Island blive vacant. Saa er hermed Vores allernaadigste Villie og Befaling,
 " at du om dette forekrevne, med vedkommende corresponderer, og indhænder ald
 " fornøden Oplysning, saa og derom din allerunderdanigste Relation derefter til Os
 " indsender. Dermed skeer Vor Villie; Befalendes dig Gud. Skrevet paa Vort Slot
 " Friderichsborg den 14 Octobris Anno 1735. "
- (b) " Christian den Siette &c. Vor Gunst tilforn! Os er allerunderdanigst bleven refere-
 " ret en din allerunderdanigste Memorial af 16 Aprilis næstafvigte, hvor ved du i
 " følge

§. I2.

Huic consonum sed paulo brevius sub eodem dato Præfectus accepit Rescriptum, quo ei potestas concedebatur, omnes in Islandia conferendi præ-

”følge Vores til dig allernaadigst ergangne Befaling af 14 Octobris 1735, at indhænte
 ”den fornødne Oplysning, angaaende Præstekaldenes Collation paa vort Land Island,
 ”og hvorpaa Amtmanden den sig dertil formeenende Rettighed, grundede med videre,
 ”allerunderdanigst indsender sex Documenter, hvilke dig fra Amtmanden ere tilstil-
 ”lede, hvoraf de 2de første ere Designationer paa Præstekaldene i begge Stiftene, til-
 ”ligemed deres Indkomster, og det tredje Copie af de tvende Kongl. Anordninger,
 ”om Præstekaldenes Collation paa Island, daterede 24de Martii 1563 og 4 Martii
 ”1595, hvorpaa Amtmandens og Formands Collationer sig til dato skal have funderet.
 ”Og kom du derhos allerunderdanigst forestillter: 1) At endskiöndt Amtmanden
 ”efter fornævnte Kongel. Anordninger har funderet sig anlediget, paa samme Maade
 ”som hans Formand, at conferere adskillige Præstekald paa Island, saa erfares det dog,
 ”at saadanne Vocationer allereede fra lang Tiid af, ikke haver strekket sig til viidere,
 ”end til de Middelmaadige og Ringeste udi den 3die og 4de Classe af de i fornævnte
 ”Designationer specificerede Præstekald, og skulle det have hænder sig, at de bedre
 ”Kald ligeleedes af Amtmanden ere blevne collationerede, saa ere dog Collationerne
 ”gemeenligen indsendte til allernaadigste Confirmation, og Vedkommende derpaa
 ”med Bestallinger blevne forlyne; Men de udi Designationerne, saa kaldede og
 ”specificerede Hovedkald altid at være søgte igiennem Vores Cancellie, og ved Kongl.
 ”allernaadigste Resolution bortgivne; til hvilke Hovedkald, saavelsom de i Designa-
 ”tionerne saa kaldede beste maadelige, fornemmeligen er bleven reflecteret paa dem,
 ”der havde studeret her ved Universitetet, og sustineret Examen Theologicum, hvor
 ”om ogsaa en Kongelig Anordning til Landet er udgiven de dato 11 Martii 1633.
 ”2) At ifald det maatte behage Os, at lade med Kaldenes Collation (Hovedkaldene
 ”undtagen) forblive derved, at de i Island uden vedkommende derom til Os giørende
 ”Ansøgning maatte gives og udstedes, i Henseende til, at undertiiden 2 Aar og vel
 ”længere Tiid kunde bortgaae, förend Vores allernaadigste Resolution paa de indsen-
 ”dende Ansøgninger om Vocationer kunde blive Vedkommende i Landet bekiendt,
 ”og den til Vacancen antagne Person ordineret, og i Kaldet indsat, hvorover der
 ”imidlertiid maatte skee, at Kirketienisten blev forlömt, og Præstegaarden tillige med
 ”Kirken og de dertil henlagde Inventarier af Qvæg og andet meere bleve ruinerede
 ”og forkomme, efter som Naboe-Præsterne formedelft store Fielde, Elve, og mange
 ”impracticable Veye, ikke kand betiene de i saa lang Tiid vacante værende Præste-
 ”kald, og Kaldenes ringe Indkomster ikke formaaer at underholde een som i Vacan-
 ”cens Tiid kunde forrette Præste Embedet, eller med Kirken, Præstegaarden og In-
 ”ventarium have Tilfyn. Saa holder du at være fornöden, at Biskoperne enhver i sit
 ”Stift

præbendas, iis tantum exceptis, quarum annui redditus centum imperiales aut æqvant aut superant (a).

§. 13.

” Stift med Amtmændene concurrerede, og drog fælles Omforg for, at faa de vacante
 ” Kald, det første og beste mueligt være kunde, igien med Præster forsynede, faa at
 ” der af Amtmanden maatte reflecteres paa dem der havde Biskopens Attest om deres
 ” Lærdom, Forhold og Levnet, hvilken Attest i den af Amtmanden derpaa udstedende
 ” Collation at kunde indrages. 3) At der til de ringe og fattige Kald, som ingen
 ” ellers vilde følge, maatte tages af de fra Domkirkernes Skoler dimitterede Studiosis,
 ” som have nydt frie Skolegang, med Forsikring, at kunde efter nogle Aars Forløb
 ” beforders til bedre Kald, om de holdte sig skikkelige, og fantes dertil bekvemme,
 ” med hyad viidere du Os derved allerunderdanigst haver forestillet. Saa give Vi
 ” dig hermed tilkiende, at Vi, efter slig af dig foredragen Beskaffenhed, allernaadigst
 ” digst ville at det fremdeeles dermed efter samme dit allerunderdanigste Forslag,
 ” skal vorde forholdet; Til hvilken Ende Vi under denne Dags Dato allernaadigst
 ” have befalet Biskopperne paa Vort Land Island, hver for sig aarlig til Amtman-
 ” den at indfende Lister paa de fra Domkirkernes Skoler dimitterede Studiosis,
 ” med Attest derhos om enhvers Lærdom, Levnet og Forhold, af hvilke de be-
 ” qvemste kunde employeres til de vacante ringe Kald, med Forsikring om For-
 ” fremmelse til bedre Kald, efter nogle Aars Forløb, om de holde sig skikkelige,
 ” og fantes dertil bekvemme. Saa have Vi og allernaadigst befalet Biskopperne, at
 ” forfatte nye Fortegnelse over Kaldenes Indkomster efter deres nu værende Til-
 ” stand og Beskaffenhed, og samme til Vores Danske Cancellie at indfende, og naar
 ” samme Designationer fra Biskopperne over Kaldenes Indkomster indkommer, ville
 ” Vi lade dig dem tilstille for derover at indhente din allerunderdanigste Forestil-
 ” ling, hvorvidt Bestallings-Brevene skulde betales, eller gratis forundes. Desligeste
 ” have Vi og under denne Dags Dato allernaadigst befalet Amtmanden, at con-
 ” currere med Biskopperne, og drage fælles Omforg for at faae de vacante Kald
 ” igien med Præster forsynede, saaledes som du af hosfølgende Copier af samme Vores
 ” saavel til Biskopperne som til Amtmanden allernaadigst ergangne Rescripter selv
 ” udførligere kand see og fornemme. Derefter du dig allerunderdanigst kand viide
 ” at rette. Befalendes dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Friderichsberg den 10 Maji
 ” Anno 1737. ”

- (a) ” Christianus Sextus &c. Vor Naade tilforn! Efterfom Vi udi anledning af en til
 ” Os fra Vores Stiftbefalingsmand over Vort Land Island Os Elskelig Henrich Ockfen
 ” i følge Vores til ham allernaadigst ergangne Befaling om at indhænte fornøden Op-
 ” lysning angaaende Præstekaldenes Collation paa bemælte Island, indkommen aller-
 ” underdanigst Relation og Erklæring, allernaadigst haver fundet for got at lade det
 ” fremdeles med Kaldenes Collation (Hovedkaldene undtagen) forblive derved, at de
 ” i Island, uden vedkommende derom til Os giørende Ansøgning, maatte af Amtman-
 ” den gives og udstedes, i allernaadigst Henseende til, at undertiden tvende Aar, og
 ” vel

§. 13.

His peractis restare tantummodo videbatur, ut fixa firmaque fieret Codicillorum officii taxatio ad præbendarum redditus accommodata, cum iniquum videretur, ut ab omnibus, qui aliquam adipiscerentur, five optima five mediocris, vel minima esset, par exigeretur redemptionis summa, quod tandem anno 1740 Rescripto Regio factum est (a).

R r r 2

§. 14.

” vel længere Tiid kunde bortgaae förend Vores allernaadigste Resolution paa de indsendende Ansögninger om Vocationerne, kunde blive vedkommende i Landet bekendt, og den til vacancen antagne Person af Biskopen ordineret og i Kaldet indfadt, da det imidlertid kunde skee, at Kirketienisten blev forfømt og Præstegaarden tillige med Kirken, og de dertil henlagte Inventarier af Qvæg og andet meere bleve ruinerede og forkomne, efter som Naboe-Præsterne formedelst Fielde, Elve og mange impracticable Veye ikke skal kunde betjene de i saa lang Tiid vacante værende Præstekald, og Kaldenes ringe Indkomster ikke formaae at underholde een som i vacancens Tiid, kunde forrette Præste Embedet, eller med Kirken, Præstegaarden og Inventarium have Tilsun. Saa er nu hermed Vores allernaadigste Villie og Befaling, at du med Biskoperne der paa Island, for saavidt det enhvers allernaadigst betroede Stift angaar, concurrerer, og fælleds Omsorg drager for, at faae de vacante Kald, der første og beste mueligt være kunde, igien med Præster forsynede, til hvilken Ende Biskopperne, under denne Dags Dato, enhver for sig ere allernaadigst befalede til dig at indsende Lister paa de fra Domkirkenes Skoler dimitterede Studiosis, med Attest derhos om enhvers Lærdom, Levnet og Forhold, af hvilke de beqvemeste som have nydt fri Skolegang, naar de have opnaaet deres fulde Aar efter Loven, kunde employeres til de vacante ringe Kald, med Forsikring om Forfremmelse til bedre Kald efter nogle Aars Forløb, om de holder sig skikkelig og fantes dertil beqvemme. Og haver du saa at reflectere paa dem der haver Biskoppernes Attest, hver for sit Stift, om deres Lærdom, Forhold og Levnet, hvilken Attest du og haver at inddrage udi den af dig derpaa udstædede Collation. Derefter du dig allerunderdanigst haver at rette, og tilskikkes dig derhos Copie af fornevnte Voris til Biskopperne derom ergangne Rescript, saa indberettes Os ellers strax allerunderdanigst, at du dette Vores allernaadigste Rescript haver bekommet. Befalendes &c. Friderichsberg den 10 Maji Anno 1737.”

(a) ” Christian den Siette &c. Vor Gunst tilforn! Saasom du udi anledning af Vores til dig under 10 Maji 1737 ergangne allernaadigste Rescript, hvorved Vi have allernaadigst tilladt, at der om Præstekalds-Brevene paa Vort Land Island, hvorvidt de skulde betales eller ej, maatte skee allerunderdanigst Forestilling, naar Biskopperne paa Landet efter Vores allernaadigste Befalinger til dem derom havde indsendt Fortegnelser over Præstekaldenes Indkomster, efter deres nuværende Tilstand og Beskaffenhed,

§. 14.

Sopita hac inter Præsulem & Præfectum de jure conferendi Præbendas controversia, alia minor inter eos nata est de jure vocandi ad Pastoratum Cathedralis Ecclesiæ Skalholtinæ, quod Ediscopus sine Præfecti consensu ex antiquo more exercebat; Ille autem id in sui contemptum fieri putans, ad Supremum Rectorum Scriniorum Magistrum causam qveribundus

” hed, er nu til Os indkommen, med allerunderdanigst Memorial den 2 Januarii sidst
 ” afviget dateret, hvorved tillige fremsendes saadanne fra Biskopperne dig tilstillede Specificationer, saavel over Præstekaldene, som deres Indkomster, inddeelte udi 3 Classer, saaledes at i den første Classe ere antegnede de saa kaldede *Hovedkald*, hvis Indkomme overgaaer 100 Rdlr. og hvortil Vi ved berørte Rescript have forbeholdet Os selv at kalde; I den anden Classe de *middelmaadige* Kald fra 50 til 100 Rdlr. og der under. Og det derhos af dig allerunderdanigst indtilles, om Vi allernaadigst vilde forunde Præsterne paa Island deres Kaldsbreve og Confirmationer saaledes, at Præsterne, som blive kaldede til de udi den første Classe anførte Kald, skulde betale deres Bestallingsbreve lige med andre Sognepræster i Vores Riger og Lande, og at Omkostningerne for de øvrige maatte modereres dæihen, at for Vores Confirmation paa Præstekaldene i den anden Classe ikkun skulde betales Halvdeelen imod de udi den første Classe; og at de, som de *ringeste* og udi tredie Classe specificerede Kald bleve confererede, maatte derpaa nyde Vores Confirmation gratis; Saa give Vi dig herpaa tilkiende, at Vi allernaadigst ville tillade, at det hermed efter forberørte din allerunderdanigste Forestilling maae forholdes, saa vidt baade de i den første, og anden Classe anførte Præstekald angaar, og at for Vores Confirmation paa Præstekaldene i den anden Classe ikke skal betales meere end hvad for Capellanernes Confirmationer er anordnet at betales. Men anlangende de i den tredie Classe antegnede og saa kaldede ringeste Præstekald, da er Vores allernaadigste Villie og Befaling, at de Præster, som bliver confereret Kald, hvis Indkomster i forskrevne Fortegnelser ere anførte at bedrage 40 Rdlr. og derover, skal for Vores Confirmationer paa saadanne Præstekald betale ligesom de der nyde de middelmaadige Kald i den anden Classe, hvorimod Vi bevilge at Kaldsbrevene paa de øvrige og af den tredie Classes Præstekald under 40 Rdlr. maa herefter, som tilforn, forblive uden Confirmation, med mindre vedkommende selv ved allerunderdanigst giørende Ansøgning det skulle forlange, og Confirmationen i saamaade ligesom de andre ville bekoste; Hvilken Vores allernaadigste Anordning du haver at bekiendt giøre saavel Biskopperne, som Vores Amtmand paa meerbelte Vort Land Island, saa og derhos at føye den Anstalt, at vedkommende indsender deres allerunderdanigste Ansøgninger om Vores allernaadigste Confirmation paa de dem collationerede Præstekald af anden og tredie Classe, naar Kaldets Indkomst er som meldt er 40 Rdlr. og derover; Hvorefter du dig allerunderdanigst kunde viide at rette. Befalendes dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Friderichsberg den 29 Januarii 1740. ”

ribundus detulit; hic autem ex officii ratione eam Regi retulit, qvi eam dato 1 Aprilis anno 1740 Rescripto, qvod utriusque partis rationes continet, decidit (a).

§. 15.

Cum in hac re narranda tam prolixi fuerimus, non incongruum videtur, ut totius controversiæ statum paucis enodemus, qvi talis fuit: Nunqvam Præful de Præfectorum auctoritate aut jure præbendas conferendi, aut dubitavit, aut id illis ablatum voluit, ipse enim antiqva illa Regia Rescripta Friderici Secundi, 1563 (b), & Christiani Qvarti, 1595 (c) edita protulit, cum de Præfectorum jure conferendi parœcias dubitaretur; Ille etiam primus & præcipuus Regi auctor fuit, ut Præfectis hoc jus & auctoritas renovaretur, ut ex ejus ad Regem literis datis anno 1727 d. 27 Augusti abunde patet; Sed cardo controversiæ in eo vertebatur, qvod qvemqvam se infcio, & qvem ipse non commendabat, ab illis, præsertim ad meliores conditiones, promoveri nollet, unde qvosdam candidatos, ab

R r r 3

illis

- (a) " Vor Gunst tilforn! Efterfom Os elskelig Joachim Lafrentz, Vores Justitzraad og Amt-
 " mand paa Vort Land Island, ved Skrivelse til Vores Conferentzraad Geheimeraad i
 " Vores Conseil og Obersecretair i Vores Danske Cancellie, Os elskelig Johan Ludvig
 " von Holstein Ridder &c. haver andraget hvorledes Biskopperne der i bemelte Island
 " have ikke alleeneffte voceret og ordineret, men endog selv collationeret Præster til
 " Domkirkerne paa Landet, uden at de enten tage Vores allernaadigste Kaldsbreve
 " eller Collationsbreve af Vores Amtmand der paa Landet, som hand formeener baa-
 " de at være imod Vores Kongel. Höyhed og havende Jura, som og at være stridig
 " imod et Kongl. Rescript af dato 27 Martii 1563 hvormed hand formeener sligt at
 " være forbudet; Og Vi af den herover indhentede Erklæring have fornummet at be-
 " rörte Kongel. Befaling, skal hensigte til de Præstekald, hvor Præsterne med Kirker-
 " nes overskydende Indkomster ere beneficerede, som paa Island, ligesom i forskrevne
 " Kongel. Befaling, kaldes Beneficia, til hvilke Beneficia du ikke veed at Biskopperne i
 " de seenere Tiider har paaftaaet nogen slags Rettighed at kalde; Men Lehns- eller
 " Amtmændene derpaa, saavelsom andre Præstekald have udstædet Collationer. Da
 " som Præsterne ved Hole og Skalholt Domkirker blive anseete som Biskoppernes Ca-
 " pellaner; Saa give Vi dig hermed tilkiende, at det maae herefter, som tilforn, være
 " Biskopperne paa bemelte Island tilladt, dog paa Vores allernaadigste Confirmation,
 " selv at vocere de Præster som til Domkirkerne skal beskikkes. Derefter du dig aller-
 " underdanigst haver at rette, og vedkommende sligt til Efterretning at lade kund-
 " gjøre. Befalendes dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Friderichsberg den 1 Aprilis 1740.

(b) Vid. supra pag. 14.

(c) Vid. loc. cit. pag. 53.

1) Omnes diœcesis Skalholtinæ parœcias ratione reddituum duplici modo dispeſci: α) Respectu habito ad literarum collationis pretium, Regio ærario

Mediocres.	Ao. 1736.			1727.			1706.			1709.			1689.		
	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.
Helgafell —	97	—	8	55	—	—	40	2	—	40	2	—	30	4	—
Hollt (under Eyafjöllum)	87	2	—	87	—	—	79	4	—	72	2	—	49	5	6
Gaulveribær —	83	4	—	82	2	—	56	—	—	51	—	—	52	5	—
Setberg —	83	—	—	80	2	—	57	—	—	57	—	—	47	—	—
Selárdalur —	82	2	10	55	2	—	37	2	—	37	2	—	32	—	—
Gardar (á Alfta Nefe)	75	3	8	56	—	—	45	2	—	35	2	—	44	—	—
Hollt (í Önundarfyrde)	75	—	12	74	—	—	—	—	—	—	—	—	42	4	—
Vatnsfjörður —	69	—	—	41	—	—	45	—	—	27	2	—	49	2	—
Reykholtt —	68	4	—	64	5	—	58	—	—	55	2	—	42	—	—
Hvammur (í Hvammsveit)	67	2	3	72	—	—	63	1	3	52	1	3	43	—	—
Strafholtt —	62	2	6	67	2	—	56	2	6	54	4	6	48	—	—
Kyrkiubjarr (í Túngu)	61	4	—	48	—	—	39	2	—	37	4	—	30	3	—
Hiardarholt (í Döllum)	57	3	12	50	—	—	46	1	3	35	—	12	32	4	—
Eydalur —	53	5	4	51	2	—	37	2	—	37	2	—	32	—	—
Breidabólstaðr (á Skógafstr.)	52	5	—	43	—	—	34	—	—	27	—	—	38	—	—
Minimæ.															
Borg og Alfta Nes —	48	5	—	42	—	—	30	1	3	26	—	3	31	—	—
Vallanes —	48	3	4	46	4	—	40	1	3	39	5	3	36	4	—
Miklaholtt —	48	—	—	48	—	—	33	4	—	28	2	—	36	—	—
Hólar (under Eyafjöllum)	46	—	8	28	4	—	15	4	—	15	4	—	27	5	—
Arnabæle —	46	—	10	46	—	—	26	4	—	21	—	—	21	1	7
Kálfatiörn —	45	3	—	29	3	—	21	—	—	21	—	—	30	—	—
Skard og Búdardalur	45	2	6	37	2	—	24	4	13	24	2	—	18	—	—
Valþjóftstaðr —	43	1	4	47	5	—	38	3	—	38	3	—	23	1	4
Kyrkiubjarr Claustur	43	1	—	13	5	—	6	—	15	6	—	15	10	2	—
Útskálar —	43	—	—	40	3	—	36	—	—	36	—	—	6	—	—
Gufudalur —	42	3	8	25	5	—	16	—	—	16	—	—	20	2	—
Hrune —	42	2	2	46	4	—	42	2	—	39	1	—	23	5	4
Skoraftaðr —	42	2	—	37	1	—	24	3	9	24	3	9	25	2	—
Kolbeinstaðr, Krosfsholtt	42	1	—	36	5	—	21	5	12	21	5	12	27	—	—
Reineveller —	41	3	—	40	—	—	27	—	—	23	2	—	30	—	—
Hrafnseyre —	40	2	4	34	—	—	32	—	—	19	—	10	22	—	—
Staðr (á Reykia Nefe)	40	1	15	26	—	—	21	3	1	20	3	7	12	—	—
Hólmar —	40	—	10	27	3	—	15	2	—	15	2	—	21	2	—
Seltiarnar Ness þing —	40	—	—	38	4	—	23	—	—	23	—	—	36	—	—
Staðr (vid Steingr. fjörr)	39	—	2	50	—	—	38	4	—	36	2	—	34	—	—

Saud-

ærario semel solvendum, in tres classes, quarum *Prima* continet quatuor tantum, quarum annui proventus centum Joachimicos æquare aut superare

	Ao. 1736.			1727.			1706.			1709.			1689.		
	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.
Saudlauksdalur	—	38	5	26	2		14	2	10	14	2	10	12	—	
Eyre (vid Skutulsfjörð)	—	38	3	12	20	—							18	—	
Vestmanneyar	—	38	—	25	til 40	Rdl.									
Hvammur (i Nordurárdal)	—	37	4	42	2		34	4	—	31	—		19	2	
Melar og Leyrá	—	37	1	8	46	4	29	2	6	25	—	6	27	—	
Stafafell (i Lóne)	—	37	—	12	32	4	25	3	—	25	1	8	17	4	14
Hof (i Vopnafyrde)	—	37	—		37	—	27	1	6	22	2	6	29	4	
Stadarhóls og Hvals þing	—	36	5		37	—	30	3	1	30	3	1	14	4	
Laugardalur	—	36	4		40	2	26	4	—	24	—	—	21	1	4
Ingialdshóls þing	—	36	4		36	4	6	4	—	6	4	—	44	—	
Saudafell og Snóksdalr	—	36	2		36	1	22	4	7	27	4	7	23	2	
Kálfholt	—	36	1		27	2	16	2	—	16	2	—	18	5	4
Sandar	—	36	—		24	3	8	2	—	8	2	—	12	4	
Þingveller	—	36	—		38	4	33	2	—	32	—	—	23	—	
Stóruveller og Skard	—	35	3	12	26	—	16	2	12	16	2	12	28	2	8
Kolfreyustadr	—	35	1	4	29	3	20	3	4	20	3	4	22	—	
Saurbajr (á Hvalf. str.)	—	34	5		37	3	28	—	12	27	—	12	25	—	
Kroff þing (i Landeyum)	—	32	5		28	1	8	—		8	—	—	30	—	
Kvennabrecka	—	32	4	7	32	—	27	4	6	20	—	12	13	5	
Kjalarnes þing	—	32	2	7	25	5	9	4		9	4	—	16	—	
Altamyre	—	32	2		29	—	33	2		19	—	10	27	2	
Snör, Laugarbrecka &c.	—	32	2		32	2	6	4		6	4	—	13	2	
Prestbacke og Ospaks Eyre	—	32	1	14	30	—	14	4	3	14	—	3	11	3	
Hvoll og Skúmfjader	—	32	1		27	3	13	2		13	2	—	20	1	11
Marteinstunga &c.	—	31	—	4	39	4	30	2	6	30	2	6	27	4	
Hvanneyre og Bær	—	29	4		24	1	15	—		15	—		18	4	
Gardar og Innrehólmr	—	28	—	12	33	3	13	2		12	4		15	4	
Flateyar og Múla þing	—	28	—	8	15	—	9	2		9	2		12	—	
Hrepphólar	—	27	4	3	28	3	21	2		21	2		17	2	
Gilsbacke	—	27	1	6	24	4	23	1	1 $\frac{1}{2}$	18	3	1 $\frac{1}{2}$	22	4	
Teigs og Eyvindar Múla þ.	—	27	3	4	27	3	14	4	—	14	4	—	21	2	
Kálafell (i Hornafyrde)	—	27	1	4	27	5	17	1	1	17	1	1	12	—	14
Mosfell (i Mosfells sveit)	—	26	4	6	22	4	11	2		11	2		8	—	
Sólheima og Dyrhóla þing	—	26	3		29	1	20	5	1	20	5	1	16	3	4
Biarnanes og Hoffell	—	26	—		21	—	12	3	12	12	3	12	9	1	4
Hallormstadir	—	25	3		19	—	15	5		15	5		16	2	8

rare perhibentur, quæ *Optimæ* vocari solent. *Secunda*, quarum reditus inter centum & quinquaginta imperiales consistunt, quæ numero 15 *Mediocres*

	Ao. 1736.			1727.			1706.			1709.			1689.		
	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.
Torfastader	24	4	12	20	—	—	10	—	—	8	4	—	11	—	—
Þingmúle	24	3	—	20	—	—	18	—	—	16	4	—	12	3	6
Pickvabayar Claustr	24	—	—	16	—	—	12	—	—	12	—	—	13	1	—
Húsfatells, Aas &c. Þing	23	2	—	21	3	—	20	—	—	18	—	—	17	—	—
Mýra, Núps og Sæbóls Þing	23	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—	—	19	—	—
Dvergasteirn og Miðeförðr	22	4	—	28	—	—	13	4	—	17	2	1	1	5	8
Kieldna og Gunnarsholts Þ.	22	3	4	16	5	—	8	—	—	8	—	—	21	4	—
Stadur (i Grindavík)	22	2	—	18	1	—	14	—	—	14	—	—	8	—	—
Skard (i Medallande)	22	2	—	10	1	—	8	—	15	8	—	15	7	1	—
Hage og Briámslukur	22	—	12	20	—	—	5	2	—	5	2	—	12	—	—
Ögurs og Eyrar Þing	22	—	5	32	—	—	19	2	—	19	2	—	22	—	—
Tröllatunga	21	3	—	21	—	—	14	4	—	12	4	—	12	—	—
Reiners og Höfðabrecku Þ.	21	1	—	20	4	—	8	4	—	8	4	—	12	2	8
Olafsveller	21	1	12	19	4	—	16	4	—	10	4	—	5	—	8
Villingaholtt	21	1	12	17	3	—	8	—	—	6	—	—	10	4	8
Stadur (i Grunnavík)	20	—	—	30	—	—	31	2	—	13	—	—	28	—	—
Hvalsnes	20	—	—	—	—	—	4	2	—	4	2	—	9	2	—
Steinsholtt	19	1	11	10	—	—	4	—	—	4	—	—	11	5	8
Otrárdalur	19	—	3	10	5	—	6	1	9	6	1	9	9	—	—
Desfarmsýre	18	5	8	12	2	—	4	—	—	4	—	—	7	2	—
Garpisdals Þing	18	3	2	7	2	—	8	—	—	3	2	—	—	—	—
Reykjadalur	18	2	3	10	2	—	5	4	—	5	4	—	7	5	4
Aas (i Fellum)	18	1	—	16	—	—	12	4	—	14	—	—	14	1	4
Selvogs Þing	17	4	4	19	3	—	10	5	12	10	5	12	18	4	—
Stadarhraun	17	2	—	18	2	—	13	4	12	13	2	6	14	4	—
Einholtt	17	2	—	22	3	—	15	3	7	15	3	7	10	2	4
Aasar (i Skaptártúngu)	16	5	—	13	—	—	5	2	—	5	2	—	14	2	4
Reftadur	15	5	8	—	—	—	1	2	—	2	4	—	5	2	—
Lundur og Fitjar	15	4	8	18	3	—	11	3	12	11	3	12	14	2	—
Hofteigur	15	4	—	8	5	—	5	—	—	5	—	—	7	4	—
Stóredalur	15	3	12	14	3	—	6	4	—	6	4	—	10	—	—
Middalur	15	3	—	16	—	—	14	—	—	6	2	—	8	1	4
Klíftadur	14	4	12	12	—	—	5	2	—	1	2	—	5	2	—
Snaefuglstader	13	5	13	16	—	—	9	2	—	9	2	—	13	4	6
Stöd	13	3	4	7	4	—	4	—	—	4	—	—	6	4	—

Háls

diocres vocantur. *Tertia* centum & octo parœcias numerat, quarum reditus 50 uncias non excedunt, quæ *Minimæ* vocantur. β) Alias autem, & ratione pensionum viduis Sacerdotum solvendarum, quatuor earundem constituuntur clâsses, *Optima* scilicet; *Mediocris Melior*; *Mediocris Inferior*; & *Minima*; de qua divisione mox plura dicemus. 2) Ipsi reditus in *Certos* & *Incertos* dividi solent; illi in prædiorum annuis canonibus & decimis ex quovis prædio solvendis consistunt, hi vero in decimis ex aliis curiatorum facultatibus pendendis, ut & iis, quæ sub *Accidentium* nomine veniunt; cum vero horum utrumque mutationibus obnoxium sit, & ex annonæ caritate aut vilitate aliisque incertis rebus pendeat, neutrum penitus certum dici potest, ut ex subiectarum specificationum diversitate patet. 3) Tales descriptiones (communi loquendi modo *Specificationes* dictas) nobis quinque conspiciere licuit, ut diversas ob causas, ita etiam diversis adornatas temporibus, in quarum nulla, præter ultimas duas, incertos reditus in censum venisse putamus; Easdem per columellas, sub annis, quibus confectæ sunt, lectoris oculis subiicimus, quibus tandem

Designa-

	Ao. 1736.			1727.			1706.			1709.			1689.		
	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.
Háls	—	13	1	9	1	—	7	2	—	7	2	—	6	—	—
Eydar	—	13	1	13	1	—	12	—	—	12	—	—	6	4	—
Hof (i Alftafyrde)	—	13	—	9	1	—	4	4	—	5	2	—	7	—	—
Berufardar og Berunefs þ.	—	12	5	10	4	—	7	—	6	7	—	6	3	1	3
Hjalltafadar	—	11	5	11	5	—	2	—	—	—	—	—	3	—	10
Kaldadarnes	—	11	4	12	9	—	4	—	—	4	—	—	6	—	—
Kyrkiuból	—	11	4	7	12	—	9	2	—	6	3	—	12	2	—
Káltafell (á Síðu)	—	10	2	8	12	—	9	4	—	6	4	—	12	4	10
Arnes	—	10	2	10	2	—	2	4	—	2	4	—	5	—	—
Mosfell (i Grímsnefe)	—	10	1	5	1	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—
Skríðu Claustur	—	9	2	12	14	3	13	2	—	13	2	—	—	—	—
Stadur (á Snæfjallaströnd)	—	9	—	—	17	—	13	1	12	12	3	3	7	2	—
Stadur (i Adalvík)	—	8	—	—	8	—	2	—	—	1	2	9	2	2	—
Sandfell	—	5	3	4	12	5	7	2	9	7	2	9	6	—	—
Stadur (i Súgandafirde)	—	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—
Skeggjastader	—	5	—	—	6	—	—	3	4	—	3	4	2	2	6
Þvottá	—	4	4	—	4	4	3	—	—	3	—	—	1	—	—

Designationem reddituum præbendarum diœcesis Holensis de anno 1748, qualem nos eam accepimus, subjungemus (a).

S s s 2

§. 17.

(a) Designatio reddituum de Præbendis in diœcesi Holana anno 1748.

<i>Toparc. Hunavatnensis:</i>			imper. solid.				imper. solid.
1) Höskuldstader,	—	51	50	3) Bægisá & Bakke	—	30	—
2) Hof & Spákonufell,	—	27	49	4) Myrká,	—	13	52
3) Hialltabacke,	—	11	34	5) Stóre Arfkógur,	—	10	20
4) Thingeyrar, <i>monasterium</i> ,	—	37	40	6) Vellir,	—	37	5
5) Bergstader & Bólstadahlid,	—	26	23	7) Tiörn & Urdir,	—	29	38
6) Hólar & Holtastader,	—	19	82	8) Upfár,	—	8	—
7) Audkúla & Svínavatn,	—	16	13	9) Kvíabekkr,	—	30	—
8) Udenfelt & Mársstader,	—	14	64	10) Hvanneyre & Siglunes,	—	12	—
9) Grimstunga,	—	16	52	11) Midgardr (<i>in</i> Grimsey)	—	19	4
10) Breidebólstadr & Videdalstunga,	—	67	35	12) Grund & Mödruveller,	—	28	—
11) Vesturhópshólar,	—	12	64	13) Miklegardr, Hóll, & Stóre-dalr,	—	20	—
12) Tiörn & Kyrkiuhvammr,	—	18	—	14) Saurbær	—	53	80
13) Stadarbacke & Núpr,	—	45	64	15) Mödruveller, <i>monasterium</i> ,	—	47	64
14) Melftadr,	—	62	46	16) Munkathverá, <i>monasterium</i> ,	—	21	—
15) Stadr við Hrátafjörð,	—	25	87	<i>Toparchia Thingeynsis:</i>			
<i>Toparchia Hegransensis:</i>				1) Laufás,	—	62	82
1) Goddaler & Arbær,	—	35	38	2) Höfde & Grítubakke,	—	29	24
2) Miklebær & Silfrastader,	—	31	86	3) Thauglabakke & Flatey,	—	12	90
3) Hvammr & Keta,	—	17	67	4) Háls, Illugastader & Draflastader,	—	56	62
4) Rípr & Vidvík,	—	21	9	5) Thoroddsstader & Liósfavatn,	—	30	54
5) Bard & Holt,	—	36	52	6) Eyardalsá & Lundarbrekka,	—	18	18
6) Knappstader,	—	9	60	7) Helgastader & Eimarsstader,	—	33	40
7) Reineftader, <i>monasterium</i> ,	—	32	40	8) Reykiahlíð & Skútustader,	—	22	46
8) Hof, Miklebær, & Gröf,	—	32	34	9) Múle,	—	59	74
9) Fell & Höfde,	—	16	12	10) Greniadarstadr & Thverá,	—	163	6
10) Flugumvre & Hoffstader,	—	23	25	11) Nes,	—	16	36
11) Mælefell & Reyker	—	36	80	12) Húfavík,	—	37	—
12) Glaumbær, Holt, & Videmýre	—	54	84	13) Gardr & As,	—	32	52
13) Fagranes & Sióvarborg	—	25	51	14) Skinnastader,	—	31	20
14) Hólar,	—	30	—	15) Presthólar,	—	26	34
<i>Toparchia Vadlensis:</i>				16) Svalbardr,	—	14	43
1) Hrafnagil & Kaupáng,	—	47	54	17) Saudanes,	—	21	6
2) Glæfæbær, Lögmanshlíð, & Svalbard,	—	26	83				

§. 17.

Ex tam modicis proventibus, præter familiæ sustentationem, varii solvendi sunt census. α) *Pastoribus emeritis*, quibus res tam angusta est, ut ex propriis facultatibus sustentari nequeant, ex melioris notæ præbendis pensio quædam solvenda est, quam antiquam fatis Satraparum & Episcoporum constitutionem Fridericus Quartus publico edicto confirmavit (a).

§. 18.

β) Altera *pensio* quotannis solvenda est *sacerdotum viduis*, quæ ab anno 1650 usque ad annum 1750 tantum in anno gratiæ, seu primi anni post mariti mortem proventuum fructione constitit, sed anno 1750 Regi constituere placuit, ut posthac præter annum illum gratiæ certa portio ex quavis melioris notæ præbenda, quotannis contribueretur, in hunc modum ad reddituum caput accommodata, ut præbendarum jam quatuor instituerentur classes, ex quarum *Optima*, eas complectente præbendas, ex quibus centum aut plures imperiales conductori proveniunt, octava pars viduæ cederet; Ex altera autem classe *Meliores mediocres*, ut ibidem vocantur, continente parœcias, quarum redditus inter 100 & 60 Imperiales consistit, decima pars viduæ concedenda est. Ex *Tertiæ* autem classis præbendis, quarum census est inter 60 ac 50 Imperiales, vidua duodecimam partem reportabit. Si vero contingat in his parœciis nullam esse viduam, *Primæ* classis præbendæ quotannis, pauperi cuidam Sacerdotis viduæ unum Joachimicum erogent; *Secundæ* coronatum Danicum, *Tertiæ* femiunciam; Reliquæ vero, quarum census inter 40 & 30 Imperiales consistit, tertiam uncix partem contribuant (b).

§. 19.

Magna illa, quæ ante Reformationem *in templa*, eorumque ministros, viguit *munificencia*, post puriorem introductam Religionem, non cessasse

(a) Vid. supra pag. 483 seq.

(b) Plures exinde erogationes sacerdotibus imperatæ sunt, quamvis salariis eorum non auctis, quæ tamen cum post annum 1740 imperatæ sint, ad nostrum non pertinent institutum.

cessasse modo, sed evanuisse videtur, cujus causa non ipsa fuit Religio, sed perversus cogitandi modus aut prava de talibus persuasio, quod non magnopere mirabitur, qui humani ingenii affectus probe observaverit, qui facilius inter duo extrema volvuntur, quam ad ea, quæ in medio sita sunt, subsistunt, usque dum primus in ipsa mutatione conceptus ardor paululum refrigerit; hinc est, quod primo a Reformatione seculo vix ullam (a) in pios usus notabilem donationem invenies, præter quam quod celebris ille vir David Gudmundi filius templis, quorum ipse patronus fuit, testamento legavit (b); quod utrum ut verus fidei fructus, an vero ut Catholicismi reliquiæ, & bonorum operum fiduciæ effectus, respiciendum sit, dicere non habemus, licet ad mitiorem inclinemus sententiam; Sed secundo hoc a Reformatione seculo, de quo jam nobis sermo est, prisca illa pia munificentia quadamtenus reviviscere & renasci cœpit, ut ex dicendis patebit.

§. 20.

Primus itaque a Reformationis tempore (quantum nobis innouit) hanc munificentiam viam suo exemplo aliis monstravit *Thorlucus Biarni filius*, Pastor Helgafellensis & Præpositus Ecclesiarum Snæfellsnensium, qui prædium *Drápublíd* cum 5 vaccarum æqvamentis (5 qvyllder) legavit Sacerdotibus Helgafellensibus & ejusdem parœciæ egenis, ita ut Sacerdos prædii, pauperes autem annuam vaccarum, mercedem adipiscerentur. Alter, qui se a reliqua multitudine tali donatione distinxit, fuit *Mag. Brynjolfus Svenonius*, Episcopus Skalholtensis, qui prædia *As* in Fellum & *Dvergastein* in Mioafiordo, cum aliquibus vaccarum æqvamentis earundem parœciarum Sacerdotibus in sempiternum habitaculum reliquit

S s s 3

&

(a) Domini Gudbrandi Episcopi Holani in egenos ministros Ecclesiæ munificentiam his verbis laudat Dominus *Arngrimus Jónæ* in *Athanasia Gudbrandiana*: *Quumque videret, præterea aliis adhuc aliud deesse, in illorum subsidium, de his redditibus non nihil decedere & decerpi passus est.* Conf. *Crymog.* pag. 251. quod non ita accipiendum, acsi ipse pauperibus sacerdotibus prædia quædam de suo dederit, sed quod ipse pariter ac Episcopus diœceseos Skalholtinæ prædia quædam ad templa Cathedralia pertinentia illis ad inhabitandum cesserit; quod cum jussu Regio factum sit, ad talem munificentiam, de qua jam agimus, referendum non est. Conf. supra pag. 20. 310. 371 sq.

(b) Vid. supra pag. 232. sqq.

& donavit, quæ donatio conjunctim æstimata, ad minimum 400 Imper. æquat. Hujus vestigia legit *Gudmundus Thorleifi filius*, qui anno 1720 prædia *Preßbacka* in *Hrutafjord* & *Briamslek* in *Bardaströnd* eidem usui, scilicet ut in Sacerdotum perpetua habitacula transmutarentur, testamento cavit. Omnes autem tali munificentia vicit *Mag. Jonas Arnæsonius*, Episcopus Skálholtenfis, legando prædia: α) *Garpsdal* ejusdem parœciæ Sacerdoti. β) *Strönd* in *Selvogo* cum adjunctis villulis itidem loci Parrocho. γ) *Berufjörd* in Toparchia Mülensi cum annexis prædiolis Sacerdoti in *Berufjardarströnd*. δ) *Arnarbæle* in *Grimsneso* Sacerdoti Mosfellensi. ε) *Geitagil* Pastori Saudlauksdalensi. ζ) *Veigastade* Svalbardenfi, & *Haafoss* Otrardalensi in Toparchia Bardastrandensi; quorum pretium facit 2000 Imper. Quartus in horum ordine occurrit *Crinus Dadonis*, Prætor Toparchiæ Dalensis, qui templo Saudlauksdalensi *Minne* ac *Ytregard* & dimidium prædiorum *Stærre* & *Innregard* cum quatuor vaccarum æqvamentis; Sacerdoti Garpsdalensi legavit villulam quendam, ut & templo & Sacerdoti Skardstrandensi aliud prædiolum. Quintus est *Olaus Olai*, qui templo Helgafellensi & ejus Sacerdoti legavit villas *Hlidarhus* & *Ananauß*. Quibus tandem accedunt *Bogus* & *Helena* Benedicti Hrafnseyensis liberi, qui templum Dagverdarnefense fundarunt, & in Sacerdotis sustentationem 5 hundredas ejusdem prædii & villam *Nyp*, cum tribus vaccarum æqvamentis legarunt.

§. 21.

Nec penitus defuere qui etiam in alios pios usus aliquid erogarunt, inter quos iterum occurrunt *Mag. Brynjulfus Svenonius*, Episcopus Skálholtenfis, qui prædium *Reiner* in *Akranes* legavit viduæ cuidam pauperi, quæ tres aut plures haberet orphanos, usquedum natu minimus annos haberet quindecim; Cujus annui redditus, cum salario Præpositi Borgarfjordenfis, qui perpetuum agit donationis ephorum, tum temporis fuerunt 15 Imper. ut donatio 300 Imper. æstimanda fuerit. *Thorlacus Skuloni*, Episcopus Holensis, studioso cuidam Hafniæ Theologiæ operam danti, redditus prædii *As* in *Hörgardal* legavit. Ejus vero filius *Mag. Theodor* *Thorlacius* Episcopus Skálholtenfis viduis & pauperibus in Toparchia Skagafjordenfi attribuit redditus prædii *Vallholtt*. *Sigrída*, *Mag. Jonæ Widalini* vidua, orphanum quendam in tribu *Eystrahrepp*, redditibus prædii

prædii *Hrafnstöpter* in perpetuum educari destinavit. *Gudmundus Hako-*
nis, Toparcha Hunavatuensis, pauperibus legavit prædium *Hamar*, cum 6
 vaccarum æqvamentis. Plura forte hujus farinæ recitari possunt, quæ no-
 stram fugerunt notitiam, hæc autem sufficere videntur, ad demonstnan-
 dum, non omne de pauperibus bene merendi propositum, aut tale pie-
 tatis exercitium, emortuum fuisse, licet cum largissimis Pontificiorum
 erogationibus non sint comparanda, quæ si non coactæ, certe ex necessi-
 tate, aut ut aliquid mererentur, provenere.

§. 22.

De *decimis*, utpote tributo ab omnibus solvendo, ut & templo-
 rum, sacerdotum, scholarum, & pauperum, præcipuo fulcro, hac tem-
 pestate, perinde ac alias subinde, certatum fuit; Præcipua autem litis ma-
 teria fuit, *utrum decimæ ex templorum fundis solvendæ essent?* Incaluit ma-
 xime hæc controversia in diocesi Skalholtina (a) circa annum 1641, ejusque
 primaria causa exstitit Vigfusius Gislai filius, Toparcha Arnesensis, qui
 per suum Vicarium Ormum Jonæ publico judicio sanciverat, ut ex om-
 nibus templorum fundis, in eadem Toparchia sitis, decimæ solverentur,
 inque eo fuit, ut sanctio provincialis a Nomophylacibus confirmata in
 leges referretur. Cum vero plurimi fundi cathedrales in provincia Arne-
 sensi siti sint, & Edicto Regio dato anno 1619 cautum esset, ut decimæ
 fundorum ex eorum annuis mercedibus solverentur, Præsul Skalholtensis
 suam, ut & Sacerdotum ditiores habentium præbendas (b), agi causam
 cernens, in Senatum venit, & publice protestatus est, talia nova esse
 tributa,

(a) Holanæ dioceseos incolæ priore Seculo de hac re contenderant, acceperantque Regia Re-
 scripta 1575 & 1591, quibus mandatur, ut ex omnibus prædiis, cujuscunque tandem
 sint, decimæ solvantur, ut supra monitum est, quod nihil ad se pertinere Skalholtens-
 es contendebant.

(b) Hic probe notandum est solius Episcopi & ditissimas habentium paræcias sacerdotum fer-
 rum in igne fuisse, nam si decimæ prædiis imposita fuissent, certe ex eo magnum ce-
 pissent detrimentum, quippe ex fundo qui 20 hundredis æstimabatur, canonis nomine
 ex vulgari usu solvenda fuit una Hundreda seu 4 imperiales, ex eodem fundo decima-
 rum nomine 24 ulnæ seu 96 oboli, qui annuam mercedem tantundem imminuebant;
 quod probe videns Episcopus, velis remisque contranitebatur, ne talis consuetudo in-
 valesceret.

tributa, quæ nemini, præter Regem, imponere liceret; Ipse etiam Cathedralam Skalholtensem sibi collatam fuisse iisdem juribus, conditionibus ac privilegiis, quibus sui gavisi fuissent prædecessores, atque eorum tempore fundi cathedrales a decimarum erogatione liberi fuissent, ergo & sibi idem competere privilegium; Allegavit præterea ut suæ sententiæ firmitatem Christiani III Rescriptum editum 1556, quo vetatur fundos ecclesiasticos juri-dictioni politicæ (a) subjici sine Regis venia; tantaque feveritate causum egit, ut ab omnibus in eam iretur sententiam, decimas quidem solvendas esse, sed utrum a colono, an vero ab usufructuario, ad Regem referendum esse, quo pacto causa primo perendinata, tandem oblivioni data fuit.

§. 23.

Licet hac vice ita sopiretur controversia, identidem tamen laceratos movere visa est, plane autem surrexit anno 1739, cum Helgo Jonæus Sacerdos parœciæ Stadenfis in Grindavik dato ad Regem supplice libello quereretur, in tota parœcia non exstare nisi fundos cathedræ Skalholtensis, ex quibus nec templo, nec Sacerdoti, ullæ solverentur decimæ, unde utrique interitus immineret, quocirca subjectissime petiit, ut a colonis Grindavicensibus tam templo, quam pastori, decimas solvi injungeretur; Quod petitus Episcopus Arnæsonius, colonis id sine ullo suo & cathedræ damno competere & injunctum iri putans, quantum in eo fuit, adjuvit & commendavit, nescius forte aut oblitus Rescripti Regii editi anno 1619 (b). Sed Islandiæ Satrapa Henricus Ochsen contrarium sentiit, quodque

(a) Vid. supra Tom. 2. pag. 335. Sed quid Judæo cum verre, & quid decimarum solutione cum fundorum cathedralium mutatione & abalienatione? Sed quicquid sit; hoc tamen sophistinate Præful causam hac vice obtinuit.

(b) De hoc Edicto varia exstant juris consultorum sententiæ, quidam enim hic α) Utuntur interpretatione extensiva; & pro *Böndernes gaarde* intelligunt, omnes villas quæ a colonis incoluntur, qui & in verbis, *den som gaarden ejer*, inveniunt, non tantum possessores, sed & usufructuarios. β) Alii autem verba, ut sonant, intelligunt, & pro *Böndernes gaarde* tantum accipiunt villas a laicis possessas (vulgo *Proprietariis gots*) quod sequentibus verbis firmiter; *Den som gaarden ejer*. Cum manifestum sit, hæc duo prædicata unam eandemque personam denotare, sed possessores tantum usufructuarios, non esse pleno jure possessores. Priorem sententiam tenuisse videtur Sve-nionius,

qvodqve præfens confvetudo ut antiquiffima, ita & incolis aptiffima videretur, mutatio enim novum imponeret tributum; Unde Regio tandem mandato fancitum fuit, ut non tantum per tractum Grindavicensem, fed univerfam Islandiam, decimandi confvetudo, qvæ huc usqve invaluerat, poft hac etiam obtineret (a), qvod Edictum longæ huic qverelæ & controverfiæ finem impofuit.

§. 24.

Templa hoc temporis tractu nec nova exstructa, nec antiqua destructa, fuisse fcimus (b), *nec quidquam circa eadem innovatum, nisi qvod reliqvis jam ut templa in Regiis fundis sita ædificarent, injunctum fuit* (c).
Idem

nonius, ideoqve obstitiffe, ne decimandi confvetudo in villas cathedrales introduce-
retur. Posteriorem autem foviffe Arnæfonium valde est verifimile; colonorumqve, certe
in hac re, non magnam curam gessiffe videtur. Dictum hocce Edictum sæpius a no-
bis allegatum, vid. supra pag. 61.

- (a) — — " Da Biskopen ellers holder Præstens allerunderdanigfte Anføgning, for faa vidt
" den af ham begjærde Tiende angaar, efter Love og Forordninger for ret og billig,
" men du udi din herom til Vores Rentekammer indfendte Forklaring beretter, at Tien-
" den paa den Maade, fom nu fkeer, fira ældgammel Tiid, at være ydet, faa at det
" maatte agtes for et nyt Paabud, ifald den anderleedes fkuile erlegges. Thi give Vi
" dig hermed allernaadigft tilkiende, at der ved oven anførte Præstens Helge Jonfons
" allerunderdanigfte Anføgning, intet er at giøre; Og ville Vii allernaadigft, at det
" med Tiendens Ydelfe paa Island herefter, fom fædvanligt, fkal forholdes. Derefter
" du dig allerunderdanigft haver at rette, og vedkommende fligt til allerunderdanigft
" Efterretning at tilkiende give. Befalendes dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Fride-
" richsberg den 8 Maji 1739. "
- (b) Insignis illa circa templa & sacella mutatio, qvæ in annum 1765 incidit, originem de-
bet Epifcopo Domino Olao Giflonio, ut ex Generalis Ecclef. Dan. & Norveg. Inspec-
tionis Collegii literis ad eum datis anno 1750 confpici poteft. Sed rem ad umbilicum
duxit Islandiæ Præfetus Magnus Giflonius, cum Hafniæ effet anno 1764, illiqve debent,
tam Proprietarij fi quid luci inde ad eos redundaverit, quam pauperes Pastores fi quid
damni inde paffi fint.
- (c) Anno 1619 templum Bessåftadense prima vice a reliqvis templis exstructum fuit. Altera
autem vice id factum est circa annum 1726, nam intermedio tempore, feu circa an-
num 1680, Johannes Klein chorum feu adytum, ipsum vero templum ejus successôr
Christophorus Heidemann fuis aut Regiis impensis sine qvodam publico adjumento
ædificari

Idem etiam de sacri ordinis personis, *Diaconis* sc. & *Studiosis* dicendum est, quod eorum res & conditio in eodem plane statu manserit ac sub priore periodo; De *Studiosis* tamen singulariter memorari potest, quod si eos contra sextum præceptum peccare contingeret, post duorum annorum pænitentiam a Synodo & Episcopo sacerdotalia privilegia eis restitui solebant; quæ consuetudo invaluit quamdiu celeberrimus heros Henricus Bielke Islandiæ Ephoriam gessit, sed cum illius morte penitus evanuit. Reliquæ autem mutationes, quæ circa has res & personas actæ sunt (a), non ad præsentem, sed sequentem pertinent Periodum, quæ ideo posteris nostris enarranda reservamus.

§. 25.

Quæ vero ad *externum Ecclesiæ statum* pertinentia aliquam hoc temporis intervallo, ab anno scilicet 1630 in annum 1740, singularem mutationem & reformationem subierunt, sequentia præcipue sunt: 1) *Le-proscrum status*; in quorum gratiam anno 1650 quatuor Nosocomia, unum in quovis insulæ quadrante, instituta fuerunt, iisque redditus assignati. 2) Episcoporum ut & Sacerdotum viduæ *Anno gratiæ* beatæ. 3) *Inutilia*, obsoleta & superflua *templorum inventaria* & possessiones, quæ possessoribus majori fuerunt oneri quam usui, in egenorum Sacerdotum sustentationem conversa; quicquid enim hoc modo mutatum, id non abalienatum, sed in meliorem usum conversum fuisse censendum est. 4) *Templis* postliminio *restituta jura oræ maritimæ*, quæ illis sub prætextu Regii edicti dati 1595 injuste ablata fuerunt. Omnia hæc Henricus Bielke, referente & instigante potissimum Episcopo Brynjolfo Svenonio, effecit, ut in hujus viri historia personali Sect. 3 Cap. 2 legere licet, quo lectorem remittimus, ne actum agamus.

§. 26.

ædificari curarunt. Tertia vice circa annum 1750 templa etiam ad ejus extructionem symbolam facere iussa sunt; Sed quem illius tulerit fructum, nobis non liquet. Ingialdsholense templum circa annum 1695. & Vestmannejense aliquando, publico sumtu extructa fuerunt.

- (a) De Diaconis & Studiosis eorumque annuo examine Regium exiti mandatum 1746 ut & alia magno numero, quæ hic enumerare nostri non est propofiti.

§. 26.

Hereses & Schismata, ut nunquam in Islandia audita fuerunt, (nisi universa Religio Catholica, quamdiu illa viguit, in hunc censum venire debeat) ita nec hoc tempore, præter scrupulos & opiniones Rustici cujusdam, non quidem stulti, sed valde scrupulosi & opiniosi, *Helgii Ejsolfiæ*, qui lingvæ Germanicæ non plane rudis, inciderat in libellos Socinianorum (a) eadem lingua scriptos, & ex iis catechismum aut systema quoddam concinnaverat, quod liberis suis aliisque inculcare constituerat, sed sagacitate Parochi Biörni Theodoridæ proditus, ad Synodum Ecclesiasticam citatur, ubi dexteritate Præpositi & auctoritate Nomophylacis Sigurdi Biörnidae convictus, palinodiam cecinit, omniaque, quæ concinnaverat scripta, delere promisit, constat enim ex Actis Synodi Grundensis, habitæ anno 1686, Helgonem, negasse aut dubitasse *de Deitate Filii & Spiritus sancti* ut & *de Sacramentorum usu*, & divina in iisdem præsentia, deque his duos promississe & Præposito tradidisse a se conscriptos libellos, reliqua autem quæ ejusdem farinae habeat, se curioni traditurum, nec talia scribendo aut disputando posthac ulli fore scandalo, promississe, quod etiam sancte præstitit, suspicio autem heterodoxiæ, & ipsi quamdiu vixit, & quibusdam ejus posteris divi adhæsit; Quod autem quidam fabulantur de *Beinteino* quoddam, qui ad Papismum deflectens, Episcopo Theodoro Thorlacio magnam facessiverit negotium, nihili est; Nam Beinteini error, siquis fuit, non fuit Papismus, sed Socinianismi quidam gustus, qui nec in scriptis, nec in publica confessione constitit, sed intra absurdas quæstiones & parum fundatas disputationes stetit.

§. 27.

Quantum hoc tempore res literaria, præsertim vero *Studium Theologicum*, profecerit, dici vix potest, quod Episcoporum vigilantia acceptum referendum esse in confesso est, uterque enim Skulonius & Svenonius

T t t 2

fuerunt

(a) Conf. PONTOPPIDANI *Annal. Eccles.* Tom. 4. pag. 485. ubi libros Socinianorum Havnæ paulo post annum 1660 quibusdam in pretio fuisse innuit; Tales libros a mercatoribus in Islandiam transvectos, ibidemque a nonnullis etiam emtos fuisse, nullam est dubium, nam natura hominis est novitatis avida, & — Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.

fuerunt viri eruditione & pietate conspicui, zelo officii & amore religionis ardentis, tantæque auctoritatis, ut ad eorum nutum omnes eorum subditi sese componere certarent; Eorum itaque tempore doctrina Catechetica plusquam antea urgeri cœpit; Illi orationibus publicis & pro concione habitis ex compendiaria *Corvini*, aut paullo uberiore *Viti Theodori* Postilla recitatis, quæ huc usque pleraque pulpita occupaverant, non contenti, concionatores, ut orationes ad populum habendas ipsi conscriberent. & memoriter non vero ex libello recitarent, iusserunt; ab auditoribus enim exigi ut memoriæ mandarent, quæ ipsi semel prælegerent, id autem facere nolle, ac idem esse ipse nescire quæ alios doceret, aut cæcum agere ductorem, & aliis gravia imponere onera, eadem autem non minimo digito attingere.

§. 28.

Festa & dies sacri iidem plane fuerunt, præter solennes quasdam supplicationes, quales fuerunt: Anno 1664 d. 5. 6. 7. Julii, sed cum mandatum in Islandiam iisdem præterlapsis demum inferretur, eorum loco ab Episcopo assumti sunt 5. 12. & 19. Octobris. Anno 1666 d. 19. Julii. Anno 1673 d. 26 Septembris, ut & 3. & 10. Octobris. Anno 1676 d. 2. 3. & 4. Augusti. Sed cum mandatum exactis his diebus in Islandiam demum veniret, eorum loco sacro huic exercitio destinati fuerunt dies 4. 5. 6. Octobris. Anno 1677 loco denominatorum dierum, sumti sunt 3. 4. & 5 Octobris. Anno 1682 destinati sunt huic exercitio 2. 3. & 4. Augusti. Anno 1683 27 Julii 3. & 10. Augusti. Anno 1679 d. 30. & 31. Julii, ut & 1 Augusti. Anno 1680 Jubilæum pro restituta pace d. 15. Augusti. Anno 1684 d. 15. 22. 29. Augusti. Quorum agmen tandem clausit & loco omnium tandem institutus fuit anno 1686 d. veneris quartus a festo Paschatos, qui hodie dum durat.

§. 29.

Ceremoniæ & Ritus Ecclesiastici iidem prorsus ac antea fuerunt, usque ad annum 1687, quo nova *Rituum ordinatio* a Christiano Quinto edita in Islandiam translata fuit, exinde autem non quidem simul ac semel, sed paulatim mutari cœperunt; Psalmodia tamen eadem mansit, nisi quod cantus latinus obsoluit, quod multos antiquos & mediocriter doctos Parochos, præcipue autem prorsus indoctos Rusticos, male habuit.

§. 30.

§. 30.

Anno 1717 magna festivitate in memoriam Reformationis, factæ anno 1517, celebratum fuit *Jubilæum*, ob statum incolarum & situm regionis ita institutum: Die 31 Octobris, qui fuit 23 Dominica post Trinitatis, concionatores ex his Evangelii verbis, *dote Cæsari quod Cæsaris est, & Deo quod Dei est*; occasionem sumserunt loquendi de patrum nostrorum sub Papismo errore, qui non Deo, sed Sanctis demortuis, quæ Dei erant, dederant; Quæ autem Cæsaris erant, Pontifici Romano dederunt, ut & de nostro officio, qui lucem habentes in luce ambulare debemus, ut suum cuique, præsertim vero Deo, quæ ejus sunt, demus. Die 1 Novembris, qui fuit omnium Sanctorum Festum, ductu solitorum textuum solennes Deo ab accensam iterum clariorem Evangelii lucem grates solvebantur. Die 5 Novembris, feria hebdomadis sexta, solennis festivitas instituta fuit, & ante meridiem in concione explicata verba *Amos* cap. 9. v. 11; Sed post meridiem verba *Pauli* 1 *Thess.* 2. v. 13. Tandem vero die 7. Novembris, qui fuit Dominica 24 Post Trinitatis, Oratores sacri pro concione in hæc Evangelii verba: *fides tua te salvavit*, commentari debebant de vera & viva in Christum fide, quæ nos salvos facit, non vero opera electitia; Quod Jubilæum & primum & huc usque unicum est quod in memoriam Reformationis in Islandia unquam celebratum fuit.

§. 31.

Papismus jam penitus eradicatus dici potuit, præter paucas quasdam reliquias, seu antiquas consuetudines, quarum plurimæ prorsus innocentes & adiaphoræ fuerunt, licet a nonnullis, quibus quævis nova placent, sed antiqua omnia sordent, ut periculosa & mali exempli damnaverentur; Sed evulsis, quæ in veneratione simulacrorum consistebant, *superstitionibus* & aliis ejus modi nimiam sapientibus pietatem, alia haud melior successit, in varia variorum characterum usurpatione consistens, adhibitis partim dictis quibusdam Biblicis, partim sacris precationibus, vel etiam adjurationibus, quibus vani & futiles quidam, tam ad sui defensionem, quam, quando ita placuit, ad aliorum, infestationem, uti se posse credebant, quod deliramentum vulgus *incantamenta* aut *necromantiam* vocabat. Qui inter Sacerdotes hujus criminis primus post Reformationem publice infumulabatur, fuit *Illugus Jonæ*, Pastor, ut puto, Kalfafellenfis,

sed cum nullis idoneis testibus convinci posset, licet valde suspectus haberetur, judicum sententia anno 1633 absolutus est. Sed *Gudmundus Jonæ* Pastor Hvalsnesensis anno 1630 *Olaum Petri* insimulavit, quod uxori suæ characteribus magicis nocuisset, quæ causa, post multas ambages, in fumos demum abiit. Omnes autem laicos hujus criminis reos peractos enumerare tam longum est, quam tædiosum. Alibi etiam hanc futilitatem inolevisse patet ex Edicto Christiani Quarti anno 1617 universis subditis proposito, quo talia prohibentur, & ut severe puniantur, mandatur.

§. 32.

Sed inter laicos hujus criminis publice primus convictus fuit ardelio quidam, nomine *Jonas Gudmundi*, sublimiorum artium, præsertim physica & metaphysica gnarus semet professus, cujus physica in lapidum, herbarum, avium, piscium, aliarumque rerum naturæ hyperphysicæ cognitione, ut ipse gloriatus est, constitit; Metaphysica (si diis placet) in conversatione cum *Alfis* (a) seu semidiis & faxicolis, eorumque intima cognitione, conversatione & amicitia, item vario runarum & characterum usu quam frivolum plane scientiam aut futilitatem circumforaneus homo passim disseminavit, usque quo tandem anno 1631 in jus vocatus, exilio mulctandus censebatur, quam injuriam innocenti sibi, ut ipse putavit, factam, Regi quæstus est, qui anno 1637 Satrapæ & utrique Episcopo rescripsit, ut causam novo examini subjicerent, sibi que, quid commisisset, referrent. Eodem itaque anno in generali Dicastrio hanc causam 24 utriusque ordinis consultissimis viris examinandam & discutiendam commiserunt, ubi, ut antea, libellum Runico-Theologico-Medicum a se scriptum professus est; Libellus autem sequentia capita continuit, quorum cuique proprius adscriptus fuit inusitatus character unicum dicto aliquo Biblico & precatiuncula: 1) *Antidotum contra incendium.* 2) *Hæmorrhagiam.* 3) *Arma.* 4) *Libidinem.* 5) *Insaniam.* 6) *Malos genios.* 7) *Perversa judicia.* 8) *Tentationes Sathanae.* 9) *Præsidium contra hostes & aliorum odia.* 10) *Contra iram.* 11) *Metum hostibus injicere.* 12) *Liberatio gravidarum.* 13) *Versus contra lapsum.* 14) *Contra naufragium.* 15) *Contra incendium.* 16) *Contra furtum.* 17) *Diluvium & inundationes.* 18) *Tenesmum*

(a) De *Alfis* vid. supra pag. 368 seqq.

Teneſſimum hominum & animalium. 19) Viſiones phreneticas. 20) Tonitrua. 21) Pro victoria & bellis. 22) Ad acumen armorum auferendum. 23) Nomina digitorum Chriſti. 24) Dica vulpium. 25) Amuletum contra damnum ex igne, aqua, & armis; ſi fides adſit. 26) Benediſtio victorioſa matutina. 27) Contra tempeſtates maritimas. 28) Contra invaſiones manium maritimorum. 29) Characteres contra uterum, diabræam, anorexiam, tuſſim, ſcabiem & cephalalgiam. 30) Iſchemata varia &c. Hæc cum ſe ipſum uſurpaſſe & alios docuiſſe confeſſus eſſet, judicum ſententia proſcriptus fuit. Quæ hic annotavi, partim, ut artis futilitatem oſtenderem, partim, quia hicce Jonas eandem per totam fere Islandiam diſſeminavit, & hæc cauſa quaſi clauſicum fuit ſequentium turbarum ac vivicomburiorum, quæ ſubſequenti 60 annorum ſpatio eccleſiam Islandicam infeſtarunt.

§. 33.

Nam ſufflaminato & ære penitus diruto frivolo hocce Jona, ars tamen (ſi modo futiliſſimæ vanitati artis nomen dari debet) non tantum permanſit, ſed etiam longe lateqve per omnes Islandiæ quadrantes propagata eſt, tantasqve fixit radices, tamqve funeſtum fructum tulit, ut ſpatio 60 annorum 20 circiter homines ob necromantiam aut ejus ſuſpicionem vivicomburio perierint; Conſulto ſcripſi ſuſpicionem, nam tam panicus mortales invaſerat terror, ut quævis repente incidens procella, quodvis vaccæ, agnæ, eqvi, imo canum, & felum malum & morbi, ut hominum inopinata accidentia taceam, nil aliud quam magiæ effectus & diabolici inſultus haberentur, ſtatimqve aliquis tanti mali auctor inveniebatur, cui ſemel abominandi criminis accuſato, aut id 12 virali juramento negandum & amoliendum erat, aut in rogo pereundum, nam medium non dabatur, & quod in tali cauſa peſſimum, licet nullus eſſet accuſator, ſi modo characteres quidam inſoliti in cujuſdam maſſupio invenirentur, eadem via illi incedendum erat, id eſt aut pereundum, aut 12 virali juramento negandum, quod faſcinatis illis temporibus non facile fuit; Tantus enim nominis & honoris divini zelus, tantuſque incantamentorum timor & odium magiſtratus noſtros ceperat, ut omnes inſolitos characteres, quandoqve etiam vulgares Runas pro incantamentiſ acceperunt, & quodvis inopinatum accidens magiæ effectum eſſe cenſerent, plerique aut neſcientes, aut non obſervantes, ingens illud inter magiam naturalem & diabolicam

diabolicam discrimen, omnesque characterum autores flammis adjudicarint (a), cum fannis aut naticidio digniores fuerint; Qvod tamen non ideo scribimus, ut pio Magistratus zelo insultemus, nec ut hanc stultitiam excusatum ire velimus, nec tandem ut negemus quosdam horum, ad minimum unum aut alterum, vivicomburio indignum fuisse. Ultimus qui anno 1690 tali pænæ tradendus censebatur, fuit *Clemens* quidam, cujus pæna intercessione Præfecti Mulleri primo dilata, anno autem 1691 Regio jussu in perpetuum exilium mutata fuit, qui eodem anno Hafniam delatus ibidem mox pie obdormivit. teste Enaro Thorsteini filis, Episcopo Holano, qui ei sacrum viaticum porrexit, & morientis confessionem excepit.

§. 34.

Disciplina Ecclesiastica severe satis exercebatur, nam Skalholtenses Episcopi, Svenonius, Vidalinus, & Arnæsonius, ejusdem gravissimi fuerunt executores, nec Thorlacius, licet mitioris & lenti esset ingenii, facile in gravioribus delictis connivebat; reliqui, ne minima quidem sine nota censoria transmiserunt. Svenonius egenorum Sacerdotum delicta aliquot hebdomadam ab officio suspensione castigare solebat, ditiores autem pecunia multavit, sed raro, & non nisi ob enormia delicta, ab officio quemquam removit, cujus vestigia reliqui legerunt, nisi quod temporaria suspensione non utebantur. Plebejis vero ob minima quævis ecclesiastica scandala publicam injunxerunt absolutionem, semper fere allegantes tritum illud *Ordinationis Ecclesiasticæ* effatum: *publice peccans, publice est absolvendus*; Sed majorem excommunicationem solus, quantum scio, Arnæsonius peccantibus intentavit. Nec Magistratui politico, præsertim usque ad annum 1700 aut paullo ultra, tam supina officii negligentia jure obijci potest, qualem Gislaus Oddi superiore seculo suis cœtaneis publico scripto affricuit;

(a) Talis zelus, ne dicam furor, ut quodvis insolitum pro magia diabolica haberent, & magiæ insimulatos flammis traderent, non Islandos tantum priore seculo invalerat, sed plures etiam nationes, ut ex historiis abunde patet, ex quibus exempli loco conferri merentur quæ celeb. *PONTOPPID. Annal. Eccles. Danic.* adfert Tom. 3. pag. 302. 410. 436. 491. 609. 807 &c. quorum quædam nostris exemplis tam similia sunt, quam ovum ovo, ita ut ea referens hæc nostra referre videar, id unum discriminis intercedit, quod mulieres, in primis anus & vetulæ, in Dania tantum; in Islandia autem viri & quidem sæpe florentis ætatis, combusti sunt.

affricuit; Hinc etiam hujus tempestatis Acta publica zeli & justitiæ exemplorum sat fecunda reperiuntur.

§. 35.

Vita itaque & mores, tam Sacerdotum, Prætorum, aliorumque magnatum, quam plebis, quales fuerint, ex dictis facile erit conjicere, nempe, ut, quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu, ita primo hujus temporis quadrante, aut minimum primo vicennio, mores plurimorum priori ætati perfimiles fuisse autumamus, licet paulatim poliri & vitia eradicari inciperent, rariores enim toto 35 annorum tempore, quo Svenonius Episcopatum gessit, Sacerdotum ob scortationes, adulteria, & enormia delicta ab officio depositiones, quam uno sexennio, quod ejus prædecessor Gislaus eidem præfuit. Nec tot tantæque Regum querelæ aut Rescripta de inordinata sacerdotum vita, ut antea, occurrunt, & subsequente tempore adhuc pauciora. Idem etiam fatendum est de viris politici ordinis, qui hoc temporis tractu floruerunt, perrari inter eos tales excessus & libidines, ut de prioribus referuntur, nec officium tam oscitanter gesserunt, raroque eorum judicia & decisiones a superiore magistratu penitus defixa & discessa legimus; Nam si quis ambitus aut negligentia convinceretur, sine omni conniventia officium ei abrogatum ibatur, quod industriæ & cautelæ singulare illis fuit incitamentum; & quod jam de superiorum moribus dictum est, de plebis etiam vita & conversatione dicendum erit, licet non negemus graves subinde casus & enormia peccata in quovis fere statu, præsertim inter plebejos, accidisse, quæ haudquaquam universo populo ut vitium regnans imputari debent.

§. 36.

Qua statum attinet æconomicum, res sæpius, sed per intervalla & vicissitudines, arctæ & angustæ fuerunt, nam anno 1634 ex durissimæ hyemis, communiter a nivis magnitudine *hvite vetur*, seu alba hyems, nuncupatæ, aëris inclementia, quæ pecudes & armenta, præcipuum vitæ & sustentationis in Islandia medium ac fulcrum, magna ex parte sustulit, tanta orta est annonæ caritas, ut multa mortalium millia fame & frigore enecarentur. Simile quid, licet non omnino par, circa annum 1674 accidisse videtur, tandemque anno 1697 memorabilis & inclementia aëris nulli secunda inci-

dit hyems, κατ'ἐξοχὴν *harde vetur* (hyems dura) insignita, quam tres, si non pares, certe non dissimiles, comitabantur (a); quo tempore piscaturæ defectus etiam accedebat, ita ut denuo multa mortalium millia perirent, multiqve fame ac miseria adacti fures ac latrones facti suspendio vitam finirent, ut ex Annalibus satis patet.

§. 37.

Internum autem seu privatum œconomix *statum*, conjugia scilicet, disciplinam domesticam, juventutis educationem, & talia, quod attinet, licet magnum cum rebus Ecclesiasticis habeant nexum & cognationem, Historiæ civilis concinnatoribus reservamus; nobis tantum sufficiat indicasse: α) *Conjugia* & eorundem contrahendi methodum, ut & cæremonias Ecclesiasticas eo pertinentes, easdem ac antea mansisse, præter pauculas mutationes, quas primo *Ordinatio* Christiani Quarti, & deinde Christiani Quinti *Rituale* introduxit; mox etiam post annum 1600 rigor legis de conjugio in gradibus prohibitis contrahendo sedari cœpit, ita ut primo ditiores in tertio cognationis gradu conjuncti veniam matrimonii 300 imperialibus emerent, deinde etiam propiores 80 Joachimicis, usque dum tandem sub annum 1700 & postea consobrini eandem licentiam 12 Joachimicis obtinerent; Severa illa & ad antiquitatis rigorem accommodata *disciplina domestica* paulatim laxari cœperat, ut ex publicis ea de re institutis querelis patet (b); Sed cum ingenti illa epidemica lue, quæ anno 1707 patriam afflixit, penitus fere corruit (c); nam in magna, quæ eandem

(a) De gravitate annonæ aliisque incommodis, quæ *hvitte vetur* secum tulit, legendi sunt *Annales BIORNONIS de Skardsaa* ad annos 1633 — 1635. Sed de pecudum strage & sequente fame quam anni 1674 — 5 — 6 induxerant, ut & annus 1696 & sequentes, legendi *Annales BENEDICTI PETRÆI & ODDI ERICII*, quorum utique fuit earum rerum oculatus testis, eodem enim tempore vixerunt; Inter alia enim referunt anno 1675 1100 mortales in sola Toparchia Thingejensi fame periisse, unde de reliquis, licet tantam stragem haudquaviam æquarent, judicium ferri potest. Pecudum autem & armentorum immensa strages simul facta est.

(b) Conf. VIDALINI *Deo Regi & Patriæ* pag. 53-64.

(c) Avos patresque nostros de disciplina domestica gravem movisse querelam, patet ex monumentis publicis, præsertim illis, quæ jussu Satrapæ Petri Raben anno 1720 acta sunt, quæ cum proluxiora sint, quam huc transferri possint, summam tantum querelarum,

eandem sequebatur, hominum penuria, ne verbum quidem famulatio obloqui, aut frontem contrahere fas fuit, fides autem & obedientia, sola & nimia sæpius licentia emenda fuit. Idem etiam de *liberorum educatione* dicendum est, quæ primo eadem de causa a prisca severitate & continentia degeneravit, moxque sub nova generatione, solute & delicate educata, in tantum abiit licentiam & mollietatem, ut tandem Regia Constitutione de disciplina domestica, data 1746, moderanda aut refrenanda fuerit, quæ quantumque tulerit fructum, enarrare, nostri non est instituti.

§. 38.

A morte Jonæ Nomophylacis. & Herlowii Daa ex Islandia discessu, quorum ille Gudbrandum Episcopum Holensem, hic vero Odum

U u u 2

dum

quæ ex Rabenii scripto in comitiis publice proposito haberi potest, quantum huc pertinet, adscribere lubet: " Hans Kongel. Majsts til Danmark og Norge Bestalter Admiral, saa og Stiftbefalingsmand over Island og Færøe, jeg Peder Raben, Ridder, gör hermed vitterligt, at saasom jeg ugieerne maa fornemme ved min her til Landet Ankomst, efter Hans Kongel. Majsts allernaadigste Befaling, een deel Sager, som gaar i fvang, som ej er gemæs med Hans Kongel. Majsts allernaadigste Villie og Befaling, samt den Skick der bör at være udi eet Land, hvor baade Justitien saavel i den geistlige som verdslige Stand, siunes at være forglemt, i det enhver næsten vil gjøre og lade hvad de befinder for got, hvilket er stridigt tvertimod Hans Majsts allernaadigste Villie, som i alle tilfælde vil have, at hans Underdanere skal handthæves, eenhver efter sit Stand, som vedbör. Altsaa finder jeg höyftienligt: 1) At saasom Tienistefolket her udi Landet gör næsten hvad dem lyfter, ej agtende at de skal udtiene deres Tiid hos Hosbönderne, med den Fliid og Hörsomhed, samt Villighed, hvad af dennem æskes, hvor de have tient, mens at de löber fra samme, ja endog saa fra Syffelet hen til eet andet, uden at have noget Beviis fra deres Hosbonde at de ere kommen fra hannem i rette Tiid som skee bör, samt fra sin Skriftefader at hand udi sin Christendom sig haver forholdet som vedbör, saa og Beviis fra Syffelmanden af hvis Syffel hand bortgaar. Altsaa anbefales hermed Syffelmanden i hvis Syffel slig een Mand ankommer, hannem at lade straffe som en Lösengienger eller Landstryger, og Præsten ej at tage hannem til Alters, förend hand udtaar Kirkens Disciplin, ifald hand ej haver saadan Attest, fra den Præst, hvor hand er fragaaet, som för er mældt. Hvis nogen Syffelmand eller anden skulle animere saadanne Folk til at gjøre sligt, eller at antage dem i deres Syffel uden saadanne Beviser, da maa de forvente dem baade at blive suspenderet, og heel gandske at affettes, til hvilken ende dette maa protocolleres og eenhver Syffelmand det i sin Syffel kundgiøre. Deres Höyærværdigheder Biskopperne, som Övrigheden for Geistlige, tvister jeg ingenlunde paa at jo hver i sit Biskopdöimme det kundgiøre for Provsterne og Præsterne efter min til denhem a parte ergangne Missive. — Af Fregatten Söeridderen, den 10 Julii Anno 1720.

P. Raben."

dum Skaltholtensem Episcopum plusquam vatiniano persequēbatur odio, multumque molestiæ, non modo clero, sed aliis etiam crearunt, ac in ecclesia turbas scandalaque excitarunt, inter Satrapas & Episcopos pax & halcyonia quædam fuerunt usque ad annum 1693, quo Mullerus occasione causæ Hytarnesensis, Theodorum Thorlacium Episcopum Skaltholtensem & haud paucos Sacerdotes prorsus infantes & meris inductus suspitionibus ac calumniis persequi cœpit, eisque satisfactionis nomine 80 uncias argenti expressit, sed eapropter Mullerus Hafniæ, quo fama rei volaverat, a superioribus castigatus, sedatior inde fuit; Maximas autem turbas & scandala excitaverunt, plurimisque damno & impensis steterunt Vidalini & Ottonis Sigurdini sexennales velitationes, mutua odia & calumniæ, quæ non nisi morte Vidalini finiri potuerunt. Arnæsonii autem cum Fuhrmanno & Lafrenzio perpetuus dissensus, licet in aperta odia & mutuas persecutiones non erumperet, magna tamen multis privatim, sed majori damno toti stetit ecclesiæ. Causam autem discordiarum aliam designare nequimus, quam utriusque partis ambitionem aut animositatem, ut & sycophantarum calumnias in turbata aqua piscantium, quibus Præfecti nunquam non circumdati fuerunt, nimiamque fidem habuerunt, quod de viris peregrinis non prorsus mirandum, præsertim cum viri dignitate quadam præditi tales agere susurrone & auriscalpia non erubuerint, ut ex historia personali percipi potest.

§. 39.

Exstiterunt præterea alii casus, si non directe & immediate, saltem mediate & per accidens Ecclesiæ nocivi, in quorum numero sunt, ingens magnorum terræ tractuum vastatio, per aquarum, arenarum, fulebrarum, inundationes & profluvia facta; Multæ & perniciosæ ignis subterranei eruptiones ex *Hekla*, *Körlugiá*, aliisque montibus & locis ignivomis; ingentes terræ motus, & id genus alia, quæ magnum, tam reipublicæ, quam Ecclesiæ, damnum attulerunt, multos enim mortales suis expulerunt sedibus, quorum quidam ingravescēte annona vagabundi & nauci homines facti sunt, alias forte frugi futuri. Taceo magna illa incommoda, quæ mercium commutatio cum propolarum societate Danica incolas affecit, præsertim ab anno 1684, eosque gravi annona pressos & maceratos penitus enervavit, usque in annum 1702, quo mitiorem rerum ad victum ma-

xime

xime necessariorum taxationem nobis indulgit Rex Clementissimus. Lubens etiam præterea epidemicam illam luem, quæ anno 1707 & 1708 plusquam 16000 mortalium abripuit, patriamque ita exinanivit, ut jam post 60 annos pristinas vires & vigorem non receperit, quæ omnia enarrare cum non sit nostri officii, historiæ civilis scriptoribus referenda relinquimus. Hæc autem licet haud pauca attulerint incommoda, non tamen obstaculo fuerunt, quo minus nostra Hierosolyma facta sit in laudem, & quantum sperari potest, in terris, coruscat; Tot enim tantaque vidimus divini favoris documenta ecclesiam conservantis, ejusque commoda promoventis providentiæ accepimus beneficia, ut omnium mortalium ingratiissimi aut stultissimi merito censendi essemus, si ea non agnosceremus, quod ne unquam fiat, faxit Deus Optimus Maximus.

CAP. II.

De scholis, earumque Rectoribus.

§. I.

Cum de scholarum plantatione superius (a) egimus, easdem, aut statum Rei Literariæ in Islandia, ætati hominis assimilare non dubitavimus, quod a nobis factum esse minus mirabitur, quicumque rem utramque penitus pensitaverit, nam ut homo in infantia progredi volens, aut serpit, volutatur, aut titubat, sed sensa animi proferens balbutit & hæsitat, adultus autem & erectus incedere & decentius loqui incipit, ad virilem autem provectus ætatem, hoc mascole, illud autem luculenter peragit, omniaque sua dicta & facta ad ornatum componit, nec ullius honestæ rei rudis aut non capax haberi vult. Talia etiam fata res literaria apud nos habuit, cujus repens, balbutiens & titubans infantia, sed paululum semper maturescens ad annum circiter Seculi prioris 80 aut 90 duravit, exinde autem usque ad hujus Seculi annum quadragesimum floridam juventutem conspici licet, ab eo autem tempore ad nostra usque tempora masculam & matram ejus ætatem durasse haud veremur asserere, licet

U u u 3

quando-

(a) Vide supra pag. 186. sq.

quandoque deliquia quædam & morbos passa sit, qui eandem ad tempus infestarunt, aut vires exferere impediverunt, nunquam autem ita enervaverunt aut enecarunt, quin mox florentior resurgeret, ut ex dictis & dicendis abunde patet.

§. 2.

De scholarum constitutione & literarum in Islandia introductione, statu, docendi methodo, œconomia, aliisque eo pertinentibus supra (a) tam luculenter egimus, ut eadem hic repetere sit actum agere, lectoremque inutiliter detinere, præsertim cum nihil novi adferre possimus, nisi quod jam pleraque in melius mutata & adaucta, majore arte ac solertia agebantur.

§. 3.

Mutationes autem præsertim in eo constiterunt, quod circa annum 1648 scientiæ ad mathesin pertinentes jussu Regio in schola Skalholtina publice doceri cœperunt, adjecto docenti haud contemnendo salario (b), sed cum id cessaret, deponente anno 1661 scholæ moderamen Gislao Enari filio, talium rerum peritissimo, cessavit etiam aut paulatim evanuit publicum harum in schola exercitium, nisi quod Arithmetica qualitercunque coleretur.

§. 4.

Præceptorum autem sive autorum qui prælegebantur, mutatio præcipue in eo constitit, quod loco *Dialecticæ* PHILIPPI Episcopus Svenonius ephoriam scholæ capeffens *Dialecticam* PETRI RAMI introduci curaret, ejus enim magnus fuit cultor & admirator, quam ipse, cum vacaret, discipulis explanare & inculcare solitus erat, ei autem post hujus mortem eliminatæ successit BARTHOLINI *Logica*; Circa idem tempus introducta etiam fuit JOH. AMOSI COMENII *Janua lingvarum*, quæ diu in magno pretio fuit, ut & *Rethorica* RESENI ad quoddam tempus; In Theologia autem *Compendium locorum Theolog.* BIRCHERODII, quibus tandem successit BARTHOLINI *Epitome*.

§. 5.

(a) Vid. loc. cit. pag. 165. sqq.

(b) Vid. supra pag. 457.

§. 5.

Oeconomia autem scholastica, quam anno 1552 præscripsit Hvitsfeldius, si unquam usû recepta fuit, paulatim mutari cœpit, certe non ultra 40 aut 50 annos duravit; Certo enim certius esse putamus, quod post annum 1602, iterumque 1633, quo gravissima annona & immitis aër ita Islandiam exinanivit, ut diu aut nunquam pristinas vires recuperare potuerit, nec periodum scholasticam longiorem fuisse, quam a festo Michaëlis ad festum crucis vernale, nec cibariis aliis quam plane vulgaribus, quibus incolæ communiter uti solent, docentes & discentes alitos fuisse; majores enim impensæ in hanc rem tam inutiles, quam omnibus damnosæ videbantur, ut & revera sunt; Sed sub Thorlacio, Vidalino & Arnæsonio ejus duratio, ad 26 septimanas, seu tempus hyemale, adstringi, victusque valde extenuari cœpit, in Holana vero diœcesi sub Biörnnone Thorleifssonio & Steinone Jonæo, quandoque vix in mediam hyemem ob victus penuriam scholastici sustentari potuerunt. Tandemque œconomia scholastica eo redacta fuit, ut necessario denuo mutari oporteret, quæ, aliaque ejusmodi, sigillatim recensere supersedemus, & ad recensum Rectorum, qui scholarum moderamen gesserunt, nos conferimus.

§. 6.

Jonæ Gissürio, ut pag. 181. innuimus, in pædagogia Skalholtensi *Vigfus*, *Gislai* Hakonidæ Nomophylacis, non sui tantum seculi, sed plurimum forte celeberrimi, filius, natus 1608, depositisque celeriter rudimentis scholasticis, (nam in hoc juvene pleraque præcocia erant) ad externos studiorum gratia tetendit, quibus, primo in Academia Hafniensi, & deinde in Batavia, aliquot annis sedulo incubuit, ita ut anno 1628 viginti tantum natus annos, cum ex peregrinatione reverteretur, inter civium doctissimos numeraretur, eodemque anno vacanti post Magni Olaidæ promotionem in sacerdotium Laufasense scholæ Holanæ præficitur, quam ubi biennio rexerat, cum Skalholtensi anno 1630 permutavit, cui totidem annos præfuit, sed non sine quorundam discipulorum querela, qui majora a se exigere, quam absolvere possent, defectumque ingenii, quod ille sua capacitate metiretur, ut desidiam & negligentiam puniri clamabant, quæ displicentia eo processit, ut quidam manus ferulæ subducerent, & scholam defererent, qui, permittente novo Episcopo hoc tempore

pore Hafniæ constituto anno 1632 in scholam redierunt, quo Vigfusus etiam Præturam nactus Rangarvallensem, hoc officio abivit. Anno 1633 Hafniam transfretavit, cumque anno 1634 edicta quædam Regia, de novis & antiquis Arnam Nomophylacem tangentibus causis promulgarentur, Arnas Vigfusum, quod sibi calumniam & invidiam immerito conflavisset, insinulavit, quod subsequenter inter illos & odii & litium classicum fuit, ex quo non ipsis modo, sed multis etiam aliis magna nata sunt incommoda, usque tandem in foro Kopavogensi iussu & auctoritate Præfecti Regii & intercedentibus utriusque amicis in gratiam redierunt. Uxorem habuit Catharinam Erlendi filiam, viraginem suæ ætatis maximam, ex qua numerosam suscepit prolem, cujus conspicua progenies per Islandiam longe lateque dispersa est. Obiit Vigfusus anno 1647.

§. 7.

Utrum *Jonas Arii* filius proxime Vigfuso successerit, an vero aliquem intermedium habuerint, nobis non constat; Prius plures statuunt, sed ipse Jonas in *Annalibus*, quos concinnavit, ad annum 1633 innuere videtur se tum Rectoris spartam adiisse; Posterius autem si præferendum est, neminem habemus ea statione digniorem, quam Ketillum Jörundi, qui ab anno 1623 Hypodidasalum egerat. Sed hæc ut incerta jam in medio relinqvimus, præsertim, cum de hoc Ketillo in sequentibus plura disserendi occasio sit. Jonas fuit filius Arii Magnæi, viri inter optimates nominatissimi, sed Gudbrandi Episcopi ex filia nepos, in cujus familia ab anno ætatis duodecimo scholam Holanam per sex semestria frequentavit, ex qua 1623 dimissus sequentem annum in avi domo transegit, sed 1624 in Havniensem Academiam transmissus, anno 1628 artium Baccalaureus creatur; Anno 1629 in Islandiam reversus, domi se apud patrem (ut videtur) continuit, usque ad annum, quo scholastico munere fungi cæpit, cui duos (aut tres) annos cum dimidio præfuit; Nam audita Magni fratris sui morte, statim post festum Natalitiorum 1636 scholæ valedixit, quem ut morosum & turgidi ingenii non multum lugebant discipuli. Reykholas itaque se conferens, privignam fratris statim duxit uxorem, Vatnsfiordumque cedente Gislao Enari adeptus est, nec multo post Præpositus Toparchiæ Isafordensis constitutus, utrumque officium ad mortem usque retinuit, quæ in annum 1674 incidit. Scripsit, aut in Islandicum sermonem

nem transtulit *Conciones in Passionem Domini*, quæ Holis 1668 editæ sunt. Exstant etiam hymni quidam inediti, qui ei tribuuntur. Præterea etiam continuatio *Annalium Flatejensium* ab anno 1395 ad annum 1666 inclusive, succincta valde, & exotica præcipue adferens, ex compendiis JOHAN. NANSENI & CONR. ASLACI compilata, quæ autem Islandiam concernunt, maximam partem ex *BIÖRNI SKARDSAÆNSIS Annalibus* excerpta sunt.

§. 8.

Ketillus Jörundi natus anno 1603 Efstadali in Grimsneso intra Toparchiam Arnesensem, quadriennis patrem amisit, sed decennis scholam Skalholtinam frequentare cepit, rude scholastica anno 1620 donatus, Hypodidascali officio per biennium functus est; Anno 1622 ad Hafniensem se contulit Academiam, unde mox sequente anno, bonis Professorum munitus testimoniis, in patriam redux altera vice Conrectoris officium suscepit, quod usque in annum 1631 continuavit; Tunc autem una cum Gislao Oddi filio Episcopatus Candidato Hafniam iterum petiit, & anno 1632 inde reversus, denuo prius officium administrare cepit. Vacantem autem per discessum Jonæ Aræsonii anno 1636. Rectoris stationem adeptus est, quam post trimestre tempus Biörno Snæbiörnsonio, qui eum solo Baccalaurei honore superavit, cedere, & ad consuetum Hypodidascali munus denuo descendere necessum habuit. Anno autem 1638, cum vir meliore forte dignus 10 fere annos in hoc exegisset officio, Præbendam Hvamm in Hvammsveit, sed anno 1656 provinciæ ephoriam nactus est, quam ob ingravescentem valetudinem anno 1667 iterum deposuit. Sed anno 1670, vita & eruditone clarus, bonisque omnibus carus, ex hac vita emigravit. Hujus ex filia nepos fuit celeberrimus *Arnas Magnus*, Hafn. Acad. Professor meritissimus.

§. 9.

Anno 1636 *Biörnus Snæbiörni* filius scholæ ephoriam suscepit, qui ab anno 1624 in academia Hafnienfi studiis incubuerat, & quod tum temporis non parvi æstimabatur, Baccalaurei honore coruscans, Regias nactus literas ad Præfectum Pros Mundt datas 18 Februarii 1636, quibus mandabatur, ut Biörnus aut scholæ Skalholtinæ, aut præbendæ Stadaftadenfi,

quam primum alterutrum vacaret, præficeretur; Sed cum Gudmundus Enari Stadaftadum teneret, & strenue adhuc operaretur, Rectoris autem statio, cum Jonas eam deferuiffet, & Ketillus Episcopi tantummodo vocatione præmunitus effet, pro vacante haberetur, urgente itaque Præfecto, sed nolente & dolente Episcopo, qui Ketillum præ omnibus Rectorem scholæ appetebat, ut ex literis ejus ad Præfectum, & Biornum hoc anno scriptis fatis constat, Biörnus, Ketillo remoto, scholæ præficitur, quod officium undecim annos gessit. Anno 1643 sibi desponsavit Thorunam Jonæ Svenonii, sacerdotis Holtensis, Brynjolfi Episcopi fratris, filiam, nuptias autem 1644 celebravit, & villicationem in Toparchia Hafiordensi instituit, cui temporibus æstivis indefessam operam dedit, sed hyemalibus rei literariæ & muneris scholastico invigilavit, uxoremque inter proprium domicilium & Skalholtum quovis vere & autumnis secum vexit. Anno 1647 cessione Gudmundi Enaridæ, Mystæ Stadaftadensis, eam tandem nactus est Præbendam, posteaque Præpositus Ecclesiarum Snæfjellensium exstitit; Obiit 1679. Doctus quidem habebatur, sed majoris lectionis & industriæ quam ingenii; Sedatus semper, sed morosus & suspiciosus, ita ut nemini facile crederet aut confideret.

§. IO.

Thorleifus Jonæ patrem habuit Jonam Sigurdi filium, Borgfiordensium celeberrimum Prætorem, matrem vero Ragneidam Davidis Gudmundini abnepotem, qui postquam Musis Hafniensibus fidelem aliquamdiu dederat operam, Biörno Snæbiörnionio in Rectoratu scholæ Skalholtensis anno 1647 successit, eumque triennium cum semi laudabiliter gessit; Ipso scholam moderante, incredulitatis & vanæ superstitionis lolium ibidem crescere incipiens, ejus & Episcopi vigilantia statim eradicatum fuit, tredecim enim ex alumnorum numero magicis Characteribus, aliisque, quæ tetræ incantamentorum arti inservire putabantur, uti & operam dare convicti sunt, quorum plerique, choryphæis tantum exceptis, ut impuberes & pupilli, exantlata disciplina scholastica, in gratiam & scholæ alumnorum numerum sequenti mox anno recepti fuerunt. Anno 1651 paulo post festum Epiphaniæ, cum præbendam Oddensem nactus, sacris initiaretur, incauto fornacis usu schola conflagravit, quæ discipulorum incuria, non ei, ut officio abeunti, sed ineunti officium Rectori, fuit imputata: Hicce Thor-

Thorleifus fuit vir gravis, antiq̃væ simplicitatis amans, & post Episcopum suæ ætatis Sacerdotum maximi semper æstimatus; Rangarvallenſis Toparchiæ Præpositum magna fama diu egit, vixitq̃ve usq̃ve in annum 1691, q̃vo, ætatis vero 71, obiit. Ex Sigrída Biörni filia, q̃vam anno 1651 uxorem duxerat, unicum tantum reliquit filium, q̃vi patri primo in utroq̃ve, tam Sacerdotis, q̃vam Præpositi, officio successit, sed deinceps Holenſis Episcopus factus est.

§. II.

Hunc in officio excepit *Gislaus Enari filius*, Jonæ Aræsonii Holenſis Episcopi famosiſſimi ex Sigurdo filio trinepos, & Christinæ Gislai Episcopi uxoris ex fratre Gislao abnepos, q̃vi diu feliciterq̃ve literis in academia Hafnienſi operam dederat, & sub Georgio Frommio Mathematicum Superiorum Professore, astronomiæ sedulo incubuerat, ejusq̃ve vice fastos annuos adornaverat, ut ex ejus temporis Calendariis, q̃væ Gislai nomen præ se ferunt, conspiciere licet, unde ei a Rege, cum in patriam reverteretur, ut Arithmeticam & Astronomiæ elementa in schola Skalholtina doceret, injunctum fuit, salarii loco accepturus annuos canones Redempturæ, q̃væ *Flögjujarder* insignitur (a), q̃vod munus primo cum Hypodidascali & deinde Rectoris officio conjunxit. Fuit vir doctus & ad docendum natus, nam cujusvis discipuli ingenio suam eruditionem aptare novit, cum q̃vibus tam sine indecora levitate, q̃vam pædagogico supercilio ita conversabatur, ut omnes ad sui & literarum amorem inflammaret, unde ab illis ut parens amatus & æstimatus fuit; cujus singulare dederunt documentum, cum ab ancilla q̃vadam scortationis infimulatus esset, & a Gudmundo communiter & per exochen vocato *Snædker* (fabro), viro ebrioso & rixoso, in lecto cubans impetitus, eundem graviter fauciallet, ideoq̃ve a Præfule in jus vocatus, ab officio remotus, & triginta Joachimicis mulctatus esset, non tantum mulctam solverunt, sed unanimiter supplici libello a Præfecto Regio & Episcopo humillime petiverunt, ut officium ei restituerent, aut ut a Rege restitueretur, ne tali Præceptore privarentur, efficere vellent, q̃vo illi, ut & viri eruditione docendiq̃ve habilitate moti, officium ei restituerunt, & ut a Rege hæc delicta condonarentur,

X x x 2

narentur,

(a) Vid. supra pag. 457.

narentur, effecerunt; Rectorem scholæ agens in Thrandarholto sesqui circiter milliari a Skaltholto distanti, villicationem habuit, id autem officii anno 1661 cum sacerdotio & præbenda Helgafellenfi commutavit, ubi astronomicis subinde deditus & delectatus observationibus, quæ, si scripto eas unquam mandavit, perierunt, usque in annum 1689 vitam protraxit, ex Christina Vigfusi Pastoris Setbergensis filia, Oddi Episcopi pronepte, numerosam relinquens progeniem.

§. 12.

Vacans post discessum Gislai Rectoris officium affectabant *Enarus Torfi filius*, Regia fultus commendatione, ut scholæ, si modo Rectoris officium vacaret, præficeretur, *Oddus Ejolfi filius*, Regium itidem ostendens privilegium, ut aut lautiore aliqua præbenda, aut munere scholastico, quam primum bearetur, qui id fortibus factis in defensione urbis Hafniensis, cum a Svecis anno 1659 & 60 obsessâ impugnaretur, promeruerunt (a). Et denique *Olaus Jonæ*, proximi biennii Hypodidascali munere præ-

-
- (a) 1) Testimonium Episcopi Skaltholtenfis Mag. Brynjolfi Svenonii datum Oddo Eyolfio Academiam Hafniensem petiture:

Lectori benigno salutem & officia dico!

Oddus Eyolfius, si hunc libellum Tibi Lector humanissime exhibeat, qui suo merito eundem a me facile impetravit, experiri fortunam suam, virtutem tuam, me auctore, hoc sponsore, meditatur; Ne nescias igitur hominem, qui cum res erit tibi; Sed pauca, sed vera, perlege; Homo est, qui te adit, Islandus, natalibus honestis, in re tenui, scholam nostram Skaltholtinam pene puer adiit, receptus statim in censum & numerum Eleemosynariorum, quos ex reditibus sedis hujus exhiberi Regia Majestas quondam jusserat. Sex annis scholasticos labores emensus, omnia hæc rudimenta feliciter absolvit, quibus imbuti in civitatem Academicam admitti solent, idque hoc successu, ut paucos pares, neminem superiorem hæc schola ne Inspectore emisserit. Magna scio, videbor tibi polliceri, & magna fateor, sed minora fortasse, quam præstabit; Aut enim hunc omnia boni Studiosi officia impleturum spero, aut pro nullo posthac unquam spondebo. Biennium & semissem annum, ex quo scholæ nostræ valedixit, domum revocatus, parentes sola sobolis copia divites manuaris labore juvit, donec minores natu fratres succrescerent. Commovebar tam iniqua optimi ingenii fortuna, & quam primum licuit, adolescentem undique dilectum, in contubernium & familiam meam recepi; Hic annos tres & semissem subsistens, ab epistolis mihi plerumque fuerat, comes & adflecta individuus, domi forisque ubique pius, probus, sobrius, modestus, atque, ut ait ille: Integer vitæ scelerisque purus. Denique ne tantum ingenium nimis obsolesceret, debita cultura destitutum, ut novercanti fortune

præclare gesto commendabilis, qui reliquis, etsi doctrina & meritis non impar haberetur, sponte tamen, ut ætate junior, a petitione destitit; Illi
 XXX 3 autem

fortuna vim faceret, atque ad exteras Musas sine viatico profiscisceretur, animavi, utinam non sine Deo! Paret nunc igitur talis, qualem dixi, dicto audiens & fores humanitatis vestra, O! Musæ Academicæ Hafnienses, alma septentrionis matres, pulsat; Accipite egregium adolescentem propitii, O! barum sacerdotes venerandi clarissimi Domini Professores, Aquilonis Doctores publici, ad sacra vestra admittite, ad optima promovete, digno, credite, conferetis, quicquid huic confertis. Jam si hoc momenti quidquam adjicit antiqui septem, si quis post Worinium meminit, en Indicem hunc illido non imperitissimum. Præceptorem, si meæ foret optionis eligere, Philologum aliquem aut Mathematicum appellarem, quoniam scholæ mihi cura quoque demandata est, & plerique suggestum adflectant, pauci hæc subsellia, nec de quovis ligno fit Mercurius. Vale benigne lector, & nobis fave, honesto juveni commoda. Iterum vale R. D. T.

Skalholti Australis Islandiæ. A. D. xiii Cal. Sextileis,
 Anni Christiani MDCLVII.

studiosissimus
 BRYNOFUS SVENONIUS.

2) Testimonium Mag. Vilhelmi Langii, Mathematicum Professoris Hafniensis:

Magnifico Academiæ Rectori S. Quamvis vetus illud poeta sæpe numero verum sit:

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat Res angusta domi — Haud raro tamen contrarium evenire deprehendimus, cum illi, qui in summa fortuna nati sola se Majorum gloria sustentant, voluptatibus, malisque rebus opes atatemque insumunt; Quos autem dura necessitas quasi oppressos tenet, singulari numinis administratione benignos nacti fautores, ad altiora eluctantur evaduntque. Cujus rei exemplum hic noster Otho Egenhulphius Islandus erit, juvenis cum primis honestus atque eruditus, qui pauperi in domo natus altusque ad virtutis bonarumque artium studia, nihil attulit præter se ipsum, capax nempe ingenium, doctrineque avidum, & præterea magnam industriam ac diligentiam cum modestia conjunctam. Quibus rebus & domi in patria, & heic apud nos plurimum profecit, doctorumque hominum favorem sibi conciliavit; Sed neque pace tantum probata ipsius virtus fuit, bello quoque cadem enituit; Cum enim optimus princeps Fridericus III Rex & Dominus noster Clementissimus extrema urgente necessitate, arma cives Academicos pro patriæ Regisque salute expedire juberet, hic quoque nosler, etiam cum sanitatis suæ dispendio, gravum se promptumque exhibuit, dignus ob tam pium Regi patriæque præstitum officium, qui juxta diploma Regium præ aliis ad munia in scholis Ecclesiæ promoveatur, quæ eruditione virtuteque sua ipsemet jam pridem promeruit. Hunc vero permòdestum ac bonæ frugis civem jam a nobis ad suos redire cupientem, tibi Rector Magnifice his paucis commendare volui, obnixè rogans, ut, quod meritis est, bona cum venia & honesto testimonio dimittatur; vale. Scribebam Hafniæ, die Intercalari, Anno Christiano MDCLX.

T. VILHELMUS LANGIUS.

3) Ejus-

autem Præfulis judicio suam causam submittentes, responsum tulerunt, utriusque privilegium Regia manu & autoritate firmatum esse, expedire igitur,

3) Ejusdem Testimonium Academicum:

Rektor Regiæ Hafniensis Universitatis, Johannes Joh. Vandalinus, Sacro Sanctæ Theologiae Doctor & Professor Publicus. Lectori Salutem!

In Otthonis Egenulphi Islandi, civis nostri virtutem & doctrinam delinqueremus non leviter, si, quod obvia comitate, qua frugis ingenia prosequimur, largiri aliis consoevimus, eximio & laude digno juveni denegaremus; Quamquam enim iis sit animi morumque præditus ornamentis, ut comparare sibi optimi cuiusque favorem honesta consuetudine possit, tamen cum vitio seculi vix ulli tam clarum sit ingenium, ut emergere possit, nisi commendatio acceperit, nostri officii est, quam vitæ rationem in Academia instituerit, publice testari, & dignas ingenio, dignas moribus laudes honestissimo juveni tribuere, & enim esse ipsum ab indole & studiis apprime commendabilem pro certo exploratoque habemus, tum ex plurimis indiciiis atque argumentis, cum ex testimonio viri clarissimi Mag. Vilhelmi Langii, Mathematicum Professoris Publici, cui cum civitate Academica donaretur, studia sua regenda censendaque commisit. Dum apud nos vixit, in pietatis, modestiæ, honestarumque disciplinarum cultu tempus tam studiosè transegit, ut speremus, cum perrexerit in laudabili illo conatu, non private tantum familiæ, sed & patriæ suæ, cum futurum ornamento, postquam pulchritudinem ac speciem non vulgaris laudis cepit appetere, a levioribus orsus est principiis, ut firmiori fundamini possit imponere præclarum eruditionis fastigium, probe namque perspexit, nullam solidi profectus spem adferre, aut ad frugem posse pervenire præcox illud quorundam studium, ut cui non subest vera vis, sed velut quæ summo solo dispersa semina celerius se effundunt, ac immitata spicas herbula manibus aristis ante messem stasescunt. Quare damnata præpostera illa studendi levitate, gradus eruditionis facere voluit, & ab infimis ordiri scientiis, iisque insistens, eniti ad medias, ut pedetentim ad Sacro Sanctæ Theologiæ studium perveniret; quæ legitima ejus ac prudens studendi ratio, quam felicem mox eventum habuerit, abunde licet cognoscere ex honorifica excellentissimorum virorum censura, quam heic subjungimus:

Otto Egenulphius Islandus laudabilem probavit nobis profectum, tam in lectione divinorum monumentorum, quam cognitione articulorum Christianæ fidei, ut dignus judicatus sit, cui potestas concedatur docendi sacros cætus in patria, quod arduum & sanctum munus tanto rectius administrabit, quanto diligentius invigilaverit legendis ac meditandis sacris literis, vitam suam ad eandem conformaverit, devotis precibus vacaverit, & frequentius pieque meditationis concionandi exercitiis se præparaverit; Quibus monitis ut morem gerat, & sedulo cohortamur, & præclaris conatibus divinam benedictionem sanctæ comprecamur. Conclusum Hafniæ in Consistorio XVI die Julii MDCLIX. descriptum ævo XXVII Febr. Anno MDCLX.

JOH. VANDALINUS,

Acad. Rektor.

THOMAS BANGIUS.

Doct.

ERASMUS BARTHOLINUS.

Doct.

Unum

tur, ut de eruditionis prærogativa certaturi in palæstram descenderent, quo audito Enarus a petitione desistit, Oddoque, ut videri voluit, non virium diffidentia, sed in gratiam Episcopi, qui clienti suo favere putabatur, & ut se ejus favori in posterum insinueret, perlubenter cessit. Oddus hicce fuit Oddi Oddidæ Sacerdotis Reinevallenfis, viri suæ ætatis doctissimi, ex filia nepos & eponymus, quem Præsul amore avi inductus enutriverat, & suis impensis huc usque sustentaverat; Oddus

Unum præterea est, quod quoniam Ottho noster cum paucis habet commune, ex summa necessitate peculiarem laudem meretur, obfessa urbe Regia sede, Regni capite, Pro rege & patria arma cepit, atque ita intrepidum se & fortem exhibuit, ut non solum oppugnantes hostes vi repulerit, sed & extra mania impetu facto, clade eosdem affecerit, & spoliis onustus redierit, quæ præclara fortitudine ex clementissimo Regis Serenissimi edicto, ad munus, cui administrando aptus fuerit judicatus, præ aliis, qui nullam laboranti patriæ tulerant opem, meruit promoveri. Ea de re, ut intelligere Regiam voluntatem ipse perhumane Lector possis, descriptam Regii edicti exemplar Otthoni Nostro communicandum curavimus. In cujus gloriæ societatem quicumque civium nostrorum jure veniunt, ne proposita virtuti præmia subdoli callide præcipiant, qui non meruere Academicum singulorum testimonium, tibi publica fide distincte exponet; Quæ cum ita se habeant, te, benigne Lector, amice rogamus, tanta cum benevolentia laudatum a nobis civem suscipias, quanto in pretio tum præclaras ejus quas commendavimus virtutes, tum ipsum Serenissimæ Regiæ Majestatis edictum habueris. Vale. Hafniæ VI. Nonas Mart. Ann. Ær. Chrifl. MDCLX.

Sub offic Nostri Sigillo. Jussu Magnifici Rectoris. (L. S.)

4) Testimonium militare:

” Kiendes jeg underskrefven, Hans Kongl. Majsts forordnet Auditeur over de
 ” hederlige Studenter udi Kiøbenhavn's Beleiring, her medt vitterligt giør, adt nær-
 ” værendis hederlig vellærd Studiofus, Odde Eyildsen, Islænder, hafver efter Hans
 ” Kongl. naadigst Befaling, faaellfom andre Studenter, antaget Gevæhr og ladet sig
 ” finde vindskibelig og mandhaftig udi denne Beleiringstiid, til Byens Deffension;
 ” Saa og hafver bethient sin Vagt, Skielder og Reserve med stor Eliid, som ehnhver
 ” baade Ober- og Underofficerer ehr beviist. Og efter de Hans Kongl. Majst hafver
 ” naadigst befaleet, adt lade udgaa ehne Befalling adt de Studiofi som hafve antaget
 ” Geveer og ladet sig finde slittige till Byens Deffension, udi denne Tid, skulde de
 ” frem for alle andre beforders til første vacerende Bestillinger, formaades at eenhvær
 ” efterkommer samme sin Herris og Konges Befaling, og nærværendis Odde Eyildsens
 ” till nogen god Leeligheed befordre udi hans Fæderneland, som først kand vacere;
 ” hvormed Hans Kongl. Majsts Befaling blifver efterkommet. Til Vitterligheed haf-
 ” ver jeg mitt Zigteth her undertröckt og medt egen hand underskrefven. Hafniæ
 ” d. 22 Febr. 1660. JOHANNES DOLMERUS. (L. S.)

duſ autem cum officium ſexennium cum ſemi præclare geſſiſſet, ſocero ſuo Thorſteino Jonæo Sacerdoti Holtenſi Commiſter adjunctus, eandemqve præbendam poſt ipſius fata nactus eſt, tandemqve promotus ad officium Episcopale Biórno Thorleifſonio, Præpoſitus Eccleſiarum Rangarvallenſium evaſit, qvòd officium ad mortem uſqve geſſit: qvæ in annum 1702 incidit; Uxores habuit duas, ex quarum priore tres filios, ſed ex poſteriore nullam prolem ſuſcepit.

§. 13.

Olaus Jonæ filius, natus anno 1637, patrem habuit Jonam Sacerdotem Reykholtentem, avum Bødvarum, ſed proavum Jonam Enari, Giſfuri Episcopi fratrem, myſtas Reykholtentem & Præpoſitos Eccleſiarum Borgarfiordenſium, de quibus ſupra (a) pluribus actum eſt. Hic poſtquam biennio Hafniæ literis operam dederat, anno 1659 in ſchola Skalholtina Hypodidaſcali officium nactus eſt, qvòd ubi octennio cum ſemi geſſerat, tandem anno 1667 ejusdem Rector factus eſt, cui, ſumma eruditio- nis & vigilantia laude, ut & juventutis inſigni emolumento, plus viginti annis præfuit, ut itaqve ex toto viginti novem annis omnium applauſu hanc ſpartam ornaverit; Rectoratum cum nuper adeptus eſſet, adfuit *Curtius Amundi filius* (b), Baccalaurei honore fulgens, qvì huic gradui & ſuis meritis, fuit enim haud vulgariter literatus, ut Olao præferretur, deberi dixit, tantaqve contentione ſuam egit cauſam, ut Præſul examinis palæſtram illis indiceret, ad quam parati cum eſſent, prodiit *Titus Torſeus*, Cathedræ tum temporis æconomus, qvì diu Hafniæ, primo in Muſarum, & deinde Regiis caſtris contra Svecos urbem obſidentes, præclare militaverat, animoſe inſtans ſibi ſuiſqve meritis hoc officium deberi, ſe enim multo antiquiorem eſſe Baccalaureum, qvì multos annos in Communitate Regia Decanum egiſſet, & in eo officio ad undecimam (c) uſqve menſam aſcenderit,

(a) Pag. 195. 334.

(b) Hunc ob haud vulgare in poëſi Latina ingenium laudat Cl. SIBBERN in *Id. Hiſtor. Liter. Island.* pag. 209.

(c) Ad annum uſqve 1660, qvo provinciæ citra fretum Balticum Sveciæ penitus ceſſerunt, 12 menſæ in communitate Regia fuerunt, quarum Decani, præſertim ſuperiorum menſarum, fuerunt ſeniores & doctiſſimi Studiolorum, in quorum numero hæc Titus fuit,
vir

ascenderit, quique tandem gladio cinctus in obsessioe Hafnienſi cum hoſtibus patriæ manum multoties conſeruerit, Olao quidem ſe nihil offenſæ procuraturum, nec ei obſtiturum; quem officio dignum eſſe ſciret. ſed Curtio ſe ſua merita & privilegia oppoſiturum, ſi modo Olauum infeſtaret; qvo audito Curtius a contentione deſiſtens Hypodidaſcali ſtatione contentus fuit. Mortuo anno 1670 Theodoro Jonæ filio ſacerdoti Hytardalenſi, Præſul Olauum, ut eam affectaret præbendam, inſtigauit, cui Olaus aures præbere noluit, promiſerat enim amico ſuo Sigurdo Sigurdi filio, qvi præterita ætate hanc præbendam ambiturus Hafniam diſceſſerat, ſe eandem, ſi Theodorus, dum abeſſet, moreretur, non fore intercepturum, qvapropter eam Sæmundus Oddi adeptus eſt, unde inter eum & Sigurdum, in quem Rex præbendam contulerat, natæ ſunt diſſenſiones, qvas Regium Reſcriptum, datum 1671, præbendam Sæmundo adjudicando diremit; ſed poſt Sæmundi mortem anno 1687, hæc præbenda Olao tandem ceſſit, ſed cum vix qvatuor menſes ibidem vixiſſet, nuperqve Præpoſiti ſuſcepiſſet officium, anno ætatis 51 vitam cum morte commutavit. Omnium conſenſu fuit vir antiquæ virtutis & fidei, fuci & fraudum tantuſ oſor, ut mendacia & adulationes ne audire quidem poſſet, qvin ſtatim deteſtaretur & reprehenderet, doctus præterea & officio ſedulo incumbens, ſeveruſqve in refractarios & exorbitantes diſciplinæ ſcholæſticæ exſecutor, ſcholamqve, qvam tamdiu æqva gravitate & gravi æqvitate rexerat, in ſtatu florentiſſimo reliquit. Uxorem habuit Holmſfridam Sigurdi filiam, Oddi Episcopii neptim, ex qua duos ſuſcepit filios, Sigurdum, qvi Hafniæ anno 1707 ex variolis deceſſit, & Vigfuſum, qvi iter literarium Hafniam verſus ingreſſus, undis marinis abſorbtus fuit.

§. 14.

Olao ſucceſſit *Theodorus Thorkilli filius Vidalinus*, celeberrimi viri Arngrimi Jonæ ex filio nepos, ingenio præditus velociſſimo, ſed vario & inſtabili. Poſtqvam Muſis Hafnienſibus aliqvantiſper, & præſertim ſub inſtitutione

vir magni animi & rati roboris; Perit anno 1665 in palude *Reidnefsós*. Quanti autem tum temporis æſtimarint gradus Academicos, non ſolum ex hoc, ſed etiam aliis patet exemplis.

tutione Olai Borrichii Medicinæ ac Philologiæ operam impenderat, in Islandiam redux, primum biennium in famulatio Christophori Heide-
manni tum temporis Islandiæ Qvæstoris egit, aliud autem ut scholæ Skal-
holtinæ Hypodidascalus transegit, tandemque anno 1688 post discessum
Olai Jonæ Præfecturam scholæ nactus, primus omnium Islandicarum scho-
larum Rectorum ad normam *Ritualis Ecclesiastici*, tum recens editi, Rec-
toris juramentum publice præstitit, quod ei in contentione de Rectoratu,
cum confobrino suo Paulo Vidalino, qvi Regiam adtulit commendatio-
nem ut Olao in officio succederet, non parum profuit; eodem enim
anno Christianus Muller (a) Provinciæ præfecturam nactus, adnitente
Episcopo, qvem scorbuto afflictum Theodorus præterita hyeme probe
curaverat, & antiqvo patrono Heidemannno, qvi apud Mullerum nihil
non potuit, in eam inductus est sententiam, Rectoratum jam non vacare,
cum Thorchillius ab Episcopo legitime vocatus esset, & juramentum præ-
stitisset, quod Paulum ab ulteriore Rectoratus petitione hac vice deter-
ruit. Sed non diu hac fruitus est victoria bonus Thorkillides, nam bien-
nio in officio exacto, deteriore forte timens exitum, sponte sua id ab-
dicavit, ex qvo privatus & cælebs vixit, praxi medica, in qva suis coætā-
neis facile palmam præripuit, & puerorum institutione, vitam sustentans.
Obiit octogenarius anno 1742.

§. 15.

Paulus Jonæ Vidalinus, Gudbrandi Episcopi pronepos, sed Arngri-
mi Jonæ ex filia nepos, post triennem in Mularum Hafnienfium castris
militiam anno 1688 in Islandiam rediit, Regia instructus commendatione,
ut vacanti Rectoris muneri in schola Skalholtina præficeretur, quod quo-
modo primo cesserit, mox retulimus; Tandem autem post discessum
Theodori anno 1690 voti compos factus, officio in annum 1696 præfuit,
qvo Toparchiæ Dalensis Prætor, & mox anno 1697 Sigurdo Biörni filio
australis Islandiæ Nomophylaci coadjutor, & successor destinatur, pri-
musque omnium, ut vulgo putatur (b), Nomophylacis vicarii (*Vice Løg-
mand*

(a) Huic Thorkillius suum de *Montibus crystallinis* (Jökla) Islandiæ Tractatum inscripsit,
qvem PAULUS Biarni filius VIDALINUS lingua Germanica notis illustratum edidit
in *Hamburgisches Magazin* 12 Band.

(b) Si nomen tantum & titulum *Vice Løgmandr* respexeris, verum est eum talem in Islandia
primum fuisse; sed si res ipsa consideretur, non fuit omnino nova aut insolita; Nam
David

mand vocant, titulo inclauit. Anno 1702 unacum Arna Magnæo Archivorum Secretario & Philosophiæ Professore designato, ad expedienda varia ad publicum patriæ emolumentum pertinentia negotia, Regius in Islandia Commissarius, constituitur, quod negotium integrum decennium usque in annum 1712 duravit. Anno 1705, absente occidentalis & borealis Islandiæ Nomophylace Laurentio Gottrupio, ejus loco prima vice comitiis publicis præfuit, sub quorum finem Sigurdus Biörni Nomophylacis officio certis cessit conditionibus, imminetibus, quas forte suboluit, procellis & machinationibus semet subducturus, quas tamen non potuit evitare, nam anno 1708 ob antiquas quasdam sententias & acta quæ dudum emortua & oblivioni data putabantur, a Commissariis ab officio penitus deponitur, omniaque ejus bona mobilia Regio fisco adjudicantur, quæ eorum acta anno 1713 supremi tribunalis sententia sufflaminata fuerunt, Biörnioniusque, non sine Commissariorum rubore, in pristinum dignitatis statum restitutus fuit, in quo tandem decrepitis occubuit; Sigurdus autem, Sigurdi Nomophylacis filius, tum temporis generalis Dicographus, unacum multis aliis qui de Pauli injusta (ut illis videbatur) jurisdictione querebantur, diu cum eo controversiæ ferram reciprocavit, quo factum est ut Paulus anno 1713 ab Oddo Sigurdi filio, qui Guldénlövi Islandiæ summi Satrapæ vices egit, ab officio deponeretur, quæ sententia anno 1716 summi tribunalis sententia magnis utriusque partis impensis, sed neutrius honore elevata fuit; Ab hoc autem tempore Paulus officium constanter gessit, sed nunquam sine litigiis & controversiis quibus implicitus anno 1717 ad 8 Julii in dīasterio generali animam exhalavit; Omnium judicio fuit vir doctus, poëta felix, juris Islandici & patriarum antiquitatum omnium, non modo coætaneorum, sed plurium etiam ætatum Nomophylacum peritissimus. Scripta ab eo elaborata sunt: 1) *Fardabóken*, seu index omnium Islandiæ prædiorum, in quo cujusvis annui canones, commoda, incommoda, pertinentia (ut vocant) & accidentia, quocunque tandem nomine veniunt, accurate describuntur, quem jussu Regio unacum suo col-

Y y 2

lega

David Gudmundi filius anno 1542 Thorleifo Pauli filio in tali officio datus fuit Adjutor, & denominatus successor, ut supra pag. 216. diximus; sic etiam circa annum 1002 Grimo Mosfellenfi, qui ob raucitatem in foro generali leges difficulter pronuntiare potuit, indultum est, ut ipsius cognatus Skaptus Thoroddi ejus vices ageret, & ei succederet; conf. *ARII Sched.* Edit. Island. pag. 9.

lega Arna Magnæo confecit. 2) *Lexicon Juridicum*, seu explicatio antiquarum vocum & phrasium in Codice juris Islandico Magnæo s. Johannæo, vulgo *Jónsbók*, occurrentium, magni a doctis æstimatum, & dignum quod integrum lucem videat publicam (a). 3) Tractatus qui inscribitur *Deo, Regi, & Patriæ*, s. consilium de restauratione Islandiæ, nuper opera viri doctissimi Domini JOH. ERICI in Acad. Sorana tum Professoris dignissimi, nunc Collegio generali Coloniarum & Teloniorum, ut & Collegio Oeconomix & Commercialium generali Præfecti, cum ejusdem erudito commentario & augmentis prodiit. 4) Vidalini etiam calamo debetur novus *Legum Islandicarum codex* ad formam codicis legum Norvegicarum adornatus, nam quod posteriores addiderunt, minoris pretii & emendationes tantum esse videntur. 5) Exstant etiam ejus *poëmata* sacra, quorum quædam impressa sunt, & in publicis cætibz sacris usurpantur, quales sunt hymni: *Jesu þín minning miög set er* &c. & *A Gud alleina eg hefe sett mitt traust* &c. Prior ex latino, sed posterior ex Danico idiomate feliciter versus est. 6) Ejus *Epigrammata*, quorum collectio exstat, æque felix ingenium poëticum commonstrant. 7) *Recensus poëtarum & autorum hujus & præcedentis seculi*, opus, ut fertur, affectum. Reliqua autem, ut minoris momenti, libenter præterimus.

§. 16.

Thorlakus Theodori Episcopi filius *Thorlacius*, qui cum biennium ab 1692 in 1694 literis Hafniæ impenderat, ibique in Baccalaureum artium promoverat, & *dissertationem de ultimo montis Hekla in Islandia incendio*,

(a) Ex hoc *Glossario* sequentes commentarii huc usque prodierunt: 1) In Notis ad *Jón Arnesens Islandiske Rettergang: Rettari, Kóngssóknari, Sýlumadr*, pag. 43 sqq. *Leidarþing*, pag. 371 sqq. *Fimtarþesna*, pag. 400 sqq. *Eimánadar samkoma* pag. 410. *Herad*, pag. 417 sqq. *Órvarþing*, pag. 428, quorum quidam in compendium redacti, omnes autem in linguam Danicam translati sunt. 2) Huc referimus Vidalini *Epistolam* ad Episcopum Jonam Arnæum *de jure Patronatus Islandorum*, in Linguam Danicam translata, & cum præmio & eplogo a meritissimo & doctissimo Toparchiæ Dalensis Prætoris, MAGNO KETILLIDE editam. 3) *Dönsk Tunga*, versione Latina & supplementis perpetuis, iisdemque elegantissimis, accuratissimis & doctissimis illustrata, habetur ad calcem *Gunnlaugsfaga Ormstungu*, quæ opera Illustriss. & nostra laude majorum *Sevirorum a S. R. M.* ad *Antiquitates septentrionales evulgandas delegatorum* jam pridem prodiit.

dio, d. 9 Miji anno 1694 sub præsidio Mag. *Joh. Beinii* habuerat, in patriam reuersus est. Pauloqve anno 1696 in Rectoratu successit, qvem vix integrum trimestre gerere potuit, ulcere enim aut carcinomate qvdam graviter affligebatur, qvodo anno sequenti circa festum omnium Sanctorum, cum annum ætatis 22 ageret, vitam ei eripuit; Vices itaqve ejus, dum decubuit, egit, & post ejus mortem officio præfuit, *Jonas Enari* filius ex diœcesi Holanæ oriundus, ingenio præditus capaci & veloci, qvi deinde scholæ Holanæ Conrector factus & in Rectoratu successor designatus, anteqvam id munus susceperet, anno 1707 mortuus est.

§. 17.

His anno 1698 in scholæ moderamine successit *Theodorus Jone Vigfusi* Episcopi Holensis *filius*, cui pater anno 1687 sedecim tantum annos nato Exspectationis (ut vocant diploma acquisiverat, ut affini suo Sæmundo Oddi filio in præbenda Hytardalensi succederet, qvodo statim anno sequenti ob pueri ætatem revocatum fuit, eodem itaqve anno Theodorus ad Hafniensem se contulit Academiam, ibiqve fideliter integrum quinquennium Musis militavit, qvo tempore ipsius pater multis implicitus tricis & controversiis, in jus vocatus, & ad comitia anno 1695, ubi causa a delegatis iudicibus decernenda fuit, iter parans, repentina morte extinctus est qvodo etsi iudicibus notum esset, & ab ea parte qvi aliquam proferret deffensionem nemo appareret, nihilo secius gravem in mortuum, viduam, & pupillos dixerunt sententiam, a qua Theodorus, qvam primum ei res innotuit, suo suorumqve nomine ad Supremum tribunal provocavit, ibiqve causam obtinuit, qvodo ei inter suos magno fuit honori, tantosqve ipsi auxit spiritus, ut anno 1697 post mortem Theodori Thorlacii, Episcopi Skalholtensis, Hafniam denuo iter institueret, de successione in Episcopatu (ut putabatur) non desperans, & si occasio daretur, aliquid tentaturus. Sed anno sequenti, re infecta, & vix tentata, rediens, Rectoris officium suscepit, cui triennio præfuit, nam anno 1702 Pastoris Pauli Ketillii in parœcia Stadarstadeni factus comminister, moxqve ejusdem provinciæ Ecclesiarum Præpositus constitutus. ibidemqve anno ætatis 48, sed seculi vigesimo, obiit (a). Uxorem habuit Margaretam Sæmundi

Yyy 3

Sæmundi

(a) Ejus opera hæc recenset Celeberr. *SIBBERN* *Idea Hist. Literar. Islandorum* in *DREY-ERI Monument. Anecd. pag. 223. 1q.* Prelo parata:

Sæmundi filiam, cognatione consobrinam, ex qua moriens sex liberos reliquit.

§. 18.

Hunc excepit *Magnus Jonæ*, Theodori germanus, qui unicum tantum in hoc officio annum egit, nam circa festum Michaëlis anno 1702, cum in taberna Holmensi pernoctari constitueret, sed sententia omnibus insciis mutata noctu exiens, in isthmo, qui ad continentem ducit, in tenebris a recto tramite aberrasse putatur; nam albescente die a fluctibus, qui accessu maris isthmum invium reddunt, absorbtus, & in littus iterum ejectus, inventus est.

§. 19.

Magno Jonæ successit *Magnus Marci*, in Holensi diœcesi ex Geiridarum, qui diu Laufasensem tenuerunt præbendam, familia ortus. Hic postquam Hafniæ literis operam dederat, in schola Skalholtina primo Hypodidascali stationem nactus, moxque mortuo Magno Jonæ in scholæ ephoriam promotus est, eamque per sexennium antiqua gravitate & vigilantia administravit, veteresque mores, ac disciplinam a discessu Olai Jonæ magna ex parte intermissam, postliminio introducere, varios autem abusus & licentias, quæ intermedio tempore Rectorum conniventia irreperant, eradicare satagit, ita ut sub eo schola tam quæ profectum in re literaria, quam quæ mores, novum induisse habitum videretur. Anno 1707 cum pestifera variolarum lues patriæ juventutem demetiisset, schola priusquam sub anni 1708 exordium aperiri non potuit, sequentique ætate Magnus præbendam Grenjadarstadsensem nactus, Rectoris officium deposuit. Uxo-

rem

Lexicon Islandico-Græco-Germanico-Danico-Latinum.

Dissertatio de versione Bibliorum Islandica.

Specimen Botanicum.

Calendaria duo; majus & minus.

Affecta:

Centuriæ Proverbiorum Islandicorum.

Specimen poëseos Latine Islandorum.

Diatriba de plagis Sæcorum in Islandos.

Traçtatus de morbis in Islandia notioribus.

Comparatio fabularum Eddicarum cum mythologiis græcis & latinis.

rem habuit Gudrunam, ex celebribus Gudbrandi & Oddi Episcoporum familiis oriundam, ex qua tres, qui ad maturitatem pervenerunt, liberos suscepit; Obiit anno 1733.

§. 20.

Pestilens illa, cujus mox mentionem fecimus, lues, Skalholtinam ita exinaniverat diœcesin, ut anno 1708 ne unus quidem Studiosus, Rectoris officio par, in ea inveniretur, quare cum ex Sacerdotum numero aliquis huic officio necessario esset præponendus, nemo aptior eligi potuit, quam *Jonas Halldori* filius, Mysta Hytardalensis & Toparchiæ Myrensis Præpositus, qui jussu, aut potius enixo oratu Episcopi, & publica necessitate inductus, id in se suscepit, & ut fuit Olai Jonæi, cujus, sæpe mentionem fecimus, discipulus & alumnus, ita & ad ejus modum moremque, comi semper gravitate, æqua disciplina ac vigilantia, non magis literarum quam morum culturam exigens, omnium bonorum applausu per proximum biennium administravit. Natus fuit Reykholti in Toparchia Borgfiordensi anno 1665 d. 6 Novembris, patre Haldoro Jonæ, ejusdem parœciæ curione & vicinarum Præposito, Gissuri Episcopi ex fratre pronepote (a), matre autem Holmfrida Johannis filia, ex celebri satis Snoxdalensium familia prognata. Ab anno ætatis decimo quarto in familia patruelis Olai Jonæi vixit, usque in annum ætatis 21, quo ad Academiam Hafniensem ablegatus, ibidem assidue Lassenium, Vandalinum, & Masium Theologos audivit, ut & præter reliquos Philosophiæ Professores, Oligerum Jacobæum, qui ejus fuit privatus Præceptor. Redux in patriam anno 1688 Correctoris in schola Skalholtina munus per quadriennium gessit, quo exacto, anno 1692 præbendam Hytardalensem nactus est, quæ ab obitu patris per quadriennium, variis intervenientibus causis & casibus vacaverat; Sed anno 1701 Ecclesiarum in tractu Myrensi sitarum Præpositus constituitur. Post obitum Mag. Jonæ Vidalini, jubente Præfecto Regio ephoriam diœceseos suscepit, quam per biennium ita administravit, ut nemo non eum sibi Episcopum exoptaret; Doctus ipse fuit, doctosque & doctrinam amavit, semperque domi, non tantum pueros quosdam magnatum & amicorum filios in primis lingvæ latinæ rudimentis informandos, sed

(a) Vid. supra pag. 195. Tom. 2. pag. 645.

sed etiam e publica schola dimissos in altioribus disciplinis & scientiis, exercendos habuit, ut ipsius domus Lycæi instar esset; Senior factus, aut circa annum ætatis quinquagesimum, totum se, quantum negotia officii permiserunt, antiquitatibus & historiæ patriæ dedit, quorum interitum sæpe doluit. Tantæ etiam fuit sapientiæ & reconditæ prudentiæ, ut vix ulla res ad Ecclesiastica pertinens, & majoris momenti, sine ejus voto & adminiculo ageretur, modo haberi posset; Anno 1736 hemiplexia correptus, octo fere menses decubuit, tandemque cum vixisset annos 71 officii sacerdotalis 45, Præposituræ 36, piam animam placide exhalavit, sed corpus ipso ejus natali die 6 Novembris terræ mandatum fuit. Uxorem habuit Sigridam Biörni filiam, insignem viraginem, ex qua duos filios reliquit (a).

§. 21.

Tandem anno 1710 *Thorleifus Arii*, ex magni Gudbrandi & Jonæ Aræsonii Hølenfium Episcoporum familiis oriundus, qui proximum biennium Havniæ literis operam dederat, Rectoris munus affectavit, quod ei, etsi Regio præmunitus esset diplomate, Præful cum de ejus habilitate subdubitaret, nisi examini se subiceret, committere noluit, quo exantlato, officio octennium, non prorsus cum duobus prædecessoribus pari laude & famâ præfuit, seculi enim moribus magis deditus, sæpiusque actionibus & litigiis forensibus implicitus fuit. Cum anno 1718 præbendam Breidabólstadenfem nactus esset & officio sacerdotali non diu præfuisset, a collegis Provinciæ Præpositus legitima electione designatur, quam electionem licet Præful suo confirmaret calculo, accipere constanter recusavit, causans se collegarum utpote natu minimum, ideo etiam tali officio imparem esse; Sed quam primum Episcopus anno 1720 animam exhalaverat,

(a) Scripta ejus exstantiora sunt, varia collectanea: 1) *De Episcopis Skálholtensibus*. 2) *Hølenfibus*. 3) *Præfatis Islandiæ*. 4) *Rectoribus scholæ Skálholtinæ*. 5) *De Sacerdotibus diæceseos Skálholtinæ*, quotquot ei innotuerant, a Reformatione ad ejus usque tempora, cui titulum fecit *Spielegium*. 6) *De Dicographis Islandiæ*. 7) *De Abbatibus Islandiæ*. 8) *De Incendiis montis Hekla*. 9) *Genealogia Finniana*. 10) *Genealogia Martiniana*. 11) *Hymnorum & sacrorum poematum a celeberrimis poetis factorum collectio* 2 Tomis constans; Quæ pleraque filio suo & in officio successoris Vigfusio legavit; Taceo integros codices, quos sua manu scripserat, tantæ enim fuit industriæ, ut fere nunquam a legendo vel scribendo vacuus esset.

rat, non tantum ut Præpositi officio, quod se tum per biennium gessisse credi voluit, sed etiam Episcopali maturus, idem affectaturus, Hafniam mox advolavit; Omnem autem licet moveret lapidem, ut voti compos fieret, repulsam tamen tulit. Periit anno 1727 d. 12 Januarii in fluvio *Markarflöet*, quem ebullientem & impervium noctu transire tentaverat; Cumque vivus haud paucis implicitus fuisset controversiis, ita & post fata a Paulo Kink, mercatore Dano, quem ut Regius in causa Svartzkopfiana Commissarius infamia notaverat, ad supremum in Dania justitiæ tribunal citatus causa cecidit.

§. 22.

Huic successit *Erlendus Magni filius*, ex plebeja quidem ortus familia, nisi quod inter atavos numeravit Jonam Lopti & Jonam Gudmundi, quorum uterque eidem Lycæo seculo decimo sexto præfuerat; sed excellenti præditus ingenio, tantum enim uno octomestri, quod in Academia Hafnienfi, & uno semestri, quod in doctissimi viri Johannis Vandalini, a quo rude donatus fuerat scholastica, profecerat, ut anno 1718 Rectoris officio maturus esset, quod usque in annum 1723 omnium complacito gessit, tunc autem id cum Holensis scholæ moderamine commutavit, quo unicum per annum pari dexteritate administrato, sacerdotium Oddense nactus est, in quo cum paucas tantum hebdomades egisset, sub finem anni 1724 morbo extinctus est.

§. 23.

Erlendo, post datum in examine ab Episcopo præscripto capacitatis specimen, susceptus est *Biarnus Halldori filius*, ex antiqua Bustarfellensium & Halldori Einaridæ Gissuri Episcopi fratris familia oriundus, officioque quinquennium præfuit; Inde autem ad forensia & politica animum convertens anno 1728 Prætor provinciæ Hunavatnensis, & paulo post Cœnobii Thingeyrensis conductor evasit, quam provinciam hodie, dum hæc scribo, anno scilicet 1771, viduus & in senium vergens adornat (a), nam uxor, quæ celeberrimi Pauli Vidalini filia fuit, dudum fatis cessit.

§. 24.

(a) Mortuus est anno 1772. Ejus scriptorum unicum nobis innotuit, *Tractatus de centenariis argenti*, cujus compendium exhibetur ad calcem *Krisnifaga*, Edit. Havn. pag. 165 sq.

§. 24.

Hunc excepit *Jonas Thorkilli filius*, Oddi Episcopi abnepos, sed magni Gudbrandi trinepos, qui rude scholastica donatus, unum in familia viri docti Theodori Jonæ Vigfusii, Mystæ Stadaftadenfis, literas colendo, alterum vero in eruditissimi Præfulis Vidalini domo, idem agens, & pueros quosdam informando, transegit, sed anno 1718 in Academiam Hafniensem se contulit, ibique, usquedum ordinaria Academica absolvisset studia, permansit, deinde autem primo in Jutiam, & inde in Holsatiam transit, ubi variis usus conditionibus (a) vitam egit, interimque unum annum Musis Kiloniensibus impendit; tandem autem post decennalem apud externos mansionem, nisi quod anno 1720 suos inviserat, anno 1728 in patriam rediit, vacantiqve Rectoris officio præficitur, quod magna cura & diligentia per novennium gerens discipulorum animos non tantum bonis literis, sed etiam probis moribus imbuere omnes nervos intendit; Melancholia autem & inde fluentibus, eamque comitari solitis symptomatibus laborans, linguaque liberius, quam omnes perferre possent, quandoque utens, varias sibi et aliisque creavit molestias, quarum tandem pertractus, nemine salutato anno 1736 ad externos abiit, ubi varios de patria, præsertim vero ordine Ecclesiastico, parum honestos & minus veros spargens rumores, id tandem effecit, ut Celeberrimus vir Dominus *LUDOVICUS HARBOE*, hodie Episcopus Siællandiæ meritissimus, ut Ecclesiarum Islandicarum Generalis Visitator, ipseque ut legationis Secretarius in Islandiam mitterentur, quo officio cum anno 1745 defunctus esset, denuo nunquam reverfurus abiit, & anno 1759 diem supremum obiit. Moribundus, opes quas magna parcimonia congefserat, in prædiis aliquot & 4000 Joachimicorum summa consistentes orphanis & pauperibus pueris in tractu qui Gullbringufýfla appellatur, unde sibi *Chryforini* cognomen indidit, ea conditione legavit, ut in eorum gratiam ædificaretur schola, in qua decenter educarentur, ut necessaria ad vitam pie ac pro regionis condi-

(a) Tunc quoque, ut ait *SIBBERN* in *Idea Hist. Literar. Islandor.* loc. cit. pag. 179, in diæti Sibbern per annum & quod excurrit, ædibus & contubernio commoratus, ita suam eruditionem, diligentiam, insignem linguarum septentrionalium peritiam, morumque compositam modestiam, ut si illa non commendaret singulis, dictus Sibbern fateatur, se committere, ut neque honestus, neque gratus, neque denique vir bonus mereretur existimari.

conditione honeste agendam subministrantur, cujus fructum multi optant & expectant. Doctus hic vir fuit, sed doctior habitus fuisset, si intra metas scholasticas se continuisset, cujus pulverem diu triverat. Nam eas excedens, se ipso minor videtur, præsertim cum Historica tangit, unde eum sæpius veritatis amore ducti castigare necessum habuimus (a).

§. 25.

Horum agmen, & nostram de schola Skalholtina lucubrationculam, claudat ejusdem Rector quadragesimus quintus, *Gislaus Magni filius*, Magnum Marci, de quo supra §. 22 egimus, patrem habens, qui postquam studia Academica biennio Hafniæ absolverat, anno 1737, Lycæi nostri moderationem in se recepit, & in annum 1746 felici successu continuavit, tunc autem ad sacerdotium in parœcia Stadaßadenfi, & mox ad inspectionem Ecclesiarum in provincia Snæfellsnesensi sitarum, promotus, iisdem officiis usque in annum 1754 tanta fama præfuit, ut loco Hal-

Z z z

dori

(a) Scripta ejus, quorum notitia ad nos pervenit, sunt:

Confessio Augustana, in Islandicum sermonem translata; Holis. 12. 1742.

Ferfni scripta; transl. ibid. 8. 1743.

Lassenii Nucleus Bibliorum, Island. vers. ibid. 8. 1744.

Detbarding criterium regentorum; in sermonem Islandicum translatum; ibid. 1744.

Biblia Islandica, Havn. 4. 1746 ab eo mendis typographicis purgata.

Appendix ad Andersonii relationes de Islandia, Danice. ibid. 8. 1748.

Idea Histor. Literar. Island. sub Sibbern nomine in *Dreyeri monument. anecdot.*

Tom. I. pag. 175 sqq. edita, nostrum ex parte auctorem agnoscere videtur.

Conf. ibid. pag. 179.

Annotationes in Eddam, a cl. Schlözer in *Islandische Literatur und geschichte* Tom. I. pag. 150 ex parte allatas, nostri, non autem A. MAGNÆI opus esse, Perillust.

ERICI nobis auctorem & testem oculatum appellare licet.

Specimen Islandiæ non barbæ, sive vitæ eruditorum Islandiæ, cujus quædam specimina Novellis Liter. Havniens. anni 1752 inseruit.

Pœmata sacra Islandica, quorum quædam in collectione odorum sacrarum Holis 1757 edita exstant.

Eclogiarum Islandiæ, versibus heroicis, cum notis prosaicis, de viris quibusdam Islandis celebrioribus.

Chrysoris, sive descriptio tractus Gullbringensis.

Supplementa ad Runolfi Fone Grammaticam Islandicam.

Versio Latina odæ *Hávamál*, carmine sapphico expressa.

Lexicon Islandico-Latinum, affectum.

dori Brynjolfidæ anno 1753 demortui Holanæ diœceseos Episcopus anno 1755 a Rege constitueretur, eandemque spartam hoc tempore adornat, cujus gesta & de Ecclesia merita successoribus enarranda relinquimus.

§. 26.

Peraçto Skalholtinæ scholæ Rectorum recensu ad Holanos nos convertimus, quorum se primus offert *Vigfus Arnæ filius*, natus in Toparchia Mulensi, qui Hafniæ literis operam dederat; Constat eum post Jonam Gissuri Holano pædagogio præfuisse, sed quamdiu incertum, forte ad annum 1638, quo parœciæ Hofensi in tractu Vopnafiörd præficitur, factus deinde Præpositus Toparchiæ Mulensis; Obiit 1672. Huic successisse videtur *Sigfus Egilli*, cum anno 1640 d. 2 Novembris Rectorem Scholæ fuisse constet, quod officium deinde cum Pastoratu Cathedrali commutavit (a) *Runolfus Jonæ*, patrem habuit Jonam Runolfi, Sacerdotem tunc Skeggiastadensem & deinde Præpositum Toparchiæ Vadlensis. Cum aliquantisper Hafniæ Musis dederat operam, in patriam reversus, Holanæ scholæ præficitur, quod factum esse 1644, aut etiam prius, certum est. Sed anno 1649 sponte officio abiit, & Hafniam repetiit, ibique in Magistrum promotus, *Homagii Islandici lætum Mercurium*, 1650, *Lingvæ septentrionalis elementa* 1651, & *Grammaticam Islandicam* (b) atque *duodecim dissertationes physicas* anno 1652 edidit. *Lexicon Latino-Islandicum* eum meditatam fuisse aut exarasse, monstrat Privilegium Regium de illo imprimendo & per decennium dividendum, datum 3 Maji 1650; Moxque Rector Scholæ Christianstadenfis in Scania constitutus ibidem obiit 1654. Cui in moderatione scholæ Holensis successit *Thorsteinus Illugonis*, qui id cum cura Pastoralis Ecclesiæ Holensis anno 1654 commutavit (c). Vacuam autem Rectoris sedem mox occupavit *Gislaus Thorlaci filius*, ei que fessqui annum præfuit, de quo inter Episcopos diœceseos Holanæ plura Sect. 4 cap. 2 memorabuntur.

§. 27.

-
- (a) Hunc ob Latinæ lingvæ, tam in stylo soluto, quam ligato, leporem, laudat cl. SIBBERN *Id. Hist. Liter. Island.* loc. cit. pag. 201. 209.
- (b) Hæc iterum Oxonii 1689 in 4. & in HICKESII *Thesauri lingvarum septentrionalium* 1705 Fol. edita est.
- (c) Scriptas reliquit *Meditationes de æternitate*, 1694. 16.

§. 27.

Gislao *Enarus Thorsteini* successit, & ab anno 1656 in annum 1659 aut 60 continuasse videtur, de quo inter Episcopos Holenses Sect. 4 cap. 3 plura dicendi locus erit. Sed anno 1660 *Theodorus Thorlacius* hujus scholæ moderamen suscepit, idque per triennium administravit, de quo plura videbis inter Episcopos Skalholtenses Sect. 3. cap. 3. Hunc excepit *Gislaus Vigfusii filius*; Positis ille primis in patria literarum fundamentis, ad Academiam Hafniensem circa annum 1658 se contulit, indeque per Germaniam & Belgium, in Angliam literariam instituit peregrinationem, ex qua post quadriennium in patriam redux, scholam Holensem anno 1663 moderari cepit, quod per alterum quadriennium usque in annum 1667 continuavit, quo iterum se ad Hafniensem contulit Academiam, in qua cum denuo biennium literis impendisset, & in Philosophiæ Magistrum promotus esset, anno 1669 ad patrios lares reversus est, ducta deinde uxore Gudrida Gunnari filia, ex qua unicum tantum suscepit filium, anno 1673 vitam cum morte commutavit.

§. 28.

Huic successit *Jonas Biarni* filius, munerique usque in annum 1673 præfuit, tunc enim id cum sacerdotio & præbenda Stadarbackensi permixta, uxoremque duxit Sigridam Thorgilli filiam, vir non vulgariter doctus, præterea eloquens & poëta haud contemnendus; cum anno 1705 aliquamdiu ægrotasset, disposita re familiari, suisque salutatis, dixit se intra ædes non moriturum, ad templum se itaque conferre volens, in media via, cum mortem adesse sentiens alta voce dixisset: *Domine Jesu accipe animam meam*, eodem momento exanimatus est.

§. 29.

Hunc excepit *Thorsteinus Geiri*, qui postquam Holensis scholæ Hypodidascalus fuerat, Hafniensibus Musis quinquennalem navavit operam, deindeque in patriam reversus, anno 1673 Rectoris munere fungi cepit, idque in annum 1679 gessit, quo fratri suo Marco in sacerdotio Laurasensi successit. Obiit anno 1688. Cui sine quodam intermedio surrogatus videtur *Egillus Sigfusi*, officioque præfuisse usque in annum 1695, quo id

cum sacerdotio Glaumbaiensi permutavit. Ipsum autem secutus est *Jonas Arnæ* filius, eidemque officio duodecim annos præfuit, de quo inter Episcopos Skalholtenses plura Sect. 3. cap. 5 adferemus.

§. 30.

Inter Rectores scholæ Skalholtenses §. 16 mentionem fecimus *Jonæ Enaridæ*, qvi 1698 eandem reliquit, & in Holana Hypodidascali officium suscepit, eiqve usque in annum 1707, præfuit, accepto interim Regio diplomate, qv od ei in Reçtoratu scholæ Holensis, cum legitime vacaret, successionem permisit (a). Cum vero Jonas Arnæ anno 1707 ad præbendam Stadensem in Steingrimsfiord promoveretur, & epidemica illa lues, dicta communiter *Stóra-bóla*, hoc anno universam devastaret Islandiam, ipsumque Jonam Enaridem inter alios absumeret, nec ullus in tota diocesi inveniretur, qvi eidem officio commode præfici posset, Pastor templi cathedralis *Thorleifus Skapti* filius id in se suscepit ad tempus, & paucos tantum menses cum sacerdotio Cathedrali conjunxit. Sed anno 1724 hocce sacerdotium, cum parœcia Mulesi, ut & Præfecturam Ecclesiarum Skagfiordensium cum Thingeyensium Præpositura mutavit. Anno 1740 jussu Satrapæ Regii post mortem Episcopi Steinonis Jonæ totius diœceseos ephoriam sesquiennio gessit, iterumque anno 1745 a discessu Domini Ludovici Harboe in annum 1746 eandem spartam ornavit. Uxores habuit duas, ex quarum priore numerosam, sed ex posteriore nullam habuit prolem; Obiit anno 1748 in amniculo qv odam fallaci glacie superinducto submersus.

§. 31.

Sub autumnum anni 1708 adfuit tandem ab Academia Hafniensi in patriam revertens *Hallgrimus Jonæ filius*, sed Thorlaci Episcopi nepos, qvi vacans suscepit Reçtoris munus, eiqve in annum 1711 præfuit, qv od sponte abdicavit, factus deinde partis toparchiæ Mulesis Prætor, in qvo officio circa annum 1734 obiit.

§. 32.

(a) Poëta fuit felix, ut odæ (in *Vudriani scholam crucis*) *Krofskólapsálmar* & *Primitiva Græca* versibus memorialibus Islandicis inclusa testantur. Hæc nondum edita sunt, illæ autem jam dudum Holis impressæ exstant. *Barclaji Argenti*, quam in Islandicam linguam transtulisse fertur, & ejus septem *conciones passionales* nondum prodierunt.

§. 32.

Hunc in officio excepit *Thorleifus Halldori filius*, ex infima & pauperrima plebe in lingula *Alftanes* oriundus, cujus optimo ingenio & animi dotibus magnopere delectatus talium aptissimus censor, tunc temporis paræciæ Gardo-Bessåstadenſis Myſta, ſed poſtmodo Skalhøttenſis diœceſeos Epicoſopus Johannes Vidalinus, eidem primo domi ſuæ prima latinitatis fundamenta inſtillavit, moxqve ad Epicoſopalem evectus dignitatem albo ſcholæſticorum Skalhøttenſium inſcripſit, indeqve exacto bienio anno 1700 dimiſſo auctor fuit ut in Academiam Havnienſem tranſiret, ſuiſqve impenſis adjuvit, qvam anno 1703 (a) vix ingreſſus, & nondum civis Academiæ factus, velociſſimi & ad literas unice nati ingenii luculentum ſpecimen in itinere ab omni apparatu & ſubſidiis deſtituto multis vero inter nautas navigationis impedimentis circumdato, conſectum oſtendere potuit, *Encomium ſcil. Mendacii*, ad modum & imitationem *Moriæ Eraſmianæ*, tanta arte tantaqve ingenii vi ac dexteritate elaboratum, ut omnium promereretur admirationem. Qvod, ut & alia qvæ qvotidie protulit ingenii ſpecimina, tantam ei omnium bonorum & literas amantium, gratiam ac patrocinium conciliavit, ut non modo ſtatim anno 1704 Academiæ Communitatis & Collegii Regii (b) albo inſcriberetur, ſed etiam gradus

-
- (a) Paulo ante feſtum natalitiorum Chriſti in Norvegiam delatus, prope Karmtiam, ubi Torſæus habitabat, hyemare coactus eſt, qvæ occaſio eum ab hoc cognosce & rite æſtimari fecit, nam non tantum eximia ejus in poſſi dona, etiam in metris prima vice illi rentatis, animadvertit, ſed & noſtri in Theologia proſectus omnem ſpem & exſpectationem ſuperabant. Torſæus ejus periculum facturus, Halthorium in ædibus ſuis privatis concionem habere juſſit, qvam ſine omni librorum ſubſidio poſt unius pomeridiani temporis meditationem præſtitit, ita ut judice Torſæo incomparabiliter pro iis circumſtantiis elaborata fuerit, & ſaltim contra regulas lingvæ peccaverit, nam primum hoc erat tentamen noſtri Danice perorandi. Verbo: Torſæus eum prodigium literarium, cum Pico Mirandola, ſi diverſam utriuſqve conditionem exceperis, comparandum, eſſe judicavit, eumqve hoc nomine amicis ſuis Havnienſibus commendavit.
- (b) Inter primos qvi pro quadra Regia orationem habuere poſtqvam S. Ven. Lintrupius tales declamationes poſtliminio introduxerat, fuit; nam die 14 Septembr. 1704 problema vexatum de *Johanna Papiffa* adverſis orationibus in auditorio Collegii Regii ventilarent Magnus Olavius & Thorleifus Halthorius, Iſlandi, quorum ille negativam, hic vero affirmativam ſententiam deſentum ibat. Similiter & anno ſeqventi die 14 Martii *Epistolam Chriſti ad Abgarum* declamationibus amœbæis examinarunt Sigvardus Olavius & Thorleifus Halthorius, Iſlandi.

gradus & honores Academici gratis ei impertirentur, exactoque in nominatis mox collegiis biennio anno 1705 Collegii Eilerseniani inter primos alumnus adoptatus fuit, ubi dissertationes quasdam conscripsit (a). Ab ipso Torfæo, qui quantum ejus ingenio, modo non ad alia dilabere-
tur. tribuendum esset, probe novit (b), electus fuit, ut sub celeberrimi viri Christiani Reitzeri inspectione, cui procurationem editionis *Historiæ Norvegicæ* a se concinnatæ commendaverat, Tomum Quartum in ordinem redigeret, totius operis Correctorem ageret, & ut quidam volunt, Prolegomena ex ipsius Torfæi formatura conscriberet, quæ omnia sat feliciter cesserunt, præter correctionem ultimi Tomi, in qua quibusdam sæpius dormitasse videtur, cujus laboris præmium, præter antea pactum salarium, a Reitzero accepit gratuitum Magistri titulum. Absoluto hoc opere a Ste-
none Jonæ Holensis dioceseos Episcopo nuper constituto, & anno 1711 regressum in patriam parante, socius itineris adsciscitur, moxque eodem autumno Rector scholæ Holensis constitutus, officio biennium plus minus præfuit, nam sub initium anni 1714 tabe, quæ eum per omnem vitam arroserat, accedentibus jam aliis etiam symptomatibus, evanuit.

§. 33.

Snorro, Jone Magnæi, celeberrimi Hafniensis Academiæ Professoris Arnæ Magnæi fratris, filius nothus, postquam biennium studiis Hafniæ bene impenderat, redux in Islandiam anno 1712 scholæ Holanæ Hypodidascalus factus est, sed mortuo Mag. Thorleifo Halldoris filio anno 1713 in scholæ regimine successit, quod officium haud pænitendo discentium fructu & bonorum applausu gessit in annum 1720, quo paræciam Helgasellensem nactus, & mox ecclesiarum provincialium Præpositus constitutus fuit; Fuit vir doctus, nam præter Theologiam & Philologiam, quarum appri-
me gnarus fuit, medicinæ etiam & poësi felicem operam dederat. Uxorem habuit Christinam Thorlaci filiam, ex qua liberos utriusque sexus bonæ frugis suscepit. Senescens & viduus factus præbendam filio successori reli-
quit,

(a) *De inventione Astronomiæ apud Chaldaeos*, Havn. 1706. *De Aplane*, ibid. 1707. *De Harmonia calorum Pythagorica*, ibid. 1708. *De sôle retrogrado*, ibid. 1710. *Senarius Theſium de tempore*.

(b) Indices quoque *Vinlandiæ* & *Hiſtoriæ Hrolfi Krakii*, ut & versionem metricam carminum in hac allegatorum, in gratiam Torfæi adornavit.

qvīt, sed Oddam se ad alterum filium conferens, ibidem septuagenarius pie obdormiit anno 1756.

§. 34.

Hunc excepit *Gudmundus Bergmann*, Stenonis Episcopi filius, qvi postquam unam tantum hyemem Hafniensis Academiæ civis fuerat, in Islandiam reversus est, & mox scholæ Holensis Rector constituitur, cui officio cum triennium præfuisse, naufragio periit anno 1723; Ei autem succenturiatus est *Erlendus Magni* filius, qvi scholæ Skaiholtenfis Rector fuerat, in qvorum recensu §. 22 plura de eo legi possunt.

§. 35.

Vacuum Erlendi morte Rectoris officium accepit *Sigurdus*, filius *Vigfusi* Arnæi, Prætoris toparchiæ Hnappadalensis, qvi postquam scholam Holensem aliquamdiu frequentaverat, & Episcopo a manibus fuerat, quinquennium in Academia Hafniensi transegit, inde autem redux, dicto mox officio præficitur. qvōd in annum 1742 gessit, tunc autem id deponens, privatus vixit usque in annum 1746, qvo Præturam Dalensem nactus est. Uxorem habuit Caritatem Gudmundi, Sacerdotis qvondam Helsingæhensis filiam, ex qva duas filias superstites habuit. Fuit vir suæ ætatis robustissimus, sed lenti & simplicis ingenii. Obiit anno 1753.

CAP. III.

De quibusdam viris literatis, qvi ecclesiam aut aliquo modo edificarunt, aut ei damno fuerunt.

§. I.

Si omnes hujus Periodi viros doctos enumerare vellem, longo mihi tempore opus esset, & magno certe constaret labore, tot enim & tales hæc tempestas protulit, ut modum instituti nostri longe superaret omnium enumeratio, nedum eorundem vitæ descriptio, & licet historia literaria membrum sit & magna pars Historiæ Ecclesiasticæ, non tamen utramque

ejus facere debet paginam, nam ut indecens est, si caput, membrorum primum & præcipuum, reliquorum excedat mensuram, ita etiam si historiæ ecclesiasticæ scriptor unice aut maxima ex parte in recitandis doctorum virorum factis & fatis occupetur, haud sane vituperio caret. Nos itaque instituti ac officii memores, paucos tantum & præcipuos hujus temporis literatorum nominabimus, qui ecclesiam doctrina aut factis ædificarunt, pervasi historiæ literariæ Islandicæ defectum brevi a viro doctissimo Mag. *Halfdano Enari*, scholæ Holensis Rectore meritissimo, amico nostro singulari, compensatum iri, qui *historiam literariam Islandiæ* diu meditatus, eandem, ut speramus, propediem omnibus numeris absolutam editurus est, quod ut feliciter cedat, sincere vovemus.

§. 2.

Primus, qui præter ipsos Episcopos & scholarum moderatores, de quibus speciatim agetur & actum est, inter Skalholtenses in hunc censum venit, est *Paulus Brörnonius* natus 1620, Eggerti Johannis, Islandiæ quondam Nomophylacis, pronepos, sed celeberrimi Arngrimi ex filia nepos. Postquam ab anno 1641 in annum 1643 in Hafnienſi Academia literis fidelem operam dederat, uno tantum anno scholæ Holensis Conrectorem egit, sed anno 1645 sacerdos Selardalensis factus est, & deinde Præpositus Toparchiæ Bardastrandensis; Uxorem habuit Helgam Halldori Nomophylacis filiam, famosissimi Episcopi Jonæ Aræsonii proneptin, vir suæ ætatis popularium doctissimus, præsertim quia lingvas Hæbræam, Arabicam, Græcam &c. Varios aut scripsit, aut exposuit libros & tractatus, quorum nos nominare possumus: 1) *Transpositionem N. T. ex lingua originaria.* 2) *Psalterium Davidis ex lingua originali, cum notis & observationibus philologicis & didacticis.* 3) *Conciones in Passionem Domini.* 4) *Homilias penitenciales.* 5) *De concione & concionatore Tractatum.* 6) *De cruce.* 7) *Hypomnemata in resurrectionem Christi.* 8) *Itinerarium Christi.* 9) *Miscellanæ in Evangelia & quosdam textus Vet. Testamenti.* 10) *Commentarium in Canticum.* 11) *Commentarium in Caput Esaiæ 53.* 12) *Lilium inter spinas.* 13) *Calendarium Ebræum.* 14) *Admonitio ad Jonam Ulfi filium de magia, scripta 1671.* 15) *De cometa anno 1680 conspicuo.* 16) *Caracterem Bestiæ, seu de Magis & Magia, quorum malleus & indefessus persecutor fuit, unde in quovis fere scripto aliquid de talibus immiscet, &*
ut

ut ipse putabat, raro a magorum insultibus liber fuit, quorum quosdam igni tradi curavit. Fuit orator facundissimus, in conversatione hilaris & liberalis. Oblatum sibi anno 1691 Episcopatum Hohenheim declinavit, & senium cauſans, deprecatus est; mortuus anno ætatis 86, officii 61.

§. 3.

Jonas Jone, Thorsteinidæ pastoris Vestmannejenſis a Turcis 1627 occiſi filius, Hafniæ circa annum 1616 literas fideliter coluit, ſed in Islandiam reverſus Conrectorem ſcholæ Skalholtinæ aliquvandiu egit, inde Paſtor Melenſis in Borgarfjord, & ejusdem provinciæ Præpoſitus, vir doctus, diſertus, gravis, poëta, orator, theologus, juris peritus, philologus, æqve felix, unde ab omnibus, præſertim Epiſcopis, magni æſtimatus fuit. Varia literis conſignaffe perhibetur, quorum nulla ad nos pervenerunt, præter *poëmata* quædam. Uxorem habuit Margaretam Davidis filiam, & ex ea liberos quosdam ſuſcepit; ex quibus Helgo & Thorleifus ſacerdotali officio functi ſunt, ſed David Prætor Kialneſenſis exſtitit; Obiit noſter Jonas anno 1663.

§. 4.

Theodorus Jone, Gudmundini filius, & in parrochia Hytardalenſi ſucceſſor, ſed Gislai Nomophylaciſ nepos ex filia, & Theodori Nomophylaciſ pronepos, natus 1609; Hafniæ biennium muſis impendit, primusque Islandorum anno 1629 examen Theologicum (vulgo *Atteſtatz*) ſuſtinuit; Patri ſenefcenci anno 1630 coadjutor conſtituitur, eiſque in officio tandem ſucceſſit; Vir gravis, ſapiens, doctus, & omnibus acceptus, quem Svenonius in literis ad Cancellarium, Episcopatum deprecans, præ ceteris commendat: (a) Exſtant etiam mutuæ eorum *Epistolæ* latina lingua ſcriptæ, amoris, æſtimationis, & eruditionis plenæ. Superest *liber Genealogicus* a Theodoro conſignatus; ei etiam debetur *Vilchins Måldaga*, ſeu celebris ille index Vilchinianus, qui in Chartophylacio Skalholtlenſi aſſervatur, unde primitus vocabatur *Hytardalsbók*, quem Svenonio aut dedit, aut exſcribendum tradidit (b). Uxorem duxit anno 1642 Helgam

A a a 2

Arnæ

(a) Vid. infra Sect. 3. cap. 2.

(b) Ei etiam adſcribitur libellus quidam ad medicam artem pertinens, in Bibliotheca Magnæ No. 192. in 8. reperiendus.

Arnæ Nomophylacis filiam, Oddi Episcopi neptim, ex qua filium & filiam reliquit, magnæ utrosque progeniei parentes. Obiit 1670, anno ætatis 61.

§. 5.

Haldorus Jonæ filius, Böldvari nepos, Jonæ pronepos, qvi omnes Pastores Reykholtenses exstiterant (a), natus 1625. Postquam triennium literis Hafniæ impenderat, aliud triennium scholæ Skalholtinæ Conrectorem egit, tertium autem Pastorem Cathedralem, patri anno 1657 succēssit, sed anno 1663 Præpositus Ecclesiarum Borgarfiordensium factus est, vir pius, gravis, doctus, sapiens, unde ab Episcopis maximi semper æstimatus fuit, & gravissimis semper negotiis & deliberationibus adhibitus. Uxorem habuit Holmfridam Hannæ filiam, ex qua quatuor filios & totidem filias reliquit, qvi ad maturitatem venerunt, filii omnes in sacerdotali officio ad senectutem vixerunt, tres vero Præpositi suæ quisque provinciæ simul exstiterunt. Vixit Haldorus annos 79, sed in publicis officiis 53.

§. 6.

Hallgrimus Petri, Gudbrandi Episcopi ex patre pronepos, natus ut videtur 1614. Scholam Holensem puer irequentavit, sed. nescio quam ob causam, inde dimissus ad externos abiit, ubi Brynjolfo Svenonio, postea Skalholtensi Episcopo, innotuit, qvi eum Siællandiæ Episcopo Joh. Resenio ita commendavit, ut Hallgrimus albo scholæ Hafniensis inscriberetur, ubi cum quinquennium exegisset, nondum rude scholastica donatus in Islandiam remeavit, miseramque produxit vitam, usque in annum 1643, quo a Brynjolfo ad Episcopatum evecto parœciæ Hvalsnesensi præponitur, cui varia fama & fortuna præfuit, usque in annum 1651 cum ecclesiæ Saurbajensi præficeretur, ubi feliciter vixit, nisi quod 1662 omnia sua incendio villæ amisit, quam jacturam multorum beneficentia abunde mox compensavit, & quod senescens circa annum 1667 scorbuto maligno, aut lepræ quadam specie correptus, munus sacerdotale aliis cedere necessum habuit. Uxorem habuit Gudridam Simonis filiam quam Hafniæ anno 1617 ex servitute Algeriana reducem adamare cæperat, ex
qua

(a) Vid. supra pag. 195. 536.

qva liberos quosdam, sed obscuræ famæ & fortunæ, suscepit. Obiit anno 1664 d. 27 Octobris. Omnium iudicio poëta & orator eximius, cujus ingenii fœtus, præsertim poëmata, quamdiu Islandia durabit, pariter durabunt; horum celebriora sunt: 1) *Psalterium Passionale*, cujus jam 14 editiones vidimus, ab omnibus piis amatum & maximi æstimatum. 2) *Alia poëmata sacra* edita primo Holis 1759 & deinde tam ibidem, quam Havniæ anno 1770 cum vita auctoris. 3) *Diarium* seu de operibus Dei septem dierum creationis; 1693. 4) *Meditationes sacræ* 1692. *Paraphrasis metrica in priorem librum Samuelis & priora Capita posterioris, usque ad mortem Abneri*, seu v. 5. 3 capitis; Ut & multa alia profana, quæ inedita adhuc latent.

§. 7.

Eyolfus Jonæ, Oddi Episcopi agnatus, in Grimseya intra diœcesin Holanam natus & ex schola Holensi dimissus, primo Jonæ Gudmundini, Sacerdotis Hytardalensis, Subminister fuit, & deinde Helgæ, Oddi Episcopi viduæ, quamdiu Hraungerdi sedem habuit, Sacellanus; Anno autem 1634 Lundensi Ecclesiæ præficitur, vir pius, doctus, gravis, & feverus morum censor. Lundi scholam domesticam instituit, ex qua multi egregii viri ipsius disciplina formati & instituti prodierunt; Cum enim teneram juventutem egregie institueret, & ad altiora in scholis publicis addiscenda bene præpararet, multi ei suos liberos in bonis moribus & artibus liberalibus instituendos tradiderunt, unde ejus inter coætaneos percelebre nomen fuit. Uxorem habuit Catharinam Enari filiam, rei œconomicæ peritissimam, ex qua multos suscepit liberos bonæ frugis. Obiit anno 1673 natus annos 73.

§. 8.

Eyolfi filiorum celeberrimi fuerunt *Jonas Eyolfi*, Ecclesiastes primo per 20 annos parœciarum Borg & Alftanes. Sed anno 1701 Gilsbackenssem nactus, ibidem anno 1718 septuagenarius obiit; Hic primo patris vestigia legens, haud pœniteñdum juventutis informatorem egit; fuit enim vir probe literatus, & poëta non infelix. Reliquit præter *varia poëmata sacra & profana*, in *Librum posteriorem Samuelis Paraphrasin metricam* a v. 5. capit 3. ad finem, ibi enim capit, ubi Hallgrimus Petri defecit. Et *Evarus Eyolfi*, Oeconomus primo Skaltholtenfis, & deinde Toparchiæ Arnensis Proprætor, tandem autem Prætor Toparchiæ Snæfellenfis, &

Redempturæ Stapensis administrator factus, quæ officia suscepturus, obiit anno 1695. Auctor est *Grönlandiæ Antiquæ*, seu versionis Islandicæ tractatus historici *de Grönlandia*, ab Arngrimo Jonæo latine quondam scripti (a); editæ Skalholti 1688. Inter suæ ætatis, juris, historiarum, & antiquitatum peritissimos numeratus, eoqve nomine in prologo *Vitæ Olai Tryggonis* eum laudat Theodorus Thorlacius Episcopus Skalholtinus; Ex hoc fratrum pari, Jona & Enaro Ejulfidis, non incelebris profapia prognata est.

§. 9.

Eyolfo, ætate, donis, meritis, & studiis suppar fuit *Thorvardus Arne* filius, Mysta Kliffstadenfis, qualem enim juventutis informatorem in quarta Islandiæ australi Ejulfus egit, talem etiam Thorvardus in quarta orientali, ita ut plurimi postea viri celebriores illi suam deberent in literis & bonis moribus institutionem. Anno 1667 Scotus quidam pirata ibidem exscensionem faciens, Sacerdotis pariter ac templi bona partim abstulit, partim perdidit, quod pio viro magnum fuit damnum, licet a benevolis quibusdam sublevaretur. Anno 1673 die parasceves Natalitiorum ingens & inopinatum aquarum ac nivium profluvium illius domicilium obruit, ipsumque senem, perrupto hypocaufti pariete, mensæ affidentem suffocavit, cum discipulus, qui ex ore docentis pendebat, in tanta consternatione consilium in arena capiens, sub genua magistri semet submittendo vitam retineret, ut & reliqui domestici, alius hoc, alius illo modo, salutem quæsierant, solus enim herus vitam perdidisse perhibetur.

§. 10.

Hujus Thorvardi filius fuit *Arnas*, qui postquam Hafniæ bonis literis fidelem navaverat operam, Episcopo Skalholtensi Mag. Theodoro Thorlacio a manibus fuit, deinde præbendam Thingvallensem nactus est, & tandem anno 1690 Præpositus Ecclesiarum provinciæ Arnesensis constituitur, vir apprimè literatus, & poëta in utraqve lingua Latina & Islandica sat felix, quosdam enim *D. Thomæ Kingonis hymnos* metricè in linguam Islandicam

(a) Ejus *Excerpta* ex multis veterum historiis exstant in Bibliotheca Univers. Havn. Legati Magnæani No. 576 in Quarto. Scripsit etiam *interpretationem carminum in Olafsjaga Tryggvasonar occurrentium*.

Islandicam vertit, impressos Skalholti 1693, aliaque multa pepigit. Vertit præterea in lingvam Islandicam *Catechismum Lutheri* Majorem editum Skalholti anno 1691. *Concio funebris* ab eo in exsequiis Mag. Theodori Thorlacii habita, nescio an impressa fuerit. Anno 1697 Mag. Jonæ Vidalini, tum temporis Skalholtensis dioceseos Officialis & Postulati, dum Hafniam ad capeffendum Episcopatum ivit, vicarium egit, ejusque loco quartam orientalem eodem anno visitavit. Uxorem habuit Gudrunam Thorkilli filiam, nominati mox Episcopi sororem, ex qua anno 1702 moriens 7 liberos reliquit.

§. II.

Thorkillus, magni *Arngrimi* ex posteriore uxore filius natu maximus, anno 1647 statim post patris obitum ad Academiam Hafniensem transit, ubi præceptore usus, D. Olao Wormio, parentis summo & amico & fautore, in bonis literis profecit, usque in annum 1649, quo in Islandiam rediit, eodemque anno Hafniam remeavit, unde in Bataviam se contulit, nam 1651, die 15 Junii Lugduni Batavorum ad Wormium literas dedit, ut ex Wormii ad eum responso scripto Calend. Febr. 1652 apparet. Circa idem tempus in aurifodinis Norvegicis sub imperio Georgii Bielke nostri Satrapæ fratris, aliquid officii gessisse videtur, nam anno 1655 cum uno comite artis metallicæ perito ad explorandum, num metalla quædam in Islandia reperirentur, ablegatus fuit (a); Tandem anno 1658 in patriam altera vice redux, parœciæ Gardensi in Alftanes præficitur, cumque in rebus physicis maxime valeret, injunctum ei fuit ut historiam naturalem Islandiæ consignaret; Caussanti autem suæ parœciæ redditus talibus impensis pares non esse, literæ expectationis præbendarum Stadaftad aut Breidabollftad d. 7 Maji 1664 conceduntur; quidnam autem in tali negotio perfecerit, non liquet. Ut acri præditus fuit ingenio, ita etiam doctus fuit, præsertim autem Physicæ, & Medicinæ operam dedit. Dissertationem unam aut alteram eum edidisse audisse videor, sed in Islandicum sermonem transtulit *Tomæ a Kempis tres libros de imitatione Christi* edit. Holis 1676.

Uxorem

(a) Tunc etiam d. 4 Maji Rescriptum ad Islandiæ Satrapam Henricum Bielke datum est, quo non tantum 100 imperiales ei numerare, sed & quomodo in posterum Thorkillo optime prospici posset, indicare jubetur. Præterea & ad omnes Islandiæ Prætores edictum manavit, ut omne ei auxilium, & terra marique liberum commeatum, præstarent.

Uxorem habuit Margaretam Thorsteni filiam, ex qua tres reliquit filios: Mag *Arngrimum* Rectorem scholæ Nafchoviensis in Loilandia, qui improlis obiit, *Theodorum*, qui primo scholæ Skalholtensis hypodidasculus, & deinde biennalis Rector exstitit (a), & *Jonam Vidalinum* ejus diœceseos Episcopum (b), ac præter hos filiam unicam Arnæ Thorvardi (c) nuptam. Obiit noster Thorkillus anno 1677, anno ætatis 48.

§. 12.

Stephanus Olai filius Enari Sigurdini nepos, sed Gislai Jonæ Skalholtensis Episcopi pronepos; postquam Hafniæ sub Olao Wormio communi Islandorum fautore & præceptore studia absolverat, in patriam rediit, & aliquot annos Episcopo Svenonio a manibus fuit, usquedum anno 1649 parœciæ Vallanefensi præponeretur, fuit vir doctus & poëta felicissimus, præsertim si de ludicris pangendum esset, ita ut non immerito a quibusdam *Islandiæ Horatius* nuncupetur. Exstant inter Epistolas Wormianas quædam ab eo ad Wormium datæ. Ex sacris ejus *poëmatibus* lucem publicam viderunt *D. Thomæ Kingonis hymni quidam* quos in linguam Islandicam rogatu Episcopi Theodori Thorlacii, eandem ac autor retinens melodiam, transtulit, impressi Skalholti 1686: Sed permulta ejus poëmata inedita adhuc latent. Hafniæ agens, *Eddam Snorronis* & *odam Völuspæ* in gratiam Wormii in latinam linguam transtulit (d): Sedecim annos fuit Præpositus toparchiæ Mulensis. Uxorem habuit Gudrunam Thorvaldi filiam, Jonæ Episcopi Aræsonii ex Biörno Pastore Melsta-densi proneptim, ex qua numerosam prolem suscepit, Obiit anno 1688.

§. 13.

Theodorus Svenonius natus 1623, sed ex schola Skalholtensi dimissus 1647, & paulo post parœciæ Ogurensis in Toparchia Isafiordenti Sacerdos;

(a) Vide supra pag. 537.

(b) Vid. infra Sect. 3. cap. 4.

(c) Vid. supra pag. 558. sq.

(d) *Völuspá* transtulit 1644, quam *Resenius* anno 1665 unacum Edda Snorronis edidit. Notas quoque addidit, in quibus a Magno Olai & Biörno de Skardsá dissentit. *Eddam* autem *Snorronis* usque ad fab. 68. transtulit anno 1646, quæ versio Resenio Eddam Snorronis edenti ad manus fuit, qui inde etiam ea quæ cum versione Magni Olai filii non conveniebant, excerptit, & suæ Editioni inseruit.

dos; unde anno 1657 ab Arna Lopti filio Pastore Adalvicensi, ut discederet, & in Adalvicam transiret, inductus fuit, ubi unum tantum aut duos annos permansit, & ab eo tempore vagus sine certa statione, nunc hic, nunc illic, apud viros doctos, qui ejus ingenio & eruditione delectabantur, permansit. Nam anno 1660 in familia Pastoris Selardalensis Pauli Biörnönis degit; ibique *Calendarium*; quod eo tempore magni ab omnibus eruditis æstimatum fuit, conscripsit (a); Postea Skalholti apud Episcopum Svenonium aliquot annos transegit, usque dum anno 1666 in gravem incidens morbum, in domum & familiam fratris sui transiit. Fuit, omnium doctorum judicio, vir magni ingenii & profundæ eruditionis, quam unde hauserit, plerique mirabantur; Astronomiæ enim & lingvarum Orientalium sui temporis peritissimus habebatur. Sed singularis ingenii, opiniosus, & sibi soli sapiens. Decessit ex memorato morbo anno 1667.

§. 14.

Exstiterunt præterea viri quidam pii & fatis docti, qui Ecclesiæ scriptis suis profuerunt, quales fuerunt: *Thorleifus Arnæ filius*, Pastor Kalfafellenfis & Præpositus Toparchiæ Skaptafellenfis, qui D. *Joh. Arndtii libros de vero Christianismo* in linguam Islandicam transtulit, quos a se revisos Hafniæ edi curavit Episcopus Jonas Arnæsonius anno 1730; *Theodorus Bardi filius*, Pastor Torfastadenfis, qui libellum *sacras continentem preces* conscripsit, qui multoties editus, a multis amatur & usurpatur. *Jonas Jonæ*, Præpositus Hafiordenfis & Pastor Holtenfis, conscripsit (ut puto) potius quam transtulit *Johi triplicem thesaurum fidei*, impr. 1693. *Thorleivus Gunnarides Preces* quotidianas *Joh. Lasseii* impr. Skalholti 1681 & Havniæ 1743, ut & *Luce Loffii breves homilias in Evang. & Epistolas Dominicales* in linguam Islandicam transtulit, impr. Skalholti 1690. *Jonas Jonæ*

(a) Doctissimus PAULUS VIDALINUS in *Lex. Jurid.* Tit. *allur dagur til stefnu* videtur eum facere fratrem Brynjolfi Episcopi, ut & asserere quod *Calendarium* Skalholti conscripserit. Id enim indubie profert, dicens: *mirari se, quod Theodorus Svenonius, ausus fuerit talia scribere, Skalholti, sub manu fratris sui, viri eruditissimi Donini Brynjolfi Svenonii*, sed in utroque magnopere errat; ut ex Genealogiis & aliorum eruditorum victorum scriptis abunde patet. Quid autem de ipso errore, quem doctissimus Vidalinus Svenonio imputat, tenendum sit, hic non vacat disserere.

Jonæ, Pastor primo Tröllatungensis, & deinde Stadarholensis & Hvolensis parœciarum, amissis parentibus in magna illa devastatione, quæ Islandiam anno 1707 afflixit, a Jona Halthorio Mysta Hytardalensi, & Præposito Toparchiæ Myrensis educandus & informandus susceptus; Reliquit, præter multa alia inedita, *quadraginta meditationes in historiam Resurrectionis*, & 50 tales *in historiam Passionis Christi*, illas anno 1759, has vero 1766 Holis editas. *Petrus Enari*, Pastor Miklaholtensis, *Postillam Matthiæ Rostochii* in sermonem Islandicum transtulit, quam Episcopus Jonas Arnæsonius Hafniæ edi curavit, & *Bayle Praxin pietatis* ineditam. Ut alios magno numero occurrentes taceam, nam si omnes, qui aliquid tale scripserunt, enumerare vellem, moles operis instituti rationem excederet.

§. 15.

Historicorum diœcesis Skalholtina hoc temporis tractu haud quæquam fœcunda fuit; non tamen silendus est *Benedictus Petri*, Teiti Sacerdotis Lundensis nepos, cujus (Teiti scilicet) filiam Gudrunam Audinus Jonæ Pastor parœciarum Bæ & Hvanneyre in matrimonio habens, ipse improlis, filios Petri orphanos educavit; Benedictus itaque ejus auspiciis in scholam Skalholtinam ablegatus & rude scholastica donatus, nutricii Subminister constituitur, acceptaque paulo post ejusdem alumna, Gudruna Gudmundi filia, in matrimonium, tandem a communi nutricio hæres scribebatur, & post ejus fata 1669 in officio successor exstitit; fuit hicce Benedictus, vir doctus, eloquens, prudens, & sedati ingenii. Scripsit *Annales* sui temporis *ab anno 1664 ad annum 1724*; Sed in linguam Islandicam transtulit *Buntingii Chronicon Regum Persarum* & forte plura, quæ nostram noticiam fugerunt; Liberos, qui ad maturam ætatem venerunt, duos habuit. Senex factus parœciam successorii cessit, & Thingvallis apud generum suum anno 1724 occubuit anno ætatis 84, officii 63.

§. 16.

Petræo adjungimus *Petrum Einari* de Ballaraa, generalis dicasterii afflorem non incelebrem, nam juris peritiæ addidit poëseos & theologiæ studium, exstant enim ejus *de Ponto rhytmi*, & *in Passionem Domini Paraphrasis metrica*, vulgo *Eintals Psälmar*, impr. Holis 1666; Ut & studium historiæ, nam *Annales* sui temporis *ab anno 1597 ad 1665* non ineptos

ineptos conscripsit. Tale etiam, & quidem valde vastum, minori autem iudicio, *Annalium* opus consignavit *Oddus Erixi*, Oddi Episcopi nepos, itidem dicafterii affessor, qui nihil ipse finxit, sed nimis credulus fuisse videtur, unde ejus relationes cum grano falis & non sine examine accipiendæ sunt. Nec omnino contemnendus est *Jonæ Olaidæ*, vulgo *Ostindiasare*, *Commentarius de vita sua*, quædam enim ibi occurrunt, quæ alibi frustra quæsieris; viderat autem Jonas ille Daniam, Norvegiam, Angliam, Indiam Orientalem, & Grönländiam, de quibus nil insipienter aut improbabile refert; Sed hæc parum ad nostrum scopum, unde illis non immoramur.

§. 17.

Historiæ naturali indagandæ operam dederunt *Gislaus Oddi*, Episcopus Skalholtinus, ut ex ejus ad Wormium Epistola data 1635 abunde patet. Similiter etiam *Thorkillus Arngrimi*, Sacerdos Gardensis, Regia ad id efficiendum præmunitus auctoritate(a), sed quid in eo profecerint, non liquet. Eidem etiam studio & chymix, metallurgiæ ac agriculturæ incubuit, *Gislaus Magni*, vir doctus & polymathes, qui postquam Hafniæ studia Academica absoiverat, in Bataviam discessit, ibique biennium talibus maxime studiis invigilavit; In Angliam etiam transit, licet ibidem non diu moraretur; tandem autem in Islandiam reversus, uxorem duxit Groam Thorleifi filiam, virginem suæ ætatis ditissimam, laresque primo fixit in cœnobio Skridensî, cujus, unacum toparchia Mulensî, aliquvandiu administrator fuit, inde autem in provinciam Rangarvallensem secessit, paternique uxoris prædii Hlídarenda incola exstitit, tandemque Prætor ejusdem provinciæ factus est (b). Filii duo ante patrem decesserunt, filiam autem Episcopo Theodoro Thorlacio nuptum dedit, ad quos senescens lares transtulit, ibique in consuetis studiis consenuit, præturam autem per vicarium administravit. Obiit annum ætatis agens 75, anno seculi 96 (c).

B b b b 2

§. 18.

(a) Vid. supra pag. 559.

(b) Scripta ejus nominantur in Perillust. *ERICI Tractatu de statu Islandiæ restaurando* pag. 45 sq. eorumque contenta hic illic ibidem pro re nata recentientur.

(c) Conf. *Wormii Epistol.* Tom. 2. pag. 846 sqq.

§. 18.

His annumerandus videtur *Jonas Davidis*, primo Myſta parœciarum *Ogur* & *Eyre*, intra Toparchiam Isfiordensem, deinde ab anno 1639 in 1642 Paſtor Cathedralis templi Skalholtensis, tandem Arnarbælenſis, vir doctus, diſertus, juris (a) & hiftoriarum peritus, nec phyſices ſeu rerum naturalium rudis, ut ex libello *Gandreid* perſpicuum eſt, in qvo de rebus naturalibus Islandiæ ſobrie & ſine ſuperſtitione agit, ſecus qvam alii noſtratium, qvi his rebus, lapidibus ſcilicet, herbis, mineralibus, piſcibus, avibus, & id genus aliis plerumqve vim qvandam magicam adſcribunt. *Gandreid* autem, ſeu faſcinationem, librum vocare videtur in ludibrium eorum, qvi omnes naturæ vires & operationes magicis attribuerunt artibus, qvod, ut & illud, qvod ſupra vulgus ſapuit, faſcinatis illis temporibus magiæ ſuſpicionem illi attraxit. Obiit ſeptuagenarius repentina morte anno 1676.

§. 19.

Quid autem faciamus *Enaro Gudmundi*, Stadenſi in lingula Reykianes aliquamdiu Eccleſiaſtæ, non liquet; Tricis quibusdam civilibus ita aliquando innodatus fuit, ut quidam eum falſi poſtulare vellent, & ideo anno 1635 ab officio deponeretur, cumqve poſt pronuntiatam ſententiam præbendam dimittere nollet, ipſius Præfecti auctoritate inde ejicitur, unde patet eum contumacis fuiſſe ingenii. De *Alſis* ſeu *ſemi-Diis* & ſaxicolis ſcriptum qvoddam edidit. Relationem de *Revolutions Anglica* & *excidio Caroli Stuarti* Angliæ Regis in Islandicam linguam tranſtulit; Mag. Brynjolfo Svenonio, nuper ad Epiſcopatum evecto, *paradoxas* quasdam *quæſtiones* propoſuit ſolvendas, frivolæ quidem, ſed quæ ingenium ſapuerunt; Cui ille reſpondit, eſſe talia ex eorum numero, de quibus loquitur Apoſtolus 1 *Tim.* 6. v. 20. & *Tit.* 3. v. 9. tandemqve ei de qvavis ſuam aperuit ſententiam. Pluraqve ejusmodi conſignâſſe perhibetur, unde patet eum non fuiſſe indoctum, ſed ſciolum & naſutum; taliumqve plures adferre poſſemus, ſi expedire videretur, ſed hunc loco omnium nominâſſe ſufficiat.

§. 20.

(a) Exiſtunt enim ejus *Rembehnátr*, i. e. *Nodus Gordius* ſ. *Practica legalis*, poëma *Sveinadrápa*, & forte plura.

§. 20.

Poëtas etiam præclaros hæc ætas protulit, & quod magis mireris, etiam ex vulgi & illiteratorum numero, nam quid *Sigurdi Gislonii* poëmatibus ingeniosius ac lepidius? cujus etiam sacra poëmata haudquaquam contemnenda sunt. Idem de *Kolbeinis Grimide hymnis* impressis 1682 dicendum est, ut & de hujus classis seu laicorum poëtarum coryphæi *Gudmundi Berghori*, poëmatibus, quo neminem Islandorum plura poëmata fecisse puto, ejus enim opera, si collecta essent, multos sane tomos efficerent. *Vigfus* autem *Fonæ filius*, licet horum esset ingeniosissimus, lepidissimus & doctissimus, nam in juventute Musis non perfunctorie militaverat, indignus tamen est, ut inter bonos numeretur poëtas, cum pleraque ejus poëmata ludibriis & lascivia scateant, magisque bonis moribus nocere quam prodesse videantur; Quæ de poëtis annotasse sufficere putamus, omnes enim enumerare inutile & impossibile videtur.

§. 21.

Qui medicinæ in hac diœcesi operam dederunt (si circumforaneos omiseris, quorum haud paucos numerare possumus) pauci admodum sunt; præcipue tamen nominari merentur, *Arnas Gislai* Nomophylacis filius; *Fonæ Sigurdi* Karanesensis, communiter *Chirurgus* vocatus, *Oddi Oddidæ* Sacerdotis Reinevallensis gener & discipulus; *Magnus Gissuri filius*, Mag. Brynjolfi Svernonii frater uterinus, Chirurgiam Hafniæ didicerat, eamque redux non infeliciter exercuit; *Thorkillus Arngrimi*, Sacerdos Gardensis, magni Arngrimi filius, & Celeberrimi Wormii discipulus, qui diu apud externos huic scientiæ operam dederat (a); ejusque filius *Theodorus Thorkillius*, qui sub Borrichio medicinæ studuerat (b), magnam sibi famam hujus artis exercitio acquisiverunt; *Theodorus Vigfus*, Pastor Stadaftadensis (c); *Biörnus Fonæ Thorlacius*, Pastor Gardensis; *Snorro Fonæus* Pastor Helgafellensis (d), ut & *Olaus Gislomius*, Episcopus tandem Skalholtensis,

B b b b 3

omnes

(a) Vid. supra pag. 559. 563.

(b) Ibid. pag. 537 sq.

(c) Loc. cit. pag. 541.

(d) Ibid. pag. 552.

omnes arti operam dederunt & practicam exercuerunt, licet impari successu, pluribus autem remedia magis quam scientia defuerunt.

§. 22.

Frustra essem si omnes hujus ætatis *juris peritos* enumerare vellem, tunc enim omnium, non modo prætorum, sed etiam pedariorum Catalogus contexendus esset, præ aliis autem nominandi Nomophylaces *Sigurdus Jonæ*, vir gravis, justitiæ amans, & suo officio haud impar, a quo non multum degeneravit ipsius gener & successor *Sigurdus Biörnionius*, licet senescens adversam ob ante acta judicia experiretur fortunam; quos, quæ scientiam & eruditionem, haud dubie superavit Biörnionii successor *Paulus Vidalinus*, de quo alibi (a) uberius actum est. Sed inter Prætores palmam aliis præripuisse videntur *Biarnus Petri* (b) & *Magnus Jonæ* (c) Toparchæ Dalensis provinciæ; *Jonas Sigurdi* Borgfiordensis; *Enarus Ejulfi* Arnesensis Vicarius (d), *Vigfus Gislai* Rangarvallensis; *Thersteinus Magni* (e); *Halthor Einaris* (f), *Biarnus Erii* & *Isleifus Enari* (g) Skaftafellenfes; *Jonas Magni* Strandenfis; germanus Arnæ Magnæi Professoris quondam in Academia Hafniensi celeberrimi frater, qui præter exactam juris scientiam, etiam fuit Theologus, Philologus, Historicus, Medicus, &

(a) Supra pag. 538.

(b) Ejus *Glossarium in terminos quosdam obscuros & obsoletos juris & Tractatus de successione ab intestato* existunt.

(c) Scripsit *Tractatus* juridicos *de successione ab intestato*, anno 1675; *de testibus domesticis*, 1677; *de vocatione in jus intra provinciam*, 1680; & *de vocatione in jus in domicilio Legiferi dicendum*, 1682; & sine dubio multa plura.

(d) Vid. supra pag. 557.

(e) Spissum *commentationum juridicarum* volumen conscripsit, tam anno 1633 sqq. circa loca Codicis LL. vexata, quam de certis aliis dubiis, ex. gr. *de successione ab intestato*; *invectio contra actionem ex rumore aut suspitione intentandam*, anno 1652; *De plebiscitis vim legis habentibus*; *de forma procedendi in hintaristefna observanda*; &c. quibus accedit relatio historica *de eruptione montis ignivomi in Toparchia Skaftafellenfi* anno 1625.

(f) Ille reliquit *Historiam juris Islandici usque ad annum 1700*; & *Tractatus: de prato in fundo alterius; de uncia*, quod non nisi lex ulnas continens in Codice LL. supponatur; & *de donis legitimis*.

(g) *De justo decimandi modo & calculo* scripsit; Conf. supra Tom. I. pag. 128.

& nescio quid non; ingenio enim præditus fuit omnium artium & scientiarum capaci, ut ex varii argumenti dissertationibus ab eo relictis abunde patet (a); Cui vita & fortuna non respondebant; juvenis enim & rude scholastica nondum donatus, filium nothum genuit, deinde privilegiis sacerdotilibus restitutus, & præbendam Hiardarholtensem nactus uxoreque, Pauli Vidalini, celeberrimi Nomophylacis, sorore, ducta, ob commissum adulterium id officium brevi amisit, factus deinde Prætor Toparchiæ Strandensis, & Redemturæ, vulgo *Isafjardar Fjarder*, Conductor, eadem munia ob commissum denuo adulterium amisit, promeritam autem flagellationem Rex ea conditione remisit, ut ex Skalholtina in Holanam discederet diœcesin, ubi pauper vixit, usquedum septuagenarius tertium commisit adulterium, quod ei ex legum præscripto vita stetit, ni Rex illi eam condonasset; Obiit senex anno 1736. Exstabant etiam inter pedarios quidam juris Islandici apprime periti, ut *Arnas Gislai*, *Gudmundus Arnæ*, aliiqve magno numero, quos recitare longum foret.

§. 23.

Hactenus eos Skalholtensium, qui intra Islandiæ terminos vixerunt & vitam finiverunt, recensuimus; Restant autem viri quidam magni nominis, qui extra patriam lares posuerunt, magnamqve sibi & illi gloriam sua eruditione meruerunt; Quorum primus locus haud dubie debetur *Thormodo Torfæo*, natus est in insula Eingey, intra Toparchiam Kjalnesensem, anno 1636 die 27 Maji; patrem habuit Torfum Erlendi filium, ex Toparchia Mulensi oriundum, cujus pater Prætor Toparchiæ Mulensis, & cœnobii Skridensis conductor fuerat (b). Mater autem Torfi fuit Thordisa filia Henrici Gerkens, cœnobii Thingeyrensis quondam Administratoris, sed uxor Torfi & mater Thormodi, etiam nomine erat Thordisa, filia Berg-

(a) Præter varias *Dissertationes juridicas*, scripsit *Grammaticam Islandicam*, Runolfianæ illæ supra pag. 548. multo præstantiorem; collectionem *vocum Islandico-Græcarum*; *librum Genealogicum*, & plura.

(b) Verum quidem est Torfum Jonæ filium, communiter dictum *Torfe i Klofa*, Torfæi nostri tritavum fuisse, sed hunc Torfum Eqvitem, aut nobilem, fuisse, probatu difficile erit, nisi quod nobilitatem hæreditate acceperit ab avo suo Torfio Aræsonio, Islandiæ quondam sub Christiano Primo Satrapa, hunc enim Eqvitem fuisse, probat nobilitatis diploma ei datum 1450 die 30 Novembris.

Bergsveini sacerdotis Utskalensis, Einar vero pater Bergsveini, Utskalensis etiam Pastor, Hallgrimi filius, frater Thorlaci patris Gudbrandi Episcopi fuit, unde patet Thormodum nostrum ex honestissimis in patria familiis, oriundum fuisse (a). Anno 1647 in scholam Skalholtinam ablegatus, eandem in annum seculi 54 sub institutione doctissimorum virorum Thorleifi Jonæ & Gislai Enaridæ frequentavit. Rude scholastica donatus Hafniam majoris in bonis literis profectus gratia tetendit, ibique primo Theologico studio semet dedit (b), cui usque in annum 1657 incubuit, quo, examine exantlato, & testimonio publico ornatus, in Islandiam se contulit, sed 1658 Hafniam revertens, ob timorem belli Svecici unacum navi, qua vectus erat, Christianсандiæ per hyemem subsistere cogebarur, sed vere anni 1659 nave Hollandica in Daniam tendens, a pirata Sveco in Jutiam captivus deportatur, ex qua captivitate elapsus Havniam mense Julio pervenit, & cum Thorarinus Erici, qui Regi a translationibus scriptorum septentrionalium antiquorum fuerat, paulo post Torfæi adventum submersus perierat, mox per supremum venationum Inspectorem Johannem Diepholt, annitente Satrapa Islandiæ Bieltio, Regi ita commendatur, ut anno 1660 Regius Antiquitatum interpres evaderet, cumque huic labori bien-

nium

(a) Hic duæ occurrunt Thordisæ, altera fuit Henrici Gerkeni filia, Erlendi uxor, quæ deinde nupsit Jonæ Oddi, ex qua Ulfhildam peperit, nostram aviam, ita ut ego & Thormodus per hunc tramitem secundo & quarto cognationis gradu convenerimus. Altera autem fuit Bergsveini filia, Torfi uxor, Thormodi mater, per quem tramitem a Biörno Thorleifi & Lopto Divite descendit, quorum uterque Eqves fuisse perhibetur. Fratrem Torfæus unum habuit, *Sigurdum*, qui primo fuit Subminister Olai Mystæ Gardensis, deinde autem Pastor Cathedralis, & tandem Mystæ Melensis, obiit improlis anno 1670. Sorores vero habuit duas: *Asam* nuptam Helgo Jonæ filio, Sacerdoti Melensi, quæ etiam improlis decessit & unacum marito Johannem Londemannum hæredem scripsit; Et *Gudrunam*, nuptam Marco Biarni, quæ tres reliquit filias: *Gudridam* Johanni Vilhelmi filio Londemannum, Prætori Arnesensi, nuptam, quorum filius fuit *Edvardus Londemann*, tandem Episcopi titulo, & sub nomine *Rosencrone* nobilium privilegiis ornatus, avus paternus Illustriss. Lib. Baronis a *Rosencrone*, qui, S. R. M. Præfæctus Cubiculi, spartam Legati Danici in Aula Saxonica hodie ornat: *Gudrunam*, aviam hodierni Nomophylacis Biörni Marci filii; & *Thordisam* Gudmundo Jafonis West, natione Anglo, locatam, præter corpus nihil muliebre habentem, cujus posterii ad paupertatem redacti sunt.

(b) Quod in obsidione Hafniensi concionem coram populo habens fannis & sibilis exceptus fuerit, non quidem nego; Cum vero eadem de Enaro Torfæo vere referantur, vereor ne Thormodo Torfæo tribuantur, quæ soli Enaro Torfæo competunt.

nium impenderat, & eo tempore plurima, quæ tunc præsto erant, scriptorum transtulerat, ut in Islandiam, tam in lingua antiqva ultiores profectus facturus, quam plures Codices conquisiturus, mitteretur impetravit, & literas ad utrumque Islandiæ Episcopum commendatorias (a) accepit; tantaque tunc floruit Regis gratia, ut patri, ob injuriosa verba in colonum quendam publice conjecta infamia notato, & ab officio remoto, impetraret, ut utrumque, tam honor, quam prætura, ab indulgentissimo Rege, publico edicto restitueretur, & biennales præturæ proventus in Regium illati ærarium, rursus erogarentur, fratri autem Sigurdo tum temporis ob peccatum contra sextum præceptum ab officio remoto restitutionem & mox præbendam Melensem, & alia forte aliis conterraneis regia beneficia, acquisivit.

§. 24.

Anno itaque 1662 in Islandiam iter adornat, ubi a doctissimo viro Mag. Svenonio, in gratiam Regis, ambabus ulnis exceptus, Skalholti apud eum hyemavit, multaque, quæ ei magno postea fuerunt commoda, a magno viro didicit, per eundem enim optimos nactus est membraneos codices, quibus Hafniam reversus Regiam Bibliothecam locupletavit, & propriæ haud spernenda fundamenta jecit, & apud eundem etiam *Seriem Regum Daniæ* magna ex parte perfecisse putatur, ita ut anno 1664 eam Regi offerre potuerit (b), qui illam quoque non tantum gratiosissime recepit, sed & Torfæo tot gratiæ specimina indulgit, ut non defuerint, qui Torfæum

(a) Vide supra pag. 453 462.

(b) Perillustris *ERICI*, (cui bonam hujus de vita Torfæi lucubrationis partem debemus, & a quo orbis eruditus Torfæi vitam luculenter conscriptam, ut speramus, quando per indefessas viri in publicum bonum curas vacabit, accipiet,) nos monuit: Torfæum acceptis a Svenonio optimæ notæ codicibus, & deliberatione literaria cum illo instituta, Hols tetendisse, & eodem illo autumnio de portu Hoffös Tycho-polin adisse, & inde per Hamburgum Lubecam, ac hinc denique Havniam itinere maritimo petiisse, quo redux pristinum laborem translationis repetierit, eique adhuc biennium inhæserit, adeo ut illi ultra quadriennium incubuerit; quo tempore Torfæus non solum multa magnaque historiarum volumina interpretatus est, sed & *Seriem Regum Daniæ* elaboravit, quod opus etsi ante suum in Islandiam iter inceperat, dubio tamen caret, eum iter inter alia ideo suscepisse, ut Svenonii de hoc incepto consilia & admonitiones perciperet.

Torfæum ab aula mature dimotum vellent, prætextum allegantes, si quodam munere bearetur, operam quidem ejus in Antiquitatibus illustrandis non cessare, sed ærarium Regium salario numerando levare; quare die 10 Julii 1664 exactor tributorum, sive Camerarius (*Stiftamtskriver*) dioceseos Stafangrensis constitutus est (a), eiqve officio, usque in annum 1667 præfuit, tum autem die 22 Aug. ob quasdam, quæ intervenerunt, vexationes, immunitatem impetravit, simulque Antiquarius Regius factus est, quod officium usque ad Regis Friderici Tertiï obitum, s. annum 1670, retinuit. Anno 1665 conjugium contraxit cum vidua quadam Anna Johannis filia, communiter Stangelandensi a prædio Stangeland in insula Kormt sito dicta, quod prædium Torfæus dotis nomine acceptum, postea incoluit.

§. 25.

Patre Torfio anno 1665 die 25 Augusti, & fratre Sigurdo anno 1670, fatis functis, Torfæus noster anno 1671 iter in Islandiam ad prædia vendenda & hæreditatem disponendum suscepit, quod cum perfecisset, eodem autumnò Amstelodamum rediit, indeque porro in Daniam tendens, naufragium ad Skagam Jutiæ fecit, & maximam rerum, quas secum habuit, partem amisit. Inde terrestri itinere Arosiam profectus, cum in Siællandiam trajiceret, vento vehementi oborto, in Samo Danica salutem quærere coactus est, ubi postquam cubitum iverat, a Sigurdo quodam Asgeiris filio, natione Islando, qui mortem ei haud obscure minabatur, bis impetitus est, nulla tamen memorata tanti odii causa. Hujus tumultus pertæsus, gladio arrepto, in proximum se recepit triclinium, foresque clausit. Cum vero ne sic quidem quies ei indulgeretur, sed fores a Sigurdo & pluribus vi aperirentur, Johannem Petri Holbeckium, qui eum aggressurus primus irrupit, gladio transfixit (b), unde captus & a
judice

-
- (a) Sunt qui asserunt eum in taberna cerevisiaria, cum cognatum quendam suum cum ebrio quodam nebulone digladiantem defendere vellet, inopinato eo vindictæ processisse, ut hostis vita privaretur, quod facinus cum plene probari non potuerit, Torfæi cognatus fuga salutem quæsierit, & Torfæus Magnatam gratia floruerit, vita non stetit, eum tamen gratia Regia tunc excidisse, & ex aula ejectum fuisse.
- (b) Hæc ex authenticis instrumentis excerpta Perillustri *ERICI* debemus; Sed sunt & qui contendunt: Torfæum a maleferiato quodam nauta in proprio suo cubiculo impetitum fuisse,

judice loci mortis adjudicatus est; Judices vero Provinciales Jutiæ Septentrionalis, ad quos provocavit, sua sententia die 24 Apr. anni 1672 data, homicidium hocce ab eo commissum, si non perfecte necessarium, certe culpofum saltem fuisse judicantes, executionem differri debere pronunciarunt, donec causa Regi referretur. Res ergo, Georgio Bieltio, Satrapæ Islandiæ Bieltii fratre, qui Samo Danicæ tunc temporis cum imperio præfuit, commendante, ad Regem venit, qui ad diem 9 Aug. 1673 Affessoribus Supremi Tribunalis in mandatis dedit, ut causam cognoscerent, sententia decisiva sibi reservata. Cumque hi in sua ad Regem super ea relatione die 12 Novembr. data homicidium solo metu, absque ullo occidendi proposito vel animo commissum fuisse, atque adeo Torfæum disciplinam tantum ecclesiasticam & centum imperialium multam promeruisse censerent, hanc etiam poenam Regi Augustissimo, Rescripto die 22 Novembr. 1672 dato, ratam habere, multamque usibus ædis S. Spiritus, quæ Hafniæ est, concedere, clementissime placuit; quæ poena Torfæus non sine intimo in Regem gratitudinis sensu exantlata, usque in autumnum anni 1673 Hafniæ egit. Ob hoc tamen facinus Regis gratia plane excidit (a), privatusque vixit usque in annum 1682, quo tempore quidam volunt eum minora quædam sua scripta adornasse, de quo non dubitarem, si non ipse alicubi innueret, ea sub manu, autore quasi aliud agente, nata esse, quod non improbabile, cum valde cognatæ sint materiæ cum Historia Norvegica, & ex iisdem autoribus petenda fuerit; Hoc etiam tempore Sveci operam Torfæi nostri in Antiquitatibus septentrionalibus

C c c c 2

illustrandis

fuisse, qui sicam Torfæo intentaverit, dicens: *ejus vitam jam in sua esse potestate*, quod non ferens Torfæus, gladium arripuerit, & nautam abeuntem per posteriora transfoderit; & alii iterum narrant: nautam gladium primo Torfæo eripuisse, & Torfæo intentasse, quem cum Torfæus ei evellere conaretur, nautam in illo tumultu ex improviso occiderit.

- (a) Audiavi aliquando quendam ejus amicum referre, nihil ipsi unquam acerbius accidisse, quam quod post absolutionem in conspectum Regis venire prohiberetur; Tandem autem per patronum quendam hanc veniam nactus, primum se ad Regis pedes projecit, qui eum surgere jubens, & quasi eum abominans, dixit: *I er saa mordisk*, cui Torfæus statim regessit, facti innuens necessitatem: *Jeg har altid været af det sind, heller at dræbe andre, end lade andre dræbe mig*: ad quæ Rex subridens eum gratiose dimisit. Hunc Regem ita amavit, ut ad ejus memoriam, senior factus, sapius illacrymaret, nec ejus unquam sine singulari devotione mentionem fecisse fertur, quod non mirum, nam *cui multa condonantur, is multum amat*.

illustrandis expetebant, cui petitioni ille abnuit, cum Danis, non autem exteris, gloriam, quam Torfæus ex hoc studio certe acquirere potis erat, deberi censeret.

§. 26.

Anno 1682 denuo in Regiam receptus gratiam clementissimo diplomate, 23 Sept. e. a. dato, Regius Rerum Norvegicarum Historiographus, & mox altero, die 7 Octob. dato, Assessoris in Collegio Consistoriali dignitate auctus constituitur, adjecto 600 imperialium salario, a quo tempore *Historiam Norvegicam* serio adornare cœpit, eumque laborem per triginta plus minus annos continuavit, tandemque ad conjunctionem Regnorum Daniæ & Norvegiæ substitit, nam licet ad sua usque tempora progredi statuisset, ætate tamen fessus (a), consilium mutare necessum habuit, præsertim cum ultimis annis difficulter ullum habere posset Islandum, qui ei a manibus esset. pauci enim post ingentem illam pestem, quæ magnam incolarum partem anno 1707 abripuit, Hafniam literarum gratia commearunt; & pauciores Torfæi usibus inservire, aut potuerunt, aut voluerunt. De magno opere & Herculeo plane labore, nostrum non est judicare, tantum autem fatendum est, ipsum hic glaciem fregisse, & plurima ex antiquis & incognitis antea membranis ac manuscriptis eruisse, & in ordinem ita redigisse, ut in Chronologia adaptanda & dimetienda scriptorum rerum borealium nullum habeat parem; cumque veritatis ubicunque se ostendat sincerum sectatorem, & stylo utatur plano & simplici, cui potissimum crimini succumbat, quo minus inter summos historicos numeretur, non videmus, nam quæ ei communiter obijciuntur, aliud non evincunt (b).

Trium

-
- (a) Ille præterea anno 1706, Havniæ agens, gravi morbo correptus insigne memoriæ damnum fecit, quam nunquam exinde recuperare potuit, & hæc erat causa quod tam editionem *Historiæ Norvegiæ*, quam etiam quasdam schedas in ordinem nondum redactas, Reitzero & Halthorio tradere necessum habuerit. Conf. supra pag. 552.
- (b) Scripta Torfæi, quorum notitia ad nos pervenit, sunt: 1) *Historia Færøensium* 1695. 8vo. 2) *Orcades* 1697. folio. 3) *Series Dynastiarum & Regum Daniæ* 1702. 4to. 4) *Vinlandia Antiqua*, 1705. 8. 5) *Hrolfi Krakii Vita*, 1705. 8vo. 6) *Grönlandia antiqua*, 1706. 8vo. 7) *Trifolium historicum* de tribus Daniæ Regibus, 1707. 4to. 8) *Historia Rerum Norvegicarum* edita Hafniæ 1711. 4 Tom. fol. quorum quivis 10 continet libros. 9) Translatio *Eddæ Snorronis* inde a fab. 68. vid. supra pag. 560. Præter hæc ipse Torfæus scribit se *Vitam Snorronis Sturlæi* exarasse, cui accedunt immensa historiarum antiquarum

Trium Regum, Avi, Filii & Nepotis, magna & constanti gratia ad decrepitam usque ætatem fruebatur, nisi quod ob commissum facinus ad tempus aula prohibitus fuit; Sed amissam gratiam mox cum fænore, seu majore honore & uberiore salario, recuperavit, nec leve Regii favoris signum fuit, quod Fridericus Quartus anno 1704 Norvegiam visitans in insulam Kormt ad eum transire, & in ipsius domo pernoctare, dignatus est. Uxores duas habuit; priorem duxit anno 1665, quæ morbo epidemico ei anno 1695 die 16 Decembr. abrepta est. Deinde 14 annis viduus degit usque in annum 1709, quo cum Anna, Johannis Petræ Senatoris Stavangrensis filia, quæ aliquandiu ejus rei familiaris curam gesserat, secundas celebravit nuptias, quam viduam reliquit anno 1719 die 31 Jan. cum improlis decederet, annum agens 83; ex neutra enim uxore ullos suscepit liberos. Egregios, quos possidebat, libros membraneos & chartaceos manuscriptos ante & post mortem ejus dispersos fuisse ferunt, quod autem superfuit, Arnas Magnæus Professor Hafniensis ab hæredibus emit, qui fuerunt duæ fororis filiæ Gudruna & Thordisa in Islandia tum temporis superstites, quæ cimelia unacum ipsius Magnæi incomparabili talium librorum suppellectile anno 1728 magna ex parte in incendio Hafniensi perierunt, unacum ipsius Torfæi vita a Magnæo consignata, scripserat enim Magnæus multorum, si non omnium, Islandiæ eruditorum vitas, quæ eadem fata subierunt, quam jacturam doctissimus vir magnopere doluit.

§. 27.

Arnas Magnæus, natus anno 1663 Kvennabreckæ in toparchia Dalensi, patrem habuit Magnum Jonæ, qui primo fuit Sacerdos Kvennabreckensis, sed ob commissum adulterium ab officio remotus, tandem Prætor provinciæ Dalensis exstitit, vir doctus & disertus, obiit anno 1684 (a); Matrem vero Gudrunam Ketilli (b) Sacerdotis Hvammenfis & Præpositi

C c c c 3

toparchiæ

antiquarum volumina, quæ in linguam Danicam in usus Bibliothecæ Regiæ transtulit, quibus etiam Mag. Jonas Ramus in scriptis suis historicis usus est; & *Tractatus de successione ab intestato* secundum jus Norvegicum Codice Christiani Quinti antiquius, quem tamen ad umbilicum perduxisse non videtur.

(a) Vid. supra pag. 566.

(b) Vid. ibid. pag. 529.

toparchiæ Dalensis filiam. Arnas Magnæus agnovit famosissimum Holanæ diœceſeos Episcopum Jonam Aræſonium atavum, ſed Eraſmum Willatzi filium, de quo plura inter Rectores Scholæ Skalholtinæ egimus (a), abavum numeravit, & Gisleum Jonæ Episcopum Skalholtensem atavum, unde patet eum ex ſplendido in patria genere ortum eſſe. In juventute plerumque apud avum & deinde avunculum Paulum Ketilli manſit, ibique prima literarum elementa didicit, uſqvedum 1680 in ſcholam Skalholtinam ablegaretur, unde honeſtam naſtus dimiſſionem anno 1683 ad Academiam Hafnienſem ſe contulit, ubi celeberrimum virum Thomam Bartholinum naſtus eſt præceptorem, cujus tanto fruitus eſt favore, ut brevi ex diſcipulo amicus & laboris in adornandis *Antiquitatibus Danicis* ſocius evaderet, inque ejus familia, ab anno 1686 uſque ad 1690, quo Bartholinus obiit, permanſit. Anno ſeqventi alumnus Collegii Medicei factus, triennium ibi hæſit, quo tempore tres declamationes adornavit, quarum inſcriptiones ſunt: *Quid oportune dicere potuit Annibal, amiſſo in alpiſus oculo* 1691. *De initiis religionis Chriſtianæ in Norvegia* 1692 & 1693. Inde in Germaniam abiit, Lipſiæque biennium tranſegit, in Norvegiam etiam divertit, & aliquantisper apud popularem ſuum Torfæum hæſit. Peregre agens anno 1694 Profeſſor Philoſophiæ in Univerſitate Havnienſi conſtituitur, & hujus diplomatis confirmationem a Rege Friderico Quarto anno 1701 naſtus, titulo ſimul Profeſſoris Antiquitatum Danicarum inſignitur. Anno 1697 Secretarius Archivi Regii conſtituitur, quæ omnia officia, Supremo Secretario Matthia Moth ejus merita & eruditionem Regi commendante, accepiſſe videtur.

§. 28.

Anno 1702 poſt viginti fere annorum peregrinationem in patriam Regia præmunitus auctoritate revertitur, qua unacum Paulo Vidalino Nomophylace designato Commiſſarius conſtituitur; Horum Inſtructio data 22 Maji 1702 triginta continet articulos (b). Quibus ut ſatisfacerent, integrum decennium impenderunt, fructum autem, quem inde tulerit Islandia, nescio, niſi Reſcriptum illud Regium, quod præcipue avaritiæ Proprie-

(a) Supra pag. 173.

(b) Illius ſummam vide in *HOFMANN'S Fundatzer* Tom. I. pag. 214. & *ARNESENS Islandſke Rettergang* Tit. *Commiſſarier*.

Proprietariorum, Conductorum, Prætorum, & Beneficiatorum oppositum est, nihil fere novi continens, datum 1705, cadastrum magnæ partis Islandiæ, & quod antiqua omnia documenta & libri membranei ab incolis ad Commissarios transferunt, eorumque Bibliothecas locupletarunt, pauca enim possessoribus restituta fuerunt. Causas forenses, quibus, dum hac vice in Islandia mansit, irretitus fuit, utpote ad nostrum institutum parum facientes, libenter omittimus, de omnibus dixisse sufficit, eum illis cecidisse.

§. 29.

Patriæ semper fuit amantissimus, ejusque, quantum in eo fuit, commodis velificatus est, hinc anno 1705 Hafniam petiit, ut mercatorum ei nocivis molitionibus obviam iret, moliebantur autem, ut separata mercatura in societatem coalesceret, quod ille prudenter avertit, nec, quoad vixit, hocce tam desideratum sibi propositum efficere potuerunt, statim autem post ejus obitum id obtinuerunt. Altera vice anno 1708 Hafniam transmisit, eaque hyeme prædivitem viduam, nomine Metta Fischer, uxorem sibi adscivit. Anno 1710 absens in Collegio Consistoriali factus est Assessor (a), sed 1712 Islandiæ ultimum vale dixit; Ingentem antiquarum membranarum & antiquitatis monumentorum secum abstulit molem, sed Skalholti tantundem reliquit, illic enim hyemaverat, sedemque habuerat, dum in Islandia fuit; Hanc autem librariam ejus suppellectilem Hafniam tandem Petrus Raben Islandiæ Satrapa anno 1720 devexit, unde inter ipsos de portorio, & quod Rabenius hæc non ejus, sed Islandorum peculium esse putaret, controversia nata est, quæ amicorum interventu tandem sedata fuit. Tanta ei constantia & tam pertinax propositum fuit tales opes congerendi, ut manifestum esset, mundanarum rerum nihil ei carius fuisse, hinc instructissimam libris impressis Bibliothecam, cui supra 6000 imper. impenderat, ne hili quidem respectu antiqui hujus suppellectilis æstimavit; immensam enim talium multitudinem undique per Daniam, Norvegiam, Færejas, maxime autem per universam Islandiam congesterat, eam enim talibus pene evacuaverat; mirantur multi, quæ superlunt, reliquias,

(a) Primo quidem Professorem Logices egit, post Historiarum & Geographiæ. Illi etiam nutu Casp. Bartholini anno 1721 cura Bibliothecæ Academicæ concedita fuit.

reliquias, quid autem fecissent, si integram illam congeriem ante incendium Hafniense vidissent? Cum jam vix tertia pars supersit, quod eo majore fiducia scribo & pronuncio, quod multoties eandem his meis oculis lustravi, hisque manibus reliquias, quæ supersunt, ex flammis exportavi, ultimusque omnium ex domo, flammis jamjam chartas lambentibus, egressus sum. Nullam autem jacturam ægrius tulit, quam eorum, quæ propria manu excerpterat, scrinium enim, in quod talia infercierat, inter alia remanserat, cum ultimus, qui aveheret, currus, omnium non capax esset. Fuit vir ille raræ & reconditæ eruditionis, humanus, affabilis, jucundus, sed nunquam non gravis & magnam ac venerabilem præ se ferens auctoritatem, adolescentulis discendi cupidis magnopere delectabatur, eosque quam creberrime semet adire non tantum passus, sed etiam hortatus est, quandoque etiam ultro accercivit, & cum vacaret, in multam sæpe noctem docendo detinuit; Multum itaque hoc nomine magno huic viro debemus, a cujus ore attenti sæpe pependimus. Obiit anno 1730. Moriens bibliothecam Academiæ Testamento reliquit (a), stipendiumque, quo duo Islandicæ nationis historiæ & antiquitatis studiosi alerentur, instituit (b).

§. 30.

(a) Vid. *Hofmanns Fundatzer* Tom. I. pag. 212. 275.

(b) Scripta ejus hæc supersunt: 1) *Incerti auctoris Chronicon Danorum, imprimis Sialandiæ*, Lips. 1695 8vo. iterum editum in *Langebek Scriptor. Rer. Dan. med. ævi* Tom. 2. 2) *Testamentum Magni Regis Norvegiæ*, Hafn. 1719. 8vo. 3) Versio Latina *Juris Ecclesiastici Arnæani* ad calcem *Pontoppidani Annal. Eccles. Dan.* Tom. I. 4) Epistola ad Bassewitium de lingua *Codicis Argentei*, sæpius, & ultimo in Præfat. ad *Bentzelii Ulphilam* edita. 5) *Meletema de appellatione Gothica lingvæ Islandicæ*, editum ad calcem *Gunnlaugsfagæ* Havn. 1775. 6) *Explicatio inscriptionis cornu* ejusdam ex Museo Cl. a Mellen in *Nov. Literar. maris Balti.* 1701. pag. 62. Inedita: Versiones Latine *Knytlingasagæ*; *Vitæ Johannis Sancti*; *Juris Ecclesiastici Thorlaco-Ketilliani*; & multo plures inter *Bartholiniana* adhuc conservatæ. Versio & notæ in *Schedas Arii Polyhistoris*, *Vitæ Sæmundi Polyhistoris*; Collectanea ad *vitam Torfæi*; *Diatribæ de Gandvik*; *Deductio* concernens Edictum Regis Haqvini, communiter *Mödruvalla Rettarbót*, dictum; *Annotata* ad omnes fere quos possidebat Codices Manuscr. de viri profunda & solida eruditione & judicio testantia, unacum scriptis istis, ut sperare licet, propediem cura Illustriß. & summa eruditionis fama ac laude cluentium *Delegatorum ad Antiquitates septentrionales evulgandas constitutorum* publici juris fient. Notum quoque est Torfæum de *Serie Regum Daniæ* concinnanda Magnæi consilia & monita adhibuisse, & quod Magnus inter alia *Historia Ecclesiastica Danicæ* conscribendæ magnam infum-

serit

§. 30.

Tandem non prorsus filendum est haud ignobile duumvirorum par; *Arngrimus* nempe *Vidalinus*, Thorkilli filius, magni Arngrimi nepos & eponymus, qui ex schola Skalholtina dimissus in Hafniensem Academiam transmisit, absolutoque studiorum curriculo in Magistrum promotus, scholæ Nascoviensis in Lollandia Rector constituitur, vir boni ingenii & magnæ industriæ (a). Obiit improlis, Havniæ, in mense Septembri anno 1704. Et *Jonas Davidis Gam*, patrem habens Davidem, Prætozem Kialarnesensem, Jonæ Jonæi pastoris Melensis & Præpositi Borgfiordensis (b) nepos, matrem vero Margaretam Gam, natione Danam, cujus cognomen assumsit; qui studiis Academicis absolutis & Magistri titulo ornatus, factus est Mariæboënsis, & deinde scholæ Nestvedensis, Rector. Ingenio fuit mediocri, sed sedulo & ad studia mathematica maxime inclinante, in quibus non mediocres fecit progressus, industrius enim Olai Römeri auditor & afflecla fuit (c).

§. 31.

Gudmundus Olai natus est in Islandia anno 1652, patre parcho, cujus post obitum piscatura victum qvædere necessum habuit, usquedum
anno

ferit operam, cujus fructus tamen cum incendio Havniensi anno 1728 in fumum abiit. Ille etiam editionem *Historiæ Alexandri Magni* in sermonem Islandicum versæ meditatus fuisse perhibetur.

- (a) Ejus scripta sunt: *Dissert. de voce באר* Psalm. 22. v. 17. Præsid. I. I. Bircherod. Havn. 1698. 4^{to}. *Gustus ad Isocratem*, s. *Encomii Evagoræ Cap. 1. vers. 1. notis perpetuis illustratus*. ibid. 1698. 4^{to}. *Scenopegia Christiana*; inserta Bircherodii Palæstræ Antiquæ. pag. 212. *Consilium de Islandia in optimum statum restituenda*; cujus contenta *Vidalini* libro, qui *Deo Regi & Patriæ* inscribitur, inserta sunt; conf. ibid. pag. 46 sq. *Grönlandia Nov-antiqua* Danice conscripta.
- (b) Vid. supra pag. 555.
- (c) Scripta ejus, quæ nobis innotuerunt, sunt: 1) *Dissertatio de prima Religionis in Islandia fundatione* 1696. 2) *Simplex Calendarium* ad Stylum Recentiorei accommodatum, in usum Mag. Jonæ Arnæsonii novum Calendarium Island. molientis conscriptum 1732 Manusc. 3) *Altera de eadem materia ad eundem Dissertatio Epistolaris*. 4) *De ratione omni solaris apud Veteres Islandos* Commentatio ad calcem *Schedarum Arii Polyhistoris a Buffæo* edita.

anno æt. 22 ab Olao Klow, negotiorum publicorum in Islandia procuratore Regio, scholæ Skalholtinæ commendaretur, exactoque triennio altiorum studiorum cultus causa 1678 Hafniam adiret. Ibidem cum anno 1680 Carolus Gyllenstiernius, sponfam Caroli XI Ulricam Elenoram deducturus, Bibliothecam Academicam turri rotundæ Astronomicæ junctam inviseret, codicesque Islandicos inspiceret, vocatus est ad interpretandum Gudmundus, quem proposito salario non pœnitendo invitavit Gyllenstiernius, ut explicandis talibus libris se præsentem in Svecia sisteret. Annuit ille, bonaque cum magistratus venia 1681 Holmiam pervenit, stipendio Regio duplici ex ærario Academiæ Upsalienfis sustentandus, ut Collegii Antiquitatum desiderio inserviret; moxque ditiori etiam salario & honore Regii *Translatoris* lingvæ antiqvæ ornatus est (a). Edidit: 1) *Historiam Sturlaugi Laboriosi* 1694. 2) *Historiam Illugi Grydis alumni* 1695. 3) *Snorronis Sturlæsonii Historiam Regum Septentrionalium* in lingvam Svecicam vertit, quæ versio a *Peringskiöldio* correctæ in editione *Heimskringlæ* ab eo procurata prodiiit 1697. Plura in Antiquitatum tabulario recondita sunt; ut *Lexici Lingvæ Islandicæ* cum explicatione Latina, vastissimi Tomi. *Interpretatio præcipuarum partium Eddæ Semundi* multifscii; *Edda Sturlæsonii* vulgo dicta, ex manu sc. antiquissimo membranaceo in Biblioth. Upsal. accuratius digesta; *Promptuarium* sive index *adagiorum Islandicorum*; *Halfdani Eysseini filii & Hrolfi Peditis Historiæ*; *Interpretatio multorum carminum antiquorum*, quorum pauca quædam ad calcem *Oddi Monachi Vitæ Olai Tryggvini* a *Reenhielmio* edita sunt; *Wilkinasaga*; *Historia Hervöræ. Hadr. Junii Nomenclator* vocibus Islandicis auctus; nec non *Translatio Islandica omnium fere Capitum Januæ lingvarum Comenianæ*. Cæterum tot tantorumque urgens operum moles, vitam cum morte commutavit d. 20 Decembris 1695.

§. 32.

Inter eos, qui ex diœcesi Skalholtina in Collegio antiquitatum apud Svecos Scribarum munere functi sunt, prout ex *DALII Dissertatione*

(a) Hæc ex *Nicol. Dal. Dissert. de Antiquit. Svecicis* exscripta sunt: Nos putamus Gudmundum hunc in Holana diœcesi natum fuisse, patre Olao Halfdani Sacerdote Underfelensi; in tractu Sudurnefensi piscantem Klogio Quæstori innotuisse, qui ejus ingenio delectatus est, & Episcopo Skalholtino eum commendavit, ut in numerum scholasticorum reciperetur; Cumque ex schola Skalholtina prodierit, Skalholtensibus, quæ eruditionem attinet, eum adnumeramus.

tatione de Antiquitatibus Svecicis, recensentur, sequentes numerantur: a) *Arngrimus Jonæ*. b) *Jonas Vigfus*. c) *Loptus Josephi*, fuit primo Pastor templi Skalholtensis, sed circa annum 1670 magiæ infirmatus officium amisit, posteaqve (a) per Daniam, Holsatiam & Sveciam vagabundus miseram vitam traxit usque in annum 1706, quo in Islandiam reversus est, anno sequente denuo eidem præfectus officio, quod ob ingravescens senium, non nisi paucis annis gerere potuit, obiit 1724 octogenario major. d) *Gudmundus Gudmundi* patrem habuit Gudmundum Gudmundi, Pastorem parœciæ Hofensis in Alftafiordo. Ex schola Skalholtensi dimissus in Universitatem Havniensem transit, unde post triennium ibidem Musis impensum anno 1687 in Sveciam se contulit, ubi in Collegio Antiquitatum calamo merens mortuus esse perhibetur. e) *Isleifus Thorleifi*, vir probe literatus, biennium Hafniæ Musis vacavit, quo tempore Sveciam invisisse & collegio Antiquitatum ad tempus a manibus fuisse, non caret probabilitate, redux in patriam primo factus est Mysta Garpsdalensis & deinde Skutulsfiordensis, obiit anno 1700 (b). f) *Enarum Enari filium*, dum Hafniæ literis operaretur, in Sveciam abiisse, non caret verisimilitudine, sed cum biennium tantum extra patriam fuerit, in Svecia diu mansisse non videtur; post reditum primo gessit Con-Rectoratam scholæ Skalholtinæ, & postea templi Cathedralis pastor factus est; Hinc anno 1678 Pastor Gardensis in Alftanes & Præpositus Ecclesiarum Kialnesensium evasit; tandemqve anno 1690 præbendam Hytardalensem nactus est, sed eodem anno, anteqvam ibidem sedem figeret, obiit. g) De *Arna Hagvini* idem dicendum, quod ad breve tempus anno 1688 in Sveciam Havniam diverterit; in Islandiam autem redux, filiam genuit illegitimam, ipse autem cælebs obiit (c). h) *Franciscum Jacobi* Rustici Siællandiæ filium Mag. Theodorus Thorlacius educandum sumserat, eumqve e schola Skalholtina dimissum, suis impensis in Academiam Hafniensem ablegavit, unde in Sveciam divertisse verisimile est; ex hoc itinere redux anno 1685 unum

D d d d 2

annum

-
- (a) Torfæi cōmes erat anno 1671, in Samo Danica custodiæ mandatus, sed innocentia ejus mox probata dimissus. Vid. supra pag. 570.
- (b) Ejus scripta sunt: *J. Lassenii & H. G. Masi meditationes in Passionem; B. Siverts mediana salutis; Bircherodii Articuli salutis*; omnia in linguam vernaculam translata.
- (c) Hic idem Torfæo a manibus fuerat ab anno exeunte 1682 ad 1686, quo ad Musas Haynienses se contulit.

annum Skalholti mansit, sed 1686 antiqui parochi Hrunensis factus est comminister, deinde gener & tandem successor. 1) *Theodorum Thorlacium* Arngrimi nepotem, non agnosco, & audacter pronuntio hunc locum in mendo cubare, scribendum itaque fuerat *Theodorus Thorkillius Vidalinus* Arngrimi nepos, aut *Theodorus Thorlacius*, Thorlaci Episcopi filius, prior scholæ Skalholtinæ Rector evasit (a), posterior autem ejusdem diœcesis Episcopus (b); sed quis horum hic indigitetur, non liquet, cum utrumque in Sveciam venisse non careat verisimilitudine.

§. 33.

Haftenus de Skalholtenfibus; Restat, ut pauca, quæ de *Holanis* habemus, etiam in medium proferamus, quorum primus se offert nobilis poëta *Jonas Magni* Pastor Laufasensis, qui permulta & egregia reliquit poemata, qualia sunt: 1) *Psalma Postilla* id est Paraphrasis metrica in omnia Evangelia per anni circulum, quorum nonnulli in libri liturgici (vulgo *Grallari*) Edit. 13 reperiuntur. 2) *Versus ex suggestu ante Evangelium* (ex ejusdem libri præscripto) canendi. 3) Doct. *Joh. Gerhardi meditationes Sacræ, metricæ* in linguam Islandicam versæ. 4) *Tabula domestica* seu *Hústabla* impr. 1734, ut & 15 hymni ejusdem argumenti. 5) Binas collectiones *hymnorum matutinarum & vespertinarum*, cuivis hebdomadis diei accommodatorum, (s. *vikú Psálmar*), & præterea permulta alia sacra & profana. Cui merito jungendus est *Sigurdus Jonæ* Pastor Prestholensis, cujus exstant: 1) *Gerhardi Meditationes* metricæ multoties impressæ. 2) Ejusdem *quotidianum pietatis exercitium* sæpius impressum, 40 egregios hymnos continens. 3) *Hymni matutini & vespertini*, & plurimi alii, omnes singularem spirantes pietatem. 4) *Varia* varii argumenti; Ei etiam tribuuntur *Catonis Moralia*, metricæ versa (c). Et ut tres faciant Collegium, his non immerito adnumeramus *Gudmundum Erlendi*, primo Mödruvallensem, deinde Grimseyensem, & tandem Fellenfis Ecclesiæ Ministrum, cujus poemata tantæ sunt multitudinis, ut tribus vastis voluminibus contineantur,

(a) Vid. supra pag. 537.

(b) Vide infra Sect. 3. cap. 3.

(c) Ejus opera sacra quæ haberi potuerunt hoc anno 1772 conjunctim edidit vir Doctiss. Mag. HALFDANUS ENARI Scholæ Holanæ Rector.

neantur, quibus ab ipso imposita sunt hæc nomina: 1) *Fagre Skógur*, seu *sylvæ amœna*. 2) *Gýa s. Psalterium*, sacra poëmata utrumque continens. 3) *Syrpa* seu *adversaria* varii argumenti; Hi omnes in arte poëtica, præsertim cum sacram tractarent materiam, excelluerunt.

§. 34.

Altera hujus ætatis triga constabit: 1) *Svenone Jonæo* Pastore Ecclesiæ Bardenfis, qui Hafniæ literis fideliter operam dederat, sed in Islandiam reversus, primo scholæ Holanæ Con-Rector, deinde templi Cathedralis, & postea Bardenfis Mysta exstitit. Cum Olao Wormio, suo quondam Præceptore, commercium literarium habuit, ut ex *WORMII Epist.* Tom. 2. a pag. 624 ad 635 liquido constat, illumque Wormius in literis ad alios datis sæpius laudat. 2) *Enaro Arnfinni*, Wormii itidem discipulo, qui primo fuit Pastor Reineftadenfis, sed postea Stadenfis in tractu Hrutfjord, vir non indoctus; Scripsit præter alia minora schediasma juridicum, quod insignitur *Frammfærslukambur*, quod juris consultis in pretio est. Illi etiam, si non auctor fuerit scripti contra constitutionem *Stóradóm* exarati, certe argumentorum suppeditatio tribuitur, licet scriptum Gudmundi Andrææ nomen præferat. 3) *Ola Halli filio*, qui Hafniæ, Wittebergæ & Jenæ literis operam dedit, post primum Gritubackensis, deinde Holensis, & ultimo Grimstungenfis Sacerdos, vir bene doctus, & in transferendo Autores Danos, Germanos, & Latinos assiduus, præsertim Postillas & Textuum annuorum expositiones, quales sunt, *Mollerii*, *Gerhardi*, *Himmeli*, *Dauderstadii*, *Herbergeri*, *Creidii*, *Meisneri*, *Arndii*, *Pauli Andrææ* &c. item *Arndtii libros de vero Christianismo*, *Stegmanni Manuale*, *Creidium in Threnos*, *Gerhardi Conciones funebres*, quæ aliaque in gratiam, ut ipse dixit, Neophytorum Sacerdotum egit. Hic est Olaus ille Halli filius, quem quidam Sacerdotes Episcopum optabant post obitum Thorlaci Skulonis, sed multitudine adversæ partis ab incepto destiterunt. Obiit anno 1681.

§. 35.

Eyolfus Jonæ, celebris viri Oddi Oddidæ pronepos, sed Sveni Jonæi nepos ac alumnus, eiqve in multis non dissimilis; postquam studia absolvit Academica, & aliquamdiu Conrectoratum Holentem gesserat, Sa-

cerdos Thingeyrensis factus est, quod officium sponte deposuit, privatusque aliquot annos vixit; Inde mysta parœciæ Vallensis; Literis se totum dedit, ad quas etiam unice natus videbatur; varia scripsit, quorum præcipua sunt: 1) *Seckendorffi Hist. Lutheranismi* in Islandicum idioma translatio. 2) *Novi Testamenti* ex Græco in Island. sermonem translatio. 3) Translatio *Theatri Historici Christ. Matthiæ*. 4) *Onomasticon Islandicum*. 5) *Varii Tractatus Philologici* (a). Obiit 1746.

§. 36.

Ericus Halli Pastor Höfdenfis *Paraphrasin metricam* in *Joh. Arndtii hortum Paradisi* adornavit, multaque alia tam sacra qva profana poemata reliquit; Vixit 1676. *Magnus Illugonis* Sacerdos Hufavikensis, *Hvalsfiens Catenam Spiritualem* metricæ vertit, & *versus mnemoneuticos* in *N. T.* adornavit. *Thorsteinus Olai* Pastor Miklagardensis, in tractu Ejafiord, permultos fecisse Psalmos perhibetur, sed plerosque sub ignotis melodiis, ideoque minus usitatos; vixit 1674. *Jonas Theodori* Pastor Hvammenfis in Laxardal, præter hymnos aliquos, *Vocabularium* quoddam Islandico Latinum metricæ composuit, anno 1679. *Jonas Jonæ* Pastor Mödruvallensis, & Præpositus Toparchiæ Ejafiordensis, mortuus 1707, alios minoris notæ poëtæ prætereo; quorum prolixus adornari posset catalogus, si id expediret.

§. 37.

Inter laicos non hic defuere qui Theologiæ etiam operam dederunt, quales fuerunt: *Benedictus Beck* qui postquam Hafniæ literis fideliter incubuerat, primo Oeconomus Holensis, & deinde Prætor Skagafiordensium exstitit. *D. Joh. Lassenii* & *Theodori Bardidæ precesiones* sæpe editas metricæ exposuit, aliaque sacra condidit, submersus est in fluvio Hieradvatn 1719. *Thorvaldus Magni*, varii argumenti, tam sacri, quam profani, poemata condidit, quorum quædam Holis 1757 & 1772 prodierunt. Et præter hos alii magno numero; ut: *Thorvaldus Rögvaldi* Saudanefensis, obiit 1680. *Asgrimus Magni* Höfdenfis. *Jonas Thorsteini* Thorgeirsfjordensis;

(a) Ex his commentarius in *Hallgrimi Petrei Alldarbátt* in *Vísnaþók* Holis 1748 & commentarii in voces *Bónde* & *Förþaugsmadr* Danice in *Arnesens Islandske Rettergang* prodierunt.

denfis; Qvi plurima pepigerunt, pleraque tamen profana, ideoque hic saltim nominari merentur.

§. 38.

Inter *historicos*, non tantum primum meretur locum *Biörnus* de *Skardsaa*, sed etiam fere unicus est, qvi tali nomine dignus sit; natus anno 1574. Octennis patrem amisit anno 1582, a cujus morte consilio & auspiciis Jonæ Nomophylacis, qvi viduæ & pupillorum tutorem se gessit, in familiam Sigurdi Jonæ Prætoris Toparchiæ Skagfiordensis & Conductoris cœnobii Reineftadensis transiit, qvi Biörnnum liberaliter habuit; & ut ipse fuit legum & antiquæ historiæ peritus, ita harum rerum aliquem gustum & cognitionem alumno instillavit; Post cujus mortem, quæ in annum 1602 incidit, uxore ducta, villicationem instituit, & cum inter universalis dicafterii assessores numeraretur, juris & antiquitatis studio totum se dedit. Senior factus, instinctu Thorlaci Episcopi Holani *Annales* condere cœpit, qvi ex sua, quam collegerat, bibliotheca subsidia subministravit (a). In senectute Biörnus oculorum usu privatus, obiit anno 1655, ætatis 81.

§. 39.

-
- (a) Scripta ejus celebriora sunt: 1) *Glossarium Juridicum*, sive explicatio vocum antiquarum, quæ in legum Codice occurrunt, opus non indoctum, licet a doctissimo Paulo Vidalino durius quandoque excipiat. 2) *Vitæ* quorundam *Episcoporum*, quas nobis videre non contigit. 3) *Tractatus de Grönlandia*, cui *Torſeus* bonam suæ *Grönlandiæ* partem superstruxisse fatetur. 4) *Tyrkiasaga*, s. de irruptione latronum in Islandiam anno 1627. 5) *Libellus Etymologicus* linguæ nostræ, solertissime elaboratus (Teste Thorlaco Episcopo in Epist. ad Wormium data 1636) cujus unicum, (ut videtur) exemplar, & Biörni autographum naufragio periit, vide *Epist. WORMII* 118. Tom. I. pag. 103. 6) *Annales* ab anno 1400 ad 1644, opus haud contemnendum, sed in veteri Chronologia sæpe hallucinans, quorum jam Tom. I. ex Typographeo Hrappseyensi cum versione Latina prodiit. 7) *Tractatus* quidam *juridici*, inter quos præcipue notandi: *Disquisitione de successione ab intestato*; *de crimine perduellionis*, scripta anno 1633; *Apologia Senatusconsulti de anno 1644*, in quod *Enarus Arnfinni* calumum strinxit; *de sustentatione imbecillorum cognatis injuncta*; multa ad Gudmundum Haqvini *Epistolæ juridicæ*; *Loca Codicis vexata*, illustrata; & tandem *Commentarius in Codicem LL. perpetuus*. 8) *Appendix vitæ Arnæ Episcopi*, (ut quidam volunt) sc. à morte Arnæ usque ad finem. 9) *Pœmata* quædam, ex. gr. *Apollonius Rimur* &c. 10) *Illustratio* quarundam odarum in *Edda Samundina*, ex. gr. *Brynhilldarliód*, *Vafprádnismál* &c. ut & pœmatis Egilli Skallagrúni filii *Höfudlausn* &c.

§. 39.

Historiæ naturalis indagatores aut studiosos qui hoc temporis tractu in Boreali quarta degerunt, paucos inveneris, si excipias quosdam ex Wormii discipulis, qui in ejus gratiam aliquid de hac vel illa re paulo penitus inquirerebant, eique suas indagaciones perscripserunt, quales post *Arngrimum*, præter *Thorlacum Episcopum*, *Enarum Arnfinni* & alios paucos, ut ex eorum ad hunc suum communem præceptorem epistolis patet, neminem novi, qui huic studio se ex professio dederit, nam *Gislaum Magni*, licet in hac diœcesi natus fuerit, huc non referimus, cum in Skalholtensi virilem ætatem consumserit, ibique scripserit & publica officia gesserit (a).

§. 40.

Medicorum in hac quarta degentium coryphæum puto fuisse *Benedictum Pauli*, Gudbrandi Episcopi nepotem, qui juvenis Hamburgi arti Chirurgicæ operam navavit, cumque sine cortice natæ & proprio Marte pugnare posset, in magna quadam nave mercaturam in Hispania aut regionibus australibus exercente ipse medicinam faciens a piratis capitur & Algeriam in servitutem devehitur, in qua triennium mansit, usque dum magna pecunia a suis redemptus fuit. In Islandiam reversus cœnobii Mödrvallensis factus administrator, uxorem duxit Holmfridam Enari filiam, sibi tertio gradu cognatam, quæ venia ea tempestate care emebatur, eandemque mox ex puerperio amisit, quare ad secunda vota cum Sigrida quadam Magni filia transiit, ex qua Magnum Benedicti, virum infortunatum, suscepit, de quo nobis alibi uberius dicendum erit; Obiit Benedictus ærumnis fessus anno 1664. Cuique jungamus præter *Jonam Bergmann*, Steini Episcopi filium, non habemus, juvenem omnibus naturæ donis instructissimum, sed vitæ dissolutæ, qui postquam arti medicæ aliquantisper operam Hafniæ dederat, in Islandiam reversus anno 1719 Holis repentina morte extinctus est.

§. 41.

Ut in artium ad *Mathesin* pertinentium studio neminem nominare possumus, qui aliis palmam præripuerit, præter solum *Paulum Vidali-*
rum

(a) Vid. supra pag. 563.

num (a); Ita *juris periti* se magno numero offerunt; inter quos mox nominatus *Vidalinus* primum sibi locum vindicat, fuit enim in omni literarum genere bene versatus; & post eum ex Nomophylacum numero *Magnus Biörn*, *Oddus Sigurd*, ac *Benedictus Thorsteini*, omnes probe literati; quos secundum Prætores *Gudmundus Haconis* (b), *Thorsteinus Thorleifi* & *Benedictus Beck*; Et hos denique ex generalis Dicasterii assessoribus *Bardus de Vainsdal* (c), *Biörnus de Skardsaa* (d), aliiqve, quos nominatim enumerare non ducimus necessarium.

§. 42.

Tandem non omnino silendi sunt; qui extra patriam musis militare, earumqve ope inclaruerunt, quorum præcipui fuerunt: Mag. *Runolfus Fone*, Rector scholæ Christianstadenfis in Scania, de quo alibi (e) dictum est. *Paulus Halli*, qui cum aliquamdiu literis fidelem navaverat operam, Georgii Sefeldii Regii Senatoris & Judicis provincialis Siællandiæ, herois doctissimi, celeberrimæ Bibliothecæ, quam Ringstadii collocaverat, præfectus, usque eadem, anno 1659, Svecis in Daniam irrumpentibus in prædam cessit, & a Carolo Gustavo Cornificio Ulfeldio donata, in Scania translata fuit, Paulus autem a Carolo Sveciæ Rege eodem anno in Siællandia triumphante parocciæ Harrestadenfis in provincia Ringstadenfi Sacerdos constitutus fuit, & a Zacharia Klingio, Sveciæ Regi a concionibus & confessionibus sacris, Regii exercitus Superintendente generali, & Siællandiæ pro tempore (ut se scripsit) Episcopo, sacris initiatus fuit, nam Johannes Svaningius in obsessa ab hostibus Hafnia inclusus tenebatur; quam Sveciæ Regis constitutionem Rex Fridericus confirmavit. Fuit hicce Paulus vir pius & doctus, qui anno 1650 unacum Mag. Runolfo, *Gudmundi Andree scriptum de polygamia* jubente Rege, toga latina donaverat.

(a) Vid. loc. cit. pag. 533.

(b) Exstat ejus *tractatus de pænæ discrimine in casibus, si quis juramento cadat, aut si criminis plene sit convicius*, scriptus 1643; &c.

(c) Exstant ejus *vexata juris loca* scripta anno 1665.

(d) Vid. supra pag. 583.

(e) Vid. ibid. pag. 548.

donaverat. *Lilium* carmine elegiaco ab illo redditum supra Tom. 2 pag. 399. 448 exhibuimus. Sed de pluribus ejus scriptis nobis nil certi constat, etsi plura exstitisse putemus. Obiit 1663 (a).

§. 43.

Gudmundus Andreae, natus Biargi in tractu Midfiord, ingenio præditus acuto, sed in juventute procacior, quam istius temporis severa requirebat gravitas, unde ob tale quid e schola Holana ejectus, sed paulo post iterum receptus fuit; Rude scholastica donatus, Diaconus cœnobii Reinsistadensis constituitur, ubi *Tractatum de polygamia* contra Constitutionem *Stóra dóm* concinnavit, res & materiam subministrante loci Sacerdote Enaro Arnfinni; Hinc etiam ejectus, ad villicationem cum matre in loco natali reversus est, de promotione ad officium sacerdotale, quam sæpius frustra petierat, si non desperans, saltem dubitans, Tractatum scripsit, cui titulus *Nosce te ipsum*, innocuum quidem & nostro iudicio flocci pendendum, qui nihilominus a quidusdam melioris notæ viris, ut satyra in eos scripta, videbatur, ultionem commodæ tantum occasione reservantibus, quæ se anno 1649 commoda obtulit, cum illustrissimus heros Henricus Bielke, Satrapa Islandiæ constitutus, & ipsi adjunctus Regius Secretarius Gabriel Acheleye ab Islandis homagium novo Regi Friderico Tertio solvendum requirerent, apud hos Gudmundum, ut Majestatis læsæ reum, qui incolas scâdalofo scripto, si non ad rebellionem excitasset, saltem non parum offendisset, cum contra Constitutionem *Storadóm* a Rege speciali edicto confirmatum, calamus acuere ausus esset, ita diffamarunt, ut carceri & compedibus destinaretur, cujus comprehendendi jam se commodissima obtulit occasio, cum isthac, proprio incolis more, piscarium quoddam penu familiæ sustentandæ domum veheret, sed cum illum etiam insignem magum diffamassent, non viribus tantum, sed consilio etiam opus esse putabatur; Tam difficili negotio, qui præficeretur, non aptior inventus est, quam Hallgrimus Halldori, vir strenuus & magni consilii, qui selecto satellitum numero Gudmundum insequitur, illumque feminudum, in tentorio dormientem, & nihil mali ominantem, comprehendunt, & compedibus vinctum Satrapæ sistunt, qui causam illico optimatibus

(a) Vid. Præfat. ad *Resenii Völuspá* Edit. 1673 & supra Tom. I. pag. 595.

timatibus ventilandam tradidit, illi autem, cum quid decernerent, hæsitarent (ut vult Resenius), optimum factu visum est, ut in Daniam aveheretur; Sed Enarus Arnfinni (a) scribit Gudmundum ipsum necessitate adactum ad Regem appellasse.

§. 44.

Hafniam delatus, in carcerem Blaataarn, gravioris notæ criminum reis hospitium, conjicitur, ubi cum nocte qvadam fudo cælo astra contemplaretur, corpusque per fenestram incautius exfereret, præceps ex turri, sed absque ullo suo damno & noxa ruit, surgens autem, quo pergeret ignarus, tandem gynæceum, ubi Regii liberi nutriebantur, ingreditur, quod improvise adventu hominis rustici magno primum terrore perculsum est, præsertim quia non unum ejus verbum intelligebant, tandem vero remittente metu, cum ex nutibus, signis, & squalido habitu ex captivorum numero unum esse perciperent, custodem carceris acciri curant, qui Gudmundum, quod unice desiderabat, turri denuo inclusit; postridie autem, cum nocturnus hicce tumultus ad aures Regis perveniret, accito Gudmundo, & percepta causa, cujus accusabatur, scriptum in linguam latinam translatum a Theologis Hafniensibus examinari iussit, qui in illo nihil enorme, nihil in Regem commissum, animadvertunt, & autorem sceleris purum pronuntiarunt (b): Gudmundus itaque absolutus

E e e 2

est,

(a) Fama fuit Enarum Arnfinni, tum temporis Mystam Reinesladensem, verum multæ lectionis, qui simplici scortatione officium amiserat, in excusationem fragilitatis hunc tractatum scripsisse, sed sub suo nomine divulgari noluisse, ideoque Gudmundo gloriolæ appetenti eundem, ut tanquam suum ederet, dedisse; Alii volunt, Enarum tantum res & materiam Gudmundo suppeditasse. De his ad patronum suum Wormium ita scribit Enarus *Epist. Worm. 976: Degit jam nempe inter vos, ut spero, homo nostras Gudmundus Andreas, Poëta inter nostros insignis, multæ lectionis, nec mediocriter subacti ingenii, accidit illi, ut ob conscriptum discursum polemicum, in sanctionem quandam nostratum pragmaticam, non tam accusaretur, quam veluti turbulenter ex itinere abriperetur, ita ut necesse ipsi fuerit ad Regiam appellare Majestatem.* Cui *WORMIUS Epist. 977: Gudmundus vester in magno versabatur discrimine, & nisi ego causam ejus in tui gratiam egissem, actum forsitan esset de ejus vita, & frigore ac inedia periisset, sed non dubito, quin ipse singula particularius sit narraturus. Periculose est decreta Principum convellere, & contra eos scribere, qui possunt proscribere.*

(b) In quanto tunc discrimine Gudmundus versatus, & quam duris conditionibus absolutus fuerit, sequens ejus vadimonium, ex *Regesto Cancellariæ Danicæ* exscriptum, docet:

" Gunder

est, & anno 1650 civitate Academica donatus, loco in Collegio Regio & gratuita Communitatis Regiæ quadra fruens, a multis Mecænatibus in annum usque 1654 sublevabatur, qvo, grassante per Daniam lue, absumtus est. Plura de Gudmundo, in prologis *Völuspá* & *Lexici Islandici* a Resenio scriptis, unde quædam horum iuncta sunt, habentur (a).

§. 45.

” Gunder Andersen paa Island forplikt. Kiendis jeg Gunder Andersen barrenföd
 ” paa Island och for alle vitterligt gör, att efterom jeg udi mitt forneffnende Fæder-
 ” neland icke alleneste hafver fördt selfver ett megett uschickeligt och lettferdigt Liff
 ” och Lessneth, medens endoch samme mitt uttillböriligen Forhold muntligen förte och
 ” endeligen udi pennen fattede Discurser haffver föröget Gud allermechtigste icke till
 ” ringe Fortörrelse, Öffrigheden icke till ringe Despect, och de enfoldige paa för-
 ” nefnte Island till stoer Forargelse, och aff den Aarsæge fra bemelte mitt Fæderneland
 ” hid till Københaffven er føert och her paa dett blaa Torren hidindtill bleffven feng-
 ” sligen anholden, och Hans Kongl. Majst mig nu naadigst saavitt haffver benaadett
 ” att jeg samme mitt Fengselt er bleffven entledigett med sllig Condition att jeg aldrig
 ” efter denne dag schall fordrifte mig till forskreffne mitt fæderneland Island att be-
 ” søge, ei heller udi nogen Hans Majsts Dominier och Lande schall efter denne Dag
 ” føye nogen sllige forargelige Discurser, langt mindre dennem ved Pennen att disse-
 ” minere, saafrembt jeg icke, hvis jeg saa maader som forskreffvet staar under betref-
 ” fett med Bolt och Jerren paa Bremmerhollem vill uden ald benaading straffvis, saa
 ” bepligter jeg mig hermed under forskreffne Straff aldrig herefter sllige Guds vrede
 ” forarsagend Discurser som jeg hidindtill daarligen giort haffver att ville føhre, eller
 ” ved Pennen dennem ubetindelige at udbrede, ei heller i bemelte mitt Fæderneland
 ” mig nogen Tiid att læde finde menst jeg lessver, och saafrembt dett mig schulle
 ” offverbevises, att jeg imod høyestbemelte Hans Majsts mig naadigst meddelte con-
 ” ditional Naadispunder eller denne min egen udgiffne Forplikt mig haffver hand-
 ” lett och forgrebet, dae jeg att straffvis med Jeren paa Bremmerhollem som forskreff-
 ” vet staar uden ald videre Kongelig naadis Forventelse, att jeg denne min udgiffne
 ” Forplikt ved alle sine Ord och Punder ufeilbaer vill efterkomme haffver jeg den
 ” med egen hand underschreffvett. Aetum Hafnie den 24 Decemb. 1649.

- (a) Scripta ejus notiora sunt: 1) *Commentarius in Völuspá*, a Resenio anno 1665 editus, & versio hujus poematis unacum altero commentario Gudmundi Andreae anno 1673 publici juris facta. 2) *Lexicon Latino-Islandicum*, de qvo cl. Sibbern *Id. Hist. Literar. Islandor.* pag. 221. *carcinoma* Lexicorum illud appellantis, hæc est censura: *Non est in toto corpore mica salis, quæ tamen sententia, et si ipsum Lexicon satis jejunum sit & mendis scatet, justo tamen durior est.* Illud autem, inter alia opera assæda auctius & correctius religiose dicitur *Winslœwius*. Conf. Nov. Liter. Mar. Balti. 1706. pag. 96. 3) *De Polygamia*, seu exercitationes in *Stóradóm*, de qvo mox egimus. 4) *Γῶτρε εἰαυρον*, sive: *Nesce te ipsum*. 5) *Rhythmi* quidam Islandici. 6) *De Jove Cretico*, *Ca-*
pite

§. 45.

Jonas Rugmann in villa Rugstader diœceseos Holensis natus anno 1636 casu quodam fortuito in Sveciam translatus est, cum enim scholam frequentaret Holensem, ortoqve cum Rectore litigio, condiscipulatu excluderetur, pro recuperandis Studioforum privilegiis, Hafniam adire paravit, atqve in itinere a Svecis 1658, adversus Danos bellum gerentibus, captus, & Goteburgum devectus est, ubi summus Regni Drotsetus Petrus Brahe illum suscepit, moxqve in scholam Comitatus Wisingsburgensis misit, atqve inde brevi Upsaliæ stipendio Regio alendum curavit. Alienigenam Verelius amore complexus est, cum probe perspiceret maximo usui fore juvenem ad conquirenda redimendaqve manuscripta vetera ex Islandia. Itaqve Rugmannus mox post reconciliatam cum Danis pacem 1660 Hafniam missus est, & inde in patriam Islandiam abiit, bonaqve manuscriptorum copia collecta in Sveciam rediit, cujus vestigia sui Regis nomine legit Torfæus 1662 (a). Nec sine fructu Rugmannus curis Verelii antiquariis adfuit, adeo ut hic fateatur in notis ad *Historiam Gothrici & Hrolfi* Upsaliæ 1664 8vo. editam, utilem sibi eundem navasse operam in veteris lingvæ vocibus interpretandis. Anno 1665 tempore vernali Hafniam iterum profectus *Olavi Tryggvini Historiam* ex codice Wormiano membranaceo, nunc in Bibliotheca Magnæana reperiundo, descripsit, cumqve 1667 instauraretur Collegium Antiquitatum, Jonas eidem nominatim addictus est, ut quotannis æstivo tempore in Norvegiam Islandiamqve proficisceretur, ad comparanda manuscripta vetera, quamvis posthæc nullam amplius peregrinationem susciperet. Edidit *Lagagreiner*, sive! *fragmenta quædam legum veterum* Upf. 1667 8vo. *Versionem* Svecicam *Chronici Norvegici*, seu historiam veterum Norvegorum Regum, vulgo *Konunga sagur-ne* Visingsburgi 1670 fol. *Monosyllaba* circiter 1400 Islandici idiomatis cum interpretatione Latina, Upf. 1676 8vo. aliaqve prelo paravit, memorante *Scheffero* in *Svec. Literata*, & *Nicolao Dal* in *Spec. Biogr. de Antiquariis Sveciæ*. Obiit 1679 die 24 Julii, anno ætatis 43.

E e e e 3

§. 46.

pite Gorgonis, nec non *Ægide*, quorum meminit *Resenius*, qui ejus *Lexicon & Völuspá* edi curavit, nobis nihil constat. 7) *De jure Danorum & Norvegorum ad Orcades, Hebudes, & Gronlandiam.*

(a) Vid. supra pag. 569.

§. 46.

Sub inspectione Gudmundi Olavii, dum in Collegio antiquitatum vixit, in Svecia scribarum munere functi sunt: *Helgius Olai*, Gudmundi frater; Sacerdotali munere in diœcesi Holana functus fuisse perhibetur, sed eodem ob scortationem amisso, restitutionem petiturus ad externos abiit, forte etiam ut fratrem inviseret, nam in Svecia fuit 1684 cum poemate impresso fratri suo Gudmundo nuptias celebranti gratulans assurrexit, & certum quoque est eum circa annum 1687 Hafniæ egisse, restitutionem post tria stupra commissâ nactum fuisse, & in Islandiam reversum, præbendam Stad in Hrutfiord usque ad annum 1705 obtinuisse. *Jonas Egerhardi*, fuit illiteratus, sed magnis præditus naturæ donis, quibus, dum in Islandia fuit, male utebatur, plurimos enim patriæ optimates, præsertim vero Episcopum Gislau Thorlaci, apud Regem denigravit. Sed crebris tandem exhaustus peregrinationibus, in publicum Hafniæ carcerem conjectus, usquedum solveret, aut vadem sisteret; tandem in Sveciam pervenit, & Consul Malmöensis designatus, antequam officium iniit, Holmiæ decessit 689, & Regio sumtu sepultus est. Jonæ privignus fuit *Magnus Benedicti* Gudbrandi Episcopi ex filio Paulo nepos, cum vitrico in Sveciam aliquando est profectus, unde in patriam rediit, ibique uxorem duxit; Circa annum 1708 homicidii insimulatus, servituti Bremerholmienfi adjudicatus fuit, sed ex ea fenex liberatus in Islandia occubuit.

§. 47.

Ut ulcera & carcinomata in specioso alias corpore, quin describantur, præteriri non possunt, ita etiam inter bonos & utiles cives, infruniti & male feriati, ne historiæ fraus fiat, memorari debent, quæ unica causa est, quod notissimo ardelioni *Jonæ Gudmundi filio*, qui communiter, sed ironice *Lerde*, seu doctus, vocatus fuit, hic ultimum damus locum. Originem debuit provinciæ Strandenfi, ingenio præditus non obtuso, sed fluxo ac impio, ut ex *oda*, *qua vitam suam complexus est*, pronum est perspicere; nam de omnibus, etiam viris summæ dignitatis, præsertim vero verbi ministris, qui ejus nœnias & prævaricationes aut vanitates condemnabant, aut ullo modo ad ejus palatum non fuerunt, male loquitur, mendaciis denigrat, & diris fere devovet. Quam primum per ætatem licuit, abstrusis ac vanis scientiis, utpote Runis & characteribus

raſteribus magicis, aliisque, quæ ad frivola illam pertinere putabat, operam dare cæpit, ut & Alforum, seu Semihominum & Saxicolarum cognitioni, de qua, & cum illis converſatione, multum gloriatus eſt; Mortuorum manes evocare, ut artem quendam crepavit. In ſumma: quicquid talium excogitavit vanitas humana, apud ſuos congerrones proſiteri non verebatur. Indigenarum herbarum & lapidum aliqualem habuit cognitionem, Runicæque literaturæ non fuit imperitus, unde celebr. *Wormius* eum Philoſophi-caractere inſignivit. Sed omnibus hiſce ad ſuperſtitionem & vanitatem abutebatur, & ut ipſe erat ſuperſtitioſus & vanitatis deditus, ita omnes ſuos adverſarios, ut ſui ſimiles, præſertim eruditos, magiæ inſimulare non erubuit. Cum peregrinis piſcatoribus piratis Gvaſconibus, talibuſque ſycophantis, qui provinciam Strandensem & Iſafjordenſem ea tempeſtate ſæpius infeſtarunt, magnum habuit commercium, illiſque non tantum portus, ſed etiam ubi lucri maxima ſpes, & latrocinia facillime exerceri poſſent, indicare creditus eſt, quod præcipue accidit anno 1614, cum ſine dubio una cum iis periſſet, niſi celeri fugâ harum Toparchiarum Prætoris, ſeveri alias juſtitie exſecutoris, Arii Magnæi manibus elapſus fuiſſet, quem eapropter ut crudelem tyrannum & inſignem magum traducit, piratas autem in cælum uſque effert, & inſontes occiſos fuiſſe pronunciat.

§. 48.

Per univerſam Islandiam errabundus Holas aliquando pervenit, Præſulemque Holanum, Gudbrandum Thorlaci filium, Arii focerum, blanditiis & vaſſamentis eo induxit, ut commiſeratione motus filium ejus Holenſis ſcholæ albo inſcriberet, quem Jonas ideo ſummis effert laudibus, ex Holana diœceſi, cum ibidem conſuetum diſſeminaviſſet ſuperſtitionis lolium (a), ejeſtus, in Snæfellsneſenſi provincia, commiſeratione inducto loci Prætoſteindoro Gislai filio, qui eum primo in aliquo pretio habuiſſe

(a) Vid. ſupra pag. 518. Ad annum 1625 notat *Biörnus de Skardſaa* magum quendam in tractu Svarſajardal combuſtum fuiſſe, quod mortui cujuſdam manes evocaverit, & tam hominibus, quam pecudibus nocuerit. Simile quid de lemuriſus ad annos 1611 1630, 1631, 1637 notat. Ipſius autem Jonæ ad annum 1636 mentionem faciens, dicit eum conviſtum fuiſſe, quod contra Lutheri dogmata ſcripſerit, & notiſſimum fuiſſe incantamentiſ & mendaciis.

isse videtur, constitit, tandemque post varias habitaculorum mutationes in parœciæ Ingialdsholensis loco, cui nomen Uppfandar, sedem fixit, ibique suarum artium scholam, ad quam multi juvenes, qui in his locis undique congregati piscatui operam dare solent, instituisse non contentus, sed scriptis etiam inclarescere volens, frivolos quosdam edidit tractatus, quos novitatis avidum vulgus ambabus amplectebatur manibus, quæ cum Pastor loci tolerare nollet, Jonas in eum insurrexit, multorumque criminum, imo etiam magiæ, ut solebat, insinulavit, tandem autem eruditum in eum strinxit calamum loci Præpositus Gudmundus Enari, Pastor Stadaftadenfis, qui ejus libellum scripto *Fiandafela* refutavit. Cumque hic etiam ad supremum ventum esset, & carcerem & lictorem sibi imminere sentiret, fuga salutem quæsit, & erroneam aliquantisper egit vitam, usque dum filius ejus Gudmundus, non indoctus, & patre paulo melior, sed non plane absimilis, præbendam Hvalsnesensem intra Toparchiam Kialnesensem adeptus est, quo Jonas circa annum 1630 concessit.

§. 49.

Hic etiam consvetas exercens artes, virus suum evomere cœpit, quod forte impune fecisset, ni filius ejus Gudmundus, Pastor Hvalsnesensis, famula Olai Petræi, qui vices absentis Satrapæ Oligeri Rosenkranzii agebat, uxore ducta, Petræum insinulasset, quod cum desponsata congredi cupiens, sed repulsam ferens, magicis ad id proficiendum usus fuisset artibus, cumque hoc modo virginis constantiam superare non posset, insoliti & gravis morbi causa ei exstiterit; Qua injuria laceffitus Petræus, Gudmundo officium abrogari curavit, patrem vero malæ artis dudum suspectum, nunc vero confessum, quod characteribus quibusdam insolitis ad medicinam & usus fuisset, & alios uti docuisset (a), in jus vocavit, & ex fuga, cui se ex more dederat, retractum, carceri primo inclusit, & paulo post exilio multandum statuit. In Daniam itaque transvectus

(a) Vidi aliquando doctissimi viri Mag. Brynjolfi Svenonii ad hunc Jonam epistolam, in qua illum de Runis consulit. Cui Jonas nihil sanum aut frugi respondere potuit, causans totum suum Cartophylacium quondam confiscatum fuisse; ita ut Præsul in caprina lanam quæriverit. Hujus jam dudum mortui in *Worm. Epist.* 970. mentionem faciens dicit: *Jonas Gudmundus ære dirutus, verius quam rude donatus, sibi & aliis inutilis in angulo consenuit.*

vetus doctissimo viro Olao Wormio, qui tum temporis *Runicæ literaturæ & monumentis Danicis* colligendis intentus fuit, ut Runarum non imperitus innotuit, quem blanditiis ita cepit, ut ejus misertus, per Regis Cancellarium Christianum Friis, qui nihil non in Wormii gratiam fecit, actorum revisionem impetraret, Rescripto enim ad Satrapam Islandiæ Pros Mundt, anno 1637 dato, mandavit Rex, ut causâ denuo examinaretur, quod ille quidem eodem anno fieri curavit; Sed Jonæ nihil profuit, antiquum enim de eo anno 1631 factum judicium, quo ei aqua & igne interdiceretur, denuo confirmatum fuit, filio autem, qui itidem actorum revisionem impetraverat, cum Olaus Petri, qui variis calumniis & mendaciis Satrapam ita offenderat, ut voluntario in Svecia electo exilio contemptus & pauper mortuus esset, adnitente Præfecto officium restitutum, & paulo post præbenda Hiallastad, in extremo Toparchiæ Mulensis angulo sita, concessa fuit, quo pater, cum diu omnibus bonis invisum egisset circulatorum, tandem divertit, ibique tandem nemini dolendus, minime tamen magistratui, præsertim autem statui ecclesiastico, cui multum semper molestiæ facefferat, inanum superstitionum disseminator & venificiorum choryphæus communiter habitus, exul & contemptus paulo post annum 1650 extinctus est (a).

-
- (a) Scripta ejus sunt: 1) *Poëma* quoddam variis refertum nugis & nanis. 2) *Æsdrápa*, seu vita ejus, ejusdem farinae poëma. 3) *De Geniis* seu *Alfis*. 4) *De Lapidibus*. 5) *Liber Theologico-philosophico-medicus*, ob quem condemnatus fuit. Vid. supra pag. 518. 6) *Heims k. floria sumærud af Hermanne Fabronio, epitomerad og útdregin af Jone Gudmundsfyne, á kanns 73 alldursáre, í Dalakote á Utmannaþveit, 1647.* 7) *Bjornus de Skardysa* refert eum contra Lutheranam Religionem aliquid scripsisse. Conf. quæ de eo retulimus supra pag. 518. seq.



SECTIO III.

De Episcopis Skalholtensibus.

CAP. I.

De Gislao Oddi filio.

§. I.

Patri in officio episcopali successit filius *Gislaus*, natus Skalholti 1593, qui postquam literis in schola Skalholtina operam dederat, anno 1613 albo Studioforum Hafniensium inscriptus fuit, ubi cum biennium Musis militaverat, in patriam rediit, sacrisque initiatus, anno 1616 Pastor fuit Cathedralis, & anno 1621 Rector scholæ Skalholtinæ. Eodem anno Curia Stapholtenfi, & post biennium Holtenfi, præfectus est, cui cum novennium præfuisset, anno 1631 in comitiis generalibus, multis quidem (quorum caput & primipilus fuit Thorlacus Episcopus Holensis) quibus invidum fuit, duos fratres, Arnam hoc eodem anno ad Nomophylacis dignitatem, & Gislaum ad Episcopatum evehi, contradicentibus, sed vincentibus tandem pluribus votis, ut patri succederet, electus fuit (a),
qvo

-
- (a) Nunquam, ut credimus, major de Episcopi electione in Islandia exstitit contentio, duæ enim factiones erant, quæ de hoc Eridis pomo certabant, Skalholtensis sc. & Brædratungensis; Hujus caput & antesignanus fuit Thorlacus Episcopus Holensis, Gislai Nomophylacis gener, illius vero Oddi Episcopi filii, Arnas, jam Nomophylax, loco Gislai Nomophylacis, qui paucis post mortem Oddi hebdomadibus occubuerat, electus, & Gislaus Candidatum Episcopatus agens. Pauci tum exstiterunt viri doctrina & ætate huic officio pares, præter Oddum Stephani, Pastorem Gaulveriabajensem, qui ætate provectior & sedati ingenii vir, talem honorem non videtur appetivisse; Reliqui, licet doctrina polleant, juvenes tamen erant. Skalholtensis itaque factio Gislaum Oddi filium, virum eruditione & ingenio clarum, qui jam 15 circiter annos sacerdotale administraverat officium, omnibus aliis præferendum contendit; Brædratungensis vero Vigfusum, Gislai Nomophylacis filium, juvenem acri ingenio & multis dotibus conspicuum, qui aliquot annos in utraque schola Rectorem egerat, eligendum proposuit, cumque id difficulter fieri posse videretur, Brynjolfum Svenonium, Studiosum tum temporis in Islandia

quo facto, comite assumpto Ketillo Jörundi filio, postea Pastore Hvammenfi, & Dalensis Toparchiæ Præposito, viro docto & sapiente, Hafniam proficiscitur, quo ubi pervenit, calumniam sibi ab inimicis factam, quod vino nimium deditus esset, facile repressit, cum latine coram Rege & universa aula non sine applausu concionatus esset, tantam in aula gratiam adeptus est, ut contrerraneorum de abrogatione novæ taxationis anno præterito a mercatorum Societate emendicatæ supplicationem, quam accipere & Regi commendare Islandiæ Præfectus abnuerat, ipse Regi traderet, & tanta parrhesia commendaret, ut gratiosam acquireret exauditionem, quod ei in patriam reverso non parum gratiæ & honoris apud populares conciliavit. Nactus deinde codicillos officii, ab Episcopo Siælandiæ Joh. Refenio die Viridium episcopalem inaugurationem accepit.

§. 2.

Anno 1632 in foro generali unacum Nomophylacibus aliisque utriusque status Primoribus, jussu Regio impulsis, constitutionem condidit, qua indicebatur, ut pro quovis incolarum capite erogarentur duo oboli: 1 pilcis, in redemptionem captivorum, qui anno 1627 a piratis Algerianis ex Islandia transportati ibidem fervirent. Eodem anno monitorias ad Præpositos & Pastores edidit literas, quæ ut hic inferantur, non indignæ censentur (a).

Ffff 2

§. 3.

Islandia præsentem, quem quidam, ut tali honore non indignum nec officio imparum, nominaverant, non plane abnuebat. Cum multum diuque pari animorum concitatione, nec sine sesquipedalibus verbis certaverant, vicit tandem factio Skalholtensis. Hoc modo simultatum favillæ, quas Oddus Episcopus & Gislaus Nomophylax, dum vixerunt, sopiverant, inter filios primo scintillare cœperunt, & deinde in magnum incendium eruperunt.

- (a) *Omnibus piis & probis viris, Præpositis præsertim & Pastoribus diœceseos Skalholtinæ, apprecor, ego Gislaus Oddi filius, Superintendens diœceseos Skalholtinæ, gratiam & benedictionem a Deo per Dominum nostrum Jesum Christum; Simul vobis omnibus & singulis humillimas referens gratias pro omni vestra benevolentia & honore præstito, multisvarisque beneficiis, in me meosque semper collatis, quæ bono quovis semper demereri studebo, quocumque modo ex meo debito officia vobis deferendo. Deinceps notum Vobis facio, cum in proximo foro generali omnia necessaria loquendi tempus non superpetierit, me pauca hæcce vobis scribere necessum habere, quæ boni consilii, & conspectus*

§. 3.

Anno 1634 male sopita invidia & æmulatio, quæ inter Oddi Præfulis & Gislai Nomophylacis filios fumaverat, tandem in apertum prorupit

Scopus autem præcipuus est Præpositos monere & rogare per Deum, velint officii fide-liter meminisse, est enim seria Regiæ Majestatis voluntas, ut quovis anno semel, ubi Episcopus impeditur, tam in hac terra, quam aliis Coronæ suæ subjacentibus provin-ciis, visitatio fiat, & ut omnia secundum Ordinationem Ecclesiasticam christiane & rite procedant, curent, & salarii, ut ibi præcipitur, reportent. Secundo ut sacerdo-tes probe curent, nec diutius, sub pena depositionis, tam parochiarum sibi concedita-rum visitationem de Catechismo, nunquam curiales eum intelligant, quam ejus ex Ca-the-dra lectionem & simplicissimam secundum Ordinationem Ecclesiasticam explicatio-nem, negligant, & hæc quidem ad minimum per annum semel. Itemque de concionibus in passionem, ut nullibi omittantur. Similiter & dies supplicationum, ad initium veris & autumnii, æstatis, & hyemis, ex antiqua & consæta hujus diocæseos praxi. Qui-cunque vero contra dictos hos articulos deliquerit, certo sciat, se ab officio suspen-dendum, secundum strictum Magistratus mandatum. Quoad alias autem novitates Ma-gistratus promisit, se secundum terræ praxin nos perlaturum. Nisi & inter vos omnes in quavis Toparchia unacum plebe convenerit, vos invicem quadam hora diei aut mane aut vespere secundum cuiusvis tribus praxin, certo tamen & determinato tempore, ad quotidianas preces, campana, ubi adest, convocare, christianum & laudabile esset, & his periculosis temporibus admodum necessarium, qua in re quencunque virum pium, conscientiam suam in nomine Jesu observaturum spero. E contrario clemens noster Magistratus, omnia privilegia huic terræ antea concessa, nobis facta tecta conservare promisit, tam quoad decimas clericorum & prædiis Regiis, & templorum secundum Or-dinationem Ecclesiasticam, & literas Regias, salvo tamen locario, quam quoad omnia cætera. Deus autem est, qui ex sanctis suis promissis omnium optime mercedem red-det iis, qui in vinea ejus fidem navant operam, nec anticipi corde opus Domini per-fide faciunt; Simul etiam omnes laicos, tam dignitatis eminentioris, quam vulgaris, per nomen Domini nostri Jesu Christi moneo, morigeros se, tanquam electum Dei po-pulum, in omnibus, Pastoribus & Clericis Antistitibus præbeant, ut juvenus eo faci-lius ad pietatem & honestatem adducatur, in gloriosi Dei nominis laudem & in omni-bus celebrationem, ut sub Christiano & pacifico clemente nostro Magistratu diu fruamur pace & gratia, utque pacatam ac tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & honestate, tandemque, cum summus pastor Jesus manifestabitur, æternam gratiam & pacem ac victoriosam mansionem ad dextram ejus consequamur. Ad hæc obtinen-da ex toto corde clementem Deum & Patrem in nomine ejusdem Domini Christi rogo, velit vos omnes sancti sui Spiritus efficaci auxilio adjuvare, simulque vos omnes & omnia nostra consilia & proposita, honorem, officium & ultimum exitum eidem Deo commendo. Præter superscripta notum vobis faciendum habeo, in foro hacce generali promulgatum fuisse Regiæ Majestatis ad Illustrem Oligerum Rosenkrantz Rescriptum,

ante

pit incendium, hoc enim anno novus, insulæ Satrapa Pros Mundt quædam secum attulit Regia Diplomata, quæ Oddi filiis parum grata continebant. Primum agebat de nimia vaccarum certa mercede elocatarum multitudine, quibus conductores prædiorum Cathedralium gravarentur, ut & boum pastu, qui iisdem contra leges imponeretur, quod colonos ita exfugeret & eneryaret, ut Regi consuetum tributum pendere non possent, quod non obscure Gislaum Episcopum feriebat. Alterum de causa Baugstadenſi, Arnam Nomphylacem insimulabat, quod inter Thorlacum Gunnari & Gissurum Thorlaci pactum faciens, huic favendo, Gislai Nomphylacis iudicium fustaminasset, & multam Regi debitam suppressisset. Tertium Arnam itidem accusabat, quod in causa Botnensi, Jonæ Johannis injuriam fecisset, Quæ omnia & alia plura Vigfusum Gislai filium, qui priore anno Hafniam transfretayerat, calumniatum fuisse præsumebant, quod subsequentiū inter Arnam & Vigfusum turbarum classicum fuit, illis autem Præsul, vir sedati pectoris, se non immiscuit, nisi quod publice protestatus est, paratum se ad respondendum esse, si quis sibi hanc vel aliam causam intentare vellet, sed cum nemo prodiret, hac vice accusatio quievit. Sequenti autem anno Satrapa novum Regium protulit edictum, datum 29 Aprilis, quo omnes superfluas pretio locatas vaccas abigere, colonosque tali onere levare jubebatur, quam cum Satrapa exerceret quæstionem, nemoque, qui colonorum loco accusaret, appareret,

F f f 3

aperte

ante duos annos editum, de stipe in hac terra, ad miserorum Islandorum in Turciâ captivorum liberationem conferenda, & consensimus omnes Pastores ibi præsentem illam libenter esse erogandam, solummodo tamen hoc anno solidum annuum ejusque æquivalentem pro quovis capite cujusvis in hac diocesi domus, vel ville incolæ, quam in sententiâ nobiscum iverunt, omnes in area Dicasterii tunc præsentem, nec quengvam laicorum ibi contradicentem audii. Pastores vero omnem ex sua parochia stipem cogere & ad emporium deportare detestabant, præsertim ubi via longitudo & difficultates obsessent, Toparchæ etiam quod ad illos, itidem. Hinc utrique mutuum sibi præbeant in Dei fiducia auxilium, ut experimentum fiat, si parva hæc stips in Christiano quodam homine, ut pia corda discipiant, suum obtineat usum. Exaudiat Deus secundum bonam & gratiosam suam voluntatem! In foro generali serium illud magistratus jussum promulgavi, omnes locatores prædiorum, tam ad Regem, quam templa pertinentium, reliquorum omnium instar decimas prædiorum Pastoribus ex proprio secundum Ordinationem Ecclesiasticam & crebra mandata Regia solvere teneri, nisi majorem sibi multam promereri cuperent. Scriptum Skulboltiæ die 6 Julii anno 1632.

GISLAUS ODDI FILIUS.

aperte tandem Vigfusufus fassus est, se proximo autumno Satrapæ quædam testimonia misisse, unde cognosci posset, plures jam vaccas, aut earum æqvamentum, pretio locatas, colonos Cathedræ Skalholtensis in Toparchia Arnesensi habere, quam antiquitus habuerint, aut habere debuerint, quibus publice prælectis, Præful respondit, vera hæc quidem esse, sed in gratiam colonorum id factum, eorumque precibus datum esse, qui alias tanta jam ingruente annonæ penuria, & lactarii pecoris paucitate, se suosque sustentare non possent, quod ipsorum chirographis statim probavit. Eodem etiam anno in mandatis habuit Præfectus, ut litem inter Margaretam Vigfusi matrem, possessorem prædii Hraun, & Præfulem tantquam Skalholtinæ Cathedræ Procuratorem, de jure oræ maritimæ, dictæ *Skeid*, decideret, quod paulo post eo perfecit modo, ut Cathedræ inter certos Skeidentis oræ terminos omnia 6 ulnis longiora ligna cederent, reliqua autem Proprietarius retineret.

§. 4.

Anno 1636 Præfectus Regius in Comitibus universalibus, grave instituens examen ab Episcopis quæsit: 1) *Quanam lege Ecclesiastica uterentur*, cujus ductu & præscripto causas Ecclesiasticas judicarent? Ad quod uterque respondit: Ipsius Christiani IV. Ordinationem, Norvegis & Islandis datam, sibi in Ecclesiasticis unicam judicandi normam esse, quod ex eorum actis Synodalibus probari posset, prout dudum gratiosissimo Rescripto Rex ipse mandaverat. 2) *Quomodo constitutum esset de prædiis*, quæ *Christfiærjarder* vocantur, de quibus 1619 cum illis agere aut exposulare Fridericus Friis in mandatis habuerat (a)? Cujus quæstionis categorica solutio, si non statim dari posset, tamen ante proximum festum Michaëlis, ut sibi mitteretur, expresse mandavit. 3) *Quot antiquæ & inutiles campanæ* tam in templis Cathedralibus, quam alibi asservarentur, ut observarent, & sibi eorum indicem mitterent, mandavit. 4) *Perfectum indicem templorum*, Beneficiorum & Monasteriorum, eorumque possessionum, ut sibi ante proximum Michaëlis festum transmitterent, *postulavit*, quod etiam promiserunt. Hujus inquisitionis (b) causa fuit Olai Petrei, Oligeri

(a) Vide supra pag. 43. 45. 348.

(b) Literæ Regiæ ad Mundium, quibus ei ut hancce instituat quæstionem injungitur, datæ sunt Haderlew 6 Januarii 1636, & licet plurima, quæ retulerat Petrus, falsa essent, quorum

Oligeri Rosenkrantzii quondam Vicarii, calumnia, qui omnes Islandiæ status & ordines impudenter diffamaverat, quasi hic nihil bene ac ordinate gereretur, quæ omnia, si modo sibi Islandiæ præfectura concederetur, se correcturum fore spondit; sed cum nihil probare posset, actioque criminalis a Mundtio, quem non leviter læserat, ei intentaretur, se subduxit, & in Sveciam aufugit, ubi pauper & contemtus perijt, prædia autem, quæ hic non pauca comparaverat, ut & alia ejus bona, Satrapa aut sui juris fecit, aut fisco Regio adjudicavit.

§. 5.

Cum priorum Episcoporum, ut & ipsius Gislai anno 1632 monitoriæ ad Præpositos & Pastores literæ, non semper exoptatum tulerint fructum, cujus causam in brachii secularis, Prætorum & eorum Vicariorum, quibus cujusvis Curiae aut tribus inspectio injuncta est, & communiter vocantur Reppagogi, negligentiam plurimi non immerito conjiciebant, Præful, nequid quod suarum erat partium, aut negligeret aut intentatum relinqueret, utque ipsam prævaricationum causam, negligentiam scilicet Magistratus Politici adoriretur, utrosque gravissimis ad eos scriptis literis officii admonuit (a); plurimas quoque alias epistolas monitorias, pietatis, zeli & prudentiæ plenas, nunc privatas, nunc publicas, tam toti diœcesi, quam solitariæ cuidam toparchiæ, Vestmannejarum inprimis incolis, scripsit, quæ adhuc dum existunt.

§. 6.

Plures quidem Rex Islandis scripserat literas, monueratque ut aliquid ad redimendos suos ex servitute Turcica cives & consanguineos conferrent, denuo autem id fecit 1637 d. 22 Decembr. mandando utrique Episcopo, ut per totam diœcesin universæ plebi sua edicta eodem die data publicarent, quibus cuicunque injungebatur, ut plusquam adhuc factum

quorum nos ea tantum tetigimus, quæ nostro instituto aliquo modo inservire posse videntur, multis tamen Regis Christiani Quarti Rescriptis & Diplomatum, datis 1635, 1636 & 1638 occasionem præbuerunt, quorum præcipuum est, quod fundos & prædia in Islandia ab incolis emere, aut dono accipere Regios Præfectos prohibet.

(a) Vid. supra pag. 144 sqq. Litr. C. D.

factum erat, ad hoc negotium perficiendum contribueret, Episcopis autem, quod dabatur, colligere & mercatoribus tradere mandabatur. Et præterea ut mercedes prædiorum ad templa pertinentium proximo biennio aut etiam triennio, tantumque eorum mobilium, quantum amittere possent, huic necessitati consecrarentur (a). In foro itaque generali indictum fuit, ut in montanis ex quovis quatuor Joachimicorum æquamento, quod in decimarum causam veniret, duo oboli, in maritimis autem una capturæ portio aptissimo piscationis tempore erogarentur, quod parum suffecisset, nisi ipse Rex, tam propria largitate, quam aliorum collectis ac symbolis ad tot miserorum hominum liberationem, qui jam integro decennio tyrannica servitute premebantur, plurimum contulisset (b), quorum sequenti anno 36 redemptionem nacti, & 13 in patriam, teste *Biørno de Skardsaa*, reversi sunt.

§. 7.

Exstant hujus Præfulis constitutiones numero duodecim in conventu provinciali Miklaholti prope Hraungerdum anno 1637 habito conscriptæ, sed in Synodo generali ejusdem anni approbatæ, quarum plurimæ aut ad speciales casus. & personas pertinent, aut etiam antiquas constitutiones renovant, & quasi in memoriam revocant, sed nihil novi adferunt, quas ideo hic inferere superfedemus. Multo majoris momenti sunt quædam ejus epistolæ ad varios variis de casibus scriptæ, quarum unam, quæ monitoria est, ad negligentem quendam Curionem datam speciminiis loco hic adscribi curabimus (c).

§. 8.

(a) Vid. loc. cit. pag. 72.

(b) Conf. loc. cit. pag. 81. sqq.

(c) *Scribitis de concionibus Catechismi, quam impossibile sit illum applicare; Hæc excusatio nulla est; An aliquando, ut debetis, parochiam his vel ter per annum ad minimum visitastis, præsertim ubi illi (Curiales) templum nunquam frequentant, aut frequentare propter impedimenta non possunt? Quomodo conciones in Passionem, quæ æque necessariae sunt ac Catechismus, curaveritis, cum per longum admodum tempus templum non aperiatur? Per Deum melius caveatis, ne otiosi in multas noctes iners tempus teratis, cum vix ad unam precatationis horam mane surgere curetis. Tua ipsius confessio, & quorundam calumniatio sive veritas hæc mihi extorserunt; utinam corrigas. Quod de mendicis incuriose educatis &c. scribitis, propria vestra socordia neglectum esse non deberet,*

§. 8.

Gislaus fuit vir doctus, suæ ætatis virorum eloquentissimus, & concionator disertissimus, utebatur autem, ut ex ejus patet epistolis, stylo succincto, simplici & plano, sed masculino & penetrante. Ingenio fuit facilis, affabilis & amabilis, ideoque omnibus carus & honoratus, sed nihilo minus acer erat zelotes, qui prævaricantes pro delicti statu & gravitate, aut monere & arguere, ut ex ejus *Epistolis*, tam publicis quam privatis ad pastores, Prætores, ac laicos scriptis, constat, aut ab officio remove non omisit, quorum quibusdam, cum resipuerunt, id restituit, nam illo, quo diœcesi præfuit, septennio, decem Sacerdotibus officium abrogavit, quinque vero restituit. Nihil ei inimici vitio vertērunt, nisi quod subinde vino deditus esset (a). Tanti erat roboris, ut massam ferri, cujus reliquæ adhuc supersunt, tum temporis 500 pondo æquantem, facile circa fabricam ferream portaret. *Naturalem Islandiæ historiam* (b) scribere ei constitutum fuisse, ex ejus ad Olavum Wormium anno 1635 pridie Calend. Augusti, data Epistola discimus, fatetur enim se inter plurimas occupationes pauca quædam annotasse, in gratiam Domini Cancellarii, de lapidibus & herbis & quibusdam aliis mirandis hujus Insulæ, quæ doctissimus Arngrimus sicco pede fere transit, quod institutum Wormius

deberet, secundum superiora Prius fatiscere quam pigrescere oportet, (nisi de me ipso exemplum capis, qui otio nescio uti, quasi plus sit negotium, quamquam est negotium in otio) quasi redditurus rationem. Pastorem, cum ex debito nunquam visitet, vifere (Curialibus) difficile est. De meis pauperculis redditibus cogendis & asservandis, sit strictæ Magistratus literæ hic Skalborgi præsto sunt, ita ut nimia hæc observantia cuicunque Pastori &c.

- (a) In disceptatione de ejus ad episcopatum electione, heterodoxiam quandam ei objectam fuisse, patet ex Gislai ad Thorlacum Skulonium epistola, & Actis Synodi Reykenfis, ubi Gislaus testimonium suæ hac in re innocentie postulavit.
- (b) Forte ad hujus notitiam referenda est ejus prudentior, & magis, quam illa tempora admittere solebant, moderata procedendi forma in actione magiæ contra innocentem, ut videtur, virum, Illugum Jonæ sacerdotem, & plures instituta; Huic enim, prudentibus suis consiliis, invito Præfecto & dicasterio universali, vitam & libertatem conservavit. Quod eo magis mirandum, quod Gislaus, acris alias omnium prævaricationum censor, in runarum & characterum magicorum usum multum invehatur in epistola quadam ad celeb. Olavum Wormium adhuc inedita.

mius in Epistola responsoria data 6 Maji 1636 Cancellario gratum esse innuit. Sed tale quid ad maturitatem pervenisse valde dubito, nec quidquam operum ejus apud nos exstat, præter Epistolas, quarum supra mentionem fecimus, & Indices quorundam templorum, quos in annuis visitationibus conscripsit.

§. 9.

Anno 1638 solito more, sed valde æger, forum generale adiit, ibidemque paucis interjectis diebus circa solis occasum festo Visitationis Mariæ, in templo Thingvallensi, obiit anno ætatis 45 officii 7. Funus magna præsentium procerum pompa Skalholtum deductum fuit, ibique ad latus Gislai Jonæ filii sepultum, sed biduo tantum interjecto, Haldorus Nomophylax eodem feretro, e Dicasterio, moribundus, Skalholtum defertur, ubi post octiduum animam efflavit. Uxorem Gislaus habuit Gudrunam Biörni filiam, Magni Nomophylacis sororem, quæ ex puerperio anno 1633 occubuit. Improlis itaque Gislaus decessit, nam illegitima, quam juvenis procreaverat, filia, statim etiam extincta fuit.

CAP. II.

De Brynjolfo Svenonio.

§. I.

Brynjolfus Svenonius natus est Holti in tractu Onundarfiord, anno 1605 die 14 Decembris, patrem habens Svenum Simonis filium, virum antiquæ virtutis & fidei, qui annos natus octodecim a Gislao Jonæ Episcopo Skalholtino anno 1577 Sacris initiatus fuerat, primoque per quadriennium cathedralis templi, deinde autem 63 annos Holtensis templi Mystam egerat, tandemque, cum fidum Ecclesiæ Ministrum 67 annis, & Præpositum partis Toparchiæ Isafiordensis, quæ occidentem spectat, 45 annis egisset, die 10 Decembr. anno 1644 obdormiit; Simon vero, Sveni pater, primo fuit Gissuri Episcopi famulus, deinde Kalfholtenfis, & ultimo Hrunensis Ecclesiæ Curio. Matrem vero Brynjolfus agnovit Ragnei-

Ragneidam filiam Pauli Stadarholensis (a), ex Helga Arii Nomophylacis filia susceptam, Arii autem pater fuit Jonas Arii filius, notissimus ille Holensium Episcopus, qvi hoc modo Brynjolfi proavus fuit.

§. 2.

Primum qvod vixit triennium apud Biörnnum Olai & Margretam Gudmundi, colonos prædii Hol in Onundarfiordensi curia, nutriebatur, sed eo exacto ad paternos lares reversus est, a qvo tempore tanta cura & sollicitudine educabatur, ut duodecennis, præter alia, qvæ juventuti instillari solent, totam sacram scripturam quinqvies perlegisset, idqve non obiter, & exercitii tantum gratia, sed ea attentione, ut quotidiani pensi rationem reddere adfvetus esset. Anno 1617 in scholam Skalholtinam ablegatus fuit, in qva sexennium peregit, inde autem anno ætatis 18, seculi 23, dimissus, proximum annum domi mansit, qvo tempore tam anxie libris invigilavit, & ad Academica studia se præparavit, ut præter alia, qvibus insudavit, totam Logicam Crellii memoriter tenuerit. Sed 1624 ad Hafniensem Academiam ablegatus est, ubi privatum Præceptorum nactus est, Casparum Bartholinum, cujus, ut & Brochmanni, Wormii, aliorumqve Professorum prælectiones per integrum quinquennium diligenter audivit, nisi qvod ætatem anni 1625, pestem qvæ Hafniæ tunc grassabatur, fugiens, in Islandia apud parentes transegit. Exacto autem in Academia quinquennio, anno 1629 testimoniiis, tam Publico Rectoris Wolfgangi-Rhumanni, quam privati Præceptoris Bartholini, ornatus, ad paternos lares revertitur, proximumqve biennium ibidem mansit, nisi

G g g g 2

qvod

(a) Ipse in excerptis propria manu notatis, qvæ ad nos pervenerunt, scriptum reliquit Paulum avum suum a Vermundo Kögur Færøensi genus ducere, Vermundum vero ex Götuskeggorum familia ortum fuisse, qvi ex Haraldo Pulchricomo Norvegiæ Rege prognati fuerunt, ut ex *TORFÆI Hist. Norveg.* Tom. 1. Libr. 4. cap. 1. patet. Patris vero genus, simili forsân modo ac in Genealagg. ad calcem *Gunnlaugsfagæ Orms-tungu* pridem factum esse animadvertimus, ad familiam Hrafnistipnam retulit, de qva *TORFÆUS* loc. cit. Libr. 10. Tom. 1. cap. 10. pag. 337. Qva genealogiæ textura ostendere voluisse videtur antiquam familiæ nobilitatem, & qvod non minus per tramitem Pauli ex familia Svalbardenfi oriundi, ut & paternum genus ad Adamum usqve majores suos enumerare, quam per Episcopi Jonæ prosapiam, cujus genealogia tali modo adornata circumfertur, de qva supra Tom. 2. pag. 645 sq. nostram aperuimus sententiam.

quod utroque anno, promotionem aucupans, comitia adiit, sed frustra, sive quod nulla eo digna vacaret conditio, sive (ut ipse innuere videtur) Episcopi invidia, qui licet antea plus simplici vice prædixerat Brynjolfum olim sibi in Episcopatu successorem fore (a), jam tamen forte verens, ne viri merita, si mox ad conspicuum quoddam officium promoveretur, popularium animos ita occuparent, ut filio suo, quem sibi animo proximum designabat successorem, palmam præriperet; Sed quicquid fuerit, id saltem certum est, quod Brynjolfus postea inter amicos dixerit, aut questus fuerit, se tum temporis non tanti factum fuisse, ut vel testamonia Academica producere licuerit, & quod anno 1631 post mortem Episcopi Skalholtum veniens, ab ejus familia & amicis perparvi habitus & tantum non contemptus fuerit.

§. 3.

Anno 1631 tertia vice generalia comitia adiit, cumque pro more seculi publica de eligendo Episcopo deliberatio institueretur; Quidam Brynjolfum eruditionis fama clarum, & tali officio non imparem, in theatrum produxerunt, quorum conatus obstante aliorum auctoritate non processit (b). Unde cum hac vice de sua promotione actum esse videret, instinctu Thorlaci Episcopi & Vigfusi Gislaidæ, eorumque munificentia sublevatus, in Daniam transiit mortuoque jam Bartholino Brochmannum sibi elegit Præceptorem, proximumque annum ejus præsertim ductu Hafnienfibus

(a) Fertur Oddum Episcopum anno 1605, cum Brynjolfum mater in utero ferret, Holtum venisse, & in familiari colloquio dixisse, *augurari animum aliquem filiorum Sæni Præpositi conspicuum virum & suum successorem fore*, petistæque ut sibi sisterentur, quos cum paullulum intuitus fuisset, iis benedixisse, sed neminem eorum sibi successurum, unum adhuc deesse, cumque illa diceret, *plures non exstare*; renuisse illum, & iterum ejus indigitando dixisse, *atque hic est*; quæ relatio matris ipsius Brynjulfi circumfertur. Ipse etiam Brynjolfus amicis referre solitus fuit, cum de præfagiis & prophetiis Oddi Episcopi (vide supra pag. 355) loquerentur, non esse rem plane negandam, nam meminisse se, cum scholam Skalholtinam frequentasset, & discipulis mandatum esset ut Præfulem aliquo abiturum honoris causa ad æquum usque prosequerentur, accidisse, cum Præfulem æquum ascensurus esset, ut famuli non adessent, se itaque accucurisse & debita veneratione stapitem tenuisse, quod cum videret Præfulem, dixisset: *non decere, ut ille sibi serviret, qui suus olim futurus foret successor*.

(b) Vide supra pag.

nienſibus Muſis ſtrenue militavit, præcipue autem Græcæ lingvæ operam dedit, cui etiam biennium, qvod in Islandia fuerat, totus incubuerat, qvo tempore caſu qvodam in Nicephorum Romanum, Presbyterum Corinthiacum, incidit, cum qvo aliquamdiu Græco idiomate ita ſermones miſcuit, ut docto illi Græco admirationi eſſet (a); qvi id Epifcopo D. Joh. Reſenio retulit, ſapiuſque idem repetendo & mirando, qvod in Islandia talis inveniretur eruditio, & non minus, qvod tales viri ad publica munera non adhiberentur, ſed qvaſi in angulo & egeſtatis pulvere obſiti laterent, eo Præſulem induxit, ut Brynjolfum unacum Nicephoro & qvibuſdam aliis eruditis menſæ adhiberet, ubi eos ad Græcæ invicem loqvendum & diſputandum commiſit, qvod Brynjolfo tantæ laudi ceſſit, ut Præſul eum paulo poſt ad Conrectoratum Roſkildenſem eveheret, ipſeqve eum ſcholæ commendaret (b). Cumqve gradum Magiſterii accepiſſet, promotore Johanne Reſenio Epifcopi filio, tum temporis Philoſophiæ Decano, huic officio magna ſui laude & diſcentium emolumento ſexennium præfuit.

§. 4.

Anno 1638 Roſkildenſi ſcholæ valedixit, ſed priuſqvam diu cogitatam per celebriores Europæ regiones peregrinationem literariam iniret, in cujuſ gratiam ſtipendium qvoddam acceperat (c), in Islandiam profec-

G g g g 3

tionem

-
- (a) Cum aliquando ex Communitate Regia per Templum D. Virginis tranſiret, Catechiſinum Camerarii ſub brachio habens in hunc Nicephorum incidit, qvi librum inſpicere optans, cum aliquamdiu eum perſerutatus eſſet, de eo dixit, *ut pulchra veſtiſ, non ideo omnino contemnenda eſſet, licet qvodaſ centones haberet, ita nec librum hunc, licet cum Græcæ Eccleſiæ Confeſſione non bene conveniret.* Idem etiam Nicephorus abſoluto cum Brynjolfo ad menſam Epifcopi colloquio (non ſecus ac cum Apollonius audiſſet Ciceronem Græcæ declamantem) miratus eſt viri eruditionem, deſectoqve capite gratias egit Deo, qvi Europæ tantam conceſſiſſet eruditionem, ut in (ultima Thule) Islandia invenirentur viri, qvi æqve expedite & orimate loqverentur Græcæ, ac ipſe in Græcia natus.
- (b) Propria manu ſcriptum reliquit *ſe in Conrectoratum Roſkildenſem a D. Reſenio in Septembri die Dionyſii introductum fuiſſe*, qvod conſistere neqvit, nam dies Dionyſio Epifcopo dicatus in 8 Aprilis incidit, ſed Dionyſii martyriſ & ſociorum in 9 Octobr. Legendum itaqve eſt *in Octobri*, qvo tempore Epifcopum Roſkildæ in comitiſ univerſalibuſ ad-eſſe oportuit.
- (c) Qvale hocce ſtipendium, & a qvo fundatum, fuerit, nobis non conſtat; Ipſe ſcribit ſibi id a Capitulo Roſkildenſi promiſſum fuiſſe, & ſe uniuſ anni ſtipendium, 60 ſcil. imperiales accepiſſe, anteqvam in Islandiam profectus eſt.

tionem instituit, prædia ibidem a matre, ante sesqui annum defuncta, sibi relicta, divenditurus, & ut patri, aliisque amicis ultimum vale diceret, quod ut commodius facere posset, ad generalia se contulit comitia, in quibus Gislaus Episcopus animam exhalavit, unde statim omnes in eum, ut cælitus sibi missum, & defuncti Præfulis successorem designatum, oculos conjecerunt, rogaruntque ut Skalholtum funus Episcopi prosequeretur, ibidemque conscribendos electionis codicillos acciperet, quod ille præfracte abnuens, domum versus ad lares paternos iter instituit, sed dum in itinere Stafholhti in tractu Borgarfiordensi commoratur, invitatus hosce codicillos accepit quidem, & proferre promisit, sed simul se suam excusationem Regi oblaturum indicavit. Convassatis itaque suis rebus, quæ avehi poterant, Hafniam se contulit, &, ut promisit, literas popularium (a) unacum sua deprecatione Cancellario tradidit, qui omnia hæcce documenta Consistorio Hafniensi examinanda transmisit; Cujus unanime votum fuit, argumenta Brynjolfi non tanti esse, ut eum, a capefcendo, ad quod legitime vocabatur, officio excusaret, nec decere eum aut quemquam alium, qui fidus & honestus Regis subditus haberi vellet, munia reipublicæ detrectare, quibus pares essent, modo Regi id injungere placeret, magnopere etiam scholæ & rei literariæ interesse, ut virum doctum, qualis hic esset, Inspectorem haberet.

§. 5.

Tandem ineunte Aprili anno 1639 a Cancellario literas, quibus significabatur vocationem accipiendam & Regi parendum esse, ad quem Gluckstadii jam agentem, quam primum commeandum esset, quod quo facilius & minori impensa fieri posset, literas, quibus ei liber transitus & immunis vectura per freta & terras ab Hafnia Tycho polin usque concedebatur, accepit, sine mora huic itaque se committens itineri, recta Tycho polin contendit, ipsique Regi d. 15 Aprilis fidelitatis juramentum solvit, &

(a) Ut familia Gislai Episcopi antea Brynjolfum parvi fecerat, & ejus electioni anno 1631 omnibus nervis intentis adversata fuerat, ita jam Arnas Nomophylax, qui ejusdem caput & choryphæus fuit, præ aliis eandem efficacissimis urfit hortatibus. Ipsi Brynjolfi literas deprecatorias, ad Cancellarium datas, ut conspici posset quibus potissimum usus sit argumentis, ad finem hujus Capituli subnectemus Litr. A.

& eodem die Regiæ mensæ particeps fit (a); Hafniamque ingressus, Brochmanno nuper ad Episcopatum Siælandicum evecto, semet sistebat, a quo in præsentia Professorum quorundam & Cleri Hafnienfis d. 20 Aprilis per 6 horas rigidissime (b) examinatus fuit, acceptisque a Cancellario codicillis officii, datis 15 Martii, tandem Dominica Jubilate, quæ hoc anno in 5 Maji incidebat, sacris initiatus fuit, quo factò Islandico semet accinxit itineri, & Skalholtum ad destinatam sibi sedem die 29 Junii pervenit, unde mox ad instantia comitia generalia tetendit.

§. 6.

Exactis comitiis, fratres & hæredes demortui Episcopi Sedem & templum Cathedrale, cum quibusvis ad ea pertinentibus, ipsi tradiderunt, sed quod ei non penitus satisfecerint, anno sequente patuit, tunc enim in universali Dicafterio prolixum recitavit defectuum indicem, qui ut refarcirentur, severe postulavit, quorum præcipui fuerunt, nutatio & debilitas templi Cathedralis, quod tunc revera valde ruinofum fuit, defectus variarum rerum & specierum, quæ antiquitus ad Cathedram pertinebant, nullum sibi pro antiquo more, præstitum comæatum aut pensionem ad sublevandum impensas, quas iter Hafniacum Regiam Confirmationem

-
- (a) In descriptione itineris Tychopolitani noster valde est operosus, omnia enim scrupulose enumerat, quæ ipsi evenerunt, quot transferit urbes, pagos, & freta, quos amicos convenerit, a quibus hospitio exceptus fuerit, quorum nobilissimi fuerunt Johannes Nicolai, Episcopus Fionæ, Georgius Seefeld, Siælandiæ Præses, cum quo festum Paschatos transegit, & exinde commercium literarium continuavit, illi etiam quosdam bonæ notæ codices pergamenos una & altera vice ex Islandia transmissit. Sed maxime memorabile fuit epulum Regium, in quo accidit, ut Regi & Principi Friderico, qui etiam adfuit, non omnia convenirent, ita ut Princeps haud obscure offensus, nondum absoluto prandio abiret.
- (b) Quæ causa tam rigidi examinis fuerit, divinari non possumus, nisi quod Brynjolfus nunquam examen theologicum subierat. Nam anno 1629, cum examen attestationis institueretur, in Islandia fuit, sed Hafniam reversus totum se studiis humanitatis & Philosophiæ dederat, & inde ad munia scholastica transierat, quod ipse in Apologia Cancellario porrecta fatetur, dicens *se nunquam Cancellum ascendisse, sed in subselliis theologorum sedisse*. Alii autem aliam sibi visi sunt invenisse hujus rigoris causam, scilicet, quod Brynjolfus, utpote eloquens & acerrimus disputator, Brochmanno publice disputanti ita opposuerit, ut eum ad incitas redegerit, quod jam ulcisci voluisse Brochmannum dicunt; Quod tamen respectu notissimæ Brochmanni in talibus eruditionis, facundiæ & exercitationis, non est vero simile.

mationem & inaugurationem accepturus necessario fecisset, tandemque usuram pecoris & possessionum Cathedralis, ut sibi debitam poposcit (a). Quæ ut sopiretur controversia, iussu Præfæcti Regii Pros' Mundt, ipsius Quæstor Janus Severini cum quibusdam aliis delegatis optimatibus Skalhottum se contulit, qui sua auctoritate & prudentia effecit, ut mortui Episcopi hæredes novo Præfûli villas quasdam & villularum partes emanciparent, quarum pretium cum adjunctis vaccarum æqvamentis circiter 500 imperiales æqvabat, quo hæc controversia ita penitus sepulta fuit, ut utraque pars contenta videretur.

§. 7.

In his comitiis Præfæctus Regius, Episcopos, Præpositos, aliosque Ecclesiasticos postulavit, ut quam primum accuratum sibi cujusvis templi possessionum indicem transmitterent, læsas campanas reparari curarent, templorum prædia ne abalienarent, rationem redderent prædiorum, quæ pauperibus (vulgo *Christfiârjarder*) attributa sunt, ut & quæ scholarum sustentationi debentur. Ad quæ quid Præfûl responderit, non liquet, licet angustiam temporis suamque ignorantiam, qui jam primum vix Cathedralis ascenderit, & in talibus adhuc hospes esset, causatum verisimile sit; Sed cum omnia viri alias actuosissimi per triginta quinque annos gesta, ita ut quicquid quovis anno gesserit, referatur, lectori non minus tædiosum, quam nobis laboriosum fore videatur, cum cujusvis negotii relatio hoc modo sæpius abruptenda sit, planiorem ingredi viam placet, ut excellentiores ejus actiones ad certa capita referantur, ita tamen, ut chronologicus

(a) Quod reparationem ruinosi templi & defectum ædium ac antiqui inventarii (ut vocant) postulavit, suum habet in legibus & praxi fundamentum; Sed qua fronte jam vix integro anno a morte Præfûlis elapso usuram pecoris Cathedralis & reparationem sumptuum, quos in iter Hafniacum fecerat, ab hæredibus defuncti postulare potuerit, non video, nam licet defunctus nullam reliquerit viduam, nec annus gratiæ aut introductus aut confirmatus esset, ad hæredes tamen ex legum tenore usque ad anni æconomici finem usus fructus pertinuit; Sed si dicendum est quod sentio, verosimile est magnum virum hæc ex principiis seu fundamentis antiquioris Juris Ecclesiastici & more Catholicorum petiisse, quibus piaculum fuit, ut laici templa contrectarent, aut eorum quendam usum haberent sine permissione Episcopi, se autem ex antiqua consuetudine Episcopum factum esse cum eligeretur, & ab eo tempore sibi proventus Cathedralis deberi; Interim confer supra pag. 67. Litr. BB. Sed de tantilla re litigium non movemus.

logicus ordo non plane negligatur, cujus licentiæ cordatum lectorem veniam nobis daturum speramus.

§. 8.

Tam ante, quam post, Reformationem usu in leges receptum fuit, ut Synodus Generalis (Dan. *Landemøde*) diœceseos Skalholtinæ Thingvallis ad festum Petri & Pauli (5: 29 Junii) simul cum comitiis generalibus haberetur, quo, quasi ex condicito, Clerus confluit, præsertim qui aliquid proponendum aut ibidem decidendum habebant; Sed imminuta post Reformationem Episcoporum jurisdictione, & Præpositorum salario, vulgo *Giafollr*, ad magistratum politicum translato, vulgariumque Sacerdotum proventibus ita decurtatis, ut vix haberent unde viverent, plerique sumptibus parcentes domi residebant, nec nisi vocati veniebant, & licet vocarentur, nunc hoc, nunc illud causantes non adfuerunt, quod Episcopis parum referre videbatur, quamdiu dimidiata judicia in usu fuerunt, eorum enim dimidiam partem viri politici ordinis faciebant, & si tales causæ in universali illo Dicasterio non potuerunt adjudicari, moris erat conciliabula in provinciis ab Episcopo in Visitatione Ecclesiastica, aut a Præposito loci cum Nomophylace, aut etiam loci Toparcha habere; nam sine illis nihil magni momenti concludi posse aut debere omnibus persuasum fuit, quo res Ecclesiastica non raro damnum capiebat; Sed cum hicce Episcopus horum abrogationem firmiter sibi proposuisset, quam primum de Synodo generali quotannis habenda, & de ejusdem membris seu Assessores certa constantique condita regula ac constitutione prospexisset, quæ non minus a Præfecto Regio, quam quibus maxime interfuit, ejusdem Synodi futuris assessores approbata & in leges relata esset; rem ita aggressus est:

§. 9.

Anno 1639 in prima, qua ut Episcopus præsidebat Synodo, proposuit, ut Synodus generalis diœceseos Skalholtinæ quotannis Thingvallis haberetur, sed cum omnibus Toparchiarum Præpositis ob locorum distantiam, viarum difficultatem, multasque alias causas, semper difficile, & quandoque impossibile esset, eidem more aliarum gentium interesse, præstare, & ex re publica esse, ut qui proxime habitarent Præpositi, in Toparchia

parchia Rangarvallenſi, Arneſenſi, Kialarneſenſi, Borgfiordenſi & Snæfellsneſenſi cum qvibusdam ſuæ ditionis curionibus, qvotannis ibidem, loco & nomine omnium, comparerent, qvod tum præſentes confirmarunt; ſed cum qvidam horum tunc abeſſent, eorum conſenſus expetebatur, de qvo Epiſcopum eos ſollicitaſſe non putamus dubitandum, licet id firmiter aſſerere non audeamus. Proximo autem anno 1640 nemo delegatorum adfuit, præter Snæbiörnum Stephani & Jonam Jonæ, hunc Borgfiordenſis, illum vero Rangarvallenſis Toparchiæ Præpoſitum, qvod Epiſcopo ita bilem movit, ut id pro contemptu aut contumacia haberet, multamqve reis indicere vellet, parem ac leges civiles deſidibus pedariis imponunt, qvod cum præſentes Præpoſiti audirent, rogationem tulerunt, ſi Præpoſiti pedariis in pæna abſentiæ pares eſſe deberent, conſentaneum eſſe, ut par etiam ſalarium & reparationem ſumtuum in hoc iter faciendorum acciperent, cui qvod reponeret, nihil habuit, niſi qvod promiſit ſe hoc Superioribus relaturum fore, cumqve prævideret ſe hoc modo parum profecturum, contentus multam contumacibus minitaſſe, cæteros bonis verbis, humanitate & perſvaſionibus induxit, ut rem qvaſi legitime conſectam haberent, & qvotannis ſtato tempore Thingvallas adirent; Qvæ conſuetudo, ut ſupra nominati Præpoſiti cum duobus ex qvavis Toparchia curionibus Synodum generalem conſtituant, hodie dum parum mutata manet.

§. IO.

Sublata hac difficultate, majoris momenti rem, qvam animo volebat, in Synodo anni 1640 publice propoſuit, ut *dimidiata* illa, aut ex clericis & laicis compoſita, *dicaſteria* penitus abrogarentur, cum talis jurisdictio nec in *Ordinatione Eccleſiaſtica* fundata eſſet, nec uſquam alibi in Regiæ Majeſtatis regnis & provinciis uſurparetur, tandemqve Epiſcopo, Præpoſitis & Eccleſiaſticis, periculofa, ne hoc modo cauſis civilibus innecterentur, aut ſi iudicibus politici ordinis conſentire nollent, iudicia imperfecta & nullius valoris fore; præſtare igitur, ut ſoli Eccleſiaſtici, præſidentibus Præfecto Regio & Epiſcopo, cauſas Eccleſiaſticas ex legum præſcripto dijudicarent; Cui ſententiæ præſentes Synodi aſſeſſores conſenſerunt, perfecta tamen hac de re ulla, nec hac vice, nec ſequentibus annis, fieri potuit conſtitutio, cujus potiſſima cauſa fuiſſe videtur Satrapæ Mundtii diſſenſio, verentis forte, ſi concilium ex ſolis Eccleſiaſticis conſtaret

staret, sub tali præside, qualis hicce Episcopus fuit, ne sua auctoritas imminueretur. Sed Mundtio a Svecis in prælio navali anno 1644 occiso, Laurentio quodam Nicolai, viro non magnæ auctoritatis, nec majoris consilii, quem Mundtius anno 1643 hinc discedens Vicarii loco reliquerat, Præfecti vices gerente, Præsul anno 1645 d. 3 Junii Vailigerdi in tractu Flôa, convocatis Præpositis Rangarvallenfi & Arnesensi cum 13 Sacerdotibus, rem denuo proposuit, conclusumque, quale voluit, obtinuit (a). Et ne quid auctoritatis in hac constitutione desiderari posset, eandem primo in Synodo generali a Laurentio Nicolai, Præfecti vices gerente, cum Synedrii decem Assessoribus, moxque eodem anno d. 18 Aug. convocato Egilstadis in tractu orientali 18 viris Ecclesiasticis, & tandem Stadaštadi in quarta occidentali, anno 1646 d. 5 Septembris ab 18 Sacerdotibus,

H h h h 2

-
- (a) Percelebrem hanc Constitutionem, dictam communiter *Vailigerdis Dom*, vide ad finem hujus Capituli Litr. B. Ut Præsul in eo non vulgare præstitit rei Ecclesiasticæ beneficium, quod eandem hoc modo a politicorum jurisdictione & imperio, sub quo a Reformatione usque gemuerat, liberavit; Ita in eo prudenter egit: 1) Quod eandem condidit in interstitio Præfectorum, & summam rerum tenente viro tenuis auctoritatis, sed qui tamen eandem confirmandi potestatem habuit, nam quam primum fando audivit classem Danicam priori anno fûlam, & Mundtium in ea cæsum fuisse, Synodum Væligerdensem convocavit, nam licet certus de Præfecti morte nuntius non prius in Islandiam Havnia veniret, quam sub ipsa Comitibus, per Anglos tamen & Batavos piscatores, primo statim vere hæc fama volaverat, quod etiam ex hisce Constitutionis verbis colligi potest: *Optamus, ut si quando Deus dederit nobis Præfectum aut ejus Vicarium, velit is hoc nostrum judicium confirmare.* Nam 2) Pari prudentia hanc famam se audisse dissimulat, ne sibi postea objici posset, quod hanc occasionem captiose arripuisset; Quod autem de Præfecti Vicario dubitanter scribere videtur, inde est, quod Laurentii auctoritas cum morte Mundtii, aut ad minimum exaëto anno, & ante comitia, expirasse quibusdam videbatur; quam sententiam ipse Laurentius fovit, usque dum universi dicasterii voto animatus fuit, ut in adventum novi Præfecti officium gereret, qui anno demum 1649 in Islandiam venit, cum hæc constitutio maturas vires adæpta esset, nam Janus Severini, qui sub autumnum anni 1645 advenit, & sub Quæstoris titulo ut officio præfesset jussus fuit, usque in annum 1649 huic negotio se non interposuit. 3) Quod Væligerdi, & in provincia, potius quam Thingvallis in omnium conspectu eandem condidit, ibi enim nullam passus est contradictionem, sed omnia ei ex voto fluxerunt, hic vero a politicis summum expertus fuisset impedimentum, qui omnem, procul dubio, movissent lapidem, ne talis fieret constitutio. 4) Quod eandem ab omnibus Quartarum incolis, statim & ante novi Præfecti adventum, approbari curavit, nam licet a legibus & sana ratione alienum nihil contineret, facile tamen ab imperioso Præfecto impediri potuisset, priusquam constitutio ab omnibus approbata & accepta fuisset.

dotibus, confirmari & in leges referri, ut tandem a 50 Sacerdotibus omnium loco confirmata fuerit, quo facto politicorum jurisdictionem in rebus Ecclesiasticis penitus jugulavit.

§. II.

Ecclesias visitans, non contentus fuit juventutis progressum in doctrina cælesti examinasse, de Sacerdotum vita inquisivisse, templorumque rationes computasse, & alia ejusmodi fecisse, quæ lex claris verbis præcipit; Sed in longe diffitis provinciis frequentes habuit Cleri Synodos, in quibus de Ecclesiarum necessitate consultationes instituit, & de causis, quæ ibidem acciderant, decretorias dixit sententias. Quales fuerunt: *Garpsdalensis*, anno 1639. *Vallamsensis*, 1641. *Væligerdensis*, 1645. *Eigilstadensis*, 1645. *Stadaastadensis*, 1646. *Otrardalensis*, 1647. *Eigilstadensis*, 1663. & plures, quas hic recensere parum prodest, nihil enim novi continent, præter Væligerdensem, (de qua mox egimus) partim autem sunt repetitiones antiquarum constitutionum, partim resolutiones casuum conscientiarum, aut vulgarium causarum decisiones, sed easdem instituit, ne res Ecclesiastica aliquid detrimenti caperet, nec magistratus politicus ex dilatione se illis immiscendi occasionem captaret, sed statim aut sopirentur, aut sepelirentur, ut ipse in citatione Pastorum ad Synodum Eigilstadensem loquitur, quam hic subjungere non abs re esse videtur (a).

§. 12.

Cum probe sciret quanta dissidia vocationes ad ministerium ecclesiasticum sub suis prædecessoribus excitassent, & quot Regia Rescripta & qveri-

(a) *Reverendis viris Dominis Sacerdotibus Mulanæ Præposituræ, fratribus in Christo dilectissimis, salutem & officia dico!*

Quoniam exigit officii ratio, ut causæ, quæ nunquam non incident, vel sopiantur, vel si licet, sepeliantur, cura Episcopi & adminiculo Sacerdotii, quæ quidem ad rem Ecclesiasticam spectant, nolui tanto intervallo negotio tam salutari penitus deesse, quare vos omnes & singulos, ad quos hic libellus tempore pervenire potest, rogatos & appellatos volo, ut Eigilstadas in tractu Hierade, ad diem Lunæ, qui decessum beate Virginis proxime sequitur, qui in decimum octavum Augusti incidit, frequentes conveniatis, ut de causis Ecclesiasticis convenienter censura ferri queat; Valete viri optimi, & Epistolam quam citissime promovete, & tempestive adeste; Iterum valete! Kyrkiubæ, anno 1645 die 4 Augusti.

V. dignit. studiosus

BRYNULFUS SVENONIUS. R. m. p.

monias patriæ aut Episcopis minus honorificas hæc res aut elicuerat, aut extorserat (a), utqve tali exorbitantiæ, & inde proveniente diffamationi in tempore obveniretur, in prima statim, quam habuit, Synodo, grave proposuit monitum, ut vocationes posthac ad amissam *Ordinationis Ecclesiasticæ* fierent, hoc modo, ut curiales quam primum mortem Curionis Præposito significarent, qui sine mora, aut alius quidam primarius Sacerdos ejus loco, si ipse adesse non posset, in templo vacantis curiæ appareret, ibiqve ex ambone, festo quodam die, coram frequenti concione, ardenti ad Deum fusa prece, ab eo dignum officio defuncti successorem peterent, siqve una aut plures personæ officio non indignæ, ut sui ab eligendi aut vocandi potestate gauderentibus, ratio haberetur, optarent, illis, ut intra bimestre tempus concionem coram populo haberent, concederetur, quo facto Præpositus septem gravissimos curiatorum denominaret, qui unacum ipso futurum Ecclesiasten eligerent, & cum eo electionis documentum subscriberent, quod electus ad Episcopum perferret, qui eum suis literis Præfecto Regio, aut ejus Vicario, si ipse non adesset, commendaret, acceptis autem codicillis confirmationis ad Præfulem reverteretur, & inaugurationem acciperet, impetrata autem hac, se Præposito iterum sisteret, qui eum gregi Ecclesiastico publice commendaret; Hunc solum esse legitimum vocandi modum dixit, nec alios quam hoc modo vocatos a se acceptum iri minitatus est.

§. 13.

Talis vocationis methodus, ut constanter servaretur, sedulo cavebat, nisi obstarent jus patronatus aut privilegia Attestatorum, quæ nullo modo violari passus est, illos enim, cæteris paribus, si modo bona ab Academia referrent testimonia, aliis semper prætulit, quam prærogativam Christiani Quarti Rescriptum datum 11 Martii 1633 illis concesserat (b). Ecclesiasticorum omnium, tam seniorum & jam dudum in officio constitutorum, quam juniorum, & illud affectantium, tam vitæ quam doctrinæ gravissimus censor fuit (c). Hinc jurisjurandi formam, quam inaugu-

H h h h 3

randis

(a) Vocatio ad Ministerium Ecclesiasticum quomodo hoc tempore tractata fuerit, expositum est supra pag. 59. 64. 92. 495.

(b) Vid. supra pag. 69.

(c) Vid. *Worm. Epistol.* Tom. 2. pag. 1053.

randis præscribit *Ordinatio Ecclesiastica*, ut jejunam & imperfectam fastidivit, sed aliam multo uberiorem a se compositam, 15 constantem articulis, proposuit, quam post exantlatum examen, in genua procumbentes, alta voce recitarent, & demum post initiationem adnotato anno & die, ut & parœciæ nomine cui præficiabantur, propria manu subscribere tenebantur. Conciones ut ipsi conciperent, easque non ex codicillis, multo minus impressis Islandicis Postillis, ut hucusque plurimi fecerant, sed memoriter recitarent, instituit. Ut ipse antiqui moris fuit observantissimus, ita nullas, & ne minimas quidem in clero pati potuit innovationes; Hinc qui sacrum affectabant ordinem, crines ante ordinationem deponere tenebantur, nec infra auriculam prominentes habere licebat; Cum autem, quæ aliis præcepit, ipse omnia præstaret, facile apud omnes obedientiam invenit, ei enim similis esse magnus honor habebatur.

§. 14.

Quam varie & inæqualiter stipendium aut sustentatio emeritorum Sacerdotum sub prioribus Episcopis ordinata fuerit, supra pag. 352. 508. tetigimus, cum ex eorum numero, qui tales sustentare debuerunt, Episcoporum cognati & affines lautissimis etsi fruerentur præbendis, ab hoc onere, ut plurimum, immunes essent, reliqui autem, qui viliores obtinebant, soli totum onus portare jubebantur. Hanc inæqualitatem Præsul in Synodis provincialibus, quas Breidabolstadi anno 1647, & Egilstadis anno 1669 habuit, non tantum penitus sustulit, sed etiam successoribus talem exercendi injuriam omnem occasionem præscidit, constituendo, quantum quisque, qui in hoc censu erat, Pastoribus emeritis in sua quarta penderet, unam quamque enim quartam suos emeritos alere placuit; Pensionis autem dimidiam partem ex canonibus autumnalibus, utpote optimis, & ad vitæ sustentationem maxime necessariis, dimidiam autem ex vernalibus, quæ viliores censebantur, pendere iussit. Tandemque ut egeni & emeriti probatæ vitæ & pietatis Sacerdotes, tali beneficio fruerentur, qui tam viles haberent præbendas, ut Communistrum alere non possent. Quam constitutionem ut æquam ac bonam omnes lubenter approbarunt, nam portio Pastori emerito solvenda ubicunque ad summam universi proventus ordinata fuit (a).

§. 15.

(a) Vid. supra pag. 483 seqv.

§. 15.

Nec parva ejus in templa, eorumque possessionum conservationem, merita exstant: Optime quidem de iis meruerat Vilchinus Episcopus, qui ex antiquorum Episcoporum codicillis, templorum, eorumque bonorum omnium, quantumque quodvis in rationibus haberet, accuratum conscripsit indicem. Hunc post 180 annos secutus Gislaus Jonæ alium ad sui seculi genium & templorum statum ac conditionem accommodatum adornavit, ex quorum collatione, quantum templa cum Reformatione proventuum fecerunt jacturam, conspici potest, nam ut antea eadem ornare & donis mactare plurimi certabant, ita jam contrarium fere evenit. Visitaverat Oddus Episcopus templa & paræcias, templorumque rationes confecerat, sed tale rationarium cum universa ejus Bibliotheca in incendio Skaltholteni anno 1630 periisse videbatur, Gislai autem ejus filii & successoris talia perpauca exstant scripta, perindeque erat, acsi per proximos 70 annos nullus Episcopus in diœcesi fuisset, qui aliquam harum rerum curam gessisset, unde quorundam curatorum avaritia & inertia, templa multa bonorum, tam mobilia, quam fundos & immobilia, plane amisérant, tantumque jam ex templorum bonis ditescendi cacoëthes invaluerat, ut perpauca sibi id piaculo ducerent. Cui Præsul obviam iturus malo, non tantum Vilchini & Gislai Episcoporum vestigiis insistere, sed etiam id, in quo magni viri defecisse visi sunt, emendare decrevit. Primo itaque episcopatus anno per quartam occidentalem templorum & ecclesiarum visitationem egit, nec facile postea ullum passus est effluere annum, quin aliquam diœceseos partem inviseret, modo per alias graviores occupationes & inevitabilia impedimenta liceret.

§. 16.

Templorum indices ita instituit, ut sedulo annotaret: 1) An totus fundus, in quo situm est templum, aut quæ ejus pars templi esset. 2) Alios templi fundos, villas, sylvas, oras maritimas, & id genus alia. 3) Vaccas & agnas lactarias, eqvos, verveces, aliaque, quæ *kugillde* seu vaccarum æquivalentia appellari solent. 4) Ipsius templi statum graphice descripsit. 5) Eorum ornamenta & utensilia, cujuscunque generis essent. 6) Quot prædia & villulæ eo pertinerent, eisque annuos solvere deberent pensiones. 7) Rationem iniit, num & quantum curator templo, aut
templum

templum curatori deberet. Cum de omnibus hisce inquisiverat, & quædam abalienata comperiret, ut eadem restituerentur, & quæ detrimentum ceperant, repararentur, mandavit; pro canone autem & cynosura habuit Gislai Episcopi indicem, præsertim quantum ad tres primos numeros attinet; Siqve præsentēs curatores se id a suis prædecessoribus non accepisse causarentur, ut lege cum illis aut eorum hæredibus agerent, severe præcepit, ni ipsimet pendere vellent, quæ antiqva templorum bona recensendi, eorumqve rationes cognoscendi methodus, ab illo redintegrata, adhuc in usu est. Tali severitate & industria quorundam templorum bonis, quasi in fugam versis, subvenit, quorundam vero dispersa iterum collegit. Quidam vero, præsertim divites, Proprietarii, ejus monita susque deque habebant, causantes Gislai Episcopi indicem in tanti momenti negotio pro legitimo & accurato documento haberi non debere, multa enim ab illo tempore, quo conscriptus fuit, accidisse, quæ ejus auctoritatem imminuunt. Anno itaqve 1659 in dicasterio universali hanc quæstionem proposuit, responsumqve a Nomophylacibus & jurisconsultorum collegio retulit, nihil tutius & æquitati propius videri, quam in tali casu Gislai indicem sequi, quo usque contradicentes contrarium probare possent.

§. 17.

Rex gloriosissimus Christianus Quartus certior factus multorum in Islandia templorum patronos, magno, non tantum pecoris, sed etiam plane inutilium rerum onere premi, quæ communiter *Inventaria* vocari solent, Rescripto ad Satrapam Mundtium dato 1638 mandavit, ut accuratum horum adornaret recensum, ut quæ non necessaria viderentur, sub directione Præfecti & Episcopi sub hasta vendi possent, quod, cum Gislæus Episcopus eodem anno fati cederet, neglectum fuisse videtur, unde septennio post, dato ad Janum Severini Regium Quæstorem Rescripto, ejusdem fere sententiæ edictum renovatum fuit; Quo inductus Præsul anno 1646, ex superfluo Cathedralis Episcopalis inventario Quæstori tradi curavit: Boves castratos quadrimos & seniores, 33. Trimos, 4. Bimos, 22. Anniculos, 2. Verveces bimos & seniores, 195. Anniculos, 120; butyrique magnam vim, quibus anno 1648 vaccas 21 adjecit, ita ut in universum constaret 600 imperialibus, quorum pretium nec Cathedralis, nec pauperrimis Sacerdotibus, unquam solutum fuit, quod alios forte absterruit,

absterruit, ne ejus vestigiis hac vice insisterent. Hinc denuo hac de re anno 1649 egit cum Satrapa Bielkio, eiqve demonstravit, quantum levamen templorum curatoribus superflui inventarii venditione adferretur, qvi de veritate persuasus anno 1650 Regiam adtulit talia dividendi permissionem, qua ipsi & Episcopis injungebatur, ut sententiam dicerent, in quem usum eorum pretium maximo cum fructu impendi deberet, quæ qualis fuerit, ex gratiosissimo Regis Rescripto dato 1651 d. 10 Maji colligi potest, dicit enim *se in id, ut ex eorum sententia templorum superflua inventaria quam carissime vendantur, consensisse, pretiumque Satrapæ tradatur, qvi id in Dania in fœnore exponat, ita ut usura per aliquot annos fori adjiciatur, tandem vero universa summo pauperimmi Islandiæ Sacerdotibus attribuat, ut ex ejus fœnore vitam tolerant.*

§. 18.

Hac accepta sibi gratissima permissione, ex inventario Skalholttenfi haud contemnendam summam redemit, aliisque, ut idem facerent, auctor fuit, effecitque, ut multi ejus vestigia legentes haud spernendam pecuniæ vim conferrent, quo sibi suisque successoribus insigne levamen, pauperibus vero verbi ministris, salarii augmentum commercati sunt; sed quantum quodvis templum aut eorum Curatores in hunc usum erogaverint, subiecta docet tabella (a).

§. 19.

(a) *In tractu Orientali:*

Hof in Vopnafiörd	—	20 imperiales.	Kyrkiubaj	26 imperiales.
Eidis	—	16.	Holmaftad	22.
Kolfreyustad	—	24.	Skorraftad	— 24.
Kálfafelli in Hornafiörd	—	24.	Stafafelli	— 36.
Sandfell	—	20.		

In quarta australi:

Kálfholt	—	35.	Holt	— 60.
Breidebolftad	—	30.	Steinsholt	— 40.
Reppholis	—	16.	Rune	— 120.
Indridastadenfis facella	—	16.	Skálholt	— 700.

In

§. 19.

Hæc pecunia a Societate Islandica in fœnore exposita, anno 1664 die 11 Junii, cum Bielkio eandem reddiderit, 2040 Joachimicos effecit, sed quem fructum in ejus manibus per integrum decennium tulerint, patet ex Christiani Quinti codicillis datis 1674 die 3 Aprilis, quibus fatetur se a Bielkio pretium superflui templorum in Islandia inventarii 1721 Joachimicos, cum unius triente, accepisse, quorum loco Rex Clementissimus Sacerdotibus Islandiæ, qui pauperrimas habent parœcias, villas quasdam in Toparchia Mulesi fitas concessit (a), quam gratiosissimam Regis constitutionem Bielkii Vicarius Johannes Klein Præfuli eodem anno tradidit; Cumque hic jam in eo esset, ut munia episcopatus successorî traderet, ipsum cum duobus Præpositis & 9 Sacerdotibus, Bessastadas ad 28 Julii evocavit, ubi omnium huc pertinentium perspicuam reddidit rationem, quam ab hac Synodo chirographis confirmari curavit, lætus opus 24 annorum, quod ei magno labore cura & sumptibus, constiterat, feliciter perfecisse, ejusque, quem intenderat, finem, ante quam oculos penitus clauderet, vidisse, hoc enim ejus in Episcopatu gestorum ultimum fuit.

§. 20.

Nec Sacerdotum viduæ ejus curæ & vigilantîæ expertes fuerunt; Antea illis magno sæpe constitit malo, quod quocunque anni tempore, licet in ipso fere anni œconomici extremo termino, virum obdormire contigerit, statim, & proximo habitationis mutandi consveto tempore, successorî cedere, eiqve sedem sacerdotalem tradere tenebantur, sæpeque cum

In occidentali quarta.

Vatnsfiord	—	—	48.	Selárdal	—	60.
Otrardal	—	—	16.	Stad in Grunnavik	—	50.
Stafholt	—	—	120.	Hytardal	—	40.
Hvamm in Hvammsveit	—	—	60.	Helgafell	—	40.
Breidaboltstad in Skogafrönd	—	—	18.	Kolbeinstader	—	24.
Sacella Alftárofenfis	—	—	6.			

Summa 1711 imperial.

Cui si supra memoratos 600 imperiales adjeceris, evadit summa 2311.

(a) Vid. supra pag. 471.

cum orphanis & familia, quasi extorres vagari, aut vilissima domicilii conditione contentæ esse necessum habuerunt; multo secius ac in aliis Regiæ Majestatis regnis & provinciis fieri solet, ubi anno gratiæ (ut loqui amant) fruuntur. De hac earum necessitate Præful cum Bielkio egit anno 1649, eumque exoravit, ut apud Regem pro Islandiæ Sacerdotum viduis intercederet, ut illis, perinde ac aliis, annus gratiæ concederetur, sed pro diversitate œconomix Islandicæ in eo ab aliis diversus, ut residuum anni œconomici, sive pastorem in primo ejus mense, sive in ultimo mori contingeret, non pro anno gratiæ haberetur, sed hæredibus defuncti cederet; Viduæ autem annus gratiæ cum proximo anno œconomico inciperet, qui plerumque cum initio Junii mensis inchoatur, proximosque duodecim menses duraret, in quam sententiam a Rege statim itum fuit, Rescriptumque hujus tenoris in Islandiam missum (a).

§. 21.

Antiquitus omnia maris ejectamenta, cujuscunque tandem essent generis, domino fundi cedebant, sed anno 1595, Rege adhuc minorenne, Regni & Regis curatores, nomine Regis edixerunt, ut omne *vrag* (navium fragmenta) quod vivos adhuc contineret homines, ipsis integrum, quod vero nullos haberet homines, id Regi, sed non domino fundi, cederet; Ubi pro *vrag* Regii intelligi voluerunt, omnes res a maris æstu in terram ejectas, quæ aliquid signum secum ferunt, quod unquam in hominum manibus, & sub alicujus dominio unquam fuerint, quæ omnia vi hujus legis Regi vindicabant, cum Rescriptum de nullo minus, quam talibus, sed tantum de navium fragmentis aut navibus naufragium facientibus loquatur. Hæc Præful licet Bielkio anno 1649 probe inculcaret, saltim ut templa antiqua sua jura recuperarent, id tantum consecutus est, ut anno sequente Regium reportaret Rescriptum, quo templis concedebantur omnia abiegnei, qvernei, & pinei generis ligna in eorum fundos ejecta, quæ ad eorum ædificationem usui esse possunt (b).

(a) Vid. supra pag. 458. Litr. B.

(b) Vide supra pag. 458. Litr. C.

§. 22.

De Nosocomiis, in quibus leprosi sustentarentur, in Islandia erigendis sæpius quidem, sed semper frustra, actum fuerat, quod, & quam ob hujus morbi frequentiam necessaria essent, uterque Præsul & Nomophylaces Biellio inculcare non neglexerunt, tantumque, repetitis sæpius precibus, effecerunt, ut Rex gratiosissimus Fridericus Tertius binas ad Satrapam anno 1652 hac de re daret literas, quibus non tantum quatuor optimæ notæ prædia huic usui destinavit, sed etiam ut ex Monasteriorum superfluis utensilibus, quantum sine eorum damno amitti posset, cum aliis quibusdam iisdem concederetur. Sed cum ea non sufficerent, & consentaneum videretur, ut incolæ etiam aliquid ex suo attribuerent, Satrapa Brynjolfum Episcopum & Arnam Nomophylacem compellavit, ut suæ jurisdictioni subditis, hujus rei auctores esse vellent, qui instituta deliberatione, præeunte Arna Nomophylace cum suæ ditionis pedariis, ut una portio certi diei capturæ ex quavis nave piscatoria quovis anno Nosocomiis cederet, constituerunt, quod etiam Magnus Biörni Borealis Islandiæ Nomophylax cum suæ ditionis subditis anno 1653 approbavit. Magnam autem plebis partem, conniventibus haud paucis ex prætorum numero, tantillum tributum pendere detrectasse, patet ex Rescripto Regio anni 1655 d. 9 Maji in quo de tali contumacia Episcopis & Nomophylacibus unacum 24 sapientissimis viris certam & plebi tolerabilem de hac re facere constitutionem præcipit, quam sibi confirmandam transmittant, cui Regis mandato ut Præsul & Arnas Nomophylax extemplo obedirent, & 12 viros secum deliberaturos denominarent, in comitiis anni 1656 strenue urfit Satrapæ Vicarius Thomas Nicolai, ejus nomine symbolam quandam promittens, si de cæteris conveniret, quibus illi paruerunt quidem, sed de nullis inter eos convenire potuit conditionibus, nec quidquam memorabile tunc factum est, nisi quod submissas Satrapæ pro sua vigilantia gratias egerunt. Cum vero Nosocomiorum Inspectio Præsuli & Nomophylaci mandata esset, & Episcopo ut primario Inspectori magnum faceretur negotium, sed in tali rerum statu parum proficeret, anno 1657 in Senatu Jurisconsultorum ex scripto recitavit querimoniam de plebis contumacia, liquido demonstrans sumtum ad conquirendum talia tributa necessarios longe eorum usus superare, præstare itaque videri, ut hæc contributio a tribuum Præfectis in longe distitis locis colligeretur, & leprosis, si modo aliqui illic aut in toparchia essent, assignaretur, in propioribus

prioribus autem & contiguis locis ut colligerentur, & in ægrotorum usum, qvi in Nosocomiis essent, ut converterentur, semet prospecturum, usqvedum ipsi Regi aut Satrapæ aliter hac de re constituere visum foret; In quam sententiam ab omnibus itum est, & usque ad annum 1720 pro lege habita, in usu fuit (a).

§. 23.

Anno 1659 instinctu Societatis Hafnienfis, quæ commercia Islandorum certo pretio conduxerat, Rex Islandis scripsit hucusque usurpatum *Hundradskaup* (b) abolendum, novamque mercium instituendam esse taxationem, cum pleræque earum species, jam multo factæ essent cariores quam fuerunt anno 1619, cum ultima eorum taxatio instituta fuit, eligendos itaque duos aut quatuor viros auctoritate & sapientia pollentes, Hafniam mittendos, qvi cum Societate de novo mercium pretio constituendo agerent, quod negotium belli Svecici, obsidionis Hafnienfis, aliorumque magni momenti negotiorum interventu, primo dilatum, & deinde omnino sufflaminatum fuit, nam anno 1661 Præsul cum primis suæ diœceseos Præpositis & Pastoribus, ut & Episcopo Holano, qvi tum temporis Thingvallis fuit, supplicem ad Regem composuit libellum, quibus deinde accessit Nomophylax, cum haud paucis politici status primoribus, tandemque hic libellus Regio Satrapæ Biolkio humillime a Præsulibus & Nomophylace commendatus fuit, qvi eorum causam ita apud Regem egit, ut gratiosam nancisceretur exauditionem, ita ut omnia in pristino statu manere juberet.

Iiii 3

§. 24.

(a) Cetera conf. supra pag. 459 fqq.

(b) *Hundradskaup* fuit antiquus in Islandia terminus mercatorius, continens C. id est 120 pisces (pisces autem valet 2 obolos), nam Islandi in computatione mercium utuntur centuria majori. Antiquitus autem distinguebatur eorum mercatura 1) In *Stickiskaup* quod continet C. 60 (scilicet 180) pisces, & *Hálftlickiskaup* continens 90 pisces. 2) In *Hundradskaup*, de quo mox diximus, & *Einkaup*, quo pauperiores plerumque usi fuerunt. Unumquodque horum suam habuit prerogativam, de qua legenda est Taxatio mercium in Islandia a Societate Hafnienfi dividendarum data 16 Decembr. 1619; nam hæc res hujus loci non est. Hodie abrogata sunt *Stickiskaup* & *Hundradskaup*, sed solum *Einkaup* in usu est.

§. 24.

Anno 1663 scripsit Satrapa utrique Episcopo & Nomophylacibus, cum Angli & Batavi pacem cum Turcis fecerint, magnum sine dubio Islandiæ a piratis imminere periculum, ad quod avertendum, aut e Regia classe navem bellicam emittendam esse in ipsorum defensionem, cujus impensæ ipsis solvendæ forent; aut, quod potius videretur, ut omnes incolæ data symbola triremem cum apparatu bellico emerent, quæ insulam ab hostium & latronum incursionibus defenderet; Quod cum illi suas longe supergredi vires viderent, timendumque fore, ne tales defensores summi existerent prædones, & si præfractæ negarent, verendum ne iram tanti herois incurrerent, quam grave quoddam tributum sequi posset, ita ut nolentes dare cogerentur; Conclusum fuit, ut pro tanto favore cura ac vigilantia submissas agerent gratias, & ab utriusque diœceseos clero honorarii loco ipsi 300 Joachimici transmitterentur, quorum exemplum Nomophylaces & Prætores imitati sunt. Constitutum itaque fuit, ut Præsules omnes Clericos, Prætores vero omnes politici ordinis viros, taxarent, & cuique, quantum dare deberet symbolam, imponeret, universam vero collectionem Præpositi & Prætores in foro publico anni 1664 sisterent. Quæ Hafniam delata, cum devota oratione, ut Satrapa, quantum in ipso esset, averteret, ne Islandiæ hoc nomine tributum imponeretur, omnem tributi hanc ob causam Islandis hac vice imponendi memoriam delevit.

§. 25.

Haud minus ei negotium faceffivit Vice-Admiralis Otthonis Bielkii in Islandiam expeditio, facta anno 1667, qui in mandatis habuit, ut prope Regiam villam Bessastad munimentum erigeret, quo villa ab incurfu hostium & piratarum defendi posset, qui, quam primum advenit, unicuique Prætorum certam pecuniæ summam a suæ toparchiæ incolis colligendam, & in hocce opus impendendam, indixit: Vallum autem non procul a villa in lingua Bessastadanes a Rusticis Alftanes & Mosfellsveit incolentibus, exiguo tempore & parva impensa excitari curavit. Hocce tributum, tam plebs, quam quidam Sacerdotes pendere detrectarunt, causantes, nec Admiralem quicquam in huius valliculi erectionem impendisse, cum id a rusticis gratis & sine præmio factum fuisset, nec quidquam villæ Regiæ prodesse, cum ab alio latere ex sinu Hafnarfiord, perinde

inde ac antea, invadi posset. Quæ etsi forte vera erant, Episcopi tamen interveniente auctoritate, qui non minus severas quam devotas hac de re scripsit literas circulares, quisquis tandem, ut mandatum fuerat, pendebat.

§. 26.

Anno 1670, cum Christianus Quintus thronum paternum nuper ascenderat, in Islandiam ad exigendum ab incolis homagium Admiralium Janum Rodsteen de Leerbech ablegavit, qui etiam id Besslæstads ad diem 8 Julii perfecit (a). Hicce Admiralius præter alia in mandatis habuit, quod & tam per literas, quam colloquia, peregit, ut Episcopo notum faceret, seriam Regis voluntatem esse, ut ejus in Islandia subditi non secus ac aliæ nationes operam darent mercaturæ, ita ut ipsi suas merces eveherent, peregrinasque propriis navibus, si fieri posset, adveherent, præcepitque Episcopo cum omnibus suæ diocæseos Sacerdotibus, quam primum de hac re agere, ut constaret, num, quando, ubi, & qui eorum hujus Societatis participes fore desiderarent? Quæ Præsul eis significare non intermisit, & pro viribus rem aggredi hortatus est, hoc enim fere unicum ex miseria & summa paupertate emergendi remedium esse probe novit; Sed cum magna eorum pars cum extrema conflictaretur paupertate, quidam vitam tantum modo tolerarent, sed superfluum, quod huic rei impenderent, nihil haberent, perpauci autem, qui aliquid habuerunt, timentes forte ne angvis in herba lateret, se etiam excusarent, tam bonum propositum penitus statim evanuit.

§. 27.

Litigia & rabulismum forensem semper exosus, nunquam se causis forensibus immiscuit, interim tamen non intermisit jura publica scripto & ore

(a) Præsul Regibus Daniæ in Islandia ter homagium publice solvit; Primum 1649 cum Fridericus Tertius thronum paternum ascenderat, Thingvallis præsidente Islandiæ nuper constituto Satrapa Henrico Bielke, & Administrum agente Regis Secretario Gabriele Achileye, quem actum hic typis vulgari fecit Hafniæ 1650. Alterum Kopavogi 1662 die 28 Julii eodem Bielkio præsidente, ubi in absolutum Friderici Tertii & ejus successorum dominium juratum fuit. Tertium denique Besslæstads anno 1670 præsidente Rodsteenio, de quo jam egimus.

ore defendere, si quando opus esset, ut & Magistratum politicum officii admonere; Memorabile enim est ejus ad illos scriptum datum 16 Junii 1651 de naturali & maxime usitato tempore, quo semen a genitura ad nativitatem in matris utero manet, cujus causa fuit, quod non pauci scortationum insimulati, factum non negabant. sed patrem partus se esse, si tempus novem mensibus exacte non responderet, jurejurando negare non dubitarent, quod iudicibus illis denegare piaculum videbatur, cum accuratum novem mensium numerum ab imprægnatione ad nativitatem naturam servare sibi persuasi essent. Quibus 1) Liquido demonstrat probatque testimoniis *Hippocratis, Aristotelis, Galeni, Plurarchi, Censorini, Gellii, Macrobiani, Plinii, Dalecampii, Hvitfeldii* & aliorum, partum vitalem mense septimo & undecimo, omnibusque intermediis prodire posse, dari etiam exempla quosdam in sexto & duodecimo mense natos fuisse. 2) Hinc demonstrat quam imprudens & periculosum sit, tam iudici, quam juranti, talia juramenta præstare & permittere, graviterque iudices monet, ne post-hac talia sine debito examine admittant.

§. 28.

Ut jura Templorum & Sacerdotum a politicis violarentur, pati non potuit, sed eadem, quantum in eo fuit, tutatus est, quod testatum facit ejus ad Jonam Jonæ Prætoris Borgfiordensis Vicarium literæ datæ 13 Aprilis 1655, quibus auctoritate officii innixus prohibet & intercedit, ne quam decretoriam pronunciet sententiam in causa Petri cujusdam Biörnsonis, quæ templo aut curioni Reykholtensi aliquod damni adferre possit. Nec sibi & Cathedræ Skalholtensis colonis defuit anno 1641 cum Ormus Jonæ judicium tulerat, quod omnes cathedræ colonos postulavit, ut decimas Sacerdotibus debitas, ex quovis templorum prædio solvendas peterent, ventumque esset ad supremum, ut idem judicium in dicafterio generali in leges referretur, ni ipse improvisus adfuisset, rogassetque omnes ac singulos, ut aperte dicerent, num scirent, aut audiverint tales decimas unquam a cathedræ colonis solutas fuisse? Quod cum iudices negarent, statim obtestatus est, & severissime monuit, ne tale quid approbarent, leges enim Ecclesiasticas templorum prædia ab omnibus innovationibus & novis tributis eximere, tandemque codicillos officii sibi a Rege datos produxit, quibus illi Cathedra Skalholtensis cum omnibus suis prædiis

prædiis ac villis eadem conditione concessa erat, qvæ ejus prædecessores frui sunt, unde ita argumentatus est: Cum hæc decimarum indicio sit nova & insolita, mihiqve Cathedra concessa, iisdem, quibus usi sunt priores Episcopi, conditionibus, hæc rogatio legibus contraria est, neque ab ullo nisi ipso Rege ferri potest, ejus enim solius est leges dare & abrogare; Quibus tantum effecit, ut licet iudicibus in legibus fundatum approbaretur, constitutum tamen esset ne decimæ solverentur, priusquam Rex decreverit, utrum a colono, an vero ab usufructuario solvendæ essent, qvæ decisio cum nondum facta sit, omnia in statu pristino adhuc manent (a).

§. 29.

Templum Cathedrale, qvod ruinosum accepit, magno sumtu & summo conatu a fundamentis exædificavit, mox enim ubi Cathedram ascenderat, de materia novo templo condendo apta prospicere cœpit, ita ut qvovis fere anno aliquid tale congereret, præsertim autem anno 1646, qvo integram fere navis vecturam Gullandicorum trabium, fulcrorum & alserum apportari curavit, universamqve hanc materiei vim, qvæ eqvis advehi non potuit, tempore hiemali, cum terra nive & glacie obducta esset, a portu Eyrarbackensi Skalholtum usque per quinque circiter milliaria, ingenti sumtu & labore trahi curavit; Cum vero satis materiarum congestum & præparatum esse videretur, anno 1650 d. 25 Maji latus boreale (b) magno labore a magna hominum multitudine, & biduo post australe, erectum fuit, maximaqve operis pars proximo biennio absoluta, præfectum fabrorum agente, totumqve opus sub ipsius Episcopi inspectione dirigente Gudmundo Gudmundi filio, viro in tali fabrica exercitissimò; Chorus autem & atrium paulo post ædificata fuerunt; Sumtus vero universus tandem 2040 Imper. effecit. Adjecit præterea ornamenta magni pretii (c). Prædium Biörk in Flóa, qvod Gislus Episcopus abalienaverat

(a) Vid. supra pag. 511. sqq.

(b) Cum juvenis scholam Skalholtinam frequentarem, audiivi rusticum quendam valde annosum narrantem se puerum & spectatorem adfuisse cum boreale templi latus erigeretur, vidisseqve Præsulem Episcopali habitu ornatum opus dirigentem, qui totum diem nudis pedibus & nudo capite aliaque pietatis signa præferens inter operarios versatus fuerit.

(c) Qvalia sunt maximus ille extribus lychnuichis qui in templo conspicitur, ampulla argentea,

lienaverat (a), Cathedræ iterum vindicavit. Omnia Sedis Episcopalis ædificia ita refecit, ut quasi ex integro facta esse viderentur, sed omni ornatu ita neglecto, ut ne dolare quidem fabris permitteret.

§. 30.

Nec minorem accurationem & indefessam vigilantiam scholæ Skalholtinæ impendit, nam ut ipse fuit omnigenæ eruditionis appetentissimus, & eruditorum non minor amator quam æstimator, ita rei scholasticæ stator & Inspector vigilantissimus, probe sciens ex scholis bene constitutis summum reipublicæ, tam ecclesiasticæ, quam politicæ, sperandum esse emolumentum, & nunquam non in mente ante oculos & in ore habens, ideo sibi potissimum Ecclesiæ Skalholtinæ tantum non nolenti impositam fuisse ephoriam, ut rei scholasticæ sedulam ageret curam (b). Cumque puram putam literarum cognitionem sine animi probitate & decenti civilitate parum prodesse nosceret, morum & quotidianæ conversationis, non minus quam in literis profectuum, in pædagogis & juventute scholastica acerrimus fuit censor & exactor strictissimus; Hinc moderamen & informationem juventutis non nisi viris doctis probitate, industria, & gravitate, sibi antea bene notis, quique illibatæ vitæ & bonæ eruditionis testimonia ab Academia referrent, concedidit; In eorum itaque nævis & negligentia haud quaquam ita connivere potuit, quin debito zelo in peccantes animadverteret, minime tamen ita rigidus ut peccantibus omnem veniæ spem

tea, aliaque; Sed baptisterium, ambonem, & tres templi januas Societas mercatoria Havniensis templo donavit. Ingentem autem illum annulum ferreum, qui in extrema templi janua conspicitur, Præful de templo Helgasællensi emit, diciturque idem esse, quem Curiones quondam in actibus publicis gestabant, ad quem juramenta fecerunt, vide *Landnamabók* Part. 4. Cap. 7. & supra Tom. I. pag. 17. quam traditionem falsam esse puto, haudquaquam enim cum illo convenit, qui ibidem describitur, ille enim argenteus fuit, hic vero ferreus, interim tamen hunc non nego valde antiquum esse.

(a) Supra pag. 318.

(b) In annotatis quibusdam propria manu scriptum reliquit ideo potissimum suam, quam Cancellario anno 1638 obtulit Episcopatus deprecationem, non exauditam fuisse, quod Professores Hæsuentes Cancellario, & ille Regi, inculcaverint, quod res scholastica ejus opera magnopere indigeret, quam de se conceptam spem nullo modo defraudare voluit.

spem præcluderet, si non ex malitia, sed præcipitantia, incuria, aut fragilitate lapsi fuissent, maxime vero si bonâ docendi facultate simul præditos esse sciret, ut ex Gislai Einaridæ (a), aliorumque Ecclesiasticorum exemplis fatis patet; Parem etiam moderationem in puniendis discipulorum delictis adhibuit, quorum nullos nævos aut peccata sivit esse impunita; nullos tamen penitus, modo discendi essent cupidi, ex schola ejecit, excepto tantum contumaciæ crimine, quod ut ingenuis juvenibus prorsus inconveniens, nullo modo tolerare potuit, eum enim qui parere nesciret, aut manus ferulæ subduceret, olim ad imperandum inhabilem fore dixit. Hoc disciplinæ temperamento tam docentes quam discentes dicto ita semper habuit obediētes, ut nullus contra ejus mandata ne hiscere quidem auderet, omnesque ejus jussu & exemplo, pro ingenii quisque sui facultate ad studia ita raperentur, ut sub Oddo & Gislao florere incipientes bonæ literæ, sub ipso ad tantam pervenerint maturitatem, quanta unquam in Islandia fuerat.

§. 31.

Pari vigilantia & dexteritate universam sibi concreditam moderatus est ephoriam, seduloque cavit, nequid, se ad clavum sedente, res Ecclesiastica detrimenti caperet, omniaque sua negotia antiqua virtute & fide peregit. Præpositos & Seniores Ecclesiæ ut fratres & suppare amavit & honoravit; Juniores seria humanitate tractavit; Exorbitantes decenti gravitate, sed sine supercilio & austeritate officii monuit, & ut ne parvula quidem intacta transmisit, ita nec facile quemquam, nisi in flagranti crimine deprehensum, ab officio deposuit, sed penetrantibus verbis aut multa pecuniaria, plerumque valde modica, quandoque etiam ad certum tempus suspensione ab officio castigavit, & si quendam penitus remove cogeretur, plerumque, si sine scandalo fieri potuit, & personam alias frugis esse sciret, sua apud superiores intercessione, ut restitueretur, effecit & ne, quotiescunque talia acciderunt, supremum Magistratum interpellare necessum esset, anno 1650 unacum collega Thorlako Skulonio supplice libello Regem appellavit, ut Sætrapæ & Episcopis talem concedere vellet potestatem; plurimarum parœciarum paupertatem causans, quarum curam

K k k k 2

nemō

(a) Vid. supra pag. 531.

nemo facile, nisi forte tales, qui hoc modo officium redimerent, in se suscipere vellet; Quo, ut & aliis conatibus in gratiam ministerii Ecclesiastici susceptis, licet frustraretur, iisdem tamen subditorum singularem sibi acquisivit amorem, honorem, & obsequium; Hinc cum anno 1669 officii abdicationem vel commeatu petitionem præ se ferret (a), non tantum 23 ministerii Ecclesiastici Seniores suo & reliquorum nomine supplicem ei porrexerunt libellum, ne eos & ecclesiam deserere vellet, dum per senectam & ætatis vires liceret (b), sed & (quod magis mireris) huic consonum scriptum Islandicum ei etiam misit Sigurdus Jonæ filius, Australis Islandiæ Nomophylax, vir gravissimus & politicorum suæ ætatis sapientia & auctoritate facile primus.

§. 32.

- (a) Quanam hujus incepti causa aut simulationis prætextus fuerit, non liquet, nam vegeta adhuc animi & virium valetudine fuit, nec quicquam ipsis, ipsiusve familiæ aut ecclesiæ acciderat, quod ad tale propositum adigere posset, nisi forte fuit (ut quidam conjiciunt) fama de successore sibi destinato, hoc enim anno Mag. Theodorus Thorlacius, ut ei in officio succederet, Regios codicillos nactus est, quod Brynolfso primo minus placuisse sunt qui autumant.
- (b) Viro incomparabili Domino Mag. Brynolfso Sveinonio, diæcesis Skalholtinæ Episcopo laudatissimo, Antistiti nostro secundum Deum summo, salutem, cultum & officia deferimus. Metuenda, quas decrepitem, quo vivimus, seculum gignit, mutationes, Antistes Magne, supplicem libellum solvant, qui nostro nomine, quod intus sedet, salva dignitate Tua, coram fari negatum apud Te expediat, quippe cum non ita pridem, ex fama tamen plerique significantius quam fide Dominitatem Tuam, sacro, quod hætenus Deo & Ecclesiæ præstitit, officio, se abdicaturam, non sine communi dolore acceperimus, tanquam irreparabili damno affecti, quod utcumque sit, sive ratum, sive secus, pace Tua absque flexuosis odiosa Burrologus maundis dignitatis tuæ pedibus advoluti, vota & preces prout comportamus, ea scilicet, ut quam auspiciato sacram provinciam suscepisti administrandam, quamque hætenus per Dei gratiam & καὶ θεοῦ χάριτος ex ἀληθινῶν ἀρχαίων Domini Servatoris Jesu, clementiam felici successu direxisti, eandem, dum per senectam & propectæ ætatis vires, licet ductu Tuo exornare digneris, non sustinet insula nostra virum, (exoticas & peregrinas transcurrimus) quem superstitute dignitate Tua, Ecclesiarum nostrarum directorem, donec nobis erunt vota, aut rem Deo nostro aliter non disponente, nisi coacti dicamus, qui in optatum finem sacrum, quod anxie petimus, negotium deducat, nos, quod nostrarum est partium Christiani orbis Pontificem Maximum Optimum Christum Jesum Servatorem nostrum unicuique ductorem directorem omnium bonorum assiduis votis cum incolumitate Tua in multos annos preroganda sollicitabimus, qui consiliorum actionumque Tuarum cursum, uti nobis Tuo respondet, felicem esse jubeat.

Vale

§. 32.

Cum Regiis Satrapis eorumque Vicariis fatis ei plerumque convenit, nam licet non semper omnibus eorum factis & inceptis plane contentus esset, tempori tamen inserviens & tempestatibus ad tempus cedens, ne simultates & igniculi in cinere latentes in incendium erumperent, prudenter caviti; Hinc amicis nimiam ejus patientiam esse dicentibus regerere solitus est, multo facilius esse ignem injicere quam extinguere; Cum Cathedram ascenderet, Pros Mundt, vir sedatus quidem, sed acris ingenii, priorum Episcoporum obedientiam assuetus & contradictionum impatiens, ad rei publicae gubernacula sedit. Hic inter alia, Regis nomine anno 1639, qui primus Brynjolfi fuit, Episcopis severe injungebat, ut indicem praediorum ad pauperes pertinentium, cum omnibus ad ea spectantibus foundationibus & documentis confici curarent, sibi que traderent, haec enim Nosocomio Videyensi ex mandato Regio subjicienda esse; Ab Episcopis etiam postulavit, ut quotannis accuratam sibi redderent rationem proventuum cujusvis Cathedralis Episcopalis, & id genus alia, quae non prorsus ad Episcopi palatum erant, verentis haec ex proprio Regis mandato non fieri, sed privatum compendium quaeri, quod non semel antea accidisse novit; nec expedire sibi suisque successoribus tales rationes quotannis Satrapae & ejus Vicariis reddere; Distulit itaque mandati executionem, temporis angustiam, taliaque primo causans; Sed cum Praefectus haec monita annuatim usque in annum 1643 repeteret, & graviter de Episcoporum tergiversatione publice quereretur, talibus excusationibus non ultra locus fuit; Quocirca anno 1641 prolixam ad proposita petita responsionem adornavit, quae Praefecto hauquaquam satisfecit, ita ut res ad manifestam dissensionem spectaret, ni mors Mundtii anno 1644 intervenisset, quae huic controversiae, aliisque in cinere latentibus, finem imposuit;

K k k k 3

imposuit;

Vale, Antistes Venerande! & nos clientes Tuos, si Deo placet, exaudi. Scriptissimas
Thingvallis Australis Islandiae anno MDCLXIX.

- 1) Thorleifus Jonas. 2) Trebonius Jonas. 3) Haldorus Jonæus. 4) Enarus Illugi-
 5) Jonas Davidts. 6) Arnas Halthorius. 7) Theodorus Bardius. 8) Jonas Snorronis.
 9) Jonas Gislazius. 10) Johannes Bjornonius. 11) Paulus Ganneri. 12) Loptus Josephi.
 13) Theodorus Thorleifus. 14) Einarus Magni. 15) Helgo Grimi. 16) Jonas Oddi.
 17) Alfus Jonæ. 18) Jonas Stephanus. 19) Thorleifus Arnæus. 20) Sigurdus Jonas.
 21) Joseph Loptæus. 22) Sigurdus Helgonis. 23) Hallgrimus Petrus.

imposuit; nam Janus Severini, qvi Islandiæ loco Præfecti præfuit ab annō 1645 usque in annum 1649, tantum abfuit ut ei ullam hac de re litem moveret. ut potius ab ipsius partibus stare videretur (a). Anno 1649 Henricus Bielke magni nominis & auctoritatis heros, hanc spartam ornare cæpit, qvi, ut fuit vir bonus & Islandiæ amantissimus, ita & nostrum Episcopum, ut Islandorum caput & columen, patriæ commodis invigilantem, magni semper fecit, ejusque consiliis in multis usus est, unde Brynjolfsum eo res dirigente, non tantum ab æmulorum insultibus tutus fuit, sed pleraque, prout optabat ipse, perficere potuit, nisi qvōd collegæ suo, cujus gratia, dum vixit, apud Bielkium prævaluisse videtur, de controversia de nova typographia Skalholti erigenda cedere potius quam extrema experiri consultum duxerit, de qvo mox nobis plura dicenda erunt. Bieltii etiam Vicarii, Matthias Severini, & Johannes Klein, nihil fere contra ejus voluntatem fecerunt. Solus Thomas Nicolai, qvi primo Bieltii vices egit ab anno 1653 in annum 1657, & iterum 1662 ad 65, utpote pluribus bonis invisus, ut ei placeret non fuit sperandum; Cujus morte cum anno 1663 naufragio periit, si ut qvidam narrant, non lætabatur, certe non multum contristatus est.

§. 33.

Ut ipse in omni literarum genere omnium Islandorum, non tantum sui temporis, sed omnium fere seculorum longe habetur doctissimus (b), pleraque

-
- (a) Cum mortem Mundtii audiret, tanti viri tam duro fato magnopere qvidem indoluisse fertur, sed cum amici optarent: *Deus nobis bonum virum ejus loco dare dignetur*, dixisse: *Imo vero; faxis sit stultus!* qvōd ita acceptum fuit, ac si stultum aut simplicem Satrapam omnia ex suo nutu facturum optaret. Sed Thomæ Nicolai mortem audiens dixisse fertur: *Maneat in purgatorio centum annos; Quæ, pluraque ejus generis scite dicta amici ejus notarunt, & sane non immerito, nam talia ex improvviso prolata sine simulatione sunt, & verum hominis genium ostendunt.*
- (b) D. Brochmannus, qvi Brynjolfsum dudum ad unguem novit, & nuper 6 horarum examine tentaverat, in concione inaugurali, coram magna eruditorum multitudine, qvi Brynjolfsum etiam noverunt, publice fassus est, eum inter doctissimos, qvos haberet Dania viros numerari debere, teste Torso Jonæo in *vita Brynjolfsi*. Stephanus in notis ad Saxōnem eum passim laudat. Resenius in prolegom. ad *Lexicon Gudmundi Andrææ* vocat eum virum raræ & reconditæ eruditionis; Conf. ejus prolegom. in *Eddam Islandicam*. Clarissimus vir Arnas Magnæus olim in Academia Hafniensi Professor meritisissimus, & Mag. Job. Vidalinus Episcopus Skalholtensis eruditissimus, eum omnium Islandorum longe doctissimum fuisse dixerunt.

pleraque enim Græcorum & Latinorum scripta elegantiora ita voverat, & perſcrutatus fuerat, ut quicquid in illis utile aut amœnum eſt, non guttauerit tantum, ſed quaſi in ſuccum & ſanguinem verterit, unde in utraque lingua poëta, orator, hiſtoricus, philoſophus, philologus, antiquarius, criticus eximius, viris doctis, qui ejus eruditionem noverunt, audit; Ita non tantum cum viris doctis ſui ſeculi, ſed etiam magnatibus quibusdam literarum habuit commercium; In quorum numero fuerunt, Cancellarius Friis, Georgius Scheel, Otto Krag, Georgius Seefeld, & forte plures; Ex iſtorum autem claſſe nominare poſſumus: *Reſenium*, *Stephanium*, *Beyerum*, *Langium*, *Meibomium*, de quibus præſertim notandum eſt, quod cum acerrime inter ſe controverterent, uterque ſua ſcripta ei cenſenda miſerunt, & in ſuam partem trahere ſategerunt. *Wormio* innotuerat cum Havnæ ſtudiis incumberet, cumque Islandiam peteret anno 1629, ab ipſo enixe commendatus fuit Domino Thorlaco Skulonio; Qui eum Hafniam iterum petentem 1631 Wormio pari modo commendavit, ſed ab eo tempore nullum illis literarum commercium interceſſiſſe videtur, uſque dum Wormius eum jūſſu Secretarii Krag prior interpellavit anno 1648, a quo tempore eorum literaria commercia ſat nota ſunt, & ex illis, aliisque Wormii ſcriptis, quanti illum fecerit.

§. 34.

Quod Papifticorum in religione præjudiciorum, & quod quotidie horas canonicas recitaverit, & roſario, vulgo *Rosenkrantz*, aut *Pater noſter Band* appellatis, more Papifticorum uſus fuerit & in colloquiis cum literatis talia dubia moverit, licet neminem ad religionem Papifticam accipiendam allexerit, a quibusdam inſimulatur (a), ne minimum veritatis habere, ſed puram putam calumniam eſſe putamus; Et quod de roſario ſive globulis illis precatoriis & horis canonicis, manifeſte falſum, niſi cujuſvis chriſtiani matutinæ & vespertinæ preces, ut & ordinatæ legibusque præſcriptæ preces (vulgo cantus matutinus & vespertinus) in templis cathedralibus quovis mane & vespere, cantu hymni cujuſdam, tempori convenientis, & unius capitis biblici lectione celebrandæ, ſub *horarum canonica-*

rum

(a) Vide *PONTOPPIDAN Annal. Eccleſ.* Tom. 4. pag. 257. ex relatione, ut videtur, *Thorkillii*.

rum nomine venire debeant, quarum observatores (a) si omnes Papisticorum præjudiciorum rei sunt, haud exiguus catholicorum fermento infectorum numerus apud nos invenietur, alias enim horas canonicas hunc Præfulem observasse, nec credo, nec unquam audivi; has autem sine necessitate nunquam neglexit; Id tantum verum est, quod abavo suo Jonæ Aræsonio convicia fieri audire non sustinuerit, quodque non omnia catholicorum placita penitus condemnaverit, modo recte usurparentur, qualia sunt: de crucibus & Sanctorum imaginibus, quorum vituperationem audire noluit, hæc enim licet non adoraret, objecta tamen oculis sensus movere & ardorem spiritus excitare dixit; Hinc in templo sedens, aut etiam prostratus, orans Salvatoris cruci affixi imaginem ante oculos habuit, ideoque, ne alia objecta animum aliis cogitationibus avocarent. dum sacra peragebantur, non in consveta Episcopi sede, sed in cellula D Virginis (ut vocant) ad boreale templi latus sita, clausa janua, & crucifixum ante oculos habens, solus sedit, & ut audire posset, quæ præco protulit, suggestum ad id templi latus paullo intra fores cellulæ constituit, ibidemque in quotidianis precibus Caput Biblicum legi iussit, unde finitis sacris sæpe madidis oculis & genis exire visus est; Quæ omnia irrisores quidam Papismum vocarunt, cum Pietismi nomen tunc nondum in usum venerit. Nimiam credulitatem non quidem bonam esse dixit, sed multo peiorem esse nimiam dubitationem. Matri Ecclesiæ multum tribuit, a cuius placitis non temere recedendum esse dixit, modo non aperte repugnarent verbo divino. Lutherum ut virum pium & doctum laudavit, sed nimiam ejus fuisse zelotypiam dixit, exceptaque aliquando vox ab amicis fuit: *matrem Ecclesiam longinqua custodum negligentia multas capitis sordes contraxisse, sed Lutherum pectinis instar fuisse, qui non tantum sordes, sed crines etiam & corium una depexuerit.* Cum repentinus interitus cujusdam Magnatis, ipsi & plerisque bonis invisit, nunciaretur, non ut alii quid am lætitiæ quoddam signum edidit, sed postquam cogitabundus federat, *sit*, inquit, *centum annos in purgatorio*, quæ vox joco dicta fuisse videtur. Sor-tilegus aut superstitiosus dierum observator non fuit, interim tamen aut
longum

(a) Vid. *Ordin. Eccles. Christiani III.* fol. 14 — 57. *Christiani IV. Ordin. Eccles.* fol. 54. *Christiani V. Cod. Juris Norveg.* pag. 356. & *Christiani VI. Ordin. Schol. Island.* Art. 44. ubi tales horæ canonicæ severe injunguntur. Conf. & *Christiani IV. edictum*, de binis horis quovis die, mane scilicet & vespere, precibus in quavis domo destinatis, quas pius nemo, nedum Præsul omisit.

longum iter, aut quicquam magni momenti, die lunæ sine necessitate exorsus non est, sed si fieri potuit, plerumque die Martis, quam consuetudinem Rustici cathedræ vicini adhuc retinent, plane nescientes unde id habeant, & quapropter sic faciant. Sollicite etiam in codicillis adnotasse videtur, quid læti sibi suisque acciderit diebus Sanctis quondam dicatis, quasi non sufficere videretur diem mensis notare, nisi etiam Sancti illius nomen adjiceretur, quasi, ut quidam volunt, id rebus pondus aliquod addere posset (a). Hæc non adnotavimus, ut famam & pios manes summi viri vel in minimo lædamus, sed ut ingenue ostendamus, in quo tandem constiterit papismus ille, quo illum obtretractores denigrare conantur, nam ne verbulum quidem hac de materia fecissem, si magni viri cavillatores eo me non adegissent. Cum magnorum virorum nævi, qui nemini nocent, nec ullum in publici status salutem influxum habent, in publicum non sint protrudendi, & multo minus exaggerandi. Et si dicendum quod res est, hæc non tam animi imbecillitati imputanda sunt, quam educationi & innocenti a teneris ungviculis insitæ consuetudini, quæ ea tempestate plurimorum pietati studentium cordibus, sed sine omni superstitione, altis resedit defixa radicibus, nam *consuetudo est altera natura & quo semel est imbuta recens servabit odorem, testis diu.*

§. 35.

Historiæ & antiquitatum Islandicarum, si non primus, certe post primos, præcipuus fuit restaurator, earumque & amator magnus & interpret

-
- (a) Ex. gr. Natus est Brynjolfus Svenonius 14 Septembr. *sem var α) Kroßmessia β) i Sælaviku, er þá bar á γ) Föstudag.* α) Die crucis, unde omen lumen potuit, quod crucis filius & adversitatibus obnoxius foret. β) *Sæluvika* vi vocis, significat hebdomadem felicitatis; unde iterum bonum omen. γ) *á Föstudag*, eodem die quo Christus passus est, egregium pietatis incitamentum, ideoque etiam quævis (diem Veneris) *Föstudag*, jejuniis egit. Scholæ Roskildensis Conrector constitutus fuit, ipso die *Dionysii*, quod suo non carere omine videbatur, & id multo minus quod officio inauguratus fuit *Dominica jubilate*. Filia ejus Ragneida nata fuit 8 Septembris, ipso illo die quo nata fuit beata virgo Maria. Sed Haldorus Brynjolfi filius natus est 8 Decembris ipso conceptionis beatæ Mariæ Virginis festo. Svenus vero alter ejus filius natus fuit 19 Septembris, Festo Sancti Januarii Episcopi. Hæc, taliaque, scioli quidam ut sortilegium aut superstitionem carpebant aut ridebant, sed immerito, ut supra notavimus, & præterea nondum evictum est, quod ipse hæc ita explicuerit, licet dies ita notaverit.

pres peritissimus, unde nulli pepercit sumtui, ut quævis antiqva monumenta ab interitu vindicaret, quædam enim, dummodo licerent, care emit, quæ vero non licebant, ab optimis sui temporis scribis accurate exscribi curavit, tandemque exquisitam ex omni talium auctorum genere Bibliothecam sibi comparavit (a). Et ut ipse doctus fuit, ita etiam literas a Gudbrando & Oddo Episcopo postliminio in Islandiam introductas & plantatas tantopere fovit, irrigavit, & ad maturitatem perduxit, ut Islandia nunquam doctior fuerit, doctos enim amavit, eorum comoda promovit, illisque præ aliis honorem habuit, nec facile circa se habuit, nisi doctrina & ingenio claros, aut in aliquo supra vulgus sapientes. Plurimos, qui Hafniam Musis militatum abierunt literis commendatitiis adjuvit, multis aliquid viatici dedit, & dum ibi manebant, si ei latine scriberent, & studiorum rationem redderent, annuatim aliquid muneris transmisit, adjuncta adhortatione ut strenue in suscepta palæstra pergerent, sed si Islandice scriberent, & nullam studiorum rationem redderent, rescripsit quidem, dicens: *lingvam Islandicam sibi vernaculam esse, nec opus habere, ut in ea ab iis institueretur*; Nonnullos etiam pauperes quidem, sed ingenio valentes, ipse educavit, & dum Havniæ literis operam dederunt, suo ære sustentavit, reduces vero ad officia, ipsorum meritis convenientia, promovit.

§. 36.

Cum domi esset, & ab aliis negotiis non interPELLARETUR, semper aliquid legebat aut scribebat, licet nullum ejus scriptum lucem viderit publicam, sed perpaucorum nomina ad posteros pervenerint, qualia sunt: 1) *Novum Testamentum* ex textu originali ad verbum in Islandicum idioma transpositum, adhibitis, ubicunque fieri potuit, vocibus & loqvendi modis antiqvæ, & Græcæ lingvæ idiotismis ita observatis, ut in lingva Islandica

(a) In tantum ejus Bibliotheca Islandica uno tantum sexennio excreverat, ut fama ejus Manuscriptorum etiam Havniam ad Olavum Wormium evolaverit, ita enim in Epistola ad Svenonem Jonæ scribit anno 1646: *Audire Dominum Brynjolfum Svenonium conquirere Bibliothecam Manuscriptorum vestra lingua exaratorum &c.* Inter antiquorum librorum exaratores, quibus usus est, primum locum tenuit *Jonas Erlendi* filius, Ecclesiastes Villingaholtenium, cujus manu plurimi veteres codices exscribi curavit.

dica minus grate sonaret, quod nescio an penitus perfecerit (a). 2) *Pericula*, ut vocabat, in *Saxonis Grammatici Historiam Danicam* magno molimine orsus fuerat, quæ prout paulatim ex incude prodierunt, amico suo Stephano Joh. Stephano transmissit, de quibus paullo plura innox dicemus (b). 3) *Visitationum templorum diæceseos Skalholtinæ* tres Tomi in Chartophylacio Skalholtino servantur, qui cum sæpius currenti calamo ex ore dictantis raptim & minus polite excepti fuerint, ab autore denuo revisi, correcti & ejus ductu in systematicum ordinem redacti, in uno volumine manu Jonæ Erlendini sat nitide scripto etiam exstant. 4) *Synodalia* ab anno 1639 ad 1674 inclusive. 5) *Epistolarum* Tomi 20; quorum 14 in instructissima Bibliotheca Magnæana adhuc exstant (c). 6) *Varia opuscula*, ut; *Tractatum de statu Islandiæ*, anno 1647 Regio Secretario Otthoni Krag transmissum. *Observationes tumultuarias ad aureolum opus Danicam Literaturam Olai Wormi conceptas* 1651; quæ inter Epistolas Wormii No. 973 impressæ exstant. *Carmen de cruce*, quod temporis fallendi causa, in magno mærore ex filiæ infortunio concepto primo orsus est, & postea sæpius locupletavit, usque dum in eam molem excrevit, quæ jam exstat.

§. 37.

Commentarios in Saxonem, aut Roskildæ hærens, aut statim postquam Skalholti sedem fixerat, adornare cœpit, eorum enim duos libros priores anno 1641 amico suo Stephano Johannis Stephanio, novam *Saxonis*

LIII 2

nis

-
- (a) Fertur a Collega suo Thorlacō Skulonio petiisse, ut hoc opus typis evulgari curaret, sed ob affectatos Archaismos & rigidiores loquendi modos, qui rudioribus majori scandalo, quam usui esse possent, repulsam tulisse, & ideo ab incepto destituisse. Ejus, quæ supersunt, reliquæ in Illustriss. D. LUDOVICI HARBOE bibliotheca asservantur.
- (b) De *Commentario in Saxonem* vide *Epist. Worm. 227. 950.*
- (c) Hi omnes in divisione librorum Brynjolfi inter Sigridam Halthoris & Helgam Magni (quibus omnes suos libros Islandicos testamento reliquerat) Sigridæ forte acceperunt, quorum 18 in Islandia nactus fuerat Arnas Magnæus; Unum vero a Paulo Svenonio Sigridæ nepote accepit. Unum tantum in Islandia vidi, apud nuper demortuum Brynjolfum Sigurdi filium, Sigridæ ahnepotem, vastum volumen trium circiter annorum æta complectens, cujus vix decima pars res momentosas, aut ad officium pertinentes, sed æconomica, prædiorum scilicet emtiones, venditiones, permutationes, & huc-pertinentia, æque ac illi in Bibliotheca Magnæana reperiundi, continebat.

nis editionem molienti transmissit, ad quod opus aggrediendum, seu ad inqvirendum prisca septentrionis ritus Olai Wormii scriptis & exemplo se excitatum fuisse faterur; Sed cum decem priores libros absolvisset, & opus recognosceret, ejus forma ipsi ita displicere cœpit, ut totum immutandum censeret. primo enim continua serie, ut in *Saxone* quodvis occurrit, sine distinctione capitum, quod videbatur, adnotaverat, quam tradendi rationem ut confusam & lectori tædiosam futuram condemnavit, ideoque id per Capita totum ita distingvere constituit, ut præ singulis argumenti summa enumeraretur, & lector statim conspiciere posset, quid in quovis Capite sperare deberet. Id est (siquid sapio): Primo cum opus aggrediretur, constitutum ei fuit sui seculi criticorum more, antiquos autores edentium, continuas notas & Commentarium in Saxonem conscribere; Sed mutata sententia Systema quoddam antiquitatum septentrionalium concinnare instituit, ita ut quævis materia, quæ in universo Saxonis opere occurrit, ad certum Caput referretur; quæ commentatio primo maximam partem ex antiquitatibus Islandicis deprompta fuit, sed mutata operis forma, antiquos ritus Septentrionis cum Græcorum & Romanorum Mythologia conferre constituerat, imo etiam cum omnis generis Philosophis, præsertim vero Pythagoricis & Platonicis, nam si opus sine his condimentis ederet, verebatur ne eruditus sorderet; Hinc tales cœmere libros, quorum quotquot Havniæ prostabant, aut comparari potuerunt, D. Olaus Wormius anno 1649 ei transmissit, reliquos autem annis sequentibus, ut verisimiliter conjici potest, unde se huic operi accinxisse videtur, sed quo usque perduxerit, non liquet, nisi quod fando audivimus, quod decem in Saxonem commentariorum libros conscripserit, quos se in Bibliotheca Academiae Hafniensi olim vidisse Patet meus dixit. Numne autem hic codex fuerit prius illud opus, quod anno 1641 & sequentibus Stephanio transmissit, an vero posterius illud quod circa annum 1648 adornare cœpit, non liquet; Pariter incertum est utrum plures in Saxonem commentariorum libros sibi concinnare proposuerit, an vero cum fine libri decimi & morte Magni Regis subsistere: Prius plures asserunt, causam afferentes quod Bielskii sibi commodatum unicum, quod exstabat, exemplar non restituerit, quam in medio relinqvimus, nam posterius omni verisimilitudine non penitus carere videtur, præsertim si respectus tantummodo habeatur ad posteriorem operis formam, seu *Systema Antiquitatum Septentrionalium*, nam sex ultimi Saxonis libri,

libri magnam materiam talium rerum scriptori non præbent (a). Titulus operi fuit *Pericula* vel etiam *Conjectanea in Saxonem Grammaticum*, ita enim indiscriminatum ab ipso & Wormio appellatur, nisi forte suum quodvis opus nomen habuerit, ita ut prius *Pericula*, posterius vero *Conjectanea* insignitum fuerit, quod incertum. Illud autem certo certius putamus, quod pars aureoli hujus operis in incendio Hafniensi anno 1728 perierit, quod, si lucem vidisset publicam, postquam ei autor ultimam limam admoverat, utrum septentrio in tali materia aliquid cultius aut doctius unquam viderit, magnopere dubitamus (b).

§. 38.

Cum in petitione impressionis a se confectæ *Novi Testamenti Versionis* apud collegam suum Thorlacum Skulonium repulsam tulisset, aliasque haberet proprias lucubrationes, ut & Islandicas Antiquitates varias & monumenta historica, quæ ab interitu vindicare quidem voluit, sed verebatur ne eodem successu apud collegam de eorum editione sollicitaret, probeque sciret, in talibus rite imprimendis non minore opus cognitione, eam vero apud triviales in officinis typotheticis correctores frustra quæri, probe nosceret; Supplice libello anno 1647 a Rege petiit ut sibi typographia domestica, ad talia edenda, uti liceret, quod haud dubie impetrasset, si Regius Secretarius Otto Krag, ejus quondam fautor & amicus, jamque apud Regem plurimum valere creditus, cui negotium concrediderat, id mature expeditisset, sed morte Regis in mense Februario anni 1648 interveniente,

LIII 3

veniente,

(a) Cum in re tam incerta conjecturis locum esse putemus, nostra est eum posterius opus incepisse quidem & *plagulas aliquot inchoatæ opellæ* (ut ipse loquitur) continentes meditationes in Præfationem Saxonis, quibus ultimam limam adhibuerat, Wormio censendas anno 1649 misisse, qui easdem Kragio, prout Auctor ipse præscripserat, legendas tradidit, quæ licet summum Kragii, Wormii, aliorumque, qui viderant, mererentur applausum, quare anno 1650 reliqua ut promiserat, flagitarunt, nihil tamen misisse; Sed cum omnem spem typographiæ potiundæ decollatam esse videret, ab incepto plane destitisse, nam post annum 1650, quo tandem ejus penitus exspes factus est, nullam ab eo hujus operis mentionem factam esse reperio. Prius autem Commentariorum opus, quod Stephanio transmiserat, videtur idem esse ac illud quod in Bibliotheca Universitatis Upsaliensis adhuc visitur.

(b) Quanti Wormius, quique viri docti ejus quoddam specimen conspexerant, id fecerit, patet ex *Epist. Worm.* 971. 972. 974 &c.

veniente, & accedente novi Regis electionis negotio, quod sine permultis difficultatibus perfici non potuit, ut notius est, quam hic memorari indigeat; nec res antequam mercatores Islandiam petitori Hafnia solverant, expediri potuit, nec ipsi Kragio ad Brynjolfum scribere vacabat, quocirca Olao Wormio mandavit, ut suo nomine Brynjolfo scriberet, se hac vice ob memoratas causas nihil efficere potuisse, sed sequenti anno facturum quod possibile esset, *si in præjudicium collegæ vel contra privilegia ipsi clementer indulta non sit*, quæ clausula sine dubio ipsius Wormii instinctu adjecta esse videtur, Skulonii enim summus fautor & amicus fuit, cui & extemplo rei omnem significavit. Ille autem de hac re certior factus, quantum in eo fuit, intercessit, ne Brynjolfo hæc facultas concederetur, privilegia sibi & suæ Cathedræ dudum data prætendens, & ut Wormius suæ causæ apud summum Magistratum patrocineretur enixe rogabat; Brynjolfus itidem iterata supplicatione Regem appellabat, Wormiumque per magnum suum venerandæ antiquitatis amorem rogans, ut, quantum in eo esset, conatum suum longe pulcherrimum favore suo prosequeretur, quod etiam hac vice, intemerata fide fecisse videtur Wormius; Nam anno 1649 novus Islandiæ Satrapa Henricus Bielke, & ei adjunctus Gabriel Achileye, Regius Secretarius, diploma Regium adtulerunt, quod Brynjolfum voti fecit compotem, sed ea conditione, ut nihil suis evulgaret typis, quod antea ex Holana prodierit officina, sed in historicis & antiquitatibus patriæ edendis potissimum occuparetur. Hocce diploma Secretarius Achileye a Cancellario acceperat, Brynjolfo ea conditione tradendum, nequid inde Holana Cathedra detrimenti caperet, quod licet Brynjolfus sancte sponderet, Holanus tamen Præsul privilegium aut monopolium quoddam suæ Cathedræ concessum prætendens haudquaquam concedere voluit, tantumque apud novum Præfectum & ejus asseclam Gabrielem Acheyeye suis valuit dictis & donis, ut Regium hocce privilegium Brynjolfo tantum monstratum fuerit, sed in magnum rei literariæ & totius orbis literati detrimentum Hafniam reportatum, cum Brynjolfo (ut ipse scribit) quemquam largitionibus demereri, nec animus fuerit nec facultas, non tamen ut videtur, omni spe prorsus decollata, quin cum tempore voti compos fieri posset, si Cancellario ita visum foret (a). Sed
utrum

(a) Omnibus hisce lucem adferunt *Epistole Wormii*, quæ curioso lectori, si plura cupit, consulendæ sunt, præsertim Epist. 132. 133. 135. 137. ut & 967. 968. 969. 970.

utrum hac vice sollicitationem renovaverit, an vero hic vela contraxerit, & ab incepto prorsus destiterit, non liquet, licet prius verosimilius putemus, cum anno 1650 Wormius scripserit se in causa typographica jam non in consilium vocatum fuisse, sed ex magnatibus cognovisse commodum & utili medio rem transigi posse; Id saltem certum est, quod nunquam tale diploma acceperit.

§. 39.

Calente adhuc hac controversia circa finem mensis Aprilis, fati cessit Brynjolfi amicus antiquus Stephanus Joh. Stephanus, in Academia Equestri Sorana Eloquentiæ Professor & Historiographus Regius, quam occasionem utriusque Episcopi fautores, Skulonii, ut eum a rivale in causa typographica liberarent, sed Brynjolfi, ut majorem ei commoditatem scripta sua edendi acquirerent, & ut præsentis eruditione ac conversatione liberiore frui daretur, ambabus manibus apprehenderunt, suaque apud Cancellarium effecerunt auctoritate, illeque suis apud Regem pervasionibus, ut Brynjolfus ipsius Regis literis datis 3 Maji 1650 ad capessendum vacans Historiographi Regii munus evocaretur, adjecto liberali viatico (a). Tantaque de ejus in Daniam commigratione spes & expectatio amicorum fuit, ut de ejus adventu minime dubitarent; Sed contrarium accidit; humillime enim se excusavit, & oblatum munus deprecatus est, causans se hoc eodem anno templum Cathedrale, domum ingentem & magni sumtus, exstruere incepisse, a quo opere nullo modo discedere posset; Suam vero operam in conquiendis antiquis Islandicis documentis & libris Historicis subjectissime obtulit, in quo Rex clementissime acquievit, ipsique tale injunxit ministerium; Quantum in hoc negotio adhibuerit zelum, ostendit proclama in dicafterio universali anno 1656 publice propositum, quo omnes & singulos talium librorum possessores rogat, ut eosdem aut sibi pleno pretio vendant, aut si vendere nolint, exscribendos commodent, aut tandem ipsi, si id placeat, Regi dono dent. Nota est

(a) Vid. *Worm. Epist.* 137. 971. Conf. *Vitam Brynjolfi* a Dom. *Trebonio Jonæ*, in exequiis Brynjolfi recitatam, quæ præter ipsius Regis literas, dicit eum a Vilhelmo Langio, Epistolam Regis jussu scriptam accepisse, cujus sensus est, ut verisimile sit, Langium ut antiquum ejus amicum calcar ei addidisse; Fieri etiam potest quod ei a Rege mandatum fuerit, ut Brynjolfo hac de re scriberet.

est historia quanti ei confiterit Codex Flatejensis, quem primo, nec prece nec pretio adipisci potuit, usque dum ipse in Flatejam veniret, tum enim Jonas Torfi filius, codicis possessor, ei librum dono dedit, ille autem redhostimenti loco prædiolum quoddam emancipavit; Hanc cognominis, quod *Flatejensis* vocatur, rationem plurimi volunt. Sed non quod in Flateja scriptus aut concinnatus fuerit, cumque præter alia multa etiam contineret Annales ab Anno Mundi 3902 ad Annum Christi 1395, ideo & illi *Flatejensjës* vocantur (a).

§. 40.

Cum Rex gloriosissimus Fridericus Tertius omnigenæ eruditionis summus amator, redintegrata cum Svecis pace, & ordinatis post acceptum imperium Monarchicum regni Statibus & forma regiminis, quietem a summis laboribus nactus esset, Thormodum Torfæum libros historicos a Brynjolfo & aliis Regi transmissos ex Islandica in Danicam linguam transferre iussit (b), quod Torfæo ad conscribendum notissimum librum, quem *Seriem Regum Daniæ* insignivit, primam ansam præbuit, Torfæus autem suo officio se rite fungi non posse putavit, nisi uberiore Islandicorum auctorum copia instrueretur, quapropter ut in Islandiam hujus rei gratia ablegatus, & Regis præmunitus literis Brynjolfo Episcopo talium rerum peritissimo, & Magnatum Islandiæ facile primo, potissimum commendaretur, effecit (c); qui & Torfæum anno 1662 a Rege commendatum ambabus

-
- (a) Quam sententiam si non refutat, certe dubiam & minus certam reddere videtur Appendix *Vitæ Olai Tryggonis* Skalholti editæ 1689 pag. 336 inqviens: " hann var þá kóngr " er Flatejarbók var skrifut, þá var lidit frá hingatburd vors herra Jesu Christi " Mccclxxxvii ár. " Fateor hallucinari autorem hunc cum vocat Magnum Smeck, Magnum Bonum, eum enim (Magnum Erii filium) qui Seculo 14 vixit, cum Magno Olai filio qui Seculo 11 floruit, inepte confundit, sed cum hæc scripta sint longo tempore ante quam Jonas Torfi filius Codicem Flatejensem, jam in Bibliotheca Regia exstantem, Svenonio dono dederit, manifestum est librum inde suum non habere nomen, licet ne hinc indubitate sequatur codicem illum in Flateja compositum fuisse, sed quod scriptus fuerit 1387, & deinde vocatus *Codex Flatejensis*. Priorem sententiam diu fovimus, sed, cui jam accedamus, dubii hæremus.
- (b) Interpretis Regii charactere & officio omnium primus gaudebat *Thorarinus Erii*, Islandus, qui *vitam Halfdani Nigri Oplandorum Regis* in linguam Latinam transtulit. Edit. Hafn. 1658.
- (c) Vid. supra pag. 569 sequ.

ambabus excepit ulnis, eumque ore, opere, & consiliis, juvit, re libraria ex proprio suo penu & aliunde conquisita, ejusque vero usu, bene instructum a se dimisit; Hinc enim *Jöfraskinna*, *Gullinsskinna*, *Fagra skinna* & sexcenti alii codices, quibus Torfæus non tantum Regis, sed propriam quoque instruxit Bibliothecam. Nec abinde, quamdiu Rex Fridericus superfuit, Bibliothecam Regiam antiquis codicibus locupletare destitit.

§. 4I.

Studiis & lucubrationibus etsi deditus esset, ut maximæ continuæque expeditiones negotiorum & longa difficillimaque itinera, quæ latissimæ diœceseos Skalholtinæ visitationes requirunt, in plura sæpe studia valde ejus mentem distraherent (a), nunquam tamen a cura rei pecuniariæ, sive publicæ, sive privatæ, vacuus fuit, nec illam vel minimum damni pati voluit; Hinc anno 1648 cum Consul Havniensis Johannes Nansen & Batavus quidam Johannes Mumm, cum aliis confortibus, Regium, in ostio confluentis Hvitaæ, tractus Borgarfjord, capiendorum salmonum privilegium acquisiverant, quo accolis, inter quos fuerunt, tam cathedræ Skalholtinæ, quam ipsius Episcopi prædiorum conductores, non parum damni adferri videretur, nam fluvius Hvitaæ omnibus aliis tractus Borgfjordensis minoribus fluviis salmonum etiam feracibus commune præbet effluviū, adeo ut si ostium fluvii Hvitaæ retibus & cratibus cingatur, omnibus reliquorum fluviorum accolis piscandi facultas adimatur; hocce privilegium cum juri Civili & communi incolarum commodo adversari putaret, novo Regi id per supplicem libellum demonstravit, & privilegii abrogationem humiliter flagitavit. Alterum etiam eodem anno ejusdem

farinæ

(a) Credi ab ignotis vix potest quantum negotiorum diœcesis Skalholtina Episcopo exhibeat, præsertim mensibus æstivis, nam præter laboriosissimas ecclesiarum visitationes, & invia fere montium, paludum, tesquarum, mariumque, quandoque plusquam centenorum vel etiam 200 milliarium itinera, innumera occurrunt negotia, de quibus laboriosissimus Episcopus in Epistola ad Wormium conqueritur Epist. 970. Ideoque vocat suas observationes in *literaturam Wormii* non tantum *tumultuarias*, sed etiam *inter insanas negotiorum turbas carptim & vellicatim conceptas*. Et quid jam diceret, cum hodie Episcopi negotia & agenda duplo vel triplo plura facta sint; salarium vero tanto minus?

farinæ emisit supplicem libellum, pro impetranda in portum Grindavicensē navi mercatoria, quem ad modum hætenus post hominum memoriam solitum fuerat, usque ad annum 1640, quo Societas Mercatorum indultu Regio aliam sibi elegerat stationem, in magnum colonorum Grindavicensium & cathedræ Skalholtensis damnum, ad quam maxima pars tractus Grindavicensis pertinet; Cum itaque cathedra Skalholtensis summam piscaturæ in Grindavik exerceret, ejus & rei scholasticæ salutem in eo versari dixit, ni hac stationis navium mutatione piscatura labefactaretur: cumque audiret novum Regem lingvæ latinæ callentissimum esse, priorem librum latine scriptum ipsi Regi exhiberi cupivit, quod num factum fuerit, non liquet, id autem certum est, quod exauditionem nactus sit.

§. 42.

Propriæ œconomix præfecit viros spectatæ fidei & prudentiæ, vel etiam juvenes sibi, tam ingenii probitate, quam in gerendis rebus alacritate & dexteritate, notos, qui ipsius nutu & auspiciis opum Cathedralium & universæ œconomix procuratorem ageret, & vertente quovis anno ipsi omnium sibi concreditorum accuratam redderet rationem, cui subditi fuerunt œconomi villatici; nam amplas satis habuit villicationes, ad minimum quatuor, quæ domesticæ necessaria subministrabant. Domestica autem duos tales habuit procuratores, unum qui universæ rei cibariæ curam gereret, alterum vero (communiter *yferbrite* vocatur) qui operibus & operariis domesticis, uti & universæ suppellectili & utensiliis præesset, quod officium non nisi probatæ fidei viro concredidit; Omnium horum ipse supremus fuit inspector, ita ut quovis anno bis aut ter omnia inspiceret, & ad diem peremptorium rigidissimum ageret rationum exactorem, nam ut negligentiam pati non potuit, ita multo minus infidelitatem; Solertiam autem & industriam in rebus gerendis ut amavit, ita & large remuneravit, quo omnes suos domesticos ad fidelitatem animavit. Habebatur a plebe suis prædecessoribus fortunatior, quod ejus tempore nulla memorabilis pecoris strages inciderit, piscatura autem solito fuerit uberior, quod quidem in medio relinquimus. id vero certum est, quod brevi inter ditissimos patriæ cives numerari cæperit, & præter omnis generis mobiles divitias magnum etiam fundorum & prædiorum numerum suum fecerit, nec id mirum, cum nummis semper abundaret, & prædia
duplo

duplo carius quam reliqui emeret, unde quotquot sua abalienare placuit, illi prae omnibus ea obtulerunt.

§. 43.

Anno 1648 uxorem duxit Margaretam Halldori Nomophylacis, qui anno 1638 Skalholti obierat, & Halldoræ Jonæ filiam, quæ, ut ille fuit ex Ario Nomophylace Jonæ Aræsonii Holanorum Episcopi famosis-
simi abnepos, ita & illa ejusdem ex Biørno filio abneptis, pararium to-
tius rei agente Thorlaco Skulonio Episcopo Holano, adhuc enim horum
Episcoporum amicitia integerrima fuit. Post nuptias Brynjolfus socrum
cum tribus innuptis filiabus Skalholtum secum deduxit, hasque paulo post
splendide elocavit. Ipse autem ex Margareta septem suscepit liberos, 4
mares & 3 fæmellas, de quibus plura mox dicenda veniunt.

§. 44.

Qvæ huc usque diximus, Præfulem nostrum ut fortunæ filium
fistunt, reliqua autem non tam jucunde sapiunt (a), adversa tamen ma-
gis quam infortunia nominanda videntur, nisi quod liberorum infortunia
parentes haud levius angunt quam propriæ calamitates, in quorum nu-
mero fuit filiæ Episcopi casus, quæ omnibus naturæ bonis & donis cumu-
lata, & a patre ocelli instar amata, a præceptore Davide Halidori filio,
cui eam in bonis artibus informandam crediderat, constuprata fuit, quod
in & per se satis malum aliæ circumstantiæ scœdabant; Nam novem circiter
mensibus manifestum factum est, postquam a patre adacta (qui monente
quodam suo cliente aliquid suboluerat, de præceptoris perfidia & filiæ
infamia) more ejus sæculi se ab omni cum viris congressu puram esse so-
lenniter juraverat; accessit etiam quod idem ille David eodem tempore
ex infima ancilla gemellos suscepit, unde conclusit Præsul, hoc non ex ju-
venili

(a) Trebonius Jonas, Brynjolti ex fratre nepos & alumnus, tandemque filius adoptivus, in Oratione exsequiali ipsi dicta scribit: sic ut natus fuit festo exaltationis crucis, ita eum verum crucis filium fuisse, primamque ejus crucem memorat, quod in prima per quartam Orientalem Visitatione lapsus artus dexterae manus luxatus fuerit, qui casus eum integram septimanam detinuerit. Sed tales crucis in Islandia non sunt adeo insolitæ, quas etiam nōs aliquando, & quidem plus simplici vice, experti sumus.

venili fragilitate & impotente amore provenisse, quem condonari potuisse dixit, sed ex stolta & pecuaria libidine, ut & summo erga se suamque familiam contentu, quod filia sua unacum infima ancilla pro scorto usus fuisset; præterea paucis ante hebdomadibus a patre, Præposito Toparchiæ Arnesensis emerito, Commiister vocatus, & ab Episcopo, cui se per complures annos, quibus ei a manibus fuerat, haud vulgariter insinuaverat, forma enim, ut & tam animi quam corporis dotibus nemini fuit secundus, non sine publico tam donorum quam fidelitatis encomio sacris initiatus fuerat. Hoc domus suæ, ut ipse vocavit, irreparabile damnum, cum ei nunciaretur, non multum contristari visus est, sed postquam tacitus aliquamdiu confedisset, rupto silentio exclamavit: *Domestica mala majora sunt lacrymis* (a). Filia restitutionis diploma mox acquisivit, sacri enim ordinis viro eam nuptum dare constituit, sed illa ex mærore & animi angoribus contabescens, anno vertente, obdormivit, Davidis autem ne nomen tantum diu audire sustinuit, nec unquam ei reconciliari potuit, licet parentes & cognati omnibus suis prædiis illatam injuriam redimerent, quæ quidem accepit, sed mox in pios usus erogavit, tandem vero amicorum interventu, eatenus Davidi condonavit, ut restitutionem ad sacrum munus, si non ei acquireret, saltem non impediret; qui ab eo tempore ad decrepitam usque senectutem miseram sæpius vitam produxit.

§. 45.

Nec parvam ei creavit molestiam casus alterius Ragneidæ, ipsius neptis sed Trebonii Jonæ filia, quæ in Præfulis domo educabatur. Hanc forma ut & aliis dotibus conspicuam deperibant Loptus Josephi Pastor Cathedralis, & Jonas Sigurdi Nomophylacis filius, nondum rude scholastica donatus, qui circa idem tempus gravibus insomniis, raptibus spasmaticis aliisque minus usitatis symptomatibus affligi cœpit, sed tantummodo quotiescunque Skalholtum veniret, alibi autem agens, a talibus liber fuit, quod, quin artibus necromanticis procuratum esset, non dubitavit; Auctores, Jonæ rivalis Loptus Sacerdos, ut & ejus frater Skaptus, communiter habiti sunt, exciderant enim Sacerdoti verba quædam dubia &

(a) Verba sunt Psammeniti Ægyptiorum Regis, qui filium alligatum ad mortem duci, & filiam fervili habitu aquam haurientem videns, non flevit, sed amicorum quendam stipem rogare cernens, illacrymatus est, & dicto effato respondit.

& minas spirantia, a Jona etiam infimulabatur, 'quod sibi characteres quosdam tradidisset, antidoti loco usurpandos, qui levaminis nihil attulerunt, si non malum auxerunt, quos Skaptum sibi furripuisse putavit, siquidem ille sibi libellum restituerit, in quo servabantur; Ipsum autem Skaptum duos characteres (a) cervicali suo inseruisse infimulavit; A tanto crimine, quod illis temporibus plerumque capitale fuit, sacerdoti tandem post longas ambages, & aliquot, tam provincialis quam generalis Synodi sententias injunctum fuit, ut duodecimvirali semet iudicio purgaret, quod cum non posset, eum plerique, licet ipsum ab omni talium usu infontem esse sentirent, conscium tamen facti putarunt. Ultima itaque Synodus hac de re habita, eum ab officio depositum Seculari Magistratui tradere nolens, quod idem fere fuit, ac si eum flammis adjudicasset, de ejus officio, pœna & persona Regem appellandum esse censuit (b); quo ille audito iudicio, ad exteros abiit, & in Dania, Holsatia, Svecia, vagus, Sacerdotibus quibusdam vicariam operam præstando, miseram vitam produxit, usquedum post triginta annos in Islandiam remeavit, & vacans ob Sacerdotum penuriam Sacerdotium Cathedrale iterum adeptus est, Skalholti que octogenario major circa annum 1724 placide obdormiit (c); Jonas autem in mediis hisce turbis Ragneidam imprægnaverat, eamque demum post fata Episcopi uxorem duxit, eo enim vivo id minime impetrare potuit, ipsi enim imputabat quod sibi magnæ molestiæ, suæ familiæ & domui magnæ infamiæ causa extiterit, pessime enim ulsit pium senem Ragneidæ casus, qui nuper acceptum vulnus male coalitum refricuit, & multo pejus quod in sua domo & familia incantamenta exercerentur.

M m m m 3

§. 46.

-
- (a) Typus horum characterum exstat in Actis Synodalibus anni 1670. Uni eorum valde similem & fere eundem habemus in libello membranaceo 25 tales figuras cum explanatione & variis caremoniis & precationibus in quovis actu adhibendis, quæ accuratissime observandæ erant, nisi frustra operari vellet artifex.
- (b) Si ex rigore Edicti Regii dati 1617, ut & *Christ. IV. Recess.* cap. 28. coll. cum *LL. Island.* Præsul hic processisset, certe de Lopto actum fuisset, eos enim qui magicis characteribus uti fuisset convincebantur, rogus manebat, sed cum Nomophylax talia non postulare, & contentus esset miti victoria, Præsul solita lenitate usus est. Conf. supra pag. 517 sqq.
- (c) Vid. supra pag. 579.

§. 46.

Inter adversa etiam numerantur, tam reliquorum liberorum, quam acceptissimorum ministrorum fata & repentina mors, tres enim liberi ante susceptum baptismum extincti sunt, filius autem natus maximus probæ quidem indolis fuit, sed hebetioris ingenii quam patri valde placere posset, quem itaque sepositis studiis in Angliam ablegavit, ut saltem extra regnum peregrinando aliis indoctis præstaret, ubi in quintum annum manens Jarmouthi in Norfolkia 1666 mortuus est (a). Ex intimis amicis & officiosis repentina morte amisit Jonam Halldori, uxoris fratrem, & Titum Torfæum, utrumque toti Præfectum cathedrali œconomix, quorum ille in Fluvio Olvesaa, hic vero in rivo Reidnesos submersus fuit. Titus itidem Petri, qui post quam illi aliquamdiu a manibus fuerat, & ejus impensis Hafniæ literis operam dederat, factusque tandem Pastor Cathedralis, eodem modo in fluvio Bruaraa periit; Sed Gislurus Biarnii, quem etiam studiorum gratia Hafniæ sustentavit, ibidem mortuus est. Anno 1670 uxorem amisit, quam eodem die dominico, quo tres Ministerii Candidatos sacris initiavit, sepeliri curavit. Deinde anno 1673 nepotem ex filia undecim annos natum ab utroque avo & avia, cum propiorum hæredum consensu adoptatum, & filii loco acceptum, amisit, ut tandem solus omnibus suis superstes vixerit.

§. 47.

His fatigatus adversitatibus omni se publico onere & officii cura levare cupiens, anno 1673 Nomophylaces & Dicasterii Assesores consuluit, numne Cathedram Skalholtensem cum universis ad eam pertinentibus Mag. Theodoro Thorlacio, quem Rex sibi successorem misisset, tradere tutum sibi sentirent? Qui cum quæstionem affirmassent, ipsi significavit, ut anno 1674 solito mutationis habitaculorum tempore cathedrali

(a) Perperam apud PONTOPPIDANUM in Vita Brynjolfi Thorkelsonius asserit, ejus filium literarum causa in Angliam commigrasse, & si id fecisset, certe Jarmouthi non sedem fixisset, quod licet celebre fatis sit emporium, non tamen proprium Musarum domicilium; Epitaphium quod ei pater posuit, locum sibi postulat inter vestigia & monumenta Danorum extra Daniam, cuius tenor talis est:

*Halthoris Islandi cineres huncus Anglica serva,
Depositumque bona quandoque redde fide.*

dram accepturus, Skalholti se sisteret, a quo tempore non quidem simul & semel, sed paulatim ejus procuratori tradidit, primo templum Cathedralē cum omnibus suis ornamentis ac instrumentis. Ipsam deinde Cathedralē cum quibusvis ad eam spectantibus; Denique etiam villas & villificationes, & quæ ibidem habebat, excepta tantum villa & villificatione Skipholtensi, quam, & tractum qui dicitur Hreppa-Umbod, cujus annui canones tum temporis fuerunt 260 Imper. unacum quibusdam cathedralē ædibus & parte fundi domestici, quæ sibi retinuit; In eo autem quid sibi voluerit, quod plura successorī tradiderit, quam debuit, non facile intelligitur; siue quod Cathedralē opes & sortem in successorum damnum & gravamen iterum augere voluerit, cum ante (vide §. 17) talia in eorum commodum & levamen redemerit, nisi mutata sententia (fuit enim in quibusdam volubilis ingenii) eos hoc modo ulcisci voluerit, quod haud verisimile videtur? Quibusdam itaque verisimilius videtur, illum hæc ut depositum successorī ea conditione tradidisse, ut ea reposceret, quando-cunque indigeret, quæ sententia licet sit paullo verisimilior, suas tamen habet difficultates; sed quicquid sit, id tantum certum est, quod hæc res annis plus quinquaginta a morte ejus elapsis barbarum & dissensionum causa exstitit, duos enim libros confici, illisque inscribi curaverat: 1) Indicem omnium cathedralē villarum cum adjunctis vaccarum æquivalentis, aliisque eo pertinentibus. 2) Omnes, quæ exstabant, Cathedralē erogationes a tempore Gislai Episcopi ad suam usque ætatem. 3) Præsentem erogationem. 4) Universæ suæ procurationis, negotiationum, commerciorum huc pertinentium exemplum, cum suis rationibus & apochis; Alterum horum librorum successorī tradidit, in posterum apud Cathedralē asservandum, ut infallibile documentum Cathedralē possessionum exstaret. Alterum vero retinuit, sibi suisque hæredibus documento futurum, in quo statu templum & sedem Cathedralē cum suis possessionibus erogaverit.

§. 48.

Officium equidem non ita plane deposuit, ut quæ ei placuerit munia peragere, non liceret, sed ordinariam & sollicitam rerum ecclesiasticarum anno 1674 d. 30 Junii sub finem Synodi Generalis publice abdicavit, quo facto præsentibus Sacerdotibus, & sub eorum persona universæ Ecclesiæ Skalholtinæ, amantissimis verbis & gestibus valedixit, qui id non sine insigni affectu itidem reciprocant, indeque ut persona privata Skalholti

holhti vixit, nec ullis se negotiis publicis immiscuit, aut officii partes attigit nisi quod Dominica decima post Trinitatis Jonam Vigfusium Vice-Superintendentem Holanæ diœceseos constitutum ex speciali mandato Regio sacris initiavit, quæ cæremonia nunquam in Islandia antea administrata fuerat, & quod tribus festis principalibus concionem ex ambone solito more habuit, quarum ejus publicarum perorationum ultima festo Pentecostes prolata, talis cygneus cantus fuisse perhibetur, ut auditorum corda & conscientias plus solito tetigerit.

§. 49.

Amiſſis omnibus liberis nepotem ex filia Ragneida cum conſenſu legitimorum hæredum, adhibitis ex legum præſcripto antiquis cæremoniis, ſolenniter adoptavit, ſed ea conditione, ut quomodocunque fors caderet, hæreditas nunquam ad patrem aut ejus familiam tranſiret, ſed ſemper apud ſuam & pueri ſtirpem maternam maneret; Utque hæc immota ſemper eſſent, Regiam eorundem confirmationem procuravit; cum puerum bono & docili ingenio præditum eſſe innoteſceret, ut proprium filium amare cæpit, quantumque per ætatem licuit, artes liberales ei inculcare curavit, eo autem anno 1673 exſtincto, patrimonium, ſeu tantundem, quod a parentibus acceperat ad proximos hæredes reverti juſſit; Reliquarum autem opum hæredem ex aſſe ſcripſit fratris uterini filium, ſibi omnium cognatorum cariſſimum, Trebonium Jonæ, Præpoſitum Toparchiæ Arnæſenſis, præter quam quod amicis & cognatis quibusdam legavit, ut & ad pios uſus deſtinavit, qualia fuerunt: prædia *Reiner in Akranes*, cujus annuam mercedem deſtinavit viduæ cuidam, quæ tres haberet orphanos, uſquedum natu minimus 16 annos haberet. Sed prædia *Dvergafœin* & *As in Fellum*, utrumque intra Toparchiam Muleſem ſita, templorum ibidem ſitorum Miniſtris in perpetuum habitaculum conſtituit; quæ licet non a Davide aut ejus familia ob factam ſibi ſuæque domui ignominiam & injuriam accepiſſet, ejusdem tamen æquivalens pretium fuerunt, ut votum hoc modo fideliter impleret, ne hoc iniquitatis pretium ſuis inferretur oculis. Bibliothecam univerſam (a),
exceptis

(a) Omnes ſuos libros notavit geminata Litera *L*, quod *loricatum lupum* ſignificat, ita enim nomen ſuum ſonare dixit, quod ex voce *Brynja*, lorica, & *Ulfur*, lupus, compoſitum eſt.
Sed

exceptis tantum libris Islandicis, anno 1674 recens nato Proprætoris Johannis Klein filio legavit, Islandicos autem amicissimis matronis Helgæ Magni filiæ & Sigridæ Halldoris filiæ dedit, & præterea multis multa, quæ omnia enumerare tam longum quam tædiosum foret.

§. 50.

Regnans quoddam vitium, quantum nobis innotuit, nemo fide dignus ei unquam objecit, nam multa magno conatu & impensis inchoare, sed ad umbilicum ducta aut deferere aut destruere, & quæ primo magnopere placuerunt, brevi fastidire gentilitium ei fuit, nec nisi in ipsius negotiis privatis se exserere visum est (a). In reliquis enim, seu rebus ad officium pertinentibus, promissis servandis, & amicitia colenda, gravis, constans, fidus, & semper idem fuit, in conversatione humanus & amabilis, munificus præterea & hospitalis, alienorum non appetens. Sed siquid appeteret, duplo vel triplo remuneravit pretio, tantæ apud suos & plurimos cœtaneorum auctoritatis, ut quæque aut faceret, aut diceret, quasi *αυτος εφη*, aut ex tripode dicta haberentur. Si contingeret ut famulorum

Sed in subscriptionibus Actorum & Codicillorum scripsit *Brynjolfur SS.R.* ubi quidam adjectum *R.* putant significare *Ragneidam*, quasi legi voluerit *Brynjolfus Sveni & Ragneidæ filius*, matrem enim valde dilexit, ei que non minus quam patri tribuit. Alii autem per *R.* intelligi volunt *Ruffus*, sed quicquid de hac re statuitur, perinde erit.

- (a) Huc referunt; α) Quod plurima amæna prædia, quæ magno pretio sibi comparaverat intra tractu Borgarfjordenfi, utpote in Islandiæ meditullio sita, quibus diu præ omnibus suis fortunis delectabatur, tandem ita fastidire cœpit, ut omnia parvo pretio vendiderit, alia autem intra Toparchiam Muleensem in extremo Islandiæ angulo sita cœmerit, quo hæredibus magnum adtulit incommodum. β) Quod deserta quædam ruscula, quæ fuerunt: *Grund in Skoradal*, *Grafarhöll in Grimsnesi*, & *Jadar in Hreppum*, magno molimine & impensis, non modo ædificavit, sed magnopere ornavit, mox autem reliquit & corrumpi sivit. γ) Bibliothecam exquisitè compactam peregrinis involucribus totam privavit, & Islandico more indui curavit, quasi id genus compacturæ durabilis & a murum arrosionibus tutius esset. δ) Argenteam supellestem, quæ quotidiè utebatur (cum cochlear quoddam casu aliquo damnum accepisse videret) ab Islandicis fabris consilari, & nova, multo crassiora, ex massa confici curavit cochlearia, non sine suspitione, quod aliquid vilioris metalli pro argento receperit. Hæc, aliæque id genus, quæ mente conceperat, dissuaderi non juvabat, licet in aliis gravioribus negotiis amicorum consilia non contemneret.

famulorum qvendam ira commotus, durius tractaret, id multis modis compensavit. Statura ei corporis plusqvam iusta, sed virilis & compacta, valetudine plerumqve utebatur prospera, robustus etiam & laborum tolerans. Facies fuit candida & variolata, cæsaries & barba sanguineo colore, qvarum illa non infra auriculas pertigit, hæc autem per totum pectus ad axilia usqve diffundebatur (a); Capite & manu titubabat, qvod cum ingravescente ætate ita augebatur, ut ultimis annis multum scribere non posset. Victu & vestitu utebatur simplici aut frugali, ad antiquum Islandicum modum accommodato. In summa: In omnibus tam verbis & factis qvam gestibus & conversatione ita popularis fuit, ut nihil illo popularius, nisi cum fastuosis & vana ostentatione turgidis res esset, qvos egregie convincere & deprimere novit, semper tamen cum decenti gravitate, adeo, ut fuerit serius sine austeritate, blandus sine adulatione, fidus sine fuco, & pius sine ostentatione.

§. 51.

Sæpius amicis dixerat, si non septuagesimo ætatis anno discederet, se ad decrepitam victurum fore senectutem, neminemqve morienti adfuturum. Accidit autem, ut qvidam eorum anno 1674, paulo anteqvam ægrotare cepit, hoc in memoriam revocaret, dicens eum jam septuagesimum ætatis vivere annum, & sanum sospitemqve agere, multum itaqve vitæ adhuc restare; Cui respondit; *Venerunt Idus, sed nondum transierunt* (b). Et paulo post circa solstitium æstivale humoribus scorbuticis, præsertim qva membra dexteriora manum & pedem cum torpore & virium cessatione tentari cepit, ita tamen, ut aliquamdiu, & domo egredi, & templum pro solito more frequentare posset; paulatim tamen hæc mala sic invaluerunt, ut nec e lecto surgere, nec Medicorum in Islandia tunc coryphæus Thorkillus Arngrimi filius irrepens malum ex artis præceptis convincere posset, qvod ut instantis mortis indubium nuncium ipse Episcopus accepit, & Dominica 9 post Trinitatis festum, quæ tum in 31 Julii

(a) Ingens hæc & rubra barba magnum ejus nativæ gravitati momentum adferre videbatur, ita ut juniores & imbecilles ejus tantum aspectu trepidarent. Hinc multi ejus exemplo barbam qvam maximam habere non parvi æstimabant.

(b) Dictum est Spurinnæ Mathematici ad Julium Cæsarem, cum ejus prophetiam irrideret, ut refert *SVETONIUS* in *vita Cæsaris*, sed non inepte hic ab Episcopo usurpatum.

Julii incidit, sacri epuli particeps factus, se ad felicem emigrationem jugiter præparavit, assidue colloquia miscens cum Pastore Cathedrali Domino Enaro Einario, cui se nullum conscientię scrupulum sentire dixit, quin paratus esset, quandocunque Deo se evocare placeret: cum vero unum circiter mensem langvore magis, quam morbi dolore affectus decubisset, die 4 Augusti melius habere videbatur, quare sacerdos, totam noctem cum eo colloquens lecto assedit, cum vero ille sub auroram discessisset, Præful somno se aptans famulo dixit, ut etiam paululum dormiturus abiret, & certo tempore rediret, qui, cum ut mandatum erat, reverteretur, vidit eum in lecto semet vertisse, sed jam exanimatum esse, quod factum est die 5 Augusti (a), anno ætatis 70 fere exacto, officii 36; sepultus est in cœmeterio (b) sine cippo & epitaphio. Concionem funebrem in dictum Salvatoris *Joh. 6. v. 37.* habente Præposito Trebonio Jonæ, prout ipse antea hæc omnia constituerat.

§. 52.

Integro a morte Brynjolfi elapso anno, ut adulationi jam nullus locus esset, postulante Trebonio Jonæ, ejus hærede & ex fratre nepote, Episcopus cum universis Synodi generalis assessoribus, numero 12, testimonium Brynjolfo dederunt, in actis Synodalibus ejusdem anni existens, in quo fatentur eum per 35 annos præstitisse laudabilem & virtutibus coruscantem Skalholtinæ dioceseos Episcopum, qui Ecclesiam laudabili cura & gravitate rexit, seqve tam publice quam privatim erga omnes & singulos

N n n 2

gulos

-
- (a) Hic annotat *Trebonius Jonas* diem emortualem fuisse Episcopi 5 Augusti, qui quondam consecratus fuerit Sancto Martyri Olvaldo Anglorum Regi, quod sibi quid velit non intelligo, cum de ejus martyrio nihil constet, sed in prælio perisse perhibeatur. In eo etiam aliquid prodigii quærit, quod quam primum funus & exequiæ euntes in conspectum templi venerunt, binæ campanæ uno momento eorum versus ab imo ad supremum ruptæ fuerint.
- (b) Mag. *Thorkelsonius* apud PONTOPPIDANUM in Vita Brynjolfi dicit: *Wolte er nicht bey seinen vorweseſen im Chor der Kirche — begraben seyn*, quasi omnes ejus prædecessores in Choro seu adyto sepulti sint, cum ne unus Episcoporum Lutherani religioni addictorum ibi sit sepultus, sed in medio templo. Similiter nescio unde habuerit, quod inventaria templi & ædes Cathedralæ 400 Imper. pretio auxerit; Tandemque quod dicit eum *einige*, seu aliquot annos ut emeritum vixisse, cum unus tantum annus fuerit.

gulos ita gesserit, ut optimum decet Episcopum, gloriam Dei, animarum salutem, diœceseos Skalholtinæ & totius Islandiæ emolumentum, ubiqve tanto magis sectantem & promoventem, qvanto aliis doctrina, experientia, gravitate & auctoritate præstiterit; qvæ se non suo tantum, sed omnium & singulorum diœceseos Sacerdotum & civium nomine fateri scribunt, cum neminem de hoc viro, nisi qvod laudabile est, vere dicere posse certe sciant; Eodem anno a Dicasterio universali simile exhibitum fuisse testimonium auditu qvidem percepimus, sed oculis non lustravimus.

Litr. A.

Patere me Nobilissime & Magnifice Domine tantisper gravissimis negotiis & occupationibus tuis interpellare, dum tenuitatis atqve humanitatis meæ apud Te, judicem prudentissimum, causam ago, qvem nonnulli in patria homines ad subeundum ingens sacri ministerii onus sollicitantes, supra qvam par est, aggravarunt, & nisi Tuo auxilio & auctoritate intercesseris, humeros imbecilles opprimunt, proinde qvod restat unicum, egenis rebus; ad Tuam, Vir generose, humanitatem atqve æqvitatem, velut ad Divorum aras olim gravati rei solebant, confugio, suppliciter comprecatus, velis ad hominum istorum, qvi me contra civium jus, liberum hominem in servitutem trahere conantur, (vi) vindicare, cui me omni ratione imparem esse, modo nunc edocebo, ut, si a me Tibi supplice molem istam submoveas, non solum clementer & benigne, sed juste etiam & ex lege fecisse videaris. Sacri ministerii sanctissimam & veneratione sua pene tremendam gravitatem persequi nulla exigit apud Te necessitas, qvi omnia ista diligentius expendis multo, qvam ego trivialis & gregarius homo leviculo libello concipere possim, tantum in præsentia proferam, qvud proxima ætate in patria excusarim & adhuc etiam opponam, qvo minus arduum illud munus, cui obeundo postulabar, suscipere audeam, illud unico verbo, & velut numero nunc dico sustinendo non sum. Principio qvia requirit illa provincia virum, qvi in sacerdotale ordine multum diuqve sit cum laude versatus, cujus non solum in doctrina sacrosancta perspecta sit accuratio, verum etiam insigni pietate vitæ, probitate morum, officii fide, tentationum periculis, laudata, approbata, & velut contestata sit gravitatis constantiæ & integritatis fama, qvi perinde, cum tacet, exemplo, atqve cum docet ac loquitur, præceptis, varios & diversos

versos auditores condoceriat; quæ universa nisi longo usu, doctrina, experientia, assiduis precibus, feris annis, minime comparantur, ad hoc exemplar, cum meam juventutem, aut verius infantiam confero, Deus bone! quam aliter sues olent, aliter catuli! citius vespertilionum oculi meridianum solem, quam ego hanc contentionem sustineo, nam, ut quod verum est, fatear, si quid hætenus in bonas literas studii aut operis impendi (quod quam sit exiguum, ipse quotidie cum dolore sentio) siquid tamen illud est, artibus magis dicendi & differendi, utrique lingvæ, Historiæ, Philosophiæ & Poëticæ, hoc est rei cuius leviori, quam S. S. Theologiæ datum fuisse non dissimulabo, a cujus augusta Majestate & arcana sublimitate parum abest, quin tacito quodam sensu refugerim, satis videlicet arbitratus, si velut centro & circulo, ita biblica lectione solum aut simpliciter me continerem, & eam ipsam ad vitæ potius emendationem, quam subtiliorem & scrupulosam inquisitionem destinarem ac dirigerem, itaque studio Theologico nunquam me totum sic addixi, ut in illa professione, sane quam amplissima, juvenilis saltem operæ pretium ponerem, quod ut dixi, ingenium alio provocaret: nec tamen adeo incuriosum aut negligentem propriæ salutis studii esse me, quin pro meo modo, hoc est ruditer & crassa Minerva, parari cupiverim ad reddendam rationem, illius, quæ in me est, spei, cuius postulanti, juxta salutare D. Petri monitum; illud heic duntaxat urgeo, subfellia Theologorum, adhuc non pulpita, a me, aut cathedras teri, quod in illa facultate indoctum agere discipulum, quam intempestivum doctorem minore cum periculo junctum semper censuerim. Jam vero quantum requiratur in turbis & fluctu periculorum undique imminentium, cum in perferendo patientiæ tantum non stupidæ atque asininæ, tam in declinando dexteritatis cujusdam divinæ, tum in componendo gravitatis, notius est, quam ut per me liquefcere possit. Argum esse oporteat, non hominem, qui oculos ad illa inconnivos teneat, qui non uspiam dormitet, qui perdius atque pernox ad infinitos, qui passim, etiam unde minime sperantur, casus oboriuntur, excubet, qui tamen, nisi mature occurras & sæpius occupes, in tragædias non raro erumpunt tristissimas. Hic illum ego, qui quod in omnia mentis aciem intendat Superintendens, dicitur non solum Argum centoculum, sed divinum etiam Oedipum esse jubeo, nisi, rem omnium gravissimam, publicam animarum salutem, cæco fortunæ arbitrio submittere malit; Jam vero si quis vel maxime omnibus caverit (quod tamen ipsum quam

non sit, humanæ virtutis liquidum est) non est tamen unquam cautum satis, nisi ad clavum Deus Optimus Maximus admiranda quadam &, supra quam dici possit, præsentē sapientia conatus gubernans, sedeat; Sine hac Numinis provida cura, nihilo plus humana consilia, industria, sollicitudo promoverint, quam si pugno concludere vastitatem oceani coneris, quantum vero ad hanc tantam cum Deo, velut familiaritatem, studii & pietatis adesse necesse sit, nec ego, nec fortasse mei similis alter facile dixerimus. Hæc omnia, Mæcenas, quoties pro eo ac possum considero, similiter affici mihi videor, ac dicuntur illi qui montes altissimos & præruptos imprudenter ascendunt, ut enim isti præcipitia vitæ salutiqve exitium minitantiæ vel ut Panico terrore attoniti exhorrescunt, & vertigine correpti omnia in circuitu commoveri putant; Haud secus altitudinem officii hujus perpendens (quod ni subinde faciem, jure bipedum nequissimus audiam) cum stationis difficultatem, lapsus facilitatem, ruinæ periculum cogito, necesse est animo decidere, & studia mentis admiratione circumfundi, ignorantem, quod hominibus istis in mentem venerit, qui me juvenem & non dico ullius gravioris muneris ac officii, sed ipsius adeo communis vitæ imperitum, ad hanc duram & arduam provinciam capiundam vocaverunt, enimvero opinionem nescio, quam frustra susceperunt, quam præstare ego certe non possum, an ad rationem administrationis diligenter satis non expenderunt? ipsi nimirum semet explicabunt quicquid horum in causa fuerit, nisi ego Tua auctoritate evasero, in me cudet faba. Denique accedit quod qui hanc spartam nactus ornare vult, juris utriusque, sacri dico & civilis, consultissimus existat, necesse est, quando quidem nunquam non occurrunt laquei ac nodi plusquam Gordii, quorum solutio a Superintendente expectatur, verum gratis, absque juris divini & humani exquisita cognitione si sit, quando imperitum illum & personatum judicem ad quemvis culmum cespitare atque impingere oportet, occupatum alioquin inter veteratores advocatos, qui polypo quovis aut chamæleonte facilius colores mutant, heic si vel offendas paulum aut ungulam transversum divertas, præterquam quod risus & ludibrium circo & caveæ debetur, actum porro, etiam si recte sententia feratur, de auctoritate fuerit, altius enim delicta hominum, in magistratu præsertim constitutorum, quam recte facta penetrare semper amant. Porro quid ego privatus & intra pulverem & umbram scholasticorum parietum educatus in turbis negotiorum & tumultu strepituque forensium controversiarum valeam

valeam, facile Tua sapientia æstimabit; Illa sunt & in eandem sententiam plura, quæ me Tuæ Magnificentia & eadem pro me intercedente Serenissimo Regi excusatum ire confido, quandoquidem nihil ab æquitate alienum postulare judicabor. Si a Tua Magnificentia precibus suppliciter contendendum velis, me liberum hominem in libertatem vindicare, ac vim defendere, gentilium meorum, qui manum injicere contra jus qvirilium, & in servitutem redigere non verentur; Itaque submisit Te oratum venio, velis Serenissimo Regi svasor auctorque esse, ut hanc personam in alium quendam transferat, qui eandem melius rectiusque gerat. Feceris hoc nomine rem, non solum perpetua devotione & gratia immortalis mihi celebrandam, sed etiam Tua sapientia justitiaque dignissimam, & reipublicæ, cui hac ratione optime consulis, ipsique adeo Ecclesiæ, in Islandiæ illa parte, scholæque satis afflictæ salutarem. Sunt enim in quos hoc munus multo rectius digniusque derivetur, qui patriis Ecclesiis magna sua cum laude serviunt, horum nemo est, qui jubente Clementissimo Rege non sit minus illud obiturus, quominus penuriam bonorum virorum prætereundum quæant illi, qui meam vocationem tam obstinate urserunt, quos tamen omnes memoria non teneo, quod tertium decimum annum in hac terra substiteram, si tamen certum aliquem designare fas est, Dominum Theodorum Jonæ filium, Pastorem Hytardalensem in Islandia occidentali, probe novi, qui in sacro officio annis plus minus decem sua tam cum laude, quam commissi gregis commodo versatus fuerat, eruditionis & ingenii nomine suorum æqualium vel ipse primus, vel certe inter primos, famæ præterea integritate & morum innocentia, quantum liquet, bonis commendabilis, is ipse, vel alter probi commatis pastor, de quo Tua Gravitas facili negotio censuram feret, si modo per Te Regi Serenissimo commendetur, partes & officium boni pastoris faciet & tuebitur, videlicet in hoc sacro certamine haud paullo adultior & per omnia magis periclitatus, quam ego longo tempore fore vel sperare me audeam, qui prima stipendia nondum feci, hanc enim insuetudinem & juventutem meam identidem inculcare me D. Paulus 1 *Tim.* 3. v. 22. graviter instigat. Ad extremum (ne Tuam Magnificentiam sine fronte obtundam) omni debita submissione tam hunc supplicem libellum, quam adversæ partis contrarium postulantes alios ad gravissimum judicii Tui tribunal sisto, cognitionem omnem Tuæ æquitati permittens, & quam devotissime deferens, ipse interim Tuam decretoriam sententiam, velut oraculum præstolabor, paratus

tus quidem ad illa, quæ jubes & injungis capeffendum & pro viribus transigendum, interea loci veniam lenitudini cunctationique meæ humiliter postulo, quod nec ipse Coldingam adhuc potuerim proficisci, nec prius negotium meum procurare, fiducia etenim nunquam satis laudatæ humanitatis bonitatisque Tuæ subsistentem in hoc loco, & quod fieri vix expectantem detinet, quia suffultus etiam nunc spem foveo, meam causam Tibi non improbari, nec levissima causa, quod hanc epistolam, quam ipse venire maluerim, est illa, quod hanc sciam non erubescere, sed omnia quæ in animo haberem, liberius & confidentius expromere, quam si ipse coram verbis Tuam auctoritatem appellassem. Nunc Te demum illud humiliter peto (vide quam sit egestas petitionum ferax) ut cum Tua intercessione, quod, tam loquaciter egi, obtineo, ne non improba, ut spero, hæc, sed honesta recusatio nimium infamis mihi aut damnosa evadat; neque enim forsan deerunt homines, qui cum privatum, & sine officio intelligunt esse me, commissio vel crimine aliquo factum calumnientur; tum damni satis abunde modo nunc datum est, primo temporis, quod rectius alibi atque aliis studiis impensum esset, illud interea dum in hac fluctuatione incertus hæsito, nunquam revocabile redit; Deinde sumtuum & expensarum, quas in his hybernis meis nihilo minores facio, quam ubi gentium exterarum commorarer, has vero expensas ex fortunis propriis, jam pridem attritis, alioqui nunquam lautis, profundere cogor, adde quod de amittendo stipendio Roskildensi, non leve est vel periculum vel metus; Si quidem per incidentem necessitatem distineor, quominus ex constituto peregrinationem, uti receperam, suscipere queam. Horum utriusque Tua Magnificencia facile occurrere potest, vel mortalium nemo alter; Obtrectatores quidem favore Tuo, ad quem nullum nisi virtutis honestatisque studiosum admitti sciunt, confutabis, omnesque fufurronum rumusculos vel tacita voluntate mutos & elingves reddes; Sed vero dispendio facto, promotione ad honestum stipendium aliquid subvenies, & eadem opera honestos proficiendi conatus, tot jam annos cum novercante fortuna, parum feliciter colluctatos, velut altera vita & anima donatos excitabis, vir ad juvandum supplices a natura factus, aut Reipublicæ divinitus potius missus, non etenim permittes, sat scio, modestam paupertatem mihi fraudi esse. Deus Optimus Maximus cui hanc rem universam tota mente committo, captis omnibus nostris ad nominis sanctissimi sui gloriam, Ecclesiæ commodum & propriam salutem utatur, quicquid autem

a nobis non huic fini destinatum suscipitur, clementer avertat, impediat, eventusque destituat. Hujus divinæ protectioni Te, Vir vere generose, cum familia nobilissima & quibus ut bene sit exoptas, ex intimo animo commendo. Hafniæ 3 Calend. Novembris Anno 1638.

Tuæ Magnificentiæ devotissimus Cuius,

Litr. B.

(a) Anno 1645 3 Junii a Vælugerde i Flóa voru þessir Kiennemenn til Dóms nefndir af Biskupenum Mag. Brynjólfe Sveinsýne: Síra Halldór Dadafon, Prófastur í Arnesi Sýslu, Síra Finnur Jónsson Kyrkiuprestur Dómkirkjunnar í Skálholte, Síra Jón Dadafon, Síra Hallur Arnason, Síra Jóseph Loptson, Síra Gottscalc Oddson, Síra Jón Jónsson, Síra Jón Gunnlaugson, Síra Salomon Jónsson, Síra Sigurdur Jónsson, Síra Jón Erlendsson, Síra Alfur Jónsson, Síra Guðmundur Biarnason, Prestar Skálholts Biskupsdómes, um það mál er frammkom oc Biskupenn bar under dóm, hvert Prestarnir í Stigtenu være skylduger efter Guds Ordi, Kóngel Majsts. Ordinantiu, oc Kyrkiu Lögum, eda öðrum Kónglegum Mandatis oc Bísalningum uppá Clericiet, útgefnum hingat í Land, efter Undervaldsmanna, fierdeiles Syflumanna, oc þeirra Umbodsmanna Bodunum oc Citatium, á veralldeg þing oc Stefnur ad koma eda þeim dómum, er þar í þessháttar málum gánga, siu skylduger ad hlýða í hverskyns málum, er þeir vilia þá boda, jafnvel þeim sem siál Ordinatian, setur fyrir Biskup oc Liensmann oc Prófast, á medan þeir halida Prestlegu

(a) Anno 1645 die 3 Junii, Vælugardi in tractu Flóa, hi sacerdotes: Hallthor Davidis, Præpositus Toparchiæ Arnesensis, Finus Jonæ, Pastor Cathedralis Skálholtehsis, Jonas Davidis, Hallus Arnæ, Josephus Lopti, Gottschalcus Oddi, Jonas Jonæ, Jonas Gunnlaugi, Salomon Jonæ, Sigurdus Jonæ, Jonas Erlendi, Alfus Jonæ, Guðmundus Biarni, diocesis Skálholtenfis sacerdotes; ab Episcopo Mag. Brynjólfo Svenonio ad decernendum de causa ibidem ventilata & ab Episcopo sententiæ judicium commissâ denominati sunt, num scilicet dioceseos sacerdotes ex verbo Dei, Regiæ Majestatis Ordinatione, aut legibus ecclesiasticis, aliisve Regiis mandatis & edictis, hujus terræ clero imperatis, ex magistratuum inferiorum dicis & nunciis, conventus & fora politicos frequentare, aut eorum sententias in similibus argumenti causis latas observare, vel in cujusvis generis causa horum jussis obsequi teneantur, in iis etiam, quas ipsa Ordinatio ad Episcopum, Satrapam & Præpositum remittit, quamdiu scilicet clerici officio sacerdotali

Preftlegu Embætte meiga Ordinantíunnar Fríheita nióta, ad undanteknum þeim málum sem Ordinantian síálf skipar í Lögriettu.

Athugudum vier fyrft Guds Ord, sem ad þessu mále hníge, oc nú á þessum stuttum tíma, vard fyrir: Sierdeiles ord *S. Páls til Rom. 13* Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερέχουσιν υποτασσέτω. hvad á Látinu útlagdest so: *Omnis anima potestatibus superantibus subjicitor*; Enn á Norrænu so: *Oll önd underfskipeft yferhafande Völdum*. Hvör ord offt virdtest af síálfre meiningu þýða þau er hinn *H. Petur* ummtalar í fyrra brette oc 2 Cap. Ὑποτάγητε τῷ πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι; Hvad er á Latinu: *Subordinemini igitur omni humanæ creationi propter Dominum, sive Regi ut superanti*. Enn á Norrænu so: *Skiyeft þvi under allre mannlegre Skapan, vegna Drottens, hvert er Kóngenum, sem yferhafanda*. Framar stendur í næstfylgiande Verse so: Εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι' αὐτὰς πέμπομένοις; Þad er: *sive præsidibus, prætoribus* (þvi med þessu orde ἡγεμῶν útleqst bæde *Dux exercitus, & Præses Imperatorius vel Regius & Prætor qualis Romanorum*, sem síá má af Nýa Testamentenu þar Pilatus verdur so kalladur, sem var Liensmadur í Gydinga lande, oc af *Plutarcho, Pobilio, Dionysio &c*) *ut ab eo missis*. Enn á Norrænu, *eda Hyrdstíórunum sem af hönum sendum*. Virduft ofs þessar tvær greiner hlýða uppá hærre yfervöld, einkum Kóngl. Majst. oc af hönum útfendann Liensmann, hveriar hvertveggiu Háyfervallds Persónur vær med skyllugre Hlýðne oc virdingu medkennum,

sacerdotali gaudent, & privilegiis Ordinationis illis frui licet, exceptis tamen istis causis, quas ipsa Ordinatio ad dicasterium universale remittit.

Primo verbum divinum de hac re agens observantes, hoc temporis momento inprimis incidimus in verba S. Pauli ad Rom. 13. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερέχουσιν υποτασσέτω, quod Latine sonat: *Omnis anima potestatibus superantibus subjicitor*. Quæ verba quoad sensum eadem esse nobis videbuntur ac illa Sancti Petri I Epist. 2. Ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον. εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι. id est Latine: *Subordinemini igitur omni humanæ creationi propter Dominum, sive Regi ut superanti*. Præterea in verbu proxime sequenti: Εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτὰς πέμπομένοις; id est: *Sive præsidibus, vel prætoribus* (Hac enim voce ἡγεμῶν denotatur & *Dux exercitus & Præses Imperatorius vel Regius, & Prætor, qualis Romanorum*, ut ex Novo Testamento apparet, in quo Pilatus Præses Judææ ita appellatur; similiter & ex *Plutarcho, Pobilio, Dionysio, &c.*) *ut ab eo missis*. Hæc duo commata in Magistratus superiores quadare nobis videbantur, in Regiam scil. Majestatem & ab ea missum Satrapam, qui uterque Magistratus eminens est, cui debitum obsequium & venerationem nos debere fatemur,

kennum, viliande efter frekasta megne í öllu Christelegu med Undergefne hlýða. Framar kunnum vier ecke í Guds orde neitt sierlegt uppá vort veralldlegt yfervalld ad finna, sem hier ad drage, utan so miked sem andlegt valld snerter í *S. Páls* Pistlum, sierdeiles til *Timotheum* & *Titum* fyrstu Kyrkiunnar Biskupa. Þar seiger Postulenn i Sendebrefe 5 Cap. *Móte Ölldunge tak ej vid ákieru, utan vid tvo edur þría Votta; Oc þar fyrer ad þessu athugudu, yferfáum vier Ordinantiauna, oc stendur þar so: Hvör sem hefur einhverium Preste edur Diákna nockud til ad tala fyrer eitthvert andlegt Mál, þá skal hann tala bönum til fyrir Hierads Prófastenum, ellegar fyrer Biskupenum í vors Liensmanns Náveru, í hveriu Stigte sem það er, sem sierhver hefur befallning yfer. Kunne þeir ecke þar ad forlikast, edur skiliast þar ad med Lögum oc Riette, þá meiga þeir stefna þeim fyrer Össíálfa. Sie það fyrer Gialld edur adrar þvilikar Saker, ad einn Bónde hefur nockrum Preste til ad tala med riettu, þá skal hann tala bönum til fyrir Hierads Prófastenum í því Hierade, sem hann býr, oc Hierads Prófasturenn skal vera pligtugur til ad biálpa Bóndanum strax so miked sem riett er, yfer þeim sama Prestmanne, so framt sem Presturenn vill ecke láta Bóndann klaga sig á þinge; Hvad ofs skilst Hans Majst sierdeiles þann Tilgáng hafa, ad ía Prestur sem ej vill nægiast med rettelegann Prófasts dóm, edur úrskurd á greindu mále, giörer sig med Öþacklätenu í það sinn óverdugann Kóngl. Majsts Friheita, sovellsem med óhlydnenne móte því yfervallde er Kóngl.*

O o o o 2

Nád

fatemur, eique pro omnibus nostris viribus in omnibus nomine christiano dignis submisisse obediemus. Plura huc spectantia, & quæ de magistratu nostro politico in specie agant, in verbo divino non observavimus, nisi quod clericos tangit ex Sancti Pauli epistolis, ad Timotheum imprimis & Titum primos ecclesiæ Episcopos; Ita enim Apostolus in 1 Epist. 5 cap. *Inimulationem contra Seniores ne suscipias, nisi duorum vel trium testimonio.* Quibus perpenis Ordinationem animadvertimus, quæ ita habet: *Quicumque contra sacerdotem aliquem vel diaconum in causa aliqua ecclesiastica actionem instituere velit, eam coram Præposito loci, vel coram Episcopo, præsentem nostro ejusdem dioceseos Præfecto, instituat.* Si tum inter eos transigi, & lis eorum jure secari vel componi nequeat, integrum iis esset ad Nos ipsos provocare. Quod si causa ad alienum aut similia concernat, in qua colono actio contra sacerdotem jure competat, eam coram Præposito loci, intra terminos ditionis, in qua reus habitat, instituito, Præpositus autem colono in jure suo persequendo contra sacerdotem auxilium præstato, si modo sacerdos actionem in foro a colono contra se instituendam nolit. Quibus Regiæ Majestatis verbis hunc subesse sensum autumamus, sacerdotem, qui iusta Præpositi sententia & decisione acquiescere noluerit, ea ingratitude & in constitutum a Regia Gratia magistratum contumacia,

Nád hann með bígáfað hefur. Ef það er fyrer önnur veraldleg mál, so sem um Förd, Akur edur Einge, þá skal hann tala bönum til fyrer Lögregtunne, oc á Lögþinge. Þessa Gjalldök skilium vier um allt það Peningum oc Skulldaskiptum vidkemur. Item finnum vier í Ordinantionne ad þar Prestar dreifa sig ofmiög vid verdsleg mál, ad skrifa Stefnur, Próf, oc aunnur Bref, edur önnur Skiöl um veraldleg Málaferli, sem þeim bære ej neitt med ad bifa, heildur ad lifa med Spekt oc Ró, under vernd þeirra yfervallds, þá stendur, ad fá Prestur skule af Liensmannenum edur Biskupenum, setiast til rietta, oc ad sídustu med öllu affetiaft. Item sídar um Superintendentes þar þeim er fyrerfett ad láta sig ej merkia af nockruum lastsamlegum svallarakap: Hverier sem láta sig hiermed merkia, oc það verður openberlega bevisad uppá þá, oc þeir vilia ecke leidrietta sig, nær þeir eru einusumme eda tvísvar áminnter, þá skal Kóngl. Majst bafa sinn Rett til þeirra, efter það þeir eru affetter, eins oc til nockra annara, sem þvilikt giöra, so sem yfervallded skal eirnen bafa sinn Ríett móte öðrum Kyrkiunnar þenurum oc Skóla þenurum nær þeir eru fyrer nockurn Stórlaust eda Glep setter af Embettenu, ellegar verda samvreynder ad nockru óbótaverke; fyrer hveria Gud vardveite alla sína þenara. Þessháttar ord oc önnur þvilik standa vída í Ordinantionne, um Liensmanns oc Superintendentem í þessháttar Efnum, sem oc um Biskupanna Inspektion á Predikurunum, ad Prestarner med þeirra Híúum oc Heimafoke meige hafa ærlegann

OC

contumacia, se dictis Regiæ Majestatis privilegiis ea vice indignum reddidisse. Quod si ob alias causas seculares, verbi gratia: fundum, agrum, pratum, actio instituitur, eorum dicasterio generali in Comitibus instituitur. Quam actionem juris rerum de pecunia & re alieno intelligimus. Præterea in Ordinatione legimus, quod sacerdotes causis secularibus, libellos in jus vocandi, aliæque de talibus causis, quorum illis nihil interest, instrumenta scribendo, se nimium intermiscere non debeant, sed tranquillam & pacatam sub proprio magistratu vitam agant, cum præcipiatur talia non observantem sacerdotem a Præfecto vel Episcopo admonendum, & tandem ab officio penitus dimovendum esse. Item postea de Superintendentibus, ubi scandalosa & dissoluta vita iis prohibetur: Quicumque in his deprehensi & horum publice convicti fuerint, si semel aut bis admoniti non resipuerint, Regiæ Majestati in eos, postquam exauctorati fuerint, æque ac alios talia perpetrantes, jus suum integrum esso, ita & Magistratui in reliquos ecclesiæ ministros & pedagogos, dum ob grave aliquod delictum officio exauctorati, vel facinoris, quod ne fuit Deus omnes suos famulos conservare dignetur! convicti fuerint, suum jus maneat. Hæc & talia verba de Præfecto & Superintendente, ut & Episcoporum in concionatores inspectione, ut scilicet sacerdotes una cum familia & domesti-

cis

oc hæfelegann lifnad. Item um Biskup stendur síðar so: nær hann er so medtekenn oc þefur gjörðt sinn Eid, oc er vígdur, þá vilium vier med voru opnu hreife oc þefalning til Vors Liensmanns oc þefalingsmans yfer Stiftenu gjöra kann myndugann yfer Stichtenu, oc bífala öllum Sóknar Prestum, ad þeir skule virða hann þar fyver, oc hlýða honum í þeim greinum, sem einum Superintendenti eru bífaladar. Og Hann skal so under sier hafa alla Prófastu, Sóknarpresta, Predikara, so ad þeir skule hlýða Biskupenum. Item um Prestana í öðrum Stad stendur so: Enn þar sem þeir (Prestarner) taka til ad verða adrer enn þeir voru, oc þeim ber ad vera, oc gjöra þar ecke bót á, nær þeir eru áminnter, þá meiga þeir vel efter Superintendentis oc Prófastens skynseme seríast til rietta af yfervalldenu, oc líka affetíast. Enn hvar sem helst Liensmaður er nefndur í Ordinantíunne, skilium vier alleinasta Höfudsmann í þessu Lande, edur þann er Kóngl. Majst. gefur sitt fyllelegt Umbod yfer þessu lande, Enn ej adra minne Embættesmenn, oc meinum Sýßlumenn í Kóngel. Majsts. Lögum oc Mandatis nefnda Hierads Fougeta. Enn stendur so í Ordinantíunne: Prestur oc Diáknar skulu nióta þeirra sömu Friþeita, sem þeir höfdu fyrrmeir í Biskupanna Tíð, oc ecke frammar þvingast þar med af off, enn þeir voru til forna þvingader af Biskupunum; Enn þó vilium vier hafa Chrístelega Tilfíón ad þeim verða þyrmt epter Hentugleikum, oc önnur ný þýngsl sem Biskuparner hafa uppálagt, oc

O o o o 3

vier

cis honestam & decoram vitam agant, in Ordinatione passim existunt. Præterea de Episcopis ita ibidem legitur: Cum acceptatus & præstito juramento inauguratus fuerit, patentibus Nostreis literis & ad Nostrum diæcesios illius Satrapam & Præfectum mandato, auctoritatem in diæcesin competentem impertiemur, omnibusque parochis præcipiemus, ut talem eum asstinent, cique in omnibus Superintendenti injunctis negotiis obedientiam præsentent; illi quoque omnes Præpositi, parochi, & concionatores subordinantur, ita ut Episcopo obediant. Item de sacerdotibus alio loco ita: Ubicumque autem immutari & a recto discedere ceperint, & admoniti respicere noluerint, ex Superintendentis & Præpositi arbitrio reprehenduntur, quin & a magistratu exauclorantur. Ubicumque autem Lehnsmand in Ordinatione nominatur, nos hujus terræ Höfudsman intelligimus, eum quippe cui Regia Majestas summum in hac terra mandatum concedidit, non autem alios minoris notæ magistratus; Nam nostros Sýßlumenn in Regiæ Majestatis legibus & mandatis Herredsþingeder appellari autumamus. In Ordinatione adhuc ita legitur: Sacerdotes & Diaconi iisdem privilegiis, quæ olim tempore Episcoporum habuerunt, fruuntur, nec a Nobis majora illis onera, quam olim ab Episcopis factum est, imponentur; imo & christiane prospiciemus, ut pro rerum statu leventur; & nova onera, quæ Episcopi imposuerunt, Nos autem sustulimus, abhinc sublata sunt, nec unquam

post

vier höfum aflagt, skulu vera aflögð efter þennan dag, oc ecke leingur uppa þá leggiast. Nú finnum vier í Christenriette, Christendóms Bálke þeim fulla, Magnúsar Kóns oc Jóns Erkebiskups Sáttargjörð, ad Prestar voru alleinafta stefnder, sökter oc dæmder af sínu yfervalde, enn ecke annarlegum, hverium gömlum Friheitum vier framförum, so vídt sem Kongel. Majsts. Ordinantia off veitt oc tilfagt hefur. Item Kóns Christians Bref hlióðar so: Ecke vilium vier helldur, ad Sóknarprestum sieu álagðar nockrar þvinganer til nockra útláta af vorum Liensmönnum, nema þvi ad eins ad vort Bref þar til kome. Framar athugudum vier Verndar Bref Skálholts Presta, af Kóngenum útgefed 1549, hvar Hans Majst annast oc ad sier tekur almennelega Sóknarpresta, sem byggia oc búa á Hans Lande Islande í Skálholts Sriste, þá, þeirra Hústrúr, Börn, Hión, þienara, Gótz, laust oc fast, aungvu undanteknu, í Hans Kóngl. Hegnd, Vörn, Frid oc vardveitslu, sierdeiles ad vilia forsvara, vernda, oc jafulega vidhiálpa til allrar Stodar; Forbióðande Fógetum, Embættesmönnum oc öllum öðrum Prestana hier í mótt á Hústrúnum, Börnum, Gótz &c. aungvu undanteknu, ad hindra, edur í nockurn máta бага ad giöra, under Hans Kóngel. Hefnd oc Reide, so framt sem þeir vilia ecke (er móte giöra) straffast þar fyrer, sem þeir er Kóngl. Bref oc Bod ecke agta vilia, oc sem óblydner Underfátar eiga ad straffast, hvert Bref hier kom fram med Kongel. Majst. eigen Secreti. Framar birte Biskupenn Mag. Brynjólfur Sveinsfon Kóngel. Majsts

post hac iis iterum imponuntur. Invenimus etiam in Jure Ecclesiastico, libro Juris Ecclesiastici integro, & Transactione Regis Magni & Johannis Archiepiscopi, sacerdotes coram proprio tantum magistratu, non autem alieno, in jus vocatos & judicatos fuisse, quæ antiqua privilegia, quatenus Regiæ Majestatis Ordinatio nobis promissit & concessit, nobis vindicamus. Item Regis Christiani Literas hujus tenoris: Nec, ut sacerdotibus ulla onera aut erogationes a Nostris Præfæctis imponantur, volumus. Præterea literas tutelares cleri Skálholtenfis a Rege anno 1549 editas perpendimus, in quibus Regia Ejus Majestas in Suam tutelam omnes in genere Sacerdotes, qui in Ejus provincie Islandiæ diœcesi Skálholtenfi commorantur & habitant, eorumque uxores, liberos, familiam & famulitium, bonaque mobilia & immobilia, nullo excepto, in Regiam Suam tutelam, defensionem, pacem & curam specialem ad eos defendendum, tuendum, & jugi auxilio sublevandum recipit; Prætoribus, magistratibus & omnibus aliis simul sub Regia sua ira & vindicta prohibens, ne Sacerdotes, quoad uxores, liberos, bona &c. nullo excepto, impediunt, aut illis ullo modo obsint, nisi (transgredientes) puniri malint, tanquam literarum & mandatorum Regiorum violatores, & subditi contumaces; quæ literæ hic sub S. Reg. Maj. secreto nobis fitebantur. Præterea Episcopus Mag. Brynjólfus Svenonius

Majsts. Embættes Bref uppá Biskupsdæmi í Skálholts Stifte, hvar inne boded er öllum Prófsöfum, Sóknarprestum, Sóknar Diáknum, oc öllum öðrum andlegum Persónum yfer Skálholts Stichte, ad hallda oc þeckia Mag. Brynjólf fyrir þeirra Superintendent, oc vera hönum hans Embættes vegna í öllum tilbærelegum málum heyruger oc hlýduger, Datum þess brefs 15 Martii 1639. Því fyrir allar þessar greiner oc fleire adrar, sem voru mále meiga til Stodar oc bata koma, dæmum vier fyrrnefnder Kennemenn med fullu Dóms atkvæde, aungvann Kennemann í Skálholts Biskupsdæme, citerast, bodaft, kallaft, nie dæmaft meiga, af öðru Vallde enn Ordinantian ákvedur, til neirnra þeirra mála, sem Ordinantian ej setur augliósflega til Lögrettu oc Löghinges, oc Prestana eingum þvílíkum citatium hlýða þurfa, nema þeir er áfría vilia, láte þar um í liófe sierdeiles Kóngl. Befalning; helldur sierhvern Prest fyrir sínu eigenlegu yfervallde, sækiaft, citerast, oc dæmaft eiga, medan þeir hallda Prestlegu Embætte oc Kienne-mannskap, oc eru ecke affetter, hvert yfervalld hier í Lande Ordinantian ákvedur, sem er Liensmadur, Biskup oc Prófastur, enn ecke adrer valldamenn útífrá, nema þar sem til Lögrettunnar er viked. Hier med dæmdum vier alla Sóknarpresta Stichtesens skylduglega nióta eiga allra þeirra Friheita sem Ordinantian þeim tilseiger, oc þar á mót skylduga ad giöra það hún tilseiger þeim í sínu Embætte, Enn álögur oc þýngfl Landsmanna

Svenonius literas officii episcopalis in diœcesi Skalholtina sibi a S. Reg. Maj. datas produxit, in quibus *omnibus Præpositis, Sacerdotibus, Diaconis, & omnibus aliis diœceseos Skalholtinæ personis clericis, præcipitur, ut Mag Brynjolfsum suum Superintendentem agnoscant & æstinent, eique officii nomine in omnibus condignis obediant & obsequentur.* Literæ illæ datæ sunt die 15 Martii 1639. Vi igitur horum articulorum & reliquorum qui nostræ patrocinantur causæ, nos prædicti sacerdotes plena sententia decisiva edicimus, neminem diœceseos Skalholtinæ sacerdotem in jus vocari, citari, accerseri aut judicari debere coram alio magistratu, quam quo Ordinatio præcipit, in ullis aliis causis, quam in iis quas Ordinatio ad dicasterium universale & Comitæ expressis verbis remittit; nec sacerdotes talibus citationibus parere debere, nisi qui contrarium urgent speciale Regium mandatum producant; sed contra omnes & singulos sacerdotes coram proprio eorum magistratu actionem institui, & eos in jus vocari & judicari debere, quamdiu sacerdotali officio & munere gaudent & exauctorati non sunt; Hos autem in hac terra magistratus Ordinatio enumerat: Satrapam, Episcopum, & Præpositum, nec tamen alios magistratus, nisi in causis ad Dicasterium universale deferendis. Præterea sententia decisiva ediximus omnes diœceseos Parochos omnibus privilegiis, quæ Ordinatio illis attribuit, ex debito frui, sed eos vicissim omnia illa peragere debere,

manna sumra fram yfer hana, affegium vier í allann máta, viliande fast hallda þeim Konúnglegum Fríheitum, er Hans Majst hefur ofs tilfagt í sínum Nádar bresum. En hver fá Kennemadur, er þennan vorn Dóm ryfur oc foraktar, þegar hann er birtur oc openber orden, dæmdum vier sekann 4 mörkum í dómrof í fyrsta sinne, oc kome sú Sekt til fátækra Presta Eckna efter Kóngel. Majsts. Bresve útgefnu 1637. Enn ef hann fóttredur hann í annann tíma, dæmum vier hann sekann um tvöfalldt dómrof 8 merkur, falle sem fyrr seger. Enn þridia sinne 8 merkur í Bresfa brot, oc affetning af Predikunar Stólnum, so leinge sem dómur þar um dæmer, efter mála vöxtum, Foröktun Prestastefnu, löglega dóma af Kiennemönnum þá auglýster eru. Samþyckte med ofs þennan vorn dóm Biskupen Mag. Brynjólfur Sveinsfon, oc sette sitt Nafn med vorum áfamt Síra Snæbyrni Stephansfyni Prófaste í Rángár Sýflu oc Síra Vigfúse Oddsfyne hier under til frekare Stadfestu. Actum Vælugerde, ut supra.

CAP. III.

De Theodoro Thorlacio.

§. I.

*Theodorus Thorlaci*us natus est Holis in Hialltadal anno 1637 die 14 Augusti, parentes habens Thorlacum Skulonium Episcopum Holanum,

debere, quæ Ordinatio ratione officii iis injungit; Sed gravamina & onera quæ præter Ordinationis præscriptum quidam contraneorum imponere satagunt, penitus recusamus, privilegiis enim Regiis in S. Reg. Maj. literis tutelaribus nobis concessis firmiter insistemus. Quicumque vero sacerdos hoc nostrum edictum transgressus fuerit aut susque deque habuerit, deprehensus & convictus ob ejus violationem prima vice quatuor marcis mulctator, quæ multa ex præscripto Constitutionis Regiæ de anno 1637 pauperibus sacerdotum viduis cedito. Quod si quis hanc sententiam altera vice conculcaverit, duplicem violationis sententiæ mulctam ei indicimus, octo scilicet marcas, quæ iisdem, ac dictum est, cedunt. Tertia vice etiam ob edicti violationem octo marcis mulctator, & pro causâ circumstantiis per tempus pro judicium arbitrio determinandum ab officii sacerdotalis exercitio suspenditor, veluti ob contemptum Synodi & placiti sacerdotalis legitime promulgati. Hoc nostrum edictum nobiscum approbavit Episcopus Mag. Brynjolfus Svenonius, & in fidem suum nomen unacum nostris & Snæbiörnisi Stephani, Præpositi Rangarvalleusis, & Vigfusi Ottonis nominibus subscripsit. Actum Vælugerdi, ut supra.

num, & Christinam Gislai Hakonidæ Nomophylacis celeberrimi filiam. Usqvedum adolefceret, nunc domi apud parentes, nunc apud cognatum suum Hallgrimum Gudmundi educabatur. Postquam Holensem aliquot annos frequentaverat scholam, anno 1656 unacum fratre natu maximo Gislao, Episcopatum Holensem affectaturo, Hafniam profectus est, alboque Studioforum inscriptus ibidem triennium transegit; Hinc in Islandiam reversus anno 1660 Rector scholæ Holanæ constituitur, quod officium cum per triennium gessisset, anno 1663 ad externos iterum abiens Hafniæ primam hyemem substitit, inde per Germaniam proficiscens, Wittebergæ in domo D. Deutschmanni sesqui annum mansit, ubi & *Dissertationem de Islandia* conscripsit, quam anno 1666 sub præsidio Ægidii Strauchii publice defendit. Hinc per Germaniam & Galliam Lutetiam usque penetravit (a), ubi cum 19 septimanas mansisset, per Bataviam, & Germaniam Hafniam reversus est, ibidemque anno 1667 Magister proclamatur, factò deinde in Norvegiam excursu, aliquantisper apud cognatum suum Thormodum Torfæum commoratus est, unde Hafniam, & inde anno 1668 Islandiam repetiit, moxque eodem anno Hafniam reversus est.

§. 2.

Anno 1669 die 15 Aprilis a gloriosissimo Rege Friderico Tertio successor Brynjolfo Svenonio Episcopo Skalholtino constituitur, sed ea conditione, ne quid salarii loco exigeret, priusquam diœcesis legitime vacaret; Cumque idem Rex anno 1670 die 9 Februarii e vita excederet, ejusdem confirmationem ab illius successore Christiano Quinto eodem anno

-
- (a) Antequam Galliam ingrederetur, quidam (forte D. Deutschmannus) in ejus album amicorum hoc distichon scripsit:

Gallia nil aliud nisi pulchra regia Circes;

Bæstia ne fias semper Ulysses eris.

Quem librum unicuique hujus generis in universa Islandia exstare, ut & quod anno 1643 natus fuerit, ex relatione Mag. *Thorkelsonii* scribit celeberr. *Pontoppidanus* in vita Thorlacii. Sed in posteriore graviter hallucinatur bonus vir, nam 1637 natum fuisse certum est. Verosimile etiam est plures nostratum, qui literarum gratia peregrinati sunt, ex. gr. Sigurdum Jonæ, Vigfusum Gislai, Gisslaum Magni, aliosque, philothecas instituisse, licet bonus noster Thorkelsonius eas non viderit.

anno die 20 Maji adeptus est, moxqve in Islandiam cum Admiralio Jano Rodsteen contendens, Holis proxima hyeme apud fratrem suum Gislaum Episcopum refedit. Quarta deinde vice anno 1671 Hafniam petiit, ubi subsequente hyeme a Joh. Vandalino die 25 Februarii, unacum Mag. Arnoldo de Fine Trundheimensis diœceseos Episcopo constituto, sacris initiatus fuit, qvòd instinctu & ex voluntate Mag. Brynjolfi se accelerasse scribit. Deinde in Islandiam reversus est, Holisqve apud fratrem denuo hospitatus usqve in annum 1674, fratrisqve aliquando ægrotantis vices gerens, ibidem duos aut tres sacri ministerii candidatos inauguravit. Interim ei in sustentationem concessa fuit præbenda Hof in Vopnafjord ab anno 1672 morte Titi Petræi vacans, cujus proventum per procuratorem, sed sacra per Vicarium administravit. His annis (a) conscripsit, aut antea scriptum in ordinem redegit, & perfecit prius suum *Calendarium*, qvòd Holis 1673 edidit.

§. 3.

Cessione Brynjolfi Svenonii anno 1674 Cathedram Skalholtensem absens per procuratorem Halthorum Jonæ administrandam accepit; Diœceseos autem ephoriam præsentī in ejusdem anni Synodo generali, cui ambo præfederant, ore & scripto tradidit, Skalholti qve uterqve sequentem annum amanter vixerunt, usqvedum Brynjolfus occubuit, junior enim seniori perinde ac patri omnem habuit honorem & obsequium, mortuiqve vestigia, quantum potuit, in omnibus officii partibus peragendis legit. Cumqve paulo ante ejus obitum per quartam occidentalem ordinariam Visitationem ordiretur, in qva Synodi quædam provinciales de causis, quæ in generali finem non erant fortitæ, habendæ essent, ille autem talibus omnino insuetus esset, Brynjolfi consilio & instinctu avum nostrum paternum, Halldorum Jonæ, Præpositum provinciæ Borgfiordensis, virum antiquæ gravitatis & experientiæ, secum circumduxit, qui illius nomine & auctoritate totum opus direxit, cui exinde tantum tribuit, ut ejus consilio in quibusvis rebus gravioribus uteretur; nec alias facile longinquam
visitationem

(a) Memoria lapsus est *Thorkelsonius*, qui dicit eum, cum Rectorem scholæ Holanæ ageret, *Calendarium Styli* veteris aliqve documenta ingenii mathematici edidisse, nos enim duo tantum ab eo edita *Calendaria* noscimus; Alterum Holis anno 1673, alterum autem Skalholti anno 1692 editum, de tertio nil constat, nec id unqvam existisse putamus.

visitationem peregit, nisi aliquem seniore experti consilii & prudentiæ agendorum moderatorem secum haberet; hi enim non facile aliud admiſerunt, quam quod cum prædeceſſoris conſuetudinibus aliquo modo convenit, quod ei apud omnes amorem & obſequium conciliavit, cum Brynſolti memoria diu apud plurimos ſancta eſſet, omneque illud & bonum & utile haberetur, quod ejus more fieri aut ex ejus præceptis fluere putabatur.

§. 4.

Graviores, quæ eum exercebant, cauſæ fuerunt: Prima, quæ anno 1678 exorta eſt inter Arnæ Lopti & Rögvaldum Sigmundi, affines, nam Arnæ uxor Rögvaldi ſoror fuit. Hicce Arnas antea miniſter fuerat Eccleſiarum Kirkiubajenſis, Stadenſis in Adalvik, & tandem cætuum Dyrafiordenſium, ſed ubique orta inter eum & paræcianos diſſenſione, antequam ad ſupremum veniret, ſe alio contulerat, ut jam Sacerdos quidem, ſed ſine ſacerdotio eſſet, ſeu certa paræcia, & coloni inſtar prædiolum Gerde in Hvammsveit inhabitaret (a). Hunc Rögvaldus accuſavit, quod incantamenti & diabolicis artibus ſe & uxorem ſuam graviter afflixerit, pecora autem & armenta ſua occiderit, quapropter ei dicam ſcripſit, ut coram Epifcopo & generali Sacerdotum Synodo Thingvallis hoc anno habenda ſemet purgaturus liſteret. Sed cum Arnas non appareret, Præſul utrique parti diem dixit, ut Hvammi in Hvammsveit coram Synodo ibidem in menſe Auguſto congreganda comparerent, ubi Arnas haud paulo leviora in Rögvaldum effutiens convitia, eam tandem judicum ſententiam audivit, ut ſe duodecimvirali juramento ab omni incantamentorum uſu ante proximum 14 Junii 1679 purgaret, quod hoc modo præſtitit, ut ipſe & quinque cum eo Sacerdotes d. 15 Octobris jurarent; reliqui vero tempeſtatibus impediti d. 4 Januarii id fecerunt; Quod Rögvaldus, P p p 2 (cui

(a) Hicce Arnas Lopti eſt probus ille præco, pater Jonæ Arnæi, Epifcopi Skalholtlenſis, quem Mag. *Thorkillius* in vita hujus Epifcopi apud *PONTOPPIDANUM* dicit a divite quodam loci incola vi (*gewaltſamer Weiſe*) ab officio depoſitum fuiſſe, quæ aſſertio ne minimum quidem veritatis habet, cum Arnas jam nullum haberet officium, ſed quæ ante habuerat, ſponte depoſuerat; Nec in Rögvaldi poteſtate ſitum fuit ipſi officium violento modo adimere; tandemque Rögvaldus non fuit *Einwohner des Orts*, ſeu ejusdem paræciæ incola, aut Arnæ vicinus, cum hic Gerdi in Hvammsveit, ille autem Fagradali in Saurbæ ſedem haberent.

(cui jam jus talionis imminerebat) cum non ex solito more & legum præscripto simul ab omnibus factum esset, infringere & ut non factum æstimare voluit; Sed cum neuter suæ causæ satis confideret, sepositis odiis sine utriusque damno aut ulteriore ignominia in gratiam rediere.

§. 5.

Altera causa, cui ut a Rege constitutus iudex innodabatur, fuit Jonæ Vigfusii Episcopi Holani contentio, tam cum suæ dioceseos Sacerdotibus quibusdam, variarum Episcopo (ut voluerunt) indignarum plane prævaricationum illum insimulantibus; quam cum antecessoris sui vidua de anno gratiæ. Holis constitutus anno 1685 Regium accepit mandatum, ut unacum Regio in Islandia Qvæstore Christophoro Heidemanno, in consortium adscitis quibusdam Præpositis & melioris notæ Skalholtinæ dioceseos Sacerdotibus, in quodvis accusationis punctum a sedecim Holanæ Curiæ Mytts de suo Episcopo Regi transmissum serio inquireret; Cui ut sine mora obtemperaret, extemplo suo & Heidemanni nomine tam Præsulem, quam ejus adversarios, Thingvallas ad d. 3 Julii ejusdem anni evocavit, ubi plerique citatorum coram ipso & Regio Qvæstore, tanquam primariis Commissariis, sed quatuor Præpositis & tribus Sacerdotibus, ut hujus tribunalis assessoribus (a) comparuerunt; sed nihil magni momenti effectum, nisi quod accusantes suas de Præsule delationes productis documentis probarunt, ille autem cum objecta negare non posset, diluere & excusare adnitebatur; Quæ acta Commissarii Regii eadem ætate Hafniam transmiserunt. Quibus Rex inductus anno sequente novum illis dedit mandatum, ut partes litigantes, tam illos, de quibus jam egimus, quam prioris Episcopi viduam, cum Vigfusio in concordiam reducerent, aut de controversiis sententias dicerent; Quod (ut primo constituerunt) cum eodem autumno Kalmanstungæ in tractu Borgarfjord ob ingruentes tempestates fieri non posset, anno 1686 Thingvallis factum est, ita ut illæso omnium honore & æstimatione, Præsidium aliorumque utriusque partis amicorum intercessione, clerus Holanus Præsuli se submitteret. Pariter etiam de anno gratiæ inter ipsum & viduam transactum fuit. Sed

sedata

(a) Qui fuerunt: Trebonius Jonæ, Præpositus Arnesensis; Halldorus Jonæ, Borgfiordenensis; Sigurdus Sigurdi, Snæfellsnefensis; Enarus Enari, Kjalnefensis. Sacerdotes: Oddus Ejolfi, Holtensis; Arnas Thorvardi, Thingvallensis; Hannes Björni, Saurbajensis.

sedata hac procella, alia multo gravior anno 1688 fuscitata est, cujus censura nostro etiam Episcopo, unacum Regio Præfecto Mullero, & 24 delegatis commissa fuit, quæ cum Thingvallis anno 1690 dijudicanda esset, nuntiatum est iudicibus, Episcopum ad defensionem causæ domo abiturum, repentina morte extinctum fuisse, cumque nemo appareret, qui viduæ & pupillorum partes tueretur, noster Thorlacius cum quibusdam aliis causam comperendinare voluerunt; sed aliorum ardore & præcipientia adactus, in mortui condemnationem consensit, quæ sententia Summi tribunalis iudicio 1693 sufflaminata fuit.

§. 6.

Maximam autem ei aliisque curam & laborem creavit stultum Jonæ Jonæi Sacerdotis Hyarnesensis factum, derisu & sannis, quam gravi animadversione, dignius, nisi illum habuisset autorem & actorem, qui camelum ex culice facere gestiit. Hicce Jonas capsulæ lignæ pice obductæ incluserat epistolam lingua Germanica scriptam, tribus munitam sigillis, Reginæ Charlottæ Amaliæ inscriptam, quam in altum maris projectam, undarum vis in oram Skogarnesensem eiecerat, ubi a colono loci inventa d. 4 Junii iudici provinciali Magno Hromundi, & ab eo ad comitia generalia delata, Præfecto Regio traditur; Qui re tam insolita obstupescens, quid factu opus esset, primores sententiam rogavit, illi autem, ut aperiretur epistola, concluderunt, quo facto compertum est continere eam supplicem libellum, ut præbendam Hytardal, quæ jam vacabat, in se conferre vellet, subscriptam & datam Hytarnesi 1693 die 12 Junii, integro octiduo postquam inventa fuit, subscriptumque habuit Pastoris nomen. Cumque de hac re a Magnatibus deliberaretur, visum est plerisque factum & stultum esse, & indignius tractatum, quam personam, cui inscripta fuit epistola, decebat. Convenit itaque ut alter Nomophylacum, cui Pastoris domicilium prætereundum erat, in rem inquireret, reumque induceret, ut culpam agnosceret, quo facto res oblitteranda censebatur, ille autem tantum inde abfuit, ut Præfectum magis irritaret quam mitigaret, qui in annum sequentem Sacerdotis poenitentiam frustra expectans, tandem anno 1692 dicam ei scripsit, ut in Synodo provinciali coram Præposito loci Midgardis die 12 Octobris causam diceret, Magno autem Hromundi loci Prætori injunxit, ut dicam Pastori prælegeret, qui ex incuria,

P p p p 3

exemplari,

exemplari, quod Pastori tradidit, nomen Præfecti *Chrian* pro *Christian* subscriptis; Quod Pastor arripiens, scriptum quoddam coram tribunali fannis & ludibriis in Magnum & ipsum Præfectum refertum legit, quasi minima omnium avium, *Krian* (est enim *Kría*, s. sterna alba, parvæ avis nomen) sibi dicam scripserit, quod cum Bileami asinæ loqvela comparavit, & id genus alia, quæ non potuerunt Præfecto bilem non movere; Quare Jonas Ejulfi Prætor Toparchiæ Kiosensis, Præfecti Procuratorem agens, statim ei dicam scripsit, ut Midgardis 31 Octobris utramque causam diceret, in quo conventu Pastor non apparuit, ideoque nihil notatu dignum fieri potuit, præter quam quod causa ad proximam Synodum remittebatur, illique ut ibidem causam diceret, judicium sententia indicum fuit.

§. 7.

Ira itaque & ulciscendi cupiditate æstuans Præfectus, ab Episcopo postulavit ne tantam sibi illatam injuriam inultam pateretur, nec talium Sacerdotis prævaricationum otiosum ageret spectatorem; qui ut & officio, & Præfecti desideriis, satisfaceret, Paulo Gunnari filio Præfecturæ Myrensis Præposito injunxit, ut sui loco, cum ipse adesse non posset, Synodum die 22 Februarii Kroscholli haberet, quo Jonam Sacerdotem ad respondendum Præfecto aut ejus Procuratori citavit. Similiter etiam Præpositum Asmundum, & assessores duarum Midgardensium Synodorum, ut ibi de Sacerdotis verbis & factis in Præfectum ignominiosis aut minus honestis jurejurando testarentur; Præfectum etiam rogans, ut ibidem, aut ipse, aut per Procuratorem præsto esset, sed cum neutrum faceret, nec ullus ejus loco appareret, licet omnes alii, qui citati fuerunt, semet ibi sisterent, nihil effici potuit; Quod videns Sacerdos, denuo tam in Episcopum, qui se insontem in jus vocaverit, quam Præfectum, ut omnium harum turbarum auctorem, minus honesta evomuit, præfractæque negavit quod scriptum illud, de quo litigabatur, in Synodo Midgardensi unquam legerit, Præpositumque Asmundum & ejus Sacerdotes haud obscure mendacii infimulavit; Sed cum nec actor, nec controversum illud scriptum adesset, re infecta discessum est. Qua in culpa etsi ipse Præfectus esset, omnem tamen in Episcopum & ejus Vicarium Præpositum Paulum conjecit, quod ejus honorem contra Sacerdotis injuriam non satis defendissent; Quartam itaque instituit Præful Synodum Midgardis die 19 Maji ab Arna Thor-

Thorvardi Toparchiæ Arnesensis Præposito, ut & Sacerdotibus ex eadem & Kialnesensi Provincia habendam, omnes enim alii in Snæfellsnesensi, Myrensi, & Borgfiordensi provinciis his tricis aliquo modo innodati fuerunt; Ubi ipse Præfectus cum suo Procuratore Jona Ejulfi apparuit, ut & ipse Hytarnesensis Sacerdos, qui convictus, quod primo libellum supplicem, & deinde contumeliosam de *Kría* scriptionem adornasset, & publice prælegisset, quæ prius negaverat, jam confessus est. Fit itaque conclusum Sacerdotum, in controverso illo scripto nomen & miracula divina in vanum summis, indigne de Magistratu locutum fuisse, & proximi levem culpam in pessimam partem traductam ludibrio habuisse, ideoque ab officii administratione abstinere debere, usque dum in Synodo generali de ejus causa & officio decisiva sententia pronunciaretur, coram qua utraque pars apparere jubebatur.

§. 8.

Hac quidem sententia Præfectus contentus fuit, sed in Præsulem, Paulum Præpositum, & Synodi Krosfholtenensis assessores, omnes omnino infontes, eo magis exarsit, quasi hi Præsulis instinctu in causa fuissent, quin adversarium ibidem ex voto superaverit, & quod Krosfholteneses Episcopum, magis quam se, contra Jonæi insultus tutati fuissent; Illis itaque ut causam in Synodo generali dicerent, dicam scripsit, non coram ordinario suo Episcopo, sed iudice constituendo, firmiter enim illum ut partium studiosum abdicare statutum ei fuit; ideoque Episcopo Holano Einaro Thorsteini, ut in comitiis se sisteret, scripserat, huic enim hanc litem judicandam submittere constituerat; Hic vero licet eodem veniret, nullo modo tamen, nec prece, nec pretio, aut imperio, induci potuit, ut huic se causæ aliquo modo immisceret; Præsidente itaque Thorlacio Krosfholteneses in jus traxit, integrumque octiduum eorum dicta & facta cribrando & taxando, ut & cujuscunque modi nugis & næniis exercendo frustra consumsit, strenue enim se defenderunt, omniaque ejus tela scite evitarunt, & suam innocentiam iudicibus probarunt; Cumque ad supremum ventum esset, ut iudicum sententia absolverentur, ad Episcopum Holanum, Quæstorem Regium Heidemannum, & Nomophylaces se convertit, eorumque, ut & ipsius Theodori Episcopi, quem maxime exosus est, intercessione & persuasionibus tandem debuit, ut Krosfholteneses ei tandem cederent, & loco 120 imperialium, quos postulabat, 88 solverent.

De

De reliquis autem Synodus sententiam dixit, ut Asmundus Præpositus, & qui Midgardis cum eo duabus interfuerunt Synodis, pauperibus Sacerdotum viduis aliquid erogando, offensionem quandam, quæ illis imputabatur, abluerent; ipse autem omnium harum turbarum fax & tuba Jonas Jonæ, qui nomen & miracula Dei scoptice usurpando, Magistratum dedecorando, proximi nævos inhumaniter traducendo, imo plus simplici vice mentiendo, sacerdotali officio se indignum fecerat, ab eodem plane depositus fuit. Magnum Hromundi Præfectus non tantum officio privavit, sed etiam pecunia quadam emunxit, unde patet ex parva sæpe scintilla magnum excitari incendium, & malum inceptum, licet multis noceat, auctori tamen sæpius fieri nocentissimum (a). Præfectum autem, virum simplicem & non malum, in Kroscholtenfes, antiquum in Paulum odium habens incitaverat Jonas Ejulfi filius, quod neutri tanto fuit honori, ut putaverant, nam Mullerus anno 1694 rationem actorum redditurus, Hafniam evocatus, gravi accepta admonitione, ne in posterum tam dure & injuste Clerum Islandicum tractaret, reversus anno 1695 Episcopum aliosque a se antea contemptos humanissime accepit, Jonam autem aliosque hujus causæ incitatores dedignari cœpit.

§. 9.

Nec multo minus nostri patientiam exercuit Enarus Torfi filius, Mysta Stadenfis in Steingrimsfiord, vir non indoctus, sed litigiosus & insolens, cui semper aliquid controversiæ cum curialibus intercessit. Hunc prima vice Præsul cum illis anno 1677 in gratiam reduxit, oblitteratis utrinque offensionibus. Eodem autem anno Gudrunam quandam Halldori filiam in ipso puerperio absolverat, omissa ulteriore de patre prolis inquisitione, eamque domi suæ, ut insontem sustentavit & tuitus est, susque deque habitis Præsulis monitis, usquedum tandem anno 1679

Enari

(a) Hicce Jonas Sacerdos Hytarnesensis, patrem habuit Jonam Brandi ejusdem loci Mystam, hujus autem pater Brandus & avus Jonas fuerunt celebres illi sub Gudbrando & Thorlaco Holensis typographiæ magistri, ut hicce Jonas abnepos fuerit Jonæ Matthiæ filii, qui artem typographicam primus in Islandiam intulit; Qui licet non esset mali, turgidi tamen & fastuosi ingenii fuit. Postquam sexennium sine officio vixerat, restitutionem nactus est, & ad nonagesimum fere vixit annum, in officio supra 60, sed raro ita pacate, ne aliqui ei litis cum aliquo intercederet.

Enari vigilantia a Prætore loci callide delusa, Gudrunaqve astu intercepta & veritatem proferre adacta, ipsum Enarum Pastorem prolis suæ parentem esse enuntiavit, quod ille transmissio ad Episcopum & Synodum generalem scripto præfracte pernegavit, moxqve in Daniam enavigavit; Sed cum omnes ejus tricæ & vafri conatus frustra essent, tandem veritatem confessus est. Sed paucis post annis officio restitutus, & parœciam Stad in Reykianes nactus, a curiatis, quorum primipilus fuit ipse Occidentalis Quartæ Nomophylax Magnus Jonæ, accusatur, quod integram fere hyemem in alia provincia agens officium in propria parœcia neglexerit, quapropter 1683, a Synodo Garpsdalenfi pecunia multatus fuit. Quartam cum suo Comministro Isleifo Thorleifi contentionem habuit, cui postquam parœciam Reykholensem cesserat, mox mutata sententia eum inde depellere voluit, sed Præfulis & Synodi sententia promissis stare coactus est. Quintam cum suo successore in parœcia Stadenfi de templi possessionibus litem habuit, quæ non sine ipsius detrimento tandem anno 1694 finita est.

§. 10.

Magnam etiam molestiam nostro creavit Rafnus Olai, Sacerdos Stadenfis in tractu Grindavik, qui Regio mandato edito 1686 de annua supplicatione quarto die Veneris post Paschatis festum celebrando obedire recusavit, aliasque tam verbis quam factis enormitates commiserat, & ab officio depositus ipse sibi Sacramentum Altaris porrexerat, Episcopum visitaturum a templo arcuerat, & indignis verbis exceperat. Socinianismus Helgonis Ejulfidæ, rustici cujusdam in tractu Borgfiordenfi, a Præposito loci, avo meo Haldoro Jonæ filio, adjuvante Nomophylace Sigurdo Biörnonio, feliciter statim suppressus fuit. Omnes autem impietate superavit Halldorus Fimbogi filius, qui horrendas, quas evomuerat, blasphemias flammis tandem & rogo expiavit. Quod autem scribit vir quidem doctus, Beinteinum quendam huic Episcopo aliisque multis magnam suo Papismo creasse molestiam, parum, ut videtur, veri habet (a).

§. II.

(a) Vid. supra pag. 515.

§. II.

Anno 1664 jufferat Rex augustissimus, ut quotannis in Islandia & Færðis tres supplicationes haberentur, quod usque in annum 1686, quo in ordinariam illam supplicationem, quæ quarta die Veneris a festo Paschatis abinde celebratur, commutatae sunt; Sed indicto Svecis anno 1675 bello, quod proximum quinquennium duravit, proposito in eum finem edicto anno 1676 mandavit, ut aliae tres in Islandia 30 Junii 7 & 14 Julii, pro felici belli progressu instituerentur supplicationes, ut ad vesperam usque quisquis sospes & maturæ ætatis jejunos in templo cantui ac precibus operam dans totum diem permaneret; Sed cum mandatum in Islandiam fero nimis adferretur, Præful alios dies eorum loco denominavit. Pari modo etiam reliquas tres supplicationes in tempus incolis commodissimum transtulit, cum constituto tempore sine magno multorum detrimento & molestia celebrari non possent.

§. 12.

Anno 1682 Islandiæ Præfecturam penitus deposuit celeberrimus heros Henricus Bielke, quo ad gubernationis clavum sedente, res publica Islandica in utroque statu ecclesiastico & politico, satis bene floruerat, sed senescente eo & rerum curam paulatim abiciente, status Islandiæ & conditio paulatim exinaniri & debilitari cœpit; Hinc anno 1684 antiqua illa mercium taxatio abrogata fuit, cui ille plurimum popularium, præsertim vero Episcopi Svenonii, rogatu, anno 1659 obviam iverat. Similiter etiam anno 1680 allata est indictio, data 1679 die 30 Maji, quæ cuivis Proprietario imponebatur, ut prædiorum annuæ mercedis quincuncem, sed ex vaccarum in fænore expositarum usura partem quartam Regio inferrent ærario Episcopi autem, Sacerdotes, Cœnobiorum Conductores, & tales, dimidio minus penderent. Quod tributum cum omnibus plane esset intolerabile, Episcopi cum universo Clero supplici libello Regi rei impossibilitatem demonstrarunt, quod tantum effecit, ut dimidia pars concederetur, altera autem sine mora exigebatur.

§. 13.

Anno 1684 Regia allata sunt edicta: 1) Ut omnes quodam modo læsæ & inutiles campanæ Regio Quæstori traderentur, quod quidem alacriter

criter fecerunt; putantes se eas mox reſectas & melius ſonantes accepturos. 2) Cum multa invenirentur templa valde ruinofa, quorum Curatores nullam Episcopis eorum præbitorum redderent rationem, curarent Episcopi & Quæſtor Regius, ut ea a patronis reſicerentur & rationes, ab iisdem revifæ, quotannis ad ærarium Regium referrentur. 3) Ut Episcopi una cum Politicis deliberarent, quomodo erroneſ, otioſi circulatores, & id genus hominum, ut & nimia uſura aliaque ejusmodi compesce poſſent. Qvoad 1) & 2) attinet, Episcopus mox scripſit Præpoſitis & Proprietariis, ipſe autem inutiles campanas Templi Skalholtens ſiſ Hafniam reſicien- das miſit, ſeu ex multis unam ingentem fieri curavit. De 3) qvoad mag- ni eſſe momenti videbatur, conventus Beſſaſtadis habebatur, cui Episcopus, uterque Nomophylax, duo Prætores, & duo conſultiſſimi Pedarii interfuerunt, ubi conſtitutionem qvandam de circulatoribus, & nimio fænore, communiter vocatam *Beſſaſtada-póſtar*, concinnarunt, qvæ ſe- quenti ætate in dicaſterio publice recitata communem naſta eſt approba- tionem, Regique confirmanda tranſmiſſa fuit, qvoad tamen nondum fac- tum eſſe certum eſt.

§. 14.

Anno 1688 primum in Islandiam venit Chriſtianus Muller, Regius conſtitutus Prætor, ſub nomine *Amtmann*, qvoad officium Islandiæ huc uſque ignotum fuit. Hic inter alia Episcopis adtulit Regium ediſtum, qvo mandabatur, ut aſſociatis qviſqviſ ſuæ diœceſis conſultiſſimis Præpo- ſitis, novum Jus Eccleſiaſticum, ad formam ejus, qvoad in libro ſecundo Codicis Chriſtianæi legum Norvegicarum eſt, conſcriberent, ſed ad natu- ram & conſtitutionem Islandiæ, quantum a Norvegica diſcrepat, accom- modatum. Cui Præful morem gerens anno 1669 Thingvallas ad feſtum Joh. Baptiſtæ evocavit qvatuor primæ notæ ſuæ diœceſis Præpoſitos (a), qvi huic operi uſque ad medium Julii menſis incubuerunt, perfectumque in Danicam linguam transferri curarunt, qvoad Regiæ cenſuræ ſubmiſerunt.

Q q q q 2

§. 15.

(a) Hi fuerunt: Haldorus Jonæ, Sigurdus Sigurdi, Enarus Enari & Thorſtenus Gunnari; Cujus operis exemplum lingua vernacula concinnatum adhuc exſtat. Notis id ex anti- qvis Islandicis Legibus & Conſtitutionibus conſtatis non nemo ſibi illuſtrandum ſuſcepit, qvo factum eſt ut lectu dignum cenſendum ſit, nam egregiam pluribus rebus lucem adfert.

§. 15.

Post mortem Biellii & exauctorato antiquo ejus Vicario Johanne Klein, qui 19 circiter annos ejus vices incolis sat placidus gesserat, missus in Islandiam fuit Christophorus Heidemann, Assessor in Collegio Commercii, vir acris ingenii, qui ad genium nationis se satis bene accommodare novit, titulo tenus Regius tantum *Qvæstor* fuit, sed auctoritate summi ordinis Satrapis par, eorum enim officia etiam peragebat, usque in annum 1688, quo Mullerus Islandiam intravit, qui licet esset vir doctus, simplex tamen & magnis rebus vix par fuit, qvapropter totus ab Heidemannio pendit, qvamdiu hic in Islandia fuit. Cum omnibus hisce satis bene convenit nostro Episcopo, præterqvam qvod Mullerus in causa Hytarnesensi ei qvamvis creare molestiam non intermisit, qvod non tam proprio affectu, qvam Ejolfssonii instigatione fecisse perhibetur, qui simplicis & creduli viri ingenio, præsertim post Heidemanni discessum, abutebatur, sed non diu duravit hic dissensus, nam ante Episcopi mortem in gratiam qvadamtenus redierunt (a). Certe Mullerus viduæ & liberis Episcopi faventem se præstitit. Pariter etiam Præsul cum aliis optimatibus amicitiam coluit, nec unqvam se litigiis & causis forensibus immiscuit, qvorum amicitiam satis care, & publica utilitate cedendo qvandoqve emisse videtur, cujus clarum dedit documentum cum in gratiam Sigurdi Björnsonii australis Islandiæ Nomophylacis consentiret, ut prædia Cathedræ Skalholtensis Hvítárveller, Heggstader, & Búrfell pro unico prædiolo Oddstader emanciparentur, qvo cathedræ 6 imperialium, sed templo Lundensi semi uncix annuum damnum adtulit.

§. 16.

Anno 1685 Regium accepit privilegium, qvo ei potestas concedebatur, ut typographiam Holanam, qvam sibi & fratribus suis hæreditate accessisse retulit (b), Skalholtum devcheret, ibidemqve erigeret, qvod eodem

(a) Vid. supra pag. 467.

(b) Confer qvæ de typographia Holana scripsimus supra pag. 372 sqq. 637. In testamento suo in Acta Dicafterii generalis inserto, dicit se typographiam hanc (præter partem, qvæ sibi, hæreditate acciderit) a cohæredibus suis emisse, ideoqve filiorum post sua fata peculium esse jubet, de qva re infra Sect. 4. cap. 6. dicendi locus erit, qvo lectorem remittimus.

eodem anno magna cura, sedulitate & impensis præstitit, Havnia evocato typographo quodam Henrico Kruse, qui eandem artem Holis antea exercuerat, per hunc enim primo, & deinde per Jonam Snorronis, multos bonos libros imprimi curavit (a), nec, a quo se huic curæ & operi accinxit,

Q q q q 3

- (a) Libri qui ejus auspiciis ex typographia Skalholtina prodierunt, & ad nostram notitiam pervenerunt, sunt sequentes:
- 1) *Paradisfar Lykell*, idem ac *Forfedra Bænabók* in 8vo. — 1686.
 - 2) *Dominicale* in 12mo Edit. auctior. — 1686.
 - 3) *Kingo Psalmar* Síra Stephans Olafs. fylgia *Paradísar Lykle*, og *Symbola &c.* — 1686.
 - 4) *Harmonia Evangelica* in 8vo. — 1687.
 - 5) *Bænakver Olearii* med *Rimenu* in 24to. — 1687.
 - 6) *D. Joh. Olearii Bænabók* 2 Edit. 12mo. — 1687. 1692.
 - 7) *Catechism. Wittenberg. D. Luth. Major.* — 1691.
 - 8) *Ejusdem Catechismus Minor.* — 1688.
 - 9) *Saga Olafs Kóngs Tryggvasonar.* — 1688.
 - 10) *Landnama.* — 1688.
 - 11) *Christendóms Saga.* — 1688.
 - 12) *Schedæ Ara Prests.* — 1688.
 - 13) *Grönlandia Arngrimi.* — 1688.
 - 14) *Joh. Dilherrn* (Mag. Dominici Beern) *Hús og Reisfu Postilla* vid. infra No. 30. in 8vo. — 1690.
 - 15) *Píslar Psálmar Síra Hallgríms Petursf.* in 12mo. — 1690.
 - 16) *Hugzekiu Psálmar Síra Sigurðar* in 12mo. — 1690.
 - 17) *Kroskveidiur Síra Arngríms* in 12mo. — 1690.
 - 18) *Psalms Psálmar Síra Jóns i Laufáse* in 12mo. — 1690.
 - 19) *Píftla Postilla L. Loffii, f. Ejusdem Medulla Epist.* 8vo. — 1690.
 - 20) *Ydrunar Psalmar Síra Jóns Þorsteinsf.* in 8vo. — 1690.
 - 21) *Mífferískifta psálmar Síra Sigurðar* in 8vo. — 1690.
 - 22) *Graduale* in 6. — 1691.
 - 23) *Morgun og Kvöld Þánkar Síra Hallgríms* in 12mo. — 1692.
 - 24) *Septem Hymni opera Hexaëmeri Creationis complectentes*, Olearii exercitio subjuncti, Islandice. — 1692.
 - 25) *Rím*, 12mo. Appendix: *Observ. Medicæ & Gudspjalla vísur* — 1692.
 - 26) *Diarium Christianum Síra Hallgríms.* — 1693.
 - 27) *Kingo Psalmar Þótiásts Síra Arna Þorvaldsf.* — 1693.
 - 28) *Luca Loffii Catechismus* med *Spurningum*, in 6. — 1693.
 - 29) *Ydrunar Speigell Nicolai Laurentii.* — 1694.
 - 30) *Adskiltanleger Snábaklingar*, úr Þýsku útlagðer bæði af Sálíga Herra Biskupinum og Síra Þorsteine Gunnarsýne. Ex. gr. Andlegur Fialla

xit, ullo magis oblectabatur, quam hanc artem & operam ornando; detritos enim typos refici curavit, & multa quæ ornatui essent, nova addidit, ad talia enim, seu mechanica, ejus ingenium maxime inclinabat, in eo si non par, certe non dissimilis proavo suo Gudbrando Holensi Episcopo, hujus artis in Islandia statori celeberrimo, ejus enim & patris sui in eo vestigia legit, ut charta, librorum compactura nitida fatis, & correctio accurata esset, cui ipse præfuit, quamdiu per valetudinem licuit.

§. 17.

Ingenio ad artes liberales percipiendas præditus fuit mediocri, sed ad mechanica quævis intelligenda & manu perficienda, si opus esset, optimo; Studiis etiam Astronomicis & eo spectantibus ita deditus fuit, ut dubium sit an Islandia in his illo præstantiorem habuerit; Hinc postquam typographiam nactus est, in ejus instrumentorum, figurarum, initialium
literarum

og Ferdamadur; Ydrunar Rós; Frómer Forelldrar &c. mestaun part tekner úr Postillu Domini Beern. (sunt numero duodecim).				1694.
31)	<i>Meditationes Sacre Joh. Gerhardi</i> in 8vo.	—	—	1695.
32)	<i>D. Joh. Avenarii Benabók</i> med <i>Schematographia Sacra</i> .	—	—	1695.
33)	<i>Antidotum Animæ</i> .	—	—	1695.
34)	<i>Grammatica Philippi</i> med Syntaxi Latina	—	—	1695.
35)	<i>Rim-Tabla</i> in pitente.	—	—	1695.
36)	<i>Alþingisbók</i> in 4to.	—	—	1696.
37)	<i>Soliloquia Animæ de Passione Christi</i> .	—	—	1697.
38)	Manasses Bæn, sem kallaz ydrunar íþrótt.	—	—	1697.
39)	<i>Benabók Síra Þórdar Bárðarsonar</i> med <i>Víkusaung Olearii</i> , útl. af Síra Steine.	—	—	1697. 1693.
40)	<i>Dagleg yðkun Gudræknennar Joh. Gerhardi</i> .			
41)	<i>Stafrófs Kver</i> .			
Præter hæc tribuuntur ejus industriæ a Pontoppidano:				
1)	<i>Joh. Forsteri 5 Predigten über das Gebet Manasses</i> .	—	—	1693.
2)	<i>Erich Winthers Predigt von der Hölle</i> .	—	—	1693.
3)	<i>Gisle Magnusfens Gerichts Posaune</i> .	—	—	1694.
ubi notandum; Nos omnes hosce libellos non vidisse, sed doctorum virorum scriptis & amicorum relationibus multa debere, penes quos itaque erit magna pars fidei.				
Sed, quæ propria manu elaboravit, sunt:				
1)	<i>Calendarium perpetuum</i> edit. Hol.	—	—	1673.
2)	<i>Idem</i> , paulo correctius; Skálholhti	—	—	1692.
3)	<i>Varia præloquia libris ab eo editis</i> .			

literarum & id genus aliis totus fere fuit, ſedentariam ita amans vitam, ut ſine neceſſitate vix toto die ex ſella ſurgeret, quod, cum phlegmatici eſſet temperamenti, cauſa exſtitit, ut ſcorbuticos contraheret humores, qui paulatim ita in corpore ſtagnari cœperunt, ut annum 1691 totum fere (a) & iterum annum 1694, tandemqve ab anno 1695 uſqve ad mortem in lecto ſedens aut cubans tempus tranſigeret, unde factum eſt ut annis 1691. 1694. & 1696. Mag. Biörnus Thorleiſi filius, Holanæ diœceſeos Vice-Superintendens ejus loco Synodo generali præſideret; & quosdam ſacri miniſterii Candidatos inauguraret, reliquos autem tres annos 1692 1693 & 1695 ipſe in comitiis præſens ſolitas peregit officii partes, ſed quasdam eccleſiarum viſitationes ejus vice egit Paſtor Cathedralis & Præpoſitus Provinciæ Arneſenſis Thorſteinus Gunnari filius.

§. 18.

Talem quotidie egit vitam, ut omnibus eſſet exemplo; Horas Canonicas, quæ bis quotidie in Templo cathedrali habentur, nunquam neglexit; Quenvis diem Veneris in memoriam paſſionis domini & redemptionis generis humani jejunos egit; Licet ſemper non triſtis eſſet, raro tamen aut ſubridere viſus, aut jocoſum verbum loqui auditus eſt; tantæ in inceſſu gravitatis & temperiei, ut ſive ningeret, plueret, aut ingens quædam procella irrueret, nec curtiore via, nec citatiore gradu templum adiret; Similiter etiam iter faciens vix unquam equum greſſum glomerare paſſus eſt; Omniaqve ſua dicta & facta ita cribravit, ut & pauca, & admodum

-
- (a) Hinc patet quantum tribuendum ſit relationi Mag. *Thorkeſonii* apud *Pontoppidanum* in vita-hujus Epicoſi: " In den letzten 9 Jahren ſeines Lebens war er meiſt bettlägerig, " und muſte die Ordination ſo wohl als die Viſitation per Vicarium verrichten laſſen. " Dieſer war Hr. Arne Thorvaldsſon Probt in Arne-Stüſſel, und Paſtor zu Thingvalle, " ein ſehr gottſeelig und frommer Mann. " Præcipua erroris cauſa videtur fuiſſe, quod anno 1688 inchoaverat Epicoſus Viſitationem Eccleſiarum in Toparchiis Rangavallenſi & Skaptafellenſi ſitarum, ſed morbo correptus perficere non potuit, domumqve reverſus eſt; Ne autem propoſitum ideo incaſſum caderet, Præpoſitum Arneſenſis Provinciæ Thorſteinum Gunnari filium loco ſuo opus perficere juſſit, quem temporarium, & brevi remittentem Præſulis morbum, auctor in novennalem & mortiferum permutavit, & pro Thorſteino Gunnari filio ſubſtituit Arnam Thorvardi, quorum neuter ullam Epicoſi loco Sacerdotum ordinationem peregerunt; ſed, ut mox diximus, idqve ultimo tantum biennio, Mag. Biörnus Thorleiſi filius. Conf. Sect. ſeqv. cap. 5.

dum lente loqueretur, sed ad scribendum unam aut alteram epistolam vix dies suffecit, quod plurimi singulari accuratationis consecrationi, quidam vero ingenii lentitudini tribuebant. Ad rem attentior quidem habebatur quam tantis competeat divitiis (a), sed non ideo avarus aut triparcus dici meruit. Prædium Vallholt in provincia Skagfiordensi situm ejusdem Toparchiæ pauperibus testamento reliquit, sed 80 Joachimicorum valorem pauperibus in diœcesi Skalholtina ita dividendos, ut 40 quartæ australi, sed orientali 20, & occidentali totidem contingerent (b). Unde patet errare eos, qui tradunt editionem *Precationum Joh Avenarii*, aut universam, aut unice, huic eleemosynæ destinatam & impensam fuisse.

§. 19.

(a) Quo quidam referunt: α) Typographiæ ab Holana Cathedra abalienationem; Quam ut suum suorumque cohæredum peculium contra manifesta Gudbrandiani Testamenti verba ad se trahere conatus fuerit. β) Conventionem cum Trebonio Jona, anno 1685 initam, quæ ab illo 345 Imper. valorem, quem Mag. Svenonius, plus, quam debuerat, ei cum Cathedra erogaverat, (vid. supra pag. 647.) ut Cathedræ legatum accepit, sed pecuniam hoc modo acceptam se unquam Cathedræ redditurum negavit; Quæ ambages longo post tempore filio ejus aliisque magnam creaverunt molestiam, ut suis locis dicendum veniet.

(b) Inter eos qui hoc asserunt, est celeberr. PONTOPPIDAN in *Annal. Eccl.* ex relatione, ut videtur, Mag. *Thorkefsenii*, cui, ut subinde erroneæ, nimiam adhibuisse fidem videtur. Inde autem hanc præsumtionem ortam esse verosimile est: α) Quod hic libellus inter ultimos ex typographia Skalholtina & paulo ante Præfulis mortem prodiiit, non vero 1696, ut vult auctor, sed 1655. β) Quod hicce libellus etiam inter eos fuit, qui hoc nomine inter pauperes distributi fuerunt, nam libellos ab Episcopo editos, quorum maxime tunc abundabant hæredes, huic dono impendebant; ut ex subjuncto Catalogo eorum qui provinciæ Borgfiordensi obvenerunt, abunde patet:

<i>Catechismus Major</i>	—	—	1 Rdlr. 2 Mark.
<i>Meditationes Gerhardi</i>	—	—	1 Rdlr.
<i>Soliloquia Molleri</i>	—	—	1 Rdlr.
<i>Avenarii Precationum</i>	2 Exempl.	—	2 Rdlr.
<i>Passional.</i>	2 Exempl.	—	1 Rdlr.
<i>Precat. Theodori Bardonis</i>	—	—	2 Mark.
<i>Calendarium cum Precat.</i>	2 Exempl.	—	1 Rdlr. —
<i>Grammatica Philippi</i>	—	—	2 Mark.

Summa 8 Rdlr.

Ex hoc Catalogo & adjuncta taxatione, præter ea quæ tetigimus, etiam conspicuum est pretium librorum, ad minimum triente vel etiam duplo, majus tum fuisse, quam hodie veneunt.

§. 19.

Anno 1690 ad primum letalis morbi sensum testamentum condidit, idque ejusdem anni actis publicis inscribi curavit; Deinde etiam monumentum in quo corpus condi voluit & sandapilam præparari curavit, Sed cum vis morbi per vices, nunc intentius, nunc remissius, ageret, continuo enim medicaminum usu, quantum fieri potuit, reprimebatur; feralem lectum tandem ascendit sub finem anni 1695, a quo morbus ita totum corpus pervasit, ut anno 1697 17 Calend. Aprilis piam animam ab eo sejungeret, cum vixerat annos 59 & 7 menses. Sed in officio, a quo ordinatus fuit, exegerat 25, diœcesi autem Skalholtinæ præfuerat fere 23, in quo officio præter alia consveta munia 99 Sacerdotes inauguravit. Textum parentationi ipse destinavit ex *Pf.* 39 v. 13. Sepultus fuit 28 Martii. Uxorem anno 1674 nactus est Gudridam Gislai filiam, virginem suæ ætatis in universa Islandia ditissimam, ex qua duos suscepit filios, Thorlacum, qui improlis, eodem, quo pater, obiit anno, de quo plura supra pag. 540. & Brynjolfum, qui octogenario major ante paucos annos decessit, cui ut magnas reliquit divitias, ita etiam in patria bonam famam & bonis omnibus magnum sui desiderium (a).

CAP.

(a) Quod ex sequentibus literis patet:

L. B. S.

Sapientis Syraci verba Capit. 44. v. 10. usque ad 16 omnibus pie vivere & mori desiderantibus attentione & memoria digna sunt: Sed illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt; Cum semine permanent bona, hæreditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum; & filii eorum propter illos usque in æternum manent; Semen eorum & gloria eorum non derelinquatur. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generationem & generationem. Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nunciet Ecclesia. Non errabit qui mox memoratam thesui pia attentione vult conferre cum decenti ortu, prospero progressu, piis moribus, felici discessu, honorifica sepultura & beata memoria, Nobilissimi, Summe Venerabilis & doctissimi Domini Mag. Theodori Thorlacii, olim Superintendentis diœcesis Skalholtinæ, nostri plurimum venerandi amantissimi Domini & Patris in Domino, quem omnes verbi Ministri & christiani cætus hujus diœcesis desiderate lugent. Laudatissimum hunc Antistitem mors hac vice juxta beneplacitum Domini a nobis separavit; Virtutum autem memoriam secundum divina promissa retinemus. Simpliciter
igitur

CAP. IV.

De Jona Vidalino.

§. I.

Natus est Gardis in Alftanes anno 1666 die 21 Martii, parentibus Thor-
killo, loci Ecclesiae, celeberrimi Arngrimi Jonæ filio, & Margareta
Thorsteini filia. Prima litterarum fundamenta apud Paulum Amundi
filium Myftam Kolfreyuftadensem jecit, & deinde triennium in schola
Skalholtina exegit, unde dimiffus, apud affines suos, nunc Oddum Ejulfi,
nunc Arnam Thorvardi, illum Holtensis, hunc Thingvallenfis Ecclesia-
rum Pastores, utrumque inter suæ ætatis doctiffimos numeratum, & unum
femestre apud sobrinum suum Paulum (a), Selardalensis parociae Sacerdo-
tem. virum eruditiffimum, majoris in studiis maturitatis acqvirendæ gra-
tia permanfit, qvo tempore aliquamdiu in Vestmannicis insulis ad susten-
tandam vitam piscationi operam dedit, nam undecennis, re angusta domi,
patrem amiserat, qvapropter a propinquis & cognatis hisce adjutus &
sustentatus fuit, qvorum etiam auxiliis & auspiciis anno 168 in Hafnien-
sem Academiam transivit, ubi cum biennio Musis tam fideliter militasset,
ut ex utroque Examine, tam Philosophico, qvam Theologico; *Ilud*
illaudabilem Characterem reportasset, anno 1689 nomen dedit militiae in-
ter legionarios, qvi *Mariniers* vocabantur, in qvo statu cum alterum
biennium, sed multo minore gloria & profectu, militasset, anno 1691,
intercedente & pretium solvente Christophoro Heidemanno, rude do-
natus

igitur vereque confitemur, nominatum, nunc demortuum, Dominum Mag. Theodo-
rium Thorlacium, ut audivimus, novimus, & experti sumus, tam extra, qvam in-
tra templum constitutum, in omnibus officii partibus, uno verbo, in omni vitæ insti-
tute, privatim & publice, fidum & bene moratum Dei ministrum in munere sibi ab
ipso imposto decenter egisse. Testamur ipsum eisdem caracteres præ se tulisse, qvibus
sanctus Paulus suo discipulo Timotheo verum Episcopum ornari decere præscribit &c.
Datum & actis publicis insertum in Synodo Generali diæcesis Skalholtinæ anno 1697
die 7 Julii, tandemque subscriptum ab ipso intulæ Præfecto Christiano Mullero, ut &
15 diæcesis Sacerdotibus, qvi ibidem suo & aliorum nomine præfentes fuerunt.

(a) De Thorkilio vid. supra pag. 559. de Oddo pag. 532. de Arna pag. 558. & de Paulo
pag. 554.

natus fuit, moxqve ab eodem in Islandiam transmissus, æstatem apud matrem & fautores quosdam transegit, sed ingruente autumno, ab Episcopo Thorlacio, rogatu matris & propinquorum, in gratuitum convictorium adscitus fuit.

§. 2.

Anno 1692 Con-Rectoris stationem in schola Skalholtina adeptus est, sed anno 1693 factus est Pastor Templi Cathedralis, cumqve anno sequente Ecclesia Gardensis vacaret, eandem quidem affectavit, sed a Præfecto, penes quam conferendi jus fuit, repulsam ferens, annuente Episcopo, supplicem de eadem Regi transmisit libellum, qui anno 1696 eandem illi gratiosissime concessit, quo se illico ingratis Præfecto contulit, & Olao Petri, qui ducta uxore Præfecti famula eandem ab eo præbendam tenuit, ejecto, ibidem matre rem familiarem administrante villicationem instituit. In Episcopi familia agens, tantam apud eum inierat gratiam, ut, ipso valetudine impedito, anno 1694 & 95 ad visitandum quasdam Ecclesias ejus nomine missus fuerit; Hinc etiam licet anno 1696 verbo esset Ecclesiastes Gardensis, ingravescente tamen Episcopi morbo, Skalholti egit, nostri autem vices sacerdotales peregit, is, quem nuper expulerat, Olaus Petri, tandemqve anno 1697 die 9 Martii, uno tantum octiduo ante Episcopi mortem, a Præfecto ejus coadjutor & Officialis constitutus fuit, qui anteqvam animam exhalavit, supplicem ad Regem scribi curavit libellum, quo humillime petiit, ut Vidalinus, utpote omnium Islandorum dignissimus, sibi successor daretur.

§. 3.

His ita dispositis, Vidalinus junctum sibi officialis munus, consentiente Præfecto Regio, affini suo Arnæ Thorvardi, Præposito Ecclesiarum Arnensium, tradidit, qui hoc anno ejus nomine Synodo Generali præfedit, Ecclesias Toparchiæ Mulensis visitavit, & alia Episcopalia munia peregit (a). Ipse autem, ne fama suum adventum anteverteret. primam

R r r r 2

arripiens

(a) Hicce Arnæ Thorvardini unius anni vicariatus, quem post Thorlaccii fata loco Vidalini gessit, de quo aliquid forte *Mag. Thorkelssonius* fando audivit, imposuit ej, ut statueret eum hoc officio per novennium, vivo priore Episcopo, functum fuisse, conf. supra pag. 679.

arripiens occasionem, velis Hafniam transmisit, ubi, contra quam speravit, ei competitor obvenit Illustrissimus heros Gen. Adm. Locumtenens N. Juel, quendam suum aut suorum affinem aut clientem, ut huic officio præficeretur, tantopere commendans, ut de Vidalino actum esse videretur, ni Arnas Magnæus, postmodum Academiæ Hafniensis Professor celeberrimus, tum temporis in familia Supremi in Dania Secretarii & Regiæ Majestatis Consiliarii Intimi Matthiæ Mothii magna patroni gratia florens, eidem inculcasset, Islandis non expedire, nec unquam expediisse, sed contra multum sæpius nocuisse, peregrinos habere Episcopos; Vidalini autem dona, ingenium & eruditionem, ita commendavit, ut Mothius ejus patrocinium susciperet (a), tandemque cum uterque heros coram Rege de hac causa disceptarent, evicit, ut ipse Rex ejus argumenta esse potiora fateretur, eique mandavit, ut Vidalino officii codicillos expediri curaret, qui dati fuerunt anno 1697 die 16 Decembris, quo facto a D. Henrico Bornemanno Dominica Quasimodogeniti anno 1698 inauguratus fuit. Eodemque anno Magistri titulo nomen auxit.

§. 4.

In Islandiam redux sedem Episcopalem & templum Cathedrale ab antecessoris hæredibus accepit, sed utrumque ruinofum, de quo partes sine aliorum interventu in præfens amice transegerunt, ut & de bonis Cathedralibus, quæ discedens accipienti nomine tenus & permodice constituta ad tenorem antiqui Indicis anno 1589 confecti erogavit, nullo ad emancipationem, factam 1674, nec ad donationem Domini Trebonii Jonæ factam 1685, habito respectu (b). Cujus negligentia quænam causa fuerit,

(a) Præcipuum Mothii argumentum (cum antea de eruditione aliisque Episcopi qualitatibus disceptassent) fuit quæstio: *Quidnam in universo Episcopi officio maxime esset necessarium? Numne verbi divini prædicatio, censura Sacerdotum, & judicium de eorum concionibus & catechisationibus? Examen plebis & juventutis, an aliquid in articulis fidei intelligerent; rudiorum informatio, tentatorum efficax consolatio, & id genus alia, quorum Deo reddenda esset ratio? Ea autem peregrino, qui linguam non calleret, perficere, omnino esset impossibile, quæ cum Julius negare non posset, Rex secundum Mothium sententiam pronunciavit.*

(b) Conf. quæ de hac re notavimus supra pag. 679. sq. ut & infra cap. 5. §. 8. ubi pluribus de hac materia dicendi occasio dabitur.

fuert, five qvòd hæc documenta tunc non ad manus, nec in aprium producta, & Episcopo penitus clam & incognita fuerint, qvòd ille postmodum, ut & eo mortuo ejus vidua ac hæres videri voluerunt, five aliud aliquid intercesserit, non liquet; Id saltem certum est, qvòd Præful antecessoris hæredibus non unam, ut præcipitantæ ullus esset locus, sed duas sine omni exceptione absolutas impertivit apochas, priorem datam 28 Novembr. 1698, posteriorem 2 Julii 1699. Hac vice etiam, seu anno 1698, inter partes amicissime convenit, ut proximo anno, & forte diutius, si fata id finire vellent, Skalholti habitarent, quæ conventio non nisi in proximum annum duravit.

§. 5.

Ut Cathedram ascendit, res ecclesiasticas magna cura & alacritate administrare cæpit; eorum autem, quæ in hoc officio gessit, maxime memoranda sunt: Constitutiones quædam, non quidem plane novæ, sed antiquitus sancitæ, cum tempore autem obliteratæ; qualis illa anno 1710 de vini penuria tempore belli Svecici, cum nullæ aut perpaucæ naves mercatoriæ e Dania solitos portus frequentarent; Renovatum fuit antiquum conclusum (a), ut si quid vini alicubi superesset, in usum ægrotorum, tentatorum, morientium, conservaretur, reliquis autem antiquum illud inculcandum: *Crede & manducasti*. Idem etiam de altera facta 1703 de pensione in usum candelarum sacris usibus adhibendarum, a conjugibus & cælibibus eroganda, quæ antiqua etiam fuit, licet jam in desuetudinem venerit, qvòd conjuges 12, cælibes autem 6 obolos eo nomine penderent (b). Tertia omnino recens fuit, facta 1713, qvòd Synodus Generalis postea initium haberet 6 Idus Julii (c).

Rrrr 3

§. 6.

-
- (a) Hæc nihil aliud est quam repetitio Constitutionis a Mag. Brynjolfo Svenonio factæ 1645, nam nihil novi continet, qvòd illa non habet.
- (b) Etiam antiqua est, ejus mentio supra a nobis facta, sed si dicendum qvòd res est, opinor bonum Episcopum a scopo antiqui legislatoris aberrasse, dum omnibus, qui cælibes vivunt, quotquot in sua habent familia, utriusque sexus personas 6 tantum obolos pendere injungit, hodiernæ significationi vocis *Híón*, nimium tribuens, quæ conjuges tantum notat, cum vox antiquitus idem significaret ac *Hjá*, s: familia. Ut verus antiquæ legis sensus sit: Quicumque familiam sustentat, modo non plane inops sit, pendat 12 obolos, cælebs vero qui nullam habet familiam, pendat tantum sex.
- (c) Prioribus seculis Synodus inibatur pridie Cal. Julii, sed post introductum anno 1700 novum

§. 6.

Prioribus annis, usquedum ardor animi paulatim defervescere, & vires corporis attenuari inceperunt, fuit plerumque Sacerdotum rigidus cenfor, ita ut castigabilia raro incastigata transmitteret. Unde Stephanum Hallkeli, Pastorem Grindvicensem, ab officio dimovit, quod navim piscatoriam, a creditoribus pressus, duobus oppignoraverat. Jonam Sigismundi, Sacerdotem Thykkvabajensem, quod testimonio ancillæ cuidam dato, quædam de suspicione abacti partus inseruerat. Sigurdum Ejulfi & Jonam Gisli, hunc Villingaholtenfis, illum vero Arnarbælenfis Ecclesiæ Pastorem, quod citius, quam deceret, cum uxoribus congressi essent, præbendis privavit; Alios autem minorum insimulatos exorbitationum sat graviter castigavit; Sed (ut quidam volunt) non pari semper censura, nam Jonam Torfi, Comministrum Breidabolstadensem, qui sine prævia absolutione, & pronuntiata tantummodo posteriore verborum Institutionis parte, Sacræ Cænæ Sacramentum ægrotanti cuidam impertiverat, leviter multatum dimisit, pariter etiam Vigfusum Johannis, Sacerdotem Hvalsnesensem, qui 9 personis in Sacra cæna vinum priusquam panem porrexerat, pecunia tantummodo multavit; quæ hic notare necessum duximus, quod tales causæ inter eum & Oddum Sigurdi, tum temporis Islandiæ Præfecti Procuratorem, offensionum & odiorum omnium prima fax & tuba fuerunt.

§. 7.

In visitationibus Ecclesiasticis eundem fere tenuit modum ac ejus in officio prædecessor Mag. Svenonius, omnium enim templorum possessionum accuratum confecit indicem, quædam etiam, quæ in prioribus matriculis obscura & ambigua occurrunt, aut enodavit, aut illustravit. Eorundem autem rationes raro aut nunquam computavit, sed plerumque cum eorum tutoribus pactionem fecit, ut annuos redditus sibi haberent, sed templa ipsa omnesque eorum opes, quocunque tandem nomine venirent, facta tecta conservarent, omnesque eorum expensas promte & bona fide solverent, quo ut nihil æquius excogitari potest, si omnes, tam Bene-

novum Calendarium, ejus initium nullo certo diei a 10 ad 14 Julii adligatum, unde hæc constitutio plane necessaria fuit, ut scirent omnes, quando se huic tribunali sistere deberent. Posteriores binæ constitutiones certas ob causas nuper renovatæ sunt.

Beneficiati, quam Proprietarii, promissis stetit; Ita procedente tempore, cum ejus successor, vir in talibus longe strictior, multa templa ruinosa, eorumque ornamenta & utensilia, aut male, aut permodice constituta inveniret; Computumque rationum, aut a Thorlacii. aut etiam Svenonii tempore, seu ultima, quam in templi rationariis computatione invenit, novam, eamque sæpius sat rigidam institueret rationem, per multis hæc concessio damni causa existit; Qvod tamen non Episcopo aut ejus intentioni, sed ipsorum negligentia, qui pactis non steterunt, imputandum est. Et ut id hic obiter notem, hinc utrinque nata dissensiones & querelæ sunt, & causa fuit Rescripti Regii dati anno 1747 d. 19 Martii, quo accurata templorum Rationaria institui jubentur.

§. 8.

Ut idoneæ personæ officiis in templis & schola præficerentur, nulli Episcoporum difficilior fuit, quam huic; nam epidemica illa lues, quæ diœcesin Skalholtinam vastavit, anno 1707, 26 Sacerdotes & omnes fere Theologiæ Studiosos demersit, ita ut proximis 3 aut 4 annis magna esset Sacerdotum penuria, unde necessum habuit, primo superstitibus injungere, ut vacuarum parœciarum curam propriis superadderent, & cum tempore adolescentes, quam primum rude scholastica donati fuerunt, sacris initiare & Ecclesiis præponere, putans (ut etiam revera est), necessitati legem non esse positam. Ob grassantis pestis vim Skalholti schola aperiri non potuit, priusquam in Januario 1708, cum circiter viginti discipuli eo confluerent. Cumque hac ætate Rector scholæ Magnus Marci ad Sacerdotium Grenjadarstadenſe in diœcesi Holana promoveretur, & nullus in tota diœcesi inveniretur Studiosus, cui Rectoris officium concedi posset; Jonæ Halthori filio, Mystæ Hytardalensi & Præposito Toparchiæ Myrensis, ut hoc susciperet officium, injunxit, qui id biennium gessit, cuius parœciæ necessitatibus interim inservire mandavit proximo Parocho. De his diœcesis necessitatibus gravem in Synodo generali anno 1708 coram Regii Præfecti Procuratore instituit, ad ipsum Regem per eum perferendam, querelam.

§. 9.

Pia (ut vocant) corpora Episcopi curæ & inspectioni concredita, qvalia sunt: Emeritorum & pauperum Sacerdotum pensiones, ut & tria
in

in dioecesi Skalholtina sita Nosocomia singulari integritate & proprio suo damno administravit, ita ut morienti Sacerdotum societas deberet 72 imperiales, quos hæredes illis donarunt. Nosocomia ita administravit, ut non omnes lepra aut scorbuto maligno infectos in eadem detruderet, hoc modo enim multo pauciores huic usui destinatis proventibus sustentari posse prævidit. Sed tantum gravissime laborantibus, & iis quorum morbi genus maxime contagiosum videbatur, ibidem hospitium assignavit, reliquos autem tali morbi genere affectos, ex quorum conversatione nihil periculi esse videbatur, in suis curiis & tribubus sustentari permisit, quibus nunc trientem, dodrantem, aut dimidium sustentationis ex Nosocomii redditibus persolvit, quo pacto pluribus ope indigentibus subvenit, licet numerorum acervos non congereret, aut Nosocomiis divitias compararet, in talibus enim craftinum diem sibi ipsi sollicitum esse debere, parumque pauperibus & ægrotis pecuniam in loculis conservatam prodesse, si macie & squalore perirent, reputavit.

§. IO.

Anno 1713 ex speciali Regis mandato unacum utroque Nomophylace & binis ex quavis dioecesi denominatis Præpositis Thingvallis d. 13 Julii sententiam dixit, de quibusdam inter Episcopum Holensem & demortui Episcopi viduam controversiis, & inde ad publicum fluentibus consequentiis, quarum præcipuæ fuerunt: 1) Viduæ Episcoporum annua posthac erit pensio 100, & si pauperes sint, 120 imperiales; Si contingat simul esse duas, divitiis & circumstantiis pares, par quævis reportet, sin vero impares, ditior trientem, pauperior autem duas partes. 2) De Viduarum Episcoporum anno gratiæ idem habendum, ac de Sacerdotum, secundum tenorem Regii Rescripti dati 1650, ita ut si contingat Episcopum mori ante ordinariæ migrationis tempus (Fardag), ea anni pars heredibus defuncti, non viduæ, adscribatur, sed annus gratiæ ibi incipiat, & ad proximum migrationis tempus perduret. 3) De pauperrimorum Sacerdotum salarii augmento constitutum fuit, ut quævis Cathedra Episcopalis omne inutile inventarium, & tantum prædiorum, ut annui redditus faciant 48 imperiales, huic usui præberet. Cœnobiorum & aliarum præbendarum omne inutile inventarium in hunc usum transferatur. Quævis mediocris præbenda tribuat prædiolum, cujus annuus proventus facit 4 imperiales, sed ditissimæ duplo majus. Quæ (licet non essent incongrua) præter 2) ejecta aut rescissa fuerunt.

§. II.

§. II.

Ut erat fervidi ingenii, ita controversiis facile innodabatur, quas cum variis habuit, ut ex Actis publicis, tam Politicis, quam Ecclesiasticis, conspici licet; sed omissis minoribus, tantum eas quæ majoris fuerunt momenti, aut non nisi a Supremo tribunali decidi potuerunt, nobis memorandæ veniunt; Quarum prima fuit, quam ei intentavit Magnus Sigurdi, ipsius affinis, qui sororem uxoris Episcopi in matrimonio habuit, quæ eum tyrannidis insimulavit; fuit enim Magnus ad iram pronus, præsertim cum vino incalesceret, cui plus nimio deditus fuit, quapropter uxor, eo deserto, ad sororem suam, Episcopi uxorem, confugiens, ab Episcopo in domum & familiam recipitur, quod cum sæpius accidisset, tandem, licet Magnus pœnitentiam præ se ferret, & emendationem promitteret, fidem non meruit; Quo irritatus instabilis animus, Arnæ Magnæo, tum temporis Archivorum Secretario & in Islandia Commissario, qui Skalholti ut plurimum agebat, scandalosam, ut volebant, misit epistolam, qua ei & uxori gravem infamiæ notam inuri voluisse videbatur, non excepto Episcopo, omnia enim æquivoco scripserat, qui uxorem sibi abstraxerit, & talia domi suæ pateretur; Quod illi non ferendum rati, Magnum in jus vocarunt, & coram tribunali provinciali reum fecisse non contenti, in generali dicasterio, ut longe gravior & intoleranda fere de eo diceretur sententia, effecerunt. Magnus itaque Hafniam anno 1708 abnavigavit, ubi eodem anno fatis cessit, cum effecisset, ut partes, præsertim Præsul & Secretarius, ad Supremum Regis tribunal vocarentur, sed moriens cuidam cognato suo, Jonæ Torfæo in mandatis dederat, ut causam exsequeretur, quam ejus voluntatem Rex ratam esse jussit. Suo itaque & Episcopi nomine Secretarius coram Supremo Tribunali comparuit, audivitque sententiam, qua omnia de Magno edita judicia rescindebantur, alia autem, si nullo partium dedecore, certe non magno honore, oblitterata fuerunt.

§. 12.

Aliam multo graviolem cum Oddo Sigurdi filio, occidentalis Islandiæ Nomophylace, & Christiani Uldarici Gyldenlövvii, Islandiæ tum temporis Satrapæ, Procuratore, controversiam habuit, cujus initia referenda sunt ad annum 1712, quo Nomophylax in comitiis non apparuit, sed Paulo Bejero ut suo loco Synodo generali præsideret, commiserat;

Præful autem illum omnino abominans, solus Synodo præsedet, & unacum præfente Clero duobus Sacerdotibus ob diversas causas præbendam abjudicavit; unum a duplici intentato adulterii crimine absolvit, sed multos ob leves causas pecunia graviter multavit (a). Qvod Oddus & Bejerus, ut legibus contrarium, & in suum contemptum fumentes, die 3 Septemb. ejusdem anni edictum proposuerunt, qvo hunc procedendi modum valde improbant & traducunt, omnesque a Præsule multa affectos, easdem erogare prohibent, & ab officio depositos iterum restituunt, usque dum Satrapæ votum & approbatio accederet, cui se causas relatueros fore promittunt, ejus enim esse talia judicare, sine cujus aut ejus Procuratoris consensu Episcopo id facere non licuerit; Et ut hoc suum edictum neminem lateat, Prætoribus mandant, ut id in locis competentibus legi & publicari curent; Qvod ubi Præfuli innotuit, contrarium emisit edictum, qvo Procuratorum scriptum, ut legibus contrarium, rescindit & abrogat; Sed speciatim curiatis depositorum Pastorum prohibet, hos pro suis aut legitimis Sacerdotibus accipere & agnoscere, usque dum suæ sententiæ a supremo tribunali confirmentur, vadem semet fore spondens, si cuiquam eapropter lis aut pœna intentetur, qvod coloni parum curantes, curionibus annua præbita perinde ac antea solve-
runt, eorumque ministerio usi sunt.

§. 13.

Hic status causæ fuit, usque in annum sequentem, cum Præful in ordinaria visitatione a Nomophylace lauto exciperetur hospitio, ubi licet primo non male inter eos convenire videretur, brevi tamen, cum incalcerent & priora refricarentur, sesquipedalia verba & facta inciderunt, eoqve tandem processit jurgium aut tumultus, ut Præful intempesta nocte abiret; inde utrinque ad publicas accusationes descensum est, nam Præful suum familitium, qvod præsto fuerat, anno 1714 Stadaftadi de Nomophylacis

(a) Cum omnia speciatim enumerare non expediat, sufficiat unum tantum proferre exemplum; In causa Jonæ Sigismundi (de qua mox plura dicenda sunt) tres Sacerdotes in Synodo provinciali sententiam dicere detrectaverant, qvapropter Præpositus, Episcopi jussu, illis litem movit, qvorum unicuique, nullo ad eorum excusationem aut paupertatem habito respectu, Præful 16 Imper. multam irrogavit; Cum tali culpæ in Legibus Islandicis Tit. Thingf. B. Cap. 8. multa semimarca (3: 5 Dansk Mark) seu 80 oboli determinata sit.

mophylacis dictis & factis ut testes produxit, quorum testimonia absente Nomophylace Actis publicis inferi curavit, ille autem par pari referens, idem Drangis in Skogarströnd, absente Præfule, anno 1715 a suis fieri effecit. Hinc ex utraque parte coram Rege & Magnatibus querelæ ac diffamationes, & ab uno foro ac tribunali ad aliud appellationes, nam anno 1715 in suprema Islandiæ Curia (vulgo Oberrett) præfidente Bejero, & anno 1717 in generali dicasterio (vulgo Laugthing) (ut alias provinciales taceam velitationes) hanc controversiæ ferram acerrime reciprocant; ubique, si non hostes, certe æmulos judices & præfides caussantes. Cum paucis exprimi non possit, quantum factionum, incommodorum & offensionum hæ turbæ excitarent, præstare videtur penitus eas mittere, quam quædam in alterutrius partis præjudicium referre; eo autem lites processerunt, ut non nisi supremi tribunalis sententia dirimi posse viderentur, quod mors Episcopi anno 1720 prævertit.

§. 14.

Tertia magni momenti lis Episcopo cum grandævo quodam Sacerdote intercessit, cui nomen Jonas Sigismundi, viro irrequieto, qui omnem pæne ætatem litigiis, astutia & captionibus triverat; Sed ut erat versutus, ita aliquali modo semet semper extricaverat. Hic anno 1710 mulieri cuidam absolutionem impertiri negaverat, eo quod tumor uteri ejus repente & clanculum evanuisset, unde sibi aliisque natam fuisse suspicionem eam non rite suas res administrasse, quod Præful aliique ita acceperunt, ac si insimularetur gravida partum abegisse aut necasse; A quo crimine cum illa jurejurando se purgasset, Sacerdos a Præposito in jus vocatur, tandemque ab Episcopo & Synodo generali, anno 1712, sed sine Satrapæ Procuratorum consensu, præbenda privatur. Horum intercessione, ut supra pag. 690. fecimus mentionem, restitutus, Præfulis judicium ut & iteratam ab eo suspensionem nihili fecit, cujus exemplum tribules secuti sunt, eum pro Sacerdote habendo, & annuas ei pensiones solvendo, licet Episcopus id non tantum severe prohiberet, sed etiam utrosque, curionem, qui audita suspensione dixerat se in officio mansurum donec Rex causam decideret, & curiatos quosdam, qui expresse dixerant, se eum pro Pastore habituros, donec causa in eodem statu esset, denuo in jus vocaret, & Pastori anno 1716 omnem sacerdotalem honorem & privilegia abjudicaret, cuique vero reliquorum, anno 1717, quasi legitimum judicium

contemissent, quatuor marcarum multam irrogaret; Quæ aliæque inde pululantia, dum in Islandia magna partium animositate, nec minore aliorum tædio ac molestia, aguntur, Sacerdos Regiam acquisiverat citationem, quæ Præsul, Præpositus, aliique contrariæ partis complices unacum ipso ad causam coram Supremo tribunali dicendam evocantur, quæ priusquam ad umbilicum duci posset, mors Episcopi intervenit, longisque his ambagibus finem imposuit.

§. 15.

Minoris momenti fuerunt controversiæ cum Nomophylacibus Laurentio Gottrup, & Jona Eyufi, Vigfuso Johannis Toparcha Arnesensi, Brynjolfo Thorlacio, Sumarlida Clementis, Biarno Biarni, Grimo Magni, & aliis, quorum nomina in cujusvis fere anni Actis publicis occurrunt, imo aliquando, quod Præsul in publico dicasterio avunculi sui loco causidicum egerit; Quibus causis licet non ita caderet, ut ei aliquid nocerent, parum tamen aut plerumque nihil obtinuit. Halthoro Pauli Sacerdoti Selardalensi & Præposito Bardastrandensi, viro clamoso & turbido, cujus causis sæpius faverat, fuerunt enim cognati, justam habuit litis & pænæ intentandi causam, ille enim Præsulem indignis verbis & inhumanis factis varioque contumaciæ genere affecerat; Sed licet Episcopus eum plus simplici vice in jus vocaret, semper tamen per aliquam tricarum rimam elapsus est, adjuvante Episcopi infensissimo æmulo Nomophylace Oddo Sigurdi, cujus potentia tum temporis in Islandia magna fuit, ita ut Episcopus tandem actionem omittere consultissimum duceret, præsertim cum ob alias causas reus justam nemesein non effugeret, nam non tantum Præpositi honor & officium ei abrogata fuerunt, sed etiam graves mulctæ pecuniariæ irrogatæ.

§. 16.

His & talibus adversis, variisque curis, præsertim vero quod minus prospera valetudine uteretur, affectibus enim podagricis & pleuritidis non raro tentabatur, licet nunquam diu lecto affixus esset, pristinus animi ardor paulatim defervescente cæpit, ita ut nihil optatius esset, quam quies & a forensibus jurgiis cessatio, si modo eam tunc obtinere potuisset

isset (a). Unde se totum, quantum fieri potuit, pietatis studiis dedit, perfecta enim opera sua iterum relegit & emendavit, affecta autem auxit aut perfecit, quæ operantem mors oppressit (ut quidam volunt), continuæ & labefactatæ valetudini, nimis gravi labore ultimo vitæ bimestri exantlato, accelerata; Cujus suscipiendi necessitatem ei imposuit adventus novi Islandiæ Satrapæ, Petri Raben, in cujus colloquium Hafnarfiordum paullo ante Comitia accersitus fuit; hinc ad Comitia iter & solitus ibidem labor, curæ & vigiliæ. Inde iterata ad Satrapam profectio, ex qua non satis firmo domum reduci nuntius venit, vita excessisse carissimum amicum & affinem Theodorum Jonæ Vigfusium, Mystam Stadaftadensem, & Præpositum Toparchiæ Snæfellnesensis, cui parentare ex voto & mutuo inter eos pacto, ut superstes demortuo id officium præstaret, tenebatur; domo itaque die 26 Augusti discedens, vesperscente die, cum octo circiter milliaria confecisset, aut solito pleuritidis, aut acuto alius morbi ictu tam graviter & repente corripitur, ut vix semimilliare in locum in tesqvis, vulgo Oxarhrygger & communiter Sæluhús (b) vocatum, perveniret, ubi se ad æternitatem devote præparans, in tentorio valde ægrotus decubuit, usque in trigesimum ejusdem mensis diem, quo circa horam nonam antemeridianam fraviter obdormiit (c), cum vixisset annos 54, menses 6, dies 9, sed in officio annos 22, cum præter alia officii munia 106 ministerii Candidatos sacris initiaverat, sepultus Skalholti die 6 Septembris.

S s s s 3

§. 17.

(a) Quod agnoscens, Textum exsequialem elegit *Es* 40. v. 6. 7. *Omnis caro fenum, & omnis ejus præstantia ut flos agri &c.* Et ipse sibi hoc scripsit Epitaphium:

*Hic situs est Jonas, qui postquam desit esse,
Ut bene sit cineri, desit esse malus.*

Quod tamen non in cippo legitur, sed sequentia:

*Clama; quid clammem? carnis præstantia fenum,
Afflatu Domini, flos perit, herba jacet,
Flos cadit, herba jacet, sic transit gloria mundi,
Stabunt æternum dogmata sacra Dei.*

(b) *Sæluhús* est colliculus, qui antiquitus vocabatur *Hallbiarnarvöður* in tesqvis quæ quondam *Bláfiskgábeide*, nunc autem ex præcipua sui parte *Oxarhrygger*; vide *Landnámabók* Lib. 2. Cap. 3. & *Sturlunga* Libr. 8. Cap. 15. Nomen *Sæluhús* ɔ: domus beata, aut beatitudinis, loco inditum fuit a domuncula ibidem viatorum gratia in tesqvis pernottantium extructa, eo quod se beatos censebant, cum fessi aut tempestate ingruente eandem obtinerent.

(c) De Vidalino refertur, quod sapius dixerit hunc locum sibi præ aliis magnopere arridere, ut & quod circa horam nonam a. m. obdormiturus foret.

§. 17.

Fuit Vidalinus omnibus corporis & animi dotibus ornatus, statura iusta, membris decentibus, facie formosa, sed virili, oculis nitentibus & animi velocitatem præferentibus, in quotidiana conversatione humanus, affabilis, & sine levitate s̄vavis, hospitalis, largus & misericors, præsertim erga pressos & pauperes, quos nunquam vacuos dimisit, in victu & vestitu simplex sine omni ostentatione & sine assentatione popularis. Sed commotus & vino incalescens, si cum æmulis aut opiniosis res esset, liberior quandoque quam expedire videbatur; Sententiæ tenax & contradictionum ac injuriarum impatiens, unde plurimæ ejus cum Præfectis & eorum emissariis lites ac controversiæ, qui nisi dominarentur, & omnia ex suo fierent nutu, contenti non fuerunt, quod a fervido Vidalini ingenio frustra poscebatur. In plerisque Philosophiæ partibus versatus fuit, Græcæ & Latinæ lingvæ secundum Theologiam cultor assiduus, poëta felicissimus, præsertim si Epigrammata scribenda essent, Orator nemini secundus, stylo utebatur simplici, sed masculo & plerumque succincto, verbis ad rem semper apprimè aptatis & penetrantibus, ut ex scriptis ejus liquet, quæ quam a piis popularibus amentur & assidue usurpentur, iteratæ editiones satis testantur (a).

§. 18.

(a) Nam ex his:

- 1) *Postilla Evangelica* seu expositiones Evang. Dom. & Fest. oclies edita est.
- 2) *Heptalogus*, seu Conciones in septem verba Christi in Cruce Edit. 1716. 1753. 1754.
- 3) *Sex Conciones in Passionem Domini*, septima autem a Mag. Steeno Jonæ addita, opus posthumum. Edit. 4ta 1753.
- 4) *Verus Christianismus*, seu *Expositio Catechismi Minoris*. Edit. 3ta 1748. Cujus etiam versio Danica prodit.
- 5) *Officia hominis Christiani, erga Deum, proximum, & se ipsum*, Anonymi Angli, ex Danico in Islandicum sermonem versa. Edita 1720 & 1744.
- 6) Ejusdem Aut. *Preces* Edit. 1738.
- 7) *Concio funebris in exsequiis Gislai Magnæi* 1704.
Inedita & affecta:
- 1) *Versio N. Testamenti* ex Textu Originali, cum notis Exegeticis & Criticis.
- 2) *Conciones in Orationem Dominicam*.
- 3) *Orationes funebres* in exsequias Gudridæ Theodori, Mag. Jonæ Vigfusii viduæ, Vidalini focus; Et Gudridæ Gislai filiæ, Mag. Theodori Thorlacii viduæ.
- 4) Permulta *poëmata* latina sacra & profana, ut & *Orationes* & dissertationes. Ille quoque collectionem lepidissimorum poëmatum Latinorum ab Islandis compositorum edere in propofitis habuit.
- 5) *M. Porfi Nomenclator* in lingvam Islandicam translatus.

§. 18.

Uxorem habuit Sigridam Jonæ Vigfusii Episcopi Holani filiam, cum qua anno 1699 conjugium iniit, & ex ea duos suscepit liberos, qui in tenera juventute occubuerunt. Hæc licet corpore non videretur magna, magni tamen fuit animi & consilii, munditiei & honestatis studiosissima, & in œconomix domesticæ administratione nulli secunda, unde licet conjuges primo divites non essent, & reditus Cathedræ anno 1707 per pestem illam epidemicam, quæ totam Islandiam exinanivit, valde attenuaretur, magnas tamen congefferunt opes, quarum illa vi testamenti & conventionis cum Episcopi fratre factæ, præter legata quæ Præsul cognatis suis dederat, hæres ex asse exstitit. Illi de bonis quibusdam, quæ Svenonius Thorlacio, sed hic Vidalino nunquam erogaverat, litem movit successor Mag. Jonas Arnæus & postliminio Cathedræ vindicavit, quorum erogatione illa magnam fecit jacturam. Moriens 1730 multis multa dedit, quorum notatu dignissimum est prædium *Hrafnstópter*, quod in orphani cujusdam in tractu Eystrahrepp educationem legavit.

CAP. V.

De Mag. Jona Arnao.

§. I.

Natus est anno 1665 in tractu Dyrafiord intra Toparchiam Isfiordensem, ubi ejus pater Jonæ Aræsonii famosissimi Holanæ diœceseos Episcopi trinepos, tunc temporis (a) Ecclesiastes fuit, a quo primæ latinæ lingvæ elementa

(a) Celeberr. *PONTOPPIDANUS* in *Annalibus Eccles.* ex relatione (ut videtur) Mag. *Thorkelsonii* scribit eum natum esse 1662 in Toparchia Bardastrandensi, cum ejus pater ibi tunc Ecclesiasten egerit; quod erroneum esse videtur, nam vita ejus impressa Holis 1748 scripta a Vigfuso Erlandino ex ore viduæ & aliorum, qui virum ad ungveum noverunt, excepta, ejus nativitatem ad annum 1665 refert. Et intra Isfiordensem, non vero Bardastrandensem Toparchiam natum esse vero simile faciunt Acta Synodalia Mag. Brynjolfi Svenonii, annorum 1658 & 1668, ex quibus liquet, Arnæam Lohti 1658 ob discordiam quandam inter eum & curiatos in Adalvik inde discessisse, & per parœcia-

elementa didicisse fertur, quod tamen pro certo venditare non audemus; id certius, quod ex schola Skalhokina ordinarie dimissus circa annum 1690 studiorum gratia Hafniam petierit, ubi cum biennium Musis fidelem navaverat operam, & examen Theologicum sustinuerat, anno 1692 in patriam remeavit, moxque ab Enaro Thorsteini filio, Holanæ dioceseos Episcopo dignissimo, Holanæ scholæ Con-Rector constituitur, quod officium cum triennio gessisset, anno 1696 Rectoris munus capessivit, cui usque in annum 1707 magna vigilantia, zelo & discipulorum emolumento præfuit, adeo ut Holanæ scholæ pulverem 15 annos triverit; Hoc autem anno Mystra Ecclesiæ Stadenſis in tractu Steingrimsfiord, & subsequente 1708 Ecclesiarum Strandenſium Præpositus constituitur, quibus officiis quindecim annos pari laude ac prioribus præfuit.

§. 2.

Post mortem Vidalini omnes quidem Jonam Hallthori filium Præpositum Borgfiordensem Episcopum fieri optabant, ad quod affectandum, ut Hafniam enavigaret, Islandiæ Præfectus Nicolaus Fuhrmann omnium nomine magnopere instigabat, sed illo hoc onus detrectante, Thorleifus Aræsonius Præpositus Toparchiæ Rangarvallenſis ejus rei causa Hafniam transmiſit; instinctu autem Arnæ Magnæi, Professoris Philosophiæ & in Collegio Consistoriali Assessoris, quem Aræsonius imprudenter offenderat, Fridericus Rostgaard, tum temporis non tam in Cancellaria Danica, quam in aula valde potens, effecit, ut Thorleifus repulſam ferret, sed Jonas Arnæus Præpositus Ecclesiarum Strandenſium ad hoc muneris capessendum ab ipso Rege per intimum suum Consiliarium Ditlev Vibe evocaretur, cui humillime obediens anno 1721 Hafniam velis transmiſit, acceptisque codicillis officii, ab Episcopo Wormio, præſente ipso Rege &

rum mutationem cum Theodoro Sveni in paræciam Dyrafiordensem transvectum fuisse, ubi anno 1668 adhuc hæsit, tunc enim ibi etiam inter illum & curiales ortæ dissensiones effecerunt, ut in jus vocatus, accepta ab Episcopo aspera satis admonitione ad modestiorem & sinceriorem cum grege conversationem, non expectato judicio, sua sponte discederet. Conf. supra pag. 667. Cum itaque ibidem Sacerdotem ageret anno 1665, verosimile est filium ibidem natum fuisse. Neque satis bene hic computantur anni muneris scholastici, quos ab 1692 ad 1707 Autor 12 fuisse dicit, cum in universonum fuerint 15, si modo verum sit, quod anno 1692 Conrectoris munus capessiverit.

& plurimis aulicis, in templo Divæ Virginis, quod Hafniæ est, festo annuntiationis, inauguratus fuit, eodemque die (ut quidam volunt) mensæ Regiæ particeps factus (a), paulo post Magistri nomen accepit, & eodem anno in Islandiam remeavit.

§. 3.

Mox ut Cathedram ascendit, Ecclesiæ nævos emendare aggressus est; hinc in prima statim, quam habuit, Synodo edictum vulgavit, quo diœceseos Sacerdotes, ut & parentes & patresfamilias monuit, ut doctrinam Catechetica junioribus sedulo instillarent, cujus gratia, & quo facilius id fieri posset, se *Erotematicam Catechismi Expositionem* junioribus tradendam imprimi curasse indicavit, cujus exemplum ibidem ostendit, se in visitationibus ecclesiasticis hujus rei strictum fore exsecutorem comminans, quod postmodum fideliter præstitit, nam ut assidue visitationes ecclesiasticas instituit, ita nunquam catechisationes aut juniorum examen omisit; Pastoresque, quos eam officii partem perfunctorie peragere experiebatur, severe corripuit, unde ejus tempore ecclesiam Islandicam diœceseos ei conceditæ in doctrina Catechetica magnum fecisse profectum negari non potest.

§. 4.

Templorum inspectiones sedulo quidem instituit, eorumque rationes multo severius quam prædecessores, & fere ad modum antiquum Catholicorum Episcoporum, exegit ac computavit, quod gravium sæpe querelarum & dissensionum causa exstitit. Vidalinus (ut supra pag. 686. diximus) exactam illam & scrupulosam datorum & acceptorum penlitationem exofus, pactum cum templorum curatoribus inierat, ut ipsa templa, eorumque omnia utensilia ac possessiones, facta tecta conservarent. Hic vero eo, aut talibus pactis, non contentus, præsertim si illis non bene stetit, exactam omnium rationem poposcit. Cumque multorum templorum

(a) Hujus relationis auctor est Magnus Gissai, primo Nomophylax, & postea Islandiæ Præfectus, id se ex ore A. Magnai audisse referens. Sed si recte memini, dixit Magnæus eum in eodem triclinio, sed ad aliam mensam, cibum cepisse, sed inter epulas de rebus Islandicis cum Rege collocutum esse.

plorum rationes a multis annis hoc modo non fuerint purgatæ, ille autem ab ultima semper Episcopi rationum computatione inciperet, licet 40 aut 50 annorum esset, nam Præpositorum in hac re acta parvi plerumque æstimavit, nec intermedias templorum refectiones, nisi liquido probari possent, facile accepit, rationes autem ita instituit, ut ex uno anno omnes metiretur, quod permultis, qui extraordinariarum expensionum obliti erant, pergrave accidit, ipsique multorum inimicitias excitavit, quæ etiam ad ejus successorem redundassent, ni Rex anno 1749 medicinam attulisset, jubendo ut rationarium ad quodvis templum institueretur, in quod omnium datorum & acceptorum ratio inscriberetur, facta ab ultima hujus Episcopi visitatione initio, quo querelæ & controversiæ hinc natæ quodam modo sopitæ fuerunt, si non penitus sepultæ.

§. 5.

Pia illa corpora, præsertim nosocomia, quæ episcopali curæ erant concredita, non secus ac antecessor intemerata fide administravit, sed contrariam prorsus ingrediens viam, nam in id omnes nervos intendit, ut non tantum certam haberent sortem, sed & ut hæc quovis anno crederet, quem in finem admodum paucos ægrotos in nosocomia admisit, constat enim ex rationibus annorum a 1722 usque ad 44 numerum ægrotorum, qui publica pecunia sustentabantur, quotannis 5, 6 aut 7 non excessisse, nec facile sine summa necessitate cuiquam extra eadem ex annuis præbitis attribuit, multo minus vivo aliquid detraheret, quod viri institutum ab ejus tempestatis magistratu politico valde juvabatur, cum vix ullus unquam causa quadam caderet, quin 5, 10, imo 20 aut 30 imperiales nosocomiis ut erogaret adjudicaretur, quod nostra ætate nigro cygnario est, cum hodie, & quidem inter melioris notæ viros, existent, qui omnia hæcce nosocomia abrogata esse velint. Taceo contributiones ob contracta in prohibitis aut speciali indulgentia licitis gradibus conjugia, quæ tum temporis multo majores, quam nostra ætate, injungebantur, usquedum tandem penitus cessarent. Sed hinc factum est, (ut quidam volunt) ut simul cum sorte nosocomiorum aufereretur etiam ægrotorum numerus: cum sparsi per provincias inter plebeiam juventutem vagarentur, quæ facile talium contactu & familiari conversatione infici potest, quorum iccirco numerus ab anno 1720 vel 30, ad nostra usque tempora valde auctus existimatur.

§. 6.

§. 6.

Rem scholasticam promovere & ad bonam frugem perducere omni ope semper adnixus est, multum ei hoc nomine debere dioecesin Holandiam, multumque laboris & molestiarum ob præstitam in munere scholastico fidem, vigilantiam, & zelum, dum ibidem ludo literario præerat, omnes veritatis amantes confitentur. Idem etiam, postquam Cathedram Episcopalem ascendit, in schola Skalholtina facere conatus est, & magna ex parte perfecit, nam non tantum progressuum in literis & necessarium artium ac scientiarum cognitionis severus fuit exactor, quæ quo facilius juventuti inculcari possent, nova idiomate Islandico conscripsit *præcepta Grammatica*, ut & *Nucleum Latinitatis* Hafniæ, dudum in usum scholarum Daniæ Latino Danice editum, in usum scholarum Islandiæ Latino-Islandice edi curavit, quæ hodie dum tanto discentium commodo ac emolumento, quam docentium laboris levamine, in scholis nostris usurpantur. Sed etiam gravissimus morum censor ac antiquæ disciplinæ restaurator fuit, varios enim abusus, licentias, & cacoëthes, quæ tam inter docentes, quam discentes, irreperant, aut infregit, aut penitus eradicavit, gnarus doctrinam solam, aut cognitionem pietate & morum sanctitate destitutam parum prodesse. Paucis non potest exprimi quantum ei hoc nomine debeat Ecclesia, ut & quantum molestiæ & laboris hoc opus exegerit, in quo sine dubio, & plus, & idem facilius, efficere potuisset, si paullo majore lenitate usus esset, nec tanta parcitate tam docentibus, quam discentibus, quæ illis debebantur, subministrasset, quæ antiquæ parcimonix assuetus & prisca moris tenax, eo, unde recessisse videbantur, retrudere voluit, quod non tantum illis recalcitrandi, sed etiam subsequenti magnæ mutationi ansam præbuit.

§. 7.

Nec minore zelo & auctoritate regebat subditum Clerum, cujus ne minimos quidem nævos sine castigatione transmisit, nec excusationes facile admittit, & ne quidem sententiarum dissensiones, præsertim si cum melioris notæ viris res esset, ab illis enim eas plerumque pro contradictionibus accepit, quarum valde fuit impatiens, ut in oburgationibus sæpe acerbus, ita in jurisdictione & multarum irrogatione severus, & plerumque gravissimam suam sententiam faciens, quod nunquam aut raro ex

odio aut studio partium, sed viri indole, quæ a summo justitiæ rigore, aut quod justum esse putavit, vel latum unguem discedere piaculum duxit, quod ei cum multis offensionum & non raro graviorum litium ac controversiarum, non nisi coram supremo tribunali finiendarum, causa exstitit, unde semper talibus aliquo modo innodatus fuit, ut ex sequentibus patebit.

§. 8.

Prima ei magnæ molis controversia fuit cum vidua sui in officio antecessoris, quam non sine gravi causa in jus ducebat, quod non omnia Episcopalis Cathedralis bona, quæ ejus maritus a suo prædecessore acceperat, sibi tradiderit; Cujus causæ origo talis fuit: Anno 1674 Mag. Svenonius, vicens adhuc & valens, successori suo Mag. Theodoro Thorlacio, non tantum ipsam sedem Episcopalem cum omnibus ad eam pertinentibus tradiderat, sed etiam multo plura, ut depositum sibi, si opus esset, quandoque posceret, reddendum, eaque omnia in duos libros inscribi curaverat, quorum alterum ipse retinebat, alterum successori tradidit; Mortuo autem Svenonio Thorlacijs ejus hæredi hæc restituere, nescio quæ de causa, abnuerat, usque dum hæres, Trebonius Jonæ, Præpositus Toparchiæ Arneseensis, anno 1685, cum nihil se obtenturum prævideret, hæc omnia Cathedrali Episcopali ea conditione dono dedit, ut ejus dotem augeret; Præsul autem donum quidem accepit, sed ea adhibita conditione, ne Cathedralis bona augeret, nec sui hæredes id erogare tenerentur, quæ licet nimis ficulnea esset exceptio, eam tamen ut satis validam hæres & filius Brynjolfus Thorlacijs accepisse videtur, nam anno 1698 cum sedem episcopalem Vidalino traderet, nec librum a Svenonio consignatum produxit, nec hujus pecuniæ ullam fecit mentionem, sed tantum ex tenore indicum 1589, cum hæredes Gislai Jonæ Oddo Episcopo, & 1639, cum hæredes Oddi Episcopi Svenonio Cathedralam traderent, eandem jam & ejus bona erogavit; Cum vero Vidalini vidua certo sciret maritum hæc nunquam accepisse, imo forte talem librum exstare ignara, id tantum & ejus valorem anno 1722 reddidit, quod maritum accepisse scivit; Sed forte rationarium illud, quod apud hæredes Svenonii fuerat, in manus Episcopi Arnæi inciderat, qui cum viduam frustra appellaret, ut hæc redderet, illa autem verisimile videri Svenonium hæc tanquam depositum servanda tradidisse Thorlacio, alii cuidam usui reservari voluisse, nam

nam verisimile esse, noluisse Svenonium, qvi magno conatū Regium privilegium impetraverat, ut inutilia templorum bona & inventaria vendere & abalienare liceret, ipseque ejusdem vi Skalholltum & suos successores magno talium onere levaverat, id hoc modo sine omni necessitate gravius facere. Qvæ illa furdo cecinit, causam enim ad Regem retulit, & Commissarios, qvi litem dirimerent, expetivit, qvos ab eo nominatos Rex ei concessit, Regium nempe in Islandia Qvæstorem Cornelium Wulff, & Thorleifum Aræsonium, Præpositum Toparchiæ Rangarvallenfis, viduæ autem Jonam Hallthori, Præpositum provinciæ Myrenfis, ac Sigurdum Sigurdi Prætorem Toparchiæ Arnesenfis; Qvi auditis partium rationibus, ut & Thorlacii excusatione, qvi ibidem duas Vidalini apochas produxit, qvibus fatebatur se omnia sedis Episcopalis & templi Cathedralis bona ab eo accepisse, eumque ab eorum uberiore erogatione liberum pronuntiavit, unde de hac re actum esse videbatur, ni ipse Thorlacijs mox desideratum illum librum, in qvem ipsius pater propria manu scripserat, *hunc esse verum illud Rationarium, ad cujus tenorem bona Cathedralia erogari deberent*, qvòd rationarium multo plura & cimelia qvædam continebat, quam alter ille qvi penes Svenonii hæredes fuerat; Simulque conventionem inter Episcopum Thorlacium & Præpositum Trebonium initam anno 1685, qva Præpositus hæcce opes Cathedræ donavit; unde manifestum fiebat, Thorlacium haud bona fide in hoc negotio versatum fuisse, cum hæc tam diu celaverit, qvòd tantarum impenfarum & turbarum causa extiterit; judicatum itaque fuit, ut Vidalini vidua vi apocharum a marito Thorlacio datarum sortem penderet, Thorlacijs vero impenfas solveret, & cimelia, qvæ subduxerat, restitueret (a).

§. 9.

Majorem ei creavit molestiam Studiosus qvidam Theodorus Jonæ filius, non obtusi nec mali ingenii, & semper aliquid legens, unde sciolijs & opiniosus potius quam doctus evasit, qvi postquam rude scholastica donatus fuerat, in parœcia Middalensi, ubi Ecclesiasten egit Olaus Jonæ, villicationem cum matre vidua instituerat; inter hos, Pastorem & Studiosum, ortæ primo fuerant dissensiones, Mysta enim Studiosum accusavit,

T t t t 3

qvòd

(a) Plura hac de re vid. supra pag. 647. 680.

quod templum & sacra solennia raro frequentaret, hic vero Sacerdotem quod in templo sacris operari quandoque negligeret, quodque quædam ejus conciones tanti non essent, ut longum ad eas audiendas iter suscipiendum dignæ censeretur possent, quæ controversia, etsi aliquatenus sopiretur, in cinere tamen ignis latuit, usquedum anno 1724 Præfectus Regius præbendam Reykiadalensem in Theodorum conferret, tunc enim ex legum præscripto, testimonium vitæ, quod Episcopo insinueret, a Sacerdote expetens, tale retulit, *quod juventutem variis secum velitationibus contaminaverit*, quod cum Pastor in jus vocatus probare non posset, ab Episcopo & Synodo generali pecunia quædam multatus fuit, sed nihilo scius Theodorus ordinationem petens repulsam tulit, quapropter Hafniam se conferens, Studioforum albo inscribitur, acceptoque testimonio de laudabili in Theologicis studiis profectu anno 1728 ad Regem omnem detulit, qui examinata causa Præsulis causationes non tanti esse reperiens ut Studiosum ab ordinatione excludere deberent, jussit ut Præsul ei quam primum eandem impertiretur. Simile quid Magno Snæbiörnionio anno 1735 evenit, cui ob levicula quædam ordinatio denegabatur, nec prius, quam Rex mandaret, eandem impetravit.

§. IO.

Hoc modo Theodorus in officium admissus brevi curiatis ob intempestivum zelum invisus fieri cæpit, quod præsertim in apricum erupit, in templo Reykiadalensi Festo nativitatis Domini hoc eodem anno, ibi enim in colloquio cum rustico quodam Gudmundo Thorsteini dixisse convictus fuit: *Tu sine mea voluntate salutem non adipisceris*; quæ verba ibidem ter repetivit, & deinde in eodem templo festo Circumcisionis ea denuo protulisse & adjecisse: *hæc fuerunt mea verba: audiat ea tota concio, ea enim coram Deo & hominibus tuebor*, ob quæ in jus vocatus, licet tandem coram Synodo provinciali eadem retractare vellet, adjiceretque se, cum ea altera vice proferret, subjunxisse: *Nisi pœnitentiam egeris*, tamen cum testes id se non audiisse affirmarent, ab officio removendus & publica Ecclesiæ disciplina notandus censebatur; Sed cum causa in Synodo generali anno 1729 tractaretur, Sacrificulus verbis retractatis & præcipientiæ veniam humiliter orans, jurejurando confirmavit, hanc se addidisse conditionem: *Nisi pœnitentiam egeris*; ut officium retineret, sed ab Episcopo publice moneretur, & multam pecuniariam pauperibus Sacerdotum vi-

duis

duis pro facultatum modo erogaret, a Præfecto & 5 assessoribus judicatur. Præsul vero cum tribus Sacerdotibus censuit ut officio privaretur, & publica Ecclesiæ disciplina in Templo Reykiadalenſi notaretur, cui se ad mitigandum Præsulis animum subjecit, qvo tamen efficere non potuit, qvin Episcopus in sententia perstaret, usque ea anno 1735 Supremi tribunalis judicio explosa, Præfecti autem confirmata fuit.

§. II.

Simile quid mox hoc eodem anno, ut & sequente accidit, nam pro concione dixisse idem hicce Theodorus insimulabatur: α) *Christi vitam in hoc mundo nihil aliud fuisse, quam miseriam, merorem, pauperiem & mortem.* Et β) *quod Christus secundum humanitatem Patri par fuerit.* In privato autem colloquio cum familiari quodam, cum mentio injiceretur controversiæ, quæ ei cum Gudmundo Thorsteini intercesserat, dixisse ferebatur: γ) *Utinam diabolicus ille populus, qui hic est, ab oculis meis abesset, cumque aliquis diceret: pulchre, mi Pastor, te ad Sacram cenam parvas, si ad eam die Jovis accessurus es;* Cui ille: *Sed tu;* cumque colloquutor regeret, *non adhuc ante genua tua me projeci, tum ille: pariter æstimo tuam coram me genuflectionem, acsi canis mihi blandietur.* δ) Cum mulierem quendam canentem audiret, inter alia etiam hæc verba in Sacro quodam cantico: *Conjugium est status sanctus,* dixisse insimulabatur: *Valde jam erras;* & interrogatus *qui sic?* respondit: *a lapsu Adami & peccati in mundum introitu, omnes conjuges se gesserunt ut bestię, tauri & admisarii.* Ob hæc in jus ductus a Præposito & Synodo provinciali, officio, ut hæreticus, exuendus judicatur. Sed in Synodo generali verba explicuit; α) Se de Christi infima exinanitione locutum esse cum Scriptura. β) De antecedentibus & consequentibus testes nihil dixisse, cum ipse in concione disparitatis inter donationem & possessionem non oblitus fuerit. γ) Intelligi voluit hoc & talibus scripturæ loquendi modis: *qui peccatum facit est ex Diabolo.* δ) Restringere voluit ad appetitum & modum conjunctionis, referens se ad D. *Job. Arndti* aliorumque loquendi modos. Hæc a Præfecto & majore Synodi parte ut inhoneste & præcipitanter dicta fuisse conclusum est; Cum vero nec ullius criminis aut hæreseos convictus sit, cum verba aliquvaliter explicuerit, pro modulo facultatum pro meliore informatione pauperibus Sacerdotum viduis aliquid daret, officium vero retineret. Præsul vero cum tribus assentatoribus unaquaque harum locutionum

tionum officio se indignum reddidisse, ideoque exuendum esse censuit. Quod ejus judicium pariter ac prius anno 1735 Supremi tribunalis sententia elevatum fuit, Præfecti autem confirmatum.

§. 12.

Præter mox memorata eidem huic Theodoro multa alia parum decencia ab æmulis intentata fuerunt, ut crimen falsi, seu quod citationem quendam corrupisset & incognita nomina subscripisset; quod ut irrequietus & contentiosus sacerdotali officio indignus esset; ob quæ a Præposito & Episcopo ab officio removendus censebatur; Sed cum Præfectus & major pars Synodi non consentirent, nam prior causa tantum supponebatur, sed probari non potuit, posterior quidem vera fuit, sed cum nunquam ut aggressor alios irritaverat, connivendum videbatur, licet se contra vocantes in jus adversarios, quoad potuit, defenderet; Tandem autem eum Judaismi, & quod se ipsum circumcidisset, accusabant, quod ut miserum hominem maxime pupugit, ita inimicis lætum fuit, cum si ejus convinci posset, de eo actum esse certo scirent. Primo itaque coram Synodo luculentam edidit confessionem, se ex toto corde confessioni Augustanæ adhærere, nec ullam hæresin, minime autem Judaicum fovere, aut ei addictum esse, & ut calumniam retunderet, quorundam Prætorum & unius Sacerdotis inspectioni se in foro generali subjecit, qui testati sunt; mutilatum quidem esse membrum genitale, quod tamen ad circumcisionem Judaicam referri non posset, cum major membri pars abscissa esset, ipse autem id carcinomatis cujusdam eradicandi ergo factum fuisse dixit, quod, ut & quod prioribus causis ceciderant, silentium hostibus imposuit.

§. 13.

Sopita hac controversia altera mox surrexit, cum nominato mox Olao Jonæ Sacerdote Middalensi, viro quidem natura non malo, sed iracundo, & cum irasceretur, mentis fere exule, cui cum rustico vicino prædium ad Skalholtensem cathedram pertinens inhabitante, contentio de fœnifecio intercessit, uterque enim sibi locum quendam inter villas medium appropriavit, quem Sacerdos a multis annis præscriptione quadam tenuerat. jam vero rusticus Pastorem, fœnum secando, præverterat, sed fœnum nondum avexerat. Sacerdos itaque de re certior factus cum

fuis

suis fœnum colligere & domum devehere instituit, quod ubi rustico innotuit, cum suis, ingenti armatus secure, Pastorem invadit, stravitque humi, sed cum sacrificulus succumbens nec verbis nec factis parceret, rusticus in genam ingens vulnus accepit, quod hic sibi Sacerdotem cultro, quem tenuit, inflixisse dixit; ille vero ab ipsius secure, quam uterque etiam jacentes intercipere & suam facere gestiebant. Hæc licet inter se æqvabiliter composuissent, Præsulis tamen interventu rusticus pacta rupit, & Sacerdotem in jus traxit, cui, licet testes valde vacillarent, & legitimus actionis modus & processus judicialis in prima instantia non fuisset observatus, Sacerdoti in Synodo provinciali plus simplici vice officium abjudicabatur, pluries enim hanc crambem ob intervenientes tricas & ambages recoxerant; Cum vero causa ultima vice in Synodo generali tractaretur, Sacerdotis Procurator sententiam dicasterii generalis produxit, quæ testium habilitatem elevatam esse ostendit, unde conclusit Præfectus & major Synodi pars, cum partes per legitimam reconciliationem in gratiam invicem rediissent, & jam judicatum esset, testes contra Sacerdotem illegitime productos fuisse, eum pro innocente habendum, & causam in universum obliterandam esse; Præsul vero cum suis hæc nihili æstimans, ex Præpositi sententia officium sacerdotale Olao penitus abrogavit; Qua sententia ille se magnopere læsum ratus, ad Regium Tribunal provocavit. Sed cum citationem Regiam acciperet, Præsul ad plures abierat, quod longis hisce tricis finem imposuit.

§. 14.

Haud minorem nostro molestiam creavit Eyvindus quidam, Cœnobii Kyrkiubajensis conductor, qui diu cum loci Curione Enaro Halsdani filio, Episcopi affine, controversiarum ferram traxit, nunc de recitatione Catechismi, quam Eyvindus decrepitus senex unacum aliis publice facere abnuabat, nunc de contemptu quem sibi ab eo factum Curio putavit, quod ab aliis Sacerdotibus potius, quam a se, absolutionem & Sacram Cœnam accipere mallet; quapropter ab Episcopo, ut 80 circiter imperiales penderet, adjudicatus fuit, quæ controversia a supremo tandem tribunali ita diremta fuit, ut Eyvindus tantum 9 imperiales proximo nosocomio solveret, a publica Ecclesiæ disciplina liber esset, & quocunque vellet Confessionario uteretur.

§. 15.

Ab officio ob graves & enormes prævaricationes plures removit Sacerdotes, in quorum numero fuerunt, Arnas Jonæ, Pastor Saurbajensis; Jonas Theodori, Pastor Sandensis, Sigurdus Arnæ, Kroffenfis, ob vinolentiæ vitium, idque magno suo merito. De Arnfinno Magni Sacerdote Ogurenfi, qui eadem de causa eadem fata subiit, dubitatum fuit numne iusto severiorem habuisset judicem; adversum autem de Giffuro Biarni filio hominum iudicium fuit, qui accusatus, quod chartam loco panis in sacra cæna porrexerit, nec se jure jurando, quod inscius fuerit, purgare vellet, nam de illo quin ab officio depositionem meritus fuerit, præter ipsum nemo dubitavit, qui Hafniam injurias questum transvectus, priusquam aliquid impetraret, mortuus est; Nec dissimiliter de Jona Jonæo Myfta Hytarnesensi censebatur (de quo pluribus egimus supra pag. 669.) qui septuagenarius quosdam curiatos gravi affecit injuria, eaque propter gravi multa pecuniaria punitus fuit, cum peccata hominis senio, aut delirio potius, quam malitiæ imputare magis consentaneum esse videretur.

§. 16.

Diutissime autem magni viri patientiam exercuit Gislaus quidam Olai, inveteratæ contumaciæ rusticus, qui ab anno 1700 externa salutis media, verbi divini auditionem & sacramenti usum neglexerat, nec admonitus emendare voluerat, quapropter Ministri Ecclesiæ anno 1711 Magistratus politici opem imploraverunt, sed cum ille negotio deesset, Gislaus in eadem contumacia processit, usque ad annum 1720, quo Ecclesiastici majorem ei excommunicationem minari cæperunt, omniaque ad ejus executionem præparata fuerunt. Præterea cum anno 1722 noster Episcopus Ephoriam Ecclesiasticam fusciperet, ejus instinctu Gislaus solenniter excommunicatus fuit anno 1724, sed cum his parum proficeret, & Gislaus in eadem contumacia perduraret, anno 1725 Præpositus Toparchiæ Rangarvallenfis Thorleifus Aræsonius causam Synodo generali detulit & denuo disquirendam proposuit, ad quam licet Gislaus citatus fuisset, pro solito more non comparuit, quapropter nihil agi potuit, nisi in annum sequentem comperendinatio; Interea tamen monitis Ecclesiasticis & pali alligatione eum experiri placuit, quæ cum omnia frustra essent, anno 1726 per Prætorem Toparchiæ Thingvallas nolens trahitur, & Synodo

odo sistitur, ubi contra omnium opinionem piorum virorum alloquiis victus supplex fit, & pœnitentiam præ se ferens, accepta paulo post publica absolutione, dimittitur, sed domum reversus ad ingenium denuo revertitur, unde præmissis præmittendis & observatis, quæ in tali casu præscribunt leges Ecclesiasticæ, anno 1728 ex præscripto Libri Ritualis publica devotione horrendissimis diris Sathanæ in carnis perditionem traditur, quod ille parum curans, & inveterata contumacia procedens usque in annum 1730 perduravit, cum denuo ut Synodo generali se sisteret, iussus non comparuit; Tandem autem anno 1731 nolens eodem tractus, pari modo ac anno 1726 supplex factus, disciplinæ Ecclesiasticæ subjectionem promisit, sed cum pactis non stare, causa ab Episcopo ad Regem delata fuit, qui clementissime rescripsit, Gislauum, si modo denuo se submitteret, absolvendum esse, sin vero in incepto perduraret, exilio plectendum, quod ut audivit, anno 1732 se submitisit, & Dominica 9 post Trinitatis in templo Thingvallensi coram universa, quæ ad comitia generalia confluerat, mortalium multitudine, publice absolutus fuit, quem tandem triginta annorum scandalum & molestia, quam Ecclesiæ & ejus ministris creaverat, finem habuit (a). Cujus quæ contemptum ministerii Philippus quidam Jonæ filius vestigia legere instituerat; Sed cum eodem hoc anno Regio Rescripto juberetur in Bremerholmianam servitutem transvehi, ni resipisceret, se submittere & ad frugem redire visum est.

§. 17.

Et hæc quidem fuerunt exstantiores, quibus implicitus fuit, controversiæ, quæque ei majorem molestiam quam honorem, aliis autem, qui illis citra suam voluntatem innodabantur, aliquid curarum, si non damni

U u u u 2

(a) Hocce, quantum nobis constat, unicum majoris excommunicationis exemplum habemus ab anno 1550, quo Jonas Aræsonius, Episcopus Holensis, Davidem Gudmundi diris devovit, nam priores Episcopi, licet disciplinam Ecclesiasticam non negligerent, haudquaqvam tamen tam severe exercuerunt. Nescio enim an aliud inhumanius excogitari possit, quam talis pœna esse videtur, quæ pro præsentis rerum statu utinam ex legibus penitus expuncta esset, ejusque loco corporalis quædam animadversio, ut pali alligatio, in aqua & pane sustentatio, tandemque exilium surrogaretur, quæ etiam mens fuisse videtur optimis Regibus Friderico III. cum anno 1650 editum de obstinacibus (vide supra pag. 459) & Christiano VI. cum 1732 Rescriptum de Philippo Jonæ, ediderunt.

damni quiddam attulerunt, minores autem, quæ sine Regis interventu, aut supremi tribunalis sententia finire potuerunt, libenter omittimus; Sola autem Svartzkopfia causa, de qua, ut quæstionem haberet & tanquam supremus Commissarius sententiam diceret, a Rege iussus fuit, utpote de viri integritate testans, penitus præteriri non debet; Cujus summa talis fuit: Dederat Nicolaus Fuhrmannus, antequam in Islandiam venit, virgini cuidam Apolloniæ Svartzkopf fidem conjugalem, eandemque, nescio quam ob causam, ruperat, aliique, cui nomen Catharina Holm, eandem deinde addixerat; Svartzkopfia itaque injuriæ impatiens, eum in jus vocavit, causamque primo coram Consistorio, & deinde supremo tribunali tam luculenter obtinuit, ut Fuhrmannus aut eam, aut ea viva aliam sine ejus permissu non duceret, dumque procrastinaret, dimidio salarii, quod ex officio perciperet, illi cedere adjudicaretur, quæ dum Hafniæ aguntur, ille in Islandiam ad Præfecturam capessendam transfertur, quo eum utraque sponsa, sed diversis temporibus, secuta est; Sed uno circiter ab introitu in Islandiam anno elapso, Svartzkopfia ægrotare incipiens, venenum sibi propinatum fuisse suspicatur, quam præsumtionem pluribus amicorum aperuit, præprimis autem Paulo Kink, Mercatoriæ Societatis alumno, qui ejus jussu eandem, ad fratrem ejus, civem Hafniensem, professione capillamentorum structorem, detulit, ille autem extemplo Regium expetivit mandatum, quo Thorleifus Aræsonius Præpositus Rangarvallensis, & Hacon Hannæus ejusdem Toparchiæ Prætor, Commissarii constituuntur, qui de causa quæstionem exercerent; Cum vero illi statim dissentirent, anno sequente Præsul Arnæsonius illis rogatu Svartzkopfi adjunctus fuit, nam inter Præsulem & Præfectum æmulationem quandam versari audiverat, unde tam ipse, quam alii hostes Fuhrmanni, aut ejus ope ipsum Fuhrmannum, aut ad minimum ejus familiam beneficii ream agi posse sperarunt. Sed contra omnium spem Præsul Præfectum ab omni beneficii suspicione liberum pronuntiavit, quæ sinceritas magnum ei, apud omnes æquos judices, honorem & justitiæ laudem conciliavit, præsertim cum eadem postmodum a supremo tribunali intacta relinqueretur; cum Præfectus in alia causæ parte, quam Præsul intactam prætermiserat, non leviter vacillaret.

§. 18.

Ut contradictionum fuit impatiens, & conceptæ semel opinionis tenacissimus, ita cum Satrapis & eorum procuratoribus raro aut nunquam unanims

unanimis fuit, nimiae enim imperiositatis vicissim alter alterum incusabat; Prima autem & praecipua dissensionum causa fuit jurisdictio Ecclesiastica, eamque exercendi methodus, quam ille antiquo more, ut & in Clerum & sacra omnia imperium, soli Episcopo propriam esse arbitrabatur, illi autem sibi ut supremis rei judicariis in Islandia inspectoribus, id juris competere contendebant, nam de limitata, & certis terminis utrique circumscripta potestate non conveniebat, unde alter alterum polypragmofynes & in sua jura incurfionis saepius infimulabat. Altera dissensionum causa fuit praebendarum Ecclesiasticarum collatio (a), quas Praefecti Praefule inconsulto in tales saepius contulerunt, qui huic minime placebant, quod hic nequaquam ferendum ratus, nunc de talibus graves instituit querelas, nunc aliorum supplicationes clam Praefectos ita commendavit, ut quidam ex collatione Praefectorum praebendas tenentes, iisdem cedere cogentur, quod gravissimarum utrinque offensionum fomes non potuit non esse, quo factum est, ut nulla in re, & minime quidem in jurisditione Ecclesiastica, quae utrique aequae competeat, inter eos conveniret, ut ex allatis (b) satis constat; quod multis magnae saepe fuit molestiae. Nunquam tamen hae discordiae in apertum proruperunt odium, sed intra jurgia, querelas, & aemulationes steterunt, cumque ad supremum ventum esse videretur, mors Fuhrmanni anno 1733, & ipsius Praefulis 1743, controversiis inter eum & Laffrentzium, finem imposuit.

§. 19.

Hinc, & ex sequentibus, patet non esse verum, quod quidam asserunt, Praefectos Islandiae optimis ejus conatibus semper obsticisse (c),

Uuuu 3

multa

(a) Vid. supra pag. 495 sqq.

(b) Vid. ibid. pag. 702. sqq.

(c) In horum numero est Celeberr. *Pontoppidanus* in vita hujus Episcopi, sed, ut puto, immerito tali invidia Praefecti asperguntur, praesertim quod nimiam vini adusti in Islandiam subvectionem attinet, nunquam enim illis cum ipso de ea lis quaedam intercessit, nec Praefectum Islandiae, sed propolas Hafnienses, quorum haud contemnenda lueri pars in hujus mercis divenditione consistit, hac petitione aut propositione offenderat. Petitionis itaque nimietas, ut mercatoribus ex toto vinum adustum in Islandiam transvehere interdiceretur, hanc Societatem, ut velis remisque contraheret, instigavit, cui imputanda est, quam anno 1737 tulit, repulsa.

multa enim sequentium Rescriptorum, magnum Ecclesiæ commodum adferentium, hujus Præfulis instinctu aut rogatu edita sunt, quorum præcipua sunt: 1) De Emeritorum Pastorum subsidiis ab optimas præbendas obtinentibus erogandis, ut posthac non vulgari merce aut promiscuis rebus, sed Coronatis Danicis solvantur; Quodque omnes, qui hoc modo censas teneant præbendas, quotannis integrum censum pendant, ab Episcopo & Synodi generalis Assessores inter egenos, & emeritos Sacerdotes distribuendum, & si qui tergiversaretur, per loci Præpositum debitum extorqueatur; 1735. 2) Qui, antequam conjugium ineunt, congregiuntur, a disciplina ecclesiastica liberi sint, modo mox conjugium ineant; 1735. 3) Præpositis posthac cum duobus tantum Assessores licitum sit jus & jurisdictionem provincialem exercere 1736; 4) Præfecti Islandiæ posthac conferant præbendas vacantes in personas officio idoneas, exceptis duntaxat præbendis optimis; 5) quarum annua præbita 100 imperiales superant; viresque Præfectus & Præsul faciant, ut pauperrimis parœciis quamprimum idonea persona præficiatur, quæ data occasione ad aliam meliorem promoveatur; 1737. 6) Concessio Præpositis indulta, ut testes, cujuscunque status fuerint, in causis Sacerdotum officia concernentibus examinent; 1737. 7) Ut multæ nosocomiis adjudicatæ per Satrapam a reis tergiversantibus exigantur; datum 1740. 8) Quanti codicilli officiorum a Præfecto edendi respectu proventuum cujusvis parœciæ constare debeant; 1740. 9) Quomodo rationes templorum computandæ sint; 1740. 10) Præpositi in omnibus causis ad Sacerdotes, eorumque officia pertinentibus, decisivam in Synodo provinciali pronuntient sententiam; 1741. 11) Nulla a Præfecto in quenquam conferatur Præbenda ante elapsas 6 septimanas a Curionis morte; 1742.

§. 20.

Præter hæc ipse consentiente Præfecto Regio cum Synodo Generali antiquas quasdam Constitutiones, quæ in desuetudinem venerant, aut renovavit, aut novas condidit, quarum præcipuæ fuerunt: 1) *Ut pauperiores coloni, qui Sacerdoti nec decimas, nec earum nomine aliquid, solvunt, aut unum diem quovis anno eorum usibus inservirent, aut decem obolos penderent, opus autem a viduis & liberorum multitudine pressis fœnecii, & piscaturæ tempore non esse exigendum*, quo antiqua Constitutio facta anno 1678, Articulis Ripensibus superstructa, anno 1726 renovabatur. 2)

Cum

Cum quidam Præpositi & Pastores, partim ejus cum Præfectis continuis dissensionibus, cum certo scirent, in alterutrius offensam incurrendum fore, partim lentore quodam offensi, qui in agendis adhibebatur, cum ejus tempore Synodus sæpe 10, 12 aut 14 dies duraret, eandem frequentare negligerent, anno 1732 injunxit Rangarvallenſis, Arneſenſis, Kialarneſenſis, Borgſiordensis & Myrenſis Toparchiarum Præpositis, ut certo Sacerdotum numero stipati in Synodo quotannis apparerent; quo Constitutionem factam anno 1640 partim renovavit, partim immutavit. 3) Anno 1737 edictum proposuit, ut articuli legis, qui de gradibus prohibitis agunt, quotannis ex suggestu Dominica decima post Trinitatis unacum ipsis gradibus prohibitis publice recitarentur (a). 4) Anno 1734 monitum edidit, ne quis privatus informator, qui juventuti prima Latinitatis fundamenta instillet, aliis uteretur præceptis aut artibus, Donato scilicet, Grammatica & Syntaxi, quam quæ ipse conscripserat, & hoc anno Hafniæ imprimi curaverat. Anno autem 1722, ut supra innuimus, Edictum de Catechismo a se conscripto, unice usurpando, ediderat, quæ omnia bona inductus intentione fecit, licet quædam a sciolis & invidis quibusdam in sequiorem partem traherentur.

§. 21.

Statura fuit mediocri, sed robusto corpore & membris compactis, valetudine tam prospera, ut ad decrepitam usque ætatem morbum vix sentiret, cibi & somni minimi, omnis luxus & ostentationis osor acerrimus, laborum tolerantissimus, & ut ipse fuit laboriosissimus, ita otii & desidii hostis infensissimus. Temperamento, ut ex dictis & dicendis concludi potest, fuit cholero-melancholico, unde facile excanduit, & ad contentiones proclivis fuit, quibus semel susceptis pertinaciter inhæsit, nam semel conceptæ opinionis tenacissimus fuit, & contradictionum impatiens. Ingenio fuit mediocri, quod pertinacissima industria ita acuerat, & excoluerat, ut in lingvis, Theologia, Geometria, Trigonometria &

(a) Graduum prohibitorum recensionem, quam publice prælegendam proposuit, dicit se exscripsisse ex antiqva Ecclesiæ lege dicta *Christinnrettur*, quod etiam verum est, nam in antiqva lege Ecclesiastica, quæ *Christinnrettur Arna Biskups*, sive *Recentior*, insignitur, hæc recensio verbotenus desumpta est, licet eundem codicem nec ante, nec post, pro lege agnoscere voluerit, sed proluxa contra eundem scripta diatribe impugnaverit, quæ hic obiter adnotare placet, ne obliatio plane interdicat.

& Astronomia, suæ ætatis nulli secundus evaderet; Hinc etiam literas fovit, & quantum in eo fuit, promovit, nam præter alia ejus in rem literariam merita, quosdam adolescentes, qui ipsi a manibus fuerant, ad Hafniensem transmisit Academiam, ibique suo ære sustentavit; Doctos autem, qui ab ejus placitis & opinionibus discedebant, parum æstimare videbatur, nam ut cum pluribus controversias literarias habuit, ita eos, ut & alios qui contra eum vel hincere audebant, sæpius nimis aspere & arroganter, ut tyrones & idiotas, tractavit & traduxit; qui nævus non malignitati aut lædendi pruritui, sed connatæ morositati & pædagogico zelo, cui a teneris usque ungviculis affveverat, adscribendus est; Nam licet sæpius verbis & gestibus paulo austerior videretur, semper tamen pius, probus, apertus, simplex, & calumniarum, mendaciorum, fuci, & fraudum expers fuit, amicis præterea fidus & ad quævis officia promptus.

§. 22.

A quibusdam ut avarus & perparcus traducebatur, sed immerito, nam licet ad rem (præsertim prioribus annis) attentior esset, quam luxurioso seculo placeret, & debita ad ultimum usque obolum exigeret, avarus tamen dici non potuit, nunquam enim aliena appetivit, debitaque bona fide solvit, parcitas autem in quotidiano & ad antiquum morem instituto victu & œconomiae administratione constitit, unde magnas congestit divitias, quæ invidis & gulosis, non intelligentibus quantum vestigal sit parcimonia, bilem & salivam moverunt. Et quicquid fuit, opibus certe optime usus est, nam ad commodandum egenis promptus fuit, ad subveniendum pressis aut casu aliquo afflictis proclivis, nec facile, præsertim senescens, ullum, quem scivit revera ope indigere, vacuum dimisit, & licet multa magnaque in cognatos & clientes collata dona & beneficia in censum non veniant, saltem in rem literariam, templa, & eorum ministros, supra 2000 imperiales impendisse constat, nam præter 600 Joachimicos in studia juvenum quorundam erogata, ad pios usus donavit septentia prædia & villas: 1) *Garpsdal* in Toparchia Bardastrandenfi; 2) *Berufjörd* in Mullenfi. 3) *Strönd* in Arnesenfi, magni momenti prædia, quæ suo ære emta in sempiternas præbendas & Sacerdotum sedes commutavit. 4) *Arnarbæli* in Grimsneso Mosfellenfi Sacerdoti. 5) *Geitagil* Saudlauksdalenfi. 6) *Haafjøs* Otrardalenfi in Toparchia Bardastrandenfi. 7) *Veigastade* Svalbardenfi, in perpetuum peculium & præbendæ augmentum

rum legavit, quorum pretium accurate computatum 2000 Joachimicos effecit. Cumque ante mortem non omnia emancipasset, serio tamen cavit, ut hæc sua voluntas executioni daretur.

§. 23.

Ut officia, quibus præfuit, stricte & vigilanter obiit, ita etiam rem domesticam sedulo semper & accurate ordinavit & administravit, horis autem subcivis, præsertim postquam Episcopatum suscepit, libris & studiis ita indefessus incubuit, ut a legendo aut scribendo vix unquam vacuus offenderetur, quæ agentem & firmis adhuc fruentem animi & corporis viribus, nisi quod ultimis vitæ annis memoria labescere & pristina corporis agilitas paululum rigescere cæpit, acutus quidam ictus d. 3 Februarii anno 1743 oppressit, graviterque afflixit usque ad horam circiter quartam antemeridianum ejusdem mensis diei octavi, cum piam animam suaviter exspiraret, exactis in hoc mundo annis 78 (a), in Episcopatu 21, sed in omnibus, quæ gesserat, officiis 50 annis. Ut Episcopus 93 personas sacris initiavit, Præpositos 16, sed Rectores scholæ 3 creavit. Sepultus fuit in medio Templo Cathedrali d. 18 Februarii. Opera ejus consistunt, partim in propriis scriptis, quorum quædam typis evulgata sunt, quædam vero inedita, partim vero in alienorum operum revisione & editione (b).

§. 24.

- (a) Ut recte docet Celeberr. *PONTOPPIDANUS* eum 1743 mortuum esse, ita minus vere quod anno ætatis 81 die 9 Februarii decesserit. Magnopere etiam errat dicendo: *) Ejus Catechismus sapius Holis in 8vo impressum esse, cum Hafniæ tantum, sed multoties, editus sit in 12. β) Tribuendo ei versionem Precationum Doct. Joh. Lassenii, cum illa a Thorsteino Gunnari adornata, & libellus Holis 1681, deindeque Skallholti editus fuerit. γ) *Tractatus* ex Danico in Islandicum versus impressus Hafniæ 1738 in 12. *de Confessione & S. Cena*, nunquam, ut putamus, exstitit.
- (b) Editæ sunt: 1) *Vita & Epigrammata*, in socerum & socrum *Einarum Thorsteini* Episcopum Holanum, ejusque uxorem; Nam licet ipsæ parentationes sint Jonæ Gunnlaugidæ, cujus nomen præferant, reliqua tamen Aræsonium auctorem agnoscunt, cujus auspiciis editæ sunt. Hafniæ, 1700. in 4to.
- 2) *Calendarium perpetuum*, ad stylum novum accommodatum. Holis, 1707. in 12.
- 3) *Catechismus Lutheri*, cum luculenta expositione. Hafniæ, 1722. & deinde ibidem multoties. 12.
- 4) *Calendarium perpetuum*, vulgo: *Dactylismus Islandicus*. Hafniæ 1739. 12.
- 5) *Nucleus Latinitatis* cum interpretatione Islandica. Hafniæ 1728.

6) *Dona-*

§. 24.

Uxorem anno 1703 duxit Gudrunam Einari Thorsteinidæ Episcopi Holensis filiam, mulierem lectissimam, ætate sibi parem, uterque enim habebat annos 38, quæ ad mariti genium optime sese accommodare novit, unde in quadragenario conjugio suaviter consenserunt: Ex eadem unicus ei natus est filius, boni quidem ingenii, sed ex arctiore patris disciplina egressus & in Academiam Hafniensem transmissus, a solutioris vitæ Studiosis, quibus cum conversabatur, seductus, liberius genio indulgere cepit, quam patri placuit, unde domum sub pristinæ disciplinæ iugum revocatus, in phreneticum quendam morbum incidit, ex quo post utriusque parentis fata decessit, quo pacto Præsulis relictæ opes ad ejus fratris filium translatae sunt. Quæ filii fortuna, licet patrem perculsum ire putaretur, nihil tamen de solita animi constantia remittere visus est. Vidua post mariti mortem ejus legata bona fide erogavit, cumque illa haud pauca mariti dona traderet, & quædam ex suo adderet, ei etiam mariti dona tribuuntur; Decessit tandem pia & mæsta matrona Medalfelli in Kios anno seculi 52, ætatis 87, illuc enim se finito anno gratiæ contulerant, ibique sepulta fuit, cum ob ingravescentes tempestates & nivium moles tempore hyberno Skalholtum commode devehī non posset.

6) *Donatus, Grammatica, & Lexidion Latino-Islandicum.* Hafniæ, 1734. in 8vo.
Aliena ipsius auspiciis edita:

- 1) *Job. Arndtii verus Catechismus*, a Thorleifo Arnæsonio in Islandicum sermonem expositus, editus Hafniæ 1730 in 8.
- 2) *Matth. Roslochii Postilla Evangelica* a Petro Enari exposita; impr. Hafniæ 1739. 8.
- 3) *Psalterium*, seu *Psálmbók*, quondam a Gislao Thorlaci filio Holis editum, sed Hafniæ 1742 8. recensum.
- 4) *Mæg. Stenonis Jonæ Psalterium triumphale.* Hafn. 1743. in 8vo.
- 5) *D. Lassenii Precationes*, in sermonem Islandicum translatae a Thorsteino Gunnari, 1743 in 8vo.

Inedita: 1) *Lexicon Islandico-Latinum*, 2) *Variae Dissertationes & velitationes* de rebus inter ipsum & alios viros doctos controversis: α) Episcopum Vidalinum *de pronuntiatione LL. Græcæ & Latinae.* β) Nomophylacem Paulum Vidalinum: a) *de Decimis.* b) *Voce Thing.* c) *Voce Eykt*, aliisque. γ) *Vindiciæ Constitutionis Hergthoriane* contra eundem & Celeberr. A. Magnæum. δ) *De Legibus Ecclesiasticis Islandiæ*, contra A. Magnæum, aliosque. ε) *De hora Passionis Domini.* ζ) *De matrimonio consummato.* η) *Arithmetica* quædam de *Stacksvöllur* &c.



SECTIO

SECTIO IV.

De Episcopis Holensibus.

CAP. I.

De Thorlaco Skulonio.

§. I.

Anno 1597 24 Augusti natus est Thorlacus Erichstadis in Svartardal, patrem habens Skulonem Einari filium, abavum vero Thorarinum Steindori filium, matrem autem Steinunam Gudbrandi Episcopi Holani filiam notham, cujus mater fuit Gudruna filia Gislavi Sacerdotis Fimbogi filii, qvi Gislaus Thorlaci proavus maternus, Thorarinum ejusdem proavum paternum occiderat (a). Thorlacus ab avo materno Holis educatus, ibidem primam tanto successu literis operam dedit, ut 1615 rude scholastica donatus, seqvente anno ejusdem scholæ Conrectorem agere posset. Anno 1616 Hafniensem adiit Academiam, indeqve redux anno 1619 Holanæ scholæ Reçtor constituitur (b). Cum vero avus tum temporis variis ipsi valde periculosis intricatus esset causis, hunc suum nepotem anno 1620 ad expediendum negotia Hafniam misit, qvi reversus nuntium attulit, aut jure coram supremo tribunali experiendum, aut crimen pecunia expiandum esse, quam conditionem senex accepit, seqventiqve anno 1000 Joachimicis Regis iram sedavit.

§. 2.

Anno 1623 ope & commendatione (ut videtur) D. Olai Wormii, illi enim anno 1622 hujus negotii procuracionem commiserat (c), Regios
X x x x 2
accepit

(a) De Gislao Fimbogi plura vide supra Tom. 2. pag. 659. 710. 750.

(b) Vide supra pag. 185.

(c) Vide *Epist. Wormii* 106.

accepit officii codicillos, ut Jonæ Gudmundino Sacerdoti Hytardalino, in officio succederet, cui cum se frustra Communiſtrum obtuliſſet, ab avo Gudbrando Paſtor Templi Cathedralis conſtituitur, & anno 1624 ſacris initiatur, cumqve eodem anno avus in fatalem incideret morbum, & templum Holanum lacerum valdeqve nutans tempeſtate funditus everteretur, Thorlacus anno 1625 denuo in Daniam avo medicinam procuraturus, & materiem novi templi ſtructuræ aptam coëmturus abnavigavit, qvò negotium cum ex voto expediviſſet, anno 1626 in patriam remeavit, moxqve ſequenti anno, poſt fata avi, ſenium cauſſante Arngrimo Jonæ qvin oblatam electionem acciperet, communi Holenſis diœceſeos cleri voto Episcopuſ electuſ eſt, qvo factò Beſſaſtadas ad eliciendum Satrapæ conſenſum proficiſcitur, ubi in anceps valde incidit periculum, cum eodem tempore prædones Algeriani villæ Regiæ imminerent; Sed illiſ diſcedentibuſ, timore & periculo liberatuſ. cum Satrapam in ſuam partem traxiſſet, Haſniam eadem ætate tranſvolat, ubi acceptiſ a Rege Codicilliſ officii, & examine, ut tunc temporis moriſ fuit, exantlato, a Petro Vinſtrupio Episcopali officio initiatuſ, anno 1628 in patriam reverſuſ eſt.

§. 3.

Anno 1630 cum Chriſtina Gislai Haconis Nomophylaciſ filia conjugium contraxit Cumqve Odduſ Episcopuſ Skalholltenſiſ eodem anno diem 27 Decembris & Gilauſ diem 12 Februarii 1631 ſupremum obirent, magna inter Skalholtinæ diœceſeos incolæ conſultatio & ſollicitudo fuit, qvòſ nam ſummiſ hiſce officiis præficerent; Amici & affineſ fuerant, dum vixerunt, Præſul & Nomophylax, & intercedenteſ ſimultateſ, ne erumperent, prudenter ſedaverant, ſed ipſiſ mortuiſ igniſ in cinere latentiſ inter eorum filioſ mox ſumare cœpit; Utriqve itaqve magni ſua intereſſe rebantur, ne perſona ex alterutra familia, aut Episcopuſ, aut Nomophylax, conſtitueretur; Gislai Nomophylaciſ filiſ Vigfuſuſ, ingenio & variiſ dotibuſ conſpicuſ fuit, ſed ætate non exceſſerat juvenilem, Præſuliſ vero filiſ maturæ fuerunt ætatiſ, & multorum amicorum ac clientum ſubſidiis fulciebantur. Thorlacuſ itaqve ut caput familiæ Brædratungenſiſ, ſuam ſuorumqve rem agi exiſtimanſ, amicorum & clientum cohorte cinctuſ generale advolat dicaſteriuſ; Cumqve primo de Nomophylaciſ electione ageretur, ut ex tribuſ ad id nominatiſ electiſ, cui ſorſ faveret, ab omnibuſ

omnibus, ut rite electus Nomophylax agnosceretur, inter omnes convenit, quæ, habita primum ab Episcopo conveniente oratione, adjectisque ab omnibus, qui præsentés erant, precibus ad Deum ardentissimis, aperta urna, fors Arnæ Oddi filio favere visa est, quo factó ad Episcopi electionem animum applicuerunt, ubi post varias factionum altercationes, vicit tandem Skalholtensis, quæ Gislaum Oddi Episcopi filium & Arnæ jam Nomophylacis fratrem, Præpositum Toparchiæ Rangarvallenfis & Holtenfis curiæ mystam, electum ivit (a), quo tunc, excepto tantum Oddo Stephani Præposito Arnesensis toparchiæ, nemo in tota Skalholtina diocesi tali honore & officio dignior fuit.

§. 4.

Mox ubi Cathedram ascenderat, controversia ei cum hæredibus Gudbrandianis de officina typographica intercessit, quam Gudbrandus filio suo Paulo legaverat, *si ea debito modo uti & bonos libros, qui publico usui essent, edere par foret; Sin minus, Cathedræ cederet*, jussérat. Jam licet Paulus ante patrem mortuus esset, liberorum ejus curatores nihilominus illis, ut legitimis in omnia patris jura successoribus, eandem vindicare voluerunt, quod Præsul ita retulisse videtur, acsi Gudbrandus absolute & nulla adhibita conditione Cathedræ Holanæ typographiam legaverit, quapropter testamenti confirmationem facile impetravit (b). Sed cum Gudbrandi hæredes de relationis & testamenti genuino sensu missitare non desinerent, causam anno 1648 generalis dicafterii sententiæ submisit, quod secundum eum pronuntiasse videtur, scil. ut Typographia Holanæ Cathedræ sine redhostimento cederet (c).

X x x x 3

§. 5.

(a) Vid. supra pag. 594.

(b) Vid. ibid. pag. 372. lqq.

(c) Sententia Generalis Dicafterii de testamento Gudbrandi: *Rogationem tulit Episcopus Thorlacus, ut Nomophylaces & Assessores unacum Regio Procuratore, sententiam dicerent, quomodo intelligenda essent verba testamenti, utrum (Typographia) peculium Templi Holani auget, an vero hæredibus Gudbrandianis redhostimentum expropter deberetur? De quo inter Nomophylaces, Assessores, & Regium Procuratorem Janum Severini convenit, ut Typographia ab Episcopo Thorlaco & ejus successoribus conservaretur & usurparetur, ad Templum Cathedralis in Dei gloriam, ut præscribit Testamentum. Sed de redhostimento Typographiæ nihil addere possumus, donec hæredes documentis & testimoniis id sibi adserant. Datum anno 1648.*

§. 5.

Alteram, sed longo post tempore cum Brynjolfo Svenonio Episcopo Skalholtino, de novo, quod ille Skalholti instituere voluit, typographeo, dissensionem habuit, id enim sibi ut & Cathedræ Holanæ & toti Islandiæ damno futurum dixit, quasi judicatum esset duo in Islandia typographeæ tolerari non posse (a). Idque tandem patronorum & amicorum ope adjutus effecit, ut datum Svenonio novum Skalholtiæ instituendæ officinæ typographicæ privilegium revocatum aut suppressum fuerit (b).

§. 6.

Totus hicce controversiæ cardo in illo situs fuisse videtur, quod Skulonius privilegium Regium clamitabat, vi cujus typographia sibi eodem jure, quo antecessor habuerat, concessa esset, experientiam autem omni exceptione majorem testari, antecessorem solum hoc jure potitum fuisse, nec ullum alium typographia simul usum fuisse; Svenonius autem urgebat, quod antecessor nullo exclusivo gavifus fuerit privilegio, quid? quod Jonas quoque Nupufelli typographiam (c) ejus tempore exercuerit,

(a) Vid. *Epist. Worm.* No. 132.

(b) Vid. *ibid.* No. 133. 970.

(c) Conf. *Worm. Epist.* Num. 970. Ex hac Episcoporum disceptatione, oritur quæstio utrum Jonas Jonæ Nupufelli aliud usurpaverit typographeum quam Gudbrandus Holis instituerat, (quod Svenonius affirmavit) ita ut duo simul diversa in Islandia existerint typographeæ, quod Thorlacus quoque non negavit, sed indultu Gudbrandi factum esse asseruit, rogatus autem, hanc assertionem probare nequivit. Qui negativam amplectuntur sententiam, dicunt nullum Gudbrandi tempore existisse typographum præter Jonam & filium ejus Brandum, qui Jonæ in hoc officio successit, Jonam autem duabus diversis & longo intervallo distantibus officinis simul præesse non potuisse. Cumque negare non possint, typographeum Nupufelli usurpatum fuisse, ajunt idem, sed diversis temporibus, diversis locis existisse, scilicet nunc Holis, nunc Nupufelli. Errare autem eos, affirmativæ sententiæ patroni dicunt, libros eodem anno, utrinque impressos probare ex. gr. anno 1578, Codicem legum Islandicarum Nupufelli, sed Holis quindecim Spangenbergii orationes exsequiales & Urbani Regii Medicinam animæ; Anno 1589 Nupufelli Summaria N. T. Viti Theodori, sed Holis codicem cantilenarum sacrarum (vulgo *Pfálmaþókin*); Quin & Codices Legum Nupufelli & Holis editos diversam omnino typorum formam monstrare. Cumque idem Typographeum

rit, ita & nec successōr tale privilegium exclusivum allegare posset; Nec semper obtinere, ut qvi prior sit privilegio, ideo sit potior, qvōd non omnia privilegia sint exclusiva aut monopolia; Ast qvot qvantaqve argumenta protulerit, nunqvā tamen ad usum venit typographiæ.

§. 7.

Cum tam fortiter pro typographia pugnaverit, non dubitandum putamus pari industria eam usurpassē, licet librorum ejus auspiciis impres-
forum numerus non adeo magnus ad nos pervenerit, (a) qvorum præ-
cipuus

pheum eodem anno ultro citroqve portari non potuerit, manifestum esse qvōd duo diversa simul existerint Typographeæ, nec obitare, qvōd Jonas Jonæ, unicus tum temporis nominetur typographiæ Magister, cum Holanum a qvōdam ejus discipulo dirigi potuerit, cujus nomen ut minus celebre interciderit; Urgent præterea Thorlacii concessionem, sive qvōd Svenonii assertionem negare non potuerit. Sed tantum infringere voluerit, dicendo, factum id esse Gudbrandi indultu, qvōd, rogatus, probare neqverit. Qvæ equidem valida videntur esse argumenta; interim, vix adduci possum ut credam, Jonam, virum teneræ fortis, Gudbrandi clientem, Nupufelli, qvōd prædium Holano Typographo concessum fuit, Gudbrandi ingratis diversum ab ejus excercuisse typographeum, præterea haudqvāqvā impossibile est, Gudbrandi officinam tam locupletem fuisse, ut ad tempus poscente aliqua necessitate, dividi potuerit & utrinqve excerceri. Sed qvīcqvīd fuerit; inde non sequitur Gudbrandum tale habuisse privilegium exclusivum, qvōd illi soli talem in Islandia usurpare officinam permiserit, in cujus jura Thorlacus successerit, omnibus autem aliis id interdixerit, qvōd bonus noster Thorlacus probare debuisset.

(a) Libri, qvi eo Holis sedente ex officina typographica prodierunt, & ad nostram notitiam qvōdam modo pervenerunt, sunt sequentes:

1) <i>Meditationes D. Gerbardi</i>	—	—	—	—	1630. 1644.
2) <i>Ordinatio Ecclesiastica</i>	—	—	—	—	1635.
3) <i>Precationes Havermanni s. Avenarii</i>	—	—	—	—	1636.
4) <i>Förster in Orationem Manassis</i>	—	—	—	—	1641.
5) <i>Winters libellus de Inferno</i> 8vo.	—	—	—	—	1641.
6) <i>Conciones tribus diebus supplicationum</i>	—	—	—	—	1629. 1641.
7) <i>Biblia Sacra</i>	—	—	—	—	1644.
8) <i>Manuale Mollerii</i> in 8vo.	—	—	—	—	1645.
9) <i>Graduale Islandicum & Latinum</i>	—	—	—	—	1649. 1655.
10) <i>Posilla Pancratii</i>	—	—	—	—	1649.
11) <i>Liber Precum vel Exercitium Pietatis D. Gerbardi</i>	—	—	—	—	1652.
12) <i>Theses qvædam & Exempla Consolatoria e Sacra Scriptura desumpta,</i> qvæ tentationibus diaboli possunt opponi.	—	—	—	—	1652.

13) *Psalmi*

cipuus est Codex Biblicus, cujus versionem Islandicam ab anno 1637 ad annum 1644, quo integer Codex prodiiit, iubente Christiano Quarto accommodatam ad versionem Danicam a Joh. Resenio confectam, opera usus Svenonis Jonæ postmodum Mystæ Bardenfis, adornavit (a), in eo tantum Gudbrandianæ editioni præferendam, quod textum in versus dispescit, ipso Rege 200 Joachimicorum dono sumtum sublevante, & præterea iubente, ut quodvis in Islandia templum unum huic usui imperiali impenderet, quam contributionem erogare quosdam templorum patronos, si non abnuere, saltim tergiversari Præfecto Regio questus est, qui anno 1641, ut sine mora penderetur, severe mandavit.

§. 8.

Acta ejus ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentia, quæ cujusdam sunt momenti, nobis nulla videre contigit præter: 1) Approbationem divortii, quod Jonas, celeberrimi Arngrimi Jonæ filius, cum uxore Olufa Jonæ Sigurdini quondam Nomophylacis filia fecerat, consentiente Halldoro Nomophylace, licet nullam legitimam divortii causam, præter solam discordiam, proferre possent, & Olufa ibidem jurejurando confirmaret Jonam secum nunquam congressum fuisse, ubi plus conscientiæ, si non amicitia, datum fuisse, quam lex concedit, dubium non est, uterque enim conjux extemplo novum cum diversis personis conjugium iniit. 2) Apologiam aut defensionem mulieris ex marito capite censo & exule imprægnatæ, quam quidam Politici ordinis viri, inprimis Regius Procurator Janus Severini, ejusdem ac maritum pænæ ream esse voluerunt, qui sororem ejus antea compresserat, in quo judicio Præfulis sententia vicit, qui uxorem vi fæderis conjugalıs innocuam esse luculenter demonstravit. 3) Sententiam de Olao *Lærdekarl* ob adulterium dictam, qua eum ab officio removit. Similiter de controversia ejusdem Olai cum Jona Pauli, quem sanguinem sibi loco vini in sacra cæna propinasse insimulavit, Jonas vero

Olaum

13) <i>Psalmi Geneseos</i> Sira <i>Jons Þorst.</i> in 8vo.	—	—	1652. 1655.
14) <i>Meditationes Patrum</i> Mart. <i>Mølleri.</i>	—	—	1655.
15) <i>Psalmi de Meditationibus</i> &c. in 8vo.	—	—	1655.
16) <i>Enchiridion Job.</i> Gerhardi in 8vo.	—	—	1656.

(a) Plura de ista Bibliorum editione & versione peti possunt ex elegantissimo S. Ven. *HARBOE* Tractatu *Isländische Bibelgeschichte*, in Ephemerides *Dänische Bibliotbek* inserto.

Olaum in calicem sangvinem inspuisse dixit, a quo Olaus se jurejurando purgavit, ut Jonas ideo causa caderet (a). 4) Est causa Jonæ Gudmundini, dicti *Lærda*, in qua Thorlacus unacum Episcopo Skalholtensi judicio præfedit, quo Jonæ aqua & igne interdictum fuit (b).

§. 9.

Anno 1636 cum Christianus Quartus tertia vice clementissimo edicto, dato Antverskovii 22 Decembris, mandaret, cum huc dum in Islandia ad liberationem conterraneorum in servitute Algeriana sub Mahumedanorum jugo gementium facta symbola haud quaquam sufficeret, ut denuo collectam facerent, injunxit: 1) Episcopis, ut accuratam inirent rationem, quid ex templorum superfluis bonis huic usui inservire posset. 2) Numne duorum aut trium annorum canones ex templorum fundis solvendi huic necessitati impendi possent. 3) Universo populo, ut quisque pro modo facultatum aliquid daret, quod ut Episcopi, quisque in sua diœcesi, omnibus notum facerent, serio mandabatur; Collata autem a templis & Sacerdotibus pecunia Episcopo tradenda erat, qui eandem Hafniam transmitteret (c); His ut satisfaceret Skulonius omnes suæ diœceseos Sacerdotes Flugumyram convocavit, ut ibi quisque, ejusque præbenda ac templum, pro modo facultatum censeretur, sed quid ibidem actum fuerit, nobis non constat (d). Quantum vero ad bona mobilia & alia attinet, in dicafterio universali communi consensu conclusum fuit, ut in provinciis montanis & mediterraneis duo oboli ex quavis decimationis centesima (*Hundrade*) penderetur, sed in locis maritimis unius diei piscatura tempore ad piscandum aptissimo huic usui destinaretur.

§. 10.

(a) Vid. supra pag. 185.

(b) Vid. ibid. pag. 590 sqq.

(c) Vid. loc. cit. pag. 72.

(d) Nunquam satis mirari possum Episcopos, aliosque hujus seculi magnates, rem tam magni momenti adeo lente & frigide tractasse; Certe Cathedra Holana anno 1652 adhuc habuit boves castratos 109, quorum 25 ex tenore Rescripti Regii dati anno 1652 Præsul redemit 100 Imperialibus, quos Bielkio tradidit, ut ipse fatetur Episcopus. Certe horum omnium (in minimum) dimidium tam pio usui, ut est captivorum redemptio, impendi potuit; Et sic de cæteris.

§. 10.

Anno 1549 & sequentibus cum Svenonio operam conjunxisse in persuadendo & vincendo Bielkio, cujus intima gratia fruebatur, ut Islandiæ necessitatibus subveniret, non est quod dubitetur, cum Holana diocesis non minorem quam Skalholtina fructum inde sperare posset, & certe cum tempore cepit, ut inter alia ex institutione nosocomii Mödrufellensis manifestum est; quod etiam affirmandum de anno gratiæ Sacerdotum viduarum, nec non de templorum jure in oras maritimas, seu ligna, quæ in eas ejiciuntur, quæ Prætores sibi aut Regi sub prætextu Rescripti Regii dati 1595 injuste vindicaverant, cum idem Rescriptum ne verbum habeat de talibus, sed tantum de navibus, navium fragmentis, & mercibus, quæ in oras maritimas ejiciuntur, & certum non habent possessorem. Ei etiam debetur quod Christianus Quartus donationem Patris sui gratiosissimo Rescripto confirmaret, quæ prædium Nupufell Typographiæ Holanæ magistro in perpetuum habitaculum gratis conceditur.

§. 11.

Lites & controversias declinavit, aut enatas, quantum potuit, sedavit, nisi forte huc referenda sit causa & casus Gudmundi Andreæ, qui ejus patientiam diu exercendo tandem fatigavit, primo enim Holensam scholam frequentans, Episcopum aut ejus familiam ita offenderat, ut inde fuerit relegatus, mox autem ex commiseratione receptus, ut tandem honestam utcunque actus sit dimissionem (a). Deinde (ut quidam volunt) Reineftadenſis cœnobii Diaconus factus, ubi tunc temporis Enarus Arnfinni Sacerdos fuit, cognatam Episcopi, sed celeberrimi Arngrimi neptim ex sorore, ut & præbendam quandam frustra appetivisse fertur, quæ (ut putavit) ignominia & injuria affectus, Episcopum ejusque amicos verbis & scriptis arrodere cœpit, quæ licet contemnenda magis quam ulciscenda essent, bonum tamen Præſulem ita irritarunt, ut Gudmundum Diaconatu privaret, unde ad matrem, villam Biarg in Midfiordo incolentem, secessit; Hic, quem antea Curionem habuerat Enarum Arnfinni, vicinum denuo actus est, nam Arnfinnides amiſſo ob peccatum contra
sextum

(a) Conf. supra pag. 586 sq. ubi de Gudmundo pluribus egimus, nolumus itaque hic actum agere, hæc autem hic inferere nexus historiæ poſcere videbatur.

sextum præceptum munere Reineftadenfi, præbendam Stad in Hrutaftord fortitus fuerat; Hujus instinctu, vel etiam ut quidam volunt, eo coope-
rante, *Diatriben de Polygamia* s. concubinato, nec in Veteri, nec Novo
Testamento, usquam prohibito, conscripsit, qva occasione sapius in le-
gem communiter dictam *Stórådóm* talibus peccatis oppositam, & a Rege
confirmatam, liberius invehitur, qvam Præfuli aliisque novitatum osori-
bus placere posset; Scriptum itaqve Bielkio anno 1649 obfertur, & una-
cum ejus auctore de tali nota commendatur, ut Gudmundum Hafniam
captivum aveheret, & in carcerem Blaa-Taarn intruderet.

§. 12.

Cum Satrapis Islandiæ amicitiam semper coluit, nam Rosenkrant-
zius ejus ad episcopalem dignitatem evectionem, quantum in eo fuit,
promovit, eumque in nave Regia & ex Islandia Hafniam, & inde in Islan-
diam vexit. Mundtius quidem de ejus pariter ac Svenonii tergiversatione
anno 1641, 1642, sed præcipue 1643 qvestus est, quod monitis suis datis
annis 1639 & 40 de Indice omnium ad templa pertinentium bonorum con-
ficiendo, aliisque ejus modi, qvæ ab illis postulaverat, non obtemperas-
set, quod sibi impedimento fuisse dixit, qvin dudum ex mandato Regio
generale & perfectum prædiorum totius Islandiæ album conficere potuis-
sent, eosque minaciter tantæ lentitudinis causam edere jussit. Sed quid
Thorlacus responderit, non liquet; Mundtius autem anno proximo oc-
cubuit & cum illo totum hoc negotium interiit. Bielkii singulari gratia
gavifus est, qui anno 1649 honoris & amicitiae ergo Holas visitavit, filium-
que ejus Gislauum secum Hafniam devexit, & nihil non in ejus gratiam
fecit. Cum clarissimo viro Olao Wormio arctam etiam habuit amicitiam,
ut ex assiduo inter eos literarum commercio abunde patet.

§. 13.

Ut cum patriæ magnatibus amice vixit, ita etiam præcipue cum
collegis suis, Episcopis Skalholtinis, cum nec ipse, nec Gislaus Oddi filius,
controverfii, qvæ hujus fratri & illius affini intercessere, se immiscerent;
Svenonii primo fautor, commendante eum de meliore nota Olao Wor-
mio, & deinde amicus exstitit, ita ut in deliberatione de Episcopo eli-
gendo anno 1631 suum ei daret votum, fuorumque conciliaret, sed mul-

titudine adversæ partis victus, ab incepto destitit. Eum etiam hoc ipso anno iter Hafniacum meditantem, ut ipse fassus est Svenonius, pecunia, consiliis & commendatione juvit (a). Sed cum Thorlacus versionem Novi Testamenti a Svenonio confectam imprimere detrectaret, & Svenonius jus typographiæ Skallholts erigendæ expeteret, quod Thorlacus, privatum magis compendium quam publicam utilitatem respiciens, omnibus nervis impedivit summa quidem familiaritas cessavit, licet amicitia non plane exstingueretur. Quam carus suis & amatus a subdito clero fuerit post ejus fata apparuit, cum præteritis viris doctis & experientia bene notis, filium ejus, inexpertum juvenem, mediocribus præditum donis & ingenio, Episcopum eligerent, nam quin hoc ex amore in defunctum parentem provenerit, nullum est dubium.

§. 14.

Ingenio præditus fuit bono, & ad discendum literas apto, in quibus, seu plerisque disciplinis, artibus, & scientiis, ut & lingvis usitationibus bene versatus fuit, unde etiam ejus ætate in Holana diocesi literæ tantum floruerunt, quantum alias nunquam. In colligendis, exscribendis, & ab interitu vindicandis antiquis Islandorum historiis aliisque monumentis, tantam curam, operam, & impensas posuit, ut ei & ejus collegæ Mag. Svenonio hoc nomine posteritas multum debeat (b). Laudabilem 59 annorum vitam Thorlacus pie & sçaviter clausit, anno 1656 (c) die 4 Januarii, cum unicum tantum quadriduum ægrotasset.

§. 15.

(a) Vid. supra pag. 604. & *Worm. Epist.* No. 112. & 113.

(b) Propria autem ejus lucubrationes sunt:

1) *Conciones Pœnitentiales* in Mich. Cap. 7. v. 1. — 10.

2) *Versio Meditationum D. Job. Gerhardi*, quam Gudbrando Thorlacio perperam attribuit Clar. SIBBERN in *Idea Hist. Liter. Island.* pag. 201.

3) *Versio Enchiridii D. Job. Gerhardi*.

4) *Correctio antiquæ versionis Bibliorum*.

5) *De literis Danorum Runicis* liber.

Et forte plures, quæ nostram fugerunt notitiam.

(c) In Vita Thorlaci Tom. 3. *Annal. Eccles.* recte scripserat Celeberr. PONTOPPIDANUS eum decessisse anno 1656, quod nolum in præloquio Tom. 4. revocasset, & prave substituisse 1636, cum prius sine dubio verum sit.

§. 15.

Ex uxore Christina Gislai Nomophylacis filia sex liberos suscepit, qui ad maturitatem pervenerunt: 1) *Gislaum*, qui ei in officio successit, 2) Mag *Theodorum* Episcopum Skalholtensem. 3) *Skulonem*, qui in schola D. Virginis, quæ Hafniæ est, studiorum fundamenta posuit, sed in patriam reversus Pastor Greniadarstadenſis & Præpositus Toparchiæ Thingeyensis evasit. 4) *Jonam* qui in juventute Henrici Bieltii Regii Maj. navium Præfecti & Islandiæ Satrapæ famulus fuit, & deinde Prætor Toparchiæ Mulensis. 5) *Gudbrandum* degenerem, de quo nihil dictu dignum habemus. 6) *Helenam* uxorem Thorsteini Thorleifidæ toparchæ provinciæ Skagfiordensis. Qui omnes, ut & eorum posterī ab hoc Episcopo *Thorlacii* cognomen sibi indiderunt.

CAP. II.

De Gislao Thorlacio.

§. I.

Natus est Holis 7 Novembris (a) 1631. Cumque in schola Holana latinæ lingvæ & artium rudimenta posuisset, anno 1649 sub inspectione Henrici Bielke Islandiæ Præfecti, sed privata informatione Runolſſi Jonæ, qui majora aucupaturus, Holanæ scholæ cura relicta, ad Academiam Hafniensem transfretavit, illuc vero delatus in clientelam paterni amici D. Olai Wormii receptus est, quo studiorum moderatore per triennium usus est, coque tempore, teste ipso Wormio, sobrie vixit, & unacum filio ejus Vilhelmo Philosophiæ strenue operam navavit, quorum, tam patris, quam filii, singulari acquisita gratia & amicitia, & Wormii egregio ornatus testimonio, anno 1652 in Islandiam reversus est (b), quod ei apud Wormii

Y y y 3

Wormii

(a) Celeberr. PONTOPPIDANUS dicit illum natum fuisse 11 Novembris, & quasi mirandus refert, illam fratrem suum Theodorum peregrinationem literariam instituentem non fuisse secutum, non observans, quod frater, multo junior, anno 1656 suum ingressus sit iter literarium, id est 7 annis postquam Gislauſ suam instituit peregrinationem.

(b) Vid. Worm. *Epist.* Num. 138. 139.

Wormii discipulos, quorum tum temporis in Islandia non exiguus fuit numerus, unacum parentis memoria, viam ad honorem & officium stravisse videtur.

§. 2.

Anno 1653 iterum Hafniam reverti cogitasse videtur, nam Wormius hac de re a parente consultus, in literis datis 1654 ob pestem ibidem grassantem id dissuadere videtur (a). Quapropter in Islandia subsistens eodem anno scholæ Holanæ moderamen suscepit (b), idque non nisi sesqui annum gessit, nam mortuo circa initium anni 1656 parente, rei domesticæ administratione abreptus id deposuit. Eodem autem anno die 21 Aprilis in generalis diœceseos Synodo Flugumyræ habita, annos habens 24 & 6 menses, sola votorum multitudine Olao Halli Sacerdote Grimstungenfi, viro docto & magnæ experientiæ, qui Hafniæ & Wittebergæ diu literis fidelem navaverat operam, superato, aliis vero bene meritis tacite præteritis, Holanæ diœcesis Episcopus postulatur, quod non tam inexperti & mediocris ingenii juvenis meritis, quam proavi & parentis memoriæ ac honori datum fuisse nemo dubitat; Hafniam itaque delatus, repulsam certe tulisset, ni efficacissimo Bielkii aliorumque patris amicorum patrocinio suffultus fuisset, eorum autem ope voti compos factus a Joh. Svaningio anno 1657 Dominica Exaudi Episcopus inauguratur, quo facto in patriam reversus est.

§. 3.

Quid præter ordinaria Episcopi munia, ordinationem nempe 60 Sacerdotum & visitationes Ecclesiarum, peregerit, nobis non innotuit, nisi quod *Postillam Evangelicam*, seu Expositionem Evangeliorum Dominicalium & Festivalium, maximam partem ex *Hartmanni*, *Creidii* & *Joh. Gerhardi Postillis* conscripsit & edidit; quosdam præterea libros antea a proavo & parente editos, & quosdam recens concinnatos imprimi curavit,

(a) Vid. loc. cit. Num. 140.

(b) Hic denuo hallucinari videtur Illustr. PONTOPPIDANUS dicens eum post triennium Hafniæ transactum *alsbald nach seiner rückkunft* 1654 Rectorem scholæ factum esse; Nam nec 1654, sed 52, in patriam reversus est; nec mox, sed biennio interjecto, Rectoris munus suscepit.

vit, nam Typographeum nec incurioſe nec deſidioſe uſurpavit, ut ex ſubnexo librorum catalogo ejus auſpiciis impreſſorum videre eſt (a).

§. 4.

(a) 1)	<i>Dominicale</i>	—	—	—	—	1658.	1670.
2)	<i>Catechiſmus Lutheri Minor</i>	in 12.	& 8.	—	—	1660.	1666.
3)	<i>Gerhardi Meditationes</i>	—	—	—	—	1660.	1674.
4)	<i>Manuale Molleri</i>	in 8vo.	—	—	—	1661.	—
5)	<i>Pſalmi Soliloquii Petri Enarai</i>	in 8vo.	—	—	—	1661.	—
6)	<i>Pſalterium Davidis metricum</i> ,	Sira Jóns Þorſteinsſonar.	8.	—	—	1662.	—
7)	<i>Soliloquium</i>	—	—	—	—	1662.	—
8)	<i>Pſalmi Geneſeos.</i>	—	—	—	—	1664.	1665. 1679.
9)	<i>Urbani Regii Medicina Animæ</i>	8vo.	—	—	—	1665.	—
10)	<i>Pſalmi in Paſſionem Domini</i> ;	Hallgrimi Petrai	8vo.	—	—	1665.	1670.
11)	<i>Pſalmi Paſſionales</i> ,	Gudmundi Erlend.	8.	—	—	1666.	—
12)	<i>Avenarii I. Havermanni Preces Hexæmeræ</i>	12.	—	—	—	1669.	—
13)	<i>Liber Precum</i>	Epilcopi Gudbrandi	12.	—	—	1570.	—
14)	<i>Theſes aliquot conſolatorie ex ſcriptura S. Diaboli tentationibus opponendæ.</i>	—	—	—	—	1670.	—
15)	<i>Muſculi Liber Precum</i>	12.	—	—	—	1671.	—
16)	<i>Liber Pſalmorum.</i>	—	—	—	—	1671.	—
17)	<i>Pſalterium Davidis breve.</i>	—	—	—	—	1671.	—
18)	<i>Calendarium Iſlandicum</i>	Mag. Theodori.	12.	—	—	1671.	—
19)	<i>Oddi Liber Precum.</i>	—	—	—	—	1674.	—
20)	<i>Examen Catecheticum &c.</i>	12.	—	—	—	1674.	1677.
21)	<i>Pſalterium Davidis</i>	in 8.	—	—	—	1675.	—
22)	<i>Sigvardi Capita Fidei</i>	—	—	—	—	1675.	—
23)	<i>Thomæ a Kempis de Imitatione Chriſti</i> ,	8.	—	—	—	1676.	—
24)	<i>Poſtilla Pancratii</i> , cum precationibus.	8vo.	—	—	—	1676.	—
25)	<i>Diarium Hallgrimi Petrai</i>	12.	—	—	—	1677.	1682.
26)	<i>Pſalmi de Catechiſmo</i> ,	Jonæ Einarii	—	—	—	1677.	—
27)	<i>Conciones Paſſionales</i> ,	Jonæ Araf.	—	—	—	1678.	—
28)	<i>Conciones Paſſionales</i>	Forſteri	8.	—	—	1679.	—
29)	<i>Pſalmi Hexæmeri</i> ,	Kolbeini Grimai	12.	—	—	1682.	—
30)	<i>Laffenii Liber Precum</i>	12.	—	—	—	1681.	1682.
31)	<i>Conciones in Paſſionem Arndtii</i> , verſ. Hannæ Biörnſonis.	8.	—	—	—	1683.	—
32)	<i>Bænadaga Predikaner</i> ,	Hr. Giſla Þorláksf.	4.	—	—	1684.	—
33)	<i>Poſtilla Evangelica</i> , pars prior	4.	—	—	—	1684.	—
	Pars poſterior	4.	—	—	—	1685.	—
34)	<i>Concio Funebris in Exſeqv.</i>	Domini Giſlai, eo mortuo edita cum ejus vita.	—	—	—	1685.	—
35)	<i>Pſalmi hexæmeri</i> ;	Sira Jóns Magnúsf. í Laufáſe.	12.	—	—	—	—

§. 4.

Cum Jona quodam Eggerti filio, cœnobii Mödrvallensis conductore, ambiguum & parum honorificam controversiarum ferram reciproca-
vit, cujus origo talis fuit: Conduxerat Jonas hicce cœnobium a Satrapæ
Vicario Thoma Nicolai, præter annuam mercedem arrha 500 Joachi-
micorum, ipse autem Satrapa, ignarus quid in Islandia inter suum Procu-
ratorem & Jonam actum esset, idem cœnobium in famulum suum Jonam
Thorlacium, Præfulus fratrem, contulit, qui id ideo a Jona Eggerti vi
extorsit, quas inter illos enatas controversias Episcopo declinare constitu-
tum fuit, usque dum Pastor loci Jonam Eggerti inculavit, quod templum
diebus festis occluserit, ita ut sacris operari non potuerit, nisi janua fracta
fuerit, nec vinum ad sacræ cænæ administrationem promere voluisset, ita
ut qui absolutionem acceperant, sine Sacramenti acceptione domum
reverti necesse habuerint; præterea semet die festo in sepulcreto verberasse
& vario modo male mulctasse, quapropter Sacerdos ei absolutionem &
sacram cœnam denegavit. Jonas autem Parochum eapropter in jus voca-
vit, & cum Præpositus, nescio quid prætexens, litem dirimere procrastina-
ret, Jonas moræ impatiens ipse Episcopum appellavit, ei que causam
judicandam submisit, qui, in Synodo ejus gratia instituta, Jonæ publi-
cam absolutionem ob datum scandalum injunxit, de ipso autem facto ni-
hil quidem categorice, sed ut crimen læsæ Majestatis ad Regem referen-
dum esse, censuit; Quod irrequietum & elatum Jonæ ingenium haudqua-
quam tolerare potuit, Hafniam itaque anno 1668 avolat, Regique detulit,
Præfulem se a suo competente foro abstraxisse, legitimum provocationis
tempus non concessisse, habiles a se productos testes rejecisse, sed con-
trariæ partis inhabiles admisisse, tandemque alieno negotio, quod ad ejus
jurisdictionem non pertinuerit, sponte sua se immiscuisse; & id genus
alia; quæ licet plurimum falsa essent, Quæstori tamen Islandiæ Johanni
Klein injunctum fuit, ut litem dirimeret, quod cum ille aut nequiret,
aut consulto perendinaret, usque dum anno 1670 auctoritate Admiralli
Jani Rodsteen, & plurimorum Islandiæ optimatum Besslæstadis congrega-
torum intercessione, illæsis (ut ipsi scribunt) utriusque partis fama & fa-
cultatibus, in gratiam redierunt, felixque Jonas dici potuit, si his ac-
quievisset, nam arrham, qua cœnobium conduxerat, Hafniæ receperat.

§. 5.

Anno 1679 Jonas altera vice Hafniam petiit, &, qvem in suas partes traxerat, Gudmundus Svenonius, Holanæ scholæ Conrector, qvi conjunctis operis Episcopum valde diffamarunt, qvæ cum in foro generali inter Præfulem & Jonam disceptanda essent (nam Gudmundus Hafniæ fatis cesserat), moderatione Qvæstoris Klein factum est, ut publice non ventilarentur, sed partes privatim in gratiam redirent, plurima enim nullius momenti fuerunt, & qvædam ad denigrandam Episcopi famam, ex mera malitia, in deteriorem partem tracta. Sed sedato hoc tumultu, novum Jonas excitavit anno 1684, omnes qvidem Islandiæ magistratus & proceres denigrando, sigillatim vero nostrum Præfulem: 1) qvod Sacerdoti cuidam mulierem ab alio vitiatam uxorem ducere permiserit, ipseque pararium egerit. 2) Qvod scholæ alumnos non nisi a festo omnium Sanctorum ad Pascha usque sustentaret, qvapropter decimis ex toparchia Skagafiordensi & Eyafiordensi privari mereretur. 3) Qvod nosocomium male administraret; & id genus alia, maxima ex parte frivola, qvæ fidem licet non mererentur, hoc tamen anno qvin publice examinarentur, mors Episcopi commode interveniens effecit; Jonas autem, non qvidem ut delator, sed ab hæredibus H. Bielke, ut decoctor & malæ fidei debitor, illis enim biennalem Mödruvallensis cœnobii mercedem debuit, in carcerem conjectus fuit, ex qvo tandem anno 1687 evasit, publicatis omnibus, qvæ in Islandia habuit, bonis, qvo exinde nunquam venit, sed in Sveciam se conferens ibidem vitam finiit (a).

§. 6.

Conjugium Gislaus ter iniit, primum anno 1658 cum Groa Thorleifi filia, ex familia Hlidarendina, qvæ post sesquiannum 1660 obiit. Alterum anno 1664 cum Ingebiörga Benedicti filia, Halldori Nomophylacis nepte, sed Jonæ Aræsonii trinepte. Tertium anno 1674 cum Ragneida Jonæ filia, ejusdem Aræsonii trinepte, sed Oddi Episcopi abnepte, qvam anno 1684 viduam reliquit. Ex nulla harum ullos suscepit liberos, qvapropter

(a) Vid. supra pag. 590.

propter ultimæ conjugii omnia sua mobilia testamento assignavit, fundos tantum & immobilia fratribus relinqvens; Fuit vir sedati ingenii, probus, munificus & popularis, quæ virtutes ei bonorum omnium, præsertim vero subditi cleri, amorem conciliarunt, nam eruditio mediocritatem non superavit (a). Mortem oppetiit 1684, die 22 Julii, ætatis 53, officii 27, cum penes proavum, patrem, & ipsum, Holanæ dioecesis ephoria sine inter-
mediis fuisset annos 113.

CAP. III.

De Jona Vigfusio.

§. I.

Hanc auram primo hausit anno 1643; Parentes habens Vigfusum Gislai Nomophylacis filium (b) famosissimi Jonæ Aræsonii abnepotem, matrem vero Catharinam Erlendi filiam, Gislai Jonæi Episcopi Skalholtensis proneptim, qui postquam scholam Skalholtinam aliquot annos frequentaverat ad Hafniensem Academiam anno 1664 se contulit, unde anno 1666 ab Henrico Bielke constitutus Prætor Tøparchiæ Borgarfjardensis in patriam reversus est, quod officium, ut astu quodam acquisiverat, ita id nec feliciter gessit, ut ex dicendis liquet.

§. 2.

Anno 1670, navarchus quidam Thor Boested eum coram superioribus accusavit, quod se suumque collegam, navis Subrectorem verbis & verberibus male mulcasset, comminatusque fuisset & sibi & navi interitum, quodque salva nave & mercibus domum non foret rediturus; vadem itaque sistere ut juberetur, postulavit, quod licet primo derisui sapientioribus esset, mox tamen, cum eventus minis responderet, nam
navis

(a) Quæ conjunctim cum Episcopis Skalholtensibus egit, vide supra Sect. præc. ea enim hic repetere superfedemus.

(b) De quo plura supra pag. 527.

navis eodem autumnno ad oras toparchiæ Rangarvallenſis cum mercibus & duobus nautis periit, credulum vulgus de re aliter loqui, & Prætor male audire cæpit, quaſi ejus incantamenti tale infortunium accitum fuiſſet, unde in jus vocatus, in foro generali anno 1671 ut ſe jure jurando purgaret, quod nunquam incantamenta didicerit, aut uſurpaverit, ſeqve huius infortunii conſcium aut cauſam, nec per ſe, nec per alios, aut ullo modo exiſtiſſe, Nomophylacum ſententia adigitur, quod etiam ipſe ſua ſponte obtulerat ſe facturum fore, modo ſibi id concederetur.

§. 3.

Sedata hac procella, altera mox ſurrexit, haud minus periculofa, nam legibus tum temporis ſub pæna amiſſionis officii cautum fuit (a) ne- quis cum peregrinis gentibus merces mutaret; Vigfuſius autem non tantum prohibitum exercuiſſe commercium conſtitus fuit, ſed etiam quod aſtu & mendaciis ſe ex his tricis enodare conatus fuerit, quapropter anno 1673, adnitente Qvæſtore Joh. Klein, quem ſcommate quodam irritaverat, ſed judicium exercente Sigurdo Nomophylace, cui præturam aſtu antea eripuerat, officium ei fuit abrogatum.

§. 4.

Tanta ſorte percuffus non animum deſpondit, ſed eodem anno in Daniam trajecit, experturus numne amiſſam præturam recuperare poſſet, quod cum fruſtra tentafſet, altiora cogitare cæpit, primoque ſe inſinua- vit in amicitiam Conſulis Fog, qui Griffenfeldii, tum temporis Cancellarii, ſororem in matrimonio habuit, per quem ipſi Cancellario de tali nota commendatus fuit, ut eo intercedente (prece an pretio (b) ad id inducto, non dicam) non tantum Regios nanciſceretur Codicillos datos 12 Martii, Z z z z 2 qvibus

(a) Lex, ex qua hic judicabatur, eſt Friderici III. Reſcriptum datum 27 Martii 1663, quod Chriſtianus V. hac ocaſione (ut videtur) confirmavit, & ad opum conſultationem extendit. Ediſtum enim datum eſt 1674 die 5 Maji.

(b) Griffenfeldio anno 1675 inter alia crimini datum fuit, quod ipſe 400 uncias argenti, ſed Conſul Fog. 100, pro Episcopatu in Iſlandia ab indigna perſona accepiſſet, qui non alius eſſe potuit, quam noſter Vigfuſius, cum ille ſolus, Griffenfeldio Cancellarium agente, id officii naſtus ſit.

qvibus Holanæ diœcesis Episcopus constituitur, qvam primum eandem legitime vacare contingat; Sed etiam aliud ad Skalholtinum Episcopum Brynjulfum Svenonium, mandatum, ut ipsum sacris initiaret, & ne quid deesset, qvod sibi apud sui similes honori esse putavit, & pecunia acquiri potuit, Magistri etiam titulum commercatus est, qvo facto in patriam reversus, a Svenonio sacris initiatur Dominica post Festum Trinitatis 10 (a), a qvo tempore usque in annum 1684, qvo Gislaus Episcopus occubuit quiete & sine scandalo vixit, nisi qvod mangonium ipsius officio & statui minus conveniens exercuit, qvod necessitate adactus, ad numerosæ familiæ sustentationem fecisse videri voluit, cum nullum aliud publicum vitæ subsidium haberet, nam 1679 præbendam Stadaftad expe-tens repulsam tulit.

§. 5.

Mortuo Gislaio Episcopo Vigfusius Holas se statim contulit, ibi-que cum uno famulo hiemavit, haud nescius pluribus melioris notæ Sacerdotibus se valde esse invisum, qvi anno 1684 plures causas & criminationes emis(er)unt, qvare eum pro Episcopo habere recusabant; unde Rex Episcopum Thorlacium & Qvæstorem Heidemannum Commissarios constituit qvi cum selectis Præpositis & Pastoribus qvibusdam de hac controversia qvæstionem haberent, qvod Thingvallis 1685 perfecerunt, ubi adversarii ei crimini dederunt: 1) Qvod magiæ & necromantiæ in-simulatus fuisset, cum *Episcopus debeat habere bonum testimonium ab iis qui foris sunt, ne in opprobrium incidat & laqueos calumniatoris; 1 Tim. 3. v. 7.* Ad qvæ respondit se ab hac criminatione jurejurando purgatum esse, & id sua sponte, ne criminationi locum daret. 2) Qvod ut notorius legis transgressor Prætoris officio privatus Episcopalem dignitatem actu qvo-dam adeptus sit, cum *oporteat Episcopum esse irreprehensibilem; 1 Tim. 3. v. 1.* 3) Qvod jam factus Episcopus, mangonium & illicitum fœnus exercuerit, cum

(a) Textus inauguralis dicitur fuisse *Job. 10. v. 1.* Ubi prorsus nova tunc acciderunt: α) Quatuor Episcopos Islandos in Islandia simul esse. β) Episcopum in Islandia ordinar(i). γ) Prætor(em) ignominiose exautoratum, Episcopum fieri; Qvondam enim Prætores doctrina & pietate conspicui simul fuerunt Prætores ac Pastores, denique etiam Episcopi, ex. gr. Illeifus, Gissurus, Paulus, Jonas Ögmundi, Ketillus, &c. vid. supra Tom. I. pag. 110 sqq. 254 sq. 292.

cum non deceat Episcopum esse turpis lucri cupidum; 1 Tim. 3. v. 3. Respondit id se summa adactum necessitate fecisse, cum aliud, unde viveret, non habuerit. 4) De ejus ordinatione se jam nihil dicturos, cum jam sciant, id Regio permissu factum esse, interim rogant, ut testimonia Academica promat, e quibus conspiciere possent, eum unquam Theologiæ Studiosum fuisse, scrupulum enim suis sedere conscientiis, eum ideo in Islandia ordinari veniam petiisse, quod timuerit, ne Hafniæ sub examen vocatus, nuditas ejus ostenderetur. Ad hæc nihil respondens abiit, nec postea coram Commissariis comparuit, licet plus simplici vice vocatus esset. Commissarii autem hocce examen ad Danicam transmiserunt Cancellariam. Præful vero ipse sibi transnavigare proposuit, sed naufragium in portu passus ab incepto destitit.

§. 6.

Denuo itaque anno 1686 Præful Thorlacius & Regius Qvæstor Heidemann acceperunt Regium mandatum, ut cum Nomophylacibus aliisque utriusque status optimatibus conjunctim operam darent, ut Episcopus & ejus adversarii in gratiam redirent, ut & Episcopus cum vidua sui antecessoris transigeret, qui de anno gratiæ contendebant, si vero id non fieri posset, legali judicio lites dirimerent, quod cum in comitiis non ageretur, constitutum fuit, ut omnes, tam partes, quam judices, Kalmanstungæ in Borgarfjord circa festum Michaëlis convenirent, quo etiam omnes, quibus id indictum fuit, ex australi & occidentali quarta confluerunt, sed Præful & alii ex boreali quarta tempestatibus & nivium magnitudine, quin apparerent, impediabantur, quapropter controversia de anno gratiæ inter Episcopum & viduam anno 1687 in comitiis ita composita fuit, ut de anno gratiæ viduæ Episcopi eadem valeret lex, quam Fridericus Tertius 1650 de annis gratiæ Sacerdotum viduarum tulerat; Episcopus autem & ejus adversarii hoc anno sponte sua in gratiam redierunt, præter Thorsteinum Gunnari, Pastorem Templi Cathedralis, qui accusatum Præfulem hoc anno Hafniam tetendit, sed anno seqvente re infecta rediit, causans antiquum Præfulis patronum D. Joh. Baggerum Siællandiæ Episcopum sibi in omnibus adversatum fuisse (a). Deposito

Z z z z 3

itaque

(a) Illustriss. PONTOPPIDANUS vult eum peritia antiquitatum se in amicitiam D. Joh. Baggeri insinuasse, quod quo nitatur fundamento, nescimus. Eorum autem sententia,

itaque priore officio Thorsteinus anno 1687 Pastor Templi Cathedralis Skalholtensis factus est, & Præpositus Ecclesiarum Arnesensium, quibus anno 1690 immortalus est.

§. 7.

Vix hic tumultus sedatus fuit, cum denuo nova surgeret procella, Præfulem accusantibus, tam Societate mercatoria, quæ Hafniæ sedem habet, sed mercaturam Islandicam certo pretio conduxerat, quod & ipse, & per alios, illicitum, ac sub confiscatione bonorum & Bremerholmianæ servitutis comminatione prohibitum, cum peregrinis nationibus commercium in magnum sui damnum exerceret; Quam indigenis, qui de solito ejus mangonio, illicito sænore, ut & exactionibus ac novis oneribus, quæ rusticis & cathedralium prædiorum colonis imponeret. Ad examinandum has quæverales novus Præfectus Christianus Muller, qui hoc anno in provinciam primo venit, unacum Quæstore Heidemanno, Vidvikam usque, non longe ab Episcopali sede distitum prædium profecti sunt. Hic Episcopus ejusque adversarii ad audiendum testium & plebis effata ac delationes vocati comparuerunt, ubi illicitæ mercaturæ convictus fuit, ut & quod colonis piscatorias naviculas exprefferit, insolitam agnorum pasturam imposuerit, vaccas cum prædiis locatas, plures quam lex permittit, colonis obtruserit, dura diraque minitaverit, si non obtemperarent, & id genus alia, quæ omnia juramentis firmata fuerunt.

§. 8.

Hæc ad Regis aures delata, tandem ei anno 1689 exprefferunt mandata, unum ad Episcopum Thorlacium, Præfectum Müllerum & utrumque Nomophylacem, quo severe jubentur cum selectis utriusque status 24 viris in his causis, judicium munere fungi, & sententiam decisivam pronuntiare. Alterum ad Quæstorem Heidemannum; cui accusato-

ris

tia, qui putant Vigfusium Baggero, utpote Griffenfeldii sororio & tum temporis primario D. Virginis Templi Antistiti, & Consuli Fog anno 1674 se insinuassee, Baggerumque aliquid ad ejus promotionem contulisse, ideoque jam patrocinarum esse, non omni caret verisimilitudine; nam Vigfusium in studio antiquitatum aliquid valuisse incertum est.

ris publici partes demandantur; Quare Præfectus & Quæstor quasi prioris anno alicujus obliti fuissent, aut imperfectum aliquid reliquissent, Vidvikam denuo advolant, ibique novam de Episcopo habent quæstionem, sed illo absente, nam paulo ante domo ad portum Grundarfiordensem profectus fuerat, ibique navarchum oppignoratis omnibus suis bonis, induxit, ut se Hafniam transveheret, nam sine comœatu fuit, quem aut non petierat, aut forte etsi petiisset, certe non impetrasset. Sed Hafniam delatus, omnes fores clausas & omnium aures ad sua petita audienda & exaudienda furdas invenit, nam antiqvi patroni partim mortui, partim remoti fuerunt, D. Baggerus quidem superfuit, sed ejus rebus se interponere plane recusavit; Responsum itaque tulit, ut in prima, quæ Islandiam peteret, navi domum se referret, ibique causam coram denominatis Commissariis diceret, qui si eum injuria afficerent, ad supremum tribunal appellare posset; Quæstor itaque, qui ei anno præterito diem dixerat, ut Thingvallis in proximo Julio causam coram Commissariis teneretur, quam primum in portu Holmensi terram tetigit, eandem dicam renovavit; Præsul autem in præsentiarum defensionem adornaturus, domum tetendit.

§. 9.

Appropinquante Comitiorum tempore, impedimenta, quibus, in itinere & comitiis utendum erat, præmisit, ipse autem itinere accinctus die 30 Junii acuto valde morbi ictu percussus, repentina morte extinctus est; Quod etsi Commissariis nuntiaretur, & quibusdam causam perendinare placeret, cum ullus, qui orphanorum causam ageret, nec adesset, nec in tanta temporis angustia haberi posset, Actoris tamen ardore & Præsidum facilitate factum est, ut sententia ad ejus nutum diceretur, quæ Præsulem Regias leges & Edicta magnopere transgressum fuisse dicunt, quod 1000 imperialium Regi, 50 egenis Sacerdotum viduis, & 50 aliis pauperibus in tractu Skagafiordensi solvendis expiandum censent, sed Quæstori pro impensis in causæ actionem 600 imperiales pendendos esse. Numne autem se officio indignum reddiderit, ut vidua ideo anno gratiæ privanda esset, cum sibi judicare non competat, ad Regem referendum esse; A quo judicio Theodorus Episcopi filius, qui hoc tempore Hafniæ literis operam dabat, ad supremum tribunal appellavit, cujus

hocce

sententia hocce iudicium in totum sufflaminatum fuit, præter quam quod 110 imperiales Quæstori ob actionis impensas solvendos statueret.

§. IO.

Hunc exitum habuit Jonas Vigfusius, cum vixisset annos 47, sed in officio 16, quorum decem ut expectans & designatus pacate vixit, sed reliquos 6, quibus verum & unicum diœceseos Præsulem egit, in continuis controversiis transegit, unde Ecclesiæ exiguo fuit emolumento, nisi quod templorum rationaria & indices, utpote œconomiae & rerum ad eam spectantium peritissimus, bene instituit & ordinavit. Uxorem habuit Gudridam, Theodori Jonæ Sacerdotis Hytardalensis filiam, Gislai Nomophylacis proneptim, & Jonæ Episcopi Aræsonii trineptim, mulierem lectissimam, ex qua 9 suscepit liberos, qui ad maturam ætatem pervenerunt, quorum, dum vixit, præcipuus fuit Theodorus Jonæ Ecclesiæ Staðastadensis Pastor & vicinarum Præpositus (a), cujus & reliquorum numerosa prosapia hodie inter florentissimas Islandiæ familias numeratur.

CAP. IV.

De Enaro Thorsteni.

§. I.

Enarus Thorsteini (b) natus est Hvammi in Nordurardal, anno 1633 die 21 Februarii, patrem habens Thorsteinum Tirsingi, loci Sacerdotem, &

(a) Vid. supra pag. 541.

(b) Hujus viri vita impressa fuit Hafniæ anno 1700, sed mendis scatens, quorum præcipua sunt: 1) Torsum Aræsonium diu Johanni Regi Daniæ in bello Lubecensi militasse, & in præmium laborum Equitem factum esse Coldingæ anno 1510. Quod falsum est; Nam Torsius a Christiano Primo anno 1450, in Vigilia Andree, Equitis dignitatem accepit. 2) Dicit Martinum Enari fuisse primum Episcopum diœcesis Skalholtinæ Lutheranae religionis, quod itidem falsum, cum Gissurus Enari eorum primus fuerit, & 8 annos Skalholti sededit. Qui error Auctori cum multis aliis communis

& Jorunam Enari filiam, quæ Martinum Episcopum avum maternum, sed Thordum Nomophylacem paternum agnovit. Patrem anno 1645 amisit, sed prima literarum fundamenta apud Theodorum Jonæ, virum doctissimum, Hytardali jecit; deinde scholam Holanam 4 annos sub institutione Mag. Runolfi Jonæ frequentavit, unde 16 natus annos dimissus, unum annum in Diaconatu cœnobii Reinenesensis transegit. Hinc anno 1650 cum Præfecto Islandiæ H. Bielke in Hafniensem Academiam transiit, unde cum Examen Theologicum sub D. Joh. Svaningio & D. Jacobo Canutio d. 4 Aprilis 1654 sustinuisset, eodem anno cum Præfecto Bielke in patriam reversus est, moxque Holensis scholæ Hypodidascalus factus, & paulo post ejusdem Rector, ita ut in utroque officio sexennium transegerit.

§. 2.

Anno 1660 Mulensem præbendam nactus est, cui 32 annos præfuit, usque in annum 1692, quo Episcopalem ascendit cathedram, mortuo enim Jona Vigfusio nullus in tota Islandia tam ambitiosus reperiebatur, ut eidem succedere aut desideraret, aut publice ambire auderet nec quisquam a Præfecto eidem ut Vicarius aut Officialis Præpositus fuit, unde quasdam causas Ecclesiasticas ex hac diœcesi ad Synodum generalem Skalholtinam judicandas transtulit, quo factum est, ut anno 1691 ex sententia Episcopi Skalholtini, Mag. Theodori Thorlacii, viros aliquot officio pares denominare & Hafniam transmittere juberetur; Consultus itaque ab eo Episcopus nominavit Paulum Biörni filium, Præpositum Barðastran-

communis est. 3) Quod ejus pater Thorsteinus Tírfingi anno 1643 mortuus sit, ejusdem fariæ est, nam 1645 inter Assessores Synodi generalis die 2 Julii, Thingvallis habitæ numeretur, & ibidem cum Episcopo de Sacerdotis salario a Proprietario prædii Krosfsholtenfis pendenda pactum fecit. Sed hoc eodem anno in Septembri mortuum esse constat. 4) Quod scholam Holanam frequentare cœperit mortuo patre anno ætatis decimo, seculi 43, itidem erroneum, nam anno 1645 Enarus Hytardali fuit, sub institutione Theodori Jonæ, ut ipse patri meo, amico suo, retulit, vide etiam ejusdem Epistolas latine ad Theodorum scriptas, in quibus illum ut fautorem & præceptorem veneratur. 5) Contradicit Auctor sibi ipsi, statuendo Enarum albo Academico inscriptum fuisse 1650, & post biennium exantlato examine in Islandiam rediisse anno 1654. Hæc indicasse sufficit, ne alios in errorem inducant.

dastrandensem, fratrem suum Sculium Præpositum Toparchiæ Thingeyensis, Sigurdum Jonæ Præpositum Provinciæ Ifafiordensis, & Biörnnum Thorleifi, nuper Præpositum Provinciæ Rangarvallenſis constitutum (a). Hos ut officio indubie pares ac dignos proposuit; Sed (quasi in secundis hæredibus) dixit etiam posse nominari, ut non omnino impares ac indignos, Enarum Thorsteini, Mystam Ecclesiæ Mulensis, & Oddum Ejolfi Holtenſis Ecclesiæ Sacerdotem. Cum itaque Paulus senium, Sculius vero & Sigurdus, nescio, quid caussarentur, folusque Biörnus Thorleifi itineri se accingeret, quod Mullero, si non displicuit, certe non magnopere arrisit, quare auctor fuit Enaro Thorsteini, ut fortunam etiam experiretur, eumque, quantum in ipso fuit, ubique de nota meliore commendavit, idque eo successu, ut Rex in eum, ut ætate & meritis potiore, ephoriam diœceseos conferret, Thorleifidem vero eidem successorem designaret, unde uterque simul anno 1692 die 13 Martii Dominica Judica ab Episcopo Siællandiæ D. Baggero initiati fuerunt.

§. 3.

Ut officium administrare cæpit, statim quæ sub prædecessoribus aut in eorum interstitio exorbitaverant, moderari, & in ordinem redigere cæpit, fuit enim vir doctus, gravis, & officio invigilans, affabilis præterea, hospitalis & popularis, virtutes quæ bonorum omnium amorem & honorem ei conciliarunt; Quid autem potissimum egerit, dicere non habemus, nec enim temporis angustia, seu unum quadriennium, quod officio præfuit, multa gerere permisit. Nam anno 1696 d. 3. Octobr. cum Sacrosancti ministerii Candidatum Paulum Jonæ examinaret, repentino morbo correptus est, qui licet eum postridie valde impediret, Candidatum tamen inauguravit, quo facto cum vestes exueret, auguratus est se easdem

(a) Hi omnes fuerunt Episcopi aut cognati aut affines. Quod autem asserit Celeberr. *PON-
TOPPIDANUS*: Quatuor verbi præcones, Gudbrandum Vatusfiordensem, Sigurdum
Stadaftadenſem, Enarum Mulensem & Biörnnum Oddensem, literis Regiis evocatos fu-
isse, nullo nititur fundamento; Quod etiam dixero de Visitatoris officio in diœcesi Ho-
lana Thorleifidæ specialiter demandato. Verum autem est Gudbrandum & Sigur-
dum, jam ad plures abiisse, quod factum est 1690, alias enim illos Thorlacius non
præteriiſſet, uterque enim & inter ejus cognatos & affines, ut & magni nominis Præ-
positos numerabatur.

easdem denuo non fore induturum, quod etiam evenit, nam 9 Octobris faviter obdormiit, cum vixisset annos 63.

§. 4.

Conjugium bis iniit, primo cum Ingebiörga Gislai filia, cum qua faviter vixit annos 31, ea autem anno 1695 post longam & gravem valetudinem demortua, denuo anno 1696 d. 13 Septembris conjugem sibi adscivit Ragneidam Jonæ filiam, Gislai Episcopi viduam, ex qua nullos habuit liberos, eorum enim conjugium non integrum mensem duravit, cui tamen prospexerat de confirmatione pensionis quam post priorem maritum habuerat, quæ tandem duorum Episcoporum vidua anno 1715 occubuit. Ex priore autem uxore 11 habuit liberos, qui ex ephebis excefferunt.

CAP. V.

De Biorno Thorleifi.

§. I.

Natus Oddæ in Rangarvallis, patrem habuit Thorleifum Jonæ, Præpositum hujus toparchiæ, virum suæ ætatis gravissimum & doctissimum (a), matrem vero Sigridam Biörni, quorum uterque, Thorleifus nempe & Sigrida, ex nobilissimis Islandiæ familiis oriundi fuerunt; Biornus rude scholastica donatus in Academiam Hafniensem transiit, unde revertens anno 1686 secum attulit Regios Codicillos, quibus patris successor constitutus fuit, quo revocabatur expectationis diploma Præbendæ Oddensis, quod Arnas Thorvardi Pastor Thingvallenfis acquisiverat. Anno 1687 sacris initiatus, patris fit in officio adjutor, & post ejus mortem 1690 Provinciæ Ecclesiarum Præpositus. Anno 1692 Holensis Episcopus designatur, & in Magistrum promovit, sed Oddæ sedem habens usque ad mortem Enari Episcopi, per Vicarium officium administrari curavit, quo tempore cum Thorlacius Skalholttenfis Episcopus

A a a a 2

valetudine

(a) De quo vid. supra pag. 530.

valetudine impediretur. Synodo generali ejus loco præfedit annis 1691, 1694, 1696, & nonnullos sacri ministerii Candidatos sacris, quosdam in Cathedrali templo, quosdam vero in Oddensi, initiavit.

§. 2.

Anno 1697 Holis sedem fixit, & Episcopi munia administrare cæpit, de quo nihil novi adferre possumus, nisi quod forte Catecheticam doctrinam paulo severius urfit, quam quidam ejus prædecessores, sub quibus in desuetudinem quandam venisse videtur, quidam enim eorum aliis impediti id genus exercitia minus diligenter urfisse perhibentur; Maximam autem ei curam, qua officii partes attinet, creasse videtur epidemica illa contagio, quæ annis 1707 & 8 tam Holanam diocesin, quam alias Islandiæ quartas vastavit, ea enim 15 Sacerdotes hujus diœceseos & plerosque Theologiæ Studiosos abripuit, ut vacuis Sacerdotibus ecclesiis alios præficere impossibile esset, cum penu, unde supplementa fumerentur, etiam evacuatum esset. Cumque Rector scholæ designatus pari etiam fato caderet, nec consilii locus, nec auxilii copia superesse videbantur, quam difficultatem, omnia, quæ prodesse rebatur, conando superavit. ita ut proximo, quo deinde vixit triennnio, plerisque Ecclesiis de Sacerdotibus provisum esset.

§. 3.

Anno 1704 (a) typographeum a Gudbrando Episcopo Holis institutum, sed a Thorlacio Skalholltum transvectum, quod ab ejus obitu apud ejus filium Brynjolfum Thorlacium otiosum quieverat, 500 imperialibus emit, Holasque, cum annos undeviginti exulasset, postliminio reduxit, reductumque diligenter ad mortem usque exercuit, ut ex numero librorum ab eo tantillo tempore editorum concludi pronum est (b).

§. 4.

(a) Errat itaque Celeberr. PONTOPPIDANUS dicens: eum (*bald er zu Høle angekommen war &c.*) quam primum Holas venit, seu anno 1696, typographeum emisit, cum id tandem post septennium factum sit. Nimirum etiam exaggerat tumultum, ob mutationem quandam in Plasterio Passionali factam, ut & quod liber ideo distrahi non potuerit, nam totus tumultus intra Satyras quasdam stetit.

(b) Hi sunt, de quibus nos aliquid inaudivimus:

1) *Paraphrasin metrica Meditationum Doct. Johannis Gerbarði.*

1703.

2) *Psal-*

§. 4.

Inter multos alios bonos libros edidit etiam anno 1704 Hallgrím Petræi *Psalterium Passionale*, seu Periphrasin metricam in Historiam Passionis Salvatoris, cum luculentissima textus, tam paracletica, quam parænetica expositione & applicatione, quod opus (ut omnia viri scripta) est vita & spiritu plenum, ideoque ab omnibus piis maxime æstimatur (a). In hujus scripti Ps. 14. v. 18, poëta, de scommatibus, verberibus, & irrisionibus, quæ Christus a Caiphæ servis passus est, loquens; dicit: *Impios talia a diabolis in æternum passuros fore*. In Ps. 16. v. 12. scribit de peccato Judæ: *Synd á mótt Heilögum Anda, heild eg hier hafe skied*. 3: *puto hic commissum fuisse peccatum in Spiritum Sanctum*; In quo haud paucos Patrum & magni nominis Theologorum præeuntes habuit. Utrumque in proæmio magno eloquentiæ & eruditionis apparatu, ut valde periculosos errores & tantum non hæreses acriter perstringit Præsul, reponitque pro (af) in loco priori, med, f. cum, sed in posteriori, pro (helld eg) *puto*, "hier þó ei hafe skied" 3: *licet hic non euenit*, scilicet peccatum in Spiritum Sanctum; Quæ emendatio respectu thematum haud quaquam taxanda est (b). Cum vero non fieret sine odiosa quadam invectione in vi-

A a a a 3

rum

2) <i>Psalterium Passionale</i> , Síra Hallgríms, cum citatione Bibliorum.	—	1704.
3) <i>Meletematum piorum tessaradecas</i> . 3: (Páskar Síra Hallgríms).	8.	1704.
4) <i>Concio Funebris in exsequiis Gislai Magnæi</i> .	—	1704.
5) <i>Catechismus Lutheri cum Quæst. Gislai Episcopi</i> .	—	1705.
6) <i>Conradi Sassi Altare suffitus spirituale</i> .	—	1706.
7) <i>Andree Matthie Hiöringi Viaticum</i> .	—	1706.
8) <i>Psylla Evangelica Gislai</i> .	—	1706.
9) <i>Dominicale</i> .	—	1706.
10) <i>Codex LL. Islandiarum</i> , vulgo <i>Jónsbók</i> .	—	1707. 1709.
11) <i>Calendarium Islandicum Mag. Arnæsonii</i> .	—	1707.
12) <i>Olearii Psalmi hexæmeri</i> .	—	1709.
13) <i>Tetras Meditationum Litaneaticarum</i> .	—	1710.

(a) Conf. supra pag. 556.

(b) In talibus minutiis, quæ nullum secum ferunt periculum, procedendum putamus, quem admodum faciunt Politici, & quidem summi imperantes, si pœna a viris auctoritate & plebis gratia florentibus sumenda sit, & timeatur, ne tumultum excitet; eandem aut remittunt, aut verborum lenitate mitigatam & sub specie honoris irrogant; Ira etiam magnorum virorum errata aut tacendo dissimulanda sunt, aut verborum lenitate

rum, & quidem ob hoc ipsum opus omnibus adamatum, tantoque & tali verborum apparatu, quasi hinc periculum aliquid immineret; Aliud autem opus, *Paraphrasin* scilicet metricam *Sigurdi Jonæ in D. Joh. Gerhardi Meditationes*, simul ederet, eamque non tantum intactam transmitteret, sed etiam laudibus eveheret, licet haud paucis barbarismis & inusitatis loquendi modis scateat; Petræi operis emendatio a quibusdam sinistra, & quasi ex inani ostentatione aut æmulatione profecta accipiebatur, unde etiam facetosi quidam & satyrici ludendi aut illudendi materiam sumserunt.

§. 5.

Primo, quo Holis sedit, quinquennio tanta totam Islandiam afflixit annonæ, & omnium ad vitæ sustentationem necessariorum penuria, quanta post hominum memoriam nunquam, nam præter aëris inclementiam, quæ pecora aut penitus sustulit, aut ad vitæ sustentationem minus utilia reddidit, piscatura etiam, qua Islandi maxima ex parte sustentantur, quandoque exigua fuit, quandoque nulla, ut providentissimo cuique omni sua opus esset prudentia & parcimonia, ne res familiaris insigne caperet detrimentum, in quorum numero cum noster Episcopus certe non inter primos haberetur, res domestica sæpe vacillavit. Ingens præterea damnum ei attulit incendium, quod anno 1709 atrium & conclave ab ipso sumptuose ædificata, tanto impetu & festinatione penitus absumsit, ut familia Episcopi vix evaderet; Ipse enim in alio conclavi cum socru sua, quæ ipsum & filiam invisum venerat, colloquebatur, ignarus quid gereretur, priusquam res pæne peracta fuit; Absumsit hoc incendium præter ipsius Præsulis vestes, libros, cimelia, & pretiosa, familiæ plerasque opes, quinquennem puellam, cujus in primo tumultu elabentes obliti fuerant, sed cum desideraretur, reditus in domum non amplius patuit. Sed ut ipse fuit liberalis, & ad subveniendum afflictis promptus, ita etiam aliorum benevo-

lenitate & cum excusatione quadam, sine omni bile & supercilio corrigenda, nam indoctam plebem morosis verborum emendationibus irritare, nisi necessitas & pretiosæ veritatis dispendium urgeat, insani & imprudentis est, præstat enim cum rabioso canem pugnare, quam plebe tali furore percita, cui in talibus propugnatores nunquam defunt; Præstitisset itaque hosce navos, aut tacendo dissimulare, aut tacite corrigere, aut tandem detectos strenue impugnare, & os obloquentibus invictis obturare argumentis, nam mota lite in veritatis gratiam & defensionem, manus statim dare, est veritatem prodere; quid hic evenierit, non dicam, saltim scio, quod in omnibus, quæ abinde adornatæ sunt, editionibus antiqua lectio locum obtineat.

benevolentia ei in tanta necessitate non defuit, certatim enim multi maxime necessaria adtulerunt. Sed lis de igne consumtis ædibus inter ejus viduam & successorem anno 1713 tandem diremta est.

§. 6.

Ingenio præditus fuit miti, hilari, liberali, & in omnibus magnificentiæ speciem quandam affectante, hinc in victu & vestitu splendor quidam, non tamen supra modum aut indecens, famulitium utriusque sexus numerosum, convivia etiam frequentia, & magno sumtu apparatus, sed œconomix minor cura, unde sæpius commeatus & rei cibariæ tanta orta est penuria, ut alumni scholæ non ultra dimidium constituti temporis sustentari possent, & visitationes ecclesiasticæ in mense Aprili aut Majo frequenti satellitio institutæ, quod plebi, cui res angusta domi, & gravi annona pressæ, aliisque ansam dedit, si non publice querendi, saltem privatim murmurandi aut mustitandi hoc contra leges fieri, cum ex antiquo pacto Holano Episcopo non liceret visitationem ecclesiasticam ordiri priusquam in Julio mense, seu post festum Petri & Pauli. Ad tractandum artes liberales ingenio fuit mediocri, vocalis musicæ & peritissimus & summus amator, orator facundissimus, sed ut quibusdam videtur, ostentationem quandam sapiens, quod licet de aliis ejus scriptis verum esse possit, stylus tamen, quo in ecclesiasticis, seu sacris orationibus utitur, nemini salivam movere potest (a).

§. 7.

Uxorem habuit Thrudam Thorsteini filiam, Thorlæi Episcopi Holensis neptim, paternarum opum ex assè hæredem, qualis & ipse fuit, unde inter ditissimos Islandiæ cives numerabatur, & cum nullos haberet liberos eam sibi hæredem adscivit. Controversia inter eam & Ragneidam, duorum hujus Episcopi prædecessorum viduam, de pensione ex Cathedræ fundis viduis attributæ divisione anno 1713 ab Episcopo Vidalino aliisque ad id delegatis Commissariis ita diremta fuit, ut Ragneidæ, utpote pauperiori, duæ partes, Thrudæ autem triunx cederet. Paucis ante mortem annis Biørno Episcopus phthisi laborare cœpit, ex qua demum anno 1710 extinctus est.

CAP.

(a) Ejus propriæ lucubrationes sunt: 1) *Conradi Sæssii altare suffitus spirituale* versio. 2) *Conciones quædam* Postillæ Gissai Episcopi insertæ. 3) *Præloquia* varia, & id genus alia minoris momenti.

CAP. VI.

De Steino Jonæ.

§. I.

Primam hujus mundi auram hausit Hialltabackæ in toparchia Hunavatenfi, anno 1660 d. 30 Augusti; Parentes habens pastorem loci Jonam Thorgeiri, qui ex quatuor uxoribus 34 liberos suscepit, quarum ultima conjux, Gudruna Steingrimi, ex 14 nostrum Episcopum numero septimum, peperit; Annos natus quatuordecem patrem amisit. Sed ætatis 18 scholam Holensem frequentare cepit, ex qua dimissus anno ætatis 24 in familiam Solveigæ Magni filiæ, fœminæ locupletis, ejusque filii Thorkilli Gudmundini, Holis in Ejafjord sedem habentis, transivit, ubi biennium transegit, usquedum anno 1686 ad Hafniensem transiit Academiam, unde cum examen sustinisset Attestationis, anno 1688 in patriam reversus est moxque sacro initiatus officio post mortem Olai Jonæ Ecclesiæ Hytardalensi ut Vicarius præficitur, exacto autem ibidem quadriennio, cum eadem parœcia proprium acciperet mystam, Skalholtensi Ecclesiæ uno tantum anno infervivit, unde vocatus Hytarnesum ibidemque conjunctarum quatuor ecclesiarum Parochum sexennio egit. Anno autem 1700 Setbergensis Ecclesiæ minister factus, eidem officio in annum 1710 præfuit.

§. 2.

Cum anno 1710 quatuor tantum naves mercatoriæ ad Islandiam appellerent, reliquæ enim omnes metu nuper declarati belli Svecici domi remanserant, quo nuntio perculsi, qui alias vacantem Biörni Episcopi morte Holanam diœcesin forte affectassent, ab incepto destiterunt, præter unum huncce Steinum Jonæ filium, qui instigante Satrapæ Vicario Ottone Sigurdi, & non contradicente Episcopo Skalholtino Joh. Vidalino (a), tam periculoso se commisit itineri; Bergas itaque Norvegorum primo

(a) Adversa quæ ei Hafniæ obvenerunt, inde fluxerunt, quod Theodorus Jonæ, Mysta Stadaſtadenſis & Snæfellenſis Toparchiæ Præpositus, supplices emiserat literas, quibus vacantem Episcopatum expetivit; sed ea conditione ut sibi in Islandia ab Episcopo Vidalino ordinari liceret, quam petitionem, Vidalius Theodori sororius-enixissime commendaverat, de Steino autem mediocria tantum scripserat, Wormius autem, qui

Friderici

primo delatus, ibidem hyemavit, sed sub æstatem Hafniam veniens, repulsam tulisset, ni Christianus Worm, nuper ad Episcopatum evectus, ei patrociniatus fuisset, a quo habita prius in Auditorio Superiore oratione latina, Dominica Trinitatis inauguratus fuit; quo facto in Islandiam reversus est, Setbergique in annum proximum sedit, nam annus gratiæ, quo vidua antecessoris sedem Episcopalem & Cathedræ proventus retinuit, non priusquam cum initio mensis Junii 1711, finem habuit, quo tandem exacto, Holas se contulit.

§. 3.

Templum & ædes cathedrales vetustate ac incuria valde laceras ac nutantes accepit; Inventarium vero (ut loqui amant) præsertim vaccæ & agnæ lactariæ, cum villis Cathedræ locari solitæ, magno numero deficiebant, in cujus supplementum præter multa alia typographeum ut 500 imperialium valorem accepit, nondum enim ei quidquam de Gudbrandi testamento constitit, nec aliud scivit, quam id esse, & semper fuisse ipsius hæredum indubiam possessionem, quæ legitima hæreditate ad Episcopum Theodorum Thorlacium, & ab eo pari jure ad filium transmissa fuerit, unde hac vice Biörni viduæ de eo nullam movit litem; De atrio autem & conclavi, unacum Codice Biblico ad Cathedrale templum pertinente, quæ anno 1709 conflagraverant, convenire non potuit, priusquam anno 1713 cum Regis jussu Skalholtinus Episcopus & uterque Nomophylax cum quibusdam aliis optimatibus inter partes contraherent, ut utrumque, Biblia & ædes, 70 Imperialibus compensarentur.

§. 4.

Pridem a nobis relatum est Gudbrandum Episcopum Holense typographeum suo ære comparasse, sed testamento, anno 1611 condito, id Holanæ Cathedræ legasse, modo Paulus ejus filius, aut non posset, aut non vellet eodem uti, cum vero Paulus ante patrem decederet, & pater non ideo testamentum mutaret, vel quoquam additamento aut exceptione illustraret, omnes pro rato habuerunt eum id Cathedræ legasse, quo funda-

Friderici Quarti magna gratia floruit, tam petitione Theodori, ut se præterito in Islandia ordinaretur, quam viri, qui tanta pericula tantosque labores exantlaverat, miseratione motus, ejus patrociniū suscepit.

fundamento nixus Thorlacus Episcopus a Christiano Quarto ejusdem confirmationem adeptus est (a), cumque hæredes Pauli de eo aliquid mustarent, quod, licet Gudbrandus jufferit typographeum apud Cathedram asservari, sibi tamen æquivalens pretium deberi, Præful dicafterii generalis sententiam acquisivit, quo talis exceptio enervabatur (b). Post Thorlaci fata hocce typographeum ad ejus filium & successorem Gislaum Episcopum transiit, sed quo sub titulo, hæreditatis, an ut Cathedræ possessio, non dixerō; Eo autem mortuo Theodorus Thorlaci Episcopus Skalholtensis Regi rem retulit, ab initio ad sua tempora causam explicans, sed parum fideliter, nam apud eum de Gudbrandi testamento, Regis confirmatione & sententia Dicafterii generalis altissimum esse videtur silentium, ita ut inde non aliud colligi possit, quam quod hocce typographeum patris ejus indubia fuerit possessio, quod cum antiquum illud a Gudbrando apud Holanam Cathedram relictum dudum detritum fuerit, ut aliud novum a patre suo ipsius impensis restitutum sit, rogat itaque, ut jam sibi, ad quem iusta hæreditate sit devolutum, a cohæredibus emere & Skilholtum transferre liceat, eodemque uti venia concedatur (c); quod facillime impetravit, & deinde in testamento anno 1690 condito ac publicato expresse dicit, se huncce typographiam a suis cohæredibus, ut & quibusdam aliis Gudbrandi hæredibus emisit, ideoque filiorum post sua fata peculium esse jubet, unde Brynjolfus Thorlaci, patris ex asse hæres, id Skalholti Hlidarendam deportavit, & anno 1704 Biørno Episcopo 500 uncis argenti vendidit, ipsius autem vidua anno 1712 tantundem æstimatum Steino Episcopo erogavit; Quæ omnia etsi antea suis locis retulerimus, hic tamen in compendium redacta ob historiæ connexionem iterare visum est.

§. 5.

Licet Præful anno 1712, cum Cathedram Holanam acciperet, aliud nesciret, quam quod hocce typographeum indubium viduæ peculium esset,

mox

(a) Vid. supra pag. 67.

(b) Vid. ibid. pag. 717.

(c) Utrum bonus noster Thorlaci sancta simplicitate & miranda ignorantia, an dolo malo inductus, Regi causam ita retulerit, nostrum non est judicare; Sed etsi ipsam non habeamus relationem, attamen ex responso seu privilegio Regio, qualis fuerit, conspici potest, quod attulimus supra pag. 469.

mox tamen aliud subodorasse videtur, & in Cancellaria Danica de Rescriptis Regiis huc spectantibus sciscitasse, nam in nostras manus incidit, Christiani IV Rescripti dati 1628 die 12 Maji apographum, a duobus Secretariis Mathesio & Vindingio, in fidei *Registrant-Bogen* (ut vocant) subscriptum in Cancellaria Arcis Hafniensis 23 Maji 1713, quo Gudbrandi testamentum confirmatur, quantum ad typographeum pertinet, ipseque Episcopus in provocatione Brynjolfo Thorlacio scripta die 12 Septembris 1723 fatetur hanc causam jure disceptatam fuisse anno 1713, sed ubi, & quo effectu, non constat; Sed anno 1722 plura nactus ejusdem farinae documenta, rem severius urgere coepit, causamque a capite ad calcem Regi detulit, & ut per Commissarios judicaretur expetivit, a quo anno sequente duo accepit gratiosissima Rescripta seu Commissoria data 27 Februarii 1723, quorum altero ipsi, altero autem viduae Commissarii permittuntur, qui litem judicio dirimerent, si aliter inter partes litigantes convenire non posset; In neutro autem Commissarii nominantur, sed lacuna pro nominibus inscribendis relicta est, unde patet Rostgardii tum temporis Scriniorum Magistri in eum proclivitas (a). Quibus acceptis, Thorladium, cujus pater typographeum Holis abstulerat, & ipse illud Björno Episcopo vendiderat, cujus etiam viduae tutor & unicus haeres fuit, scripto provocavit, ut Commissarios ex sua parte nominaret, & secum in forum de hoc typographeo certaturus descenderet; Qui se coram Commissariis ab Episcopo denominandis, quocunque apto loco & tempore, praesertim vero in foro generali, anno 1724 compariturum respondit.

B b b b b 2

§. 6.

(a) Steinonem cum Rostgardio anno 1687 & 88. amicitiam contraxisse, idque maxime ob ejus ingenium poeticum, non quidem negare audemus; Sed ex Episcopi familiaribus accepimus, eorum amicitiam aut capisse, aut non parum confirmatam fuisse 1721. Praecipuus autem eorum amicitiae conciliator fuit Rostgardi intimus amicus A. Magnæus, cui sine dubio Praeful maxima ex parte tam felicem expeditionem negotii typographici debuit. Sed ipsius retractationis, (ut fama fert) fax & tuba fuit Nomophylax Paulus Vidalinus, Pauli Gudbrandini pronepos, qui primo a partibus viduae stetit, & Episcopo, ut in aliis, ita in hoc negotio, adversabatur; Sed gravibus inter illum & Thorladium ortis controversiis, quibus Paulus sententia supremi tribunalis cecidit, ut Thorlacio ægre faceret, Episcopo causae nexum aperuit, & documenta huc pertinentia cum eo communicavit; cumque causam obtinuisset, sub nomine Philopatris Philalethi gratulatorio carmine affurrexit.

§. 6.

Stato itaqve Comitiorum tempore pars utraqve Thingvallis comparuit anno 1724, amiceqve convenit, nam Thorlacius jure experiri noluit, ut ipse Præfuli tantundem solveret, quanti typographeum Præfuli mancipatum fuerat, & præterea modicum quid impensarum nomine, quo pacto hæc officina typographica Holanæ fedi postliminio restituta fuit (a).

§. 7.

Licet ex mandato Christiani Quinti anno 1688 Mag. Theodorus Thorlacius legem Ecclesiasticam ad normam libri Secundi Codicis Christianæ Norvegici pariter ac Islandiæ statum & conditiones accommodatam concinnaret, nihilo minus Fridericus Quartus anno 1719 idem denuo mandavit Episcopis Vidalino & Steino Jonæ, quod quo minus a Vidalino perficeretur, mors ejus impedivit, ea autem, quæ absolverant, anno 1721 jussu summi magistratus sub Steini Præfulis præsidio ab utriusque dioceseos, tam ecclesiastici, quam politici status, viris consultissimis Thingvallis congregatis revisa & ventilata fuerunt, & cum ibidem ob temporis angustiam & alia negotia opus absolvere non possent, conclusum fuit, ut anno proximo sub ipsa Comitibus Kalmanstungæ in Borgarfjord ad opus perfici-

(a) Sub nostro Episcopo sequentes libri ex illa in publicum emissi fuerunt:

- | | | | | | |
|--|---|---|---|-------|-------|
| 1) <i>Anthropologia Lassenii.</i> | — | — | — | 1713. | 1716. |
| 2) <i>Psalmus: Hver heillst liúfann Guð lætr ráða.</i> | — | — | — | 1713. | |
| 3) <i>Postilla Evangelica Vidalini</i> 3 Editiones. | — | — | — | 1718. | |
| 4) <i>Rachlows Tárapressa.</i> | — | — | — | 1719. | |
| 5) <i>Septies septem Meditationes Lassenii.</i> | — | — | — | 1723. | |
| 6) <i>Psalterium Triumphale.</i> | — | — | — | 1726. | |
| 7) <i>Meditatio de tempore.</i> | — | — | — | 1727. | |
| 8) <i>Mónada Saungur Oleavii.</i> | — | — | — | 1727. | |
| 9) <i>Mysterium Magnum Mølleri.</i> | — | — | — | 1727. | |
| 10) <i>Biblia, in folio.</i> | — | — | — | 1734. | |
| 11) <i>Graduale, aliquoties editum.</i> | | | | | |
| 12) <i>Liber precum Theodori, quater editus.</i> | | | | | |
| 13) <i>Psalmi Passionales Hallgrimi Petrai, ter editi.</i> | | | | | |
| 14) <i>Psalmi Meditationum</i> | | | | | |
| 15) <i>Catechismus Lutheri minor cum Quæstionibus.</i> | | | | | |
| 16) <i>Preces Hexæmeræ ex Lassenii libro precum majore desumptæ cum versibus mane & vesperti canendis.</i> | | | | | |

perficiendum convenirent, ubi iterum ob instantia Comitum opus abrumpere necessum fuit, cum vero tæderet Præfulem in multas hujus rei causâ institutas profectiones sumtum facere, antequam discederent, omnes Commissarios, Holas, quocumque tempore placeret, ad opus ibidem commodius perficiendum invitavit, gratuitum, dum operi ibidem incumbere, offerens com meatum, quod cum illis, tam sibi, quam illi, minus sumptuosum videretur, denuo perendinatum fuit, & nescio qua de causa, quævit. usque in annum 1726, quo Præsul occasione *Ritualis Ecclesiastici* a se & Vidalino conscripti, quod in Daniam transmisit, rem omnem refricavit, unde ei anno 1727 unacum Nomophylacibus Paulo Vidalino & Benedicto Thorsteini rescriptum fuit, ut sine omni mora opus absolverent. Sed cum Præsul antiquam recineret cantilenam, reliquos Commissarios Holas invitando, illi vero id, pariter ac ipse Kalmanstungam proficisci, detrectabant, nihil agi potuit, quod ille quæribundus supremo Cancellariæ Danicæ Secretario retulit; Unde anno 1728 utrique Episcopo, ipsi & Mag. Arnæsonio, ut & utrique Nomophylaci, Benedicto Thorsteini ac Nicolao Kiær, nam Vidalinus anno superiore mortem oppetierat, severe mandatum fuit, ut ante Comitum Kalmanstungæ convenirent, & opus absolverent, perfectumque Hafniam transmitterent, quod etiam fecisse perhibentur.

§. 8.

Statura fuit procerus, viribus robustus (a), & firma semper valetudine gaudens, in quotidiana conversatione gravis quidem, sed placidus, affabilis, facilis, humanus, & popularis, tantæ modestiæ ac mansuetudinis, ut iratus nunquam, sed commotus vix unquam videretur, unde æmuli & fastuosi ejus patientia sæpius abutebantur, in rebus agendis lentus, erga miseros & egenos beneficus, sed rebus œconomicis parum deditus, cumque etiam haberet œconomix Præfectum, qui de talibus minus sollicitus fuit, res domestica, si non ut sub prædecessore, sæpe tamen ita vacillavit, ut scholam ante justum tempus dimittere necessum esset,

(a) De Francisco Thestrup, qui anno 1735 occubuit, notat PONTOPPIDANUS ut singulare quid, quod ultimus Episcoporum Daniæ & Norvegiæ barbam promiserit, nesciens Streinonem Episcopum Holanum, qui quatuor annos Thestrupio supervixit, etiam barbatus fuisse.

effet, quod haud dubio, unacum parcitate Skalholtina, quæ hoc tempore invaluit, subsequens mutationis causa fuit. Cum Præfæctis Islandiæ, ut & aliis magnatibus semper ei bene convenit, nam neminem unquam læsit aut laceffivit, & aliorum commissa dissimulando prætermisit. Ingenio ad studia apto & satis capaci præditus fuit, omniaque ejus scripta, sive soluta, sive ligata oratione concinnata sint, singularem spirant pietatem & patientiam (a).

§. 9.

Uxorem habuit Valgerdam Jonæ filiam, cum qua novem lustra in felici & sæcundo conjugio unanimiter consenuit, nam ex ea undecim liberorum pater exstitit, quorum 5 ad maturam ætatem venerunt, sed duæ tantum filiæ parentibus superstites vixerunt. Filii ejus a loco nativitatis Setbergæ *Bergmannos* se vocabant, quorum natu maximus, Jonas, Medicinæ Studiosus, ingenio præditus ad omnia apto, sed fluxo valde, ex peregrinatione literaria redux, repentina morte extinctus est. Gudmundus Bergmann triennalis scholæ Holanæ Rector, anno 1723 unacum fratre natu minore Vigfusio Bergmann naufragio periit. Prædixerat sagax & pius senex, ultimo quo vixit semestri, se brevi ex primo, qui se afflicturus foret, morbo, ex hac vita decessurum, quod etiam evenit, nam anno 1739 d. 29 Octobris ægrotare incipiens d. 2 Decembris vitam cum morte suaviter commutavit, anno ætatis 79, officii Episcopalis 28, in quo 68 Sacerdotes initiavit, sed officiorum conjunctim 51.

(a) Scripsit autem varia, quorum potissima sunt: 1) *Anthropologia Lassenii*, versio. 2) *Meditationes de tempore*, versio. 3) *Psalterium Triumphale*. 4) *Rachlowii Tárapressa*, versio. 5) *Olearii hymni matutini & vespertini*. 6) *Septies septem meditationes Lassenii*, versio. 7) *Hymni & cantilenæ sacræ*, sparsim editi.



DL
338
J7
1970
v.3

Jónsson, F.
Historia ecclesiastica
Islandiae

336963

DL
338
J7
1970
v.3

336963

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

GTU Library



3 2400 00321 0915

